

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI
VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL
olim alumni, partim ab hoc legatis, partim
emptis, a. MCMIV.

A. 2 . 9 . 8 ✓

Heilagra Manna
SOGUR

Heilagra Manna SÖGUR

FORTELLINGER OG LEGENDER

OM

HELLIGE MÆND OG KVINDER.

EFTER GAMLE HAANDSRIFTER

UDGIVNE AF

C. R. UNGER.

II.

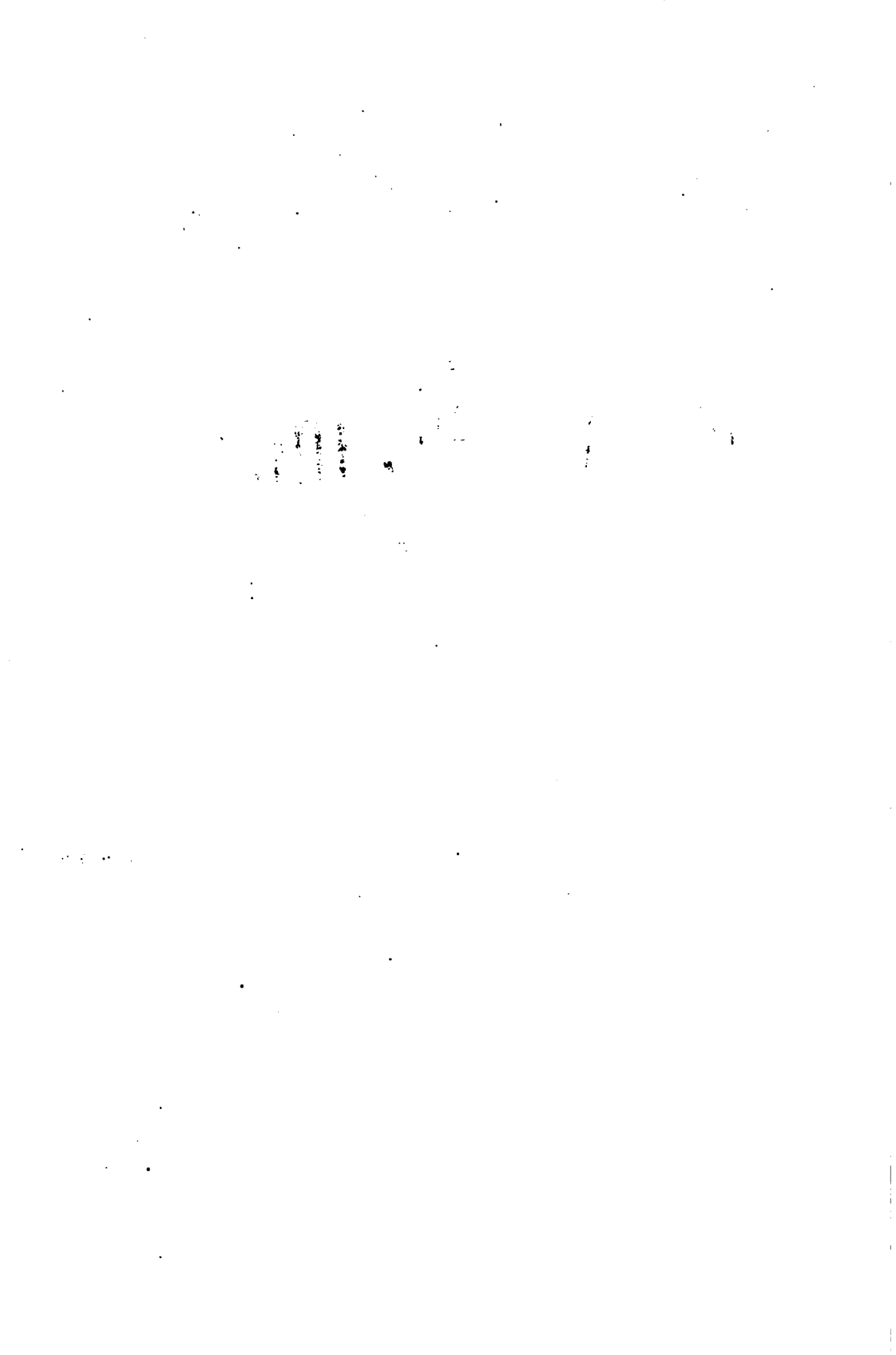
UNIVERSITETSPROGRAM FOR FØRSTE SEMESTER 1877.

CHRISTIANIA.

TRYKT HOS B. M. BENTZEN.

1877.

Indhold.

II.

Niðrstigningar Saga	I.	1—8.
“ “	II.	8—14.
“ “	III.	14—17.
“ “	III.	17—20.
Nikolaus Saga Erkebyskups	I.	21—41.
“ “	Appendix 1.	41—46.
“ “	— 2.	46—49.
“ “	II.	49—158.
Olafs Saga hins helga		159—182.
Páls Saga Eremita		183—192.
Placidus Saga		193—203.
“ “	Appendix I.	204—207.
“ “	— II.	207—209.
“ “	— III.	209—210.
Quadráginta Militum Passio		211—219.
“ “	Appendix	219—221.
Remigius Saga		222—227.
Sebastianus Saga, Fragment		228—235.
Septem Dormientes, Fragment		237—240.
“ “	Appendix, den latinske Legende	240—244.

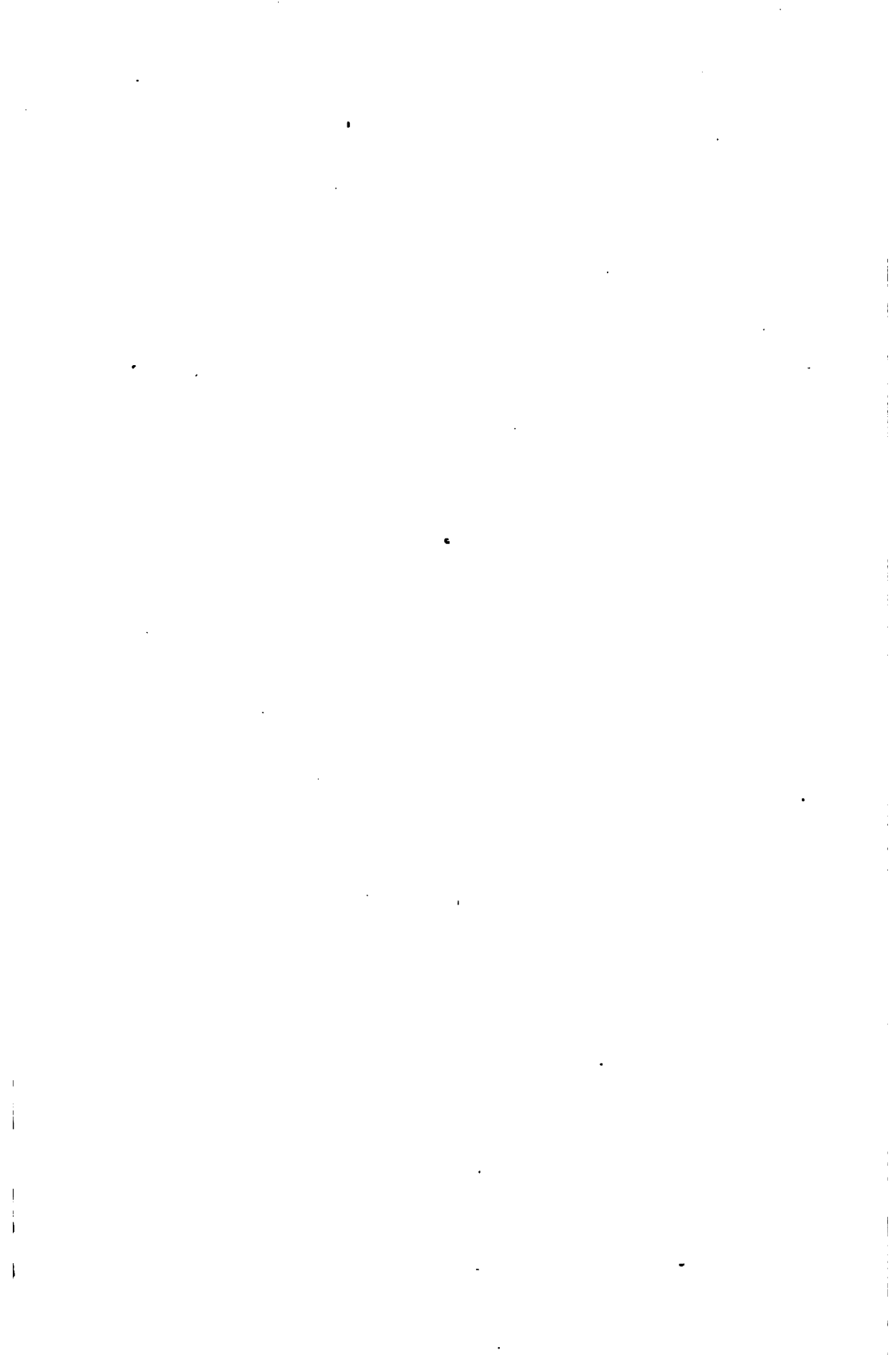
Missal. Book S.O.

Silvesters Saga	245—280.
‘ Appendix 1.	280—281.
‘ — 2.	281—286.
Stephanus Saga	287—309.
Theodorus Saga	310—314.
Thomas Saga Erkibyskups, Fragment	315—320.
Vincencius Saga	321—326.
Vitus Saga	327—334.
Vitæ Patrum	335—488.
‘ ‘ II.	489—671.
Navneregister	672—686.

HEILAGRA MANNA SÖGUR.

II.

NIDRSTIGNINGAR SAGA.

I.

(Cd. 645 qv.)

Níðrættigningar Saga.

5   Karinus oc Levcius fratres synir Simeonis ens gamla segia sva fra níðrstigningo Crisz til helvitis a boc þeire, es [þeir gærðo¹ of þat, hversu Cristr hafði þa Adam alla saman fra helviti. En þo at því se varla sva uphalldit, es of þetta er gært, sem þprom helgom ritningom, þa er eki þess sact fra þvisa, es of tortryggva
10   megi; boc su es cøllot verk grøðerans. Segia menn samsett hava Nichodemum lerisvein drotens.

Ver vorom þar stader, sogdo þeir, es sva þoti sem væll(r) vere; þar var Adam oc aller hofuðfeþr oc spamenn, þaðra var þocusamt oc myrcr vant at vera. Þa gærðisc þat minnilict oc
15   merkilict, at næsta vaveifes scein þar lios fagrt oc biart [sva sem² af solo iver oss alla. Þa toc Adam fæþer alz mannkyns oc aller hofotfeðr oc spamenn at fagna miog oc mela sva: «Lios þetta mon scina af gupi, er oss hefer heitet at senda lios sit.» Þa callaði Ysaias spamaðr oc melte sva: «Þetta lios er af gupi, sva
20   sem ec sagða, þa er ec var lifs a iorþo, oc melta ec sva: Terra Zabulon et terra Neptalim transiordanis via maris Galilee gentium, populus, qui sedebat in tenebris, lucem vidit magnam, habitantibus in regionibus umbre mortis lux orta est eis. Nu er lios þat comet iver oss, er ec spaða þa at coma mundi, þviat at sønno
25   sitiom ver i heliar myrcrom. En nu megom mioc of fagna aller liose þvisa.» Þa com þar at gangande fæþer okarr Simeon, er fiolþinn var allr saman comenn, oc melte þa allglaplīga við guðs

1 [þærðo Cd.   2 [sicut Cd.

vine: «Gæret dyrt domino nostro Jesu Cristo, af því at ec toc hann i fapm mer, þa er (hann) var barn, oc bare hann i kirkio, oc var ec þa kvæpr af helgom anda oc sæng ec þetta: Nunc dimitis Vsque in finem.» Þvísá ærendi fægnum miog aller guþs helger.

5

Þa com þar at gangandi maþr sa er þeir kendo eigi, sa maþr var gervilegr oc a þann veg buenn, sem af eyðimorc være comenn. Þeir spurðo þann mann at namni, eþa hvat hann cynni nyt at segia. Hann lez Johannes heita oc vaso(!) rod callandi a ayþi-morc oc fyrerrennere sunar guþs a iarþriki, oc at segia monnom 10 deili a því, at sa er sonr guþs, er þa var þangat comenn at hondom þeim til þess at hialpa þeim, er þat villdo þiggia. «Oc þa er ec sa hann coma at finna mic, þa knuþi mic enn helgi ande, oc melta (ec) þetta: Ecce agnus dei usque in finem. Ecc scirþag hann þa i onne Jordon. En þa sa ec anda helgan coma iver (hann) i dufu 15 like, oc heyrða ec þa rød af hi(m)nom mela: Hic est dilectus meus in quo mihi complacui. En nu kann ec þetta yðr at segia, at ec (hevi) nu fyrer honom faret hingat þess eyrenndis at boþa yðr sva, at nu mun vera allscamt til, unz ipse filius dei mun her coma ovan af himnom at vitia var, þeira manna es her sitia i 20 heliar myrcrom.»

2. Þat var þa er Adam fyrst scapaðr faþer varr heyrþi sact fra þvísá, at Jesus var scirþr i Jordon, es sa maþr Johannes for af heimenum, at hann varþ allcatr víþ oc hallapiz ða at syni sinom oc melte sva víþ hann: «Seth sunr 1! segðu fra því patriarchis 25 prophetis, er þu (heyrþir) Michaellem hofuðengel þer segia, þa er ec senda þic til paradisar at leita oc at qveðia droten varn þess, ef hann myndi vilia engil sinn senda at færa þer þaðan víþsmior, þat er þar getr af víþsmiorstre miscunnar, at mæti meþ ðvi smyria [licam minn 2, þa er ec var siucr, at ec of finga heilso.» 30 Þa hefir Seth þangat til gengit, er hefutfeþr oc spamenn voro. Þa spurþi hann oc toc sva at mela: «Þat var, qvat Seth, þa er ec for eyren(di) fæpor mins, at ec com of siþir til paradisar hliþs. Þar var tvennt fyrer, at þar var elldr brennandi at banna manne hveriom at(gengo), en englar at veria ollom dioflom oc endom 35 syndogra manna. En þa er við toc at nema of for mina, þa nam ec staþar oc baþe [til guþs oc syndisc mer] þa þar Michael hofuð-engell oc melte sva víþ [mec: Ec em sendr til þin af drotai]. Ec emc til þess setr at sia um hvers mannz hug. En sva er þer at

1 synr Cd.   2 [licaminnvm Cd.

segja, Seth: Elgi þarftu með tarom vípsmíors þess at bíða, er getr
a paradís, til handa fæðor þínom, þó at hann se a[llsi]uær, af] því
at vípsmíor mun hann eeki þáðan hafa, fyrr en lípnir verða heðan
.v. þúsundir oc .cccc. ára, þá mun coma a íarþríki ynnelegr guðs
5 sunr sialfr Crístr, oc mun þá gera heila marga síyca menn, en
suma reisa af dauða, oc þá mun sialfr Crístr verða soípr i onne
Jordon. Oc þá er hann stígr or vatneno, þá mon hann með víp-
smíorve miscunnar smyrva lata þá alla, er a hann trúa, oc mun þat
miscunnarsmíor þeim, er endrgetasc af vatne oc helgom annda,
10 verða¹ endrgetnaðr at eilífre² sælo. Þat mon oc þá verða, at enn
astame guðs sunr Jesus Crístr mon stíga nípr vília undir íarþríke,
oc mon hann þá leíða Adam fæðor þínn i paradís til miscunnar
tre(s). Erennde þvísa, er þá hafði Seth melt, fegnðu et mesta
aller patriarchar.

15 3. Nu þá oc er þeim varð at þvísa gleði mikil, sem von var
at, er sact at Satan íotunn helvítis hófðingi, er stundom er með
.vii. hefðom en stundom með .iii., en stundom i dreka líke þess,
er omorlegr er oc ogorlegr oc illegre a allar lundir, hefir ða þíngat
víp íotna oc víp díofla oc víp ríkístroll gervoll, þau [er ís helvíte
20 voro, oc melte sva: «Verit nu buner víp at taca oc grípa Jesum,
er því vændisc, at hann se guðs sunr, en hann er þó maðr, oc
merki ec at því, at hann qvíde dauða. En þar er sa maðr, er
mer hevir mioc a mot gíngit oc veret enn grímaste avalt, oc marga
menn, er ec hafða blínda gerva oc bíuga oc líþra oc ofa, þá
25 græði hann með orði sino.» En þeir (melto) oc sveropo honom:
«Elgi mondom ver víta, at sva se, sem þú segir. En þat [vítom
ver⁴ oc kunno(m) þat sía, at engi hevir þú þann til handa oss
spanet, drottenn, es sva hafi þínn crapt oc ríke nípr brotet oc
lamet avalt, sem sía er þú segir nu fra, at⁵ eit sþroorð hafi melt.
30 Enda hvggíom ver þat oc leípom atqvépom fyrer þer um, þar er
hann er, at hann mon almategr vera i godomenom, at engi mon
mega honom, er i heimi er, slíc[r sem hann er] i manndominom.»
Þá melte hófðinge myrcranna: «Hvat íve þer umb [oc hreþez] at
grípa þenna mann Jesum, er beði er minn (ovín) oc yðvarr, þar
35 [er ec freistaða hans oc vacða ec up Gýþinga] lýð [tíl] flandsþapar
[víp hann, oc buet tré] til crossfestíngar . . . . . spíot
hevi ec hvessa latet tíl at leggja a honom, oc nu mun allscamt tíl,
unz hann mun andasc, oc mun ec hann þá [híngat leíða], at hann

1 verðrþa Cd. 2 eilífre Cd. 3 [err Cd. 4 [vítom vítom Cd.

5 at er skrevet to Gange.

liggi þépi under yör oc mer.» Þeir svoröþo: «Sagþer eigi þu öat
 . . . . . hann hefði hotvetna gert meþ orþe sino, oc þat
 heilt gert [er þu meitt] hafðir oc drepit. En þat vitom ver, at hann
 hevir menn marga dauða af ðer tekit, þa er af oss varo halldnir.
 Epa hverr var sa enn orðsteroi, er Lazarus callape heþan? en 5
 ver helldom hann her .iiii. daga apr i þöndom, oc var hann þegar
 þa kyrr a iarpriki allr a brauto fra oss.» Satan höfðinge dauþans
 svarapi: «Jesus var sa.» En þeir svoröþo þa sva: «Þess sveriom
 ver fyrer þic oc crapta þina oc vara þar með, at þu leipir hann
 eigi hingat, af þvi at þa er ver h . . . . om böþorþom hans, þa 10
 varþ oss ollom við flemt, oc sculfo ða þrelar varer aller oc allar
 smipior orar, oc for sva fiarri umb, at ver meþim Lazaro geta
 halldet, at næsta hviwetna sciötara fasta . . . . . kyco. Vissom
 . . . . . sem nu at inn almatki guþ er [i manni] þeim innan oc
 mun comenn til þess hingat i heima at leysa menn af syndom oc 15
 leysa til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec [nu fra] fyrst, er þeir
 Satan ræðoz við.

4. En ec tec fra þvi at segia, [er þa] gærpisc en fleira til
 stormerkia. Þat var mioc i þat mund dægra, er himennen opnapið,
 þar com fram fyrst hestr hvitr, en höfðingi sa reið hesti þeim, er 20
 morgom hlutom er gogfari en gervaster aller aprer, augo hans varo
 se(m) elld[z] logi, hann hafði corono a hefði, er morg sigrmerki
 mate of syna, hann hafði clepi þat umb aunnor utan, er bloþ-
 stoket var; a clepi hans yfer miöþmenni voro orþ þessi riten: rex
 regum et dominus dominorum; hann var solo biartare; hann leide 25
 efter ser her [mikinn, aller þeir, er honom] fylgþo, riþo hestom
 hvitom, oc voro aller cledir silki hvito [oc voro lioser] mioc. Sa
 inn riosti allvalldr leit þa til Jorsalaborgar oc melte: «Gilldra su
 er at Jorsolom er gær verþi miþ[garþsormi at scapa].» Hann fal
 þa engul, þann er h[or]venn [var agni oc eigi sia m]ate, i [ez]lino, 30
 þvi er i gilldröna var lagit, oc sva vapinn gat hann folget, svat
 eigi of mate sia. Þa bauþ hann næcquerom dyrtingom sinom at
 fara fyrer ser oc gera vart við como sina til helvitis.

5. Nu scal þar til mals taca, er ec hvarf apr fra, at þa er
 þeir Satan ræðoz við, at þeir heyra, er englar helger colloþo sva 35
 hat, at dynia þoti umb alt, oc melto sva: «Tollite portas, principes,
 vestras et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie. Þa melto
 helvitis buar við Satan: «Far a braut nu or sætum varom; ef þu
 mat, þa berstu nu hart við dyrðar konongen. Ecki villdom ver

við hann eiga.» Þeir ræðu þá braut hefðingia sinn or helviti. Þá er Satan com ut, þá sa hann engla(lif) mikit vera comet til helvitis, en g[ec] eigi til fundar við þá, oc sneide hann þar hia. Þá brau hann ser i dreca like oc gorbiz þá sva mikill, at hann þoteco
 5 liggia mundo umb heimen allan utan. Hann sa þau tifennde at Jorsolom, at Jesus Cristr var þá i andlati, oc for þangat þegar oc ætlaði at slita ondina þegar fra honom. En þá er hann com þar oc hugþez glæpa mundo hann oc hafa með ser, þá beit engullinn godomasens hann, en crossmarkit fell a hann ovan, oc varð hann
 10 þá sva veidr se(m) fisr a engle eða mus under treketi, eða sem melraki i gilldro, epter því sem fyrer var spat. Þá for til dominus noster oc bat hann, en qvade til engla sina at varðveita hann.

6. En nu tek ec þar til mals at segia þat, hvat þeir hafa til tekit i helvite, síðan er Satan for ut. Rikesdioflar i helvite
 15 melto við kappu sina: «Taket er, greppet oc byrget nu hliþen aull oc færet fyrer iarngrindr oc iarnbranda, oc vereze hart oc standet við vel, at er verþet eigi up tekner, eða þat verþi af yör tekit, es er hafet a halldet her til.» Guþs helgir, er þeir heyrþo þetta, þá melto þeir sva við þær illar væter: «Tollite portas, at
 20 dyrþar konongrenna meg i her inn ganga.» Þá too David konongr oc spamædr við guþs menn hat at mela: «Þat var þá es ec lifða oc callaðr konongr i austrvex¹ rike, at ec spaða yör þetta: Confitemini domino et invocate nomen eius et mirabilia eius que fecit, quia contrivit portas ereas et vectes ferreos confregit. Suscepit
 25 eos de via iniquitatis eorum.» Þá melte Ysaias spamædr: «Veistur at ec spaða sva fyrer, þá er ec vasc a iorþo, at dauþer mundo up risa, en fagna þeir er i grofom væri; dauþi [oc helviti] myndi sigre tyna.» Guþs helger, er þeir heyrþo orð Y[saias], celluþo acaftiga a helvitis folk: «Later er up nu hliþen, en ella verþi þer
 30 ofrike berner.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrþa ræð sva miðla, at soialfa þote helvite allt: Tollite p. p. v. Hofuðdioflar, er þeir heyrþo tysvar utan callað, at up scyldi luca, þá brugþoz þeir við ocunner oc svoroþo: «Quis est iste rex glorie, dominus fortis et potens, dominus potens in prelio?» Þá melte David: «Ec kenni
 35 orþ þau er þar ero melt, af því at ec spaða þetta af helgom anda. Nu mun ec segia yþr: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio est rex glorie, quia prospexit de excelso sancto suo; dominus de celo in terram aspexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum. Lioter oc sauger, latet

up hliþen, at rex glorie of comesc hingat.Þa er David hafði þetta melt, þa com konongr dyrþar at helvitis virki, hann braut þegar borg helvitis oc gerði a hliþ miket. Hann hevir vitraz i mannz asiono með liose miclo, svat myrcr helvites hafa þa horfit. Hverr goðr maðr hevir þa losnat or því bandi, sem bundinn var. 5 Sva micell craptr oc gnyr hevir at gærze víþ þat, er sva sciot reð (hann) um brotet helvite¹, at dioflar allir toco at falma oc at scialva, oc þa þegar brat efter, er þeir sa Crist þar ganganda guð þeira, þa hafa þeir til kagat þangat aller oc melto þetta: «Yfer hever þu nu oss stigit, allhart hever þu nu til rapit oc til sót at 10 hneykia oss. Se þar undr oc endime, syndisc lagr oc litell oc i þrels like, veginn a crossi oc niþr gravinn, en nu er þu her comenn, leyser bundna oc leyser hotvetna.» Sliet et sama allar helvitis fylor toco sva umb at mela: «Hvaþan er þu Jesus, maþr sva styrer, oc sva rikr maþr, oc sva lioss oc sva synðalaus? Sa heimr 15 iarþlegr, er under oss hever lengi veret scatgilldr, hever oss slican daupascat fyrr alldrege golldet. Ofraþar maþr er sia, er sva hugfullr er, at ferr iver qvalar varar, at hann hræþisc eigi, oc gripr menn or bondom. Muna þat nu, at sa Jesus mune her nu vera comenn, er Satan hoþþingi varr qvaz einn myndo raþa heime 20 efter hann daupan.» Þa toc dominus rex glorie at troþa niþr hoþþingi(a) daupans oc bat hann [meþ elldli]gom bondom. En hann heimte Adam til sinnar birte.

7. Þa [toco] helvites buar víþ hæþingia sinom með socun micille oc avitoþo hann: «Heyrþo, qvaþo þeir, glaz odvite² oc 25 daupa ioforr, þrihofta(ð)r Bee(1)zebub, hlegenn af englom. Til hvers var þer at heita oss friþendom víþ hingatspaning hans? Allovialiga hever þer umb rapiz, þat ma nu of sia, at Cristr ferr her nu oc rekr a braut með liose guþdoms sins daupa myrcr oc brvtr byrgi vör, [oc alla 3 leiþer hann hertecna heþan oc þa marga, 30 er vaner varo at stynia sarliga under varom pislom, oc feriso nu sva hotvetna or, at nu muna mannkyn hans coma siþan. Nu cœ(m)r þat víþ, at þeir dramba víþ oss, er alldregi mato glaþer verba, oc taca oss ogn at bioþa. Heyrþo, Satan, ioforr helvitis oc allz illz! hvi varþ ðer þat fyrer nu at speniann(!), at nu er þess at 35 van, at her verpet gratr ne stynr. [Auð þinom⁴ þeim enom micla, er þu ater (i) saure oc i fylo, oc gleþi þeiri, er þu hafðir her fingit fyrer afbrigþartreet, hevir þu gersamliga tynt fyrer crosstre,

¹ helvites *Cd.*   ² princeps perditionis *lat.*   ³ [aralar(?) oc *Cd.*

⁴ [*rottes*; i dauni siþan *Cd*; Illas tuas divitias quas adquisieras *lat.*   40

oc mun æll glepi þin fyrerfaraz, er þu vilder sialfan dyrþar konong eggia¹ lata at mote þer. Of grunnupect er þin orþet, hafa² rapit a þann, er sva var synðalauss, oc spanet hann hingat, en nu scyldder þu lata her neþegr laust alt þat er þu vill eigi.» Eptir þetta er
5 saet, at konongr dyrþar melte við helvites bua alla saman: «Nu skal Satan her eptir vera i stað Adams oc barna hans retlatra minna.»

8. En þa reti guð hend sina oc melte sva: «Comet er til min nu aller, þeir er hafa scilning mina. Vitet er þat, at diofull
10 oc dauði er nu fyrerdæmþr.» Þa sæmno(ðo)z aller saman oc costuþo at renna til handa domino nostro. Þa toc dominus i hend ena hægge Adams oc melte sva: «Friþr se þer með ællom bærnom þinom retlatom minom.» Adam fell til fota domino oc melte: «Exaltabo te, domine, quoniam suscepisti», .iiii. vers sæng hann
15 af þeim salm framan. Sliet it sama sungo aller helger oc fello til fota domino (oc melto): «Jamt hever þu comet oc ent þat, er þu hetz oc þu spaþer fyrer læg oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyrer crossdauþann oc niþrstigning til var, oc cōoma oss til dyrþar með meti þinom fra helvite oc marki cross þins, at oss
20 drotne eigi siþan dauði.» Þa gerði siþan dominus crossmarc ifer Adam oc ællom helgom oc toc i hend Adams oc (ste) up or helvite með her miclom, oc fylgþo drotne aller helger. Þa melte David hat oc sæng þetta: «Cantate domino canticum novum.» Sva sungo aller með honom oc qvaðo amen. Eptir þetta callaði Abbauc
25 spamaðr: «Ætlaþer ðu heilso þioð þinne at leysa valaþa ðina.» En aller helger svoroþo oc melto: «Lofaðr se sa er cōmr in nomine domini, oc leysti guð oss at eilifo.» Sva melte oc Micheas spamaðr: «Hver er guð slier sem varr guð? þu reer braut illzcor varar oc stigr ifer synþer varar oc helldr vitne reiþe þinnar i gegn
30 illom; þu ert viliandi miscunn til var; dayðir þu allar illzcor varar oc allar syndir varar i minni(n)g dauða þins.» Þa svoroþo aller helger: «Sia er guð varr at eilifo of verolld verallda.» Þa qvaþo aller amen. Þa toco aller spamenn at syngva: sin orþ, er þeir fylgþo domino nostro.

35 9. Guð baud Michael archangelo, at hann leide þa Adam i paradisum. Þa runno .ii. menn at mote þeim. Þa spurþo spamenn: «Hverer eroþ it þegar licamliger i paradiso?» Þa svarape annarr: «Enoch heiti ec, en ec var með guðs orði hingat færðr. En sa er mer fylger heiter Helyas, er Thesbites er callaðr, hann var higat ekinn

40 1 heggia Cd. 2 hvafa Cd. 3 Dette Ord staar to Gange i Cd.

i elligre kerro, oc kofum við enn eki dætt. Við scolom her hilder
 til þess, unz Anticristr er uppi, en þa munom við þanga(t) coma
 oc beriaz a mot honom með guþs iarteinom oc tacnom. Hann
 mon ocr lata vega (i) Jorsalaborg, en efter .iii. daga oc halfan
 fiorþa verþom við með seyiom upnumner. Þat var þa er þeir
 Enoch oc Elyas ræðosc slíct við oc guþs helger, at þar com at
 gangande maþr alloseligr, sa hafði crossmarc a herþom ser. Þeir
 spurþo, hverr hann være. Hann svanði: «Ec var illvirke oc
 geyrþa oc hotvitna illt a iorþo. En gyþingar crossfestu mic með
 Cristi. En þat var þa, er ec sa undr þau er urþu, at ec þotome
 vita, at Cristu myndi vera scapane allrar sceþno. Toc ec af því
 at biþia mer miscunnar, oc melta ec sva: Minnztu min, drotinn,
 er þu cæmr i miki þit. Hann toc vel male mino þa þegar oc
 melta sva: Vist segi ec þer, i dag verþr þu með mer i paradiso.
 Þa gaf hann mer þetta crossmarc oc melta: Ef angelus, sa er værþr
 er paradisar, bannar þer inngengo, þa syndo honom crossmarc, oc
 seg honom þat, at Jesus Cristr, sa er nu er crossfestr, hafe (þic)
 þangat semnt. Nu gerða ec sva, at ec melta við paradisar vorþ¹,
 sem mer var boþet. Hann lauc þegar up fyr mer paradisar hliþ oc
 leide mic ian til hegre handar² oc melta: Hler scolom biþa litla
 stund, þviat Adam faþer allz manncyns man hingat coma bratt
 með þernom sinom retlatum Crisz drotens in(s) crossfesta. Þa er
 hefubfeþr oc spamenn heyrðo þetta, er ilvirkenn sagði, þa toco
 aller senn³ at mela: «Lofaðr ser þu almategr guþ, es sva miscunn-
 samr ert, at ðu veiter overþum.»

25

10. Karinus oc Leucius fundosc eigi i grofom sinom efter
 upriso Crisz af dauþa, helldr hafa þeir upriset með honom, oc
 mænger aþrer, sva sem segir i guþspiollom. Karinus oc Leucius
 varo sender siþan i borg Ar(i)mathia at Joseps oc rito þenna þot
 níðstigningar Crisz, af því at þeir villdo eki við menn mela, oc
 leto bocena coma i hendr Nicodemo oc Josep. En þeir reþu up.
 En mærgom mannzeldrom siþarr comsc at boc þeire Theodosius
 keisere oc sendi Archadij, hann hafði með sér i Miclagarþ oc let
 þar up rafa, oc varþ þar monnom alldat umb per omnia secula
 seculorum. Amen.

35

1 vorþr Cd. 2 hogdar Cd. 3 semnt Cd.

II.

(Cd. 623 qv.; *Begyndelsen mangler.*)

til þín. Ec emc til þess settir at lita hvers manz hag. En sva er þer at segia, at égi þarftu at bíðia víðsmíors þess, er getr i paradiso, til handa faþor þínom, þot hann se síuer, af því at hann mon allz ecki þápan hafa ne þu, fyrr en líþnir ero heþan i fra .v. .m. .e. .xxx. ara, þa mon coma a iard(r)iki ynniligr guþs sonr sialfr Cristr, oe mon þa grępa marga síuca, en suma reisa af dāþa, oc mon þa sialfr Cristr verþa scirþr i Jordān. Oc þa er hann st(i)gr up or vatnino, þa mon hann smyrva met víðsmíorvi misconna[r sinn]ar þa alla, er a hann trua, oc mon þat misconnarsmíor þeim, er endrberasc af vattni oc [he]lgom anda, verþa til eilifrar selo. Þat mon oc þa verþa, at enn kersti guþs sonr Jesus Cristr mon stiga niþr undir iarpriki, oc mon hann þa leiþa Adam faþr þínn i paradisum til misconnart[es]. Ørendi þvísar, er Seth hafpi mēlt, fagnōþo aller.

3. Sifann var þeim at þesso gleþi mikil, sem van var. Þa er sagtt, at Sathan heims hofþingi, er stundom er þar met .vii. hafþom eþa .iii. i hreþiligo dreka liki oc omorligo á allar lundir, hefir þa þingat víð diofla helvitis oc mēlt: «Veri þer bunir at gripa víð Jesu, er callasc guþs sonr, en hann er þe maþr, oc merki ec at því, at hann kviddi dāþa. En þar er sa maþr, er mer hefir mioc at moti gingit oc verit enn grimmasti ávallt, oc marga menn, þa er ec hafpa blinda gorva oc halta oc biuga, lieþra oc oþa, þa grēddi haun meþ orþi sino.» En þeir svarōþo: «Egi mondo ver vita, nema sva se. En þat cunno ver sia, at engi hefir þu þann til handa oss dreginn, er sva hafi þinn crap(t) ok riki niþr brotit avalt sem sia, er nu segir þu fra, at eitt (eþro) orþ hafi mēlt. Þat hyggiom ver oc leiþom þeim atqveþom fyrir þer þar umb, er hann er, at sa mon almattogr vera i goddomi, at engi mon mega honom, er hann er slier i manndomi.» Satan spurði: «Hvart ifisc er umb oc hreþisc er at gripa þenna mann Jesum, [er ovi]n er m[inn] oc yþvar, þar er ec freistāþa hans oc (hefi) eggjat gyþing[a] lyþ fiandscapar víð hann, oc tre er etlat til crosfestingar honom oc spiot hvast at leggja á honom, oc er nu allscamt til, unz hann mon deyia, oc mon ec hann þa hingat spenia, at hann [lig]gi beþi undir mer oc yþr.» Þeir svarōþo: «Sagþir þu eigi sva, at hann grēddi þat er þu meiddir oc drapt. En þat gruno ver, at hann

hafi dafpa¹ menn af þer tekit, þa er varo af oss hallnir. Eþa hverr er sa enn orþrammi, er Lazarum callaði heþan, er ver helldom .iii. daga aþr i dafpa bændom, oc var hann þa kvikr þegar a iorþo oc brætt fra oss?» Sathan sagði: «Jesus var sa.» Þeir mæltu: «Þess sverio ver fyr crapta þina oc óra þar með, at þu 5 spenir hann egi hingat, af því at þa er ver heyrþom call hans, þa varþ oss aullom við fælt, oc sculfo þa leyni² var æll oc smiþ(i)or orar, oc fór sva fiarri umb, at ver mettim Lazaro ahólld veita, þvíat hvivættna sciotara hvarf hann heþann oc gecc kvikr a iorþo. Scilia þikciomsc ver, at Jesus má leysa menn fra synþom oc leipa 10 til lifs guþdoms sins.» Þar hverf ec fra viðræðom þeira anscota.

4. Nu mun ec segia fra stormerkiom þeim, er þa ge(r)þosc. Þat var mioc i þat mund dega, at himinn opnaðisc, þar rann fram hestr hvitr, er reiþ higgiligr maþr, sa er hveriom var velgligri oc tilgoligri; ægo hans varo sem logi a eldi; corono þa bar hann a 15 hófpi, er mörq sigrmerki ma[tti] syna; hann hafði clæpi þat umb ænnor fætt utan, er blöpstokit var. A clæpi hans yfir miöþminni varo orþ þessi ritin: rex regum et dominus dominancium. Hann var solu [biar]tari, [fylgþ]i honom ovigr herr riddara, oc hófþo hvita hesta, allir sniavi hvitari. Sa enn riki allvaldr leit til 20 Jerusalem oc [melti s]va: «Gilldra su, er at Jorsolom er gor, verþi miþgarzormi at scaþa³, oc ængull sa enn hvarsí, er leynisc i agnino, er i gilldro var lagt, oc vaþr sa en sterki verþi folginn, sva at egi megi sia. Þa baþ hann nockveriom dyrlingom sinom at fara fyrir ser oc gera vart við como sina til helvitis. 25

5. Nu scal þar til taka, er ver hurfom aþan fra viðræðo þeira Sathans, at þeir heyrþo, er helgir englar colloþo sva, at scialfa þotti allt, oc mæltu: «Tollite porta(s) principes vestras, et elevamini porte eternas, et introibit rex glorie.» Þa mæltu helvitis buar við Sathan: «Far a bræt þu ór sætom orom, ef þu matt, oc 30 berse nu hart a mot dyrþar conongi; eeki vildi ver við hann eiga.» Þa rezk Sathan a mot oc sa engiliga flocca comna til helvitis, en guþ egi. Hann sneiddi helldr hia þeim oc bra ser i dreka liki oc gærþisc þa sva mikill, at hann hugþisc liggia mondo umb allan heiminn utan. Hann sa þar tþendi, er þa gorþosc at Jorsavlom, at 35 Jesus Cristr var þa i andlati, oc flo hann þangat til þegar oc villdi slégia ændina fra honom. En þa er hann villdi [taka hann oc] hafa með ser, þa beit hann ængul(l) guþdoms hans, en crommark fell á hann ofan, oc varþ hann þa sva veiddr sem fiskr a ængli eþa

1 dafpan Cd. 2 leyni Cd. 3 Først skrevet bana; dette er rettet til scaþa. 40

melracki i gilldro, eptir því sem fyrir var spat. Þá for drottinn oc batt hann, en þar englom at varþveita hann.

6. Nu scal segia fra a[tburþ]om þeim er [i helviti] varo. Ríkisþursar melto víþ smípiocap[pa s]ina: «Ta[keþ er] nu grimmir, oc b[yrg]líp hliþ oll ramliga meþ iarnhurfom oc latíp slag[br]anda víþ innan, oc verize h[ar]t oc standíp vel víþ, at er verþit egi upp-gorvir, eþa líþ verþi af yþr tekít.» Helgir menn guþs heyrþo hial þeira oc melto víþ fiandr: «Lucit up hliþom, at dyrþar conongr megi her ganga.» Þá tok David konongr víþ guþs men hatt at
- 10 mela: «Þat var þa, er ec lifþa oc varo konongr callaþr i ástríki, at ec spaþa yþr þetta: Confiteantur domino misericordie eius et mirabilia eius filiis hominum, quia contrivit portas ereas. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.» Þá mælti Ysayas propheta: «Veiztu, at ec sagþa sva fyrir, þa er ec lifþa, at dæþir mondo up risa, en
- 15 fagna þeir er i grofom lægi, dæþi oc helviti mondi sigri tyna.» Guþs helgir, er þeir heyrþo orþ þessi Ysayas, calloþo acafliga á helvitis bua: «Lukiþ up hurfom, ella munor er þola ofríki.» Þá hafa þeir i annat sinn heyrþ ogorliet call, svát lypta þotti állo helviti: Tollite portas principes. Hoffingiar helvitis heyrþo tysvar callat
- 20 oc brugþose ócunnom víþ oc spurþo: «Hverr er sia konongr dyrþar?» David mælti: «Ec kenni orþ þar, er þar er[o me]lt fyrir helgan anda. Nu mun ec kynna yþr þat: dominus fortis et potens, dominus potens in prelio, quia prospexit de excelso sancto suo, dominus de celo in terras, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret
- 25 filios interemtorum. Greypir oc liotir, lukit up durom, at konongr dyrþar gangi hingat.» [Þa e]r David la[k t]ali sino, þa com konongr dyrþar [at h]elvit[is b]yrgi oc bræt a hliþ mikít. Hann syndisc i manz asio meþ liosi m[íelo], svat hvergi bar [scu]gga á, en goþr maþr h[verr var] leystir or bændom. Sya mikill gnyr oc
- 30 otti varþ fiandom víþ þat, er a e(i)no agabragþi bræt drottinn Jesus allt helviti, at þeir falmorþ af hrezlo, þa er þeir sa Cristum, oc scutose hingat oc þingat undan geislom hans oc cægoþo til hans oframliga oc melto: «Yfir hefir þu oss stigit. Allhartt hefir þu nu til sott at scelfa oss; blæþir ero ver nu or(þ)nir oc scemþarfullir.
- 35 Se, þat er undr oc endimi, hann syndisc lagr oc litill oc i þræls: asiano, festr a cros sem þiofar oc níþr grafinn, nu er hann her cominn heil(1) oc lifandi, mikill oc ríkr sem guþ, leysir hotvettna.» Sliet et sama spurþi allt fianda lið: «Hvaþan ertu, Jesus, maþr sva oflogr, lioss oc ríkr oc synþalærs? Sia iarþligr heimr, er undir oss

hefir lengi verit scatgildir, hefir oss sličan dæþascatt alldregi fyrr
golldiþ. Ofraþar þrekmaþr er sia, er hann stigr yfir qvalar varar
oc ottasc egi at hialpa monnom. Mena þat nu, at sa [Jesus mo]ni
her co(m)inn, er Sathan hofþingi varr qvazk einn mondo raþa
heimi allom eptir dæþa hans. Þa tok drottinn Jesus Cristr at
troþa niþr dæþanom, en hofþingia myrkra batt hann með elldligom
bondom crapta sinna, en hann leiddi A[dam t]il sinna[r bir]ti.

7. Þa toco helvitis buar við hofþingia myrkra með ansæ(o)ð(n
m)ikilli oc ascellingom: «H[ey]rþo, qvapo þeir, glaz odviti, dæþa
seilfng, þ[ri]hofþaðr Belzebub, hleginn af englom oc hræptr af
monnom, til hvers var þer at heita oss friþendom við hingatsþaning
Cristz? allovisliga hefir þer umb raþise. Her ma nu sia, at Jesus
Cistr ferr yfir fylgsni or með liosi crapz sins oc hefir lamit dyflizor
varar, leiþir ut bunna en leysir hertekna oc þa, er sarar þislar
þolþo, fersk hottvetna ór stað, nu muna friþir menn her coma
siþan. Nu kemr oc þat við, at dæþir oc herteknir, þeir er alldregi
matto glapir vera, mono dramba yfir oss oc biþa ofriki. Heyrþu,
Sathan, allz illz orkandi, hve ovitruga þer varþ at spenia þann
hingat, er þu hafþir ecki i mot, nu se þess arvent, at her verþi
gratr oc stynr siþan. Anstygþ þeiri allri oc ohresi oc leiþendom,
er þu fect fyr a(f)brigþartreit, þa hefir þu nu gorsamliga tynt fyr
crosstreit, mon nu virþing þin a(l) farasc, er þu v[il]ldir dyrþar
konong egg(i)a a moti þer oc oss. Grunuplict er þin orþit þo at
hafa a þann raþit, er þic ruplar, sva at þu scylir nu marga vanda
oc sekia lata læsa.» Siþan melti konongr dyrþar við alla myrkra
hofþingiana: «Nu scal Sathan her eptir i stað Ada[ms oc] barna
h[ans rett]latra minna.»

8. Þa retti guþ hænd [sina] til ma[rgra heila]gra flooka oc
melti: «Comit er til min nu allar ettir, þer er hað[t] seilning
mina! V[itit] er þat, at diofol(l) oc dæþ[i er] nu fyrðemþr.» Þa
samnaþose allir samann oc runno til handa drottni orom. Þa tok
drottinn Jesus i hænd ena hégri Adams oc melti: «Friþr se þer
með allom barnom þinom retlatom minom!» Adam fell þa til
fota drottni oc sang þetta: Exaltabo te domine, quoniam suscepisti
me usque sanctitatis eius. Sliet et sama sungo allir helgir oc fello
til fota drottni oc melto: «Jamnt hefir þu komit oc entt þat, er þu
spapir fyrir log oc spamenn, at leysa oss oc heim allan fyr dæþa
cross þins oc niþrstigning til var (oc) at coma til fagnaþa paradi(sar)
með meþti þinom fra helvitis qvalom (fyrir) mark sigrs þins, at

oss drottinn egi dərpi síðann.» Þá blezafi drottinn Adam oc alla helga. Þá tok guð i hænd Adami oc ste up með hann til paradisar, oc fylgðo drottinn allir helgir. Þá sang David konengr hátt: Cantate domino canticum novum quia mirabilia fecit, oc tvær vers 5 er þeim psalmi en næsto. Þá svaröðo allir helgir oc qvaðo amen oc melto: «Gloria deo et sanctis eius, amen alleluia.» Oc eptir þetta melti Abbacuc propheta: «Etlaþir þu heilso: þioð þinni at leysa valaþa þina.» En allir helgir svaröðo: «Se lofaþr sa er cembr i nafni drottins guðs, er leysti oss, amen.» Sva melti oc Micheas 10 propheta: Hverr er guð slie[r sem] var g[uf]? Þu ert sa, er bræt rae illzoer órar, oc stigr yfir [synþir] órar oc helldr vittni [reipi] þinnar, því at þu ert viliandi misconnn oc snyr t[il v]jar, deypir þu allar illzkor [or]jar oc allar synþir orar i gliking darpans, sva sem þu svarþir feprom orom.» Oc svaröðo allir helgir sva: «Sia er 15 guð var at eilifo of verolld verallda, mon hann rikia i verolld, amen, amen.» Sva toko allir spamenn hver sin orð at læsa, er þeir fylgðo drottinn orom.

9. En guð bað Michaeli engli at leiða þa alla i paradisar fagnöð. Þá runno .ii. menn a moti þeim. En spamenn spurðo 20 þa, hverir þeir veri, «er it hafit egi dait með oss i helviti, helldr eroð it þegar með licama comuir i paradisum.» Þá svarafi annar þeira: «Enoc heiti ec, ec var með guðs orði hingat leiddr; en sa er mer fylgir heitir Helias, er Tespides var calladr, hann var hingat ekinn i elldligri kerro. Egi hofom vit en dərpa bergt, vit 25 scolom lifa til þess, unz Anticistr er uppi, oc beriasc víþ hann með guðs tacnom oc iarteinom. Mun hann i Jerusalem lata vega ocr, en eptir .iii. (daga) oc halfom(!) fiorða verþom víþ með scyiom i annat sinn upnominr.» Þá er þeir Enoc oc Helias reddo umb sliet víþ guðs helga, þa com at gangandi otirligr maþr, sa hafði 30 cross a herþom. Þá spurðo guðs helgir, hver sa veri: «Oss synisc þu odygligr, eþa hvi gegnir, er þu ber cross a herþom?» Hann svarafi: «Ec var þiofr, oc gerþa ec mart ilt a iorþo, en gyþingar crosfesto mic með Jesu. En þa er ec sa undr þær er gor[þosc], þa þottome ec scilia, at Jesus mondi vera scapari allrar scepno, oc 35 bað ec hann misconnnar mer, oc mel[ta] ec þetta: Minze þu min, drottinn, er þu cembr i riki þitt. Hann toc vel mali mino oc melti: Sat segi ec þer, i dag verþr þu með mer i paradiso. Þá gaf hann mer þetta mark oc melti sva: Ef engil(!) sa bannar þer ingango, er vorþr er paradisar, þa syn þu honom þetta crosmark,

oc seg honom þat, at Jesus Cristr en crosfesti hafi þic hingat sent. Nu gerþa ec eptir þvi sem mer var kent. Engil(!) læk mer up þegar paradisar hliþ oc leiddi mic in til hégri handar iafntit oc melti: «Her scalltu biþa litla þa stund, af þvi at Adam faþir allz mankyns mon hingat coma brát meþ bornom sinom, helgom oc retlatom Cristz drottins.» Þa er hófopfeþr oc spamenn heyrþo þat, er þiofr melti, þa toko allir senn at mæla: «Lofaþr se þu, almattigr guþ, er sva misconnsamr ert, at þu veitir overþom. 5

10. Karinus oc Leucius fundosc egi i grofom sinom eptir upriso Cristz af dæþa, helldr hafa þeir up risit meþ honom, oc margir aprir, sva sem ritip er i guþspiollom. Margir likamir heilagra dæþra manna, er sofnat hófþo, riso up. Carinus oc Leucius varo senir siþan i borg Joseph Arimathia oc ri[to þe]nna þatt niþrstigningar Cristz, af þvi at þeir villdo ecki viþ menn mæla, oc letu b[ok] coma i hendr Nichodemo oc Joseph, en þeir lasu up 15 siþan fyr æþrom. En morgom manza[ldrom] siþarr comsc at boc þeiri Teodosius keisari son Archadij oc hafpi meþ ser i Miclagarþ oc let þar up rafa, oc varþ monnom þa dat umb. Per omnia benedictus deus. Amen.

III.

20

(Cd. 233 folio; kun første ok fjerde Spalte af et Blad.)

cipes uestras, et eleuamini porte eternas, et introibit rex glorie. Þetta vers þydz sva æ vara tungu: Takit þer hlid hófðingiar ydrir(!) ok hefit upp hlid eirlig, ok man inn ganga konungr dyrdar. Þa mæltu helvitis buar vid Sathan: «Far a brott þu or sætum 25 varum, ok berst nu hart vid konung dyrdarinnar, ok ecki villdum ver vid hann eiga.» Þeir raku þa hófðingia sinn or helviti. Enn Sathan er hann kom ut, þa sa hann englalid hit mesta komit til helvitis, enn eigi gud. Hann for þa eigi til fundar vid þa, helldr sneiddi hann þar hia. Þa bra hann ser i dreka liki ok hugdiz at 30 vera sva mikill, at hann mundi liggia i hring um allt helviti.

1 k'eiri Cd.

Hann sa þau tíðindi, er gerduz at Jorsolum, at Jesus Cristr var í líflati, ok for þangat, þegar hann matti, ok hugdiz slíta mundu andina frá Jesu. Enn þá er hann kom ok hugdizst mundu gleypa Jesum ok hafa hann með sér, þá beit ængull guddomsins hann, 5 enn krossmarkit féll æ hann ofan, ok varð hann sva veiddr sem fiskr æ ængli, edr mus undir treketti, edr melracki í gilldru, eptir því sem fyrir var spáð. Þá fór til varr drottinn ok batt hann, en kvaddi til engla sína at varðveita hann.

Her seghir hvern víðbúnað díoíarnir hófðu.

- 10 5. Nu er frá því at segia, hvat þeir hófduz at í helvíti, síðan er Sathan fór út. Ríkisdíoflar í helvíti mæltu víð smídiukappa sína: «Takít þer nu ok býrgít hlið æll, ok setít fyrir íarngríndr ok íarnbranda, ok verít hart ok standít víð vél, at þer verít eígi uppteknir, edr þat verít af yðr tekit, er þer hafít æ at hallda.»
- 15 Guds helgír er þeir heyrðu þetta, þá mæltu þeir sva: «Latít upp hliðin, at konungr dyrdar megi inn ganga.» Þá tok David konungr ok spamadr hatt at mæla víð guds menn: «Þá, sagði hann, er ek var lífs æ iordu, ok var ek kalladr konungr í austrvegs ríki, at ek sagða þetta: *confitemini domino misericordie eius, et mirabilia*
- 20 *eius filiis hominum, quia contriuit portas ereas et uectes ferreos confregit. Suscepit eos de via iniquitatis eorum.*» Þersi vers þýðaz sva æ vara tungu: iatí þer drottín ok mískunn hans, þvíat hann gerði dasamlíga lúti sonum manna, þvíat hann [braut hlið¹ eírlíg ok lamdi lokur íarnlígar, tok hann þá af götu illzku þeíra. Þá
- 25 mælti Ysayas spamadr: «Veítz þú, at ek sagða sva, þá er ek var æ íardríki, at dauídr mundu upp rísa, ok fagna þeír, sem í grofum lægi, enn dauídr ok helvíti mundi sigrí tyna.» Guds helgír er þeír heyrðu þetta, þá kalláðu þeír akaflíga a helvítis fólk: «Lukít upp hliðin, ella verít þer bornir ofríki.» Þá heyrðu þeír í annat sinn
- 30 ráðð sva míkla, at skíalfa þótti allt helvíti: *Tollite portas principes vestras. Hófdíngíar helvítis*, er þeír heyrðu tysvar kvatt, at upp skýlði luka hliðin, þá brugduz þeír víð ukunnír ok spurðu: «*Quis est iste rex glorie, hverr er þersi konungr dyrdar?*» Þá svaráðu engíarnír: «*Dominus fortis et potens, dominus potens in prelio.*»
- 35 Þersi orð þýðaz sva: drottinn stýrkr ok mattugr, drottinn mattugr í orrostu. Þá mælti David konungr: «Þar kennír ek orð þau, er

1 [*aabent Rum í Cd.*

þar voru mælt, af því at ek spada þetta fyrir helgan anda. Nu man drottinn sigra ydr, styrkr ok mattugr ok æflugr i orrostu, hann er konungr dyrdar, þvíat hann leit af hæd sinni heilagri af himni a iordina. . . . .

drottinn varr baud Michaela hofudengli at fylgia Adam ok ællum helgum hans at leida þa i paradisum hina fornu.

Her seghir fra Enok ok þeim Helias.

9. Ok sem þeir komu þar, þa runnu .ii. menn sá moti þeim, þeir spurdu þa, hverir væri, «er þit haft eigi dauðir verit med 10 oss i helviti, helldr erot þit nu likamligir i paradiso.» Þa svaradi annarr þeira ok mælti: «Enoch heiti ek, ok var ek med guds ordi hingat færdr. Enn sá er med mer er, heitir Helias ok kalladr Thesbites, hann var hingat ekinn i elldligri kerru; ok enn höfum vid eigi sá dauda bergt, vid skulum her enn vardveittir vera, til 15 þers er Anticistr er boriun. Enn þa skulum vid fara níðr i heiminn ok beriaz vid hann med guds iartegnum ok taknum. Enn hann mun i Jorsalaborg lata vega ockr. Enn eptir .iii. daga lidna ok halfum fiorda verdum vid med skyium uppnumnir.» Ok er þeir Enoch ok Helias taladu þetta vid helga menn guds, þa kom þar 20 at gangandi einn madr allosælligr hafandi krossmark sá herdum ser. Þa er guds helgir sá þenna mann, spurdu þeir, hverr hann væri, «oss syniz, sem þu munir illvirki verit hafa, edr hvi gegnir, at þu berr krossmark?» Hann svaradi: «Segir ek ydr, at ek var illvirki, ok gerda hvetvetna illt a iordu, enn Gydingar krossfestu mik med 25 Jesu. Enn þa vid þat er ek sá undr þau, er gerduz, at ek þottumz vita, at Jesus mundi vera skapari allrar skepnu, tok ek þa at bidia hann mer miskunnar, ok mæltu ek sva: Miskunna þu mer, drottinn, þa er þu kemr i ríki þitt. En hann tok val minu mali, ok mælti þa þegar vid mik: Vist segir ek þer, i dag skaltu 30 med mer i paradiso. Þa gaf hann mer þetta krossmark², ok seg honum, at Jesus Cristr, sá er nu er krossfestr, hefir þik hingat sent. Nu mæltu ek þetta vid engilinn paradisar vördinn, ok hann lauk þegar upp paradisar hlid ok leiddi mik til hægri handar ser ok mælti: Her skaltu nu bida litla stund, þvíat Adam man bratt 35 her koma med börnum sinum helgum ok rettlatum hins krossfesta

1 En Linie oversprunget se ovenfor S. 815, 16, 1338, 39.

Cristz drottins. (En er) fedr ok spamenn heyrdu þat, er illvirkin sagdi, þa toku þeir allir senn sva at mæla: «Lofadr ser þu, almattigr gud, er sva miskunnsamr ert, at þu veittir uverdum eylifa sælu um allar aldir.

Fra Karin ok . . . . .

10. Karinus¹ ok Leutius synir Simeonis hins rettlata funduz eigi i grofum sinum eptir upprisú Cristz ok dauda, hellðr hafa þeir upprisit med honum ok margir menn adrir, sva sem ritat er: Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Ok margir
 10 likamir heilagra manna, er sofnad hófdu, risu upp. Karinus ok Leucius voru sidan senir i borg þeiri, er heitir Aremathia, at Josephs ok skrifadu þenna þatt nidrstigningar Cristz, þviat þeir villdu ecki vid [menn mæla², ok letu bokina koma i hendr þeim Nichodemo ok Joseph, enn þeir hafa upp lesit sidan. Enn mörgum
 15 manna'lldrum sidarr komz at þeiri bok Theodosius keisari, hann var son Archadij, ok hafdi med ser i Miklagard ok let þar upp lesa, ok vard monnum þa nytt [um dasemdir almattigs guds per] omnia benedictus deus i secula seculorum. Amen.

IIII.

20 (Membranblad i 238 folio.)

þesse er son minn elskuligr, vidr þann er mier likadi vel, ok for eg fyrir asionu hans ok steig eg nidr til ydar, til þess at segia ydr, at sialfr guds son upprennandi af hifna hæd mun skiott koma ok vitia ydar ok allra sinna vina, þeira er sitia i myrk(r)um ok i
 25 skugga daudans.»

2. Ok þa er Adam fadir vor heyrði þat sagt, at Jesus er skirdr i Jordan, gladdiz hann geysi miog ok leit til Seth sonar sins ok mællti vid hann: «Heyrdu, son minn, sagdi hann, ber fram ok boda hófutfedrum alla hluti, þa er þu heyrdir af Micaele hófud-

30 ¹ Marinus *Cd.* ² [mæla mæla *Cd.*

eingli, þa er eg senda þik til paradisar hlids, at þu skyldir bidia drottin, at hann sendi eingil ok gæfi þer vidsmior af myskunartre, at eg smyrda likama minn, þa er eg var siukur.» Þa geck Seth fram ok sagdi til hofudfedrum(!) ok spamanna(!) ok mællti sva: «Eg Seth, þa er eg kom til hlida paradisar, eg sa elld brenn-
 anda, sa er bannade hverium sem einum manne ingaungo, ok einglar guds vardveittu þessi hlid bædi fyrir diofli ok syndugum monnum, ok þar sem eg stod, vard eg miog gagnhræddr, ok bad eg til drottins med miklum otta. Þa syndiz mier Mikael eingill ok mællti vid mik: Eg er sendr til þin af drottni, eg er skipadr yfir
 mannlegum likama. En eg segi þier, Seth, med sonnu, eigi þarf þu at starfa med ervidi eda tarum bidia sakir vidsmiors myskunartres, at þu smyrir fodur þinn Adam, at betridz likams sott hans, þviat med aungum hætti mattu taka þetta vidsmiorh nema a efstum dogum okomins tima, þa er adr fyllaz .v. þusundir .c. ok þritigir
 ara; þa mun koma yfir iord hin elskulegsti guds son Kristr at vekia upp likame daudra manna. Oc þa er hann sialfr kemr, mun hann skira i vatni ok helgum anda. Þa mun hann smyria alla þa, er sa hann trua, med vidsmiorvi sinnar myskunar, ok mun þetta myskunar vidsmior vera til endrgetningar þeim, er fa muno
 af vatni ok helgum anda i eilift lif. Þa mun nidr stiga til iardar enn elskuligsti sonr guds Kristr, ok mun þa in leida fodur þinn Adam i paradisum til myskunartress.» Ok þa (er) allir hofudfedr ok spamenn heyrdo þessa hluti framsagda af Seth, þa fognudo þeir med mikille gledi.

3. 4. Ok þa er allir helgir glaudduz med fagnade, þa kom til þeira helvitis hofdingi leidingi daudra i liking hrædilegs dreka ok miog auskurlegs, sa er stundum syndiz þeim med sio hofdum, en stundum med .iii., stundum i mannz liki. Hann hlíodadi þa med hári roddu til helvitis ok sagdi: «Bu þig sialfr med allri kunnattu at taka vid Jesu, sa er sialfan sik dyrkar ok segiz vera Kristr son guds, en hann er madr, þviat hann ottaz daudann svo mælande: Hrygg er ond min allt til dauda. Ok margar illgiordir fyndi hann i moti mier, ok marga græddi hann med ordi sinu, þa er eg giorda blinda, hallta, krepta, likþra, ok kvalda meinsemdum. Þa svaradi
 helviti ok sagdi til Satans hofdingia: «Hver er sva mattugr i ordo, ok se hann þo madr, ok ottaz dauda, þviat alla mattuga iardar hofdingia hefi eg halldit undir mino valde, þa er þu fluttir nu undirorpna med þinum styrk. En ef þu ert mattugr, hver er þessi madr Jesus, er ottaz dauda, ok stendr þo i moti þier ok þinu

valldi, ef hann er þvilikur i mandomi mattugr ok styrkr. Sannliga segi (eg) þier, almattugr er hann þo i gudome, ok eingi mun þa mega i moti standa hans styrk ok mætti. Ok ef hann segir sva hræddan¹ hræðaz dauda, þa vill hann leyna gudomsmætti sinum, ok
 5 eigi mun þat vera um eilifar veralldir.» Þa svarar Satan helvitis hofdingi ok mællti: «Hvi efar þu eda ottaz at taka þenna Jesum, er bæði gioriz minn ok þinn mo(t)staudumadr, þviat eg freistada hans ok vakta upp lyd hans Gydinga flokk med ofrkappe ok reide i moti honum; hvesta eg spiot, ok fram egiadi eg at legia a sidu
 10 honum; gallsuro blandada eg at gefa honum i þostadryck; eg bio tre at krossfesta hann; ok nu er miog nalægr daudi hans, ok mun eg leida hann til þin ok min yfirkominn.» Þa svarade helvite ok mællti: «Þu sagdir mier, at þessi er sa sialfr, er dauda menn dro fra mer; en margir eru þeir, er eg hieilt i valldi, er fra mer voru
 15 gripnir, [er þeir² lifdo æ iordu. En hver er þersi Jesus, er med ædi sinu ok gudligum bænum kallar dauda menn til lifs, almattigr er hann, sa er dro af mier dauda menn, þa er eg hugdumz mattu- lica hallda mundo undir minu valldi? Mun eigi þessi sa vera, er leysti Ladarum(!), sa er i grauf la .iiii. daga, þann er eg hellt
 20 daudan i mino valldi ok gallt hann lifanda fyrir ord sins almattar?» Þa svarar Satan hofdingi daudans ok segir sva: «Þersi sialfr er sa Jesus.» Ok þa er hann sagdi þetta, heyrde helvite ok sagdi til hans: «Særi eg þig fyrir krapta þina ok mina, at eigi leidir þu hann hingat til min, þviat þa er ek heyrda styrkan matt ordz
 25 hans, þa vard ek miog gagnhræddr med skialfanda otta, ok allir helvitis þionar med mier urdo skialfer. Ok eige matta ek hallda Ladarum med aullum styrk ok fliotleik minum, ok spratt hann upp lifandi ok heill, ok sialf iord, su er hieilt daudligan likama Ladari, gallt hann lifanda, ok fyrir því veit ek, at sa madr, er
 30 þessa alla hluti matti giora, hann er styrkr i valldi, mattugr i mandomi, grædari allz mannkyns, ok hann mun leysa þa, er byrgdir eru i grimre myrkvastofu ok stridligum³ synda baundum, ok leida til lifs sins guddoms.» Þad var ok i þat mund dægri ok þenna tima, at himen opnadiz, þa kom fram fyst hestr hvitr, en
 35 sa kongr er reid hesti þeim, er maurgum hlutum er fridari ok fegri en allir adrir ok tigolegri, augu hans voru sem elldz loge, hann hafdi koronu þa æ hofdi, er morg sigrmerki synde; hann hafdi þat klædi um onnur utan, er blodstocket⁴ var; æ klædi hans yfir

1 Tre Punkter ere tilføiede over Bogstaverne ræ i Ordet hræddan.

2 | af þier Cd. 3 stidligum Cd. 4 blodstocken Cd.

miodmenne voru þessi ord ritud: Kongr konunga ok drottin drottna. Hann leiddi med sier her hinn mesta; þeir er honum fylgdu, ridu hvitum hestum ok voru klæddir silke hvitu, lioser hardla. Sa hinn rikazti allvalldr leit þa til Jo(r)salaborgar ok mællti: «Gilldra su er at Jorsolum er, verdi midgardzorme at skada.» Hann fal 5
aungul sin i æzlino, því er i gilldrana var lagt, ok sva gat hann vadin folgin, at eigi matti um sia. Þa baud hann nockurum sinum elskuligum vinum, at þeir skyllde fyrir fara ok boda tilkvomo hans.

5. En þa er þau tauludo med sier, sem fyrir sagt, Satan hofdinge ok helvite, þa vard hvell rodd mikellar reidarþrumo ok andlekt 10
kall sva mælandi: «Heyrit, hofdingiar helvites, luk(it) upp hlid ydur, ok hefiz upp eilif hlid, ok mun i ganga kongr dyrdar.» Ok þa er helvite heyrdi þessi ord, þa sagdi það til Satans hofdingia sins: «Far þu brott hiedan ok fly skiott ut af minum sætum. En ef þu ert mattugr bardagamadr, þa berstu vid dyrdarkongin, þvíat 15
hvat sa eg at skyllda med honum.» Ok eptir þat rak það Satan hofdingia sinn ut af sætum sinum. En þa er Satan var brott rekin, leit hann utarligan(!) fiolda himnesks folks ok herlids, en eigi sa hann þo dyrdarkongin þar komin, ok villdi hann þo eigi moti þeim ganga, helldr hneigdi hann sik fra augliti þeira. Þa 20
likti hann sik i mynd ogurligs dreka, þeim er iafnat er at mikeleik vid midgard(z)orm, sa er sagt, at ligi um allan heimin. Hann sa þa takn þau, er voru i Jorsalaborg, drottin varn i andlati, ok iamskiot

NIKOLAUS SAGA ERKIBYSKUPS.

I.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu Nicólas erkibyskups.

- 5 1. Nicholas var ens göfgazta kyns or borg þeiri er Patara heitir, su er i þann tíma var fiolmenn ok agæt, en nu er miðg sva eydd. En þar skamt fra borginni er völr, sa er slitnar sem klædi fornt, ok leggr or þeim rifum svartan reyk um daga en elld um nætr sem ur afli. En edli elldz þess er þat, at madr kenner hita, ef
- 10 hann rettir hönd sina i elldinn til forvitnis, en hann brennr þo eigi af elldinum. En i borg þessi, þa er hon var enn agæt at mannfíolda, voru frændr Nicholas göfgir at kyni en allra göfgaztir at godum sídum, elskudu þeir meir himneska tign en iardliga. Fadir hans ok modir þau attu aud mikinn, en fyrir guds sakir
- 15 villdu þau eingva tign hafa iardliga, helldr bunduz þau i reinlifi, þviat þau voru ung, er þau gatu þenna son, en sídan helldu þau sik fra allri líkams munud ok badu þess gud, at sia einn skyldi eptir þau lífa erfingi eigi at eins at aurum helldr ok i godum sídum. En gud heyrði bæn þeira ok let ser soma at syna þeim
- 20 bratt, hvilíkr verda mundi sveinninn; þviat þegar er hann var borinn, stod hann einn i munnlaugu rettr hálfa stund dags, er honum var þvegit. Enn fylgir þar önnur iartein, su er faheyrd er i veröldu, þat at hann drack sinn a degi briost modur sinnar, midvíkudag hvern ok föstudag. Þessar iarteinir foru bratt ok urdu
- 25 sagdar byskupi þeim er Nicholas het, hann var modurbrodur ens unga sveins. En er hann fra þetta, þackadi hann gudi ok mælti: «Dýrd þer, gud, er agætr ert i helgum manni þínum ok lofadr um alldir, þviat nu er guds madr borinn.» En sveini var nafn gefit

modurbroður síns ok kallaðr Nicholas. En stundum fór hann einn ok festi í birsti sér þat, er hann heyrði sagt frá helgum ritningum. En er hann gekk til kirkju um dag, mætti hann halltri konu ok bað hana stadar nema. Síðan gerði hann cross-mark yfir henne, ok stóð hon upp heil á fætr sína, ok rann hon þegar ok sagði föður ok modur Nicholas, en þau sögðu Nicholasi byskupi iartein þessa, en hann þackaði gudi, er hann frá þetta. En sveinninn féll til föta modurbroður sínum ok mælti: «Heilagr faðir, bið þú fyrir syni þínum, at drottinn Jesús Krístr geri mik verðan himneskrar blezunar af þínum bænum.» Þá hélt byskup höndum til himins ok mælti: «Drottinn guð almáttigr ok (o)umræðiligr, veittu þessum sveini Nicholasi göfugt líf ok þekkiliga atferð, at hann sé verðr at finnast í tölu heilagra manna þinna.» Munkr nokkur heilagr var opt vanr at koma til fundar við Nicholas byskup, ok varð þeim rétt um enn unga svein Nicholas, ok sagði byskup marga hluti frá honum. En er þeir sofnuðu, þá kom eingill guðs at byskupi ok mælti við hann: «Fylgdu mér.» Þá leiddi eingillinn byskup í austrætt á fiall ok syndi honum fagrað stad ok dyrd paradísar. Þar voru hallir biartar ok fagrbunar ok vellir blomgadir ok dyrligir, ok sva mikil dyrd ok fegrd, at eigi má frá segja. Þar sa hann ok holl eina sva mikla ok sem nýgerva, gulli fegri ok gimsteinum. Dyrligr eingill guðs mælti við Nicholas: «Þessa höll mun drottinn gefa enum dyrligzta vin sínum Nicholasi.»

2. En þá er andaðr var faðir ok modir Nicholas, þá mintiz hann á þat, er mælt er í guðzspialli, at eingi mátti Críz lærisveinn vera, utan hann fyrirleti allt þat er hann ætti. En er hann barst þat fyrir at gefa alla eigu sína, þá ugði hann, at manna lof mundi fyrir honum spilla því, er hann villdi til guðs gera; af því bað hann, at guð skyldi skiota því í hug sér, at hann starfaði þat fyrir aurum sínum, at hann líkadi framar gudi en mönnum. En þá bar volat at einum borgarmanni, þeim er auðigr hafði verit, en hann varð sva voladr, at hann hafði sér eigi atvinnu. Þá villdi hann selja dætr sínar .iii. til saurlífis. En þat fór bratt um borgina, ok varð mönnum fíðrætt um þat. En er Nicholas frá þetta, þá harmaði hann vesöld þeira, ok þóttiz hann eigi mega sva betra ráð fyrir aurum sínum (en) at renna því ráði, at kyngöfgar meyjar væri til saurlífis selldar, en hann villdi eingan annan hafa vott en Críst at verki sínu. Þá leitadi hann þess, ef hann mætti sva gefa, at sa vissi eigi til, sem gefit væri. Þá fór byskup nokkura nött

til hus ins volada manz ok batt gull i duki ok kastadi því inn i glugg, er var a husinu, ok vard eingi varr vid þat, er hann kom þangat, ne vid þat, er hann for þadan. En er enn voladi madr reis upp at morni ok fann gullit, þa felldi hann tar ok gerdi gudi
 5 þackir ok grof sidan eptir, hverr sa madr væri, er sva mikla huggun hafdi honum veitta, ok matti hann eigi þess vis verda. En Nicholas þræll Jesus Cristz kom til husa ens volada manz litlu sidar ok gerdi slikt verk sem fyrr. Ok er dagr kom, reis bondi upp ok fann gullit iafnmikit ok fyrr, ok vard feginu ok for þegar
 10 til bænar ok mælti a þessa lund: «Drottinn gud, er öllu rædr, ok ecki laufsblad fellr a iordu an þinum vilia, bid ek þik, er alla hluti veiz, at þu synir mer syndugum, hverr sa er, er sva mikla hluti veitir mer overdugum; gerdu mer kunnan þræl þinn, þann er eingla atferd hefir i milli manna, at ek dyrka nafn þitt,
 15 þat er lof(at) er um allar aldir.» Slikum ordum bad hann ok eggiadiz a þat at vaka allar nætr i gegnum, unz gud syndi honum þræl sinn. En er fair dagar voru lidnir, þa kom þrenningar iati Nicholas ok villdi i þrenningar tölu fylla godgerning sina ok kastadi inn i glugginn pundi gullz. En bondi vaknar vid döttinn,
 20 ok spratt upp þegar ok rann eptir honum ok kalladi: «Nem þu stadar ok fly eigi mik, fyrir longu var ek fus at finna þik.» En er hann hafdi þat mællt, þa rann hann, unz hann kom sva nær, at hann kendi Nicholas, ok fell þegar til iardar ok villdi kyssa fætr hans. En Nicholas bannadi honum ok bad þess a moti, at
 25 hann skyldi eingum manni segia, hverr þetta verk hefði gert, medan Nicholas lifdi.

3. En ad lidnum þessum hlutum þa andadiz byskup i borg þeirri er Mirrea heitir. Hans dauda harmadu¹ byskupar nalegra² borga, hann hafdi verit sidsamr, ok qvomu margir kennimenn at
 30 velia byskup i stad ens andada. A þeim kennimanna fundi var einn heilagr byskup, sa er allir urdu a þat sattir, at hann skyldi fyrir rada, hvern þeir skyldu til byskups taka. En hann fylgdi postola dæmum at öllu ok bad þa alla fasta ok vera a bænum, unz almatigr gud syndi þeim nytsamligan hirdi sauda sinna, sa er
 35 forðum syndi Mathiam verdan at fylla postola tölu. En er kennimenn voru a bæn, þa heyrði heilagr byskup rödd af himne mæl-andi, at þeir vigdi þann til byskups, er fyrst kæmi til kirkiu þa nott, ok var sagt at Nicholas mundi heita. Þa sagði byskup kennimönnum vitran þessa ok mælti: «Er skulit hallda framm

bæn ydarri, en ek mun uti vera, ok trui ek, at vær munum na fyrirheiti guds.» Ok vardveitti byskup kirkiudyrr med heilagri slægd. En Nicholas kom fyrr en allir adrir til kirkiu, sem hann væri af gudi sendr. En er hann kom at kirkiudyrum, þa spurdi byskup hann at nafni, en hann neigdi höfud sitt ok laut byskupi: 5
 «Nicholas heiti ek, qvad hann, þræll ydars heilagleiks.» Þa tok byskup i hönd honum ok mællti: «Sonr, fardu med mer, skyllt mal a ek vid þik.» En er byskup kom inn i kirkiu, þa kalladi hann hatt: «Nu er þat sannat, brodir, er drottinn mællti, at hverr mundi geta þat, er hann bædi i guds nafni, ef hann trydi því. 10
 Nu höfum vær getit þat, er vær badum, ok er byskup sa er vær leitudum.» En allir urdu fegnir, er þeir litu Nicholas, ok helldu allir hondum til himins ok lofudu milldi guds. Þa var Nicholas vigdr til byskups þegar enn sama dag. En er hann tok byskups velldi, þa hellt hann litillæti, sem fyrr hafdi hann; opt var hann 15
 a bænum ok mæddi likam sinn i vokum ok föstum; hann var gestrisinn ok blidr i mali, avitadi hann ofreflismenn, en hann rækti ofstopamenn ok rikis, en hann huggadi hvern, er rygg kom til hans fundar. Hvern dag gengu sögur fra gæzku hans, ok ræddu hans lof gofgir menn ok ogöfgir. Eigi ma ordum skrifa crapta 20
 hans ok verdleika, en sa er vita vill, hvilikr hann var, lydi hann því, er eptir ferr, ok leggi nidr öfund.

4. Nicholas skein i öllum crauptum, ok eignadi hann ecki ser helldr allt gudi, en hann var sva mattigr i taknum, at þeir fundu hialp ok heilsu, er a hann hetu, þott hvar fiarri væri. Menn 25
 foru a skipi um dag, ok gerdi rid at þeim ok frost, ok kölludu þeir ok mælltu: «Nicholas guds þræll, ef þat er satt, er vær heyrum sagt fra þer, lattu oss nu þat reyna i þessum haska, leys oss fra grimmum sæ, at vær megim þacka gudi ok þer.» En er þeir höfdu þetta mællt, þa gerdiz undarligr hlutr, þa vitradiz þeim madr ok 30
 mællti vid þa: «Her er ek nu, hvat kölludu þer mik.» Ok tok hann ok bætti skipreida þeira ok reip, er slitnat höfdu, ok fell þegar hridin ok hafgialfrit allt, en fardreingir qvomu gladir til þeirar hafnar, er þeir villdu, ok gengu þegar af skipi ok spurdu, hvar Nicholas væri; en þeim var visat til hans i kirkiu, ok gengu 35
 þeir til hans ok kendu, at hann hafdi þeim a skipi vitraz, ok fellu til fota honum ok sogdu, hve þeir voru leystir fra dauda. Nicholas mællti: «Eigi skulit þer mer kenna, gud barg ydr fyrir tru ydra, skili þer ok þa, hversu mikit ma fyrir gudi hrein trua, þvíat vær

erum hvern dag bardir fyrir syndir vorar, en ef vær snumz til guds af öllu hiarta, þa veitir hann oss miskunn sina ok leysir oss or pislum. Af því verit er eigi traudir, brædr, vel at gera, halldit litillæti ok olmusum, truit er því, at eingi godgerning er gudi þægri en ölmusugerd, ef eigi er til heimskrautz gert.» En er Nicholas taldi fyrir þeim þessum ordum, þa foru þeir leidar sinnar ok undruduz mikileik crapta hans.

5. A nöckurri tid qvomu menn or borg einni til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Vær bidium þik, heilagr fadir, at þu veitir oss fullting þinnar gæzku, þvíat oss er naudsyn at höggva tre eitt mikit, er stendr hia borg vorri; en þar er ohreinn andi i trenu ok lætr oss eigi höggva þat, en vær truum, at þu rekir i brott fiandann, ef þu kemr til.» Nicholas sagdi: «Förum vær ok þa brædr, verdi vili drottins.» En er þeir qvomu til tresins ok þorðu eigi at höggva, þa geck Nicholas þangat ohræddr ok reist med öxi kross a trenu, ok hio .vij. högg ok bad adra höggva. En er tred brast, þa hugdiz fiandinn mundu gera mörgum manni mein, ok villdi hann fella tred a menn. En heilagr Nicholas tok höndum vid trenu ok hratt því fra mönnum. Þa flydi fiandinn veinandi ok mællti: «Bygd minni glatada ek, ok fyllda ek vilia minn, þvíat Nicholas rak mik a brott, ok ma ek eigi her vera.» En smidir hiuggu i sundr tred ok gerdu sem Nicholas baud.

Enn qvomu menn or öðrum kastala til heilags Nicholas ok mællto vid hann: «Langt eigum vær til ydar, þvíat kona ein od do i brunni þeim, er vær ættum, ok er þar sidan ohreinn andi i brunninum, ok þora menn eigi at drecka or þeim brunni. Enn hafdi verit forðum annarr brunnr skamt fra oss, en vær meguum eigi þann finna, en vær truum því, heilagr fadir, at þu megir þat geta at gudi, at vær megin þar vatn finna.» Þa mællti Nicholas: «Forum vær, brædr, ok höfum traust i milldi guds.» En er þeir qvomu þar, þa fell Nicholas a kne til bænar. Sidan tok hann graftol i hond ser ok grof i iord halfrar annarrar alnar diupt, ok spratt upp þegar nogt vatn, ok þöckudu allir gudi, at hann gaf þæli sinum brunnvatn. En er þeir qvomu til ens ohreina brunz, þa var heyrd diöfuls rödd ok blistrun. Þa fell Nicholas a kne til bænar. En er allir svörudu bæn hans ok sögdu amen, þa sa allir svartan diöful koma upp or brunninum, ok gneggiadi hann ok mællti: «Med öllu ma ek eigi standaz vidlit heilags Nicholas.»

Þeir menn qvomu or heradi því, er Andronika heitir, til

Nicholas, ok færdu honum odan mann ok mællto: «Margar þrautir gerdi sia enn odi, at eigi færðim vær þer hann, fadir.» Nicholas svaradi þeim: «Leysi þer skepnu guds, þviat drottinn mun biarga honum.» Þeir sögdu: «Eigi þorum vær, þviat hann mun flygia ok finnaz eigi.» Nicholas sagði: «Eingi ma lifa an augliti guds.» Þá 5 geck Nicholas til kirkiu ok vigdi vidsmior ok smurdi enn oda mann, ok vard hann heill at önd ok likama ok for leid sina ok gerdi gudi þackir ok enum helga Nicholasi.

Enn sa Nicholas um dag blindan mann sitia fyrir kirkiudyrum ok mællti vid hann: «Hversu leingi hefir þu sionlaus verit?» En 10 hann svaradi: «Fyrir .iiij. vetrum misti ek synar minnar, ok gaf ek alla eign mina læknum, ok mattu þeir mer ecki stoda.» Nicholas mællti þa vid hann: «Fyrir hvi heztu eigi a helga menn, er þik mundu felaust græða i crapti guds, ef þu trudir þeim?» Enn blindi madr svaradi: «Trui ek gudi ok helgum bænum þinum, 15 at þu matt geta þat af gudi, at hann taki blindi af mer ok lati mig sia lios.» Þa miskunnadi Nicholas honum ok gerdi crossmark yfir honum ok smurdi augu hans vigdu vidsmiörvi ok mællti: «Þess væntir ek i crapti drottins mins Jesu Cristz, at þu munir a morgin snemma sia lios himins.» En sva vard, sem Nicholas sagði, ok sa 20 hann lios, ok for hann götu sina fagrandi ok dyrkandi gud. Þa fra annarr siukr madr, at enn blindi hafði syn tekit, ok kom þegar ok fell til fota guds þraeli ok mællti: «Drottinn heilagr fadir, .iiij. manadi hefir ek haft sott, þa er ek ma eigi af iordu risa ne til verks taka, ok ma mer eigi fæzla siatna, ok veitti ek morg audæfi 25 læknum, ok stodadi mer ecki þat.» Nicholas svaradi honum: «Ek mun selia þik þeim lækni, er þik mun græða at heilu felaust.» Enn siuki mællti: «Hverr ma mik sva skiott græða?» Nicholas svaradi: «Her er hann nöckur.» Þa litadiz enn siuki madr um ok hugdiz sia mundu lækninn. Nicholas mællti: «Hyggr þu þik 30 munu sia lækninn, þann er þik grædir? Ef þu truir lækni minum af öllu hiarta, þa mun ek bidia hann, at hann gefi þer heilsu þina andar ok likams.» Enn siuki madr svaradi: «Trui ek gudi lifanda ok heilagleik þinum.» Þa bad Nicholas fyrir honum ok blezadi hann i nafni Jesus Cristz ok mællti: «Verdu heill fra þessi stundu.» 35 Þa vard hann þegar heill ok for heim til hus sins lofandi gud.

Enn komu margir menn um dag at gista helgan Nicholas, ok er þeir qvomu til gestaskala ok satu a beck, þa baud Nicholas diakna sinum at skipta fæzlu med þeim ok byrta þeim dryckiu. Diakninn gerdi sem honum var bodit. En gestir sa, a(t) vin var i 40

litlu keri, þat er þeim var ætlat. Þa mællto nöckurir með sér, at þeim mundi eigi hoska öllum dryckr sa. En er Nicholas varð varr við þetta, þa kom hann til þeira ok mællti: «Mer byriar sialfum at vinna ydr beina i dag, at vær fagnim allir saman.»

5 Sidan blandadi hann vinit vatni ok byrladi þeim öllum til nogs, ok urdu þeir druknir sem af hinu bezta vini ok dyrkudu gud, þann er iok ok bætti dryckiu þeira fyrir þræl sinn Nicholas.»

Enn let Nicholas kirkiu gera ok safnadi til smidum ok verk-mönnum, unz urdu .vii. tigr. En þat gerdiz, at þeir mattu eigi
10 vellta steini einum miklum þangat, sem þeir villdu, ok leitudu þeir við þat allan dag, unz þeir voru modir ok lettud af verki. En Nicholas fór til við .iii. menn i guds trausti. Nicholas vellti steininum þangat, sem hann villdi, a halfri stundu dags. En þeir lofudu gud, er hia voru, þann er sva mikinn crapt veitti helgum
15 Nicholasi, at hann matti færa or stad biorg ok steina.

Tveir menn qvomu nordan um fiall or stad þeim, er Evandi heitir, ok færdu helgum Nicholasi mey siuka, þa er hvergi matti sik hræra, ok lögdu þeir hana fyrir fætr Nicholasi ok mællto: «Miskunnadu þessi vorri mey, er sarliga qvelz i öllum limum ok
20 hefir .vii. vetr siuk verit.» Guds þræll sagdi: «Ef er truit af öllu hiarta, at drottinn ma græda önd ok likam þessarrar meyar ok fylla vilia ydarn.» Þeir sogdu: «Af öllu hiarta truum vær gudi ok vilium lyda þer, godgiarn fadir.» Þa miskunnadi Nicholas þeim ok bad leingi fyrir þeim, en er hann hafði lokit bæn sinni,
25 þa varð mærin heil ok fór heim með forunautum sinum fagnandi ok lofandi gud.

6. A nöckurum degi kom diöfullinn, þar er heilagr Nicholas var a bæn sinni, ok bra a sik lioss eingils liki. En er Nicholas leit hann, þa mællti hann: «Hverr ertu edr hvi komtu her?»
30 Diöfullinn svaradi: «Eingill guds em ek, ok kom ek higat at sia verk þin.» Þa skildi Nicholas, at diöfull var, ok gerði crossmark a moti honum ok mællti: «Þu enn slægi andi, gacktu ut or husi minu fra augliti mer ok dvel ecki.» Fiandinn svaradi: «Hvat gerði ek þer til meins, lattu mik hvilaz her.» En Nicholas avitadi
35 diöfulinn ok bad hann flyia. Þa fór diöfullinn ut ylandi ok mællti: «Þottu rekir mik a brott hedan, þa mun ek eigi langt fra þer fara.» Þa hvarf ohreinn andi or augliti hans, er hann hafði þat mællt. Litlu sidar kom sa enn sami diöfull i elldhus ok fann einn pion heilags Nicholas, þann er skipti brædra fæzlu, þeira er
40 voru með Nicholasi, ok slo diöfullinn æði a hann. En er Nicholasi

var sagt, þa for hann þangat skyndiliga. Þa fann hann þann enn sama mælandi margar orar ok gudlastan. Í a minti Nicholas hann a þat, at hann vi(t)kadiz af gudlastan. Enn illgiarni andi var þess akafari ok mælti fleiri orar fyrir munn ens oda manz. Þa skildi Nicholas, at diófullinn mælti fyrir munn honum, ok geck hann nær ok tok i hönd honum ok mælti: «Signdu þik, brodir.» En er hann signdi sik, þa var senn fara fra honum ohreinn andi sva sem brendr ok svidinn, ok geck ut i elldhus dyr veinandi ok mælti: «Yfir em ec stigiinn af Nicholasi, þviat hann lætr mik hvergi gera minn vilia.» En sa er odr hafdi verit vitkadiz ok fell til fota Nicholasi ok tok blezan af honum, ok þordi diófullinn alldri sidan at koma til hans.

Hion .ii. qvomu til Nicholas enn um dag ok fellu til fota honum ok mælti: «Miskunnadu ockr, heilagr fadir, fra skemd ok bid fyrir ockr, þviat vid höfum .xxx. vetra saman verit ok megum eigi son ala, en vid væntum ok treystum i guds nafni, at drottinn gefi okkr avðxt fyrir þinar bænir.» Þa hellt Nicholas hondum til himna ok bad fyrir þeim halfa stund dags ok blezadi þeim ok let þau fara leidar sinnar. En guds miskunn veitti þeim bæn þa, ok færdu þau Nicholasi son sinn til blezunar a enum (næstum) misserum. Þa er Nicholas taldi fyrir lyd i kastala nöckurum, þa fell til fota honum einn ridusiukr madr ok mælti: «Miskunnadu mer, heilagr fadir, ok ger eigi eptir otru mins verdleiks, at eigi fyrirforumz ek, þviat ek heyrda sagt mart fra iarteinum þinum, ok gerdi ek eigi at trua; þa syndiz mer nöckura nott i draumi ohreinn andi med sauri, ok fell ek a ana, þa sa ek þik standa annan veg fra mer, ok kallada ek a þik til fulltings, .en þu rettir hond þina i gegn mer ok drott mik or sauri. En nu bid ek þik, at sva sem þu leystir mik i draumi, sva lattu þer nu soma at leysa mik fra sott þeiri, er þa tok ek i þeim draumi.» Nicholas sagdi: «Sonr, vertu trur hedan fra, þviat otruum manni verda iarteinir at afallz-dome. Far nu ok ver heill af sott þeiri, sva sem drottinn leysti þik i draumi.» Þa vard hann heill ok lofadi gud ok enn helga Nicholas.

Enn var Nicholas a bænum um nott ok sǫng salma med presti sinum. Þa syndiz þeim badum chreinn andi, sva sem madr gengi upp ok nidr eptir stiga. Þa hræddiz prestr, en Nicholas styrkti hann ok mælti: «Eigi skaltu hrædaz, sionhverfing diófuls er þat er þu sier, en eigi madr, venia hans er su at svikia avallt þræla

guds.» Þá gerdu þeir báðir crossmark á moti díoðinum, ok hvarf þegar or augliti þeira bæði stiginn ok sva sa er eptir for.

7. Smidir ok verkmenn qvomu um dag til Nicholas byskups, ok skyllði gera kirkiu. En er Nicholas sa þá vera komna, þá spurdi hann matskiptismann, hversu mart braud þá væri buit at gefa þeim, er komnir voru. En hann varð ogladr við ok svaradi: «Of síð gæztu fyrir mér, fadir, verkmanna þessa, þvíat ek á nu skyllt at vinna, ok er eigi meira en einn leifr brauds.» Nicholas mællti: «Vertu eigi rygg, brodir, ok sel mér leifinn, ok skiptum
10 honum með verkmönnum.» En þeir átu ok höfðu allir nogt .lxxx. manna. En er þeir voru sva taknsamliga fæddir af einum leif, þá gerdu þeir þackir gudi ok enum helga Nicholasi.

Á nokkurri tíð gerði Nicholas for sína til Jorsala, ok voru með honum prestar hans .iii. Ámoti ok Artheman ok Emeus, ok
15 gengu þeir á skip. En á enni somu nött gerði hrið sva mikla, at miðg sva mundi dreckia skipi þeira. Þá syndiz þeim logandi fiandi fara eptir skipinu, ok villði hann vella því um. Þá gerði Nicholas crossmark á mot honum, ok flýði ovinrinn þegar í stad. En einn þeira fell níðr á skipinu, ok lá sem dauðr væri, ok stodu
20 menn ryggir yfir honum. En Nicholas bað fyrir honum ok tók í hönd honum ok reisti hann upp heilan ok mællti: «Siglum vær nu í nafni drottins.» Þá kom þegar byr, ok sigldu þeir .v. daga, en síðan lendu þeir í Jordan. En er þeir gengu af skipi, þá gerði enn heilagr Nicholas margar iarteinir, í hverium stad, þar er hann
25 kom, græddi hann siuka ok rak díoða frá odum mönnum, ok dyrkudu allir nafn drottins, er sa eðr heyrdur crapta ens helga Nicholas.

8. Á nokkurri tíð gerði oaran mikit, ok spilltiz akrar manna, ok hafði Nicholas mikit kostgæfi til þess at hialpa voludum, ok
30 for hann at kaupa þeim fæzlu. Þá var honum sagt, at skip morg voru korni ladin komin í höfn þá, er Laudaticus heitir. Þá kom Nicholas þangat ok mællti við skipamenn: «Yðr em ek kominn at finna ok at bíðia, at er midlit nöckut af hveiti yðru við þann lyd, er hungradr er.» En skipamenn sögdu: «Eigi þorum
35 vær, fadir, at veita þér þat, er þu bíðr, þvíat vær erum sendir eptir konungsmanna fæzlu, ok skulo konungs þrælur taka við korni þvísa ok reida allt vættum ok mælum. «Hlyðit er mér, sagði Nicholas, ok veitit .c. mæla af hveriu skipi, en ec heit yðr því í nafni drottins, at eigi munit einskis mælis missa, þá er er reidit
40 kornit af hendi.» Þá gerdu skipamenn, sem hann bað, oc veittu

.c. mæla af hveriu skipi, en sidan gaf þeim byr, unz þeir qvomu allt til Miklagardz. En er þeir reiddu kornit af hendi, þa misstu þeir einskis mælis, ok sôgdu þeir konungsmönnum, hvat gerz hafdi. En er þeir heyrdu þessi tíðindi, þa lofudu hvorirtveggju nafn drottins. En er guds madr tok vid hveiti, þa skipti hann því sva 5 med hverium, sem honum þotti þaurf vera. En guds mattr iok þat et litla korn, er Nicholas veitti, at þat vanz þau misseri ôll til fæzlu ok ônn(ur) en næstu ôllum lyd, sem þurfti, ok freistudu margir fordum at sa því korni, ok urdu aktar þeir godir, er þadan af grædduz. 10

9. Sva er sagt, at allra blota mest var þa magnat Gefionar blot, þvíat margir þorpkarlar göfgudu skurdgod hennar allt til þess, unz Nicholas kom þangat, en hann braut nidr villu þa ok eyddi allri hindrvitni heradsmanna. En er diofull sa sik ræntan veg göfganar sinnar, þa fyllðiz hann reidi i gegn guds þræli ok leitadi 15 nyrrar vælar, ok hafði hann af fiolkyngum mönnum eitrblandin smysl, ok bra hann a sik liki nôkurrar truadrar konu ok retti a mot þeim mönnum, er foru a skipi med landi framm til fundar Nicholas byskups, ok mælti: «Se ek, at þer vilit sækia fund Nicholas byskups, ok villði ek fara med ydr, þvíat ek væri fus at 20 hafa blezun hans; en fyrir því at ek ma eigi fara, þa bið ek, at þer færir vidsmior þetta til kirkiu hans i mina minning.» En þeir toku vid því, en vissu eigi von diöfuls vælar. En er þadan var skamt lidit, þa sa þeir skip mönnum ladit fara a moti ser, ok var þar einn enn likazti madr Nicholasi ok mælti: «Hvat selldi 25 konan ydr?» Þeir svorudu: «Vidsmior selldi hon oss ok bað oss bera til kirkiu ens helga Nicholas.» Hann mælti: «Vili þer nu vita, hversu konan var? þat var en odyggva Gefion; kastit þer i brott langt fra skipinu, ok munu þer vita, at ek segir satt.» Þa gerdu þeir þat, er þeim var bodit. En þegar er vidsmiorit kom a 30 sio, þa kyndiz elldr mikill a sionum, ok brann vida. En er þeir stôrdur æ undr þessi, þa var skipit horfit, þat er i moti þeim for, en þeir helldu fram for sinni ok fundu Nicholas ok mæltu: «Sannliga ertu sa, er oss syndi mikit undr a sæ ok leystir oss fra vælum diöfuls.» En er Nicholas heyrdi þat, þa þackadi hann 35 þat gudi, ok kendi þeim vel at lifa sitt lif ok treystaz vardhalldi guds, þess er einskis lætr meir freista en standaz ma. En þeir toku blezan af Nicholasi ok foru til heimkynna sinna.

10. Vikingar ok styrialldarmenn gerdu ofrid a landi því, er Frigida heitir; þa sendi Constantinus konungr .iii. höfþingia i moti 40

þeim með miklu lidi, en þeir eru nefndir Nepocianus ok Ursus ok Eliveus, en þeir foru á skipum frá Miklagardi, unz þeir qvomu til hafnar þeirar er Adriaticus heitir, en su er litlu meir en .iii. milur frá Mirrea borg. En er eigi var byrr at sigla, þá gengu
5 nöckurir menn af skipi sva sem at matkaupum, en þeir gerdu landzmönnum oskil ok toku at heria. En er Nicholas varð varr við þat, þá fór hann skyndiliga til skipa at¹ bidia fridar lydnum. En höfþingiar ok sva adrir lutu byskupi, er þeir sa hann. En Nicholas spurði þá, hverir þeir væri, edr hverr þá sendi, edr hvert
10 þeir færi. Þeir sögdu: «Fridarmenn erum vér, ok sendi oss Constantinus konungr af Friggialandi at stöðva ofrid, en vér bidium þik, at þú bidir fyrir oss við gud, at hann greidi för vora.» En Nicholas bad þá, at þeir færi til borgar með honum ok kæmi til kirkiu ok tæki blezan af honum. En er höfþingiar reyndu
15 heilagleik byskups, þá bönnudu þeir skipverium sínum at heria á landzmenn. En er þeir rædduz þetta við, þá qvomu menn or borg ok mællto við Nicholas: «Ef þú værir innan borgar, fadir, þá mundi eigi .iii. saklausir til dauda dæmdir í dag.» Nicholas mællti: «Fyrir hveria sök eru þeir til dauda dæmdir?» Þeir
20 sögdu: «Domandi hefir tekit fé til höfuds þeira, en allr lydr leitar þín ok ma eigi finna.» En Nicholas varð ryggur, er hann heyrdi þat, ok spurði, ef þeir lifdi, er dæmdir voru. En honum var sagt, at þeir lifdi, en þá voru þeir til høggs leiddir út or borginni. Þá rann Nicholas þangat, er þeir voru leiddir ok stödu bundnir, ok
25 voru andlit þeira dukum hulið, en einn maðr stöð með brugðnu sverde buinn at hoggva þá. En er Nicholas kom þar, þá tok hann or hendi honum sverdit ok kastadi lang(t) í brott, sidan leysti hann bönd af þeim, er fyrirdæmdir voru, ok leiddi þá til hus iarlz þess, er Eustasius het. En er dyrvordr sagði Eustasio
30 iarli, at Nicholas var kominn, þá gekk hann út þegar í moti honum ok villdi luta honum. En Nicholas bannadi þat ok mællti: «Þú vigamaðr, fyrir hvi þóðir þú at koma í augsyn mer fundinn at sva morgum glæpum? Eínga líkn mun ek veita þér, helldr mun ek segia konungi, hversu þú skipar edr hveria glæpi er þú gerir.»
35 Þá féll iarli til fota Nicholasi ok mællti: «Reidztu eigi drotni þínum, ok vertu þó linmodr ok lyð enu sanna, þvíat ek villdi eigi þrísá, helldr .ii. höfþingiar Eudoxius ok Simonides. Nicholas mællti: «helldr gull ok silfr, er þú tokt til höfuds þeira.» Þá badu hertugar, er frá skipum voru komnir, at Nicholas veitti líkn iarli,

en hann gerdi sva ok leysti ena saklausu menn .iii. or bandi. En hertugar atu ok drucku med byskupi ok toku blezan af honum; en sidan foru þeir a Friggialand, er þeim gaf byr, ok gerdu þar frid orrostulaust ok foru sidan aptr til Miklagards. En er konungr spurdi, at þeir höfdu sigr, þa vard hann feginn ok for sialfr i moti þeim med miklu lidi, ok var vegsamliga vid þeim tekit, ok höfdu þeir mikenn metnad af konungi.

Þa toku nöckurir menn at öfunda þa vid hann, ok leitudu saka i gegn þeim ok mattu eigi finna. Þa qvomu þeir til mals vid greifa þann, er Ablavius het, ok hetu þeir at gefa honum gull mikit, ef hann rægdi hertugana vid konung. En hann vard feginn fevon þeiri ok for til mals vid konung ok mællti: «Mikil ostiorn geriz i velldi þínu, konungr, þviat þeir hertugar, er þu sendir a Friggialand, bera fe undir rikismenn ok heita miklum fridendum ok rada þik or landi; en er ek vard varr vid þat, þa var eg skylldr at segia þer, konungr, en þu ger sidan sem þer likar.» Þa reiddiz konungr ok let setia i myrqvastofu hertugana, sva at þeir qvomu hvorki fyrir sik ordi ne eidi. En er nöckura stund frestadiz drap þeira, þa qvomu rogmenn ok mællto vid greifann: «Fyrir hvi settir þu þa i myrqvastofu ok letz þa lifa? Winir þeira munu tægja þeim ok leida þa or myrkvastofu ok setia oss i þeira stad. En er Aflavius greifi heyrdi þat, þa for hann enn til mals vid konung [ok qvad]: «Eigi lata hertugarnir enn af illum radum sinum, þviat menn koma til myrqvastofunnar um nætr ok hafa mal af þeim.» Þa mællti konungr, at höggva skyllði höfud af þeim þa ena somu nott. Greifinn vard gladr, er hann heyrdi þetta, ok geck ut or höll ok mællti vid myrqvastofuvordinn: «Þessa .iii. menn, er þu hefir at hallda, bu þu til dauda a þessi nott.» Myrqvastofuvordr vard ryggr vid þat ok kom til þeira ok mællti med grati: «Er drotnar minir, ek villdi vid ydr mæla, en hræzla dauda ydars ryggir mik, ok ma ek eigi mæla vid ydr, þviat konungr hefir sva bodit, at er skulit deyia a þessi nott.» Þa urdu hertugarnir ryggir af hræzlu dauda ok iosu molldu i höfud ser ok mællto med tarum: «Hvat höfum vær sva illt gert, at vær se(m) eigi verdir at koma ordi ne eidi fyrir oss, adr vær deym.» En er þeir mællto þetta med miklum rygggleik hugar, þa mintiz Nepocianus, hversu heilagr Nicholas hafdi fordum leysta menn fra dauda saklausa, ok mællti med tarum: «Þu heilagr drottinn ok eilifr konungr gud, upphaf veralldar lioss ok skapari allra hluta,

miskunnadu oss þrælum þínum ok leys oss i taknum þínum, sva sem þu leystir .iii. menn saklausa fyrir þræl þinn Nicholas.» En er hann hafði þetta mælt, þá kölludu þeir allir samt a enn helga Nicholas ok mællto sem einum munni: «Þu milldr iatari guds, 5 makligr allrar góðganar, þu enn trausti þræll himnakonungs Nicholas, þottu sier oss fiarri at likam, vertu þo nær bænum vorum, ok leys oss or haska, sem þu leystir fyrr þria saklausa menn, at vær megim enn sia þik ok gera þackir fyrir godgerning þinn.»

- En er þeir luku bæn sinni, þá vitradiz heilagr Nicholas 10 Constantino konungi i svefni a þeiri stundu ok mælti: «Constantine, ris þu upp skiott ok lat utleida or myrqvastofu .iii. hertuga, þa er þu lez þangat leida, þviat þeir eru saklausir ok hafa ecki þess gert, er þeir se dauda verdir. En ef þu vill fyrirlita bodord mitt, þa mun ek bidia drottin minn Jesum Crist, ok mun hann vekia 15 orrostu i gegn þer, ok munu dyr slita hræ þin.» Konungr varð hræddr ok sagði: «Hverr ertu sva diarfr ok mattugr, er um nætr þorir inn at ganga i höll mina?» Nicholas svaradi: «Ek em Nicholas, ok er ek Mirrea borgar byskup.» Þa syndiz hann ok Aflavio greifa ena somu nott ok mælti við hann: «Þu illr domandi, 20 fullr flærdar ok lygi, ris upp þu skiott ok leid or myrqvastofu hertuga þa, er þu rægdir, en ef þu gerir eigi þat, þa mun ek bidia himnakonung, at hann lati þik falla i sut, ok muntu vella möðkum sialfr ok öll hiu þin.» Greifinn spurdi: «Hverr ertu er þat mælir?» «Ek em Nicholas þræll Jesus Cristz Mirrea byskup.» En konungr 25 reis upp þegar, er hann vaknadi, ok sendi ord greifanum, ok sagði hvorr öðrum draum sinn. En annan dag eptir let konungr leida hertugana or myrqvastofu ok leit til þeira reidiliga ok mælti: «Segit er mer, vesalir menn, hvar namud er fiólkyngi til þess at hræda oss um nætr med draumaskrimslum ok sionhverfingum?» 30 En er þeir svöruðu eigi fyrir hræzlu ok stodu neigdu höfði, þa spurdi konungr tysvar edr .iii. ens sama mals. Þa sagði Nepocianus: «Þu enn milldi konungr, er drottinn ert allz þessa heims velldis, en vær þrælar þínir höfum hvergi fiólkyngi numit.» Þa mælti konungr: «Segit er mer, ef er vitit nöckurn byskup þann 35 er Nicholas heitir.» En er þeir heyrdu nafn heilags Nicholas, þa felldu þeir tar fyrir fagnadi ok kölludu a Nicholas, at hann tædi þeim ok leysti þa fra dauda. Konungr mælti við þa: «Leggit nidr hræzlu ok segit mer, hverr er sia Nicholas, sva heilagr ok milldr ok rettlatr ok sva nalægr gudi, at slíka hluti ma gera?» 40 Þa sögdu þeir konungi allt þat, er þeir höfðu sied ok heyrð fra

helgum Nicholasi. En konungr mællti við þá: «Færit er ok þá ok gerit þackir gudi ok enum helga Nicholasi, þeim er ydr leysti frá dauda í bænum sinum, ok færir honum fornir þær, er ek mun senda honum, þat er gullritin bok ok .ii. kertistikur or gulli ok dryckiarbolli gerr af gulli ok dyrligum gimsteinum; berir honum 5 ord min til þess, at hann bidi fyrir oss við gud drottin vorn, þann er gerir takn a himne ok iördu.» Þá foru þeir, unz þeir qvomu til Mirrea borgar ok fundu Nicholas ok færdu honum konungs gíafir ok sogdu honum alla hluti, þa er gerðiz(!) um hag þeira, en Nicholas hóf augu sín til himna ok þackadi þat gudi. 10 Sidan foru þeir heim fagnendr ok lofudu drottin Jesum Crist.

11. A nöckurri tíð kom kona ein til kirkiu, þar er Nicholas var inni a bænum, en hon færði þangat son sinn diöfulodan, þann er klæði reif ok beit af ser, ok lagði hon hann fyrir fætr helgum Nicholasi ok mællti: «Miskunnadu, þræll guds, veslingi syni 15 minum, er qvelz af diöfli.» Þá tok Nicholas í hönd honum ok bles í andlit honum, ok flyði þegar öhreinn andi fyrir guds crapti ok verdleikum heilags Nicholas, ok fór sveinn heill heim með modur síni fagnandi. A annarri tíð kom maðr með konu sína oda til munklifis heilags Nicholas ok féll til föta honum ok mællti: 20 «Heilagr guds þræll, hialp þu þessi konu, er þungliga qvelst af diöfli.» En þegar er Nicholas bað fyrir henne, þa rak hann a brott öhreinan anda frá henne, ok fór hon heim til huss síns dyrkandi gud. Enn var siukr maðr færðr helgum Nicholasi um langaföstu, en sa maðr var þornaðr í öllum lidum ok matti sik 25 hvergi hræra, en þeir er honum fylgdu, baðu Nicholas bidia fyrir honum, at hann mætti heilsu fá. En Nicholas smurði vigdu við-smiorvi enn siuka ok bað fyrir honum ok gerði heilan, ok tok hann blezan af Nicholasi ok fór heim til hus síns lofandi gud. Enn var odr maðr leiddr til munklifis heilags Nicholas, sa het Timo- 30 theus, sa hafði fallit opt í brot ok lostit höfði sínu við steina, ok féll vögr ok maðcar or höfudsarum, en þeir menn leiddu hann fyrir Nicholas ok baðu, at hann skyldi gefa honum heilsu ok mællto: «Nicholas þræll guds, lettú sott þessa manz, ok bid fyrir honum, at gud miskunne honum.» En Nicholas signdi hann ok 35 leysti hann af allri sott ok sendi hann heilan heim fagnanda ok lofanda gud.

12. En er Nicholas skein í slíkum iarteinum, þa tok hann banasott. En er hann lá í reckiu, þa kom til hans kona tungl-

siuk, su het Eugenia, hon bad hann veita ser heilsu. En Nicholas bad fyrir henne, ok tok hon þegar heilsu. En guds þræll Nicholas sa andlat sitt nalgaz, ok var hann þá þrasamliga a bænum, en hann bad þess drottin, at hann sendi eingla sina a mot önd hans. En er hann lauk bæn sinni, þá sa hann eingla koma til sin, ok hneigdi hann höfud sitt ok skryddi sik crossmarki ok söng enn þrettuganda salm i salltara, unz at því versu kom, er sva mæli: i hendr þinar, drottinn, fel ek anda minn, þu gerdir mik, drottinn minn, gud minn. Er hann hafdi þat sungit, þá tok hann

10 corpus domini ok blezadi presti sinum ok lærðum mönnum, þeim er hia stodu, ok hvarf hann til þeira. En sidan andadiz hann, ok toku einglar önd hans ok baru til eilifrar dyrdar. En er heilagr Nicholas var andadr, þá var allr Mirrea borgar lydr i mikilli ogledi. Lærdir menn, munkar ok allr lydr karla ok qvenna fylgdu liki ens

15 helga Nicholas ok gretu ok sögdu sik mist hafa ens mildazta födur, er hlífskiöldr var allz herads. Þá kom þangat margr lydr eigi at eins or enum næstum borgum helldr ok or öllu herade, þvíat allir höfdu notit iarteina hans ok godgerninga, medan hann lifdi. En likami hans var lagdr i steinþro ok buit um dyrliga, sem vera

20 atti. En hann synir nu margar iarteinir, sva sem þá er hann lifdi i likam, ok veitir hann eigi at eins þar, er hann er grafinn, helldr ok hvervetna i heime, þar er a hann er heitit. En or steinþro hans fiota .ii. heilsubrunnar, vidsmiors brudr af höfði, en annarr brunnr vatz af fotum, ok fa heilsu siukir menn, er því vidsmiorvi eru

25 smurdir odr af því vatni bergia. A nöckurri tid vard byskup einn rekinn fra byskupsstoli sinum at radi Mirrea borgar greifa fyrir öfund manna, en þegar er hann var utlægr² gerr, þá draup eigi vidsmior ne vatn or steinþro Nicholas byskups til heilsu siukum mönnum; en er hann kom aptr, þá gafuz öllum guds vinum margar

30 iarteinir, er þangat sottu.

13. Enn eru nockurar gamansamligar iarteinir at segia fra helgum Nicholasi. Þá er vikingar komu af landi því, er Affrica heitir, ok heriudu vida ok brendu bæi, þá fann heidinn madr i husi nockurs cristins manz likneski heilags Nicholas skrifat a

35 tabulo, ok gerdi eigi segia lagsmonnum sinum til þessa fundar. En er hann kom þar, er cristnir menn voru, þá syndi hann einum þeira tabulum ok sagdi, hvers likneski þar væri markat. En er likneskit sa cristnir menn, þá mællto þeir med tarum: «Þetta er likneski ens helga Nicholas, er biart er fyrir gudi ok monnum i

morgum iarteinum, ok sannar hann þat i taknum, at hann lifir med gudi eptir dauda. En er enn heidni madr heyrdi þetta, þa fal hann likneskit ok let þat ecki i skipti koma, en sa var audigr madr ok var tollari. En er hann var heim kominn til husa sinna, þa setti hann likneskit um dag yfir dyrr hus sins, þar er gull hans ok silfr var allt inni ok dyrlig klædi, er hann atti, ok mællti vid likneskit: «Nicholas, vardveittu hus þetta, þviat ek a naudsyn til fra at fara.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann i brott fra opnu husinu, sva sem hann hefði þar sett margan vardhalldzmann. En þiofar voru nær husinu ok sa husit opit, sva at eingi vardveitti, ok foru til husins ena sömu nott ok toku i brott gull ok silfr ok allt, þat er femætt var inni, en likneskit eitt var eptir, þviat þat var sett ut fyrir dyr. En er enn heidni madr kom heim ok misti fiar sins, þa vard hann ryggr ok leit til likneskis grimmum augum ok mællti vid þat sem vid lifanda mann: «Þu Nicholas, ek hugdi þik vera godan vardhalldzmann fiar mins, hvat gerdir þu, gialltu mer fe mitt, ella mun ek beria þik.» En er hann mællti þat, þa tok hann svipu ok bardi likneskit; en er hann var modr af því, þa mællti hann: «I elld mun ek þer kasta, ef þu gelldr mer eigi fe mitt.» En enn milldazti Nicholas leit miskunnar augum a likneski sitt, ok kom skyndiliga þangat, er þiofarnir skiptu feingi því, er þeir hofdu tekit or husi ens audga manz, ok mællti Nicholas vid þa: «Hvat gerit þer, vesalir, vitit er eigi, at ek var þar, þa er er stalud þadan, ok sa ek allt þat, er er tokud or husinu.» Ok skyrdi hann fyrir þeim mikilleik þess, er þeir höfdu tekit, ok mællti hann vid þa: «Þat skulut er vita, at ek mun gera augliosan stuld fyrir ollum monnum, nema er berit aptr allt þat, er er tokut þadan, þviat mer var þat sellt til vardveizlu, ok var ek bardr saklaus fyrir glæpi ydra; af því mun ek eigi vægia ydr, helldr mun ek selia ydr til dauda a morgin, nema er latit at radi minu.» En er þiofarnir sa, at þeir voru fundnir at stuldi, þa hugdu þeir vera bæiarmann nöckurn þann, er mællti vid þa, ok hrædduz þeir daudann ok baru aptr þat, er þeir hofdu stolit, ena sömu nott til hus ens audga manz. En er hann kom ardegis til huss sins ok fann alla eigu sina, þa er hann hafdi mist, þa felldi hann tar fyrir fagnadi ok mællti vid likneskit: «Þu heilagr Nicholas, trur ok rettlatr, milldr ok miskunnsamr þræll ens hæsta guds, mikill ok mattugr ok nalægr gudi odaudligum konungi, þeim er þu þionadir, medan þu lifdir; ok hefir þu nu tekit völdi af honum at gera

alika hluti, sem þu synir mer heidnum manni; en fra þessi stundu mun ek trua a Crist ok þik.» Þa tok hann tru ok hiu hans öll, ok let hann kirkiu gera til vegs helgum Nicholasi ok þionadi gudi ok helgum Nicholasi alla sina æfi sidan. Þa tok nafn heilags
5 Nicholas at kynnaz sva heidnum monnum, at þeir margir gófgudu hann, er eigi hófdu skirn.

14. Einn audigr bondi var gófufr at þessa heims audæfum, sa var vanr a hverium misserum at koma til Mirrea borgar ok gofga helgan Nicholas, en hann het því a nockurri tíð at gera
10 gullker eitt dyrligt ok gefa þat til kirkiu Nicholas. Þa heimti hann til sin enn kænsta smid ok selldi i hönd honum gull mikít ok gimsteina ok sagði, hvat hann skyldi or gera. En smidrinn tok við gullinu ok gerði kerit, sem hann kunni vandliga; en eva tæði Nicholas honum at smid þessa gullkers, at hann undradiz
15 sialfr handaverk sitt ok þottiz ecki smidi iafnvel gert hafa. En er gullkerit var gert, þa selldi smidrinn þat buandanum, en hann gallt smidnum verdkaup fyrir smidit, ok lofadi hann miog smidit. En sidan lagðiz honum eigingirni a kerit, ok neuti hann eigi at gefa þat Nicholasi, sem hann hafði heitit. Þa heimti hann enn
20 til sin enn sama gullsmid ok selldi honum slíkt gull ok gimsteina sem fyrr ok bad hann gera annat líkt enu fyrra, ok matti (hann) eigi. Þa kom hann ok sagði bondanum, at hann matti eigi af gera kerit, en bondi hélt þo enni somu eigingirni sinni ok ætladi at færa helgum Nicholasi gull þat ok gimsteina, er smidrinn matti
25 eigi kerit or gera. En er að þeiri tíð kom, er hann var vanr at sækja helgan dom Nicholas, þa stó hann a skip, ok fór með honum kona hans ok morg hiu hans, ok gaf þeim þegar byr til siglingar. En er þeir sigldu a midium firði, þa þysti bondann, ok bad hann son sinn færa sér dryck i því enu dyrliga keru, þvíat honum þotti
30 kerit svo gott, at eingi skyldi a því taka utan kona hans ok sonr. En er sveinninn villði blanda vatni við vin ok seildizt utan bords, þa féll gullkerit utan bordz, ok hann sialfr, er hann seildiz eptir kerinu; en skipit var fullskrida, ok bar vindr þat þegar langt i brott fra sveininum, sva at eigi var von, at honum mætti biarga.
35 Þa hafði röng agirni þat, er makligt var, en bondi hélt þo frammi for sinni, sem stofnad var, ok fór þegar til kirkiu Nicholas, er hann kom at landi, ok lagði gull þat ok gimsteina yfir allteri hans, er hann ætladi at gefa fyrir gullkerit; en þat hraut þegar langt fra allterinu, sem því væri kastad með mikilli reidi. Þa idradiz

bondi syndar sinnar ok sagði, hversu hann hafði gert, edr hversu hann hafði lagt aptrmund a gullkerit, þat er hann het at gefa Nicholasi, edr hversu hann hafði i þeiri for hormuliga mist sonar sins ok gullkersins. En er hann hafði þetta allt sagt med tarum, þa bad hann alla, þa er þar voru, bidia fyrir ser, ok fell sialfr til bænar ok het því, at hann mundi mikinn hlut eigu sinnar gefa enum helga Nicholasi, ef hann gylldi honum son sinn. En er hann hafði þetta heit einradit fyrir ser, þa geck sonr hans inn i kirkiu, sa er a midium firði stöck utan bordz ok hann hugdi daudan vera, ok hafði hann i hendi sér gullkerit heillt. En er fadir hans ok modir sa hann, þa urdu þau fegin ok gerdu þackir gudi ok enum helga Nicholasi. En sveinninn sagði, at göf(ug)ligr alldradr madr kom at honum, þa er hann for utan bordz, ok bar hann i fadmi ser til landz ok hvarf þegar or augliti hans. En er hann sagði þetta, þa þöckudu allir gudi ok enum helga Nicholasi þær iarteinir, er gerduz, en bondi leysti af hendi heit sitt ok gallt Nicholasi gullkerit ok margar adrar godar gíafir, ok for sidan gladr til heimkynna sinna med ollu sinu lidi ok lofudu gud.

15. Kaupmadr nöckurr var sa, er mikinn aud hafði æxtan i kaupum sinum, en sidan geck hann i dryckiur ok eyddi aorum sinum i morgum vanhögum, unz hann vard valadr um sidir. En er hann skammadiz at verda at fyrirsion fyrir voladi, þa bad hann gyding nöckurn audgan midla aura vid sik, at hann mætti því veria til avaxtar ok firra sik voladi. En er gypingrinn trudi eigi cristnum manni, þa beiddi hann nöckurs i ved fyrir fe sitt. Þa mællti enn cristni madr: «Ecki hefir ek at leggja i ved, nema þu vilir taka helgan Nicholas handsalsmann fyrir mik.» Gypingrinn svaradi: «At því er margir menn segia ok iarteinir hans bera vitni, þa trui ek því, at hann se godr madr, ok mun ek selia þer feit, sem þu beidir, i hans trausti ok handsölum, þvíat ek hefir fregit, at hann var trur himnagudi, ok væntir mik, at hann muni mik eigi væla, ef ek truir honum.» Þa gengu þeir badir til kirkiu Nicholas, ok lagdi enn cristni madr hendr sinar yfir allteri ok mællte: «Þetta allteri sel ek þer i ved ok sialfan Nicholas handsalsmann fyrir mik, fyrir hans augliti heit ek at giallda þer i nefndum degi þat, er þu veitir mer nu i naudþarfir.» Þa for gydingrinn heim ok selldi enum cristna manni gull slikt, sem hann villdi. En heilagr Nicholas tædi honum sva, at a skamri stundu var hann iafrikr, sem hann hafði verit. En er at eindaga kom, ok gydingrinn heimti fe sitt at honum, þa bad hann, at færa

skyldi eindagann, ok het at giallda allt sidar. En gydingrinn veitti þat, er enn cristni madr bad. En er þrysvar var færdr eindaginn, sem enn cristni beiddi, þa kom gydingrinn at heimta aura sina. En enn cristni madr gleymdi godgerningi þeim, er honum var
5 veittr, ok sagdi hann golldit hafa allt gydinginum. En er þeir urdu eigi sattir um þetta, þa sagdi gydingrinn domöndum, hvat hann atti at heimta at enum cristna manni, ok bad hann þa, at þeir skyldi duga honum, at hann nædi fe sinu. En enn cristni þrætti ok qvaz golldit hafa þat, er hann heimti. Þa dæmdu domendr þat,
10 at hann skyldi giallda gydinginum þat, er hann heimti, edr vinna ella eid, at hann hefði golldit. Þa mælti gydingrinn: «Þvi trui ek, at Nicholas er tryggr, en undir hans trausti selldi ek gull mitt þessum manni, sem mik vill væla; en ef hann vill sveria yfir allteri þvi, er hann lagdi i ved, þa mun'ek litils virða fiarskada
15 minn, þviat ek veit, hverium ek truda, ok mun sa eigi væla mik.» Þa gerdi enn cristni madr nyian staf holan innan ok grof þar i gull slikt, sem hann atti at giallda gydinginum. En er at þeim degi kom, er hann skyldi eidinn vinna, þa foru þeir badir til kirkiu Nicholas, ok hafði hvortveggi med ser votta sinna laga. En
20 er þeir qvömu til kirkiu, þa bad enn cristni gydinginn taka vid stafinum, er gullit var i folgit, ok ætladi hann ser þat til eidhialpar, er hann hafði gydinginum sellt i hond þat, er hann heimti. En eeki ma mannlig slægd i gegn guds radi edr heilagra manna. Gydingrinn tok vid stafinum ok vissi eingrar slægðar von; en enn
25 cristni madr lagdi hendr sinar a allteri ok sor ohræddr, at hann hefði sellt i hond gydinginum allt þat, er hann heimti. En er hann hafði eid unninn, þa for (hvorr) til sins heimkynnis. En er enn cristni madr kom midleidis, vart honum sva höfugt, at hann vart þar ath leggiaz nidr, sem hann var kominn a midri götu.
30 En er hann var þar sofnadr, þa foru menn þa leid med vagnhlass mikit, þat er öxn voru fyrir beittir; en er þeir qvömu at, þar er hann svaf, þa mattu þeir eigi vekia hann ok eigi vikia vagninum, en yxninir hliopu framm, sem þeir væri keyrdir, ok drogn vagnenn yfir hann þveran, ok var hann allr lamdr þegar ok eyrendr; en
35 stafrinn brotnadi, er hann hafði lagðan hia sor. Þa kom upp fyrir domendr ok alpydu, hveria slægd hann hafði haft vid gydinginn, ok tok gydingrinn vid gulli sínu at radi domanda, er hann kendi stafinn ok margir adrir. Sidan rann gydingrinn skyndiliga til kirkiu Nicholas ok mælti, sva at margir heyrdur: «Þackir geri ek
40 þer, guds madr Nicholas, þviat þu hefir truliga golldit mer þat, er

ek sellda at þínu trausti; en fyrir því attu vart mér overdum godr ok lezt eigi vælamann þenna bleckia mik, þa mun ek gofga þik hedan i fra sem enn hæsta guds vin. En ef þu veitir mér af crapti þins verdleiks, at þessi slægdarmadr risi upp ok lifni, þa mun ek trua a gud þinn ok hiu min öll ok þeir menn allir, er ek ma radi vid koma.» Ok er hann hafdi þetta mællt, þa geck sa inn i kirkiu, er daudr hafdi verit, ok fell til iardar fyrir allteri heilags Nicholas ok idradiz þess, er hann hafdi gert, ok bad ser liknar med tarum ok for heim til hus sins. En er gydingrinn sa þat, at hann var upprisinn ok þar kominn, þa vard hann hardla feginn, tok hann þa tru ok öll hans hiu, ok pionadi gudi avallt ok helgum Nicholasi.

16. Þa er gud almattigr villdi efla miskunn sina ut i Bar ok vitia þeirar borgar med skini milldi sinnar, þa gerdiz þat, at þadan foru menn .iii. kaupskipum til Anþeckiu. En er þeir komu a leid, þa redu þeir um þat, hversu þeir skyldu a brott taka helgan dom heilags Nicholas or Mirrea borg. Sidan hvótudu þeir kaupför sinni ok selldu varning sinn skyndiliga ok foru sidan til Mirrea borgar. En er þeir qvomu til hafnar, þa foru .vii. menn (ens) .v. tigar upp af skipum, en allir adrir voru eptir at vardveita skip vid vikingum, er þar höfdu grimliga heriat. En þeir er af skipum höfdu gengit, qvomu til kirkiu Nicholas ok fundu þar .iiii. vardhalldzmenn ok mællto vid þa; «Synit er oss, brædr, hvar heilagr Nicholas hvilir.» En hinir hugdu, at þeir spyrdi þess af því, at þeir villdi þar bidia fyrir ser edr gefa þangat fe, ok syndu, hvar Nicholas hvildi. Þa geck einn þeira at ok laust hamri a golfpilit yfir likam heilags Nicholas ok braut i sundr marmarasteininn, en adrir grofu, unz þeir fundu steinþro heilags Nicholas; en þa þordu þeir eigi at briota steinþrona ok ugdu, at þeir mundi fyrir taka. En sa er fyst red til at briota golfpilit, hann laust ok fyst a steinþrona; þvíat hann lagdi mestan hug a at koma framm því verki. En er upp la(u)kz steinþroin, þa vard sva dyrligr ilmr, at allir hugduz i paradisu vera, þeir er hia voru. En þeir toku likam heilags Nicholas or steinþronni ok lögdu i duk hreinan, er prestur nockurr atti, er i þeiri ferd var. Sidan toku þeir vopn sin ok foru skyndiliga til skipa sinna med helgan dom Nicholas ok lofudu gud. Sidan gaf þeim byr fra landi, ok voru þeir uti .xx. daga, unz þeir komu heim i Bar. En likamr heilags Nicholas var a brott tekinn or Mirrea borg, þa er .xi. dagar lifdu manadar þess er

Aprilis heitir, en hann kom i Bar enn .ix^{da}. dag manadar þess er
 Maius heitir, en þa var drottinsdags aptan, ok var hann borinn
 af skipi til kirkiu heilags Benedictus, en su kirkia var i munklifi
 þvi, er sa aboti red fyrir, er Elias het. En þat var .m. vetra ok
 5 .iii. vetrum ens .ix^{da}. tigar eptir burd Crisz. A þeiri nott ok enn
 næsta dag eptir urdu þar heilir af allzkyns sottom .vii. menn ens
 .v^{ta}. tigar, en þeir voru allir þar borgarmenn. En enn .iii. dag
 var borinn likamr ens helga Nicholas þangat, sem nu er kirkia
 hans ger, en þangat komu or mörgum borgum ok bæium hvern
 10 dag siukir menn, ok urdu þar heilir a þeiri viku .xv. menn ok .c.,
 ok fær þar otal manna hvern dag heilsu i nafni drottins vors Jesus
 Cristz, þess er med gudi fedr ok helgum anda lifer ok riker einn
 gud i heilagri þrenningu um allar alldir allða. Amen.

APPENDIX.

15

1.

(2 Pergamentblade 655 qv. III: jvf. ovenfor S. 38^a ff.)

Þa sagði bvaundinn þeim ollom, es hia voro, hvat hann hafði
 gort eða hversu hann hafði eignat sér gollkerit, þat es hann hafði
 gefit Nicolao, oc talði sik sekian oc syngan, oc sagði hann með
 20 tarvm tion sonar sins oc gollkers, oc bað hann alla biðia fyrir sér,
 þa es hia stopo. Síðan het hann at gefa Nicolao mikinn hlvt eigo
 sinnar, ef hann gyldi honom aptr sonn sinn. Enn gyðe(!) iatere
 dvalði eigi lengi at hýyra þen hans, þvi at a þerri inni somo
 stvndo kom sonr hans i kirkio, sa es vtan borz hafði stokit a
 25 miðivm firði, oc hafði hann i hendi sér gyllkerit heilt. Þa varþ
 fapir hans feginn oc mofir hans, oc allir þeir es þar voro, oc gorþo
 gvði þakkir oc envm helga Nicolao. Enn sveinninn sagði sva, at
 þa es hann kom niðr a se, at honom vitraþisc gamall maðr oc
 gæfvgligr at alite oc sva at bvningi, «oc bar hann mik i fapmi sér
 30 til lanz, oc hvarf hann mer þegar,» qvað sveinninn. Enn bvaund-
 inn laysti af hendi heit sinn oc galt fagnanndi af hendi gollkerit,

þat es hann hafði fyrr sparat, oc fór aptr síðan glaðr með syni sinom oc ollo lípi oc dyrkaði gvp i ollom iarteinvm, þeim er honom voro veittar fyr helgan dom Nicolas.

Carpmaðr vas einn æþigr, sa es miklo fe æddi i drvkkio oc i margri æra lógon, oc fann hann eigi, ær hann vas orþinn miok sva þreigi. Enn es hann scammapisc at verða annarra berliga þvrfi, þa fór hann til gyþings neqqvers, es þar atti hys scamt fra honom, hann vas æþigr at femunum, oc bað kaupmaðrinn hann selia sér fe at lani oc hvga sva valepe sitt. Enn gyþingrinn vildi eigi trva cristnum manni oc beiddi, at hann legði grip neqqvern i vef. Enn inn kristni maðr svarði: «Eki hefi ek at leggja i vef, enn ef þv vill taka Nicolavm hansalsmann fyr mik, þa mon ek þat biða þér.» Gyþingrinn oc(!) svarði: «Vist trvi ek því, qvað hann, at Nicolavs se goðr maðr, sa es þv byðr mér at hansalsmanni, því at ek hefi hayrt sagt fra iarteinum hans, ok sva fra því at hann væri avallt trvr himnagvði. Af því mon ek selia þer fe at lani vndir hans travsti, ef þv vill, því at ek trvi því, at sva s(c)ynsamr maðr mvn eigi mik lata veltan verða i sinv travsti.» Þa foro þeir báðir til Nicolavs kirkio, oc lagði enn crist(n)i maðr hendr sínar yfir altara oc melti sva: «Þetta altera legg ek i vef, oc byð ek helgan Nicolavs handsalsmann fyr mik, oc heit ek i hans nafni at gjalda þer a nef(n)dom degi alt þat, es þv veitir mér til hvggonar i þessa þyrft(!). [Enn þa es enn cristni maðr het honom þvsa, þa seldi gyþingrinn honom gvll mikit at lani. Enn hann tok víð fe því oc varði til avaxtar, oc vas scamt at fresti, vnz hann varð æþigr, sem hann hefði fyrr verit. Enn es at eindaga kom, þa heimti gyþingrinn fe sit at honom. Enn enn cristni maðr bað sér fresta oc lezk síðarr myndo gjalda alt. Gyþingrinn gorði, sem inn cristni maðr beiddi, oc þokaði eindaganvm. Enn es ein[daginn] vas .iii^{var}. forþr, þa kom gyþingrinn oc heimti fe sitt. Enn inn cristni maðr glæmði þa vin[atto, es] gyþingrinn hafði veitt honom, oc varð hann teldr af slögð diofvls oc sagþisk alt goldit hafa. Enn es þeir vrðu eigi a eitt sattir of féét með sér, þa sagði gyþingrinn domondom, hverso enn cristni maðr helt fyrir honom fe því, es hann hafði selt honom at lani. Enn enn cristni maðr dvlði alz fiarins oc lézk goldit hafa alt þat, es gyþingrinn heimti. Þa dæmþo domendr þat, at inn cristni maðr seyldi gjalda gyþingi fé sitt, eða vinna eið ella, ef hann þöttisc alt goldit hafa. «Þvi mon ek trva, quað gyþingrinn, at Nicolavs er trvr, þótt sia maðr

vildi mik vela i trvgþ oc i hans træsti. Enn ef hann vill eip vinna yfir altera þvi, es hann seldi mer i vep, þa mon ek eigi røkia fiarscaða minn, þvi at ek veitt, i hvers trösti ek selda gvll mit af hendi, oc mvn sa eigi vela mik.» Sipa foro þeir bapir til kirkio Nicolavs gyþingrinn oc inn cristni maþr, oc vattar þeirra meþ þeim, sem log voro til. Enn inn cristni maþr hafði holapan innan staf sinn oc fólgt þar gvll þat, er hann atti at gialda gyþinginum oc hann heimti at honom. Enn es þeir komo bapir til kirkio, þa seldi inn cristni maþr i hond gyþinginvn stafinn meþ

10 gulli, sva sem þa metti hann þess retligar sveria, at hann hefði alt selt i hond gyþinginum, þat er hann atti honvm at gialda. Enn eigi es mannlig vitra ne slo(g)þ i gegn gvpi. En gyþingrinn tók við stafnum oc vissi eigi vanir þessar flærpar, oc gingo inn bapir i kirkio Nicolavs. Sipa lagði inn cristni maþr hendr sínar

15 yfir altera oc sorði sik ohredr, at hann hefði hvern eyri seldan i hond gyþinginvn, þann es hann atti honom at gialda, oc fór sipa glaþr a bræt, sva sem hann hefði inn bezta eip vnninn. Oc fór þá hvarr til sins heimilis. Enn es inn cristni maþr fór sinnar leiðar, þa gorði¹ honom hofvkt a miþri goto, sva at hann hvþisc

20 eigi mundo lifa, nema hann legðisc niþr oc somnaði; oc gorði hann sva ok lagði hia sér staf sinn, þann es gollit vas i folgit. Enn es hann vas sofnapr, þa foro menn meþ vagnhlass mikit þessa goto ena somo, es hann svaf, oc voro oxn beittir fyrir vagninn. Enn es vagnkarlarnir komo at, þar es hann svaf a gotonni, þa vildo

25 þeir vekia hann, oc mattv eigi. Enn oxn hliopo fram hart, sva at hinir matto eigi yqqva vagninum af honom, oc vas hann þegar qrendr; enn stafrinn brotnaði þegar, es la hia honom. Þa vas set, yfir hvi stafrinn hafði bvit, oc vas þar gvll mikit, oc kom þa vpp fyrir alþýðv oc fyr domendr, hveria slog þenn cristni maþr² hafði

30 fært at honom meþ slögþ sinni. Þá rann gyþingrinn til kirkio Nicolavs oc mælte: «Þakkir geri ek þer, goþr maþr³ Nicolavs, þvi at þv galzt mér gvll þat, es ek selda af þinvn trvnaði. Enn alz þv ueittir mer overþvm sva mikla miskvnn oc lezt eigi sykera(!) geta veltann mik, þa mon ek heþan fra gofga³ þik sem drottinn oc

35 inn hesta gvþs vin. Enn ef þv vildir syna mer crapt verpleiks þins oc reisa af dæpa þenna slogþarmann, þa monda ek meþ ollo lipi minv oc af ollo afi gofga Crist þann, es þv þionaðir, oc snva ollom til cristinns sipar, þeim es ek metta rafi við koma.» Enn es gyþingrinn hafði þetta melt, þa kom inn farandi i kirkio sa, es

40   1 fórði Cd.   2 .Y. Cd.   3 ggofga Cd.

daðr (hafði) verit, oc fell till iarþar fyr altera Nicolavs oc gorði
iþron synða oc þaþ sér liknar fyr þat, er hann hafði gort, oc feldi
morg tór a þen sinni oc fór heim síðan til innis sins. Enn gyl-
inngr tok þegar trv, oc hiv hans oll, oc fyrlet alla gypinga villo
oc vas avallt síðan uinr guþs oc gofgapi Nicolæm.

Tha(!) es almattegr gyl villdi vitia lyfs sins, þess es i Bór
es, oc pryða alla heraðsbygð með eno bi(a)rtasta liose mildi sinnar,
þa gorpisc þat, at menn foro .iii. scipvm kápfor yr Bór til Anþekiu.
Enn es þeir uoro komnir a fór, þa scaðt gyl því rafi i hvg þeim,
at þeir scyldi taka a bræt likam Nicolavs yr Mirrea borg. Enn
es þeir hofþo þetta rap stöfnat, þa hvotvþv þeir for sinni oc seldo
varningg sinn scyndiliga oc kærto þat eit, es þeim vas næðsynliet,
oc heldo síðann scipum til Mirrea borgar. Enn es þeir vrþo landfastir,
þa ginngo sia menn ins fimta tigar af scipvm til borgarinnar, enn
aþrir varþveittv scip þeirra við vikingom, es þar lago við land oc
hæriþo. Enn þér(!) es af scipom gingo, foro til þess, vnz þeir
komo i borgena Mirreo oc i kirkio Nicolavs oc lyto altera hans, oc
fvndo þar fiora eina varþhalzmenn oc melto við þa: «Synið oss,
broþr, hvar heilagr domr es Nicolavs byscops.» Enn uarþhalzmenn
hvgþo, at þeir myndi þar vilia a þenom standa, oc syndo þeim,
hvar inn helgi Nicolavs hvildi. Þa tok einn af scipamonnom
hamar i hond sér oc lavst hart a golfit oc bravt þegar i syndr
marmarahello, þa er iafnt vas yfir helgom dome hans. Síðan grofo
þeir iorþ, vnz þeir fyndo(!) steinthro(!) sva hvita sem snær. Enn
þeir oc(!) þorþo eigi at drepa i syndr steinthro oc vggþo, at þeim
myndi neqvæt til meins verða, ef þeir gorði þat. Enn einn þeirra,
sa es ohreþnastr var, sa eki fyr því, þott honom yrði neqqæt til
meins, oc lavst steinþrona ovan oc bræt steininn, sva at vpp læzk(!)
oll steinþroin. Þa gorði þar sva dyrligan ilm, at allir þottosk i
paradiso komnir, þeir es hia stopo. Enn steinþroinn vas fvll við-
smiors. Þa tóko þeir þaþan helgan dom Nicolavs oc logþo i hreinan
dvk, es prestr neqqverr atti i for þeirra. Síðan toko þeir vapn
sin oc foro til scipa sinna með helgan dom Nicolavs oc lofoþo crapt
gyls. Enn es þeim gaf byr, þa toko þeir til segls oc voro vti
fiora togo dægra, vnz þeir komo aþr i Bør. Likami heilax Nico-
lavs vas a braut tekinn ór Mirrea borg, þa es .xi. netr lifv Aprilis
manafar, enn hann kom i Bár inn niunnda dag þess manafar es
Maivs heittir, enn þat es sex nottom eptir Crveis messo of varit.
Enn þa vas drottinsdags aptann, es þeir komo til borgarinnar, oc

vas heilagr domr Nicolavs borinn af scipi til Benedictus kirkio, þar
 es fyr mynklivi reþ abbati, sa es Elias het. Enn þa vas þvsvnd
 vetra lípin fra bvrþ Cristz oc .iii. vetr ens niunda tigar. Enn a
 þeirri nott oc annan dag eptir enn næsta þa toko sía menn heilso
 5 ens fimta tigar af bonom oc verþleikvm heilags Nicolavs. Enn
 þeir voro allir innan borgar menn. Enn inn þriþia dag viko vas
 hann forþr þangat, sem nv es hann dyrkaþr, oc nv es honom
 kirkia gor. Þa kom þangat mikill folþi manna yr borgom oc
 bþiom oc herþom meþ sívka menn, oc toko þar heilso fimtan
 10 menn oc hvndraþ a þeirri viko. Oc taka þar margir hvern dag
 heilso oc verþa grøddir af otalligom sþttom i namfni drottins Jesus
 Cristz oc af verþleikvm heilags Nicolavs. Oc eigi þar at eins, es
 hann hvilir at likam, nema oc horvetnna þess, es a hans nafn es
 kallat, hvargi sem menn verþa staddir heimsins i haska eþa i
 15 sottom, eþa i hverregi m(e)insemi, þegar ef hann biþia miskunnar meþ
 reþto hvgscoþe, þa fa hvggvn sinna meina. Eigi ma menzkom manni
 aþvelt verþa at vita iarteinir hans allar, þar es iarteinir gorþþosc
 of hann, þegar es hann kom i þenna heim, oc sein sva i heilagri
 atferþ alla eve, at gvþ veitti honom hōttvættna þess, es hann baþ.
 20 Sva hefer drottinn gofgat hann, at hann gorþi hann hōfþingia cristni
 sinnar oc gaf honom byscops tign þess i ǫmbon, es hann gaf gvþi
 alla fōþorleifþ sína oc vildi sialfr engi metorþ hafa þessa heims.
 Enn síþan es hann varþ byscop, gorþisc sva mikill mōttr at crafsti
 hans, at menn finga líkn meina sinna, þa es þeir kǽlloþo á hann,
 25 þott þeir vēr i a ǫþrom londom eþa miok i fiarrōt, oc syndisc hann
 þeim, es a hann heto, stvndom vakondom enn stvndomr sovōndom,
 oc vas hann þo heima at stoli sinom sem aþr.

Vel hefir hann nafn sitt sannat, þar es hann heitir Nicolavs, þvi
 at þat es ¹ at þyþa i vǽrt mal sigr lyþs. Hvat se enn betr mēlt,
 30 nema hann se sigr lyþs, fiorgiafi alz lyþs, þar es hann veitir þat
 fylting, at huerr vegr sigr a sínvm vandreþvm, es a hann heitr.
 Sannliga es sía enn helgi maþr sell, es til sva mikils gōþs kom i
 heim þenna, at hann matti sva styra vegsemp heimsins, at gvþs
 aost vas avalt i briosti honom, oc hvgr hans girnþisc enscis nema
 35 himnesera hlyta einna, þott hann varkyndi iar(þ)ligvm mōnnonm
 aymþ sína. Sva stilti hann lífi sino, at hann sōmþi meirr víþ
 heiminn enn aþrir helgir menn, þeir es ver vitom deili a, þvi at
 hann vas beþri bēna enn flēstir aþrir, oc vas dēll oc inn mildasti
 víþ alla gōþa menn, þa vinato oc giafar at konongvm oc gofgom

monnom oc vas ríkr víþ vanda menn. Enn þott hann væri bñnd-
inn í slíkvm hlvtvm, þa varþveitti hann þo anliga vpplítníngarlíf
sem einsetomvñkar oc sargapisc eigi í sinni syslo, heldr tok hann
margfold lán fyr erfíþi sitt. Makligr er heimrinn at gofga gvþs
vini oc allra makligastr¹ víþ þa, es slíka ahyggjo(!) oc erfíþi hafa 5
drygt fyr honom sem inn helgi Nicolars, es alla veröld hefir prydda
meþ síþom goþom oc iarteinagorþ þeþi í lífi sino oc eptir andlát.
Sva vas hann orr oc miscvñnsamr, at hann dygþi heíþnum monnom
oc syñdi

2.

10

(*Pergamentblad i Norske Rigsarkiv; jvf. ovenfor S. 38 Cap. 15.*)

at fe oc atti hann bratt hvesvetnna gnott. Enn er sva (var) komit
hans mali, at hann þottiz þa eigi meir fiar þurfa at afla, þa fece
hann þat sannreyntt sem mællt er, at ongvñ er allz leð ne allz
varnat; því at þat var honum veitt at afla fiarins ok verða mikils 15
eigandi, enn hins var honum varnat, at vel helldiz a. Af því at
þa var sva komit, at honum þotti ei(n)gis gæta þurfa, þa lagdiz
hann í dryckior oc oga, oc var þat eigi minnr fra, hve sciott þa
eydiz ok ferliga, enn þat hve sciott oc kænlíga hann hafþi aflat.
Fann hann þa sialfr sva fremi, er hann var alsnavdr vordinn, oc 20
var engi kavpeyrir eptir, oc mioc þrotin atvinnan, oc hvædi hann þa
ílla meðferþinni, þeiri sem vorþit hafði, oc sannadi(z) þa þat með
honvm, sem mællt er, at eptir koma osvinnvm rad í hvæ. Sa hann
þa ser ecci annat fyrir liggia at sva bñvñ nema vá oc vesolld, oc
kviddi hann því mioc, sem eigi var kynligt, þvíat hart er at hyggia 25
til en verra at reyna. Leitadiz hann um þa a marga vega, hvat
fyrir mundi liggia, oc toc hann síþan rad, at hann for a fvñd
gyþings eins, þess er var vellavdigr at fe, sem þeir vorv íafnan
gyþingarnir, hvar landa sem þeir ero, oc baþ, at hann mñvñdi lana
honvm fe nockvt. En hann sagdiz vera kæñ vid kavpeyri at fara 30
oc kvad ser mñvñdv verða mikít til snvdar, ef hann lanaði honvm
feit, oc kvaz honvm einkar vel giallda mñvñdo. En hann svarar
gyþingrinn oc qvad ecci sva mikla trvleika vera a milli gyþinga oc
cristinna manna, at hann mñvñdi honvm fe lana, nema hann fengi
honvm annathvart vep eþa vorzlvmann. Enn cristni maðr sagði: 35
«Ek ma þer ecci veð fá, þar er oc em felavs, at sva bñvñ, enn
1 makligastr *id.*

vorzlvmann mýn ec fa þer sva goðan, at vist er, at þv mýnt eigi þins missa.» Oc bar sva ravn á, at hann sagði sannara, en hann ihvgadi. «Hverr er sa, sagði hann gyþingrinn, er þu bydr fram til vorzlunar?» «Ek byþ fram, qvad hann, enn helga N. byskup, at
5 hann skal i vorzlvní vid þic.» Gyþingrinn sagði: «Heyrtt hefi ek hans getit, oc þo at vid hafim eigi samtrvadir verit, þa ifa ek hann eigi goþan mann vera, oc ek hefi heyrdar margar oc storar hans iarteinir sagdar med sanni(n)dum. Nv mýn ek honvm iata til vorzlunnar oc trva því fastliga, at ec mýn eigi mins missa, ef
10 þv sver mer þat vndir hans trvnadi.» Þeir keyptv nv saman, sva at þeir gengo til kirkio oc til altaris ens helga N., oc lagdi enn cristni maðr hendr sínar a altarit oc mælti sva: «Þetta altari legg ec þer i ved i ockrvn kavpvm, en ec heit þer því vndir trvnat ens helga N., at ek skal þer hvernn penning giallda eptir
15 sannindvm, þann sem þv átt at mer.» Oc er þeir hófþo þetta at syst, þa forv þeir heim til hvsa gyþingsins, oc selldi hann honvm sliet fé at lani, sem hann beiddiz. Var síþan (a qveðit), hve mikít gvl en cristni maðr scyldi gyþinginvn giallda, oc scildvz þeir nv vinir, oc mælti hvarr vel fyrir avörvm. Oc for enn cristni maðr
20 heim til herbergis sins oc vndi vel sinvm lvt. Enn er sa en cristni maðr hafþi fengit ser nockvr(n) cavpeyri, þótt helldr væri at lani en at eiginorði þa fyst, þa tekr hann ena savmv iðn, sem hafði vel hagnat fyrr, oc gafz honvm sem hveriom annarra, er a hittir a sin forlavg, at þa hagnar. Rez hann nv i kavpferþir, oc
25 varþ en gott (til) penninga, oc toc sciotara vox t feinn en forsia eþa ra(d)vendi, því at þat þroadiz seint med honvm hvartveggia; hafði hann ok (i) hellzta lagi ravn a því, sem drotinn segir i gyþspiallinv, at mangi ma tveim drotnvm senn þiona, oc verdr hann at hafna avörvm, ef hann sæmir vid annan. Nv for honvm oc sva, at it
30 fyrra sinn er hann fece feit, þa eyddi hann því ollo . . . . .
. . . . .
borgvnm vm Abrahams daga Sodoma oc Gomorra oc morgvm vm Moyses daga, oc opt hafa síþan margir tynnz vm þa env savmo savk. Nv þionadi hann þa it fyrra sinnit, er hann fece feit, eptir
35 fyst sinni rangri, enn eigi let hann hana þa drottna ser. Enn drotinn beip hann þolinmöbliga oc let hann eitt i moti koma, sem iafnan er vant eptir vanstillit at koma, feleysi ok fataeki. Enn it sidarra sinnit, er hann varþ mikill(l) fiarins eigandi, þa for hann ecci þverra fæti at, oc þionadi hann þa þeim, er drotinn kalla(r) Mamm-

ona i gvpþspiallinv, er agirni diofvls kallaz; oc er þat sannligt, at agirni merkir helviti, þvi sva segir Salomon enn spaki, at þat verdr alldri fyllt ne avgv agiarnz mannz. Enn þenna glep let sia en cristni madr sva drotna, sem heyra ma i þeiri frasogn, er eptir ferr. Nv kom at þeiri tíþ, er gyþingrinn atti gialldit mællt af 5 envm cristna manni, oc kom þa at vitia gialldsins oc heimti þa feit at honvm. Enn hann svarar vel oc baþ en nockvra fresta vm gialldit ok kvaz siþarr mvndo betr viðlatinn¹ vm giolldin. Oc let hann enn eptir þvi vera gyþingrinn, sem hann beiddi. Oc en i annat sinn bað hann fresta a oc kalladi ser þa miclo meira skipta, qvad 10 þa storvm riþa mvndo, oc var sva oc enn sialfvn honvm til ofarnadar oc a(11)drtila. Gyþingrinn let enn leidaz eptir hans vilia oc var þo nockvro tregari til. Enn er þav stef voro lipin, er giolldin voro mællt, þa heimti gyþingrinn feit oc letz þa hafa villia. Enn enn cristni maðr brazt vkvnnr þa við vm scyldina oc kalladiz 15 golldit hafa eptir maldogvm, þa er hann hafði heimt at honvm. Enn gyþingrinn sagdi, sem satt var, at² hann hafði (engi) penning af golldit, ok hann hafði avallt fresta a beitt vm giolldin þangat til, sem þa var komit. Oc er þeir hofdo nockvra stvnd þrætt vm þetta mál, en hvargi hafði vitni til at sanna sitt mal, kæra nv 20 þetta mál siþan fyrir fleirvm monnvum, oc var borit fyrir ena vitrosto menn i borginni oc þa, er forstiorar voro oc domarar. Segir gyþingrinn nv sina savgu sanna oc hve vel hann hafði i mot raði(t) við enn cristna mann, lanat honvm féit fyst, sem hann beiddi, enn vunt honvm avallt siþan fresta vm giolldin þangat til, 25 (er) hann hafði beþit, oc þottiz hann af þvi omakligr at missa. Enn cristni maðr sagdi oc sina sogv, þa sem hann hafði fyrir ser fest, oc kalladiz golldit hafa hvernn penning oc sagdi þat, at vitrir menn mætti þat at licindvm rada, at hann mvndi eigi allt saman hafa vilia teiti fiar oc micla scvld. Oc er þeir hofdo a þa leid 30 tiað tveggia vegna, sem nv var fra sagt, þa syndiz þat domvndom, at inn cristni maðr sannadi þat með eipvm oc vitnvm, at hann hefði allt fé af hendi golldit, þat sem gyþingrin atti at honvm. Hann gyþingrinn mællti vid mennina: «Bapir mvno vid, hvat vid hofvm vid mælz, þot viþ se(m) nv eigi bapir réttorþir i frasavgn- 35 inni; þv lagdir mer i veð altari ens helga N. byscvps oc hetz yfir þvi altari vndir hans trvnat at giallda mer hvernn penning mins fiar, sva at mer licadi vel, enn ec trvi honvm sva fastliga N., at hann mvn mic eigi svikia lata i þesso mali, er ek hefi allan trvnat

¹ viðlatann *Cd.*   ² af *Cd.*

við hann lagðan. Ef þv sver eid yfir þesso savmv altari vndir
trvnat ens helga N. oc sannar sva þina savgv, at þv hefir mer allt
golldit fe, þat sem ec hefi at þer, þa scal ek at sidr heimta fe at
þer þadan ifra, at ek scal eigi illa kvnna eþa vid vna, cf hann
5 (myn) sva vera lata. Enn eigi trvi ek fyrr enn fram kemr, at
sva verdi.» Sliet er avmligt at heyra oc hormvligt, at gypingrin
vscirdr scyildi syna trvleik oc réttlæti, en cristinn maðr svic oc
velar, oc kom þat enn hvarvm eptir, sem til verkadi . . .

II.

- 10 (Cd. Holm. 16 qv.; Cd. 638 qv., Codex Resenianus;
Cd. 640 qv.; Cd. 643 qv.; Cd. 641 og 642 qv., de to sidste indeholde
Fragmenter af 5 forskellige Haandskrifter.)

Bref herra Berge abota.

- Ollum guds vinum ok sinum, þeim sem þenna bækling sia eda
15 heyra, sendir brodir Bergr Sockason kvediu guds ok sina. Medr
þvi at ek klerklauss maðr dirfiz at giora sva mikinn hlut fyrir
bænastad nockurra manna at snara lifssogu hins sæla Nicholai
erkibyskups helldr fullari, en adr finnz skrifud i fornum bokum,
er ek bidiandi litillatliga þa menn, sem þetta verk eru heyrandi
20 ok vel skiliandi, at þeir þyrmi minni fafrædi, þa er þeir sia at-
fyndiligt, bætandi vanskilt, en eigi fyrirdiarfandi sialft verkit, at sa
partr, sem heill er, megi til nytsemdar koma. Þa bidr ek annat,
at sa, er soguna less, segi iafnan capitulum, fyrr en annat byriz,
þviat malshattrinn beidir þess i morgum stodum. Þess bidr ek hit
25 þridia i min starfalaun, at hverr, sa er skrifar soguna, lati þetta
mitt bref iafnan fyrir standa bokinni, en eigi nidr falla, þviat min
bæn er su hin sidazta, at hverr maðr i herbergi nærri staddr i
upphafi sogu þessarrar lesi minni sal til fridar ok nada elskuligt
vers Ave Maria. Einkannliga bidr ek pik, dugandis maðr, sem til

er skipadr at lesa soguna, at þu alla aminnir fyrir minna hond sva at gera, at i þessum stad segiz skynsamliga Ave Maria¹.

Prologus fyrir sögu sancti Nicolai.

Þat ord er i upphafi var med gudi, fyrir hvert gud skapadi alla hluti, gefi þann framburd tungu minni medr haleitri miskunn 5 sinni, at ek meg heyriliga boda lif ok iarteignir volldugs herra virduligs Nicolai Mirrensis erkibyskups medr því efni ok undirstodu, sem meistari Johannes Barenensis erkidiakn hefir sett ok samit i latinu. Þvi er heyrandi i fyrstu sa prologus, sem hann frammi skrifar i ondverdu briosti sinna frasagnar, sendandi nockurum 10 brodur Athanasio at nafni sva sem heilsanarbrief undir kærleik astarinnar.

Bref Johannis diakna til Athanasij.

Johannes, minztr diakn i guds kristni ok lægstr pionostumadr heilags Januarij, sendir þer guds kvediu, brodir Athanasi. Þer er kunnigt sem godum klerk, at hvert þat smidi, sem af litt hogum 15 manni er uppreist, þolir eigi at eins ofagrt lyti smidarinnar, helldr iafnvel lastaudgan skada nidrfallz ok hrapanar; somu leid ferr þat, ef ufrodr madr i bokliga list berr sik med diorfung til nys framburdar ok letrligs setnings, þvíat hans verk er eigi at eins blutlaust af snilldinni, helldr langt nidrhrapanda af rettum skilningi. 20 Hveria grein, minn kærasti brodir, er ek ottadiz morgu sinni sakir mins stirdleiks ok fafrædi, þa er þu vart mik optliga bidiandi at skrifa noekut af frægdarfullu lifi hins helgazta fodur Nicolai. En sva sem þu stadfestiz i byriadri bæn tiandi optliga minum eyrum postoliga roksemd, er sva segir, at astin sigrar alla hluti, veitti ek 25

¹ *Her indskyder Cd. Resenianus: gracia plena dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui Jesus Christus. Amen.*

Presens huic operi sit gracia pneumatis almi

Me vivet et faciat implere quod utile fiat

Assit principio sancta Maria meo

Ave tumbam sancti dilectam dat Nicolai

Infundens olei sudorem sanctificati

Det michi peccanti ius patris scribere tanti

Ut prosit menti concordans sepe legenti

Scribere si noris fructus tibi crescit honoris.

til um sidir mitt samþycki, at fyrir þa godfysi til helgazta fodur Nicholaum erkibyskups, sem þu fagnar þik tekist hafa sva sem i erfd þinna forfedra, bar ek mik til at skrifa hans fæding, lif ok iarteignir, sem gud drottinn vann fyrir sinn virktavin miok stor-
 5 merkiliga. Nu meðr því at ok kennir mik hvergi nær standa fridum meistaramonnum i letrligri mekt eda fogrum framburdi, bidr ek alla samt, or þetta verk eru lesandi, at eigi risi þeir forliga upp i mot mer, með opinberu¹ hareysti dæmandi mik þegar i fyrstu miok diarfan ok óþriffin, helldr er heyrandi min bæn, sem ek frammi hefir,
 10 at likn se gefin litlum alldri ok natturligu mannzins edli; þvíat þann tima sem ek yfir sat greindu verki, var ek enn eigi half-þritugr at alldri, meir i skola verandi sva sem upprennanda nytt klerksefni, helldr en bækr diktandi eda i meistara tolu uppsitiandi. Uppras, lif ok andlat þessa dyrdarmannz bladdi ek brott með
 15 stuttu mali or því lofi, er herra Methodius patriarcha skrifadi fogrum stil einum rikum manni Theodoro at nafni. En þær iarteignir, sem ek er setiandi, tok ek upp af odrum doctoribus, meir fylgiandi efni

¹ opinberri I Cd.

Sicut omnis materia, si ab imperito artifice constructa fuerit,
 20 non solum deformitatis verum etiam ruinæ damna patitur: ita scripturarum series, si a viro indocto prompta verborum ordinata fuerit, non a venusti tantum sermonis facundia, sed etiam ab intellectus corruebat altitudine. Quod ego Johannes indignus diaconus servus sancti Januarii multum devitans, tibi me sapius roganti,
 25 frater Athanasi, rusticitatis obstaculum opponebam. Sed cum mihi crebris in precibus illud apostolicum ingereres, caritas omnia vincit, tandem aliquando assensum præbui, et propter devotionem, quam te erga sanctissimum dei famulum Nicolaum a progenitoribus habere gaudebas, nativitatem et vitam atque miracula, quæ per eum
 30 dominus gessit, latinis explicare sermonibus aggressus sum. Verum quia scio me penes liberalissimos magistros inefficacis sermonis esse, ideo deprecor omnes, qui huius operis studiosi lectores accesserint, ut non facillimum prorumpant in vocem, et me indoctum meque iudicare inertem incipiant. Dent rogo veniam ætati, dent et
 35 naturæ. Enimvero quintum percurrans lustrum natura fragiliôr plus discere quam scribere aliquid appetebam. Sane ortum Sancti huius et vitam et laudem, quam Methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio Theodoro nomine eum roganti de eo est prose-

en ordferli. Nu sem verda kann, ef nockurum mislikar þat, er
 vær giorum skamma ok stutta vara rædu; sendum vær þann
 til skreytttra boka girzkra meistara, er því ollu framarr ok fulligar
 skrifudu af greindum guds manni, sem þeir voru honum nalægri
 bædi at kynferdi ok mali. At þvílíkum ordum framsettum bidium 5
 vær þik, guds þionostumadr brodir Athanasi, ok allan brædra safnat
 i ydru munklifi, at meðr skærum bænum audliz þer allir saman af
 sialfum gudi, at hann veiti mer usniollum þa miskunn, at ek skrifi
 tilheyriliga; þvíat eigi at eins giorir hann sniallar ungbarna tungur,
 þa er honum likar, helldr leysir hann iafnvel skynlausra kvikenda 10
 munn til greidligs ordaframburðar; ok því, minn kæri brodir, legg
 eigi af at bidia fyrir oss einkannliga vernd ok asia þessa guds vinar
 Nicholai erkibyskups, at þa hluti sem vær dirfumz af hans lifi at
 skrifa, se þeckiligir ok vel ilmandi meir fyrir guds augliti en daud-
 ligra manna, at sva sem vær lasum marga miok gladda undir vernd 15
 ok skyling þessa guds vinar, sva fagnim vær oss fyrir hans verd-
 leika frelsi odlaz af ollu valldi umsitianda ovinar. Sva bidr ek
 þina milldi, drottinn minn Jesus Kristr, at þu styrkir mik i godium

entus, .summatim breviterque studuimus carpere. Si cui forte
 displicet hæc nostra brevis narratio, mittimus eum ad Græcorum 20
 phalerata commenta, quæ tanto largius de eo disseruntur, quanto
 illi et in genere et in sermone congruunt. Cætera quoque miracula
 eius, ex aliis doctoribus sumentes, magis sensum quam verba
 protulimus. Excessum vero eius, qualiter e seculo Sanctus abierit,
 ideo non scripsimus, quia nusquam illum invenire potuimus. Sed 25
 cur eius finis obstinatius inquiritur, cum tantæ virtutes operationum
 indicent, eum post vincula carnis, post luteam domum liberum volasse
 ad æthera et in sede cælesti cum Christo triumphare perenniter.
 His ita præmissis rogamus te, monache dei, cunctam postulare
 congregationem, ut fuis precibus pariter obtineatis a domino, ut 30
 mihi imperito scribendi tribuat facultatem; qui, cum voluerit, non
 tantum linguas infantium facit disertas, sed et brutorum animalium
 ora resolvit in verba loquentium. Deinde tu, frater mi, specialiter
 huius Sancti patrocinium pro nobis petere non desistas, ut ea, quæ
 de illo scribere præsumimus, non humano sed divino sint approbata 35
 iudicio; et sicut multos ex eius protectione gavisos legimus, ita nos
 meritis illius ex antiquo hoste ereptos et ab inimicis tutos fore
 lætemur.

vilja, þviat þu ert bæði lif ok heilsa, synandi þin verk ok stor-
merki eigi sidr a sionum en viderni iardarinnar. Heyrdu þar næst,
sannr guds iatari sæll Nicholae, sæmiligr ok fyrir allar heimsins
ættir¹ hveriu lofi makligr! þu rekr diofla langt a flotta veitandi
5 salunum miuka næring þinna lækidoma; þat iatar ek, at þin verk
eru miklu fleiri ok meiri milli upphafs ok enda, en mer fafrodum
se mattuligt þau at boda, ok þo at allar tenn i minu hofdi sneriz upp
i sniallar tungur medr sinum framburdi, fengi þær eigi um alldr
truliga talit allar þær dygdir, er gudi likudu i þínu lifi. Nu þat
10 er skrifat verdr, skrifar ek þer til sæmdar en mer til saluhialpar
ok syndalausnar, at þu bidir almattigan gud fyrir mer, at ek reiknumz
i eilifri tolu hans valdra manna, þviat ek trui styrkliga ok ek iatar
uefanliga, at þat er þu bidr, veitir þer konungr konunga ok drott-
inn allra veralda. Hvar fyrir ek byriar undir þínu trausti upp-
15 tekit mal, sem gud gefr skilia.

Her hefr upp sögu hins blezada Nicholai byskups optir því sem Bergr
aboti hefir saman sett.

Þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristz sex hundrat
ara ok .liii. ar, tok cesar Foka til at rikia. Af honum er þat lesit,
10 at hann logtok med keisarialigu valldi ok beztu manna radi, at
Petr's kirkia i sialfri Roma skyldi vera hofud ok forpris allra
kirkna i kristninni, þviat Constantinopolis var adr kollud ok skipud
hæstrar raddar ok virdingar. A fimta ari hans keisaradoms tok
virduligr herra Bonifacius quartus postoliga stiorn yfir romverskri
25 ok almenniligri guds kristni, ok miok at verdugu, þviat þessa hins
blezada sins stiornara hefir hon æ sidan eilifar miniar allt til enda 3.
Þviat sva er lesit in Ecclesiastica Historia, at Bonifacius quartus
bad fyrr nefndan Fokam keisara, at hann gæfi kristninni fornt hof,
er stod i Roma, Pantheon at nafni, hvat⁴ er i fyrrum blotskapar
30 timum hafði haft verit til diofla faganar framarr en onnur hus i
heiminum. Ok sva sem hann þa sina bæn fyrir keisarans godfysi,
sneri hann blothusinu upp i guds mustari vigiandi þat heilagri
þrenning til sæmdar ok virdingar, þar næst gofugligri guds modur
fru sancte Marië drottning, ok sidan ollum samt guds helgum
35 monnum til heidrs ok uendiligrar minningar. Þviat herra pavanum
1 bygdur 2 Cdd. 2 Saaledes lyder Overskriften i Cd. Resen.; Cd. Holm.
Mar: Her hefr upp sögu Nicholaj Mirrensis erchibyskups ok patronis
ecclesie. 3 saal. 4 Cdd; þessa dags 1 Cd. 4 þat 2 Cdd.

syndiz þat vidrkvæmiligt, at sa stadr, sem fyrr var saurgadr i svivirding¹ allra diofla, væri sidan biartr ok hatidisfullr i gofgan allra guds heilagra. Er i þessa minning skipud i kristninni allra heilagra messa, er greindr guds vin Bonifacius quartus baud hallda sidan.

2. A setta ok hinu sidazta ari pavadoms virduligs herra Bonifacij riss agætr madr Eraclius upp til veralldar rikis ok verdr cesar eptir Fokam framlidinn. Sagdr Eraclius var merkiligr madr ok storliga vel kristinn, stridandi fyrir guds kristni ok sitt blod fyrir hana utsetiandi, þegar hon þurfti. Af honum er lesit, at a 10
tolfta ari sins rikis vann hann fagan sigr a hundheidnum ovin Kosdroe Persida konungi, er til hrokanar sinna glæpa hafdi stritt upp a Jerusalem med elldzgangi, ranum ok manndrapum, fandi um tima sva mikit valld yfir borginni, at hann bar brott med ser heilagan kross drottins vars Jesus Kristz, er Helena modir mikla 15
Constantini keisara hafdi latit nyfundinn virduliga bua. Eptir þessa herfor Kosdroe konungs digraz hann sva mikit i diofuligum metnadi, at hann gerdi ser glerhimin, setiandi þar yfir sinn stol, ok þottiz gud vera, gefandi nidr vatn af glerhimninum sva sem regn yfir iordina, hvat er adr hafdi hann meistarliga latit upp vinda 20
yfir glerhimininn miok leyniliga, ok tok hann þat or iordinni sem daudligr madr, er hann drambadi sik veita i þa mynd sem gud. Af nefndum glerhimni steypir Eraclius umilldum Kosdroe nidr til helvitis, þviat hann villdi eigi taka tru retta ne fromdum illgiordum af letta. Odladiz sva Eraclius kross drottins vars Jesu Kristz 25
aptr snuandi til Hierusalem medr miklum pris ok fagnadi. Giorduz þa morg stormerki ok iarteignir i guds lofi.

3. Eraclius cesar rikti siau ar ok .xx. Hann atti tva souu Constantinum skilgetinn ok Eraklionem laungetinn. Tok Constantinus rikit eptir dag fodur sins, niotandi eigi meir en sex manadi, 30
adr Martina modir Eraklionis sveik hann medr eitri. Rikti þa ranglatr Eraklionis tvau ar. Sidan kom til rikis annarr Constantinus son hins fyrra, rikiandi .xx. ar ok atta. Eptir hans dag tok keisaradom son hans hinn þridi Constantinus, rikti hann sextan ar. Eptir hann var rikiandi Justinianus tiu ar. 35

Þvi hofum vær talit nefnda hofdingia i upphafi þessa mals, at oss syniz mætir hlutir ok merkiligir ok mikils verdir merkiliga byriandi, ok at sidr komi a uvert, of nokkurir af greindum hofdingium verda nefndir sidarr i frasogninni. Fyrir þa þridiu grein

hofum vær nockurn tilbunad, at eigi syni(m)z vær ganga upvegnum hondum til bordz medr rikum mauni; þviat ef vær giordim engu dvol frammi fyrir sva biortu iarteignabordi stormerkisfullrar samkundu, sem lengra inn stendr i herbergi framhardarins, vyrdim vær of bradlatir til fagnadarins. Þvi skal hœdan uptr venda til þeira hluta, sem samtida finnaz verit hafa, sidan vær hofum fundit, hvert oss byriar at snua.

4 Rauksamlig skipan forurar vizku hefir sva ok helldr, at viderni heimsbygdarinnar er sundr skipt i þria hluti: heitir einn þridiungr Asia, annarr Europa, þridi Affrica. Fyrsti þridiungr, er Asia heitir, gengr af solar uppras sva sem þvert takandi austan af heimskringlunni; en tveir þridiungar Europa ok Affrica ganga vestan i mot sundrskiptir til nordrs fra fullu austri. Er þvilikt sem Asia gangi þvert austan fyrir endimark Affrice ok Europe.

15 Af Asia munum vær skamt tala, en af odrum tveimr þridiungum eigi meira, en nu matti heyra. Asia hefir nafn tekkt af konu nockurri, er i fornum timum hellt austriki; hun liggr i tveim hlutum, heitir annarr hlutr Asia maior, en annarr Asia minor, þat er at skilia hin meiri Asia, en onnur hin minni. Asia maior hefir

20 morg storlond ok hofudborgir i ser: þar er India hvartveggi, Parthia, Assiria, Media ok Persida, Mesopotamia, Arabia, Siria, Palestina, Judea, Samaria, Galilea, Egiptus, Armenia, Kapadocia, ok morg onnur riki. I austrhalfu meiri Asie er sa stadr, er Paradisus heitir, hann er fullr med ollu kyni blonganda vidar; i honum

25 er lifstre; þar kemr eigi kuldi ne ofrhiti, hellfr stendr þar obrigdliga eilifr loptzins skærleikr; þar sprettr upp brunnr i midiu doggvandi skoginu allan, en skiptiz sidan i fiorar fallandi ar. Þessi er sa stadr, er ollum var bannadr ok sterkliga byrgdr eptir fall fyrsta maunz, en var upplokinn med pinslarlykli drottins vars; veitiz æ

30 sidan þessi stadr guds astvinum, sem eun mun sidarr getit verda. Til vestrhalfu greindrar Asie liggr Capadocia, er fyrr var nefnd, ok þadan vestr i hafit hin minni Asia. Gyrdir at henni sior ollum megin utan til austrættar, er hun snertr Capadociam. Sunnan at gengr sior vidkendr Egiptaland ok kalladr Mare Egiptium. Ma

35 um þann sio sigla til Jorsala, Egiptalandz ok Italian. Nordan at gengr sior Euxinum, en vestan Propontidis. Asia (minor) hefir i ser sva heitandi halfur: Bittiniam, Frigiam, Galaciam, Libiam, Cariam, Pamphiliam, Isuriam, Liciam, Ciliciam. Bittinia liggr nyrdzt en Licia synzt. Margar frægar borgir eru i nefndu riki: Nichomedia,

40 Anthiochia, Effesus, Troia, Mirrea, Patera; Nichomedia stendr i

Bittinia, en Mirrea ok Patera standa badar i Licea. Mirrea er erkistoll, sva sem sidarr mun getid verda. Munum vær landagreinir her upp gefa, þviat nu er fundit med guds vilia, hvert vær eigum varn gimstein at sækia.

5. A dogum fyrr nefndz Eraclij hins goda cesaris stod hin frægazta borg fyrr greind Patera med miklum soma, forpris hafandi yfir ollum stodum i Licia bædi sakir sterkra mura, rikdoms, fiolmennis ok vapnafla, sva at erkistollinn i Mirrea var eigi samvirdiligr i gíofum nefndra greina. Af þessi borg Patera er lesinn einn undarligr hlutr ok monnum miog uskilianligr. Sva segir 10 meistari Johannes, at i nalægd vid borgina er einn slettr vollr, sa er opnaz med storum iardarrifum, sva til likendis at taka sem klædi slitnar af langri fyrrsku. Af þessum rifum brennr elldr um nætr, en leggrr reyk um daga. Elldr sa er eigi sva mikils hita, at hann brenni þat, er hann snetr, helldr giorir hann meinlæti mikit, ef 15 madr rettir hond sina i hann sakir profanar ok forvitnis. Ysidorus Ethimologiarum nefnir fiall Cimeram segiandi, at þar af brennr elldr a nottum, ok stendr i Licia heradi, sem fyrr var greint af vellinum.

6. Nu þott vær synimz gera nockurn fragang fyrra efuis, 20 ætlum vær þessi ord verolddinni miok nyttsamlig, ok bodum vær, segir meistari Johannes, þessa hluti i sannleik, at heimligir menn hrædiz þvi framarr ogurligan guds dom fyrir syndirnar, sem þegar sia þeir her lifandis hrædiliga stadi pinunnar. Ok fyrir þa grein at vær sogdum þetta undr eptir þeim sannendum, sem uefasamliga 25 bar madr manni allt fram a vara daga, er at hyggianda kristnum lyd medr astriki ok þacklætisanda, hversu dasamlig er milldi guds fodur i himinriki, er sva er almattigr, at engi hinn rikazti madr a iardriki þorir hann spyria: «Gud, hvi giorir þu sva?» Þessi sami gud drottinn med sinum natturligum godleika slær eigi 30 med skiotum atburd glæpafulla menn, ok eigi glatar hann synduga menn i bradum dauda, helldr hefir hann ymist frammi fodurliga blidu ok astud monnunum til leidrettu, stundum strangligar ognir i moti natturu, stundum hrædir hann biortum iarteignum, at um sidir idriz madrinn af fromdum illgiordum ok fordiz makligar 35 hefndir i guds domi miklum ok rettlatum.

Til framsettra greina hofum vær gnog efni ok dæmi i heil-ogum ritningum skinandi liosi biartara. Ef vær litum a fyrstu grein, er sva hliodar, at gud drottinn slær eigi glæpafulla med skiotum atburd, helldr hefir hann frammi fodurliga blidu ok astud, 40

rennr oss til minnis sæl Maria Magdalena, er fyrrum var full af siau dioflum, fann hun sva mikla ok uvirdanliga astud sialfs himna-konungsins, at hun odladiz hans fætr at þva ok þerra, þiggiandi frid ok fulla likn allra sinna glæpa sva framarliga, at hun matti 5 alldri sidan hofudsynd gera. Þetta skal þorf vinna fyrstu grein.

7. Næsti articulus er sva hlíodandi, at gud drottinn hefir sturdum frammi strangligan otta moti natturu monnum til leidrettu. Þessa grein skulum vær sanna giora vida framiz hafa, þott vær forðimz sakir langmælis þadan af framarr en eitt æfintyr segia.
- 10 Sva er lesit, at ein agæt kirkia varrar fru sancte Marie var brunnin upp at kolldum kolum a Fraklandi i þeim stad, er Laudunum heitir, ok til uppreistar kirkiunni var drottningarinnar skrin borit vida um Franz ok eigi sidr um England. Gerduz miklar ok haleitar iarteignir, hvar sem þat kom fram. Um sidir koma
- 15 Laudunenses fram i England til þess stadar, er landzmenn kalla Kristikerkam, en þat þyðum vær Kristz kirkiu. Þar var kaupstadur mikill, sotti þangat mugr kaupmanna. Kirkia var i stadnum nyliga reist ok hvergi nær fullgior, var þar fyrirsettr einn decan med sinum bræðrum, voru þeir allir saman miok feskygnir.
- 20 Laudunenses gerdu i þeim stad sem i hverium odrum bidiandi decanum, at hann veitti varrar fru heilogum domi sæmiligan stad innan kirkiu, medan þeir dveldiz i stadnum. En um þessa bæn finnz decano storliga litid, þviat hann hræddiz sik munu lata kaupmanna offrit, ef hann veitir skrininu haalltarit. Þvi vill hann
- 25 med engu moti a þat hætta at missa penningana, þviat fe vill hann hafa lifsgjarna. Hvar fyrir hann leyfir um sidir, at skrinitt standi yfir litlu alltari sva sem i hyrning nockurri, þviat regn var storliga mikit, sva at heilagur domrinn matti varla vadalaust vera utan herbergis. En i stad sem kaupmenn verða visir, at her er komit guds modur
- 30 skrin, hvert þeir hofdu adr heyrt frægiaz fyrir utoluligar iarteignir, snua þeir þangat allir, hverr med sitt offr, sva sem engi þeira sæi decanum eða hans mikla alltari. Hverri þeira tiltekt hann reidiz geysi miok, fyrirbiodandi skrininu alla stodu innan kirkiu. Ok sakir þess, sem fyrr var greint, at regn var æsiligt uti, eru
- 35 Laudunenses nockut tregir ut af kirkiunni, þviat hvarki ser ne helgum dominum hofdu þeir syslat nockut herbergi. Þvi liggir vid vadann sialfan, hvart decanus mun þyrma helgum dominum, adr þeir vægia undan ut af mustarinu. Sva keyrir hann þa miskunnarlaust ut af kirkiunni, at þeir ok hestar þeira med ollu
- 40 sinu fargagni standa uti undir regnsins akefd an nockuru herbergi,

þviat hvert hus i stadnum er naliga fullt af kaupmonnum. Ok sva sem guds kennimenn ok sællar Marie drotningar eru naudugliga staddir sakir valks ok vandræda, ser guds modir til þeira, sem hon er iafnan von, með þeima hætti, sem nu skal greina.

8. Ein husfru vel kristin þar i stadnum, sem hon ser Lau-
dunenses sva standa, sampiniz hun þeira kvöl einkannliga þat
harmandi, er i stadnum birtiz sva mikit astleysi ok umilldleikr
vid sialfa miskunnar modurina. Hedan af taraz hun sakir godleika
ok godfysi talandi litillatliga til síus bonda: «Minn kæri, sagdi
hun, gior fyrir guds nafn, lit a meðr þinni hiartaligri godfysi,
hversu harmanliga drottning himinsins er fyrir decansins grimd
kostud ok utskyfd undir regn ok rasanda vedr með þionostu-
monnum stadarins. Þvi gior i guds nafni, minn kærasti, syn
manudom skyldugan drotninginni veitandi henni með sinum
þionostumonnum þat nyia hus, sem skommu smidadiz i þinum
gardi ok þu hefir eigi. Nu þott ek viti, at þetta hus hefir þu
adr leigselst kaupmonnum fyrir fulla penninga, iatar ek þer með
fullri borgan miklu fridari ombun, ef þu ler guds modur herbergit.»
Vid þessi ord sinnar husfru vikz ríki madr miok giptuliga, veitandi
giarna tiadan velgiorning með fullum godvilía, ladandi skrinít ok
alla þionostumenn til godra nada, kallandi þangat sína vini ok
kumpana, pryðandi herbergit með rikulígu formi fríduztu klæda.
Kom þar skíotliga saman mikill fioldi kaupmanna, ok einn odrum
godfusari festir upp i herberginu þriar klockur, er hann atti.
biodandi með þeira són, at her til sœki allir, en engi til kirkiu
decani a þeim degi. Hvat er allir samþyckia giarna með lofataki,
leggiandi vid fesekt, ef nockurr bryti þetta sammæli. Eru þar
Laudunenses i godum fagnadi.

9. Næsta morgin eptir, sem Laudunenses eru a veg komnir,
gioriz udæmiligt undr i nefndum stad, þegar sem þeir eru með
helgan dominn i brottu farnir; a þann hatt at dreki hræðiligr
kom upp or sionum, er miok var nalægr stadnum, hann bles eitri,
elldi ok brennusteini, flugandi inn i midian stadiinn, þar sem stod
kirkia ok herbergi fyrr sagdz decani. Brennir hann með sinum
blæstri þetta allt upp a einu augabragdi, sva at engi sa ormul
eptir. Ok þo með guds vilía komz decan undan með litinn fiar-
hlut rennandi til skips, er hann atti flíotanda fyrir bænum. En
er flugdrekinn verdr varr þessa tiltækis decani, vill hann eigi, at
þeir skili at sva bunu, helldr gefr hann þat vel skilía, at hans

erendi er æki annat en giora decano sem mestan skada. Þvi flygr hann brott af stadnum med hræðiligri ogn ok mikilli akefd fram at skipinu fyrir bænum flötanda, brennandi þat upp a einu augabragdi med ollu þvi gozi, er a var. Skilr nu decanus, at
5 guds reidi er yfir hann komin fyrir sitt hardbrysti ok miskunnarleysi, er hann hafdi framit i moti sælli himinrikis drotningu, med þvi at hann ser allra þeira goz ok varnad ospilltan standa fyrir allar halfur, sem med skrini sællar guds modur hofdu sæm-
liga tekit, einkanliga þess rika mannz, er veitt hafdi herbergit.
10 Nu sakir þess snyz decanus um sidir til idranar glæps sins rennandi berum fotum ut af stadnum, fram til skrins sællar Marie guds modur kriupandi ok miuklatliga fyrirgefningar bidiandi, skiotliga miskunn þiggiandi, sem hann var senniliga idrandi. Þetta dæmi
vinnr þorf annarri grein, er fram var sett fyrrum, at gud drottinn
15 knyr opt synduga menn til idranar med strangligum ognum. Þvi er þessu næst i þridiu grein alitanda, er sva segir, at gud mildr ok miskunnsamr hrædir optliga synduga menn med biortum iarteignum ok vikr þeim sva a hialparveg i brott af glæpum sinum.

10. Sagdan hatt gudligrar mildi er skyldugr at predica
20 Paulus postoli, er med biortum iarteignum himneskrar raddar var midrfelldr i likamligan blindleik af sinum hesti ok barinn til batnadar. Vard hann sidan, sem verolldin veit, gofugligr guds postoli ok agætr predicator, þvi ollu fremri ok kristnum retti nytsamligri, sem fyrr hafdi hann verit grimmiari meir af ovizku
25 en illvilia moti gudi. Taka sagdar greinir sinn enda i þessum stad, skal þessu næst aptr hverfa til efuis, sem fyrr var byriat.

11. I fyrr nefndri borg Patera voru margir agætir menn i þenna tima bædi kynstorir ok sva at fiarhlutun fullrikir, þviat þessi stadr var i þann punkt sva sem miok skinandi medr allri
30 heimsins æru, þo at nu se hann, segir meistari Johannes, naliga eyddr ok at þorpi gerr fyrir syndagialld manna. Medal otoluligra rikismanna greindrar borgar var agætr madr Epiphanius at nafni, vel kristinn ok sinum skapara hiartaliga hlydinn. Miog var hann mektugr til veralldar med gnogum audæfum, ulikr odrum monnum
35 einkannliga a varum timum; þviat nu vilia flestir sæmdina þiggia, en þessi Epiphanius elskadi engar nafnbætr i veralldligri vögsemd, utan heldr alla hluti sva gera, sem gudi mætti bezt lika. Var hann þo sennillga sva vel borinn i allar kynkvislir, at hann matti vidrkvæmiliga sakir sinnar ættar herradom bera. Gud drottinn hafdi

gefit honum fritt kvanfang bædi at sett ok sidferdi, þat til marks, at hans husfru var systurdottir virduligs herra Nicholai Paterensis byskups.

12. Þessi blezud hion lifdu sva þægiliga ok logurum samþykkiliga, at engi ma fylliliga vitni um bera nema einn gud, því at i hæsta æskublomi¹ spillti engi uleyfdr astarhiti þeira blodi, helldr brunnu þau bædi i andligri girnd himneskrar fodurleifdar, halldandi i millum sin heilagan hiuskap, bidiandi himneskan fodur gefa ser [afspringi þann², er makliga yrði þeira erfingi bædi samt yfir andligu atferdi ok veralldligu gozi. Undir þessarri astundan¹⁰ fromdu fyrr nefnd hion holldliga sambud, sem gud bydr ok heilug ritning, þat er at skilia, eigi med saurlifsgirndum, helldr med þeiri fysi at reisa upp guds þionostumann af sinum lendum; þvíat þau vissu vel, at engi hiuskapr ma rettr kallaz eda heilagtr, utan hann fremiz med þeiri grein, at gudi verdi til heids ok hans helgum¹⁵ monnum, þvíat sa hverr, er eykr tolu heilagra, odlaz mikla sæmd i augliti guds engla. Þessi var þeira optlig bæn i guds mustari, at þeim veittiz goðr erfingi. Þvi friovar allzvalldandi gud husfreyiunnar kvid med lifligu sadi heyrandi blidliga sagdar bænir af sinu hasæti. Hvar fyrir Epiphanius ok hans husfru glediaz²⁰ miklum fagnadi lofandi sannan gud, er þeira raddir hafði heyrt ok þegit i sinni mildi.

13. Nu sem rettlat husfru ens ríka Epiphaniij er kvidug vordin med lifanda barni, kemr yfir borgina fyrir syndagialld mikit ok faheyrt afelli med þeima hætti, at enn versti hoggormr fullr²⁵ med eitri ok illzku skridr inn i stadinn. En til þess at skilianligt verdi med skommu mali, hversu mikit grand a skammri stundu hann matti vinna borginni, skulum vær heyra nafn hans ok natturu eptir ordum Ysodori. Þessi ormr heitir basiliskus at girzku mali, en i latinu regulus, þat þyðiz konungr i norrænu;³⁰ þvíat basiliskus er sva sem konungr hoggorma sakir sinnar illzku ok eitrligrar natturu. Þat er hans fyrsta³, at hverr madr, sem verdr fyrir hans sionum eda blæstri, deyr i stad, ok þo at madr ætli at flyia undan honum, deyr hann af því, er ormrinn dregr vedr af likamanum. Engi flugandi fugl, er fyrir hans augum³⁵ verdr, kemz omeiddr i brott, helldr er því likazt sem þeir brænni i loptinu, þott adr se þeir hardla fiarri orminum. Hann er sva langr sem hálfs fotar, eplottr at lit med bleikum fleckum. Nu med því at gofugligr fadir himnanna skipadi enga hluti an læk-

¹ saal. 1 Cd; æskublomi 3 Cdd. ² [saal. alle (4) Cdd. ³ nattura tilf. 1 Cd. 40

ingu tilsettri, er fyrr nefndum basilisko sett i alldrtila, at þat kvikendi, er mustela heitir, skal honum bana vinna. Mustelam kollum vær Nordmenn hreysikatt. Þessarra kykvenda grein er a tvennan hatt, sumir veniaz at vera i herbergium hia monnum, 5 sumir uti i skogum. Þat kyn er miok slægt ok vitrt i sinni natturu. Mikil uvinatta er skipud i milli mustelam ok basiliskum, berr mustela þar iafnan hærra hlut, þvíat basilisko er skopud hræzla mikil, sva at hann þorir ecki at bera sik i mot honum. Þvi taka menn sagdan mustelam ok setia leyniliga vidr þa grens- 10 munna, sem basiliskus er vanr inni at liggia. Kann hreysikattrinn sina natturu ok leyniz slægliga, þar til er basiliskus skridr ut af sinu inni, en hleypr þa i milli hans ok munnans gripandi basiliskum flyianda ok deydandi grimliga. Er þessi grein skiliandi af þeim mustelis, er a skogum veniaz uti.

15 14. Af greindri natturu ormsins ma vel skilia, hvilikan eda hversu mikinn mannskada hann mundi vinna nefndri borg Patera, sva sem hann for at likliga takandi ser stodu yfir einn mur miok hafan, hvadan hann megi sem vidazt sia yfir lydinn. Ma af fyrr nefndri ormsins meðferd undirstanda, hversu mörg hundrud 20 manna deyia mundu innan litils tima, adr guds miskunn sa til ok lægdi þenna bardaga med þeima hætti, sem nu skal greina.

15. Sem þessi undranartidendi beraz til eyrna rettlatri husfru Epiphani, er fyrr var greind i þessu mali, sampinuz hun sinum borgarmonnum ok fylliz, sem truligt er, medr leyniligum ablæstri 25 heilags anda takandi folkvapn sterkrar truar i trausti guds miskunnar. Sva væpnir hun sidan alla sina limu girnandiz gladliga i mot orminum til strids at ganga, eigi grioti kastandi eda orum skiotandi, helldr litillatliga framgangandi ein samt af sinu herbergi, eigi framar klædd en einum motli. Er þat fyrst af hennar ferdum 30 greinanda, at ormsins augu megu henni ecki grand giora, ok því sidr, at hans sionum verdr nidrat i þessum tima, þvíat heilagrandi blæss i briost konunni þat sniallrædi, at hon berr fra ser mottulinn ok synir basilisko beran kvidinn; bregdr honum sva vid þessa syn, at hann fellr daudr nidr, þar sem hann er kominn.

35 16. Þvilik eru verk vars herra synd ok unnin til birtingar okominna hluta, hvilika miskunn hann mun veita þeim burd sidar, sem nu sitr i modurkvidi lagt ok leyniliga. Vard nu mikill fagnadr i borginni ok undran af annarri halfu, er sva framdiz miok i moti natturu.

40 17. Nu sem fylldr er fruinnar timi, at hun leysi sinn getnad

eptir skipan guds i himinriki, fædir hun sinn burd með likam-
ligum siukdomi eptir veniuligum hætti. Ok þegar er þessi sveinn
er skryddr veralldligu liosi, geislar alla Líciam skinandi iarteigna
blomi ok blomberanlig dæmi, uheyrd fyrr i verolldinni, þviat þessi
sveinn nyborinn fra modurkvidi stendr rettr upp nær halfa stund
dags i munnlaugu an manna fulltingi, takandi sva roskinnmannliga
þvattar þionostu i mot mannligu odli. Hvar fyrir líkligt ma þickia,
at sa væri hreinsadr af hinna gomlu synd i modurkvidi, sem yfir
nyfæddum skinu þegar þvilíkar iarteignir; þviat eigi mun sa fram-
burdr visum monnum skyrligr synaz, at yfir þeim nyfæddum geriz
iarteignir, sem helvitismadr væri, ef hann yrði eigi hreinsadr fyrir
vatn ok helgan anda.

18. Nu skulum vær a lita, hversu mikit gud drottinn er
þeim vanr at veita, sem hann hreinsar af gomlu synd, adr þeir
fædz a iordina, en sidan, sem vær heyrum líf ok atferd þessa
dyrdarmannz, er oss at hyggianda, hvat oss syniz með ganga eða
i milli bera. Þat er guds miskunnargiof vidr þa, sem hann hrein-
sar i modurkvidi, at þeir mega alldri hofudsynd gera a sinni æfi,
ok eru þo miklu minnr framlutir i líkamligar syndir en adrir
menn i þessum heimi. Af þeiri reglu er upplyptandi sæl ok
blezud guds modir Maria, er helgud var i modurkvidi, en giordi
hvarki meiri synd ne minni i verolldinni, eigi helldr fyrir bodan
Gabrielis en eptir, sem sæll Augustinus segir. En Jeremias spa-
madr ok Johannes baptista misgerdu badir líkamliga, þo lett ok
lítit hia þvi sem adrir menn. Nu ef sva finnz i sögu þessa dyrdar-
mannz, er vær ætlum fra at segia, at hans atferd hafi líkari verit
engla lífi en manna her a iardriki, hvat er þa i mot, at hann sam-
lagiz þeiri sæmd, er lesin er af hreinsudum guds vinum i modur-
kvidi. En þvi setium vær þvilíkar skynsemdir her inn með
skommu mali, at vær hofum eigi logtekna ritning með nefndum
auctore eða skyrum atkvæðum.

19. Su fagnadargrein sem lesin er af orðum Gabrielis fyrir
segianda fæding virduligs Johannis baptista, at margir mundu
glediaz a hans burdartaíma, þionar sémiliga þessum nyfæddum
sveini, sem vær skulum fra segia, ok virdiz þat enn með odrum
fyrirum greinum eigi motstadligt vera; er þat ok miklu fleira i þessa
mannz lífi, er þvi samþykkir, en vær megim telia, þviat yfirvættis
giafir standa alla vega, sém meðr guds lofi munum vær allir samt
nockurn part af mega heyra.

20. Hverr megi ordum skyra þa gleði, er a þeim degi giordiz i husum Epiphanij, er honum fæddiz frumgetinn sonr med sva haleitu stormerki. Þviat ef fullrikum monnum þickir þat mest veralldliga veitaz af gudi, at þeir odliz borinn erfingia, er þat þo 5 frabæriligr auki gleðinnar, at sia yfir sinu barni sialfa guds hond med mildri blezan yfirvættis miskunnar. Ok sva mikit finnz ollum nærverandum monnum til þeira hluta, at þegar tala þeir opinberliga, sem her ma heyra: Þetta er takn almattigs guds, segia þeir, er hann fremr i gratanda barni blautrar æsku moti heimsins 10 natturu. Ok an dvol senda þessi blezut fedgin sveinsins fram til fyrr sagdz Nicholaum Paterensem byskups, bodandi greiniliga hvat gud drottinn hefir þeim nyliga veitt i milli annarra hluta. En er byskupinn heyrir þvilika hofudgiptu frændkonu sinnar, undrar hann hardla miok þvilikt stormerki lofandi sannan gud sva mælandi: 15 «Heyrdu eilifr gud, lofligr ok dasamligr um uendiligar veralldir i þinum helgum monnum! þer se dyrd ok udaudlig æra, þviat nu er guds madr fæddr i verolldina.» Eptir sva talat bydr byskupinn, at greindir hlutir se hlíodliga geymdir, en eigi þegar i fiolmenni ordfleyttir eda frambornir. Er sva med farit, sem hann gefr rad 20 til. Leidir þat hedan sakir astrikis ok frændsemi, at modir sveinsins vill med engu moti annat samþyckia, en son hennar kalliz þvi sama nafni, sem byskupinn frændi hennar, ok heiti Nicholaus. Er þat virðanda, hversu æskiliga modurinni tokz til at kiosa þetta nafn af ollum odrum til handa syni sinum, þviat 25 Nicholaus i girzku mali þyðiz i latinu victoria populi, þat er at skilia i norrænu sigr lydsins. Hvat er skyrrí frasogn i gudligum spadomi, en at kalla svein þenna victoriam populi, er nu frægiz um alla verolld i hialp ok fulltingi hveriu mannkyni, er til hans kallar a sio eda landi. Þvi er hann sannr guds iatari ok 30 gofugligr fagari, at hann er skiotr til miskunnar, sendandi ut af sinni birti geisla kraptanna sva sem gladr lampi skinandi hreint ok fagrliga.

21. Nu er um runnit i skommu mali, hversu gerzt hefir uppras virduligs guds vinar Nicholai, ok syniz eigi olikt hlíod inn 35 bera þess mannz burdartima, sem mestr hefir fæddr verit milli karlmannz ok konu a iardriki. Þvi heyrum vær enn lengra fram, hvat fylgir fyrra efni.

22. Sem hinn ungi Nicholaus er lagdr i voggu vafinn reifum, byriar hann med nyium hætti fostur ok bindendi, reiknandi tima 40 ok framtal daganna, sva at alldri brestr honum sin regla at drecka

einmællt¹ modur sinnar briost hvern midvikudag ok fostudag. Er hann ok sva varr um, at engrar annarrar konu briost vill hann þiggja, ok eigi meiri fædu taka en nu var greint innan sagdra tíma.

Her yfir segir meistari Johannes: Hvat eru þvilikir hlutir utan þin verk, almattigr gud! Hverr um alldr skal þora dauð- 5
ligra manna disputanargreinir fram setia yfir þinum almættis-
verkum, umæliligr gud? Hverr mun eigi hræðaz þinn ogurligan
matt, þviat þinni skipan þiona allir hlutir íafngladliga med nattur-
unni sem i moti. Hverr er mikill gud sva sem gud varr, gerandi
stormerki ok dasamliga hluti framar, en nockur tunga megi skyra. 10
Se her nyian son Zacharie, se her brennanda lampa fagrt lysanda,
se her frumgetinn son annarrar Elisabeth! Hinn fyrri son Zacharie
er fylldr med helgum anda þegar i modurkvidi, en þessi sidarri
vafinn i reifum smidadi þegar heilags anda herbergi med þeim
listum, er hann matti. Son fyrri Elisabeth syndi varn herra med 15
sinum fingri, en þessi fylgdi af barnæsku sialfum gudi. Eigi eru
sva rettskilin var ord, þo at þessi madr se uvidanligs verdleiks
fyrir gudi, at vær samiafnim hann sælum Johanni, medr þvi at
sva segir varr herra Jesus Kristr, at engi karlmadr reis meiri upp
af skaddri brudhvilu en Johannes baptista, helldr eru var ord sva 20
skiliandi, at medr þeim greinum, er hæst ganga, girnumz vær at
lofa guds stormerki. Þat tolum vær uhræddir i alla stadi, at sæll
Nicholaus er pedissequus heilags Johannis, þat þyðiz fylgiari eda
forunautr, þviat senniliga hefir hann gengit hans fotspor i hreinleik
ok hardlifi, i tungunnar vardveizlu, i vandlatu bindendi, sem þegar 25
hof hann upp i voggu liggjandi um sinn dreckandi sitt modurbriost
a degi. Hverr mun trua þvilika hluti sanna vera, hverr mun eigi
daufheyraz moti framburdi sva unatturligra hluta, ef hann geymir
eigi, hvat drottinn varr segir i gudspialli til sinna lærisveina: Fadir
minn vinnr allt her til, ok ek vinnr, þviat fadir ok sonr er einn 30
oskiptiligr gud stiornandi allan heiminn medr eilifu einvalldi,
skrydandi nyiar salur medr nysomdu likams formi, vikiandi skepn-
una eptir sinum vilia upp ok nidr moti natturligu edli, sva sem
einvalldzherra til heyrir, er skapadi alla hluti af engu efni.

23. Þessu næst er þat greinanda, hversu blezud fedgin unga 35
Nicholai ombunudu gudi sagdar veizlur ok velgernainga med þeim
hætti, at þegar i stad sem þau hafa getid þenna sinn einga son,
afneita þau fullkomliga likams munudum, bindandi sik medr hæstu
astundan undir hreinlifra manna logum, halldandi greindri dygd

af æskublomi allt upp í þann lífsenda, sem gud ledi þeim í þessum heimi, elskandi atferð himneska her á iardriki, birtandi þat falslaust vera, sem vær tiadum fyrr, at þau badu fyrir þann skyld erfingians at auka guds heilagra manna tolu í himinriki, hvat er líkliga
 5 byriaz með guds vilja, at þau megi fullkoma sína fysi, þvíat þeir ungi son Nicholaus var öðrum börnum usamvirdiligr í sínum meðferdum. Sva er þegar guds miskunn með honum vaxandi ok samvinnandi, at engan tíma sez hann fylgia leik eða lausung, sem adrir pilltar í sínum uppvexti, eigi elskar hann hlutr eða nockurs
 10 kyns hegoma í sínum barndomi, heldr er hann bæði senn ungr ok gamall umfram natturu manna.

24. Þegar á fyrsta namsalldri er signadr sveinn Nicholaus í skola settr bækr at skilia undir godum ok gudhræddum meistara. Er hann sva flíottækr í allri skilning innan lítils tíma, at aud-
 15 syniliga birtiz spektarandi guds í himinriki með hans hugskoti ríkiandi; her meðr er hann sva hlydinn ok audvelldr sínum meistara, at hvern hlut vill hann gera, sem honum ma bezt líka. Oðlaz ok vel signadr Nicholaus einkannligri elsku af skolameistar-
 20 [ofundar fnioskr:] í hiortum klerkanna upp til nockurrar hræringar í mot Nicholao ok miok umakliga, þvíat hann var til þeirra línr ok astrikr sem allra annarra, hvat er birtaz mun í fylgiandi frasnogn hvartveggja satt vera elska hans en illvili þeirra.

25. Sva berr til einn dag, sem klerkar hafa heyrt lectiones
 25 síns meistara, at hann gefr þeim blitt orlof ollum samt ut af skolanum at letta ser eða leika sva langan tíma. Þiggr Nicholaus þetta orlof milli sinna skolabæðra, ok þó meðr ulíku hiarta, þvíat hann hugsar eigi síðr uti en inni himneskan sætleik heilagra ritninga, þat til marks, at hann berr bok sína með ser ut af skol-
 30 anum siandi þar á, meðan adrir klerkar fara með gabb ok galeysi. Þeir setia leikstefnu sína á siovarstrond í einhverium stad, þvíat borgin Patera stod sionum storliga nær. Sva eru þeir komnir framarla á strondinni, at þar er eigi veranda í siofarins atfalli. Fylgir sæll Nicholaus sínum kumpanum meir sakir elsku ok sannrar
 35 astar en nockurs kyns hegoma eða uprífins lausleika, sem hann provar líosliga sitiandi hlutlauss hia leikinum, síandi á bok sína ok trakterandi ser lesnar lectiones vel ok smasmugliga, rett ok roskinmannliga, þar til er hann sakir æsku hallaz ut frá bokinni ok sofnar fast rett í flæðarmali. Liggr hann, sem gud drottinn

ser, þar til at klerkarnir gefa upp leikinn, sefr hann þá enn sem adr, ok allt eins vill engi vekia hann sakir ofundar ok illvilia, þviat þeir sia þat margfalldligt yfir honum skina, sem engi þeira villdi sialfr med ser hafa.

26. Sva fara þeir til herbergis, at sveinninn liggr eptir. 5
Fellr nu at sior ollum megin, sem gud sialfr giorir rad fyrir. Ok þegar er skolameistarinn hefir vissu af, at Nicholaus er eigi heim kominn medr odrum skolaklerkum, spyrr hann eptir fast ok innvirduliga, hvar þeir hafa skilit vid Nicholaum. Verda þeir nu at segia, þott naudigir se, hversu umannliga þeir hafa gert vid sinn 10
skolabrodur godan ok meinlausan. Ok an dvol medr ollum skunda rennr skolameistarinn fram til siofarins litandi þar gudligt stormerki: sior fellr a land upp med flædi¹ eptir sinu skipudu edli, en þat er langt i mot natturu, er Nicholaus liggr sofandi þurr ok frials i midiu siofarfalli, þvi likt sem murr gangi umhverfis, sva 15
at hofutskepnan nair hvergi at snerta hann, ok eigi helldr bok hans en har eda klædi. Eru þvilik stormerki vidrkvæmilig gudligri speki, at sa frialsadiz i fyrstu sialfr af siofarganginum, sem sidar frialsadi marga adra or þungum bylgium med sinum haleitum verdleikum. Vaknadi ok hedan i fra iarteignakraptr gofugligs guds 20
vinar Nicholai þegar a unga alldri, sem enn ma framleidis undirstanda i fylgianda efni.

27. Annan tima gengr sæll Nicholaus ut af skola, sem hann hefir heyrt sinn meistara ok tekit gott orlof, ok er hann signadr gengr fram eptir einu stræti borgarinnar, ser hann hallta konu 25
komandi a veginum i mot ser. Þegar i stad tendraz þat blezada ungmenni med miskunn talandi miukliga til konunnar, at hun ekuli stadar nema. Nu sem þat er gert, gengr Nicholaus nærneir signandi konunnar lidu med heilogu krossmarki sva stormerkiliga, at an dvol tekr hun styrka heilsu ok oskadda gongu i alla stadi. En 30
er konan skilr med ser nyframda sva gofugliga iarteign fyrir sveinsins valld ok verdleika, undrar hon geysi miok rennandi medr ollum skunda fram til herbergia sveinsins fedgina berandi þeim fagnadarsogu, hversu hun er heil vordin ok styrk i ollum limum med signan ok sætum verdleikum Nicholai skolaklerks. Fylla 35
þessi tidendi allt hus ok hyski fyrr sagdz Epiphanij med haleitum ok hatidligum fagnadi sva framt, at þessi bædi hion taka hond sonar sins, leidandi hann til fundar virduligs herra Nicholai Paterensis byskups frænda sins, segiandi honum, hvat guddrottins hond

hefir unnit skommu fyrir son þeira hinn unga Nicholaum. En er
byskup heyrir sva nyia frægd ok faheyrd, lofar hann drottin
eilifrar heilsu, er einn vinnr stormerki a himni ok a iordu. Ok
sem hann hefir endat sin ord, fellr hinn ungi Nicholaus fram a
5 iordina fyrir fætr byskupi sva segiandi meðr sælu litillæti:

28. «Ek bidr ydr, heilagfadir, hiartaliga, at þer minniz
ydvars fadernis, bidiandi fyrir mer syni ydrum, er fyrir guds giof
i himinriki geck fram i flotan avoxr sva sem nyr vidr af friori
iordu upprennandi, at med ydrum bænum giori drottinn varr Jesus
10 Kristr mik makligan sinni þionostu, skipandi mik oruggan undir
himneska blezan.» En er Nicholaus byskup heyrir sva heilagan
roskinleik med gloandi godfysi af munni sveinsins moti nattur-
ligu edli, taraz hann ok miok vidr kemz, i þacklætis anda ok sannri
godfysi sva bidiandi fyrir sveininum til guds i himinriki meðr
15 upplyptum augum ok skæru hugskoti: «Þu drottinn gud, almattigr,
usyniligr ok umæliligr, er þina skepnu virdiz at kalla þat, er þu
formeradir fyrir son þinn i heilogum anda, veittu þessum sveini
Nicholao sæmiligt lif ok verk vidrkvæmilig ok atferd agæta, at
fyrir þina gofugliga miskunn geriz hann makligr at reiknaz inn i
20 samlag þinna heilagrá manna, er med þer glediaz blezudum gudi
um allar veralldir verallda. Amen.»

29. Til greindrar bænar fyrir sælum Nicholao framsteyprtar
hneigir himneskr fadir giarna sitt gofugligt eyra birtandi þegar i
stad byskupinum til uvirdanligrar hugganar, at þat var þegit af
25 hinu hæsta einvaldi, sem hann hafdi godfusliga bedit her a iard-
riki. Her med veitir þat sannr gud, at annarr skilrikr vattr gengr
fram i somu syn byskupinum til efalausrar styrkingar vars heira
birtingar, hvat er geriz meðr þeiri skipan, er utskyriz i hlíodi
[fylgianda framburðar].

30. Einn godr guds vin var i nalægum kastala vidr optnefnda
borg Pateram Sabacianus at nafni, madr mikils kraptz ok heilag-
leiks fyrir gudi. Þessi madr var hardla kær Nicholao byskupi,
funduz þeir optliga med andligri skæmtan i guds lofi. Þessum
tveimr guds vinum Nicholao ok Sabaciano birtiz ein ok hin sama
35 syn, sem hvarr bodadi odrum; munum vær byskupsins vitran sam-
tengia þessu mali, at þadan af skyriz sannr skilningr beggia syn-
anna, þviat þær hafa eitt at þyda.

31. Eina nött sem Nicholaus sefr i sinu herbergi, ser hann

1 Bænarord Nicholai unga *Overskr. Cd. Holm.*

2 *soal. 2 Cdd;*

40 fylgiandi frásagnar 1 *Cd.*

engil guds frammi standa fyrir ser sva mælanda: «Byskup Nicholae, fylg mer.» Ok er hann fylgir englinum, sem hann baud honum, koma þeir báðir saman i fiarlægt herad til austrættar upp a eitt fial storliga hatt i verolldinni. Þar ser byskup blomgandi 5 volla meðr allzkyns ilm ok skemtanarfullum sætleik langt um þat fram, sem mannlig tunga megi eptir verdleikum utskyra. Þessi er sa paradisus, er fyrr var greindr i þessu mali, skipadr af hæsta hofutsmid i heims upphafi, aptr strengdr fyrir mannzins afbrigð, en til lifs upplokinn fyrir dauda vars herra Jesu Kristz. I þessum haleita stad ser Nicholas byskup hallir skinandi ok osam- 10 virdilig herbergi gior með skisæru gulli, sett gimsteinum ok geisl-andi birti uti ok inni. Milli annarra herbergia ser hann eina stora holl yfirvættis frida, berandi alla vega sva mikit blom a sinu formi, sem obodanligt er milli daudligra manna. Ok er byskup hefir alitid undrandi sagða holl i [frabæriligri skemtan¹, kemr yfir hann 15 gudlig rodd af himnum talandi sætliga þessum ordum: «Þessi holl er eilíf vist, er drottinn virdiz fyrir bua voldum sinum þionostumonnum ok sælum Nicholao.» Her birtiz audsyniliga satt vera þat, sem fyrr var greint, at hallir heilagrar paradisi² eru guds astvinum upploknar með pislarlykli græðara vars Jesu Kristz. 20 Þvilik er birting ok fyrirbodan eilifrar sælu hins blezada Nicholai gudliga synd ok fyrirsoðg undir tveggja manna vitni.

32. Nu sem sæll Nicholas var sva gamall at aratolu, at hann mætti elska verallðar skemtan, ef hann villdi, hefir hann sik eptir dæmi Jacobs hofudfodur heima i fodur sins herbergi, eigi 25 fadmandi heimsins usnilli, er þess kyns allðr gerir optliga með gialifi, helldr gengr hann fram retta gotu litillatr ok klochr i hiarta fullr með elsku guds ok manna, radinn þegar ok roskinn i ollu sinu meðferdi, fylgiandi fotsporum sinna fedgina meðr agætum lifnadi, vitiandi optliga heilagrar kirkiu með hæstu athygli, vard- 30 veitandi með styrku minni, hvat er hann heyrdi framborit i ritningum, sva sem þat væri allt til hans talat, er best gegnir salinni, hlydinn var hann fodur ok modur eptir guds bodordi, sva lengi sem hann matti þeim sæmd veita her i verolldinni.

33. Þessu næst kemr sa timi, er sialfr guds sonr vill heim 35 boda fodur ok modur sæls Nicholai til eilifrar vistar ynniligrar paradisi. Tekr þa Nicholas son þeira allan rikdom eptir rettri erfð, voru þat allzkyns mikil audæfi bæði fost ok laus i gulli ok

¹ [*saal. 2 Cdd*; frabæriligu skrauti *1 Cd.*   ² *saal. 2 Cdd*; paradisar *1 Cd.*

silfri. Ok sem hann hefir i sezt sina fodurleifd, hugsar hann optliga med hiartaligri alvoru til sins rikleika, hversu hann skal honum forsia veita. Eigi vakir hann fyrir þessa grein sem sumir adrir yfir gozinu, at hann girniz med nyium febrogdum at draga
 5 ser i siod sem flesta penninga, helldr hugsar hann um þat iduliga, hversu hann megir vitrligaz ok gudi þægiligaz minka rikdominn leidandi þat optliga ser fyrir hugskotzaugu, sem drottinn varr segir i gudspiallinu: Eigi ma sa vera minn lærisveinn, segir varr herra, sem eigi afneitar ollum hlutum þeim er hann a.

10 34. Nu sem signadr guds vin sæll Nicholaus girniz med allri fysi hugskotzins at fylla þessi guds ord i framningu verkeins, piprar hans hiarta i annarri grein medr þess kyns otta, at eigi fiuki þat brott fra honum i stormsomu vedri ordlofsins, sem hann ætladi i fyrstu at gera fyrir ast ok elsku grædara vars. Þvi lykr
 15 hann upp sinar hugrenningar fyrir sialfum gudi, bidiandi hans himneska spekt ok obodanliga milldi þat rad blasa ser i briost, sem honum gegnir best at hafa, at sa er einn hefir vizku allra hluta, gefi honum þat vel skilia, hversu hann skal sinum rikdomi sva skipa, at guds augliti væri þekt ok vel ilmanda, en hann
 20 fordiz heimligt ordlof mannanna.

35. En er hann hefir þvilika hluti at hræra, berr sva til, at einn kynstorr madr þar i borginni hefir sva gersamliga upp eytt ollu sinu gozi, at med engu moti hefir hann likamligt vidværi. Hann hafdi forðum verit fullrikr at fjarhlutum, en sakir van-
 25 geymslu ok vandrar ugiptu er hann nu vordinn fyrirlitligr sinum kumpanum. Hann atti þriar dætr, ok voru þær allar fridar meyar ok storliga vel ættadar, en þoat þær væri vel bornar ok fagrliga skapadar, vilia eigi otiginbornir¹ menn i þenna punct eiga þær, sakir þess at þær voru gersamliga fataekar. Ma fatæki madr eeki
 30 med því stydiaz, at nockurr vili med logligum hiuskap hans magr geraz. Þvi tekr hann miok at reika salugr i sinum hugrenningum, hvat honum muni vera tiltækiligaz, þviat honum verdr þungr sinn kvidar hungur ok hormulig oreign því ollu frammarri, sem hann hafdi adr verit sællifari ok rikari. Þat stadfestiz med honum þann
 35 tima, sem hungrinn herdir at ollum megin, at hann muni gefa upp dætr sinar til saurlifiss sameiginligrar lostasemi hverium sem villdi, til þess at af þeira ofogrum afla megir hann sitt vesaligt lif nockurn veg næra. Ok sem hann hefir þetta orad uppkvædit, flygr

¹ saal. 2 Cdd; tiginbornir 1 Cd.

þetta ok ferr þegar i stad um alla borgina, sva at hverr segir odrum, hvat þessi madr veslugar ætlar rads at taka.

36. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus heyrir greinda ufrægd, sampinir hann hiartaliga þessum auma manni, er vordinn var fyrir sva miklu afelli; þat stangar hann ok sarliga innan, ef sva kyngofgar meyar skulu seliaz til horanar þvers i moti guds logmali. Þvi hugsar hann innvirduliga, at her mun stadr gefaz nockurum hans penningum til hugganar fatækum fodur en frelsis meyianna, hvar fyrir hann gerir sik radinn til at hugga fatæki þeira leyniliga allra saman med sinum rikdomi, at godar meyar firriz fullifi. Her med er hann einradinn at hafa engan vitordzmann þessa verks nema einn gud, sva framt at eigi þeim helldr, er olmusuna þarf, vill hann trua. Þvi hugleidir hann smasmugliga, hvern tima hann megir til fara at fullkoma sinn vilia.

37. Nu i bidstundartima olmusunnar setr meistarinn þess hattar ord af sinum klerkdomi til aeggianar, at eigi hindriz ofmiok framkvæmd hialparinnar: «Heyrþu, heilagr guds þionostumadr Nicholæ, segir hann, dvel eigi þina godfysi; tak brott sem skiotazt fatækt fodurins ok leys milldliga horanarskemd dætranna. Þin hugskotziord her til fagut med heilogum ristli gangi fram i tvi- falldan avoxit, at af einu braudi sediz hungranda fatæki, en af odru leysiz meyianna portlifi; byrg eigi lengr, sæll Nicholæ, þann agætisakr, sem varr herra hefir plantad i þinu blezada briosti, er fullkomliga er frials af ollu illgresi; luk upp þinn thesaur, er fagnandi fylliz med rikdomi milldinnar, ottaz eigi hedan af ord- lofsogotu alþyduunnar, þviat synda logi brennir eigi þat goz utgefitt, sem almattigr gud lofar ok sinu valldi þægiligitt gerir, ok þat smidi hrædiz eigi eilifan elld, sem upp er reist af hæsta hofudsmid. Nu þa snid i sundr allar dvalir, sæll Nicholæ, algerandi gott verk, at menn siai þina dyrd, ok enn helldr skili þina dygd ok dyrki fodur þinn allzvalldanda himneskan ollu styranda an enda rikianda.»

38. Þessi aminningarord meistarans fyllir sæll Nicholaus med sannri godfysi, þviat nockura nott, sem adrir menn eru i svefni, helldr hann voku fyrir ser, stendr upp sidan kyrrliga af sæng sinni takandi mikit gull af sinu gozi, sem adr hafdi hann tilbuit, bindandi þat i einum duk, gengr sidan fram eptir stadnum, sem honum var allt kunnigt, ferr þar til er hann kemr at husi fatæka mannz; hann gengr umhverfiss athyggjandi smasmugliga, hversu hann fai olmosuna fram sellt, sva at engi megir viss verda;

1 Her lætr Nich. siga inn gullit til fatæka mannz *Overskr. Cd. Holm.* 40

ok því næst finnr hann einn lagan glugg ok skapliga mikinn a herberginu, lætr þar hogliga inn siga feit i brott farandi sidan leyniliga.

39¹. Nu sem morginn kemr, riss hinn fataeki madr upp
5 finnandi skiotliga gullit, dylz þo vid i fyrstu, hvat vera mun, ok
leysir þa dukinn. En sidan hann ser, hvat um er, fylliz hann þa
med miklum fagnadi, ok sva margfalldar þackir gerir hann
almattkum gudi, sem hverr ok einn ma skiotaz undirstanda med
fam ordum fyrir þau tar, er gledinnar mikilleikr fram steypiti af
10 hans augum, þviat hann skilr sik huggadan fyrir gudliga milldi ok
firdan eilifu brigzli. Er nu þegar sva komit hans kosti, at madr
velz til at bidia dottur hans. Gerir hann þat med guds logum
giptandi ellztu dottur sina med þeiri heimanfylgiu, sem astvinr
himnakonungs hafdi honum gefit i olmosu, dragandi af nockurn
15 part ser ok tveimr dætrum sinum til atvinnu, her med eptir-
leitandi alla vega lagt ok opinberliga, vid hvern mann er hann
matti ord a festa, hverr sa mun vera, er sva godmannliga hafdi
leynz til hans herbergia. En þess verdr hann med engu moti
viss, þviat þess hattar trunadr var undir einskis mannz tungurætr
20 lagium i borginni. Nu sem hann hefir lengi i þessu fengiz at
verda her um nockurs viss, gerir þionostumadr Jesu Kristz sæll
Nicholaus enn sem fyrr, leggiandi honum iafnmikit gull med somu
atferd i alla stadi, sem adr var greint.

40. Ek. undraz, segir meistarinn, þenna mann Nicholaum
25 lærdan med allri vitzku, frodan med allri spekt andaligrar god-
girndar, hann er sva blezadr, at honum þickir ser eigi þorf vinna
at fylla at eins bodskap logmals hins fyrra, nema enn helldr samtengir
hann þar med gudspialliga miskunn iatandi sik samþyekianda
hvarveggia testamentum forna ok nyia, at medr tveimr votnum af
30 einni uppras framrennandum skuli hann vel doggva þurran gard
þverrandi truar, sva at eigi optar megi uppsnidnir þyrnar med
snorpu iarni milldinnar undirleggja gudligt sædi med illgresi
rangrar spillingar. Íessi meistarans ord truum vær flestum olærd-
um monnum þung verda nockut i sinum skilningi, því vilium vær
35 nockut birta ritningarinnar atkvædi med skommu mali.

41. Þat kallar hann skapliga milldi i hinu fyrra logmali, at
Nicholaus hefði um sinn gefit sitt goz hinum fataeka manni, þviat
hit forna 3 vitni var i ollum hlutum sliovari miskunnar en hit

1 Fataeki madr finnr gullit *Överskr. C'd. Holm.*

2 hleypti 1 Cd.

40 3 logmalid ok tilf. 1 Cd.

sidarra, þat er varr herra Jesus Krístr pryddi með sinni gofug-
 ligri hervist, gefandi ný bodord einkannliga til sannrar astar milli
 kristinna manna, at hverr elski sinn óvin ok vili óðrum íafngott
 sem sér sialfum. Sva gengr Nicholaus frá einfalldri elsku fyrra
 testamenti til þrifalldrar astar gudspialligrar miskunnar, at með
 tveimr votnum, þat er at skilja með tveim testamentis af einni
 upprás framsprettandum megi hann vel doggva þurran garð
 þverrandi trúar. Tvaú testaménta ganga fram af einni rás, þviat
 sva sem gud drottinn gaf hit fyrra logmal Moysi á fiallinu Sinay,
 sva gaf Jesus Krístr kristni sinni hit sidarra logmal hér í verolld-
 inni af somu upprás, þviat faðir ok sonr er einn gud, brunnr ok
 uppspretta rettlætis ok miskunnar. Með þessum votnum dogg-
 vadi Nicholaus þurran garð þverrandi trúar, þviat hann tok misk-
 unnar orleik af hvarutveggia testaménto ok doggvandi þar með þurran
 garð í briosti fatæka mannz, er þrotinn var í trúar styrk ok þolin-
 mædis dygd, raðinn at kasta þimr salum sinna dætra í horanar
 forað sakir stundligrs víðrværis dauðligrs líkama. Þvi doggvadi
 Nicholaus endaliga þenna garð sediandi hans iord með sinu gulli,
 at portligrs þýrnar uppsniðnir með glóðu iarni gylldrar miskunnar
 mætti alldri síðan efni til hafa nokkurs framgangs eða yfirbóðs
 kristligrar framíatanar, er maðrinn heitr í fontinum heilags anda
 miskunnar. Hvát eru syndir ok saurlíf utan þýrnar ok illgresi,
 til einskis hæfir nema brenna í elldi. Sogðu illgresi eyddi sæll
 Nicholaus gefandi fríðan fíarhlut ollum dætrum hins fatæka mannz
 til logligrs híuskepar eptir setning kristninnar.

42. Nu er þar til at taka sem hinn fatæki maðr vaknar um
 morgininn ok ris upp af sænginni finnandi á sinum garði ok
 varnadi sva mikit skært gull innkomit, sem einn tíma var honum
 fyrr gefit, hvar fyrir oss vírdiz, sem þessi maðr megi varla fatækr
 kallaz heðan í frá. Þvi at gull er eigi stafkarla eign, þvi
 skulum vér heðan af helldr kalla hann inn ríka mann, einkannliga
 ef Nicholaus gerir enn sem fyrr sína ferð til at auðga hann. Verðr
 þessi maðr sva gláðr víð fyrr sagt fíar uppgrip, at þótt oll mal-
 snilldargíof hins snarpa Omeri eða Maronis hófuðspekinga legði
 sig fram at skýra, ætlar ek báða munðu synaz sva sem sigraða
 fyrir mikilleik sva margfalldra þacklætisgerða. En vér vílium
 hér inn setja fá hluti af þeim morgum, er hann taladi, þviat oss
 syniz betr standa at gefa þegiandi hugsanar stað voskum klerk
 vel skilianda, en allt at skrifa með langmælis þíngan¹ ut til enda.

¹ saal. 1 Cd; þíngan 1 Cd; þungan 1 Cd.

Sva bidr hann til guds milli annarra hluta, sem her ma undirstanda:

43. «Þu herra minn, sannr drottinn, sva mattugr ok mikill, at an þinu valldi ok vilia ma eigi minzti fugl a iardriki sik hræra ok eigi vidarlauf til iardar falla, bidr ek þina uvirdanliga milldi, drottinn minn, þviat þu veizt alla hluti, at þu virdiz mer at syna syndugum manni, hverr sa er, sem mer gerir oafiatliga sva goda hluti; þu veitz, drottinn minn, at eigi bidr ek þessa fyrir þa skyllð, at ek ætla med ofdirfd hann at snerta eda hallda minum saurugum
10 hondum, helldr til þess at ek kenna þinn þionostumann, er engiliga atferd hefir her a iardriki verandi med daudligum monnum, hvar fyrir ek dyrka nafn þitt blezat ok lofligt um allar veralldir verallda.» Sva bidr hann til guds, sem nu var greint, talandi her med vid sialfan sik, sva segiandi: «Senniliga mun ek i brottu taka
15 svefn af augum minum; vord mun ek hallda med sannri ahyggiu, vakandi mun ek nætr framleida til væntingar, at drottinn syni mer syndugum þionostumann sinn.» Sva talar þessi madr fyllandi sin ord i fylgianda verki.

44. Hedan lida miok fair dagar, adr sæll Nicholaus vitiar
20 þridia sinn þessa sama mannz herbergi girnandiz at fylla sitt verk med þrifalldri tolu, profandi sik vera faganarmenn heilagrar þrenningar, kastar inn gullinu um hinn sama glugg iafnmiklu at vexti sem tysvar fyrr; ok kemr nu med guds vilia nockuru hardara nidr i herbergit en eptir vana, sva at bondi vaknar vid dettinn, sprettr
25 upp þegar i stad hafandi sik uti, ok ser skiotliga, hvar madr rennr, sem hvataz matti, i brott fra herberginu; þviat sa tok þegar til fota, sem hann grunar, at honum se eptirfor veitt. Rennr nu hvartveggi, sem mest ma, sækir bondi eptir med karlmenzsku, en Nicholaus flyr undan med litillæti ok guds elsku, ok medr þvi at
30 hann gerir bondanum alldrs mun, verdr hann i skeidinu miklu skiotari. En er bondi ser, at i sundr dregr med þeim, ok kennir a sig vesold ok briostmædi ok erfidi, kallar hann harri roddu sva mælandi: «Statt þu madr, segir hann, bid min, ok renn eigi undan mer olldrodum, þviat ek girntiz longu þik at sia; þvi gior fyrir
35 guds nafn ok bid min, dugandis madr.» Vid þessi ord nemr stadar sæll Nicholaus bidandi hans. Ok þegar sem bondi nalægiz ok kennir Nicholaum at syn, fellr hann allr til iardar ok vill kyssa fætr hans. En Nicholaus med sinum gofugleik ok einfalleik ok litillæti vill honum þat lofa med engu moti, en talar med ast
40 ok sannri elsku sva mælandi: «Gudi allzvalldanda ertu skyllðr.

þackir at gera, er fyrir eilifa milldi sins godleika hneigdi til þin sitt miskunnar auga, þa er þu vart, brodir minn, adr buinn at falla, því skallt þu hann lofa ok dyrka ok þackir gera meðr lofligri atferd hedan fra.» Bondinn svaradi þa med klokkvanda hiarta: «Ek bidr þik fyrir guds nafn, at þu gerir mer kunnigt, 5 hvat mer byriar at gera.» Sæll Nicholaus svarar: «Geym at hedan ifra, at þu selir eigi dætr þinar nidr i glæpa forað, helldr gef þær i logligan hiuskap godkendum monnum. Lat þat goz ut fara med þeim, sem drottinn sendi þer, sva þo at þu vardveitir af nockurn part sialfum þer til atvinnu; ok ef þu ferr sva med, 10 sem nu legg ek rad a, mun þat litla fe, sem þu helldr eptir, þer allan tima þorf vinna, medan þu þarft at hafa.»

45. Vidr þessi blezud ord gerir bondi skæra idran med fullkominni iatning yfir sinum glæp, at sakir fatekisdoms hafdi hann sigdradr vordit sva miok fyrirdiarfandi gudligar setningar ok logmalit, heitandi nu fræmleidis moti sia ok alldregi sva optar gera a sinum lifdogum, helldr fylgia ok i ollum hlutum fylla þau aminningarord, sem hann heyrði ser gefin fyrir sælan Nicholaum. Sva skilia þeir, at sæll Nicholaus fyrirbydr bondanum at segia þenna hlut nockurum manni, ok eigi helldr vin sinum en uvin, beidandi 20 hann þar meðr þann trunad vel geyma, medan þeir lifdi badir a iardriki.

46. Se her, hversu signadr Nicholaus likir sina gerd eptir sælum meistara varum herra, er eigi at eins fyrirbaud monnunum helldr iafnvel dioflunum at ordfleyta¹ hans frægd med lydnum. 25 Þvi fyrir baud drottinn varr, at eigi milskadi þeir fals med sannyndum. En Nicholaus bannadi fyrir þa grein, at fyrir engis hattar kvitt mætti hans nafn miklaz eda upphefiaz fyrir monnum. Þvi er þessi madr tilheyrligum sæmdum makligr, skiliandi sik eigi mega lika tveimr gagnstadligum völdum, þat er at skilia gudi 30 himneskum ok fallvalltri heimsins blidu med sinum hofdingia fiandanum, þvíat þessi völd eru sva sundrlik sin i milli, sem birtaz mun med skommu mali i fylgiondum greinum. Drottinn tekr virðingarnafn af sinum herradomi, er einkannaliga honum sialfum til heyrir, er eigi at eins er stiornari helldr skapari allrar skepnu, 35 lifandi ok æ rikiandi konungr konunga ok drottinn allra drottna. Af annarri halfu er diofull herra kalladr, ok þo med engu moti eiginliga helldr sva sem hæðiliga, sakir þess at hann setr valld sins bolvads herskapar i þeira manna hugskotum, sem undir hann

¹ ordfleygia 1 Cd.

leggjaz med sinum illum verkum. Þessum tveimr drottnum ma einn ok hinn sami madr med engu moti badum i senn þionostu veita a einum ok hinum sama tima, þviat hardla ulikir ok ymisligir eru þeir hlutir, er drottinn bydr ok diofullinn til teygir, sva sem her greinir. Drottinn almattigr bydr litillæti, en af annarri halfu fylgir diofullinn fram drambsemi; drottinn predjcar hreinlifi, en þar i mot hefir diofullinn lostasemi; drottinn bydr olmosugædi, en þar i mot setr diofullinn fram fiar agirni; drottinn bydr frid ok sanna elsku, en þar i mot teygir diofull hatr ok sundrlyndi; 10 ok at vær byrgim þetta med skommu mali, ladar drottinn til kraptaverka ok manndyrda, en diofull eggjar til lasta ok illra verka; ok þvi er ecki mannligt hugskot sva rumt eda vidrtækiligt, at hvaratveggju þionostu megi senn i ser vardveita. Hvar fyrir signadr guds vin Nicholas valdi ser þann drottin af þessum 15 tveimr, [er ok hefir sætt en þunga lettan]. Þessum blezudum drottni gaf hann sinn hals audmiukan med allri godfysis astundan, brott verpandi blidu veralldarinnar med hiartaligri heims hafnan; eigi villdi hann taka nockut ordlof eda lidandi frægd her a iardriki, at þar fyrir yrdi hann ræntr eilifri sæmd med guds helgum 20 monnum i himinriki; þroadiz hann i godum verkum dag fra degi, hverdagliga sik a hendi felandi sialfum gudi, þeim er virdir ok skipar alla hluti, þa er hann vill ok þann veg sem hann vill.

47. Af fyrr sogdum bonda er þat greinanda, at hann hellt vel ok godmannliga sælar aminningar hins goda Nicholai giptandi 25 dætr sinar allar eptir logmali kirkiunnar, gefandi þeim ollum godan fiarhlut heiman, er Nicholas hafdi adr honum godmannliga tært² fyrir ast ok elsku heilagrar þrenningar. Vard hann sidan alldri mannþurfa geymandi vel sina lifdaga ut i sidarsta enda. Er þvilikr avoxtr guds verkmanna, milli hverra er sæll Nicholas 30 reiknaz rettliga.

48. Nu sem sa timi kemr, er allzvalldandi gud drottinn vill, at heilagleiks birti hins sæla Nicholai skini biart i verolldunni, sva at allir i verandi guds husi megi þenna lampa sia yfir kerti-stiku settan fagrt lysanda, geriz sva med guds forsia, at Mirrensis 35 erkibyskup gengr fram þann sama veg um dauda dyrr, sem almenniligr er hveriu holldi. Er nu erkistollinn formannzlauss i Mirrea. Hvar fyrir geriz hin hæsta naudsyn, at annarr kiosiz til i stad hins framfarna. Þvi koma byskupar af nalægum borgum, þar med prestar ok klerkar ok skynsamir leikmenn, allir saman i

40 1 [sem honum gegndi 1 Cd. 2 tied 1 Cd.

einn stað til opt nefndrar Pateram, þvíat hon var mest hattar borg i allri Licia, sem fyrr var skrifvat. Þessir allir i guds nafni samanlesnir eru miok ahyggjusamir, fyrst fyrir þa grein at kirkian hafði skada fengit i frafalli gods hofdingia, ok þar med hversu giptusamliga þeim mun byskupskosningrinn ut ganga eptir logum 5 heilagrar kirkiu erkistolinum i Mirrea til frægdar ok frama en salunum til nytsemdar ok eilifra nada. Fyrir þeim brædrasamnadi var einn liodbyskup mikillar roksemdar ok heilagleiks sva frægr ok fagrliga kendr i milli annarra manna, at hvat er hann fram ferr, samþyckia allir giarna, ok enn er hann sva harrar raddar i 10 þessum mikla vanda, at þann erkibyskupskosning sem hann gerir, vilia lærdir ok leikir samþyckia. Þvi gengr sia byskup i fotspor sialfra postolanna aeggjandi eða enn helldr biodandi, at allr þessi safnadr fasti ok vaki til guds ok hiartaliga bidi, at sa hinn sami gud, sem Mathiam valdi til fyllingar heilagrar postola tolu, virdiz 15 fyrir sina veniuliga milldi syna, hvern hann vill i þessum stað sva miklum kennimannzdomi neyta lata, þann sem undirgefinn lyd megi sem godr hirdir fagrliga styra til uendiligrar hvilldar andanna. Þetta byskupsins heilræði tekr allr þar kominn lydr sva fagnandi sem guds aminning af himni hlíodandi, snuandi sik til þess full- 20 tings, er allri veralldar bygdinni vinnr þorf, bidiandi tarliga af innztum hiartans mergium, at eilifr gud virdiz at audsyna nyt-samligan hirdi sinna sauda. Ok þat gerir drottinn, sem honum er veniuligt, at veita rettar bænir framsteyptar med fullri godfysi, birtandi sogdum byskupi sinn vilia nockura nott sva mælandi med 25 sætu raddar hlíodi: «Þat skulut þer vita, sagði roddin, at drottinn Jesus Kristr virdiz ydrar bænir at heyra, ok þann mun hann til byskups kiosa ok ydr til stiornar veita, sem allan lyd sins valldz mun heilan gera, ok su hiord mun sæl vera, er þvilikan formann odlaz at hafa. Nu til marks greindra guds fyrirheita skalltu ganga 30 ut af mustarinu i mot ottusongs tima, halldandi vord a þeim manni, sem fyrstr kemr til kirkiunnar, þann tima sem hringt er. Sa mun Nicholas heita, hann skalltu þegar hondum taka ok til lydsins i mustarit leida, truandi allir uefasamliga, at lifandi gud virdiz i sinni nalægd þenna at kiosa hirdi ok forstiora sinna 35 sauda. Þenna skulu þer helga ok til erkibyskups senniliga vigia, þott hann mæli i mot sogdum vanda.»

49. En er byskupinn hefir þvilika vitran þegit af sialfum gudi, verdr hann fullr af andligum fagnadi, vattandi þessa syn fyrir sinum bræðrum byskupum sva segiandi: «Þer skulut staðfastliga, 40

segir hann, a bænum vera, en ek mun utan kirkiu vord hallda, þviat ek trui stadfastliga, at sinu fyrirheiti mun drottinn fylling veita, oss til bradrar hugganar en kristni sinni til eilifrar nytsemðar.» Sva talar byskupinn ok gengr sidan ut af mustarinu, 5 geymandi kirkiudyrr med heilagri slægd. Ok sva sem lysir um morginninn, gengr Nicholaus son Epiphaniij ut af sinu herbergi fram til kirkiunnar, sakir godfysi komandi þangat sem af gudi sendr fyrr en nockurr annarr i borginni. Ok þegar sem hann nalægiz kirkiudyrrnar, verdr byskup varr vid hafandi sik hliodliga 10 fram fyrir kirkiuna, sem fet mæli, þviat hann hugsar vitrliga, at sva mikil veidr skal eigi undan honum setia. En er Nicholaus uvitandi þvilikar umsafir kemr upp at sialfum kirkiudyrunum, gengr byskup blidliga at honum segiandi til hans þessum ordum: «Minn kæri, segir hann, hvert er nafn þitt?» En blezadr guds 15 vin Nicholaus iafnan verandi med dufuligum einfalldleik svarar lutu hofdi ok litillatu hugskoti sva mælandi: «Nicholaus heiti ek syndugr madr, þræll ydvars heilagleiks.» Ok er byskup heyrir þat sama nafn uppkomit, sem adr var honum fyrir gudliga birting kunnigt vordit, tekr hann heimoliga i hond erkibyskupsefnis sva 20 segiandi med blidu andliti: «Son minn, segir hann, gack med mer, þviat ek hefi leyndan trunad at segia þer.

50. Medr þessum hætti leidir byskup sælan Nicholaum inn i mustarit ok fram fyrir alltarit i midia samkundu vakandi brædra talandi hatt med miklum fagnadi sva til allra þeira: «Skærliga 25 skinn i dag yfir iordina, segir hann, þat er sannleikrinn vattar himneskliga, at hvat sem þer munut fa bedit i nafni minu, munu þer þiggia. Se her, vær badum ok vær þagum; hyggit at allir, her er nu sa, er ydur astsemd girntiz at sia; her er nu sa, er almatigr drottinn virdiz oss at syna.» Ok er lydrinn heyrir þvilik 30 ord byskupsins ok ser nalægt standa erkibyskupsefnit, geriz mikit kall ok hareysti um alla kirkiuna, þviat lydrinn romar bædi med rodd ok likama lofandi himneskan hialpara ok gofugligan grædara, er þeim ollum gaf rettlatan hirdi ok stiorlara. En er hliod fekz eptir langa stund lidna, talar Nicholaus af sinni halfu i mot þessum 35 kosningi, vattandi sik vera uheyrligan sva miklu valldi, her med i moti standandi ok stridandi ok sinum ordum fylgiandi medr sonnu litillæti, hvat er hann matti. En þo at hann tali sniallt, fær hann varla i mot stadit eda nockurum flutningi a komit, sakir þess at lydrinn vill med engu moti annat heyra, en þegar i stad 40 se hann gripinn i sveit kennimanna ok vigdr til erkibyskups, sem

fyrst er mattuligt, a heyriligum tima; samþyckia þessu allir feginsamliga lærdir ok leikir; þviat mikil ok agæt frægd hafði af honum ut gengit alla stund, sidan hann var fæddr a iordina, sakir hans litillætis ok hreins lifnadar, ok med því at borgarmenn eru vattar þvilikra hluta, vinnr Nicholao allz ecki annat at flytia. Her med 5 var hann sva vinsæll, þeckr ok elskanligr, at allir unnu honum hugastum bæði nærr ok fiarri, sva at engan mann fysti at reisa sitt hiarta honum i mot, helldr var þat bæði guds vili ok godra manna, at hann yrði mikill kennimadr i guds kristni. Hvadan af sva er skrifat, sogdum kosningi til ubrigdiligrar styrkingar, at þann 10 tima sem Nicholaus hafði talat sitt erendi til nockurrar motmælis greinar, kom guds rodd, af himni yfir allan lyd, er var i kirkiunni, vattandi Nicholaum makligan byskupsdominum, þott hann mællti i mot med sinu litillæti.

51. Senniliga var Nicholaus makligr byskupsdominum, þviat 15 hann hafði med ser allar þær tolf dygdir, er agætr Paulus postoli ok predikari skrifar til sins lærisveins Titum, er byskupsefnit a med ser at hafa, ok suma hluti hafði sæll Nicholaus frammarri. Postolinn segir sva i sinum epistola: Þat byriar, segir hann, at byskup se frægr madr, einkvænt, hofsamr, vitr, skirlifr, sæmiligr, 20 gestrisinn, predikari, fridsamr, uprætinn, eigi miok agiarn, vaskr husbondi langan tima undir þionandi retta tru ok heilaga sidsemd.

52. Frægr madr er Nicholaus erkibyskupsefni, sva sem postolig regla bydr, þviat allir þeir glæpir, sem mannum mega fra hrinda kennimannligri tign, voru hans lifi miok fiarlægir: langt 25 var fra honum villa, manndrap eda simonia, fiarri var honum þionostugerd i ohlydni eda hafnan moti kirkiunni; langt var fra honum hvers kyns ufrægd, er af liotu mannzins lifi kann optliga ut beraz, helldr var hann sæmiligr hafdr i milli allra dugandis manna, kennimannligri stett eptir guds vilia tilheyriligr ok miok skapligr, 30 skilgetinn madr af heilogum hiuskap i milli rettkristinna hiona, verandi sialfr ubrigdiligr vin ok fagari heilagrar þrenningar, reisandi menn til lifs andar ok likama med veralldligum audæfum ok andligum bænum, hreinliga takandi allar vigslur af rettum byskupi fyrir utan medalgongu fiar eda frændastyrks, þviat lif ok lærdomr 35 gerði hann vigslum makligan; vidrskildr var hann alla ohlydni eda kirkiunnar stormæli, þviat hann elskadi satt litillæti; hlutlaus var hann allrar ofrægdar, þviat sva hagadi hann sinu lifi, at allir menn rikir ok fatækir villdu honum sæmdar leita en engrar mink-anar i neinni grein.

53. Nicholaus erkibyskupsefni sigrar i yztu grein postolans reglu, i hverri hann bydr, at sa sem kiorinn verdr til byskups skal eigi meir att hafa en eina konu, medan hann var leikmadr i verolldinni, þviat fyrir allar rasir sinna lifdaga fordadiz þessi guds
5 madr sem eitrit sialft allar syndblandnar navistir kvennanna, makligr þeirra felagskap, sem meydominn hallda obrugdinn allt til enda, fylgiandi sialfum guds syni til eilifra fagnada. Sva stendr skrifut postolig regla med sinni skyring i lifsbrefi virduligs herra Nicholai erkibyskups fra upphafi til enda, sem enn mun sidarr getit verda
10 med guds vilia.

54. Nu sem nalægiz vigsludagr virduligs herra Nicholai, drifr til Mirream mikill mannfíoldi af borgum ok bæium, kastalum ok kaupþunum, allir eins ok ens sama erendis at sia med augunum en samfagna i hiartanu vigslugerd ok virðingarhæd sva
15 mikils herra, sem þeim var gefinn af gudi til allra sinna naðsynia; þviat varr herra veitti Nicholao sva mikla giof med byskups-tigninni, at allr heimr unni honum, hvat er styrkara verdr gert i framburðinum, ef vær heyrum eitt æfintyr, er gerdiz a sialfan vigsludaginn þar heima at erkistolinum.

20 55. Þann tima snemma dags sem herra Nicholaus electus er i kirkiu kominn ok byskuparnir eru bunir til þionostugerdar, var ein kona þar innan bæiar, er laugadi barn sitt med þeima hætti, at hon setr eina stora þonnu a elld matuliga fulla med vatni, tendar hon sidan elldinn med þurru skidum, er hon hafði til-
25 borit, ok sva sem flott er vordit i þonnunni, lætr hon barnit þar i koma temprandi sva modurliga elldzneytit, at barninu var matuligt. Ok sem hon hefir skidin at ser lesit fram til elldzins, sitiandi sem adr var greint, heyrir hon klockur vid kveda i stadnum med hatidligri gleði, ok þvi næst kemr madr inn farandi i herbergit,
30 sa er henni bodar fagnat borgarinnar, at nu vigiz volldugr herra Nicholaus Mirrensis erkibyskup. En vid þessa sögu verdr konan sva glod ok fyllð af fagnadi, at hon gleymir þvi ollu, er adr gerði hon, sprettr hon upp fra elldinum þegar i stad at fyrirlatnu barninu, rennandi fram til kirkiunnar sem skiotaz matti hon. Er
35 þa byriud vigsluþionosta virduligs Nicholai; biðr hon stadfastliga allan tima þar til, er embættit lyktaz fagrliga a þeim signada degi. En eptir þat kemr henni til minnis, hversu flotliga hon hefir skilit vid barnit geymslulaust a elldinum, ok rennr nu þangat til med ollum skunda. Er þar su skipan a vordin, at elldrinn
40 hefir hrunit fram at skidunum ok sidan lesit sik sva, at nu stendr

pannan í einum loga gloandi utan en vellandi innan, sva at kastar
 í; sitr þar barnit í vellunni glatt ok usakat leikandi ser vid
 barurnar, er at því risu fyrir uppkast vellunnar. Ok er modirin
 ser því lík stormerki, gripr hon ponnuskaptit rennandi med flyti
 fram a strætít med kalli miklu ok hareysti, synandi ponauna med
 sinum farmi, biodandi lydnum at sia þar ny stormerki. Giordiz nu
 þegar nyr fagnadr med guds folki, þvíat allir skildu innvirduliga
 fyrir konunnar framburd, at þessi hlutr var af gudi gefinn fyrir
 valld ok verdleika ens nyvordna erkibyskups. Glediaz nu byskupar
 af blezudum fedr ok felaga nyliga gefnum sinni sveit himneskliga,
 fagna prestar ok klerkar, þvíat þeir skilia ser gefit elskuligt
 faderni, allr lydr samfagnar sem godr smali undir godum hirdi.

56. Sem guds virktavin godr Nicholaus hefir makliga tekít
 byskupliga virding, geymir hann somu hofsemð ok litillæti, sem
 adr hafði hann haft í verolldinni ok agætr postoli kennir í sinni
 reglu fyrr greindri. Hofsamr var hann í vist ok dryck dagliga,
 sik vardveítandi af allri ofneyzlu matar ok dryckiar, synandi sinum
 klerkum þat eptirdæmi at firraz gialífi en elska fostur ok bindendi;
 þvíat hann veit vel, at samvitzka kennimannzins a íafnan hrein
 ok skir at vera fyrir utan ofdryckiu þunga, þvíat af þess hattar
 lesti mega margir illir hlutir fram ganga, einkanliga reidi ok losta-
 semi, hvat er klerkunum er bannat hvartveggia. Hvadan af
 meistarinn segir sva: Þu klerkr, segir hann, neyt litlu vini fyrir
 heilsu sakir kvídar þíns, þvíat íduligri ofdryckiu fylgir lostasemi.
 Þenna lost lamdi Nicholaus erkibyskup med íduligum bænum,
 fostum ok vokum, flyiandi, sem fyrr var sagt, kvennanna samvistur
 sem uvininn sialfan, hofsamliga temiandi sitt holld fra rongum
 girndum til rettrar síðsemðar guds bodorda.

57. Sæll Nicholaus var vitr madr í þrífalldri gípt, vitr til
 heilagra ritninga, viss til veralldlígura boka, skýrr ok smasmugall
 til heimlígra skynsemða. Heilagar ritningar framdi hann til salu-
 botar sinum undirmonnum, en veralldlígán bokaskílníng til skýrrar
 greínar millí fals ok rettíndis í rettum donum; heimlíga skynsemlí
 fagadí hann til þess at bera fodurlíga forsíó fyrir sinum sonum
 eígi síðr til líkamlígra naúdsýnía en til andlígra. Því fagnadí allr
 lydr af sva miklum formanni, glódduz konungar, herra menn ok
 hófíngíar í sva blezudum byskupí, er sík framdí sva fullan med
 roksemd ok mískunn, at hann vaktadí naúdsýnía allra ser undír-
 gefínna, en firirlet þó í engan stad byskuplígan soma. Hreínn ok

skirlifr var hinn sæli Nicholaus bædi með ordum ok sidum birtandi sitt hiartablom i sætum greinum ok mætum skynsemdum, þviat hans signud tunga taladi iafnan af ilmandi gnægd hunangligs hiarta, setiandi frid ok sætt, ast ok elsku i milli allra manna, er hans framburd mattu heyra.

58. Sæmiligr herra var hinn sæli Nicholaus i tvifalldri frægd, þat er at skilia innri ok ytri: hin innri stendr saman i kroitum ok biortum framningum; hin ytri stendr i dryek ok bordhalldi, gongu ok klædabunadi. Sva var hann tempranarfullr til þessarra greina, at hann hellt sanna virðing, sem til heyrir agætum hofðingia, en gleymdi þo i engan stad rettu vandlæti guds bodorda. Hugþeck ok sæmilig var hans ganga synandi briostzins stadfesti með radnum roskindleik hræringanna, þviat burdr likamans birtir hugskotzins rad.

59. Gestrisinn var hinn sæli Nicholaus, sva at hans kostr ok herbergi var ollum sameiginligt, sem bydr inn godi Jeronimus prestr, þviat hann skildi ser þann abyrgdarhlut at predica gestrisni fyrir sinum undirmonnum, ef hann byrgdi herbergisdýrr fyrir utlendum eda þurfondum; vissi hann ok einkar vel, at þess hattar kraptr ombunaz bædi stundliga ok eilifliga, sem lesit er af hofufedr Abraham ok Loth frænda hans, at þeir odluduz badir guds englum bord veita. Gladr var hann i mali, blidr ok litillatr vid gesti sina sediandi þa bædi með likamligri vist ok andligri; þvi var hann elskadr bædi af rikum ok fatækum, at hans frægd ok godmenzka þroadiz hversdagliga i milli guds vina.

60. Predicari var hann sva godr, sem gudi einum var fylliliga kunnigt, þviat hann hafdi með ser allar þær þriar greinir, er heita mega grundvollr makliga guds ord fram at bera, þat er hitnandi ast i hiartanu, skinanda lios i lifinu, nogr klerkdomr i briostinu. Kenning hans stod saman meðr tveimr greinum, predicanarordi ok hirtingarframburdi, þviat hann skildi vel sva byria, at vargar væri þrongdir bædi með rodd ok hirdiligum sprota; einardliga ok miok byskupliga hirti hann dramblata, en þoldi miskunnsamliga skridnanir ostyrkra. En þott honum væri naudsyn snarpari hirting fram at hafa fyrir mikilleik lastanna eda stirdleik þriozkra manna, framdi hann engan tima sitt valld með grimd nockurri helldr með grodrsamri ast ok læknanligu hiarta, þviat satt rettlæti hefir sampining, en falsligt vanvirðing. Sva tempradi hann stridleik hirtinganna, sem hann skildi stett ok astundan mis-

giorandi manna. Mest ok einkannligaz pindi hann ofreflismenn, ef þeir syndu: lydnium illt eptirdæmi með sinum verkum; miuðkr var hann í æggianargreinum en harðr í hirtingarordum, þvíat hvart er hann pindi eða líknadi, vissi hann sík þat eina eptir ritninginni vel gera at hirta líf mannanna. Veniuliga glæpi eða verndadar illgerdir hirti hann akafligast, þvíat þess hattar framferð skildi hann morgum manni uparfa til vandz eptirdæmis, ef eigi yrði hirting framhofð odrum til vísíonar ok otta sva illa at gera; en eigi at síðr tempradi hann saman miskunn ok rettlæti í hverium domi, sva meistarlíga mílskandi, at hvarki var hirtingin of hord ne líknin of lín, ok sa einn matti þvílíkt mundang a finna, sem helgan anda hafði stodugan íbyggíara síns híarta. Allan sinn skörungskap ok byskuplígan framburð eignadi hann einni saman guds miskunn en eigi sínum þroska eða þrífnadi. Því var oll hans astundan í einum saman gudi, at hann elskadi engan lídanda hlut her a íardríki. 5 10 15

61. Fríðsamr maðr var hinn sæli Nicholaus, engan mann um allðr líostandi hvarki andlíga ne líkamlíga; engan mann andlíga, þvíat eigi nockut veykt hugskot skelfði hann eða píprt gerði með nýíungarfullum framburði, forðandíz þat predíca, sem nockurum væri flýíanda, helldr greíndi hann smasmuglíga hvern tíma, hvílíks hugarstyrks eða samvízku þeir voru, er hans ord skýllðu heyra, at ollum ok sérhveríum í sínni stodu mætti hans framburðr gagnaz, en engum meín gera. Her með í næstu greín bardí hann engan mann líkamlíga, eígí með þust ne hnefa ne einfalldrí hendí, þvíat hvarki var í hans bríostí hatr ne íllzka. En ef naúðsyn gerðíz nockurn at hirta fyrir astar sakír, feck hann þar til hófsaman mann ok guðhræddan, þvíat hann skíldí sínni vírdíng þat boðít at hallda badar hendr kýrrar af ollu meínlætískyní víð hvern mann, helldr nærdí hann ok styrktí andír ok líkami sem goðr huggarí, þann vög hveríum veítandi, sem hann sa at bezt gegndí, því var hann fadír margra sona í dyrd eílífrí. 20 25 30

62. Uprætínn maðr var þræll Jesu Krístz sæll fadír Nicholaus erkíbýskup, þvíat hann vel undírstod, hversu margír uvínír fylgía þrætum ok þæfum, eínkánlíga drambsemlí, íllyrdí ok naungsins astléysi; díarflígt vírdíz honum, at sa kendlí odrum lítíllætís dygd vardveíta, sem síalfr stædí í þrætum ok askílnadargreinum með drambsemísanda; ok sa sem ílla geymír sínnar tungu, talandi hvat er hann ætlar naungínum mest í motí, syndíz honum míok 35 40

fiarlægr fyrir odrum predica munnzins byrjing eda vakrliga geymslu; ok sa er samþyckit nidr brytr med framhleyfisfullum hita reidinnar, þotti honum omakligr at bera fram nytt bodord astarinnar; því hellt hann sitt hugskot obrigðiliga stodugt i [sonnum
5 fridi til: guds ok manna, sattr ok kærliqr fyrir utan fals ok hegoma.

63. Uagiarn var agætr herra Nicholaus, þvíat hann vissi sva skrifat, at rong agirni er rot allra illra hluta, ok fyrir þa grein at hann villdi sin augu iafnan ubrigðilig vardveita til upplitningarlioss himneskra bodorda, forðadiz hann at aliova þeira skærleik i
10 lidanda thesaur fallvalltra gullpenninga; þvíat sa sem agirndarlostinn tekr alvarliga inn i hugskotit, litr miklu giarnara gullit en solina, ok þar er iafnan hans hiarta, sem stendr brokut gullkista. Hvat er gud virðiz veroldinni kunnigt gera eptir andlat eins ríks mannz, er miok hafði gradugr verit i fiar agirni; þvíat einum
15 vitrum manni nær stoddum hans andlati var forvitni a fyrir vizku sakir, hvern veg sa madr væri hattadr innan i bukinum, sem þvílikan agirndarloga hafði iafnan borit i hugskotinu; ok sem hann er krufinn, birtiz undarliqr hlutr a þann hatt, at hiartat er i brott or honum. Undra þetta allir menn, er nær voru, en sa enn vitri
20 madr bydr, at þeiri gullkistu se upplokit, sem hann hafði mesta atta ok framazt elskat; ok þegar sem þat var gert, sia allir nærverandi menn, at efst i kistunni ofan a fenu liggr mannzhiarta, ok rauk af, sem nytakit væri or bukinum. Synir þetta dæmi, hversu þat er satt, er drottinn segir i ewangelio, at þar mun hiartat vera,
25 sem fehirðzlan er. Þvi valdi volldugr herra Nicholaus þann thesaur hiarta sinu til eilifrar elsku, sem eigi nair ransmadr gripa, eigi þiofr stela, ok eigi noekut meinkvikendi spilla. Þessi fehirðzla er med gudi sialfum ok heilogum englum ok himneskum borgarmonnum. Þvi var hiarta Nicholai iafnan med gudi, at þessi fe-
30 hirdzla leid alldri brott or hans hugskoti.

64. Godr husbondi var blezadr Nicholaus erkibyskup styrandi sitt folk vel ok byskupliga bædi med ordi ok eptirdæmi, dragandi fra lostum til godra verka. Þviat eigi skildi hann ser haskalaust at hirta annarra manna sidu, nema fyrr syndi hann fagra stiorn a
35 sinum klerkum ok heimolligum monnum, vel vitandi at vanræktarlostr formannzins þagnar audlaz mikla pinu, en ef hann hirtir ok umvandar, sem framaz er honum mattuligt, lettir hann sinni byrði; en ohlydnir menn hafnandi hans kenning eiga skynsemd at gera fyrir gudi. Sva vel skipadi sæll Nicholaus því valldi, sem gud

drottinn hafði honum í hendr gefit, at fyrir ollum hlutum bar hann hina agætuztu forsio, iduliga hugsandi til klerka sinna ok presta ok annarra kennimanna, at þeir lifdi vel ok fagrliga eptir skipan ok bodordum heilagra fedra; einkannliga var hann ahyggiufullr, at þeir sem fram vigdiz, væri makligir þeiri stett ok tilfærir sakir klerkdoms ok gods lifnadar at gera drottinlig sacramenta heilagri kristni til blomganda soma en salunum til eilífs fagnadar. Enga hluti let hann reikandi fara eða radlausa undir sinu valldi, helldr greindi hann vitrliga, hverir menn kristninni mætti mestan styrk veita. Ollum þessum ok sérhverium skipadi hann ymisligar pionostur ok embætti til upphelldis kristnum dominum, hverium eptir þeiri grein sem þa sa hann hellzt tilfæran, at engi væri idiulaus eða sér onytr í guds vingardi. Enga hluti vanrækti hann, helldr let hann sér tilheyrligt allt þat, er logmalit bydr. Engan tíma dro hann yfir sik letisvefn, þa er kirkian þurfti hans, helldr var hann æ vakr ok reidubúinn. Eckium þröngdum ok födurlausum var hann hinn haleitazti huggari, sva hugleidandi þeira þurft sem sialfs síns naudsyniar. Alldri batt hann sik í vinattu við konunga eða veraldar höfðingia til þess at þegia yfir þeira lostum eða lytum eða halla rettum domum, helldr stöð hann á öllum rettlætispalli alla stund: einn veg moti rikum sem fatækum. Ransmenn ok ribballda, ofdryckiumenn ok fullifa hirti hann með logunum helldr hart ok þó heilagliga; en þó sva sem hann var harðr á hegningartíma, sva var hann miukr ok línr á miskunnartímanum, spakliga greinandi, hvert endimark hvart atti at hafa eptir ritninginni.

65. Þvílík er síðsemd ens sælazta födur Nicholai, eigi með honum nýliga fundin, helldr ubrigðiliga með honum verandi allt frá upphafi. Ma fyrir þa grein vitr maðr hugleida, hversu astgíafir himnakonungsins mundu honum til reidu vera, eða með hverium hætti heilagr andi sialfr guð mundi sitt herbergi í hans blezada bríosti stadfastliga sett hafa. Því er óumræðiligt hverium manni, hversu gloandi var innan kirkiu hans hiarta goðfysi í pionostugerdinni, einkannliga þat er alltarisembættinu til heyrði. Hver tunga ma skýra, í hversu mikilli hiartans goðfysi, víðrkomning ok taranna uthelling, með hvílikri sæmd ok vírding, með hverium líkamsins hreinleika ok andar skærleika sia göfugligr guds vin dyrkadi þetta hit himneska stormerki, ollum heimi til hialpar ok miskunnar. Var ok þvílíkum kennimanni lífanda guds hardla tilheyrlig sva göfuglig pionosta, þvíat hann var alla vega pryðdr

heilögum framningum sva sem þycksettr geislondum gimsteinum, vitr i hiarta, iafnan geymandi af briosti ok munni sannleik fram bera, hreinn ok hogværr, sætr ok blidr, hofsamr ok mildr, rettr ok undirhyggiulauss, gudhræddr ok gestrisinn, stadfastr ok stilltr vel, godgiarn ok elskuligr, einfalldr ok fullkominn, litillatr ok þolinmodr, syndir fordandiz en guddrottin dyrkandi iafnan i godu verki. En hvat mun oss lengr gera at starfa i þess hattar erfidi, sem vör munim talit fa dygdir ok manndyrdir hins sælazta fodur Nicholai, þviat fyrr mun timinn taka sinn enda ok tungunnar framburdr oss fyrirlata, en vör setim a bokfelli skinandi dygd allra hans verðleika. En sa madr, er med fullum vitnisburd girniz undirstanda, hvilikan eda hversu völdugan sialfr gud hefir giort þenna signaða herra Nicholaum, hugleidi vel ok innvirduliga þa hluti, sem sagdir verða, ok mun honum sva virdaz, sem med skyrum greinum se þeir hlutir styrktir, sem nu voru i næsta capitulo frambornir.

66. I þann tíma sem sæll Nicholaus var vordinn Mirrensis erkibyskup, rikir Constantinus keisari a Griklandi i Constantinopolis sonarson Eraklij, er fyrr var nefndr i þessu mali. Skipar hann sitt rettindavalld i Mirrea þeim iarli, er Eustakius heitir, þviat þar er mikill lydr ok margar kirkjusoknir. Allra stadarins kirkna var völdugast sialft mustarit, er kallaz Sancta Syon, þviat su kirkia fagnar margskyns miklum gíofum ok agætum metordum. Þar er geymdr innan kirkju agætr thesaur ok miok heilagr. I fyrstu dyrkaz þar heilagr domr sæls Johannis baptiste; ma þat synaz vel tilheyrligt fyrir þær greinir, sem fyrr voru skrifadar, at þa somu kirkju, sem Johannes baptista helldr hofðingskap yfir, sæmi virduligr herra Nicholaus med erkibyskupligri tign ok sætri þionostu, þviat ritningin setr Johannem baptistam sva sem meistara en sælan Nicholaum sva sem þionostumann med þeiri grein, at kynferdugr þionostumadr er natturligr godum meistara. Her med dyrkaz Sancta Syon af heilogum domum elskuligs guds vinar Stephani prothomartiris ok virduligs Theodori pislarvatz, þar med sælla þionagarvatta Sergij ok Bachi, er þindir voru undir Antiocho hertuga ok fíogurra tigi riddara, er i minni Armenia þinduz undir glæpafullum Licinio keisara i borg Sebastia. Her med þryðiz þessi kirkia af þionostugerd sæls Nicholai a sagðan tíma skinandi med fegrd frabærligrar hofutgiptu hafandi erkibyskupsþard naðagan sinni stodu. Nærri þvi gofugliga mustari stendr munkliff virduligs fodur Nicholai, var þar mikill munkasafnadr fagrliga þionandi undir reglulogum. Greinduz sva nofn milli fyrr sagðz mustaris

ok munklifs, at kirkian, sem fyrr greinir, var kollut Sancta Sion, en munklift Sancta Jerusalem. Hierusalem þyðiz i latínu visio pacis, þat er at skilia fridar syn, ok miok vidrkvæmiliga i þessum stad, þviat guds astvin Nicholaus lysti allan þenna samnat med biortum geislum sins lifnáðar, sva at allir hlutir fognudu standandi med fullum fridi sannrar elsku; prestar, munkar ok klerkar unnu allir sinum erkibyskupi, þar med halldandi sannan frid ok samþycki sin i milli. Þar innan stadar stendr ok mustari sancti Michaelis, var þar vinatta einkar god millum þeira Michaellem ok Nicholaum, sem enn mun sidar getid verða; þviat sæll Nicholaus elskadi hans kirkiu mest i borginni næst sialfri Syon; var hann optaz fundinn i einhverium stad þessarra þriggia: heilagri Syon, Michaelis mustari eða munklifinu. I opt nefndri borg var ok kirkia sælla guds vna Dioscori ok Crescencij, liggir þar frammi fyrir stræti ymisliga kent vidr nofn pislavattanna, er mustarit eiga, stundum platea Dioskori eða martirium Crescencij.

67. Heilagr guds vin Nicholaus erkibyskup hafði med ser agæta menn i kennimannligri þionostu, þa sem hann virði vel mækliga sinni nalægd fyrir lifs sakir ok klerkdoms. Voru þessir prestar hans: sira Archiman, Amon ok Hermon, Ermes ok Archemius. Var honum Archiman einkannliga kær sakir langs heimolleika, gods sidferdis ok hiartaligs dygggleika; veitti gud drottinn þessum kennimanni sva mikla gíof her i heimi, at hann odladz heimolleika ok fullkominn trunad virduligs herra Nicholai, verandi a bænum med honum leyniliga um nætr, sofandi i sama herbergi ok heyrandi optliga af hans munni hunanglig ord eilifrar gleði, sem hvartveggia mun liost verða i fylgianda efni.

68. Fyrir virduligan herra Nicholaum beraz merkiligir draumar, sem hann er erkibyskup gerr, ok adr en heyrir, hvilikir þeir eru, skulum vær greina, med hversu morgum hattum geraz kyn draumanna, at þvi auðveldligar megim vær sidan a finna, hvar draumar erkibyskups eiga heima.

69. Likneskiur draumanna snerta mannzins hug med sex hattum. Nockurn tima fæðaz draumar af fylli eða hungri kvidarins, stundum af spottsamligu gabbi diofulsins,nockurn tima bæði samt af hugrenning ok uvinligri sionhverfing, stundum fyrir eina saman birting,nockurn tima bæði samt af birting ok hugrenning. Hin fyrstu tvau kyn draumanna, er vær framsettum af fylli eða hungri kvidarins, eru oss fyrir eiginliga raun ollum kunnig, en flogur sidan fylgiandi finnum vær i bokum med heilagrar ritningar

vitnisburdi. En ef eigi giordiz draumar optliga fyrir spottsemdar gabb
 leyniligs ovinar, hefdi vist eigi sva talat einn spakr madr: Draumar
 letu marga menn villaz, segir hann, ok þeim treystandi menn fyrir-
 foruz; ok enn her med talar hann sva: Eigi munu þer hindr-
 5 vitni fremia ok eigi medr draumheill fara. Af þessum ordum birtiz
 opinberliga, hvernar svivirdingar er draumanna atrunadr, er hann
 hindrvitni samiafnaz. Her næst er alitandi fiorda grein: þviat ef
 draumar gengi eigi stundum fram af hvarutveggia, þat er at skilia
 hugrenning ok sviksamligri ovinarins tilteyging, hefdi einn viss
 10 madr med engu moti sva sett i sinni ritning: Multas curas secuntur
 sompnia, þat er sva þydanda: draumar foruneyta: miklar ahyggiur.
 Nu er talanda af fimtu grein draumanna: þviat ef eigi væri þat
 þeira kyn at geraz med birtingar stormerki, hefdi Joseph eigi
 fordum sed þat i draumi, at sinum bræðrum mundi hann verda
 15 ædri; ok annarr Joseph brudgumi sællar Marie guds modur mundi
 eigi med sveininn Jesum flyt hafa fram i Egiptum, nema engill-
 inn hefdi hann a mint um nott per sompnium. Nu er i settu
 grein alitanda: nema draumar fram gangi bædi samt af hugrenning
 ok birting, mundi Daniel spamadr, nattliga syn Nabogodonosor
 20 konungs fordum utskyrandi, med engu moti sinn framburd af hug-
 renningar rot byriat hafa sva segiandi: «Pu tokt at hugsa, konungr,
 i sæng þinni, hvat ovordit mun vera eptir þessa hluti, ok sa sem
 birtir stortaknin syndi þer okomna hluti. Ok litlu sidar taladi
 Daniel enn til konungsins: «Þu satt, at eins mannz likneskia
 25 furduliga þyck ok breid ok storliga long stod fyrir þer», ok þat
 meira sem þar fylgir i drauminum. En ek mun her at sinni um
 lida. Nu medr því at spamadrinn gerdi hvartveggia, þat er at
 skilia sagdi drauminn sannan vera til eptirfarandi fyllingar ok
 audsyndi þar med hans undirstodu fyrir uppraz hugrenningar, aud-
 30 syniz einkar liosliga, at bædi samt af birting ok hugrenning geraz
 draumar optliga. Sem nu er yfir runnit med skommu mali, hversu
 draumanna hættir greinaz a marga vega, ok hversu þeir kunnu
 huginum olikt til renna, skal því sidr þeim nockurn trunad veita,
 sem eigi lysiz audvellldiga, med hvilikum tilblæstri þeir koma.
 35 En heilagir guds vinir greina fullvel med nockurs hattar innra
 gloggleik sialfar raddir ok likneskiur synanna, hvat i milli gengr
 spottsamligra blekinga ok sannra birtinga, at þeir greiniliga viti,
 hvat þeir taka af godum anda, ok af annarri halfu vidr kenniz,
 hvat þeir þola af umsatum uhreins anda. Fyrir utan efasemd voru

allar falsligar synir fiarri Nicholao, því skulum vær boda undir vitranar grein þat, er gud drottinn virdiz honum birta.

70. Nockura nott sem guds madr Nicholaus sefr i sinu herbergi ok Archeman hia honum, birtiz honum i syn einn madr afburdar fridr ok fagr sitiandi a hvitum hesti, hunangligri roddu talandi til hans sva segiandi: «Guds pionostumadr Nicholae, kom þu, ek mun syna þer dasamligt takn, þat er ollum heimi sidan til heyrir, þviat med bodi vars herra Jesu Kristz er kominn kornskurdartimi, ok fyrir þa grein em ek sendr at dubba þik til kornskurdar.» Sem sæll Nicholaus hefir heyrt þvilik ord af munni unga mannz, verdr hann þttasleginn ok svarar med þeima hætti: «Herra minn, hverr ertu talandi þessa hluti?» Hinn ungi madr ser i moti honum blidliga sva segiandi med biortu andliti: «Ek er, segir hann, engill drottins Jesu Kristz halldandi kornskurdar iarn i minni hendi, hann sialfr sendi mik til þin þess erendis at gefa þer eitt af þessum iarnum, þviat sva er, sem ek sagda adr, at avaxtartimi er komandi ollum heimi, ok því byriar þer nytsamligum pionostumanni þvilik vapn at bera a sialfum kornskurdartima.» Ok er engillinn hefir sva sagt, girniz sæll Nicholaus at sia þessi vapn, ok þegar birtiz frammi fyrir honum standandi þess hattar tol, sem menn eru vanir til akrverks at hafa, þo miklu hærri ok stærri, en nockurr iardligr madr mætti þau hræra til nockurrar athafnar. Vid greinda syn ottaz sæll Nicholaus ok vaknar skiotliga. Stendr hann þa þegar upp til bænar ok salmasaunga. En eptir þat gert segir hann sinum kærasta vin sira Archiman allan hatt synarinnar, hvat hann hafdi sed ok heyrt. Ok er sa godi prestr synina undirstendr, taraz hann af fagnadi sva segiandi: «Fadir minn kærasti, segir hann, ek kenniz vid, at drottinn virdiz okomna hluti ydr birta.»

71. Eigi miklu sidar birtiz sælum Nicholao annat stormerki meðr þeim hætti, at hann þottiz staddr i einu storu herbergi, þar ser hann standa til hægri handar innar i husit virduligt alltari furduliga mikit ok fagrliga buit, syniz honum sem margr lydr se þar samankominn til þess at dyrka þat signada alltari. Þickiz erkibyskup ok ganga til alltaris med odrum monnum, ok er hann gengr fram at alltarinu, ser hann upp i loptit at opnaz himinninn; því næst snyr hann til herbergisdyranna ok ser fyrir utan portit eitt mikit stoduvatn hrædiliga svart ok þokufullt. Þessa syn ottaz hann storliga miok ok vaknar bradliga kallandi til sin

sira Arohiman sva mælandi: «Ris upp brodir, ok gefum dyrd gudi badir samt, þviat hann virdiz oss syna leynda hluti sina.»

72. Eptir siau daga lidna ser signadr fadir Nicholas þridiu syn med þeiri grein, sem nu skal segia. Honum birtiz sva sem
5 gofugr madr sitiandi fridan hest allr herklæddr sva sem dubbadr riddari, hafandi blomberandligan sprota i hendi ser grafinn ok fagrt formeradan med heilogu krossmarki. Þessi riddari talar lint ok miukliga til Nicholaum erkibyskups sva mælandi: «Kom þu brodir minn Nicholae, ok mun ek syna þer dasamliga birting guds. Ek
10 er Michael hofutengill, er iafnan stendr i guds augliti, þess er mik sendi at syna þer þa hluti, sem ovordnir eru i verolldinni. Þin trua er vel kunnig himneskri speki, ok þvi byriar, at þer birtiz gudlig stormerki, hvar fyrir þu ert skuldbundinn at læra ok byskup-
liga boda þa hluti, er framkvæmir eru a sinum tima. Þvi er ek
15 sendr til þin af gudi til þess at rada drauma þina.

73. Sa engill, sem i fyrstu sattu sitianda a hesti ok bitrt akriarn i hendi halldanda, var sendr til þin af sialfum gudi þer at syna ovordna hluti. Þa i fyrstu feck drottinn þer i hond bitrt iarn fyrir engil sinn, er hann sæmdi þik sinum kosningi ok þar med
20 byskupligri tign, gerandi þik skipanarmann ok foringia sinna sauda ok valdra manna, þeira sem koronandi eru fyrir hvasseggjat sverd þinna predicanarorda; þviat sva sem bitrt iarn snidr upp avoxt iardarinnar, sva snidr predican þin hiortu valdra manna i brott af
25 af friosamri iordu til kornhlodu himnakonungs. Hvat er sidarri birting gerdi þer liost, þar sem hin fyrri gaf upp, þa er þu satt mikit alltari fagrliga buit i fridu herbergi ok lyd saman lesinn þat dyrkanda med godfysi, hverium þu samlagadiz i gongunni; þviat
gud drottinn veitir ydr formonnum kirkiunnar sva mikla sæmd, at
30 allr sa lydr, sem þer haft aflat, skal ydr i fyrstu nalægiaz a doms-
degi, at þer trulyndir pionostumenn offrit yfir guds alltari þann fjarhlut vel avaxtadan, sem fordum feck hann ydr a hendi felandi, upplokinn himin, birti ydr ollum saman inngongu himinrikis. Stoduvatn fyfir utan portit svart ok illa daunat merkir stodugan
35 helvitis ofagnad fraskilligan guds husi, ok eptir sidaztan dom sva uti byrgdan af syn gledinnar sem ollum fagnadi, syniligan godum monnum eptir dominn til aukningar sinni sælu, at þvi framarr þacki þeir ok glediz i gudi, sem þeim er audsynna, hvat mikit illt þeir forduduz fyrir hans obodanliga milldi. Var þer fyrir þa
40 grein synt hit minnzta kyn oþeckra hluta, at þu ert umakligr

þeirar hræzlu, sem geraz ma af hræðiligri syn helvitzkra piala. Nu ris þu upp sva sem godr vinnumadr i guds akri offrandi gudi makligan avoxtr af þinu erfidi, þviat sumar er komit, ok heimr hvitnar til sannrar friovanar fyrir gudi. Vit þat fyrir vist, at himinrikis herra hefir sva skipat, at otoluligar andir skulu forn-
færaz yfir hans alltari fyrir þina byskupliga roksemd ok sanna
godfysi.» Eptir þetta vaknar signadr fadir Nicholaus erkibyskup
gangandi til bænar, þackandi gudi allan hatt greindrar vitranar,
segiandi greiniliga sinum kæra vin sira Archiman, hvat hann hafdi
sed ok heyrt i stormerki synarinnar.

74. Blezadr guds vin Nicholaus, sem hann er upptendradr þvilikum aminningum, hugleidir hann innvirduliga ok eptir spyrr þa menn, sem giorla vita, hversu hreinliga kristins doms retrinn mun halldinn i Licia, ok finnz þvi framar, sem meir er rannsakat, at storliga mikit skortir a vida, þat er fyrri byskupar hofdu eigi
getid af snidit sakir langs uvana. Her medr verdr hann fullkom-
liga viss, at margir bæendr i herodum eru med ollu verr en hund-
heidnir, þviat þeir blota skurdgod med fullkominni villu, einkann-
liga dyrkandi þann dioful, er þeir kalla Dianam gydiu. I mot
sagdri villu ok hverskyns vantru riss upp signadr Nicholaus erki-
byskup vel ok vitrliga, hart ok heilagliga, neytandi þess bitra
iarns, er engillinn hafdi fært honum, snidandi fyrst alla villuporna
med samvinnandi miskunn heilags anda, en sidan eriandi vidr-
tækiliga iord hugskotanna med haleitum ristli sinnar predicanar orda,
doggvandi med miukum linleik aminninga, þar til er avoxtr birtiz,
en villan firriz sva oruggliga, at hon hafdi engan eiginligan stad i
allri erkibyskupsins provincia.

75. En er villumeistarinn sialfr fiandinn ser Nicholaum sva stadfastliga moti sinum vilia fram fara, at hann eydir allt ok nidr brytr, þat sem fyrr hafdi kyrt stadit, reidiz hann med loganda
galli sinnar illzku, brennandi medr þungazta þott i mot Nicholao
erkibyskupi, hugsandi nyiar radagerdir i nybolvudu briosti, hversu
hann megi grimligazt hefna þanu herskap, sem Nicholaus hefir
gert i hans riki, speniandi allan lyd undan hans nidingligu valldi.
En er hann fæz i þessarri radagerd, syniz honum fastligt fyrir ok
med ollu eigi arenniligt, þviat hann kann med engu moti at gera
sik sva hofudæran at dyliaz vid heilagleik Nicholai sva mikinn
ok haleitan, ok þat liggir dioflinum eigi bezt i lundinni, at fyrir
þat ofrafi, sem erkibyskup giorir i þvilikum framgangi, tekr hann
sva mikla þock ok fullkomna vinattu af sialfum gudi, at hann

skinn með allzkyns taknum ok iarteignagerdum, framarr en fyrr
se lesit af daudligum monnum, hvar fyrir at honum lytr sva mikil
sæmd ok virding, at menn sækia til hans fundar vida um veröld-
ina a sio ok landi hann at sia ok blezan taka til lettis sinna
5 meina. Af þessum hlutum ok morgum odrum skilr ovinrinn, at
ecki er til efnis, at sva styrkum kappu guds verdi a kne komit,
hverium brogdum eda hlyckjottum utvegum sem at er farit; því
snyr hann ser þadan i fra ok til þeira utvega at gera erkibyskupi
með klokskap sva mikla skapraun ok skada, at hann megi muna
10 nockura daga.

76. Sem gallsurar diofulsins radagiordir eru þil fullz eitrliga
bruggadar, sækir hann heim eina galldrakerling sina mestu vinkonu,
kærandi fyrir henni sin vandrædi sva mælandi: «Allan hoggva
mik innan, segir hann, stridir hardydgisbroddar með svortum
15 svidaklungnum þiotandi, þviat sa madr, er Nicholaus heitir, kalladr
byskup Mirreorum, hefir gert mer sva mikiunn sæmdarskada með
sinu ifangi ok umbrotum, at ek bið alldri þess bot. Nu heil
sva! tak sem skiotazt til þinnar kunnattu, giorandi mer þat smyrsl,
er mediacon heitir, þat skallt þu eittra ok alla vega blanda með
20 þinum golldrum ok fiolkyngi, lykiandi innan i herbergi lokads gler-
bikars ok fandi mer sva i hendr.» Su bolvud galldraskioda [flytir
ser an dvol ginandi við sva: svivirdligu bodi haduligs meistara,
samsetiandi þann liotazta likorem² með allzkyns flærd ok fordædu-
skap, er hun til tekr af nedsta grunni sinna gerninga, seliandi sva
25 buit i hendr andskotans, sem henni var bodit. Ok þegar er fiand-
inn hefir fengit þann bannsettan bikar, dvelr hann ecki sinar fram-
ferdir, þviat meistari falsaradomsins er iafnan fliotr til flærdarinnar.
Hann bregdr nu a sik sidsamrar konu liki farandi yfir sia sva
sem a litlum bati, þar til er hann finnr þa menn i midiu hafi, sem
30 langan veg hafa sott girnandiz at fara til Mirream a fund hins
sæla Nicholai. Su hin falsliga likneskia ferr at skipinu sva mælandi
til þeira, er innbyrdis voru: «Ek skil, segir hun, at þer dugandis
menn ætlit at sækia fund virduligs herra Nicholai erkibyskups.
Nu er því verr, at ek ma eigi með ydr fara sakir þess, at ek a
35 eigi valld a þessum farkosti lengra fram a leid, en nu er komit;
villda ek þo giarna heim sækia signadan Nicholaum, þviat ek hefir
heitid minni ferd til Mirream at taka blezan sva mikils fodur. En
fyrir þa grein at ek er nu vanfær at sinni, biðr ek, sva framt
sem ydr er eigi i moti skapi, at þer flytid mitt litla offr fram til

40 1 [saal. 1 Cd; hlydir an dvol 4 Cdd. 2 laug 1 Cd.

kirkiu Mirreorum, en þat er vidsmior fagrliga temprat. Sva mikit hefir ek til þess gefit ok gera latid at smyria kirkiueggina, bidr ek ok einkanliga, at þer giorit þat i mina minning, sva sem ek segi fyrir.» En med því at skipverium eru miok okunnar flærdir ok fiandans undirhyggiur, taka þeir bikarinn ok med ser flytia. 5 Berr þa batkonuna i brott ok hverfr skiotliga.

77. Nu sakir þess at milldr drottinn vill eigi þola, at þeir se spottadir medr falsligum ordum ok fulum sionhverfingum, sem einfalldliga skunda til fundar vid hans goda vin sælan Nicholaum, verda nefndir pilagrimar eigi fyrr varir vid, en eitt fagrt skip 10 brunar fram hig þeim; þat er skipat agætum drengium, milli hverra þeir þickiaz kenna virduligan fodur Nicholaum; ok sa madr sem þeim þickir honum likaztr, kallar þegar a þa med hofdingligri raust sva mælandi: «Segit mer, kumpanar, hver su kona var, er fyrir skommu taladi vid ydr, eda hvat feek hon ydr til med- 15 ferdar?» Pilagrimar segia þeim frida manni allan hatt þessa hlutar synandi honum offrit konunnar, þat er hun bad þa med ser hafa til kirkiunnar. Hinn virduligi madr talar þa i annan tima: «Vilit þer nu giorr vita, segir hann, hver kona su var, þvíat ek kann segia ydr? Þat var fyrir vist hin daligsta vættr Diana, hvat 20 þer megit skiotliga profa, ef þer verpit þat svivirdliga ker ut i bylgjur siofarins, siandi hversu þeim bregdr vid.» Ok an dvol gera skipveriar, sem þeim er bodit. En iafnfram sem þat drepsothliga kyn diofuligrar sviksemdar kemr nidr a sioinn, brestr upp bal mikit i bylgjunum, sva at þid hofudskepnan logar vida umhverfis, 25 sem þurru tundri væri i skotid. Ok er pilagrimar undrandi geysi miok sia langan tima upp a, hversu elldzgangrinn less barurnar, hefir þat skip, er þeim birtiz, sva langt undan borit, at nær felr syn i milli. Mega þeir nu ecki at sinni visir verda, hverr þeim gaf sva mikit heilrædi, en halda fram sinni ferd sem adr, unz 30 þeir na hofn skamt fra Mirraborg, bodandi biortum roddum þat er gerzt hafdi, hvar sem þeir koma. Ok sva framt sem þeir finna blezadan guds mann Nicholaum, kalla þeir upp a hann allir i senn sva mælandi: «Senniliga ertu sa guds madr, er oss birtiz i midiu hafi, synandi oss syndugum mikil udæmi, fyrir utan efasemd ertu 35 sannr guds þionn, þvíat fyrir þinn lifs verdleik erum vær allir frialsadir af daudligum diofulsins umsatum.» Eptir þessi ord boda þeir erkibyskupi, allan hatt, hversu gerzt hefir. En er drottins elskari sæll Nicholaus heyrir þvílikan framburd, giorir hann eptir vana, at hann fellr miukliga fram til bænar, þackandi hæsta fodur 40

alla framning sinnar miskunnar. En eptir þat tíar hann lífs ord fyrir þeim, er hans fund hófdu sott, serliga aminnandi, at þeir lífdi hófsamliga, rett ok mildliga: hófsamliga upp a sinn líkama, rettliga til naunga sinna, ok mildliga til guds bóðorda, hlífandi sík¹ a hverium veg með miskunnarvernd eilífs geymara, er engan leyfir framar vera freistadan, en vel ma bera.

78. Milli annarra hluta segir herra Nicholaus fyrr sogdum pilágrimum þessi ord í spadoms anda: «Þat skulut þer víta, segir hann, at þa vandu gíorningakonu, sem þetta eitr sambruggaði með
10 falsaradomi, munut þer finna miok ridusiuka, þa er þer heim komit til yðvarra herada, til þess at fylliz heilog ritning sva segiandi: Prettr hans mun uppsnaraz í sialfs hans hófud, ok hans ranglæti mun níðr koma í sialfs hans hvírfi. Sva gæðir guds máðr greinda pilágrima með hunangligum ordum mætra skynsemda, veitandi
15 þeim elskuliga blezan með blíðu orlofi til sinna herada heim at snúa. Provadiz þeim, sem erkibyskupinn hafði fyrir sagt, at su vanda kona fanz illa halldin, gripin af díofinnum með máklígrí pínu ok harmkvæli. Víðfrægðu þessir menn sælan Nicholaum, hvar sem þeir fram komu, vattandi hversu sæll Nicholaus Mirrensis erki-
20 byskup hafði þeim verit stíornari, leíðtogi ok mílðr hialpari, lofandi gud í ollum hlutum, er þeir heyrðu fram fara af munni sæls Nicholai.

79. Nu var greind í næsta capitulo svívirðing díofulsins, hversu hæðiliga hann var fundinn í sínu falsi, ok allt eins leggz
25 hann eigi [undir hófut², helldr dregr hann a nýia leik þa óðæmisdirfd ser yfir hófut, at hann muni sialfan Nicholaum fa beitt nockorum brogdum, ef hann tekr í fornu golf eptir slægdunum; þvíat allðri væri sva lítit kneskot, at honum þætti eigi fullfengr í, þott erkibyskup verði með engu moti lockaðr til þess, at hann falli í
30 nockura glæpi. Því bregðr díofullinn a sík þeiri fegrd, sem hann hafði forðum hæðiliga níðr orpit, drambandi í mot gudi, myndandi sig í engil líossins með fríðu ok fogru yfirbragði, komandi at uvoru inn í þat sama herbergi nockurn dag, sem signaðr guds vín Nicholaus var a bæn sinni. Hann var með skínandi asíonu ok
35 frabærri fegrd klæðanna, sva at engi mundi trúa díofulsins eðli verða mega slíkt, utan nockurum væri þat sagt ok synt með gíof heílags anda. Nu sem hann er inn kominn ok sæll Nicholaus fær sed hann, gíorir sa guds máðr miok spakliga profandi kyn andanna meðr roksemd ritninganna, spyriandi þegar í fyrstu þenna, er

40 1 [saal. 3 Cdd; ser 2 Cdd. 2 [saal. 2 Cdd; fyrir 3 Cdd.

kominn er, sva mælandi: «Hverr ertu eda fyrir hveria sok komt þu her.» Diofullinn svarar: «Engill er ek komandi hingat þess erendis at sia gerðir þínar.» Af þessum diofulsins ordum skilr sæll Nicholaus þegar, at uvinarins svik eru, ok hlífir sik med sigrmarki heilags kross drottins vars Jesu Kristz sva talandi med fullu trausti: «Þu vandr ovin, segir hann, hafandi þusundrat flærdsamligra svika, gack ut i stad af þessum kofa brott af augliti guds þionostumanna gerandi enga dvol a hedan i fra.» En er fiandinn skilr, at ecki vinur lengr at dyliaz fyrir Nicholao, giorir hann hlíodaskipti talandi ramr ok illa raddadr sva segiandi: «Undra ek vandlæti þitt ok mikit smakvæmi. Ek kom her inn adan þegiandi, sva at engiskyns unadir leiddi þer af minum ferdum, ordum eda giordum, en þu vill angraz vid, at ek dveliumz her nockura litla hrid. Nu ger sva vel, leyf mer at dveliaz her litla stund, at ek læri þik ok kenni þer speki nockura.» En signadr guds madr Nicholaus snubbar þa diofullinn hart i annan tima, at hann skuli i brott fara, ok med því at diofullinn þickiz nu eigi lengr mega yid halldaz, kallar hann mikilli roddu ylandi ok illa latandi sva mælandi: «Þvi muntu nu rada Nicholae, at ek fara hedan i brottu, en eigi at helldr skal ek langt nu at sinni undan þer flyia.» Ok eptir þessi ord hverfr uvinrinn.

80. Litlu sidar kemr sami diofull i steikarahus þar a erkibyskups gardi gripandi þegar einn þionostumann virduligs herra Nicholai kveliandi med grimmu kyni. En er guds madr verdr þessa varr, bidr hann fyrst bæn sinni gangandi sidan ut af herberginu þar til, er hinn diofulodi fæz um æpandi ok alla véga gudlastandi, hvat er uvinrinn var hann eggjandi ok fyrir hans munn talandi. Sem herra erkibyskupinn kemr til siandi mannzins eynd ok vesolld, bydr hann honum at leggja af sva illum ordum ok afskapligum; en hinn geysiz því meir upp i moti medr æsiligu hareysti, milli annarra hluta sva segiandi: «Medr því at ek piniz sva grimmliga, skalltu alldri, Nicholae, fyrir mer nadir hafa.» Guds madr gengr þa nærri takandi med afi hans hægri hond sva mælandi: «Signa þik, brodir.» Ok er hann hefir signt sik med tilstyring virduligs Nicholai, ferr ohreinn andi i brott af honum, sva at allir nærverandi menn sia upp a. Hann er þa allr sem svidinn utan ludrandi ut af herbergi, rennandi fiandligum latum, med gudlastan sva segiandi i milli annarra orda: «Svei mer æ

1 saal. 2 Cdd; lykr 3 Cdd. 2 saal. 4 Cdd; sign 1 Cd. 3 saal. 4 Cdd; farandi 1 Cd. 4 saal. 4 Cdd; rymjandi 1 Cd.

verdi, þviat i ollum hlutum em ek yfirstiginn ok undirlaginn af Nicholao erkibyskupi, sva at hann vill engan tima þola, at minn vili standi, ok riss i mot mer med sva miklu kappi, at allt eydiz her a hans timum, þat er mer var huggan i. Vidr þessa hluti
5 framda signar guds madr Nicholaus sik sialfan biodandi sva alla gera, er nær voru staddir, styrkiandi brædr ok aeggiandi, at þeir standi karlmannliga i guds bodordum hlydandi hans kenningum, fordandiz med þeima hætti allan daraskap diofuligra svika. Hvar fyrir sagdr þionostumadr, er fyrr hafdi odr verit, fellr til fota
10 sælum Nicholao med heilli samvizku ok litillatu hugskoti gerandi sanna idran þeira hluta, sem guds madr vill hann sekan kalla. Vard hann sva vel lærdr i godum guds vinar skola, at alldri sidan dirfdiz diofull hann at gripa.

81. Enn i fiorda tima vill fiandi til hætta at glettaz vid
15 sælan Nicholaum, ef nockut megi hann i afla; þviat eina nott sem blezadr guds vin vakir a bæn sinni ok sira Archiman i hia honum, sia þeir um midnætti sva sem einn stiga uppreistan i kirkiunni, ok þvilikt sem madr færi upp ok ofan æ sem tidazt eptir stiganum. Verdr sira Archiman miok hræddr vid þessa
20 syn, adr guds madr Nicholaus styrkir hann sva mælandi: «Eigi skallt þu ottaz, minn kæri, þviat eigi er þat madr, er þu ser, helldr diofull ovin varr gerandi sina veniu, þviat alldri leggrr hann af at freista, ef hann megi i nockuru guds þionostumenn skelfa eda onada.» Eptir þat hefr guds madr upp sina hægri hond med heilogu
25 krossmarki biodandi diofinum i brott at flyia, ok i stad. hverfr stiginn ok sa, sem fylgt hafdi, brott af augliti þeira.

82. Nu sem guds virktavin gofugligr Nicholaus erkibyskup hefir sva undirlagt heiminn ok sialfan fiandann, sem nu er nockut af greint, hellt hann sik sva lagan ok litinn i hugskotinu, at
30 engiskyns ofran geck inn med honum, helldr var hann æ þvi miukari ok guds bodordum hlydnari, sem hans verdleikr geck hærra med sialfum gudi; veitti ok himinrikis fadir honum sva blezodum þvi frabærligri fegrd heilagleiksins, sem hann geymdi sin stadfastligar i krapti hugskotzins; þviat sva tok hann at skina med iarteig-
35 num, sem varla er lesit af nockurum manni odrum. Eigi gerdi hann þau ein stormerki, sem nalæg voru hans personu, helldr frialsuduz af þrongingum hverir, sem i fiarska kolludu a hans nafn i sinum nauðsynium, hvat er vær skulum birta i fylgiondum æfin-tyrum bædi synandi hans valld ok litillæti.

40 83. A nockurum tima voru margir menn uti a sio a einu

skipi, ok þa er minzt varir, kemr a mikil hrid med frosti ok frabærligum stormi. Þvi tekr haft at grafaz¹, en bylgiur geysaz. Hvar fyrir skipit skekzt², reidinn brestr, en lidsmenn mædaz akafliga bædi af fárkulda vedrsins ok brottu bylgiufalli siofarins. Ok sva sem allir nefndir hlutir ogna þessum monnum bradan dauda, 5 hefia þeir upp sinar raddir allir i senn med hormungargrati sva segiandi: «Heyrdu guds pionostumadr, sæll Nicholae! Ef þeir hlutir eru sannir, er vær heyrdum med frægd af þer ganga, bidium vær i miklum haska bryggiliga staddir, at þat sama latir þu oss med eiginligri raun profandi verda, at frialsadir or bylgiu ægiligs 10 siofar megim vær þackir gera himneskum gudi ok þer fyrir alla miskunn varrar frialsanar. Þegar sem skipveriar hafa sva talat, kemr okunnigr madr þrifulga buinn upp a skipit sva talandi til þeira, er fyrir voru: «Se, þer kolludut mik, nu er ek her.» Sidan ferr hann til ok er miok lidvaskr i skipinu bætandi hofutbendur 15 ok allan annan skipreida, hvar sem gengit hafdi. Fellr þa ok skiott ofvidrit, en lægiz bylgiufallit, ok gioraz skiparar gladir, sidan þeir voru or ollum hlutum albættir, ok innan litils tima koma þeir farsælliga til þeirar hafnar, er eigi var langt brott fra Mirrea, giorandi sem skiotaz sinn veg til borgarinnar spyriandi innvirduliga, hvar erkibyskup væri. Ok sem þeim verdr sagt, at guds 20 madr er i kirkiu a bæn sinni, skunda þeir þangat med mikilli godfysi. En þegar i stad er þeir sia erkibyskupinn, kenna þeir hann fullgerla brott fra odrum monnum fyrir utan nockurs mannz tilvisan, ok hofdu hann alldri framars sed a sinum lifdogum, en adr 25 var greint i siafarganginum. An dvol falla þeir til fota virduligs herra Nicholai erkibyskups þackir gerandi ok skyrliga bodandi, hversu þeir hofdu frialsaz af haska daudans med hans arnadarordi. En er vars herra vin hefir heyrt þessa sogu, talar hann sva med lagu hugskoti ok frabæru litillæti: «Eigi skulu þer ætla, brædr 30 minir, segir hann, at þetta hafi giorz af minum styrk eda mætti, helldr af veniuligri guds mildi, er ydr virdiz miskunn veita fyrir styrkleik truar ydvarrar en eigi fyrir mik omakligan sinn pionostumann. Nu fyrir þessa grein nemi þer ok skilit, hversu mikit brein trua ok hiartalig bæn ma fyrir almatkum gudi. Vær erum 35 hversdagliga bardir fyrir syndir varar, ok allt eins ef vær snuumz til guds med ollu hiarta, hrærir hann skiotliga yfir oss miskunn sina frialsandi oss af haska i nalægium pinum; fyrir því, brædr minir, se ydr einkannligt gott at gera fylgiandi litillæti ok fatækum

¹ saal. 3 Cdd; akafaz 2 Cdd.   ² saal. 3 Cdd; skelfr 2 Cdd.

hialpandi með sannri godfysi; trúi þér minum litilleik, at a þeim
tíma sem madriinn var kastadr fyrir sinn glæp i saurfullan svelg
þessarrar veslu veralldar, er engi hlutr af gudi sva framt lofadr
sem olmusugæði, ef þat er eigi gert til hegomligrar dyrdar helldr
5 fyrir eina saman hreina astundan guðligrar astar. Nu sem skiparar
eru lærdir með sogdum greinum ok odrum þvilikum, undraz þeir
miok sva mikit litillæti ok briostzins hogværi, þar með malsnilld
ok kraptzins mikilleik, hvat er þeir allt fundu fagrt rikianda með
einum Nicholao fyrir guðligan orleik; ok sva vel af gardi giorvir
10 snua þeir til skips heim ferdandiz til sinna herada, bæði a sio ok
landi Nicholaum frægiandi. Þvi varð hans nafn vel kunnigt bæði
nær ok fjarri. Fylgir her ok annarr hlutr eigi minna hattar bæði
synandi byskupliga roksemd Nicholai ok yfirvættis verdleik fyrir
sialfum gudi.

84. A þenna tíma sem herra Nicholaus erkibyskup skinn
þvilikum kroitum i Mirrea fullr með heilagleik ok miskunn heilags
anda, helldr Constantinus sonarson Eraklij keisaradóm i Grecia,
sem fyrr sagði, sitiandi i fræguztu borg Constantinopoli a Grik-
landi, hveria er Constantinus hinn mikli, er kristnadiz fyrir
20 predican virðuligs herra Silvestri pafa, hafði forðum uppreist af forn-
fagudu hreysi pryðandi hana með sinu nafni. Nu berr sva til a
nökkuru ari, at su þíod er Attaphala heitir ohlydnaz keisarans valldi
takandi díorfung þa af illra manna tillogum, þeíra er fridinn hotudu.
Þessi þíod byggvir Frigia, er fyrr var nefnd i upphafi, hver er
25 liggir i nyrðra hlut Asie minni. Ok er keisarinn fręgn tíðendi
þessi, stefnir hann til sin höfðingium hafandi víð þa radagerdir,
hversu sagða þíod skal undír leggja ok lægia af sinu ofðrambi.
En þat verðr stodugt, at hann nefnir þríra herra menn, Nepocianum
Ursum ok Arpinionem, at vera fyrir þessum hernadi. Þessir þrí
30 voru íafnan höfðingar fyrir líði keisarans, ef hann stríðdi, framir
menn ok stórliga frækni ok reyndir i orrostum. Þess hattar for-
menn kalla Greci stratilates en Latini comites, þat þýðaz íarlar i
norrsænu. Þeim býðr herra keisarinn þrífliga buaz með sva miklum
skipakosti ok fríðazta herlíði, sem þeir þíckiz hafa gnogan styrk i
35 mótfyrir sagðri þíod. Ok sva gíoriz an dvol, at ríððarar herklæðaz
ok með miklum heimsins metnadi hvatliga buaz, halldandi brott af
Míklagardi með fríðum skipakosti. En er þeir sígla i haf, býriar
þeim stórliga lítt, þvíat styrk austanveðr bægia þeim i brott af

Frigia, en sidan nordanvedr, sva at þa keyrir¹ allt sudr i haf fyrir Liciam.

85. Sem þar er komit, fellr vedrit, ok eru þeir þa nærri landi skamt fra þeiri hofn, er Adriaticus heitir, su hofn liggr þriar milur i brott af Mirrea. Ok med því at eigi syniz byrligt, leggja þeir inn til hafnar Adriaticum kastandi þar ackerum. Sidan ganga menn a land af skipum; er þar bygd nærri ok god kaupstefna. Vilja hermenn þo illa gera vid landzfolkit, med því at formenn banna eigi, sva at þeir ræna lydinn því, sem falt var a torginu, beriaz um, ef nockurr vill sitt goz veria, gerandi margskyns uspektir, sva sem hermonnum er iafnliga titt. Ok er landzfolkit kennir sagdan ofrid, verdr þyss mikill ok samhleypi til hefndar ok bardaga i þeim stad, er Platomens² heitir, hafa þeir ok sva mikinn her med aeggianaropi ok vapnabraki, at allt heyrir fram i Mirream.

86. Þessum hlutum leynir eigi heilagr andi sælan Nicholaum Mirrensis erkibyskup, helldr birtir hann honum, at hverium vada komit er med landzfolkinu ok keisarans monnum. Hvar fyrir hann hefir sik i stad ut af borginni stodvandi herhlaupit med styrku bodi, sem honum var audvellt, þvíat hverr i sinni stodu villdi sva gera, sem honum matti bezt lika. Sem hann hefir frid formeradan, ferr hann signadr allt fram til hafnarinnar heilsandi blidliga upp a herlidsins hofdingia med fadmanda fridarkossi elskunnar sva mælandi: «Hverrar borgar menn eru þer, godir brædr, eda hvadan komu þer i varn landskap, sva sem nockut efanliga, hvart þer erut fridmenn eda fullkomnir hermenn.» En er þeir sia ok heyra sva blezadan fodur, skilia þeir i stad honum sva mikla heilagleiks dygd fylgiandi vera, at þeir þora eigi ordi at svara til spurdra hluta, utan adr framfallnir a iordina sva segiandi med sonnu litillæti: «Heilagr fadir, segia þeir, vær vilium giarna ydrum spurningum serhverium skynsamlig andsvor veita. Af Griklandi or miklu borg Constantinopoli erum vær tilkomnir ok kyniadir; sendir erum vær af sialfum keisanum til Frigiam, þvíat i þeiri þiod risu nockurir drambsamir menn med ohlydni upp i moti krununni; skulum vær lægia þeira ofstopa med guds vilia ok ydru bænafulltingi. Straumar ok ofvidri baru oss hingat at ydru landi, erum vær her komnir med fullkomnum fridi hiartaliga bidiandi, at med ydru bænafulltingi megim vær sæmiliga giora vars herra keisarans erendi, sva at gudi sialfum vel liki ok oss afli sæmdar

¹ saal. 2 Cd; berr 1 Cd; rekr 1 Cd.   ² saal. 2 Cdd; Platentatus 1 Cd; Flacontanis 1 Cd.

i þessum heimi.» Guds madr Nicholaus talar þá til þeira miok
 kærliga biodandi þeim i bod sitt um dagiun heim i borgina, at
 þeir taki blezan til brottferdar. Þeckiaz þeir iarlarnir giarna þetta
 bod kennandi virðuligan verðleik gofugligs fodur Nicholai, biod-
 5 andi sinum undirmonnum at fordaz hveria ospekt i þeima by, sem
 Nicholaus bad fyrir. Fara þeir nu fagnandi heimleidis til borgar-
 innar glediandiz af nalægd sva mikils fodur. Ok sem eptir er
 skammr vegr, renna ut nockurir meun af stadnum i mot þeim med
 harmi miklum ok hugaræsingi sva segiandi: «Godi herra ok heilagr
 10 fadir, ef i dag væri þer sialfir heima i Mirrea, myndi eigi þrir
 saklausir menn vera til dauda dæmdir.» Heilagr guds madr svarar
 þeim sva: «Fyrir hveria sok eru þeir til dauda dæmdir, eda i hver-
 ium stad er þeim daudinn fyrirheitinn?» Þeir svara: «Dacianus
 domandi, segia þeir, hefir blindat sin skynsemdarauðu med gull-
 15 penningum at lata þa menn halshoggva, en borgarlydrinn hitnar
 med sut ok grati, leitandi ydvart miskunnarfullt faderni medr
 miklu kalli ok hareysti, en fundu ydr eigi.» Guds madr Nicholaus
 sem hann heyrir sva hord tidendi, verdr hann stórliga hryggv upp-
 kveiktr med elldi astarinnar i sonnum algiorleik miskunnarinnar,
 20 bidiandi iarlana ser fylgia med mesta skunda fram i borgina.

87. Nu sem heilagr guds vin Nicholaus kemr med sinni
 fylgd innan borgar i þann stad er Leonti heitir, spyrr hann sem
 akafligazt, hvat nu væri titt um þa menn, sem skemztu voru dæmdir.
 Honum er svarat: «Ef þu, heilagr fadir, vill þeim hialpa, þa skunda
 25 sem mest, þriat nu skommu voru þeir leiddir fram a stræti hins
 heilaga Dioscori.» Ok er guds madr kemr i greindan stad, sem
 hann matti hvatazt, ok finnr þa enn eigi, spyrr hann nærverandis
 menn, hvart þessir þrir lifdi eda hvert þeim [hefði skemstu skotid
 verit]. Honum verdr svarat med þeima hætti: «Heilagr fadir, nu
 30 voru þeir skommu leiddir ut af borginni sva heitanda port.» Guds
 madr kveikiz þá at nyiu til eptirsoknar, rennandi ut af portinu
 sem hvatast, spyriandi moti ser komandi menn, hvat nu lidi þeim
 þrimr, er dæmdir voru. «Herra minn, segia þeir, þessir menn, er
 þer at spyrit, eru nu framkoninnir i þann stad er Virra heitir, ok
 35 skulu þar vera halshoggvair.» At heyrdrí þessi grein rennr guds
 madr fram i greindan stad sem akafligaz, þó miok mæddr af longum
 veg, finnandi þar mikinn lyd saman kominn, siandi þessa þria
 menn standandi i midium mannhring med bundnum hondum a bak
 aptr, at beygdum kniam, huldum asionum ok framrettum svirum.

40 1 [saal. 4 Cdd; væri þa undan skotit 1 Cu.

bidandi sins dauda; þvíat madr stendr uppi yfir þeim með brugðnu sverdi, ok engi dvol onnur á hans hoggi, en su at borgarlydr nær staddr vill með engu moti þola, at þeir menn se drepnir, fyrr en [Nicholaus erkibyskup kemr til alitandi¹ daudasökina. En er herra erkibyskup kemr inn á þingit, tekr hann rettlatr skiott til rads, ottandiz hvarki heimligt valld ne hvasseggjat sverd manndraparans, rennandi þegar í stad fram at þeim, er [brandinn helldr brugðinn², treystandi sem leo fyrir utan mannligan otta, gripandi sverdit brott af þeim styrka manni sva segiandi: «Ek er buinn með guds vilia mitt lif ut gefa fyrir saklausan dreyra þessarra manna.» Ok þegar an dvol kastar hann brandinum langt í brott á vollinn, leysandi bandingiana í fullkomnu frelsi af ollu valldi sinna ovina, sva at engi madr í verolldinni þordi einu ordi í mot mæla eða nockurskyns talman á gera, þvíat allir menn kendu osigranliga einord erkibyskups ok þar með yfirvættis valld ok verdleik. 15

88. Nu sem þetta er at gert, bidia þeir borgarmenn, sem gott hófdu til lagit þessa mals, at virduligr herra Nicholaus viki til fundar við Eustachium iarll, er yfirvalld hafdi borgarinnar, sem fyrr var skrifat, þess erendis at segja honum, hversu uheyriliga hann stiornar þvílíkum malum. Ok er sæll Nicholaus kemr inn í iarllsins gard með sinni fylgd fram at hans herbergium, er honum sagt af vardhalldzmonnum, at virduligr herra Nicholaus er frammi í gardinum, ok þó at iarlinum þætti betr, at fundi þeira Nicholai erkibyskups bæri nu eigi saman at sinni, þorir hann eigi annat fyrir augu sin en standa upp ok renna fram í gardinn moti erkibyskupinum heilsandi hans personu, sem til heyrdi. En er þeir finnaz, talar guds madr sva til iarllsins: «Þú vandr ovinnr rettlætis ok grimmr nidrbrotzmadr logmalsins, hvi giorir þú þik sva diarfan, at þú gengr mer í augsyn ofdryckiumadr blodsins? Þitt ranglæti er sva fagnadarlaust, at miklu sætari kenniz þer dreyri mannzins en seimr hunangsins. Uminnigr ertu fullr af agirni, hvat drottinn bydr í ritninginni sva segiandi: eigi skulut þer fyrirðæma, segir hann, saklausan mann ok rettvisan. Þessa glæps, sem drottinn fyrirbydr í þessum ordum, matt þú kenna þik samvitugan á nálægum tímum.» Iarl svarar þá með litillætis yfirbragdi framfallinn til fota erkibyskupinum: «Godi herra, segir hann, reidiz mer eigi of miok ydrum undirmanni, heyrit helldr sannleik ok haft frammi þolinmædi. Ek er eigi sekr þessa lytis, sem þer,

1 [blezadr fadir ser adr yfir 1 Cd. 2 [á brandinum helldr brugðnum 1 Cd. 3 samteingdan 1 Cd.

herra, berit at mer, helldr Simonides ok Eudoxius tveir borgar hofdingiar, þviat þeir unnu verkit; taki þeir hirtingina, badir miklu fliotari til blodsuthellingar en ek.» Nu med því at Nicholaus vissi oll sannynði þessa hlutar, at iarl hafði þegit meir en tvau
5 hundrut marka silfrs til þess at drepa saklausa, svarar hann iarlinum miok byskupliga, sem her ma heyra: «Eigi er þat satt, iarll, er þu segir, at Simonides ok Eudoxius se fyrir þenna glæp asakandi, helldr þin fiaragirni, þviat silfrpenningar blindudu þin augu steypandi þik fram i þvilika glæpsku. Nu tru ordum minum, at
10 sva illa sem nu samsetr þu ranglæti ok lygi, skal ek eigi þyrma þer ok med engu moti eptirmæli veita þinum glæpum, helldr skal ek greiniliga segia Constantino keisara, hversu hædiliga þu styrir því valldi, sem hans herradomr [hefir þik yfir settan¹, þviat þu giorir herskap af hans godvilja; muntu þa mækliga sialfr taka þer
15 pinur, sem nu veitir þu odrum aflagliga.»

89. Nærri þessum hlutum standa fyrr sagdir herramenn, heyrandi asakanarord erkibyskups a iarlinn, hvat er þeir harma sakir manndomligar gæzku, bidiandi litillatliga virðuligan herra Nicholaum, at hann miskunni iarlans mali, sektina fyrirlatandi med
20 hofsemd ok litillæti². Ok gofugligr herra Nicholaus heyrir giarna þeira bænir sektina fyrirlatandi, miukliga talandi, tekna meingjord ok kinnroda skriptandi, fogrum ordum aeggjandi, at sva miok fyrirbodna fiaragirni se haun eigi optar fremiandi. Eptir sva gort gengr herra erkibyskup heim til herbergis ok til borz, halldandi
25 fridan fagnat sva lengi sem fyrr greindir herramenh villdu, gefandi þeim at skilnadi blezan sina ok sanna vinattu. Fa þeir sidan far-sælan³ byr heim i Frigiam med bænafulltingi sæls Nicholai, styriolld an stridi nidr setiandi, frid formerandi, allan lyd þeirar halfu undir keisarans herradom aptr kallandi, sidan med sæmd ok
30 mikilli mekt til Constantipolim heim vendandi. En er keisarinn heyrir sva frægiliga ferd þessarar hofdingia, at þeir hafa sigrat hans uvini an stridi eda mannskada, fylliz hann mikilli gleði, farandi ut i moti þeim med allzkyns skemt看 ok agætu foruneyti sinna hirdsveita ok mörgum lyd karla ok kvenna, leidandi þessa
35 hofdingia inn i sina holl med fullum heidri sva sem nyia sigr-vegara, gerandi veizlu agæta med dyrazta kosti veralldar skemtana.

90. Nu sem greindir iarlar hafa sva frabærliga stett i keisarans vinattu, kveikir sialfr fiandinn sva mikla ofund ok illzku i

1 [*saal. 1 Cd*; skildi (skipadi) þer til rettinda 2 *Cd*.   2 *saal. 1 Cd*; rettlæti 2 *Cdd*.   3 *hagstædan 1 Cd*.

nockurra manna hiortum þar innan hallar, at þeir etaz ok angraz fyrir annarra farsæld med sva helvizkum broddum eitrligs hatrs, at þessa þria hofdingia saklausa vilia þeir hafa i dauda ok þar sitt goz mikit til gefa, at eigi megi þessir menn lengr niotandi verda þvilikrar sælu, likiandi eptir diofinum sialfum, er ofundadi sælu 5 Adams i paradiso leitandi i mot honum radagerdir, at fyrir bodorda brot yrði hann af fagnadinum ut kastadr. Sva giora þessir hans limir, honum i fotspor gangandi, sem allir þeir er elska ofundarsyki, aukandi afskapliga sina pinu med annars mannz sælu; þviat einkannliga er þat vidrkvæmiligt, at sa hafi sialfr illt, sem [eigi þolir 10 opindr, at annarr iafukristinn hafi gott, ok því verr, at hann kaupir med penningum, at naungrinn hafi illt. Hvat er diofuligra verk, en at kaupa annars mannz skada med sialfs sins tvifolldum skada, þat er at skilia bæði andar ok likama. Sva gera þessir, sem fyrr voru nefudir, spillandi keisarans hirdstiora med fegiofum 15 gefandi honum meir en þusundrat punda gullz til þess at rægia þessa þria iarla fyrir keisanum, sva at þeir allir fai skiotan ofagnat. Urdu þeir fyrir þa grein skylldir rogít at kaupa, at med engu moti funduz sannar sakir fram at hafa. Þvi kyssaz her kærliga sin i milli tvær dætr diofulsins ofund ok agirni; þviat 20 sagdr hirdstiori Ablavius at nafni breunr innan med agirndarloga eigi minnr, en ofundarelldrinn leikr þa uvinarins limu, er feit gafn. Uminnigir eru þessir hvarirtveggiu guds ovinir, hvat ritningin segir, sva mælandi sem her fylgir: Giorit eigi flærd eda prett ydvar i milli, þviat sa maðr, er med svikum aflar, glatar rettætæinu. Nu 25 ef þessi Ablavius agirndar fullr væri spurdr, hvat hann hefði aflat, mundi hann skiott svara, at margra manna sæla væri þat. Þessi andsvor hefir hverr maðr, er rangliga aflar fiarins, litandi þat eina, er hann tekr inn, en gefr því ecki nafn, er hann lætr ut. Er þo sa munrinn, at hann inn tekr fallvalltan penning med fesinki, 30 en leggr ut tru sina ok hiartaliga dygd; her i mot hefir hann þa rikleik i fehirdzlu en fagnadarlausa fataekt i hiartanu, hugsandi hvat hann aflar, en ecki hvat hann missir, kastandi brott i penninga dratt sin beztu audæfi, þat er elska guds ok manna, er hann skyllði leida eptir himneskri skipan til eilifra fagnada; þviat a 35 domsdegi er betri rikleikr sonn elska en morg femuta, fyrir þa grein at fallvollt audæfi frelsa eigi þa menn af helvitis bruna, sem adr neyta þeira rangliga. Hvat er oflitt verdr hugsat i þessum heimi, þa er madrinn setr sik sva agiarnan, at hann hirdir med

1 [þat ofundar, ef 1 Cd.

engu moti, hvar hans manndomr ferr, ef penningar liggja í skauti¹, sva sem þessi vansignadr madr er nu skemztu var nefndr, þviat honum þotti engis vert at drepa .ii. salur ok þria likami, til þess at hann fengi gull meira, en adr hafði hann; þviat senniliga villði hann í foraði hafa keisarans sal ok sina, þa er hann rægdi saklausa sva talandi með hegomligri dyrd ok gylldum² falsaradomi, sem her ma heyra: «Ydr se kunnigt, minn frægazti herra, undir hvers stíorn ok stilliligu valldi allr heimr hviliz í frídi, at su díofuleins drambsemi, sem ut dreifir alla illzku, hefir upp vakit
10 ydr í moti leyniliga ok núok grímma ovíní. Senniliga er þat sart at víta, hversu þrír hófðingjar, er ydvarr herradomr sendi til Frígíam, kunnu afskaplígá ser í nyt at færa veitta sámd; þviat þeir faz í þíngan ok stefnum víd lýdinn, veítandi nú þegar gíafir stínnar ok stórar sínum samblastrsmonnum fyrir heítandi ymíslígá
15 vírdíngar með gnógum metordum, til þess sem afskaplígí er at heyra ok uháfufullt fram at bera, þat er, minn herra, at drepa ydr en taka síðan ríkít undir sík. Nú meðr því at ek varð varr þessarra svíkraða af síalfum þeíra kumpanum ok lagsmonnum, þóða ek eígí annat gera en opínbera ydrú valldi sva framdan hatt bólvadra
20 svíka, at ek forðadíz bráðílígan guds dom, ok eígí fella ek með ovínun guds í ydra míspýkt ok reídí; þviat eígí eru þeír eínir sákír, er slíkt gíora, helldr ok allír, er gerandum samþýckía. Hefir ek ydvarr þíonostumadr lagít þetta ranglæti mér af báki, gíorít þér nú, sem bezt gegnír ydrú ríkí ok þér skílít, at eígí ofgíz of
25 míok ranglætít 3.

91. Sem Constantinus keisari heyrir þvílík ord Ablavíj, trúír hann fullkómín sannýndí vera, sem trúlyndum undírmanní ok kárum vín heyrdí fram at bera, ok fyllíz míkíllar reídí til fyrr nefndra hófðíngía, sva at fyrrí utan allt próf lætr hann grípa þa
30 ok ínn kasta í myrkvástofu ok fíotra. Ok sem þeír hafa setíð um tíma, líkar rogsmonnum stórílla, er sva lengí dvelz daudí þeíra; ganga nú til Ablavíum í annan tíma með míkíllí hurran íllgíarnra orða ok segía sva: «Tíl hvers kemr þat, er þú sýsladír, segía þeír, at varír uvínír værí ínnkastadír, ef nú skulu kumpanar þeíra ok
35 fulltíngsmenn híalpa þeím ok huggan veíta hversdaglígá, en at síðuztu fríalsá gíora ok fullkómít líduga, sem þeír atla, en gíallða oss allar pínur þeíra þróngvínga. Nú gíallt þú oss gull vart, at þessír menn fai bana.» Ablavíus hílydír enn gíarna fíandans erend-

1 saal. 3 Cdd; síod 1 Cd. 2 saal. 3 Cdd; myklum 2 Cdd. 3 ydrú valldi í mot tíf. 1 Cd.

rekum gangandi an dvol fyrir keisarann með þvilikum ordum: «Ek vil enn gera ydr kunnigt, minn godi herra, fyrir dygdar sakir, at þeir þrir menn, sem þer letut inn i myrkvastofu setia, letta eigi af uppteknum sinum illrædum, helldr hafa þeir enn vandan ok omilldan samburd med lydnum.» Sem hann fagnadarlauss hefir sva talat ok undirflutt, diktar herra keisarinn dauda sentenciam¹ upp a þessa þria menn, biodandi Ablavio sva rad fyrir gera, at a næstu nott fai þeir allir bana. Verdr Ablavius vid þenna orskurd geysi gladr, utgangandi af keisarans herbergi, myrkvastofuvordinn til sin kallandi, sva segiandi: «Þa þria menn, sem þu hefir i vard-¹⁰ halldi, skalltu i nott af lifi taka eptir keisarans bodi.» En er carcerarius² heyrir þvilik ord, verdr hann beiskliga hryggr, gangandi til stofunnar med sarum grati sva mælandi: «Ek vil giarna tala vid ydr, herrar minir, en skialpti ok akefdarotti ydvars dauda ognar mer sva, at ek ma eigi ordi upp koma; sart er þat at vita¹⁵ ok hiartaliga hormuligt, at vær skulum skilia verda hina næstu nott med grimmum dauda, ok sæll væri sa, at vær hefðim alldri sezt eda vidkenzt, er varr skilnadr skal sva beiskliga ut ganga. Nu vitit fyrir vist, at orskurdr er fallinn a ydvar mal, sva at a næstu nott skulu þer allir deyia grimmum dauda.» En er fyrr nefndir²⁰ menn heyra sinn dauda sva bradan fyrirsagdan, ottaz þeir akaf- lica slitandi klædi sin eptir þesskyns landskap, leysandi lockana, klædandi³ asionuna, [dreifandi dupt⁴ yfir hofut ser, med grati miklum ok veinan sva kallandi upp i himininn allir i senn: «Hvat gerdum vær veslugir ok syndugir, er vær skulum sva rangliga deyia,²⁵ hverr er sa hinn mikli glæpr, er oss giorir umakliga ollu lagaprofi, hvi skulum vær sva deyia, at oss skal adr enga sok gefa?» Nu sem þeir salugir hafa langa stund sva romat, kemr Nepociano til minnis fyrir iblastr heilags anda, hversu sælazti fadir Nicholaus erkibyskup hafdi styrkliga frialsat þria menn saklausa undan³⁰ brugdnu sverdi ranglatra; því hefr hann sina bæn til almattigs guds med miuku hiarta ok sannri vidkomning taranna undir formi þvilikra orda: «Heyr þu, eilifr gud, verandi konungr ok uppras⁵ allrar birti þessa heims, þu ert skapari hlutanna⁶ ok skipari þiod- anna. Medr þiuu bodi beygiz loptit moti iordunni, ok þu temprar³⁵ hafit, at eigi drecki þat iordina. Miskunna þu oss, drottinn, þinum pionostumonnum frialsandi oss i stormerkium þinum, sva sem þu

¹ urskurd 1 Cd.   ² myrkvastofuvordrenn 1 Cd.   ³ saol. 1 Cd;

blodgandi 1 Cd; blediandi 2 Cdd.

⁴ [ansandi dupti 1 Cd.

⁵ uppspretta 1 Cd.   ⁶ herranna 1 Cd.

liduga gerdir þria menn fyrir vin þinn sælan Nicholaum.» En er þeir tveir heyra þvilik ord af munni Nepociani, kemr þeim i hug at kalla a signat nafn Nicholai, ok sva segia þeir allir i senn med hareysti: «Heyr þu mikill ok milldr guds iatari, virduligr herra i 5
*verdleik ok nafni, þionn eilífs konungs, heyrdu agætr forsiomadr fiarhlutar drottins þins, hinn sælazti Nicholae! vertu nalægr varum bænum, þott þu ser oss fiarlægr at likamanum, frialsandi oss af haska daudans, sva sem þu leystir þria saklausa menn undan sverdi manndraparans, at vær lidugir fyrir þinar gofugligar bænrir odlimz 10
at lita þina asionu, þackir gerandi fyrir sva miklum velgerningi, sem nu ter þu oss, virduligr guds iatari.»

92. Nu sem iarlarnir hafa lyktad sina bænr, birtiz sæll Nicholaus Constantino keisara a þeiri somu nött, þegar skiotliga sem hann er sofnadr, ok *enn er eigi kominn sa timi, at carcerario syniz 15
vidrkvæmiligt at taka fyrr greinda menn af lifi. Erkibyskupinn gengr diarfliga inn i keisarans holl ok at honum med snorpu andliti: «Þu Constantine, segir hann, ris upp i stad, biodandi at þeir þrir menn riddarahofdingiar, sem þu rangliga inn kastadir, 20
æ utleiddir af myrkvastofunni fyrir utan alla hindran, þviat þeir eru med ollu saklausir ok daudans umakligir. En ef þu dirfiz at hafna [þessi min bodord¹, mun ek bidia drottin minn Jesum Krist, at hann reisi upp i moti þer opolanligan bardaga, skalltu þar deya, ok ek skal þinn likama skogdyrum gefa.» Vidr þvilika heitan skelfiz keisarinn storliga miok ok svarar sva: «Hverr ertu, segir 25
hann, sva furduliga diarfr ok yfirvættis mattuqr, at a natlar tima treystiz at ganga inn i holl vara?» Sæll guds madr svarar: «Ek er, segir hann, Nicholaus Mirrensis erkibyskup», brott hverfandi eptir þat af keisarans augliti. A somu stundu birtiz agætr byskup vandum Ablavio talandi reiduliga til hans þvilikum ordum: «Þu 30
ranglatr domari, fullr med bleekingaranda, hladdinn med prettum ok undirhyggiu, falsi ok hegoma, ris upp an dvol ok lat or myrkvastofu leida þa þria hofdingia, er þu hefir umilldliga leikit fyrir solttian hungri þinna glæpa. Nu ef þu dirfiz odruviz at gera, skal ek bidia drottin minn, at yfir þik komi fyrirlitlig bradasott, sva at 35
þu vellir modkum til bana, ok þitt hyski fyrirfariz hlutlaust allt saman godrar minningar yfir iordina.» Ablavins verdr hræddr vid sva strida asakan ok svarar þo um sidir sva segiandi: «Hverr ertu, er sva stritt talar, eda hvadan komtu?» Gude madr svarar: «Ek

¹ saal. 1 Cd; vidbragdi 2 Cdd; iðrbragdi 1 Cd.   ² [saal. 2 Cdd;

þessor min bodord 1 Cd; þessum minum bodordum 2 Cdd.

er Nicholaus þionn drottins vars Jesu Kristz Mirrensis erkibyskup», ok hverfr i brott sidan.

93. Nu er þat titt med keisaranum, at hann þorir eigi til svefns at fara, medan sva buit stendr; riss hann upp ok sendir eptir Ablavio. Er þetta miok allt i senn, sem fyrr var greint. 5 Ok er þeir finnaz, segir hvarr odrum, hvat heyrt hefir ok sed. Hvar fyrir keisarinn bydr honum, at hann fari til myrkvastofunnar aptr kallandi orskurdinn, ok geymiz menninir i betra stad bidandi morgins, ok sva geriz. En a næsta dag eptir bydr keisariun þessa þria menn leida fyrir sik, sva at mikill mannfoldi var saman 10 kominn, litandi til þeira i fyrstu grimmum augum ok ognanda andliti sva segiandi: «Segit veslugir menn, med hvørs meistara-domi þer erut lærdir a galldralist at unada oss a nattar tima medr spottsamligum sionhverfingum?» En sva snorpum keisarans ordum þora þeir salugir engu svara sakir hrygdar daligs dauda, helldr 15 standa þeir med lutu hofdi þegiandi ok skialfandi. Ok er keisarinn hefir spurt þrysvar med sama hætti, svarar Nepocianus ok þo miok hræddr sva mælandi: «Sva sem almattigr gud gaf ydr i hendr, godi herra, taumalag þessarrar veralldar i stiorn ok riki giptufullrar sæmdar, sva namum vær alldri ydrir þionar forneskiu svikligrar 20 flærdar.» Keisarinn talar þa: «Segit oss, ef þer kennit þann mann er Nicholaus heitir?» En er þeir heyrdur Nicholaum nefndan, taraz þeir med miklum fagnadi, sva at allir kvomuz vid, þeir er nær voru, sva segiandi sem einum munni: «Heyrdu þionn hins hæsta guds, sælazti fadir Nicholae, hialpa þu ok frammi statt, at 25 þrir menn piniz eigi saklausir.» Ok er hliod fekHz, talar enn keisarinn: «Setid nidr hiartaligan otta likamligs dauda bodandi oss, hverr þessi Nicholaus er, sva sæll ok rettlatr, trulyndr, milldr, heilagr ok nalægr eilifum gudi odaudligum, at hann ma gera þvilika hluti.» Þeir byria þa skorugliga sinn framburd segiandi af 30 sælum Nicholao, hvat er þeir hofdu sed ok heyrt. En eptir þat talar keisarinn: «Farit sem hvatazt ok gerit klædaskipti, margfalldar þackir gudi veitandi ok þessum sælazta manni, er ydr frialsadi af lifshaska med sinu bænafulltingi. Her med skulu þer bua ferd ydra til fundar vid þenna agætazta guds mann, takandi 35 ut af varri fehirdzlu sæmiligar giafir, er vær vilium senda honum; her med bidit hann einkannliga af varri halfu, at hann se var minnigr i sinum bænum vid varn herra Jesum Krist, þann er dyrligr er i sinum helgum monnum gerandi stormerki a himni ok iorlu.» Þessum keisarans bodordum verda fyrr nefndir hofd- 40

ingiar fegnari, en fra megi segia, takandi ut af keisarans thesaur
 dyrar presentur, þat var bordfara [skal mikil¹ med raudu gulli,
 sett dyrum steinum, ok onnur ker minni grafin med undarligum
 hagleik i meistaradomi agætum; her med eina bok alla buna med
 5 skæru gulli, ok tvær kertistikur med sama kosti hreinazta gullz ok
 agætliga gervar med frabærligu formi. Þessar gíafir bera þeir
 fram signadum Nicholao erkibyskupi, berandi honum vinsamliga
 kvediu keisarans med þeim bænarordum, sem fyrr voru skrifut,
 segiandi honum allan hatt hins fyrra efnis, margfallðar þackir
 10 gerandi greindrær miskunnar. Ok er vars herra vinr heyrir þeira
 ord, hefr hann augu sin til himins lofandi himneskan fodur fyrir
 alla sina miskunnsemd stormerkiliga synda i þessu mali, sem hann
 ubrigdiliga fremr yfir himin ok iord allt fra upphafi, gefandi greind-
 um hofdingium blezan sina at skilnadi, snuandi sidan aptr til sinna
 15 eiginligra hluta med gledi ok andligum fagnadi i varum herra
 Jesu Kristo. Heyrði milldr drottinn ok miskunnsamr af sinu
 hasæti bænir virduligs herra Nicholai framsteyptar fyrir ríki ok
 radi herra Constantini, þviat nefndum keisara gafz fyrir gudliga
 millði veralldligt afspringi, makligr erfingi yfir hans hasætisstol
 20 uppsitiandi Constantinus hinn þridi, sva lengi ríkiandi, næstr fyrir
 Justinianum keisara, sem i upphafi sogunnar matti undirstanda.

94. A nockurum tíma kemr fyrir syndagialld mannanna sva
 oflugt hungur ok hallæri inn i Liciam, at menn hafa [vist eigi líkams²
 naudsyniar, þviat sædin friovaz eigi, neitandi sinum faganarmonnum
 25 veniuligt vídværi. Af þeima hlut angraz guds madr sæll Nicho-
 laus storliga miok, er hann ser eynd ok vesaldarpinu lydsins, en
 fær eigi at gert sakir hallæris. Ok er þessi hegndartími stendr
 yfir, koma storskip morg saman or Egiptalandz hafi leggiandi inn
 til hafnar Adriaticum, er fyrr var nefnd. Þessi skip eru keisarans
 30 eign af Miklagardi nykoinu af Alexandria or Egiptalandi hlaðin
 med hveiti ok dyrazta kosti. Ok þegar i stad sem landzfolkit hefir
 vissu af, drífa þeir til skipanna falandi hveitid fyrir fulla penninga;
 en skipamenn neita þeim [alla solu³, segiandi gozit keisarans eign
 en eigi sina. Hverfa þa landzmenn hryggir fra, takandi þat rad
 35 er þeim hafði alldri brostid, þat er at renna til Nicholaum erki-
 byskups bodandi honum nalægd skipanna ok andsvor formannanna.
 Ok þegar i stad fyrir þeira bæn hefir blezadr Nicholas sik fram

¹ [*saal. 1 Cd*; ker skal storliga mikil *1 Cd*; st(!) storliga mikil *1 Cd*;
 settarker storliga mikil *1 Cd*.   ² [*saal. 2 Cdd*; eigi líkams vist
 40 ser til (vist i) *2 Cdd*.   ³ [allri solu *1 Cd*.

i veg til hafnarinnar. Nu sem hann kemr þar, heilsar hann astsamliga keisarans monnum talandi sidan með þeima hætti: «Þat er mitt erendi með bænarordum hingat til ydvar, dugandis menn, at þer litid godmannliga fyrir guds skyld yfir hungur ok vesold þessa folks, er nalgiga hnigr af matleysi¹, veitandi nockut af því mikla hveiti, sem þer hafit meðferdar, at þar fyrir næriz lydrinn ok lifi.» Þessum erkibyskupsins ordum svara formenn skipanna: «Fadir, segia þeir, eigi þorum vær hlydni veita þvílíkum bænarordum, þvíat vær hofum eigi traust af keisarans² vinattu yfir þess hattar gerðum, heldr varum vær þvingadir³ til eigi fyrir miklar sakir at fara til Alexandriam óptir sva miklu hveiti, sem allt er mællt ok reiknat upp i herra keisarans varnad.» Sæll Nicholaus talar þá: «Giorit brædr minir, sem ek bidr, at sagdr lydr forðiz sva mikla pinu, reiknit ut hundrat mæla hveitis af hveriu skipi kauplaust, en ek geng i borgan, fyrirheit ok framiattan i nafni drottins mins, er ek þionar, at þer skulut engan þurd a finna þann tíma, sem þer hveitid ut reiknit umbodsmanni Constantini keisara.» Sva mikill kraptr fylgir þessa mannz ordum erkibyskupsins, at skiparar þora með guds vilia þessu iata, veitandi af hveriu skipi hundrat mæla. Ok þegar sem þat er gert, eru lyktud erendi þeira i nefndan stad, ok fa blidan byr ut af hofninni siglandi farsælliga, sem æskiligaz matti, þar til er þeir taka Miklagard; reikna keisarans monnum sva mikit hveiti upp ok nidr i alla stadi, sem þeir ut toku af Alexandria i fyrstu. Ok er þeir hugleida með sér, hversu fagrliga fullgert er fyrirheit Nicholai erkibyskups, þora þeir eigi [fyrir gudi at hallda nidri⁴ þvílíku stormerki, heldr boda þeir sannliga keisarans monnum allan hatt þessa verks fra upphafi til enda; lofa þá hvarirtveggju guds nafn, er þvílík stormerki vinur fyrir ast ok elsku sinna þionostumanna.

95. Af guds manni Nicholao er þat greinanda, at hann parterar lyd sinum i Licia þat hveiti, sem fyrr var skrifat, skipandi hverium til handa sva mikit, sem honum syndiz þorf til vera. Fylgdu þessu hveiti onnur stormerki eigi minni, þvíat fyrir orleik almattigs guds veittiz því sva mikil aukning með guds vinar sundrskipting, at ollum ok sérhverium vann vel þorf þat ar ok annat til. Her með sadu margir þessu hveitikorni til avaxtar, ok blektiz engi madr i tomum ristli, heldr tok hverr ok einn god starfalaun

¹ hardretti 1 Cd.   ² alfu eda tilf. 1 Cd.   ³ saal. 2 Cdd; þungadir 1 Cd; þyngadir 1 Cd; þyngdir 1 Cd.   ⁴ [annat en hallda upp 1 Cd.

sins erfðis með gnogum avexti, hvat er engum manni mun þíckia utruanligt, þvíat þetta sialft er fyrirheit vars herra Jesu Kristi sva segianda: «Ef þer hafit tru sva sem mustardzkorn, munu þer segia þessu fialli: far hedan i brott, ok þat mun i stad fara.»

5 Þat annat er varr herra segir sva: «Sa er a mik truir, segir hann, mun gera þvilik verk sem i ek giorir, ok hann mun giora meiri hluti.» Senniliga trudi Nicholaus a þenna sama drottin, i hvers fulltingi hann matti vinna þvilikt ok sva mikit stormerki.

96. I þessum tveim iarteignum næstum er audsyniliga birt, 10 sem vær fyrr sogdum, byskuplig roksemd, einord ok forstada, er guds madr Nicholaus veitti kristiligri hiord ser undirgefanni. Her skinn liosi biartara, hverir heilagleiks gimsteinar ríktu með frabærri fegrd i gofugligum anda Nicholai erkibyskups, at hann daudligr madr i brigdiligum likama var sva nalægr bænum til sin 15 kriupandi manna, sem þeir er sigrat hafa heiminn ok eru upp-teknir af hollzins logmali til eilífra fagnada. Her með var hans truar styrkr sva mikill i gudi, sem nu matti heyrar i næsta capitulo, at eptir því sem sannleikrinn vattar in ewangelio, matti hann fiollin or stad hræra, þvíat ufalsadri tru i sonnum gudi er 20 eeki umattuligt at gera. Var ok eigi undarligt, þott Nicholao erkibyskupi gengi greitt at þiggia kraptalanin af gudi, þvíat sa var honum storliga nærri, er veitir þvilika hluti; sva nalægr, sem i ordum drottins vars Jesu Kristz verdr liost, er hann segir: «Ef nockurr elskar mik, segir hann, sa mun vardveita mitt bodord, ok 25 fadir minn mun elska hann, ok vit munum koma til hans ok gera vist með honum.» Nu þa senniliga elskadi Nicholaus þenna sama Jesum, er sva taladi, þvíat i ollum hlutum af hans lífi frambornum verdr skilianligt, at hann vardveitti bodord lifanda guds sonar. Hvar fyrir gud fadir ok hans eingetinn sonr skipadi sitt sæti meðr 30 honum, ok sidan gud var i sæti kominn meðr hans salu, var hann senniliga sialft himinríki vordinn, þvíat almattigum einvalldskonungi heyrir eigi annat sæti at hafa en himininn, hvat er drottinn skyrt vattar sva talandi fyrir spamanninn: «Himininn er sæti mitt.» Ok hinn visi Salomon giorir enn liosara: «Rettlatz mannz 35 ond er sæti spekinna», segir hann. En Paulus vattar, at Jesus Kristr er guds kraptr ok speki guds. Nu er með vitnisburd ritninganna liost ordit, at ond rettlatz mannz er himinn, þa er sæti guds er kalladr himinn. Hedan segiz af heilogum predicatorum fyrir salmaskalldit: [Celi enarrant gloriam dei². Vidrkvæmiliga segium

vær signada ond Nicholai erkibyskups himinriki eptir orskurd hins mikla Gregorij, fyrir þa grein at hann girntiz ecki stundligt her a iardriki, helldr fystiz hann uafatliga til himneskra fagnada. Þvi bygdi drottinn med honum sva sem i himneskum hlutum, hvat er enn mun [eigi leynaz¹ fyrir byrianligan æfintyr, hversu spadoms andi geislar hann i gegnum ok gæddi med vitzku ok valldi, framarr en fyrr se lesit i frasognum.

97. Einn storliga ríkr madr var i þeiri halfu Licie, sem hnigr undir erkistolinn i Mirrea, var þessi madr kvænt, ok miog eptir þvi sem honum þotti bezt, þviat husfru hans var honum ¹⁰ miok skaplik, eigi til godra verka helldr til undirhyggju ok flærd-samligra svika medr allzkyns agirni ok fiandligri fesnikni. Fylldu þessi hion þat, er fyrr var skrifat i capitulo agirndariunar, at þau gafu engan gaum at, hvar manndomrinn for, þegar sefongin lagu vid. Var þat fyrsta kyn illz tilbunadar, at þau letu miok mann- ¹⁵ fatt vera i sinum herbergium hafandi sialfra sinna² vardveizlu yfir ollum hlutum, þviat þau trudu engum, ok i odru lagi sva timulaus³, at þau mattu alldregi verðskyllða goda þionostu af nockurum. Var þeira gardr i kaupstad einum, ok mattu þau fyrir þa grein marga vega komaz at penningum. Nu berr sva til einn dag a þeira ²⁰ gardi, at þangat koma þrir okunnir menn med godan kaupeyri; beida þeir bonda veita ser herbergi um nottina, þviat þeim monnum var okunnigt fyrir. Fylldiz þat med þessum monnum, sem ordzkvidrinn⁴ segir, at okunnr kaupstadr stelr margan mann fe. Lætr bondi sem hann se hinn beinazti vid gesti skipandi þeim ok ²⁵ gozi þeira utiskemmu nockura, litr a fiarhlut þeira, ok syniz miok fagr ok eiguligr. Lidr sidan dagrinn ok kemr nottin; segir þa husbondi fru sinni, sem adrir menn eru i svefni, at þau skulu upp standa ok rada at kaupmonnum, þviat þeir hafa sva mikit goz, segir bondi, at þat er fullfengi. Þesskyns radagerdar var husfreyia ³⁰ allz ecki letiandi; þvi standa þau upp hliodliga bædi samt, tekr bondi breidoxi sina harhvassa ok gengr med hana til skemmunnar, luka þau upp hurdu ok stilla hliott þar til, er gestir sofa. Hafdi bondi veitt þeim um kvelldit flatsæng eina at sofa i ollum saman, var fyrir þa radagerd storliga hægt at vinna at þeim skiott. Ok ³⁵ þegar i stad gengr bondi upp at sænginni hoggvandi um sinn til hvers þeira sva hart ok titt i hofudit, at stendr i heila. Sem þeir

¹ [reynaz 1 Cd.   ² saal 2 Cdd; sin 3 Cdd.   ³ saal. 3 Cdd;
 trulaus 2 Cdd.   ⁴ malshattrinn 1 Cd.

eru allir erendir¹, bera hion saman rad sin i annan tima, hversu nu skal med likamina fara, at engi madr a iardriki megi þessa viss verda. Þvi skytr þeim i hug, sem undarligt er frasagnar, at þau skuli kryfja bukana ok taka i brott or innsterin sockvandi þeim med grioti nidr undir einn fors, er nærri fell stadnum, en bukana sialfa syniz þeim at sallta nidr i eina grof nedst undir þar, sem vidværiakotr þeira liggir uppi yfir. Þetta sem nu var skrifat, fylla þau allt ok fullgera, adr lysir af degi. Giorir bondi um morgininn snemmendis ord a fyrir heimamonnum, at furdu
 10 tidlatir væri kaupmenn þessir til brottfarar med allt sitt, ok þat annat segir hann, at þeir vilia eigi seinastir verda fram a torgit til kaupstefnunnar.

98. Eigi miklum tima sidar en bondi hefir sva umannliga aflat fiarins, visiterar gofugligr guds vin Nicholaus erkibyskup
 15 syalu sina, ok kemr hann med sinu agætu foruneyti i þenna sama stad, gerandi menn fram fyrir til þessa rika mannz, at hann vill þar kost hafa med sinni fylgd. Verdr bondi storliga feginn sem adrir at herbergia þvilikan gest. Byr bondi sin herbergi med bezta kosti ok gnogum fagnadi gangandi ut i moti erkibyskupi
 20 med blidu andliti. En er virduligr herra Nicholaus hefir til bordz gengit, ok vistin er framborin, sitr hann þegiandi ok blezar eigi. Ok er stund hefir sva lidit, yrkir bondi a þegianda erkibyskup sva segiandi: «Herra, segir hann, hvat berr til, at þer sitit sva, ok blezit eigi ne snæding takit?» Sæll Nicholaus svarar: «Þat berr
 25 til þess, husbondi, at þu hefir enn eigi framborit fyrir oss þa retti, sem vær vilium fyrsta taka.» «Minn herra, segir hann bondinn, ek villdi enga mina eign undandraga, at þer ok allir ydrir menu mættit sem beztan fagnad hafa.» Nicholaus erkibyskup svarar þa: «Þessi þin ord munum vær profat fa, bondi, hvilika alvoru þau
 30 hafa. Statt nu upp i stad ok syn mer kostinn; vilium vær yfir lita ok segia þer sidan, hvat oss fysisir at hafa.» Sva gioriz i stad med guds vilia, at bondi riss upp, ok erkibyskup gengr undan bordinu, biodandi at allir hans menn siti kyrrir ok bidi þar til, er hann kemr aptr. Sva ganga þeir bondi ok erkibyskup badir samt
 35 at þvi husi, sem bondi lykr upp med bodi virduligs herra Nicholai. Ok þegar sem lassinn er fra, gengr erkibyskup snudigt at grofnni ok bydr bonda þar upp taka kostinn, ok segiz sia vilia. En er bondi hefir upp tekit marga hluti, en erkibyskup segiz iafnan vilia sia þat, sem nedar er, skilr bondi, at fyrir spaleiks andagipt er

hann hondladr i sinum glæpum, ok nu giorir ecki undan at fara. Veitir þat ok lifanda guds miskunn, at nu rennr til með honum hiartalig idran með geysiligum grati, sva at [flíotandi tar ok hugar-
 æsingr audsynir hann idranda fyrir sinn glæp,¹ tekr hann upp bukana ok synir erkibyskupi. Ok er sæll Nicholaus hefir at hugat,
 spyrir hann, hvar idrin væri komin. En bondi segir, at þeim hefir hann sókt meðr þungu grioti nídr undir sva diupan arfors, at engi er van i, at þau megi finnaz. Sæll Nicholaus vel treystandi i gudi bydr bondanum at fara til forsins, ok segiz sia vilia, hversu þar er fallit. Nu sem þeir koma til arinnar, bídr signadr Nicho-
 laus bæn sinni litla stund ok blezar sídan fram yfir flugastrauminn.² Ok an dvol skytr upp idrunum með ollu því grioti, er fylgt hafdi, sva at i stad ma nalægiaz ok til landz færa. Ok sem þetta er gert, ganga þeir heim aptr til bæiarins. Bydr erkibyskup þa bondanum þva bukana sem vandvirkligazt, ok eptir þat gert lætr
 sæll Nicholaus aptr insterin i sérhveria bukana, sva sem hann hugdi at legit mundi hafa, ok þrystir sídan saman ok bídr yfir bæn sinni til almattigs guds i himinriki, hverium gláðliga þíonar lif ok daudi. Ok skíotliga heyriz þessi mikla bæn af himnesku sæti sva framt, at sialfr gud er þa miskunn veitandi bænarordum
 sæls Nicholai, at hann sendir aptr lífsanda i sva forna líkami ok reisir til lífs þessa þria menn i sinum almætti. Bydr guds madr þessum ollum at lífa vel. Bonda segir hann þat eina fyrir liggia at fyrirlata eigu sína ok gera penitenciam æfniliga fyrir morg rænglæsti sinna illra framferða. En þeim sem upp voru reistir, tíar
 hann einkanliga naudsýnligt at fyrirlata, þeim, er víð þa hefir misgert, ok geyma sín i godu lífi, at su amban, sem fyrr veittiz þeim fyrir saklausan dauda, mætti alldri endaz, helldr ubrigðiliga standa. Ok sva mikit veitir gud drottinn sinum íatara, at allir þessir vilia hans aminningum hlýða ok vel fylgia, leidandi fagra lífdaga allt
 til enda. En sæll Nicholaus ferr sídan brott af þeima stad i sýslu sína. Gefr i þessum hlut vel skília, hversu heilagrandi guds hefir ríkt með blezudum Nicholao erkibyskupi, er bæði var audgaðr i spadoms gípt ok yfirvættis verðleikum fyrir gudi. Senniliga var þat mikit verk at reisa þria menn af líkams dauda, en þo var enn
 meira at reisa einn mann af tvennum dauda bæði andar ok líkama, sem skrifat finnz i framburði herra Gregorij hins mikla. Fyrir utan ef var greindr bondi daudr i sinum glæpum, adr

¹ [saal. 1 Cð; i flíotandum (flíotandi i) tarum ok hugaræsingi 3 Cdd.

² saal. 2 Cdd; flugaforsinn 1 Cð; arforsinn 1 Cð. 3 verit sílf. 1 Cð. 4o

læknirinn hialpadi honum leidandi hann til lífs fyrir idran ok yfirbot. Þvílík eru storf ok erfídi heilagra manna at stunda þat nött med degi at draga andirnar fra tion ok tapan til yfirbotar ok uendiligrar gleði. Þessi var ahyggia guds vinar Nicholai at
 5 afla sem flestar salur sialfum gudi, hvar fyrir hann var miok gagnstadligr því valldinu, sem alla vega stridir þvers i moti, þat er diofulsins herskapr, er þat æ stundar at draga sem flesta fra gudi. Þvi var diofullinn einkar hræddr við sælan Nicholaum, at kraptr astarinnar striddi i mot honum, hvat er enn mun betr líost verða
 10 med næstum æventyrum.

99. A nockurum tíma, sem guds vin Nicholas er heima staddr i Mirrea, koma til hans menn af þeim kastala, er heitir Pluvit. Þessir heilsa virðuligan fodor, þar med bídandi miuklatliga sva segiandi: «Vær bídium allir saman ydra helguztu god-
 15 girnd, elskuligr fadir, at þer virðiz oss fullting veita i þeima hlut, sem oss er miok nauðsynligt, en vær megum eigi orka. Cipressus storliga mikit tre stendr nærri varum kastala, er vær villdum fyrir nauðsyn upphoggva; en ohreinn andi byggir i trenu, sva at vær
 • megum engan hlut at gera, þvíat hann bannar oss nærri koma.
 20 Nu truum vær stadfastliga, ef þer komit til ok veitid trenu [hinn fyrsta slag¹, at vær munum þegar vinna mega þat, sem nauðsynligt er varum kastala.» En sæll guds madr gloandi med sannri elsku guds ok manna, sem hann undirstendr ord ok erendi Pluvitanorum, svarar hann þeira bæn sva segiandi: «Ek vil giarna,
 25 brædr minir, þetta veita ydr at fara med ydr, verði vili drottins vars.» Nu sem guds madr kemr med sinu foruneyti þar til, er cipressus stendr, þora kastalamenn med engu moti nærri koma eða nockut at gera. En sæll Nicholas gengr til uskelfdr med miklu trausti, gerandi heilagt krossmark yfir trenu, en hoggr siau²
 30 sinnum med bolauxi, ok bídr sidan kastalamenn til ganga i guds nafni ok vinna diarfiga. Ok er margir menn ok sterkir hafa þat mikla tre hoggit undir trausti sæls Nicholai, sva at bifaz ok byz at falla, ætlar diofullinn enn til hefnda fyrir³ þvílíkar meingiordir, ok lætr treit ríða med miklum gny ok vaveifligum þvers af ut a
 35 þann veg, sem lydrinn stendr flestr undir. En er Nicholas ser þat, rennr hann sem hvatligaz upp undir treit ok stingr við badum hondum sva sterkliga ok stormerkiliga, at hann fleygir því brott annan veg a vollinn, þar sem engi matti fyrir verða. Ok er fiand-

¹ [*sæl.* 2 *Cdd*; hit fyrsta slag 2 *Cdd*; atak med hinum fyrsta slag

40 ¹ *Cd.*   ² þrim 1 *Cd.*   ³ eptir 1 *Cd.*

iun ser sva mikinn sigr Nicholai, flyr hann brott æpandi med miklu hareysti ok illum latum sva segiandi: «Nu for enn eigi vel, þviat fyrst glatada ok bygd mina, en er ek sætlada til hefnda at leita þar fyrir, matta ek engu a leid koma, ok hvat er vandara en þat, Nicholaus, at þer ofsækit mik, hvar sem ek em. Verdr ek nu enn vesall þessa mina bygd fyrirlata ok brott at flyia.» Var þat undir med annarri meingirni diofulsins, at sagdr cipressus var sva mikill frægdragripr sakir lengdar ok digrleika, at þar mattu hofudsmidir marga nytsemd or gera; geck þat allt eptir radi ok tillogu sæls Nicholai, hvat helldz skyldi smida or þessarri gersimi.

100. A odrum tima koma margir menn til sæls Nicholaum af þeim kastala sem Arnaven¹ heitir, bidiandi miuklatliga allir i senn sva mælandi: «Godi herra, segia þeir, bidium vær, at þer litit a vara naudsyn; brunnr hardla fridr var forðum nærri varum kastala, en hann er nu onytr ordinn sakir þeirar ogiptu, at þar fell i nidr kona vitlaus ok druknadi, en sidan er brunnrinn onytr² med ollu, sva at hvarki madr ne kvikvendi þorir af honum drecka, þviat ohreinn andi byggir i honum ok æpir³ allar nætr. Nu i annarri grein vitum vær, at nærri kastala varum hefir forðum brunnr verit a halsi einum, en nu er hann horfinn ok huldr, sva at hvergi finnz. Fyrir því truum vær, heilagr fadir, at gudlig milldi mun oss huggan veita fyrir þinar bænir, þviat vær þolum [dagliga þvingan⁴ sakir langs vatzburðar.» Signadr Nicholaus svarar þeira mali: «Se, brædr minir, vær skulum taka med hæstu virðing gudspiallabok lausnara vars ok fara allir saman þann veg, er þer visit.» Verda kastalamenn þessu miok fegnir ok segia leid upp a halsinn. Ok er sælazti guds vin Nicholaus kemr þar, fellr hann fyrst a bædi kne til bænar bidiandi drottin miskunnar sva hatt, at þeim vard ollum skilianligt, er hia voru staddir. Sidan tekr hann sialfr sinum hondum eitt graftol ok grefr sva langt nidr i iord sem helming annarrar alnar, ok þegar i stad sprettr þar upp vatn sætt smatt ok lystiligt af hreinni ædi. Lofudu allir nærverandis menn drottin varn herra Jesum Krist, er veitti sinum pionostumanni fagran brunn lifanda vatz. En sæll Nicholaus vill med litillætis hamri nidr briota lydsins akefd ok undran sva segiandi: «Eigi skulu þer mer þat kenna, sem gud hefir veitt i þessum stad, helldr miskunn hans ok tru ydvarri.» Þvi næst ganga

¹ saal. 1 Cd; Aftiaven 2 Cdd; Afnanen 1 Cd; Karnaven 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; ohæfr 3 Cdd.   ³ gaular 1 Cd.   ⁴ [saal. 1 Cd; dagliga þungan 1 Cd; dagligan þunga 2 Cdd.

kastalamenn til þess sama brunnz, er lengi hafði bannsettr verit, sem fyrr var greint, heyrar þaðan um langan veg raddir ok diofulig oskran¹ með oþekt ok ottabodi. En iafnskiott sem guds vin Nicholaus hefir gert sína bæn til guds nær brunninum ok sagt⁵ er Amen af öllum nær stondondum, sez diofullinn upp skrida or brunninum blistrandi eða gneggiandi með hræðiligum latum. En er þat hefir gengit um stund, þagnar hann ok lætr, sem honum se sva erfitt ok mæðit, at varla gæti hann orði uppkomit, ok þo talar hann lagt ok vesalliga með þungum hvæsingi sva segiandi: «I morg-¹⁰ um stodum er þat reynt, at ek verð lagt at skrida undan augliti Nicholai, þvíat þungr madr verðr mer hann i afalli².

101. A nockurum tíma komu þrír menn fyrir Nicholaum með odan mann ok mæltu við hann: «Margar þrautir gerði oss sía hinn óði madr, at eigi birtiz hann ydvarri asionu.» En heilag¹⁵ fadir Nicholaus svaradi: «Leysit þer skepnu guds, þvíat drottinn Jesus Krístr mun biarga honum.» En þeir svorudu: «Eigi treystumz vær, herra, at leysa hann, þvíat brott flyiandi mun hann síðan allðregi finnaz.» Nicholaus mælti þá: «Engum manni er þat mattuligt at flyia or augliti almattigs guds, þvíat hans nalægd²⁰ er hvervetna.» Síðan gengr hann til kirkiu ok tekr víðsmíor or einu glerkeri, þat sama víðsmíor var hann fyrst vígiandi ok því sama síðan smýriandi hinn óða mann i nafni fóður ok sonar ok anda heilags, ok leysti hann eptir þat. En af guds miskunn ok bænakræpti ens vírduliga fóður Nicholai flyði þegar fiandinn, en²⁵ hinn óði madr varð alheill at hugskoti ok líkam, ok fór síðan leidar sinnar lofandi guð allzvalldanda ok hans hinn helgazta astvin. Sva ok þeir, er hann leiddu þangat bundinn en sa hann nu fríalsadan, þóckudu guði hans heilsu ok hinum blezada Nicholao. Voru þessir menn tilkomnir af þeim kastala ok heradi, er Andro-³⁰ ma heitir, vendandi aþtr með hiartaligum fagnadi til sinna eiginligr hluta lofandi sannan guð ok dyrligan.

102. Nockurr blindr madr Antonius at nafni sat hversdagliga frammi fyrir kirkiu fyrr greindra guds þiningarvatta Dioscori ok Crescencij, hann hafði þríu ár sionlauss verit, veitandi læknum³⁵ marga penninga sér til heilsubotar ok at þarflausu, þvíat engi þeira matti honum bot vinna. Nu sem þat var allt fyrirdrift, er mannligu trausti til heyrir, hefir hann sík allan fram undir guds fullting ok heilagra manna, sitiandi ok hialpar væntandi fyrir guds husi, sem fyrr matti heyra, þar til er herra Nicholaus erkibyskup

vitíar einn dag með sannri godfysi heilagrar kirkíu þar innan stadar, ok er hann nalgaz fyrr sagt mustari siandi greindan Antonium sionlausan standa, talar hann miukliga tilvíkiandi sam-piniliga sva segiandi: «Hversu langan tíma hefir þú blindr verit?» En Antonius kennir þegar fyrir frabæriligan sætleik ordanna, 5 hværr víð hann talar, svarandi sva til spurðra hluta: «Herra minn sæti, segir hann, þríu ár hafa síðan runnit, er ek sa líos himinsins, veitandi læknum alla mína eign til engis.» Sæll Nicholaus svarar þá með miuku híarta: «Ok hvi, sonr minn, treystir þú eigi framarr helgum monnum guds, at þeir gerði þík heilan kauplaust?» 10 Antonius svarar: «Fadír minn sæli, hvat skal ek gera; ek truir ok traustliga væntir í gudi ok hans helgum monnum.» Sæll Nicholaus segir þá ok enn framleidis: «Truir þú, at heilagír menn megi þík græða í krapti guds?» Antonius svarar: «Truir ek lífanda gudi ok þínum bænum, heilagír fadír, trúliga væntandi, at guðlíg 15 mílði reki í brott blindleíks myrkr augna mínna fyrir þína verðleíka.» Ok eptír þessi ord mískunnar Nicholaus þegar síuka manni, bíðfandi fyrst bæen sínni ok síðan víðsmíor takandi af lampa sæls Theodóri, ok bra því yfír augu Antoníj með heílogu krossmarki sva segiandi: «Í krapti míns herra Jesu Krísti væntir ek, 20 at í morgín munír þú sía líos himinsins eígnlígum augum.» Sva er vordít, sem guds máðr sagði fyrir, at bínd augu Antoníj lukuz upp til skærrar synar a næsta degi gudi síalfum ok hans kæra vín til heíðrs ok æru.

103. Lítlum tíma síðarr en þessi íarteígn gerdíð, kemr einn 25 síukr máðr til vírdulígs herra Nicholaum erkíbyskups framfallandi ok miukliga bíðiandi sva segiandi: «Heyrðu, heilagír fadír. Su míkla frægð, er út gengr af heílsugíof Antoníj, skýlðar mík til at bíðía yðr mískunnar í guds nafni, þvíat mínn krankðomr er sva þungr, at innan næstu fíogurra manaða matta ek alldrí náðír hafa, 30 heíldr skríð ek lagt eptír íordunni fyrir míns kvíðar sarleík, þvíat oll mín ínnsterí eru hormulíga þínud í þeírí kulðasott¹, at su fæða sem ek bergi [moaz eekí² líkamanum til styrkíngar, heíldr hardnar hun ok þýngír fyrra vanmegn mínnar vesalðar. Hér með veítta ek læknum þat lítla goz sem ek atta, ok stóðadí mér með ollu 35 allz eekí.» Guds þíonostumáðr sæll Nicholaus svarar þá síuka manni sva segiandi: «Ek mun selía þík lækni þeim, er fyrir utan fegíafír ma þík í stad heílan gíora.» Síukí máðr svarar þá: «Eígi

¹ saal. 4 Cdd; kvíðasott 1 Cd. ² [saal. 1 Cd; ma eekí moaz 1 Cd; ma eekí níotaz 1 Cd; gagnaz eekí 2 Cdd.

fær ek skilit, at nockurr læknir muni sva vaskr til koma, at mik fai i stad heilan gert af sva miklum krankdomi, sem ek skil med mer vera.» Guds madr segir þa: «Þat syniz mer undarligt, at þu fær eigi skilit, med því at læknirinn er her i hia oekr.» Siuki 5 madr svarar heyrandi vel ord erkibyskups, litaz hann um a alla vega innan herbergis, ef hann mætti sia þann goda lækni. Sæll Nicholas mælti þa: «Ætlar þu at sia þann lækni likams augum, er þik ma heilan gera? Heyrdu helldr, hvat ek segi þer; ef þu truir lækni minum af ollu hiarta, mun ek bidia hann, at þer 10 veitiz heilsubot bædi andar ok likama.» Siuki madr undirstendr nu, hvar til erkibyskup talar, ok svarar hans ordum med miklum fagnadi sva segiandi: «Truir ek lifanda gudi ok þinum heilagleik, blézadr fadir.» Guds þionn sæll Nicholas giorir þa enga dvol bidiandiz fyrir i fyrstu, en því næst signandi siuka mann sva 15 segiandi: «Ver heill þegar i stad.» Ok sa er siukr hafdi verit, tekr an dvol fagnadarfulla gleði fyrir styrking ok heilsubot hugskotz ok likama, lofandi gud drottin ok margfalldiga dyrkandi i sælum Nicholao erkibyskupi, aptr hverfandi til sins herbergis, hvervetna frægiandi ser veitta miskunn fyrir valld ok verdleik 20 gofugligrs guds iatara.

104. Med því at vær til tokum þoat omakligir at segia nockut af lifi ok iarteignagerd volldugs herra Nicholai, skulum vær enn heyra framleidiss, hveria hluti hann virdiz at vinna her a iardriki fyrir sinn kærasta vin. A nockurum tima koma tveir menn til 25 virduligrs herra Nicholaum erkibyskups af þeim stad er Evandis heitir, þeir bera frændmey sina i fiorum skautum sva visna ok vanmattuga, at hun matti sik hvergi hræra, þvíat allir hennar limir voru [þionostulausir fyrir sakir afleysis¹, hvar fyrir þessi mæð var likari daudum en lifanda manni; hveria fyrr greindir 30 menn leggja fram fyrir fætr sælum Nicholao, miuklatliga bidiandi sva segiandi: «Heilagr fadir, se her dottur vara, er siau² ar i samt hefir þinuliga halldin verit ok kvaliz i ollum limum, því miskunna þu, guds madr, ok fullting veit þessarri olmosu.» Guds madr andsvarar þeim: «Ef þer truit ifalaust af ollu hiarta, at drottinn 35 Jesus Krístr ma auðveldliga græða ond ok likama, munum vær fylla med hans vilia ok fulltingi ydra bæn.» Fyrr sagdir menn svara þa med tarum af innztum hiartans rotum: «Truum vær gudi almatkum hlydandi þinum bødordum, hinn helgazti fadir, i ollum hlutum.» Drottins þionostumadr sæll Nicholas miskunnar þa þeira

40   1 [stírdir sakir þionostuleysis 1 Cd.   2 flogur 1 Cd.

mali, bidiandi godfusliga bæn sinni, ok at henni fyllðri veitir gud-
drottinn skiota framkvæmd verdleikum sins vinar, sva at mærin
er styrk i stad ok fullkomliga alheil fyrir allar greinir, gangandi
eiginligum fotum til sins herbergis lofandi gud med sinum fylgior-
um i ollum hlutum senum ok heyrðum fyrir sælan Nicholaum. 5

105. A nockurum tima sem virðuligr herra Nicholaus erki-
byskup ferr i sýslu sína, kemr hann i fyrr sagðan kastala Arniven
predikandi frammi fyrir kirkiu nockúrri lærandi fagrlega stadar-
lydinn. Ok sem minzt varir, kemr einn ridusiukr maðr fram fyrir
erkibyskupinn litillatliga kriupandi ok sína sekt iatandi sva segiandi: 10
«Miskunna þu, heilagr faðir, minni vesold, ok frem eigi makliga
hefnd a minum otruleik, þviat sakir mins ofbelldiss þolda ek þungar
pinur miok at verdugu, síðan ek reistumz i moti med drambsemis
anda þeiri iarteignafraegd, er af ydr hliodadi hvervetna, segiandi
at alldri skylda ek þvi trua, at þer skinit iarteignum yfir iordina; 15
hellst ek aumr maðr þessu forzi fram, þar til er mik dreymdi eina
nott, at ek sæi svart deynanda vatnfall rennanda med fulum
fnyk ok [hardla mikilli uþekt], i hvert er ek fell vesall maðr
medr hafum dett ok þungri niðrkvomu, orvæntandi frelsis a minu
mali, þar til er ek sa, upp yfir mik, at þer, herra minn, stodut 20
nalægir þeim haska; hvar fyrir ek kalladi harri roddu, at þer mundit
hialpa mer, ok þer rettut i moti mer ydra hond frialsandi mik af
þeiri pinu, sem ek var i staddr. Nu bið ek i guds nafni, at sva
sem þer frialsudut mik af saurfullu vatni sofanda, sva veitit þer
mer miskunn vakanda i minu vanmegni, er ek þoldi-allan tima 25
síðan med þungum krankdomi, er mer birtiz su syn, sem adr sagða
ek yðru faðerni.» Sæll Nicholaus svaradi þa hinum siuka manni:
«Son minn, segir hann, venzt þvi iafnan at vera trulyndr, þviat
otruum manni verða goðir hlutir at afallzdomi. En nu far i guds
nafni heill ok hraustr af þessum ockrum fundi, ok sva sem drott- 30
inn Jesus Krístr frialsadi þik fyrir miskunn sína af pinuligum
fyrirburði, græði hann þik nu i sinum krapti af ollum krankdomi.»
Ok an dvol fagnadi þessi maðr fullri heilsu lofandi gud fodur
himneskan, er fyrir son sinn giorir oll stormerki i heilögum anda
a himni ok iordu. 35

106. Einn tima i heilagri langafostu kom maðr af fjarlægum
stad til heilagrar Sion a fund virðuligs herra Nicholai erkibyskups.
Þessi maðr het Nicholaus af þeim bæ er Sivin heitir, flytiandi a
sinum eyk siukan mann med þeim krankdomi, er Greci kalla

paralisim, þat kalla Nordmenn limafall. Þenna auma mann lætr hann nidr koma af greindum fararskiota fyrir fætr sælum guds manni bidiandi miukliga sva segiandi: «Guds madr Nicholae, lit a vesold þessa mannz, þiggiandi med þinum bænum, at almattigr gud
5 drottinn veiti miskunn sva aumum limum.» Ok fyrir hiartaligan godleika sámpiniz þegar sæll Nicholaus þessum aumingia, tákandi vidsmior af drottinligum lampa, smyriandi saran likama eptir bæn algerva sva stormerkiliga, at sa sem siukr hafdi verit feck an dvol fullkomna bot allra sinna meina, dyrkandi fodur ok son ok helgan
10 anda, aptr snuandi med guds vinar blezan til sinna heimkynna.

107. A odrum tima kom kona nockur til kirkiu heilags Michaelis, hon var af þeim bæ sem Ciparicus heitir. Þessi kona flytr med ser son sinn diofulodan, þann er rífr ok slítr, hvat er hann nair, eigi sídr en klædit, er hann var huldr med. Þenna
15 kastar vælug modir fram fyrir fætr Nicholao gratandi ok sva segiandi: «Þu þionostumadr hins hæsta guds, miskunna þu þessum vælugum syni minum, er styrkliga þinir af uhreinum anda.» Ok mildifullr guds madr hneigir þegar i stad sitt eyra konunnar bænum, tákandi sveinsins hond blasandi i hans asianu sva stor-
20 merkiliga, at mædrinn er hreinsadr i stad ok fullkomliga frialsadr af diofulsins valldi, sva fagnandi aptr vendandi til sins herbergis med modur sinni, dyrkandi gudligan krapt ok yfirvættis verdleika sæls Nicholai.

108. I annan tima flytr einn bondi af þeim bæ er Nectapoleus heitir husfreyiu sina diofuloda fram til munklifis virduligs herra Nicholai, fallandi til fota sælum guds manni sva segiandi: «Heilagr fadir Nicholae, hialpadu aumri husfreyiu minni, þviat hun kvelst grimmliga af uhreinum anda.» Ok þegar sem guds
25 madr giorir sina bæn fyrr henni, leggur diofullinn a flotta, en konan
30 tekr fulla heilsu sina lofandi gud drottin fyrir miskunn veitta, heim ferdandiz til sinna eiginligr hluta.

109. Eigi miklum tima síðarr koma þrír menn af þeim bæ er Cendimus heitir fram til munklifis heilagrar Hierusalan leidandi milli sin diofulodan mann Timotheum at nafni. Þessi aumi madr
35 var allr or lagi færdr fyrir hinn versta anda, slandi sinu hofdi vid griot ok steina eda adra skepnu meinsamliga, sva at af fellu stor sár i hofdinu fulnandi med vagi, þviat engi matti neinum læknisdomi at koma. Fyrr greindir þrír menn hans leidoogar bidia hinn helgasta Nicholaum, at hann virðiz þenna mann heilan at gera
40 med sinum bænum. Sva segia þeir framfallnir; «Þu þionn lifanda

guds virðuligr Nicholae, lit þu a vesold þessa mannz bidiandi drottin fyrir honum, at hann megí fordaz sarleik þessarrar pinu ok fa miskunn at eilifu.» Þessar bænir heyrir guds madr blezandi siuka mann sva heilagliga ok stormerkiliga, at hann er albættir i ollum hlutum fullrar heilsu ok skærrar samvizku. Gaf hann 5 margfolld lof himnakonunginum, er sva dasamliga hluti vinnr fyrir sinn haleitazta vin völdugan Nicholaum.

110. A degi nockurum komu hion tvau til heilags Nicholaum fallandi med ollu litillæti honum til fota sva segiandi: «Godi herra heilagr fadir, miskunna þu ockr veslugum hionum, þviat vit hofum 10 samt verit þriatigi ara ok mattum alldri barn geta. Nu truum vit þvi stadfastliga, at drottinn mildr ok miskunnsamr mun ockr huggan veita ok afspringi gefa, ef þu hinn blezadi fadir vill þess bidia.» Sæll Nicholaus sampinir þeira roddum lyptandi badar hendr til bænar, standandi sva bidiandi eigi skömr en halfa stund 15 dags, smyriandi sidan þessi bædi hion af kirkiunnar heilogum lompum, at skilnadi sina blezan þar til gefandi sva friosama ok til avaxtar orugga, at innan næstu tolf manada komu þessi hion aptr til erkibyskups med son sinn ungan ser af gudi gefinn, hvern virðuligr herra Nicholaus skirir sialfr veitandi greindum hionum 20 virðuliga huggan i ollum hlutum til sinna herbergia aptr vendandum.

111. A nockurn dag sem guds madr herra Nicholaus helldr mikit festum, koma saman klerkar margir til Mirream af ymisligum stodem, allir girnandiz at sækia blezan sva mikils fodur, hveria guds elskari tekr med miklum fagnadi, kallandi þa til bordz med 25 ser eptir þionostugerd fagrliga fyllda. Ok sem þeir eru undir bord skipadir, er þeim engi vist i fyrstu framsett, þar til er herra erkibyskup sendir sinn þionostumann til þeira med þria braudhleifa, er hann sialfr blezat hafdi, ok eitt ker med vini, sva þionostumanninum segiandi: «Ber þetta ker klerkum tilkomnum 30 ok varrar kirkiu þionostumonnum, at þeir allir saman glediz i dag af guds gíofum.» Sva gerir þionostumadrinn, sem honum er bodit. Ok er klerkar sia fram koma hardla litit braud ok vin ser upprettat, styggiaz þeir fyrirlitandi sendingina sva sem engis verda. Nu sem heilagr fadir undirstendr klerkanna gerd, kann hann bædi 35 ok vill betr hafa, nidr setiandi mottulinn, til þeira gangandi sem einn þionostumadr sva segiandi: «Mer byriar, segir hann, at þiona ydr i dag, brædr, at vær gledimz allir saman.» Ok þoat nockurir menn meir i litillætinu grundvalladir dæmdi sik umakliga sva harri þionostu, geriz sva sem guds madr hefir skipat. Hann brytr 40

braudit en skenkir vinit, parterandi þria hleifa ok vin af litlu keri tva vega ut i fra sva husbondliga sem stormerkiliga, at bædi er i nog at eta ok drecka, þar til er klerkar gioraz vel katir sva talandi sin i milli: «Lof ok dyrd se uendiliga þeim hæsta gudi, er þvilika 5 gíof veitti i dag fyrir sinn þionostumann sælan Nicholaum.» Sva voru þessir allir af gardi giorvir, at þeir höfdu stadfasta tru yfir allri þeiri iarteignafrægd, sem þeir heyrdur ok allan tíma heyrt höfdu, af sælum Nicholao framborinni.

112. Einn dag kallar heilagur Nicholaus til sin marga smidu, 10 at þeir skulu endrbæta eða eitthvat smida til uppreistar heilagri kirkiu. Ok sva sem þeir eru i miklu starfi ok erfídi, vikr sæll Nicholaus at ræðismanni sinum sva segiandi: «Gíor, minn kæri, gudi þackir, þvíať vær höfum tekit marga smidu i dag; þvi skalltu bua þeim blídan fagnad i kvell, at þeir hafi gott vídværi eptir 15 mikít erfídi.» Ræðismadrinn verdr miok hryggr víð þessi ord heilags födur sva segiandi: «Undra ek, gödí fadíř, at þer sögdut mer þetta sva sídla, þvíať ek hefír verít miok onnugr i annarri sýslu, sva at ek hefír eeki víð þessu buíz, ok nu er eígi meira hía mer en eínn braudhleíř.» Sæll Nicholaus svarar þa: «Brodir minn, 20 vær eígi hryggr, tak hölldr ok fær mer þann eína braudhleíř, at þaðan af sædíř gestír ockrír i nafni drottíns.» Sva gíoríz, sem hann býdr. Nu sem hann hefír víð tekit hleířinum, gíorír hann fyrst bæn sína til guds, en býtr sídan hleířinn ok sundr skíptír upp- sítíondum með sva mikílli blezan af síalfum gödí tilgefínni, at 25 átta tígrí manna fædaz þar með eínkar vel ok gnoglíga, allír samt lofandi lífanda göd, er sva skínanlíga geíslar göfuglígan herra Nicholaum með frabærri frægd yfirvættís íarteigna.

113. Gödfýsísandi göds i híminríki tíar þat hugskoti vířdu- lígs herra Nicholai, at hann skuli heim sækía heilaga stadí, eín- 30 kannlíga Jorsalaborg ok þau stormerki, er henni til heyra. Þvi tekr hann með sér sémíligt forúneytí, presta sína Archíman Amón ok Hermon ok marga adra ýmíslígrar stettar lærða ok leíkmenñ. Sídan stígr hann a eítt skíp, er ut af Adriático gengr i Eгіptalandz haf, sem fyrr var nefnt i upphafi sögunnar, síglandi skamman tíma, 35 adr víndr grær en býlgiur vaxa, sva at skíotlíga verdr híñ snarpazta híř bædí síofar ok ofvíđrís, fyrir þa sök at meístari kvalanna síalfr fíandínn mínníz fornra saka, er hann þíckíz luka eíga sælum Nicholao fyrir margan undandratt ok hardfengi; þvíať ovíninum þíckír þess van, at auđfengnari muni sígr yfir slíkum a sío en landí, 40 ok Nicholaus erkíbýskup muni mædaz víđ ellína ok þóla mínná,

en þa er hann var i æskublomi. Þvi stundar diofullinn a með allri sinni list at talma ferd erkibyskups farandi logandi umhverfis skipit, a treystandi at hvelfa með ollum styrk ok klokskap ok miok uvitrliga hugsandi, at skip þat mundi vellta, sem þvilikan stodamann hafdi innbyrdis, er adr hafdi margan frialsat af siofarganginum, 5 sem enn birtiz i greindum naudsynium. Þviat sva framt sem skiparar eru miok at þrotum komnir sakir strangs erfidis, gengr guds madr um skipit blezandi ut yfir ollum megin, hvar fyrir diofullinn ma eigi vid halldaz ok verdr at bera lægra hlut, þott vid alldradan erkibyskupinn se at eiga. Fellr nu þegar vedrit ok 10 gioriz kyrrleikr mikill, eru margir lidsmenn storliga mæddir, einkanliga sira Amon prestr nidrfallandi með bleiku andliti, adr guds madr signar hann heilan uppreisandi. Sigla þeir sidan farsælligan byr fimm daga takandi sialfa Jordan, sem þeir mundu kiosa, ok a land gangandi. Luta skiparar sælum Nicholao sva segiandi: «Nu 15 kendumz vær vid i siofarganginum, at fadir himneskr er nalægr þinum bænum, þviat hann leiddi oss or haska með þinum verdleikum.» Hverr megi ordum skyra þann krapst ok iarteignagerd, er drottinn vann fyrir sælan Nicholaum i þessari ferd með allzkyns heilsugiofum, hreinsandi líkþra, lysandi blinda, grædandi siuka, 20 frialsandi diofuloda, sva at allir nærverandis menn dyrkudu sannan gud i fogru blomi frabærra stormerkia. Nu sem blezadr Nicholaus er heim a veg af Jorsolum, giorir hann fyrir ser sira Archiman til Mirream, biodandi at hann saman lesi marga steinmeistara, þviat herra erkibyskup vill lata mustari gera. Ok sem Archiman 25 hefir fyllt bodna hluti [marga menn vel menta¹ til Mirream framleidandi, berr sva til a sama degi, sem erkibyskupinn er heim komandi til stols sins, at smidir hafa bodit at vellta einum steini, er þeim syndiz hentiligr smidinni². En þat fa þeir með engu moti gert, sem til eru fengnir, ok þar kemr um sidir, at siautigir manna 30 skiptaz vid steininum at vellta ok atak veita, ok sitr hann æ þvi fastara. Ok i þenna punkt sem allir eru modir ok at þrotum komnir i tomum sveita sva mikils erfidis, kemr til sæll guds iatari Nicholaus litandi framkvæmdarlausu mædi smidanna ok annarra manna. Þvi leggrr hann af ser yfirhofnina gerandi krossmark yfir steininum 35 velltandi vid þridia mann, hvert er honum likadi, sva at i halfri stund dags var hann i smidi samdr ok nidrsettr, þar sem bezt gegndi.

114. Þa er gofugligr guds vin sæll Nicholaus erkibyskup

¹ [*saal.* 1 Cd; marga menn 1 Cd; margan meistara 1 Cd.   ² *saal.* 1 Cd; smidinu 1 Cd; smidunum 1 Cd; *mgl.* 1 Cd.

mundi skinanliga blomgaz þvilikum kroitum ok stortaknum, veitandi veroldinni otoluliga velgerna med frabærri frægd lysandi lifdaga, heimtiz at honum su skulld, sem hverr ok einn daudligr madr verdr at luka, þat er fram at ganga um pinu holldzins i fraskilning andar ok likama. Þvi tekr sæll guds iatari likamligan siukdom i godri elli. Er sa krankdomr fyrirrennari daudans ok þess sarligzta skada i ovirdanligri missu, sem oll Licia feck a þann dag, er þvilikr fadir ok forstiori var uthafinn. Þessi vanmattr, sem til er kominn, bodar sælum Nicholao erkibyskupi lifs inngongu, en ollum hans saudum hiartaligan harm ok sut med sarum grati i tregasamligum hugaræsingi. Nu sem gud drottins iatari hefir sott tekit, leggz hann i reekiu med þungum vanmætti. Koma þegar til Mirream, er þessi tidendi spyriaz, margir agætir menn af ymissum stodum, allir med einu hugarangri ok ottabodi, at hinn godgiarnazti þeira fadir muni [i brott takaz¹ af þessu stundliga liosi. En er sæll guds madr liggr i sogdum vanmætti, kemr til hans einn dag su kona, er Eugenia heitir, af þeim bæ er kallaz Alkon. Hon hafdi þungan vanmatt upp a þann hatt, at i hverri tungkvamu stack hana sva hart i hofudit, at þar fyrir tyndi hon vitid. En i þenna punct er hon sva skærrar samvizku ok godrar greinar yfir verdleikum völdugs herra Nicholai erkibyskups, at hon bidr hann litillatliga ser heilsubot vinna, ok gofugr guds iatari veitir milldifulr bedna hluti, bidiandi fyrst til guds i himinriki en sidan blezandi konuna, aptr gialldandi fullri heilsu i alla stadi, af miklu lofi fyllda heim hverfandi til sinna herbergia, lofandi dasamligan gud i sinum helgum monnum fyrir alla tima.

115². Nu sem þar kemr, at guds madr sæll Nicholaus undirstendr bædi fyrir andliga gipt ok hversdagliga likamsins þverring, at su skulld [heimtiz honum af hendi³, sem engi ma undan komaz at luka her a iardriki, þvi kallar hann saman klerka sina ok kennimenn, einkannliga fyrr nefnda presta sira Archiman, Amon ok Ermon ok Artemium ok virduligan mann Nicholaum archidiaconum med odrum mikils hattar personum til sækjandum af ymissum stodum. Þessum ollum veitir signadr fadir fagran sermonem fram a lifagotu i fridar geymslu ok hverskyns vardveizlu godra guds bodorda, veitandi þeim ollum ok serhverium gofugliga erfd af hunangligum sætleik eilifra unadsemda fyrir fliotandi ras ilmandi predicanarorda. Sidan skipar hann kirkiunnar erendum sem bezt

¹ [fram stiga 1 Cd.   ² Nicolaus liggr i siukdomi *Overskr. Cd. Holm.*

³ [heimtiz af honum 1 Cd; kemr honum at hendi 2 Cdd.

sandi fyrir gudi ok monnum, alla þa hluti líosliga birtandi kirki-
 unni ok eptirkomanda erkibyskupi til rettligrar framferdar, sem
 stodu undir hans tungurotum með vilianligum atkvæðum, at eeki
 þat efni, sem hann hafði hrært, heyrð eda frammi haft i kirkiunnar
 stíorn, mætti eptir hans dag urettan veg i ovisum enda bleckiligt 5
 fram ganga. Eptir alla hluti sva vel skipada, sem einn gud a himni
 ma fylliliga vitni um bera, segir hann fyrir legstad sinum, at hann
 vill liggja a hægra veg alltaris i heilagri kirkiu opt nefndri Sion,
 biodandi því næst, at honum veitiz su þionosta, sem kristnum
 monnum er skipud til hialpar ok miskunnar a framferdartima. 10
 En er sva kemr fram þionostugerdinni, at buit er til smurningar,
 ok menn skulu til ganga eptir bodi erkibyskups at gefa honum
 sidarsta fridarkoss, ma þat engi tunga telia, hversu mikill
 stýnr eda tregafullr þytr þar var inni með grati ok geysiligum
 harmi. Allir syta með sarum andvorpum innan ríða, einkanliga 15
 þeir mest ok uvirdanligast, sem dagliga hófdu næst verit þessum
 haleitazta huggara, þvát prestar, munkar ok klerkar unnu honum
 allir hugastum, sem fyrr var skrifat.

116¹. Sem gud drottins elskari hefir veitt fridarkoss ok blezan
 sina ollum prestum ok alltaris þionostumonnum, tekr hann sætt 20
 farnesti eilífs fagnadar líkama drottins vars i himinríki með allri
 þionostu fagríga fyllðri. Bidr hann síðan buinn ok blezadr sinnar
 framferdar, fordandiz at tala utan hæstu naudsýniar, lesandi uafat-
 líga heilaga salma, bídandi fodur himinríkis senda sina engla moti
 hans utgengnum anda, framflytiandi til eilífra fagnada, hvat er 25
 hann þígr þegar af sinum skapara fyrir flíotandi nægd yfirvættis
 verðleika, síandi glada guds engla til sín komna sva sem reidubuna
 ok frammi standandi sér þionostu veita. En er sáll Nicholas
 kennir biarta borgarmenn himneskrar Jerusalems, hneigir hann sitt
 hófud þeim til virðingar sva sem eptir longum vana framfallinn 30
 til bænar, byriandi salm hinn þrituganda i saltara, in te domine
 speravi, lesandi fyrstu sex vers af þeim haleita lofsongi ok þetta
 síðarst, in manus tuas domine commendo spiritum meum, redemisti
 me, domine deus veritatis; þat þyðiz sva: þu drottinn gud sann-
 leíks leystir mik, i þínar hendr fel ek anda minn. Ok með sva 35
 heilogum ordum gengr su blezada sala ut af líkamanum fram i

1 Andlat sæls Nichulae erkibyskups *Overskr. Cd. Resen.*; Her stígr
 virdoligr herra Nicholas Mirrensis erchibyskup fram or stundlígó lífi
 i andlígt líos eilífrar dyrdar *Overskr. Cd. Holm.*

felagskap sinna brædra, þat er at skilia fyrr greindra guds engla, koronandi þvísu næst i himinrikis curia milli villdoztu guds vlna, þiggiandi stinnar malaglafr rikdoms æveranda fyrir margan sveita utsteyptan i vardveizlu guds bodorda. Hverr ma tlna sæmd ok sælu [þessa hins blezada himnakonungsins vlnar, er a sinni dauda-stundu lltiz sva mlok sialfum grædara heimsins, at med hneigdu hofdi las hann næst andlatinu þat sama lof or salmabokinni, sem drottinn varr ok lausnari .herra Jesus Kristr song a krossinum helga, adr hann gæfi sinn anda.¹

10 117. Nu sem verolldin hefir latid þvilikan erkibyskup, ma engi tunga skyra, hverir sarleiks broddar stanga innan þeira manna hiortu, sem adr hofdu verit undir hans hendi ok miuku faderni, sem raun er sogu rikri, þvlat engi madr er nu sva hardr, at eigi grati flitondum tarum sem barn. Sumir kasta ser upp a likamann
15 eyrendan kyssandi ok i taralækium doggvandi þann blezada munn, sem uvirdanliga huggan hafdi sva hvervetna tært ok fram latid, sem astin vard mest ok ollum gegndi bezt. Einkanliga piprar² æsiligr harmr med sira Archiman ok Nicholao erkidiakn, er heimolligast hofdu bergt astardryckinum i nalægd sva mikils hofdingia. Hvar
20 fyrir þeira augu hvilaz eigi af tarum ok trega, helldr væta þeir kinnr ok varrir þess hins liufa likama. Sva mikill stynr ok gratr ok þytr var þar inni, at rettliga ma þat heita hrygdarherbergi. Ok sem lydrinn fær enga tempran a gert sinum hugaræsingi, talar einn vitr madr Paulus at nafni sva segiandi: «Brædr minir ok
25 systr, segir hann, ef vær stondum i rettum skynsemdarveg ok þadan alitum gofugligt andlat þessa guds vlnar fodur vars ok forstiora herra erkibyskups, finnum vær eigi hrygdarefni, angrs ok erfidis, þvlat hvar sem vær rannsokum hans tima sid eda snemma, finnz hann alla gotu verit hafa skinandi lampi vel lysandi med godri
30 birti gofuglgra verka i guds kristni, hvat er var augu siandi hafa mikit ok hiartaligt fagnadarefni, þvlat yfirvalldzdrottinn allrar gæzku tok þenna sinn goda vin i brott af lidanda liosi veralldar-innar, biodandi honum heim til himinrikis hallar i þa samkundu, sem hann sialfr gledr sannr gud fyrir sina nalægd um uendaligar
35 veralldir.» Sva talar þessi godi madr, ok allt eins fær lydrinn eigi tempran inn leitt fyrir hugaræsingi, helldr gioriz i þenna punct sva mikit kall, sut ok sorg a erkibyskupsins gardi, at naliga heyrir um alla borgina. Hvar fyrir konur ok kallar, ungir menn

1 [er þessi guds vin þa, þa er hann song þat vers, er Jesus Kristr song, adr hann gæfi sinn anda 1 Cd. 2 pinar 1 Cd.

ok gamlir renna ut af sinum herbergium, allir eins ok hins sama eyrendis at grata þann andadan, sem þeir elskudu lifanda.

118. Margir menn agætir ok mikils virðir komu til Mirream, sidan er spurðiz krankdomr sæls Nicholai erkibyskups; komu sumir fyrr, en sumir sidarr, adrir fyrir andlat guds vinar, en adrir 5 eigi fyrr en eptir; i milli hverra er voru agætir byskupar med odrum kristninnar personum, einkanliga vilium vær nefna sannheilagan mann Philippum Felletonensem byskup af agætum lifnadi storliga frægan, er a framferdartima sæls Nicholai var miog nalægr borginni; hverium til sæmdar er fyrr nefndr Paulus vitr madr 10 ok vel reyndr er utgiorr med sæmiligri fylgd a veginn i moti honum. En er sa guds madr kemr til, er hann fremstr i allri þionostugerd vid þann blezada likama, ok honum næst standa þeir Nicholaus erkidiakn ok sira Archemius þionandi, sem byskupinn bydr ok fyrir segir. Þessir þva þat signada holld, semiandi asion- 15 una ok serhveria limu sem fagrligast, sveipandi hofudit ok allan likamann sem hreinligast, veitandi vegsemdarheidr þeim guds virktavin, sem þeir kunnu framast. Sagdr Philippus Felletonensis byskup skrydir likamann ok byr til graptar, sem hann vissi login ok heilagra fedra setning bioda. 20

119. En hvat ma segiaz af þessarri líkfylgiu utan þat, at halfum Licie var gefinn annarr dagr þeim ulíkr, er Nicholaus vigðiz til erkibyskups, þviat þa fognudu allir, en nu grata serhverir. Eigi at eins sitr Mirrea i þessarri hrygd, helldr allir stadir henni nalægir, ok enn framarr, þviat oll Licia er harmþrungin af 25 þeim sva miklum hormungarskada, sem i því ma marka, at mannfoldi kom sva mikill til Mirream, sidan tidendin spurduz fyrir alla Liciam, at engi matti tolu a koma. Berr þessi dagr vitni því, sem fyrr var skrifat af lífi virdulígs herra Nicholai, hversu þeekan ok astudigan, hversu þýðan ok fagnadarsælan hann tiadi sik allri 30 alþýdu. Þat vattar hans líkfylgia, at allt kyn, ungt ok gamalt, karla ok kvenna, syrgir framarr en fra megi segia: konur renna med leysta hari flokkum umhverfis, blediandi sinar asionur, rifandi af ser klæðin, reyntandi harit, ausandi molldu i hofud ser. Sva geriz utferd þessa guds vinar, at audsyniliga birtiz stýnr ok kveinan 35 veralldarinnar, at sva sem hans innleidzla var ollum hiartalig glædi, sva vard hans utferd allri Licie sutfenginn harmr ok tregi.

120. Sæll Nicholaus frægazti fadir Mirreorum var greptadr 1 a

hægra veg alltaris i heilagri Sion, laginn i sniohvita steinpro fiarri iordu sva fagrliga ok einkar sæmiliga, sem þvilikum kennimanni til heyrði. Prydir hann signadr greinda guds holl milli þeira gimsteina, sem fyrr voru nefndir, hveria hann sæmdi adr med sinni pionostu ok erkibyskupligri tign skinandi med kroitum ok iarteignum. Þvi þogdum vær yfir liksongs pionostugerd virduligs herra Nicholai, at af godfysisanda ok miklum klerkafiolda ma þat lesandi maðr undirstanda, hversu einkanlig þessi pionostugerd mundi vera fyrir allar greinir fra upphafi til enda, þviat byskupar ok abotar, klerkar ok klaustramenn settu fram hæstu godfysi med sonnu astriki upp i lof ok dyrd guds i himinriki fyrir allan utferdartima völdugs herra Nicholai.

121. Astvin himnakonungsins heilagr Nicholaus Mirrensis erkibyskup hvildiz i godri elli. brott af stundligu erfidi, þa er lidit var fra higatburd vars herra Jesu Kristi sex hundrat ok attatigir ara ok atta vetr, a fyrsta ari Justiniani keisara ok a timum gofugligs mannz Macharij patriarche. Hann sofnadi sælliga til himinrikis eptir skipan drottins i þrettandu indictione octavo idus Decembris, a setta dag viku, settr hia sinum fedrum fullr med godum verkum gudi þægiligum. A hvern idusdag eilifliga sidan hatidliga dyrkaz hans sigrsamlig heimferd til himinrikis hallar eigi at eins innan Mirree borgarveggia helldr um alla kristnina, hvat er gioriz einkar vidrkvæmiliga, þviat hans heilagleiks mork eptir andlat sem fyrir eru sva mikil i yfirvættis giofum almattigs guds, at hlíodar i allar [ættir um heimskringluna¹. Heyrinkunnigt er ordit a hvert nes ok utskaga, sva vitt sem verolldin er, hversu drottinn domari lifandi ok daudra sæmir nu þegar erkibyskupsins likama signadan, framar en fyrr se lesit af frumtignum heilagra, med þeim hætti gudligs stormerkis, at ut af hans steinþro renna tveir heilsu-brunnar, sem vær sialfir sam varum augum, segir meistari Johannes. Rennr af sinum þroarenda hvarr, skært vidsmigr af hofdahlutinum, en lystiligt ok smatt vatn af fotahlutinum, oafatliga, nema med þeim ymisleik at enn se meira guds lof ok margfalldari sæmd Nicholai erkibyskups, sem lesit er, at einn tima, sem Mirrensis erkibyskup nockurr var rangliga utflæmðr af sinu sæti fyrir borgarmanna hatr, ofund ok ranglæti, byrgdiz² framrasir af steinþro virduligs herra Nicholai, þar til er borgarmenn makliga idroduz, leidandi byskup sinn aptr i borgina med fridi ok fagnadi. Hver er su sott, eynd eda vesolld, er eigi grædiz fyrir þessa heilags mannz liquores,

40 1 [halfur heimains 1 Cð. 2 saal. 3 Cdd; byrgduz 2 Cdd.

likamlig ytri sar fyrir vidsmior, en sullir ok hverskyns innanmein fyrir vatn, sva at andadr Nicholaus veitti tvennan læknisdom ollum þurfondum sik truliga heimsækiondum, at alldri megi endir verda þeira velgerninga, sem hann vandiz ollum veita innan sinna lifdaga. Nu er hann undir lok lidinn, en hvat gera siukir ok sarir, 5 dumbir ok daufir, diofulodir eda kararmenn, krankir eda kreptir, blindir eda brotfallnir¹, veykir, veslir eda vanmattugir, hrumir eda haltir, utan kriupandi skrida fram at þessum andlausa likama, bergiandi eda smurning takandi af þeim haleitazta sveita, er signud steinþro virduligs herra Nicholai gefr ut af sinni fehirðzlu i krapti 10 otoluligra iarteigna. Hvar ek syndugr madr ok omakligr, segir meistari Johannes, ma vitni um bera, þviat þria tima, sem ek kom at bidia fyrir syndum minum vid grof herra Nicholai, bergda ek því blezada vatni, er fleiri velgerninga veitir þurfandum, en nockurr megi telia. Sva stendr þessi andadr erkibyskup i heilsugiofum til 15 beggia handa sem adr lifandi i likamanum, eigi at eins þar sem hann hvilir fyrir sina limu, helldr um alla heimsbygdina, hvar sem hans signat nafn er kallat med rettri tru; hann frialsar naustadda i skipbrotum ok i midium siofargangi ok leidir til blidrar hafnar sik kallandi, leysandi serhveria i brott af haska bædi a sio ok a landi; 20 hann grædir allzkyns sottir, gofgandi allri verolld sem guds postoli, godr bæna ok miukr i aheitum, sem verolldin vattar; þviat þessum vars herra vin eru kirkiur smidadar, vigdar ok at verdugu helgadar ok tidir sungnar med hatidligri gleði a degi hans heimferdar. Idulig minning er hans ger med bænum ok godum verkum, þviat hans 25 nafn er sætt ok hugþekt ollum kristinnar sonum; adrir lata fyrir astar sakir likneskiur grafa eda penta undir hans nafni, at því iduligri se hans minning i sannri godfysi. Senniliga fylliz þat i þessum guds vin, er salmaskalldit syngir til lofs varum herra sva segiandi: *Mirabilis deus in sanctis suis*, þat norrænaz sva: *dasamligr* 30 er gud i sinum helgum monnum. Uefasamliga er gud *dasamligr* i sinum vinum, þviat hann veitir i sinum almætti upp i þeira dyrd þat, er enn segir salmaskalldit medr þeima hætti: *In omnem terram exivit sonus eorum*, þat segir sva: hliomr þeira geck ut a hveria iord. Senniliga fyllir drottinn spamannzins rodd i sælum fedr 35 varum Nicholao erkibyskupi *Mirreorum*, þviat hans hliomr er yfir hveria iord dreifdr² ok utrunninn, hliomr heilagleiks ok sælu eilifrar, hliomr himnarikis skiært birtandi med harri raust haleitra stormerkia, at Nicholaus lifir i gudi sæmd allra kennimanna. Nu

¹ saal. 4 Cdd; brotfeildir 1 Cd.   ² dreifr 1 Cd.

þa, brædr minir kiseruðu, glediumz vær allir samt i gudi varum, er sva mikinn ok frægan hefir gert sælan Nicholaum, sva heilagan ok haleitan med allzkyns kryptum ok iarteignum, at hans hliomr er floginn ok fluttr ok fagrliga borinn yfir hvert iardarskaut i
 5 heiminum. Þvi dyrkum vær allir med andligri gledi þessa guds vinar hatid arliga, sem hun kemr at hendi, at hann minniz varra naudsynia fyrir þeim sama drotni, er hann skipadi yfir alla sina goda hluti, bidiandi at vær samlagimz eptir heiminn sigradan eilifu hatidarhalldi syngiandi med helgum monnum i himinriki. Ein-
 10 kannlig vinatta er oss gerandi med þvilikum guds kappu med optligri minning i varum bænum ok olmusugjordum, at hann fremi sitt nafn a varum ovinum, styrkliga sigrandi ok at velli leggiandi þa fiandr ok uvini, sem um sitia oss at svikia med ymisligum hætti flærdsamligra bleckinga, leidandi oss med sinu arnadar-
 15 orði til eilifra fagnada brott af ollu yfirbodi varra motetodumanna. En meðr þvi at satt er þat, er vær skrifudum i fyrsta prologo þessarrar sögu, at engi tunga yfir iardriki fær þat fylliliga utskyrtr, hversu mikils valldz ok verdleiks, lofs ok lysandi birtu sæll Nicholaus er fyrir almatkum gudi, munum vær aptr venda til frasagnar
 20 iarteigna þeira, er himneskr fadir vann fyrir hans verdleika, sidan hann fyrirlet veröldina. Þviat helldr synumz vær i þessum framburdi nockut vinna fyrir þa grein, at heidr ok æra virduligs Nicholai reisiz sva hatt i loptid upp fyrir hugskotzaugunum, at tungunnar hræring kemr hvar fiarri nidr; hun kann eigi meira at
 25 tala i sæmd ok virding hans verdleika, en gud almattigr veitir honum, hvat er hann vill bidia, sem vel mun birtaz i þeim hlutum, er fylgiandi fara til styrkingar varra framsettra greina ok skynsemda.

122. Vidrkvæmiligt er, segir meistari Johannes, at til dyrdar virduligum fedr sælum Nicholao skrifim vær þa hluti med skommu
 30 mali, er drottinn vann a varum tímum fyrir hans haleita verdleika, a þann hatt sem her ma heyra. Þa er iarteigna hliomr guds vinar Nicholai mundi, sem fyrr var greint, langt ok vida, hvelit ok hardla sætt hvervetna ut renna, sottu til Mirream otoluligir floekar af fiarlægum heimsins halfum, rikir ok fatækir, gofgir ok
 35 kynstorir, otignir ok sættamair, allir þess erendis at profa eiginligri raun sagða hluti, piggiandi heilsuþot af sialfum gudi fyrir helgan dom ok drengiliga medalgongu sæls Nicholai. I milli hverra er var einn burgeis omatans ríkr ok kynferdugr, er arliga sotti mikinn sio til fundar vid sælan Nicholaum, þviat hans eiginligr rikdomr
 40 var langt i sudrhalfuna stora sigling i brott af Mirrea. Hann var

kvæntir madr ok atti einn son vid husfru sinni, er hann unni stor-
liga mikit, hann var veralldar ríkr med hverskyns audæfum, gulli
ok gimsteinum, silfri ok klædum dyrum. Fyrir þa sok offradi
hann hvern tima vel ok sæmiliga til alltaris ok grafar guds vinar
Nicholai medr miukum bænum ok godfusu hugskoti. Nu berr sva
til einn tima, sem hinn ríki madr er kominn til Mirream a hatidar-
degi guds iatara, at eptir dyrkan grafarinnar heitr hann gudi ok
sælum Nicholao at lata gera fritt ok furduliga mikit upphalldzker
[til upphelldis ok prydi¹ hans kirkiu, at þat hafiz i guds þionostu.
Ok eptir sva gert undir guds vitni ok virduligs Nicholai snyr hann
heimleidis ferdinni. En sidan hann er heim kominn a sinn eigin-
ligan gard, kallar hann til sin einn gullsmid birtandi sitt heit
fyrir honum, segiandi at fyrir fulla amban skal hann smida sva
þungt ker af skæru gulli til kirkiu sæls Nicholai. At fengnu sam-
þycki smidarins, vegr ríki madr honum i hendr sva mikit gull,
leggiandi þar med gimsteina agæta, er kerit skal med pryda. Eptir
sva gert tekr smidrinn vid gullinu ok berr til smidiu². Er af þessi
smid miok skamt at tala, þviat allr meistaradomr enn agætazti er
þeim smid innan handar, sva at hann furduliga undrar sialfan sik,
hvi hann matti ser sva olíkr vera allan hagleik frammi at hafa,
grafa ok gimsteinum setia, líka ok samkvamur³ sundrteknar undar-
liga vel formera, sva at þessi gersimi var hinn mesti hnossagripur
fyrir allar greinir.

123. 3 Nu sem kerit er algert, kemr gullsmidr a fund ríka
mannz, synandi honum sagda gersimi ok af hondum reidandi sva
mikinn þunga smidissins, sem þeim badum vel samþyckir. Þvi tekr
hann makliga amban fyrir sitt erfidi med vinattu ríka mannz ok
morgum sæmdarordum, at hann se frabærr odrum smidum. Tekr
nu ríki madr kerit i sitt valld ok hefir skamma stund geymt, adr
en uleyfdr agirndarbroddr smygr⁴ hans hiarta sva hart ok hormuliga,
at þenna godgrip, sem Nicholaus atti, dregr hann undir sina drotnan
blecktr ok brogduliga svikinn fyrir fegrd kersins ok ofmikla fiarins
agirni, sva at hann er einradinn i þeima hlut, at þetta ker skal
Nicholaus hafa med engu moti, ok skal honum gera ker annat
med iofnum kosti, en þetta, sem adr var forkunnar vel smidat,
kallar ríki madr sitt bordker dreckandi af því, þa er hann hellt
mest hof inni. Sva lagdi hann mikla virkt ok metord a þetta
ker, at engi þionostumadr skyldi því upp skenkia, utan son hans

¹ [*saal. 1 Cd*; þangat til 3 *Cdd.*   ² smíðdar 1 *Cd.*   ³ Gullsmidr
berr fram ker Nichol. hyskups *Overskr. Cd. Holm.*   ⁴ stingr 1 *Cd.* 40

ok husfru skyldi þat hafa [med hondum¹, en engir fleiri. Ok sem þat er sva kærliga fadmat, er greindr gullsmidr kalladr i annan tima a gard ríka mannz þess erendis at taka ut gull ok gimsteina sva mikit sem fyrr, smidandi þar af annat ker sælum Nicholae. 5 Hvát er hann iatar sik giarna giora munu, ok þo at þarflausu, þviat su gipt hefir nu fyrirlatid hann, er þann tima var med honum, sem hann smidadi guds iatara sælum Nicholao.

124. 2 Hvát þarf her langt um at gera, greindr smidr berr þetta gull til stedia nidr steypandi ok alla vega med sinni kunnattu 10 eptirleitandi at gera sva fritt ker ok vel formerat sem i fyrstunni. En þat verdr þvi sidr, sem hann freistar framar til, þviat þetta staup er med guds vilia ok hins heilaga Nicholai sva stint ok ovikianligt, at engiskyns list verdr sva vidr komit at dugi, er sa hinn beztí at gefaz upp ok leggja af þarfleysu erfidi, medr þvi at ecki gott tekr i 15 adra hond. Sva giorir smidrinn, less saman gullit ok færir ríka manni, segiandi allt sem [gerdz hefir i þessu efni³. Tekr nu burgeis vid fenu ok vardveitir, eigi enn vendandi til yfirbotar sinnar agirni fyrir þvilíkar iarteignir, helldr halldandi sem adr sagdan grip sæls Nicholai med þeim hugrenningum, at þetta gull, sem eigi 20 vard smidat, ætlar hann at offra yfir alltari guds vinar, þvilíkt sem þat skuli vera skadi kirkiunnar i Mirrea, er kerit vard eigi gert i sidarra tima.

125. 4 Nu lida dagar þar til, er nalgaz hatid sæls Nicholai. Lætr nu ríki madr skip bua med fridazta kosti hládit ollum þeim 5 gognum, er honum voru naudsynlig i þessa ferd. Husfru sina ok einga son þeira lætr hann med ser fara, hefir hann ok rued ser kerit goda i sva einkanligri virkt, sem fyrr matti heyra. Nu sem hann er buinn med agætu foruneyti, sem veralldar mektin hefir i gnogum rikdomi, lætr hann i haf ok fær blidan sunnanvind med 10 fogru byrleidi, sva at skiott stíkar hafit. Ok er sior var nærri halfsottr⁵ til Mirream, er byrr hardla skemtiligr einn dag; þíckir ríka manni þa vel at fara ok farsælliga gefa, ok giorir sik gladan ok katan i skipinu talandi sva til sonar sins: «Son minn, segir hann, nu er godr byrr ok gott i flokki; taktu ker ockart hit 15 goda ok ber mer med vini.» Ungi madr hyggz at gera, sem honum er bodit. En þann tima sem hann hefir kerit upp tekit af sinni

1 [i hondum med orlofi 1 Cd. 2 Onytiz gull ríka mannz *Overskr. Cd. Holm.* 3 [greiniligaz, svo ath eingis er hann um kunnandi 1 Cd. 4 Sonr burgeiss fellr utan þorðz i mid(!) *Overskr. Cd. Holm.* 5 halfnadr 1 Cd.

hreinuztu hirdzlu, þar sem hvergi matti duft a falla, syniz honum þó sem renna þurfi innan, adr hann skenki, ok berr undarliga flíott ut af saxinu til siofarins med þeiri ætlan at hreinsa kerit¹. En þegar i stad sem kerit nalægiz sioinn, er því líkazt sem ein bara risi i'opit kerit sva hart, at þegar verdr unga manni laust med sva miklum felmt, at þar steypiz hann sialfr utbyrdiss eptir. Er nu skipit fullskrida ok snarar hart, sva at engi er van i, at unga manni verdi borgit. Skilr sva skíotliga med þeim fedginum, sem sutfenginn harmr ok kveinkan berr vitni um, at allan eptirstandanda veg til Mirream giorir ríki madr med sutligu angri hiartaligs trega, þvíat gagnstádlígir hlutir makliga tilkomnir pína þat agíarna hugskot til sættar víd gud ok sælan Nicholaum erkibyskup fyrir greind afbrot.

126. Nu sem ríki madr kemr til Mirream, gengr hann inn i heilaga Syon framfallinn fyrst til grafar vírdulígs Nicholai, en síðan upplukandi sinn thesaur offrar hann yfir alltari guds vinar þat sama gull ok gímsteina, sem fyrr greindum vær. Ok eígi seinna en hann víkr i brott fra alltarinu, er gullit osyniliga upptekit ok fleygt langt i brott a kirkiugolfit sva sem i hermd ok mikilli reidi. En er opt nefndr burgeiss sér þvílíkt þottabragd volldugs herra Nicholai, ídraz hann geysi miok sinnar agírni, íatandi opínberliga med tarum fyrir ollum næverandis monnum, hversu hann hefir blektr vordit i sogdu efni ok heitrofi i moti gudi ok hans bezta vín Nicholao erkibyskupi. Kunnigt giorir hann her med, hversu hann tyndi fyrir syndagíalld eínga syni sínum i mídiu hafi, hvat er allt saman godfusir menn harma miok, þvíat þeir skília sælan Nicholaum stygdan i þessu mali. Sem her er komit, semr ríki madr heit annat til almattígs guds ok vírdulígs Nicholaum erkibyskups, at hann skal gefa mikinn part allra sinna audæfa til heilagrar Sion med þeiri bæn, at sæll Nicholas arni þess víd almatkan gud, at son hans komi aptr med eínhverium hætti. Sem hann hefir fest heitit, gengr eínn ungr madr inn i kirkiuna berandi hardla frítt gullker, sér i hendi, hverr er skíotliga kenniz af fedr ok forúneyti, at þar er kominn ungi madr, er utbyrdis steyptiz i mídiu hafi. Víð þessa syn verda menn bæði gladír ok ottaslegnir spyriandi innvírduliga, hversu gud hefði hans líf vardveitt i siofar haska, eða med hverium hætti nu væri hans þarkvama. Hann svarar þeim roskínmannliga sva segiandi:

¹ innan 1 Cd.

² Her kemr ungi madr aptr *Overskr. Cd. Holm.*

³ næverandum 1 Cd.

«Undriz þer matuliga miok minna ferd, þviat hun er eigi ordin eptir mannligum hætti, heldr sva stormerkiliga, sem [er i guds vitordi]. En þat kann ek at segja her af, at þegar sem ek steyptiz i kaf ut af bordinu, var tekit i mot mer sva godmannliga i sionum nidri, at engis kyns atfall matti granda minu lifi; þviat þar var fyrir einn gamall madr ok gofugligr skylandi mer fra siofar-ganginum ok allan tima fylgd veitandi, þar til er hann leiddi mik a græna iord her nærri stadnum, hverfandi þa skiotliga brott af minum augum. Geck ek sidan þessa skommu leid til kirkiunnar
 10 halldandi, sem þer siait, þetta ker minni hendi, er allan tima bar ek, sidan ek fell i forad bylgjunnar.»

127. At heyrdum sva miklum ok stormerkisfullum tidendum lofa allir nærverandis menn ok aheyrandi sannan gud ok sælan hans elskuga virðuligan herra Nicholaum, hverium riki madr
 15 offrar nu þat sama ker med fagnadi, sem fyrr sigradi hann med agirni. Helt hann sidan vel ok fagrliga oll sin heit, verðskylldandi at nyiu sæla vinattu guds elskara Nicholai, hveria hann hafdi hrært¹ i moti ser med optnefndu heitrofi. Er her endir sagdrar iarteignar meðr þeiri grein, at vær, er þvilika hluti heyrum lesna
 20 gudi til tignar ok hans iatara, skulum eigi þegja i moti sem daufir menn eða skynlausir, heldr eru hiortun uppreisandi ok tungunnar framburdr til greidandi at lofa, dyrka ok vegsama allz-valldanda gud, er sva fremr sik dasamligan i sinum helgum monnum blezadr einvalldzkonungr per omnia secula seculorum. Amen.

128. Kaupmadr einn var i Licia nalægr Mirree siglandi i milli landa, furduliga rikr um tima med hverskyns audæfum, er plagast i þeim halfum, klokr madr ok kænnt i þess hattar afla, sem verolldin vill hafa. En meðr þvi at heimr sia er miok brogdottr ok valltr, leidandi nockura [til fullsælu fra skemd ok oreign, en
 30 flettandi suma fiarhlutum skrydandi fatæktar brigzli³, geymir nefndr kaupmadr, sem stundir lida fram, uvitrlega sinu gozi, halldandi sik dagliga miok metnadarsamliga meðr dryck ok krasum, gerandi veizlur stinnar veralldarhofdingium med fegiofum sæmiligum glutranliga, veitandi vin ok vist leikorum ok fontum sik
 35 lofondum sva oforsialiga, at eigi litaz hann fyrri um, en uti er enn sidasti penningr, ok hann er volltinn af sæti virðingarinnar nidr i brigdzli ok kinnroda fyrirlitningar, þviat engi vill honum luta, sidan penningrinn ma eigi ambana. Nu sva rikr sem hann

¹ [gud veit 1 Cd.   ² adr hert 1 Cd.   ³ [fra fullsælu til fatæktar-bælis, en suma fra oreign til mektugra metorda 1 Cd.

hafði adr verit, er honum því ollu þungbærri ugipta sin, ef þar sem hann var barnfæddr skal hann opinberliga stafkarl verða. Því hugleidir hann sínar radagiordir profandi, ef nockurr kristinn madr vill selia honum fe at lani, en hann finnr þann engan, at sitt goz vili lana eda ut lata nema fyrir fulla borgan. En er þessi van er giorsamliga fokin, sækir hann heim gyding nockurn storliga rikan at gulli ok silfri, sem þess hattar kyni er veniuligt, bidiandi, at hann seli honum sva mikit gull at lani. Gydingrinn svarar hans mali: «Hvar er borgan su er þu bydr mer, segir hann, at ek mega hafa mitt godz en bleckiaz eigi.» Hinn kristni madr svarar: «Eigi hefir ek, segir hann, goz til i pant at setia vid þik, ok eigi veit ek þess mannz van her i stadnum, at mer vili sva mikinn fagnat gera at borga penningana.» Gydingrinn svarar: «Þa þicki mer engi van, at ek kasta gozi minu i hendr þer, ef þu hefir ecki annat mer at bida en eina saman lokleysu, þvíat optliga erut þer kristnir menn med engu moti skilrikari en onnur þiod eda fastordari; því anza ek litt, þott þu iatir at luka, ef engi borgar fyrir þik.» Kristni madr svarar þa: «Viltu lia mer þessa penninga, ef ek set i pant virduligt alltari heilagrar Syon, ok ek giori blezadan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, at i nefndan dag skal ek þer luka hvern halfan penning ok heilan, sem nu lanar þu mer i mina naudsyn.» Gydingrinn svarar: «Nicholaum, þann er þu nefndir, truir ek senniliga vera godan mann fyrir hæsta gudi, þvíat margir vatta hans kraptaverk ok iarteignir fagrliga skina, ok med því at ek truir hann fyrir sagdar greinir bædi mikinn ok mattugan, vil ek senniliga lana þer penninga mina undir hans nafni ok trulofan, þvíat ek veit fyrir vist, at flærd ok prettr oflgaz eigi mer til fiarskada, ef þessi madr Nicholaus vill minum hlut framhallda. Nu ef þer er samt i hug, þa forum til kirkiu þeirar, er þu nefndir, [sva at þetta gioriz endiliga].»

129. Eptir sva talat fara þeir badir saman til heilagrar Syon, ok inngangandi fellr kristni madr a kne fyrir alltari virduligs herra Nicholai halldandi¹ alttarishornit sva segiandi: «Þetta hit heilaga alltari set ek hia þer, ebreski madr, i vordzlu, ok her med giori ek sælan Nicholaum trulofanarmann fyrir mik, i hvers augliti ek iatar heitandi stadfastliga at luka þer aptr hvern þann eyri i nefndan eindaga, sem þu lanar i mina þrönging med sonnum godvilja.» Þessi gerd oll saman likar ebreska manni hit bezta. Fara þeir til herbergis eptir greindan skilmala, greidir þa ebreski madr gullit

1 | at þar geriz endir a 1 Cd.   2 hondlandi 1 Cd.

af hendi sva mikít, sem adr hafdi hann íatad, ok sva gládliga, sem hann hefdi fengít fríduztu borgan allra sinna penninga. Tekr hinn kristni madr nú fyrra hatt, fæz í kaupferdum til ymissa stada, veriandi þessu gozi sem bezt kunni hann til avaxtar, hvat er
 5 innan lítills tíma guðlig blezan ok arnadarord sæls fodur Nicholai margfalldar sva miok til aukningar, at sagdr kaupmadr gioriz fullríkr í annan tíma. Kemr hann sva til Mirream at lyktingardegi fiarins, er þa nálægr ok gnogr ríksdomr at luka bæði skíott ok vel hvern þann penning, sem honum var lanadr. Því kemr ebreus í
 10 logligan tíma heimtandi sitt goz. Kaupmadr svarar þessi skulld hardla vel í fyrstu, bídíandi ebreska mann lítillatliga, at hann bídí um nockura daga, þvát í þenna punct lezt hann eigi lídugr at luka. En gyðingrinn vill þat giarna. Lídr nú bídstund, ok heimtir hann feít í annan tíma. Kaupmadr bídr enn fresta, ok sva ferr
 15 þrim sinnum í millum þeira, at ebreus vill hafa, en kaupmadr færir íafnan fram tímann, sva at seinkaz utlýktin.

130. Her kemr sem ebreski madr heimtir sitt goz hit fiorda sinn, at díofullinn svíkr með sinni flærðaror ok agírndargalli kaupmannzins híarta sva hart ok umannliga, at hann ottaz eigi
 20 fyrir síalfum guði at vera ómínnígr þeira allra hluta, sem inn voru leiddir í þenna skílmala. Eigi anzar hann sínum guði, baksetíandi blezadan Nicholaum ok hans signat alltari, líugandi upp í loptíð fyrir guð drottíns auglíti, at hvern penning hafi hann honum vel lukt a nefndum degi. En er hinn ebreski madr heyrir upp spretta
 25 sva mikil ósannyndi, verdr hann akaflíga ottaslegínn sva segiandi: «Fyrir hveria sok þorir þú til fiar at vínna sva líotan hlut, þar er þú veítzt í híarta þínu, at ek leða þer fe mítt í þína naúdsyn, ok ek heimti optlíga, en feek engan tíma. Nú gíor sva míkínn fagnad, at ek þurfa eigi at kæra eptir fe mínu í hendr þer, þvát kunnígt
 30 er þer, undir hvers nafni ek leða fatækt þíní penninga mína.» Kaupmadrínn leíðrettíz með engu móti fyrir þvílík ord ok amínníngar, helldr stendr hann harðr í móti sannýndum ok segir hvern penning luktan, vattandi ebreska mann heimta tysvar með agírni hína somu skulld.

131. Opt ok morgu sinni fara þvílíkar greínir mílli þeira, adr ebreski madr berr upp þetta mal kærandi fyrir valldzmonnum ok domorum stadaríns, líoslíga bírtandi allan hatt framfariinn í þessu efni, hversu hann lanadí ok undir hvers trunadí, sva ok hversu optlíga hann heimti ok síðan místi. Kaupmadrínn berr
 40 hit sama fram segiandi sík með rettri vag þetta goz í nefndan dag

lukt hafa vel ok skilríkliga. Nu sem vidrganga heyritz, at hann tok i fyrstu af gydinginum fe at lani, þott vitnalaust segi hann lukt vera, fellr orskurdr a þetta mal, at kaupmadr skal luka skulldina, ella sveria eid at alltari sæls Nicholai, at ebreski madr hafi sitt goz brott tekit fylliliga af haus hendi, sva mikit sem hann atti. 5 Nu sem sia orskurdr er þpinberadr, svarar ebreski madr sva til: «Þau min ord vil ek gud ok goda menn heyra lata, at a hvern hatt sem lygd eda meinsæri, slægd eda brogdottr falsaradomr fær um sidir rangturnat þessu mali, trui ek efalaust, at sa Nicholaus er hlutlauss þvilikra gerda, sem mer trulofadi mina penninga, þviat 10 hann veit ek vera godan mann, rettvisan ok sannordan, ok vis van þicki mer, at honum er i moti skapi, ef uskil eru gior a þvi gozi, sem eigi nadiz odruvís en undir hans nafni ok trunadi. En hvat sem þar er um at tala, þa virði ek litils þenna fiarskada, ef kaupmadr þessi sverr opinberan fortakseid yfir sama alltari, sem 15 hann i fyrstu vedsetti, at hann hafi lukt mer þessa skulld, sem nu segir hann, ok þott hann vinni þenna eid, veit ek rett iafnvíst sem adr, hverium ek lanadi: mina penninga, hverr fyrir víst eigi verdr svikinn fyrir rangan svardaga.» Ek undra miok, segir meistari Johannes, gofugliga tru gydings þessa, er enn var eigi 20 endrgetinn fyrir vatn ok helgan anda til kristiligrar truar, ok truir þo oifasamliga, at gud drottinn i himinríki ok hans virktavin Nicholaus mega eigi sviknir verda eda nockurskyns blektir fyrir þrett eda undirhyggiu. Sa verdr endir þessa fundar, at dagr er akvedinn, nær þessi eidr skal fram koma i heilagri Syon yfir allt- 25 ari virduligs Nicholai. Snua hvarirtveggiu heim til sinna herbergia at sva gervó.

132. Nu i bidstundartima greindra særa víkr kaupmadr eigi sinu mali til hægri handar at fordaz framsettan vada, helldr giorir hann nyfundin rad i mot gudi sinum ok hans signada iatara, smid- 30 andi diupar flærdir ser til andar skada en naunginum til meingerda, eigi geymandi, hversu [ritningarinnar atkvæði pinir² flærdsama, sem guds madr Nicholaus sagði, þann tíma sem hann lifði her i likama, ok enn fylliz i þessum stad sem hinum fyrra: Convertetur dolor eius in caput eius et cet. Þyding þessarra orða er þvilik sem 35 fyrr i bokinni matti undirstanda.

133. Þessi aumr madr smidar einn digran staf med storum knappi holandi innan med sva miklum klokskap, at þar i matti geymaz allt þat gull, er hann atti gydinginum at gjallda. Her vejr

1 saal. 1 Cð; trulofadi 2 Cdd. 2 [ritningarnar segia at kvolin pinir 1 Cð. 40

hann inn i sva mikit gull, ok lykr aptr sidan miok vandliga staf-inn, sva at hvergi ser nyvirki¹ a, ok a þeim degi, sem nefndr var af domaranum, fiolmenna nu hvarirtveggiu, kaupmadr med kristnum monnum, en gydingrinn med sinum brædrum. Hefir kristni madr
5 þenna staf i hendi sva sem [med naudsyniar yfirbragdi fyrir alþydu.²

134. Sem kaupmadr medr sinum kumpanum er utgenginn af sinu herbergi, kemr hann fram snemma dags til klausts guds vinar Nicholai, er stendr a veginum, fram at fara til heilagrar Sion. Kemr þar ebreski madr af annarri halfu sva sem i foru-
10 neyti, hvers undirhyggiuleysi kaupmadrinn hefir at spotti sva segi-andi med flærdsomu hugskoti: «Þo at ockr greini a um nockura penninga, segir hann, muntu ecki sva þrongbriostadr, at þu vilir eigi bera handhofn mina fram til kirkiunnar, er mer verdr miok þung sakir sins vaxtar.» Ebreski madr segir sik þat mega vel
15 giora, engan grun hafandi sva bolvadra flærda. Hugsar kaupmadr nu, at undir eidinn se sva buit oruggliga, at hann megí [fram ganga i nefndan tima 3, þickiz hann nu rettliga sveria mega, at ebreski madr tok af hans hendi sva mikla penninga, sem honum var at luka. En medr því at engi ofdirfdarfullr klokskapr, slægd
20 eða diuphugut speki ma ofgaz i mot gudi, birtaz sagdar flærdir fyrir verdleika dyrdligs guds vinar Nicholai med þeim hætti, sem sidar ma heyra.

135. Framkomandi til heilagrar Syon ganga þeir badir samt inn i mustarit. Leggr kaupmadr þa sina hond yfir alltarit
25 sveriandi diarfliga vidr guds nafn ok sæls Nicholai erkibyskups, at sva mikla penninga, sem hann atti gydinginum luka, hafdi hann skilríkliga reitt ok honum sialfum i hendr greitt. Sva gladr gengr hann i brott fra alltarinu, sem hann hafi unnit hinn bezta eid. En er ebreski madr ser ok heyrir þvílíka hluti fram fara, talar
30 hann sva: «Vel ok gladliga skal ek bida þess tima, er Nicholao syniz hefndir fram at hafa fyrir þenna prett, þvíat honum er kunnigt, hvar sannyndin fara.» Snua nu hvarirtveggiu heim til sinna husa, ok tekr kaupmadr aptr staf sinn ok berr feginsamliga. Ok sem hann er nærri kominn herbergi sinu ok einn samt ordinn a
35 veginum, fellr a hans briost sva mikill þungi, at honum þickir bradr bani sinn nalægr, nema hann kasti ser nidr þar i stad a iordina ok sofni. Ok sva giorir hann i þessum hlut, sem drottinn skipar, at hann legz nidr ok skiotliga sofnar. En litlu sidar er

¹ nyverkan 2 Cdd.   ² [til studningar 1 Cd.   ³ [vel fyrir því framkvæmd fa ok 1 Cd.

þann sama veg fram ekit morgum yxnum fyrir storum vognum; en er fylgiandi menn sia þenna sofanda rett liggja þar a gotunni, sem yxnin skyldu ganga, renna þeir fyrir fram ok knyia a allar hundir þann er svaf, en fa med engu moti vakt hann. Ganga nu yxnin sinn veg ok vilia vist eigi stadar nema, hvat sem fyrir verdr; því hleypr einn vagninn upp a manninn sva akafiga, at i stad hefir hann bana. I þeiri hrid brotnar ok sa brogdotti stafr, sem kaupmadrinn hafdi mestar flærdir undir framdar, birtiz nu yfir hveriu hann bio; skilia nu nærverandis menn ok tilspyrjandi oll þessi svik ut i gegnum. En er ebreski madr spyrr þessi tidendi, rennr hann med ollum skunda fram til mustaris guds astvinar gofugligs Nicholai med skirri roddu þackir gerandi, i milli annarra orða sva segiandi: «Mikla sæmd hefir þu odláz i dag, sæll Nicholae, ok at verdugu, þvíat bædi ertu, sem fyrr sagdi ek, rettviss ok sannordr. Nu hefir þat gerzt i dag, at þeir somu domarar ok meistaramenn borgarinnar, sem heyrdu minn ok kaupmannzins askilnad, hafa nu saman komit i þann stad siandi sinum augum þat mikla fals, er moti þer var fram haft, skipandi mer penninga mina eptir logum, hvar fyrir ek giori þer þackir, godr madr Nicholae, þvíat styrkliga veikt þu vagninum, at ranglætishirdzlan ok svikaforkrinn skyllði sundr brotna ok flærd upp flotna, en ek fa penninga mina. Senniliga sætludu vinnumenn ser ofdul at vekia sofanda eða vognum vikia moti þinum vilia. En eitt stendr enn eptir, át eigi hafir þu giort þat er beidir mitt hiarta; villdir þu veita fyrir bæn mina syndugs ok omakligs, at þessi prettvisi madr risi upp til lifs fra dauda, skyllða ek gydinga tru med ollu afneita, gofgandi Jesum hinn krossfesta alla mina lifsdaga dyrkandi þik sem guds iatara, her med skal ek draga til þessa sidar fyrst mina undirmenn ok alla þa sidan, sem min ord vilia nockurs virda, ef þu villdir mer þetta veita.»

136. Litlu sidar en ebreski madr hefir sva talat, kemr kaupmadr af dauda risinn fram til kirkiunnar med lutu hofdi ok audsynu litillæti inngangandi, framfallandi med tarum ok idranarfullri andvarpan fyrir alltari virduligs fodur sæls Nicholai, iatandi sina sekt ok meinseari i guds augliti, miskunn finnandi, sem allir adrir þagat med idran sækiandi; hvat er gydingrinn siandi undrar geysi miok i sinu hugskoti, vikiandi þegar i stad brott af fyrra atrunadi, heilaga skirn drottins vars Jesu Kristz med ollum sinum hionum ok herbergismonnum feginsamliga takandi, ladandi alla til rettrar truar, er hann matti, eptir sinu fyrirheiti, halldandi sagða sidsemd

med godum fridi allan þann tíma, er guð drottinn veitti honum her í heimi, at hann sitt fyrri líf endrbætti. Hvar fyrir þer se lof ok dyrd, ynniligr fadir Nicholae, er opit settir þitt eyra í mot bænarordum Judæi, fyrr en hann væri hreinsaðr af gyðinga villu
 5 fyrir skirnar stormerki vars lausnara Jesu Kristz. Þar fyrir aflaðir þu enn framlidinn himnakonunginum margan þionostumann, sæll Nicholae, er þu reistir einn af dauda bæði andar ok líkama fyrir þína lofíga verdleika, hverir oss verndi ok styrkliga hlíf moti flærd ok svikum varra uvina, at med þínu bænafulltingi audlimz
 10 vær at koma til þeira fagnada, er þu tokt í ombun þinna gofugligra verka, í hverium þu fagnar siandi drottin himinríkis allrar skepnu skapara, lífandi med frabæru blómi hunanglígara verdleika, þiggjandi hvat af hæsta einvaldi er þu villt bidia, veitandi verolldinni, sem vær truum stadfastliga, otoluliga velgiorninga med arnadar-
 15 orði þinna bæna, hvar fyrir þitt nafn se blezat fyrir utan enda.

137. Hverr megi ordum skyra þa sæmd ok virðing, þionkan ok lotning, er Mirrea, þar med Licia ok enn helldr Asia eda oll austrhalkan, veitir því mæta mustari heilags fodur Nicholai, er alla vega skinn med forpris í þvílíku stortaknablómi, sem greint hefir
 20 verit ok enn mun tiaz í fylgianda máli, þvíat nu er fyllt ok framkomit, þat sem vær fyrr hetum í upphafi þessarr arbæk, at iarteignabord er uppreist ok samkunda fagríga sett. Þetta it blezada bord stendr í heilagri Syon hladið med fridum rettum skemtilígs fagnadar, rettum lífs ok eptirdæmis hunanglígá ilmandum ok meistar-
 25 líga píprandum yfir elld heilags anda í manndyrdum astar ok meínlætis; yfir þetta bord er uppskenktr fysiligr dryckr dyggilíga mílskadr med fremsta lystugleik tveimr liquoribus framras gefandi ut af steinþro vírdulígs guðs vinar Nicholai. Breið er su samkunda, er sámir þetta bord, þvíat af ollum ættum koma lydir
 30 heim sækjandi greinda guðs holl bergjandi af þeim ríkdómi framsettum, sem hverir skília hentilígaz sínum naudsýnium. Til at geyma þetta blezada bord ok dyrazta dryck eru skipaðir margir dyggir þionostumenn ymislígrar stettar, prestar ok klerkar, munkar ok leikmenn, sumir til songs ok sámilígrar þionostugerdar, adrir
 35 til voku ok nattlígrar vaktanar, þrídiu til vardhallz ok geymslu daglígrar, at allir hlutir ok sérhverir sva gofuglígs stadar væri íafnan undir umhyggju godmannlígrar astsemdar. Því gafu goðir menn ok guðhræddir sína sonu í greinda guðs vinar þionostu, þottiz sa hverr storlíga vel fyrir síu sínu barni, sem hann let inn ganga
 40 í signadan skola Nicholai fullan med guðlígu astríki, þvíat allir í

Þessi þionostu lifandi unnu hugastum þessum andada erkibyskupi. Hvar fyrir sa madr er miok hatsamligr heilagri guds kristni, sem eigi hlífir sva dyrdarfullum stad, helldr rænir ok ruplar, sem lesit er af einum hundheidnum ranglætis konungi, hverr upp fylliz sva mikillar guds reidi, at hann stridir upp a Liciam marga drepanði, 5 suma meidandi ok nockura þrælkandi med ser flytiandi. I þessi bolvadri herfor sturlar sa daudasomrinn sialfa Mirream med grimdarfullu ofbelldi rænandi mustari sæls Nicholai, gripandi þionostumenn brott af hans fadmi, dragandi undir sitt otrutt valld sem grimmr kvalari. Einkannliga vikr þessi ræda til eins þionostu- 10 mannz, er hann brott tekr af heilagri Syon Cedron at nafni. Þessi madr er vel mentr, kurteiss ok hofdingium tilheyrligr, hiartaliga astrikr til sins lavardz¹ ok lausnara ok hans virduligs iatara. Hvar fyrir varr herra veitir med arnadarordi sins vinar Nicholai, at Cedron finnr miskunn i konungs augliti frials af þvingan² ok þrældomi, 15 þviat konungrinn finnr, hveria slekt ok hæversku hann fagar i sinu medferdi. Þvi gioriz hann hinn fremzti konungsins skenkiari, sialfs hans ker berandi ok fyrir hans bordi dagliga standandi yfrit vel halldinn bædi med klædum ok skotsilfri. En þott honum falli sva giptusamliga sin utlægd, fær hann alldri gladan dag, þviat eigi ma 20 honum or hug ganga, hvat mikit ok ynniligt hann fyrirlet heima i Mirrea; þvi stendr hans asiana æ med hrygdar yfirbragði hiartaligs trega, hvat er konunginum ok allri nærverandis hird gefr vel skilia.

138.. Nu sem arsins kringla leidir nalægan hatidisdag völd- 25 ugs herra Nicholai erkibyskups, angraz sveinninn sarligar en adra tima, þviat hann berr i sinu briosti, hversu Mirrea gledz ok fagnar a þeim degi. Ok snemma dags sem hann stendr med ker fyrir konungs bordi, fær hann eigi temprat sik af hrygdar yfirbragði, hvat er konungrinn hugleidir sva segiandi: «Hvat ogleðr þik, ungi 30 madr, segir hann, med þvi at vær tiam þer dagliga vara blidu veitandi þer hina sæmiligstu þionostu, þar med gnoga penninga ok vinattu allra manna.» Cedron svarar mali konungs: «Satt er þat at segia, herra, at þer gerit vel til min upp a ydvarn hatt, en eigi er þat undranar vert, þoat mer þiki munr þionostunnar þeirar, sem 35 ek var i fyrstu til skipadr, ok þeirar, sem nu er ek i staddr, miok er sundrlikt at standa þionandi fyrir bordi virduligs Nicholai Mirrensar erkibyskups eða vera ydarr skenkiari heidins konungs milli heidinnar þiodar.» Konungrinn talar þa: «Hvat mun þvi

¹ lavardar 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; þungan 1 Cd; þyngan 1 Cd.

vallda, at engi stod moti því, at ek tæki þik brott af Mirrea ok helldi sidan eptir minum vilia, utan annattveggia at kumpan þinn Nicholaus ann þer miklu minna en þu ætlar, eda er hann eigi sva sterkr ok mattugr, sem þu hugsar, þvíat vær tokum þik
5 brott af Mirrea med varum afla; en Nicholaus mun hvarki hafa styrk til ne vilia þik aptr skipa. Eptir sva talat rettir konungrinn hond'sina moti kerinu; en þa er þess eigi kost, at Cedron skenki honum lengr, þvíat i þann sama punkt er hann undarliga brott tekinn af konungsins augum ok settr a sama augabragdi fyrir
10 kirkiudyrum heilagrar Syon heima i Mirrea, rett i þann tima sem kennimenn giora hatidliga processionem umhverfis kirkiuna. Ok er þeir vikia syngiandi fra [sudri til nordrættar] aptr fyrir kirkiudyrnar, sia þeir einkanligan hlut, þat er pionostumann ker halldanda hatt ok kurteisliga, sva sem fyrir hofdingia er vani til.
15 Bera menn i stad kenzl a þenna mann, at þar er Cedron kominn pionostumadr Nicholai erkibyskups, er fyrir tima var utflæmdr i fiarlægt riki. Hvar fyrir dasamlig undran riss upp med lydnum eptir spyriandi, hversu hann væri þar kominn. En hann svarar þeim litillatliga vattandi ser eigi kunnigt vera, hvilikan almatt
20 himneskr fadir hefir a honum framit fyrir arnadarord ok verdleika sins iatara. Segir hann þeim greiniliga, hvat þeir heidni konungr hofdu talat i hans holl rett a þann sama tima, iatandi sik enga grein þess i milli hafa, er hann stod fyrir konungi ætlandi honum kerit bera, ok hann var staddr fyrir kirkiudyrum i Mirrea. Hvar
25 fyrir þat birtiz, at i einu augabragdi hefir hann borinn verit med guds krapti sva stormerkiliga, at yfir kerit, er hann hellt a, hafdi hvergi² stoplaz. Hvat megum vær tala til þvílikra hluta utan samlagaz Mirree borgarmonnum i lofi guds almattigs, er vinnr dasamlig takn ok stormerki fyrir sinn kiera vin Nicholaum nærri
30 ok fiarri. Þvi kriupa honum ok hans likneskiu gratandi kristnir menn um heimsbygdina, sem enn mun greint verda i næsta kapitulo med guds vilia.

139. Su þiod.vestan af Affrika, er heitir Gens Vandalica, stridir nockurn tima i austrveg a þa kristna þiod, er Greci kalla
35 Kalabritidem. Þeirar þiodar getr Gregorius mikli opt i bokum Dialogorum iafnan i þeiri grein, at hon var grimmuz a kristni guds med ranum ok illzkuverkum. Þar setr hann ok optliga þa þiod, er Goti heita, grimman lyd ok illan vidreignar. Eru nefndar þiodir, Goti ok Vandali, nalægar med landastodu sin i milli til vestrar af

40 1 [nordri til utsudrsættar 1 Cd. 2 hvarki steypz ne 1 Cd.

Gricklandi. Nu gera Vandali sva i þessum stad, sem Gregorius berr þeim vitni, at þeir heria upp a erfð hins krossfesta með elldi ok iarni, rænandi kristna menn sinu gozi, leidandi þa suma undir sverd ok oxi, en suma þrælkandi svivirdliga leikna með bondum eda bardaga. Nu berr sva til i einum stad, sem þeir gomlu guds 5 ovinir upp hlaupa bolvandi¹ ok brennandi, hvat er fyrir verdr til beggia handa vida um landit, eydandi með fiandligum grimdarloga, kemr einn son ranglætisins inn i nokkurs kristins mannz herbergi milli annarra sinna kumpana, rænandi ok ruplandi hvat er femætt ma finnaz, sem sidr er til þess hattar hermanna. Ok sem þeir hafa 10 svipt² i brott þat er þeir finna, dvelz þessi heidinginn, sem vær gatum fyrr, lengzt i herberginu sem nokkurs leitandi; hvar fyrir hann fær litid eina mannzlikneskiu setta i leyniligum stad fagrliga skrifada yfir sletta tabulam eptir hætti Grickia. Hann pikiz vita fyrir einkannligt form likneskiunnar bædi hagleiks ok harskurdar 15 ok klædabunadar, at þetta mun pentad vera eptir nokkurum mikils hattar manni. Þvi tekr hann þessa tabulam berandi með sér leyniliga, gefandi kumpanum sinum enga vissu þessa fundar, þar til er hann finnr kristna menn i hoptum halldna, synandi þeim likneskiuna spyriandi innvirduliga, hvar eptir hon væri formerud, eda 20 hvat hon hefir þyda. Hvat er kristnir menn siandi fella tar i hiartaligum elskugrati vattandi með rettu sannindi, at þetta er likneskia virduligs herra Nicholai, hverr sik birtir i kroitum ok iarteignum lifa odaudliga með sialfum gudi. En er heidni madr heyrir þvilika utskyring skriptarinnar, geymir hann vanvirkliga þa 25 somu pikturam fyrir utan vissu sinna lagsmanna, flytiandi heim með sér til Vandaliæm eptir fullgior illvirki ok herleiding kristinna manna.

140. Þessi madr var storliga rikr sva sem kaupmadr, undir þvi nafni er Greci kalla theloneario, þeir eru vid kendir þat 30 hus, er þeir faga sér til fiarafa, með þeiri uppras at thelon i girzku þyðiz longus i latinu, þat er langr i norrænu, þviat nefndir kaupmenn reisa long herbergi með fridum kosti fyrir þeim markad, er ferikaztr er innan stadar, hvadan af þetta hus kallaz theloneum, en kaupmadr kallaz thelonearius, sitiandi æ dagliga uti eda inni fyrir 35 þessu husi, halldandi til avaxtar með ymisligri kaupstefnu sinu gozi. Fra þvilikri idiu eda kaupstefnu kalladi varr herra Jesus Kristr Matheum i sitt foruneyti, er sidan vard, sem kristni veit, bædi gudspiallamadr ok postoli, hvat er skyrt vattar heilagr

¹ brælandi 1 Cd.   ² skyft 1 Cd.

Gregorius fyrr nefndr, þa er hann skýrir evangelium Manifestavit se Jesus.

141. Greinda framferd hefir sagdr Vandalus eigandi mikit hus gnogliga giætt gulli ok silfri, dyrum steinum, klædum agiæt-
um ok allra handa þingum. Hann var kvæntr madr ok atti son
med husfru sinni; fyrir þa grein var hann herra yfir hyski morgu
ok miklum rikdomi. Nu med því at hann elskadi theloneum meir
en nockut annat, þvíat þar voru hildir, sem fyrr segir, allir hans
gripir ok gersimar, berr hann likneskiu sæls Nicholai inn i þetta
10 herbergi. Ok sem hedan lidr skammr timi, kemr hann einn dag
til hussins, lykr upp ok gengr inn vikiandi þar til, sem hann hefir
sett likneskiu virduligs Nicholai, sva segiandi: «Þat er undarligt,
Nicholae, segir hann, at þu stendr her inni sva sem undir geymslu
minni ok hefz ecki at; nu gack ut ok statt frammi i dag ok ver
15 geymslumadr fyrir husi þessu, ok eigi sidr i nott, þvíat ek a i
brott skyldugt erendi, sva at ek fær eigi fyrr heim komit en i
morgin.» Eptir sva talat tekr hann likneskiuna berandi ut af
husinu setiandi upp yfir dyrnar sva sem til vardveizlu, gangandi
20 brott sidan fra opnu herberginu, sva gladr fyrirlatandi sina fullsælu
undir fyrr sagdri geymslu, sem marga vardhalldzmenn ok trulynda
hefði hann skipat til vakrligrar umhyggu.

142. Hvat eru þvílíkir hlutir nema undranar verdir, at heid-
inn madr ok agiarn giorir sialfr rad til eptir natturligum hætti,
at hverr hans penningr se brott stolinn; hvat hefir þyda sva undar-
25 lig trua i heidnu briosti, utan guds forsia vill ok skipar i þion-
andum greinum, at nafn ok virding hans vinar Nicholai kynniz i
Affrika heidnum þiodum. Senniliga styrkir þessi hlutr þat, er
segir hinn mikli Gregorius, at heidnir menn eru eigi trulausir,
þott þeir se eigi fyrir vatn hreinsadir.²

30 143. Þessu næst er þat segianda, hversu Nicholaus vaktar
geymsluna, þvíat hann er skipadr yfirskygnari mikils fiar at opnu
herbergi, en [eignarmadr hvar fiarri³. Hvat ma rettara synaz en
agiætr fehizlumadr leitar ser nyrta utvega, geymandi gozit, fra því
sem flestir adrir. Sa er alþydligr hattr at strengia aptr dyr ok
35 lata lasinn geyma, en Nicholaus gerir eigi sva, hann vikr fra
vardhalldinu um tima leyfandi ranglatum valld yfir hafa, at því
sterkligar ok stormerkiligar megi hann sidan alla hluti aptr vinna;
þviat sama dag sem þiofar ok ransmenn renna fyrir þat herbergi,
siandi olæst vera en hyggiandi engan vardhalldzmann giæta, gera

40 1 ofdyret 1 Cd. 2 [tilf. 1 Cd. 3 [eigandi hvergi i nandir 1 Cd.

þeir rad sin i millum, at a næstu nött, sem myrkt er vordit, skulu þeir þar koma ok stela, sem mest mega þeir orka. Sva giora þessir myrkranna synir saman komandi, sterkir menn ok storir, lærdir i lymsku ok miok slægir i stuldum, sva mikilvirkir, at a þeiri somu nött rydia þeir þat hus ok rupla sva giorsamliga, at ecki er femætt eptir. Stendr sva husit tomt um morgininn, er thelonearius kemr heim. En er hann ser allt autt ok þar svartazt, er gullit hafdi legit, skerz¹ hann innan med hvossum skadabroddum sinnar missu, tonnum gnistandi ok hatt æpandi, sem titt er þeiri þiod, ef hon verdr fyrir harmi. Eptir langa veinan ok grat ok 10 morg onnur ill læti snyr hann fyrir likneskiu sæls Nicholai siandi grimmum augum ok ygri asionu moti henni, talandi sem til skynsemdarfullz lifanda mannz sva segiandi: «Hvat gerdir þu, Nicholae, er þu geymdir eigi fiar mins, sem ek baud þer. Ek setti þik godan mann sva sem forstiora þessa hus; en nu fær ek eigi¹⁵ skilit, hvat þu lezt þer skylldra synaz en vernda þat fyrir þiofum ok ransmonnum. Nu fyrir þa sok at ek setti mina fiarhluti upp a þina dygd, heimti ek þa alla ut af þinni hendi; því kios um tva kosti, giallt mer aptr penninga mina heila ok uskadda, ella stendr þu i stad undir þeiri hudstroku, sem mesta ma ek þer gefa.» 20 Nu sem hann ser likneskiuna ecki linaz vid þessi hotanarord, gripr hann mikinn þust beriandi likneskiuna bædi hart ok titt, þar til at hann er miok modr. Þa talar hann: «Nu hefir ek golldit þer nockut fyrir vangeymslu þina, en þo er eptir meira, þvíat i elldinn brennanda skal ek þer kasta, ef þu daufheyritz vid²⁵ at skipa mer aptr penninga mina. Nu mun ek bida til morgins, at þu megir fordaz þat er ek ogná þer.»

144. Milldr ok blezadr iatari guds sæll Nicholaus sampinuz sinni likneskiu, sem hann sialfr þyldi greinda vanvirdu, takandi a sik syniligt yfirbragd a þeim sama degi, gangandi at ovoru þar 30 nærri, sem vandir þiofar skipta sinu ranfengi. Hann talar sva til þeira, sem her ma heyra: «Hvat giori þer, vandir menn ok veslugir, saman sitiandi sem hluti gerandi yfir því gozi, sem þer eigitt engan hlut i, helldr stalu þer i nött fra þeim rika manni hvern eyri þann, sem her er saman kominn. Hvi voru þer sva heimskir ok 35 vitstolnir, at þer ottuduz mik eigi, þar sem ek var skipadr geymslu-madr allz fiarins, ok ek sa upp a, þa er þer stalut hvivetna, þat til marks, at ek kann greina nafn ok kyn serhverra hluta, gull ok silfr hafi þer sva mikit, dyra steina sva marga undir því nafni,

klædi agæt sva morg med því kyni, sva adra hluti ok sérhveria, sem ek merki med því nafni. Nu fyrir þa sok er þer giordut sva illa ok umannliga, at þer drogut undan minni vernd þat, er mer var a hendi folgit, var ek barinn saklauss fyrir ydra skyllð bædi med þust ok þungum ordum. En nu vil ek segia ydr fyrir vist, at ef þer berit eigi aptr hvern penning heilan ok halfan i kaupmannzins theloneum, skal ek sva um ganga, at ydr se skamt til þess mesta ofagnadar, sem þer þurfit hafa, þvíat eigi seinna en i morgin skal ek kunnigt gera stadarins rettara, hversu þer hafit liotliga giort ok illmannliga, kastandi ydr alla samt i daligstan dauda, ef þer dirfiz min ord bakverpa ok eigi fullgiora.»

145. Sva segir hann i mikilli roksemd. En þiofar verda hræddari en fra megi segia, þvíat þeir ætla nockurn borgarmann sed hafa sina giord ok fyrir þa grein sva kunnliga fra segia. Þvi sucka þeir engum hlut af því gozi, berandi aptr næstu nott hvern penning i þann stad, sem adr hafði verit. Sva kemr husheirrann til um morgininn, siandi a badar hendr sina eign aptr skipada, fellandi tar fyrir fagnadi þvílíkra iarteigna, gangandi litil-latliga med blidtu andliti fyrir likneskiu sæls Nicholai kyssandi hana kærliga fadmandi, fogrum ordum sva talandi: «Heyrdu, heilagr fadir Nicholae, rettvis ok trulyndr, milldr ok miskunnsamr, pionn hæsta guds! há há herra minn, hversu mikill ok mattugr, hversu haleitr ok heilagr, nalægr ok heimoligr þu ert vordinn oðaudligum konungi almattigum gudi, hverium þu dyggiliga pionadir sem godr riddari, þa er þu lifdir a iardriki, af hverium þu tokt sva mikit valld, sem nu provaz, at þu matt gera þvílíka hluti, sem nu eru syndir mer heidnum manni fyrir þina milldi. Þvi skal ek fra þessi stundu trua a Krist ok a þik.» Tok þessi madr sidan tru vars herra Jesu Kristz, takandi heilaga skirn med ollu sinu hyski, giorandi kirkiu til sæmdar sælum Nicholao, i hverri er hann pionadi med sinni husfru ok sonum, dyrkandi gud drottin ok hans elskara sælan Nicholaum. Fyrir þvílíka atburdi þroadiz hogliga virduligt nafn Nicholai erkibyskups milli heidinna þioda sva framt, at þeir pionudu honum margir, sem eigi hofdu kristnina tekit, sækjandi heim hans signada likama med fremstu pionostu, er þeir kunnu gera.

146. Eigi ætla ek, segir meistari Johannes, at finnis sva fiarlægr stadr cyddr eða leyniligr i allri heimsins kringlu, sva vitt sem verolldin byggiz, at eigi hafi heyrt ok feginsamliga fregit lof ok iarteignagerd gofugligrs herra Nicholai. Eigi at eins bera hans

verdleik vitni oll herod ok breidar halfur Grecorum, er næst standa hans lifi ok iarteignagiord sakir veralldligs ættboga her i heiminum; helldr allt austrriki med ymisligum ættum; heidnar þidir lofa hann, dyrka ok vegsama vida um verolldina a greindum iordum med ymisligum tungum, heidrandi hans grof ok heyrandi hans lof i kryptum ok iarteignum. Heyrt hefir Italia ok oll Romania hina somu frægd a nyium tima, syngiandi sælum Nicholao arligt festum i sonnum fagnadi vel ok gladliga, sæmiligar kirkiur reisandi, eflandi ok helgandi honum til lofs ok dyrdar fyrir viderni margra storlanda ok konungsrikia, sva framt at hans hunangligt nafn er flogit allt i nordanverda kristnina; þviat engi fagnadarstadr guds i himinriki ma sik byrgia brott af hans lofi. En þat er vær sogdum, at Italia tæki virdingarlof Nicholai a nyium tima, leidir af þeiri hofutgiptu, er hon odladiz at taka i sinar halfur hans blezadan likama, hvar fyrir þat birtiz satt vera, er vær hofum skrifat af skinandi frægd hans ynniligztu atferdar. Ok i tilbunadi þeirar prydi, er Italia odlaz i sva miklum fagnadi, skulum vær enn þann hlut birta, er Nicholaus vinnr i Mirrea, adr hann fari brott til vestrlanda, at þvi sidr se undranarvert, hver stormerki elskunnar heitleiki þorir frammi hafa.

147. Sva berr til einn tima, at herra keisarinn sendir einn mikils hattar mann i pilagrimsfærd af sinni halfu fram til Mirream med fridu foruneyti at vegsama sælan Nicholaum bædi med tilsoekn ok sæmiligu offri. Nu sem hann kemr til Mirream, gengr hann inn litillatliga i heilaga Syon, kriupandi miukliga til legstadar sæls Nicholai bidiandi hiartaliga, at sa gud drottins vin veiti honum nockut af sinum limum, at hann megi sia ok kyssa. Þess bidr hann fyrir þvi, at heilagr domrinn er sva sterkliga luktr i sinum umbunadi, at engis mannz hond ma honum nærri koma. Hvar fyrir pionostumenn grafarinnar hafa ser til samit sva digra penna, sem þeim borum til heyra, er a proarendunum hafa vordit med guds vilia, at þa ut leidiz fyrr sagdir liquores a skipudum tima fyrir framdratt pennanna. Sem herrann hefir bediz fyrir um stund, ok miok er sidla vordit, heinitir hann til sin einn kirkiunnar pion, segiandi honum sina astundan bidiandi hann profa, at sæll Nicholaus veiti þessa bæn. Giora þeir sva rad sin i milli, at klerkrinn skal profa utrasarvegin til hofdahlutarins, þar sem oleum gafz ut af helgum dominum, þviat riki madr hefir traust a, at guds iatari muni honum huggan veita. Ok sva ferr, þviat eigi seinna en klerkrinn til profar, skytr ut at endanum einni tonn i boruna,

sem straumur bæri, með beinazta framhalldi sva vel ok vidrkvæm-
 liga, at hon nemr stadar i þeim gulliga kistli, sem ríki madr hellt
 frammi fyrir. Er honum nu veitt at sia ok kyssa þann heilagan
 dom guds iatara, hvat er honum þickir ser nu eigi þorf vinna, helldr
 5 ætlar hann med klerksins felagskap at taka tonnina a brott flyti-
 andi leyniliga heim til sinna herada. Hvar fyrir hann lykr aptr
 kistilinn vandliga setiandi yfir eitt alltari þar i kirkiunni. Ok litlu
 sidar ser hann, at kistillinn sveitiz med vidsmiori sva gnogliga, at
 stöd ollum megin. Hann rennr til med ollum skunda, sveipandi
 10 kistilinn einum duki sva sem hugsandi at stemma rasina vidsmiors-
 ins, þviat hann villdi lifsgjarna, at engi madr mætti viss verda
 hans gerdar. En fyrr sagdr dukr ma eigi leyna sva miklum heilag-
 leik sæls Nicholai, þviat vidsmiorit rennr þvi hardara. Tekr nu
 ríki madr at ottaz ok fyrirdiarfaz i sinu hugskoti, at hann megi
 15 helgum dominum leyna eda med ser i brott hafa, ok allt eins berr
 hann yfir fleiri hulningar ok margfalldari, adr hann ferr sofa.
 I þeim sama svefni birtiz honum sæll Nicholas sva segiandi: «Ek
 veitti, segir hann, bæn þina, at þu sæir kyn lima minna, en þat
 er ecki til efnis, at þu berir brott med þer, þviat þat leyfi ek med
 20 engum hætti, at gripiz eda sundr dreifiz i þessum stad nockurr
 minzti partr mins likama.» Sva segir hann blezadr fylgiandi sinum
 ordum sva merkiliga, at um morgininn sem ríki madr til kemr
 ok rannsakar kistilinn, er tonninn brott horfin. Berr þessi hlutr
 vitni med odrum vattum otoluligum, hversu Nicholas erkibyskup
 25 er mikill hofdingi i heilagleiks stettinni, þvilíkt sem allt flíoti i
 nand med iarteignum. Her skilz þat ok annat, at herra Nicholas
 vill lata sinn oskaddan likama ok heilagan dom flytiaz brott af
 Mirrea til vestrlanda, þa er timi kom ok drottinlig forsio villdi
 sva gioraz lata, hvat er vær skulum birta þessu næst med guds vilia.
 30 148. Einvalldzherra himinríkis sem hann hefir dæmt i sinu
 leyndu ok obrígdilígu radi at vitia eda enn helldr birta medr eilífri
 ok skærri prydi þa borg er Barim heitir, byriar hann þessa gerd,
 þa er lídit var fra hans holldgan þusundrat ara atta tígir ok þríu
 ar, en af sigrsaulígrí heimferd sæls Nicholai erkibyskups til himin-
 35 ríkis þríu hundrat ara ok níutígir ok fimm ar. Su borg er vær
 nefndum stendr i Italia ut a Pul eigi miok langt fra fíalli heilags
 Benedicti, þvi er honum þar helgat innan borgar eitt veglígt
 mustari. Þessi borg stendr austr víð síoinn, er þar ríksdomr mikill
 ok margt fíarafi. Þadan er sígling stor til austrlanda medr hveiti

ok odrum kaupskap; hvar fyrir sva gioriz med guds vilia, at Barensis bua sina ferd a þrim skipum hlodnum med hveiti ok hinum bezta kosti ok ætla at sigla kaupferd til Antiochiam. Su sigling gengr miok nærri opt nefndri Licia, er a þessum tíma er vordin med guds domi fyrir miklum bardaga, þviat Tyrkia herr er kominn i ríkit med allzkyns onadum fiandligra illvirkia sva umannliga, at Mirreaborg er víða eydd fyrir agangi sagdra ovina. Er nu endir kominn þeirar hofutgiptu, sem hon hefir lengi neytt, hvat vær truum henni til beraz fyrir ofmíkit syndagialld.

149. Nu er segianda nockut af ferdum fyrr nefndra Barensium, at sva sem þeir hallda i haf samflota, eru þeir allir eins lids berandi saman sin rad med gudligum íblæstri, at þeir skulu taka helgan dom virduligs guds iatara Nicholai brott af Mirrea, annatveggja þa er þeir sigla fram til Antiochiam eda heimleidis. Eptir stadda radagerd fa þeir god vedrfoll ok blida byri, sva at þeir taka farsælliga Antiochiam gangandi af skipum til kaupstefnu; ok fa daga hafa þeir dvaliz i Antiochia, adr þeir verða visir med guds vilia, at þeir kaupmenn eru þar komnir af Italia, er Veneciani heita, þeir eru kendir víð þa iord, er þeir byggia. Barensibus er sagt i hlíodi, at Veneciani hafi i milli sin sva mikil storræði at stela i brott af Mirrea helgan dom sæls Nicholai. Fyrir þenna kvítt ottaz Barensis nockut lítt, rannsakandi vitrliga sva sem undir kærleik ok vinattu milli kaupmanna, hvat Veneciani muni ætla fram at fara, ok skíotliga sem þeir hafa med klokskap eptir leitad, finna þeir satt vera, at Veneciani hafa morg tol stinn ok stor med iarni gior til þess samín at briota kirkiugolfít i heilagri Syon ok bera brott líkama heilags Nicholai af Mirrea borg. Eptir fengna vissu sagdra greina vinda Barensis út i kaupstefnu sem akafazt veriandi sínu gozi nott ok dag, sva at innan lítils tíma eru þeir albunir siglandi brott af Antiochia, sva at Veneciani liggia þar eptir.

150. Sva sem Barensis taka til segls, gefr þeim byrleidi hardla frítt; eru þeir þa katir ok af annarri halfu íhugafullir, hversu gíptuliga þeim gangi þessi ferd, eptir því sem þeir mundu kiosa. Taka þeir fyrr greinda hofn Adriaticum meðr þeiri tilskipan ok radagerd, at síau menn hins fimta tigar herklæddir til handa ok fota skulu ganga upp til borgarinnar, en allir adrir skulu skipa geyma herklæddir fyrir ogn ok aga tyrkneskra manna. Nu sem Barensis koma til heilagrar Syon, ganga þeir inn godfusliga, stílliga ok obreytiliga, a þann hatt sem pílagrimar eru vanir at sækia

til heilagra stada. Eptir godfusa bæn ok miok skamma litaz þeir um ok sia eigi meir en fíora vardhaldsmenn i kirkiunni, til hverra þeir ganga litillatliga sva segiandi: «Þer godir brædr, synit oss, i hverium stad leiddr er likami sæls Nicholai.» Þessir, sem fyrir eru, syna þeim þegar þann blezada stad, hugsandi at pilagrimar muni offra vilia eda bidiaz fyrir heimolliga hia þeim guds iatara, því greina þeir gladdiga alla stodu steinþroarinnar tiandi þær utrasir, sem fyrr voru sagdar. Ok er Barensis undirstanda, hvar liggr su agæta fohirdzla, er einn sva snarr milli þeira, at hann setr digrt hogg med storum hamri a þa hellu, sem efzt er a umbunadinum sva hart, at marmarinn brestr þegar allr i sundr i sma styoki. Leita þeir nu nidr lengra ok finna skiotliga sialft leiddit sniofi hvitara forkunnliga prutt fyrir allar halfur, hvat er þeir siandi ottaz nockut sva mikit storrædi at briota sialfa þrona medr afli, þvíat þeim syniz hættumikit, at sa madr fai guds reidi, sem þat dirfiz fyrstr giora. En er sa madr, sem fyrr hafdi lostit hinn efra steininn, ser þat, at fyrirdiarfaz mun þeira erendi, ef eigi gioriz at meira, því tekr hann sva mikit traust med astarhita i hugskotit, til þess at Nicholaus flytiz i brott af Mirrea, at hann virdir engis i hiartanu, hvat honum kann til beraz, oruggandi sik sva, at hann setr hogg annat eigi minna nidr i sialfa grofina, sva at yfirtabulan springr i stad. Birtiz fyrir þetta hogg mikill fagnadr ok guds miskunn, þvíat berudum helgum dominum dreifiz sva mikill ilmr ok sætleikr um alla kirkiuna, at þeir hyggia sik i paradiso vera, sem nærri standa. Hver megi tunga skyra þvilika dyrd, at daudir limir skulu framar ilma en dyruztu smyrsl eda iurtir, med þeiri grein at grofin er full af oleo, sva at beinin svimma i nidri, þau bein er dyrru eru, mætari ok agætari en nockut gull a iardriki. Þvi se þer lof ok dyrd, oðaudligr gud i himinriki, er sva dasamligan fremr þik margfalldri dyrkan þinna vina, skipandi þeira sálr i haleitri nálgæd þinnar asyndar i sialfu himinriki, veitandi þeira likomum, sem þer likar, ymisliga sæmd ok æru i moti holldzins natturu her i verolldinni; suma lætr þu liggia medr obrugdnum likama at vaxanda hari ok noglum, sem þeir lifi, suma lætr þu snuaz til minkanar, sva at holldit gengr sina natturu, veitandi þar i mot sva miklar yfirvættis gíafir, sem nu voru skommu lesnar af þinum kíerazta vin Nicholao, med ilm ok oleo. Þessu næst lesa Barensis saman helgan dominn sveipandi med hinum hreinazta duki, er sa kennimadr atti, er var i þeira fylgd ok foruneyti, ok eptir sva gert taka þeir vapn sin ok snua til skípa medr ollum

skunda, setiandi helgan dóminn í eitt ker hardla sæmiligt ok fagrt, latandi þegar í háf, er byrr fellr til, lofandi gud í ollum hlutum ok virðuligan Nicholaum.

151. Heilagr domr sæls Nicholai fluttiz brott af Mirrea ellefta dag Aprilis manadar, en tok Barim farsælliga a drottinsdag 5 eptir .xx.¹ daga lidna. Ma þat vitr madr at likendum rada, hverr fagnadr fylla mundi alla goda menn í frabærri gleði þvilikra tidentenda, hvat er lydr Barensis vel birti meðr fagrligri motgongu ok hiartaligri godfysi. Er sunnudagskvældit af skipi borinn heilagr domrinn ok settr med harri processione í kirkiu guds vinar Bene- 10 dicti, er fyrr var nefndr, a sama ari drottins vars Jesu Kristi sem í upphafi greindiz undir tiundu indictione, med allra manna gleði ok hiartaligum fagnadi. Sva mikill guds kraptr var í nefndri kirkiu til iarteigna ok heilsubotar siukra manna fyrir lof ok arnadarord virðuligs herra Nicholai, at drottinsnottina ok annan 15 dag vikunnar urdu heilir af ymisligum sottum fiorirtigir ok siau menn, allir þar innan borgar. A þridiadaginn næsta eptir er heilagr domrinn brott fluttr af Benedictus kirkin, fylgir virðuligr herra Elias aboti honum sæmiliga fram af sinni geymslu í þann stad, er borgarmenn kalla Kurtein. Er þar skiotliga kirkia reist gudi til 20 sæmdar ok sælum Nicholao, prydd ok skipud med allzkyns iarteignum. Sva haleitliga blongadiz þessi borg í tilkvomu sæls Nicholai erkibyskups, at a næstum .vii. nottum, sidan hann kom í Kurtein, urdu heilir fimtan menn ok hundrat med ymisligum hætti ok atburdum. Hvar af vær kunnum fatt at greina sakir 25 fafrædi, en þat sem til er birtir fylgianda efni.

152. Nu sem til sækia greindrar borgar siukir menn ok veslugir af ollum attum, sakir þeirar frægðar sem nykominn Nicholaus giorir þar innan stadar, kemr einn salugr madr í milli annarra af þeim halfum, er undir liggia fræga borg Anchonitanam. Þessi 30 madr var kreptr í likamanum, sva þurr ok visinn í hondum ok fotum, at hann matti hvergi hræra sik, eigi hendrnar til pionostu likamans eda nockurrar gerdar, eigi helldr fætrna til gongu eda nockurar hugganar. Sva veslugr er hann færdr fyrir sælan Nicholaum, ok iafnfram sem hann er tilfluttr af sinum fylgiorum at 35 kyssa umbunadinn yfir settan helgum dominum, verdr hann í stad heill, rettr ok styrkr í ollum limum lofandi gud drottin himneskan fodur ok hans virktavin sælan Nicholaum.

153. Prestr nockurr sarliga vanmattugr kom til Barim a þessum

1 saal. 2 Cdd; .x. 1 Cd.

timum, hann var kyniadr af því kaптuni er Kanumerum¹ heitir. Hann hafði þat vanheilendi, at hann virkti i hrygginn sva hart, at hann matti þar fyrir ecki upprettaz, ok gerdiz hann sva biugr, at helldr matti synaz, at hann skridi fram en gengi. En sva sem
 5 hann sækir heim sælan Nicholaum, minkar verkinn hogliga, ok madrinn rettiz æ iafnfram sem verkinn dregr brott, sva at hryggsterkr ok alheill ferr hann þadan veg sinn syngiandi lof gudi i sæmd ok virding sæls Nicholai.

154. Tvau hion koma med son sinn diofulodan af þeim stad
 10 er heitir Amalphim. Þau eru sarliga hrygg af sva þungum vanmætti sins sonar, bidiandi med tarum sælan Nicholaum, at hann ogni ovininum med ser gefnu valldi ok verdleikum miskunn veitandi sveininum. Ok þat veitir gud fyrir sinn elskara Nicholaum, at sa ferr heill ok frials þadan i brott, sem þangat kom odr ok
 15 illa halldinn. Lofudu hans fedgin varn herra Jesum Krist, er utolulig takn vinnr fyrir sinn vin sælan Nicholaum.

155. Enn i milli annarra salugra manna eru borin til Barim tvau born af einum kastala, sveinn ok mæ. Hafði sveinninn sva þungan krankdom i kvidiaum, at [honum matti engi fæda setna²
 20 eda nockura dygd gera³, en mærin var aflaus ok vanmattug i ollum likama, adr Nicholaus erkibyskup grædir þau bædi sva vel, sem bezt þurfti, veitandi hvarum likamanum þat er adr vantadi. Hvar fyrir þeim se lof i verkum sæls Nicholai, er lifir an enda um allar veralldir verallda.

25 156. Nockurr fataær madr kom af því þorpi er Barrochia heitir, hann flytr til Barim eiginkonu sina kararmann, sva aumliga ok aflausa, at hon matti engan lim hræra utan tunguna. Þessa eflir mattugr Nicholaus gefandi godan styrk hverium sem einum hennar lim til sinnar þionostu, sva at þadan gengr hon alheil
 30 lofandi gud ok sælan Nicholaum.

157. Ambatt eins ríks mannz Sepontini er flutt til Barim af þeim stad er Dalmatica heitir, hon er bædi líkþra ok kryplingr, adr gud drottins elskari litr hana med sinu miskunnarauga, rettandi beygt en hreinsandi saurugt sva vel ok stormerkiliga, at konan
 35 nadi fullri heilsu at fagna i alla stadi med hreinni hud ok hægum lidum, hvar fyrir hon lofar sannan gud ok sælan Nicholaum erki-
 byskup.

¹ saal. 2 Cdd; Canvinerum 1 Cd; Rannumerum 1 Cd; Canniterum 1 Cd.

² saal. 2 Cdd; siatna 1 Cd; liggia 1 Cd. ³ [hann matti enga fædu

40 eta eda mellta 1 Cd.

158. Aunnur kona nefndan stad heim sækir með sva undarligum vanmætti, at hun hafði born getit ok fætt sem adrar konur, en briost hennar voru þurr hafandi enga natturu eptir kvenligu edli at gefa miolk barninu. Af þessum bardaga frelsar sæll Nicholaus þessa konu steypandi godum kosti i hennar likama, sem 5
nattura bydr annarra kvenna, hvar fyrir hun lofar sinn grædara dyrligan i valldi ok verdleikum sæls Nicholai.

159. Sveinn nockurs ríks mannz er borinn til Barim a greindum. miskunnartima, hann var sva veykr i nedra hlut likamans, at hann matti alldri ganga a sinum dogum, fyrr en Nicholaus erki- 10
byskup blezar hann veitandi styrka fætr til allra þionostu vid bakinn eptir gudligri skipan; hvar fyrir þeim se lof ok dyrd, sem eiginliga kallaz hofut ok prydi valdra manna.

160. Fataécr madr var i einhverium stad miok vanheill bædi hondum ok fotum, sva at hann matti hvergi ganga ok enga at- 15
vinnu ser afla. Penna mann dreymir eina nott, at biartr madr stædi hia honum sva segiandi: «Fyrir hvi liggr þu her ok sækir eigi til Barim sem adrir siukir menn?» Siuki madr svarar: «Herra minn, ek ma hvergi fara sakir krankra fota.» Draum-
madrinn segir: «Þu matt senniliga fara, ef þu villt.» Eptir sva 20
talat vaknar fataéci madr styrkr ok alheill i ollum likama. Er nu kost at sækia heim i Barim þann, er vær truum honum birtz hafa, þat er at skilia sælan Nicholaum guds iatara.

161. Riddara nockurum var gerr leyniligr fiarakadi. En þa sök berr hann upp a einn mann med getu einni saman; ok er sa 25
gengr eigi i moti gerdinni, hoggr riddarinn til hans med sverdi veitandi honum mikit sar i hofudit. Hvat er illa hafðiz ok miok spilltiz, sva at vall modkum ok holldfua. Þa sækir sia madr til Barim bidiandi ser miskunnar, hvat er honum veitiz med agætri
gíof bradrar heilsubotar gudi til lofs ok dyrdar ok sælum Nicholao 30
til sæmdar ok virdingar.

162. Af Gallis koma tvær konur, onnur blind en onnur diofulod, fa þær þat erendi, at Nicholaus gerir þær badar heilar, adra frialsandi af diofi en annarri gefandi syn med skiærri birti. Offradi su er synina feck tva silfrbolla, setta med agætum steinum, 35
sva formerada sem mannz augu, til vitnisburdar stortakninu. Þvili-
lik eru verk sæls Nicholai, ok þau onnur fleiri, sem engi tunga fær talit i verolldinni, þviat allr heimr er fullr med hans frægd ok birti; hvar fyrir þessi bæklingr ma kallaz hinn minzti smakvistr af þeim blomganda vidi, er upp rann i guds vingardi, þa er sæll Nicho- 40

laus fæddiz i guds kristni. Senniliga er þessi saga litill dropi af því stóra iarteignavæmi, er gnogliga gek ut af fyrr greindum avexti, ollum tilsækjandum gnogan heilsudryck skenkiandi, hverium eptir sinum naudsynium. Hvat er þetta, er vær hofum lesit, nema litil afbladning sögu sæls Nicholai, til þess saman tekin at vær lesim a hans hatidardegi, einkannliga minning giorandi hans virduligs nafns i þessum framburdi. Þviat sa dagr er makligr godu lofi, sem sialf hatidin [berr vitni um med sinu hliodi¹. Sa madr, er skilia kann ord ok hliod med prosa ok historia virduligs herra Nicholai, ma senniliga þackir giora sonnum gudi, er fyrir sinn helgan anda veitti þvilikan iblastr mannligu hugskoti, sem her ma heyra af hans gofugligum verdleikum.

163. Af historia virduligs fodur Nicholai erkibyskups segia noekurir þvilikt efni, at einn agætr meistari varð fyrir konungs reidi fyrir þann skyld, at hann hafði prófaz ofblidr dottur konungsins, ok sem konungrinn verdr akafliga reidr, bydr hann þenna mann inn kasta i bidstund haduligs dauda. Ganga þa fram godir menn bidiandi meistara liknar, þott hann hefði illa gert, tiandi konunginum þann mannskada, er gerdiz fyrir hans dauda. Ok sva kemr med godum flutningi, at konungrinn gerir lidugan² hals meistarans, ef næsta morgin færir hann honum nytt historia sæls Nicholai vel diktad ok sæmiliga. Nu sem greindr meistari heyrir þenna þunga skilmala, ser hann talat moti natturu manna. Þvi heitr hann a sælan Nicholaum til fulltings, at hann leysi sitt lif, hvat er honum veitiz med guds vilia undir arnadarordi hans ynniligs iatara, at næsta morgin ferr hann lidugr³ af bondum ok myrkvastofu, berandi adr fram fridan song fyrir konungs hasæti, er sidan syngz allan tima i guds kristni a virduligri hatid sæls Nicholai. Segiz sva her med, at engis heilags mannz historia muni nygert skiotara runnit hafa innan um kristnina, þviat þat fluttiz nær um alla kristnina i hvern stad ena næstu tolfmanadi sakir vinsældar gofugligs herra Nicholai; hvar fyrir sa madr er miok undrandi, er greint guds vinar historia eigi at eins lastadi eda fyrirleit, helldr smadi ok af sinni kirkiu utkastadi, takandi þar fyrir maklig giolld af sialfum gudi framsettr i pinu sins ofbelldis undir hegningarsprota sæls Nicholai, sem liosara gioriz, þa er meir greiniz i fylgianda efni.

164. Sva er skrifat i logtekinni ritning, at einn priorr var skipadr yfir þann brædrasamnat, er undir lytr guds modur kirkiu,

1 [sæmiliga hliodar 1 Cd. 2 lausan 1 Cd. 3 lauss 1 Cd.

er heitir Crux Cristi. Prior þessi var nockut stirdlyndr ok vidr-
skotull i ordum, eigi miok miukr til brædra, þott þeir bædi hann
nockurs. I þann tíma var fyrir skommu diktad fyrr sagt historia
sæls Nicholai, en sungit eigi hvervetna i kristninni. Ok med því
at brædrum er astudigt til þess blezada erkibyskups, skrifa þeir
songinn skilvisliga, hugsandi at prior þeira muni giarna hafa vilia
ok hatidliga syngia lata. En þat for þvers i mot þeira ætlan, þvíat
prior lætr eigi sem hann heyri, þott nockur frægi eða vel tali af
nysomdu historia sæls Nicholai, helldr lætr i nos hans nockut litt
sem med atfyndli. Af þvílíku vidbragdi þickiaz brædr skilia, at
prior er eigi á þeim veginum sem þeir villdu. Þvi bera þeir saman
rad sin, sva sem nalgaz hatid sæls Nicholai, bidia prior orlofs at
syngia i sæmd Nicholao hit nyia historia. Ok sem þeir hafa bedit
orlofs litillatliga, svarar priorinn helldr þungliga, á þann hatt sem
her ma heyra: «Undarlígr hlutr er þat, segir hann, at þer klaustra-
menn vefiz i nyiungum veralldarinnar ok latit ydr eigi þorf vinna
fornar setningar.» Ok med því at priorr svarar þessum ordum i
þungum andardrætti, leggja brædrnir af ok hallda eigi lengra fram
at sinni. Lidr nu timinn, ok rada brædr til i annat sinn, hugsandi
at prior muni nu vera miukari vidmælis en fyrr. En þat er eigi
þann veg med ollu, þvíat nu svarar hann þyngra en fyrr sva segi-
andi: «Eigi þicki mer vis van, at ek gera þat fyrir ydra lausungar-
fulla bæn: at breyta kirkiunnar vana.» Hafa brædr sva buit, þar
til er kemr næsti dagr fyrir festum Nicholai, þá bidia brædr þridia
tíma hins sama, en prior svarar blodreidr á þann hatt: «Dragiz i
brott, segir hann, ok leggit af þegar i stad; hyggit þer, at ek muna
leida inn leikara læti i kirkiu mina fyrir hopp ydvart ok laus-
leika?» Þickir brædrum sa hinn bezti at leggja af sem skiotaz ok
gefaz upp, þvíat prior stendr nu med ollu i framstafni hugar
sins. Eru þeir godu menn brædrnir af þessum hlut miok angradir,
segiandi aptansaung messudagskveldit miok daprir, gangandi til
svefnis eptir completorium. Ok er allr conventus er i nadum, ser
priorr, at madr mikill ok merkiligr kemr inn i herbergit², hann er
skryddr byskups skrudu ok hefir storliga mikinn vond i hendi,
hann gengr snudigt fram at þeiri sæng, er priorr liggr i, ok flettir
fyrst af honum klædunum, en þrifr sidan vinstri hendi i harit ok
ryckir honum sva fram á stockinn, lætr sidan detta vondinn med
miklu afi sva hart ok vægdarlaust i alla stadi, byriandi tonaliter
med fyrsta hoggi þá antiphonam, er syngz yfir Magnificat fyrra

1 umleitan 1 Cd.   2 dormitorium 1 Cd.

aptan in festo Nicholai, ok sva hliodar i ordasetningi: O pastor eterne, [o clemens et bone custos, qui dum devoti gregis preces attenderes, voce lapsa de celo presuli sanctissimo dignum episcopatu Nicholaum ostendisti tuum famulum ¹. Þessi antiphona hefir þann skilning, at hun þackar almatkum gudi fyrir þat, er hann birti sælan Nicholaum mækligan byskupdominum, sem fyrr var skrifat i hans kosningi. Sagda antiphonam syngr þessi sæmiligi byskup, er priorinn berr seint ok hatidliga [allt til enda, en berr sem hardaz allan þann tima, sva at prior veltiz fram or sænginni ok einstrengir upp i lopt undir hudstrokunni². Vakna brædr vid þetta hareysti ok sia tilkomandi, at priorr liggr a golfi nidri blar ok blodugr medr ollu i oviti. Ok er þeir standa yfir honum med doprum hug undrandi þenna hlut miok, raknar priorr vid ok fær vitit, talandi sva til brædranna, er hia honum standa: «Skundit sem mest, farit sem skiotast ok syngit sæmiliga novam historiam sancti Nicholai.» Sva hardi signadr Nicholaus þenna prior til batnadar rekandi fra honum hardydgisanda med vandarhoggum, sem hann blezadr vandiz [at gera þann tima sem hann styrði kristnina³, fyrir hveria grein þessi gofugligi cedrus er hatt uppreistr i signadri curia himneskrar paradisi ilmandi ok miok vegsamandi i allri kristninni. Rettliga kallaz Nicholaus ilmandi cedrus fyrir sina natturu. Cedrus er einn agætr vidr ok vex i þeim skogi sem Libanus heitir. Þat tre hefir fíorar dygdir: þa fyrstu, at þat kann eigi funa; þa adra, at þat ilmar einkar sætliga; þa þridiu, at feiti þess vidar er i sinni natturu sva mikillar yfirvættis dygdar, at hun grædir siuka limu drebandi þa madka, er sarunum spilla; þar med i fiordu grein hefir þou þann krappt med sinum ilm, at hoggormar ok eitrfugur mega eigi þola ok leggja undan a flotta.

165. Greindar natturnr cedri þiona vidrkvæmiliga stett Nicholai. Su hin fyrsta dygd, at cedrus skrifaz uspilliligr, merkir agæt verk hrein ok heilog þessa guds vinar, er engan fleck eða folnan taka med ras timanna, heldr standa þau hardla fogr i guds augliti ubrigdiliga an enda; hvar fyrir fylgir ilmr mikill, þviat hunanglig frægd af fyrr greindum verkum sæls Nicholai vida hliodandi gengr inn i skilningarvit allra manna i kristninni. Af þeim blezada vidi gengr sa sveiti, er grædir siuka limu drebandi þa madka, er sarunum meina, þat er at skilia sa hinn agæti avoxtr,

¹ [ok alla til enda 1 Cd.   ² [Veltir priorinn ser þa fram af æpandi upp yfir sik harri roddu 1 Cd.   ³ [medan hann var her i veroldinni 1 Cd.

er blezadr herra Nicholaus veitti siukum salum her i heiminum, snidandi af med hvossu iarni sinna predicanarorda brokkvisar¹ meinsendir saranna, þat eru brogdottar flærdir ohreinna anda med hlyckiottri bliding lastanna, veitandi hreinum sarum² fagra smurn-ing med feiti sinna miskunnsemda. Hoggormar ok eitrflygur, þat⁵ er at skilia i þessum stad illgiarnir dioflar, er flyia fyrir sætum ilm þessa avaxtar, þviat þeir brenna ok flyiandi renna fra herteknum hugskotum fyrir predicanarord, valld ok verdleika sæls Nicholai, er uafatliga audgaz medr kruptum ok iarteignum. Þvi ma hans frægd alldregi lægiaz eda undir leggiaz, helldr eilífiga bodaz ok¹⁰ skilvisliga fram beraz, at hans rettlæti vel kunnigt gudi ok monnum se i eilifri minning medr godfusum hugskotum, hvar fyrir gud drottinn elskadi hann veitandi sva miklura kennimanni biarta stolu i himinriki.

166. 3 Nu i enda þessa mals hefium vær upp augu var ok¹⁵ hugskot til þin, hinn sælazti fadir Nicholae, þar sem þu rikir ilm-andi cedrus medr almatkum gudi, bidiandi þina dyrd, at þu standir frammi fyrir allri kristni guds almenniligri, þiggiandi at hun fordiz grimmar kverkr kyndugs uvinar ok standi medr miskunnarverkum i stodugri tru drottinligrar iatningar. Bidium vær þik, hinn sælazti²⁰ fadir, at þu minniz i þinum bænum andligs fodur vars postuligs herra herra pavans, at sa gud, er honum gaf sva mikit valld, vardveiti hann heilan, hreinan ok rettvisan til logligrar stiornar sinu folki, at allr kristiligr lydr þroiz medr ast ok verdleik undir sva miklum byskupi. Bidium vær þik, blezadr fadir, at virduligr²⁵ herra byskup varr medr sinum prestum, klerkum ok klaustra-monnum se hlifdir med þinum bænum, halldandi milli sin sannan frid ok ast hvarir eptir guds bodordum. Minnigr vertu ok, heilagfadir, at bidia fyrir konungi varum ok ollu hans rettu radi, at sa drottinn, sem hann smurdi til krununnar, styrki hann ok stydi til³⁰ lagasetninga ok rettra doma milli allra sinna þegna rikra sem fateakra, sva at eptir stundligt erfidi se hann makligr þeira mala-giafa, er standa an enda. Sidazt i þessu mali bidium vær litillat-liga þina mildi, virduligr fadir Nicholae, at hverium þeim manni, sem godfusliga less eda heyrir þessa sogu, veitir þu þa miskunn, er³⁵ hann megi fegnaztr verda, þa er hann fram lidr af brigdiligum likama, takandi þann fagnad, er allzvalldandi gud let þeim fyrir bua, er hann hiartaliga elska ok honum dyggiliga þiona, i hverium

1 saal. 2 Cdd; hverskonar 1 Cd.

2 saal. 1 Cd; bænum 2 Cdd.

3 Sidarsti capituli Nichulas soghu Overskr. Cd. Resen.

er hann sialfr lifir konungr konunga, koronandi þik, Nicholae, milli frægðu sinna iatara, rikiandi ok alla hluti stiorandi, einvalldsherra ok drottinn allrar skepnu, hana stydiandi, fyllandi, fadmandi ok upphalldandi, einn oskiptiligr gud ok almattigr i heilagri þrenningu, æ lifandi, yfirbiodandi, drottnandi ok eilifliga rikiandi, honum se lof ok dyrd, heidr ok æra, sæmd ok prydi, valld ok uendilig virding, er með fedr ok syni ok helgum anda lifir ok rikir einn almattigr gud yfir allar veralldir verallda. Amen.

1 Iarteinir sæls ok heilags Nicholai giorduz eigi at eins þar, 10 sem hann hvilir at likam, helldr hvaryitna þar er a hann er kallat; hvar sem menn verda staddir i heims haska eda i sottum eda hverri meinsemi, þegar hann bidia miskunnar meðr rettu hugskoti, þa fa þegar huggan meina sinna. Eigi ma oss auðvelt vera at vita iarteinir hans allar, þar er þær giorduz, þegar hann fæddiz i 15 þenna heim, ok skein i sva haleitri atferd alla æfi, at gud veitti honum allt þat, er hann bad hann. Sva hefir drottin hafit þenna sinn virktavin, at hann giordi hann hofdingia kristne sinnar ok gaf honum byskupstign i ombun þess, er hann gaf gudi alla eigu sina ok fodorleifd, ok villdi sialfr ecki eiga eda metord hafa þessa heims. 20 En sidan hann varð byskup, giordiz mikill krafr at bænum hans, at menn fengu likn meina sinna, þa er kolludu a hann, þott þeir væri i oðrum londum, sem fyr er skrifat i sogunne, ok syndiz þeim, er a hann hietu, stundum vakandum, stundum sofandum, ok var hann þo heima at stoli sinum sem adr. Vel hefir hann nafn sitt 25 sannat, þat er hann heitir Nicholaus, þviat þat þydiz i vart mal sigr lyds. Hvat se betr mællt, en hann se sigrgiafi lyds, þar er hann veitir þat fullting, at (sigr) vega a sinum vandrædum þeir, er a hann heita. Sannliga er sia madr sæll Nicholaus enn helgi, er til sva mikils gods kom i þenna heim, at hann matti sva vegsæmd heims- 30 ins styra, at guds ast var iafnan i briosti honum, ok hugr hans girntiz einkis nema himneskra hluta, þot hann lifdi með iardligum monnum. Sva stillti hann life sinu, at hann sæmdi meir vid heiminn en adrir helgir menn, þeir er vær vitum nockur deili a, þvit hann var betri bæna en flestir adrir. Dæll var hann ok hinn mildazsti vid

35 1 *Detto Slutningscapitel med Overskrift: Her endir sogo Nicholai byskups, tilføier Cd. Holm. (Jvf. ovenfor S. 45¹²—46⁹).*

alla goda menn, þa hann gíafir ok vinattu af konungum ok gofðum
 monnum. En þóat hann væri bundinn í þvílíkum hlutum, þa vard-
 veitti hann þó einkanlaga upplitning sem einsetumunkar ok saurg-
 adiz (eigi) í sinne syslu, helldr tok hann margfallig laun fyrir sitt
 erfvide. Því er málígt, at heimrinn gofði guds vine, því er ok
 málígaz hardla, at hann gofði þenna, er sva mykla ahyggju bar fyrir
 honum sem heilagr Nikolaus, er alla verolld hefir prydda med
 godum sidum ok iardeignagjörðum bæði fyrir líft ok eftir. Sva
 var hann ok miskunnsamr, at hann dugði heidnum monnum ok
 syndi þeim guds stormerki ok kraft, at þeir mætti hialpaz, ok voru
 þeir sumir, er hans nafn dyrkudu, þótt þeir væri eigi skirdir.
 Heimrinn sialfr berr vitni um, hve þarfr hann var verolldunne í
 sinu lífe, þar er hann er dyrkadr um alla kristne, eigi at eins á
 Griklandi, þar er hann vox upp ok hafði byskupdom, helldr um
 alla austrhálfa heimsins, sva ok fyrir heðan Griklandz haf, bæði
 um Langbardaland ok fyrir nordan fíall; Frakkar ok Saxar, Valir
 ok Einglar, Danir ok Nordmenn, ok allir kristnir dyrka hann sem
 postula, ok hafa hans iarteignir at minnum ok hallda hatíðliga
 dagh hans, ok lata gera kirkiur (honum) til vegs ok dyrdar. Hans
 frægd er farin um allan heim, ok nær í hveria obygd, eyiar ok
 annes ok afðali er komit nafn vírdulígs herra heilags Nicholai;
 hans iarteignir fýrnaz alldregi, þar er hann hvílir ok var fyrir
 morgum hundráðum vetra, ok mega menn hans iarteignir en sia,
 því margir menn, þeir er í kirkium vaka fyrir dag hans á bænnum,
 eða lata gera kerti honum til þacka, eða fasta fyrir hatíð hans,
 verða heilir sotta sinna eða annara meina, ok forðaz fíarskada ok
 verða leystir or haska ok allzkyns vandræðum, þeim er at hendi
 monnum kann beraz. En til þess synir guð líkamlígar iarteinir
 fyrir helga menn sína, at þeir sé at fusari at glíkia atferð sína
 eftir helgum monnum, er sia megi iarteinir þeira. En hvat stóðar
 oss at heyra sagt frá helgum monnum, ef vær vílium þó ecki
 eftir þeim mynda vart líf; þvíat heilagra manna líf er sem skugsíó;
 í þeiri skugsíó lítum vær fagra asianu lífs þeira ok vara atferð
 ólíka því, er saurgadir erum í margfólðum syndum. Kostum nu
 þess, goðir bræðr, med guds fulltingi ok bænnum heilagra manna,
 at vær þvoim þann saur af oss med íðranartarum, sva at vær
 megum hreinir vera af ollum syndum, þa er vær skíliumz víð
 þetta líf, ok megim þa óðlaz samvístu med heilogum monnum.

OLAFS SAGA HINS HELGA.

(*Cd. 235 folio*).

Her byriaz saga Olafs kongs Harallz sonar videts.

Hinn helgi Olaf konungr Harallzson¹ tok ríki í Noregi, þá
5 er hann var .xx. at alldri. Þá var þar í landi sva komit um
kristnihallð, at víðazt um sębygdina voru menn kristnir, en uppi
um land voru monnum okunnig kristin laugh, ok var þar víða
heidit; þvíat þegar er Olafs konungs Tryggvasonar misti víð, ok
siolfr lydrinn var siolfradr, þá festizt fyrir monnum þat hellzt í
10 minni um trúna, sem í ber(n)sku hófðu numit. Olaf konungr
braut allt landzfolkit til krisni ok þau bóðord at hallda, sem þar
eigu at fylgia, en tok af margar oveniur, ok heidinn her lagði
hann alla stund æ, meðan hann ríkti yfir landinu, þęði með blíðu
ok stríðu, sva at (hann) lét augan uhegndan fara, þann er eigi
15 villði gudi þíona með retri trú; fęk hann presta ok kennimenn í
herod ok setti kristinn rett víð rad Grimkels² byskups ok annarra
lęrðra manna. Hann tok með valldi fim konunga æ Upplondum,
er satu um líf hans, sem segir í sögu hans. Eptir þat bar hann
einn konungsnafn yfir ollum Noregi ok fęk kristnat allt landzfolk.
20 Víða af londum spurði hann at³ síðum manna mest um kristin-
dom, hversu haldinn veri, þęði í Orkneyium ok æ Híatlandi,
Fereyium ok æ Íslandi, ok betti yfir allz stad(a)r, eptir því sem
hann matti víð komaz. Slikar ręður hafði hann optaz í munni
um laug at tala eða landzrett. Þat er alsagt, at hinn helgi Olaf
25 konungr alldri⁴ drykki afeinginn drykinn, ok opt leyndist hann
ur hvílu sinni um netr til benar, þá er etlad var, at hann svesti.
Sva er frá honum sagt, at hann var síðlatr ok benrekinn til guds

¹ konungr tilf. *Cd.*

² Grimkels *Cd.*

³ rettet; af londum af *Cd.*

⁴ rettet; her þá *Cd.*

[alla efi sina¹. En sidan er hann fann, at ríki hans þvarr, en motstodumenn efdúzt, þá lagdi hann æ þat alla(n) hug at ger(a) guds þionustu alla stund, er hann matti fyrir audrum fiolskylldum, ok allar stundir i konungdominum hafði hann þat starfat, sem mest var til nytsemdar, (at) frelsa ok frida landit af æþian ut-
lendra hofðingia, ok sidan at setia log ok landzrett med geymslu
kristins doms. Hann hegndi ok fyrir rettdemis sakir marga þa,
sem rangt gerdu i ranum eda hernadi, sem margir hof(d)ingia
synir eda ríkra bonda hof(du) gert; þar til ok refsadi hann ríka
sem uríka i hverium stad, sem hann matti því vid koma. En þar
fyrir fylltuz landzmenninir fiandskapar i moti honum ok þoldu
honum eigi rettindi um sannar sakir. En hann var inn femilldasti
vid sina menn ok vini.

2. En af slikri stormsemi hans, ok i annan stad storum febodum ok semdaheitum Knutz konungs riddara, þá toku ner allir landz-
hofðingiar Knut til konungs yfir ser. En hinn helgi Olafur konungr
stauk ur landi. Ok er hann kom med lid sitt sudr a Meri, toku
bendr, þeir sem þar voru fyrir, fegnir vid honum. Þar brutuzt þeir at
bodi konungs vid urd eina, þat var torleidi mikit, sva at hvarki var
þar fert monnum ne hestum. Konungrinn var heima um daginn
i landtialldi. Menn hans komu heim um kvelldit, ok bendr med
þeim, ok voru modir af erfidi miklu ok hofdu þó ecki syslat ok
kvadu þar alldregi mundu veg yfir leggiáz. Þar voru þeir adra
nott, ok var konungrinn alla þá natt æ þenum. Þegar i dagan
bad hann menn fara til urdarinnar ok freista, ef vognum yrði yfir
komit. Þeir foru ok voru tregir, letuz ecki mundu fa at unnit.
Þa er þeir voru bruttu, kom sa madr til konungs, er vistir vard-
veitti, ok² sagði, at vist var eigi meiri en .ii. naut slatrs, «en þu
hefir fiogrhundrut þins lids, sagði hann, ok .c. bonda.» Konungrinn
bad hann lata upp alla katla ok i hvern ketil nockut slatr. Ok
er sva var gert, þá gek konungrinn til ok gerði krossmark ok bad
þa matbua. En hann siolfr gek til Sefsurdar, þar sem þeir skylldu
veginn rydia, ok er hann kom þar, satu þeir allir meðdir af miklu
erfidi. Þa mællti Brusi, er þar var fyrir bondum: «Sagða ek ydr,
herra, at ecki matti gera at urd þessi, ok villdu þer eigi því trua.»
Þa leggr konungrinn af ser skikku sina ok biðr þa til fara alla
ok freista enn, ok sva var gert. Ok ferdu þá .xx. menn þa steina
hvert er villdu, er adr mattu eigi .c. manna ur stad hrera eda
koma. Var vegrinn ruddr at midium degi, sva at þar var fert

1 [allar efi sinar Cd.   2 at Cd.

- bædi monnum ok hrossum med klyfium. Sidan foru þeir ofan eptir, þangat sem nu heitir Olafs hellir. Kellda er þar nær hellinum, ok þo konungrinn ser þar i. En ef bufe manna sykiz þar i dalnum, þa batnar því, ef þat drekr af. Sidan fara þeir til matar.
- 5 Konungrinn spurdi, ef setr nokurt veri i dalnum upp fra urdinni, at þeir metti þar vera um nottina. Brusi segir, at setr voru þar, er hetu Greningar, ok kvad þar aungva menn mega vera um netr fyrir flagdagang. Konungrinn bad þa bua ferd sina ok kvat þar vilia vera um nottina. Þa kom sa madr til konungsins, er vista getti,
- 10 ok segir, at þar var mostr(!) vista, ok kvezt eigi vita, hvanðan komit var. Konungr þackar gudi sending sina ok let gera bondum byrdar af mat, þvíat margir voru i heimferd. Þeir voru æ setri um nottina. Ok nær nidri nott, er menn voru margir i svefni, þa var heyrt ut æ staudulinn mikit karll ok þetta mellt: «Sva brenna
- 15 mik þenir Olafs konungs, at eigi ma ek her vera at minum hybylum, verd ek nu at flyia ok koma alldri æ þenna stodul sidan.» Um morgininn melli konungrinn vid Brusa: «Her skal gera þe, ok mau sa bondi, er her byr, hafa framdratt at fe sinu, ok alldri skal her korn friosa, þott bædi friosi fyrir ofan þe ok neðan.»
- 20 3. Þa er Olaf konungr hafði konungr verit yfir Noregi .xv. vetr med þeim vetri, er þeir Sveinn iarll (voru) badir, snyr hann ferd sinni til Svíþiðdar ok þadan allt sudr i Gardariki, ok dvaldizt þar um hrid i godu yfirleði af Iarizleifi konungi ok Ingigerdar drotningar, ok þo med storum æhyggium sinna rada-
- 25 gerða, þar til er gud birti fyrir honum, hvat hann skyldi ur rada, ok því fylgdi hann sidan. En þat vard med þeim hetti, at sidan er hann bar upp fyrir Jarizlaf konung ok Ingigerdi drotningu rada-gerdir sinar, budu þau honum þar at dveliaz ok taka þat upp riki, er heitir Wlgar(i)a, ok var þat folk allt hundheidit i því landi.
- 30 Olaf konungr hugdi fyrir ser um þetta boð ok bar fram fyrir menn sina; en þess lauttu allir, at hann skyldi þar stadfestast, ok eggjudu hann at fara aftr i riki sitt i Noreg, þvíat hann hafði þat i radagerð at fara ut i heim til Jorsalalandz eða i adra helga stadi ok radaz undir reglu. En þat kom leingstum i huginn at hugsa um,
- 35 ef nockur færi mundi verða til, at hann nedi riki sinu i Noregi. En er hann hafði þar huginn, þa minntiz hann æ þat, at ena fystu .x. vetr rikis sins voru honum allir hlutir hegir ok farseligir, en sidan voru honum aull sin ræð þungber ok torsott, en gagnstadligar allar hamingiuraunir. Nu efði hann um fyrir þa sok,
- 40 hvart þat mundi vera vitrligt ræð at treysta sva miok hamingiuna

at fara með sva litinn styrk i hendr fiandmaunnum sinum, er allr landzmugr hafdi snuizt til at veita honum motstaudu. Slikar ahygg(i)ur bar hann optliga ok skaut til guds allo sinu male ok bad hann þat lata upp koma, sem hann vissi honum best gegna.

4. Þat var æ einni nott þa er Olafur konungur la i hvilu sinni, 5 ok vakti leingi um nottina, ok hafdi hann storar ahygg(i)ur i skapi. En er hugrinn meddizt miok, þa seig æ hann svefn, ok þo sva laust, at hann þottizt vaka ok sia aull tidendi i husinu: hann sa mann standa hia hvilunne mikinn ok tiguligan, ok hafdi dyrlig klædi. Baud konunginum þat hellzt i hug, at þar mundi kominn 10 Olafur konungur Tryggvason. Sa madr mellti til hans: «Ertu miok hugsuokr um radagerdir þinar, hvat þu skalt upp taka. En mer þickir undarligt, er þu velkir þat fyrir þer; sva ok þat, ef þu etlar at leggja nidr konungs tign, þa sem gud hefir gefit þer; sliet it sama ok at vera her ok þiggja riki af utlendum hofdingium ok þer 15 ukunnum. Fardu helldr aptr til rikis þins, þess sem þu hefir at erfðum tekit ok radit leingi fyrir með þeim styrk, er gud gaf þer, ok lat eigi undirmenn þina hreda þik. Þat er konungs frami at sigrazt æ ovinum sinum, en vegligr daudi at falla i orrosto með lidi sinu. Eða efar þu nockut um þat, at þu hefir satt at mæla i 20 ydarri deilu? Eigi skalltu þat gera at dylia þik siolfan sannynda; fyrir því mattu diarfiga sækia til lanz þins, at gud mun bera þer vitni um þat, at þat er þin eign.» En er konungurinn vaknadi, þottizt hann sia svipinn manninn, er æ braut gecc. En þadan fra herdi hann huginn ok einstreingdi fyrir ser at fara aptr til 25 Noregs, sva sem hann hafdi adr fusastr verit, ok hann fann, at allir hans menn villdu þat hellzt vera lata. Gladdi hann þa hellzt i huginn, at landit mundi vera audsott, er haufdingialaust var, sva sem þa hafdi hann spurt; etladi hann þa, ef hann kemi, at margir mundi honum lidsinnadir. En er konungurinn birti þessa radagerd 30 fyrir monnum sinum, þa toku allir því feginsamliga.

5. Svo er sagt, at sa athburdr vard i Gardariki, þa er Olafur konungur var þar, at son einnar gaufugrar konu fekk kverkasull, ok sotti sva miok, at hann matti ner ecki mat bergia, ok þotti hann vera nær banvænn. Modir sveinsins geck til drottningar 35 Ingigerdar, þvíat hon var kunleikakona hennar, ok syndi henni sveininn. Drottningh svarar, at hon kann þar eyngar lekningar til at leggja: «Gakk þu, sagdi hon, til Olafs konungs, hann er bestr leknir her, ok bið hann fara haundum meinit; ber til

ord min, ef hann vill eigi elligar.» Hon gerdi sem drotningin
 melli. En er hun fann konunginn, þa segir hon honum, at son
 hennar var banvænn af kverkasull, ok bad hann far(a) h(a)undum
 um meinit. Konungrinn segir henni, at hann var eingi leknir,
 5 ok bad hana þangat fara, sem lekna voru. Hun kvad drottningu
 þangat hafa visat ser, «ok hun bad mik sin ord til bera, at þer
 legdit til þa lekning, sem þer kynnit, ok hun sagdi mer, at þu verir
 bestr leknir i stadnum.» Þa tok konungr til ok for haundum um
 kverkr sveininum ok þukladi sullinum miok leingi, til þess er
 10 sveinninn hrerdi munninn. Þa tok konungr braud ok braut ok
 lagdi i kross i lofa ser; sidan lagdi hann þat i munn sveininum.
 En hann svalg nidr, ok þadan af tok verk allan ur kverkunum,
 ok var hann æ fam dogum alheill. Modir hans vard fegin ok sva
 frendr sveinsins ok vinir. Var þanveg virt, at Olaf konungr hafdi
 15 sva godar leknishendr, sem mellt verdr um þa menn, er su iþrot
 er miok lagit, at þeir haf(i) godar hendr. En sidan er alkunnig var
 iarteinagerd hans, þa var þat tekit fyrir sanna iartegn af morgum
 monnum.

6. Sa athburdr vard æ einum sunnudegi, at Olaf konungr
 20 sat ok hafdi sva fasta hugsan, at hann gadi eigi stundanna. Hann
 hellt æ knifi ok tannara ok rendi þar af sponu nockura. Skutil-
 sveinninn stod fyrir honum ok hellt bordkerti; hann sa, hvat kon-
 ungrinn gerdi, ok skildi at hann siolfr gadi eigi, hvat er hann gerdi.
 Skutilsveinninn melli: «Manadagr er æ morgin, drottinn.» Konungr
 25 leit til hans, er hann h(e)yrði þetta, ok kom þa i hug, hvat hann
 hafdi gert ok bad fa ser kertislios. Konungr sopadi saman aullum
 spanunum i lofa ser, þeim er hann hafdi telgt, þa bra þar i loginu
 ok let brenna sponuna i lofa ser, ok matti þar af marka, at hann
 mundi fast hallda login ok bodordin ok vilia eigi yfir þat ganga,
 30 sem hann vissi rettast.

7. Sidan snyr konungr ferd sinni austan ur Gardariki, ferr
 til Sviþiodar ok efiðt þadan at lidi, sem hann fek. En er hann
 for austan um Kiol ok sotti þa vestr af fiallinu, sva at land legdi
 þadan vestr, þa reid mart lid fyrr en konungrinn, en sumt sidarr;
 35 var þar þa rumt, er hann reid siolfr. Hann var hliodr, ok melli
 eingi vid hann; reid hann sva langa hrid, at hann sazt litt um.
 Þa reid byskup at honum ok spurdi, hvi hann veri sva hliodr.
 Þa svaradi konungrinn med ahyggiu mikilli: «Undarliga hluti hefir
 nu fyrir borit um hrid; ek sa nu yfir Noreg, er ek reid vestr af

40 1 leiknir Cd. 2 ok melli tilf. Cd. 3 epluzt Cd.

fiallinu; mer gaf þa syn, at ek sa um allan Þrandheim ok því nerst um allan Noreg, ok sva leingi sem su syn hafdi verit fyrir augum mer, sa ek e því vidara, þar til er ek sa um oll lond ok verolld. lond ok sio, ok kenda ek giorla þa stadi, sem ek hafda fyrr komit, ok iafngiorla sa ek þa stadi, er ek hafda eigi fyrr sena, sva þa, er ek hefi haft spurn af, ok suma hina, sem ek hefi eigi heyrt fyrr getid, bygda sem obygd, sva vitt sem verolld er. Byskup svaradi ok kvad syn þa vera merkiliga ok storum heilagliga.

8. Sidan er Olafr konungr sotti ofan af fiallinu, þa var þer sa fyrir þeim, er æ Sulu heitir i ofanverðri bygd i Verdala fylki. En er þeir sottu ofan at þenum, lagu aktrar vid veginn. Konungr bad menn fara spakliga ok spilla eigi eign fyrir bonda. Gerdu menn þat vel, medan konungr var vid, en þer sveitir, er sidarr foru, gafu ath þessu aungan gaum, ok hliopu menn sva um akrinn. ath allr var lagdr at iordu. Sa bondi het Þorgeir flekr er þar bio, hann atti .ii. sonu vel frumvaxta. Þorgeirr fagnadi vel konunginum ok baud þeim allan þann forbeina, sem hann hafdi faung ath veita konunginum ok monnum hans. Konungrinn tok því vel ok spurdi, hvat titt var landinu, eda hvart samnadr nockurr mundi gerr vera æ moti honum þar. Þorgeirr segir, ath lid mikit var saman dregit i Þrandheimi, ok þar voru komnir leundir menn bæði sunnan ur landi ok nordan af Haloghalandi, «en eigi veit ek, segir hann, hvart þeir etla því lidi at stefna ydr i moti eda annan veg.» Sidan kerdi Þorgeirr fyrir konungi skada sinn ok sagdi honum siolfum, hvert hervirki menn hans hofdu gert ok brotid nidr alla akra hans ok trodit. Konungr segir, at þat var illa ordit, ath honum var mein gert. Sidan reid konungr þar til, er stadi hafdi akrinn, ok sa, at allr var ath iordu lagidr. Hann reid umhverfzt akrana ok mellti sidan: «Þess vænti ek, bondi, at gud muni leidretta skada þinn, ok man akr þessi betri æ viku fresti.» Var konungrinn þar um nottina i godum forbeina, ok hefr þadan ferd sina um morgininu. Ok er hann kom æ Stafamyrrar, funduzt i hernum .ix.e. heidiinna manna. En er konungr vissi þat, bidr hann þa skirazt lata, ok segir, at hann vill eigi hafa i orrosto med ser heidna menn, ok lysti því yfir, at hann etlar eigi i mannfiolda at fa sigr, hellðr einni saman guds miskunn ok hans krapti. «Vil ek eigi, sagdi hann, blanda saman heidiinna manna blodi vid minna manna blod.» Heiding(i)ar bera saman rad sin ok letu skirazt .cccc. manna, en allt lid þeira annat snerist aptr til landz sins. Ok er konungr fluttiz ut eptir dalnum, komu miok margir bendr

til moz vid hann, ok geingu flestir i lid med honum, ok kunnu allir eitt at segja, at landzmenn drogu saman her ovigian, ok þeir helldu etlan sinni um þat at beriaz vid konung. Þa let konungrinn taka margar merkr silfrs ok fek i hendr einum bonda, ok
 5 mellti: «Fe þetta skalltu vandliga vardveita ok skipta sidan, leggja sumt til kirkna en sumt gefa kennimonnum, sumt olmosumonnum, ok fyrir sæl þeira manna, er med bondum er(u) i orrosto ok beriaz i moti mer ok falla fyrir vapnum varra manna. En þeir menn er falla i orrosto þessi ok mer fylgia munu, þa maunum ver biargazt
 10 allir saman.»

9. Olafur konungr flutti her sinn ut eptir dalnum ok letti eigi fyrr ferdinni, en hann kom æ Stiklastadi. Þa sa þeir lid bonda, ok for þat miok dreipt, ok var sva mikill fiolldi, at af hverium stig dreif til, en vida þat, at storflokkar foru saman. Konungrinn
 15 stodvadi herinn ok bad menn stiga af hestum sinum ok buazt her um. Sidan var skotid æ fylkingum ok sett upp merkit. Dagr var eigi kominn med þat lid, er honum fylgdi. Þorgisl: Hialmuson het sa bondi, er þar bio æ Stiklastodum, hann var fadir Grims goda. Þorg(i)sl baud konungi lidsemd sina ok at vera i orrosto
 20 med honum. Konungrinn bad hann hafa þauk fyrir bodit: «En ek vil, sagdi hann, at þu bondi ser eigi i orrosto; veittu oss helldr þat, at þu biarg vorum monnum eptir bardagann, þeim sem særir verða, en veit hinum umbunad, er falla i orrostone. Sva ok ef þeir athburdir verða, at ek falla i orrosto þesse, þa veittu þann
 25 umbunad liki minu, sem naudsyn beidir til, ef þer er þat eigi bannat.» Þorgisl het þesso sem konungrinn beiddi.

10. En er konungrinn hafdi fylkt lidi sinu, taladi hann fyrir hernum ok mellti sva, at menn skylldu herða hugina ok ganga diarfliga fram, ef orrostan tækizt, «hofum vær lid þedi mikit ok
 30 fridt; en þoat bendr hafi meira lid, þa mun audna rada sigri; er því fyrir ydr at lysa, sagdi hann, at eigi man ek flyia ur orrosto þessi, skal ek annathvart falla her ella sigrazt æ bondum. Vil ek ok þess gud bidia, at sa hlutr komi upp um þetta, sem hann ser, at mer gegnir betr. Skulum vær því treystast, at ver hofum
 35 rettara at mæla en bendr, ok því þar med, at gud man frelsa oss eigur vorar eptir orrosto þessa, en elligar mun hann veita oss meiri laun fyrir þa raun, er ver faam her, en ver kunnim siolfir at kiosa oss. En ef ek hlyt eptir at mæla um orrostone, þa skal ek gæða hvern ydarn eptir sinum verdleikum, ok eptir því sem hann gengr

fram i bardaganum.» En er konungrinn lauk reðu sinni, gerdu menn mikinn rom at mali hans, ok eggjadi hverr annan.

11. En er Olafur konungr hafði fylkt liti sínu, þá voru bendr eigi enn komnir, bad hann menn þá setiast niðr ok hvíla sik. Settiast konungr þá niðr ok allt liti hans, ok satu rúmt. Hann hallaðist ok lagði höfuðið i kne Finni Arnasyni; þá rann svefn á konunginn, ok var það um hrið. Þá sa þeir her bonda ok sotti litið til mosts við þá. En er konungr vaknaði, mælti hann: «Hví vaktir þú mik, Finnur, ok lezt mik eigi nióta draums míns?» Hann svarar: «Ekki mundi þig þess dreyma, at eigi mundi mér niðr nað- 10 syn at vaka ok buast við övum vorum ok hernum, er at oss ferr; eða sér þú eigi, hvar nú er kominn bondamugrinn?» Konungrinn svarar: «Ekki eru enn þeir sva nær oss, at eigi veri betra, at ek hefða sofið.» Þá mælti Finnur: «Hvat dreymdi þik þess, er þér þikir sva mikil missa, er þú vaknadir eigi siólfur?» Þá segir 15 konungr draum sinn, at hann þótti sjá stiga hafan ok ganga þar eptir upp i loptið sva langt, at hann þótti sjá, at himinn opnast, ok þangat til þótti honum taka stigið. «Var ek þá, segir konungrinn, kominn i eð efsta stigið, er þú vaktir mik.» Finnur svarar: «Ekki þiki mér draumur sva godr, sem þér mun þikia, ok eða 20 ek vera munu fyrir feigð þinni, ef það er naðvat annat en svefnor.»

12. Bændr fluttu hér sinn á Stiklastaði, þar sem fyrir var Olafur konungr með liti sítt. For Kalfr Arnason i öndverðu litið, ok Harekr ur Þjóttu fram með merkinu. En er þeir mettuð, tók eigi allskíott arasin, þvíat bændr frestuð atgöngu ok biðu 25 lidsins, þess er eigi var komið. Þórir hundr for síðast með sínu liti, þvíat hann skyldi geta, at ekk(i) slegist aftr folkit, þá er heropið slegi upp, ok biðu þeir Kalfr Arnason. Bændr höfðu þetta orðtak i hernum at egi liti sítt fram i orrosto: Fram fram buandmenn. Olafur konungr villði eigi at ganga, þvíat hann beið Dags 30 ok þess lids, er með honum var, ok sa þeir þá, hvar þeir fóru. Ok þá er hvaratveggia liti stóð ok menn kænduz, mælti konungrinn: «Hví ert þú þar, Kalfr? Við skildumz vinir súðr á Méri; illa samir þér ath skíota geigrskott i flok varn, þvíat hér eru flórir bræðr þínir.» Kalfr svarar: «Mér ferr nú annan vegg, konungr, 35 en best mundi sama. Skilduzt þér sva við oss, at naðsyn var at fríðast við þá sem eptir voru. Verðr nú hverr at vera þar, sem hann er staðr, en settast mündim við enn, ef ek réða.» Konungr svarar: «Vera kann það, Kalfr, at þú vilir settast, en ecki fríðsam- 40 liggja þiki mér þér láta buendrnir.» Þá svarar Þorgeirr af Kvistodum:

«Þer skulut nu hafa slíkan fríd, sem margir hafa af ydr haft; munut þer nu þess gíalda.» Konungrinn melli: «Eigi þarptu, Þorgeir, at fýsazt sva miok til fundar víð oss, þvíat eigi mun þer í dag audit sígrs sá oss, þvíat ek hefi haft þik til ríkis af lítum manni.»

13. Þorir hundr kom þá með sveit sína ok gek fram fyrir merkit boandanna ok melli: «Fram fram, boandmenn.» Þá lústu bendr upp heropi miklu ok skutu bedi aurum (ok) spíotum. Konungsmenn eptu þá ok herop. En er þvi var lokit, þá eggiuðuzt konungsmenn, eptir þvi sem þeim var bodit, ok melli sva: «Fram fram Crístzmenn, krossmenn, konungsmenn.» Ok er þetta heyrdu boandmenn, þeir sem út stóðu í arminn, þá melli alíct íð sama, sem þeir heyrdu aðra mela. En er aðrir bendr heyrdu þat, þá hugðu þeir þá vera konungsmenn ok baru vapn sá þá; bauðuðuzt þeir þá síolfir, ok fell mart, aðr þeir kaunuðuðuzt víð. Vetr var fagrt ok skein sol í heidi. En er orrostan hófst, þá laust róða sá himininn ok sá solina¹, en aðr letti, gerði myrkt sem um nött. Konungr hafði fylgt líði sínu, þar sem var hed nockur, ok steypuðuzt þeir ofan sá líð bónda ok veittu sva hartt aðhlaup, at fylkingh bónda bógnadí fyrir, sva at þar stóð þá bríost konungsfylkingarinnar, sem aðr hófðu stáðit þeir, er fremster stóðu í bóndalíðinu, ok var buit margt bóndalíð at flýa. En lendir menn ok lendra manna synir ok huskallar þeira stóðu fast, ok var þá allsörp orrosta. Sotti þá líð bónda at aillum megum, hiuggu sumir, en flestir skutu. Gerdiz þá bardaginn skæðr. Í fýstu fellu þeir miok, er voru fyrir framan merki konungsins, mart fell ok af bóndum. Þyntizt þá um merkit. Þá bað konungr Þorð fram bera merkit, en hann síolfir fylgdi ok sú sveit manna, er hann hafði síolfir valða til með sér at vera í orrostonni. Voru þeir menn í hans líði einna vapndíarfastir ok best búnir at vopnum. Ok þá varð alhórd hríð. Geck þá konungr síolfir fram í hauggorrostóna. En er bendr sá í andlít honum, þá hræðuðuzt þeir, ok felluzt þeim bendr. Olafir konungr báðizt aldíarflíga, hann hío til Þorgeirs af Kvístodum lendz mannz, þess er fýrr var getit, ok um þvert andlítit ok sundr nefbíorgína sá hialminum ok klauf haufudit fyrir nedað augun, sva at nær tok af. En er hann fell, þá melli konungrinn: «Hvart er þat satt, Þorgeir, er ek sagða þer, at þu mundir eigi sígras sá fundi ockrum.» Í þvi bíli skaut Þorðr níðr merkiestaunginni sva hart, at hon stóð. Þá hafði hann feingit banaasar, ok fell hann þar undir merkinu. Þá fell ok Þorfinnr

munur ok Gizur gullbra; ok hófdu hann sott .ii. menn, hafði hann drepit annan þeira, en annan sərði hann, adr en hann fell. Þa var þat, sem fyrr var sagt, at himinenn var heidr, en solin hvarf, ok gerdi myrkt sem um nott. I þenna tíma kom Dagr ok tok at fylkia¹ lídi sínu ok setti upp merki sitt. En fyrir því at myrkt⁵ var, þa var eck(i) skiott um atgaunguna, þvíat þeir vissu eigi víst, hvat fyrir þeim var. En þa sneru þeir þar at, sem fyrir voru Haurda(r) ok Rygir. Þessir hlutir voru ok margir atburdir adrir íafnsnemma, eða sumir litlu² fyrr en sumir.

14. 3 Kalfr ok Olafur hétu bræðr frendr Kalfs Arnasonar, þeir¹⁰ stóðu æ adra hlíð honum, miklir menn ok sterkir ok hraustir. En æ adra hlíð Kalfi gek fram Þorir hundr. Olafur konungr hio um þverar herðarnar. Sverdit beit ekki, en sva syndizt, sem dust ryki upp i moti ur hreinbálbanum. Þorir hio til konungsins, ok skiptuz þeir þa nokkurum hoggum víð, ok beit ecki sverd konungs,¹⁵ þar sem hreinbálbinn tok fyrir. En þa varð Þorir sər a hendi. Konungr mellti til Biarnar stallara: «Berdu hundinn, er eigi bita iarnin.» Biorn sneri auxinni i hendi sér ok laust með hamrinum, ok kom þat haugg æ auxl Þori, ok varð mikít haugg, ok hrataði Þorir víð. En íafnskiott sneri konungr i moti þeim Kalfi frendum²⁰ ok veitti Olafi banasar frenda Kalfs. Þa lagði Þorir hundr spíoti til Biarnar ok æ hann midian ok veitti honum banassar. Þa mellti Þorir: «Sva beyta(!) ver biornuna.» Þosteinn knarrarsmíðr hio til Olafs konungs með auxi, ok kom þat haugg æ fotinn vinstra fyrir ofan kneit. Finnir Arnason drap þegar Þostein. En²⁵ víð sar þat hneigðiz⁴ konungrinn upp víð stein einn ok kastadi sverðinu ok bað guð hialpa sér. Þa lagði Þorir hundr til konungs, kom þat lag neðan undir bryniuna ok rendi upp i kviðinn. Þa hio Kalfr til konungs, ok kom þat haugg utan a halsinn enum hegra meguum. Menn greinazt at því, hvar Kalfr veitti konung-³⁰ inum þetta sar. Þessi .iii. hafði Olafur konungr til líflatz. En eptir fall konungsins, þa fell flest aull su sveit, er fram hafði geingit með konunginum. Dagr hellt upp bardaganum, þar til er hann var ofrlíði borinn, sneri hann þa æ flotta, ok allt líð þat sem upp stóð; en margir voru sarir eða móðir, sva at til einskis³⁵ voru ferir. Bendr raku skamt flottann, þvíat hófðingar sneru bratt aptr ok þar sem valr⁵ læ, þvíat margir attu þar at leita eptir frendum sínum ok vinum.

¹ fylgia Cd.² lititlu Cd.³ Fall Olafs konungs *Overskr.*⁴ hneigð Cd.⁵ valir Cd.

15. Þorir hundr gek þar til, sem lik konungsins var, ok ve(i)tti umbunat, lagdi nidr ok retti likit ok breiddi yfir klædi. En er hann þerdi blod af andlitinu, þa sagdi hann sva sidan, at andlit konungsins var sva fagrt ok rodi i kinnum, sem þa at hann s svefi, en miklu biartari en adr var, medan hann lifdi. Þa kom blod konungsins æa hond Þori ok rann upp i greipina, ok þurpti þat sær eigi umbaund at hafa þadan fra, sva greri þat skiott. Vattadi Þorir þat siolfr sidan um þenna atburd, þa er upp kom helgi Olafs konungs fyrir alpydu. Vard Þorir fystr til þess af 10 sveit^a manna þeira, sem i moti konunginum hafdi verit, at hallda upp helgi hans. Olafur konungr fell midvikudag .iiii. kal. Augusti. Þat var ner midium degi, er þeir funduzt, en fyrir midmunda hofz orrostan, konungrinn fell fyrir non, en myrkrid hellzt fra midmunda til nons. Bendr rentu ekki valinn, ok var helldr sva, at otta slo 15 yfir þa marga, er i mot konunginum hofdu verit, en þo helldu þeir illvilia sinum ok demdu þat milli sin, at allir þeir menn, er med Olafi konungi fellu, skylldu aungan þann umbunat eda grauft hafa, sem guds monnum somdi, ok kaulludu þa alla ransmenn ok utlaga. En þeir menn, er rikir voru ok þar attu frendr i valnum, gafu at 20 þessu aungan gaum, fluttu þeir frendr sina til kirkna ok veittu umbunat eptir sidveniu.

16. Þorgils Hialmuson ok Grimir son hans foru til va(l)sins um kveldit, er myrkt var ordit. Þeir toku upp lik Olafs konungs ok baru i bruttu, þar til sem var husskytia nockur litil ok aud 25 annan veg fra benum. Hofdu þeir med ser lios ok vatn, toku þa klædi af likinu ok þogu þat, svipudu sidan med dukum ok laugdu þar³ nidr i husinu ok huldu med vidum, sva at eigi matti sio, þott menn kemi inn i husit; gengu sidan brutt ok heim til þeiarins. Þar hofdu fylgt hernum hvaratveggia(l) margir stafkallar 30 ok þat fatekt folk, er ser þad matar. En þat kveld eptir bardagann hafdi þat folk þar mart dvalizt eptir, ok er nattadi, leitadi þat ser herbergis um aull hus bedi sma ok stor. Þar var einn blindr madr, sa er fra er^a sagt, hann var snauðr, ok for sveinn hans med honum ok leiddi hann. Þeir geingu uti um þeinn ok 35 leitudu ser herbergiz, ok komu at því sama husi, sem lik konungs var inni. Dyrnar voru sva lagar, at þeir þurftu naliga at skrida inn eda kr(i)upa. Ok er hinn blindi madr var inn kominn i husit, þa þreifadizt hann fyrir, hvar þar mundi mega nidr setiazt. Hautt hafdi hann æa hofdi, ok steyptizt hann fyrir andlit honum, er hann laut

nidr; hann tok upp hendinni votri, ok kendi at tíorn var *sa* golfinu, ok retti upp hauttinn, ok kom haundin vid augun. En þegar bra klada *sa* hvarmana sva miklum, at hann strauk med fingrunum augun siolf. Sidan hopadi¹ hann ut ur husinu ok segir, at þar matti ecki inni vera, þvíat þar var allt vott. Ok er hann kom⁵ ut, sa hann fyst skil handa sinna, ok sva þat allt, er sva ner honum var, at hann matti sia fyrir mattmyrkri. Hann geck þegar til beiarins ok inn i stofu, segir þar aullum maunnum, ath hann hefir feingit syn sina, ok at hann var þa skygn madr. En þat vissu margir menn, at hann hafdi leingi blindr verit, þvíat hann hafdi¹⁰ þar leingi farit um bygdir. Hann segir², at þa sa hann fyst, er hann kom ut ur husinu nockuru vaundu ok litlu, ok þar allt vatt inni, ok segir, at hann greip þegar i vetuna ok strauk votum haundunum um augun. Hann segir ok, hvar þat hus stod. En þeir menn, er þar voru ok sa þessi tidendi, undruduzt miok þenna¹⁵ atburd ok reddu milli sin, hvad þar mundi inni vera i því husi. En Þorgisl bondi ok Grímr son hans þottuz vita, hvadan af þessi atburdr mundi hafizt hafa; þeir hredduzt miok, at ovinir konungs mundi fara ok ransaka husit. Sidan leynduzt þeir til hussins, toku likit ok fluttu likit i brutt i haga ok falu þar, foru sidan²⁰ heim til beiarins ok svafu af nottina.

17. 3 Þeir fedga(r) hófdu nu i sinni geymslu lik Olafs konungs hins helga, ok voru um þat miok hugsuikir, hversu þeir feingi¹ til gett, at eigi nedi ovinir konungs at misfara því med nockurum hetti; þvíat þat var ord bonda, at þat mundi til liggia, ef lik kon-²⁵ ungsins fyndiz, ad brenna þat eda flytia *sa* sæ eda sockva nidr. Þeir fedgar hófdu sed sva sem kertislios veri, þar sem lik konungsins la i valnum. Sva var ok sidan, er þeir hófdu folgit likit, þa sa þeir iafnan lios um netr þangat, sem konungrinn hvilldi. Þeir hredduzt, at ovinir hans mundi leita liksins, þar sem þat var, ef³⁰ þeir sei þessi merki; var þeim því titt til at koma því i þann stad, er þat ver(i) vel komit. Þeir gera kistu ok vanda sem mest ok leggja þar i lik konungsins. Sida(n) gera þeir adra kistu, ok bera þar i halm⁴ ok griot, sem veri mannz haufgi, lykia kistu þa vannliga. Ok er bruttu var af Stiklastodum allt bondalid, þa bua þeir³⁵ ferd sina, fa ser rodrarskutu ok eru saman .vii. menn eda .viii., ok voru allir þessir frendr eda vinir Þorgils. Þeir fluttu lik konungs til skips leyniliga ok setia kistu undir þiliur nidr. Kistu þa

1 hófadi Cd.

2 þegir Cd.

3 Af liki Olafs konungs *Overskr.*

4 hialm Cd.

hofdu þeir með sér, er griotit var í, settu þeir hana í skip, sva at menn sá, foru sidan ut eptir firði ok fa gott leidi, komu um kveldit, er myrkva tok, til Nidaross. Þá sendi Þorgils menn upp í þéinn ok let segia Sygrdi(!) byskupi breska, at þa(t va)r af 5 halfu Knutz konungs, at þeir fara með lík Olafs konungs. En er byskup spyr þat, þá sendir hann þegar menn ofan á bruggtr(!). Þeir taka sér lettiskutu ok leggja at skipi Þorgilss, bidia fa sér lík konungsins. Þeir Þorgils taka kistu, þá er uppi stóð á þilium, ok bera í skutuna. Þessir menn roa þar á fiordinn ut ok sokva 10 þar niðr kistunni. En þá var myrkt af nött. En þeir Þorgils roa upp eptir anni til þess, er þra(u)t þéinn, ok logdu at þar, er Sau(r)-hlid er kallad; þat var þá fyrir ofan þéinn. Fundu þeir menn at mali, þá sem helldr hofdu verit vinir Olafs konungs, ok spurdi, ef þeir villdi taka við líki Olafs konungs. En þat þordi eingi 15 madr at gera. Sidan fluttu þeir Þorgils líkit upp með anni ok grof(u) þar niðr í sandmel þeim, er þar var, biuggiu(!) þar sva um, at þar skyldi ecki nyvirk(i) á sia. Hofdu þeir þessu aullu lokit aðr dagadi, foru sidan til skipsins ok logdu þar ut eptir anni; ok 20 foru þar til, er þeir komu heim á Stiklastadi.

18. Hinn nesta vetr eptir hófst umræða suðr í Þrandheimi, at Olaf konungr væri sannheilagr madr, af morgum monnum, ok iartegnir margar urðu þar at helgi hans. Hofu þá margir menn 25 sáheit við hinn helga Olaf konung um þá hluti, er monnum þótti malskipti við liggja, ok feing(u) margir menn af þeim sáheitum bot, sumir heilsu, en sumir farargreida eða aðra þá hluti, er naudsyn þótti til bera. Einarr Þambaskelbir varð fyrst til þess ríkis- 30 manna at halda upp helgi Olafs konungs. Eptir um sumarit gerdizt mikil umræða um helgi konungsins. Sneri þá ordrominum, voru þeir þá margir, er þat sonnudu, at konungr mundi vera 35 heilagr, er fyrr hofdu með ollum fiandskap mot honum geingit ok latid hann í aungan stad na af sér sannmæli. Toku menn þá at snuast til amælis við þá menn, er honum hofdu mestan motgang veitt. Var af því mikit kent Sigurdi byskupi. Gerast menn þá sva miklir hans ovinir, at hann stóð brútt ur Noregi ok vestr til 40 Einglandz á fund Knutz konungs. Sidan gera Þrændir menn ok ordsendingar eptir Grimkeli byskupi ok bidia hann koma norðr í Þrandheim. Byskup bregðr skiott við þessa ordsending, bar þat miok til, at hann trudi þat satt vera mundu, er sagt var fra iartegnagerð Olafs konungs ok helgi hans. Byskup ferr fyst til 45 fundar við Einar Þambaskelfi, ok tok Einarr feginsamliga við

honum, reðdu þeir mart ok sva þat, sem þar i landi hafði gerzt ok til stortidenda ordit, ok komu allar rædur vel æ samt med þeim. Sidan ferr byskup inn i kaupangh, ok tok þar oll alpyða vel vid honum. Hann spyrr vandliga at um takn þau, er saugd voru fra Olafi konungi, ok spurdizt honum þar vel til. Sidan gerir byskup ord Þorgisli inn æ Stiklarstadi ok Grimi syni hans, stefnir þeim ut til beiar æ sinn fund. Þeir fara, ok er þeir koma, segia þeir honum aull merk(i), þau sem þeir vissu, ok svo hvar þeir höfdu latid lik konungs. Sidan sendir byskup eptir Einari, ok kom hann til beiar, hafa þeir byskup ok Einarr reður vid Svein konung Knutzson, er þa var yfir Noregi, ok vid Alfivi(!) modur hans; badu þeir konung leyfa, at lik Olafs konungs veri ur iordu tekit. En konungr biðr byskup fara med því, sem hann vill. Þa var þar mikit fiolmenni i þenum. Byskup ok Einarr ok menn þeira med þeim fara til, þar sem Olafr konungr var grafinn, letu þar til grafa, ok var þar kistan komin miok sva upp ur iordu. Þat var margra manna ræd, at byskup leti lik konungsins grafa i iord at Clemens kirkiu, þa kirkiu hafði Olafr konungr gera latid, ok sva var gert. En sidan fra andlati Olafs konungs voru lidnir .xii. manadir ok .v. nætr, þa var upptekinn hans heilagr domr. Var þa enn uppkomin miok kistan ur iordu, var hon þa spanosa, sem nyskafin veri. Grimkell byskup geingr þa til, er kistan var upptekin, var þar þa dyrligr ilmr. Þa berar byskup andlit konungsins, ok var eyngan vegg brugdit hans asionu, sva rodi i kinnum, sem þa mundi, þott hann veri nysofnadr. En æ því fundu menn mikinn mun, þeir er sed höfdu Olaf konung, þa er hann fell æ Stiklastodum, at vaxit hafði hær hans ok negl, því næst sem þa mundi, þott hann hefði lifs verit iafnlangan tima. Þa gek Sveinn konungr til ok adrir höfdingiar, þeir sem þar voru. Þa melli Alfifa: «Furdu seint funa menn i sandinum; eeki mundi sva, ef hann hefði i moldu legit.» Þa tok byskup saux ok skar af hari konungsins, ok sva tok hann af kaupum hans. Hann hafði haft langa kampa, sva sem þa var sidr. Byskup melli þa til konungs ok Alfivu: «Nu er hær konungs ok kampar sva sitt, sem þa er hann fell, en þvílíkt hefir vaxit, sem nu siait er hér afskorit.» Þa svarar Alfifa: «Þa þicki mer har þetta heilagr domr, ef þat brennr eigi i elldi; en opt vitum vær hær manna heillt ok osakat², þeira sem leingr hafa i iordu (legit) en þessi madr.» Þa let byskup taka elld i glodarkeri ok blezadi, ok lagdi

¹ er þott *Cd.*   ² oskakát *Cd.*

reykelsi æ elldinn ok glæðrnar ok þar med har konungsins. Ok
 er brunnit var reykelsit allt, þa tok byskup harit upp ur elldinum
 med ollu obrunnit. Synir byskup konungi ok audrum hofðingium.
 Alfifa bad þa leggja harit i ovigdan eld. Þa svarar Einarr þamb-
 5 askælbir ok bad hana þegja ok valldi henni morg snaud ord. Var
 þa þat byskups atkvedi ok konungs samþycki ok domr allz heriar,
 at Olafr konungr veri sannheilagr. Var þa likami¹ hans borinn
 inn i Clemens kirkiu ok þar um buid. Var kistan sveiput pellum²
 ok tialldat allt yfir med gudvefum. Vurdu þar þa þegar marga-
 10 konar iarteinir at hans heilögum domi.

19. Þar æ melnum sem Olafr konungr hafdi i iordu legit,
 kom upp brunnr fagr, ok feingu marger bot af því vatni meina
 sinna. Var þar veittr umbunadr, ok hefir þat vatn verit vandliga
 vardveitt iafnan sidan. Kapella var þar fyrst gerr ok sett þar
 15 allterit, sem verit hafdi leidi konungs. En nu stendr (þar) Kritz
 kirkia ok þar haallterit sem i enne fyrri hafdi verit. Þat er nu
 kallad Olafshlid, er heilag domrinn var borinn af skipi, ok er þat
 nu ner þę midium. Byskup vardveitti lik Olafs konungs ok helgan
 dom, ok skar har hans ok negl, þviat hvart(v)eggja vox sva skiott,
 20 sem hann veri lifandi madr i þessum heimi. Olafr konungr enn
 helgi var þa hælfertugr at alldri, er hann fell, ok hafdi att .xx.
 folkorrostor. Þa er Olafr konungr fek it fysta haugg æ Stiklar-
 standum, kastadi hann fra ser sverdinu Hneiti. Þat tok upp ok
 vo med einn senskr madr, æ madr komz ur bardaganum med
 25 audrum flottamaunnum ok til bus sins heim i Svipod, ok for med
 sverd þat alla sina daga, ok sidan son hans, ok hverr eptir annan
 þeira frenda; ok fylggir þat ę eign sverdzins, at hverr segir audrum
 nafn þees, ok sva hvadan komit var. Sidar miklu æ dogum Kirialax
 keisara bar sva til, at æ einu sumri, þa er keisari var i herferd
 30 nockurri, at þeir lagu i herbudum; voru þar storar sveitir Veringia,
 ok þeir voktu ok vord helldu yfir konunginum, lagu æ velli nock-
 urum fyrir utan herbudir. Skiptu þeir med ser nottinni til voku
 ok voru med alvepni, laugduzt þa adrir til svefus, er adrir voku-
 udu. Þeir voru vanir, þa er þeir svofu, at hafa hialm æ hofdi,
 35 en skiold yfir ser ok sverd undir hofdi, ok hegri hendi hallda um
 medalkaflann. Einn þeira felaga er lotid hafdi at [vaka, vaknadi
 i dagan, ok var þa sverd hans i brottu. Stod hann upp ok tok
 ok etladi lagsmenn sina, er voktu, hafa gert til spotz vid sik at
 vela fra honum sverdit. Þeir synia fyrir sik. Sva ferr þriar netr.

40 1 likama Cd. 2 fellum Cd. 3 [vakakanadi Cd.

Hann undrazt þa miok, ok allir er vissu, ok spurdu¹ hann, hveriu gegna mundi. Þa segir hann, at sverd þat var kallat Hneitir, ok Olafur konungr hafdi att ok siolfr borit i bardaga, þa er hann fell. Segir ok sidan, hversu sverdit hefir farit sidan. Þetta var sagt Kirialax keisara, let hann þenna kalla til sin ok fer honum gull 5 þrenn iafnnavirdi sverdzins. Sidan let hann sverdit bera i Olafs kirkiu, þa sem Væringiar hallda. Eindridi ungi lendr madr ur Noregi æ dogum sona² Harallz gilla var þa i Miklagardi ok hann sagdi fra þessu i Noregi, þa er hann kom heim.

20. Magnus konungr son ens helga Olafs konungs let gera 10 skrin ok bua gulli ok silfri ok setia steinum, er þat sva gert at mikilleik sem kista liks, ok svalir undir, en vætt yfir vaxit sem reifr, ok þar af upp hofut ok burst æ hlidveggjunum, lamar æ bak en læst framan. Sidan let Magnus konungr leggja i skrinitt helgan dom Olafs konungs fodur sins. Urdu þar þa margar iarteinir. Þa 15 var i logh tekit at hallda heilagt um allan Noreg liflatzdagh Olafs konungs, var þa sa dagr þar þegar halldinn sem hinar stærstu hatidir. Magnus konungr hafdi heriat æ Vindr, ok sidan er hann kom aptr til Danmerkr, let hann fra lidit mart, ok var hann þa eptir eck(i) fiolmennr. Þat sama haust foru Vindr med ogrynni 20 lids. Hann dregr þa her saman ok ferr i moti heidingium, ok var lidit hans litid hia því, sem þeir hofdu. Eggiudu þa menn hans, at hann skyldi flyia, ok var hann þa allhugsiukr. Þa i svenfni syndizt honum enn helgi Olafur konungr fadir hans ok mellti vid hann: «Erut þer nu ottafullir, er heidingiar hafa her 25 mikinn; hrez þu eigi, ek man þer fylgia. Stattu upp ok rad þegar til orrosto, (er) þer heyrit ludr minn; verit oruggir ok ottalausir.» Þa vaknadi konungrinn. Rann þa sol upp. Segir hann draum sinn, ok urdu menn vid þat gladir, herdu nu hugina. Þa sa þeir her Vinda fara yfir Skotborgar æ. Þa heyrdur allir lid(s)menn 30 Magnus konungs upp i loptid yfir sik kluckuhlíod, ok þeir menn, sem verit hofdu i Nidarosi, þa kendu, at sva var sem Glaud veri hringt. Su kluka var at Clemens kirkiu, ok hafdi hinn helgi Olafur konungr hana þangat feingit til. Sidan steypiti Magnus konungr af ser bryniunni ok tok i hond ser Hel, auxi þa er Olafur konungr 35 hafdi atta, redzt þegar i moti Vinda her. Giora þeir þa (sva) harda atgaungu, at Vindr brukku fyrir; sneru þa æ flotta þeir sem fremstir voru, en þeir sem sidaz voru, stodu sva, at hinir mattu eigi flyia; fellr þar þa hverr um annan. Magnus konungr ok menn

hans hiuggu þa nidr sem bufe. Segia frodir menn þat manfall mest verit hafa æ Nordrlondum i kristni. Raku þeir þa flottann sidan ok drapu þa ogryn timer lids.

21. Guthormr son Gunhilldar systur en(s) helga Olafs konungs for vestr i vikingh æ Irland, var hann þar i kerleikum miklum med Mardagi konungi. Um sumarit heria þeir æ Brettiland ok fa of iar, leggja sidan i Aungulseyiar sund, skipta herfanginu. Ok er konungr ssa yfir silfr þetta it mikla, vill hann hafa einn allt, virðir þa litils vingan vid Guthorm. En Guttormhi(!) likadi illa, ok vill eigi vera hlutreningr, ok menn hans. Konungr gerir honum .ii. kosti, annathvart at beriazt vid hann eða ganga þar fra aullu herfanginu ok sva fra aullum skipum sinum: «Vil ek hafa þau, sagði konungr, ella hefir sa fe, er sigrazt.» Sa var munr lids þeira, at konungr hafði .xi. langskip, en Guttormr .v. Bad hann ser fresta um þetta vandkvæði, ok fek þat eigi. Þa kaus hann at deya med dreingskap eða vega sigr, helldr en þola skaumm ok svivirðingh af sva mikilli missu fyrir aungva sok. Kallar hann æ gud ok hinn helga Olaf konung frenda sinn; var þa ok hans vokuaptan; biðr hann fultings ok hialpar ok het honum at gefa tiund af aullu því herfangi, sem hans menn hlyti, ef þeir feingi sigr. Sidan skipar hann ok fylkir lidi sinu i moti þeim mikla her ok bardizt vid þa, ok med guds fulltingi ok hins helga Olafs konungs fek hann sigr. Þar fell Mardagr konungr ok hverr madr þæði ungr ok gamall, er med honum var. Eptir þann haleita sigr vendir Guttormr heim gladr med allt þat fe, er þeir höfdu til heriad. Var þa tekinn hverr penningr enn tiundi, sem heitid var Olafi konungi. Var þat sva mikit ofa fe, at þar af let hann gera rodu eptir vexti sinum eða stafnbua sins. Er liknerski þat nu miklu meira en þeir menn, sem nu eru. Gaf hann roduna sva buna til stadar hins helga Olafs konungs, ok hefir hon þar sidan verit til minningar sigrs Guttorms ok iartegnar Olafs konungs.

22. Kir(i)alax Miklagardz keisari for herfaur æ Blaukumanna völlu. En er hann kom æ Peizina völlu, þa kom þar i mot honum heidinn konungr med uvigian her, þæði hestalið ok stora vagna, ok þar æ i ofanverd vigskaurd. Biuggu sva um nattbol sitt, skipudu vagnum hverium vid annan fyrir utan herbudir sinar, ok þa(r) fyrir utan grofu þeir diki mikit. Var þat þa allt saman vigi mikit sem borg. Enn heidni konungr var blindr. Nu er Grikia her kom, þa setia heidingiar fylkingh sina vid vagnaborgina, en Grikir

setia sína fylkingh þar í mot; ríða fram hvarertveggja¹ ok beríazt. Þá Grikir þar mikit mantion ok flyia, en heidingiar fá sigr. Þá skipar keisari fylkingh af Frakkum ok Flemingium, ríða þeir fram, ok fer sem fyrr, at margir fellu, en allir flydu. Var þá keisari reidr hermannnum sínum, en þeir svarodu ok báðu hann taka til Væringia vinbelgia sína. En hann lezt eigi vilja leida fá menn, þó at hraustar veri, í mot sva miklum her. Þá svarar Þorir helsingr, er þá var fyrir Væringium: «Þótt fyrir veri brennandi elldr, þá munda ek ok minir menn þegar upp hlaupa ydr til viss frídar.» Keisari svarar: «Heitid æ Olaf konung ydarn til fulltings¹⁰ ydr ok sigrs.» Þá taka þeir heit með stadfesti ok hetu at reisa kirkiu Olafi konungi af sínum kostnadi ok goðra manna stodum. Síðan ríðu fram Væringiar æ vollinn. Ok er heidingiar³ sva þat, segia þeir konungi sínum, at enn ferr líd af Grikkia her ok rann um volluna, ok er meira en haund full mannz. Þá spurdi konung¹⁵ inn: «Hverr er sá inn tíguligi maðr, er þar ríðr æ hvítum hesti fyrir lídi þeira?» «Eyngan sáam ver þann maðn, sogðu þeir.» Þar var eigi minni lídsmunr, en sem .lx. heidingia veri í mot einum krisnum manni, en eigi ath síðr réðu Væringiar til bardaga alldíarfiga. Ok þegar er þeir komu saman, kom otti yfir heidingia,²⁰ ok toku þegar at flygia. Væringiar raku þá ok drapu marga. Þat sva Grikir ok Frakar, er flyið höfðu fyrr, réduzt nú til ok raku flottann með hinum. Voru Væringiar þá komnir upp í vagnaborgina. Vard þar hit mesta mannfall í flotta heidingia. Þá var hinn heidni konungr handtekinn, höfðu Væringiar hann með sér.²⁵ Þeir toku her þá herbúðir hinna í sitt valld ok fóru aftur með agætum sigri.

23. Greifi einn grímr var í Danmörk, hann atti ambatt noræna ok þrænska. Hun dýrkadi Olaf konung með mikilli trúfesti. En Greifinn tortrygdi allt þat, sem honum var sagt frá hans heilag³⁰ leik, hefir í spotti ok sagði þat kvítt einn vera ok pata. Á hatíðardegí Olafs konungs, er allir Nordmenn hallda, þá vill sio greifi eigi heilagt hallda, hann bað ambattinni at vinna, ath baka braud ok ellda ofn til brauds þann dag. Vita⁴ þóttizt hun eðí hans, ef hun gerði eigi sva, at hann mundi henne sárliga hefna. Geingr³⁵ þá til allnaúðig ok bakar í ofninum, ok kveinar þó miok, meðan hun var at, ok heitazt við Olaf konung, kvazt alldrí skyldu trúa helgi hans, nema hann hefndi nokuru þessarrar náúðungar. Ok allt var íafnsnemma ok æ somu stund, at greifinn vard blíndr

1 hvartereggja Cd. 2 yðrs Cd. 3 höfðingiar Cd. 4 Veita Cd. 40

badum augum ok braudit allt vard at grioti, þat sem i ofninn var skotid. Ok sidan hefir Olafs messa verit halldin um Danmork.

24. Magnus konungr vardveitti sidan helgan dom fedrs sins Olafs konungs, medan hann lifdi, skar hær hans ok negl, ok sva 5 gerdi Haralldr konungr eptir hann um sina dagha, allt til þess er hann for ur landi vestr til Einglandz; þa læsti hann skrinitt, en kastadi lyklunum¹ ut æ Nid, en sumir menn segia, at hann kastadi utan bordz fyrir Agdanesi. Þa var lidit fra falli Olafs konungs halfr² fiordi tugar vetra, þat var iafnlanght sem hann hafdi lifat 10 her i heimi. En Olaf konungr kyrri let gera steinkirkju³ i kaupangi i þeim stad, sem lik Olafs konungs var fyrst i iord grafit, let hann þat musteri bua, ok var þar vigd Kriz kirkia. Var þar þa byskupsstoll ok skrin Olafs konungs ens helga, þar urdu þa margar iartegnir, ok gerdizt þangat mikil at(sokn) hatidardag 15 Olafs konungs. Þenna tima hofdu þangat flutz þrir siukir menn ok vœnt ser heilsu ok miskunnar af hinum helga Olafi konungi. Einn þeira fek sýn sina um kvældit fyrir Olafs messu, er sionlaus hafdi þangat komit; en annarr mal sitt, sa er þangat hafdi dumbi komit, þa er helgir domar voru utbornir ok skrinitt nidr sett i 20 kirkjugardi eptir vanda. Tok sa þa gudi at þakka ok enum heilaga Olafi konungi med miuku tungubragdi sina heilsuþot. Kona var inn þridi madr, er þangat hafdi sott austan af Svipiod, ok i þeiri ferd hafdi hon þolt mikid vos ok naud; hun var sionlaus ok borin til kirkju, ok hafdi verit blind .xiiii. vetr; en fyrr en tidum var 25 lokit um daginn, þa sa hun badum augum ok for þadan heil heim.

25. Ungan mann danskan at ætt toku heidnir menn ok fluttu til Vindlandz, hofdu hann þar i baundum med audrum herteknum maunnum. Hann var um daga i iarne einnsaman vardveizlulauss, en um neþr var son bonda i fiotri med honum, at hann hlypi eigi 30 fra honum. En þessi aumi madr beid alldri svefn ne ro fyrir harmi ok sinni sorg, hugsadi marga vega, hvad til hialpar veri, ok kvidde miok sœnaud, hreddizt sullt ok pislir, vænti aungrar lausnar af frendum sinum, er tys(v)ar adr hofdu hann utleyst med fe æf heidnum monnum. Eýngan ser hann annan utveg en hlaupaz ut 35 ok brutt, ef hann ma. Aa einni nott drepr hann son bonda ok hoggr af honum fotinn, skundar sidan til skogar med fioturinn. Um morgininn er lysir, verda menn varir vid hann, at hann er i bruttu, ok fara eptir honum med sporhunda, finna hann þar i skoginum, þar sem hann la, taka hann nu med hondum ok beria fast, binda

40   1 lyknunum Cd.   2 hialfr Cd.   3 steinsteinkirkja Cd.

hann sidan i iarne. Þotti honum, sem skuggi einn veri þat hard-
 retti, er fyrr hafði hann reynt, hia því ollu, er nu þolldi hann.
 Eingi bad honum miskunnar ne sa aumu æ honum nema krisnir
 menn, er þar lagu bundnir hia honum, þeir haurmudu ok gretu
 hans mein ok sina naud. Einnhvern dagh rada þeir honum þat 5
 ok bidia hann gefazt Olafi konungi honum at þiona i hans kirkiu,
 ef hann kemizt med hans miskunn i brutt ur þessi prisund. Hann
 iatar því feginu ok gefr sik til stadar hins helga Olafs konungs.
 Nestu nott sæ hann i svefni mann standa fyrir ser ekki hafan, ok
 mellti vid hann: «Heyrdu, aumr madr, hvi ris þu eigi upp?» 10
 Hann þottizt svara: «Lavadr minn, hverr ert þu?» Sa svarar:
 «Ek em Olaf konungr, er þu kalladir æ.» Hann mellti: «Ek
 villda feginn upp risa, en ek ma eigi, þvíat ek lig [bunndinn i
 iarni] ok þo i fiotri med þeim monnum, er her liggia bundnir.»
 «Stattu upp skiott, sagdi sa, ok edrast eigi, vist ertu lauss.» Þa 15
 vaknar hann ok seger felogum sinum, hvad fyrir hann bar. Þeir
 badu hann þa upp standa ok vita², ef satt veri. Hann stendr upp
 ok kennir, at hann er lauss. Þeir kvadu honum fyrir ecki koma
 mundu, er hurdin var læst. Þa lagdi til gamall madr, er þar var
 meinliga halldinn, bad hann eigi tortryggia þess heilaga mannz 20
 iartegn ok miskunu, er hann hafði lausn af feingit, «man hann af
 því iartegn vid þik ger(v)a hafa, sagdi hann, at þu munt niota skulu
 ok hedan lauss verda, ok eigi þer til vesalldar eda meiri pinu; nu
 leita þu dyra, ok ef þu kemzt ut, þa ert þu holpinn.» Hann gerir
 sva ok finnr þegar dyrnar opnar, kemzt ut ok i brutt. Þetta finna 25
 heidnir menn ok fara þegar eptir honum med hunda. Hann liggir
 ok leynizt, ser hann giorla, hvar þeir fara, en hundarner villazt
 sporsins, þegar þeir sekia i nand honum, ok maunnum villizt
 sva syn, at þeir sio hann eigi, ok la hann þa nær fyrir fotum
 þeim. Fara þeir nu heim aptr ok fundu hann eigi. En hann setti 30
 undan ok til skogar. Þa gaf eun helgi Olaf konungr honum aptr
 heyrn ok alla heilsu, er hann hafði mist i hardretti, þa er barit
 hafði verit um hofud honum. Þvi næst komst hann æ skip med
 .ii. krisnum monnum, er þar hofdu leingi pindir verit, ok flytiazt
 sva i brutt af þeim flugstigi. Sidan sotti hann til Nidaross ok var 35
 þa ordinn alheill. Hann idrazt þa heita sinna ok geingr æ ord
 sin vid hinn helga Olaf konung, ok hleypzt i brutt þadan um dagh,
 kemr til eins bonda, er honum veitti hus fyrir guds sakir. Um
 nottina i svefni ser hann koma til sin meyar þriar fridar, ok avita

1 [bunndit j iarna Cd.   2 hvart hann tilf. Cd.

þær hann ok spyria, hvi hann geriz sva diarfr at hlaupazt i brutt fra enum helga Olafi konungi, er honum hafdi sva mikla ok margfallða miskunn veitt, ok hann hafdi honum adr gefizt. Þa vaknar hann felmsfullr ok otta, stendr þegar upp ardegis ok segir bonda, 5 hvat tit er. En bondi let hann aungu audru vid koma en snua heim aptr til stadarins. Sa madr ritadi i fyrstu þessa iartegn, er sa manninn ok sa æ honum iarnastadinn.

26. Dora modir Sigurðar konungs Jorsalafara let skera tungu ur hofdi þeim manni ungum, er Kolbein het, ok fyrir eigi meiri 10 sok, en hann hafdi haft eitt stykki af diskum hennar, ok sagði hann steikarann hafa gefit ser. En sa þordi eigi i gegn at ganga fyrir henne. Sidan for þessi madr leingi malauss. Hann kom til Nidaross ok vakti at Krizkirkin. En um ottusaung Olafs messudag inn sidarra sofnar hann, ok ser hann Olaf konung koma til 15 sin, ok tok tungustufinn ok heimti. Hann vaknadi heill ok gerði gudi þackir ok hinum helga Olafi konungi.

27. A dogum sona¹ Harallz gilla Eysteins ok Sygurðar ok Inga toku Vindar mann þann, er Halldorr het, ok veittu honum meizl, skaru kverkrnar ok drogu þar ut tunguna ok skaru af i 20 tungurotunum. Sidan sotti hann til ens helga Olafs konungs ok rendi fastliga hug til hans, bad hann arna ser vid gud mals ok heilsu. Þvi næst feck hann mal ok heilsu, ok gerdizt þegar þionostumadr heilags mannz ok hellt þvi iafnan sidan alla sina lifdaga ok gerdizt godr madr ok trufastr. Þessi iartegn gerdiz 25 halfum manadi fyrir sidarri Olafs messudag, er Nicholas cardinali varð landfastr i Noregi.

28. Bræðr .ii. voru æ Upplondum rikir menn ok kynstorir ok audgir, Einarr ok Anndress synir Gutthorms grabarsz, þeir voru modurbræðr Sigurðar konungs munnz. Systur attu þeir frida ok 30 eigi til forsiala², at þvi sem sidarr reyndizt. Hon hafdi blidleti mikit vid einn enskan prest, er Rikardr het, er þar atti heima med bræðrum hennar, gerði hun honum ok martt med godvilia. En um konu þessa gerdizt ferligr ordromr, ok er þat var æ lopt komit, þa hugdu þat allir prestinum æ hendr, sva bræðr hennar 35 sem adrir menn. Þegia þeir þo yfir leyndri vël ok lata þo ecki æ sik finna. Einn dag kalla (þeir) hann til sin³, hann vardi einskis af þeim nema gods eina. Teygdu þeir hann heiman med ser ok letuzt ferd eiga i annat herat, hofdu einn mann med ser, þann er eigi vissi þessi ræð med þeim. Þeir foru æ skipi eptir

40 1 sama Cd. 2 forsiala Cd. 3 ein dagh gjentager Cd.

vatni því, er Raund heitir, ok lendu vid nes þat, er Skiptisandr heitir, ganga þar a land ok leku litla (stund). Sidan fara þeir i leynistad einn, lata hann verkmanninn sla hann prest(inn) auxarhamars hogg eitt, sva at hann la i oviti. Hann spyrr, þa er hann vitkazt: «Hvi skal nu sva hart leika?» Þeir svarodu: «Þu skalt nu finna, hvad þu héfir gert.» Baru þeir þa sakir æa hann, en hann syniadi ok bad gud skipta med þeim ok inn helga Olaf konung. Þa briota þeir fotleggi hans ok draga hann sidan milli sin til skogar, binda hendr hans æa bak aptr. Sidan leggja þeir streing at hofdi honum en þiliu undir hofud ok herdar, setia æa sneril ok snua at streinginn. Þa tok hann Einarr elrihel ok setti æa auga presti; þionninn stod yfir ok laust æa med auxi, sva at augat stok ut or ok nidr æa kampinn. Þa setr hann helinn æa annat augat ok mællti: «Liostu munum kyrrara.» Hann gerir sva. Skautz hellinn þa af augasteininum ok sleit hvarminn. Hann Einarr lypti hvarminum ok sa, at þar var augasteinninn, setr þa helinn at vid kinnina, ok er þar var æa lostid, sprac augasteinninn a kinnarbeinit, þar sem hest var. Sidan luka þeir upp augu hans ok munn hans, drogu ut tunguna ok skaru af. Eptir þat leysa þeir hendr hans ok hofut. Þegar er hann vitkazt, verdr honum þat fyrir, at hann leggr augasteinana i stad sinn ok helldr þar at badum hondum sem fastast. Þeir bera hann til skips, roa til bæia(r), er heitir æa Sæheimraudu, senda menn til bæiar ok segia, at þar la prestr æa straundu. Medan þeir voru i bruttu, spyria þeir prest, ef hann megi mæla. Hann bladrar tungustufinum ok leitar vid at mæla. Þa seger hann Einarr til brodur sins: «Ef hann grer ok rettir vid fyrir tungustufinn, þa hyg ek, at hann megi mæla.» Þeir klypa þa med taung ok skera af tungunni tysvar ok sidarst i tungurotunum, ok lata hann þar eptir liggja halfdaudan. Hæsfreyia æa þeim bæ var fatek, for hon þo til hans med dottur sinni, ok bera þer hann heim i motlum sinum. Sidan var sotr prestr, hann kom ok batt sær hans oll; leita þa(u) honum heginda slikra, sem þau mega. Enn særi prestr la þa lama ok ollu megni numinn, gret hann sarlega ok stundi, bad gud miskunnar i hugnum ok enn sæla Olaf konung arnadarordz. Eptir midia nott sonfnar hann. Þa þikkizt hann sio gofugligan mann koma til sin, ok mællti sva: «Illa ertu nu leikiinn, Rikardr felagi; se ek nu, at mattrinn er nu eigi mikill.» Hann þottizt svara: «Þyrpta ek miskunnar almattigs guds ok æns helga Olafs konungs.» Hann

1 þionin Cd.

2 augvsteinana Cd.

3 þegia Cd.

svarar: «Þu skaltt nu ok hafa.» Hann tok þa i tungustufinn ok heimti sva hart, at prest vard sart vid. Sidan strauk hann hendi sinni um augum(!) honum ok bein ok um adra ~~særa~~ limu. Þa spurdi hann prest(r), hverr hann veri. Hann leit vid honum ok mælti: «Her er Olafir konungr nordan ur Þrandheimi.» Hann hvarf þa i brutt, en prestrinn vaknadi alheill ok tok þegar at mæla: «Sell em ek, sagdi hann; almatkum gudi (þock) ok enum helga Olafi konungi, hann hefir grædan mik.» Sva hormuliga sem hann var adr leikinn, sva bradar bætr fek hann þeirar all(r)ar ohamingiu, ok sva þotti honum, sem alldri hefði hann ordit siukr ne ~~sær~~ tungan var heil ok bædi augun fagrliga i lag komin med biortum skygnleik, brotin bein voru heil ok aull annur ~~sær~~ voru groin. En til vitnis, at augu hans voru útstungin, þa var groit aur hvitt æ hvarumtveggia hvarmi ok til agætis enum helga Olafi konungi.

29. Bondi einn æ Mæri vard fyrir þiofnadar alygi, sva at hann feck eigi fyrir sik ordi ne eidi, ok hann til galga leidr aurvænti² af þeim allz rettdæmis, sem vid voru; het þa æ hinn helga Olaf konung, at sa byrgi honum ok ryfi þeira rangdæmi, er fyrir rettletinu let þessa heims lif ok afladi sva ens himneska.

Sidan var hann heingdr af gnipu fram hæri³ nockurre; ok er hann bar af gnipunní fram, ok virgullinn villdi renna at halsi honum, þa þotti honum Olafir konungr skiota fiol undir fetr honum ok firra hann dauda. En er hann hafði uppi hang(i)t fra dagmalum ok allt til nattmala, þa kom til kona hans ok synir med leyfi gaufugs mannz at iarda lik hans. Sidan steig hann son hans upp i galgatreit ok skar virg(u)linn. Vard fallit sva hatt fyrir hamarinn nidr, at þat veri vanligu mannz bani, þott þat eina yrdi til. Litlu sidar en hann var æ skip lagdr, ok naevad roid, þa er sem hann vakni af svefni, ok segir þa slickt, sem i hafði gerzt, sekir sidan erchibyskups fund med fagnadi, ok var þar þeim iartegnum lyst.

30. A Þelamork villdu menn steinkirkriu gera lata enum helga Olafi konungi, en talgugriot hittizt hvergi i heradinu, þa er steinsmidrinn var kominn. Redu menn þa at gera trekirkriu, er eigi urdu efni æ audru. Ok er smidrinn villdi aptr hverfa, brast þar fiall eitt i sundr, ok hraud þar fram talgugrioti, sem hafa villdi. Var þa byriad steinkirkriusmidin, sem fyrir aundverdu var stofnat.

31. Heradsmadr einn audigr ok rikr gek af tru sinni ok gafzt fiandanum. Hann var staddr i Nidarosi at Olafsmessu, þo at af

40 1 grafin Cd. 2 aurvænta Cd. 3 æhri Cd.

allzaungum godvilja. Af þessum manne tok þar fiandinn at hælask
 sva sem af auruggu herfangi. En þa er skrin ens helga Olafs
 konungs var utborit, tekr þessi vesli madr saman at virða ok sundr
 leitast vesolld sina ok himnerskan fagnad þessa ens haleita konungs
 med allri samiafnan, tign hans ok virdinghu. Her af kom gud- 5
 hræzla yfir hann, ok fellr æ hann sva akafligr ohugr, at hann
 fellr allr til iardar i þeim stad, sem skrin konungs hafdi stadið þa.
 medan uti var dvalizt, ok græt þar sarliga glep sinn. En þo varð
 hann þreckvana til at segia þar til sins misfellis. Nockuru sidar
 kom yfir hann guds bardagi i sotti af bænum hins helga Olafs 10
 konungs, ok þa sagði hann kennimanni alla settningh sinnar dæfu-
 ligrar handgaungu. Skar sva ur allt id dauda adr andarsær. (en)
 hann veri af heilags anda gíof med heilu grett.

32. Einn riddari vestan af Einglandi sotti heim enn helga
 Olaf konung. Hann var horfinn ogurligu vandræði, hann hafði 15
 barizt við broður sinn um arf, ok varð bæði banamadr hans ok
 sva modur sinnar i einu atvighi, þa er hon villði skilia þa sonu
 sina. Taldizt hann eigi hafa hana kent, er blóð ok reiði ok sveiti
 sotti i augu honum, ok etladi frillu hans. Ok eptir slíkan glep
 tok hann æ ser sarligar skriptir med idran. Bar hann æ ser 20
 morg iarn marga vetr ok sotti heim helga stadi víða um verolld;
 þat eina hafði hann matar ok klæða, er menn hugðu honum þegi-
 andi þáurf. En er hann kom i Kriztkirkiu i Nidarosi, þa bar
 hann enn æ ser .ii. iarn, annat um armlegginn, en annat um
 augxl ok nidr undir haundina beygt ok neglt ramliga, gek þa um 25
 briost ok bak. En er messan var upphafin hvitsunnudag i Kristz-
 kirkiu, þa hrytr iarnit af hendi honum ok langt i brutt. Þa þotti
 honum at naudsynligra at víða þar Olafs messu, sva sem hann
 heyrði sagt, at þa yrði þar flestir ur ænaudnum(!) leystir. Nu kemr
 at Olafs [messu, er¹ heilagr domrinn var borinn um kirkiu, ok þa 30
 med guds miskunn ok arnadarordi hins sæla Olafs konungs brestr
 iarnit af þessum manni ok i þria hluti, þat sem legit hafði um
 herdar honum ok briost; þetta hafði slegit verit af sverði því, er
 hann hafði misverkann med unnit. Sidan hefia lerdir menn upp
 Tedeum, en ulærdir menn syngia Kirieleison ok lofa allzvalldanda 35
 gud ok hans píslarvott enn sæla Olaf konung, er þessar allar iar-
 teignir, sem nu eru her ritadar, med otali annarra pígr af þeim
 sama drottni vorum Jesu Kristi, er med fedr ok helgum anda
 lífer ok ríkor gud um allar alldir. Amen.

1 [rettet; konungur er hinn Cd.

PALS SAGA EREMITA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her hefr upp sögu hins helga Pauli heremita ok Antonij.

Af Antonio einsetumanne er saga gior fulliga bædi a girzku ok latino, ok því hefir ek ætlat, segir enn helgi Jeronimus, at rita fæ luti af upphafi ok endalykt Pals, ath þessi frasögn hafi adr nidri legit, en þat er eingum kunnikt ordit, hversu hann hefir lifat midian lut æfi sinnar eða hveriar unsatir anzskotans hann hefir þa þolat.

10 1. A dögum Decij keisara ok Valeriani enna grimmdöztu ovina guds kristni, þa er pindir voru með dyrligu lifláti Cornelius pave i Romaborg ok Ciprianus byskup i Cartagine, þeir höfuborg vestr i Affrica, þa braut ok nidr guds kristni mikill ofridarstormr vida a Egiptalande ok i Thebaida. Þat þotti kristnum monnum æski-
15 ligt i þann tima ath vera sverdun: höggner fyrir guds nafne. En slægdafullr fiandi leitadi því langar kvaler at fa þeim framan til daudans, at hann girntiz meir ath drepa salurnar en likamina; ok svo sem sagdi sa, er af honum var pindr, enn sæli Ciprianus, let hann eigi næ ath deyia þa, er giarnir voru til daudans. Ok at
20 fiandans grimleikr ok hans limi megi kunnari verda, segium vær tvenn dæmi til þess, þau er minnissöm skulu vera mega. Einn guds pislarvottr stadfastr i sinni tru, sidan er hann hafdi verit margfalliga kvaldr ok hann hafdi sigrad bædi elld ok iarn, þa var sem fiandinn kendi rad til, hann var flettr af klædum ok smurdr
25 hunangi, bundnar hendr hans a bak aptr i þeim stad, sem solin skein sem heitast æ hann, at sa skyllði vægia fyrir hvössum flugna broddum, er eigi matti af gloandi pislarfærum sigradr verda. Annarr ungr madr, því at hann villdi eigi lata sina tru, var leiddr i enn fegrsta grasgard. ok þar sem siohvitar liliur ok raudar

rosur voru alla vega i hia honum; rennandi lækr i grasinu kraun-
 adi skamt fra honum, en litit vedr hvisladi i laufinu yfir honum;
 þar voru dyr klædi borin undir hann ok buin sem hæguz reekia;
 en bundinn var hann þar ok þo med silkidukum, at hann mætti
 eigi i brott komazt, en hefði þo sem sitz meinlæti af bondunum. 5
 Ok þa er allir gengu fra honum, þeir sem hann hófdu þangat flutt,
 kemr þar ein puta fògr at sia, su er hans freistar med sinu blid-
 læti, sem hann skyldi sem mest til hennar fýsa ok fa ser eigi
 fra halldit at eiga vit hana. Hvat mætti Kristz riddari nu til rada
 taka, hvert var undan at leita, (at) munugdin¹ sigradi (eigi) likam- 10
 ann, þann sem eingar pislir fengu adr sigradan. Ok þo at hann
 tæki at digna, þa fyrirlet guds miskunn þo eigi sinn riddara, er
 honum kendi þat ræð, sem fiandinn vard fyrir at lata: hann retti
 or ser tunguna ok spytti heune framan i andlit putunni, er adr
 lockadi hann til saurlífs med kossu ok annarri radleitni svo 15
 rækiligri, sem madr ma skammazt i fra at segia. En sarleikr
 þessar pislar feck skiott stóðvad alla lostasemi, þa sem adr hafði
 kviknad i likamanum.

2. A þeim tima er guds riddarar þoldu slikar þrautir, þa
 hafði sia Pall, er fra skal segia, mist fodur ok modur, þa er hann 10
 var .xvi. vetra gamall. Mikinn arf leifdu þau honum, systur atti
 hann, ok var hun þa manne gefin. Vel var hann lærdr bæði a
 girzka tungu ok ebreska. Hann var madr hogværr ok unne gude
 hardla mikit, ok þar til er ofridarstormr enn mesti kunni af at
 ganga, var hann i þorpi einu eigi allnær heimili sinu ok nockut 15
 huldu hófde. En hvat er þat, er gullzins þorsti fær eigi þraungt
 agiörnum manne? Sa madr er atti systur hans, því at hann villdi
 komaz at fe mags sins, tok um þat at sitia, at ofridrinn yrði varr
 vit² þann, er hann var skyldr at leyna ok skyla sem hann mætti.
 Hvorki mikill gratr huspreyiu hans ne svo nanar teingdir mattu 20
 heimta hann fra þessum glæp, er hann ætladiz fyrir, eigi ottadizt
 hann svo gud, er alla hluti ser, at hann villdi at sidr hall(d)a framm
 þessi ohæfu. Kostgæfr var hann æ at gera vart vit mag sinn, ok
 neytti hann svo greypleiks þess, er af agirninni reis, sem þat væri
 mikil millde. Sidan er sa enn ungi madr Pall fullr af speki fann, 25
 i hveriu magr hans starfæde, þa flyr hann æ fioll æ braut ok ætlar
 þar vid at hafaz, þar til er ofridrinn mætti lægiaz. Ok er hann
 atti þar nockura dvol, þa snyr hann naudsyn þeiri, er honum
 þraungdi þangat, i þat efni, ath hann vill þar stadfestaz; reikar nu

1 munugdin Cd. 2 hann tilf. Cd.

aptr ok framm at leita ser nockurs herbergis, ok hann kemr at
 fialle nockuru ok finnr þar einn helli i nedanverðri fiallzhlidinni;
 hellismunninn var litill ok var byrgdr med hellu einni. Pall
 velltir henne fra dyrum, fysir hann ath vita, hvat þar væri til
 5 nylundu, oðá hvilíkr hellir sa væri. Ok er hann kemr inn, þá
 tekr hellirinn bratt at rymast, ok þar er þá liost um at siaz, þviat
 biargit er þá opit yfir honum. Ok i þeim glugg, er æ var biarginu,
 var i einum stad or hamrinum vaxit eitt tre, þat er palme heitir;
 þat breiddi vel i sundr kvistu sina ok huldi glugginn med laufi
 10 sinu, sva at þó var vel liost. Brunnr var þar ok i hellinum hardla
 fagr, ok sa lækr er þadan rann fell þegar i iord nidr fyrir utan
 hellinn. Fleiri voru þar þess konar herbergi i fialli þessu, funduz
 þar smidartol fornlig ok rydtekin, stediær ok hamrar þess hattar,
 sem myntarar ero vanir at hafa. Þat segia egipzkir menn, at i
 15 hellum þeim hafi silfr verit slegit æ laun a þeiri tid, er Antonius
 romverskr hofdingi hafði geingit at eiga Cleopatram, er drotning
 var yfir Egiptalande.

3. Þá er Pall hafði fundit helli þenna ok kannat, þá felldi
 hann svo hug sinn til þessa herbergis, sem sialfr enn hæsti gud
 20 hefði þenna stad honum til handa buit. Ok þar er skiott fra at
 segia, at i þeim helli bio Pall alla æfi sina þadan i fra ok skemti
 ser vit bænrir sinar ok einsetu. Tre þat, er i biarginu stod ok adr
 var fra sagt, feck honum bæði mat ok klæði; at hann alldinit en
 klæddi sik med laufinu. Nu at eigi þicki þetta med nockurum
 25 kosti eigi vera mega, þá veit gud ok hans einglar, segir enn helgi
 Jeronimus, at ek segi satt, at i þeiri eydimörk einni, er liggir vit
 Syrland, hefi ek sed þá munkka, at einn af þeim, sa er inni sat
 þriatigi vetra, lifði ecki vit annat en vit byggbraud ok drack leirs-
 fullt vatn. Annar munk(r) hafði byrgt sig i gróf nockurri, ok át
 30 sa eingan dag meira en .v. caricas, alldin þau er sva heita. Slikir
 lutir munu þeim þickia otruligir, er eigi trua, at ecki se omattuligt
 þeim, sem trúfullir ero.

4. Nu skal enn aptr snua, segir enn helgi Jeronimus prestr,
 til þeiar frasnagnar, er ek hof adr. Ok er fra því nu at segia, at
 35 þá er Pall hafði lifat i helli sinum himnesku lifi her a iardriki,
 ok var svo gamall ordinu, at hann hafði þrettan vetr ok .c. tirætt,
 ok Antonius var nírædr i oðrum stad i eydimörkinni, þá kom
 su hugrenning i briost honum, sem hann var vanr sidan at segia,
 at eingi munkr mundi fyrr hafa til hætt en hann at setiaz i eydi-
 40 mörk. Ok eina nött er honum vitrad i svefni, at var annar madr

miklu betri en hann, sa er fyrr hafði tekit slíkt ráð, ok þat var honum vitrat með, at hann skyldi sem skiotaz fara þangat. Þegar er dagr kom eptir þa nött, þa tok sá enn virduligi karll Antonius staf i hönd ser, ferr heiman ok veit þo ekki til, hvert hann skal fara, ok þa modr miog af elli, sem ætla ma um niraðan mann. 5 Um hadegis skeid, þa er solin skein sem heitazt, ok Antonius let þo eigi af framm at hallda sinni ferd, þa mællti hann fyrir munni ser: «True ek gudi minum, at hann mun syna mer þræl sinn, sem hann hefir heitit.» Þa er hann hafði þetta mællt, þa ser hann mann undarlíga vaxinn, hann er hestr ath sumum luta; þess hattar 10 skrimsl kollodu skalldin centaurum, þat kalla sumir menn elgfroða. Antonius signir sik, er hann ser þenna dreing. «Heyrdu, sagði hann, hvar hellzt byggir sia gud(s) þræll, er ek fer at leita?» Elgfróðinn, ef svo skal kalla, umladi i mot, sem hann þættiz mæla, en ekki matti þat skília, ok þo at hann hefði ogurlíga asionu, þa 15 leitadi hann þo vit at gera sig blidan i andsvorum, þeim er hann villdi veita, retti sidan fra ser hönd ena hægri ok visadi Antonio leid, þa er hann fystiz at vita, en hefir sá rás þegar eptir þat ok a brótt i eydimörkina annan veg, sem fugll flygi, svo at skiott fal syn með þeim Antonio. Þat vitum vær eigi, segir Jeronimus, 20 hvort fiandinn hefir þetta ferlíki latit bera fyrir augu Antonio til at skelfa hann, eða fæðiz þetta dyr i eydimörk sva sem onnur, þau er undrskopud eru¹. Antonius undradizt ok hugleiddi fyrir ser þat, er hann hafði set, helldr þa fram eigi at sidr ferdinni. Litlu sidar ser hann i dal nockurum mann litinn vexti biugnefiadan 25 miog, horn voru vaxin i enne honum, en geitafætr hafði hann. Vit þessa syn tekr Antonius til vopna sinna, sem godr. framgöngu-madr tekr upp skiolld sinn ok bryniu, hoc est scutum fidei et loricam spei, þat er trausta tru ok örugga von til guds. En þetta kykvendi kastadi at honum alldine af tream þeim, er palme heita, 30 sem þat skyldi vera ast hans ok fridtakn þeira i millum. Antonius nemr þa stadar ok spyrr hann eptir, hverr hann væri, en fær þessi andzsvor i moti: «Ek em, sagði sa, einn af þeim, er eydimorkina byggia, ok heidnir menn spottadir af ymisligri villu dyrka ok kalla faunos² satiros eða incubos, ok kalla þat gud sin vera; 35 gæti ek hiardar minnar. Bidium vær, attu arnir oss miskunnar af sameignum gudi, er vær vitum komit hafa fordum i heiminn monnonum til hialpar, ok hans ord ok erendi hafa farit um allt iardriki.» Nu er þetta ferlíki hafði slíka hluti rætt, þa felldi sa

¹ erut Cd.   ² fanios Cd.

- enn godi ok enn gamli karl morg tær, þau er fram flutu af fagnadi þeim er hann hafði i hiartano, þvíat hann fagnadi af dyrd Jesus Kristz en af oförum andskotans; undradiz hann ok, er hann skylldi skilia mega mal þessa kykvendis; berr nu æ iördina stafnum, er hann hellt æ, ok mælti: «Vei verdi þer, Alexandria, þar er þu truir æ skrimsl ok segir þat gud vera! Vei verdi þer, borg, er puta mættir heita, þvíat þu giorir þik heimila til þionostu allz heims diöflum. Hvat hefir þu nu til svara fyrir þik? Dyrin kalla nu Krist ok votta dyrd hans, en þu kannazt eun eigi vid hann.»
- 10 Varla hafði Antonius lokit at mæla þat, er hann villdi, ok þa var sia dreingr því næst allr æ brautu, sva skiott farandi sem fugll flygi. En ath eigi þicki þetta nocköruni otruligt, sem sagt var fra vexti þessa manz, er Antonius sa, þa er allkunnikt ordit æ dögum Constantini keisara, segir enn helgi Jeronimus, at þa var
- 15 færdr lifandi þess hattar mædr til Alexandriam, ok þotti lydnum, er sia matte þetta undr, mikils um vert. En því at hann do skiott, þa var lik hans salltad, ath eigi þefadi þat illa at sumarligum solar hita ok fyrirfærizt. En sidan var þat flutt til Antiochiam, at keisarinn, er þar var þa staddr, skylldi sia megna.
- 20 5. En at ek hallda, segir Jeronimus, fram því efni, sem ek hof, þa er fra því at segia, ath Anthonius helldr enn æ sinni ferd ok nadi ecki annat at sia en dyra farveg ok mikit viderni eydimerkrinnar. Hvat matti hann ræða taka, ecki vissi hann, hvert hann skylldi stefna. Nu var afidinn annar dagr, sidan er hann
- 25 for heiman. Eitt var eptir radit, treysta því ath guds miskunn mundi alldri fyrirlota hann, hvert sem hann færi. Ok þat ræð hafði Antonius. Vakti hann adra nottina alla æ bænum sinum. Ok þa er nockut tok at lysa, þa ser hann, hvar vargr einn hleypr skamt fra honum þorstafullr farande vatz ath leita, ok rennr til
- 30 fiallzhlidar nockurrar. Hann sendir augun eptir dyrinu, svo sem hann ma, ok fær sed, ath þat rennr inn i helli nockurn. Antonius geingr ok ath hellisdyrum, en þar er svo myrkt, ath hann fær ecki þat sed, sem hann forvitnazt; ok því at algior ast byrgir uti hræzluna, sem heilug ritning segir, þa geingr Antonius inn eigi at
- 35 sidr, þott myrkt se, ath niosna, hvat þar væri tidinda, ok stillir fram sem hliodligazt, lætr allslægliga, dregr lagt öndina, nemr stadar at ödru hveriu, ok hlydizt um, ef hann mætti til nockurs heyra. Um sidir ser hann lios nockvat fram fyrir sig, ok þa er hann villdi skynda ferdinni, drepr hann vit fæti i stein einn, ok

verdr af því hareysti nockut. Sa er þar byggir fyrir var eeki gestrisinn. I fyrstunni þegar er hann heyrir nockut hark, þa keyrir hann aptr hurd, þa er þar var fyrir idra hellinum, ok skytr fyrir loku, því at dyr höfdu adr verit opnar. Þessi dreingr er þar bio var enn sæli Pall einsetumadr. Antonius kastar ser nidr fyrir 5 dyrunum, ok þadan hlytr hann fyrir at mælazt allt til mids dags eda leingr, ok bidr ser inngongu svo mælandi vit þann er fyrir er: «Kunnikt er þer, hverr eda hvadan ek em, eda hvert er mitt erendi; veit ek, at ek em (o)makligr ath sia þitt andlit, þo mun ek eigi hedan fyrr ganga, en ek nae þik at sea. Þu er vit tekr 10 dyrunum, fyrir hvi rekr þu manninn fra þer? Ek leitada ok fann ek. Nu bid ek, ath mer se upp lokit. En ef ek fæ þat eigi, þa skal ek her deyia fyrir dyrum þinum, ok muntu þa verda at iarda lik mitt, þo at þu vilir eigi annat veita mer.» Slikt taladi Antonius ok let hvergi hefiaz fra dyrunum. Þa svaradi Paall: «Eingan 15 veit ek svo bidia, at hann lati heitan fylgia, bidia med tærum en boda ranginde. Wndrazt þu, at ek vil eigi vit þer taka, med því attu hefir þess erendis hingat farit at deyia her.» Þetta mælti hann brosandí ok lykr sidan upp dyrunum.

6. 1 En er þeir finnaz, þa verda þeir badir fegnir, fadmar 20 hvor annan med mikilli blidu, ok þo at hyorgi hefdi annan fyrr sed, þa heilsar þo hvortveggi odrum med eiginligu nafni ok gera gudi þackir, er þeira fund hefir saman borit; ok eptir þann helga koss setiaz þeir 2 nidr badir. Tekr Pall þa fyrri til orda ok segir svo: «Se her nu þann, er þu hefir leita farit med svo miklu starfi, 25 se hversu ufagud hæra hylr þa limo, er funadir ero af ellinni. Se þann mann litr þu her, er skiott mun at molldu verda. En því at astin berr alla luti þolinmodliga, þa bid ek, attu segir mer, hversu mannkynit hefir sik i heiminum, eda hvort nockut hrellazt upp fornar borgir, eda hverir hofdingiar nu styra heiminum, eda 30 hvort nockurir ero þeir enn uppi, er svo se villtir af fiandanum, ath þeir bloti skurdgodum.» Ok þa er þeir eiga slikt at ræða, sia þeir, ath hrafn einn settiz i trenu, er stod i biarginu uppi yfir þeim. Hann sitr litla hrid, ok þa er hann flygr upp, lætr hann falla or klom ser heilan braudleif nidr fyrir þa, þar er þeir sitia. 35 Ok þa er hann var i brott floginn, mælti Pall: «Gud hefir sendan oekr dögurd, sannliga er hann milldr, sannliga er hann miskunn-samr; svo hefir nu geingit sextigi vetra, at hvern dag hefir hann sent mer halfan hleif; en fyrir sakir þinnar tilkomu hefir Krístr

drottinn gefit halfu meiri fæzlu riddorum sinum.» Þeir giora nu gudi þackir, setiaz þeir nidr æa backann hia þeim fagra brunni, er var i hellinum. Ok þa gioriz þræta nulli þeira eigi af odru efni en því, hvar fyrri skyldi briota hleifinn. Su þræta vanzt þeim allt nalgia til aptans. Pall þottizt eiga ath rada hybylahattum, er hann var husboandi. Antonius sagdi enn ellra eiga ædra vera. Þat var þeira¹ ræd wim sidir, ath þeir skyldu kippa i sundr hleifinum, ok hafva þat hvorr, sem þa helldi æa. Sidan er þeir voru mettir, leggiaz þeir nidr at brunninum ok drecka litid þat. Eigi var bonde svo rikr, at hann ætti nockut ker at drecka af. Eptir þat taka þeir at bidiaz fyrir ðok hallda þa nott alla i guds lofe med bæn ok voku. Ok þa er lioss dagr var ordinn, mællti enn sæle Pall sva vit Antonium: «Fyrir longu vissa ek, brodir, ath þu biott her i þessum herodum, fyrir longu hafdi drottinn mer fyrirheitid minum samþræli. En því at nu er at hendi komin andlatztid min, ok þat er mik hefir langat til hveria stund fra annarre, at ondin skyldi skiliaz² vid likamann ok verda med Kristi ok taka þa ombon, er henni er fyrirbuin eptir lidit starf, þa ert þu sendr af gudi at iarda likam minn ok giallda aptr iordina iordunni.» Nu er Antonius heyrði þessi tidindi or munni Pals, þa tekr hann at bidia gratandi, ath eigi skyldi skilia med þeim, ok Pall mætti þat af gudi þiggia, at Antonius nædi hans foronaufr at vera til slikrar ferdar. En hann svaradi svo slikri eptirleitan: «Eigi skalltu, segir hann, leita þins snudar, helldr skalltu lita annarra naudsyn. Þat hæfir mer at leggja byrði likamans ok fara til guds. En brædrum byriar ðdrum ath vera enn samdir af dæmum lifs þins, ok fyrir því bid ek, attu sert mer eigi sorgmodr, far helldr ok seek möttul þann, er Athanasius byskup gaf þer, ok legg i þeim mötli minn likama i iordina.» Enn sæli Pall bad þessa eigi af því, at hann hirti miok um, hvort likami hans funadi hulidr edr nökr, þar sem hann hafdi svo langar stundir eigi klæde haft, nema þau er hann hafdi gert af laufi þess vidar, er palma heitir ok þar hafdi vaxit i biarginu uppi yfir honum, helldr bad hann Antonium af því ferdar þessarrar ok fann slíkt til erendis, ath hann hefði þa minna harm en adr af hans framför, ath hann væri eigi vit staddr.

7. Antonius undradiz, er Pall hafdi nockut heyrt af Athanasio ok mautli hans; sem hann sæi sialfan Krist med Pali ok dyrkadiz drottin i hans briosti, þordi hann ðngu at svara þadan af, helldr kysti hann ath eins augu hans ok hendr, geingr i brott

gratandi ok þegiandi ok ferr aptr til munklifs sins, þess er sidan
 eyddu þær þiðir, er Sarraceni heita. En eigi matti hann svo
 mikit fara, sem honum var i hug, ok svo sem hann var mæddr af
 föstum ok elli, feck fysin þo sigrat alldrinn, þviat ferd hans vard
 miklu skiotari, en líkligt matti þickia. Framm kom hann um
 sidir hardla modr til heimilis sins. Ok þa er tveir lærisveinar hans
 runnu a mot honum, þeir er i elli hans höfdu honum tekit at
 þiona, ok spurdu: «Hvar hefir þu svo leingi dvaliz?» þa svaradi
 hann sva: «Vei verdi mer syndugum, þviat ek mæ ecki ath sonnu
 munkr heita. Ek hefi sed Helyam, ok ek hefi sed Johannem
 baptistam, ok sannliga sa ek Pæl i paradiso.» Ok þa fæ þeir ecki
 af honum fleiri tidinde. Berr hann hendinne a briostid, tekr þegar
 mauttulinn or herbergi sinu, er hann var eptir sendr. Lærisveinar
 badu, at hann skyldi segia þeim greiniligar þat, er hann hafdi
 nockut rausat. Hann svaradi svo: «Tempus tacendi et tempus
 loquendi. Nu er timi til at þegia ok timi ath segia.» Ok þegar
 geingr haun ut eptir, er hann hafdi þetta mællt, ok aptr ena sömu
 gautu, ok hann hafdi heim farit; ecki gaf hann ser tom til at
 bergia nockurre fæzlu, svo fysti hann til ok þysti at sia Pal odru
 sinni, a honum hafdi hann augun ok huginn, þviat hann ottadiz
 þat, er fram kom, at Pall mundi svo af heiminum fara ok gialda
 gudi önd sina, at hann væri eigi vid staddr. Ok þa er annar dagr
 kom yfvir Antonium; sidan er hann for heiman, en leidarennar
 var svo langt eptir, sem fara matti eina stund dagsins, þa sa hann
 i loptinu eingla sveitir, spamenn ok postola guds; i því lidi sa
 hann ok enn sæla Pal einsetumann stiga upp til himinsens med
 mikilli birti ok med sliku foruneyti. Antonius fellr þegar til iardar
 vit þessa syn ok eys molldu i höfud ser ok mælir svo sidan grat-
 ande: «Hvi fyrirleztu mik, Pall, fyrir hvi ferr þu fra mer, sva at
 ek mætta eigi heilsa þer, svo seint sem ek mætta kenna þik? því
 syti ek, því at þu skildiz svo skioott fra mer.» Enn sæli Antonius
 sagdi þat sidan, ath hann for þat svo skioott þadan i fra, sem eptir
 var leidarinnar, sem fugll flygi, ok eigi var þat af eingri sök, þviat
 þat nadi hann at sia, þa er hann kom inn i hellinn, at þar stod
 Pall a kniam litandi upp i loptid ok retti hendr sinar til himens-
 ins, þo var þa likaminn örendr. En þat ætladi Antonius i fyrstu,
 at hann lifdi; hof þa upp bæn sina, sem einsetumenn eru vanir at
 gera, þa er þeir finnast. En sidan er hann heyrdi enghi andvorp
 Pals, sem hann hafdi vanr verit at lata fylgia bæninni, þa geingr
 hann ath honum gratandi ok kyssir hann, ok skildi, at lik þessa

helga manz leit með þessum hætti til guds, er alla luti lætr sialfum ser soma at lifa, svo sem hann vill skipað hafa.

8. Nu byr Antonius um lík Pals með mótlinum, er hann hafði sotti eptir hans bodi, ber út líkit ok syngir yfir; en graftol hefir hann ecki, þat er hann megi með giora grofina. Ok nu hryggviz hann af því miog, hugsar marga vega, hvat hann skal til rads taka, ok mælir sva: «Ef ek fer eptir graftoli heim til munklifis, þa er þat fiogurra dæggra ferd, en ef ek höfumzt her vit, þa fæ ek ecki syslat. Deyia mun ek þa, sem makligt er, hia kappa þinum, Kristr.» Nu er hann hugsadi slíkt eðr mællti, þa koma þar tvö hlaupande leon or eydimorkinni, þau fara miog geyst, ok i fystunni, er Antonius sa þau, þa ottadizt hann. En þegar er hann rendi hug sinum til guds, þa var hann sva ottalaus odru sinni, ath hann leit til þeira, sem hann sæi dufur fluga. Þau stefndu með rettri rás þangat ath, sem lík Pals la, ok namo þar stadar ok kostudu ser nidr hia fotum honum ok blodrodu holunum, emiudu miok, svo ath skilia matti, at þau gretu hans dauda þann vegg, sem þau mattu ser vid koma. Sidan toku þau grof at grafa skamt þadan, er líkit la, ok iusu skiott upp sandinum með fotum ser; kunnu þau vel til at ætla at giora at því hofi grofina langa, sem Pall þurfti ath hafa. Ok þegar er þau höfdu grafargerðinne lokit, þa gengu þau at Antonio ok bendu með hölonum ok eyrunum, svo sem þau beiddiz at taka verkkaup af honum, sleiktu hendr hans ok fætr, voru svo blid, at hann skyldi þat hugsa, at þau beiddiz blézanar af honum. Þegar gerir Antonius gudi þackir, er iafnvel skylldu mallaus kykvendi skilia mega hans vilia ok skapara sinum svo hlydin vera, ok mællti: «Drottinn, sagði hann, an þinum vilia fellr eigi laufeblad til iardar, ok eigi tynizt einn titlingr utan þitt ráð; gef þu dyrum þessum þat verkkaup, er þer líkar ok þu vitir þeim hæfa.» Ok sidan bendi hann þeim með hendi sinni, ath þau skyldu sá braut fara. Nu er þau foru, sem vegar þeirra lagu, þa leggir hann þann helga líkama i þa gróf, er dyrin höfdu honum buit, ok fyllir sidan grofina af þeiri molldu, er af þeim var adr upp ausin. Sidan er annar dagr kem eptir þenna, þa ser Antonius yfir eign Pals, er hann hafði eptir sig leift ok einga skipan fyrir gert; hann tekr til sín kyrtíl hans, er hann hafði sialfr sinum hondum gert af palmlaufinu; ecki er sagt at arfrinn væri meiri. Ok sidan ferr hann aptr til munklifis síns, segir sidan lærisveinum sinum greiniliga allt, þat er gerðiz til tíðenda i hans

ferdum. Þat var sidan vandi hans at hafa kyrtíl ens helga Pals enar hæstu hatidir paskadag edr hvitsunnudagh.

9. Lystir mik, segir enn sæli Jeronimus i nidrlagi þessarrar frasagnar, at spyria þa, er eigi vita aura sinna töl ok eigi þickia sinar hallir fullmiok vandadar, nema þær se af marmara skreyttar ; ok settar, eda þa, er i einn vef veria svo miklu, at þeir fa þar godar iardir med keyptar; lystir mik, segir hann, at spyria þa, er sva leika ser at sinum gnottum, hvat skorti um alldr þenna enn haleita mann Pal einsetumann. Þer dreckit or kerum þeim, er sett ero dyrum steinum, hann dræck or løfum ser ok gerdi sva ¹⁰ naudsyn nattuinnar; þer gangit i gullofnum klædum, Pall hafdi eigi svo god klædi sem enn herviligsti pionostumadr ydvar; en þar i mot er paradis opin fyrir þessum fateka manne, en helviti mun taka vid ydr gullhalsonum. Pall vardveitti klædi Kristz, þo at hann væri nöctr, en þer i pellzklædum ydrum hafit tapat Kristz ¹⁵ klædnadi; hann hvilir hulidr herfiligri molldu, en mun upp risa med mikilli dyrd, en þer liggit undir legsteinum virduliga grofnum brenna munandi med ydrum audæfum. Bid ek ydr, segir enn helgi Jeronimus, er synit þann sid, er þa var i þeim londum um hans daga, Jorsalalande edr Egiptalande, hversu ferikir menn biuggu ²⁰ um lik astmanna sinna, bid ek ydr, segir hann, þyrmit fenu, þo unnit þer því svo mikit. Fyrir hvi vefit þer dauda menn i gullofnum klædum? Hvi skal metnadrinn eigi stadar nema, meðan þer gratid frændr ydra ok vini? Edr kunna lik audkyfinganna eigi at funa odruviss en i dyrum pellum? Bid ek þik, hverr sem þessa ²⁵ sogu less, ath þu minniz syndugs Jeronimi; (ef) gud gefi honum þa osk, er hann villdi þiggia, þa mundi hann helldr kiosa kyrtíl Pals med verdlëikum hans en purpura konunga med pislum þeira. Heilagr prestr Jeronimus, er ecki þarf nu vorra bæna, þeir dyru dreingir ok guds riddarar Pall ok Antonius arne oss miskunnar ok ³⁰ syndalausnar af vorum lavardi Jesu Kristo, er med fedr ok helgum anda lifir ok rikir gud um allar alldir.

PLACIDUS SAGA.

I.

(Efter *Cd. Hohn. 8 octavo*, paa *Papir*, jœvnført med den latinske *Text* hos *Mombritius: Sanctuarium.*)

5 A dogum Traiani keisara var hofdingi riddara, sa er Placidus¹ het, gofugr at kyni, agætr at metordum, audigr at fe, tigginn at burdum, agætr at frægðum ok gæddr at rettlæti ok godum sidum, en var þo heidinn. Barg hann þeim, er i hoptum eda hormungum voru, ok leysti fra bana þa, er at rongu voru fyrirdæmdir; hann
10 klæddi nakta ok dugði ollum þurfundum. Engum manni var hann líkari i lífnadi en Cornelio hundradshofdingia, þeim er fra er sagt i bok þeiri, er *Actus Apostolorum* heitir. Konu atti hann heidna, sem hann var sialfr, ok honum lík at godum sidum. Sonu attu þau tva, ok lærði (hann) þa til godra sida. En þessi Placidus
15 var sigrsæll i orrostum ok kœnn við veidar ok algiorr i ollum hlutum. En miskunn guds, su er kallar sva inniliga til sinnar mildi, fyrirleit eigi god verk þessa mannz, ok eigi villði hann lata godgiarnan faraz i þionostu skurdgoda an verdkaups; þvíat sva er ritad, at [med hverri þíod² er gudi þægr sa, er rettlæti
20 vinnr. Af því kalladi guds mildi hann fra villu eigi med þeim atburð, sem hann kalladi Cornelium, heldr því líkara sem hann kalladi Paulum. Þvíat þa er Placidus for einn dag, sem hann var vanr, at dyraveidum med huskorum sinum, þa urðu fyrir þeim hirtir margir, ok skipadi hann líði sínu til at veida hiortuna. En
25 er ollum riddurum var skipat til veidarinnar, þa syndiz Placido einn hiortr ollum odrum meiri, ok sneri hann leidd sinni til skogar

1 *Nafnet skrifves afvezlende Placidius, Placidus og Placidus i Cd.*

2 [*rettet*; in omni gente lat.; fyrir hveria þionostu Cd.

fra ollum odrum dyrum. Sem Placidus sa þenna hiort, reid hann fra lidi sinu með fam riddurum ok eptir hirtinum. En er hestar þeira mædduz, þa mæddiz þo eigi hestr Placidi ne hann sialfr, ok reid hann eptir hirtinum langt fra sinum monnum. En hiortrinn nam stadar a hamri einum eda biargi. Placidus ridr nu nær, ok leitadi vid, með hverium hætti hann mætti veida dyrit. En þa 5
 vard veiddr veidimadr, er hann ætladi at veida dyrit; þviat þa er Placidus nam stadar, sa hann a hiortinn lengi ok undradiz mikilleik dyrsins; ok sa hann a hirtinum a millum horna dyrsins krossmark solu biartara, ok likneski vars drottins Jesu Kristz, þess er hirtinum gaf mannliga rodd, er sva taladi: «Þu Placide, hvat sækir þu at mer? Fyrir þinar sakir kom ek hingat at birtaz þer i kvikendi þessu, en ek em sa Jesus Kristr, er þu gofgar ovitandi; olmosugædi þat, er þu veitir þurfundum, hefir stadar numit fyrir minni augsyn, ok kom ek at synaz þer i hirti þessum ok veida 15
 þik með mætti miskunnar minnar, þviat eigi er rett, at sa þioni diofi, er viur minn gioriz i godum verkum. Fyrir þa sok kom ek til iardarinnar i þeiri asionu, er þu litr nu i millum horna dyrsins, at ek biarga ollu mannkyni.» En er þetta heyrdi Placidus, vard hann hræddr ok fell a iord af (hestinum). En er hann 20
 styrktiz, sva sem stund var i millum ok mannligr otti leid af honum, þa reis hann upp ok hugdi at vandliga, hver þessi syn var, er honum var vitrud, ok mælti i hugrenningum, hveriu gegnir syn þessi, er mer vitradiz, segiandi: «Vitradu fyrir mer þat, er þu mælis, at ek trua a þik!» Drottinn mælti vid hann: «Hygg at 25
 þu, Placide, ek em Jesus Kristr; ek giorda himin ok iord ok allar skepnur af engu efni; ok skilda lios fra myrkri ok setta tidir ok daga; ek skapada mann or molldu iardar, ok vitrudumz a iordu fyrir heilsu mannkynsins, ok var ek krossfestr ok grafinn, ok reis ek upp a þridia degi.» En er Placidus heyrdi þetta, fell hann 30
 aþr til iardar ok mælti: «Trui ek, drottinn, at þu skapadir alla hluti, himin ok iord ok allar skepnur, leidrettir þu villta en lifgar dauda.» Drottinn mælti vid hann: «Ef þu truir, þa far þu til borgarinnar ok tak skirn af byskupi kristinna manna.» Placidus mælti: «Ef þu villt, drottinn, þa mun ek segia konu 35
 minni ok sonum, at þau trui a þik.» Drottinn mælti vid hann: «Seg þu þeim, ok taki þer skirn ok hreinsiz af syndum ok saurgan skurdgoda villu; sidan kom hingat, ok mun ek vitraz þer ok syna þer oordna hluti ok luka upp fyrir þer heilsutaknum.»

2. Þa for Placidus heim af fiallinu ok sagdi konu sinni alla 40

þessa hluti, er drottinn vitradi honum. Þá er hann hafdi sagt henni alla þessa vitran, svaradi kona hans: «Sattu hinn krossfesta Jesum drottin, þann er kristnir menn þjóna, hann er einn sannr guð, er með slíkum iarteignum kallar menn til sannrar idranar ok guds kynningar; sa ek hann ena fyrri nött, ok mælti hann við mik: A morgun skalltu ok bondi þinn ok synir koma til min. Nu veit ek vist, at sa er hinn sami Jesus Krístr, er þer vitradiz i hirtinum þessa nött, at þu mattir undraz matt hans ok trúa a hann.» Hon mælti þá við hann: «Forum nu þessa nött ok tok-
 10 um skirn kristinna manna.» Þá svaradi Placidus: «Hann sialfr mælti þetta við mik, er mer vitradiz.» Þá fundu þau kennimann kristinna manna at ovitundum hium sinum, ok iatudu þau at trúa a Jesum Krístum ok badu hann gefa ser takn skirnar. En kennimadrinn varð feginn ok dyrkadi drottin, þann er ollum vill hialpa
 15 ok leida til sinnar kynningar, ok skirdi hann þau i nafni heilagrar þrenningar, ok kalladi Placidum Eustachium, en konu hans Theopistam, son hans hinn ellra kalladi hann Agapitum, en hinn yngra Theopistum, ok mælti við þau, er þau voru skird: «Drottinn varr Jesus Krístr son guds lifanda se með ydr ok gefi ydr eilíft líf ok
 20 ríki; veit ek, at Krístr ok hans kraptr er með ydr. En er þer komit til paradisar gleði, þá minniz þer andar minnar, ek heiti Johannes.»

3. En um morguninn fór Eustachius til fíallzins með fam ríddurum a dyraveidar sínar. En er hann sotti i nand þangat, er
 25 hann hafdi híortinn set, sendi hann menn sína sva sem a dyraleitir, en hann fór til vitranarstadar ok sa ena somu syn sem hinn fyrra daginn, ok fell til iardar ok mælti: «Nu veit ek, at þu, Jesu Kríste, ert sonr guds lifanda, ok trúi ek a guð fodur ok son ok helgan anda. Af því kom ek hingat at bídia guddom þinn,
 30 at þu vitrir þat, er þu hezt mer.» Jesus mælti við hann: «Stællertu, þvíat þu tokt skirn miskunnar minnar ok skryddir þik oðaudleik, þvíat nu steigt þu yfir díoful þann, er þik hefir tældan, ok fyrirleztu hinn forna mann, en skryddiz hínun nýia, þeim er lífir um alldir allda. Nu munu lysaz verk trúar þinnar, þvíat díofull
 35 vegr ofund i gegn þer, allz þu hverfr frá honum, ok setr hann allar velar i gegn þer; en þer býriar at standaz marga freistni, at þu takir koronu ok dyrd sígrs; [ertu upphafdr i veralldar audæfum, en þer býriar at lægiaz af hegoma þínum, at þu upphefz i andlígum audæfum]. Lat eigi þrotna kraptr þinn, ok lít eigi til

40 1 [*rettet*; ecce enim exaltatus es temporalibus opibus; oportet ergo te

hinnar fyrri dyrdar þinnar, sva sem þu fyrri villdir, er þu þionadir daudligum konungi ok hafdir sigr ok gagn, hvargi er þu fort; þvi-at a þessum tímum byriar þer annarr Job at synaz fyrir freistni ok bera sigr af diofi fyrir þolinmædi; en þu sia-vid, at gudlast-anar hugrenning stigi upp i hiarta þinu. En þegar er þu ert lægdr, þa mun ek enn koma til þin ok setia þik aptr til hinnar fyrri dyrdar þinnar.» En er drottinn hafdi þetta mælt, steig hann til himins ok mælti vid Eustachium: «Hvart villtu nu taka freistni þa, sem þer er ætlud, eda a sidustum tímum lifs þins?» Eustachius mælti: «Ef eigi ma fordaz þat, er þu hefir ætlat oss, drottinn minn, þa bid ek þik, at þu latir oss nu þegar taka freistni, en þu gef oss stöðugleik: at standaz, at eigi hræri tilkomandi ovin hiortu var til illgiarnligra orða a moti þinni tru, drottinn minn.» Drottinn mælti: «[Þu skallt eigi ottaz, Eustachius, þvi-at miskunn min er með þer ok vardveitir andir ydrar.»

4. Eustachius for eptir þat ofan af fiallinu ok sagdi konu sinni, hvat honum var vitrat af gudi. Ok fellu þau þegar bædi a kne ok kolludu a gud ok mæltu: «Drottinn, verdi vili þinn!» Ok er þadan lidu fair dagar, kom sott sva mikil i hans hus, at a skamri stundu do allir þrælar hans ok ambattir. Þa skildi Eustachius, at fram mundi koma fyrirsogd freistni, ok giordi hann gudi þackir, ok bad konu sina eigi mædaz i freistni. Voru þa daudir allir mansmenn þeira. Þa do busmalinn a fam dogum ok allt þat, er þau attu i kvikum kvisti. Eustachius for i brott or husi sinu með konu sinni ok sonum tveim at leita ser annarrar vistar. En er vandir menn sa hus hans gæzlulaust vera, foru þeir þangat um nött ok baru brott allt gull ok silfr ok klædi ok allt þat er fæmætt var. Var þa farin oll þeira eiga utan klædi þau er þau baru.

5. Nu kom hatid su, er Traianus konungr hellt sigrhelgi sina, ok baud þangat ollum sinum borgarmonnum ok hofdingium. En er Placidus riddarahofdingi kom eigi þar, ok hiu hans, vard konungr ogladr vid ok spurdi hvern mann at honum, ok kunni engi honum nockut til hans at segia, sidan er fiarskadi kom i hus hans; ok undruduz allir menn þann atburd, er ordinn var. Þa mælti Eustachius vid konu sina: «Hvers bidu vit her? Forum i brott með sonu ockra, er eptir eru, þviat ver munum æ verða

humiliari de alta tua vanitate, et rursus exaltari in spiritualibus divitiis lat.; en vert eigi upphafdr i verallidar auðsöfum Cd.

1 stöðugum Cd: sed da nobis virtutem sustinere lat. 2 [rettel: noli metuere lat.; þu skallt hefiaz Cd.

fyrirlitin af ollum monnum, þeim er oss kenna.» Þá foru þau í brott ena næstu nött með sonu sína, ok gordu for sína til Egiptalandz. Ok er þau komu til siovar, villdu þau stiga á skip, er buit var til siglingar. En skipdrottinn var grimmr ok heidinn, en þó
 5 gengu þau á skip með honum. En er þau voru á midium firði á degi nockurum, þá spurdi skipdrottinn, hvat þau hefði at giallda í skipleigu. En er þau höfdu eeki til at giallda, þá dvaldi skipdrottinn eptir konu Eustachii, þviat hon var væn at aliti, ok felldi hann girndarhug til hennar. En Eustachius matti þat eigi (banni)
 10 ne bænum við koma, þviat skipdrottinn ok forunautar hans villdu færa hann þegar utbyrdis, ef hann mælti því nockuru í moti. En er Eustachius sa sík afvana fyrir þeim, þá let hann þar naudigr eptir konu sína, en hann geck allogladr í brott með sonum sínum .ii. ok mælti: «Harmr er mér ok yckr, þviat modir yckur er
 15 selld okunnum manni.»

6. Nu ferr Eustachius leidar sinnar ok kom at á mikilli, ok troyetiz eigi at vada yfir ana með bada sveinana. Þá bar hann annan á oxl sér yfir ana, en let annan sveininn vera eptir á ar-
 20 backanum, ok for síðan eptir þeim. En er hann kom á midia ana, sa hann eitt oarga dyr gripa son sinn hinn ellra, ok rann til skogar með hann. En er hann orvænti honum lífs, hvarf hann aptr at taka hinn yngra son sinn. Þá sa hann, hvar vargr kom at honum ok tok í brott, ok matti hann eigi leita eptir, þviat var at vada yfir ana. En er hann sa harmsion þessa, er hann var á
 25 midri anni, [þá tok hann at reyta sík gratandi ok veinandi, ok villdi hlaupa í hyl þann til líftions¹. En guds miskunn styrkti hann enn til þolinmæði. En fæhirdar sa, hvar hit oarga dyr bar sveininn; redu þeir til ok sottu eptir dyrinu. En dyrit flyði ok let lausan sveininn oskaddan. En þann sveininn, er vargrinn hafði
 30 gripit, fundu akrkarlar heilan. Þeir voru or einu þorpi ok fæhirdarnir, ok voru sveinarnir uppfæddir báðir í einu þorpi, ok vissi hvargi til annars. Þetta vissi eigi Eustachius, þar er hann for leidar sinnar harmandi, ok mælti: «Harmr er mér, er fordum blongudumz ek sem hit fægsta gras, en nu em ek sem forn fauskr;
 35 harmr er mér, er fordum atta nogt, en nu em ek berr; harmr er mér, er fordum var höfðingi riddara ok red fyrir miklu lídi, en nu em ek eptirlatinn sonalaus ok hugganarlaus. En, drottinn,

¹ [rettet; cepit evellere capillos capitis sui, plangens et ululans, voluitque se proicere in aquam lat.; red hann þá til at hlaupa þann hyl í gegnum til landz Cd.

gleym mer eigi ok fyrirlit eigi min tar; veit ek, drottinn, at þu sagdir, at ek skylda slíka freistni taka sem Job; en nu se ek at sonnu, at min er meirr freistat en hans: hann sat i sopdyngiu heima i husi sinu, en ek em her utlendr med slíkum hryggleik; hann hafði vini, þa er hans vitiudu, en min vitia dyr af eydi- 5 morku, þau er brott gripu sonu mina; en þo at hann misti sona sinna, þa var þo kona hans hia honum, en ek em beggia andvani konunnar ok sonanna. En þu, drottinn, reidz eigi margmælgí minni, þvíat ek harma, ef ek mæli þat, er mer byriar eigi; veittu, drottinn, vardhalld munni minum, at eigi hneigiz hiarta mitt til 10 illra orða, þeira er mer varpi frá þínu augliti, helldr gef þu mer hvíld eptir erfídi.» En er hann hafði þetta mælt med miklum hryggleik hugar, kom hann til bæiar þess, er Babillus¹ heitir, ok var þar um langa tíð ok vann til atvinnu ser, ok vardveitti akra manna ok tok kaup a því, ok lifði við þat .xv. ar. En synir hans 15 voru uppfæddir i þorpi því oðru, ok þektuz eigi, er þeir funduz. En skipdrottinn tok konu hans ok hafði hana med ser. En drottinn gud vardveitti sva hag hennar, at hon saurgadiz eeki af honum, þvíat hon bað þess gud, at hann vardveitti hreinleika hennar. En er sa maðr ðo, er hana hafði at ser tekna, þa vann hon fyrir ser 20 ein i því husi, er hon hafði ser giora latíð i kalgardi litlum.

7. Nu er frá því at segia, at hermenn komu i herað þat, er kona Eustachii var vistum, ok heriudu víða ok toku iardir af Romaborgar monnum. Þa tok Traianus at fa mikils hersaga þessi, ok mintiz hann þa Placidus höfðingia riddara, er opt hafði rosk- 25 líga bariz i moti hans ovinum; ogladdiz konungr at nýiu af brotthvarfi Placidi; ok er hann samnadi líði, spurði hann hvern mann at honum, ef nockurr vissi til hans lífs eða dauda. Ok sendi hann riddara sína i hveria borg ok kastala, er undir hans valldi voru, til þess at leita at Placido, ok mælti: «Sa maðr er finnr 30 Placidum, þann skal ek gíæða at veg ok auðæfum.» Ok tveir riddarar foru at leita at honum, þeir er forðum voru huskarlar hans, het annarr Ahasius, en annarr Antiochus. Þeir leitudu, unz þeir komu a bæ þann, er Eustachius var fyrir. Nu sem Eustachius ser til þeira um langan veg, kennir hann þa giorla. Þa 35 mintiz hann hinnar fyrri æfi sinnar, ok kalladi a drottin ok mælti: «Drottinn minn Jesus Krístr, er leysir or kvolum alla menn væntendr i þer! sva sem ek se þessa menn, er verit hafa huskarlar minir, ok vænta ek þeira eigi, sva bíoð þu, drottinn minn,

¹ Dadissus lat.

at ek sia konu minna en ambatt þína. Veit ek, at dyr hafa sundr rift sonu minna; veit þu mer, drottinn, at ek sia þa i upprisutid.» En er hann hafði þetta mælt, kom rodd af himni sva segiandi: «Huggaz þu, Eustachi, þviat nu muntu koma til hins fyrra hags þins, ok muntu finna konu þína ok sonu, en a upprisutid muntu koma til fyrri dyrdar ok finna eilífan fagnad, ok mun vegr þinn aukaz um alldir.»

8. En er riddarar komu, þa kendi hann þa, en þeir eigi hann, ok mæltu: «Heill, brodir!» Eustachius svarar: «Fridr se með 10 yekr, godir brædr!» Þeir mæltu: «Ef þu veizt nu deili a þeim manni, er Placidus heitir, þa seg ockr þat, konu hans ok sonum tveimr, ok munum ver þer penninga til gefa, ef þu synir ockr hann.» Eustachius mælti: «Fyrir hveria sok leiti þer hans?» Riddarar mæltu: «Vinr varr var hann ok hvarf i brott or borg 15 varri fyrir morgum arum, ok villdum ver giarna finna hann.» Eustachius svarar: «Eigi kann ek þann mann, þviat ek em her utlendr.» Þa leiddi Eustachius þa til herbergis sins ok mælti við husbondann: «Kunningiar minir eru menn þessir, ok eru kómnir at finna mik; af því veit þu þeim fædzlu ok vin, ok mun ek gefa 20 þer af verdkaupi minu.» Husbondinn veitti þeim fædzlu, en Eustachius vann þeim beina, ok mintiz hins fyrra lífs sins ok matti eigi vatni halda af miklum hryggleið. Fyrir því geck hann ut af herberginu ok þo andlit sitt, adr hann geck inn ok beindi gestunum. En riddarar hugdu at honum vandliga ok mæltu sin 25 a millum: «Þo er þessi madr miok líkr þeim manni, er vit leitum at; en sa er vit leitum, hafði orr a halsi, er hann feck i bardaga.» Þeir mæltu sva: «Hyggium við at þessum manni ok verum visir, at við hafim hann rett kendan, mun hann þa eigi lengi dyliaz fyrir ockr.» En er þeir hugdu at vandliga, þa sa þeir orrit a 30 halsi honum. Þeir spruttu þa upp skiotliga ok spurdu, ef hann hefði verit hófðingi riddara. En hann duldiz fyrst fyrir þeim. En þeir sonnudu með iarteignum ok sogdu, at hann var Placidus hófðingi riddara, ok spurdu hann at konu ok sonum. Þa duldiz hann eigi lengr fyrir þeim ok sagði, hvernig var, ok sagði þeim 35 andlat konu sinnar ok sona. En er upp komu þessi tíðendi, þa drífu þangat allir menn ok undruduz, er sva gofugr madr skyldi hafa þionat sem annarr fátækr. En riddarar sogdu fra krapti hans ok fra fyrrum dogum hans. Síðan sogdu þeir Eustachius ord kónungs ok skryddu hann godum klæðum. For hann síðan heim 40 með þeim, ok leiddu hann ut allir bæiarmenn.

9. En eptir halfan manad komu þeir til konungs ok sogdu, at þeir hefði fundit Placidum. Konungr varð við þessa sögu geysi gládr ok gekk út á móti honum með miklum fagnadi, fadmaði hann ok kysti, ok undradiz fjarlengd hans. En Eustachius sagði konungi ok sva Romaborgar folki frá öllum atburði ferðar sinnar, ok hversu hann hafði mist konu sína ok sonu. Konunginum ok öllu Romaborgar folki varð mikill fagnadr at aðtrkomu Placidi, ok sögduz skyldu frá honum hit beztá kvánfang, er til væri, ok skyldi hann taka hina fyrri tign sína ok riddarasýslu ok fara til orrostu ok geraz hófðingi fyrir lídinu því öllu, er saman var dregit. Eustachius iatar því ok kannar skíotliga allan herinn bæði at mannfílda ok vapnabunadi. Fannz þar sva til, at hann þóttiz afvani til orrostunnar, ok sendir orð í allar bygðir ok bæi eptir ungum monnum þeim, er vígligir væri. Ok er þau orð komu í þann bæ, er synir Eustachius voru uppfæddir, þá sendu þeir þessa menn tva til hans í útgerðina, þvíat þeir voru miklir at vexti ok vænir at aliti. En er saman kom allr þessi lídsamnadr, þá leit Eustachius yfir allan herinn ok sá þessa .ii. menn fríðari at vænleik ok meiri at vexti en aðra, ok sá hann, at þeir mundu kyngöfgir vera; því valdi hann þá sér til mótneytis ok elskadi þá fyrir síðsemi, ok virði þá öllum framarr í sinni sýslu. Síðan fór hann til orrostu með fylktu líði ok hafði sigr ok leysti undan herfangi iardir þær, er óvinir þeira hófðu með herfangi tekit af borgarmonnum. En at yfirstignum óvinum fór Eustachius íafnan lengra ok heriadi á land þeira ok lagði undir sik nöckur heruð.

10. En er Eustachius villdi undir sik leggja meira, þá kom hann á bæ þann, er kona hans var fyrir, en hon átti hus í kalgardi nöckurum. Ok er Eustachius kom á bæ þann, er kona hans var, dvaldiz hann þar nöckura daga ok beid líds síns ok setti tialldbudir sínar umhverfis gardinn, er hon varðveitti. En Agapitus ok Theopistus gengu um dag í hus modur sinnar ok vissu eigi, at þar var þeira modir. En þeim varð þat til mals at minnaz þess, er þeir mundu til barnæsku sinnar. Þá mællti hinn ellri við hinn yngra: «Þat man ek, þá er ek var barn, at faðir minn var hófðingi ríðdara, ok modir mín var harðla fríð kona, ok áttu þau .ii. sonu, mik ok annan yngra. Síðan fóru þau faðir minn ok modir or husi sínu með ökr, ok gengum ver til síofar ok stígum á skip, en eigi víska ek, hvert ver skyldum fara. En er ver gengum af skipinu, var modir mín eigi með oss í ferð, ok víska

ek eigi, hvat af henni vard. En fadir minn bar ockr bada brædr a oxlum sér klockvandi, ok komum ver at a mikilli. Þá let fadir minn mik eptir a arbackanum, en hann bar brodur minn yfir ana. Ok er hann od eptir mer, greip vargr brodur minn. Ok sem ek sa þetta, greip mik hit oarga dyr ok hliop med mer til skogar, adr en fadir minn komz til landz. Ok toku fehirðar mik af munni dyrsins, ok var ek sidan uppfæddr i því þorpi a þeim bæ, er þu veiz at vit hofum iafnan fundiz. En sidan veit ek eigi til fodur mins ne brodur ok eigi til modur.» Ok er þetta heyrdi hinn yngri
 10 brodir, spratt hann upp skiotliga ok felldi tar fyrir fagnadi ok mælti: «Sver ek fyrir gud kristinna manna, at ek em brodir þinn; þeir sem mik hafa uppfætt, segiaz hafa tekit mik or vargs munni.» En er modir þeira heyrdi þetta ok sa þa vidr kennaz ok fegna verða, vard hon ahyggjusom i sinu hiarta, af því at henni þotti
 15 likendi, at þessir ungu menn væri hennar synir, þvíat þeir sogdu vera fodur sinn hofdingia riddara, samt kom a med þeim, at þeir hofdu skilit vid modur sina a skipinu, sva sem fyrr var sagt.

11. Annan dag eptir kom hon at mali vid Eustachium ok mælti: «Ek em romversk kona ok herleidd hingat; bid ek þik,
 20 drottinn, at þu flytir mik aptr til minnar fostriardar.» Ok er hon hafdi þetta mælt, hugdi hon vandliga at honum, þvíat hon sa oll merki a honum, þau sem bondi hennar hafdi a sér. En er hon þottiz fullkomliga kenna hann, kvaddi hon hann mals odru sinni ok mælti: «Bid ek þik, drottinn, at þu reidiz mer eigi ambatt
 25 þinni, hellðr seg mer litillatliga hit fyrri lif þitt ok æfi, þvíat ek ætla þik vera Placidum hofdingia riddara, at odru nafni Eustachius, er drottinn vitradiz i hiartar liki ok kalladi til retrar truar ok idranar. Sidan for hann med mikilli freistai i brott or sinu landi med konu sina, ok em ek su sama, ok med sonum tveimr ockrum,
 30 er annarr het Agapitus, en annarr Theopistus, ok villdum fara til Egiptalandz. En er ver komum a skip, tok skipdrottinn mik brott af bonda minum naudgum ok leiddi mik hingat til herads. En Krístr er minn vattr, at saurgadi mik hvarki þessi ne annarr sidan allt til þessa dags, þvíat drottinn vardveitti mitt hreinlifi, sidan ek
 35 mista bonda minn. En nu seg þu mer fyrir krapt Jesu Krístr, ef þessi merki eru sonn a þer, sem ek sagða.» Ok er Eustachius heyrdi þetta, hugdi hann at aliti konunnar ok kendi hana fullkomliga, ok vard hann nu feginn af ollu hiarta, ok hvarf til hennar ok þackir giordi drottnei græðara sinum, er avallt huggar þræla
 40 sina i meinum. Þá mælti hon vid Eustachium: «Hvar eru synir

ockrir?» Hann mælti: «Dyr gripu þa fra mer, þa er ek bar sitt sinn hvern þeira yfir moduna.» Hon mælti þa: «Giorum vid gudi þackir, þviat ek ætla, at vid munum hafa fundit sonu ockra, sva sem ockr badum audnadiz at finnaz ok vidr kennaz.» Eustachius mælti: «Sagda ek þer um sinn, at dyr hafa þa sundr rift.»
 Hon mælti þa: «Heyrda ek tva unga menn minnaz a barnæsku sina, ok kenduz þeir þadan af, at þeir se sambornir brædr, ok nu veit ek fyrir vist, at þessir eru ockrir synir. Spyr þu þa at fyrri æfi sinni, eda hvat yfir þa hafi drift, ok munu þeir rettiliga segia þer, ok sva hversu þeir voru visir, at þeir voru brædr.» Þa voru þeir kalladir þangat þessir ungu menn, ok sogdu þeir alla sögu, sem gengit hafdi yfir þa. Þa kendi Eustachius, at þeir voru hans synir, ok urdu þau nu oll fegin, sem at likendum var, ok gerdu gudi þackir fra morni ok fram til middegis. Þessi tidendi spurduz um allan herinn ok vidara annarstadar, ok komu þangat allir menn, er i nand voru, undruduz þetta ok fognudu af fundingu þeira eigi minnr en af sinum sigri, ok helldu med Eustachio dyrliga hatid allzvalldanda gudi fyrir sinar iarteignir.

12. En er Eustachius hafdi undir sik lagt oll riki konungs andskota, er hann villdi, for hann heim aptr med miklum feng þar ok holldnu lidi. En adr Eustachius kom aptr, andadiz Traianus keisari, ok tok annarr grimmari hofdingi keisaradom eptir hann, sa het Adrianus. En er hann spurdi aptrkomu Eustachii, rann hann i moti honum med allri sinni hird ok odru miklu fiolmenni, ok let hallda sigrhelgi, sem sidr er til Romveria. En annan dag eptir geck konungr til blothofs at blota fyrir fagnadi sigrs ok aptrkomu Eustachii. En er Eustachius geck eigi inn i blothofit med konungi, þa heimti konungr hann til mals vid sik ok spurdi, hvi hann blotadi eigi fyrir sva fogrum sigri ok þar med fundingu konu sinnar ok sona. Eustachius svarar: «Ek færi drottnei minum bænir oafatliga, þeim er miskunnadi mer ok leiddi mik aptr or herleidingu ok let mik finna konu mina ok sonu, en ek gofga engan annan en gud almattigan, þann er gerdi undarliga hluti.» Þa reiddiz Adrianus, er hann heyrdi ok sa, at hann var fullkominn i tru Kristz; let hann taka af honum riddarabunad ok leida i dyragard, ok konu hans ok sonu, ok var leitt at þeim eitt oarga dyr. En er dyrit kom, lagdi þat nidr allan grimmleik ok skreid at fotum þeira ok sleikti iliar þeira med allri hogværd ok geck i brott. En er konungr sa þat, at dyrit grandadi þeim eigi, þa let hann gera gloanda eiruxa ok setia þar i guds astvini. En mikill

foldi kristinna manna kom at sia, er guds pislarvattar voru settir i eiruxann, ok hormudu þeira pislir. Ok adr þau voru leidd til psla, badu þau sér orlofs ok toms at bidiaz fyrir, ok þat var þeim veitt. Sidan helldu þau hondum til himins ok baduz fyrir med þessum ordum: «Drottinn Jesus Kristr, þu gud osyniligra krapta, þu sem villdir synaz oss! heyr þu bæn vara, þviat nu er alger freistni, er ver hofum fundiz, ok nadum at sia ok taka hlut þenna heilagra manna. Lat þu, drottinn, oss enda lif vart fyrir elld, ok gef oss miskunn þina, sva at allir þeir, er var minnaz ok varrar pislar med bænum ok olmosugiordum, hafi hlut i himnariki ok nægtir a iordu; leystu or haska alla þa, er a þik kalla fyrir minning vars nafns a sio eda landi, eda i hverium haska er þeim kann at hondum koma; ok þeir er falla i syndir ok minnaz vars litilætis i bænum sinum, þa veittu þeim likn synda; veittu ollum miskunn, er a þitt nafn kalla ok þik dyrka ok þin minnaz; en lat þu oss her enda vart lif sva, at eigi verdi sundrskildir likamir varir, helldr sem ver her oll saman grafin; en þu tak vid ondum varum!» En er þau hofdu þetta mællt, kom rodd af himni ok mællti: «Sva mun veitaz, sem þer badut, ok framar mun veitaz, þviat þer stoduz mikla freistni ok urdut eigi yfirstigin, ok fellut þar med godu lifi. Af því komi þer i frid ok takit ombun sigrs fyrir stundlig meinlæti, ok neytid eilifra gæda um alldir allða.» En er þau hofdu þetta heyrt, gengu þau inn i eiruxann. Stodvadiz þegar ogn elldzins. Ok lofudu þau drottin ok letu þar lif sitt; ok grandadi eigi elldrinn likomum þeira, ok eigi svidnadi har af hofdi þeira, ok eigi var elldz daunnt af likomum þeira. Þrim dogum sidar let konungr luka upp eiruxanum, ok sa hann likami þeira osakada. Hugdi hann, af þau mundi lifa, ok því let hann kasta þeim ut or eiruxanum. En allir menn, er hia voru, undruduz, at elldrinn hafdi ecki grandat þeim, helldr voru likamir þeira oskaddir sniofi hvitari. Þa hræddiz konungr ok for heim til hallar sinnar. En þeir er vid voru, undruduz ok mælltu: «Mikill er gud kristinna manna, einn ok sannr Jesus Kristr, sa er sva hlifir sinum monnum!» Kristnir menn komu leyniliga ok toku i brottu likami þeira ok grofu i iord i enum bezta stad. En er ofridr stodvadiz, var þar kirkia ger þeim til dyrdar, ok er halldin minning þeira næsta dag eptir allra heilagra messu gudi til lofs ok dyrdar um alldir allða. Amen.

APPENDIX.

(Membranfragment 655 x¹, x² qu.)

Fra Eustachio.

A daugum Traiani keisara uar hofþingi ridera, sa er Placidus het, gaufugr at kune oc auþegr at aurum oc tigginn at metorpum, ⁵ agetr at retlete oc at goþum siþum, en þo uar hann heiþenn. Barg hann þeim, er i hæftom eða hernyma voro, oc læsti oft fra bana þa, er at rangv voro fyrdæmðir, oc clæððe næða oc dvgðe allvm þvrfændum. En ængvm manne var hann glicari i lifi sino en Cornelio hvndraðshafðingia, þeim er fra er sagt i boc þeire, er ¹⁰ heitir Actus Apostolorum. Cono atte hann hæðna oc, sem hann var, oc honom glic at goðvm siðvm. Sono tva attv þar, oc lærðv þar þa til goðra siða. Sia maðr Placidus var sigrsæl(1) i orostom oc kænn við væ(i)ðar oc algar at ser i allvm lvtum. Enn miscvnn-samr goð, sa er avallt kallar ser macliga til sinnar millde, hann ¹⁵ fyrleit eigi verk þessa mannz oc villdi eigi goðgiarnan hvg lata fyrfaraz i þionusto scurþgoða an uercæpe, þuiat sua er ritet, at með hverre þioþo er guþe þegr sa, er með retlete niþr. Af þui callaþe guþs millde hann fra uillo eigi: með þeim atburð, sem hann kallaði Cornelium, helldr þui licara, sem hann kallaði Paulum. ²⁰ Þuiat þa er Placidus for of dag a dyraueiþe með hus[kor]lum sinum, þa urþo fyrer þeim hirter marger, oc scipaðe hann liþe til at ueiþa hior[tuna. En] er aullom ríðerum uar scipat til dyra-uæiþarinnar, þa syndez Placido einn h[íortr] aulþrom aullom meire, oc snere sa for sinne til scogar fra aulþrom aullom dyrum. En er ²⁵ [Placidu]s sa þenna hiort, þa reið hann fra liþe sino með fam riderum epter hirtenum. En er hest[ar þeira] meðdoz, er iarlinum hofþo fylgt, þa mæpdez eigi hans hestr ne hann sialfr, oc reiþ hann eptir hirt[er]num oc fra liþe sinu. En hiortr(i)nn nam staþar fyrer honum a hamri noccorum. En hann sotte [epter oc] hvgþe, með ³⁰ huerium uelum hann scyllde ueiþa hiortenn. En þa uarð ueiddr ueiþimaþrenn, er hann uillde ueiþa dyret; þuiat þa er Placidus na[m sta]þar oc sa a hiortenn lenge oc undraþez mikille(i)c hans, þa sa hann a mille (horna) hirtenum cross[marc solo biar]tara oc

licesce drottens uars Jesu Cristi þess er . . . . .
 hann Placidum oc mellte: «Þu Placide, huat . . . . .
 . . . . . þer i cyquende þesso . . . . .
 . . . . .¹ mann vr molldo, var
 5 [ec sa er] uitropume i licam a iorþo fyr heilso manneyns . . . . .
 . . . . . grauen oc reis ec up a þripia dege.» En er Placidus
 hey(r)þi þat, þa fell hann en . . . . . true ec, drottenn, at
 þu scapaþer alla hlute, oc lei(ð)retter þu uillta oc lifgar . . . . .
 . . . . . uið hann: «Ef þu truer, far þu til borgar oc tac scirn af
 10 byscupi cristenna manna» . . . . . Ef þu uillt, drottenn, þa
 mun ec fara at segia þetta cono minne oc so . . . . . a þic.»
 Dominus mellte við hann: «Segþv þeim, oc taki þer² skirnn oc
 hreinsetsc af forð . . . . . þu hingat, oc mun ek syna
 þer oc uittra³ oorpua hlute oc luca up fyrer . . . . .
 15 Þa for Placidus heim af fialli oc sagþe cono sinne of nottina efter
 alla hlu . . . . . eþa [sa af] drottne. En er hann hafþi
 sagþa alla uittron þessa, þa suarapæ cona hans . . . . .
 drotten er cristner menn þiona, hann er saþr guþ, er slicum iart-
 einum spenr til sin menn . . . . . þuiat ec sa hann ena
 20 fyrre nett oc mellte hann uið mic: A morgen scaltu oc buande
 þinn . . . . . ma til min. En nu ueit ec uist, at sa er enn
 sami Jesus Cristr, er uitraþez i hirtenum at . . . . . az
 matt hans oc trua a hann. Forum uer þa þessa nott oc taveum
 scirn kristenna manna.» . . . . . hann sialfr mellte uið mic,
 25 er mer uittraþez.» En⁴ a mipri nott þa foro þau kristen . . . . .
 . . . . . ndum hium sinum oc saugþu honum þat, er þeim uar
 sagt eþa synt. Oc iattu þau sic trva . . . . . oc baþo hann
 gefa ser tacn scirnar. En kennemaðr varð fegunn oc dyrcaþe
 drotten . . . . . llum uill hialpa oc leiþa til sinnar cynningar.
 30 Oc scirþe hann þau i nafne heilagrar . . . . . allapæ Placidum
 Eustachium en cono hans Theopista, son hans enn ellra callapæ
 hann Agapitum . . . . . heopistum, oc mellte uið þau, er þau
 uoro scirþ: «Dominus Jesus Kristus sonr guþs se með . . . . .
 . . . þr æ(i)lift rike. Veit ek, at crafr guþs er meþ yþr. En er
 35 þer comet i paradisom . . . . . er andar minnar, en ec heite
 Johannes.» En at morne þa for Eustacius til fialls með . . . . .
 . . . . . a sem a dyraue(i)þi. En er hann sotte i nand þangat,

¹ Her begynder Blad x², der er beskaaret saaledes, at paa Forsiden
 mangle de første Ord i hver Linie, og paa Bagsiden de sidste. Desuden
 ere de sidste Linier aldeles bortskaarne. ² þei Cd. ³ uittraz Cd. ⁴ Ec Cd.

sem hann hafði hiortenn set, þá sende . . . . . a sem a
dyraleiton. En hann fór einn til uitronarstapar, og sa hann
ena somo syn sem enn fyrra dæ(!) . . . . . rþar og melte:
«Nu veit ec, at þu ert Jesus Cristus sonr guðs liuanda, og true
ec af æ . . . . . anda helgan. Af þui com ec hingat at
þiþia guðdom þinn, at þu uittrir þat er þu . . . . . Jesus
melli uið hann: «Sell ertu, þuiat þu toct scirn miscunnar minnar
. . . . . t þu yfer diofol þann, er þic hafði telþan og
fyrletstu enn forna mann og scryd . . . . . ia þeim er lifer of
allder allda. Nu munu lysasc vere truar þinnar, þuiat diafoll . . 10
. . . . . ofund æ mot þer, alls þu huarft fra honum, og setr hann
allar uelar i gogn þer . . . . . iar at standaz marga freistni
. . . . .
. . . . . þu scalt ceppaz, Eustachi, en
miscunn min er með yþr og hirð(er) ander yþrar.» 15
af fialle og sagþe cono sinne, er hann com heim, hvat honum uar
uittræ af drottne . . . . . caulloþo a guð og melli to: Domine
Jesu Criste, verþe uile þinn!» En er þapan liðo faer dag . . .
. . . . . chij og do allrer(!) þrælar hans og ambatter a scamri
stundo. Þa scilþe Eustachiu . . . . . fyrer saugþ freistne, 20
og georþe hann þacker guþe og baþ cono sina, at hon meodesc . .
. . . . . þer uoro mansmenn Eustachij. Þa com fall i
smala hans, og do a fam dogum allt þat er hann a . . . . .
for hann braut ur husi sinu leynilega með cono sinne og sonum
at leita ser annar . . . . . der sa hus hans gezlola's vera, 25
þa georþo þeir til of nott og baro a braut allt gull og . . . . .
. . . . eke var eþter femetz og var þa aull þa(!) farinn eiga þeira
fyr vtan fætnoþ þann e . . . . . Eunn þa kom hátíð sv er
Traianus konungr helt sigrhelge sina og bavþ þanga . . . . .
. . . . . giom. Enn Placidus riddera hofþinge com eige þangat ne 30
hiv hans. Þa varþ konungr . . . . . hvernn mann at
honum, og kvnne enge til hans segia, siþan er mandavþr og fiar .
. . . . . hus hans; vndroþvz aller þann atbvrþ er orðenn
var. Þa melli Eustakivs viþ kon . . . . . viþ her, farom
vitt brot hieðann(!) með sono ockra, er eþtir lifa, þuiat ver mun- 35
um fyr li . . . . . þeim er oss kenna.» Þa foro þav i
brot ena nesto nott með sono sina og gorþo f . . . . . lands.
Enn er þav komo til sevar, þa villdo þav ganga ganga(!) a scip
þat er . . . . . til farar. En scipsdrottinn var heiþinn og
grimr, enn þo gengo þav a scip með . . . . . voro a miþiom 40

firþe, þa spvrþe scipsdrottinn, hvat þav hefþe at giallda i skiple . .
 . . . . . hofþo ecke til at giallda, þa dvalþe scipsdrottinn efter
 kono Evstachij, þvi at h . . . . . alite, oc felde scriptdrottinn(!)
 hvg til hennar. Enn Evstachivs matte þat eigi b . . . . . viþ
 5 koma, þvi at scipsdrottinn oc færoneyte hans villdo lata hann þegar
 fara vtann b . . . . . chius sa sic aflvane i mote þeim, þa
 let hann efter kono sina. Enn hann for vglaðr i brot meþ . . . .
 . . . . . harmat er mer oc yckr, þviat moþer yckvr er selld
 vkvnnum manne. Enn fór Evstachi . . . . . kom at að
 10 nockorre mikille oc treystiz eigi at fara yfer æna meþ baþa svein-
 ana . . . . . annan á ocxl ser yfir æna, en annan let hann
 efter á arbackanom, oc fór en i a . . . . . þeim. Enn er
 hann kom á miþia ána, þa sa hann at(!) óarga dyr koma(!) oc
 grif(!) þann sonn hans . . . . . oc rann til scogar meþ. Enn
 15 hann orvente þeim lifs, þa hvarf hann aftr at taka ann . . . . .
 . . . . . sa hann oc vare(!) at þaðra kom at þeim oc toc hann i
 bravt, oc matte hann eigi setia efter ho . . . . . var at vaþa
 yfir æna. Enn er hann sa harmsionn þessa, þa er hann var a
 miþre anæ, þa . . . . .

II.

(*Pergamentblad 655 qv. IX A; Levning af samme Codex, som Fragment
 ovenfor I, S. 269 af Blasius Saga, og af Mathæus Saga, Postola Sögur
 S. 823—825.*)

at ec em fyrir þinar sacar komen her a dyr þetta. At synasc þer
 25 En ec em sa Cristr er þu gerer min vilia. Oc min metnað duldr.
 Olmusur þinar er þu gerer við vesla menn. Þær ero allar hia
 mer. oc fyrir mer. Oc ec em fyrir þvi comen her a þetta dyr.
 At taca þic j nete miscunnar minnar. Ðvi at urret er þat. At
 vinr min þione dioflum. Oc trui a stoca oc a stæina. Er andar
 30 lausir ero. Þvi com ec a iarðriki i Cross licneskiu. At ec vilda
 hialpa allu folлке. Þa er hann hæyrði þat hofðingin Placidas. Ða
 varð hann sva rædr at han fell niðr a jorð af hestenom. Oc vissi
 æcki till sin. En þa vitkaðesc han oc stoð up. Oc hugði þa at

syn þæirri er han hafðe þar sét. Oc villdi han gorla vita hvi þat sætte. Oc hugði i hug sinum. Hvat man þetta vera er ec hæfui her séét. Oc mælte sva. Ðu er mæler viðr mec. Mæll liosom orðom viðr mic. Sva at ec vita viist við hværn ec mæle. Ða svaraðe drotten var hanum . . . . . at. Placidus ;
. . . . . Ec . . . . . ec gerða himin
oc iorð af ængo. Oc ec gerða lios oc skilda myrer fra liose . . .
. . . . .
bauð tungli at lysa not. Oc ec em sa er gerðe tiðir oc ar oc daga
Oc ec em sa er scop mannen af iarðu. Oc ec em sa er com a 10
jarðriki at læysa alt mankyn fra vesold. Ec var festr á cros. Oc
grafuen. oc þriðia dag æftir ræis ec up af dauða. En þa er Pla-
cidas hafðe hæyrð þau orð hans Ða fell han till fota hanum Oc
mælte sva. Trui ec drotten at þu ert sa er gerðer alla luti. Oc
ert alltz valldande. Oc snyr viltum mannum till vitz oc visdoms. 15
Ða svaraðe drotten var hanum. Ef þu truir sva sem þu mæler
nu. Þa farðu aftr till borgar ennar Oc hit biscop minn . . . . .
. . . . . bið han skira þec. Ða svaraðe Placidus . . . . .
At sæggia kono minni ifra oc barnnum . . . . .
. . . . . Far oc tæll þæ . . . . . er þer hafuð fylt. 20
Síðan er þu hæuir þat syst. Ða com hengat. En ec man synasc
þer þa i annat sinni. Oc vill ec gera þer þa cunt, hvat vera scall
um þin hag. Ða var comet at not. Oc for Placidus. þa hæim
till borggarennar. Oc sagðe kono sinni till. Ðeirra allra at
burða. En þa er hon hæyrði þat mall. Ða svaraðe hon því Oc 25
mælte sva. Lavarðr min evað hon. Sat tu þan man er guð er.
Oc gyðingar fæstu a cros; Sa er æin guð Oc sanr. Er slicar
iartæignir gerer. Ðat var i fyrri not. Ða sa ec han i scemne.
Auc han mælte viðr mec i scemne sua. I morgon þa sculu þer
coma till min þu oc boande þin Oc synir yerir. Nu væit ec þat 30
gorla evað hon at han er Jesus Cristr. Allz er valldande. Oc
allz scapare. Farum ver nu evað hon þegar i not. Oc latum
skira oss. Þa svaraðe Placidus henne. Ðat sama bauð han mer
evað han at gera. Ða at miðri not. Ða foro þau oll flogor till
biscups. Sva at ængi vissi þat hans manna. Oc sagðu biscupi. 35
Alla vaxtu a því male. Auc sagðu hanum at þau vildu trua a
drotten varn . . . . . En han oc varð því male fægin.
Biscop þaccaðe þat guði at han villdi miscunna sina skæpnun. Oc
toc han þa. Oc primsignaðe [þau oc] kende þæim vit oc visdom.
Oc hvassu þau skyldu sit lif lifa. Eftir skirninni. Oc skirði 40

[biscop þau] Oc kallaðe han þa. Eustachium Er aðr hett Placidus en kono hans Theospitem. En hin ællra sun hans Agapium. En hin yngra Theospitus. i(!) En síðan gaf han þeim blezan. Sina Oc mælte sva. Drotten Jesus Cristr gæte yðars hags. Oc bað þau taca sec i bœner sinar. Oc abyrgði þau. a hende Johanni postola. En síðan foro þau hæim aftr. En þegar um morgon æftir þa for han till fialz þes er han fan drotten varn a. Oc fylgðu hanum faer menn. En þegar han com i þan stað er þeir funnusc. Ða sende han sina menn i brot. En drotten var syndisc hanum þa Sva sem han gerðe fyr. En Eustachius fell þa till fota hanum oc mælte svaa. Drotten cvað han. Væit ec at þu ert Jesus Cristr sonr ljivanda guðs oc trui ec á faður. Oc a son. Oc a hinn hæ . . . . . At þu synir mer . . . . .

III.

(Pergamentblad i 696 qv.)

hann aftr til hins, er hann hafdi ífir borit, ok fyrr en hann kæmiz þangat, þa tok ylgr þann fra honum ok bar til skogar. Ok er hann þa einn eftir. Ok þa er sva fra sakt, at hann villdi fara ser sialfr þar i æanne. En almattigr gud leit þa miskunnar augum til hans oc let þat eigi verða. Sva ok er sagt, at menn, þeir er at ackrverki voru, sa ylgina, þar er hon for met sveininn, ok hlupu eftir ok gatu nad sveininum omeiddum. En fehirdar nockurir sa hit oarga dyr, þar sem þeir gættu hiardar sinnar, ok gatu hvarirtveggiu nad sveinunum ok fæddu upp. En ecki vissi Eustachius til þessa, þviat hann ætladi, at hvartveggi mundi daudr. Nu-er fra því at segia, at keisari i Romaborg skyldi fara i herfaur, ok spurdi hann at, hvar Placidus væri riddara hof(d)ingi. En þat kunni honum eingi at segia. Keisarin vissi eigi, at Placidus hefði vid tru tekit, ok nu sendi hann riddara sina, þa sem adr hofdu pionat Placido, at leita hans. Þeir foru vida um laund at leita hans ok fundu hann um sidir þar, sem hann hafði stadfest sik i helli einum. Hann kendi þa þegar ok baud þeim met ser at vera. En þeir kendu hann ecki

ok spurdu hann, hvart hann vissi nockut til hof(d)ingia þeira Placidum. En hann kvez ecki til hans vita, hvar hann væri, en þó for hann met þeim æ brott or einsetu sinni ok aftr til Romam. Hann bad þess iafnan almatkan gud, at hann skyllði þat audlaz at sia konu sina ok sonu, ef þat matti verda.

Enn er sva sagt, at þa er Eustachius hafði þessa þraligha bedit, kom almattigr gud til hans ok (birti) honum þat, at hann mundi enn na at sia konu sina ok sonu, ok verda allr slíkr vegr hans, sem fyrr hafði verid. Ok þetta allt veittiz honum, at til hans kom kona hans ok synir. En eigi er sagt, met hverium hætti eða atburd þat vard, en hitt er sagt, at hann for brott met þeim, ok kendu þau hann af því, at aurr var æ halsi honum. Ok var hann þa lengi æ brottu, ok sidan vitiadi hann aftr Romaborgar. En medan hann hafði brottu verit, hafði vordit keisara skipti i Romaborg, ok het sa keisari Adrianus, er nu var til kominn, hann var heidin sem hundr, ok allt Romaborgar ríki i þannu tíma. Sidan geck Eustachius fyrir keisaran ok sagði honum farleingd sina, sem farit hafði, nema því leyndi hann af, at hann hafði truna tekit.

Sidan feck hann veg sinn allan, sem þa er mestr hafði verit. Ok enn bar sva til einu sinni, at keisarin ferr i herfaur ok Eustachius met honum, ok unnu sigr, hvar sem þeir komu. En er keisarin kom heim, þa villdi hann blota skurdgod sin ok þacka þeim sigr sinn. Ok er þeir komu til blothussins, villdi Eustachius eigi blota, þvíat hann trudi æ gud allzvalldanda. En Adrianus skyldadi hann til blota, ok stodadi þat ecki. Þar var þa kona Eustachij ok synir þeira, ok villdi ecki þeira blota ok eigi inn ganga i blothusit at gaufga skurdgodin. Þa mællti keisarin, at þau skyldu leida a sand nockorn ok lata hin osargu dyr rífa þau i sundr. En dyrin faugnudu þeim ok graundodu eigi. Þa var giorr uxi or eiri ok giorr gloandi. En þau badu þess allzvalldanda gud, at hverr madr, er æ þau het, skyllði fa hialp, hvat sem at meina væri. Þa kom rodd af himne, sva at aller heyrdur, þeir sem vid voru, ok mællti at

1 Den røde Overskrift er ulæselig.

QUADRAGINTA MILITUM PASSIO.

(Cd. 623 *qv*).

Passio .xl. militum.

Sa varþ atburður, at þvi [er] menn segja, at a tíð Licinij kon-
5 ongs gæðisc ofriþr mikill cristnom monnom, oc allir, þeir er vel
lifþo fyrir gupi, varo neiddir(!) til blota af eggion iarls þess, er
hét Agricolaus, er réþ fyr borginni Sebastia. Hann gæði ofsokn
snarpa oc grimma af sciotri aeggion (diofolsins) cristnom monnom,
en allir riddarar, þeir er voro settir til herferþar, voro seyldir til
10 blota. En varo .xl. riddara af Cappadocia herapi, þeira er veg-
samliga lifþo eptir boþorþom drottins. Þeir varo sigrselir oc freknir
i orrostom. Þessir varo handteknir af iarlli oc seyldapir til at færa
fo(r)nir goþom. Iarlinn tok til orþa oc melti: «Raþ yþor syndose
ollom monnom mikil i bardagom, er yþr samþycþose, oc varo þer
15 ollom monnom sigrselli. Syniþ er nu oc vizco yþra oc samþyckit
lagom cononga oc blotiþ goþom órom, at egi verþiþ er hafþir i
qvolom sem goþrækir menn.»

2. Helgir menn svarþo oc mæltu við iarlinn: «Hæþo ver
soknir fyr dæþligom conongi, sva sem þu veizt, oc sigroþomse, en
20 miklo meirr ættim ver nu fram at ganga fyr oðæþligom conongi
drottni órom, oc scolom ver costa at sigra þinn illvilia.» Agrico-
laus mælti: «Of tva hluti mon ec yþr vèlia láta, at blota goþom
oc hafa veg mikinn af oss, eþa blota egi, oc monþ er þa syptir
riddara tign; hyggiþ at er, at er velit þat, er yþr gegnir.» Þeir
25 svarþo: «Þat monom ver kiosa, er drottinn sér fyr oss.» Iarlinn
mælti: «Hirþiþ egi er at hafa illmælgir fram, helldr gangiþ er á
morgin at dags magni ærno at blota.» Þa bæþ hann at láta þa i
myrqvastofu. En inngangendr saneti i myrqvastofona þa fello þeir
á kne allir oc báþo til gu[þs] oc melto: «Leystu oss, drottinn, fra

fræistni oc rængom verkom.» En þa er fram var orpit, þa sungu þeir þenna salm qui habitat: Sa er byggvir i enom hæsta tēnapi, mon hann dvelia i scioli himins; guþ mon segia drottui, iatari minn ertu oc sciol mitt, guþ minn, vettom ver af þér misconnar. Oc þa er þeir hofþo songit salm, þa fello þeir a kne oc risu en up oc sungu salma til miþrar netr. Sa er eþtr var þeira het Quirion, en til svara allra fyr malsnuilldar sakar var sa tiletlaþr, er Candidus het, þviat Quirion var lagmēltr. Eptir þetta syndyse(!) þeim engill drottins oc mēlti: «Góþ er fyrirētlon yþr; sa er staþfastr er allt til enda, sa mon heill verþa.» Allir heyrþo þeir þessa rædd oc urþo óttalaþsir oc sofnþo egi oc varo staþfastir i guþs lofi allt til dags.

3. En iarl samnaþi at ser ollom vinom sinom oc bæþ, at þangat scyllði leyþa(!) ryddara(!), oc como allir oc stoþo fyr iarli, oc toc at segia þeim: «Þa hluti er ec hēfi» . . . . .

Her er et Blad udskaaet i Codex. For at fuldstændiggjøre Fortællingen meddeles nedenunder Capillerne 3, 4 og 5 i latinsk Text efter Surius: De probatis Sanctorum vitis, Martius IX.

3. Præfectus autem, amicis omnibus convocatis, sanctos adduci iubet, atque ita loquitur: «Quæ in præsentia dicam, non loquar ad gratiam, sed ut sese veritas habet. Quotquot imperator milites habet, nec sapientia sunt vobiscum, nec fortitudine, nec pulchritudine comparandi, neque ita diliguntur a me, quemadmodum vos. Itaque nolite benevolentiam in odium convertere. In vestra enim est manu, ut vel odium a me vel gratiam ineatis.» Cui sanctus Candidus respondit: «Cum moribus, inquires, congruit nomen tibi, Agricola; es enim agrestis adulator.» At ille: «Nonne, inquit, dixi, in vestra esse potestate, ut vel odium vel gratiam ineatis?» At sanctus Candidus: «Quoniam, inquit, hoc in nobis est, ideo te odio prosequimur; Dei autem nostri gratiam atque benevolentiam quærimus. Tu vero, agrestis et immanis homo atque inimice deo nostro, noli nos diligere, cum sis impius atque invidus, et ignorantiae tenebris coopertus, ferisque moribus agresti nomini respondeas tuo.» His verbis præfectus indignatus, et dentibus frendens ut leo, iussit eos in vincula atque custodiam trudi. Sed sanctus Quirion: «Non habes, inquit, potestatem puniendi nos, sed tantum interrogandi.» Qua territus oratione præfectus, iussit illos solutos in carcerem duci, Aglaioque custodi, ut eos diligenter servaret, imperavit. Ducis enim adventum expectabat. At illi

5. . . . ver taka af yþr tign ridderascapar ypvars oc lata pina yþr.» Sell Candidus mælti: «Takiþ er tignir yþrar oc likami vara; mangi hyggiom ver garfgara ne tignara en Crist.» Þa barþ hertoginn at beria steinom i andlit þeim. Candidus mælti: «Hertogi myrkranna ok ken[nari] allz rangletis, þu tekr þetta up fyrst, oc mon þu taka pisl fyrir þetta.» En iarll toc at herstasc a riddarum oc mælti: «Heyriþ, illir þionar! fyrir hvi hlæpiþ er egi sciott til þess, er ver biðom yþr.» Þa toko þionarnir steinana oc villdo fleygia af hendi, oc com a fêtr þeim sialfom, eþa a þeira laxmenn.
- 10 En þa er þetta gerþisc i, þa toko helgir riddarar at [tre]jystasc af gupi. Þa þrutnaþi hertoginn af reiþi oc greip up stein oc villdi liosta noeqvarn af guþs riddarom i anlit. En sa stein com i anlit iarli, oc þegar brotnaþi kinnarkialki hans i sundr. Þa mælti sanctus Quirion: «Lofaþr se þu, drottinn, fyr þina misconn, þviat beria
- 15 villdo oss varir ovinir, ósigrsamir ero þeir oc falla sialfir. At sænno legiasc vapn þeira i hiortu þeira, oc bogi þeira læstisc.» Þa

- per totam diem et noctem a sancto Quirione erudiebantur, qui sic eos alloquebatur: «Dei consilio factum est, amici, ut in hac caduca militia coniungeremur. Quamobrem operam demus, ne seiungamur.
- 20 Sed quemadmodum uno animo eademque sententia viximus, sic etiam martyrium perferamus. Et quemadmodum hic grati fuimus mortali imperatori, ita immortalis imperatori Deo cari esse studeamus.
4. Diebus igitur septem elapsis, cum adhuc in carcere sancti detinerentur, dux rediit Cæsaream. Dumque Sebasten ingressus
- 25 esset, atque in tribunali una cum præfecto consedisset, octavo die sanctos in iudicium adduci imperavit. Eos autem in via sanctus Quirion sic adhortabatur: «Fratres, ne timeamus. Nonne cum essemus in prælio, Deum invocavimus, et opitulatus est nobis, et vicimus? Memoria repetitive, cum manus consereremus magno
- 30 prælio, et reliqui omnes se fugæ dedissent, et nos in hostium medio soli quadraginta relictis essemus, Deo cum lachrymis supplicasse, eiusque auxilio partem ipsorum occidisse, partem ita profigasse, ut nemo ex nobis in tanta turba vulneraretur. Nunc autem tres sunt, qui nos oppugnant, Satanas, Dux et Præfectus. Immo vero nos
- 35 unus tantum hostis persequitur, qui non perspicitur. Unus ergo quadraginta superabit? Absit. Id, quod semper fecimus, nunc etiam nobis faciendum existimo, ut ad Deum confugiamus. Hoc

var hogenda leitast iarli, oc þa mælti hann: «Særi ec fyrir góð var þessa riddara, oc at sanna scil ec þat, at þe(i)r eflasc af folkyngis iþrottom, þviat fyrir liotar sionhverfingar mæla þeir i gegn drott-
nom sinom; fylla þeir oss at viso herviligri scæmþ, oc egi kenna
þeir varra qvala, helldr qvelia þeir meir oss sialva s[cap]afari sino.» 5
Þa melto helgir: «Dæcqver þic anscoti, oc ertu afhendr Cristo; far
a bræt þu, erfingi anstyggra oc enn efsti liþr diofols! Þu ert,
Agricolae, rófa óvinar, en Lisias sem krokrinn, sa er meþ þer er;
þvi ero þit báþir þionar anscotans. En ef it kendop egi crapt
drottins fra uphavi qvalanna, sva er sem er buiþ þessar yþr oc 10
áþrar margar.» En þionar iarls spurþo guds riddara: «Heyriþ er,
heimscir oc ovinir allra góþgiarnra góþa, fyr hvi blotiþ er þeim
egi?» Sanctus Quirion mælti: «Ver gogom einn guþ, Jesum
Cristum son hans oc helgan anda, sa er mattoqr er at myqva
munn várn til sannleix, at ver takim óbrigpligar dyrþir, at ver 15
stigim yfir uptekning yþvarrar illzko.» Þa báþ hertoginn at leiþa

nobis opitulante, nec carcer nos lædet, nec tormenta, nec vincula.
Nonne semper institutum hoc observavimus, ut prælium ineuntes
psalmum hunc diceremus: Deus, in nomine tuo salvum me fac, et
in virtute tua iudica me; Deus, exaudi orationem meam, auribus 20
percepe verba oris mei? Nunc item psalmum hunc dicamus, et
exaudiet nos Deus atque adiuvabit.» Hunc igitur psalmum dum
ad tyrannos ducerentur, pronunciabant. Omnes autem ad specta-
culum concurrebant.

5. Verum cum ad ducis et præfecti præsentiam essent con- 25
stituti, dux, oculis in eos defixis: «Isti cogentur, inquit, ut ad maiores
honoris gradus velint conscendere?» Et ad illos conversus: «Maxi-
mas, inquit, a me dignitates et plura quam alii munera percipietis.
Vobis iam datur optio, ut vel diis sacrificantes, maxima dona et
maiolem dignitatem consequamini, vel si id facere recusabitis, 30
honore militari privemini et suppliciis statim afficiamini.» Candidus:
«Aufer, inquit, nobis non solum militiæ honorem, sed etiam ipsa
corpora. Nihil enim Christo præstantius, aut magis præclarum
existimamus.» Tunc dux imperavit, ut ora sanctorum lapidibus
percuterentur. Candidus autem: «O dux, inquit, tenebrarum et 35
totius magister iniquitatis, aggredere id facere, et videbis supplici-
um tuum.» Tunc dux dentibus frendens ad ministros ait: «O servi

þa til myrqvastofo. Þa reðdo þeir iarll með s[or, hv]at af þeim scyldi gera.

6. Síðan voro þeir byrgðir i myrqvastofo. Þa tok Quirion at syngia með samriddarom sinom ad te leuau: Til þin up hef
 5 ec ago min, drottinn minn, er byggvir i himnom! Sé her sva sem ago þræla i hondom drottna sinna, oc sva sem ambattar augo i hondom drottningar sinnar, vér sungom vers at scipon, unz lokit var. Þa com rædd yfir þa, oc syndi sic þeim drottinn Jesus Cristr græþari oc mælti: «Sa er truir a fæþor oc á son oc á helgan anda,
 10 ef hann verþr dæþr hópann, þa mon hann lifna. Treystizk er oc hirþit ego at ottazk pislir þeira, þviat stund eina ero; verit er þolinmóþir litla stund, at er dyrkisc. En þeir varo of nottina sialfa i fagnapi oc i gleði Cristz. En þa er morginn com, þa bæþ Lisias at leiþa þa ut ór myrqvastofo, oc voro þeir leiddir fyrir
 15 herviking oc stoþo þar oc mæltu: «Þa hluti, er [þu] hyggst at gera, lattu fram coma.» Þar syndisc þa á meðal þeira storęętinganna

pessimi, cur celeriter non facitis imperata? At illi sublati lapidibus, mutuis sese ictibus percutiebant. Sancti vero milites, re
 perspectiva, confirmabantur. At dux indignatione atque ira percitus,
 10 arrepto lapide, ut unum e sanctis militibus percuteret, eum in faciem præfecti coniecit, et totum illi os contrivit. Tunc sanctus Quirion ait: «Qui oppugnabant nos, afflicti sunt ipsi et ceciderunt. Vere gladius eorum intret in corda ipsorum, et arcus eorum confringantur.» «Per deos, inquit præfectus, præstigiæ aliquæ præces-
 15 serunt.» At sanctus Dominus: «Per Christum, inquit, Deus præcessit. Ora enim vestra impudentia, quæ adversus filium suum loquuntur iniquitatem, implevit confusione. Nonne erubescis, ebrie tenebrioseque diabole, et ab omni veritate aliene, qui scandala seminas? Tu caput es diaboli, Agricola, et dux, qui tecum est,
 20 furoris caudam obtinet. Ambo estis satanæ ministri. Nihil vos movet primum experimentum tormentorum, alterum aggredimini.» Ministri vero: «O dementes, inquirunt, et ab omni deorum benevolentia remotissimi, cur diis non immolatis?» «Nos, inquit sanctus Quirion, per Jesum Christum, in Spiritu sancto, Deum unum colimus,
 25 et certaminis nostri curriculum alacri animo conficere festinamus, ut fraude vestra devicta, coronas accipiamus immortalitatis.» Tunc eos dux in carcerem iussit abduci, ut quid de illis agendum esset, consideraret.

diofoll, oc hellt á sverþi enni hégri hendi sinni, enni vinstri hendi á dreka. En hann mælti i eyra: «Agricolai minn, sagði hann, vertu karlmanligr cappi!» Þá barþ iarl at binda þa oc láta reip á háls hveriom þeira, oc leipa þa alla saman til starþovaz mikils. En á þeiri tid, er helgir riddarar pindose, þa var lagiþr iss mikil(1) 5 á vatn eitt. En þa leiddo þeir þa eptir isinom á mitt vatnit; þa flogo þeir þa ór fatom oc létu siga þa noþa i vac, þa er a isinom var, þviat tagar þer heldo þeim, er á halsom þeira varo. Þat fylgþi oc, at vindr var calldr of aptaninn víþ dagssetr. Settu þeir yfir þeim riddara til varþveizlo oc luclavarþveitara: á vatzstrond- 10 onni. En þar var gær [la]vg til þess, ef noqverr vildi sækia vero þangat, oc var hon sva buin sem scapligast² scylldi þiekia.

7. En á enni fyrsto tíþ netrinnar toc isinn at þrængva at þeim, oc toc at þrutna hold þeira oc leysask af ku[lp]a. En einn i tarlo þeira sialfra ifapi oc fleþi til lagarinnar; en þegar er honom 15 ornapi, þa leysti holldit þegar i sundr, oc stópsc hann egi oc dó. En helgir riddarar sa, er hann dó, oc melto sva sem einom monni(!): «Heyrþu, drottinn, at égi reiþize þu oss i vatnom eþa isom, helldr miscunna þv oss þrelom þinom, þviat sa er scylþisc(!) fra oss, fell hann sva sem vatn, oc varo dreifþ æll bein hans; en 20 ver munom egi sciliasc fra yþr, unz þu lifgar oss, oc a nafn þitt muno ver calla. Heyr þu, drottinn, þviat þic lofar æll sceþna oc allar eþar undird(i)úps, elldr oc hagl, snær oc iss, oc ser oc vatn, oc andir by(l)gna, þer er gora orþ hans, sa er gengr yfir sio sva sem yfir þurt land, oc hægir þu grimþ hans með anda handar 25 þinnar; oc nu heyrþu, drottinn, sa er heyrþir Jacob biþianda þic, þa er hann fleþi ognir Esau; sa er var með selldom Joseph, oc tēþir þu honom; sa er heyrþir³ Moysen, þa er hann gorþi tácn oc m[erki] fyr Pharaoni oc ællom lyþ hans, oc sundr scyptir(!) þu sianom oc leiddir þu lyþ þinn i eyþimork; heyrþu, drottinn, sa er 30 heyrþir postola þina; heyrþu oss, at égi kefi oss tempestas vatz oc égi svelgi oss d(i)up, þviat æmir erom ver orþnir; hialp þu oss, greþari var; eyþþu þungleik oc snerpi þessa frostz, at þic tigni allir; þvi at a þic kollom ver, oc heilir monom ver verþa, þvi at af þér vettom ver misconnar, oc égi monom ver þa hneyþir.» 35

8. Oc [þa e]r en þriþia stund netr var orþinn, þa com lios yfir þa, oc scein sva heit sem sol of sumar, oc leysti isinn oc gorþi varmt vatnit. En varþveitandr(!) allir voro somnapir fast á landino, nema einn varþhallzmaþr vacþi oc hlustaþi til allra hluta,

¹ clavicularius *lat.*

² scapligasc *Cd.*

³ heyrþir *Cd.*

þeira er þeir hófðu fyrir melse, oc hugði [hann v]ið sic sialfan, hversu sciott sa dó, er lagna hafði sotti, oc þeir, er þessir hófðu fyrir, lifðu í isinom; oc er hann sa lios scinanda yfir þa, þa leit hann til himins oc sa, hvaðann liosit scein, oc sa hann corónor
 5 sendar af himni með tælo .xxx.viii., oc hugði hann at fyrir ser oc melti: «Hverio mon þetta gegna, er einni corono er miðr en .xl.» Oc vekiandi varþhallzmenn¹, þa er með honum hófðu verit, oc castaði til þeira klæðom sinom oc hliop á vatnit út [cal]landi: «Cristinn em ec», oc forþisc² i flocc þeira riddaranna oc melti:
 10 «Heyr þu, drottinn guð minn, trúi ec á þic oc þann, er þeir trúa á, oc gorpðu mik makligan at finnasc i tælo með þeim sialfom, oc fyrir þitt nafn þola ec harmkveli oc qvalar; oc þa er ec verþ reyndr, þa finnom ec með þeim.»

9. Þa þottisc anscotinn yfirstiginn. Þa sneri hann manz liki
 15 á sic oc batt sic saman i knionom [oc call]aði scialt oc melti, sva at allt fole heyrði: «Vei mer vesolum, yfirstiginn em ec af helgom riddarom, oc at hlatri em ec orþinn, óathugaðsama (hefi ec) þiona; oc nu mon ec snúa hug domanda, at hann hegni licami þeira heilagra, oc se castat út á á; af því mon ec þetta verþa lata, at
 20 egi finnaisc ærmol þeira.» Quirion melti: «Er nocqvirr guð sem varr guð, er nocqverr drottinn slíkr sem varr drottinn, eða nocqverr guð slíkr sem varr? Þu ert einn guð, sa er micla dasamliga hluti gerir, þu lezt at ængo verþa ognir motstæðomanna varra, oc andscotan hneyðir þu.» Þa toc hann at hefja up [sa]lm Salvum me
 25 fac domine, quoniam defecit sanctus et [vete]ra.

10. En þa er morginn com, como grimmir sporgangomenn hervíkings oc sa varþveizlomann cominn i sveit með riddarom, oc leitaðu þeir at riddarom sinom oc melto: «Hvat undra varþ þess, er þetta gorpisc af?» Riddarar sǿgðu: «Ver vorom sofnáðir fast,
 30 sem dæðir verim ver, en sia vacði of alla nött, oc sciott vacði hann oss; oc sam ver lios mikit hia honum. En hann castaði sciott clæðom oc hliop til þeira á vatnit oc kallaði hátt oc seyrtr: Cristinn em ec sem er,» sagði hann. Þa bæð iarl at heimta þa at landi oc at briota fotleggi þeira. En þar stóð hia þeim moðir
 35 eins þeira, sa var yngstr þeira allra oc het Militon, oc var hann áhyggiofullr of þat, at egi þerisc sva at, at hann ottastisc. Oc optliga com moðir hans til hans oc hóf up hendr sínar oc klappaði of herþar honum eða kipp oc melti með grati: «Heyr þu, enn ynniligsti sonor! nu er scæm stund, at þu verþir a[ngraþ]r, se her,

at Cristr er fyrir innan hurð, oc mon hann tēja þer.» Þá bruto þionar iarl's fotleggi þeira, oc melto (þeir) áþr þeir andabisc: «Aynd ór er sva sem titlingr, er sprętr ór snoro¹ veipimanna; snara er slitin, en ver erom leystir; hialp² var er i nafni drottins, þess er gorpi himin oc iorþ.» Oc allir saman qvapo amen. Þá gullo 5 þeir guði andir sinar. En enn ynxti, sa er lockaðr var af moþr sinni til hreysti, er áþr var nefndr, lifpi enn. Þá var boþit, at þangat scyldi fęra bát nocqvern, oc lęþo þeir þar i licami heilagra, oc baro margir oc setto hia ánni niþr. En þeir leto eptir Militonem oc vętto, at hann mundi lifna, ef honom vęri at hiukat, 10 þviat þeir ętloþo þat fyrir, at þeir mondo mega snua hug hans til gopanna, ef hann lifnaði³. Moþir hans sa, at hann var einn [eptir] látinn, þa varp hon af ser aþkymli kononnar oc tok þrott karlmanligs scaps oc greip son sinn oc svipti á herþar ser karlmanliga oc snarabisc eptir batinom, þar er i varo licamir heilagra. 15

II. Þá kveyþo þionar mikinn loga oc hioloþo umb meþ ser, þa er þeir brendo licami heilagra, oc melto: «Latom ver engi aþrmol eptir af þessom» - oc fleygþo þa up á bálit Miltonem sva sem licamom heilagra - «oc mono egi þa cristnir menn bera hroþr þeira; comom oc þa oc castom aþsco þeira út á ána, oc sopom ver met 20 sóflom af all fotspor þeira.» Þá toko þeir alla aþsco þeira oc baro á á ut. En meþ guþs misconn þa samnoþosc saman aþrmol heilagra til eins stråmfalz árinna, oc scilþisc ecki fra aþro i ánni. En eptir sex daga var vitrat byscopi þeirar borgar: «Com þu til ar, oc mondo finna bein oc aþsco saman rekit i eina iþo, oc a[sam]t ferþo 25 oss bråt ór ánni.» Oc vęliandi næcqvera af klerkom oc ólerþa siþsama menn, oc como til arinna of nott, oc sa þar, at geislar scino af beinom i vatni arinna sem stior nor á himni, oc hvegis litit sem eptir var af aþsconni, þa stoþ lios af micit. Þá varo hirþ bein oc asca sella piningarvatta guþs, at látit var i ker dyrlikt, oc 30 sva scina þeir á iorþ, er til endimarka voro þreyttir, sem himintungl á himni allom truondom á faþor oc son oc helgan anda. Fylldo þessir einvala menn .xl. riddara pislavętti sitt enn fimta idusdag Martius manapar⁴, þat er einni nott fyrir Gregorius messo of fosto. 35

Þessi ero nofn .xl. riddara: Quirion, Theophilus, Eu[odius, L]isimachus, Gorgonianns, Xanthus, Cirus, Heli[anus], Flavianus, Cudus, Eraclus, Enoicus, Alexandr, Angia, Bepianus, Efichus, Smaragdus, Filoténus, Apasius, Domnus, Johannes, Exius, Sever-

¹ snoro Cd.   ² hliap Cd.   ³ lifnaþaði Cd.   ⁴ manapar Cd.   40

ianus, Nicander, Candidus, Helias, Acacius, Valerius, Clavdus, Ercius, Leoncius, Sisinnius, Nicallus, Priscus, Sacerdón, Edicius, Peodulus, Mellitus, Gaius, Valerianus.

APPENDIX.

(*Membranfragment 655 XXXIII qu.*)

5 boþorþe þino, drottinn; þv gengr a sio sem a þvrrv lande oc myqvir hans scøpleik; oc þv, drottinn, heyrþir þenir Jacobs, þa er hann fleþe vndan Jesau broþor sinom, oc þv vart meþ Joseph, þa er hann var seldr, oc gerðir(!) þv hann; oc þv heyrþir þenir Moysen,
 10 at hann ge[rþe] tacgn(!) oc stormerke i avgliti Pharaonis konvngs oc allzs lyþs; oc svndr sprettir (þv) ravþa haf, oc gengo þeir Moysen þa i gegnvm hafit þvrrvm fotom; fylgþir þv lyþ þinvm vm æypemork; þv er¹ heyrþir orþ postola þinna, bi[ar]g þv oss, dominus, at eiga drecki oss hriþ vazs, oc eige svelge oss divp,
 15 þviat ver erom fatekir; hialp þv oss, greþere varr, þviat ver erom etlatþir(!) til siofar divps, oc litapir ero fétr varir i bloþe varo; létþv, domine, þvnga oc snarpleic þessa frost(z), at allir viti þat, at ver kolloþvm til þin . . . . þviat ver vettvm af þer miscvnnar.

8. En þa er komin var en þriþia stvnd neþr, þa scein sol
 20 yfir þa sva heit sem vm svmar, oc leyste isinn af vatnino, oc gerþizs vatnit flót. [En] þa svæfo varþhaldsmenn allir, nema sa einn er hofþingi var fyrir þ(e)im, hann vacþe oc hafþe heyrð allt, þat er þeir hofþo beþit fyrir ser, oc hann hafþe seþ þat, er hinn hafþe flyit til la[vga]rinnar, [flyit oc dait þegar², er honom ornaþi;
 25 en þeir lifþo, er i ioclavatneno voro, oc boþo fyrir ser; oc sá þa, er lios scein yfir þa, oc leit til himins oc hvgþe at, hvart(!) lyste, oc sa hann koronor ofan farande af himne .xxxix., oc hvgþe at, hvi sette, er einne var miþr, þars þeir voro .xl., oc kom i hvg oc korononnar, hve margar þer voro, at sá mynde recþr vera fra
 30 samlage þeira, er til lavgarennar hafþe hlavpit; oc vacþe þann vp felaga sina oc kastape af ser cleþvm oc hliop a vatnit oc kallaþe:

¹ ert *Cd.*   ² [*rettet*; fleit oc decript þigar *Cd.*

«Ec em cristinn,» qvað hann, oc for hann a meðal þeira oc mælte:
«Á þann gvp trvi ec, sem þessir trva, oc telþv mic með þeim, oc
ger mic þess macligan at þola pislir oc ræyn(d)ir fyrir þinar sakir,
oc finomzs ec reyndr fyr þer.»

9. Þat var i oprom stað, er andscotinn brazs i manns liki ;
oc kom fyr marga menn kallande: «Vei mer vesolom, sagði hann,
ec em yfirstiginn af riddervm, þviat eigi hefi ec nytsamliga þiona;
eigi mynda ec [ver]a yfirstiginn, ef nytsamligir veri mer þionar
minir. Oc nv sny ec hiarta doman[da til] þess, at hann láte
brenna likame heilagra riddera oc kasta á á vt. En þetta gere ec 10
til [þess, at] eige finnizs helgir domar þeira.» Sanctus Quirion
mælte: «Hverr er gvp sem var gvp, eða hverr [er] drottinn sem
varr dominus, eða hverr er gvp sem varr gvp; þv ert gvp, er gerir
réttu eina h[ltv]i, oc hneykir þv andscotann oc motstopvmenn
vara.» Oc þa toc hann at syngia þenna salm Salvum me fac deus. 15

10. En at morne þa koma sendemenn þangat til vatsins oc
sa felaga sinn standa i millom þeira, er pindir voro, oc spvrþv
þeir varþhalsmennina, hvi honom hefði þat fyrir orþit. Þeir sogþv:
«Ver sofnopvm sva fast, sem ver verem dafþir, en hann vacþe i
alla nott. En þa vacþe hann oss, oc sam ver lioa mikit hia honom. 20
En þa varp hann af ser klépvm oc kastape til var; ða tokom ver
hann margir oc vildom halda; þa dro allt afl or hondom [oss oc]
hliopann(!) a vatnit síþan til þeira oc kallape: Ec em cristinn.»
Þa bað iarl at þa seyl¹ . . . . .
oc heiminn oc iorþ. Þa falo þeir ond sina gvpe a hendi allir. 25
Síþan leto þeir lif sit oc gvldv gvþi andir sinar, nema enn yngsti lifði
þa enn. En þa voro eknir likamer þeira i vognom til ar þeirar,
er þar var eigi lagnt(!) i bravt, oc lagði(r) þar niþr hia ónne. En
þeir leto eftir Militom, oc vetto, at þeir mynde hann geta spanit
til blo(ta), ef hann lifði. En er moþir hans sa son sinn eftirlatinn 30
einn, þa kastape hon niþr qvenligri ostyret oc toc up kalmanliet
afl, oc tok vp son sinn a herþar ser oc fylgði vognom, þeim er i
voro likamir heilagra militvm. Þar kastape hon honom niþr hia
anne, sem þeir kostoþo hinom ór vagnonom.

11. En þrelar brendo likame þeira oc gerþv raþ sin oc mæto: 35
«Þessar leifar, er her verþa eftir, monv cristnir menn taka oc
kalla helga doma. Þat scolom ver eigi lata verþa, heldr scolom
ver sopa her vanlega vndan ollvm savre, er ver brennom likami
þeira, oc kasta þeinom þeira a ana vt.» Oc sva gerþv þeir. En

þær enar helgv leifar somnoþ(o)sz saman i einom staþ, oc glatapizs
 ęcki af. En eftir sex daga var vitraþ byscvpe ęinom, hvar leifar
 þeira lege, oc var honom sva til kent, at hann fere til of nótt at
 hafa þa i bravt [þapan]. Oc nv for hann nott ęina oc siþsamir
 5 clerkar meþ honom til arennar. En er þeir koma til vats þess, er
 byscvpe var til visað, at helgir domar þeira mvndo i vera, þa sa
 þeir lios mikit a vatnino, oc syndvzs þeim leifar þeira, er birti
 stop af mikill(!), oc hoffv þeir vp leifar þeira meþ lofsongvi miclom,
 oc let byscvp bera þegar dyrliet scrin at þeim helgom domom.
 10 Þessir enir ageto fyldv pisl sina .xl. riddera a enom fimta idvs
 die þess manapar, er Marcivs heitir. Allzsvaldande gvþ biargi oss
 nv oc iamnan oc þessir enir helgo milites per omnia s[ęcvla
 secvlorvm].

REMIGIUS SAGA.

(Cd. 764^a qv.)

Her hefer Remig[ius] sog[u ins] helga byscups 1.

Þann tíma er mikill luti Gallie eyddiz af illzku ok grimd þeira manna, er Vanndali ero kalladir, þat kallaz nu Francia, þa 5 var i Remisborg a Fraclandi einn heilagr munkr, er Montanus het, ok helld einsetumanna lifnat ok hattum. En (er) hann bat iafnan til guds firi friði kristninnar, þa sa hann sik i svefni eitt sinn vera milli eingla flocca ok heilagra anda ok heyra id lofsamligzta vidmæli þeira, er þeir toludu um nidrbrot ok audn krisninnar i 10 Gallia, ok þat med at þa mundi vera tími at miskunna þeim. Þa heyrdi hann ok rodd ofan af himni, er sva mællti: «Cilinia mun kvidug verda ok son fæda, þann er Remigius skal heita, ok mun ek fa honum þat folk i henndr, er ek vil at hialpiz.» Ok er guds madr Montanus hafdi heyrt rodd þessa med sva mikilli huggan 15 milli otoluligra haska, leid synin fra honum, ok gerdi hann i kunuleika Cilinie gudligt firihe(i)t. En Cilinia þersi var eiginkona ins gofgazta mannz, er Emilius het; hafdi hon fætt honum .ii. sonu a æsku alldri, ok vard annarr þeira byscup, en annarr tok vid fodurle(i)f sinni ok atti byscup at syni, þann er Lupus het. En þau 20 trudu (eigi) ordum Montanus munks, þviat þau voru bæði olldrup ok hofdu firi longu af latid munadarlifnadi. Þa sagdi sæll Montanus til þeira: «Halldit þat firi m(ar)k, at þetta er guds mal, a(t) þa er sveinninn er vanndr af modurmiolk, þa mun hann rida augu mer miolkinni, ok mun ek taka syn.» Þetta mællti hann af því, at 25 hann var adr blindr. Nu trudu þau hion um sidir gudligu friheiti, ok vard Cilinia kvidug ok fæddi sidan svein, ok var kalladr

1 Overskriften meget utydelig.

Remigius. Ok er hann var fæddr a briosti, bra hann miolkinni a augu sins spamannz Montanus, ok gaf gudlig miskunn honum syn.

2. Þessi hinn helgi sveinn Remigius var uppfæddr af þersum virduligum fedginum, er hann tignaz miog af; var hann eigi at
 5 eins valdr, adr hann var fæddr, helldr adr hann væri byriadr, med þeim hætti, sem adr var flutt, at einn tima er Montanus munkr sofnadi sem lausligaz, var hann knudr upp .iii. ok bodit, at hann segdi Cilinie, med hversu myclum fagnadi hon mundi fæda. Nu þott hon trydi fastliga firisogninni, þa gerdi hon þo eyngum i kunn-
 10 leika, fyrr en framkomit var, helldr hellt hon med ser fagnadi hans burdar, ok gladdiz iduliga, at hans sæt bernska birtiz bratt firi verdleika ukomins alldrs, ok sva sem hon kunni hann, adr hann var getinn, sva sa hon nu ok firi hans ukomna tima; þviat ung bernska synndi þat, sem hann fyllði sidan a laungum alldri.

15 3. Sidan var sæll Remigius settr i skola til nams, ok vard hann skiott virduligri at kunnattu sinum iamalldrum, þott meiri væri burdum. Lagdi hann a þat allan hug at sigra litinn alldr med gofugleik sidanna; en sidan hann geck unndir vigslur, þa sogdu þat allir firi sida sakir, at hann væri alroskinn prestr. Hvat nu
 20 ða, nema sva sem hann tok at þroskaz, sva tok hann ok at þroz i hattum heilags sidferdis. Hversdagliga kalladi hann fiolda manna i bod sitt. En er hann hafði tvau ar ok .xx., þa andapiz Bannadius i Remisborg, ok var þetta ungmenni he(i)lagr Remigius med allra manna aheitum valdr til byscups, eða enn helldr dreginn til;
 25 ok er hann kostgiæfði med mikilli kostgiæfi ok stadfesti mot at stannda akafliu kalli folcsins, syndiz almatkum gudi til at bennda ok opinbera, hvilika skilning hann hafði a helgum Remigio, at þar sem hann kostgiæfðiz mot vilia lydsins, þa sa allir þeir (er) voru vid, at geisli kom ofan af himni yfir hofud honum, ok vard sva
 30 biart ollum megum hia honum, at margir hugdu, at solin hefði fállid yfir hann. Var þa ok hofud hans smurt himneskliga med legi heilags vidsmiors. Tok þetta tilfelli allan ifa af folkinu, sva at honum tioadi ecki mot at mæla. Er hann nu gerr byscup ok stolsettr med allri virding. Nu er hann var med sva mikilli guds
 35 miskunn kosinn ok adr af lerdum monnum valdr ok ulærdum, þordi hann eigi unndan færæz, helldr fiell hann skiott allr til iardar ok lægdi hofudit; tok sidan naudigr vid kennimannzskap ok hugsadi ser þat helldr þunga eða byrði en valld eða vegsemd. Vard hann bæði bratt skapligr ok godfuss i þersu embætti, sem hann
 40 hefði iafnliga firi verid, þar sem hann var nykominn til.

4. Þessi ungi madr Remigius, ordinn gaufugligr hirðir guds sauda, var með aurleika þionostumadr fataekra ok faudurlausra ok ekna, gerði hann ok með hinni mestu ast ok litillæti godfysi likamans rækt bræðra eða annarra tilkomandi manna. Aurr var hann í olmosugerdum, en íþinn í vokum, godfuss í bæn, í litillæti ollum lægri, hinn helgasti í ollu atferði. Allðri fann uvinr allz mankyns þat með honum, at hann feingi bleckt með sinni flærd; syndi hann með skyrleika astarinnar hreinleik hugskozins en milldi sins godfusazta hiarta, syndi hann linleik í blidu malsins. Allt þat sem til eilifrar heilsu kom, þa fyllði hann eigi oframar í athofn gods verks en með mali heilagrar predicanar. Langt er at telja sérhver daindi þeira godra luta, er hinn hæsti veitari himneskrar ambanar hefir hann með prisad, ok því munu ver fa luti tina, en lida um allan fioldann, at ver veitim eigi leidindi heyrandum; þvíat sva ero morg agiæti hans kraftaverka, at ukiænska vars mals megi (eigi) upp telja eða í minni hallda, þvíat fyrr lyktaz dagrinn ok hans lios, en bokina enndi.

5. Heilagr Remigius stundapi miog at flya ræсни kraftanna, þess at þo mætti ei leynaz vizka gudligrar miskunnar með honum. Eitt sinn er hann hafði naduligan ok leyniligan samsess með heimamonnum sinum ok hann gladdiz af skemtan vina sinna ok kunningia, þa flugu titlingar til hans uhræddir ok settuz í lofa honum ok lasu leifar af bordinu; gengu aprir til svangir, en adrir flugu brott fullir; hogværdiz sva skiarleikr fuglanna firi verkum dygdanna. Þessi er sa Remigius, er fyrr var helgadr en byriadr, ok iafnan framdi, sidan hann kom or voggu, rettlætiss reglu gudligrar sidferdis, ok þat odladiz hann ungr a iordu at sia, er af himni kom krisma smurning yfir hann; þessi er sa Remigius, er sina tungu liet eigi þegia yfir riettleitum firi guds sakir, ok ei ottadiz hann purpura konunganna í sinni predican, eigi virði hann ok sva mykils tignina eða uptoku allra sinna aura, at hann lietti því helldr af at sa gudlig mæl. Þat profadi sa hinn grimmazti hofdingi Frankismanna Lodoveus enn fysti konungr, er til guds sneriz af hans predican, ok var af honum skirðr ok vard algiorr kristinn madr at firilatnum skurdgodum.

6. Þat barz a(t) eitt sinn, er heilagr Remigius for milli kirkna í syslu sina með hirðiligri ahyggiu, se(m) byscupa sidr er til, at vita ef nuckud flyttiz vanhyggiligr en skyldi í guds þionostu, ok er hann kom með þvílikri godvilld í þann bæ, er Palmatiatus heitir, þa bad nuckur blindr madr helgan Remigium ser olmosu,

þviat þa tok hann enn at kveliaz af diofli þeim, er fyrr meirr hafði hann sèrdan. Heilagr Remigius tok þat rad, sem hana var vanr, fiell til bænar ok kalladi a gudligt fullting. Gafz sidan hinum blinnda brott tekin syn, ok rak fra honum uhreinan anda.

5 Her matti sia ounrædilig dæmi drottinligrar miskunsemdar, er þrifollð lækning var veitt þeim, er olmosunnar einnar bad, er hann fæddi hinn fatæka, gaf honum syn ok leysti hann hertekinn af diofli.

7. Sva sem uvinr allz mannkynsins lætr alldri af at syna monnum meinsemismatt sinnar illzku, sva hafði hann ok tendrat
10 upp elld ok usla þenna tima ok brenndi Remisborg med hinni skiotaztu ogn ok audn, sva at ecki var eftir eins þridiungs borgarinnar nema kol ok faulski, en geisadi nu a því, sem eftir var obrunnid. Ok er þersi frett kom firi helgan Remigium, rennr hann sem einn usigranligr kappi sem skiotaz þar til, er borgin fiell
15 ok eyddiz af elldinum. Ok er hann hafði bediz firi, sneriz hann mot loganum, en elldrinn sem sekr ok ifirkominn lagði þegar a flotta ok hrock unndan um þat hlid borgarinnar, sem opid var, ok sva ut af stadnum; sem borgarlydrinn vitnadi sidan, at þat vard ollum augliost, hversu guds madr Remigius fullr af hita sannrar
20 truar sigradi med sinum verdleik ok sloeti grimd sva mikils vafellis ok uhamingiu.

8. Nuckur mæR af borg þeiri, er Tolosa heitir, kyngofug var allt fra barnæsku af uhreinum anda hertekin; en med því at þau godfusu fedgin elskudu hana, þa fluttu þau hana i Romaborg til
25 legs hins helga Petri postola med myclu fiolmenni ok margfalldri godvilld. Þar var firi einn guds þionn, sa er med fulltingi heilags doms postolans gerdi morg taku, ok þo matti hann ei hreinsa þessa mey med sinni bæn ne ureins anda eitr fra henni reka. Gaf hinn forni fiandi honum þau ansvor tilþrongdr firi akall gudligs
30 nafns, at hann mundi firi eingis manz bæn ne bod ut ganga af sinu herbergi næma akall hins blezada guds þionostumanz Remigii. Sidan foru fedgin meyarinnar med æggian þessa guds vinar ok vinmælum Heinreks Gauta konungs med hina siuku mey a fund Remigii byscups ok badu, at þau kendi hans kraft a hreinsan
35 meyarinnar, þann sem þau lofudu adr forvis vordin at iattan uvinarins. Heilagr Remigius færðiz leingi undan ok sagði þat umfram sinn verdleik at bidia þers; ok þott hann berdiz leingi mot, vard hann sigradr af bæn lydsins ok tarum fedgina meyarinnar. Baud Remigius byscup þa med vallzordi vapnadr helgum verdleik, at

40 1 hitta Cd.

hinn vandi gestr gengi um þann sama munn ut, sem hann hafði inn gengid, ok leysti sva Kriz ambatt. Var þat ok sva, at hann for ut af munni meyarinnar med mikilli spyu ok ferligum snyk. En at litilli stundu lidinni ok helgum Remigio brott fornum andadiz mærin mædd af myclum hita ok erfidi. Nu rann af nyu mikill 5 mannfoldi til læknissins at bidia heilsu meyunni. Sæll Remigius asakar sig miog, kallaz helldr uhæfu framid hafa en heilsu veitt meyunni eda lækning, ok segiz sekr manndraps. For hann sidan aftr firi bæn folksins til kirkiu heilags Johannis, þar er likaminn læ anndlaus, ok fiell nidr a kirkiugolfid a leg heilags guds manz 10 med tarum til bænar, ok sva bad hann ok adra gera. Ok er heilagr Remigius hellti ut tararegni sinu. reisti hann upp ina aunndufu mey til lifs, þa er hann hafði adr grædda siuka. En hon tok þegar i hond Remigio ok ferr heim alheil til sins heimilis, ok megu ver þat eigi segia, hversu mikill fagnadargratr fedginum 15 hennar vard af þersi iarteign, eda hversu mikid lof folksins fœkkz firi þenna sigr. Sungu þa allir, þeir er sia nadu, gloria in excelsis deo. Ma þat ok hyggia, hversu audmiukliga sa mundi mega frelsa sitt folk fra hverium haska, er sva matti hinn dauda upp reisa til lifs, sem adr var flutt. 20

9. Nuckuru sidar bar sva til, at einn siukan mann skilddi skira, at krismi fannz eingi. Setti heilagr byscup Remigius þa tomr ampullur ifr alltari, en fiell sialfr til bænar; fylldi þa ok þegar ampullur himneskliga heilagum krisma.

Sva bar til einn tima, at sialfum konungi ok utoluligu folki 25 med honum gafz firi bæn heilags Remigii byscups sva nogligr dryckr, at eingan sa þurd æ, þa er allir voru vel halldnir ok drucknir.

10. Nuckurt sinn er heilagr Remigius for i syslu sina at neydsynium sinum, var hann bedinn af systrungu sinni, er Celsa 30 het, at hann virdis at vitia hennar herbergiss. Hann veitti henni þetta ok kom til hennar huss, ok var heimoliga kvaddr af vinum ok kunningium. Þa kom at fru Celse pionostumadr hennar einn ok taladi i eyra henni, at rædismadr hennar hefði logat giorsamliga ollu vini, því sem innan bær var. En er heilagr Remigius 35 fann, at hon rodnadi vid, ok fretti, hvat pionostumadrinn hefði sagt henni, ok er hon gerdi honum þat i kunnleika, vard hann gladr vid ok huggadi hana; sagdi sidan, sva at allir heyrdur, þeir er vid voru, bad hana annaz adra luti ok akta til veizlunnar, en hann

liez villdu ganga i vingard hennar ok spacera. Ok sva gerdi hann, ok for þadan nuckud sva klokliga i vinkiallarann; spurdi sidan kialleramann, ef i einnihverri tunnu væri nuckud af vini. Hann benndi honum til, hvert þat var. Þa baud guds madr Remigius, at hann byrgdi hurdina ok geymdi þar til, er hann kiæmi til hans. Ok sva gerdi hann. Sidan lagdiz heilagr Remigius a kne ok badst firi miog leingi. En sva vox vinid, sem fram leid bænin, þar til er dundi nidr ok rann um golfid. Þetta unndrapiz þionninn hardla miog, er vid dyrnar stod, (ok) hratt upp hurdunni. Heilagr
 10 Remigius reis þa ok þegar upp af bæninni ok baud, at hann segdi aungum manni þetta, helldr at fru hans hefði feingid annan veg, sva at hou mætti nogliga veita gestum sinum.

11. Meirr en .lxx. ara lifdi heilagr Remigius i byscupsdomi sinum, at því sem flutt er, ok skein lif hans allt þvilikum krauft-
 15 um, sem talt var, ok odrum otaligum. Leid hann sva alldradr at sinni bæn hedan or bylgium heimsins ok for þa gladr ok gamall til þeirar hafnar, er hann hafði leingi til girnt. En eftir andlat hans þa verða þo margar iarteignir vid groft hans, trutum monnum heilsugiafir, at sannliga segiz hann lifa at verdleikum
 20 þeim dæmum ok dygdum, sem hann skinn; ok þo pislarkvol lyktadi eigi lifi hans, þa hafði hann þo til godfysi ok orugleik i hverigu mustari, sem hans heilagr domr er vardveittr, eda a hans herradom verdr heitid. Bidium því allir med einum hug, at firi þa hveria stund, er ver lifum her veralliga, faim ver syndalausn firi bæn
 25 heilags Remigii byscups med fulltingi lausnarans, þar med gefiz oss ok ollum her i heimi hogværir timar med farsæld ok fridi af þeim, er sinum rietlatum monnum hefir firi heitid eilifum fridi, at veitanda drotni varum, þeim er med fedr ok helgum annda lifir ok rikir um veralldir verallda.

SEBASTIANUS SAGA.

Fragment.

(Cd. 235 folio, A; 238° folio, B.)

¹[Niko]strato, at greifinn sendi honum ord, at hann skyldi þangat koma, fyrir þa sök allra hellz at hann villdi vita, til hvers Niko- 5 stratus hafði bandingiana latit leida i hus sin. Þa for hann til fundar vid greifann, ok var hann þessa sama spurdr. En hann svaradi sva: «At þino radi hefi ek at vardveita kristna menn i husum minum; en ek let til þess leida bandingiana þangat, at enir kristnir menn hræddiz at deyia sem illmenni, þot þeir vili 10 eigi lata at fortölum vorum ok bodordi þino.» Greifinn vard gladr vid þessi svör hans ok mælti: «Miklum auðefum mun ek þik audga, ef þu matt hugum þeira snua til blota.» En er Nicostratus kom heim til husa sinna, þa hof hann upp sögu ok sagdi Claudio öll þau típindi, er gerdz hófdu af kenningum ok iarteinum heilags 15 Sebastiani. En er Claudius heyr(di) þetta, þa mælti hann sva: «Tva sono a ek mer vid konu þeiri, er andadiz, ok er annarr þeira vatnbolginn, en annarr er sárafullr ok sotta; en ek efa eigi um þat, at sa ma gefa heilsu sonum minum, ef hann vill, er konu þeiri matti mal gefa eptir .vi. vetr.» Þa for Claudius heim eptir 20 sonum sinum ok leiddi þa til husa Nikostrati, þar er inne voru guds vinir, ok fell hann til fota þeim ok mælti: «Engi efi er eptir i hiarta mino, helldr trui ek fastliga, at Kristr er sannr gud, sa er þer göfgit. Ek ferda ydr .ii. sono mina, ok trui ek því, at þer megit leysa þa fra haska daudans.» Guds vinir svorudu: «Allir 25 þeir er siukir koma hingat i dag, hvat sem þeim er at meini, munu heilir verda, þegar er þeir iata Kristi.» Þa mælti Polikarpus prestr, at fram skyldi ganga til skirnar allir þeir, er Kristi villdi trua. Þeira var fyrstr Tranqvillinus fadir þeira Marcelliani ok

¹ Første Brudstykke findes kun i A.

Marki, síþan .vi. vinir þeira, Ariston, Crescencianus, Euticianus, Urbanus, Vitalis ok Justus; þar næst Nikostratus ok brodir hans Kastorius, Claudius ok .ii. synir hans Felicissimus ok Felix. Síþan geck fram Marcia modir þeira ok konur þeira Beatrix ok Lucina ok synir þeira, ok kona Claudij Simphoriosa, ok kona Nikostrati Zoe, ok hiu hans öll .xlii. menn, ok allir þeir er or böndum voru leystir .xvi. menn, en allz voru .viii. ok .lxx., þeir er Polikarpus prestur skirdi, en Sebastianus veitti þeim gudsifjar. En er Polikarpus prestur skirdi sonu Claudij, amman vatnbolgiinn, en annan 10 sáran, þa komu þeir sva heilir or skirnarbrunni, sem þeim hefði ecki til meins verit. En Tranquillinus fadir þeira Marcelliani ok Marci var siukr, sva at hann matti eigi a fætr standa eða hendr retta. En Policarpus prestur spurdi, ef hann tryði af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristur matti honum gefa líkams heilsu ok synda- 15 lausn. Tranquillinus svaradi: «Syndalausnar einnar beidumz ek; en þótt ek fa eigi líkams heilsu i skirn, þa skal ek þó alldri efa um tru Kristz; þviat ek reynda, ok trui ek af öllu hiarta, at drottinn Jesus Kristur sonr guds er mattugr at ge(fa) heilsu öndum ok líkamum ok líf eilíft eptir dauda.» Allir felldu tar fyrir fagn- 20 adi, er þetta heyrdi, ok badu, at guð syndi avóxt truar hans. Þa spurdi Policarpus prestur, ef hann tryði a födur ok son ok anda helgan. En er Tranquillinus sagði sik trúa, þa losnudu hendr hans ok fætr, ok rann (hann), sem hann væri ungr ordinn, ok mælti: «Kristur er einn guð, sa er heimr sia vesall kann eigi.» Ok er 25 allir þessir höfðu skirn tekit, þa voru þeir a þenum .xvi. daga eða næstu ok lofudu guð nêtr ok daga, ok eggioduz a þat bæði karlar ok konur at ganga hraustliga undir píslir.

«Eptir þetta sendi Cromatius greifi ord Tranquillino födur þeira Marcelli(a)ni ok Marci, ok sagði hann, er hann kom, hvat 30 gerðz hafði um sono hans. Tranquillinus svaradi: «Eigi vinnz mer ord» til at þacka þer, sem vert er, þat er þu veittir oss, þviat synir minir væri nu födurlausir, en ek sonalaus, ef þitt huggæði hefði eigi oss dugat. En nu fagna allir þeir, sem ast hafa i bríosti, ok trui ek, at þu munir ok fagna, þviat nu er gefit líf deyiöndum 35 ok gleði hryggiöndum ok huggan harmöndum.» Þa etladi greifinn, at synir hans mundu blota vilia: «Komit þer ok blotit i dag goðum þeim, er þer gulldu sono þína heila.» Tranquillinus svaradi «Ef þu villdir rett virða þa hluti, er gerduz um mik ok sono mina, þa mundir þu kenna, at mikill er kraptr Kristz nafns.»

Greifinn svaradi: «Ertu er nu Tranqvillinus?» Hann svaradi: «Er var ek hingat til, en þegar ek truda Kristi, þa fann ek heilsu hugar ok likams.» Greifinn mælti: «Til þess synumz ek gefit hafa frest sonum þinum, at þeir leiddi þik i sina villu, en eigi at þu leystir þa fra villu.» Tranqvillinus svaradi: «Virtu rett, hvat villa er, eda hvat villuverk megu heita.» Greifinn mælti: «Segdu ok þa, hvat villa er?» Tranqvillinus svaradi: «En fyrsta villa er at ganga dauda stiga en hafna lifs götu.» «Hvat er dauda stigr», sagdi greifinn. Tranqvillinus svaradi: «Syniz þer eigi dauda stigr vera at eigna guddoms nafn daudum monnum, ok luta stocki ok steinum?» Greifinn mælti: «Eru eigi þat gud, er ver göfgum?» Tranqvillinus svaradi: «Sialfir lesit þer þat i bokum ydrum, hversu grimt var kyn þeira, eda hversu illir upprunar eda herfiligt lif, eda hversu vesaligr var daudi þeira. Eda mundi eigi gud vera fyrr a himni, en Odin var konungr i Krit, þa er hann át holld sona sinna; sem þekr ydrar segia? Miok villaz þeir, er Þor son hans etla elldingum styra, þann er ser sialfum styrdi eigi fra ohæfum hlutum, ok fôdur sinn let meida, en atti systur sina at eiginkonu. Fyrr hvi se eigi villa at trua a þa menn, er Romaborgar lög fyrirdæma, en hafna almatkum gudi, þeim sem a himnum er, en göfga stock ok stein ok kalla þat gud sinn?» Greifinn mælti: «Sipan er þer tokut at lasta gud, þa hefir Romaborgar lydr ordit fyrir mörgum sköðum.» Tranqvillinus svaradi: «Er eigi þat satt, er þekr ydrar segia, at .iii. þusundir ok .xx. Romaborgar lyds fello a einum degi, þa er þeir blotudu Þor. Margir adrir skadar ok oáran ok herleidingar ok manntapanir urdu a Romaborgar lyd, fyrr en menn trudu a einn gud. En sipan er osyniligr gud var göfgadr, þa tok Romaborgar lydr at fagna fridi. En þer kennit eigi gud, er ydr veitir allt, þat er gott er, ok kennit skepnunni þat, er skaparinn veitir.» Greifinn mælti: «Ef sa er göfgandi, er flest gagn veitir, þa er synt at trua a solina, er allan heim lysir ok vermir iôrdina, at gras megi groa.» Tranqvillinus svaradi: «Ef göfugr madr sendir þrel sinn at fera godan grip nockurum manni, þa mundi heimslíkt þickia at göfga þrelinn, en orekia þann er giôfina sendi. Ef ver eignum konungum en eigi þrelum þat, er þeir senda oss korn a skipum, þott þrelar fari með, þa er þo miklu skyldara at göfga gud þann, er sol ok tungl ok ôll skepna þionar bodordi hans.» Greifinn mælti: «Ef einn er osyniligr gud, sa er þer göfgit, þa munu þer eigi Krist göfga, þann er senn var ok heyrdr ok krosfestr ok syndi ôll merki mannligrar ostyrktar i

písl sinni » Tranqvillinus svaradi: «Rettliga mettir þu þessa spýria,
 ef þu hefdir radit at trúa sönnu, þviat ötrum-manni syniz allt þat
 onytt. er hann vill eigi trúa. En spakr madr demir makliga um
 alla hluti. Ef þu ertir fingrgull gott ok dyran gimstein, ok felldir
 5 þu þat i saur, þa mundir þu senda þrela þína at taka þat or sauri;
 en ef þeir metti þat eigi finna, þa mundir þu leggja nidr prydi þína
 ok skrydaz þrels klæðum ok stiga nidr i saurpyttinn ok retta hendr
 þínar i saurpyttinn ok leita gullzins, þar til er þu fyndir, ok sidan
 mundir þu þva þat ok gera þer þat enn at handaprydi.» Greifinn
 10 melli: «Til hvers kemr þessi demisaga?» Tranqvillinus svaradi:
 «At ek syna þer, at ver göfgim einn gud osyniligan.» Greifinn melli:
 «Hvat er fingrgull ok gimsteinn, er i saur fell?» Hann svaradi:
 «Gull merkir likam mannz, en gimsteinn öndina, þviat einn madr
 er önd ok likamr, sva sem eitt fingrgull er bæði saman gull ok gim-
 15 steinn. Ef þer þickir gull þitt gott, þa er þo Kristi meiri elska a
 mannum. Þu sendir þrela þína, ok mattu þeir eigi na. En gud
 sendi spamenn sína ok melli vid þa af himni, at þeir leiddi mann-
 kynnit fra syndasauri, ok mattu þeir eigi þat gera. Þu lagdir nidr
 pryðiföt þin ok stett i saurpytt med þrels buningi ok rettri hendr
 20 þínar i saur eptir gullinu. Kistr lægdi guddom sinn ok tok a sík
 þrels likam ok steig nidr af himni i þenna heim ok retti hendr sínar
 i saur písla vorra, ok tok a sík písl þa, er ver vorum verdir, en gerdi
 oss pryði handa sinna ok þo oss i skirnarvatni af syndasauri. En
 ef þrelar þínir neita þik vera drottin sinn, þa er þeir sæi þik i
 25 þrels buningi, þa myndi þer þeir þickia dauda verdir; sva munu
 þeir ok eigi fordaz eilifar píslir, er fyrir þer sakir neita Krist vera
 drottin sinn, er hann tok þrels likam a sík.» Greifinn melli:
 «Til þess syniz mer þu hafa bedit frest sonum þínum, at þu
 samnadir at mer gamalmannz ræðum slíkum.» Tranqvillinus svaradi:
 30 «Eigi etla lærisveinar Kristz lengi fyrir, hvat þeir skulo tala i
 ögliti rikismanna, þviat drottinn melli sva: eigi þurfit þer þat
 hugsa, hveriu þer skulut svara rikismonnum, þviat ydr mun gefaz
 af gudi þat, sem þer skulut mæla, þviat þer melli eigi sialfir, helldr
 heilagr »
 35 þeira Petrs ok Pals vard hann gripinn af heidnum monnum ok
 grioti bardr ok kastad líki hans ut a ana Tíbr. En Klaudius ok
 Nicostratus, Castorius ok Victorinus ok Simp[hor]ianus, þa er þeir
 leitudu likama med særströndu, þa urdu þeir teknir ok leiddir fyrir
 borgargreifa, þann er Fabianus het, ok teygdi hann þa til blota,

ok matti æ einga lund snua hugskoti þeira fra tru Kristz. En er þeir voru þrysvar æ mot leiddir ok kvaldir, ok helldu fastliga tru sinne, þa woru þeir færdir æ sæ ok saukt þeim þar nidr, ok foru andir þeira til guds. Þæa lögdu heidnir menn fe til höfuds kristnum monnum ok sendu flugumenn til at væla þa.

¹Torqvatus het fiskimadr nockurr, er kristinn sagdiz² vera, ok tok Gaius pavi vid honum, þviat hann vissi eigi flerd hans. En er Tiburcius [pruðr drengr³ avitadi opt Torqvatum um þat, er hann var hársidr ok breyttinn i buningi, svefnugr ok fastadi litit⁴, ok var galaus i allri atferd, þa let Torqvatus, sem 5 hann mundi eigi reidaz vid þessa avitan; en þo gat hann sva gert af vel sinni, at þeir Tiburcius urdu badir teknir af heidnum monnum ok leiddir fyrir greifann. Fabianus spurdi enn ellra fyrr bædi at tru ok nafni. Torqvatus nefndiz ok letz⁶ kristinn vera. Fabianus mælti: «Veiztu eigi, at konungar lata pina þa menn, er eigi blota 15 godom?» Torqvatus svaradi: «Sia madr er lërifadir minn, ok mun ek sva gera, sem hann gerir.» Fabianus mælti vid Tiburcium: «Heyrdir þu, hvat Torqvatus sagdi?» Tiburcius svaradi: «Hvat þarf Torqvatus at segiaz kristinn, þviat kraptr nafns guds reidiz þeim, er liuga a hann, þviat þeir er sannliga eru kristnir, hallða 20 sik fra [allri munugd⁷ til allrar sidsemi. Truir þu því, at sa madr se kristinn, er hann lëtr [hanga hár⁸ um herdar ser ok glikiz blotmonnum i buningi [ok i allri atferd⁹? Eigi vill Kristr þiggia alika prela. I því muntu bradaz reyna lygi at honum, er hann sagdi sik kristinn vera ok [gera eptir mer¹⁰. Nu mun hann þat 25 syna, hvilikr hann hëfir e verit.» Fabianus mælti vid Tiburcium: «Þat er þer heillt rad¹¹, at þu hafnir eigi bodordum konunga.» Tiburcius svaradi: «Ecki finn ek heilla rad öndu minni en hafna godum ok gydium ydrum, en iata einum drottni Jesu Kristo sönnnum gudi.» Torqvatus mælti þa: «Eigi at eins er hann sialfr¹² 30 grimmr, helldr teygir hann marga menn fra blotum ok segir aull god diöfla vera, ok nemr hann eda kennir¹³ galkdra ok folkyngi nêtr ok daga.» Tiburcius svaradi: «Liugvottr verdr [eigi opindr¹⁴. Sia madr, er þu, göfugr domandi, matt lita, hann er til enskis annars med kristnum monnum staddr, nema til þess at hann seli 35

¹ Her begynder atter A; B har Overskriften: Fra Torqvato illum manne.

² þottiz B. ³ [pryðidreingr B. ⁴ litt B. ⁵ at B. ⁶ kvaz B.

⁷ rettet; munugd A; [likams munudum B. ⁸ [lafa haar nidri B.

⁹ [sinum ok i ollu atferli B. ¹⁰ [eptir mer mundu ganga B.

¹¹ til hialpar tilf. B. ¹² kristinn ok tilf. B. ¹³ lagsmonnum 40

sinum tilf. B. ¹⁴ [allðri opinberr B.

þa til písla, ok synir¹ hann sík kristnum monnum sem kristinn, en heiðnum sem heiðinn, ok er hvarigum trur. Ek avitþa hann um osíðsemi sína, er hann át ok drack, þar til er hann spíó, ok svaf, þa er adrir voru a þenum; en nu avitar hann kristna menn⁵ ok regir ok eggjar ohreinan domanda, at hann reidiz oss [ok fýsir oss at blota dióflum². Se ek fýsi þína, lita ma ek grimleik [hiarta þins³; hvatki er þu hefir frammi i gegn kristnum monnum i ognum ok kvólum⁴, vid öllu eru ver bunir, því er oss kemr at hendi; eigi hredumz ver utlegdir, þvíat allr heimr er oss utlegd,¹⁰ ok eigi píslir, þvíat þa leysumz ver ur myrkvastofu þessa heims; ok eigi hredumz ver elld, þvíat meiri er girndarelldr, sa er ver stigum yfir.] Fabianus melli: «Gialltu þik kyni þínu, ok ver göfugr, sem þv att kyn til; en þu ert nu oltinn i þa otign, at þu ert píslar verdr ok dauda.» Tiburcius svaradi: «Er þat domr ins¹⁵ vitrazta domanda, at ek se af því [ætlæri, at ek göfga eigi ohreinan anda Odin eda Freyio portkonu, ok af því písla verdr, at ek gaufga sannan guds⁵, þann er a himnum er ok til þess kom af himni til iardar, at madr mætti stiga af iördu til himins.» Þa let Fabianus bera glædr fyrir fêtr honum ok melli: «Kiostu annathvart, at þu²⁰ brenn reykelsti á glodum þessum, eda gack berum fotum a glêdrnar.» Þa gerdi Tiburcius krossmark fyrir sér ok geck yfir glêdrnar ok melli vid greifann: «Legg þu nidr otru þína, þvíat einn gud, sa er ver iatum, reðr fyrir allri skepnu sinni. En ef þu matt nockut i nafni Þors þins, þa rettu hönd þína i vellanda vatn, ok reyn, ef²⁵ Þor⁶ þinn [hlifir þer⁷; þvíat mer syniz i nafni drottins mins Jesu Kristz, sem ek ganga um fagra bloma, þvíat öll skepna þionar bodordi skapara sins.] Fabianus melli: «Ollum er nu audsynt, at Kristr yðvarr kendi ydr fiolkyngi.» Tiburcius svaradi: «Þegi, [vesöl tunga⁸, ok lat mik eigi heyra, at þu geyir heilagt nafn³⁰ drottins.» Þa reiddiz Fabianus ok lét til högs leida Tiburcium a götu þa, er Lavikana heitir, þriar milur fra Romaborg, ok var hann þar hoggvinn ok i þeim enum sama stad grafinn. Ok verda þar margar iarteinir allt til þessa dags.

⁹Síðan [let Torqvatus Castulum verda höndladan husbonda¹⁰ guds votta, ok var hann þrysvar a moti hafdr ok pindr, ok hellt

¹ saal. B; syniz A.   ² [tilf. B.   ³ [rads þins ok velar briostz þins B.   ⁴ eda i skaudum tilf. B.   ⁵ [saal. B; dauda verdr, er ek göfga eigi diófla, helldr Krist guds son A.   ⁶ Þorr B.   ⁷ [hlif þer vit bruna B.   ⁸ [vesall madr B.   ⁹ Fra Kastulo Overskr. B.

¹⁰ [gerdi Torqvatus svo, at Kastulus vard haundladr husbondi B.

fast¹ tru sinni. Ok eptir þat var hann settr i grof kvíkr, ok mokat a hann sandi ok grioti, ok for sva til guds med sigri. Þa voru þeir Marcellianus ok Markus teknir ok bundnir vid eitt tre badir, ok [voru berfættir a bröndum², ok mællti Fabianus vid þa: «Þar skulut þit standa badir fastir, til þess er þit blotit godum,³ ok munu þit þa leysaz fra þisum.» Þeir⁴ svorudu: «Alldri höfum vit iafnvel verit staddir, þviat nu stöndum vit fastir i ast guds; ok veri sva vel, at vit stöðim her⁴, medan vit lifðim.» En er þadan leid dagr ok nött, þa let Fabianus leggja a þeim spiotum. Þar er þeir stödu, ok foru sva til dyrdar ok voru grafnir a götu⁵ þeiri, er Appia heitir, tver milur fra Romaborg.

⁵ Sidan vard uppvist, at Sebastianus var kristinn, ok var þat sagt Diocletiano konungi, ok let Diocletianus kalla hann til sin, ok mællti: «Ek gerda þik inn ætta mann i hird minni, en þu leyndiz allt hingat til at þvi, er þu gerir i gegn heilsu minni ok i gegn⁶ godum vorum.» Sebastianus svaradi: «Fyrir heilsu ydvarri ok⁶ allz Romaborgar lyds göfgada ek einn sannan gud, þviat ek truda þat orar vera at trua a stock eda stein.» Þa let Diocletianus leida Sebastianum a völlum ok binda ok hafa at skotspæni. Þa var skotit a hann örum öllum megin, unz hann var allr utan sem biarnigull.⁷ Ok ötludu allir hann dauðan ok foru a brott. En kona su, er átt hafði Castulus, hon het Herena, kom til um nöttina at grafa Sebastianum; ok [lifði hann⁷, ok leiddi hann heim med ser, ok tok hann heilsu eptir fa daga. Þa badu kristnir menn, at hann mundi flyia. En hann stöð a loptridi neckuru, þa er konungarnir⁸ gengu [hjá honum⁸, ok mællti hann vid þa: «Mikit línga blot-byskupar at ydr, er þeir segja kristna menn vera ovini Romaborgar velldis, þar sem af þeira þenum [þrifaz ok⁹ þroaz allt Romaborgar velldi.» Diocletianus mællti: «Ertu Sebastianus, sa er ver letum pina⁹ fyrri dag?» Sebastianus svaradi: «Til þess let¹⁰ gud mik lifna, at ek [segda þat¹⁰ öllum lyd, at þer dæmit rangt, þa er þer latit pina þrela Kristz.» Þa let Diocletianus beria Sebastianum stöngum til bana ok kasta líki hans i keytu diupa, at eigi göfgadi kristnir menn hann. En heilagr Sebastianus vitradiz i draumi sidsamri konu, þeiri er Lucina het [ok mællti vit hana: ¹¹ «Leitadu líks mins, ok muntu finna þat hanga a staur i gang

¹ hann fastri B.   ² [latnir standa berfættir B.   ³ brædr B.
⁴ fast tilf. B.   ⁵ Um lifat Sebastiani þislarvottz Overskr. B.   ⁶ fyrir þrifum tilf. B.   ⁷ [fann hun hann lifanda B.   ⁸ [tilf. B.   ⁹ hafa at skotspæni B.   ¹⁰ [bera þat fyrir B.

nockurum, ok hefir þat eigi nidr fallit i saur; þat skalltu færa i stad þann, er Catacumbas heitir, ok grafa hia fotum Petri ok Pauli guds postola.¹ Lucina² for þegar um nottina með huskarla sína ok fann [líkam heilags Sebastiani ok færði til þess stadar³, sem hann hafði bedit, ok grof vandliga, ok var þar á þenum .xxx. daga ina næstu. En er fridr gerdiz kristnum monnum [nockuru sídar⁴, þa let heilög Lucina gera kirkju ur husi sínu ok lagdi þar til öll auðefi sín, ok þionadi þar gudi⁵ alla efi sína. Enn sœli Sebastianus var þindr enn .xiii. kal. Februarij srikianda drottni vorum Jesu Kristo, þeim er með fedr ok helgum anda lifir ok ríkir gud um allar aldir. Amen.

¹ [*saal. B*; En hon *A*.   ² [*saal. B*; lík Seb. fest á stauri einum ok ferði til kirkju Petrs postola ok Pals *A*.   ³ [eptir nokkura vetr *B*.

⁴ síalf *úlf. B*.   ⁵ at *úlf. B*.

SEPTEM DORMIENTES.

Fragment.

(Cd. 623 qv.)

.vii. dormientium.

A þeim dægum er Decius var keisari, þa for hann i margar ⁵
borgir at briota niðr cristni guðs oc eyða cristnom monnom. En
er hann com á Asialand i borg þa, er Effesus hei[tir, þa] lét hann
efla scurþgöpa villo oc hof i borginni. En dioful(l)inn greniði i
hiarta hans, oc bæþ hann þegar ællom hæfþingiom [at] blöta i
hverio hovi. Þa samnaðisc allr fiolþi borgarly[ðs til] blöð, oc ¹⁰
lagði reyc oc illan dæn um borgina innann af blötun þeira, oc
gerðisc mirkr(l) yfir þeim oc in svartasta þoca. En gratr oc hrig-
leikr(l) com yfir alla cristna menn, oc falusc þeir oc hulpo andlit
sin. A inom þripia degi bæþ enn grimmasti konongr at taka
cristna menn oc neyða til blöta. Þa drifu til gyþyngar með ¹⁵
heiðnom monnom oc leitubu þræla guðs oc drogu ór fylcsnom oc
or hellom oc græfom [oc] neyddo þa til blöta. Þa voro pindir
þeir allzkyns pislom, er egi villdo blöta, [oc la]go likamir þeira
ómyllðir, oc baru foglar oc dyr hré guðs váttu i munni ser, oc
rann blóð þeira of streti sem vatn of gætr, oc varo hæfoð þeira ²⁰
fest á garðstæva. En af mikilleic kvala oc ofriðar varð hréðla oc
hrygleikr yfir ællom cristnom lýð, oc báðu allir með saru hiarta
ser hialpar af guði oc staðremmi oc tru oc þolinmæði, at þeir mætti
standasc pislir. A þeim dægum selldo fæðr sono sina til dæða,
eða synir fæðr, oc mat[ti en]gi æþrom trua. En guðs ast, su er ²⁵
send er i briost heilagra manna, ste yfir illzko þessa með styrc oc
þolinmæði.

A þeiri tíð fundusc .vii^{tem}. hinir gæfgustu guðs vinir Maxi-
mianus, Malcus, Martinianus, Dionisius, Serapion, Constantinus oc
Johannes, þeir varo styrkir i tru guðs oc meðdo hvern dag líkami ³⁰

- sina i fæstom oc i [bena]halldi oc i hrygleik þeim, er þeir sa yfir
 allo cristna lipi. En ávallt er konongr for til bloz oc lyþr hans,
 þa fálusc þessir .vii^{tem}. [oc gin]gu inn i benarhus oc hnegþo(!) hofuð
 sin oc dægþu andlit sin i tarum fyrir guþs sakir oc i aþgliti hans.
- 5 En cunnir menn þeira sviku þa oc hugþu at, hvert þeir færi fra
 blóti, þa er aþ(r)ir blotuþu, oc fundu menn þa á benom i einom
 staþ. Þa gingu inn ovinir en(s) sanna guþs fyrir Decium konong
 oc melto: «Lifi þu ęi i fegr(þ) rikis þins, hinn milldasti konongr!
 þu lętr samna monnom of langan veg til blóta, en nagrannar þinir
- 10 fyrirrita þic oc hliþa(!) egi boþorþi þino, oc sykva hæþþingia þina
 oc lifa at siþ cristinna manna oc blóta egi. Magsimianus greva
 son, þess er mestr var i riki þino, oc sex laxmenn hans, þeir er
 ens mesta kyns ero i þessi borg, þeir fyrirrita boþorþ þinn oc blota
 egi goþum varum oðaðþligum.» En er konongr heyrþi þetta, þa
- 15 reiddisc hann oc lęt þa leiþa i bræt ór benarhusi oc fyrir domstól
 sinn, oc męlti hann við þa: «Fyr hvi blotiþ er egi goþom þeim,
 er allr heimr blotar, oc glikisc enom stærstum hæþþingiom oc iamn-
 aþldrum yþrom? Gangit nu til oc blotiþ goþum, sva sem yþr er
 scyllt oc allir menn gera.» Magsimianus svaraði: «Vęr eigom gud
- 20 á himni, þann er scop himinn oc iorþ, honom fęrum ver forn oc
 syni hans, er sendr var i þenna heim, oc helgom anda hans, þeiri
 ósundrscilligri þrenningo fęrom ver lof fórn oc goþann ilm, þat er
 avarxtr erviþis vars. En egi fęrum ver scurgoþum fornir, sem er
 fęrit, oc egi blotum ver dioflom ne sęrgum hreint hiarta vart.»
- 25 Decius melti: «Þvi at er scilit yþ[r fra] blotum oc fyrirletuþ velldi
 rikis mins, þa scolo þęr scylþir(!) fra vinattu minni, unz ec gef
 mer tom til at dęma of yþr oc saca yþr of þessi mál yþr, þviat
 egi er gott at glata yþr á unga alldri oc lita fegr[þ yþ]ra i
 kvælom. Fyr þvi gef ec yþr frest, at er higgip(!) at yþr oc lifit.»
- 30 Þa lét konongr leisa(!) af þeim bænd oc lęt þa a bræt fara. En
 hann fór til annarra borga, oc var þar grimmastr sem [þa var] hann.
- En Maximianus oc laxmenn hans gerþo rettleþi guþs meþ tru,
 oc hæþþo gull oc silfr af frendom sinom oc gafo þurfamonnom
 leyniliga oc melto meþ sér: «Færum a bræt ór borg þessi oc færum
- 35 til hellis ens mikl[a, er] er i fialli þvi, er Celius heitir, oc verom
 vér þar ottalæsir á benom, unz Decius kemr aþtr at dęma of oss,
 en guþ geri við oss at vilia sinom oc láti oss taka eilifa dyrþ
 truþra piningarvatta sinna.» En er þeir melltusę þetta við goþir
 vinir, þa foro þeir til hellis oc hæþþo silfr meþ ser til atvinno, oc
- 40 varo þar marga daga a benom oc biþu þatan guþs miscunnar. En

þeir settu ein(n) þeira (er Malcus het) til þess at þiona þeim. En þa hafði silfr með sér og fór til borgar í stafkals buningi at taka þeim mat, og gófu hann misconu við þessa menn, og sagði lagsmonnom sínum all tífendi, þá er hann frá í borginni. En eftir marga daga com Decius konungur aðtr í Effesum og þá þegar rikismonnom at blota, og var leitað Maximianum og lagsmanna hans. Þá com ogn og hrezla yfir alla trúða menn, og flepu þeir scyndiliga frá ægliti Decij konungs. Malcus fleð[i or] borginni og hafði bráð lit þá með sér til bræðra sinna, og sagði þeim, at Decius v[ar] kominn í borg og lét magna bló[t, og at] þeira var leitað allra laxmanna. Þá urðu guðs vátar hryggvir, er þeir heyrðu þetta, og fello til iarfara og báðu guð miskonnar með tárum og fálu andir sína guði á hendi. En er þeir settusc til matar allir, þá fylldosc ægo þeira tára og hiortu þeira ogleði. En eftir solarsetr sofnuðu þeir allir, þvíat ægo þeira þyngþusc af tarum og af ahiggio(l) hiarta þeira. En guð misconsamr gaf þeim hvíld og hoglig bið iarteina þeira, er hann villði vitra á sinni tíð. En þeir visso egi, hversu þeir svavo eða hvar guð hirði andir þeira, en þeir hvíldo allir á iorðu að líkam sva sem sofnend(r, og la) silfr þeira hía þeim, þat er þeir hafðu þangat haft.

En enn næsta dag at morni lét Decius leita þeira of borg alla, og fundosc þeir egi. Þá mælti hann við ráðgjafa sína: «Mikil(l) afsak(n)i er mér at þessum enom ungum monnom, er hins mesta kyns ero; þeir sætluðu, at ec reiddome þeim of óhlyfni» . . . . .

þeir upp biartir at aliti og sungu lof guði, sem þeir voru vanir. En engi var dæpalitr á andliti þeira, egi voru funuð kleði þeira, engi var elli á líkamom þeira, og sva þótti þeim, sem þeir (hefði) eina nott sofit og vaknað at morni þeirrar nætr. Ahiggia(l), er þeir sofnuðu, var all í briosti þeim, og etluðu þeir, at Decius konungur leitaði þeira. Þá litu þeir til Malcum, þess er vanr var at þiona þeim, og spurði Magsimianus, hvat of þa hefði rett verið í borginni. Malcus svaraði: «At því er mér scýlþisc(l), var várr leitað, til þess at ver blætum með æðrum borgarmannum. En guð veit, hvat Decius hefir oss hugat, en ver hyggjom at, hvat ver scolom gera.» Maximianus respondit: «Verom bunir, bræðr, at coma fyr demistól Cristi, og hrepomsc egi dómstól þessa konungs, og nætum egi lífi því, er ver hæfom fyr tru sonar guðs.» Þá mæltu þeir við Malcum: «Tak þu silfr og cap oss meira bráð, en þu keyptir í gæð, og

verþ vis oc kunn segia oss, hvat Decius demir um oss.» Þá reis
 Malcus snemma up, sem hann var vanr, ok hafpi silfr með ser. En
 þat var mót á silfri, er gek en fyrsta vetr rikis Decij kononga.
 En þa voru lípnr .lxx^{ta}. .ii^o. .ccc^{ium}. vetra¹. Sva (lengi) hæfpo
 5 þeir sofit, en þeir hugbuse eina nott sofit hafa. En er mo[rgi]nn
 var, þa gek [Malcus] út oc sa steina marga uti fyr hellisdurom, oc
 undrapisc² hann þat. Þa for hann til borgar með hreðlo oc hugbi
 þat, at [hann] mundi kendr verþa oc leiddr fyrir Decium [konong].
 En hann vissi egi, at Decius va[r fyr] længo i molldo funaþr. En
 10 er Malcus nalgapisc til borgarlyps(!), þa sa hann cross³ reistan up
 yfir borgarhlipit. Þa leit hann ollom meginna a crossinn oc hugfi
 at, hvi þat m[und]i gegna, oc fór hann til annars hliþs oc sa þ[ar]
 annan cross³. Hann undrapisc [þetta, e]r honom syndisc æll ænnr
 ge[rþ] a borginni, en hann vissi van, oc kendi hann egi borgina.
 15 Þa for hann aptr til ens sama hliþs oc gerþi crossmark fyr andliti
 ser oc melti i hug ser: «Hvi gegnir þat, e[r i] ger var þe[tt]a
 crossmark fólgit, en nu er þatt(!) berliga up r[eist] i borgarhlipom?
 Hvi se þetta egi dræmr eþa næckr spaleix syn, er fyr mik berr.»
 Síþan hulpi hann hæfut sitt oc gek inn i borgina. En er hann
 20 com til torga, þa heyrþi hann marga menn mela oc sveria i nafni
 Jesu Cristi, oc oapisc hann i hug ser oc melti: «Hversu matti sva
 mikil scipun verþa a einni nott? I ger matti engi diarfliga Xrist
 nefna, en nu nefna hann allar tungur. Vist hygg ec þessa apra
 borg vera en egi Effesum, þviat sia er allt annan veg gor, [oc er]
 25 her cristinna manna mal.» Þa nam hann stápar. En ungr maþr
 rann til hans, oc spurþi hann þann, hvert heiti veri borgarinnar.
 En sa sagþi, at su borg het Effesus. Þa melti Malcus við sialvan
 sic: «Ut mun ec ganga or borg, at egi villome ec oc hitta ec
 helldr aptr til þeira⁴, er mic sendo, þvit ec sialfr mac egi styra
 30 hug minom.» Þessa hluti alla sagþi Malcus sialfr eptir ser, þa er
 hann com til hellis oc vitroþ var uprisa þeira.

En er Malcus villdi ganga ut or borginni, þa com hann at,
 þar er menn selldu bráþ, oc tok [hann] sil[fr] or siopi oc selldi
 þeim. Þeir litu á silfr hans, er a torgino varo, oc undroþosc, oc
 35 sa hverr til annars. Þa tok hiarta hans at hreþasc oc etlapi, at
 þeir kendi hann oc villdi selia De[cio konongi], oc rælti hann við
 þa: «Bráþ vil ec hafa af yþr fyr silfr þat, er ec sellda yþr.» En
 þeir [g]rip[o] hann hændom oc spurðu hann: «Hverr er þu eþa

¹ .v^o. Cd. ² undrazisc Cd. ³ .†. Cd. ⁴ at egi villdi ec tilf. her Cd.,

40 *men disse Ord ere som urigtige underprykkede af Skrivenen.*

h[vert] er nafn þitt. Seg þu oss, hvar þu fan[t fo]rnt fe, oc mun-
om ver egi segia eptir [þer]. En ef þu vill egi þat, þa monom
ver selia þic til dæða.» Malcus fann enge svar til at sinni¹ at
svara þeim fyr hrezlo sakir, helldr mælti hann sva i hug sér:
«Þat er nu heimt at mér [ve]slom, er ec hreþome egi.» En er
þeir sa, at hann þagði oc svaraði þeim egi, þa lagðu þeir band a
hals honom oc drogo hann of streti i miðia borg. En þa tífendi
foro um borgina, at maðr var hænlaðr, sa er fornt fe² hafði með
sér. Þa samnæðisc saman margr lyðr oc mælti: «Sia maðr er ut-
[len]dr, oc hæfom hann alldregi senn.» Oc allir undrþosc, oc
kendi engi hann. En þo treys³

APPENDIX.

(Den latinske Legende efter Jacobi a Voragine Legenda Aurea.)

De septem dormientibus.

Septem dormientes in civitate Ephesi orti sunt. Decius autem
imperator persequens christianos cum venisset Ephesum, iussit
ædificari templa in medio civitatis, ut omnes cum eo miscerentur
sacrificiis idolorum. Cum ergo omnes christianos inquiri iussisset
et vinctos aut sacrificare aut mori compelleret, tantus pœnarum
terror cunctis inerat, quod amicus amicum et filium pater et patrem
filius abnegabat. Tunc in illa urbe inventi sunt christiani septem,
Maximianus, Malchus, Marcianus, Dionysius, Johannes, Serapion
et Constantinus, qui hoc videntes nimis dolebant. Et cum essent
primi palatii, sacrificia idolorum spernentes in domo sua se
celabant et ieiuniis et orationibus vacabant, accusati igitur ante
Decium statuuntur et comprobati veraciter christiani dato iis resi-
piscendi spatio usque ad reditum Decii dimittuntur; at illi patri-
monium suum interim inter pauperes expendentes inito consilio in
montem Celion secesserunt et ibi esse secretius decreverunt. Diu
ergo sic latentes unus eorum semper ministrabat, et quoties intrabat

1 .s. Cd. 2 ¶ Cd. 3 Slutningen mangler.

urbem, figura se mendici et habitu vestiebat. Cum ergo Decius in urbem rediisset et eos ad sacrificandum perquiri iussisset, Malchus minister eorum territus ad socios rediit et iis furorem imperatoris indicavit. Qui cum graviter terrentur, Malchus allatos panes iis apposuit, ut cibo confortati fortiores ad prælium redderentur. Postquam autem cœnabant sedentes et colloquentes in luctu et lacrymis, subito, sicut Deus voluit, dormiverunt. Mane facto cum quæsiti fuissent et inveniri non possent et Decius doleret, quod tales iuvenes perdidisset, accusati sunt, quod hucusque in monte Celion latuissent et sua christianis pauperibus erogantes in suo proposito permanerent. Iussit ergo Decius, ut parentes eorum adessent, et comminatus est iis mortem, nisi de iis dicerent, quidquid scirent. Illi autem eos similiter accusaverunt et divitias suas pauperibus expendisse conquesti sunt. Tunc cogitans, quid de iis faceret, nutu Dei iussit os speluncæ lapidibus obstrui, ut ibi morerentur fame et inopia circumclusi. Quod ministri quidem fecerunt, et duo christiani Theodorus et Rufinus eorum martirium describentes caute inter lapides posuerunt. Mortuo igitur Decio et tota illa generatione post annos .ccclxxii. anno .xxx. imperii Theodosii pullulavit hæresis eorum, qui negabant resurrectionem mortuorum, unde contristatus Theodosius christianissimus imperator, quia fidem tam impie agitari videbat, indutus cilicio sedens in interiori loco per singulos dies flebat. Quod videns misericors Deus consolari lugentes et confirmare spem de resurrectione voluit mortuorum et thesaurum suæ pietatis aperiens ita prædictos martires suscitavit. Misit siquidem in cor cuiusdam civis Ephesi, ut in illo monte ædificaret stabula pastoribus suis. Cæmentariis speluncam aperientibus surrexerunt sancti et se invicem salutantes putabant se tantum una nocte dormivisse et prædianam tristitiam recordantes interrogaverunt Malchum, qui iis ministraverat, quid de iis Decius decrevisset. At ille respondit, sicut dixit in sero: quæsiti fuimus, ut idolis immolemus. Ecce quod de nobis cogitat imperator. Respondit Maximianus: et Deus scit, quod non sacrificabimus. Cumque socios confortasset, iussit Malcho, ut emturus panes ad urbem descenderet et plures quam heri afferens panes, quæ iussisset imperator, rediens nuntiaret. Tollens ergo Malchus quinque solidos de spelunca exiit et videns lapides miratus est, sed aliud cogitans parum de lapidibus cogitavit. Veniens igitur timidus ad portam urbis valde miratus est videns superpositum signum crucis, unde pergens ad alteram portam, dum idem signum invenit, ultra modum

miratus est videns omnes portas signo crucis appposito et mutatam civitatem, signansque se ad primam portam rediit existimans se somnare. Unde se confirmans et vultum operiens urbem ingreditur et veniens ad venditores panum auditur homines loquentes de Christo et amplius stupefactus ait: quid est, inquit, quod heri 5 nemo Christum audebat nominare, et nunc omnes Christum confitentur? puto, quod hæc non est Ephesorum civitas, quia aliter ædificata est, sed aliam civitatem nescio talem. Et cum interrogans audivisset, hanc esse Ephesum, errare veraciter se putavit et redire ad socios cogitavit, accessit tamen ad eos, qui panem 10 vendebant, et cum argenteos protulisset, mirati venditores dicebant ad invicem, quod ille juvenis antiquum thesaurum invenisset. Malchus vero eos ad invicem loquentes videns putabat, quod vellent eum trahere ad imperatorem, et territus rogavit eos, ut se dimitterent et panes et argenteos retinerent. At illi tenentes eum 15 dixerunt ei: unde es tu? quia thesauros antiquorum imperatorum invenisti, indica nobis et erimus socii tecum et celabimus te, quia aliter celari non potes. Malchus vero non inveniebat, quid diceret illis, præ timore, illi vero videntes eum tacentem misso fune in collo eius trahebant per vicos usque in medium civitatis, et exiit 20 rumor ad omnes, quod quidam juvenis thesauros invenisset. Congregatis ergo ad eum universis et eum mirantibus volebat iis satisfacere, quod nihil invenerat, et circumspiciens omnes a nemine cognosci poterat, et prospiciens in populum volebat cognoscere aliquem de consanguineis suis, quos veraciter vivere putabat, et nullum 25 inveniens stabat quasi insanus in medio populi civitatis. Quod cum audivisset sanctus Martinus episcopus et Antipater proconsul, qui nuper in urbem advenerat, mandaverunt civibus, ut eum caute adducerent et argenteos eius. Cumque a ministris traheretur ad ecclesiam, putabat, quod duceretur ad imperatorem. Episcopus 30 igitur et proconsul mirantes argenteos interrogaverunt eum, ubi thesaurum incognitum invenisset. At ille respondit, se nihil penitus invenisse, sed de sacculo parentum suorum eosdem denarios habuisse. Et interrogatus, cuius civitatis esset, respondit: bene scio, quod huius civitatis sum, si tamen hæc est civitas Ephesorum. Pro- 35 consul dixit: fac venire parentes tuos, ut testentur pro te. Quos cum nominasset et nullus eos cognosceret, dicebant eum se fingere, ut aliquo modo evaderet. Et ait proconsul: quomodo credimus tibi, quod hoc argentum parentum tuorum fuerit, cum scriptura eius habeat plus quam trecentos septuaginta septem annos et sit 40

primorum dierum Decii imperatoris et in nullo similes sint argenteis nostris? Et quomodo parentes tui ante tantum tempus fuerunt, tu vero iuvenis vis decipere sapientes et senes Ephesi? Idcirco iubebo te legibus tradi, donec confitearis, quid invenisti. Tunc procidens Malchus ante eos dixit: pro Deo, domini, dicite mihi, quod vos interrogo, et ego dicam vobis, quod est in corde meo. Decius imperator, qui fuit in hac civitate, ubi nunc est? Episcopus dixit: fili, non est hodie in terra, qui Decius nominatur, imperator autem fuit ante longum tempus. Malchus autem dixit: in hoc, domine, ita stupeo et nemo credit mihi, sed sequimini me et ostendam vobis socios meos, qui sunt in monte Celio, et ipsis credite. Hoc enim scio, quod a facie Decii imperatoris nos fugimus, et ego sero vidi, quod ingressus est Decius in hanc urbem, si tamen hæc est civitas Ephesi. Tunc episcopus cogitans in semet ipso dixit proconsuli, quia visio est, quam Deus vult ostendere in iuvene isto. Perrexerunt ergo cum eo et civitatis plurima multitudo, et ingressus est primo Malchus ad socios suos, et post eum episcopus ingrediens invenit inter lapides litteras sigillatas duobus sigillis argenteis, et convocato populo legit eas et audientibus et admirantibus cunctis, et videntes sanctos Dei sedentes in spelunca et facies eorum tamquam rosas florentes procidentes glorificaverunt Deum, statimque episcopus et proconsul miserunt ad Theodosium imperatorem rogantes, ut cito veniret et miracula Dei nuper ostensa videret. Qui protinus surgens de humo et de sacco, in quo lugebat, glorificans Deum venit a Constantinopoli Ephesum, et obviantibus ei cunctis adscenderunt simul omnes ad speluncam. Et mox ut sancti viderunt imperatorem, resplenduerunt facies eorum sicut sol et ingressus imperator procidit ante eos glorificans Deum, et surgens amplexatus est eos et super singulos flevit dicens: sic video vos, tamquam si viderem dominum resuscitantem Lazarum. Tunc dixit sanctus Maximianus ad eum: crede nobis, quod propter te resuscitavit nos Deus ante diem magnæ resurrectionis, ut credas indubitanter, quod resurrectio mortuorum est. Vere enim resurreximus et vivimus, et sicut infans est in uterò matris non sentiens læsionem et vivit, sic fuimus viventes, iacentes et dormientes et non sentientes. Et his dictis videntibus cunctis inclinantes capita sua in terram obdormierunt et tradiderunt spiritus suos secundum Dei imperium. Surgens autem imperator cecidit super eos flens et deosculans eos, et cum iussisset fieri loculos aureos, in quibus mitterentur, in ipsa nocte apparuerunt imperatori dicentes,

ut, sicut hactenus in terra iacuerant et ex terra resurrexerant, ita eos dimitteret, donec dominus iterum eos resuscitaret. Iussit ergo imperator locum illum inauratis lapidibus adornari et omnes episcopos resurrectionem confitentes absolvi. Quod .ccclxxii. annis dormiisse dicuntur, dubium esse potest, quia anno domini .cccexlviii. surrexerant. Decius autem regnavit uno tantum anno et tribus mensibus, scilicet anno domini .cclii. et ita non dormierunt nisi .cxevi. annis.

SILVESTERS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio*).

Her byrjar Silvesters sögu.

Silvester, er vör höldum nu messudag i dagh, var ungr selldr
5 til læringar presti þeim er Cirinus het; hann var sidlatr maðr ok
guds vinr gófuðr. En Silvester likti bratt eptir godum sidum
prestzsins ok kom til ennar æztu truar kristens sidar. En moder
Silvestri het Justina bædi at nafni ok atferdum, en þat er a vora
tungu at þydaz rettlát. Silvester hafði gestrisni mikla i vanda,
10 þegar er hann tok at vardveita fe sitt, ok framdi hann þat helldr
af audæfum guds vilia, en hann girntizt eigi þessa heims tignir
ne iardligs fiar. Fra því er sagt einhveriu sinni, at Silvester tok
kristinn mann nöckurn i hus sin at gistingu, þann er kominn var
or Antheochia ok bodadi Kristz nafn berliga, en sa het Thimotheus.
15 En þat þordu enn þa faer menn at giöra, þviat ofridr var mikill
kristnum mönnum i þann tíma. En Silvester tok eigi at eins við
honum at gistingu, helldr efði Silvester hann með miklu trausti
ok kenningum. En er Thimotheus hafði framm fluttar kenningar
sinar .ii. misseri ok .iii. manodu ok snuit mörgum lyd til almattigs
20 guds, þa vard Timotheus tekinn af heidnum monnum ok selldr
greifa þeim, er Tarqvinus het, hann var borgargreif, en hann let
þina Timotheum mörgum þislum ok let setia hann i myrkvastofu.
En er guds kappi villði eigi blota skurdgodum, þa var hann
höggvinn af manndrapsmonnum ok for hann sva or þessum heimi
25 með sigri gudi til handa, en heilagr Silvester (færði) líkam hans
til hus sins ok kalladi pangat Melchiadem byskup, ok helldu þeir
minning þislar hans þa nött alla i guds lofvi. En nöckur kristen
kona, su er het Theodora, grof líkam hans i gardi sinum skamt

fra leidi Pals postola. Þat verk likadi vel öllum kristnum mönnum, at sa guds piningarovottir væri nær Pali postola grafenn, sva (sem) Timotheus fylgdi forðum Paulo.

2. Sidan let Tarqvinus greifi taka Silvestrum, þviat hann vænti, at Timotheus mundi att hafa nöckveria aura. En er margir baru þat vitni, at hann hefði eingha aura atta, þa gaf þat greifenn Silvestro at sok, er hann var kristinn, ok lezt honum mundu bana veita, nema hann blotadi sialfkrafi. Silvester svaradi: «Vittu þik fyrirðæmdan vera til eilifra kvala, nema þu truer skiott a drottin varn Jesum Krist son guds lifanda.» Þa reiddizt Tarqvinus greifi ok bad Silvestrum setia i myrkvastofu. Ok enn mælti greifinn: «At öndverðum degi a morgin mun ek lata þer glata i hordum pislum.» Silvester svaradi: «Gudzspialligum ordum mun ek þer svara, a þessi nött enni somu mun önd þin skild fra þer, at þu takir eilifar kvaler, fyrir þat er þu pinir kristna menn, en þa muntu vita þat, at sa er gud, er vær göfgum kristnir menn.» Sidan var Silvester leiddr bundinn til myrkvastofu, en Tarqvinus greifi gæck til bordz at matazt. En þa kom hefnd mikil af gudi yfir hann, þviat fiskbein stod i halsi honum, ok mattu læknar því eigi sa braut koma ne gallDRAMENN, en alla þa nött var hann i miklum naudum ok kvölum, en hann do at morni a þeiri stundu, sem hann sægdi Silvestro pislum ok dauda. Þa foru kristnir menn til myrkvastofunnar ok leiddu a braut Silvestrum med fagnadi. En þa foru þeir þegar til fundar vid Melchiadem byskup, ok vigdi (hann) Silvestrum til prez.

3. En er Silvester var vigdr til prez, þa veitti drottenn honum sva mikla miskunn i kenningum sinum, at allir unnu honum hugastum, þeir er hans kenningum hlyddu ok sönnudu hann guds þræl vera. En er andadizt Melchiades byskup ok for til guds ok vard sottdandr, þa valdi allr (lydr) Silvestrum til pafa, ok var einn ord(romr) allra lærðra manna um þat ok olærðra. En er hann taldi sik sialfr-overðan þess velldis, þa var því a mot svarat, at hann væri fyrr guds vottir en hann væri prestr. Af þessum ordum lydsins var Silvester tekenn til pafva yfir Romaborg, ok syndi hann þat i verkum sinum, at hann var þess velldis makligr, þviat hann var enn milldazti, ok var öll gæzsaka audsæ a honum; ok hann var sva a milli audigra ok volaðra, at audgir virdu hann sva sem ser sæðra audgan, en voladir elskudu hann sem fodor fyrir astar sakir; þviat hann virði eingan mann at tign þessa heims, hellðr at sidum godum, ok göfgadi hann því frammar hvern mann,

sem hann sa hann heilagligar lifa. Daufheyrdizt hann vid bak-
mælum ok sagdi sva, ath rog bakmalugs vegi önd heyrandans: sva
sem höggorma eitr, helldr samteingdi hann sinni vinattu þa, er
rægdur voru, til þess ath hann bætti fyrir þeim i kenningum sin-
5 um, er villzt höfdu fra rettum sidum, ok hann sneri dramblatum
til litillætis. Þat dæmi bar (hann) til vitnis, er Gydingar löstudu
drotten varn um þat, er hann at ok drack med syndugum mönnum,
en drottinn svaradi þeim ok kvad eigi heilum manni læknis þörf
vera helldr siukum mönnum, ok læzt eigi kominn at kalla rettlata
10 helldr syndga menn til ipronar. Fyrir utlendum mönnum ok fyrir
þurfamönnum bar Silvester mikla ahyggiu, þvíat hann trudi Krist
vera med þeim, ok þottizt hann Kristi sialfum veita þat, er
hann veitti her þurfamönnum. Eingi volud eckia ok eingi frænd-
laus þurfamadr fannzt i allri Romaborg, sva at eigi vissi Silvester
15 æ öllum deili. Bædi vissi hann nöfn ok tal voladra manna ok
lærda i öllu því heradi, ok veitti þeim slikan astargerning i allar
þurftir, sem fadir veitir sonum sinum. Þa rækt hafdi hann
vid lærda menn, at hann fal volada menn æ hendi þeim, er
audgir voru, at þeira gnott huggadi volad hinna, sem Paulus postoli
20 bydr. Su rækt var Silvestro æ ulærdum mönnum, ath hann elskadi
þa med mikilli ast ok gerdi ser at vinum alla þa, er hann vissi
kostgæfa til guds laga. En ef audgir menn lögdu fe sin til
kirkiu, þa let hann þegar skipta fe því i fiora stadi, at einn hlutr
væri hafdr til kirkiugarda botar, en annar hlutr væri veittr lærd-
25 um mönnum voludum, en enn þridi hlutr væri veittr öllum
saman voludum ok utlendum mönnum, en enn fiorða hlut hafdi
hann til at leysa kristna menn or haskum ok frelsa þa or naudum
af heidnum londum. Af því villdi hann opt sialfr skulldarmadr
verða, at hann villdi biarga þeim, er skulldum voru horfnir, en þa
30 leysti hann or böndum ok or höftum, er herfeingnir voru. Sva
rækti hann nunnor Kristz, at hann let þeim forlög færa æ hverium
manadi, at eigi þyrfti þær at leita huggunar af okunnum mönnum,
ok færði hann þa opt önd sina i haska, er hann villdi færa þeim
fæzlu. Ef kristinn madr gaf aura sina alla til kirkiu med ser,
35 þa let Silvester þangat heimta alla frændr þess manz ok hugga
þa at nöckveriu af þeim aurum, er hinn hafdi til kirkiu gefit eptir
sinn dag, ok hann leysti þræla hans alla fra anaud, adr hann leti
til kirkiu þurfta hafa fed. Til þess kvad hann mannenn skylldu
aura sina alla til kirkiu leggja, at þat væri fögnudr þeim, er eptir

lifa, ok yrdi þeim huggun at aurum ens andada, er huggun var at lifi hans, sva at þeir fagnadi endrlifnat hans þa huggun, er þeir þottuzt tynt hafva, þa er hinn andadizt. Uhæft taldi hann vera at taka fe at erfðum, nema fyrr se golldnar allar lögsamligar skulldir, sva sem Abbakuk spamadr mælti: Upp luktu munn þinn sva sem 5 solttinn, ok etr þu oheimillt i fylsknum. Þeira sullt merker þat, sagdi hann, er erfingi tekr til erfðar fyrr, en hann leysir af hendi allar lögsamligar skulldir. Sva vandadi hann ok lærda menn, at eingi skyllði vera lector at vigslu, nema annattveggia væri, at hann kunni vel at lesa edr syngia. Slikir voru adrir ok þvilikir 10 lutir Silvestri pafa.

4. Byskup nöckurr heilagr kom af austrlöndum til Roma-borgar, sa er het Eufrosinus, en hann byskupinn sagdi sér vitrad vera af gudi, at hann sægti(!) helga doma postola guds. Sia byskup hafdi margar pislir ok utlegdir þolat fyrir nafn guds, ok sva mikill 15 kraptr fylgdi honum, at siukir menn feingu heilsu, þegar er þeir snurtu vid sveitaduk hans, ok flydu diöflar fra odum mönnum i nafni Kriz drottins at bodordi hans, en hann var enn malsniallazi madr bædi at girzsku mali ok sva at latinu. Sva mikil miskunn var i hiarta hans ok i andliti, at hverium þotti iafndællt vid hann 20 sem vid fodur ok modur. Hvern dag var hann a bænnum, en þo þionadi hann gudi stadfastligast hvern drottinsdag. En er hann söng messur, þa hafdi hann slopp þann, er hann sagde Jacobus postola att hafa. Þa gofgun kvad hann ok makliga vera, at kennimadrinn hefði postoligan buning i klædnadi, þa er hann syngi 25 messu. Þadan fra hofz et fysta sinni slops vandi i tidum af Silvestro pafa ok prestum hans ok diaknum, ok gerdu sva enir næstu .iii. pafar eptir, Marcus, Liborius ok Julius. Sidan var sloppum snuit i dalmatikur, þviat þat þotti betr sama fyrir alþydu augum. Midvikudag ok föstudag ok þvottdag þa baud Eufrosinus 30 byskup at fasta, en hann baud at hallda enn .v^{ta}. dag sem drottinsdag ok kvad postola guds sva hafa bodit. En Grickir spurdu, hvi hann byði helldr þvottdag at fasta en enn .v^{ta}. dag. Eufrosinus byskup svaradi: «Þörf ma þar vinna til fullrar skynsemi, sagdi hann, ef vær vitum, at helgir fedr postolar vorir hafa bodit, en þo 35 er skynsemi gialldandi, þar er skynsemi er leitad. Ef allir göfga drottinsdag af sök upprisú drottins, þa er rett, kvad hann, at þvottagr se fastadr af sök graftar hans, til þess at vær naim at fagna upprisú drottins vors Jesu Kristz med postolum drottens vors, þa 40 er vær gratum dauda hans med þeim.» Þa svörudu Gricke ok

kvodu einn vera þvottdag graptardag, þann er halldinn væri meðr föstum æ .ii. misserum. Þá svaradi Silvester þeim: «Ef þer vilet, sagdi Silvester, einn þvottdag hallda með föstu, þá halldit er ok einn drottinsdag, en ef hverr drottinsdagr truizt heilagr vera af upprisú drottins¹, þá er hverr þvottdagr, sa er fyrir drottinsdag ferr, makligr til föstu af grepti hans, at makliga fagni upprisú hans æ, er grætr dauda hans, þat er at samþyckiazt með honum, þviat písl hans er hælldr fylling fagnadar vors en hrelling.» Þá letu Grickir at þeiri skynsemi um þvottdaginn at fasta, en þeir þrættu i gegn honum akafliga um þat, at þeir kvodu eigi kristnum mönnum þörf at hallda enn fimta dag. Silvester páfi svaradi þeim þá: «Ef drottinsdagr helgadizt af upprisú drottins vors Jesus Kristz, fyrir hvi, sagdi hann, se eigi kristnum mönnum göfgandi enn [fimti dagr² af takni uppstigningar hans, þviat þat var æ enum fimta degi viku, er drottinn vor Jesus Kristr ste upp til himna. A þeim degi hófst³ ok, sagdi hann, af drotni vorum sialfum upphaf fornar holdz hans ok blods, ok a þessum degi geriz i ollum heimi heilagr krismi, ok a þessum degi gefzt líkn ollum kristnum monnum iþróndum. A þessum degi ok hverfa sundrþyckir til samþyckis, fridazt reidir, gefa domendr líkn syndgum, drotnar líkna illum þrælum, upp lukazt myrkvastofur, ok fara um allan (heim) a þessum degi til fagnadar hatidar þeir, er uti voru byrgdir fyrir syndum, ok bæta þeir þat idrendr, er þeir misgiördu i gleði edr i reidi edr i munudlifi.» En er Silvester hafdi þetta mællt, þá stöðvadizt allt gagnmæle Grickia, þat er þeir höfdu upp tekit, ok svorudu þessu allir: «Sannliga er sva skynsemi at postolum drottins numin, er a ongva lund ma verða yfirstigin æ iördu.

5. Þat var a dögum Constantini konungs, at ofridr mikill giördizt kristnum mönnum, ok let konungrinn Constantinus pina miög kristna menn ok taka marga af lífi. En er þetta for framm miög leingi, þá vard konungr fyrir mikilli guds reidi, fyrir því at hann var lostinn líkþra mikille af gudi. Þá let konungrinn senda i borger ok herud at vita, ef læknað mætti honum bot vinna. En er þeir komu til ok mattu eigi bot vinna, þá kendu blotmenn þat rad til þess, at hann mundi heill verða, at safna börnum til þess, unz væri þriar þusundir. En þá er sva mikill safnadr var saman kominn, þá voru bornin færd til Romaborgar at radi blotmanna. En er konungrinn fra þat, þá let hann aka ser i kerru ut ur höll sinni a nefndum degi til hus manz þess, er a var kvedit, ok ætladi

lata höggva börnin. Þá rann á mot honum otalligr fiöldi kvenna, ok gretu þær allar akafliga, ok voru falldlausar, ok syndu þær briost sin ber, ok lögduzt nidr á stræti fyrir fætr konunginum ok iosu á sik molldu. Constantínus konungr spurdi, fyrir hveria sök kvenna fiöldi sa greti sva sæk(af)liga. En honum var sagt, at þessar konur voru mædr barna þeira, er hoggvin skylldu hafa verit til heilsubotar honum. En þá er honum var sagt, þá hræddizt konungr synd þessa ok þottizt sekr vera mikils manndraps, ef börnum þeim væri glatað, ok let hann stadar nema kerruna, ok settizt upp ok mælti: «Hlydit mer, sagdi hann, hirdmenn minir ok ridderar ok allir lydir, er hia standit! Þau voru lögð vor, sagdi konungr, þá (er) vær attum vid fiandr vora, at sa var sekr taldr ok dauda verdr, er vo barn nöckut, ok töldum vær eigi at þeim manni veganda, er eigi var gransprottinn; en nu gorum vær þat vid sonu nagranna vorra, er oss þætti ogeranda vid sonu (ovina) vorra, ok verðum vær sekir af lögum vorum sialfra ok yfirstignir i hugskoti, þar sem vær nadum sigri i orrostum af allri þíod. Hváð stodar oss þá at stiga yfir þíoder, ef vær stigumzt yfir af klækum ok grimleik? Kraptr hermanna er at stiga yfir þíodir, en kraptr er sida at stiga yfir syndirnar. I þeim orrostum, er vær bodum, stigum vær yfir ovini vora, en i þessum orrostum stigum vær yfir oss sialfa. Þá stigum vær yfir oss sialfa, er vær byrgium uti illan vilia ok rækium þat rad visliga, ef vær fysumzt ovisliga; en þá gerum mer sva, ef vær virðum meira god vor en vorn vilia, ok vilium vær beriazt i gegn girndum vorum, þeim er i gegn standa gudligum girndum. I þessi orrostu skulum mer, sagdi konungr, fagna, at vær sém yfirstigner, er vær finnum þat, er vær villdum beriazt i mot heilsu vorri; fyrir því at sa vill stiga yfer gæzskuna, er þat synizt at giöra, sem illt er; en ef hann verdr yfirstiginn i þessum orrostum, þá eignazt hann sigr, en hann mundi finna glatan, ef hann stigi yfver adra, ok mundi sa sigr honum verda at illu herfangi, ef þat skal sigr kallazt, er milldi stigzt yfir af omilldi, ok rettlæti af illzsku. Stigi milldi yfir oss i þessi þraut, þvíat þá munum mer bera sigr af andzskotum vorum, ef vær stigumzt yfir af milldi ok gæzsku; þvíat sa reynizt sigr hafa, er sik giorir iafnan milldi þræl.» En allr lydr giörði godan rom at mali konungs. Þá let hann sonu selia mædrum sinum i allra augliti, ok gaf þeim margar giáfvir ok fararskiota, til þess at þær, er með erfidi ok ryggleik foru heiman, færi fagnendr heim til sinna herada.

6. En er nott kom eptir þann dag, þá vitruduzt þeir postolar

guds Petrus ok Paulus Constantino konunge i draumi ok mællto vid hann: «Nu gerdir þu vel, sögdu þeir, þviat þu giördir enda æ syndum þinum, ok leiddizt þu uthelling saklaus blods, af því erum vær hingat sendir af drottni Jesu Kristo at kenna þer heilsurad. Silvester pafi, er flyd hefvir fyrir ofridi þinum, hann er nu folginn i fialli því, er Saracten heiter, med klerkum sinum; en þu skallt nu lata senda epter honum ok lata hann koma til fundar vid þik. En er hann kemr til fundar vid þik, þa mun hann syna þer miskunnar laug¹, ok þa er hann söckvir þer þrys-
 10 var i [þa laug², þa mun sott sia oll ok likpra fyrirrata þik. En þu skallt þat veita grædara þinum a moti, at endrbætizt kirkjur allar i Romaberg, þær er þu lezt eydazt; þu skallt reinsa þik sialfan ok sva, at hafna allri villu skurdgoda ok trua æ einn gud lifanda ok (gera) eptir hans vilia.» En sidan hurfu þeir Peitar(!)
 15 ok Pall æ braut at syn. Konungrinn vaknadi or svefninum, ok kom i hug, hvat hann hafdi dreymt, ok reis upp ok sagdi hirdmönnum sinum draum sinn. Sidan sendi hann epter Silvestro i fiallit Seracten, þat er hann var folginn i fyrir ofridi konungs med klerkum sinum i landi kristins manz nöckurs. En er þeir riddar-
 20 arnir kvomu til fiallsins, þa sa Silvester sik horfinn ridderalidi miklu ok sætladi, at hann mundi þa vera til pisle (leiddr), ok sneri hann til klerka sinna, er med honum voru, ok mællti: «Nu er tid tækilig komin, nu er heilsutid ok fagnadardagr, nu er su tid komin, er oss mun syna ömbön verka vorra. Nu gengr drottinn
 25 i milli manna ok segir sva: Sa er vill, komi hann eptir mer, neiti hann sialfum ser ok taki kross sinn ok leiti eptir mer ok fylgi mer.» En er hann hafdi þetta mællt, þa geck hann til bænar ok fal gudi a hendi önd sina ok sitt lif allt, ok geck ut sidan. En allir klerkar hans fylgdu honum ok .xxx. presta ok diaknar .v.,
 30 ok voru þeir aller fusari at taka pisl ok dauda fyrir nafn Kristz helldr en skilia vid Silvestrum ok lifa, þviat þeir voru styrkir af hans kenningum, at þeir elskadi³ helldr en þeir hræddizt banann, ok foru þeir aller med honum.

7. En er Silvester for med ridderum, unzt hann kom til fundar vid konung med prestum þimr ok diaknum tveimr, þa mællti Silvester ok kvaddi konunginn: «Fridr se þer, konungr, ok sigr af himne.» Konungrinn tok blidliga kvediu hans, ok sagdi hann honum þegar alla þa hluti, er honum voru vitrader i draumi. Sidan spurdi konungrinn hann, hver god þau væri Petrus ok

40 1 log Cd. 2 [þau log Cd. 3 elskadizt Cd.

Paulus, er hans vitiudu ok kendu honum rad til heilsu. Silvester svaradi ok kvad þa eigi god vera, helldr postola guds senda i heim til þess at lada allar þioder til tru ok til heilsu. En er pafenn sagdi þetta konunginum, þa spurdi hann, ef nockur likneski væri giör eptir þeim, sva at hann mætti kenna, hverer honum vitruduzt. 5 Þa sendi Silvester diakn sinn epter likneskium þeira postolanna. En er hann sa likneskiur postolanna, þa sagdi hann skyrt, at þeira likneski voru, þau er hans vitiudu i draumi. Sidan bad konungr pafvann eigi dvelia at syna honum þa¹ laug, er þeir hetu honum til heilsu. Þa mællti Silvester vid hann: «Hlyd þu mer, konungr, 10 ok leita sva heilsulaugar þinnar, at þu truer guds son til þess hafa komit af himne ok verit her i heimi madr med mönnum, at hann syndi truöndum þessa laug. En sia laug er sva asynis sem eitt-hvert vatn annat her i heimi, hvort sem er sær edr brunnar edr sær edr tiarner edr kelldur, en² sva mikill er kraptr guds nafns, 15 er æ hann er kallat yfver vatninu, at þa(t) þvær af allar synder af manni ok veitir manni þa heilsu, er trua ok þurft beidir. En til þess at þu vitir, konungr, at sva er sem ek segi, þa giördu iþran fyrir villu þa, er þu letz ofrid gera kristnum mönnum, ok iatadu eigi at eins i mali, kvad hann, helldr ok i tru, at Jesus Kristus 20 er grædari likams ok andar. Sidan gack þu inn i stofu þina, en ek mun kalla æ nafn Jesus Kristz yfvir vatninu, at þa er þu kemr ur varmri stofu, þa taki heilagt vatn þik truanda æ einn gud, födur ok son ok helgan anda.» Constantinus konungr svaradi: «Þat er synt, sagdi hann, at öll otrua manna er tom, ok ma þar 25 eigi finnast dyrd guddoms, er menn segia þat god vera, er sialfver gerdu; þviat ef osyniligr er sa, er þann kraptr veiter, at hreinsizt syndugra manna ander ok gefizt heilsa likömum, þa er ok synt, at sa er ok sannr gud, er postola sina sendi til fundar vid mik, þa er mer kendu at trua æ einn gud grædara minn.» En er 30 konungrinn lauk sinu mali, þa baud Silvester ollum lyd tveggja daga föstu, þat var föstudagr ok þvottdagr, ok var hann stadfastr æ bænnum med öllum lærdum monnum, ok let hann konunginn fasta med ser ok kendi honum skynsemi rettrar tru(a)r. En at aptni þvottdagsins vigdi Silvester pafi skirnarbrunn, medan konungr var 35 geinginn til stofu sinnar, en Silvester merkti hann helgum krisma gudi til handa; ok spurdi Silvester, ef konungr trydi æ einn gud födur ok son ok anda helgan³. En er Constantinus konungr sagdi sik æ gud trua en neita öllu diöfuls glysi, þa spurdi Silvester

¹ þau Cd.² þvi at tilf. Cd.³ helgum Cd.

konung ok mællti æ þessa lund: «Þu gud, er hreinsader líkþra Noamanz i Jordan, ok þu er laukt upp augu þess manz, er blindr var borinn, ok þu er gaft Paulo postola fyrir skirn sion þa, er hann tyndi, ok gerdir hann kennanda ur hermanni, sva hreinsadu
 5 ok þenna þræl þinn Constantinum höfðingia allz iardrikis, kvad hann; ok sva sem þu hreinsader önd hans af öllum synda sauri, sva hreinsadu líkþra hans af allri meinsemi, til þess at heilug kristni þin fagni þenna mann vera ser vordinn verianda ok veg-
 anda fyrir drottin Jesum Kristum son þinn, þann er med fedr ok
 10 syni ok helgum anda lifir ok rikir um allar allder allda.

8. En er aller kvadu amen, þa kom lios sva mikit, sem ellding væri, ok skein fyrir allra manna augum um eina stund dags, sva at aller rædduzt ok mattu eigi i gegn sia. Þa giördiz þytr mikill i skirnarbrunninum, sva sem þa er vellr i katli edr fiskar laupa
 15 storir i vatni. Þa reis konungr upp ok geck alheill or skirnarbrunninum, ok sagdi hann sik sed hafva Krist sialfan skryddan hvitum klædum. Enn fysta (dag) skirnar sinnar setti Constantinus konungr þau lög, at allr Romaborgar lydr skyldi göfga Jesum Krist sannan gud, þann er konung hreinsadi af allri líkþra; annan
 20 dag gaf konungr [þau lög], at þann skyldi pina, er Kriz nafni neitadi; enn .iii. dagh setti konungr þau lög, at sa madr skyldi tyna helmingi allrar eigu sinnar, er kristnum manni giordi oskil; enn .iiij. dag gaf konungr þau lög, at Romaborgar byskup skyldi hafa forrad allrar kristni, at aller kennimenn göfgadi hann sva i
 25 öllum heimi, sem domendr göfga konunga; enn .v. dag setti konungr þau lög, at kirkia hver skyldi þann krapt eignazt i vigslu sinni, at hverr hefði frid vid annan, er þangat flydi, þott sekr væri; enn .vi. dag setti konungr þau laug, at eingum væri lofat innan borgar at gera kirkiu nema at radi byskups þess, er i þeiri borg
 30 var; enn .vii. dag setr hann þau lög, at allar tiunder skyldi heimta ok leggja til kirkna; enn .viii. dag for hann or hitavodum ok geck til kirkiu Petrs postola ok kastadi af ser koronu sinni, er hann hafði adr a höfði, ok fell allr til iardar, ok lægdi hann sik i augliti drottins. En sva mikill tarabrunnr flaut or augum
 35 hans, at klædi hans voknudu, ok giordi hann iþrun millum tara, ok taldi hann sik misgiort hafa miög ok sekan vera af drapi kristinna manna, ok kvedz overdr vera at koma til guds hallar. Allr lydr, sa er hia var, felldi tær fyrir fagnadi, þviat öllum var slíkr fögnudr at heilsu hans, sem þa verdr, er harmdaudi madr er

uppreistr af dauda, edr þa er madr fordaz vodasamligan haska. Langt er þessa hluti alla ath tina, af því munum vær þat segia, er oss þicker agætazta vera, hvat Constantinus konungr gerdi til stormerkia.

9. Þann enn sama dag er Constantinus konungr for or 5
hvitavodum, kastadi hann af skickiu sinni ok mældi sidan grund-
völl til kirkiugerdar. En sidan bar konungrinn i minningu ok i
tölu .xii. postola .xii. byrdar a ðxlum ser þangat, er kirkian var
stofnut. En sidan for hann heim fagnandi til hallar sinnar ok ok
i kerru með Silvestro pafa til hallarinnar. Annan dag eptir let 10
konungr kirkiu reisa vit holl sina sialfa ok mælti svo vit hird-
menn sina: «Af því megu allir hyggia ok vita, at vær erum
kristnir menn, er vær latum standa guds musteri vit höll vora,
til þess at þangat komi með oss kristinn lydr at giora þar guddomi
hans þackir.» En sidan er hann hafdi þetta mællt, þa let kon- 15
ungr setia þau lög, ef voladr madr nockur villdi kristinn vera, þa
skyldi sa eignaz af konungs fe alklædnat ok .xx. skillinga, sa er
hefði innsigli byskups; en þat var gert til þess, at eigi slægdiz
otruir menn til þessa giäfa ok segdiz kristnir, þeir er eigi væri
kristnir. En svo mikill fioldi manna tok vit tru a þeim misserum, 20
at .vij. þusundir kalla letu skiraz, en börn ok konur umfram. En
er hofdinginn hafdi þessa tru tekit, þa heimti Constantinus kon-
ungr saman alla olldunga ok rikismenn til þess, at eigi reiddiz
þeir Silvestro pafa um sidaskipti, ok sat konungrinn æ stole ok
mælti sidan vid allan lyd sinn: «Sundrþycki otruada manna tekr 25
af því eigi vid skynsamligu radi, at hun velltiz i villupöku ok
ser eigi et sanna lios; upp er lukanda ok þa, sagdi hann, hugskotz
augum, ok er æ þat vandliga litanda, at eigi mega god kallaz
handaverk manna, helldr eru menn gud þeira, er þau giördu. Ef
nöckvert þeira lestiz at nöckvi, þa bæta mennerner þau af sinum 30
hagleik; af því eru menn god þeira, sem ek sagda, at þeir giördu
þau, þa er þau voru eigi, ok bæta þeir þau, þa er þau læstazt.
Þersi dæmi megi þer sialfir sia ok reyna æ mer, þviat gud mætti
mik eigi endrbæta ok græda, ef hann væri eigi skapari minn; þviat
allt reynizt þess guds skepna vera, er brotit bætir ok styrkir siukt 35
ok upp reisir fallit, sva sem ðll eru skurdgod manna smidi ok
endrbæta af manna fulltingi, ef þau brotna. Hafi villa sia enda,
segir konungr, um sidir, ok rækium mer þann vanda, er ovitra
bar en heimæka fæddi, ok likium helldr eptir sidum Silvestri pafa.

Gófgum vær einn gud, þann er sannr er um allar allder. Latum af vær at trua ok þiona þeim, er vær górdum: sialfer, en þeir mega oss eigi græda; bidium eigi þa vardveita oss, er vær verdum at vardveita. Hvat gófgum vær vesaler menn nema stock edr steina edr malm. Allt hingat kölludum vær æ daufa, at þeir heyrdi, ok æ blinda, at þeir sæi; en þat skulu nu aller vita, at vær latum af þessi villu at fulltingianda Kristi sialfum ok Silvestro pafva. En ef Romaborgar spekingar þickiaz eigi liugfroder, þa gófgi þeir þann gud, er þa vardveitir, en eigi þann, er þeir vardveita. En at eigi giöriz ydr langt mal leidindi, segir konungr, þa munum vær bratt yfver lysa, hvat vær vilium boda. Upp vilium luka kirkiu fyrir kristnum monnum, sva at byskup kristinna manna laga taki metnad þann, er blotmenn hafa fyrr hafdan; ok hefir (ek) til þess latid kirkiu gera vid holl mina, at allr Romaborgar lydr viti þat vist, at ek þiona Kristi sialfum sonnum gudi, sva at eingi ifi ennar fornu villu er eptir i hiarta minu.» En er Constantinus konungr endi sva sitt mal, þa giordiz romr alpydu at mali hans um allar .ii. stundir dags, ok mællto menn opt et sama: «Fariz þeir aller, er Kristi neita.» Þat er sagt, at Constantinus konungr let kirkiu gera þegar eptir skirnina ok let reisa gófugligt musteri i Romaborg, ok var su kirkia helgud Johanne baptista med almatkum gudi. Su kirkia er sidan köllud Constancia, er hann let fystr giöra, fyrir þær sakir tok hun nafn af hans nafni. Eptir þat let hann gera adra kirkiu til dyrdar helgum guds postolum Petro ok Paulo, en ena þridiu kirkiu (let) konungriun giöra, þa er stendr uti a Puli, ok let helga þa kirkiu med sialfum gudi þeim helgum manni er Sosorianus het, ok er su kirkia köllud Hierusalem, ok er sagt, at hann leti þar vardveita at þeiri kirkiu nöekurn hlut af krossi drottins vors. Enn let hann giöra ena fiordu kirkiu til dyrdar enni helgu meyiü Agnete. Þessa kirkiu let hann giöra at bæn dottur sinnar, þeirar er Constancia er nefnd. Sia kirkia var gior eptir skirn dottur hans ok i þeim enum sama stad, sem hon var skird. En ena .v. kirkiu let hann giöra til dyrdar enum sæla Laurencio ok æ götu þeiri, er Tiburtina heitir, ok stendr hun æ akri þeim, er Veranus heitir, ok let hann helga þessa kirkiu guds pislarvottum Petro ok Marcelliano. Enn let hann giöra ena settu kirkiu, su kirkia stendr æ götu þeiri, er Lavikana heitir, ok let helga þessa kirkiu morgum helgum monnum. Giöra let konungr enn ena siaundu kirkiu, hun stendr i

borg þeiri, er heitir Hostin, sia borg stendr vid Romaborgar hlið. Þessa kirkiu helgadi hann guds postolum Petro ok Paulo ok einkum Johanne baptista.

10. «Sæ er Krist göfgar mun ævallt sigr hafa; reki æ brott blotmenn or borgum, en luki upp kirkium öllum; þeir er enn blota. 5
 se þeir æ daga brott reknir.» En er alþýdan hafði þetta allt mællt ok opt et sama, þa bad konungr ser hliods i annat sinn ok mællti vid allan lyd: «Su er grein æ milli gudligrar þionustu ok mannligrar, at mannlig þionusta er ænaudig, en guds þionusta er sialfrad; af því skal guds þionusta sialfrad vera, at menn skulu 10
 göfga hann med hreinum hugh. I því er vist, at hann er gud, er hann reiddiz eigi um sva margar allder ne fyrirfor þeim, er honum höfnudu, helldr syndi hann sik milldan ok miskunnsaman þeim, er æ hann trudu, ok fyrirgaf þeim synder ok veitti heilsu ondum þeira ok likömum. Af því viti allir menn vist, at eingi 15
 madr skal naudigr kristinn vera, helldr sialfradi at sinum vilia, þviat eingum manni býriar fyrir manna hræzlu at koma til göfganar guds, helldr skal hvern bidia med skynsamligum athuga þa, er kristnum lögum þiona, at þeir leidi hann i tölu truadra; sva sem synd er at neita skirn þeim, er bidia, sva synizt mer ok 20
 omakligt at gefa þeim skirn, er eigi bidia. En öngvir þurfu at ugga, at æ braut verdi reknir fra vorri vinattu, þott eigi vili kristnir vera, þviat eigi skiptiz hugr vor vid vini vora, þott vær hafim adra tru en þeir; en þat ma at likendum rada, at þeir munu oss tidaztir verda i vinattu, er sialfkrafa vilia koma til kristinna 25
 laga.» En er Constantinus konungr lauk eyrindi sinu, þa lofadi allr lydr kristinn ok heidinn þessi lög, er Constantinus konungr hafði sett, ok æsktu allir konungi lifs ok heilsu. Allir fögnudu því, er þau log voru gefin, er eingan mann neyddi til sannrar tru ok eingan mann rak æ braut fra sinni tru. En er Constantinus 30
 konungr for heim til hallar sinnar, þa for æ mot honum allr borgarlydr med liosi ok allri vegs þionustu. Fögnudr gerdiz allri kristni, ok dyrkuduz allar kirkiur ok helger domar; allir Kriz iaterar, þeir er i haskum ok utlegdum höfdu verit, hurfu apr medr dyrd ok veg til fostriarda sinna ok giörduz vinir Constantini 35
 konungs. Lida latum vær marga hluti usagda, þa er giörduz til frasagnar, þviat vær skundum enn til agiætari atburða.

11. Helena drottning modir Constantini konungs var austr i londum med tveimr sonarsonum sinum, annar þeira het Constans en annar Constancius. En hun var i sveit Gydinga, ok mundi 40

- hun Gydinga tru (hafa), nema son hennar Constantinus konungr kalladi hana fra villu ok til rettrar tru. En er hun fra þessi tidindi, at konungrinn hafði sidaskipti giðrt ok son hennar var kristenn vordinn, þa sendi hun syni sinum rit a þessa lund:
- 5 Helena drottning sendir (kvediu) Constantino syni sinum. Vitr hugr hneckir eigi sönnu, ok hefvir rett trua alldregi skada. Guds miskunn eignum mer þat, er þu nadir at fyrirlata skurdgod, en vær kennum mannligri villu þat, er þu villdir trua Jesum Nazarenum gud vera ok ætla þann guds son æa himni, er Gydingr var
- 10 at kyni ok rægdr¹ fyrir fiðlkyngi ok krossfestr med þiofum. En þat skalltu vita, at eingi er ðnnur gata til ens sanna lios nema trua Gydinga, þeira er guds lög hafa. l'n af því er þer heilsa gefin af gudi, at þu giordir fystr enda a blotum skurdgoda ok reyndir, at þeir megu eigi gud kallast ne truast, er likneski eru
- 15 vondra manna or malmi gior, ok hafa eigi ðnd edr skilning. En sannr gud syndi oss, at þau eru eigi sönngud, er vær ræddumz at þarfleysu ok hugdum oss mega heilsu veita, ef þau væri oss holl, en æa braut taka, ef þau reiddizt. Af því giordi gud enda æa þessi villu ok tok æa braut haska ok (veitti) lif ok heilsu af
- 20 himne. En er þu gófgar hann, þa muntu eignaz vellði slíkt, sem hafði David, ok speki slíka, sem hafði Salamon, ok med þer mun(u) vera spamenn þeir, er gud mælir vid, ok muntu geta af gudi þa hluti, er þu biðr hann. Lif heill þu konungr, enn kærsti son, ok þroast i ollum farsælligum lutum. En sidan er Constantinus las rit
- 25 þetta, þa sendi hann annat rit i moti æa þessa lund: Constantinus konungr sendir kvediu Helenu drottningu modur sinni. Sa er verðlldu styrir ok ðllum heims nytium rædr, þeim er vær lifum vid, ok hann lifgar ok sialfr fyrir sik allt þat er lifvir, ok hann gefr þrælum sinum lög fyrir briosti höfðingia. En því audsærri verðum
- 30 vær ðllum, sem vær höfum hærra etad medal manna. Af því skal allt þat satt vera, er vær vilium, ok þat rangt, er vær vilium eigi, at allir nemi retta hluti af vorum verkum. En sialf villa vor vottar þat, at gud er umframm um skilning vora, þar er vær hugdum þat gud vera, er vær letum sialfir giðra. Endiz mannlig
- 35 dirfd ok þa med þeiri skynsemi, at saman komi æa eitt mot kennimenn Gydinga ok kristinna laga, ok sanni hvorir sina tru med vitni heilagra boka fyrir oss, er hia munum vera, sva at vær megim vita et sanna ok leida verðlld alla med oss til sannra laga.

¹ rægtr Cd; magus accusatus lat.

Lif heil þu moder, ok effzt i godum hlutum med tveimr sonum minum vaxðndum ¹.

12. En er rit þetta kom til handa Helenu drottningu, er Constantinus konungr sendi henne, þa red hun þat rit, ok þa er drottningin hafdi ritid radit, þa let hun saman safna ðllum yf-
gydingum ok spekingum þeira ok kennimönnum² til þers at velia
ena malsniolluztu menn, þa er fara skylldu med henne til Roma-
borgar, ok sagdi hun þeim, at þeir skyldi þræta um sönnun tru
sinnar vid kristna menn, ok eigi mætti konungr vita sönn log,
nema adrer stigi yfer adra i sinni tru edr mals sönnun. A þeiri ¹⁰
tid var yfverbyskup Gydinga sa er Isachar het, en hann braz
siukr, er hann fra þessi típindi, ok taldiz hann undan forinni
sialfr, en hann sendi af sinni hendi þa .xii. spekinga, þa er mak-
ligir þottu vera til þessar þrætu, þvíat þeir kunnu vel bædi
girzska tungu ok ehreska. Þa giördiz kennimanna fundr mikill i ¹⁵
Romaborg; þangat kvomu .vi. byskupar ens atta tigar, en .ix. ok .c.
kennemanna Gydinga fyrir utan þa .xii. kappu, er Isachar hafdi
senda. Constantinus konungr kom þangat, ok allir ðlldungar Roma-
borgar ok Helena drottning med sveit sinni. En þeir voru domendr
teknir æ þessu enu fiölmenna þingi, er hvorki voru kristnir ne ²⁰
Gydingar, af því sva, at eigi halladiz þeir eptir sinni tru i domi.

13. Spekingr nöckurr var til domanda tekinn, sa het Krathon,
hann var vel lærdr bædi a girzsku ok latinu. En hann var sva
ofegiarn madr, at þat³ matti eigi fyrir honum umtelia, at hann
þægi giöf at manni. Alldri virði hann konungs tign i domi edr ²⁵
nöckurs rikismanz velldi, vinr var hann höfðingium, en þo villdi
hann ecki iardligt hafa sialfr; en þott hann hefði eigi aura med
höndum edr femuni, þa sagdi hann þo sitt eigin vera allt þat, er
hann sa fagrt; en hann kvad audkyfinga vardveita þat med
mikilli ahyggiu, er hann kvez betr niota en þeir ok bera einga ³⁰
ahyggiu fyrir. Sva var hann vanr at mæla: Ef audgir menn beri
æ sik gull edr silfr ok dyrlig klædi, til þers at þeir synizt þa
alpydu betr en adr, þa þiona þeir med allri fegrd sinni þeira
augum, er audæfum hafna, en þeir gremia þa at ser, er audæfanna
girnast, af því at eigi giorir ast⁴ audæfanna manninn audgan, ³⁵
helldr höfnun audæfa, fyrir því at sæ dugir vinum sinum ok
svikr eigi fe af (o)vinum sinum, ok þickizt allt eptir ærit eiga. Þetta
atkvædi Kratons spekinga var ðllum spökum mönnum ok god-
giörnum vel at skapi. Annar madr var til domanda tekinn, sa

¹ vexðndum Cd.

² kennimenn Cd.

³ hann Cd.

⁴ oss Cd.

het Zenophilus, sa hafði greifi verið, ok var fyrir þær sakir hellz til þessa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiarnaztr vera, þeira er þó hefði opt mikil audæfi með höndum; alldregi kvad hann rettlatan mega vera þann mann, er með nöckurum atburð villdi fegiafir þiggja af öðrum. Þessara tveggja þegna atkvæði var öllum spökum mönnum sva hugþekkt, at fyrir lög var haft allt, þat er þeir dæmdu, ok ifudu öngvir um þat, er þeir dæmdu. Af því voru þessir teknir tveir domendr af hendi konungs ok drottningar a milli Gydinga ok kristinna manna, at þat
10 var af radi allz stormennis ok alpydu.

14. En sidan er allir voru komnir til motz með konungi ok drottningu, þeir er þeira flokk fylldu, þa var hlíods bedit, ok tok Constantinus konungr til mals ok mællti a þessa lund: «A þessu moti er þeira hluta leitanda, at eigi at eins eru þeim naudsynligir
15 til heilsu, er nu lifa i heimi, helldr ok þeim, er okomnir eru i heiminn, þvíat speki drottningar modur minnar berr ahyggju fyrir þurft allz heims; en hun vill Gydinga tru fylgia, nema annat reyniz sannara a þessu þingi, en allr lydr veit þat, at ek em kristinn. Af því samir ockr badum at sitia ok lyda því, er mællt
20 er, ok virða öll mal rettri virðingu ok veita i hugskotz vitni lof skynsamligum malum en fyrirlita oskynsamligar þrætur. Siti sa, er ser lætr þessi laug lika, ok lyði því, er dæmt er um tru ens himneska konungs almattigs guds, ok tæi vel sönnu en hnecki lognu. En þeir er með þessum athuga koma til sannrar tru, munu
25 oss verða þeckir, ok munu þeir finna heilsu anda sinna.» En er hann hafði þetta mællt, þa romaði allr lydr mal hans ok taldi ser þat þó vel lika.

15. En er hlíod giördizt, þa tok Kraton spekingr til orða ok mællti: «Hlyði þer mer, allir lydir, er a þessu þingi eru! Skamt
30 mal mun ek mæla, segir hann. Til þeira hluta allra, er her giöræzt, hefir konungr mik settan domanda ok annan Zenophilum göfgan mann ok agiætan. Constantinus konungr leggr ast a kristin lög, ok er hann hlífskiöldr þeirar tru, en hann villdi af því eigi domandi vera, at hann setti sialfr þau lög, ath eingi skyldi bæði veria
35 sök ok dæma um. En en milldazta drottning moder konungs fulltingir Gydinga logum. Miklir eru fylgendr hvorstveggja mals, þar er af tiginna manna trausti eflæzt hvorirtveggju, þeir er til þessar þrætu (eru) bunir. En þat skulu þer allir vita, at við domendr erum eigi kristnir ok eigi Gydingar, helldr elskum við
40 speki ok rettlæti, ok vilium við helldr deyja en tyna rettlæti.

Allra þurft er her mællt, ok skulu af því allir hlíðir vera, at allir skili, hvat her er mællt edr dæmt. En er Kraton hafði lokit sinu male, þá mællti Zenophilus: «Sva hefir Kraton mællt, sem hann hafi minum munni; en ek vil þess spyrja, hverir skulu i moti mæla þessu, at eigi taki hverr (m)adr fyrir munn öðrum mal; at mæla; einum lofum vær senn at mæla; en öðrum at andsvara einum senn, er hinn þagnar, er adr hefer mællt; en ef sva verðr gert, þá vitu allir vist, hvat hvergi mæli, ok allra visast, hvat domendr dæma.» Allir letu sér vel líka þat, er domendr mællto.

16. Síðan voru taldir ok nefndir þeir, er til þrætunnar voru 10 bunir. Tolf kappar Gydinga voru fystir taldir, þeir er Isachar hafði af sinni hendi senda. Fyst voru taldir þeir Abiathar ok Jonas lærifedr þeira; síðan voru taldir Godolias ok Aunan, þeir voru ritarar þeira; þá voru taldir þeir Doek ok Kusi², þeir voru lögspekingar (þeira); þá voru taldir þeir Beniamin ok Aroel,¹⁵ þeir voru tulkar þeira; þá voru taldir þeir Jubal ok Thara, þeir voru lögsögumenn þeira; síðaz voru taldir þeir Seleon ok Jambri, þeir voru prestar þeira. En sia Jambri var fjölkunnigr, at því er reyndizt síðan, en því var leynt, ok var Gydingum mikit traust at honum. En nu eru taldir þeir .xij. kappar, er af Gydinga²⁰ hendi voru. En af kristinna manna hendi var taldr fystr Silvester páfi, en þá annarr prest, sa er Romanus het, Maximus diakn enn þridi, Tullianus het enn .iiij. síðsamr maðr ok gófufr. En er þessir voru nefndir, þá var spurt, hvi eigi skyldi nefna fleiri³, unz væri .xij. i moti .xij. Silvester svaradi: «Eigi treystumz vær i²⁵ fjölda manna, heldr i mætti guds ok tölu fugurra gudzsþiallamanna. Krístr er ærinn einn, ok köllum vær a hann af öllu hiarta ok mælum sva: «Ris upp þu drottinn (ok dæm) um sóc þína⁴.»

17. Síðan tok Abiathar til mals lærifadir Gydinga ok hóf þessa kostar sitt mal: «Vor propheta söng þetta i salmi einum: 30 taktu dæmi af þínum bokum, segir hann, en eigi af vorum bokum, ef þu villt þitt mal sanna.» Silvester svaradi: «Öll vitni mun ek af yðrum bokum taka i dag i gegn yðr, sva sem þer skulut taka af vorum bokum i gegn oss, ef þer megít sialfer.» Síðan mællti domandi: «Makliga ok skynsamliga er þat fundit, at sialfr verði 35 yfirstiginn af sínum bokum sa, er upp hefr þrætuna.» Abiathar svaradi ok mællti: «Þat er upp(haf) mals mins, at vær truum a einn gud, en sia Silvester veit ecki i lögum hans, er þria goda gófgar, ok veit hann eigi, hvat hann skal mæla, sem sa vissi eigi,

¹ rettel; .xix^{an}. Cd. ² saal. senere Cd., her Rsní. ³ fleira Cd. ⁴ sína Cd. 40

er sialfr gud sagdiz ok var af því krossfestr af fedrum vorum, ok mun Silvester eigi dylia, at hann hafi daudr verit ok grafinn; en því eykr hann, at hann hafi upp risit af dauda æ þridia degi ok stigit upp til himna. Nu eru þar tveir godar, fader ok sonr, ok enn helgi andi enn þridi, er postolar ens krossfesta segia ser hafa vitrazt. En gud vor mælis sva i lögum vorum: siai þer, at ek em einn gud ok eingi er annar gud.» Zenophilus mælti: «Ef gud hefir þetta mælt, segir hann, þa verdr Silvester skyldr at sanna sik æ einn gud trua en eigi .iij.» Silvester svaradi ok mælti: 10 «Sia rödd guds er i gegn otru Gydinga, þeira er dulduz vid gud, þa er þeir sa hann ok heyrdu ord hans ok reyndu krapt hans, þa er hann gaf daudum lif, þvíat sva mællto flester spamenn Gydinga: sa er gud vor, er upp reiser dauda menn. Gud vissi fyrir otru Gydinga ok mælti sva: æ þer at ek em einn gud, ok eingi er 15 annar gud; ek mun vega, ek mun lifga, ek mun beria ok græða.» Abiathar svaradi ok mælti: «Rannsakadu gudzspiall þitt ok: syn oss, ef Kristr hefir nöckurn veginn², því at rödd guds vors mælti sva: Ek mun vega ok lifga.» Kraton domandi tok til orða ok mælti: «Ef Kristr reisti [upp dauda menn³, þa er synt, at hann 20 matti rada dauda [þess, er adr lifdi⁴, þvíat dyr megu lifanda manni bana, ok margr annar vodi, sa er monnum giörir⁵ geig, en gud einn ma daudum lif gefa.» Abiathar svaradi ok mælti: «Margir gerdu slikar iarteinir i lögum vorum; þeir gengu þurru fotum um sio ok stodvödu sol ok tungl, ok þeir letu falla elld af himni 25 yfir ovini sina, ok þeir gafu daudum lif; ok kalladiz eingi þeira gud, þott slikar iarteinir gerdi, nema Jesus sia, er Silvester pafi kallar Krist guds son.» [Þa svaraði Silvester⁶: «Þvi mattu eigi i gegn⁷ mæla, at Jesus gaf lif dottur höfðingia ydvars, ok reisti hann upp af dauda einga son eckiu, er til grafar var borinn, ok 30 gaf lif Lazaro, er .iiii. daga [var daudr i gróf ok fölnadr⁸ i iördu⁹. Lyg ek, ef Josippus⁹ sagnamadr ydar hefir eigi þetta sagt fra honum.» Abiathar mælti: «Sagða ek adr, kvad hann, at margir giördu slikar iarteinir fyrr, ok tölduz þeir vera þrælar guds, en sia¹⁰ sagdiz gud sialfr vera.» Silvester mælti: «Mantu 35 þat sagt, Abiathar, i bokum þinum¹¹, at þeir Dathan ok Okoreb¹² ok Abiron drömbudu i gegn Moysen, ok opnadiz iörd undir þeim.»

¹ Her beygnder Fragment 23re folio.

² vegit Fr.

³ [menn af

dauda Fr.

⁴ [þeim sem hann villdi, sem adr lifdi Fr.

⁵ mein

ok á f. Fr.

⁶

[

á f. Fr.

⁷

mot Fr.

⁸

[

hafði i

gróf

fulnat Fr.

⁹

Josephus Fr.

¹⁰

þessi Fr.

¹¹

yðrum Fr.

¹²

Choreb Fr.

Abiathar [svaradi: «Man ek þat.» Silvester spurdi enn: «Mantu þat sagt¹, at Saul konungr var selldr ohreinum anda fyrir ofmetnad?» [Abiathar svaradi: «Sagt var þat².» Silvester mælti enn: «Ef þat er sagt³, en allra hellz [þvi at⁴ satt er, þa liti domendr æ þat, ef Jesus [sia er⁵ gaf blindum syn en daufum heyrn ok rak⁵ diöfla fra odum mönnum, ok geck þurru fótum um sia, ok stöðvadi hridir ok vinda, ok gaf dauðum lif, [ok samni þeir þat⁵, hvort hann mætti liuga þat, at hann væri guds son, þar er gud let alldri vitislaust undan ganga ofmetnadarmenn; en sia⁶ Jesus sagði sik gud vera ok sannadi þat iarteinum ok mælti sva vid¹⁰ Gydinga: Ef er truid eigi ordum minum, [truid þa iarteinum⁷.» En er Silvester lauk mali sinu, þa mællto domendr þeir Kraton ok Zenophilus: «Yfver er stiginn Abiathar af Silvestro, ef þat er vist, at gud Gydinga hefir avallt stadið [fyrr i gegn⁸ ofmetnadarmönnum, ok ef sia Jesus segdiz gud vera, ok [væri hann¹⁵ eigi gud⁹, þa mætti hann eigi [reisa menn af dauda¹⁰, heldr væri hann sialfr dauda verdr.»

18. En þa geck [Jonas fram a motit¹¹ ok mælti: «Upphaf mals mins mun hefiaz af Abraham fedr vorum. Vinr guds var hann kalladr, ok kyn hans allt er heilagð. Þa er gud skipti þiöðum ok endimörkum þeira, þa vard guds hlutr yfir [kyni Jacobs²⁰, þess er var sonarson¹² Abrahams. Lyg ek, kvad Jonas, ef Silvester ma dylia, at sva se¹³ ritid.» Silvester svaradi: «Eigi dylium vær, at sva er, en [þeygi vitum vær, til hvers þu færir þat vitni fram¹⁴.» Jonas svaradi ok mælti: «[Þvi at umskurn¹⁵ ingarskirn¹⁵ helgar alla þa, er a gud trua, [fyrr þvi at eingum¹⁶ var lofat i lögum vorum at samteingiaz vorri sveit, nema hann tæki adr umskurdarskirn¹⁷.» Silvester svaradi: «Rett mællt væri þetta, ef engi¹⁸ hefði rettlatr verit¹⁹ án skurdarskirn. Abel likadi fyrstr gudi vel, ok var hann enn rettlatazt, en sidan var enn³⁰ helgazti madr Enoch, ok segia bækr, at hann [haf verit uppnuninn²⁰ fra dauðligum mönnum. Noe var rettlatr madr, ok mælti gud sva vid hann: Þik fann ek rettlataztan mann fyrir mer i

1 [lezt þat muna. «Mantu þat, sagði Silv. Fr. 2 [Ok hann kvæð þat vist muna Fr. 3 satt Fr. 4 [ef Fr. 5 [mgl. Fr. 6 mgl. Fr. 35.
7 [þa trui þer verkum Fr. 8 [i moti Fr. 9 [lygi hann þat Fr.
10 [lif gefa dauðum Fr. 11 [fram Jonas æ mot Silvestro Fr.
12 [Jacob sonarsyni Fr. 13 er Fr. 14 [þu vitum ver eigi, hvar þu vill, at þetta mal komi til Fr. 15 [þess at skurðarskirn Fr.
16 [ok öngum Fr. 17 skurðarskirn Fr. 18 saal. Fr; ek Cd 40
19 ok gubi likat tilf. Fr. 20 [var kominn Fr.

þessu kyni. Sem ok Japhet synir hans voru rettlátir at vitni
blezunar guds sialfs. Lygr þu, Jonas, ef þu dylr¹, at þessir allir
hafi [gudi likat² an skurdarskirn.]. Þá svaradi Jonas: «Minztu
þess, er ek sagda, at Abraham var upphaf mals mins, þers er ek
; vil³ syna, at eingi ma gudi lika án skurdarskirn.» Silvester
svaradi: «Af því nefnda ek ena fyrri fedr, at [ek villda vita,
hvort þu segdir, at sa væri⁴ enn sami gud, er þeir elskudu, ok sa
er Abraham elskadi.» [Jonas svaradi: «Sa enn sami⁵.» Silvester
spurdi Jonas a þa leid: «Hvort likudu þessir gudi vel fyrir skurda-
10 skirn eda fyrir rettlæti?» Jonas [svaradi: «Fyrir rettlæti.» Silvester
spyr enn: «Hvort gerdiz rettlæti þeira gudi þægt med godum
verkum þeira eda af tru þeiri, er þeir trudu (a) gud?» Jonas⁶
svaradi: «Eigi mattu þeir kallazt rettlætir, nema þeir [trudu æ
gud⁷.» Silvester spurdi Jonas: «Hvenær likadi Abraham gudi,
15 ok letz gud vera med honum, edr hvenær bardi gud lid Abimelecs
konungs fyrir hans saker, ok var mællt vid konung, at hann
skylldi eigi granda spamanni guds, helldr bidia Abraham, at hann
bædi fyrir honum, at a braut hyrfi bardagi guds fra husi konungs?
Segdu, hvenær Abraham sa .iii. eingla, ok göfgadi hann einn gud
20 i þrenningu, ok trudi hann því, at hann mundi son geta i elli
sinni, sem gud hafdi honum fyrir sagt, ok var hann kalladr vinr
guds. Segdu, hvenær hann var pryddr þessum hlutum öllum,
hvort hafði hann þa umskurdarskirn edr eigi?» Jonas [svaradi:
«Um skurdarskirn ræddi ek vid þik, þa er gud gaf kyni Gydinga
35 til sönnunar vitnis.» Silvester svaradi ok mællti: «Svaradu því
fyrst, er þu ert spurdr, ok skrid eigi undan sva sem hrockvis
höggormr: Abraham sagdir þu vera upp(haf) mals þins. Segdu
nu þa, hvenær Abraham var þessum hlutum öllum skryddr ok var
kalladr vinr guds, edr hvort hafði hann þa tekit skurdarskirn edr
30 eigi?» Jonas⁶ svaradi: «Eigi hafði hann þa tekit⁸.» Silvester
mællti: «Trua giördi hann þa vin guds.» Jonas spurdi: «Til
hvers var gudi at boda vinum sinum skurdarskirn, ef þat tru-
mark⁹ var eigi naudsynligt til heilagleiks?» Silvester svaradi
«Gud vissi fyrir, at kyn Gydinga munde vida dreifaz ok fyrirfaraz,
35 ok gaf hann [af því þat mark æ likami þeira¹⁰, at allir kynsmenn
hans¹¹ syndi i því marki fodur sinn Abraham gudi hafa likat

1 þess tilf. Fr. 2 [rettlátir verit Fr. 3 þer tilf. Fr. 4 [þu
segðir, hvart sa er Fr. 5 [Hann sannadi þat Fr. 6 [mgt Fr.

7 [elskati gud ok tryði æ hann Fr. 8 skurparskirn Fr. 9 mgt Fr.

40 10 [þeim af því þat mark æ likómum sinum til þess Fr. 11 Abrahe Fr.

fyrir tru ok rettlæti.» Þeir Kraton ok Zenophilus [toku til mals: «Trua ok rettlæti ma meira en skurdarskirn, sögdu þeir, ef Abraham likadi gudi helldr fyrir tru ok rettlæti en fyrir skurdarskirn, ok er Jonas yfirstiginn af Silvestro, ef hann hefir eigi annat at svara fyrir sik.»

19. En þa geck fram Godolias [ritare Gydinga² ok mællti: «Undrumzt ek þat, [er kynsmaðr heidinnar þiöpar þörir at klanda nöckut³ i lögum vorum, fyrir því at hvort sem hann⁴ segir Abraham likat hafa gudi fyrir tru ok rettlæti edr fyrir skurdarskirn, þa er oss einum ok voru kyni [hans trua heimilld af gudi sva⁵ sem erfð⁵.» Silvester svaradi: «Lat af þu at kalla tru Abrahams ok rettlæti ydra erfð at eins, þvíat þu hefir lesit þat, er gud mællti vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiöder arf⁶ taka. En nu skyri domendr, hvort helldr er, at gud hefver satt sagt, en þu logit, eda [mun gud logit hafa, en þu matt nöckut sannara¹⁰ segia⁷.» En þeir Kraton ok Zenophilus domendr sögdu: «Godolias hefer sik vist mællt i þaul, ef gud mællti þat vid Abraham, at i hans kyni mundi allar þiödir arf taka, ok efnir gud heit sitt, þat er hann het, en Godolias gydingr er yfirstiginn.»

20. En þa geck Aunan fram riteri þeira Gydinganna enn²⁰ fiordi ok mællti: «Se ek þat, sagdi hann, at domendr þessir dæma eigi iafnt med oss, er þeir hafa otallig vitni [i gegn oss². Ok ef vær verðum at einu mali felldir fra, þa er oss eigi lofat at taka onnur dæmi nalægri⁹ af bokum vorum at biarga mali voru.» Domendr svörudu Aunan: «Þer hefit¹⁰ oll mal f/rri upp. En sa¹⁵ [er þat mal tekr upp, er eyðiz, hann verðr yfirstiginn; en ef mal hans¹¹ verðr eigi eytt, þa ma hann sanna sitt mal med mörgum þusundum orða. Af því skal hverr fyrir siazt, [aðr hann verði¹² byrgdr, því at hann hefvir eigi rum at renna, ef hann verðr byrgdr adr. Domandi verðr sekr ok rekinn af sæti sinu, ef hann [helldr³⁰ eigi rettlæti i domi; en þat er rettlætisdomr at lofa þat, er lofanda er, en fyrirdæma þat, er¹³ lastanda er. Nu af því [finn þu¹⁴ sonnur æ þinu mali, [til þess at þu fær adra rettlata domendr¹⁵;

1 [domendr mællto Fr.

2 [enn .lii^{di}. Fr.

3 [saal. Fr; hvi heidinnar þiöder kynsmanz þorer at blanda Cd.

4 Silvester Fr.

5 [trua Abrahams heimil sva sem erfð af gubi Fr.

6 erfð Fr.

7 [hefir guð logit, en þu mættir nöckut sannara segia en hann Fr.

8 [at sanna sitt mal, sem i gegn oss ero Fr.

9 nalæg Fr.

10 saal. Fr; haft Cd.

11 [saal. Fr; en sa verðr yfirstiginn, er þat mal fyrri upp er eyðizt, en ef þat Cd.

12 [at eigi verði hann Fr.

13 [dæmir þat rett, sem Fr.

14 [saal. Fr; þa fjndu ok Cd.

15 [ok fa abra domendr, ef þu matt Fr.

en ef þu matt eigi onyta þessa, þa er rett, at þu latir ordalaust.» Aunan spurdi: «Hver sök var til þess, at Abraham tæki skurdarskirn i marki tru sinnar?» Silvester svaradi: «Þat var til þess, at gudi er rækt a hreinlifi manna, sva sem hann mællti fyrir spa-
 5 mann sinn einn: Taki þer skurdarskirn hiarta ydvars. Gud leitaði hreinlifs hugar, en þat mattu Gydingar eigi skilia, ok ætludu Gydingar, at skurdarskirn [mætti vinna² heilagleik, þar er heilagleikr hofz eigi af skurdarskirn, helldr hofz skurdarskirn af heilagleik.» En þa tok Kraton til mals: «Wita vilium vær, til
 10 hvers Aunan gydingr [færði fram þessa spurning, eða hvort vær skulum Krist gud trua³?» Aunan spurdi: «Hvi gegnir þat, er lærisveinar Kristz lasta⁴ skurdarskirn, þar er lærifadir þeira tok þa skirn sialfr?» Silvester svaradi: «Minztu þess nu, er ek sagda þer aðan⁵, at gud mællti fyrir spamenn: Snidi þer hiortu ydur
 15 helldr en likami ydra, sva sem hann mællti þetta: Særi þer eigi ydr með iarni, helldr vardveiti þer hreinlifi i hiarta ydru.» Aunan svaradi: «Fyrir hvi tok [eigi Kristr ydar hiartaskirnnina, en hann tok skurdarskirnnina⁶, eða þa er hann [tok skurdarskirn⁷ sialfr, fyrir hvi bannæði hann hana lærisveinum sinum?» Silvester svaradi: «Þat
 20 var rett, at skurdarskirn helldiz [til þess unzt⁸ Kristr var borinn, sa er allar þioder leidretti fyrir tru en eigi fyrir skurdarskirn. En Kristr giörði enda æa likamligri skurdarskirn, en hann hof andliga skirn hiartans, þa er fyrir var heitin allri þiödu⁹ til syndalausnar.» Aunan mællti: «Illa litz mer þat giört, [at þa er Kristr tok
 25 skurdarskirn, at þa skyllði hon þegar onytaz¹⁰.» Silvester svaradi: «Þeir giöra illa, er sibæn¹¹ taka skurdarskirn, [sitz Kristr endi hana, sva sem fyrir var heitid¹² Abrahe, en sidan er fyrirheit guds fylldizt, þa endizt¹³ skurdarskirn, ok tok þa upp ath hefiazt vatzskirn.» Kraton tok til orða ok mællti: «Ef þvi var heitid af gudi,
 30 er i Kristi fylldiz, þa er Aunan yfirstiginn, en annar gangi fram til þrætu, sa er [skynsamligu mali¹⁴ spyri þers, er greid svör liggi til, ok leiti eigi annars mals at öðru, ef visse skynsemi verdr svarat um sinn.»

1 *saal. Fr*; heradi *Cd*. 2 [mundi gefa þeim *Fr*. 3 [spurdi þessa eða
 35 sva, hvart ver skulum æa Krist trua eða eigi *Fr*. 4 *saal. Fr*; fala *Cd*.
 5 *saal. Fr*; adur *Cd*. 6 [Kristr yðvarr eigi hiartaskirn at eins, en
 eigi skurðarskirn *Fr*. 7 [*saal Fr*; taldi skirnnina *Cd*. 8 [þar
 til er *Fr*. 9 þiöð *Fr*. 10 [er Kristr tok skurdarskirn, til þess at
 hon skyllði þa þegar onytt auðrum, er hann var skirðr þeiri skirn *Fr*.
 40 11 *saal. Fr*; sidr *Cd*. 12 [er Kristr villdi hana lykta, þa er fyrir
 var heitin *Fr*. 13 lyktaðiz *Fr*. 14 [skynsamligs mals *Fr*.

21. En þa [stendr Doek : upp ok mælti: «Ef Krístr er» sannr gud or kyni Davids, þa mundi hann ok eiun heilagr vera; en hver þörf var honum þa at lata skírazt?» Silvester svaradi: «Sva sem skurdarskirn endiz fyrir skurdarskirn Krístz, sva hóft ok helgadz vatzskirn fyrir skirn Krístz. Eigi helgadz hann af skirnarvatninu, 5 helldr helgadi hann vatnit, þviat i skirn hans opnaziz himinn yfir honum, ok kom heilagr andi yfir hann af himni, ok veitti Jesus Krístr þvi þann krapt votnunum¹, til þess at þau þægi sva ok reinsadi allar andir af syndum, sem þau reinsa likami af sauri, ok tæki allir helgan anda fyrir skirn i skirnarbrunninum, þeir er trúa æ¹⁰ guds son.» Zenophilus domandi mælti: «Gnogri skynsemi litiz mér svarat þessi spurning, en Doek gydingr leiti sér annarrar spurningar, ef honum syniz vanspurt.»

22. Þa gekk fram Kusi, enn .vi. kappi þeira Gydinga, ok mælti: «Gud er algjörðr ok einskis þurfi, til hvers var honum ath¹⁵ berazt hingat i heim?» Silvester svaradi: «At sa er getinn var af fedr fyrir alldir ok gjörði alla hluti, þa er eigi voru adr, þat er himinn ok iörð ok allr buningr þeira.» Kusi mælti: «Segir þu, at sonr guds gjörði himin ok iörð?» Silvester svaradi: «Hvat ætlar þu son guds vera?» Kusi mælti: «Þat skaltu segia, er æ²⁰ gud truir.» Silvester svaradi: «Vær truum son guds vera ord fedr, en fyrir þvi attu geriz nu lærisveinn kristinna manna, en adr vartu Gydingr eðr höfðingi Gydinga, þa hlydtu þvi er mællt er, ordi guds eru hinnar festir. Enn mælti annar spamadr: ord guds er styrkt ok mattugt, i þess krapti er iörð sköput, ok himinn med²⁵ liosum sinum, ok sær i stöðu sinni.» Kusi mælti: «Medr hverri skynsemi sannardu ord þetta son guds vera?» Silvester svaradi: «Sialfr fadir [sannar þat⁴, er hann gat son þann, er ord guds er, þa er hann mællte sva: med þer er upphaf æ degi krapz þins i liosi heilagra, fyrir tidir gat ek þik. En sva mikill er matttr al-³⁰ mattigs guds födur, at ord reynis ok truitz son hans vera, ef framm ferr af munne hans at skapa alla hluti, þa er eigi voru adr.» Kuse mælti: «Vist matti hann eigi fader kallaz, adr hann atti þenna (son). Segdu mér, hversu hann ma kallaz oskiptilighr, ef atburdr eignadi honum þenna son.» Silvester svaradi: «Hird eigi³⁵ þu sva heimsliga at villazt, attu ætlir gud sva getid hafa son sem menn; gud var avallt fadir, þviat son var avallt, eigi hlaut hann þetta nafn (af) atburð, af þvi at fadir hafði ævallt ord ok krapt

¹ [reis Dohech Fr.   ² Her ender Fram. 238 folio.   ³ vatninu Cd.

⁴ [sonar þess Cd.

ok speki með sér án ífa.» Kusi mællti ok spurdi: «Hversu mattu þat sanna?» Silvester svaradi: «Sialfr gud fader sannar ord þat, er hann kvad ævallt vera i hiarta sinu, ok mællti gud sva: Upp ropti hiarta mitt godu ordi. Enn mællti sva sialf guds speki: Ek
 5 for út or munni ens hæsta guds, ok giörda ek þat, at upp runnu lios af himni, ok skipada ek öllum hlutum, þa er giorr var himinn ok iörð, ok þa er upp spruttu allir brunnar vatna. Fader hafði avallt krapz ord ok tok eigi þa at hafa þat, er hann hafði eigi
 10 adr, er þersir hlutir giorduzt, helldr tok hann at syna kraptt ordz sins, þess er hann hafði avallt; fyrir því at gud skiptiz alldri, ok var hann avallt gud ok fadir, þvíat ord hans ok kraptr ok spekt er sonr hans. Hversu ma þa af atburd tidar þetta nafn hafa komit at gudi, at hann kalladiz fader, þar er hann hefir alldregi verit æn speki edr kraptr edr ord, þat er sonr (ok) fader.

23. Benjamin tok til mals, tulkr Gydinga, ok svaradi hann sva: «Um þann þrætum vær, er borinn var um daga Tiberius konungs, ok fra þeim segia gudzspiöll ydur, at fiandenn freistadi hans, ok hann var selldr vid verdi af lærisveinum sinum ok var tekinn ok bundinn ok barðr fyrir gudlaustun sina, ok var þorn-
 10 giörð rekin æ löfud honum, ok var hann krossfestr æ milli tveggja þiofa, ok var hann daudr ok grafinn; en þer kristnir menn göfgit gróf hans ok segi þer, at hann risi upp af dauda æ enum þridia degi eptir pining sina, en þat megum vær eigi segia, hver skynsemi til þess er, ath þer kallit hann gud.» Silvester svaradi:
 15 «Allztu synder þann yfirstiginn, er adr atti þrætur vid mik, ok mattir þu eigi domsordz at bida, þa hlyttu, unz svarat er serhverium hlut, þeim er þu spurdir. Þa er ek sagði son guds avallt vera, þa mælltir þu sva: um þann ræðum vær, er borinn var, ok villdir þu eigi þat fylgia lata at segia, at hann væri fra Mariu meyi-
 20u borin, til þess at eigi mællti spamadr þinn i gegn þer sialfum, sa er spadi higatburd hans ok mællti sva: Mær mun son ala, ok mun kallaz Emanuel, en þat þydiz gud æ vora tungu. Sia var borinn at likam or kyni Davids, en hann var son guds i krapti. Gud efndi þat, er hann het David, ok sor þers, at sa mundi sitia
 25 æ stoli hans, er fra honum væri kominn. Ok þann son, er fadir gat án modur, fyrr en heimr sia væri, þann enn sama son bar Maria mær algiorvan gud ok mann án likamligum fedr, þvíat heilagrandi helgadi briost osaurgadrar meylar ok let hana þann son geta, er endrbætti allan heim, ok guds son er osyniligr i krapti,

en hann giördiz syniligr mönnum fyrir manndom sinn, en gud fader af himni mællti við hann: Sonr minn ertu, i dag gat ek þik. Ef þetta er eigi ritid a bokum ydrum, þa neittu því; en með því at ritid er, þa er rett, at þu truir ritningum þínum heldr en ordum minum.» Zenophilus domandi mællti: «Ef ydrer spamenn segia þetta, þa megi þer eigi bækr þær rækia, er þer truid helgar vera; en ef þat er eigi æ ydrum bokum, þa megi þer því neita þrætulaust.»

24. Aroel annar tulkr Gydinga mællti ok sagði sva: «Fyrir hvi rædir sia madr um burd Kristz sins at eins, þar er Benjamin spurdi framarr at þisl hans?» Zenophilus domandi svaradi: «Benjamin hof mal sitt um burd hans, ok skulu þer annattveggia iata eda neita því fyst, er um burdinn er ydr svarad, til þess at hann megi enn odru svara, því er þer spyrid.»

25. Jubal tok til mals lögsögumadr Gydinga ok mællti: «Segi Silvester þat, ef gud hefir baulvat hiuskap.» Silvester svaradi: «Þat segium vær, at hiuskapr er blezadr en eigi baulvadr af gudi.» Jubal mællti ok spurdi: «Fyrir hvi neitid er því, at Kristr ydvar væri af hiuskap getinn?» Silvester svaradi: «Eigi segium vær af því vera Krist meyar son, at vær fyrirdæmim hiuskapinn, heldr til þess at vær dyrkum meydominn.» Þa svaradi Jubal ok mællti: «Eigi skil ek, hveria skynsemi þu matt adra syna fyrir meyar burd, heldr en þat at þu lofar meydom en lastar hiuskap.» Silvester svaradi: «Med þeire skynsemi dyrkaz hiuskapr en lastaz eigi, at su mær, er Krist bar, var af hiuskap borin, en hun vardveitti sva hreinliga likam sinn, at hun var maklig at ala guds son, þann er ollum heimi barg.»

26. Þa gekk fram Thara annar lögsögumadr Gydinga ok mællti a þessa lund: «Minnizt Silvester þess, er hann het at segia öll rök burdar ok þislar Kristz sins.» Silvester svaradi: «Sva mun eg giöra, sem ek het, at syna til nytzsemi ok segia ydr alla hluti, þa er um hann hafa giörzt; en gud skop enn fysta mann or reinni iordu, þa er hun het mær.» Seleon prestr Gydinga kvad við ok mællti: «Nybreytiligan malshatt heyri ek nu, at iörðin hafi mær verit, sva sem hun mætti kona vera.» Silvester svaradi: «Öll iörð var mær, medan hun hafði eigi manzblod druckit ne opnat sik til graftar ne saurgaz af syndum manna.» Seleon svaradi: «Hversu mattu þat sanna, at iörð hafi mær verid?» Silvester svaradi: «Undrumz ek þat, er þu leitar vitnis at því, er

þat er almæli, at su iörd er mær, er eigi hefir daudra manna gropt i ser. En ef þu vill þat vita, hvenær iörd let af (at) vera mær, þa hlydtu, hvat gud mælti við þann, er vegit hafði brodur sinn: bölvud er iörd i verki þínu, þvíat hun lauk upp munn sinn ok drack blod brodur þins. Enn mælti spamadr þetta: Saurgadiz iörd af blodi ok spilltiz iörd af verkum þeira vondra.» Kraton domandi mælti: «Án ifa matte iörd mær vera, ef hun mætti sidar saurgazt af syndum.»

27. Silvester mælti: «Enn fysti madr, sa er allir heims menn eru fra komnir, var skapadr or reinni iördu, þeiri er mær var; af því byriadi, at sa letiz fra meyiú berazt, er endrbætti verk ens fysta manz ok gaf eilíft líf ollum trúðundum monnum, sva sem hann var getinn af fedr ok borinn fra meyiú af tilkvomu heilugs anda einga sonr¹ guds, er sávallt hafði verit, til þess at vær endrbætimzt guds megir² i heilagri skirn. Sva let hann ok freista sin, til þess at hann leysti oss fra freistni; hungradi hann ok þyrsti, til þess at hann gæddi oss ok gæfi oss lífs dryck; bundinn var hann, til þess at hann leysti oss; selldr var hann, til þess at hann keypti oss til sin; hleginn var hann, til þess at hann tæki oss fra hlatri diöfla; þorngiörd var hann skryddr, til þess at hann tæki af oss bolvan þorna ok þistla, ok gaf hann oss bloma paradisar, þann er mannlíg dirf(d) hafði glatað; or fótum var hann færdr, til þess at hann hylði skemd ennar fystu syndar eigi saurgum klædum helldr hvítum klædum miskunnar sinnar. A krossstre var hann pindr, til þess at hann bætti þat, er misgiört var a girndartre; eitir var honum gefit at drecka sa krossinum, til þess ath hann leiddi oss til hunangs flíotandi iardar; bolvon vora tok hann, til þess at hann gæfi oss blezon sina; dauda vorn tok hann, til þess at hann gæfi oss líf sitt; eigi at eins lauk hann upp dyrr paradisar, þau er hann byrgdi dirf(d) ens fysta manz, helldr lauk hann ok upp himinriki fyrir ollum retttruðundum monnum. Eigi sannadi hann með ordum einum guddom sinn, helldr ok með taknum, þa er hann reid molldu ok raka sinum a augastad þess, er blindr hafði verit, ok gaf honum sion, til þess at hann syndi sik vera þann, er skapadi enn fysta mann or molldu iardar. Af því hreinsadi hann líkþra ok gaf heilsu siukum, ok hann rak diöfla fra odum mönnum, ok geck hann um sa þurrum fótum ok stöðvadi vinda ok hridir, ok gaf hann líf daudum mönnum ok grófnúm.» En er Silvester þafve hafði þetta mællt, þa tok allr lydr með konungi ok dom-

öndum at lofa kenningar hans ok þöckudu gudi, er þeir heyrdum kenningar hans með sva mikilli skynsemi, sva at þeir mattu eigi ífa um guddom Kristz.

28. En sidan þá reiddiz Jambri enn af þeim .xii. köppum Helene drottningar, ok mælti hann æ þessa lund: «Wndrumzt ek þat, er spakir menn ok domendr vilja trúa því, at i orðaprættum megi reynaz mattr guds. En nu skulu þer lofa mér þat, er ek hefir enn ecki um mællt, at ek syna¹ krapt nöckurn i nafni guds vors, til þess at mannlig skynsemi lati fyrir guds krapti, ok syniz þat með vitni ok iarteinum helldr en með orðum einum, hver enn sanni gud er. En Silvester sanni þann gud vera, er hann dylr eigi sialfr at krossfestr var, ok fyrir því skal ek sanna þess guds krapt, er ousmædiligr er ok uskiptiligr. Leidi hingat nu hinn sterkazta ok enn grimmazta gridung, ok mun ek nefna nafn guds i eyra honum, ok munu þer þá sia krapt þess nafns sva mikinn, at steinar munu eigi standazt mega.» En fyrr en hann hafdi mali sinu lokit, þá var þangat leiddr enn sterkazti gridungr, ok helldu menn æ festum öllum megin. En sidan þá nefndi Jambri nöckud illzskunafn i eyra gripunginum; en gridungrinn beliadi við um sinn hatt, sidan fell hann daudr nidr, sva at hann hrærdi ecki æ ser. En þá hræddizt allr kristinn lydr, ok mællto þat margir menn, at þetta væri guddoms nafn, er eingi skepna-matti standazt.

29. Þá bad Silvester ser hlíods ok mælti sidan æ þessa lund: «Lydi þer Romaborgar spekingar, ok skili þer krapt Kristz; en ek mun syna ydr þat, at þetta er eigi guds nafn, er nefnt er i eyra gridungi þersum, helldr² ens versta diöfuls, fyrir því at ek boda þann gud æ at trúa, er eigi at eins deydir lifendr, helldr lifgar hann ok dauda, en dyr ok ormar edr illvirkjar mega glata liföndum en lifga eigi dauda. En þott þat se kraptr nöckurr at giora gridunginum bradan bana fyrir akall eins nafns, þá þiki mér meiri sa kraptr at lata gridunginn lifna aprt. En ef Jambri vill, at vær truum eigi þat hafa verit diöfuls nafn, þá nefni hann nu þat nafn i eyra gridunginum daudum, til þess at hann lifni. En ef Jambri ma³ deyda en eigi lifga gridung þenna, þá er vist, at hann hefir æ diöfuls nafn kallat, þat er lifendr ma drepa en lifga einga dauda.» En er Silvester lauk mali sinu, þá matti Jambri eigi reisa upp gridungiun. En þá mællto domendr við hann sialfan ok sögdu: «Vist er nu, at þu hefir æ diöfuls nafn kallat, sem Silvester sagdi, er þu matt deyda gridunginn en lifga eigi.» En

¹ syndi Cd.   ² ok tilf. Cd.   ³ eigi tilf. Cd.

Jambri svaradi ok sagdi sva mikinn vera guds matt, at eingi skepna mætte standazt. Silvester svaradi ok mællti: «Vær sögdum fyrir stundo adr, ath drottinn vor Jesus Kristr syndi sik vera guds son i því, er hann gaf heilsu siukum en lif daudum; eda hvern telr þu þenna vera, Jambri, er hans nafn matti deyda kvikan en lifga eigi daudan?» Jambri svaradi ok spurdi: «Veiztu eigi höfudundr þau .x., er urdu æ Egiptalandi fyrir akall guds nafns, ok do þa allir frumburdir Egiptalandz bædi menn ok fe.» Silvester svaradi: «Veiztu eigi, Jambri, at sa enn sami, er drap frumburdi Egiptalandz, mællti sva: Ek mun drepa ok lifga, ok ek mun beria ok græða; en ef þu kalladir æ gud, at hann dræpi, kalladu nu þa æ hann, til þess at hann lifgi, ok til þess at vær megim æ einn gud allir trua ok æ þann, er bædi ma lifga ok deyda, af því at sva er fra honum sagt: drottinn lifgar ok deydir ok leidir til helvitis ok enn apr þadan.» Þeir toku til mals domendr badir Kraton ok Zenophilus ok sögdu: «Yfvir er stiginn Jambri, er hann ma eigi reisa upp gridunginn i þess nafni, sem hann deyddi hann.»

30. Jambri mællti: «Reisi Silvester nu þa upp gridunginn i nafni Jesus Kriz ens naddverska, til þess at vær megim vera sannindamenn guddoms hans.» Silvester svaradi ok mællti æ þessa lund: «Gudi þöckum vær, kvad hann, er Jambri mællti um sidir nöckut ord af viti.» Ok enn mællti hann: «Þid domendr, sagdi hann, Kraton ok Zenophilus, er rettliga dæma um alla hluti, spyrid nu adra Gydinga, þa er ordaskipti attu vid mik, ef þeir vilia allir trua i nafni Jesus Kriz, ef gridungrinn lifnar.» Sidan mællto þeir domendr Kraton ok Zenophilus: «Segi nu serhverir Gydingar, sögdu þeir, ef þeim likar þetta atkvædi, er en efzta þræta fann.» Abiathar geck framm ok mællti fystr af þeim Gydingum: «Bunir erum vær, kvad hann, at ganga at því, ef vær reynum þat, at gridungrinn risi upp i nafni Jesus.» Þa tok Jonas til mals ok mællti æ þessa leid: «Heyra vilium vær, sagde hann, hvat Silvester mælir yfir gridunginum, at vær megim vita, at hann kalli æ nafn ens krossfesta, ok megim vær þa trua æ hann.» Sidan tok Godolias til orða ok mællti: «Ef Silvester kallar æ þann, er fedr vorir dæmdu sekan, ok risi gridungr sia upp, er i guds nafni er drepinn, þa mun ek an ifa allan trua kenningu Silvestri.» Aunan mællti ok sagdi sva: «Sva sem eigi ma [trua vor villaz] af rettri götu, sva mun ok eigi gridungr sia upp risa. En fyrir því at þau eru malalok ordin, ef gridungrinn ris upp i nafni ens krossfesta,

til þess at vær truem æ hann, þa mun ek eigi því i gegn mæla.» Doek tok þa til mals: «Undrumz ek þat, segir hann, er sva spakir menn vefiaz i sva ðaikilli villu, sem her er nú, at trua því, at gridungrinn muni upp risa ok lifna, er i guds nafni ok krapti var drepinn. En ef hann ma sik nöckur hræra i nafni Jesus ens, krossfesta or þeim stad, er nu liggr hann, þa mun ek kasta nidr ollum ifa ok trua því, er Silvester kënner.» Þa tok Kusi at mæla: «Oröggr heit ek því, at ek mun trua því er Silvester kënner, fyrir því at gridungr þessi ma eigi lifna fyrir nafn Jesus.» En þa mællti Beniamin þetta: «Fyrir hvi munu menn eigi hlæia at oss, kvad hann, þeir menn er sia gridung þenna liggia daudan ok bolginn, en vær skulum trua því, at hann muni upp risa i nafni Jesus ens krossfesta manz. En fyrir því at domendr beida þessa, þa mun (ek) veita þat af minum mun ok eptir þeira þocka, ef þetta ma verða.» Aroel mællti: «Slikt ed sama mun ek um mæla, sem Beniamin mællti, trua, ef gridungr lifnar.» En þa mællti Jubal þetta: «Bratt mun ek yfvir því lysa, at ek mun hverfa fra Gydinga tru, þegar er Silvester ma sva giðra, at gridungur sia lifni.» Nu mællti Thara med þersum hætti: «Sva sem þat eru miklir orar at trua því, at gridungur sia megi upp risa, sva er ok mer mikil heimska at fyrirlata lög min; en fyrir því at hvorki ma verða, þa heit ek því örugg, at ek mun kristinn verða, of Silvester reisir upp gridunginn.» Sidan tekr til (mala) Seleon prestr Gydinga ok mællti: «Hveriu sem vær heitum, þa mun hvorki fram fara, at gridungur lifni ne (ek) muna trua; en ef Silvester er fuss at reisa hann upp, þa mun ek eigi einn i gegn því mæla, ok heitum vær þa allir, at vær munum kristner verða, ef hann reisir upp gridunginn i nafni Kristz sins.» Zenophilus ok Kraton domendr badir toku þa til mals ok mællto þann veg ok tiado fyrir ollum lyd: «Þar hefir nu stadar numit, segia þeir, atkvædi allra Gydinga, þeira er keptu vid Silvestrum, at þeir munu allir fra Gydinga tru hverfa, ef Silvester kallar æ nafn Jesus Kristz ok reisir upp gridung þenna.»

31. En þa er þraut þessar rædur¹, þa bad Silvester ser hliods ok mællti æ þessa lund: «Lydit þer mer synir ok brædr, þeir er gud gaf skilning. Þat vitum vær allir, at gudi er eigi rækt æ nautum, en nu beidir allra þurft, at hann lati ser soma at rækia þetta kvikendi; en fyrir því skili kristner menn sik fra heidnum mönnum ok Gydingum, ok göngum mer allir saman i einn stad,

er æ Krist truum, ok föllum æ knebed allir, ok bidium þess gud af ollum hug, at hann lati sér soma at heyra bænir vorar ok syna ollum lyd drottin Jesum Krist son sin vera.» En er Silvester hafði þetta mælt, þá skilduz kristnir menn allir fra heidnum mōnnum ok voru a bæn sinni alla tid dags, ok var eigi sa madr þar, er vatni helldi. Þá toku Gydingar at hlæia at kristnum mōnnum ok mællto svo: «Nu mun Kristr ydvar koma ok synaz ydr.» En þá tok Silvester pafi at halda upp hōndum sinum til himna ok at mælaz fyrir vit gud a þessa leid: «Deus Abraham, 10 deus Ysaac, deus Jacob, er þvi ert nefndr i þrennu akalli ok kend(r) vit þessa þria alldarfedr, at þu ert einn fadir gud i þrenningu, fadir med syni ok helgum anda, fadir getandi sannan son af þer ok helgan anda frammfaranda af fedr, einn guddomr i þrenningu, iafn avallt ok enn sami! Þu gud, er skapadir himen ok iōrd 15 or ongu fyrir ord, þat er fyrir son þinn, þann er sér let soma at taka mandom a sig ok gerdizt gud algerr madr, til þess at hann byrgi ollum truondum monnum, sa er borinn var fra meyio heilagri ok i iōtu lagdr, himna konungr, sa er einglar syndu hirdum, en stiarna syndiz austrvegs konungum, ok sa er til þess var freistat 20 af diofli, at hann leysti oss fra diofla freistni, sa er krossi var pindr fyrir syndir heims, ok gerdiz til þess madr, ad hann giordi mennina guds sonu ok hluttakendr eilifrar dyrdar! Kalla ek æ Jesum Krist nazarenum, þann er krossfestr var ok reis upp af dauda, a þik kalla ek yfir gridung þenna, er i diofuls nafni do, 25 til þess at hann rise upp i þinu nafni, ok fari hann hogvær æm lamb til hiardar sinnar, ok veittu honum margra vetra lif til vitnis kraptz þins, til þess at menn þessir allir viti, at þu ert son guds. er komt i þenna heim.»

32. En er Silvester hafði a þann veg fyrir bediz, þá laut 30 hann i eyra gridunginum ok mællti svo: «Þu nafn bolvonar ok dauda, svo sem þu gallt inn i eyra gridungs þessa, svo gialtu ut fyrir krapti drottins vors Jesus Kristz ens krossfesta, i þess nafni mæli ek vit þik: ris upp þu, gridungr!» En er hann hafði svo mælt, þá bles gridungrinn vit ok reis upp sidan. En Silvester 35 leysti bond af honum ok mællti svo: «Far þu nu til nauta þinna ok ver hægr avallt sidan.» En þá geck gridungrinn a braut ok til hiardar sinnar hægr ok hogvær, ok lifdi marga vetr sidan. En eptir þat kalladi allr lydr einni roddu med Constantino konungi ok Heleno drottningo modur hans ok domondum guds ok Gydingum

ok ollum lyd, ok mællto svo: «Sannr er gud ok sannr er guds son drottinn Jesus Kristr.» Ok a þessum enum sama degi sneruz til Kristz meir en .iiij. þusundir Gydinga. Helena drottning modir keisara tok tru med sonarsonum sinum .ij. Constancio ok Constante ok dottor konungs¹ Constancia, ok allir þeir er henne þion-
 odu, toku vit tru. Craton ok Zenophilus domendr badir toku ok vit tru ok allir þeira vinir, ok gerdu allir þackir gudi, er þeir voro allir leystir fra villu fyrir Silvestrum pafa.

33. En þa for hverr heim fagnandi þadan fra því þinge til sinna heimkynna. En er þadan lidu nockurir dagar, þa sendo¹⁰ blotbyskupar Constanti(n)o konungi rit ok mællto a þessa lund: «Lydr þinn, konungr, fær skada mikinn af blæst(r)i dreka þess, er hofgydiur vorar voru vanar at blota ok færa honum fæzlur a hverium manadi. En sidan er þu tok(t) kristin lög, þa er honum nu ecki fært drekanum i fæzlu, ok reidiz hann nu ok kvelr hvern dag¹⁵ marga menn af blæstri sinum. Af því bidium vær, at þu lofir oss nu at færa honum fæzlu, sem vant hefir verit, til þess at lydr þinn megi fagna heilso² sinni.» En er konungr hafdi (lesit) ritid, þa spurdi hann Silvestrum at því, hvort (hann skyldi) þetta blotmonnum veita eda eigi. Silvester svaradi ok mællti: «Lattu nu²⁰ svo, ef nockur hofdingi riddara þinna leti taka upp lög vinar þins i gegn þer ok þinum logum, mundir þu eigi reidaz honum, þott hann gerdi eigi þat sialfr, en hann bannadi eigi odrum at gera? Hvat dæmir þu um þat?» Konungr svaradi: «Dauda er sa verdr.» Silvester svaradi ok mællti: «Slikrar pislar er verdr fra himna²⁵ konungi hverr þeira, er eigi bannar diofuls logh i gegn guds vilia.» Calpurnius het borgargreifi einn, hann var heidinn madr, hann var þa staddr med honum, er Silvester mællti þetta. En er hann heyrdi þessi ord Silvestri, þa mællti hann greifinn vit konunginn: «True þu því, konungr, sem ek segi þer, at meir en .iii. hundrut³⁰ manna fara a hverium degi, ok er nu ecki annat biargrad, nema þat at vær aukim fæzlu drekans, ok verdi hann oss i hugum, þegar er þat ma vera.» Silvester svaradi ok mællti: «Syndu mer nockurn kristinn mann af þeim, er daudir ero af blæstri drekans.» Calpurnius greifi mællti a þessa lund: «Ef drekinn grandar eigi³⁵ kristnum monnum, þa fardu til hans ok kyrr hann svo nockurn manad, at hann drepi eigi menn.» Silvester svaradi ok mællti: «I nafni Jesus Kristz mun ek svo giðra, at dreki sia grandi mannigi sidan.» Calpurnius mællti: «Giðr þu þat, er þu mælir

1 Kr Cd.

2 heilso Cd.

- nu, til þess at vær megin trua Kristi þinum.» Silvester svaradi ok mælti sva vit Constantinum konung: «Konungr, kvad hann, hlyd þu mer, ok gior sem ek beidi. Ek vil nu, at þu biodir hingat öllum blotbyskupum a morgin, til þess at þeir heiti þvi allir, er
 5 nu heitr Calpurnius einn.» Konungrinn kvad svo vera skyldu, sem Silvester mælti, ok baud þangat öllum blotbyskupum at morni. En er þar kvomu allir blotbyskupar annan dag eptir med Kalpurnio greifa, þa hetu þeir þvi allir, at Kristi mundi trua, þott drekinn kyrdiz einn manud, ok drepri hann eigi menn.
- 10 34. En þa for Silvester til kirkiu ok prestar hans .ii. med honum Fauskonius ok Constancius, ok fóstodu allir saman sex deyr ok voru æ bænnum allar þær stundir. En ena þridiu nott syndiz Petr postoli, ok mælti postolinn vid hann: «Med þeim prestum, er fóstodu med þer¹ ok voru æ bænnum stadfastir, þa vil
 15 ek at þu stigir nidr til drekans, ok skulud er allir taka corpus domini, en einga skalltu fæzlu adra taka; eigi skalltu hræðaz, helldr hafdu allt traust i gudi, ok gack til dreka þess, er fiandinn byggir i, ok mæl vid hann: Jesus drottenn, sa er getinn var af helgum anda ok borinn fra mey Mariu ok var krossfestr daudr ok
 20 grafenn ok reis upp af dauda, ok ste hann upp til himna, ok sitr nu til hægri handar gudi, ok mun hann þadan koma at dæma um lifendr ok dauda, bidtu hans stadfastr ok bundinn i þessum stad, unz hann kemr. En sidan er þu hefir þetta mællt, þa bittu munn hans med hörþrædi þrefolldum vextum ok snunum, ok inzsigla
 25 sidan, ok lat krossmark æ vera; stig þa upp sidan fra drekanum. Sidan kom þu til kirkiu minnar, ok muntu þar þa finna braud latid æ allteri, þat er ek sendi þer, ok skalltu þvi fyst bergia, adr þu takir fæzlu þina, ok mun þa flyia fra þer öll illzeka ok eitr.» En er Petr postoli hafdi þetta mællt, þa hvarf hann æ braut. En
 30 Silvester giördi, sem hann baud, ok ste sidan nidr til drekans. En kristnir menn voru a bænnum i öllum kirkium medan, ok badu allir fulltings ok trauz af gudi. En blotbyskupar sendu eptir honum ok þeim .ii. fiölkynge menn, ok het annarr þeira Porphirius en annar Torkvatvus, til þess at þeir særi, hvort hann kæmi til
 35 drekans odr eigi. En sidan ste Silvester nidr i iörd til drekans med tveimr prestum sinum, ok .i. palla annars hundrads. En þeir enir fiölkunnigu menn Porphirius ok Torkvatuus blotudu diofla, adr þeir stigi nidr eptir þeim Silvestro. En er þeir enir fiölkunnigu menn komu at blæstri drekans, þa fellu þeir nidr, badri

40 1 honum Cd.

ok kvölduz i sott akafa mikilli. En Silvester kom til drekans ok batt munn hans medr streing, þeim er hann hafði með sér, ok mælti við hann öll þau ord, er honum voru kend at mæla. En er hann kom aptr or þeiri haskaför, ok prestar hans með honum, þá fann hann þá Porphirium ok Torkvatuum illa halldna, ok bad hann fyrir þeim ok tok i hönd þeim ok leiddi þá með sér upp or iordinni; en þá let hann þá fara, ok voru þeir þá alheilir af bænum ok iarteinum Silvestri pafa. Þá runnu þeir þegar vísliga eptir villubokum sinum ok brendu þær allar þegar i augliti Silvestro ok allz lyds ok allra blotbyskupa, ok mællto þeir sva fyrir sialfr: 10
 «Brenni þeir, er eigi trúa Kristi þeim er Silvester bodar.» En þá vard margr Romaborgar lydr leystr fra tvennum dauda, þeim er Silvester leysti þá, fra skurdgoda¹ blotum ok fra diðfuls villu ok fra eitri drekans. A þeim misserum toku tru ok sneruzt gudi til handa .xx. þusundir karla, ok voru umfram börn ok konur, ok 15 toku skirn af Silvestro pafa, enda vard mannigi mein at þeim dreka um alldr sidan.

35. Þá vard Silvester pafi storlīga sægætr um allan heiminn af tölum sinum ok af otalligum iarteinum, þeim er hann giörði i Romaborg, fyrir því at bæði lærdir menn ok olærdir elskudu 20 heilagleik hans ok sidsemi, fyrir því at mikill fíolldi manna hvarf til handa drottnei vorum af hans kenningum ok fyrirtölum; fyst at upphafi Constantinus konungr, er hann hvarf eptir tru þeiri, er Silvester bodadi, en sidan Helena drottning modir hans ok Gydingar þeir allir, er henne fylgdu, ok allir rikismenn ok storeffis- 25 menn², þeir er i Romaborg voru, hurfu eptir bodordum Silvestri pafa. En sidan er Silvester hafði sva mikinn frid giört 3a medal manna, at hann hafði öllum komit 3a einn sid at trúa 3a gud födur ok son ok helga(n) anda, þá sendi sidan Constantinus konungr rit i allar storborgir ok mællti sva: Constantinus konungr 30 sendir kvediu öllum Romaborgar lyd ok allra borga höfðingium. Se öllum fridr ok heilsa göfgundum enn hæsta gud. Leingi hefvir ek wndrazt med miklum hugarharmi willu vora ok rangindi³, er vær gofgudum skurdgod med þeiri ræzlu, sem vær skyllidum gofga þann gud, er sier alla leynda hluti hiartans ok veit allt fyrir, adr 35 verdi, skapari allra hluta, 3a er alla tru gefr lifs anda, einn er sannr gud, 3a er styrr valldi allz heims, osyniligr ok ousmædiligr, öllum sædri ok allz valldandi i sinum mætti ok allz litandi i sinum guddomi, þat er ordit er ok oordit. En eigi er undarligt, þott

¹ skurdgodum Cd.   ² storelfismenn Cd.   ³ ranginda Cd.

ostyrkr likami megí eigi lita í gegn eilífu líosi allz heíms skapara ok lausnara, þar er vær megum eigi sía í gegn solar geisla, sva at eigi dóckviz þegar ostyrkleíkr mannlígrar synar, en oss gegnir at fyrirlita eitr illra hugrenninga ok hallda dyrd himnakonungs med
 5 rettum hug ok fyrirlata myrkva götu en ganga líosan heilsustíg. Af því latum vær af villu ok greidum hug vorn til þeíra hluta, er betrí eru ok nytzsamlígrí, þvíat su er betrí gata ok bíartarí, er guddomr synir, en su er myrkr færir öllu mannkyní ok tekr hugi manna fra ordí guds. Hólldum vær því med omæddum vilía
 10 lóg þau, er gud gaf oss, þvíat med honum er eilíft líf ok líos, en sa mun ódlaz eilífa mískunn, er hans lógum þíonar. Hónum býrjar oss at þíona en fyrirlata skadsamlíga villu, þa er oss bannar lífs götu, þvíat þeír munu finna eilíft líf ok líos, er gofga sannan gud med mílldum hug, ok munu þeír níota sætleíks himneskrar fæzlu
 15 med gudí þeim, er ríkir í himnum. Þessa hlutí veit ek med ast til sannrar trú, til þess at ek syndag mönnum naudzsýnlíga göfgun gudlígrar mílldí, sva sem ek kallazt hófđingí fostríardar þessar. Hyggíum vær ath dyrd almattígs guds, ok bídium hann oss mískunnar, ok munum vær þa eígnaz sár ok fríd ok fordaz allan haska.
 20 En enn hæstí gud, þa er hann sér sídu vora ok godan vilía, þa mun hann gefa oss fyrir mílldí sína ok mískunnsemi eilífan fríd ok gnott fagnada, sa er lífver ok ríker med syní ok fedr ok helgum anda um allar alldír allda.

36. En eptír þat sídan þa for Constantínus konungr til oróstu
 25 víđ Serkí ok hafđí gagn or oróstunni. En er hann kom til borgar þeírar, er Bizancíum heítír, þa dreymdi hann um nott, at honum værí kona færd gómul ok daud, ok þat at Silvester mælltí þetta víđ hann: «Bíđ þu fyrir henne ok mun hun lífna.» En er konungr bad fyrir henni, þa reis konan upp, ok varđ hún ung ok fóg, ok
 30 þóckadíz hun vel í auglítí konunga, ok skryddí Constantínus hana skíckíu sínní, ok settí konungr yfír hófud henne koronu², þa er hann attí beztá. En honum þóttí, sem Helena drottning mælltí víđ hann: «Sía skal þín kona vera, sagdí hun, ok deyía eígí fyrr en í enda heíms.» Þa vaknadí konungrínn ok sagdí vínun sínum
 35 draum sínn, ok red eíngí draumínn, sva ath honum hugnadí. Þa tok Constantínus konungr at fasta, ok bad hann gud vítronar ok mælltí sva: «Eígí mun ek aflata at fasta ok bídía þík, Krístí sonr guds, unz þu vítrazt mer fyrir þíon þínn Silvestrum.» En sa enum þrídía degí föstu hans þa syndíz honum í annat sínne heílagr

Silvester i draumi ok mællti við konunginn ok mællti sva: «Aurvasa kerling er borg sia Bizancium, er þu ert nu i staddr, þvíat veggir hennar eru nu fallnir af fyrnsku; en þu stig æ hest þinn, þann er þu reitt til kirkiu postola guds Petrs ok Pals i Romaborg, þa er þu vart nyskirdr, ok gef þu tauma hestinum, at hann fari, sem eingill guds leidir hann¹; en þu skalt hafa merkis-staf þinn i hendi þer ok draga stafvinn, sva at broddrinn nemi iðrd, sva at sia meggi ristuna eptir æ iðrdunni, þar er stafrinn hefvir nidr tekit. En i þann farveg skaltu upp reisa borgarveggi, ok muntu endrnyia borg þessa, er nu er forn ok miok sva daud; en þessa borg muntu pryda nafni þínu ok giðra drottningu annarra borga, ok munu vera giðr i henni musteri gudi til vegs ok öllum helgum mönnum, ok munu synir sona þinna hafa her vellði.» En þa [vaknadi konungrinn² ok for þegar til kirkiu, ok sagði hann draum sinn byskupi borgarinnar, en hann hét Sisinnius; en sidan let hann syngia sér messu ok færði gudi fornir i messunni ok tok sialfr corpus domini. En eptir þat ste Constantinus konungr æ hest sinn, ok for hann þangat, sem eingill guds leiddi hann. En konungr let þar upp reisa borgarveggi i þann farveg, er stafs-broddrinn hafði æ ritit(!), ok var su borg köllud sidan Constantino-polis, en þat er Constantinus borg, en þa borg kalla Nordmenn Miklagard ævallt sidan. Sva segir æ bokum, at Constantinus konungr enn mikli, sa er nu var fra sagt um hrid, red-fyrir sinu ríki ok styrði sinum konungdomi eitt ær ens fiorda tigar, ok var hann enn mesti höfðingi ok ágætismadr fyrir sakir sinnar tignar ok gæzsku, ok for hann af þessum heimi i fullum veg sinum ok akvedinni stundu af almattkum gudi. En heilagr Silvester pafvi, sa er vær hölldum nu messudag, giðrði allzskonar iarteinir i sinu lifi i guds nafni af sinum bænum ok verdleikum, hann gaf sion blindum ok heyrn daufum, mal þeim er dumba voru, göngu þeim er halltir voru, líkþrair hreinsuduzt, diðflar flydu fra odum mönnum.

37. ¹Nu er þat langt at tina edr fra því at segia um hans iarteinir, en þo er her skömm frasögn giðr æ þessi bok, þott nog se malaefnen. En þar sem vær megum eigi alla hluti rita æ bokum, þa er giorz hafa i lifi ens dyrliga pafva Silvestri, edr hversu mörgum mönnum hann hefvir snuit til rettrar tru af Gydingum ok heidnum mönnum bæði með ordum ok meðr iarteinum, þa vilium vær þo með skömmu mali yfir fara enar efztu

¹ hans Cd.   ² [for k'gin ok vaknadi Cd.   ³ Her er andlat heilags Silvestri pafva *Overskr.*

hans lífs stundir. Þá er almattigr guð villdi honum ómbuna sitt eríði ok leida hann frá þessa heims sánaud til eilífrar dyrdar, þá tok hann þyngd, þá er hann þóttiz sík skamma stund mundu lífa, ok kalla(di) til sín alla sína klerka ok kysti þá alla ok mælti 5 síðan við þá æ þessa lund: «Nu er hér komit, synir mínir, at mik skylldir hvortveggja til framfarar allðr mikill ok vanheilsa, ok er nú mal, at iörðin taki til sín þat, er af henni var tekit fyrir óndverdu, líkama þann, er guð gaf mér, til þess at ek skyldi honum þiona, ok mætti sva verða, sem hann mælir sialfr fyrir 10 munn Davíðs spamanz, at þá mætti verða líkaminn erfð drottins, er hann gefr svefn þann völdum mönnum sínum, er bið eru meiri dyrdar helgum mönnum, þá er þeir eru hedan af heime kalladir. Um alla hluti framm vil ek yðr biðja, at þer halldit ast yðvar æ milli, en unnit guði um alla hluti framm æ öllum dögum lífs 15 yðvars.» En þá er hann hafði þessa hluti mælt ok marga aðra fyrir þeim, þá komuz þeir við, er hia voru stadder, ok sungu lof guði, ok skildiz þá en helgha ónd við hann æ milli guðlígra mala, ok andadiz þá at vilja guðs Krístz iateri ok yfirbodi allrar krístni. Líkami Silvestri pafa var grafvinn með veg ok með dyrd í kirkju- 20 gardi Pricille¹ heilagrar meýiar. Su kirkia stendr æ götu þeiri, er heitir Via Salaria, ok er þat æ enni þríðiu mílu ath leidarleingð frá Romaborg, ok veitir almattigr guð í þeim enum sama stað ok víða annars stadar margfallda miskunn af bænum ok verðleikum hins helga Silvestri pafa, ok verða þar mörg takn ok iarteinir allt 25 til þessa dags, ok getr sía enn helgi maðr Silvester pafi alla hluti at guði, þæ er hann vill beðið hafva. En í andlati Silvestri pafa var su² en helga ónd, er fylgt hafði þessum enum helga líkama í þessu lífi, borin til himneskra fagnada af guðs einglum. Ok með því at víst er, at hans ónd gladdiz þá æ milli heilagra eingla, 30 þá hæfir ok, at vær glediuz með goðu æ hans hatíð, er til þess erum settir at hallda nú minning hans dyrdar hér æ iörðu. En heilagr Silvester pafi sat í stóli Petrs postola, ok varðveitti hann postoligt sæti ok síðu .iii. ær ok .xx. manuðr .x. ok umfram daga .ix. Nú skulum mér þau hafa lok þessa mals at biðja enn 35 helgazta Silvestrum pafa líknar ok arnadarorðz, at hann arni oss æ hveriu dægri ok arnat fae, at vær getim bættu alla glæpi vora ok syndir, aðr drottinn skili andir frá líkðmum vorum, fyrir verðleik ens helga Silvestri pafa, ok þat at Krístr lati sér soma af sinni miskunn ok dyrd at leida oss æ enum efzta dome helga ok

hreina með sér til himneskra fagnada, þar er alldregi verði endir
per omnia secula seculorum. Amen.

APPENDIX.

1.

(Fragm. 655 V². qv.)

Silvester uar ungr selldr til lerrinngar preste þeim er Cirinus
het, enn hann glicþi brat eptir síðom prestens(!) oc com til ennar
qsto tru cristins síðar. Gestrisni vanþi hann sik, oc framþi hann
þat helldr af auþhofom gvþs vilia enn iarþligs fiar. Enn hann tok
cristinn mann nekquern a gisting, þann er komenn uar or Anþekio¹⁰
oc bopapi Crist nafn berlega; enn sa het Timotheus. Enn þat
þorþo þa faer menn at gera, þui at ofriþr mikill var cristnom
monnom i þer mynndir. Enn Silvester tok eigi at eins við honom
at gistingo, helldr elðe(!) hann oc kenning hans með sino lofe.
Enn er Timotheus hafþi kenningar fram forþar .ii. misseri oc .iii.¹⁵
manorþ oc snvet morgom lvi til gvþs, enn þa uarþ hann tekenn
af heþnom monnom oc selldr Tarqino borgargrefa, enn hann let
pina hann morgom pislom oc setia hann i myrquastouo. Enn er
gvþs kappe villdi eigi blota scvrlþgopom, þa uar hann hoguenn
meþ manndrapsmonnom. Enn sanctvs Silvester forþi licam hans²⁰
til hvs sins, oc callaði hann þangat Melkiadem pava, oc heldo þer
minning pislar hans þa not alla i gvþs loue. Enn nekquer cristen
cona, sv er het Theodane, grof lik hans i garþi sinom scamt fra
leiþi Pøls postola. Þat uerk licaði vel ollom cristnom monnom,
at sa gvþs votr vere ner pælo postola grauenn, sva sem fvr fvlghi²⁵
hann honom oc uar hans lerisveinn. Síðan let Tarquinus greve
taca Siluestrvm, þuiat hann vetti, at Timotheus mvndi at haua
aura nacquara. Enn er marger boro uitni, at hann hefþi ongua
iarþliga ara atta, þa gaf grefenn þat at soc Silvestro, er hann uar
cristenn, oc letsc honom mvndo bana, nema hann blotapi sialfscrafe.³⁰
Silvester suarapi: «Vittv þic fvr dom þan vera til eilifra quala,

nema þu trver sciott a Jesvm Crist son gvþs.» Þa reidisc Tarquinius borgargreife oc baþ setia Silvestrvn i mvrquastouo oc mēlte, at «a onndvrþom dege a morgon mon ek lata glata þer i horþom pislom.» Silvester svaraði: «Goþspialligom orþom mon ek uip þic mēla: 5 A þesse not mon ond þ[*in sciliasc*] fra þer, at tu taker eilifar qualar fvr þat er þu piner crist . . . . . at sa er gvþ er ver cristner . . . . .

2.

(*Pergamentblad 655 qv. IV.*)

10

Helena drotning moþir Constantini konvngs var austr [*i lon*]dom meþ tvem sonarsonom sinom, annarr [þera] het Constans, enn annarr Constantinus. Enn hon var i svēt gvþinga oc mvndi gvþinga trv haua, nema sonr hennar callaði hana fra villo til trv 15 retrrar. Enn er hon fra þessi tþindi, þa senndi hon søni sinum rit, enn sva sagði a ritino: Helena drottning sendir q. Constantino konungi søni sinom. Vitr hugr hnækir eigi sonno, oc hevir ret trva alldregi scaþa. Gvþs miscunn eignom ver þat, er þu naþir at fylata scvr|goþ, enn ver kennoð manligri uillo þat, er þu uildir 20 trva Jesum nahzarenum gvþ vera, oc etla þann gvþs son a himni, er gvþingr uar at kvni oc rægþr fvr fiolkvngi oc crosfestr meþ þiofom. Enn þat scaltu uita, at eigi er ænnur gata til gvþs oc ins sanna lios nema trua gvþinga, þerra er gvþs log haua. Enn af þui or þer hēsa geven af gvþi, at þu gerþir fyrstr convnga 25 enda a blotom scvrþgoha, oc reyndir þu, at þer mego eigi gvþ kallasc ne trvasc, er licnesci ero uandra manna or malmi gor, oc haua eigi ænd ne scilning. Enn saþr gvþ syndi, at þau ero egi sonn gvþ, er ver hredomsc at þarflauso oc hugþom oss mega helso uēta, ef þa uere oss holl, enn bræt taca, ef þa reidisc. Af þui gerþi 30 gvþ enda a þesse villo oc toc a braut hasca oc uetti lif oc helfo af himni. Enn er þu [h]etr hann at gaufga, þa monþu eignasc velldi slict sem David oc speke slica sem Salomon, oc muno uera meþ þer spamenn þer, er gvþ melir viþ, oc mundu geta at gvþi alla hlvti, þa er þu biþr. Lifi heill þu konungr, inn kersti son, oc þroasc 35 i ollom farseligom hlutom. Enn er Konstantinus konvngr las rit þetta, þa sendi hann annað rit at moti a þessa lvd: Constantinus konvngr s. q. Eleno drotningo moþor sinni. Sa er uerolldo stvrir oc ollom heims nvtiom rēþr, þeim er ver lifþom(!) uip oc sēþomsc,

hann lifgar sialfr fvr sic allt þat er livir, enn hann gefr þrelom sinom log fvr briost hofpingia. Enn þui aþseri verþom ver ollom, sem uer hovom héra staþ a miþil manna. Af þui ma ret vera þat, er ver uiliom, enn rangt eigi, at allir nemi retta hluti af orþom orom. Enn siolf villa or uattar þat, at gvp er umb fram of seilning ora, þar er uer hvþom þat gvp vera, er ver letom sialvir gera. Enndisc manlig dirfþ oc þa meþ þeri scvnsemi, at saman comi a eitt mót kennimenn gvpinga oc cristinna laga, oc sanni hvarir trv sinā meþ uitni heilagra boca fvr oss, er hia monom vera, sva at ver megem uita it sanna oc leiþa alla verolld meþ oss til . . . . . efisc i gopom hlutom meþ .ii. sonom minom.»

12². Þa samnaþi Elena drotning ollom . . . . . ennimonnom, til þess at velia ena malsniollosto menn, þa er fara scv[ll]di meþ henni til Romaborgar, oc sagþi hon þeim, at þer scvllði þrevta . . . . . trv sinnar uip cristna menn, oc eigi meti konvngv vita et sanna, nema aprir tvegio stigi vfir aþra. A þerri tiþ var vfirbvscop sa er het Isacar, enn hann brasc siukr, er hann fra þessi tiþindi, oc talþisc vndan forinni sialfr. Enn hann sendi af sinni hendi .xii. spekinga, þa er macligir þotto vera til þessar þreto, þuiat þer cvnno beþi vel girzea tvngo oc ebresca. Þa gerþisc kennimanna fvndr mikill i Romaborg, oc komo þangat .vi. bvscopa^r ens atta tigar, enn .ix. oc .c. kennimanna gvpinga fvr utan þa .xii. spekinga, er Isachar haþfi senda. Constantinus konungr com þangat oc allir o[ll]du[ngar] Romaborgar oc Elena drotning meþ sveit sinni. Enn þer voro domendr tecnir, er hvartke hofþo gvpinga trv ne crist[inna manna], at eigi hallaþisc þer eftir sinni trv i domi.

13. Spekingr necqverr var til domanda tekenn, sa er Craton het, oc uar lerþr vel beþi a girzeo oc latino. Enn þat matti alldregi of telia fvr honom, at hann þegi giof at manni. Alldregi uirdi hann konvngs tign i domi ne enseis rikismanz vellði; vinr var hann hofpingia, en þo uillði hann eki iarþliet veldi sialfr haua. Enn þot hann hefþi eigi aura meþ hondom, þa sagþi hann sit eigin vera allt, þat er honom þotti fagrt at sia, enn hann qvaþ [auþ]kvfinga uarþueta þat meþ ahvgio, er hann quask betr niota enn þer, oc bera evngva ahvgio fvr. Sva uar hann [uanr] at mela: Ef auþgir menn bera a sic goll oc silfr oc dvrlig cleþi, at

1 Her er Hul paa Pergamentet. 2 Fragmentet har ingen Capiteldinddeling; denne er foretagen for at lette Sammenligningen med Texten ovenfor.

þer svnesc þa alþvþo betr en aþr, þa [þio]na þer meþ allre fegþr
 sinni þerra augom, er auþhofom [ha]fna, enn gremia þa at ser, er
 auþhofanna girnasc; þui at eigi gorir ost auþhofa [mann auþgan]
 helldr hofnon; þui at sa dvgir uinom oc sver eigi fe af ouinom,
 5 oc þvckisc þv(!) allt [er]it eiga. Þetta atqueþi Cratonis spekinga
 var ollom spocom monnom oc goþgiornom uel i scap. Annar
 domandi het Zenophilus, sa hafþi greve verit oc uar fvr þer sakar
 helst til þessa velldis tekinn, at hann þotti allra manna ofegiar-
 [nastr] vera þerra manna, er þo hefþi oft mikil auþhefi meþ hondom.
 10 Alldregi quaf hann þann mann retlatan mega uera, er meþ nec-
 queriom atþvþr uilldi fegiafar þigia af oprom. Þessa þegna .ii.
 atqueþi var ollom spocom monnom sva hvgþect, at fvr log var
 haft alt þat er þer dæmþo. Af þui uoro þessir tekner domendr af
 hendi konungs oc drotningar a milli gvþinga oc cristinna manna
 15 at raþi allz stormennis.

14. Enn er allir voro comner til mots meþ konvngi oc drot-
 ningo, þa uar hlioþs beþit, oc toc konungr til mals: «A þesso moti
 er þerra hluta letanda, er eigi at eins ero þeim nauþsvnligir til
 [helso, er nu lifa i] hemi, helldr oc þeim, er enn ero egi komner
 10 i heminn, þuiat speki drotningar moþor minnar berr ahvgio fvr
 þvrtf allz heims, enn nu fvsisc hon gvþinga trv fylgia, nema annat
 revnisc [sannara] a þesso þingi. [Enn þat ueit allr] lvþr, at ec
 em cristinn. Af þui samir ocr boþom at sitia oc hlvþa þui, er
 melt er, oc virþa oll mol [retri uirþingo oc ueita i] hugscots uitni
 15 lof sevnþsamligom molom, enn fvrlita oþevnsamligar þretor. Siti sa
 or ser letr [þessi] log lica, oc hlvþi meþ oss þui, er domt er of
 trv ens himnesca konvngs, þat er [almattiga] gvþs, oc tæe sonno
 enn hnæki logno. Enn þer, er meþ þessom hvga coma til saþrar
 trv, mono oss verþa þeckir, oc mono þer finna helso anda sinna.»
 20 Enn er konungr hafþi þetta mellit, þa romapi allr lvþr mal hans
 oc talþi ser þat uel lica.

15. Enn er hl(i)oþ gerþisc, þa melti Craton spekingr: «Lvþir
 allir, er a þesso þingi eroþ, scamt mal mon ec mela. Til þerra
 hluta allra, er her [gera]sc, hevir konvngr mic setan domanda, enn
 25 a[nnan] Zenophilus gofgan mann oc agetan. Konvngr leggrr ost a
 cristni, [oc er] hann hlifscioldr þerrar trv. Enn hann uilldi sialfr
 eigi af þui domandi vera, at hann setti þa log, at engi sevlldi
 beþi veria soc oc dæma umb. Enn in milldasta drottning moþir
 konungs fvlttingir gvþinga trv oc þera logom. Miklir ero tæendr
 30 hvarstvegia mals, þar er af tiginna manna træsti eflasc hvarer-

tvegio, þer er til þessar þreto ero bvnir. Enn þat scola aller uita, at uit domendr erom eigi cristnir oc egi gvþingar, helldr elscu uit spech oc retlæti, oc uiliom helldr devia enn tvna retlæti. Allra þvrft er her melt, oc scola at þvi allir hliopir vera, at allir of scili, hvat her er melt eða dómt.» Þa melti Zenophilus domandi: 5
 «Sva hevir Graton melt, sem hann hafi minom munni, en ec uil þes spvria, hverir mela scola a moti þesso, at eigi taki hverr maþr mal fvr munn oprom. Einom lofo ver senn at mæla, en þa oprom at andsvara einom senn, er hinn þagnar. Enn ef sva verþr gort, þa uitu allir uisast, hvat hverge melir, oc allra uisast, hvat dom- 10
 endr dæma.» Allir leto ser þat uel lica, er domendr melto.

16. Siþan voro talþir oc nefndir þer, er til þretonnar voro bunir. Tolf cappar gvþinga voro talþir, Abiathar oc Jonas lerifeðr þerra, Godalias oc Aunan ritarar þera, Beniamin oc Aroel tulcar þeira, Jubal oc Thasa logspekingar þera, Doec oc Kvsi þingcall- 15
 endr þerra, Seleon oc Jambri prestar þera. Enn sia Jambri hann var fiolkvunnigr mioc, en þvi uar leynt, oc uar gvþingom mikit traust at honom. Enn af cristinna manna lipi uar fvrstr talþr Siluester pave, þar nestr prestur sa er Romanus het, enn Maximus diacn inn þriþi, en inn fiorþi Tvllianus siþsamr maþr oc gofogr. 20
 Enn er þessir fiorir voro nefndir, þa uar spurt, hvi eigi sevlldo .xii. a mot .xii. Siluester svaraði: «Egi træstome uer i fiolþa manna, helldr i mætti gvþs oc tolo .iiii. gvþspiallamanna. Cristr er oss enn ærinn, oc kollo uer nu a hann af ollo hiarta oc melom sva: Ris up þu drottinn, oc dom of sok þina.» 25

17. Abiathar gvþingr toc þa til mals: «Varr prophete sagði þetta i psalmi: tæðu dæmi af þinom bocom, en eigi af orom bocom, ef þa uill mal þit sanna.» Siluester svaraði: «Oll uitni mon ec taka af vþrom bocom i dag i gegn vþr, sva sem er scolop taca af orom bocom i gegn oss, ef er megoþ.» Zenophilus 30
 domandi melti: «M . . . . . þat fvndit, at sialfr verþi vfirstigiunn af sinom bocom oc logom, sa er upp hefr þret . . . . . er upha[f m]als mins, at ver trvum a .i. gvþ, enn sia Siluester ueit eki i logom, hans, er þria goþa gofgar, oc ueit hann eigi, hvat hann scal mela, sva sem sa 35
 uissi eigi, er gvþs sonr sagþisc, oc uar af þui crossfestr af feþrom orum, oc mon Siluester eigi dvlia, at hann uar dauþr oc grauenn. Enn þvi ever hann a, at hann segir hann up hana risit a þriþia

degi oc stigit til himna up. Nv ero þar .ii. goþar faþer oc sonr, enn inn helgi andi inn þriþi, er postolar segia ser uitrasc haua. Enn gvþ uar melti sva i logom orum: Seþ er, at ec em .i. gvþ, oc er engi annarr gvþ.» Zenophilus mælti: «Ef gvþ hevir þetta
5 melt, þa uerþr Silvester scvlldr at sanna sic a .i. gvþ trva en egi a þria.» Silvester svarði: «Sia rod gvþs er i gegn otrv gvþinga þera, er dulþusc uir gvþ, þa er þer sa hann oc hevrþo orþ hans oc revndo craft [hans], er hann gaf daupom lif; þui (at) sva melto flestir spamenn gvþinga: Se her gvþ varn, er up reis[ir d]aup
10 menn. Gvþ uissi fvrr otrv gvþinga oc melti: Seþ er, at ec em .i. gvþ oc engi annarr, ec mon uega, oc ec mon lifga, ec mon beria oc groþa.» Abiathas svarði: «Ransacaþu gvþspiall þit, oc svn oss, ef Cristr þin havi necquern ueginn, þui at rod gvþs vars melti sva: Ec mon uega oc lifga.» Graton domandi melti: «Ef Cristr reisti
15 up daupa menn, þa er svnt, at hann man raþa lifi þess, er lifþi, þvi at dvr mego lifanda manni bana, oc ma(r)gr a[nnarr] uaði, sa er monnom gorir geig. Enn gvþ .i. ma daudum lif geva.» Abiathar melti: «Margir gerþo slicar [iartei]nir i logom orum. Þer gengo þurrom fotum of sio, oc stopuþo sol, oc leto falla eld af himni vfir
20 ouini sina, oc gauo daupom lif, oc callapisc engi þerra gvþ, þot slicar iarteinir gerþi, nema sia Jesus, er Silvester callar Crist gvþs son.» Silvester svarði: «Þui mattu eigi i gegn mæla, at Jesus gaf lif dotor hofþingia yþuars, oc resti hann af daupa einga son eckio, er til grauar (uar) boren, oc gaf hann lif Lazaro, er .iiii.
25 daga uar fulnaþr i grof; lvg ec, ef Josippus spamaðr yþuarr hevir eigi þetta sagt fra honom.» Abiathar melti: «Sagþa ec aþr, at [margir] gerþo slicar iarteinir fvrr, oc tolþosc eigi vera gvþ helldr þrelar hans, enn sia sagþisc gvþ vera.» Silvester melti: «Mantv þat sagt i bocom þinom, at Dapán oc Goreb oc Abiron drombopo
30 i gegn Moisen, oc opnaþisc iorþ undir þeim.» Abiathar svarði: «Sat uar þat.» Silvester melti: «Ef þat er satt, enn allra hælst þui at sat er, þa liti domendr a þat, ef Jesus sia, er gaf blindom svn, enn daufom hevrn, oc rac diofa fra opom, oc gek þvrrum fotum of se, oc stopuaði hriþir oc uinda, oc gaf daupom lif, hvart
35 hann metti livga þat, at hann vere gvþs son, þar er gvþ letr alldregi uitislaust vndan ganga ofmetnaþar[menn, en sia Jesus] sagþi sic gvþ ver[a oc] sannaði þat meþ iarteinom, oc melti sva viþ gvþinga: Ef er trveþ egi orþu[m minom, tr]veþ er þa iarteinom.» Þa melto domendr Graton oc Zenophilus: «Vfir er Abiathar
40 stiginn af Siluestro, ef þat er uist, at gvþ gvþinga hevir auallt

fyr i gegn stápit ofmetnaþarmonnom. Enn ef hann segðisc gvp vera oc [vere hann ei]gi, þa mette hann eigi lif geva dauðom, helldr vere hann sialfr dæða verþr.»

18. Þa gek fram Jonas oc melti: «Vphaf mals mins mon hefasc af Ábraham feþr orum. Vinr gvþs var hann callaþr oc ;
cyn hans allt heilact. .Þa er gvþ scipti þiophom oc endimorcom þerra, þa varþ gvþs hlutr vfir cyni Jacobs, þess er var sonarson Abrahams. Lvg ec, ef Silvester ma dvlia, at sva er ri

---

STEPHANUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio, A; Cd. 661 qv., B.*)

Her hefr upp sögu ens helga Stephani erkidiakns 1.

I þann tíma er Tiberius keisari red Romaríki, oxu upp tveir
5 ungrir menn gaufgir ok agætir undir hendi godum manne ok virdu-
ligum i Gydingalandi, þeim er het Gamaliel, hann var meistare
ok lögmadr Gydinga. En þessir inir ungu menn het annar Saulus
en annar Stephanus, badir voru þeir ættstorir menn ok vitrir en
þo sundrleitir i ordum ok skapferde. Saulus var hardlyndr ok
10 bradr, en Stephanus var miuklyndr ok þolinmodr, Saulus var odr 2
ok akafr, en Stephanus var linr ok blidr. Saulus [skildi þat er
hann nam af 3 meistara sinum i Moyses lögum eda spamanna bok-
um likamliga, en Stephanus þyddi þat andliga. Optliga for svo
þeira i millum, at Saulus leitar vandra spurninga vit Stephanum,
15 en hann leysti þær vel ok vitrliga, en Saulus þrætti þo moti
þriotligha. Saulus var utlendr at ættboga, en Stephanus þarlendr.
Stephanus var allra manna vænstr, svo at hans fegrd ok fridleiki
var líkari einglum en monnum. Þetta [er miok allt 4 samstunda
þvi, er drottinn vor Jesus Kristr birti verolldina med sinni holld-
20 gan [ok pinings 5 ok dauda, ok mörgum iarteignum ok stormerkium,
þeim sem gudspiollin votta bæði i lífinu ok sialfs hans piningsaugu 6.

2. 7 En eptir písl Jesus Kristz ok upprisu þa ihugar Pilatus
iarll sitt mal, er hann veit a hendr sér sakir 8 um þat, er hann
hafði Jesum Krist til dauda dæmdan saklausan, ok uggir reidi

25 1 *Saaledes er Overskriften i A; B har: Hier byriar upp saugu virduligs*
herra Stephani prothomartiris patroni Snoksdals kirkiu. 2 *ygr B.*
3 [*var næmr at B.* 4 [*var B.* 5 [*hiervist, uppstigning B.*
6 *píslarsaugu B.* 7 *Af Pilato iarli Overskr. i A: jvf. Postola Sögur,*
S. 154 ff. 8 *mgl. B.*

Tiberij keisara af þessu tilfelli; tekr nu þat rads, at hann lætr
 bua skip ok setr fyrir vin sinn, sa het Adrianus, ok sendir til
 Romam med miklum fjarhlut ok storum giöfum at tulka mæl sitt
 ok afsaka sig fyrir keisaranum. Adrianus rædz [a. ferdina¹, ok
 bera vedr hann vestr i hafit miog, ok at lyktum at Galicialande²,
 þar sem nu hvilir enn helgi Jacobus postoli. Þar fyrir var
 Vespasianus settr einvalldzhöfdingi af Tiberio keisara. En þat var
 þar venia ok lög, at allt þat sem þar bæri vedr at lande ok ræki
 upp, þa skyldi þat vogrek heita, ok landzmenn skyldu eiga valld
 bæði æ fe ok mönnum. Nu er ok þegar tekit feit allt ok hond-¹⁰
 ladir menn af landzfolkinu. Ok er Adrianus veit sidu þeira ok
 ser lif sitt i hættu ok sinna manna, ok þa leiddr fyrir Vespasianum,
 segir hann svo: «Ek veit herra, sagdi hann, at eptir lögum ydrum
 em ek ok allir minir menn i ydru valldi, en fyrir höfðingskap
 ydvarn bid ek ydr, at þer gefit oss frid ok frelsi þangat sem vær¹⁵
 vilium, hvat sem af fe verdr.» Vespasianus svaradi: «Hverr ertu
 eda hvert skalltu fara, eda hvaðan komtu ath?» Adrianus svaradi:
 «Ek em af Jerusalem borgarmadr, þadan kominn, ok ætlada ek
 til Romam, ef eigi bægdí oss vedr ok bære hingat.» Vespasianus
 spyr: «Segir þu þik þadan settadan, sem menn eru vitrir; seg²⁰
 mer, kantu nockut af lækning⁴? leyn mik eigi, ef þat er.»
 Vespasianus hafdi kvikur i nausunum allt fra því er hann var
 fæddr, en þeir kalla þat mein vespas, ok af því var hann kalladr
 Vespasianus. Adrianus svaradi: «Satt er þat, at med oss eru
 margir vitrir menn, en þo em ek eingi lækni, ok enga bot ma²⁵
 ek þer vinna; en þo var madr einn dyrligr med oss, ok ef þu
 heflir hans fundi næd, þa værir þu nu heill.» «Þu kant, sagdi
 Vespasianus, at lækna mik, tak til at helldr, þvíat þar skal lif
 þitt vit liggia.» Adrianus svaradi: «Sa enn sami, er syn gaf
 blindum, heilsu siukum, hreinsadi likþra, grædli oð, lifgade dauda,³⁰
 leidretti villta, hann veit, at ek kann ongva lækning, ok hann
 mun mik leysa undan lifs haska.» «Hverr er sa, er þu segir her
 fra?» Hann svaradi: «Jesus nazareus, sa madr er mattugr var⁵
 i ordi ok verki bæði fyrir gudi ok monnum, hann dæmdu til dauda
 Gydingar fyrir ófund sina ok krossfestu.» Vespasianus svaradi:³⁵
 «Sia kann ek þat, ef sia madr lifdi, þa mætti hann mik heilan
 giora.» Adrianus svaradi: «Ok enn veit ek, ef þu [hefir tru til,
 attu⁶ matt af honum miskunn fa.» Vespasianus svaradi: «At

¹ [til ferdarinnar B.² [*soal.* B; Galizkilande A.³ *soal.* B:af A. ⁴ at segia tilf. B.⁵ tilf. B.⁶ [truir a hann, at þu B. ⁴⁰

visu trúi ek, at sa megi mér bæta ok mik heilan giðra, ef hann vill, er lifgadi dauda menn.» Ok iafnskiott sem hann hafði þetta mælt, þá fellu kvikurnar allar þegar or nausum honum, ok féck hann fulla lækning ok heilsu meins sins. Hann var storfeginn ok mælti svo: «Auruggr em ek, at sa madr er sannliga guds son, er mik hefir græddan, ok þegar er ek fæ leyfi til af keisaranum, þá skal ek her safna, sem ek ma fyrst, ok fyrirkoma þeim nidingum, er þetta overkan hafa unnit at rada eda gera honum dauda, þeim enum sama er adra grædir ok lifgar dauda; en þu haf nu heilan sialfan þik ok þina menn, fíarhlut þinn ok þeira, ok far nu heill ok i frídi hedan heim, ok far ecki með þeim eyrendum fram, sem fyrir þik eru logd.» Ok svo giorir hann, snyr aptr ok kemr heim i Judeam.

3. ¹Svo er sagt fra Tiberio keisara, ath hann hafde ²haft vanmegn mikit, ok er svo i sumum bókum fra sagt, at hann hefði æxl mikit odrum megin æa kinninne eda vanganum, ok var margs i leit at um lækningar, ok verdr eingin su fundin, er [honum vinni bot³. Keisarinn fregn þessi tíðendi or Gydingalande, at þar var lækni, sa er hvetvitna græddi heillt, ok eigi með grasagrædingu eda iarnaskurdi eda elldbruna⁴, helldr með einu saman ordi sinu. Nu heimtir hann til sin .i. höfðingia ok sinn kæran vin, er het Albanus, ok sendir hann ut um haf með miklum fíarhlut ok foru-neyti a fund Pilati iarlz⁵. Honum [tekz vel sin ferd⁶, ok kemr sidan til Jorsalaborgar ok a fund iarlzins, berr upp fyrir hann bref ok eyrendi sin ok fær þar vírduligar vittokur; var þat ok i brefum bundit, at keisarinn bad iarlínn senda sér Jesum lækni norðr þannveg⁷ til Romaborgar. Pilatus varð vít þetta far ok ihugafullr, ok spyrr Albanus, hvi honum [finniz her ecki⁸ um. «Þvi segir Pilatus, at hans er nu eigi vít kostr, hann er nu daudr,» ok segir honum sidan allt, hversu farit hafði um piningina Jesu, þvíat hann hafði þat vor krossfestr verit, sem þá var nylidit or hendi. Albanus telur miok a hendr iarlínun ok avitar hann um þat, er hann skal dæmdan hafa til dauda þann mann, er þvílíkr nytíamadr var ollu folki, sem Jesus hafði verit, ok sagde hann i hættu hafa ríki sitt ok valld, ef keisarinn spyrr þetta. Pilatus verr sík sokinni, kvad sialfa Gydinga eina þessu valldit⁹ hafa ok radit, en sagdiz hafa gefit til samþýcki at lokum, ok þo nær

¹ Fra Tiberio keisara *Overskr. A.* ² hafe *B.* ³ [vinne bot meinenu *B.*

⁴ elldzbruna *B.* ⁵ iarlz *B.* ⁶ [forzt vel *B.* ⁷ þangat *B.*

⁸ [finz hier svo mikit *B.* ⁹ ollat *B.*

naudigr, ok hafa vit¹ mællt, meðan hann matti. Nu meðan Albanus dvelzt þar í Judea, þá eru honum sogd morg takn ok iarteignir, þær sem Jesus hafði gervar, ok iafnvel er hann reisti menn af dauda. Þá segir hann svo, ath honum virðiz þessi sannliga gud vera, er með sannyndum [let lifga² dauda menn. Hann a ok³ stefnur vit Gydinga ok asakar þá fast, [at þeir hefði³ sialfan gud krossfestan ok pindan, «ok munut þer, segir hann, þat fyrir hondum eiga at lata land ydvert ok fiarhlute, en taka a moti ofrid ok harmkvæli, ef þer fæit eigi með sönnu þessi sok af ydr komit⁴.» Gydingar verda hræddir ok ihugafullir við þesse ord Albani ok¹⁰ beida sér bidstundar til andzsvara um þetta mal, ok vilia ord gera þeim, sem frodaztir voru ok vitraztir til umrada, hversu þessu mali ma sannligaz hrinda. Nu lætr hann svo standa þetta mal at sinne, sem þeir beiddu, ok byz nu til heimferdar.

4. Kona ein var su, er í⁵ mikille vingan ok kærleik hafði¹⁵ verit vit Jesum ok het Veronica, hun var gófuð husfreyia ok radvond kona. Hun kom til fundar vit Albanum ok sagði honum mörg takn ok stor fra Jesu Kristo, ok kvad hann vera drottin sinn ok gud sinn, «var hann iafnan með mer, sagði hun, meðan hann lifði, ok hialp ok huggan minu hyski; hann fyrirdæmdi²⁰ Pilatus til dauda ok krossfestingar fyrir ófund ok illvilia Gydinga; hann reis upp af dauda a þridia degi ok syndiz vinum sinum af dauda risinn; a fertuganda degi fra upprisu sinni steig hann til himens.» Albano fær þetta mikils ihuga ok segir svo: «Se ek, segir hann, at erendleysu mikla ferr ek at sinni, er ek skal einga²⁵ lækning fa mega keisaranum, þvíat nu se ek þann óngvan utveg til.» Hun svaradi: «Alldri mun su von at eingu verda, er madr treystiz gudi.» «Allmiok harmar mik, segir hann, er ek skal með óngum kosti minn eyrendi til leidar koma.» Hon svaradi: «Þat var, þá er minn herra ok meistari for her um land ath kenna tru³⁰ ok retta sidu, at hann var stundum ath min, ok þó löngum mista ek hans syniligrar navistu; þá villda ek nockura liking hans hafa iduliga hia mer til hugganar, ok þá er ek villda færa duk einn skrifara, at hann pentadi þar a likneski drottins mins, þá mætti hann mer sialfr, ok er ek sagda honum spyrianda efni göngu³⁵ minnar, þá tok hann dukinn or hendi mer ok strauk andlit sitt með ok feck mer sidan, en þá var dukrinn markadr fagrliga sialfs hans yfirliti⁶ ok likneskiu; ok þess vænti ek, ef keisarinn litr

¹ moti B.   ² [hefir lifgat B.   ³ [er þeir hófðu B.   ⁴ hrundit B.

⁵ tilf. B.   ⁶ asionu B.

þenna duk ok likneskiu, at hann fae heilsu sina, þviat mörgum hefir at þvi ordit.» «Er sia gersimi, segir hann, nockuru¹ gulli eda silfri samvirdilig?» «Nei, segir hon, ok engu vætta nema fastri tru ok fullkomnum godvilia.» Albanus spurdi þa: «Hvat er nu til rads?» Hun svaradi: «Ef þu vill, sagdi hun, þa mun ek fara med þer til Romaborgar ok syna keisaranum likneskit.» Albanus þackar henne ok verdr storliga feginn. Snyr nu þegar sinni ferd heimleidiss, ok ferr Veronica med honum. En er hann kemr a fund keisarans ok geingr fyrir hann, þa verdr keisarinn honum svo feginn, at hann kvedr Albanum fyrri ok sætladi, at Jesus mundi þar kominn med honum. Albanus sagdi honum nu, hvat titt var a Gydingalande. «Hvat er nu þa, sagdi keisarinn, er mer nu eingi von lækningar eda liknar?» Albanus svaradi: «Eigi er svo, her er komin dyrlig kona med mer, su er verit hefir hans pionostukona, ok hefir sialfs hans likneskiu a einum duki dyrliga merkta med sialfs hans hagleik ok undarligum hætti, ok hefir til heilsubotar ydr þessa gersimi hingat flutt, ef þer takit med trufesti.» Keisarinn bad þegar dukinn til sin bera ok let allt a leidina [fyrir breida nidr² klædi ok kaugra, pell ok purpura. En iafnskiott sem hann leit likneskiuna, þa vard hann heill. Veronika lofar gud fyrir allar gíafir sínar ok iarteinir, ok snyr heim aptr sinni ferd med miklum soma ok giðfum af keisaranum. Þptir þetta lætr keisarinn Tiberius þings kvedia i borginni, ok hefir hann uppi ok tiar a þinginu, hveria heilsubot ok iarteign hann hafde feingit, ok vill þat i moti leggja, at sia Jesus, er honum hafdi heilsubot unnit, væri [i lög tekinn³ ok i goda tólu hafdr þadan i fra bædi i Romaborg ok annarstadar, ok beiddi þar alla samþyckis⁴ til ok iayrdes, þviat þa var sem nu svo rik Roma, at þat eitt skyldi fullkomit edr lögtekit med ollum monnum um heiminn, sem þar var sett eda [lögfest gert⁵. En aulldungar villdu eigi þessu samþyckia, at Jesus væri i lög leiddr, kvoduz eeki kunna at henda ordreidu⁶ alpydu til slikra stormæla, þar sem eingi höfdu þeim bref um þetta komit eda merkiligar ordsendingar höfðingia or Gydingalande. Nu fæz þetta eigi, sem keisarinn beiddi, en her i mot lætr hann suma öldlungana drepa en suma or lande reka.

5. En fra Gydingum er þat at segia, at þeir ihuga vandrædi sin. Þeir stefna til sin ollum inum æztum⁷ ok vitróztum sinum sættmönnum ok eiga margar stefnur sin a medal, setia þessi svör

¹ nockut B.   ² [nidr breida bæde B.   ³ [logtekinn B.   ⁴ sam-
þycktar B.   ⁵ [laugtekit B.   ⁶ ordædu B.   ⁷ ellztum B.

ok sakvarnir fyrir sigh, segia gud vera oðaudligan ok eigi mega deya, en kallaz villumann einn dæmdan hafa, þann er níðr braut Moyses lög ok eyddi ollum soma þeira eða retti, þeim sem gud hafði settan, at folkit skyldi gera til sinna yfirmanna. Nu vilia þeir fa sér formælanda þessi svör ok sakvarnir upp at bera 5 fyrir Romveria. En þar finna þeir óngvan iafnvel tilfallinn sem Stephanum bæði fyrir settar sakir ok vitzku ok snilldar. Eiga nu vit hann ok bidia hann undir taka um þetta mál ok fara a fund Romveria ok hrinda þessu vandmæli með þvílíkum svorum ok efni, sem nu var frá sagt. Stephanus gefr rad til, at þeir sendi 10 ord enn af nyiu til allra hinna æztu ok hinna vitróztu manna iafnvel i onnur lond, þeira sem þar væri Gydingar, ok bad þa þing stefna þar i Jorsalaborg, letz þa vilia heyra ord þeira allra eða hvat samþykkt yrdi með þeim, letz þó midlung vænt hugr um segia, hversu fara mundi um þetta mál, kvedz ugga mundu 15 fyrir þeira hönd, at þeir mundi sönnu sagdir, «þviat mér syniz, sagdi hann, sem allir hlutir se framm komnir ok fylltir um Jesum, þeir sem fyrir voru spadir bæði i Moyses lögum ok i 4 spamanna ordum.» Þessum tillogum hans toku þeir þungliga, en þó þago þeir þetta rad, at þeir efna þingit ok stefna til víða enum vitrózt- 20 um Gydinghum.

6. En a þessu mæli s fregnir⁶ hinn helgi Petr ok adrir postolar vitrædur þeira Stephani ok Gydinga ok stefna honum æ sinn fund leyniliga ok kenna honum retta tru, sem þat var audvellt, ok eptir þat var hann skirðr, ok bado postolarnir hann síðan 25 kenna mönnum kenningar. En er vaxa tok fioldi lærisveina, en konur þeira urdu umhyggiulausar, þa mögludu Girkir um þat. Postolarnir heimtu saman lærisveina ok mællto: «Eigi hæfir oss at fyrirlata kenningar en þiona þeim i fæzlufangi, leiti þer af ydr siau þeira manna, sem godan ordrom hafve ok fullir se af helgum 30 anda, þa er vær setim yfir þetta verk. En vær skulum vera stadfastir i bænahaldi voru ok kenningum guds orða.» Ollum likadi þetta vel. Þa logdu postolarnir hendr i hofut þeim siau, er þeir gafu diakna tign, með bænarordum. Hinn helgi Stephanus var valdr einn af siau diaknum til þessarar þionostu, en hann var 35 fullr miskunnar heilags anda ok sannrar speki, styrktr af gudi at giora takn ok iarteinir fyrir folkinu.

7. En er Gydingar fluttuz⁷ saman til Jorsalaborgar, af þeim

1 samþycke B. 2 þeyge B. 3 mundu B, 4 saal. B; svo A.
5 mali B. 6 fregnar B. 7 flycktust B.

sokum sem fyrr voru sagðar, þá reistuz upp nockurir af þinghusa-
monnum Gydinga til motmælis vit Stephanum, er kalladir ero
Libertini, þat ero þeir er frelsingar¹ ero giorfir af þrælum; þessir
voru fyrstir, er i mot stodu kristiligri tru ok enum helga Stephano;
þar med þeir menn er kallaz Cyrenensis af Cirene, þeire borg er
svo heitir, ok þeir er voru af Cilicia ok Asia enni minne, er
hvort er odru nalægt. Þessir allir gengu til þrætu um truna vit
hinn helga Stephanum, en eigi mattu þeir i moti standa sannri
speki ok helgum anda, er med honum talade. Þa leiddu þeir inn
¹⁰ tvo falsvotta, er vottudu hann sagt hafa gudlaustun i mot gudi ok
Moyses lögum, hrærdi þeir nu allt folk, höfðingia ok ritara til
mikillar reidi, ok leiddu² sidan enn helga Stephanum æ þing þat,
er Gydingar höfdu stefnt. Falsvottarnir, er til voru sætladir, risu
upp æ þinginu ok sögdu svo: «Þessi madr lætr eigi af hallmæli
¹⁵ at veita helgu musteri ok lögunum, vær heyrdum hann segia, at
Jesus nazarenus mun nidr briota stad þenna ok um skipta setn-
ingar þær, er Moyses skipadi oss.» Ollum þeim, er a þinginu
voru ok sa enn helga Stephanum, syndiz andlit hans fagrt sem
eingils asiona. Höfðingi kennimanna spurdi þa, hvort þessir lutir
²⁰ væri svo, sem þa voro fluttir honum i mot. Hinn helgi Stephanus
dvaldi þæ ecki andsvor merkilig at veita, en því at hann var
avitadr ok rægdr af gudlöstun i gegn gudi ok Moyses logum, veik
hann i upphafi sinnar tolu lofsamligum ordum til sialfs guds, er
fyrr meir taladi vit helgha fedr ok spæmenn, sagdi þenna vera
²⁵ gud allz velldis ok dyrdar; skiotliga sneri hann thalinu til lofs vit
Moysen, talandi af hans settmonnum virdulighum, er hann var fra
kominn i upphafi af Abraham, segiandi hversu hann geck ut af
Caldea ok kom i Mesopotamiam ok i Karram ok þadan i Judeam,
hof sidan med þessum hætti sina tolu.

³⁰ 8. Heyrid mik³, brædr ok fedr. Gud dyrdar vitradiz fedr
vorum Abraham, þa er hann var i Mesopotamia, fyrri en hann
bygdi i Aran, ok mælti vit hann: «Gack ut af þínu lande ok fra
frændsveit⁴ þinni ok kom a þat land, er ek mun þer syna.» Þa
for hann braut af lande Caldeorum ok bygdi i Aran, þat er et
³⁵ sama ok Karra. Ok sidan er fadir hans Tare var andadr, leiddi
gud hann æ þetta land, er þer byggit nu, en eigi gaf gud honum
erfd æ þessu lande ok eigi eitt fotspor, þat er enn minzta hlut,
þviat ecki atti hann þar þa nema þat, er hann hafdi verdi keypt,
helli med akri eignadiz hann eigi at erfd, helldr keypti hann hann

⁴⁰ 1 frelsingar B. 2 saal. B; leiddi A. 3 saal. B; menn A. 4 settleifd B.

af Effron syni Seor etheo forum hundrudum skillinga, en þetta land het gud at gefa honum til eignar ok afkvæmi hans [i erfd¹ eptir hann, med því at þa enn atti hann óngan son. Gud mællti þa wit Abraham: «Afkvæme þitt mun vera utlent a odru landi, ok munu egipzkir menn þat undir þrældom leggja ok þat illa, hallda þar fíogur hundrut ara ok þriatigi, en þa þíod, er þína ættmenn þrælkadi, mun ek hegna, sagdi drottinn. Eptir þat munu þeir braut fara af Egipto ok þíona mer i þessum stad.» Gud gaf sidan Abrahe laugmal skurdarskirnar, ok eptir þetta var fæddr Ysaac son Abrahe. Fadir hans veitir honum skurdarskirn æ ætta ¹⁰ degi þadan fra. Ysaac gat Jacob, en Jacob .xii. höfudfedr. Synir Jacobs aufundudu Joseph brodur sinn ok selldu hann vit verdi i Egiptum, en gud var med honum ok leysti hann af ollum kvolum ok mannraunum ok gaf honum miskunn, gipt ok speki² i augliti Pharaonis konungs Egipti. Pharao skipadi Josep hófdingia yfir ¹⁵ Egiptum ok yfir allan sinn hirdgard. Þar næst kom sulltr ok hallæri mikit yfir Egiptum ok iord Canaan, svo at fedr vorir fengu eigi fæzlur at kaupa; ok er Jacob heyrdi, at hveiti matti aflaz i Egipto, sendi hann fyrst [fedr vora af þessi sök, ok svo i annat sinn³; var Joseph þa kendr af bræðrum sinum. Þa var Pharaoni ²⁰ konungi kunnikt, hverrar ættar hann var. Sidan sendi Josep menn eptir fódur sinum ok ollum nafrændum. Kom Jacob þa i Egiptum, ok med honum siautigir ok .v. menn. Þar andadiz hann ok fedr vorir, ok voru fluttir i Sichem ok grafnir i þeim stad, er Abraham keypti med silfri af sonum Emor sonar Sichem. En þa ²⁵ er nalgadiz guds⁴ fyrirheit, þat sem hann het Abrahe, toku at vaxa ok fíolgaz ættmenn vorir i Egipto, þar til er konunga skipti vard i landinu. Þessi enn nyi konungr vissi eigi skyn æ Joseph ok þeim velgerningum, er hann veitti landino, þessi veitti umsatir frændum vorum ok naudgadi fedr vora, at [þeir bæris⁵ ut sonu sina, ³⁰ en þeir væri eigi uppfæddir. A þeirri somu tid, er konungrinn baud sveinbörnin ut at bera, var Moyses fæddr⁶, er kær var gudi, [þria manadi var hann fostradr i husi fódur sins⁷. Eptir þetta var hann utborinn ok kastadr i ana Nil. Dottir Pharaonis konungs kom til arennar Nil a þessi stundu ok tok sveininn, fæddi ok ³⁵ fostrade sem sinn son. Moyses var lærdr æ alla speki egipzkra manna, hann var mattugr ok framkvæmdarmikill i ordum ok

1 [til erfdar B. 2 i ollum hlutum tilf. B. 3 [sonu sina þangat af þessare sök B. 4 saal. B; gudlikt A. 5 [bera B. 6 i husi fedr sins tilf. B. 7 [mol. B.

verkum. Ok er Moyses mundi vera fertugr at alldri, hugsadi hann at vitia brædra sinna Israels sona, ok er hann sa nockurn ebreskan mann meingiordir þola af egipzkum manne, hefndi hann þess, er meingerdina þoldi, ok drap enn egipzka, ætlandi at brædr hans myndi skilia þat sem hann sialfr skildi andliga, at fyrir hans styrk mundi drottinn frelsa Israels sonu af valde egipzkra manna; en þeir skildu eigi. Næsta dag eptir villdi hann sætta .ij. ebreska menn þrætandi sin a mille, ok sagdi svo: «Þit erut brædr yekar i mille, því samir eighe, ath hvor giðre odrum mein.» Sa er naungi sinum weitti meingerdina, hafnadi hans tillögu svo segiande: «Hverr skipadi þik höfðingia ok domanda yfir oss, edr willtu drepa mik, svo sem þu drapt i giær hinn egipzka mann.» Ok er Moyses heyrði þetta, ottadiz hann ok flyði a iörd Madian; þar geck hann at eiga Sephoram dottur kennimanz Madian ok gat vit henne tvo sonu. Ath fylltum odrum forumtigum vetra vitradiz honum eingill guds i eydimörk fiallzens Synay svo sem i loganda runni. Moyses þetta siæandi undradizt synina, ok er hann geck nær, at hann matti glögligar at hyggia, þa heyrði hann rodd drottins svo segiandi: «Ek em gud fedra ydvarra, gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob.» Moyses hræddiz miðg ok þordi eigi nær ath ganga. Drottinn mælti þa vit hann: «Leys þu skokklædin af fotum þer, þviat stadr, sa er þu stendr sa, er heilög iörd. Ek sa mædi ok meingerdir, er lydr minn þolir, sa sem halldinn er i Egipto, heyrdar ek ok syting ok grat minna manna, ok nu kom ek þa at leysa. Ek kom nu ok at senda þik i Egiptum.» Þenna Moysen, er þeir neitudu, er svo sögdu fyrr, «hverr skipadi þik domanda ok höfðingia yfir oss,» sendi gud höfðingia ok lausnara þa at leysa af egipzkum þrældome med fulltingi eingils, er honum vitradiz i loganda runni. Þessi leiddi þa af Egipto gerandi takn ok mikil stormerki a Egiptalande, i hafinu rauda ok i eydimörk fioratigi ara. Þesse enn same Moyses sagdi svo sonum Israels: «Gud mun spamann reisa ydr til hugganar af bræðrum ydrum, honum skulu þer hlyda sem mer.» Þessi er sa er var med safnadi Israel folks i eydimörkinni, med eingli þeim, er talade vit hann a fiallinu Synay, ok med fedrum vorum, hann tok af gude lifs ord at gefa ydr. Fedr vorir villdu honum eigi hlyda, ok raku hann af höndum, en fystuz aptr i Egiptum med rangsnunum hiortum svo talandi vit broður Moysi Aron: «Gior oss þau gud, er oss visi leid, þviat vær vitum eigi, hvat af er ordit Moysi, þeim er oss leiddi brott af Egipto.»

A þeim dögum smidudu þeir einn kalf, sidan færdu þeir þessu skurdgodi fornir ok glodduz af handaverkum sinum. Fedr vorir höfdu ok tialldbudir logmals eda vitnis i eydimorkinni eptir þeire skipan ok mynd, sem gud syndi Moysi a fiallinu, ok baud honum at gera, ok þessa somu tialldbud fluttu þeir med Jesu, er Josve kallaz, a fyrirheitiord, er fedr vorir bygdu eptir brautferd heid-
inna þioda fyrir gudligan styrk ok allt til daga Davids konungs, er fann miskunn i guds augliti, ok bad at hann mætti finna eda smida tialldbud gudi Jacob. Salomon konungr smidadi guds musteri æ sinum dögum. En hinn hæsti gud [byggir eigi i þeim herbergium¹, er med manna hondum er gior, sem hann sialfr segir fyrir spamanninn: «Himinn er sæti mitt, en iordin fotbord fota minna.» Ok enn segir hann svo: «Hvilikt hus munu þer mer smida, eda hvilikr mun vera stadr [minnar hvilldar², eda gerdi eigi min önd alla þessa hluti? Þer hafit hardan ok torsveigdan hals, svo it sama oskir hiortu ok saurga heyrn, þer vorud avallt gagustadligir helgum anda sem ydrir fedr. Hverr er sa madr af spamonnum, er fedr ydrir gerdu eigi ofrid? Þa drapu þeir, er fyrirbodudu tilkomo ens rettlata, þess ens sama vorut þer nu svikarar ok manndrapsmenn; þer tokut vid logmalinu eptir skipan ok vardveittud þer eighi.»

9. 1 En er Gydingar höfdu heyrt agæta tölu ens helga Stephani, skaruz [innan hiörtu þeira⁴, ok gnistu tönnum i gegn honum. En med því at enn helgi Stephanus var fullr af helgum anda, leit hann i himinenn ok sa guds dyrd, hann sa ok Jesum i [manz asionu standandi⁵ a hægri hönd gudligs kraptz. Hinn krossfesti Kristr vitradiz honum standandi, at eigi stakade sa i trunni, er gryttir mundi vera. Ok af því sialfu, er Kristr syndiz standandi, birti hann sig buinn at hialpa enum helga Stephano, þvíat sa, er beriazt skal eda fullting veita, hæfir at stande. Hinn sæli Stephanus mælti þa: «Nu se ek himna upp lukast ok son guds standa a hægra veg guddomligum krapti.» Gydingar æpto þa akafliða i gegn honum, en byrgdu eyru sin, svo sem þeir hræddizt gudlaustun ath heyra, ok med einu samþycki ok akafa gengu þeir at honum grimliga ok drogu hann ut af borginni ok gryttu hann þar. Þetta hugduzt þeir gera eptir Moyses lögum, þvíat lögín budu, ath gudlastanarmadr væri leiddr ut af herbudum

1 [giorer eigi i þeim herbergium at byggia B. 2 [sa er ec hvilir B.

3 Gryting Stephani *Overskr.* A. 4 [þeir innan i hiortum sinum B.

5 [mannligri asionu standa B.

ok gryttir þar af ollum lyd. Tveir falsvottar, eptir því sem lögin
 budu, gryttu hann fystir, þvíat svo var ritad af gudlastanarmanne
 hin fyrsta hond vottanna mun hann gryta. Klædi sin lögdu þeir
 nidr¹ fyrir fætr ungum manne Saulo, er fyrr var getid, fostbrodur
 5 heilags Stephani, sa er nu Pall postoli, sem þeir skyldu eigi
 saurgaz nærkomandi þeim, er gryttir var. Heilagr Beda prestr
 vottar, at gud sa miskunnsamliga fyrir Saulo, er hans hendir saurg-
 oduz eigi i uthelling saklauss blods, heldr at eins vardveitti hann
 klædi þeira, er gryttu Stephanum; en þo mundi hann hafa fyrir-
 10 farizt af þessu samþycki sva sem makligr daudans, nema sialfr
 gud fyrir sina miskunn hefði blasit i hans briost sanna synda
 idran. Enn helgi Lukas segir svo: Nu gryttu þeir Stephanum
 kallanda ok svo segianda: «Heyrdu Jesu drottinn minn, tak nu
 anda minn.» Svo mællti drottinn Jesus Kristr vit gud fodur fyrir
 15 sitt andlat: «I hendir þinar fel ek anda minn.» Hinn helgi Steph-
 anus setti nidr kne sin kallandi mikilli roddu ok svo segiandi:
 «Heyrdu drottinn minn, lat þeim eigi þetta verda at synd, þvíat
 eigi vita þeir, hvat þeir giora.» Margir þeir, er honum veittu
 dauda, hugduz lögin fylla i² því, sem drottinn hafði fyrir sagt:
 20 Koma mun su stund, at hverr ssa, er ydr veitir dauda, mun
 hyggiazt gudi þionostu veita. Ok er hinn helgi Stephanus hafði
 þetta mællt, þa sofnadi hann i fridi³ drottins. Hinn sæli Steph-
 anus kallaz merkismadr piningarvotta guds, þvíat hann var fyrst⁴
 pindr eptir Kristz pining a því enu sama are, [er menn hyggia at
 25 verit hafi⁵. Gydingar letu uiardadan liggia likam hans, ath dyr
 rifi eda fuglar, en med gudligri gæzlu vard svo, at hvorki grandade.
 Gamaliel fostri hans ok fleiri⁶ guds vinir toku likam hans æ
 nattarþeli ok veittu virduligan grauft eptir þeira sid, ok gretu
 miok ok syttu miok hans dauda. Svo er sagt, at hinn helghi
 30 Stephanus væri pindr a þeim manade er Augustus heitir, en heilagr
 domrenn fyndiz⁷ i Decembre manadi þann dag, er vær hölldum
 piningina⁸. Þa gerdiz ofridr mikill kristnum mönnum i Jorsala-
 borg, flydu allir adrir nema postolar guds, ok dreifduz i herod
 Gydingalandz ok Samarie, en Saulus leidrettiz litlu sidarr af
 35 bænnum heilags Stephani ok gerdiz postole guds. En hefnd drottin-
 ligrar piningar vit Gydinga frestadiz af Romverium foratigi æra,
 eda heldr meir allt til daga þeira fedga Vespasiani ok Titi, þvíat

1 af sier ok B. 2 eptir B. 3 nafne B. 4 fyrstr B. 5 [at
 því er menn hyggia B. 6 adrer tilf. B. 7 fundenn B. 8 saal. B;
 40 piningvonne A.

þegar er Vespasianus geck til ríkis yfir Romverium, mintiz hann sins fyrirheitz, þess sem fyrri var getit, ok gerdu þeir fœðgar her ut um haf ok brutu niðr Jorsalaborg ok drapu marga Gydinga, en suma selldu þeir eða meiddu, ok eyddu allt Gydingaland. En langa æfi leyndiz likame heilags Stephanī i iordu ok annara heil-
 agra manna, þeira, er¹ med honum voru grafnir, þar til er drottinn villdi lata lysa yfir dyrd heilagra votta sinna mōnnunum til hialpar.

10. Lucianus het prestr, sa er var skamt fra Jorsalaborg a bæ þeim, er kallaz Gamaliels stadr, þviat þar hafde hann buit ok [latid kirkiu gera². Gamaliel var spekingr mikill ok hafdi tekit¹⁰ tru af kenningum Pals postola, en verit lærifadir þeira Stephani æ fyrrum tímum, svo sem adr var ritad. Lucianus prestr var lōngum at kirkiu ok a bænum ok var vanr at sofa i kirkiuskoti. En þetta gerðiz a dōgum konunga þeira, er annar het Honorius en annar Theodosius. A fōstunott þeire er var enn þridia nonas¹⁵ dag Decembris manadar, þa er Lucianus var kominn i reckio sina ok sofnadr svo laust, at hann vissi trautt, hvort hann vakti eða eigi, þa sa hann koma til sin gōfuglighan mann alldradan ok mikinn vexti, hēran ok skeggiadan i kennimananz buningi, ok var krossmark a klædum hans, ok hafde hann gullsprotu i hende, ok²⁰ stod hia prestinum ok knydi³ hann med sprotanum þrysvar ok mællti: «Luciane, Luciane, Luciane! fardu i Jerusalem ok mæl þetta vit Jon byskup: Hversu leingi skulum vær byrgdir vera, þar sem vær eigum æ þinum tímum ath vitrazt? luk þu upp skyndiliga grof þeiri, er i liggia likamir vorir oræktir, at drottinn luki²⁵ upp dyrum milldi sinnar fyrir mannkyninu, þviat heimrinn færizt i margan haska; en eigi ber ek þessa ahyggiu fyrir mer einum, helldr ok fyrir þeim sem⁴ med mer ero.» Lucianus mællti: «Hverr ertu eða hverir ero med þer?» Hann svaradi: «Ek heiti Gamaliel fostri Pals postola, en austr fra mer i grōfinni þar er Stephanus³⁰ drottinn minn, er grioti var bardr af Gydingum fyrir Kristz tru utan borgar i nordratt, ok la þar likame hans bædi dag ok nott omyldr fyrir borgarhlidi, sem Gydingar budu, en ecki dyr ne fugl grandadi likama hans; en ek vissu tru hans ok heilagleik, ok villdu ek eignaz nockurn hlut med helgum manne, ok sendi ek³⁵ leyniliga um nott þa menn, er ek vissu guds tru hafa, ok feck ek þeim reidskiota ok adra naudsynliga hluti til, at þeir færði likam heilags Stephani a bæ minn .xx. milur fra Jorsolum, en ek let hann leggja i steinþro mina nyia. En i annari steinþro hvilir

¹ þar hvila, er tilf. B. ² [þar kirkiu giorva B. ³ knade B. ⁴ er B. ⁴⁰

Nichodemus, sa er kom um nott til lausnara vors, ok heyrði hann þa kenning af honum, at eingi matti inn ganga i himinriki, nema hann væri endrgetinn af vatne ok helgum anda. Sidan tok hann skirn af lærisveinum Kristz. En Gydingar urdu varir vit þat ok
 5 toku af honum höfðingia vellði ok rako hann a brott or Jorsala-
 borg; en ek tok vit honum, ok fædda ek hann ok klæddag, til þess er hann andadiz. En sidan grof ek hann vegsamliga hia Stephano, þviat hann hafði ok tekit ofrid fyrir guds nafni. Þar
 10 hvilir ok i þridiu steinþro Abibas sonr minn, er med mer tok
 skirn af lærisveinum Kristz tvitugr at alldre, ok andadiz fyrr en ek. Ok var ek lagdr sidan i þa enu somu steinþro hia honum; en kona min ok enn ellri son minn þau ero grafin æa odrum bæ, þviat þau villdu eigi taka tru Kristz. En er Gamaliel hafði þetta mællt, þa spurði Lucianus prestr ok mællti: «Hvar skulum
 15 vær þin leita?» Hann svaradi: «I akri þeim er kallaz Delagabri.» En þat þyðiz styrkra manna stadr. Þa vaknadi Lucianus ok geck til bænar ok mællti: «Drottinn Jesus Kristr, ef sia syn er af þer, ok se þetta eigi villa, þa veittu, at mer vitriz i annat sinn ok et þridia, ef þu villt, at ek treystumzt at segia þessa vitran.» Þa
 20 tok Lucianus at fasta ok þurra fæzlu at hafa allt til annars föstu-
 dags. Þa vitradiz honum enn Gamaliel med enum sama buningi ok yfirliti² sem fyrr ok mællti yit hann: «Fyrir hvi oræktiz þu at segia Joni byskupe þa luti, sem ek baud þer?» Lucianus svaradi: «Ek hræddumst miök, drottinn, at segia ena fyrstu syn,
 25 ath eigi giordumzt ek lygimadr. En ek bad drottin minn, attu skylldir vitrazt mer i annat sinn ok et þridia, ef þu ert³ af gudi sendr til min.» Gamaliel mællti: «Þviat þu spurder, hvar helgir domar vorir væri, þa hyggdu at vandliga þeim lutum, er ek syni þer.» Lucianus svaradi: «Svo skal vera, drottinn.» Þa syndi
 30 Gamaliel honum þria gullkistla, en hinn fiorda silfrligan fullan ilmandi grasa. Þrir gullgir kistlar voru fullir af rosum, tveir höfdu hvitar rosor, en hinn þridi raudar sem blod, en hinn fiordi, sa er silfrligr var, var fullr af kroge ilmanda. En er Lucianus spurði, hvat þetta merkti, þa svaradi Gamaliel: «Þetta eru helgir
 35 domar vorer. Sa er raudar rosor⁴ hefir, þat er vor herra hinn helgi Stephanus, er hvilir til hægri handar i austratt fra haugs-
 dyrum, en annar kistill er Nichodemus, sa er hvilir i gegn dyrum; en hinn silfrligr kistill er Abibas son minn, er hreinlifr andadizt ok er af því syndr silfri biartare med godum ilm, en hann hvilir i

40 1 ydvar B. 2 alite B. 3 værer B. 4 rosir B.

enni somu steinþro sem ek.› Ok er Lucianus vaknadi, þa gerdi hann gudi þacker ok hellt fostunni til ens þridia fostudags. Þa vitradiz honum Gamaliel et þridia sinn reidr ok ogurligr ok mællti vit hann: «Fyrir hvi oræktir þu hingat til ath segia Joni byskupi þat, sem ek synda þer, hveria vörn muntu hafa a domsdeghi fyrir 5 [þessa orækt? Ser þu eigi, hversu mikit hallæri er um allan heim, ok ert þu þo orækinn? Fyrir hvi skilr þu eighe, ath margir eru þer betri menn i eydimörkum, ok lidum vær um þa ok villdum helldr þer vitrazt; af því villdum vær þik lata hingat fara af odrum bæ ok vera her kennimann, at vær vitrodumzt fyrir þik. 10 Af því ris þu upp ok far ok segh Joni byskupe, at hann luki upp grófum vorum ok giori oss bænarstad, at drottinn miskunni lyd sinum med voru arnadarordi.› Lucianus svaradi af hræzlu: «Eigi dvalda ek fyrir orækt, drottinn, helldr beid ek ennar þridiu tilkomu þinnar, ok nu skal ek fara a morgin ath segia byskupi 15 þat er þu bautt mer.› En er [Luciano þotti Gamaliel reidr standa fyrir 4 ser, þa dreymdi hann annan draum vit voknon sialfa, hann þottiz kominn i Jorsalaborg fyrir Jon byskup, ok sagdi honum drauminn. Honum þotti byskup svara ser: «Ef drottinn hefir þer vitrad þessa hluti a vorum dögum, enn kærsti vinr ok brodir, sem 20 þu segir, þa byriar mer ath hafa a brott or þinni landeign enn mikla olldung, þann er vel kann ardr at draga ok vagn, en lata þik ræda fyrir odrum þeim, sem eptir ero.› Þa þottiz Lucianus mæla: «Hvat stodar mer, ef ek hefi eigi þann aulldung, er fædiz ok styriz aull landeign min af?› Þa þotti honum byskup svara ser: 25 «Þessa kostar hæfir at se, enn kærsti brodir, þvíat vor borg hefir marga vagna, en til ens mikla vagns hófum vær eingan mikinn olldung, nema þann er þu segir i þinni landeign leynazt, ok at visu hæfir, at hann se helldr i enni agætuztu borg en i litlu þorpi, þvíat þer vinna þörf tveir enir minni at yrkia iord þins vagns.› 30 Þa vaknadi Lucianus ok gerdi gudi þackir, ok for þegar til Jorsalaborgar ok sagdi Joni byskupi alla hluti, þa er hann hafdi sed ok heyr, nema [oxadrauminn rifiadi 6 hann eigi, ok beid atkvæða byskups ok orða, þvíat hann skilde, at Stephanus var enn mikli olldung, en vagn eða kerror væri 7 helgar kirkjur, en Syon en 35 sætseta kirkia kallaz enn mikli vagn. Ok af því villdi hann eigi segia byskupi oxa [vitronina, at byskup hafdi valld til þess 8, hvert

1 [þetta orakalu(1) verk B. 2 med hræzlu mikilli B. 3 orækalu B.

4 [Lucianus sa Gamaliel reidan standa hia B. 5 saal B; þat A. 6 [oxa vitrunina sagde B. 7 voru B. 8 [drauminn, at hann hefde valld a því B. 40

heilagr domr Stephani skyldi fara. En er Jon byskup heyrdi þessa lute, þa felldi hann tær fyrir fagnadi ok mællti: «Lofadr se drottinn Jesus son guds lifanda! Ef gud vitrade þer þat, er þu heyrdir, brodir, þa byriar mer ath fara til ok færa þadan Stefanum
 5 frumvott Kristz, þann er fyrstr hade guds oröstu ok sa drottin standa a himnum i velldi sinu, ok syndiz biartr sem eingill æ þinghi fiolmenno. En þu, Lucianus brodir, skallt fara til stadar þess, er þer er vitrad, ok leita þeirra þar, ok seg mer, ef þu finnr þa.»
 Lucianus-svaradi: «Geck ek um akrinn, ok sa ek þar glögt haug
 10 smarra steina, ok ætla ek þa þar vera i högnum 1.» Byskup mællti: «Fardu ok graf hauginn, ok send diakn þinn eptir mer, ef þu finnr þa.»

11. Þa for Lucianus heim ok sendi ord ollum bæiarmönnum, at þeir risi upp snemma um morgininn ok græfi hauginn. En a
 15 þeiri somu nott vitradiz Gamaliel munki nockðorum einfoldum, þeim er Migecius het, med enu sama aliti ok buningi, sem hann vitradiz Luciano, ok mællti vit hann: «Far þu ok segh Luciano, at hann starfar at þarflausu i haugi þeim, þviat vær erum nu eigi þar, en þa vorum vær þar fyrst, er gratinn var daude vor at fornum
 20 sid, ok var þa orpinn haugr sa til vitnis; en nu leitid þer vor i landnordr þadan i þeim stad, er kallaz Debathalia a sylrendzsku, en þat kollum vær godra manna eign.» En er morgintidum var lokit ardegis, þa bioz Lucianus med lidi sinu at fara til haugsins at grafa. Þa mællto nockurir menn vit Lucianum: «Hlydit fyrst
 25 þvi, er Migecius munkr segir.» En er hann var þangath heimtr, þa spurdi Lucianus, hvat hann hafdi sed. Ok sagdi hann sigh sed hafa haug fornan i akri ok þriar gulligar reckior i hauginum, ok hvilldu tveir i einni reckiunne, annar gamall en annar unghr, en [einn hvilde² i hvorre hinna; ok mællti enn gamle madr vit
 30 Megecium: «Far þu ok seg Luciano, at vær erum drottmar þessa stadar. Ef hann vill finna enn mikla oc enn rettlata, þa hvilir hann austr fra mer.» En er Lucianus heyrdi þetta, þa dyrkadi hann gud, þviat fundinn var annar votttr vitranar heilagra manna. En er Lucianus fann ecki i haugi þeim, er þeir grofu enn fyrtra
 35 daginn, þa hurfu þeir til þess haugs, er munkinum var vitrad, ok grofu þar ok fundu steinþroar þær þriar; þar fundu þeir ok runar klappadar a steine 3, er svo mællto: Her hvilir Stephanus guds votttr ok Nichodemus, Gamaliel ok Abibas son hans. Þa sendi Lucianus diakn sinn at segia Joni byskupi, þar er hann var a kenniranna

funde i borg þeiri er Lidda heiter. Þadan hafði hann i for með ser tvo byskupa, þa er hvortveggi het Eleutherius, annar þeira or borg er heitir Jerico, en annar or Sebesteborg. En er þeir höfðu upp lokit steinpro Stephani, þa varð landskialpti mikill, ok þadan kom ilmr svo mikill ok dyrligr, at eingi madr hafði slíkan kendan, svo at allir hugduz vera i paradiso, þeir sem¹ þar voru vit staddir. En þar var mikill mannfíldi ok margir þeir, sem² siukir voru af ymissligum meinum; en a þeire somu stundu toku heilsu þeir menn ens atta tigar af ilm þessum, sumer toku syn blindir, hreinsuduz líkþrair, ærir vitkoduzt, sumum stöðvadizt blodras, sumum¹⁰ bættizt hófutverkia, en sumum innanmeina eda ridusotta. Þeir kystu² a helga domana ok biuggu um sidan. Þa færði Jon byskup, ok þeir er með honum voru, helgan dom Stephani með guds lofi i Jorsalaborg til hófutkirkiunnar Syon, þar er hann hafði erkidiagn vigðr verit af postolum guds. En Jon byskup gaf¹⁵ Luciano presti nockura luti af beinum hans ok þa adra helga doma, er þar funduzt með honum, af því at bein voru eptir, en allt höld af fallit ok ath dusti ordit. Þa voru adr þurkur miklar ok hallæri vida um heiminn; en aa þeiri stundo kom regn af himni, ok gaf gud gnogan avoxt ok ær a iórdina fyrir bænrir ens²⁰ helga Stephani. Helgir domarnir funduz ok voru færdir aa annan dag iola, þa er vær hölldum piningina³, en fimm nottum eptir Olafs messu hyggium vær, at hann væri pindr, þa er vær hölldum minning fundningar hans. En Lucianus ritade þessa frasogn ok sende presti þeim, er Avitus het, ok var prestr Augustini byskups.²⁵ En er Augustinus byskup spurdi þessi tidende, þa gaf hann mikinn kost til þess at næ helgum dome Stephani, ok veitti gud honum fysi hans⁴, en hann midlade vit marga kennimenn helgan dominn i sinni sýslu, ok urdu margar iarteignir at, hvervetna þar sem heilagur domrinn kom eda honum voro alltari vigð.

12. Alexander het öldungr einn i Jorsalaborg, sa er kirkiu let giöra enum helga Stephano af sinu fe sialfs a dogum Jons byskups. Ok þa er husit var algíort, bad hann byskup, at þangat skyldi færa helgan dom Stephani. Þat veitti byskup honum, ok var þangat færðr heilagur domrinn a manadi þeim, er December³⁵ heitir, ok níðr lagðr i kistu þeiri, er merkt var utan með ebreskum stöfum þeim, er skyrðu, hvers líkami þar var híðr. Fim vetrum sidar tok Alexander sott ok gerði þann maldaga um fe sitt, at kona hans, er Juliana het, skyldi hafa þríðung, en annan

1 er B. 2 saal. B; þustu A. 3 saal. B; piningvnni A. 4 sina B. 40

fátækir menn, ok enn þridia heilög kirkia, ok bad sidan Jon
 byskup, er þar var þa vit staddr, ath likama hans skyldi nidr
 setia hia likama ens sæla Stephani i kirkiu þeire, sem hann hafdi
 sialfr gera latid, sem fyrr var ritad. Litlu sidar andadiz Alex-
 5 ander, ok annan dag eptir andlat hans kom Jon byskup med fioda
 manna at setia nidr likama hans hia enum helga Stephano, sem
 hann hafdi bedit i sott sinni. Atta vetrum sidarr villdi Juliana
 fara af Jorsalalande til Miklagardz ok hafa med ser likama bonda
 sins; því villdi hon til Miklagardz¹, at fadir hennar lifdi ok var
 10 þar, ok hon var þar odalborin, ok af því odru, at hun villdi eigi
 giptaz, en henne var til þess miok bægð. Juliana geck a fund
 byskups þess, er þa var i Jorsolum, er Cirillus het, ok beiddi, at
 hun skyldi næ likama bonda sins; en byskup þordi þat eigi at
 veita, af því at hann kvedz eigi vita, hvors likami var eda ens
 15 sæla Stephani. Juliana vard daupr vit ord byskups ok for heim
 gratande, ok sidan sendi hon rit fodur sinum i Myklagard, at hann
 skyldi fara a keisara fund, þess er Constantinus het, ok beida
 þess, at [hann sendi bref sin ok innsigli Cirillo byskupi, at Juliana
 nædi sinu mali at hafa likama bonda sins ok giptaz² eigi, nema
 20 hon villdi. Fadir hennar feck af keisaranum, at hann sende rit
 Cirillo byskupi, at Juliana nædi því, er hun beiddiz. En er keis-
 arans bref kom til byskups, þa treystiz hann eigi i mot at mæla
 ordum hans. Sidan kallade byskup Julianam a sinn fund ok bad
 hana bua ferd sina en segia ser, þa er hun væri albuin. Hun
 25 bioz nu skyndiliga ok for sidan a fund byskups. A þeim apni
 enum sama for hun med herra byskupi, er hun hafdi komit til
 Stephanus kirkiu, ok tok þa synt at huma. En er til var leitad,
 þar er likamarnir³ voru nidr settir, funduz þar kistor tvær. Þa
 mællti byskup: «Eigi veit ek, hvar er kista [ens helga Stephani
 30 eda⁴ bonda þins, Juliana.» Hun svaradi: «Ek kenni kisto bonda
 mins, þa er ek let gera.» Byskup mællti: «Tak sialf, ef þu
 kennir.» Sidan tok Juliana i fadm ser kistu ens sæla Stephani
 ok sætladi kistu bonda sins, ok lagdi i bunar barar⁵, en bad byskup
 vel lifa ok i guds fridi, ok for sidan leid sina. Ok alla nottina
 35 þa heyrdi Juliana ok föruneysi hennar dyrligan lofsöng ok kendu
 sætan ilm. Ohreinir andar kollodu ok sogdu: «Vei verdi oss, því-
 at frumvottr guds Stephanus, sa er her ferr nu, berr oss med
 brennanda elldi.» Juliana sat i vagne, en þrælar hennar gengu

1 fara tilf. B. 2 [hun næde bonda sinum ok giptizt B. 3 likamirnar B.

42 4 [mgl. B. 5 baurar B.

fyrir börðnum með otta ok mællto: «Ætlar þu eigi, drotning, at vær hafim likama ens helga Stephani með oss, er fiolldi guds eingla syngr honum lofsöng, en dioflar veina ok þickiaz brenna af bænum hans.» Juliana felldi tær¹ ok mællti vit sina menn, at þeir skyllði eeki fra segia, hvat fyrir þa hefði borit i förinni. En ef þeir væri spurdir, hvers likama þeir bæri i börum, «þa segit þer, kvad hon, þar er likami bonda drottningar vorrar, [henni skulum vær flytia hann² i Miklagard.» Hvervitna þar sem þau komu, vurdu heilsugiafir vit siuka menn ok iarteignagerdir af arnan heilags Stephani. Þau komu i sæborg, þa er Askalena³ heitir, ok fundu þar buit skip til Miklagardz. Juliana bra styrimanne⁴ sa mal ok gaf honum fimtigi skillinga gulls ok mællti svo: «Ek hefi leynda luti þer at segia, en þu mæl eigi i moti: i minni for er likkista su, er þu skaltt virduliga flytia til Miklagardz með mer, ok muntu af almatkum gudi laun fyrir taka.» «Eigi mun ek⁵ i mot mæla þinum vilia eda ordum [segir hann³, þviat með þer er frumvottr guds Stephanus, ok augu min sa i dag dyrliga hluti um hann. Kom þu til skips, drotning, ok förum i guds krapti ok ens helga likama, þess er þu flytr.» Sidan letu þau ut i godum byr ok sigldu i mitt haf. Þa gerdi siavarstorm mikinn [ok af⁶ hreggi⁴, svo at menn þottuz at bana komnir. Þa stodu menn wpp ok dyrkudu helghan dominn með tarum. Hinn helgi Stephanus vitradiz þeim i því bili ok mællti: «Em ek her, hirdit eigi at hrædaz.» Ok þegar fell vedrit i logn, ok gerdiz kyrr siar, ok því næst skin biart; þau foru fyrir land framm, þar sem einn ríkr⁵ madr var fyrir. Þa gerdiz landskialpti mikill upp a landit, svo at fellu huss ok borgir⁵ i ríki höfðingians, medan skipit for þar fyrir. Dioflar kollodu a höfðingiann ok mællto: «Heyrdu, enn omilldazti höfðingi, hvi lætr þu eigi brenna skip þetta, sem her fer fyrir lande fram; þat velldr landskialfta ok undrum þeim, sem [verit⁶ hefir⁶.» Sidan er höfðinginn heyrdi þetta, sendir hann eptir þeim dromunda fimm at brenna skipit. Þeir sem a dromundonum voru, komuz nær at skipinu, en þa kom guds eingill a mot þeim fra skipi Stephani, sa er drekti ollum þessum lyd. Þa vard fagnadr mikill a skipi Stephani, þviat gud var með þeim. Sidan foru þau⁵ þria daga ok komo i Kallcedonem ok dvolduz þar .v. daga. Svo margir sem þar voru siukir menn, þa voru þangat færdir til græðingar, ok urdu allir heilir af arnadarorde heilags Stephani. Þar

¹ fyrir fagnadi tilf. B   ² [hann skulum ver færa B.   ³ [saal. B; Juliana A.   ⁴ [mgl. B.   ⁵ bæir B.   ⁶ [hier verda B.   40

kollodu odir menn, ath þar væri Stephanus kominn, «sa guds vottr er Gydingar gryttu, ok hann verdum vær at flyia, þviat hann brennir oss.» Þadan foru þau til borgar þeirar, er Josas heitir, þar vurdu kristnir menn fegnir ok runnu i mot þeim, en heidnir
 5 menn hryggvir. En þa komu þau til þeirar borgar, er Straturium heitir; þa gengu sögur fra um helgan dominn, ok drifu menn þusundum¹ til at sia krapt ens helga Stephani. Þessi tidendi fretti Eusebius byskup i Miklagardi, hann for þegar til fundar vit Constantinum keisara ok sagdi honum um helgan dominn Stephani.
 10 Keisarinn spyrr², hverr sa madr væri, er hann hefði þangat flutt or Jorsalaborgh. Þa leiddi byskup framm Julianam ok mælti: «Þesse kona flutti hingat helgan dominn.» Keisarinn mælti vit hana, ath hun skyldi satt segia, af hverium sokum hun hafði þat giort. Sidan rifiadi Juliana upp allann [atburdinn fyrir keisar-
 15 anum³, fyrst um kirkiugerd bonda sins, ok þat er Stephanus var þangat færdr, en þa um andlat Alexandri, ok þat er hann var grafinn hia Stephano, sem hann hafði bedit Jon byskup i sott sinni, þar næst inti hun til, at henni var bægt til at giptast, ok af því villdi hun til Miklagardz fara med likama bonda sins, en
 20 þat nadiz eigi, adr keisarans bref kom til, «þa for ek, sagdi Juliana, a nattarþeli med Cirillo byskupi, ok hugdumz ek taka wpp likama bonda mins, en ek tok helgan dom Stephani.» Þa syndi Juliana keisanum brefit med innsigli, ok hann kendi þat skiott. Juliana mælti þa: «Undir ydr er nu, herra, likamligh hefnd [þessa
 25 lutar⁴, en undir gudi andlig; en ef þer truit eigi sögu minni, þa sendit til ebreskan mann at lesa bref þat, sem fylgir kistunni ok ebreskum stöfum er ritad, ok ma sa þa seghia ydr sanna sögu.» Sidan sendi keisarinn ebreskan mann at [rada⁵ stafina⁶ med tveimr vitnismönnum. Þeir komu til skips, ok red hann þegar brefit ok
 30 mælti: «Mikils hattar syn se ek nu, af því at her er kominn Stephanus frumvottr guds.» Þa var þetta sagt keisanum af vitnisburdarmönnum. Hann vard feginn miok ok sendi þegar Eusebium byskup med fioda manna ok villdi lata bera helgan dominn i haull sina. Lydrinn for med brennondum kertum, en
 35 byskup bar kistuna af skipi ok lagdi i vagn ok let aka til hallarennar. Mular tolf voru fyrir vagninum. Guds einglar þyngdu helgan dominn, svo at mularnir komuz tregliga til þess stadar, er heitir Constancianes, ok eigi leingra. Þeir bordu þa mulana. Þa

¹ marger B.   ² saal. B; svaradi A.   ³ [atburd um, svo sem farit hafde B.   ⁴ [mgl. B.   ⁵ rettet; radina A.   ⁶ [lesa breft B.

tok einn þeira at guds vilia manz rödd ok mællti: «Hvi berit þer oss svo? I þessum stad byriar Stephano ath vera, ok af því þeyttit þer oss eigi meir.» Þá ottadiz byskup miok ok gerdi keisaranum ord, at þeir mattu eigi færa Stephanum leingra. Keisarinn [vard hryggr vid: ok sendi enn adra .xii. mula at draga vagninn. 5 Þeir voru enn stodvadir af guds eingli, svo ath þeir mattu vagninn hvergi hræra. Þá kallade allr lydr ok mællti: «Einn er almattigr gud, sa er giorir undarliga hluti fyrir frumvott sinn Stephanum, þann er pindr var fyrir guds nafni. Veittu oss, drottinn, hialp ok miskunn fyrir hans bænir.» Þá hof byskup kistona or 10 vagninum ok let þar sidan kirkiu gera at helgum dominum, svo at giör var æ fimm manudum. Þar urdu heilsugiafir ok hialpir yfir siukum monnnm æ þessum tidum i dyrd födur ok sonar ok heilags anda, honum se vegr ok dyrd um allar alldir veralda. Amen. 15

13. 2Þá er Preiectus byskup for med helgan dom Stefani hia vötnum þeim, er Tiburtine heita, med 3 miklu fiolmenne, þa var sionlaus kona nockur þangat leidd, ok bad hun ser miskunnar ok lagdi æ helgan dominn graus fögr, er hun hafdi i hendi. En er hun lagdi grösin vit augu ser, þa tok hun syn sina, ok for fyrir a 20 leid fagnande ok þurfti eigi sidan leiddoga.

Lucillus byskup or kastala þeim, er Sinecensis heitir, hafdi æxl mikit a hendi ser, þat er fyllti badar hendr læknis, þess er þat skyldi skera. En er hann tok vit helgum domi Stephani ok bar til kirkiu sinnar med fagnadi allz lyds, þa vard hann heill, ok 25 hvarf i brott æxlit.

Eukarius het prestr af Ispanialande, sa er [stein hafdi i hrærön(um)*, hann tok heilsu eptir langa sott af helgum domi Stephani, þeim er Possideus byskup sendi honum. En prestr sia tok sidan sott adra ok andadizt. Þá var klædi hans borit til alltaris Steph- 30 ani ok aptr þadan ok lagit yfir lik ens dauda prestz, ok reis hann þegar upp heill ok lifande.

Marcialis het hofdingi nockur heidiinn gamall at alldri, en hann atti dottur kristna ok mag, þann er nyliga hafdi skirn tekit. En er þau töldu tru fyrir honum siukum, þa stygdizt hann vit 35 þat ok rak þau fra ser med reidi. Þa foru þau til kirkiu ens helga Stephani ok badu leingi fyrir honum med tarum, at gud gæfi honum 5 fysi til rettrar truar. Sidan toku þau nockur fögr graus

1 [saal. B; mællti hryggr A. 2 Upphafi iarteignagerda Stephani Overskr. A.

3 tilf. B. 4 [steinn la i hrærum hans B. 5 heilsu sina ok tilf. B. 40

af altari Stephani ok lögdu undir höfud honum, þa er hann svaf um nött. En hann vaknadi fyrir dag ok sendi þegar menn eptir kennimonnum, ok er prestar komu þangat, þa sagdiz hann trua a Krist, ok var hann þegar skirðr ok mælti þetta eitt ord [þadan
5 fra, medan hann lifdi: «drottinn taktu anda minn», ok hafði hann þau ord i munni sem Stephanus, þa er hann var grioti bardr; en þat lystiz i því, at hann sneriz af bænum ok verdleikum heilags Stephani til rettrar truar. Þar fengu ok tveir fataekir menn heilsu, annar þar heradsmadr, en annar utlendr, þa er þeir höfdu heitit a
10 Stephanum. Fyrir enum utlenda manne var vitrad i draume, hvat innan borgarmadr gerdi, þa er hann var siukr, ok gerdi hann slíkt et sama ok vard heill.

A bæ þeim, er Audurus heitir, er kirkia heilags Stephani, ok þar er af helgum domi hans. Þat gerdiz þar, at yxn hliopu med
15 vagnhlassi a svein einn ungan, er lek ser a velli, ok lamdiz þegar ok do. En modir hans fann hann ok bar til kirkiu heilags Stephani med miklum harmi, ok tok hann þar bædi lif ok heilso.

Nunna nockur vard siuk, ok var kyrtill hennar þorinn til kirkiu heilags Stephani. En hun var öndut, adr kyrtillinn kom
20 aþr. En þo lögdu frændr hennar hann a likit, ok reis hun þegar heil upp.

Bassus het einn madr, er kom til kirkiu heilags Stephani med klædi dottur sinnar siukrar ok bad fyrir henne. Þa komu sveinar or husum hans ok sögdu meyna dauda. En vinir hans bonnudu
25 sveinunum at segia honum sialfum andlat hennar. En er hann kom ok lagde klædit a likit, þa reis hun þegar upp lifande.

Son bonda nockurs do, þess er Herenus het, ok var buit um lik hans med miklum hryggleika. Margir [vinir hans villdu hugga hann. Sidan mælti einn þeira: «Taki vidsmiðr or lioskeri
30 heilags Stephani ok ridi aa likit.» Svo var giort, ok lifnadi sveinninn.

Enn kom rikismadr nockur, sa er Eleusinus het, til kirkiu heilags Stephani med son sinn daudan ok bad fyrir honum leingi, ok lifnadi sveinninn.

35 Husfreyia nockur gömul var vanheil, svo at læknar mattu henne eigi bot vinna, en gydingr nockur taldi þat fyrir henne, at hun byndi i harþræði sinum undir falldinum fingrgull, þat sem steinn sa var i, er fundiz hafði i oxanyra, ok magnadr sidan med forneskiu. En hun giördi, sem gydingrinn mælti, ok for þo ath

40 1 [tilf. B. 2 Anductus B. 3 allr B. 4 [komu vinir hans at B.

sækia helgan dom Stephani. En er hun for leidar sinnar hia ^{aa} nockurri, þa ^{aa} hon fyrir fotum ser ^{aa} gotunni liggja fingrgullit þat sama, sem hun hafði knytt i harþræðinum. Þa undradi hun ok leitadi til harþræðarins ok fann hann heilan med ollum knutum. Þa grunadi hon ¹, ath gullit mundi brotit vera ok hafa svo af skridnat af þræðinum. En er þat var heillt ok usakat, þa hafði hon þessa iartein til vitnis heilsu sinnar, þeirar sem hun vænti af Stephano, ok kastadi gullinu ^{aa} ana, ok tok hun þa þegar heilsu, sem hun vænti, af hinum sæla Stephano. Hun feck sidan ² gíaf-ord i borg þeiri er heitir Kartago.

Tio syskin voru i borg þeire, er Cesaria ³ heitir, ok voru sveinar siau en þriar meyar, þau voru göfug ath kyni. En þau gerduz ohlydin modur sinni eptir dauda fedra ⁴ sins, ok kunni hon illa ohlydni þeira ok bólvadi þeim, ok toku þau oll viti a ser, svo at þau skelfdi rida med ogurligri sott. Þa skommoduz þau skialpta ¹⁵ sins ok sottar ok þordu eigi at vera i sinu heradi, ok dreifduz þau i ymsa stadi. Tvö syskin af þeim komu halfum manadi fyrir paska til [borgar Augustini ⁵ byskups. Sveinninn het Paulus, en mærin Palladia, ok gengu þau hvern dag i kirkiu ok báðu ser liknar af gudi ok heilsu i minning heilags Stephani. En er margr ²⁰ lydr var kominn til tida paskadag enn fyrsta, þa stod sveinninn Paulus ok studdizt vit korpili, þat er var fyrir alltare Stephani. En er minzt vardi, þa féll hann nidr, sem hann sofnadi, ok skalf þo eigi, sem hann var vanr, þa er hann svaf. Allir undrudu, þeir er hia voru, ok villdu sumir reisa hann upp, en sumir bonnudu ²⁵ þat. Þa reis sveinninn heill upp ok skalf eigi sidan, ok lofudu allir gud, þeir er hia voru, ok gerdiz romr mikill um kirkiuna. Hverr ath odrum villdi segia Augustino ⁶ byskupi þessi tidendi, ok þottizt hafa nyia sogu, þott adrir hefði adr sagth. En er tidum var lokit um daginn, þa for sveinninn til bordz med byskupi ok ³⁰ sagdi honum allan atburd meinsemdar syskina sinna. En enn þridia dag i paskum sagdi Augustinus ⁷ byskup alpydu atburd iarteignar þessarar, ok let hann standa syskin þessi bæði saman, þat er annat skalf af sott, en annat eigi, at þa mætti allir skilia, hvat gera skyldi, þat er at bidia, at gud gæfi þeim badum heilsu sina. En ³⁵ er Augustinus ⁷ byskup atti um þetta at tala fyrir alpydu, þa komu tidendi þau fyrir hann, at mærin Palladia hafði nidr fallit, svo sem sofnut væri, fyrir alltari heilags Stephani ok risit sidan heil

¹ hana B. ² gaufugt kvonfang ok ulf. B. ³ Cesarea B. ⁴ faudurs B.
⁵ [Eugenii B. ⁶ Eugenio B. ⁷ Eugenius B.

upp. Þá féldu allir tær fyrir fagnade, er hon hafði heilsu tekit sem brodir hennar, ok þöckudu þat gudi, er hun var heil ordin ok lik brodur sinum, su er litlu adr hafði honum olik verit, ok gerdu allir gudi þackir, þeim er stodade vilia þeira, fyrri en þeir helltu 5 bænum ut. Þessar iarteignir bera vitni tru drottins vars Jesu Cristi, fyrir þeiri enni somu tru tok Stephanus bana ok gerdi svo götu fyrir ollum pislarvottum Cristz, at hann tok fyrstr pisl fyrir guds nafni. Er þat ok því sannliga af honum sungit, at hann var fystr fundinn i heilagra manna tolo, ok honum i spor ganga allar 10 rettlatar salur. Nu svo sem hann launadi fyrstr sialfum guds syni sina pining ok dauda, er hann þoldi ollum oss til hialpar, svo se ok hinn sæli Stephanus at eilifu vorr tulkr ok formælandi til sættar vit þann sama vorn lausnara Jesum Cristum son lifanda guds, er med honum ok helgum anda lifir ok rikir einn gud i 15 algiorri þrenningu, honum se lof ok dyrd ok vegr um allar alldir verallda. Amen.

THEODORUS SAGA.

(*Cd. 235 folio*).

Maximianus ok Maximus heidner konungar sendu bod um oll herod rikis sins i mot krisnum monnum, at allir skylldu bergia af blotmat¹, ef þeir villdu lifa, en þa skyldi pina morgum pislum, er i gegn þessu mælltu. Aa þeire tid var heilagr Theodorus tekinn til riddarasyslu, ok margir adrir med honum. En er hann mællti þessu i gegn, þa var hann tekinn ok leiddr fyrir greifa, þann er Brinka het, i þeiri borg, er Amesia heitir, þar sem allir voru til blota neyddir. Þa mællti greifinn vid hann: «Fyrir hvi¹⁰ hlydir þu eigi bodordum konunga at blota godum odaudligum?» En heilagr Theodorus fullr af helgum anda svarar: «Þvi at ek em kristinn, ok er mer eigi lofat at blota rækium skurgodum, þvíat konungr minn er æ himne Jesus Krístr.» Greifinn mællti: «Taktu vapn þin, Theodore, ok riddarasyslu ok blota odaudligum¹⁵ godum, ok hlyd bodordum konunga.» Theodorus svarar: «Gudi einum þiona ek, ok ma ek aungum audrum þiona.» Greifinn mællti: «Eru þessir ok krisnir, er þer fylgia?» Hann svarar: «Þeir vita þat siolfir, hverium þeir þiona; en ek þiona drottni minum himnerskum konungi ok syne hans Jesu Kríste.» Þa²⁰ mællti rikismadr, sa er Possedonius het: «Segir þu, at gud eigi ser son?» Theodorus svarar: «Vist æ hann son, fyrir þann er(u) gervir allir hlutir.» Brinka mællti: «Hversu megum vær hann kenna?» Hann svarar: «Þat villda ek, at hann gefi ydr þa skilning, ath þer mettit kenna hann.» Possidonius mællti: «Þot vær²⁵ kendum, þa megum vær eigi fyrirlata god vor ok fylgia honum.» Guds madr svarar: «Latid þer ecki hepta ydr ath ganga ur myrkri til lioss ok fyrirlata skammæligt traust, þat sem þer hafit af kon-

¹ blodmat *Cd.*

ungum ydrum iardligum ok daudligum, en þer gangit til handa hinnerskum konungi ok odaudligum, at þer verdit guds riddarar sem ek.» Brinka mælti: «Gefum vær honum frest nockura daga, at hann hyggi at siolfum ser ok snuizt til þess, er honum gegnir.»
 5 En er honum voru frest gefin, þa var (hann) æ bænnum nott med degi.

2. Sidan for greifinn um borgina ok let taka alla krisna menn, ok setia let hann i myrkvastofur. En heilagr Theodorus kom til þeira ok taldi tru fyrir ok mælti: «Hirdit eigi, brédr, ath
 10 hrædast kvaler þer, er grimmir menn pina ydr til þess at neita hinneskum konungi drottni Jesu Kriste.» Ok er hann hafdi því-
 liet talad fyrir þeim, er i myrkvastofunni voru, þa for hann um
 nott til hofs Þors ok brendi hofit. En er hann var senn ath þessu
 verki, þa toko heidnir menn hann ok ferdu Publico iarlli ok
 15 mæltto: «Þessi styrialldarmadr kom fyrir skaummu i borg» vara,
 ok var hann til riddara tekinn, en nu brendi hann hof godanna.
 Af því tokum ver hann ok ferdum þer, at þu letir pina hann
 eptir logum vorum fyrir oskil sin, þau er hann gerdi godunum.»
 En er Publius heyrdi þetta, þa heimti hann til sin Brinkam»
 20 greifa ok mælti vid hann: «Gapt þu Theodoro frest til þess, at
 brendi hann hof goda varra?» Greifinn mælti ok svarar: «Ek
 bad hann opt, ok til þess gaf ek honum frest, at (hann) hygdi ath
 ser ok blota(di) godum odaudligum; en fyrir því ath hann gerdi
 þetta, þa hefndu honum þessi laga afbrigdi, eptir sem þer er veldi
 25 til gefit.» Þa baud iallinn, ath þangat skyldi leida Theodorum,
 ok mælti sidan vid hann: «Af hvi misgerdir þu vid god var ok
 brendir hof þeira, þar sem þu skyldir luta þeim ok brænna reyk-
 elsi fyrir þeim?» Theodorus svarar: «Eigi dyl ek þess, sem ek
 gerda, tre ok steina brenda ek; en eru god þin sva litil fyrir ser,
 30 at þeim ma granda eldr?» Þa reidizt Publius ok mælti vid hann:
 «Eigi þarf maurgum ordum vid þik at skipta, þvíat þer eru bunar
 pisler þær, sem þik munu neyda til at blota ok hlyda bodordum
 konunga.» Heilagr Theodorus svarar: «Eigi let ek at þer, ok eigi
 ugga ek pisli þínum, þott þer se grimligar. Gior þu þat, er þu
 35 vill, þvíat mik ladar dyrd rettlætis, ok treystumst ek þeiri von,
 er [drottinn minn + Jesus Kristr hefir mer heitid.» Domandinn mælti:
 «Blotaðu godum ok leys þik frá kvalum þeim, er þer eru ætladar.»
 Theodorus svarar: «Þer kvalar eru mer eigi ogrligar, er þu heitast
 vid mik. Drottinn minn Jesus Kristr, konungr minn, stendr

40 1 þeira tilf. Cd. 2 Grikam tilf. Cd. 3 treymstumst Cd. 4 [drottins mins Cd.

fyrir augliti mer, sa er mik¹ leysir fra þislum; en þu matt eigi siea(!) hann, þviat þu ser eigi hugakotz augum.» Þa let iallinn setia hann i myrkvastofu ok bannadi aullum at fera honum mat ok dryk, at hann syllti þar af hungri.

3. Þa somu nött vitradizt honum drottinn Jesus Kristr, enum 5 seþa Theodoro, ok mællti vid hann: «Vertu stadfastr, þionn minn, þviat ek man med þer vera; ei skalltu þiggia (m)at ne drykk at þessum maunnum, þviat æfvi² þin er ospillt æ himne.» Eptir þessi ord leid drottinn fra augliti hans til himins. Þa tok Theodororus ath fagna ok syngia lof gudi. En er þat heyrdu verdir 10 myrkvastofunnar, ok sa hana vandliga læsta, þa litu þeir inn um glug einn ok sa margan lyd skryddan [hvitum klednadi³, ok sungu þeir med Theodoro. Þa hreddizt(!) verdirnir ok foru at segia iarlinum, hvat þeir sa. Þa reis iarlinn upp skyndiliga ok rann til myrkvastofunnar ok sa, at henni var læst, hann heyrdi marga rodd 15 ok söng med Theodoro. Þa hugdi iarlinn, at krisnir menn mundu inni vera med hinum helga Theodoro, ok baud riddurum sinum at sla hring manna um stofuna ok vardveita, at eingir kæmizt æ brutt, þeir sem inni voru. Sidan lauc⁴ hann upp myrkvastofunni, ok gek inn ok fann aungan mann nema Theodorum sitia i stokki. 20 Þa lauk hann aftr stofunne i annat sinn ok for æ brutt med hræslu mikilli, ok sva allir þeir, er med honum voru. Þa let iarlinn færa honum braud ok vatn. En trur vattr guds lifdi vid tru sina ok tok eigi vid iardligri fedu, helldr mællti hann sva: «Drottinn minn Jesus Kristr fædir mik.» 25

4. Ath morne let Publius leida Theodorum fyrir domstol sinn ok mællti vid hann: «Hlyd mer, Theodore, ok blota godum vorum, ok man ek senda rit konungunum⁵, at þeir geri þik blotbyskup, ok mant þu þa taka veg mikinn af þeim.» Theodorus svarar: «Þott þu brennir likama minn i eldi eda hauggvir mik 30 med sverdi, medan ek ma mæla, þa skal ek eigi neita gudi.» Þa let iarlinn festa hann i tre ok slita hold af sidum hans med iarngreipum; en þeir skofo⁶ sva hold af beinum, ok ber voro rifin eptir. Þa saung heilagr Theodorus lof gudi ok mællti: «Lofa man ek drottin æ hverri tid, ok lof hans man savallt vera i munni 35 minum.» Iallinn undradizt stadfesti hans ok mællti vid hann: «Þu en undarligi madr! fyrir hvi skamadizt þu eigi at trua æ⁷ daudan mann, þann er Kristr er kalladr, ok sælia þik til dauda hans fyrir

¹ ser tilf. Cd. ² rettet, afælu Cd; vita tibi ab interitu aliena lat. ³ [hvitan klednad Cd. ⁴ laut Cd. ⁵ konunginum Cd. ⁶ skopo Cd. ⁷ at Cd. 40

nafn hans?» Theodorus svarar: «Sea skemd er yfir mer ok yfir aullum þeim, er hans nafn dyrka, drottins varss Jesus Kristz.» En er eingi fleckr var oskaddr æ likama hans, þa spurdi iallinn: «Hvart villt(u) blota eda vera meirr pindr?» Heilagr Theodorus svaradi med guds trausti ok mællti vid iarllinn: «Þu enn omilldasti diofuls son ok fullr allrar illsku ok makligr fianda syslu, fyrir hvi hredizt þu eigi gud þann, er þer gaf þetta velldi, ok aullum konungum ok hofdingium gefr riki æ iordu? En þu neydir mik til at fyrirlata gud lifanda ok trua æ steina andlausu.» Publius mællti: «Hvart villtu vera med oss eda Kristi þinum?» Guds vattr svaradi med fagnadi: «Med Kristi minum var ek, ok med honum em ek æ, ok man ek med honum vera.» Þa sa iallinn, at hann matti hann eigi yfirstiga af stadfesti med pislum, ok lauk domsordi æ ok mællti: «Þat demi ek, at þer brennit Theodorum i elldi, þviat hann hlydir eigi bodordum konunga ne velldi goda vorra, en hann truir æ Jesum Krist, þann er krosfestr var i velldi Pilati ialls, eptir því sem Gydingar segia.

5. Eptir þetta baro kveliarar vid saman ok slogu bal ok leiddu Theodorum til pislarstadar. En er elldr tok at brenna, þa lagdi guds vattr af ser kledi sin ok leysti af ser skoa. En er kveliarar villdu festa vid tre hann æ balinu, þa mællte hann: «Eigi þurfit þer þessa, þviat sa er mer gaf þolinmædi i pislum, sa man mer gefa enn at standast ellzpislir þessar skadalaust.» En þeir leysto hann eigi, helldr kaustudu þeir honum bundnum æ balit. En guds vattr gerdi krossmar(k) yfir ser bundnum med ordum, þviat hendr hans voru bundnar æ bak aptr, ok var hann leiddr til bana sva sëm einvala saudr af mikilli hiordu fyrirbuinn til guds hiardar ok fornar, ok sa upp til himins ok mællti: «Drottinn gud almattigr, fadir-gredara vars Jesu Kristz ok skapare allrar skepnu, þik lofa ek, þviat þu gerdir mik þessa dags makligan ok luctanda(!) med pislarvottum þinum i upprisu ok dyrd andar ok likama i odaud-leik heilags anda. Tak þu mik nu i dag þægja forn i augliti allz lydz! þu gerdir mik visan, at þu ert sanur gud, ok af þui bid ek þik fyrir drottin varn Jesum Kristum son þinn, at þu letr þer soma at kalla þa til þessa sigrs, er med mer eru taldir ok teknir.» Ok er hann hafdi þetta mællt, litadizt hann um ok sa riddara einn, þann er med honum hafdi verit tekinn til riddarasyslu, sa het Kleonicus, ok kalladi æ hann ok mællti: «Brodir Cleonice, skunt þu ok fylg mer, þviat ek bid þin. Vid fyll(g)dumz iafnan i

þessu brigðlega lífæ, ok eigi skulum við skiliazt í himnersku lífi.» En eftir þat hvarf Theodorus til bænar ok mælti: «Drottinn Jesus Kristr, gerdu mik makligan at stiga yfir þessa þraut! Þackir geri ek þér, ok lofa ek ok dyrka nafn þitt födur¹ ok sonar (ok) anda heilags um allar alldir.» En er hann hafði bæn lokit, þá tok eldrinn at kyndaz, ok er upp laust loganum, þá sa menn undarligan hlut, þeir sem hia voru, ok sogdu audrum sidan: logann gerdi æ þá leid af vindi umhverfiz líkama heilags Theodori sem vindblaest segl eda hvolf af lopthusi. En hann var eigi sem brunninn líkami helldr sem bakat braud. Guds vottr stod í midium¹⁰ loganum an allri kvöl, þviat heilagr andi kom yfir hann ok hlifði honum. En hann lofadi gud ok sendi aund sína til himins. Þá kom ilmr dyrligr ok raudd af himni yfir hann ok mælti: «Kom þu nu, vinr minn Theodore, ok gak inn í fagnad drottins þins, þviat þu endir truliga þraut þína.» Sidan sa margir, þeir er hia¹⁵ voru, himininn opinn fyrir honum yfir. En nockur gofug kona, su er het Eusebia, kom til ok tok líkama hans ok smurdi² með dyrligum smyrslum ok vafði í breinum duki ok grof í stad þeim, er kalladr er Encaita, ok þar let hun kirkíu gera í minningh heilags Theodori, ok verda þar margar iarteinir, hreinsast líkþrair,²⁰ en dioflar flydu frá odum monnum, ok blindir fá syn af hans arnan, til lofs ok dyrdar drottni vorum Jesu Kristo, þeim er með fedr ok helgum auda lifir ok rikir gud um allar alldir. Amen.

¹ födar *Cd.*   ² smyrði *Cd.*

THOMAS SAGA ERKIBYSKUPS.

Fragment.

(Cd. Holm. 2 folio).

- 1 ongum manne undarligt þikia, þott sva yrði, þviat gud villdi
5 þenna sinn astvin² dyrlig(r)a liflat hafa lata i þessum heimi. Sva
leysti gud Thomas at þvi sinni or likams haska ok hirti hann fra
heims gledi þeiri, er gud villdi eigi, at hann fylgdi leingr. Þa er
Thomas var tvitugr at alldri eda nöckuru meir, þa for hann til
erkibyskups i Kantarabyrgi, en sa het Þioballdus, er þa var.
10 Hann tok vel vid honum af vinattu þeiri, er byskup hafði vid
fedr hans. Thomas þockadiz vel erkibyskupi fyrir sakir atgervi
sinnar ok godrar atferdar. Hann gerði Thomas erkidiakn sinn ok
hafði hann med ser i godu yfirlæti allt til þess, unz Heinrikr vard
konungr yfir Einglandi ok Þioballdus vigdi hann til konungs.
15 Erkibyskup kom opt æ fund konungsins, fyrir þvi at vinatta var
god med þeim, ok hafði hann med ser avallt Thomas i för.
Konungrinn vard nu varr vid, at enn sæli Thomas var inn vitrazti
madr ok godgiarnari flestum monnum æ Einglandi, ok þvi bad
konungr, at erkibyskup skyldi lata fara göfugligan erkidiakn sinn
20 Thomas til hirdar med ser, «ok vil ek, sagði konungr, at bæði se
hann hirdprestr minn ok radunautr.» Þa for Thomas til hirdar
med Heinriki konungi, ok virdiz konunginum sva vel atferd Thomas,
at hann let hann vera fehirdi sinn ok rædizmann ok ser nagonglan
at ollum radum um sitt riki, ok eingi madr var sa i hird kon-
25 ungsins, er honum væri kærri en Thomas nema kona hans ok
börn. Konungrinn let i hans vardveizlu borgir ok kastala, byskups-

1 *Begyndelsen af Sagaen, formodentlig kun et Blad, mangler.* 2 leingra tilf. Cd., men Skrивeren har gennemstrøget Ordet som Tegn paa, at det skal gaa ud.

stola ok munklifi. Aull mal, þau er gerduzt innan hirdar eda i öðrum stöðum a landinu i hans ríki, sva ok iarldomar ok öll önnur mal, þau sem at kunni bera, þa redzt hann avallt um vid Thomas. Gull ok silfr hafdi hann ok i sinni vardveizlu ok allzkyns konungs gersimar, ok öll konungs fe matti hann ok hafa, slikt sem hann villdi, af konungs radi. En hann hæfði sva til, at eingi skyllði þat fregna, at hann hefði þar i meiri efni, en konungs vili væri til. Thomas hafði iafnan med ser mikinn fjölda manna bæði lærða ok olærða. Eingi höfðingi a Einglandi hafði betr buit lid sitt en Thomas. Sva ox metnadr hans, at hann hafði hvern mann ser at felaga eda at þionustumanni. Þeir menn, er fyrir konungs reidi urdu, sottu hans fund, því at hann matti fyrir öllum frida eda aleidis færa vid konung; ok sva gerði hann godan mann (eigi) at minna, at fatækr væri, ne illan at meira, at audigr væri. Hann gaf storar gíafir leyniliga fatækum monnum ok lærðum monnum, ok þeim er i myrkvastofum voru eda i annarskyn meinum, en iðrlum eda öðrum agiætum monnum valdi hann gripi eda gersimar oleyniliga. Fatækir menn unnu honum fyrir miskunnsemi hans. En hinir sætu höfðingiar virdu hann sem iafningia sina ok ottuðuz hann sem yfirmenn sina. Huggaði hann fatæka, en hirti [audga menn] af ra[di ok ríki] því, er hann hafði af konunginum. Allir hinir rikustu menn redu ser til vinattu vid Thomas, þvíat eingi þottiz i þann tid hafa mega ovinattu vid Thomas.

Þat er sagt, at sæll Thomas tok at leggja allan hug a al-mattkan gud ok a himneskan fognut h . . . . . vakti miög a bænum. En . . . . . ok dyrligu lifi. Þat fann . . . . . þeckinn at dyrligr hirdprestr . . . . . lifi. Þvi virði konungrinn hann öllum monnum fr[amar] . . . . . gi hann red öllu því, er hann villdi rada . . . . . dit. Thomas var helldr har medalmadr at vexti . . . . . kurteis, svartr a harslit, helldr lang[nefiadr ok rettleitr], skyrmeilltr ok hvellmeilltr ok blidr i mali ok [stamr littad] stundum, ok mællti hann brosandí [nockut, en] hvarki fylgdi [hans mali] hlatr ne stemi sva, at til lastar þotti, helldr þotti [þat vera] med blidleik ok þockamoti. Sæll Thomas var röskr i soknum, sem sagt er frá hinum helga Sebastiano, trur i heitum, forsiáll i radum, agiætligr i ollu, siðpruðr i buningi, þa er hann fylgdi konungi, þo bar hugþryði hans meir af öllum monnum i hveriu godu radi, ok þott nó[ekura tíma] syndiz hann drambsmadr i sinni

prydi líkamlígrí, þá var hann ollum framár í dyrlígun hugrenning-
 um ok lítillatr í guds augliti. Hveria nött vakti hann leingi á
 bænum, stundum í reekiu sinni, en stundum í kirkíu uti. Þat
 kom fram um hans rad, sem David sagdi í salltara fra sinu at-
 hæfi: hveria nött mun ek þva kinnr minar ok klædi reekíu minnar
 í tarum minum, segir sæll David spamadr. Þa gerdiz atburdr sa
 a Einglandi, at Þíodbaldus erkibyskup andadizt í Kantarabyrgi, ok
 var þa byskupstollinn hófðingialaus. En í þenna tíma var Heinríkr
 konungr fyrir sunnan sæ í Normandi, þa er hann fra andlat erki-
 byskups. Ok fyrir því at naudsyn krafði at velia annan erkibyskup
 þegar í stad þessa, þann er styrði guds cristni æ Einglandi, þa
 sendir konungrinn bref sín ok innzsigli með þeim ordum, at erki-
 byskupar ok lydbyskupar ok abotar ok allir enir merkiligustu
 menn skyldi saman safnazt at velia annan hófðingia til stols þess,
 er Þíodbaldus var fra fallinn, ok sagdi konungrinn sinn vilia, at
 honum syndiz sva, at Thomas væri til byskups kosinn¹, ok kvad
 hann vel verðan vera þeirar tignar fyrir vitrleíks sakir ok god-
 vilia ok allra hluta annarra. En þa er enir [æztu landz]hófðingiar
 spurdu þessi ord konungs, þa var settr fundr mikill ok fíðlennr
 lærðra manna í Lundunaborg, ok komu þar erkibyskupar ok lydbyskupar
 (ok) abotar, eptir því sem konungr sendi ord til, ok gerdu
 at dæmum godra manna ok báðu gud senda þeim þann hófðingia
 at styra guds cristni, er honum vær(i) sæmilígr en . . . . . En
 fyrir því at miog margir voru í . . . til, þa urðu eigi allir æ eitt
 settir, sumir villdu kiosa Thomas, en sumir mælltu í moti því ok
 sögðu hann eigi fallinn til þeirar [tignar]. Þa mællti Gunzsilinus
 Lunduna byskup, at þeir skyldu leggja frest æ mal þessi, meðan
 þeir sendi menn til konungs með ritum at vita skýrt konungs
 vilia. Þa svaradi honum Hilarius byskup af Císestarę: «Þetta
 mal, qvad hann, mun eigi sva níðr falla, nema er hafit önnur
 tíðindi af konunginum, en vær hófum.» Þa mællti abotenn af
 Vestmusteri: «Vel væri munkum sia fallinn til þess stadar, er
 þeir væri, at hann mætti gefa god dæmi þeim, sva sem gerði hinn
 heilagi Augustinus, er var í kanoka lífi.» Þa mællti enn Hilarius
 byskup: «Hvat manna sem hann er adr, meir vígðr eðr míðr, þa
 ma þó godr vera ok síðsamr an yðvarn buning.» Þa mællti byskup
 af Víncestari: «Werum sva til þessa² fundar komnir, at þat
 hæfir, at hverr segi sinn vilia ok slígt sem þíkir, en síðan hófum
 þat af, sem oss synizt öllum vænazt. Mun ek því eigi leynd fyrir

mina hönd, at mer þikir Thomas allvel til byskups fallinn, ok eigi lit ek þa hluti i hans fari, er fyrir því megi standa. Nu ef þer vilit því iata, þa eggja ek þess, at hann se til byskups valinn.» Margar voru vidrædur þeira at þeim fundi ok miklar þrætur, ok mundo þo meiri kappmæli æ vera, ef þeir þyrði a mot at mæla konungs ordsendingu, ok vard þat at lokum, at allir iatudu Thomasi til erkibyskups nafns ok sendu eptir honum ok letu hann koma a þann lærðra manna fund.

En þegar er Thomas kom, þa mælti Heinrikr byskup af Vincestari vid Thomas: «Winr, qvad hann, gud hefir þik valdan, ok vær vid hans vilia, vorn yfirmann til stiornar heilagrar kristni æ aullu Einglandi ok til forrads enu æzta byskupsriki i Kantarabyrgi, ok vera vigdr til byskups til vegs ok dyrdar heilagri þrenningu ok upphalldz almenniligri kristni.» En er Thomas heyrði ætlun þeira, þa komz hann vid ok felldi tær ok mælti sva: «Er vilid mer fyrirkoma ok binda mer þa byrði, er ek fa eigi borid. En ek em æ alla vega omakligr þeirar tignar, þviat ek hefi i ollum hlutum til saka gert ok til seekta vid almattkan gud ok helga kirkiu.» Ok færðizt hann undan æ alla vega, sem hann matti, at taka vid byskups tign. Þa mælti Heinrikr byskup: «Sonr, qvad hann, lattu þik eigi þetta bryggva, þat sem þu hefir hingat til misgert vid gud, þa muntu nu allt bæta. Giordu sem Pall postoli, er fyst heriadi a helga kristni ok hennar vini, en sidan þoldi hann dauda fyrir astar sakir vid gud til vegs ok dyrdar en ser til miskunnar.» Þa svaradi Thomas litillatliga: «Med því at gud hafi þat fyrirætlat, ok þat er ydvar vili, þa iati ek því ok þo ræddr.» Þa hofu þeir upp tedeum ok lofudu gud af öllum hug ok sungu fagra lofsöngva. Eptir þetta foru þeir til Kantarabyrgis, en Thomas for til Merentoniam. Þar skipti hann bæði hugskoti sinu ok klædabunadi ok tok kanokaklædnad til raunar i stad silkiklæda ok gudvefiar, ok slopp hvitan ok svarta skickiu. En sidan er hann kom til Kantarabyrgis, þa gerðu lærdir menn processionem i moti honum ok fögnudu honum dyrliga. Si(dan) vigdi Heinrikr byskup Thomas til prez, ok tok hann þa vid fingrulli því, er erkibyskup hafdi att, ok forrædi stadarins. En þa þegar er sia sæll guds pislarvottr var heima at stadinum, þa var hann þo allr annar madr at mörgu athæfi sinu: hann vackti um nætr æ bænum, ok hann sa opt æ helgar bækr, ok hann fastadi miog ok gaf mart fatekum monnum, hann bodadi agætliga guds eyrindi. Sidan var enn sæli Thomas vigdr til byskups. En bratt

eptir þat bio hann för sina til pafa fundar, ok tok þa pallium af honum ok tign þa alla, er erkibyskupsdæmi fylgdi, ok var þa legatus settr yfir öllu Einglandi af pafans hendi. Þa for hann heim til stols sins ok styrdi tign sinni med mikilli milldi ok marg-
 5 faldri giæzku vid alþýdu. Thomas erkibyskup eignadi ser forrad a öllum kirkium ok kennimanna vistum i sinni syslu. Hann er ríkr vid usidamenn bædi lærda ok olærda, miuklyndr var hann vid alla sidlata menn. Heinrikr konungr var bædi vitr madr ok ríkr, hann hafdi vida radit fyrir kirkiufiam ok fyrir kennimanna vist-
 10 um, adr Thomas væri erkibyskup. Þa gerdiz med öðru moti, ok urdu þa (konungi) eingi forrad a þeim hlutum, er erkibyskupi þotti til sin koma fyrir at rada. Heinrikr konungr atti son þann er Heinrekr het, hann var þa fulltídi madr at alldri; þess beiddi konungrinn þa, at Thomas skyldi vigia enn unga Heinrik til
 15 konungs. Hann lezt eigi mundu vigia hann til konungs at honum lifanda, «fyrir því, sagdi hann, at eigi eigu .ij. konungar senn at vera yfir einu landi.»

I þeiri borg, er i Jork heitir a Einglandi, var sa erkibyskup, er Jokell het, annar byskup er nefndr Gillibiarkr, þeir voru badir
 10 motgongumenn Thomasi byskupi; þat kom til þess, at hann vandadi um sidu þeira ok bodord; þeir baru rog saman a milli konungsins ok Thomas byskups. Þat var leingi torvellt at koma osætt þeira i millum, þvíat konungrinn var vitr madr, ok hugr hans var leingi stadfastr a ast vid Thomas byskup. Þat vissu
 15 þeir byskuparner, at Thomas villdi eigi vigia enn unga Heinrik til konungs, þeir budu at vigia hann til konungs, ef konungrinn villdi, ok þat þa hann ok at þeim. En þa er Thomas erkibyskup vissi þessa motgerd þeira vid gud almattkan ok vid sik, þa sendi hann rit pafanum ok sagdi honum til slikra vandræda. En þafinn
 20 setti þa bada byskupana i bann ok sva son konungs, ok enn neckveria kennimenn adra osidlata. En þa er þeir vissu þessa sina svivirding, þa spurdu þeir konung, nær hann mundi þenna o . . .

þa mællti prestr enn, at eigi þyrfti at dvelia at iarda hann, «nu
 25 hafa lidit .iii. nætr, sagdi hann, þadan fra, er hann andadiz.» Bondinn svaradi: «Ollungis eigi mun sonr minn enn vera grafinn, fyrir því at sva bydr mer i skap, sem sæll Thomas muni eigi vilia, at ek missi enn sonar mins; færi mer, qvad hann, vatn drottins mins, ok mun ek hella i munn syni minum.» Þa tok hann vid

vatninu ok hellti i munn enum andada. En þegar er vatnit kom innan tanna sveininum, þá varð þegar roðmi i kinnum hans, ok því næst skaut hann upp öndu ok mællti: «Wer þu gladr, fadir minn ok sva moder min, þviat sæll Thomas sendi mik aprt til unads yckr.» Þau urdu fegin ok lofudu gud almattkan ok enn sæla Thomas erkibyskup fyrir sina milldi.

Þat er sagt, at .v. sinnum hafi brugdit vatn hins helga Thomas bæði ödli sinu ok lit: fíorum sinnum hefir þat synz sem blod, en eitt sinn sem miolk. Fíorum sinnum hefir lios komit af himne hatidardag Thomas i Kantarabyrgi, ok hafa kerti kve(yk)z i kirk-¹⁰ iunne yfir hans helgum domi honum til dyrdar ok lofs med almattkum gudi. Nu ma sia um þenna enn sæla guds píslarvott Thomas erkibyskup, at honum eru öngvir hlutir omattugir, þar sem hann hefir reista menn af dauda, rekit diöfla fra odum monnum, gefit sion blindum, heyrn daufum, hölltum gongu, hreinsada líkþra, ok¹⁵ nu fær eingi mannz tunga talt ne hugr sætlat hans iarteignir, sva margar agætligar sem eru. Bidium nu þa ok þenna enn dyrliga guds astvin, at hann arni oss fridar ok farsældar i heime þessum, ars ok audræda, yndis gods ok sva nöckvi langs lífs, sem hann ser, at hveriu voru gegni bezt; en ad lídnum lífs stundum leidi²⁰ oss sia enn dyrligi astvinr guds ok vorr birdir fyrir kne almattkum gudi a domsdegi, ok vær megim þa niota med honum himinríkis fagnada med almattkum gudi drottni vorum Jesu Kristo, þeim er med fedr ok med helgu(m) anda lifir ok rikir einn gud um allar alldir allda. Amen.

VINCENCIUS SAGA.

(*Cd. Holm. 2 folio.*)

Her hefr upp sögu hins helga Vincencij diakna.

Dacianus heidinn iarll a Spanialandi tok veldi af heidnum
5 konungum at pina kristna menn, sa er fyrr var olmr vid hiörd
guds, en hann mætti bita. En a mot illzku hans gengu fyrstir
þeir Valerius byskup ok Vincencius diakn hans, ok trudu sig því
sælli ok dyrligri verda mundo fyrir gudi, sem þeir yrði skiotare
at stiga yfir ognir heidinna manna med þolinmædi. En er Dacianus
10 ~~sa~~, at þeir voru stadfastir i tru Kristz, þa gerdi hann þeim þat
pislar upphaf, at hann let þa draga langa leid borga i millum, ok
voru þeir settir i myrkvastofu um nætr, at þa kveldi bædi erfidi
leidarinnar ok matleysi ok iarnrekendr, er þeir baro ~~sa~~ halsi ok
hondum ok fotum. En er hann hugdi, at þeir mundi mæddir vera
15 af mikilleik pislar; þæ ugdi hann, at þeir mundi fyrr deyja, en
hann mætti yfir ollum grimleik sinum lysa vit þa, ok let hann þa
leida or myrkvastofu, þviat hann villdi eigi, at þeir dæi, adr þeir
væri meir pindir. En er þeir voru leiddir i augsyn honum, þa
undradiz hann, er hann sa þa heila ok hressa at likam ok stad-
20 fasta i hug, ok reiddizt vardhalldzmonnum ok mællti vit þa:
«Til hvers gafu þer þessum monnum gnott bædi atz ok dryckiu?»
Iarlinn undradiz ok matti eigi skilia fyrir hardbrysti sinnar sakir,
hvi þeir voru styrktir, er gud fædd(i) med sinni miskunn, ok
reiddiz hann, er hann sa þræ sitt eigi mundu fra(m) komaz vit
25 þa, er hann reyndi, at styrktir voru bædi ath ond ok likama. En
þott hann hefði þegar skemd i hiarta, þa syndi hann þo dyrd i yfir-
liti ok mællti vit þa, svá sem þeir mætti hrædaz: «Hvi giordir
þu Valerius i gegn hofdingium, þar sem þu hefir tignarnafn.» En

af því kvaddi hann fyrri enn ædra, at hann hugdi sér auðvellt mundu at tæla adra, ef hann mætti tæla enn ætsta. En gud let hann helldr verða yfirstiginn af þeim, er minni vigdzlu hafði, at hann mætti skilia, hversu fjarri honum mundi fara at stiga yfir hinn ædra, þar sem hann var sigradr af hinum minna. En er Valerius byskup svaradi hofsamliga dramblatum iarlli ok talde fyrir honum retta tru, þa mælti Vincencius fullr ens helga anda vit fostra sinn: «Til hvers hvíslar þu vit dramblatan mann hofsamliga, æp þu helldr a hundinn, er hann geyr.»

2. 1 Þa reiddiz Dacianus ok mælti vit þræla sína: «Leidit brott Valerium byskup, en takit Vincencium ok leidit til písla, þann er fyrstr þordi at mæla vit oss illt, ok fyrir þær saker festid þer hann i stagl ok þenit allan likam hans.» En er hann var upphafdr ok þandr i stagli, þa mælti Dacianus vit hann: «Hvar sér þu nu komit vesaligum likam þínum, Vincencius?» En hann svaradi: «Nu em ek hafdr yfir werolldina, af því fyrirlit ek höfðingia þína, þa er traust hafa i þessa heims welldi.» «Eingin písl, kvad Dacianus, skal lida um likam þínn.» Vincencius svaradi: «Þess æskta 2 ek avallt, ok ek em einskis íafnfuss, en þu einn ert sa, er mer vilir þat veita.» Þa voru borin at honum brennandi log, ok var holld slitit af honum med iarngreipum. Þa mælti Vincencius: «Þetta er allt dyrd nafn(s) Kristz; því meiri dyrd veitir þu mer, sem ek stig yfir fleiri kvalir þínar; buenn er Kriz þrell til allra písla, ath þu kvelizt því sarligar i hugskoti, þa er þu lætr mik pína ath likam.» Þa tok Dacianus ath ædazt ok barde stongum edr vondum riddara sína, ok þa er fiandinn reiddiz i mot Kristz riddara, tok hann meir ath kvelia sína menn, þa er hann hafði velldi yfir. Þa mælti heilagr Vincencius vit iarllinn: «Hvat er nu, Daciane, ef þu skilr nafn Kristz ok krapt hans, þa er nu þegar framkomin hefnd mín yfir þik ok yfir riddara þína.» 3 Þa tok Dacianus at grenia ok gnista tönnum fyrir reidi, at su illzka, er guds vin píndi, syndi, at þeim var werra er píndi, en hinum er píndr war. Allir kveliarar mædduz, svo ath þeim löfdu hendr um sidur, ok bliknudu andlit þeira, ok runnu sveitalækir af þeim, ok þefodu, svo ath þeir drogu nær einsvegar önd, at þeir reyndi sig meir kvalda þa þegar en guds win. Dacianus bliknadi i andliti af reidi sinni, ok foru ymsir litir i hann sem æran mann, ok kalladi a þíona sína: «Hvar er nu mattr ydvar, þer fyrirforut mordingium ok glotudut gallDRAMONNUM ok stigut yfir hordoms-

1 Fra iarlli ok kveliorum *Overskr.* 2 æsksta *Cd.*

menn ok þiofa, en þer megit nu eigi einn mann neyda til þess, at hann þegi yfir skemd worri.» Þa mællti hann vit Vincencium: «Neitadu þik kristinn vera, ok neita Krist gud vera, ok far i brott omeiddr.» Þa brosti Wincencius ok svaradi honum: «Kristi iati
 5 ek gudi minum drottne; en þu beidir mik, ath ek neita sönnu; lög bida at kvelia lygimenn, því er synt, attu giorir i mot lögum hofdingia þinna, þviat þeir budu þer at kvelia þa, er neita sonnu. Kristinn segi ek mik vera, en þu beidir mik, at ek mæla þat, er ongu gegnir; en er þu matt eigi rada, hvat ek skal mæla, þa kvelz
 10 þu i hugskoti, er ek vil eigi liuga.» Þa mællti Dacianus, ath endrnyia skyldi kvalernar; ok komu omodir kveliarar ok slito holld af honum med iarngreipum, ok foru um allt hörund hans bæði um bak ok briost ok sidur ok kvid. En er blod flaut um alla limo hans, ok skinu beinin ber vit i mörgum stodum, þa leit-
 15 adi Dacianus rads, hversu hann mætti fara ondu hans, þa er hann sa ecki oslitid æ likam hans, ok sia matti idrin inn i bukin.

3. Iarlinn harmadi sigh yfirstiginn i pislum ok mællti: «Miskunna þer, Vincenci, ok glata eigi bloma æsku þinnar. Eir þu sialfum þer, ath eigi glatir þu lifi þínu.» Heilagr Vincencius
 20 svaradi med stadfesti: «Þu ert smidr illzku ok finnandi slægdar, radandi rangra teyginga. Hvat mun þat, er eigi þorir þu at gera i gegn mer, er þu þorir at freista drottins mins; se ek fysi þina, lit ek grimleik rads þins; leiti þeir miskunnar þinnar, er neita miskunn.» Kristz, ok hræðiz þeir þina reidi, er eigi hræðaz guds
 25 reidi. Þat er helldr vësold en miskunn, er þu kallar milldi; af því halltu reidi þinni, sem þu hoft, ok sæfaz eigi, ok drag enga kvöl undan, þa er þu matt hugsa, at þu vitir þik i ollu yfirstiginn, því er þu giorir, þa er þu ser ecki eptir vera þat, er þu megir giðra.» «Kvelit þer þenna þriot, kvad Dacianus, ollum pislum
 30 þeim, sem þer erut vanir at kvelia þiofa eda mordingia, ok se allir limir hans i pislum, medan ond er i likama hans, at ek verda eigi yfirstiginn, medan hann lifir.» Enn sæli Wincencius svaradi med hreinum hug ohræddr ok med blidligu andliti: «Ognir þinar eru mer skemt看, ok dyrd min eru pislir þinar; þa er þu þickizt
 35 reidazt, miskunnar þu.» Þa var elldr giðrr ok iarnslar lagdar i elldinn ok gervar gloandi, ok var sa stadr ætladr Vincencio til pislar. En er hann var or stagli tekinn, þa for hann rennandi til elldzins ok fyrirleit gloandi iarnslar svo sem rennanda vatn or brunni, ok syndi eigi hræzlupocka i ordum ne yfirliti. Stadfastr

var hann i tru ok fyrirleit kvaler svo sem blida hluti, ok syndi ollum, ath Kristr var með honum, sa er eigi verdr yfirstiginn. Kvaldr var hann ok bardr, elldi brendr ok iarnum skorinn. sallti ok glodum iosu þeir i opin sær um alla limo hans, ok var þa eigi holldit eitt pint, er sallt ok eimyria¹ fellu a idrin.

4. Ða sogdu kveliarar Daciano, at allar kvalir voru frammi hafdar, en Wincencius var því þarri, sem hann var meir pindr, ok iatte Kristi framar en fyrir öndverdu. Dacianus svaradi: «Yfirstigumz vær af Wincencio; en ef þriotzka hans ma eigi yfirstigaz, þa skal oss þat til likna, ath hann se alldregi kvalalauss, meðan 10 hann er iendr. Sidan let iarllinn byrgia hann i enum myrkvastza stad, þeim er hvossu grioti var allr innan þildr, at hann særdiz því meir af griotino, sem hann villdi ser helldr vikia til hæginda. En þo let hann fyrr þenia hann milli tria tveggia, ath oll sar hans opnadiz, adr honum væri kastad a hvassa griotit. Sidan var hann 15 þar byrgdr, svo at hann matti ecki sia ok einskis manz mali næ ok enga fæzlu hafa. En iarllinn mællti vit vardhalldzmenn, at þeir segdi, ef hann andadiz. En aa ondverdri nott þa er vardhalldzmenn voro nysofnadir, þa sneruz þeir lutir i dyrd, er Dacianus hafði ætlat til pislá Vincencio ok bana. Ðauk ok hræðilig 20 myrkvastofa tok himneskt lios, ok brunnu kerte solo biartare, einglar guds veittu honum hægja rekiu, ok song hann með þeim lof gudi með fagnadi. Allir þeir, er bryggvir urdu vit pisl hans, glodduzt, er þeir sa ok heyrdur dyrd hans. En er vardhalldzmenn voknodu ok sa ok heyrdur þa luti, sem gerduzt, þa hrædduz þeir 25 ok ætludu, at menn hefði til komit at leysa þann, er þeim var bodit ath vardveita. Þa kalladi guds vottr ok mællti, ath þeir skyldi eigi hrædazt, «ok mun ek, kvad hann, eigi flyia dyrd mina; litit þer hingat, ef þer megit, ok siait huggan þræls guds, þa sem einglar guds veita mer; siait þer nu lios, þar sem þer gerduzt 30 myrkt, heyrit þer nu þann gladan syngja lof gudi, sem þer hugduzt, at undan mundi flyia; losnod ero bönd min ok groin oll sar min, ok ollum er mer hægt. Undriz þer helldr en þer hræðiz, ok fagnit því, er iatare ens sanna guds hefir avallt sigr. Farit þer ok segit Daciano, hveria dyrd guds vottr hefir. Leiti diofullinn nockurra 35 bragda, ef hann ma; því meiri dyrd veitir hann önd minni, sem hann færir meiri pislir ath likamanum, þvíat gudligt lios vitradiz mer, þa er mannligt lios var fra mer tekit, ok var mer gefin eingla huggan, þa er mannligh huggan var brött tekin.»

5. 'En er Dacianus fra þessi tidendi, þa varð hann fólr sem nær, ok þóttiz kenna æ sér allra písla þeira, er hann hafði guds þræl pína látit, ok varð hann þa naúdígr satt ath segja, þvíað hans illzka píndi hann til sannrar sögu, þa er hann mællti þetta: «Hvat meguð vær nú framár gíora víð þenna mann, er² vær erum yfir-stígníur í ollu því, sem vær gíðrum. Færit þér hann nú til hægrar reckiú ok lati af at pína hann, þvíað ek víl eígi gíora dírd hans meíri, ef hann deyr í píslum.» Þa báro þeir hann gladír a ðxlum sér til hægrar reckiú, er aðr hófðu at písl hans verít, ok reyndiz hann at sönnu guds vínr, er hann náði píonostu úvína sínna. En þegar er hann var lagðr í reckiúna, þa andaðiz hann ok bárá með sér eílfan sígr píslar. En af því lét Krístr hann þegar andázt, ath eígi þættiz Dacianus hann háfa varðveittan af sínni mískunn. En er Daciano var sagt andlát hans, þa skammadízt hann ok mællti: «Ef ek mátta eígi stíga yfir hann lífanda, þa skal ek þó pína hann daúdan, ath ek mega véga sígr a þeim daúðum, er ek mátta eígi a kvíkum. Kásti honum a víðan vóll, þar sem eíngín stáandi fyrr, ath líkami hans verði etínn af dírum ok fuglum, at eígi grafi krístíur menn líkam hans ok kalle hann helgan.» En guds gæzla varðveítti þann, er menn vílðu eígi mískunn véita, þvíað vargr ok hrafn varðveíttu marga dága líkam hans, svo at eígi þórdú dír né fuglar æ at falla. Þa endrnyíodúzt spamanz íarteíníur yfir guds þræli svo sem ath guds fórradí. Dacianus hráeddiz, er hann héyrði þetta sagt ok mællti: «Eígi meguð vær stíga yfir þenna mann daúdan helldr en kvíkan, ok verðr hann því dírlygrí, sem ek léita meír ath pína hann. En ef íðrd ma eígi fyrírfara honum, þa taki síavar díup víð honum, ok leyni síarenn sígrí hans, ath eígi skammímízt vær ok verðím at fyrírsíon af ollum monnum at verða yfírstígníur af daúðum manni. Kaste þér líkam hans í kístu gríotz fulla, ok færit hann langt frá landí ok sóckvíð honum þar í sía, ath skrímsl sævaríns fyrírfarí honum, ef landkykvéndín vílía eígi þíggja hann.» Þar sóktu þeir níðr í mídíu háfi líkam éns heílaga Víncencíj, ok fara aþr gladír ok sögðu Daciano með fagnadí, ath Víncencíus var brótt færðr or auglíti manna. En gúð stýrði skíotara líkama Víncencíj til landz en þeir skípí síno, ok var hann fyrr til landz kómínn, en þeir ætlúðu hann til grunna sóckínn, ok fyrr grafínn végsamlíga, en hann værí sagðr æ sía kómínn. Þvíað hann vítradíz trúfóstum manne nóckurum í draúmí ok sagði, hvar líkami hans var rekínn

40   1 andlát Víncencíj díakna *Overskr.*   2 enn *Cd.*   3 ætlæðu *Cd.*

a ströndu. En er sa var tomlatr ok treystiz eigi at segja, þa vitradi(!) sönn merki, hvar siar hafði kastad likama hans a land, eckiu nockurre gamalli, en hon sagði þegar kristnum monnum, hvat henne var vitrad. Þa fundu þeir likama hans, er hann villdi, ok grofu með mikilli dyrd, sem makligt var. En hvar sem kirkia 5 verdr ger ok helgut i hans nafni, þa verda þar margar iarteinir ok velgerningar, sva sem i þeim stad er hann hvilir at likama, ok dyrkað um allt Ispanialand i tru Vincencij nafn drottins vars Jesus Kristz, þess er lifir ok rikir með fedr ok helgum anda gud um allar alldir. Amen.

VITUS SAGA.

(*Cd. 180^b folio.*)

A dogum Diocleciani ok Maximiani heidenna konunga giorde heilagr sveinn Vitus margar iartegner i herade því er Lucania ¹ heitir, ok var hann a biænum oft nætr ok daga ok snere morgum til truar ok veitte þurfundum marga naudsynlega hlute i olmosogæde. Enn heilagr Vitus var audegr at aurum ok gaufugr at kyne, ok skrydde hann sik harklædum ok kallade a gud ok mælte: «Drott-
enn Jesus Cristr, gior þu myskunn með þræle þinum, ok rek mik
10 eige fra bodordum þinum, ok skil þu eige mik fra samlage rett-
latra.» Enn er Vitus bad gud i hiarta sinu, þa kom rodd af himne yfer hann ok mælte: «Heyrd er biæn þin, verde sem þu batt.» Enn fader hans var grimr ok heidenn ok let eige af blot-
um skurgoda, enn hann het Hylas, ok villdi hann kalla son sinn
15 til blota. Vitus svarade: «Aungvann kann ek annann gud nema einn sannann gud ok eilifan, þann er skilde lios fra myrkre, ok kallade hann lios, ok vard dagr, ok kallade hann myrkr, ok vard nott. Honum sialfum piona ek konunge eingla, þeim er skop himenn ok iord ok alt þat, er þar er a mille.» Enn er þetta
20 heyrde Hylas fader hans, þa let hann festa son sinn a tre ok beria ok mælte vid hann: «Hverr kende þier þetta at mæla; ef þat heyra konungar, þa munt þu deyia.» Vitus svarade: »Þat er þu heyrder mik mæla, fader, Kristr kende mier, sa er ek em hans þræll.» Þa kallade Hylas þangat Modestum fostra sveinsens ok

mælte: «Gæt þu, at sveinnenn mæle eige optar slíka hlute.» Vitus svarade: «Þetta er mier hunange sætara, svo sem psa(l)maskalldet mælte: «Sætare eru brioste minn þín mal, drottinn, enn hunang munne minum. Betre eru mier log þíns muntz enn mikill fiolde gullz ok silfrs.» Þá syndizt Vito eingill guds ok mælte við hann: 5 «Ek em þíer senndr af gude, at ek vardveita þik til andlæzt, ok þægar eru gude biæner þínar.» Enn Hylas gret son sinn svo sem daudan ok leitade við at teygja hann með blidum ordum til blota. Vitus mælte: «Hverium godum vilt þu at ek blota?» Hylas svarade: «Veizt þu eige oðaudleg god vera Odenn, Þor ok Frey, 10 Frigg ok Freyju, er konungar gofga.» Vitus mælte: «Alldri heyrda ek nefnda svo morg god, eirn kann ek gud, faudr drottens mins Jesu Cristz, þess er þindr var fyrer syndum vorum ok leyste oss með sinu blode, enn þu kant hann eigi fodur. Enn ef þu villder kenna hann, þá munder þu vita, hversu mikill (er) drottinn vor Jesus 15 Cristr sonr guds lifanda fleklaust lamb, þat er tekr synder heims.» Hylas mælte: «Veit ek þann er þu kallar Krist, (at hann) var krossfestr af monnum.» Heilagr Vitus svarade: «Hans krossfesting er lausn synda vorra, er a hann truum. Enn einge ma mik skilia fra ast hans.» 20

2. Enn heilagr Vitus vann morg kraftaverk ok grædde siuka, lyste blinda ok rak diofa fra odum. Enn er þat spurde Vallerius iarl, þá heimte hann til mals vit sik fodur hans ok mælte með hann: «Þat heyre ek, at sonr þinn fyrerlætr god vor ok gofgar Krist, þann er krossfestr var æ Gydingalande, af því lat 25 þu hann hingat leida.» Enn er Vitus var leiddr fyrer domstol iarls, þá mælte iarl við hann: «Fyrer hvi blotar þu eige, eða veizt þu eige, at konungar budu at kvelia morgum pislum alla þá, er Krist gofga?» Heilagr Vitus svarade: «Alldri mun ek hneigia hals minn fyrer skurgodum ne luta steinum, þvíat ek hefe drotinn, 30 þann er ond min þíonar.» Enn er Hylas heyrde þetta, þá mælte hann með hryggleik: «Gangit hingat viner minner ok gratet með mier, því at ek se, (at) son minn vill fyrerfarazt.» Vitus svarade: «Eige fyrerforunzt ek, helldr kosta ek mier at ganga i sveit rettlatra.» Valerianus mælte: «Nu þegar leta ek þik stongum 35 beria, ef eige være vinatta með mier ok fodur þínum; af því lat þu at mier ok blota godum.» Vitus svarade: «Sagda ek þíer um sinn, iarl, Krist gofga ek son guds.» Þá reiddizt Valerianus ok let Vitum festa a tre ok beria. Enn sa er fystr rette hendr sínar til at beria sveinenn, þá visnudu hendr hans, ok kallade (hann) 40

ok mælte: «Glata ek hondum minum, ok kveliunzt ek i sott.» Þá var þangat kalladr Hylas fader svein(s)ens, ok mælte Valerianus vid hann: «Se ek son þinn fiolkunnegan vera.» Heilagr Vitus svarade: «Eige em ek fiolkunnegr, helldr em ek þræll Kristz, þes
 5 er mier kenner bodord sin, ok em ek fylldr af hans anda, þess er dauda lifgade ok geok þurru fotum a sio. Enn ef god ydur mega nockut, þa giore þau heila hond þessa mannz.» Valerianus mælte: «Gior þu þat, er þu mæler.» Vitus svarade: «I nafne drottens Jesus Kristz mun ek giora.» Enn er hann kallade a nafn Jesu,
 10 þa giorde hann heila hond hins.

3. Þa selde iarl Vitum fodur sinum ok mælte vid hann: «Bætt þu fyrer syne þinum, at hann late at oss ok bloté godum ok fyrerfarezt eige.» Þa leidde fader hans inn i hus Vitum ok synde honum kraser ok fogr audæfe, ok let leika fyrer honum
 15 golegar meyar ok prudar, ok sætlade sik mundo teygia hugskot hans fra tru Jesu Kristz med blidendum heims. Enn Vitus leit til himens ok mælte: «Eige fyrerlitr gud litillatt hiarta.» Enn klefe sa, er Vitus var i luktr, var innann buenn gulle ok silfre ok gymsteinum(!). Þa fiell heilagr Vitus sa kne ok (bad) til guds ok
 20 mælte: «Gud Abraham, gud Ysaac, gud Jacob, myskunna þu mier ok styrk mik i krafte þinum, at eige meige illgiarnn dreke fremia vilia sinn i gegn þræle þinum, at eige þurfe heidnar þioder at spyrja, hvar gud vor er.» Þa kom lios mikit i klefann, svo sem solskin, ok svo dyrligr ilmr, at hiu letuzt alldri slikann ilm hafa
 25 kenndann. Þa mælte Hylas: «God vor munu komen i husit vera.» Enn er hann leit i klefann i gegnum glugginn, þa lukuzt upp augu hans, ok sa hann .vij. eingla biarta standa hia sveinenum ok styrkia hann. Enn er (hann) sa þetta, þa vard hann blindr. Enn er heilagr Vitus bad fyrer faður sinum ok mælte: «Drottenn, er
 30 sonr getenn ert af anda helgum, ef þat er fyrerætlun myskunnar, þa skil þu mik eige fra fedr minum, helldr visa þu honum til heilagrar hallar þinnar.» Enn Hylas kallade sarlegre roddu ok mælte: «Vesall em ek, þviat glatada ek liose augna minna.» Þa giordizt hryggleikr mikill allra hiona hans, ok foru þesse tidinde
 35 um borgina innann.

4. Þa kom Valerianus iarl þangat ok spurde, med hverium atburd Hylas hefde blindr vordit. Hylas svarade: «Þa er ek sa i klefa sonar mins, þa sa ek elldleg gud þar, ok matta ek eige standazt vidlit þeira.» Valerianus mælte: «Goden voru þar.» Þa
 40 var Hylas leiddr til Þors hofs at rade Valeriani iarls, ok het þar

miklu tafne ok mælte: «Þorr god, ef þu giorer mik heilann, þa mun ek færa þier gullhyrndann oxa.» Enn Þor svaf ok veitte honum onga hialp, helldr stunde Hylas eda æpte fyrer ofverkium. Enn enn sæle sveinn Vitus fiell æa kne ok bad til guds ok mælte: «Þu gud, er lyster Thobiam ok grædder Job af sarum, gior þu svo ; myskunn þina vit fodr minn, ef hann vill at þier lata.» Þa var leiddr blindr fader til sonar, ok fiell hann til fota honum ok mælte: «Sonr, gior þu myskunn vit mik.» Vitus mælte: «Vill þu heill vera?» Hylas svarade: «Vist vil ek.» Vitus mælte: «Neit þu Þor ok Odne, Frigg ok Frey ok Freyiu.» Hylas svarade: 10 «Hversu ma ek þeim neita?» Heilagr Vitus mælte: «Veit ek, at hiarta þitt er hardnad i villu, enn fyrer hiastandanda lyd mun ek giora myskunn vit þik i nafne drottens mins Jesu Kristz, at lydr vite, at hann er gud.» Enn er Vitus giorde krossmark yfer augum hans, þa fiell hreistr af augum hans, ok vard hann 15 heill ok kallade ok mælte: «Þacker giorer ek godum minum, er mik giordu heilann.» Vitus broste ok mælte: «Þu ovinr, Kristr grædde þik enn eige god þin.»

5. Enn er Hylas villde bana syne sinum, þa vitradezt eingill guds Modesto forstra hans ok mælte vid hann: «Far þu nidr til 20 siofar med sveinenn, ok munt þu finna þar skip, ok mun ek feria ydr til annars landz.» Modestus¹ svarade: «Drottenn, eige kunnum vær leid til siofar.» Eingellenn mælte: «Ek mun leida ydr.» Enn þa var Vitus .vii. vetra gamall. Enn er þeir komu til siofar, þa fundu þeir skip þat, er Kristr sende þeim. Eingell freistade 25 sveinsens ok mælte vit hann: «Til hvers herads vilit þier fara?» Vitus svarade: «Þangat sem drottenn vill oss senda.» Eingell mælte: «Hvar er skipleigan?» Vitus svarade: «Kristz þrælar erum vær, hann mun þier giallda verkaup.» Enn er þeir stigu æa skip, þa voru þeir þegar fundner a odru lande, ok sau þeir 30 ecki til skipsens, er þeir komu æa land. Enn þeir komu til ar þeirar, er Silr heiter, ok hvilduzt þar under tre nockuru. Enn Vitus giorde margar iartegner, ok sogdu dioflar til hans, er mæltu 3 fyrer munn odra manna. Ok kom margr lydr til hans, ok toku marger tru, er sau iartegner hans, ok kennde hann þeim 35 ord guds.

6. Enn sonr Dioclesiani konungs var odr af diofi, ok kallade ohreinn ande ur munne hans ok mælte: «Eige mun ek burt fara

nema Vitus kome.» Dioclecianus konungr mælte: «Hvar megum
 vær þann mann finna?» Ohreinn ande svarade: «Hia æ þeire, er
 Siler heiter, munu þier finna hann.» Þa sendi Dioclecianus þangat
 .x. vopnada riddara skyndelega, at þeir kallade helgann Vitum til
 5 funndar vit konung. Riddarar foru ok funndu Vitum standannde
 æ biæn, ok mæltu þeir vit hann: «Ertu Vitus?» Enn hann
 svarade: «Ek em.» Riddarar mæltu: «Konungr sende oss epter
 þier.» Vitus svarade: «Hvat þarf konungr svo litils sveins?»
 Riddarar mæltu: «Sonr hans er kvaldr af diofle.» Vitus mælte:
 10 «Foru vær þa.» Enn er þeir koma i Romaborg, þa var sagt
 Diocleciano, ok let hann leida sveinenn fyrer domstol sinn. Enn
 Vitus var vænn at alite, ok var guds myskunnarþocke audsær a
 honum. Dioclecianus mælte: «Ert þu Vitus?» Enn hann þagde.
 Þa spurde hann Modestum fostra hans. Enn Modestus var gamall
 15 ok kunne eige konunge at svara, þa mælte Vitus vit konung:
 «Vit hvern mæler þu, enn elldra eda enn yngra? Af því svarada
 ek þier eige, at þu ættest fyrr at kvedia enn elldra.» Dioclecianus
 mælte: «Hvort styckizt(!) þu i gegn oss?» Vitus svarade: «Eige
 erum vær stykner, helldr einfallder sem dufa, þviat lærefader vor
 20 er godr ok hofsamr i sinu edle.» Enn ohreinn ande kallade ur
 hinum oda sveine ok mælte: «Vitus, fyrer hvi kvelr þu mik?»
 Dioclecianus mælte: «Mattu heilann giora son minn?» Vitus
 svarade: «Eige ma ek, helldr drottenn minn Jesus Kristr sonr
 guds lifanda.» Þa geck Vitus til sonar konungs ok lagde hennr
 25 sínar yfer hofut honum ok mælte: «Þu illgiarn ande, far i burt
 fra skepnu guds.» Þa flyde fiande ok drap marga menn, ok
 hræddizt alþyda, ok fiell Dioclecianus sialfr i ovit fyrer hrædzlu.
 Enn er hann rettez vit, þa mælte hann vit Vitum: «Lat þu at
 mier ok blota godum minum, ok mun ek gefa þier helming eigu
 30 minnar ok rikis mins ok gofga þik gulle ok silfre ok dyrlegum
 klædum.» Vitus svarade: «Riki þitt ok fe þitt se med þier, enn
 þat (er med) mier, er naudsynlegt (er), þviat ek hefe med mier gud
 lifanda. Enn ef ek er stadfastr i hans ast, þa mun hann skryda
 mik odaudlegu skrude, því er myrkr mega eige dauckva.» Diocle-
 35 cianus mælte: «Gef þu heillt rad ond þinne ok blota godum, at
 eigi fyrerfariz þu i pislum.» Vitus svarade: «Þess fysunzt ek at
 koma til þeirar dyrdar, er drottenn het vinum sinum.» Þa let
 konungr setia Vitum ok Modestum i iarn ok lykia² þa i myrkva-
 stofu, svo at eingi kiæme at vitia þeira ne færa at eda dryck.

7. Enn er þeir komu ok voru setter i myrkvastofu, þa kom lios mikit af himne ok fyllde myrkvastofuna, svo at vardhallsmenn unndruduz. Enn heilagr Vitus kallade mikille roddu sa gud ok mælti: «Hygg þu a hialp vora, drottenn, ok skynt þu at leysa oss ur þesse pisl, svo sem þu leyster .iii. sveina fra ofne brennanda ellz.» Þa vard landskialte mikill, ok vitradizt eingill guds Vito sveine ok mælti vit hann: «Ris upp þu Vite!» Þa bradnudu af þeim iarn sem vax vit elld, ok sungu þeir bader lof gude ok mæltu: «Lofadr se drottenn gud Israel, sa er vitiade ok giorde lausn þiodar sinnar.» Enn er myrkvastofuvordr sa ok heyrde þessa hlute, þa rann hann til konungshallar ok kallade mikille roddu: «Fyrerfarazt mun borgin, ok eru menn i haska.» Dioclecianus mælte: «Hvat er ordit?» Myrkvastofuvordr svarade: «Lios mikit er yfer monnum þeim, er þu sellder oss til vardveizlu, ok ilmr dyrdlegr, ok er med þeim madr sa, er ecke mannkyns ma gegn at sia.» Dioclecianus mælte: «Dyrum skal selia ander þeira, ok mun ek þa sia, ef Kristr þeira meige leysa þa ur hondum minum.» Enn er þeir voru leiddir til dyragardz ok stodu þar, þa mælte Vitus vid Modestum fostra sinn, at hann hræddizt eige, ok mælte: «Hrædz þu ei daudann, þviat nu nalgazt dyrd ockur.» Enn þar stodu hia .xx. þusunder karla, enn fleire voru konr ok born. Þa mælte Dioclecianus konungr: «Hvar þickizt þu nu kominn, Vite?» Heilagr Vitus svarade: «Til dyragardz se ek mik leiddann vera.» Dioclecianus mælte: «Vert þu heilradr æsku þinne ok blota godum.» Vitus svarade: «Se þier all dri vel, ovinr, skædr vargr, svikare anda! Ef mælt væri vit hund, at hann þegde, ok mælt, at hann skyllde burt fara, þa munde hann skammazt sin ok burt fara, enn þu skammazt eige. Enn ek hefe med mier Krist þann er ek þiona.» Þa reiddizt konungr ok let kynda ofn gloanda ok hella i ofnenn vellanda bike ok vitsmiore ok blye. Þonar giordu, sem þeim var bodit, ok kostudu helgum Vito sveine i ofnenn. Dioclecianus mælte: «Nu mun ek reyna, ef gud þin mune leysa þik ur bondum minum.» Enn er Vito var orpit i ofnenn, þa giorde hann krossmark fyrer sier ok song lof gude i midium ellde, ok mælte: «Þu drottenn, er leiddir sonu Israel af Egiftalande fyrer þæla þina Moysen ok Aron, ok leyster ur anaud, svo gior þu nu myskunn þina vit oss fyrer nafn þitt.» Þa mælte Vitus vit konung: «Hvar eru pisler þinar, Diocleciane?

þacker giore ek þier, þviat þu lætr giora mier log.» Þa tok allr lydr at kalla ok mælte: «Alldri saum vær slikar iartegner, mikill er gud sveins þessa.» Þa geck Vitus osakadr ur ofne, ok var eige fleckr a likama hans, hellðr var horund hans allt hvitt sem snior.

5 Þa mælte Vitus vit konung: «Skammazt þu nu med diofle fedr þinum.» Þa fylldizt hann reide ok let hlaupa at honum hit oarga dyr, þat er hverr madr hræðizt vit, er heyrer rodd þess. Þa mælte konungr: «Mun eige folkyngje þesse mega enn vit þesu dyre.»

Heilagr Vitus svarade: «Skilr þu eige, enn heimske, þat, at Kristr

10 er med mier ok einglar hans, þeir er mik leystu fra pislum þinum.» Enn er dyrit var laust latit, þa giorde Vitus krosmark a moti þvi ok ste yfer grimleik þes. Dyrit rann ok fiell til fota honum. Þa mælte Vitus vit konung: «Nu sier þu, konungr, a(t) kvikendenn giallda: veg gude, enn þu kenner eige skapara

15 þinn. Enn þu munder hialpazt, ef þu villder a hann: trua.» Konungr mælte: «True þu æ þat ok allt kyn þitt.» Vitus svarade: «Vel mælter þu, konungr, ok æsker þu oss eilifrar blez-anar ok sannrar dyrdar.» Þa tok þusund karla tru, er þeir sau þessar iartegner. Konungr mælte vit Vitum: «Er svo romm fol-

20 kyngje þin, at þu matt stodva elld ok dyr?» Vitus svarade: «Þesser hluter giallda veg gude enn ei mier, þviat þeir kenna skapara sinn.» Þa let konungr festa i stagl Vitum svein ok Modestum fostra hans [ok Crescenciam fostru hans]. Enn er guds menn voru kvalder miok i stagli, þa mælte Vitus vit konung:

25 «Þu hinn grimazte kvalare, hvat sæker þu at konu, edr hverr krafte(!) er þier at lata kvelia konur.» Þa kallade Vitus ok mælte: «Drottenn Jesus Kristus, leys þu oss nu.» Þa giordizt þegar landzkialte mikill, ok fellu morg hof skurgoda, (ok) marger menn er i hofunum voru. Þa hræddizt konungr ok flyde ok mælte: «Vesall

30 em ek, er ek em yferstigininn af svo litlum svøine.» Þa kom eingill guds ok leyste þau ur stagle ok sette þau nidr hia æ þeire, er Siler heiter, þar (er) þau haufdu fyrr tekit hvild under tre. Þa bad Vitus til guds ok mælte: «Drottenn Jesu Kriste, sonr guds lifanda, tak þu ander vorar, ok fyll þu i godum hlutum vilia

35 þeira, er giora minning pislar minnar ok vorar, ok leid þu þa til dyrdar þinnar. Biod þu ok þat, drottenn, at i þessum stad, er likamer vorer hvila, verde alldri sidan mein at mye.» Enn i þeim stad hafde adr verit my svo mart, at monnum þotte eige

litla diktara verda¹ gervara sva agetra kenninga ok boda sva haleitar dygdir med lágum málshætti, þó því at þat beidiz bræðranna sæst optliga af oss, hverra er eru i fiallinu Oliveti, at ver lukim upp lif egipzkra munka, ok dygd salunnar, fegrd godfysinnar, styrk bindendinnar, er ver sáam med þeim, nú mun ek til hætta tru-
andi mik vidhialpanda þeira þenum, er bida, eigi sva miok af málshættinum lofs leitandi, sem af frasögn hlutanna vëntandi lesund-
um oordna uppsmidan, at þa er hverr sem einn verdr upptendradr eptirdæmum verkanna, ladiz at leidaz lastafullar girndir veralldar-
innar en at hitta hvíld ok framkvæmd godfysinnar.

Sa ek ok sannliga, segir sell Jeronimus, Kristz fëhirdzlu folgna i mannligum kerum; þa fëhirdzlu fundna villda ek eigi leyndu sem öfundsiukr, helldr hitta sva sem fyrir morgum i mid² fram bera ok gera sameigna, viss at því fleiri sem af henni audgaz, því meira snudgaz mer. Ek mun vist verda rikari, þa er annarra heilsa fæz³ fyrir erfð minnar þionostu.

Nu þa i upphafi varrar frasagnar bidium ver at vera med oss miskunn drottins vars Jesus Kristz, med þess krapti hafaz allar

¹ geymara ok tilf. C. ² mitt B. ³ Her ere 8 Linier bortskaarne i C.

auctores, præcelsasque virtutes humili narrare sermone, tamen¹⁰ quoniam fratrum caritas, eorum qui in monte Oliveti commanent, hoc a nobis frequenter exposcit, ut Ægyptiorum monachorum vitam, virtutesque animi, et cultum pietatis, atque abstinentiæ robur, quod in eis coram vidimus, explicemus: precibus ipsorum, qui hoc imperant, iuvandum me credens, aggrediar, non tam ex¹⁵ stylo laudem requirens, quam ex narratione rerum ædificationem futuram legentibus sperans, dum gestorum unusquisque inflammatus exemplis, horrescere quidem sæculi illecebras, sectari vero quietem, et ad pietatis exercitia invitatur.

Vidi ergo, et vere vidi, thesaurum Christi in humanis abs-²⁰ conditum vasculis, quemque thesaurum repertum nolui tamquam invidus occultare, sed quasi pro multis inventum proferre in medium et facere communem: certus quod quanto plures ex eo fuerint ditati, tanto mihi amplius acquiretur. Ego enim locupletior fiam, cum aliorum salus ministerii mei fuerit quæsita mercimonio.

In principio ergo narrationis nostræ adesse nobis precamur gratiam Domini nostri Jesu Christi, cuius virtute omnia hæc pietatis

þessar framningar godfysinnar við munka Egiptalandz. Ver þú sam-
af þeim marga fedr á iördunni verandi, himneskt líf gerandi, ok
nóckura nýja spámenn, samt upphafða með dygdum hugarins sem
embætti spádómsins, hverjum eigi frá var stormerki, iartegnir ok
undran til vitniss² verdleika; ok at verdugu. Hvi mundu þeir
eigi taka matt himneskra luta, er ecki gírnaz iardligt eða holldligt?
Nóckura þeira sam ver sva hreinsada af allri hugrenning ok grun-
semd illzkunnar, at þeir mattu eigi muna þegar, þott þeir hefði
nóckut vandskapar í verolddinni gert. Sva var í þeim mikil hóg-
10 veri hugarins, ok sva miok hafði með þeim stadfestz elskhugi
godgírndarinnar, at með verdugu se af þeim sagt: Heyrdu, drott-
inn, margr frídr er elskundum monnum nafn þitt.

Sundr voru þeir dreifdir um eydimörkina ok skildir í skalum,
en samtengdir í ást. Af því voru þeir sundrskildir at herbergium,
15 at hvíld sinnar þagnar ok astundan hyggiunnar, fylgiandi gud-
ligum hlutum, okyrði eigi nóckur raust eða ras eða nóckurr mals-
endir. Nu með herdum hugum bida þeir sva sem goðir fedr,
hverr sem einn í sinum stad, tilkvamu Kristz, eða sva sem ridd-
arinn herklæddr í herbudunum nálægd keisarans, eða trulyndir

10 1 *rettet*; er A, B. 2 *Her begynder atter C.*

exercitia apud Ægypti monachos habentur. Vidimus enim apud
eos multos patres cælestem vitam in terra positos agentes, et
novos quosdam prophetas tam virtutibus animi quam vaticinandi
officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum nec signorum
25 quidem ac prodigiorum deerat efficacia: et merito. Cur enim hi,
qui nihil terrenum, nihil carnale cupiunt, non accipiant cælestium
potestatem? Nonnullos namque eorum ita ab omni malitiæ
cogitatione ac suspicione vidimus defæcatos, ut nec si aliquid mali
adhuc gereretur in sæculo, meminissent. Tanta in eis erat tran-
30 quillitas animi, tantusque inoleverat eis bonitatis affectus, ut
merito de eis dictum sit: Pax multa diligentibus nomen tuum,
Domine.

Commanent autem per eremum dispersi et separati cellulis,
sed caritate connexi. Ob hoc autem dirimuntur habitaculis, ut
35 silentii sui quiete et intentione mentis divina sectantes, nec vox
aliqua, nec occurus ullus, aut sermo aliquis otiosus obturbet. In-
tentis ergo suo quisque loco animis, velut boni patres Christi
expectant adventum: aut tamquam miles paratus in castris im-

píonar bida drottins tilkomanda um sídir ser samt frelsi ok gíafir veitanda. Allir þessir hafa ongva ahyggiu fædzlu ne klædnadar eda nöckurra þessarra luta, þvíat þeir vita, at sva er ritad: Þessa luti hugsa heidnir menn. En þeir leita rettlætis ok ríkis guds, ok þessir allir lutir eru þeim veittir eptir fyrirheiti hialparans. 5

Flestir þeira, of þeir þurftu i nöckuru, sem vera kann, naudsynliga luti til nytsemdar likama, þa hurfu þeir eigi til mannligra hraskinna helldr til drottins, ok af honum sealfum sva sem af föður beidandi, ok fengu þegar hveria luti, er þeir badu. Sva mikil var truan med þeim, at hon mætti¹ vel biosa fiöllunum or¹⁰ stad fram at færarz; ok fyrir því stilltu nöckurir þeira med bænum geystar uppgongur ærinnar Nil til spellz nalægra herada, en gengu sidan fæti farandi diup hennar farvegs² ok drapu hrædilíg hennar kvíkendi; en flestu utödlulíg takn fylltu⁴ þeir, hver er af postolum ok spamönnum höfdu ger verit fyrrmeirr, at eigi skuli ifaz heim-¹⁵ inn standa þeira verdleikum.

En þat er³ hardla undarlíkt, er hér hefir saman borit, med því at íafnan eru hinir beztu lutir sialldfengnir ok fagætir, en þeir eru

¹ mætti *B.*   ² saal. *C.*; farvegis *A.*; farvega *B.*   ³ *Her er bortklíppet flere Linier i C.*   ⁴ fylldu *B.* 10

peratoris præsentiam, vel ut fideles servi adventantem dominum sustinent, libertatem sibi pariter et munera largiturum. Omnes ergo hi nullam cibi aut indumenti aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim, quia scriptum est, hæc omnia gentes cogitant. Ipsi vero iustitiam et regnum Dei requirunt, et hæc omnia secun-¹⁵ dum promissionem Salvatoris apponuntur eis.

Denique plurimi eorum, si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia sed ad Deum versi, et ab ipso tamquam a patre poscentes, quæ poposcerint illico consequuntur. Tanta namque in eis fides est, quæ etiam montibus,³⁰ ut transferantur, valeat imperare. Unde et nonnulli eorum irruptiones fluvii in perniciem vicinarum regionum concitatas orationibus represserunt, et pede incedentes alvei eius profunda digressi sunt, immanesque eius bestias peremerunt, et plurima atque innumera signa, quæ ab apostolis et prophetis antiquitus gesta fuerant,³⁵ consummaverunt, ut dubitari non debeat, ipsorum meritis adhuc stare mundum.

Sed illud valde mirum est, cum semper optima quæque rara

utalligir at tölunni ok osamíafaligir at verdleikum. Adrir eru i undirborgligum stöðum, en sumir um þorp, en fleiri ok enn lif-göfgare menn dreifdir um eydimörkina, ok sva sem nockurr himneskr herr settr i vidrbunadi, i landtiðlldum íafnan astundandi i til hlydni konungsins bodorda, beriandiz med bæna vapnum, skyldir med truar skilddi fyrir umsitianda fianda, ok afla ser sva [himneskt riki². Þeir eru pryddir sidum, kyrrlatir, linir ok hogværir, ok sva sem nöckurum brodurleik samanknyttir med bandi astarinnar. Þeir fremia oumrædiligt strid ok þrautir til fylgiu krapтана, hverr
 10 sem einn leggir hug æ at hittaz öðrum milldare, godfusari, litillatari eda þolinmodari. Ef nöckurr þeira var öðrum vitrare, þa var hann sva sameiginn öllum ok heimuligr³, at eptir sialfs drottins bodordi syndiz hann vera allra minztr ok allra þeira þionn.

En þviat af guds giöf, segir sæll Jeronimus, var mer veitt at
 15 sia þa ok vera millum þeira meðferdis, þa mun ek freista fra at segia þa luti, er lausnarinn hefir mer fyrir minni leitt, at þeir, sem eigi sa þa i likamanum, nemandi þeira algert lif ladiz lesandi

1 *Med dette Ord begynder andet Blad af C, opbevaret i 627 quarto.*

2 [himinrikis C. 3 heimonligr B.

20 sint et difficilia, in illis tamen utrumque pariter convenisse, ut et numero immensi sint et virtutibus incomparabiles. Sunt enim alii in suburbanis locis, alii per rura, plures autem et egregii per eremum dispersi, et velut quidam cælestis exercitus in procinctu positus, atque in tabernaculis degens, ad obedientiam præceptorum
 25 regi semper intentus, armis orationum pugnans, et scuto fidei ab inimico insidiante protectus, regnum sibi cæleste conquirunt. Sunt ergo ornati moribus, quieti, lenes, tranquilli, et caritatis vinculo velut quadam germanitate constricti. Ad æmulationem vero virtutum certamen ingens exercent et agones. Studet enim unus-
 30 quisque clementior altero, benignior, humilior ac patientior inveniri. Si quis autem sapientior ceteris fuerit, hic ita communis erga omnes et mediocris existit, ut secundum mandatum Domini omnium minimus et omnium servus esse videatur.

Quia ergo Dei munere donatum mihi est, ut viderem eos et
 35 interesssem conversationi eorum, de singulis iam nunc, quæ ad memoriam Dominus reduxerit, enarrare tentabo; ut hi, qui non viderunt eos in corpore, opera eorum discentes vitamque perfectam

af tilsagningu¹ lesningar til eptirlikingar heilags verks, ok leiter sva avaxtar algórrar þolinmæði.

1. ²Fyrst hefium ver upp, sva sem sannan grundvöll vars verks til allra godra luta, at segia af hinum heilaga Johanne, hverr er at sönnu vinnr einn saman³ þaurf upp at retta skynsaum ok gudi godfus hugskot til hædar kraptanna eda yfirgerda⁴ algórvinnar.

Hann sáam ver i halfum Thebaide i eydimörkinni, er liggir vid borgina Ligo, byggjanda i hamargnipu nöckurs has⁵ fallz. Torvellig var uppganga til hans munklifis, brautt ok byrgd, sva at fra fertoganda sari alldrs sins allt til nitogunda, er hann gerdi¹⁰ nu, er ver sáam hann, hafdi engi inn gengit i hans klaustr. En tilkomundum veitte hann sik at sia vid glugg, ok gaf þeim þápan annattveggia guds ord til uppsmidanar eda hialparrád⁶ til hugganar. Kvenna kom þar engi i syn vid hann, en karlmenn sialldan ok sá tilteknum visum tímum. Vera let hann herbergi fyrir utan sitt¹⁵ klaustr [heilsmidliga leyniligt⁷, i hveriu er hvilaz tilkomandi menn

¹ saal. B; sagningu A; tilsetningu C.

logum Overskr. A; ingen Overskr. B, C.

Spalte i C bortklippet.

⁴ iúfgera B.

⁶ hialprad B. ⁷ [heimonligt B.

² Fysti capituli post pro-

³ Her er Nederdelen af en

⁵ rettet; hafs A; hars B.

¹⁰

lectionis indicio colligentes, ad imitationem sancti operis invitentur, et perfectæ patientiæ palmam requirant.

1. *De sancto Joanne.* Primum igitur tamquam vere fundamentum nostri operis ad exemplum bonorum omnium sumamus Joannem, qui vere etiam solus satis superque sufficiat religiosas¹⁵ et Deo devotas mentes ad virtutum culmen erigere, et ad perfectionis fastigia concitare.

Hunc enim vidimus in Thebaidis partibus in eremo, quæ adiacet civitati Lyco, in rupe quadam montis ardui commanentem. Ascensus ad eum difficilis, aditus monasterii eius obstructus et³⁰ clausus, ita ut a quadragesimo ætatis suæ anno usque ad nonagesimum, quem tunc gerebat, cum eum vidimus, monasterium eius nullus intraverit. Advenientibus vero per fenestram se videndum præbebat, et inde eis, vel verbum Dei ad ædificationem, vel, si qua fuisset consolatio, responsa reddebat. Mulierum tamen illuc³⁵ nulla, nec ad conspectum quidem eius accessit, sed et viri raro, et certis quibusque temporibus. Cellam sane hospitalem extrinsecus fieri permisit, in qua adventantes e longinquis regionibus

af fiarlægum herudum, en hann sialfr fyrir innan tiltæmandiz ein-
um saman gudi letti eigi dag ne natt af¹ bæninni ok gudligum
málendum, fylgiandi með ollum hreinleik hugarins þat gudlikt, er
umfram er hvers mannz hugvit; þviat þvi meirr er hann skildi
5 sik fra mannligum ahyggium ok vidmælum, þvi nalægri ok na-
kvæmri var honum sealfr gud. Sva mikít hafði hann þroaz i
skirleik hugskotzins, at eigi at eins feck hann af drottni visdom
nyverandi² luta, hellðr ódladiz hann ok fyrir syn oordinna luta.
Gud veitti honum ok sva fullkomliga giöf spadomsins, at eigi at
10 eins þar borgarmonnum eda sinum samsveitungum sagði hann
fyrir, ef fretta kunnu, oordna lute, hellðr ok sialfum keisaranum
Theodosio, bæði hveriar hann mundi hafa utferdir orrostunnar, eda
hverium hætti hann mundi sigraz yfir hervikingum, eda hversu
mörg hann mundi þola slög³ heidinna þiöda.

15 Nockurn tíma þa er blamanna [þiöð hliop⁴ æa hendr rom-
verskum riddara [vid Cirenem - er fyrst er af Blalandz herodum
vid Thebaidos⁵ - ok felldi fiölda varra manna eda tok at herfangi,
¹ Med dette Ord begynder atter C.   ² nyverdandi B.   ³ eða haugg
tilf. C.   ⁴ [saal. C; sveit hliop B; sveitir liöpu A.   ⁵ [rettet; vid
20 Ciceren (saal. C; Simes sirenem A, B), su er fyrst bardiz af Blalandz
herodum vid Thebaidos (Thebaneros B, Thebaveros C) A, B, C.

paululum requiescerent, ipse vero intrinsecus solus soli Deo vacans,
non diebus, non noctibus a colloquiis Dei et oratione cessabat:
divinum illud, et quod super omnem mentem est, tota mentis
25 puritate consecrans. Quanto enim se ab humanis curis et collo-
quiis sequestrabat, tanto illi vicinior et propinquior Deus erat.
In tanta denique mentis sinceritate profecerat, ut non solum
eorum, quæ præsentia erant, scientiam consequeretur a Domino,
verum et eorum quæ futura erant præscientiam mereretur. Evidenter
30 namque ei Dominus prophetiæ gratiam contulit: ita ut non tantum
civibus et provincialibus suis, si forte percontarentur, futura præ-
diceret, sed et imperatori Theodosio, vel quos belli exitus habiturus
esset, vel quibus modis victoriam caperet de tyrannis, sed et quot
irruptiones passurus esset gentium barbararum, sæpe prædixit.

35 Quodam etiam tempore, cum gens Æthiopum Romanum
militem circa Cyrenem - quæ prima est ex Æthiopiæ partibus
Thebaidis civitas - incursaret, et strages plurimas nostrorum
dedisset, prædamque duxisset, venienti ad se Romano duci, et
metuenti configere cum eis, quod exiguus ei erat militum numerus,

þá kom Romveria hertogi til hins heilaga Johannis miok ottandiz at beriaz vid blamennina, þviat hann hafði litit riddara lid, en otalligr fioldi i mote hers heidingia. En hinn heilagi Johannes kvad a dag ok mælti: «Far þu örugg, þviat æ þeim sama degi, sem ek sagða, muntu sigraz yfir heidingiuþn ok fa mikit herfang, 5 en leysa herleidda.» Ok er þat var fyllt ok framkomit, er hann hafði fyrir sagt, þa vart hann hardla kunnr ok kær keisaranum, hverium er hann fyrrmeirr oordna luti fyrir sagði. En þesse giöf¹ spadomsins hafðiz sva af honum, at hann eignadi hana meirr þeira verdleikum, er eptir frettu, en sinum, sagði þessa luti eigi¹⁰ fyrir sinar sakir fyrir segiaz, heldr þeira, er til heyrdu.

Annat syndi at sonnu drottinn fyrir hann hardla faheyrt takn. Riddarahöfdingi nockurr kom til hans ok bad, at hann leyfði husfru sinni at koma til sin, sagði hana marga haska þolat hafa fyrir þat eina, at hon sæi² hans asionu. Hinn heilagi Johannes¹⁵ neitadi sins sidar um allr verit hafa konur at sia, ok allra hellz fra því, at hann hafði sik inni byrgt i munklifi þess hamars. Höfdingi stod æ bidiandi ok þat sama sannandi, at nema hon sæi hann, væri hon af margfalldri hrygd fyrirfarandiz. Nu er hann

1 *Her mangler flere Linier i C.* 2 *rettet; sa A; sæi ei B.*

20

et hostis contra se innumera multitudo, Joannes statutum designans diem: «Perge, inquit, securus, die enim, qua dixi, et hostem prosternes et spolia capies, prædamque revocabis.» Quod cum fuisset impletum, etiam apud Augustum, quia carus ei acceptusque futurus esset, prædixit. Sed hæc apud illum prophetiæ gratia ita habebatur, ut magis hoc illorum, qui percontabantur, quam suis meritis adscriberet. Dicebat enim non pro se hæc, sed pro illis, qui audiunt, a Domino prænuntiari.

Aliud quoque valde mirum per eum Dominus ostendit. Tribunus quidam ad agendum militem pergens, venit ad eum, et obsecrare eum cœpit, ut permitteret coniugem suam venire ad se, multa namque eam dicebat pertulisse pericula ob hoc tantum, ut faciem eius videret. Tunc ille negat sibi umquam moris fuisse videndi mulieres, et præcipue, ex quo in illius rupis se monasterio conclusisset. Tribunus persistit obsecrando et confirmando, quod, nisi videret eum, esset sine dubio ex multa tristitia peritura. Cumque iterum ac sæpius eadem precaretur, et causam mortis eum suæ coniugis confirmaret futurum, atque inde interitum, unde

mundi æskia enn ok enn hins sama, ok sannadi [hann munu¹ at
eins dauda sök sinnar husfru², ok hon [hefði þá þann helfari³, er
hon vænti heilsu, þá leit hinn gamli maðr samt um sidir tru
hennar ok akefd hans bænar, ok mælti: «Far þu, a þessarri natt
5 mun þin husfru mik sia; eigi mun hon at hvaru hígat koma,
helldr mun hon heima vera i sæng sinni ok i sinu herbergi.»
Eptir þesse ord for höfðinginn⁴ a brott berandi i sinu briosti efa-
semd⁵ andsvarsins. En er hann hafði sagt fru sinni, þá mæddiz
hon miok likum hætti af uvisleik malsemdans⁶. Ok er sveftimi
10 var kominn, þá er [Johannes guds maðr komandi fyrir syn, ok
mælti við konuna⁷: «Heyrþu kona, trúa þin er mikil, ok því kom
ek at fullgöra girnd þína, en ek minni þik ~~sa~~ at hvaru, at þu
girniz eigi at sia likamliga asionu guds þræla, helldr fyrir andann
idnir ok athæfi; þvíat andinn er sa er lifgar, en hold stodar eigi
15 nöckut. Ek em ok eigi, sva sem þu hygg, rettlatr eda spamadr,
helldr bad ek fyrir ydra tru fyrir ydr til guds, ok veitti hann þer

1 rettet; kenna A. 2 [hana ukomna at eins vera fram at dauda B.

3 rettet; heil farit A; [yrdi þadan heil B.

4 Med dette Ord be-

gynder atter C. 5 efvadsemd C. 6 malsemdanna B. 7 [guds

20 maðr Jon fyrir syn standandi hia konunni ok mælti C.

salutem speraverat, accepturam, tam fidem quam importunitatem
eius aspiciens senior: «Vade, inquit, videbit me coniux tua hac
nocte; non tamen veniet huc, sed in domo sua atque in lecto suo
manebit.» Post hæc verba abscedit vir, ambiguitatem responsi in
25 pectore suo versans. Cumque hæc etiam coniugi nuntiasset, simili
modo nihilominus etiam mulier sermonis incerto fatigabatur. Sed
ubi somni tempus advenit, adest homo Dei per visum, et assistens
mulieri: «Fides, inquit, tua magna est, o mulier, et ideo veni
desiderio tuo satisfacere; te tamen moneo, non ut faciem corporalem
30 servorum Dei desideres, sed ut gesta et actus per spiritum contem-
pleris. Spiritus enim est qui vivificat, nam caro non prodest quid-
quam. Ego autem non quasi iustus aut propheta, ut putas, sed
pro fide vestra intercessi pro vobis apud Deum, et concessit tibi
omnium morborum, quos in corpore tuo pateris, sanitatem. Eris
35 ergo ex hoc sana, et tu et vir tuus, et benedicetur omnis domus
vestra. Sed et vos memores estote beneficii a Deo vobis collati,
et timete Dominum semper, nec amplius quam stipendiis vestris
debetur, aliquid requiratis. Sufficiat ergo tibi hoc, quod vidisti

heilsu allra ohæginda, þeira er þu þolir i þinum likam; munt þu fra þessu heil verða, ok þu ok þinn madr munut blezut verða af gudi ok allt ykkart hyski. En þer¹ skolut minnig vera ydr af gudi veitz velgörnings, ok ottiz iafnan drottin, en leitid eigi nöckut framarr, en skyllða krefr, eptir ydrum naudsynium²; vinni þer ok þaurf þat, er þu sætt mik i svefninum, en beidz eigi framarr.» Eptir þat vaknadi hon ok sagdi bonda sinum þa lute, er hon hafdi seet ok heyrt, ok innte upp bunad mannzins ok asionu ok alla adra luti til kennileita. En hann furdandi hardla miok ok þackir görandi hvarf aptr til guds mannz, ok at tekinni blezan af honum¹⁰ for hann brott [i guds fride³.

A audrum tima kom til hans nockurr riddara foringi, þess husfru ohraust var af honum heima eptir latin i sinu herbergi. En hon fæddi sveinbarn i⁴ miklum sárleika a þeim sama degi, er hann hafdi⁵ komit til hins heilaga Johannis. Þa mællti heilag¹⁵ guds madr: «Ef þu vissir guds giöf ok þat, at þer er sonr fæddr i dag, mundir þu gera gudi þackir. En vita skalltu modur sveinsins haskasamliga halldna, en drottinn mun nær vera, ok muntu hana

¹ er C.   ² andrædum B; auðæfum C.   ³ [lofandi guds son fyrir
sina miskunn C.   ⁴ með B, C.   ⁵ Her mangler flere Linier i C. ¹⁰

me in somnis, et amplius non requiras.» Evigilans autem mulier, indicavit viro suo, quæ viderat quæque audierat, sed et habitum viri .et vultum, atque omnia signa eius exposuit. Super quo miratus vir eius, regressus ad hominem Dei, gratias refert, et accepta ab eo benedictione, perrexit in pace. ²⁵

Alio quodam tempore præpositus quidam militum venit ad eum, cuius uxor gravida ab eo relicta est in domo sua. At illa ipsa die, qua ille ad beatum Joannem venerat, partum edens periclitabatur. Tunc sanctus homo Dei: «Si scires, inquit, donum Dei, quia tibi hodie natus est filius, ageres Domino gratias. Sed ³⁰ scito matrem pueri periclitatam; aderit tamen Dominus, et invenies eam sanam; festina ergo et redi in domum tuam, et invenies puerum septem dierum, et vocabis nomen eius Joannem; hic nutriatur in domo tua absque ulla contaminatione Gentili septem annis; quibus peractis, trade eum monachis erudiendum sanctis et ³⁵ cælestibus disciplinis.

Multis præterea ad se venientibus, sive provincialibus sive peregrinis, cum res poposcisset, occulta cordis eorum indicabat, et

heila hitta. Skunda þu nu ok hverf heim aptr, ok muntu finna .vii. natta sveininn, ok skalltu kalla nafn hans Johannem; hann skal upp fædaz i þínu husi .vii. ær utan allri¹ saurgan heidinna þjoda; at þeim² lidnum seldu hann munkum til læringar heilögum³, ok himneskum ráðningum.

Mörgum sagði hann til sín komundum bæði þar heraðsmönnum ok utlendum leynda luti hiartans, ok ef nöckut hafði, sem vera kann, i leynd misgert verit, þa asakadi hann leyniliga hirtandi, ok eggjaði til idranar ok yfirbotar. Hann sagði ok fyrir upp-
 10 göngur arinnar Nil ok adra vatnavöxtu eða ukomit hallæri. Slikt hit sama minnte hann fyrir, ef yfir gnæfði af gudi hefnd eða hirting fyrir manna misfelli, ok innte, hvat [tilgörda var fyrir hveria, sem hefndin var veitt³. Heilsugiafir ok græzlur likamanna veitti hann sva bidiundum, at hann flyði allan hræsnilöstinn⁴ fyrir
 15 þat. Eigi leyfði⁵ hann til sín at flytia vanmegna menn, helldr signaðe⁶ hann vidsmior ok gaf þeim, en þeir med því smurdir urdu heilir af hverium krankleika, er þeir voru halldnir.

Husfru öldungs nöckurs miste synar sinnar; hon bað bonda

¹ alla *B.* ² tíma tilf. *B.* ³ [til hefnda var *B.* ⁴ hræsninnar laust *B.*

⁵ Med dette Ord begynder atter *C.* ⁶ blezði *C.*

si quid forte peccati ab eis in occulto fuisset admissum, secretius corripuens arguebat, et ad emendationem ac pœnitentiam provocabat. Nili quoque fluminis sive abundantiam aquarum sive penuriam futuram esse prædicebat. Sed et si forte ex offensa hominum
 25 plaga aliqua et correptio a Deo immineret, similiter præmonebat, et si quid causæ esset, pro qua introduceretur castigatio, designabat. Sanitates quoque et curas corporum ita deposcentibus conferebat, ut omnem ex hoc iactantiam fugeret. Non enim permittebat ad se incommodatos deferri, sed benedicens oleum dabat, ex quo
 30 peruncti, sani fierent a quacumque infirmitate tenerentur.

Senatoris cuiusdam aliquando uxor excæcata est; hæc deprecabatur virum suum, ut eam perduceret ad hominem Dei. Cui cum responderet vir suus, non ei esse moris videndi mulieres, rogat, ut indicaret ei tamtummodo imbecillitatis suæ causam, et
 35 deprecaretur, ut orationem faceret pro se. Cumque legationem pertulisset ad eum vir eius, orans et benedicens oleum mittit ad eam. Ex quo per triduum contingens oculos suos, visum recepit, et Deo gratias egit. Sed multa sunt eius gesta, quæ enarrare

sinn flytia sik til hins heilaga Johannis¹. En hann svaradi ok sagði honum osið² at sia konur. Þá bad hon, at hann segði honum at eins hátt vanmattarins, at hann bædi fyrir henne. Ok er hann hafði borit þetta sendibod til hins heilaga Johannis¹, þá badz hann fyrir ok signadi vidsmiðr ok sendi til hennar. En hon reid því³ 5 augu ser .iii. daga i samt, ok tok syn sina ok gerði gudi þackir. Mörg eru hans verk, þau er langt er af at segia, ok því skundum ver til þeira, er ver ssam med varum augum, segir sæll Jeronimus, at eptirlatnum hinum, er ver hittum med heyrninni at eins.

Ver vorum .vii. i samt, er til hans komum, ok er ver höfðum⁴ 10 kvaddan hann, tok hann vid oss med fullkomnum fagnadi ok taladi hardla horskliga³ til hvers vars. Ver badum hann gefa oss bæn ok blezan, þvíat sa er sidr egipzkra munkar, at þeir ssattmælaz skiott sin i mille med heilagri bæn, [nærgi er⁴ brædr kunnu til at koma. Heilagr Johannes spurdi, ef nöckurr væri klerkr med¹⁵ oss. En er ver höfðum allir neitat, sa hann til serhvers vars, ok skildi einn af varu lide vigdan, en sa villdi leynaz. Hann var diakn, ok vissu ver þat eigi hans forunautar utan sa⁵ einn, er

¹ Johannem *B*; Jons *C*.   ² usiðat *B*, *C*.   ³ bliðliga *C*.   ⁴ [nær sem *B*   ⁵ saal. *B*; þann *A*, *C*. 10

longum est. Unde omissis his interim, quæ auditu comperimus, ad ea, quæ oculis nostris conspeximus, veniamus.

Septem fuimus simul comitantes, qui ad eum venimus; cumque salutassemus eum, omnique nos lætitia suscepisset, unumquemque nostrum gratifice alloquitur, et rogatus est a nobis, ut orationem simul et benedictionem daret; hic enim mos est apud Ægyptios monachos, ut ubi advenerint fratres, statim per orationem sibi invicem confederentur. Interrogabat ergo, si quis in nobis esset clericus? Et ut omnes negavimus, respiciens ad singulos, intellexit esse inter nos quendam, qui huius erat ordinis,¹⁰ sed latere cupiebat; erat enim diaconus: et hoc præter unum solum, qui ei fidus erat, etiam ipsi itineris comites ignorabant. Visurus enim tales ac tantos viros humilitatis gratia celare voluit gradus sui honorem, ut inferior inveniretur in ordine his, quibus se longe inferiorem esse meritis iudicabat. Sanctus ergo Joannes¹⁵ ut eum vidit, et quidem cum esset adolescentior ceteris, digito ostendens eum: «Hic, inquit, diaconus est.» Et cum adhuc negare tentavit, apprehendens eum manu sua osculatus est, et dixit:

honum var kunnast ok heimoligast¹. Villdi hann leyna virðingu
 sins vigslupallz fyrir litilætis sakir siandi sva dyrmæsta² menn, at
 hann hittiz ovegligri at vigslupallinum hverium, er hann dæmdi
 sik synu lægra at verdleikunum. Heilagr Johannes sidan er
 5 hann sa hann, ok því at hann var yngri en ver adrir, þa bendi hann
 til med fingrinum ok mællti: «Þesse er lesdiakn.» En hann villdi
 enn neita; þa greip heilagr Johannes hans hond ok minntiz til 3
 ok mællti: «Vil eigi þu, son, at afneita þer guds giðf, at eigi fallir
 þu i glæp fyrir godgerning, lygd fyrir litillæte. Miðk er lygd
 10 varandiz, hvart sem syniz framsegiast fyrir illzku eða gæzku; því
 at ðll lygd er eigi af godu helldr af illu, sem lausnarinn vátar.»
 Klerkrinn tok lundgodliga vid hans linkinligri⁴ aminningu. Ok
 er ver höfðum lyktat bæninni, bad einn af vorum bræðrum hinn
 heilaga Johannem ser heilsubotar. En þesse var miðk þraungliga 5
 15 þraungdr af vindorms⁶ meinsemd. Heilagr Johannes svaradi:
 «Þu girniz naudsynlegan lut lausan lata; þvíat sva sem likamr þvæz
 af saurum i nitro eða odrum þess konar smurningum, sva fegraz
 salurnar af siukleikum slikum eða odrum þess hattar hirtingum.»

1 hollast C. 2 Her ender andet Blad i C. 3 vid B. 4 blidri B.

20 5 mgl. B 6 undorms B.

«Noli, fili, negare gratiam Dei, ne incurras pro bono malum, pro
 humilitate mendacium. Cavendum namque est omni modo men-
 dacium, sive pro malo, sive etiam pro bono proferri videatur; quia
 omne mendacium non est a Deo, sed sicut Salvator dicit, a malo
 25 est.» At ille his auditis acquievit, blandamque eius correptionem
 æquanimiter tulit. Et cum orationem Domino obtulissemus, post
 finem unus ex fratribus nostris tertiano typo (id est febre) gravis-
 sime vexabatur, et rogabat hominem Dei, ut ab eo curaretur; qui
 ait ad eum: «Rem tibi necessariam cupis abiicere: ut enim corpora
 30 nitro vel aliis huiusmodi lenimentis abluuntur a sordibus, ita
 animæ languoribus aliisque huiusmodi castigationibus purificantur.»
 Et posteaquam de his nobis multa per doctrinam mysticam disse-
 ruit, benedicens tamen oleum dedit ei, quo perunctus æger omnem
 continuo abundantiam fellis evomuit, et sanissimus redditus pedibus
 35 suis ad diversorium rediit.

Post hæc iubet officia erga nos humanitatis atque hospitalitatis
 expleri et corporis curam geri, et ipse vero sui negligens, nostri
 sollicitus erat. Iam enim continuo usu et iugi consuetudine nec

Eptir þat skyrdi hann oss ut marga þessa lute með lofsamligri læringu¹. Síðan signaði hann vidsmiðr, ok hinn siuki því smurdr spio iamskiott upp allre gallz ofgeyzlu ok varð alheill ok veik sinum veg til veralldar.

Næst þessu [byz heilagr Johannes til at hafa þionostu frammi² ; manndoms ok gestrisni við oss ok gera geymslur likamans, sialfs sins vanrækiandi sorgmodr fyrir varar sakir. Matte hann ok eigi fæzlur³ neyta nema a aptantima, ok þó þá litt, af langri síðveniu ok hversdagligri bindendi. Var því hans likami nu bæði þurr ok þunnr, hærir hófudsins ok skeggit sva sem af mikilli meinsemd⁴ ok meyrlegt, þvíat hvarki hafði nýlig fædzla ne gladdigr dryckr teitt⁵ taumalag hans fyrirheiz. Því hellt⁶ hann enn, er hann var nitögr, sem fyrr sögdum ver, [at hann kendi engrar þeirar fædu, er við ellzneyti var⁷ til buin. At luktudum⁸ snædingi gengr hann aptr til vor, ok sitia hia ser bydr hann oss. Ok þá¹⁵ hit fyrsta frettir hann eptir, at hvi eða hvadan ver komum, er hann hafði adr við oss tekit sem eiginligum kunningium ok gladda

1 *saal. B*; hirtingu *A*.

2 [*saal. B*; bydr h. Joh. til þionostu *A*.

3 *saal. B*; veizlu *A*.

4 *saal. B*; miukt *A*.

5 rétt *B*.

6 *saal. B*; het *A*.

7 [*tilf. B*.

8 lyktum *B*.

30

recipere cibum nisi in vespera poterat, et hunc exiguum. Erat enim attenuati et aridi corporis præ abstinencia, capilli eius et barba quasi ex languore nimio rara et tenuis, utpote quem nullus sufficiens cibus enutrit, nec lætior aliquis humor infunderet. Observabat enim etiam tunc, cum iam nonagenariam, ut supra²⁵ diximus, ageret ætatem, ut nullum per ignem paratum sumeret cibum. Igitur post hospitalitatis officia regressus ad se sedere nos iubet, et tunc demum unde vel cur advenerimus, inquit, cum iam nos lætos et omni cum gaudio tamquam natos (*v.l.* notos) proprios suscepisset. Cumque respondissemus, quod de Jerosolymis ad eum³⁰ utilitatis et profectus animæ nostræ causa venerimus, ut ea quæ olim ad auditum nostrum fama pertulerat, ipsi nunc oculis cerne-remus - quoniam quidem tenacius solent inhærere memoriæ ea quæ oculus viderit, quam quæ auris audierit - tunc beatus Joannes vultu placidissimo, et quasi subridens, ex abundantia lætitiæ hoc³⁵ modo respondit ad nos: «Miror, inquit, admodum, dulcissimi filii, laborem vos tanti itineris suscepisse, cum nihil ad hæc dignum in nobis videre possitis: homines enim sumus humiles et exigui, nihil

af allri aulværd. En er ver sögdumz af Jorsaulum til hans komnir fyrir nytsemdar ok naudsyniar sakir varrar salu, at ver sæim þa lute nu sialfir eiginligum augum, er frægdin hafdi fyrr¹ flutt fyrir vara heyrn - þvíat þat er vant fastligarr i minni at festaz; er auga⁵ ser, en hitt er eyra heyrir - þa sagdi sæll Johannes med þessum hætte til var med hinu blidligasta yfirbragdi² ok sva sem brosandir undir nidre af nogleik gledinnar: «Miðk furdar ek, sæluztu synir, ydr upp hafa tekit sva langt vegar vás, [þar sem³ þer megit ecki [til þess⁴ med oss loflikt lita; erum ver menn litlir ok audgætligir,
 10 ecki med oss hafandi, þat er tilteygili⁵kt⁵ se eda nockurra dainda⁶ vert. En ef nockut væri samvirdiligt ydvarri somasemd, er þat þa þvílikt, sem þer hafit lesit af guds postolum ok spamonnum; heyrar þeir því hversdagliga i allri guds kristne, at eigi leidiz⁷ monnum lifs eptirdæmi utan landz eda af fiarlægum herudum,
 15 helldr hafi hverr heima hia ser þat, er hann megi sitt lif eptir leida. Ok því undrar ek mest astundan ydvars erfidis ok starfs, at þer villdut fyrir sakir [salu ydvarrar⁸ slikar þrautir þola i yfir-

1 fordum B. 2 vidbragdi B. 3 [saal. B; þi A. 4 [tilf. B.
 5 saal. B; loflikt A. 6 dasemda B. 7 saal. B; lettiz A. 8 [saal. B;
 20 ydvars erfidis A.

habentes in nobis, quod vel expeti debeat vel mirari. Et tamen etiamsi esset aliquid in nobis secundum opinionem vestram, numquid tale, quale legitis in prophetis Dei et apostolis? Qui utique ob hoc in omnibus Dei ecclesiis recitantur, ut exempla vitæ
 25 hominibus non de longinquis et peregrinis locis quærantur, sed domi unusquisque et apud se habeat, quod debeat imitari. Unde plurimum miror intentionem vestri laboris ac studii, quod profectus animæ vestræ causa tantas superare regiones, tantosque labores adire voluistis, cum nos eo usque pigritia desidiaque constringat,
 30 ut nec cellulas nostras progredi audeamus. Verumtamen quoniam putatis esse in nobis aliquid, ex quo proficere debeat, hoc primum vobis indicandum est, ut hoc ipsum, quod venistis ad nos, et tantum laborem videndi nos suscepistis, ne iactantiæ alicuius habeat prospectum, ut non tam proficere ad animi virtutem, quam præferre
 35 se et iactare unusquisque vestrum velit, pro eo quod viderit eos, qui apud alios ex auditu solo cogniti videantur.

Grave est iactantiæ vitium et periculosum nimis, et quod de ipso etiam perfectionis fastigio deiciat animas; et ideo hoc vos

ferd þvilikra herada, þar sem oss þraungvir sva miok oprifnadr ok lete, at ver þorum varla ut at ganga or varum herbergium. Nu at hvaru, þviat þer hyggit þat nœkut med oss vera, er ydr se nyttsamligt, ok villdut med miklu váse var vitia, þa syniz mer ydr þat fyrst segianda, at eigi fyrir sakir hræsni eda [nœkurs hegomligs; hols: virdi nœkurr ydvarr sik þvi framarr, þott hafi seed þa menn, er odrum eru at heyrn einni kunnir.

Þungr er laustr hræsninnar ok miok haskasamligr, þviat med sealfum ser rekr hann nidr andirnar fra hæd algörvinnar, ok fyrir þvi vil ok fyrst allra luta vara ydr þar vid. Tvisföld er grein¹⁰ þessa misgernings: er su önnur at þegar skiott i upphafi sinnar snuningar skilia sumir sva, ok þar eptir gera þeir, þott þeir kunni¹ litillar bindendi eda veite sma muni Kristz fataekum, sem þeir se hinum haleitari, er vid taka, ok tyna ombun³ avaxtar veitz velgörnings af lausnarans læne; önnur er hræsninnar grein, at þa er¹⁵ einnhverr hyggr sik upphafinn a hina hæstu palla heilagleiks, at hann görir eigi sva gudi gersamliga þackir, sem hann eignar sumt sialfs sins starfe med eiginligum athæfum; ok þa er hann leitar dyrdar af daudligum mönnum, glatar hann hinni, er af gudi er.

1 [hegoma hollzins *B.*   2 kenni *B.*   3 amban *B.*

20

primo omnium cavere volo. Est autem species mali huius duplex quædam. Nonnullis enim accidit in ipsis statim initiis conversionis suæ, cum parum aliquid vel abstinence impenderint, vel pecuniæ in pauperes pie erogaverint; et cum de ea ita sentire debeant, quasi quod impediret abiecerint, ita agunt et ita sentiunt, quasi²⁵ eminentiores sint illis, quibus aliquid largiti sunt. Alia vero est iactantiæ species, cum quis ad summam virtutem perveniens non totum Deo, sed suis laboribus ac studiis deputat; et dum ab hominibus gloriam quærit, perdit eam, quæ a Deo est. Propter quod, filioli, omni genere fugiamus iactantiæ vitium, ne forte in³⁰ curramus lapsum, quem diabolus incurrit.

Tunc præterea cordi nostro et cogitationibus præcipua adhibenda est diligentia. Observandum namque est, ne qua cupiditas, ne qua voluntas prava, ne quod desiderium vanum, et quod non est secundum Deum, radices in corde nostro defigat. Ex huius³⁵ modi enim radicibus continuo pullulant vanæ et inutiles cogitationes, et in tantum molestæ sunt, ut nec orantibus nobis cessent, nec in conspectu Dei consistentibus nobis, et preces pro salute nostra

Heyrit, synir! fyrir því fordumz með öllu kostgæfi hræsinnar löst, at eigi beriz sva til, at ver fallim i slikt fyrirdæmingar diup, sem sialfr fell fiandinn.

Freistum þegar i fyrstu fra hiartanu at reka ranglætis rætr ok
5 allt þat, er gudi er gagnstadligt, geymandi sin vid vandskapligum
vilia hegomligrar girndar; þvíat af þess hattar rotum renna upp
hædiligar hugrenningar ok mæda oss sva miök, at þær skammaz
eigi ne fyrirlata þann sialfan timann, er ver bidiumz fyrir eda
stöndum at guds þionostu, helldr gripa þær fra oss herleitt hug-
10 skotit sva miök, at þott ver synimz standa a bæninni med bukin-
um, þa reikum ver at skilningunni ok hugrenningunni um ymissa
stadi her ok hvar. Nu þa ef nöckurr hyggr sik heiminum hafnad
hafa ok fiandans verkum, þa vinnr honum eigi þörf at hafa fyrir-
latit eignir ok audrædi eda adra veralldar ivasan, nema hann hafi
15 ok neitat eiginligum okostum ok af ser snidit hegomligar ok meins-
fullar munudir¹ - þessar eru þær, er postolinn segir sva af:
hegomligar girndir ok meinsfullar, hveriar er mygia monnum til
eilífs tions - þat er at hafa sannliga diöflinum neitat ok hans
verkum. Diöfullinn hleypr i mannzins hiarta fyrir tilferd eda

20   ¹ neittad B.   ² saal. B; hugrenningar A.

offerentibus, erubescant; sed rapiunt a nobis captivam mentem, et
cum corpore stare videamur in oratione, sensu et cogitatione
evagamur et abducimur per diversa. Si quis ergo est, qui se putat
renuntiasse mundo et operibus diaboli, non sufficit in eo renun-
25 tiasse, ut possessiones et prædia, ceteraque sæculi negotia dere-
liquerit, nisi etiam propriis vitiis renutiaverit, et inuteles ac
vanas abiecerit voluptates. Hæc enim sunt de quibus apostolus
dicit: Desideria vana et nociva, quæ mergunt hominem in interitum
(2. Tim. 6). Hoc est ergo vere renuntiasse diabolo et operibus eius.
30 Diabolus enim per alicuius vitii occasionem et pravæ voluptatis
aditum irrepit in cor nostrum, quia vitia ex parte ipsius sunt,
sicut virtutes ex Deo sunt. Si ergo sunt vitia in corde nostro,
cum venerit princeps eorum diabolus, quasi proprio auctori dant
locum, et introducunt eum velut ad possessionem suam. Et inde
35 est, quod numquam huiusmodi corda pacem habere possunt, num-
quam quietem, sed semper conturbantur, semper terrentur, et nunc
vana lætitia, nunc inutili tristitia deprimuntur: habent enim intra
se habitatorem pessimum, cui introeundi ad se locum per passiones

leiding lastarins, allra hellz liotrar lostasemi, þviat lestirnir ero af hans alfu¹ sva sem godgerningar ero af gudi. Nu ef lestirnir ero i varu hiarta, þa er diofullinn hefir komit þeira höfðingi, þa gefa þeir honum stad sem eiginligum gervara ok leida inn sva sem til sealfs sins eignar. Ok þadan af er þat, at þess hattar hiörtu fa² ; alldrigi hvilld ne frid, helldr hrædaz þau iafnan ok hræraz yfirstigin nu af onytri hrygd ok nu af hegomligri gleði, hafa reyndar fyrir innan sik [hinn versta valldzmann, þann³ er þau veittu vidtöku fyrir eiginliga löstu vandzslegs⁴ hegoma. Her i mote hitt hugskotit, er fullkomliga hefir heiminum hafnad ok sitt briost⁵ 10 fyrirbuit herbergi helgum⁶ anda, helldr brodur sins hrygd sem sealfs sins ok hans gleði sem eiginligum glaum, snidr af ser þegar i fyrstu hvern löst ok lyte, en lætr læstar allar briostzins umbudir fyrir fiandans umsatum, rekr i brott [rangsnuna reidi⁷ 5 bolginnar brædi, lykr ute lygd afvirdiligrar⁸ öfundar, ok at sidr [at afþoeckan⁹ 7, 15 helldr vilia ecki til grunsemdar skilia af naungsins gerningi. Ok er heilagr andi hefir inn gengit ok birt briostit, er þar iafnan

¹ halfu B.² [*saal.* B; af hinum versta valldz manni þeim A.³ hollzins B.⁴ heilags B.⁵ [reidi rangsnuinnar B.⁶ *saal.* B; ofundligar A.⁷ [*saal.* B; af þoeckan A.

suas et vitia fecerunt. Econtra vero mens, quæ vere renuntiavit mundo, hoc est, quæ abscidit et amputavit a se omne vitium, et nullum introeundi ad se diabolo aditum dereliquit: quæ iracundiam cohibet, furorem reprimit, mendacium fugat, execratur invidiam, et non solum non detrahare, sed ne male quidem sentire aut¹ ; suspicari se de proximo suo patitur, quæ fratris gaudia sua ducit, et tristitiam eius suam deputat. Quæ ergo hæc et eorum similia observat mens, Spiritui Sancto aperit in se locum, qui cum ingressus fuerit et illuminaverit eam, semper ibi iam gaudia, semper lætitia, semper caritas, patientia, longanimitas, bonitas et omnes,² 30 qui sunt fructus Spiritus, oriuntur. Et hoc erat quod dicebat Dominus in evangelio: Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Ex fructibus enim arbor cognoscitur.

Sunt autem nonnulli, qui videntur sæculo renuntiasse, et³ 35 curam non habent ad munditiam cordis, neque ut vitia et passiones resecent ex anima sua moresque componant; sed hoc tantum student, ut videant aliquos sanctorum patrum et audiant ab eis

fridr ok fagnadr, ast ok elska, giædzka ok godvili, þyðleikr ok þolinmædi, ok þar blomgaz ok upp renna andans avextir; sva sem sialfr drottinn segir i gudspiallinu: Eigi ma gott tre gera illa avøxtu, ok eigi illt tre gøra goda avøxtu; þviat treit kenniz af
5 avextinum.

Þeir eru enn nøckurir, er synaz hafnad hafa heiminum, en bera litla ahyggiu fyrir hiartans hreinleika ne liotleik lastanna, leida hia ser vandgæfi [eda valyndi¹, semia sidu sina sumskostar, en [idna hitt eina at finna² helga fedr ok nema af þeim nøckura
10 [lute, at þvi helldr mikliz þeir af³ eda dyrkiz, øðrum segiandi [sik af hinum ok þessum⁴ hafa heyrt, ok iafnbratt vilia þeir vera annarra lærifedr, þott þeir hafi nockut litit snudgaz⁵ kunnustunnar af heyrn eda sögn, ok kenna þa lute, er þeir sa ok heyrdur, en gerdu eigi, fyrirsmandi adra ok fyrirlitandi. Girnaz þeir med
15 miklu kostgæfi at dreckia ser til tignarmotz eda meistaradæmis⁶, ovitandi at daligrar⁷ fyrirdæmingar er sa verdr, er dirfiz adra at læra af lofigum lutum sialfr leidiliga dæmdr⁸ af eiginligum löstum,

1 [*saal. B*; allar *A*. 2 [*saal. B*; hitna til at hitta *A*. 3 [þa hluti, at þeir drambi æ *B*. 4 [*saal. B*; þeim er þetta *A*. 5 þroaz *B*.

20 6 meistaradoms *B*. 7 dagligrar *B*. 8 lamdr *B*.

aliqua verba, quæ narrantes aliis gloriantur se ab illo vel illo didicisse, et sicubi forte vel audiendo vel discendo parum aliquid scientiæ conquisierint, continuo doctores fieri volunt, et docere non ea quæ egerint, sed ea quæ audierint et viderint, despicientes
25 ceteros. Affectant ipsi ad sacerdotium, atque immergere se conantur ad clericatum, nescientes quia minoris condemnationis est, si quis ipse virtutibus polleat, alios tamen docere non audeat, quam si quis ipse passionibus et vitiis prematur, et alios de virtutibus doceat. Sic ergo, filioli mei, neque fugiendum omnimodis dicimus
30 clericatum vel sacerdotium, neque rursus omnimodis expetendum, sed danda opera est, ut vitia quidem a nobis depellantur, et virtutes animæ conquirantur. Dei autem iudicio relinquendum est, quem velit, et si velit, assumere sibi ad ministerium vel ad sacerdotium. Non enim qui se ipsum ingesserit, sed quem Dominus assumerit,
35 ille probatus est.

Monachi autem illud opus est præcipuum, ut orationem puram offerat Deo, nihil habens in conscientia reprehensibile, sicut et Dominus dicit in evangelio: Cum steteritis ad orationem, remittite

helldr en hinn er sealfr skinn af kryptunum ok þorir þó þeygi adra at abyrgiaz. Heyrit mik, synir! Nu sva sem ver segium eigi forzliga eda þverudliga flyianda¹ klerkdom ok kennimannzskap, sva ok eigi hlackandi til at hliota, helldr gerningrinn til gefandi, at lestirnir lute undan, en afiz dygdir hins idra mannzins; i guds dom er gefanda, hvern hann vill eptir lata [eda hvern hann vill upp hefia² ser til þionostu eda kennimannzskapar, þviat eigi er sa hverr lofigr, er ser lyptir upp sialfr, helldr hinn er drottinn varr velr³.

En munks verk er þat fremzt, at hann ofri gudi hreina bæn, ¹⁰ ecki hafandi i samvizkunni atfyndiligt; sva sem segir drottinn sealfr i gudspiallinu: Þa er þer standit a bæn, fyrirlatit af ollu hiarta brædrum ydrum, ef þer eigit nockut saknæmt vid þa, þviat eigi mun fadir ydvarr, sa er a himnum er, ydr upp gefa, nema þer hafit brædrum ydrum uppgefit þeira misverka. En ef ver ¹⁵ höfum med hreinu hiarta, sem fyrr sagda ek, stadi i guds auglite frelstir af ollum þeim lytum ok laustum, sem adr voru inntir⁴, þa megum ver sia gud, sva sem mattuligt er, ok greida til hans bænir vars hiarta, ok sia hann osyniligan med hugskote en eigi med

¹ rettet; fylgianda B, A.   ² [ulf. B.   ³ upplyftir B.   ⁴ mæltir B. ²⁰

fratribus vestris, si quid habetis contra eos, ex cordibus vestris; nisi enim remisieritis fratribus vestris, nec vobis remittet pater vester, qui in cælis est. Si ergo mundo, ut supra diximus, corde astiterimus ante Deum, et liberi ab omnibus his vitiis et passionibus, quæ supra memoravimus, poterimus, in quantum possibile est, ²⁵ etiam Deum videre, et orantes oculum cordis nostri in ipsum dirigere, et videre invisibilem mente non corpore, intellectu scientiæ, non carnis aspectu. Nemo enim se putet posse ipsam, sicut est, divinam substantiam contueri, ita ut speciem sibi aliquam aut imaginem fingat in corde corporeæ alicuius imaginis ³⁰ similem. Nulla forma in Deo cogitetur, nulla circumscriptio, sed sensus, et mens quæ sentiri quidem possit, et perstringere mentis affectum, non tamen comprehendi aut describi aut enarrari valet. Et ideo oportet cum omni reverentia et metu accedere ad Dominum, et ita in eum librare mentis intuitum, ut omne quidquid ³⁵ potest splendoris, claritatis, fulgoris, maiestatis mens humana concipere, super hæc omnia esse eum sentiat semper; et hoc sicut diximus, si pura mens fuerit, nec ullis pravæ voluntatis sordibus

likamanum, með skyrleik skilningar: en eigi með hvassleik* vidr-
 litningar. Hyggi engi sik munu sia mega sialfa guddomsins [ver-
 ingina, sva sem hon er³, nær sem hann setr saman i sealfs sins
 hiarta nöckurs konar eptirliking likneskiu likamligrar; þviat engi
 5 asiona er i gudi, engi umfæðming, helldr hugskot ok skilning, er
 at sönnu megu skynia ok audlaz elskhuga hyggiunnar, en eigi at
 hvaru at hondlaz eda diktaz eda fra segiaz. Ok fyrir því byriar
 með allri varud ok otta til guds at snuaz ok sællda sva fyrir hon-
 um sialldr skilningarinnar, ok allt þat er mannlíkt hugskot fær
 10 fengit vega eda virðingar, lioss eda birtingar, skili hann iafnan gud
 vera langt umfram þessa alla lute, ok ef hreint hefir verit hug-
 skotit, sem ver sögdum, ok frelst fra svivirdilegum saurum veslar
 vanfystar. Byriar fyrir því [til þess allra mest gerninginn gefa⁴
 þa mennina, er gudi synaz fylgia en afneita veröldinni; sva sem
 15 ritat er: [Geymit til ok⁵ kanniz vid, at ek em gud. Nu ef hann
 hefir vid gud kennz sva miök, sem manninum er framaz mattuligt
 hann at kunna, þa um sidir mun hann fa visdom annars heims
 hluta, sva sem þeir ero, ok skilia guds stormerki, ok æ því hreinni

1 skynsemdar B. 2 hoskleik B. 3 [velgeyrninga, sva sem þeir
 20 ero B. 4 [saal. B; allra mest godgörnings geyma A. 5 [tilf. B.

occupata. Et ideo in hoc maxime oportet operam dare eos, qui
 renuntiare sæculo et Deum sequi videntur, sicut scriptum est:
 Vacate et cognoscite, quoniam ego sum Dominus. Si ergo cogno-
 verit Deum, in quantum homini possibile est, tunc demum etiam
 15 reliquorum quæ sunt, scientiam capiet, et mysteria Dei agnoscet,
 et quanto purior in eo fuerit mens, tanto plura ei revelat Deus,
 et ostendit ei secreta sua. Amicus enim iam efficitur Dei, sicut
 illi, de quibus dicebat salvator: Iam non dico vos servos, sed
 amicos; et omne quidquid petierit ab eo tamquam amico caro,
 30 præstat ei Deus. Ipsæ quoque virtutes angelicæ, et cuncta my-
 steria divina, tamquam amicum Dei diligunt eum, et obsequuntur
 eius petitionibus. Et hic est, quem a caritate Dei, quæ est in
 Christo Jesu, neque mors separat, neque vita, neque angeli, neque
 principatus, neque potestates, neque alia creatura. Et ideo, caris-
 35 simi, quandoquidem hoc elegistis, ut Deo placeatis, et ad caritatem
 eius perveniatis, date operam alieni effici ab omni iactantia, ab
 omni vitio animi, ab omnibus deliciis corporalibus. Delicias autem
 corporales non solum illas putetis, quibus homines sæculi fruuntur,

sem hugrinn hefir með honum verit, því fleiri hlute vitrar guð honum sva sem kærur vin. Sialfr engiligr kraptar ok oll guðlig stormerki elska hann sva sem guðs vin ok tæia hans bænum. Ok þessi er sa, er hvarki lif ne daudi, eigi englar ne höfðingskapr ne mattr, ok engi önnur skepna ma fra skilia guðs ast, þeiri er i Jesu Kristo er. Ok fyrir því, elskuligztu synir, ef þer [voldut at¹ lika guði ok til hans kærleiks koma, gefit geymdir til at geraz annarligir af² allre hræsni ok af hverium sem einum leste hugarins, af ollum krasum holldligum eda likamligum; hygge þer ok eigi þær at eins vera likamligar krasar, er veralldar menn¹⁰ neyta, helldr ero allt³ krasir truandi bindendismanni, sem hann hefir með girnd uppnunit, þott þat se audgætligt, ef i veniu var athallzmonnum at þarnaz. Vatnit sialft eda braudit, ef þat tekz upp með holldzins teygingu, þa virdiz kræsnivam⁴ bindendismanni, þegar er [meirr fylgir⁵ girnd ahugans en naudsyn nattuunna¹⁵. Somir salunni i ollum lutum sik sva venia at varaz vömmmin, ok fyrir því villde varr drottinn kenna salunni moti at standa sinum girndum ok vandfystum, þa er hann sagdi sva: «Gangit þer inn

¹ [*saal. B*; villdut *A*.   ² *tif. B*.   ³ *saal. B*; þat *A*.   ⁴ *Her*
begynder tredje Blad i C.   ⁵ [*saal. C*; madr fullgerir *A, B*.   ²⁰

sed abstinenti deliciæ credendæ sunt omne quidquid cum cupiditate sumserit, etiamsi vile illud sit, et quod in usu esse abstinentibus solet. Aqua denique ipsa, vel panis, si cum cupiditate sumatur, id est, non ut necessitati corporis, sed ut animi desiderio satisfaciatur, hoc etiam abstinenti deliciarum vitio ducitur. Oportet enim in omnibus consuescere, animam vitio carere. Ideo denique Dominus docere volens animam desideriis et voluptatibus suis resistere, dicebat: Intrate per angustam portam, quia lata est et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, angusta autem et arcta via est, quæ ducit ad vitam. Lata est ergo via animæ, cum qualicumque³⁰ desiderio suo satisfecerit; angusta vero est, cum voluptatibus suis repugnat. Multum tamen prodest ad hæc obtinenda secretior habitatio et conversatio solitaria, quia interdum per occasionem adventantium fratrum, et euntium ac redeuntium frequentiam, abstinentiæ et parsimoniæ frena laxantur, et per huiusmodi occasiones³⁵ venit paulatim in consuetudinem et usum deliciarum, et sic interdum etiam perfecti iam viri capiuntur. Ideo et David dicebat: Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine. Expectabam

um þraungt hlid, þviat rumr ok vidr er sa vegr, er til dauda dregr, en þröng ok haurd er su gatan, er til lifs leidir. Vidr er vegr salunnar, þa er hon [fylgir nær vel hverri sinni ¹ girnd, en þraungr, ef hon þrystir vilianligum vandfystum. Leynilig bygd² einsligr athæfis ma mikit at hvaru vinna slíka luti at hliota; þviat stundum leysaz beisl bindindinnar ok sparneytninnar fyrir [hversdagliga fiölskylldu ³ tilkomandi brædra eða brautfarandi, ok af þess hattar tilfellum vikz ⁴ smám þeim til veniu krasanna girnd, ok veidaz sva stundum algerver menn. Fyrir því sagdi David sva at sönnu: ¹⁰ Fíarlægdumz ek flyiandi, ok var ek i eydimörk, ok beid ek sva þess, ér mik gerdi heilan af stadleysi ok stormi hugarins. En nu mun ek segia ydr þat, er nyliga hefir at boriz nockurum af vorum brædrum, at fyrirfarandi dæmi vinni ydr varari.

Var nockurr munkr i þessi nálægu eydimörk - þeim var ¹⁵ hellir at herbergi - hinn mesti bindendismadr, hann afladi með handanna erfidi hversdagligrar atvinnu. Hann badz fyrir nött ok dag ok blomgadiz með ollum kröptum hugarins. En þessi drambadi af gladligum gerningum ok tok at treystaz sem af sinum

¹ [*saal. C*; fullgerir nær vel hveria sína (hverri sinni *B*) *A*, *B*.

² *fyst B*; dygð *C*. ³ [hversdagligt fiölskyllði *B*. ⁴ vikr *B*, *C*.

eum, qui salvum me faceret a pusillo animo et tempestate. Retexam autem vobis, quid etiam nuper cuidam ex fratribus nostris acciderit, ut cautiores vos præcedentia exempla constituent.

Erat quidam apud nos monachus in hac vicina eremo com-
²⁵ manens, cui habitaculum spelunca erat: vir summæ abstinentiæ, quotidianum victum labore manuum quærens, in orationibus die noctuque persistens cunctisque animi virtutibus florens. Sed hic lætis successibus elatus, confidere quasi in profectibus suis cœpit, et non Deo totum, sed sibimet ipsi quod profecerat deputare.
³⁰ Hanc autem eius intuens animi præsumptionem tentator continuo accedit, et laqueos parat. Quadam namque die ad vesperam fingit speciem decoræ mulieris oberrantis per eremum, quæ velut fessa post nimium laborem accedens ad ostium speluncæ monachi, se lassabundam simulans ac fatigatam, intrinsecus semet ipsam
³⁵ proiicit, atque advoluta pedibus viri, ut sui misereatur, exorat: «Nox enim me infelicem, inquit, in eremo latitantem comprehendit; iube me requiescere in angulo cellulæ tuæ, ne forte efficiar nocturnis bestiis præda.» At ille primo miserationis obtentu

framkvæmdum, eignadi ser nu sumt, þat er hann hafði gert, en eigi allt gudi. Freistarinn vikz við skiott siandi upphafning hugarins ok eignir upp snörur. At aptni nockurs dags bregðr hann æa sik, líkneskiu nöckurrar virðuligrar konu villandiz um eydimörkina; hon gengr um eydimörkina ok kemr at hellisdyrum 5 munksins sva sem mod eptir mikit erfidi, skraukvandi¹ sik þreytta ok þrekada, kastar ser niðr fyrir innan dyrin, velltiz at fotum munkinum, bidr hann miskunna ser sva segiandi: «Nott hefir mik [villt vesala², segir hon, leynandiz³ um eydimörkina; lofadu mer at hvilaz i hyrningu þins herbergis, at eigi beri sva til, at ek¹⁰ verda bræð nattligum dyrum.» En hann tok hana með miskunnar yfirbragði inn i hellinn ok fretti eptir, [hver sök hana helldi til at villaz⁴ um eydimörkina. Hon líkir; sökina hardla athugasamliga, ok [setr fyrir innan blidmæla eitr ok lostasemdar ulyfian⁶ um alla framburðarbokina, synir sik nu vesla ok vafulla⁷, nu verduga ver-¹⁵ mingar⁸, ok sveigir sva með snilld ok sætleik malsendans⁹ hans

1 liugandi B. 2 [numit sæliga C. 3 ok villt farit C. 4 [saal. B, C; fyrir hveria sök hon villtiz A. 5 greinir C. 6 [sár fyrir innan eitri ok lostasemdar ulyfiani B; særði hann fyrir innan með blidmæla eitri ok lostasemðar ulyfiani C. 7 saal. B, C; vasfulla A. 8 vel-²⁰ geyrnings B; vernningar C. 9 malsendar B.

recepit eam intra speluncam, requirens quæ ei causa errandi per eremum fuerit? Illa causam fingit satis accurate, et interim venena blandimentorum atque illecebræ virus per omnem textum narrationis interserit, nunc se miserandam, nunc etiam defensione dignam ostendens, elegantia et suavitate sermonis inclinatur animus¹⁵ hominis, et in affectum sui illecebrosi amore deflectit. Hinc iam inter blandiora colloquia, iocus risusque miscentur, manus etiam procax ad mentum barbamque quasi venerandi specie protendit, tum vero palpare cervicem mollius collumque levigare. Quid multa? Ad ultimum captivum ducit militem Christi. Continuo²⁰ enim perturbari intra semet ipsum et libidinis fluctibus æstuaræ cœpit, nequaquam laborum præteritorum, nequaquam professionis ac propositi sui memor. Paciscitur cum cordis sui concupiscentia, et intra arcana cogitationum suarum fœdus cum falsa voluptate componit. Inclinatur stultus latera sua, et efficitur sicut equus et³⁵ mulus, quibus non est intellectus (Psalm. 31). Atque ubi obscœnos iam conabatur inire complexus, illa ululatum teterrimum diræ vocis emittens, umbra ut erat tenuis, per manus amplectentis elabitur,

hug hneigiandi til sinnar astar vid lastafullum elskhuga. Hedan af blandaz blidlig vidmæli med hlatrí ok leik, því næst sáekr hon skeggit sva sem til sáemdar asionunni, hondin díðrf til hókunnar siglir linliga upp um svirann ok halsinn. Hvat þarf þar langt¹ um, at lyktum hertekr hon riddara Kristz. En hann hitnar innan skiott ok skelfiz med sealfum ser af brennandi bylgium lostasemdar med ollu omínnigr umlíðinna erfíða framíatanar sinnar eða fyrirheitz, þvíat hann fæðiz af girnd síns híarta, ok setr saman sætt² med falsligum fyluskap fyrir innan leynda lute síns híarta ok hugrenninga, hneigir heimskr sínar síður, ok geriz sem hestr eða mull utan skyns ok skílníngar. En er hann kostgæfíð³ undir at falla⁴ þau fulu fadmlög, rekr hon ut hinn dímmazta skrék grínamrar raddar. Skríðnar þar or hondum honum meylígr skuggi, sem var, hann eptir latandi med styriállígrí atskelkingu fíplanda í loptit⁵ upp med hínum hædíligztum hræringum. Þa þegar flyktiz saman otallígr fíðlíð fíandaflocks í loptinu til þessa leíkmotz med oskurlígu⁵ opi ok hafum brígzlanarhlatri sva segíandi: «Ho, munkr⁶, er þík hóft upp allt til hímins, híversu ert þú nú drecktr allt til

1 mart B. C.   2 sættmal C.   3 kostgæfir C.   4 fara B. C.

20 5 saal. B, C; oskýrlígu A.   6 monache C.

ipsum quoque dedecoris .motibus inanes auras sectantem foedis-
sima cum irrisione deseruit. Tunc praeterea multitudo daemonum
in aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, clamore ingenti cum
cachinno exprobrationis elevato: «O, inquiunt, monache, monache,
qui te usque ad caelum extollebas, quomodo demersus es usque ad
25 infernum? Disce ergo, quia qui se extollit, humiliabitur.» Tunc
ille velut amens effectus, et deceptionis suae pudorem non ferens,
gravius a semet ipso decipitur, quam fuerat a daemonibus deceptus.
Cum enim debuisset reparare semet ipsum et renovare certamen
ac satisfactione sui, lacrymis et humilitatis fructibus, prioris ela-
30 tionis culpam delere, hoc non fecit, sed desperans, semet ipsum,
sicut apostolus dixit, tradidit omni impudicitiae et iniquitati.
Regressus est enim ad vitam saecularem, praeda daemonum factus.
Refugit namque conspectus omnium sanctorum, ne quis posset eum
salutaribus monitis de praecipitio revocare. Si enim reddere semet
35 ipsum priori vitae abstinentiae voluisset, recuperasset sine dubio et
locum et gratiam suam. Denique audite, quid et de alio viro gestum
sit, similiter quidem tentato, sed non simili exitu tentationis effuso.

helvitis? Nu þa nem þu, at hverr er sik hefr upp, mun lægdr verda. En hann vard [þegar nær sva sem vitlauss¹, ok þolir eigi einfelldi sinnar bleckingar, bleckiz nu þungligarr af sialfum ser, en hann hafdi adr blecktr² verit af diöflinum, þar sem hann skyldi endrbæta sialfan sik ok endrnyia strid at gráta glæp sins³ fyrra fallz med tarfullum⁴ trega avaxtasamligrar⁵ idranar. Hann vesall gerdi þat eigi, helldr selldi hann sialfan sik, sem postolinn segir, aurvæntandi allri uhreinsan ok illzku; hvarf hann aptr til veralldigs lifs vordinn fianda fodr, flyiandi felagskap allra heilagra. Engi matti hann aptr kalla af foradinu med hialpsamligum aminn-¹⁰ ingum. En ef hann hefði viliat leggja sik undir hit fyrra lif ok bindendi, hefði hann endrbætt utan ifasemd⁶ alla sina [miskunn ok stað⁶. Heyrit nu, hvat af odrum hefir gerz sva freistudum, en mislikri utferd freistinnar⁷.

I [þessi nalægu borg⁸ var nockurr madr gerandi hit liot-¹⁵ azta lif med hverri uhæfu, sva at hann var inn frægazti at ufrægd-

1 [nær aurvita *B.* 2 daradr *C.* 3 tarafullum *B.* *C.* 4 avaxtasamligrar *B.*; avaxtasamligrar *C.* 5 efadsemd *C.* 6 [*saal.* *C.*; misverka *A. B.* 7 freistanarinnar *C.* 8 [*saal.* *C.*; þessu nalægu heradi *B.*; þessum nalægum herudum *A.*

Fuit quidam vir in hac proxima civitate, vitam turpissimam per omne facinus ducens, ita ut opinatissimus in flagitiis haberetur. Hic aliquando Dei miseratione compunctus ad penitentiam convertitur, et intra sepulcrum se quoddam concludens, priorum scelerum pollutiones lacrymarum fontibus diluebat, diebus ac nocti-¹⁵ bus in faciem prostratus, et ne allevare quidem ausus oculos ad cælum, neque vocem emittere et nomen Dei nominare, sed in solis gemitibus et fletibus perdurabat, et tamquam vivens sepultus de inferno iam quodommodo mugitum cordis gemitumque edebat. Cumque in his posito eo septimana una transisset, noctu veniunt²⁰ ad eum dæmones in sepulcro clamantes et dicentes: «Quid est quod agis, o impurissime et flagitiosissime? Posteaquam omni spurcitia omnique impuritate satiat es, nunc vis castus et religiosus procedere. Et posteaquam consenuisti in sceleribus, nec iam sufficiunt vires ad facinora delenda, nunc Christianus videri²⁵ vis et pudicus et pœnitens; quasi vero alius tibi iam ullus possit dari locus satiatio in malis, nisi ille, qui tibi nobiscum debetur. Unus ex nobis es, alius iam esse non poteris. Redi ergo magis,

unum. En þessi snóriz¹ nockurn tíma viðkomandiz með guds miskunn til idranar, byrgiandi sik í grof einhverri ok þó sva saurganir fyrr gerra glæpa í brunnum taranna. Hann lá æ iðrdinni [nottum ok dögum², eigi dirfandiz³ augunum upp at líta til
 5 himinsins ne guds nafn at nefna með raddarinnar bendingu, heldr stadfestiz hann í einum samt sutum ok sorgum nær sem lifandi grafinn í helviti, utgefandi geysiligan grát með remian⁴ hiartans. Þá er ein víka var lidin, koma diðflar at grófinni honum þar veranda kallandi ok sva segiandi: «Heyr þu, hinn oskirazti ok hinn
 10 glæpafullazti! hvat er þat, er þu gerir? Saddr af hverri horan ok uhreinsan geriz þu nú sem gudhræddr ok hreinn, er þu elldiz í glæpunum ok þer þrotna öfl til odadanna. Nú villt þu synaz kristinn, uframr ok idrandi, nær sem nöckurr annarr stadr megi þer gefinn verða, nema⁵ ssa er þer er með oss sætladr. Einn af oss ertu, ok
 15 eigi mattu nú annarr vera. Hverf aptr, hverf aptr til var, at eigi tynir þu þeim tíma lífsins, er eptir er til lystilígra munuda. Ver munum þer bua konungligar⁶ krasir ok kurteisuztu konur ok alla

¹ sneriz *B, C.*   ² [*saal. A, C;* nætr ok daga *B.*   ³ dirfandi *C.*

⁴ *saal. C;* reiman *A;* hreinsan *B.*   ⁵ en *C.*   ⁶ *saal. B, C;* tillystiligar *A.*

redi ad nos, et quod superest tibi tempus, in perfruenda voluptate non perdas; præparamus affluentes delicias, præparamus scorta nobilissima, et cuncta talia, quæ florem tibi possint reparare gratis-simæ iuventutis. Quid temet ipsum vanis et inanibus conficis
 25 cruciatibus? Quid temet ipsum ante tempus suppliciis tradis? Quid enim aliud es passurus in inferno, nisi hoc quod nunc tibi ipsi conquiris? Si te pœna delectat, exspecta paululum, et invenies paratam; nunc interim fruiere muneribus nostris, quæ dulcia semper et grata duxisti.» Hæc et huiusmodi plura exprobrantibus eis,
 30 ille iacebat immobilis, nec auditum quidem suum convertens ad eos, nec ullo penitus sermone respondens. Cumque illi sæpius eadem repeterent, et alia duriora, nec ille omnino moveretur, in furorem prolapsi dæmones, ubi viderunt verba contemni, verberibus eum conficere aggressi sunt, multisque suppliciis excruciatum
 35 seminecem reliquerunt. Nec tamen in tot tantisque cruciatibus moveri saltem potuit a loco, in quo orationis causa iacuerat. Postera die quidam suorum requirentes eum humanitatis dumtaxat gratia, inveniunt pœnis incredibilibus affectum, et causam per-

þa luti, er þer megi endrbæta blom þeckiligrar æsku. Hvat mædir þu sialfan þik hegomligum ok þarflausligum meinlætum. Hvat selr þu sialfan þik kvölum fyrir timann? Hvat muntu annat þola i helviti, nema þat er þu semr þer nu sialfr? Girnir þik pinan, bid þu [litt þat¹, ok muntu finna buna. Nu þar til neyt vorra 5 giafa, þeira er þu virdir iafnan sætar ok þeckiligar. Pessa luti ok adra fleiri brigzludu þeir honum. En hann læ ohræriligr ok veik eigi til þeira eyranu ne heyrninni nockuru ordi andsvarandi. Þeir intu opt upp hina sömu luti ok suma enn hardari, en hann hrærdiz² ecki vid. Ok er fiandrnr fundu, at hann hafnadi full- 10 komliga þeira fortölum, ædduz þeir ok gengu at honum meidandi hann med mörgum meinlætum, ok lettu eigi fyrr, en hann var nærr halfdaudr. Matti hann þa eigi fyrir mörgum meinlætum³, ok eigi villdi hann, or sinum bænarstad hræraz. Næsta dag eptir komu nöckurir hans nagrannar med mannligr⁴ miskunn hans leit- 15 andi, ok fundu hann otruanligum piningum plagadan, ok frettu at, hvi sætti. En er þeir namu, badu þeir, at hann leti heim beraz til sealfs sins herbergis. Hann afneitar því, ok var einn samt

¹ [littat B, C. ² saal. C; hyrdiz A, B. ³ sarum B, C. ⁴ manndomligri B.

contantes, cum didicissent, rogabant, ut curæ gratia reportari se ad domum propriam pateretur. Abnegat, et in eodem permanet loco. Tunc vero et sequenti nocte repetentes dæmones gravioribus eum verberibus cruciabant. Sed nec sic quidem moveri voluit loco, melius esse dicens mortem subire, quam ultra dæmonibus obedire. 25 Nihilominus tertia nocte multitudo convenit dæmonum, et absque ulla miseratione irruentes in eum, omnibus pœnis cruciatibusque conficiunt. Cumque iam corpus defecisset in suppliciis, extremus tamen spiritus obsistebat imperio dæmonum. Quod ubi impii perviderunt, exclamantes voce magna: «Vicisti, inquit, vicisti»; et 30 mox velut virtute quadam cælitus fugati, præcipientes abscedunt, nec ultra quidquam ei suæ artis aut sceleris intendunt. Ipse vero intantum virtutibus animi profecit, et ita ornatus moribus effectus est, ac totius divinæ gratiæ repletus virtute, ut omnis hæc regio quasi e cælo eum lapsum videret, et unum esse ex numero cre- 35 deret angelorum, omnes pæne simul atque uno ore dicentes: Hæc est mutatio dexteræ Excelsi (Psalm. 76). Quanti exemplo eius, qui iam semet ipsos desperaverant, rursus ad spem salutis regressi

eptir. Þegar æ næstu nött hverfa fiandrnir aptr beriandi hann ok
 þeystandi með hinum [hórdutztum harmkvælum framarr¹ en fyrr.
 Hann kvez enn hvergi flyia vilia ne fordaz, sagdi betra vera at
 þola drap eda dauda en² diöflum lengr at hlyda. Þridiu nött
 5 samnaz saman otalligr flockr fianda, hlaupa þeir upp æ hann, fara
 nu miok geystir ok meida³ hann með allzkonar kvolum ok pining-
 um utan alla miskunn. En þott likaminn þreyttiz af lemstrunum⁴,
 þa stod þo hinn efztis andi mot valldi diöflanna. Ok er hinir
 fornu fiandr fundu þat, kölludu þeir hárrí röddu sva segiandi:
 10 «Sigradir þu, sigradir þu.» Ok hurfu iafnskiott i braut keyrdir
 með himneskum krapti, alldri sidan þorandi hans at freista með
 tálsnöðrum sinnar listar⁶. En hann gördiz skambragz⁷ sva soma-
 samligra⁸ sida ok kunnr at kröptum ok [audgadr með allzkonar⁹
 astargjöfum gudligrar miskunnar, at allri þessi heradsbygd syndiz
 15 hann sem af gudi sendr fyrir atferdis sökum, ok truziz vera nær
 sem einn af tölu sealfra englanna. Ræddu því allir með einum
 rom, at þessi væri [hægri handar umskipting¹⁰. Utalligir hurfu
 1 [hórdorum harmkvælum C. 2 fyrðæmbum tilf. C. 3 mæða C.
 4 piningum C. 5 yzti C. 6 velar C; sinna vela B. 7 saal. A, C;
 innar litils tima B. 8 somaligra C. 9 [tilf. B, C. 10 [til
 20 hægri handar umskiftr B.

sunt, et emendationem sui, quam prius desperaverant, præsum-
 serunt? Quanti admiratione eius de ipso iam inferno peccatorum
 retracti sunt et ad virtutis indolem reparati? Illo namque tanta
 immutatione converso, omnibus omnia visa sunt possibilia. Non
 25 solum enim emendatio morum florebat in eo et assumptio virtutum,
 verum et gratia Dei plurima ei collata est. Signa enim et pro-
 digia, quæ ab eo facta sunt, quantum apud Dominum haberet
 meritum, testabantur. Sic humilitas et conversio bonorum omnium
 materiam præbet, elatio vero et desperatio interitus et mortis
 30 est causa.

Ad effugienda vero pericula lapsuum et conquiendam Dei
 gratiam atque ipsius divinitatis evidentiolem notitiam capiendam,
 plurimum prodest secretior conversatio et eremi interioris habitatio.
 Quod vos non tam verbis, quam rebus ipsis et exemplis melius
 35 docere puto.

Fuit quidam monachus, qui in eremo hac, quæ præ ceteris
 interior est, habitabat. Hic cum plures annos in abstinentia per-
 durasset, et proventus tempore prope iam ad senilem venisset

aptr af hans eptirdæmi til hialpsamligrar vanar, þeir er [adr höfdu sialfa sik örvæntat¹, ok treystuz nu öruggrī endrbæting fyrirlatinni örvænting. Tortaldir droguz aptr or sialfu synda diupinu ok komu til kunnleiks² kraptanna af hans undarligri endrbæting. Ok at honum sva fullkomliga rettsnunum synduz öllum allir hlutir mattu-⁵ ligir. Eigi at eins skein með honum samtenging³ sidanna eda tilkvoma kraptanna, helldr skein ok með⁴ honum hin mesta miskunn almattigs guds. Stormerki ok takn, þau er af honum frömduz, vatta ok vitna hans verdleik vid gud. Nu sva sem þer heyrdu, litillæti ok leidretting⁵ veitir efni allra godra luta, en dramban ok¹⁰ örvæntan er tilgerningr tions ok tapanar.

En at flyia fallvalltar⁶ flugur fiandliga umsáta ok at ödlaz enn innvirduligri⁷ astud gudlegs velgernings ma mest bygd eydimerkinnar með einfelldi atferdis, ok hygg ek mik þat munu meirr með dygdarfullum⁸ dæmum en einum samt ordum uppinna⁹.¹⁵

Munkr nöckurr var i þessi eydimork nær öllum [innar byggi-

¹ [sialfir höfdu adr örvænt B; adr höfnuðu sialfa sik örvæntandi C.

² sannleiks B. ³ samsetning C. ⁴ yfir B, C. ⁵ rettleibing B, C.

⁶ fallvattligar(!) C. ⁷ invirðilgar C. ⁸ dyrdarfullum C. ⁹ upp-
tina B. 20

etatem, omni virtutum flore adornatus, ac totius continentiae magnitudine sublimatus; cum orationibus et hymnis sedule Deo serviret, tamquam emerito militi suo Dominus remunerationes parat, utpote qui in corpore adhuc positus ad instar angelorum incorporeæ vitæ fungeretur officiis, et dignum iudicans annonam¹⁵ cælestem præbere in deserto ei, qui cælestem regem pervigiliis præstolabatur excubiis.

Ut enim ei cibi usum poposcisset naturæ necessitas, ingrediens speluncam suam inveniebat mensæ panem superpositum, miræ suavitatis mirique candoris, ex quo refectus et gratias divinæ præ-³⁰stantiæ referens, rursus ad hymnos et orationes convertebatur. Ad quem divinæ etiam revelationes multæque de futuris rebus a Deo præmonitiones fiebant. In his ergo talibus ac tantis profectibus positus, quia gloriari quasi de meritis suis cœpit, et cælestis beneficii munus vitæ suæ debitum dixit, continuo subintrat eum³⁵ parva quædam desidia animi, tam parva, quam nec posset advertere. Post hæc crevit maior negligentia, ita ut tardior iam fieret ad hymnos, sed et ad orationem pigrius surgeret. Psalmi

andi¹. Þá er þessi hafði stadfestz [hin flestu² ær i margfalldri bindendi, sva at hann var nu nær örvasi fyrir allðrs sökum, en audgadr med allzkonar avexti andligs athæfis, iduliga med ymnum ok bænum gudi þionandi, upphafidr³ mikilleika margfallz samhallz; 5 nu med því at hann hafði engiligt athæfi fyrir lifnadar sakir her a iörduinni likamliga verandi, þa virðir almattigr gud verdugt at ömbuna honum þat sumskostar þegar i hond med engiligri atvinnu sva sem med födurligri forsia ok fyrirhyggiu.

Nöckurn tima er naudsyn nattuinnar beiddiz næring fæzl- 10 unnar, gengr munkrinn inn i helli sinn ok finur þar braud a bord borit, þat var blomaligrar⁴ birti ok furduligs sætleiks. Ok hann saddr þar af gerir hann þackir gudligum velgerningi ok riss upp til bænar fra bordinu eptir veniuligum godvilia. Margar gudligar vitranir ok æminningar af⁵ uordnum lutum urdu⁶ fyrir hans god- 15 vilia⁷. En hann upphafidr æ sva haleita palla heilagleiks tekr at dyrkaz sem af sialfs sins atgervi, virðir veizlu gudligs velgernings verdleik sins athæfis; þegar i stad fellr til hans litil su onenning⁸,

¹ [*saal. B, C*; hennar byggiundum *A*.   ² [*saal. B*; i flestu *A*; um morg *C*.   ³ i *silf. B*; með *C*.   ⁴ blomasmaligrar *B, C*.   ⁵ *saal. C*; 20 æa *A, B*.   ⁶ birtuz *B, C*.   ⁷ verdleika *B, C*.   ⁸ *Her ender 3 Bl. i C*.

quoque ipsi non ea qua prius vigilantia ab ipso canerentur, sed ubi parum quid exhibitum fuisset soliti ministerii, anima eius, quasi nimio labore fatigata, requiescere festinabat; quia sensus eius reprobis effectus, de sublimioribus ad inferiora ceciderat, et 25 cogitationes suæ per diversa eum præcipitia rapiebant. Erat enim iam in corde eius clandestina quædam turpis ac nefanda cogitatio, consuetudo tamen prior; velut si decursus aquæ, etiam cessante remigio, adhuc priore impetu navigium ferat: ita et vetus institutio ad consueta hominem officia trahebat. Ob quam causam et stare 30 adhuc in suo statu videbatur. Hic ergo cum post orationes cibum solito requisisset ad vesperam, ingressus locum eum, in quo refici consueverat, invenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refectus, nihil de eorum, quæ in corde suo versabantur, emendatione curavit, neque immutationis suæ damna persensit, sed sper- 35 nentem se minima, paulatim casurum non intellexit. Interea cum gravi iam libidinis incendio stimuletur, et inflammatus turpi concupiscentia raperetur rursus ad sæculum, illa interim die cohibuit se, et solita hymnorum et orationum ministeria ex more

nær sva litil i fyrstu, at hann ma trautt eptir vikiaz. Þadan af vex meiri vangeymsla, sva at hann verdr seinni til salmanna ok obradbeinni til bænanna; syngz ok hvarki med slikum vakrleika sem fyrr, helldr skundar hugrinn at hvilaz sem mæddr af miklu erfidi, nær upphöfdu at eins embætti vanrar þionostu; þvíat hann hafdi reyndar fallit fra haleitum lutum til afleitligra, ok hristu hann sealfs sins hugrenningar um fiallzins flug med spilltri samvitzkunni. Var nu ok i hans hiarta nöckur leynd ferlig ok fyrir-dæmilig hugrenning, en hin fyrri venia for þvílíkaz til at iafna, sem þa er skipit rennr at lyktödum rodrinum af einu samt bærubrotinu; sva ok en forna venia ok fyrirheit hellt honum til vanra embætta, ok fyrir þa sök syndiz hann enn standa i sinni stett. Nu er hann geck inn at lyktudum bænum i þann stad, er hann var vanr at snæða, þa fann hann braud yfir bordi eptir veniu, ok hann saddr þar af æntir hann ekki at endrbæta þa hluti, er i hiartanu hvarfludu, ok skildi hann hvergi skada sinnar umskiptingar, helldr hafnadi hann sialfum ser smam ok smam fallandi. Þvi næst kyndiz hann af hinum beiskazta bruna hinnar liotuztu lostasemi, [hyggv nu at hlaupa til veraldar, en helldr ser þo aptr samdægris ok lyktar eptir veniu hversdagligum salmasongi ok bænahaldi; gengr sidan inn til nattverdar ok finnr braud yfir bordi [enn döckvara ok

1 a B. 2 saal. B; væntir A. 3 baurduz B. 4 eigi B. 5 [tilf. B. 6 ætlandizt at hlaupa a brott tilf. A.

persolvit, atque ingressus, ut cibum sumeret, panem quidem invenit mensæ superpositum, sed aliquantulo sordidiorem. Admiratus est et tristis effectus: intellexit enim, quod ipsum respiceret hoc genus monstri; tamen cibo sumto refectus est. Post diem tertium triplicatis urgeri stimulis cœpit; occupaverat enim cogitationes eius quasi iam præsentis et secum positæ, secumque accumbentis imago mulieris, quam et complecti sibi videbatur, et ad turpes usus habere substratam. Processit tamen et sequenti die ad solita psallendi et orandi officia, sed stabat vagus oculis et mente captivus. Cumque solito ingressus ad vesperam requireret cibum, panem quidem invenit super mensam, sed sordidissimum ac aridissimum, et quasi a muribus vel canibus undique corrosus. Tunc ille, ut hoc vidit, ingemuit et lacrymas fudit, sed non ita ex corde, nec ita uberes, quæ possent flammam tanti ignis extinguere. Verum tamen sumit cibum, sed neque quantum volebat neque qualem

saurgara¹ en fyrr. Hann varð nu hryggr miðk ok furdadi, hvi gegna mundi þetta undr, varð þó sadðr at hvaru sem fyrr. Eptir þridia dag þadan þrifalldaz med honum munudar broddar, þröngva nu ok þar med fast sialfs hans hugrenningar, syniz honum sem
 5 hann hafi undir ser med fadmlagi naverandi likneskiu nockurrar konu. Ferr þó framm enn æ fiorda deginum til salmasöngs ok bænahalldz, himir ok hangir reikanligr i augunum en hertekinn i hugskotinu. Hann gengr inn um kvellðit til fædzlunnar, finnr braud yfir bordi hit saurgazta ok hit þurrazta, er vera matti, ollum
 10 megin sva sem af musum [gnagat eda hundum². Þa er hann sa þat, sytti hann ok harmadi ok hellti ut mörgum tærum, en eigi sva enn innvirduliga³ af hiartanu, at slaukt fengi bruna sva [mikils loga⁴. Hann neytir fæðu at hvaru, en eigi sva miok sem hann villdi, eda hann var vanr, þviat hugrenningar kringdu um hann hvananæfa
 15 sem utlendr herr ok skutu at honum ollum megin leidiligum losta-skeytum, ok draga hann sva sidan til veralldar fanginn ok hertekinn. Hann riss upp þegar um nottina ok ferdaz eptir eydimörkinni skundandi til borgarinnar. En er dagr lioss var ordinn, var langt til borgarinnar; tekr hann nu at stikna⁵ af hinum heitligzta solar
 20 hita, mædiz nu miðk i mörkinni, snyz higat ok þagat, skimar ok skygnir, ef klaustr nöckut væri nær, ok er hann leit skala nöck-

¹ [nockuru dauckra B.   ² [eda hundum reytt eda gnagat B.
³ einvirdiliga B.   ⁴ [saal. B; mikillar astar A.   ⁵ hitna B.

solebat; cum interim cogitationes eum tamquam cohors barbarica
 25 undique circumvallant, et omni ex parte in eum tela iaculantur, ac vinctum captivumque eum ad sæculum retrahunt. Exsurgens ergo cœpit iter agere noctu per eremum, et tendere ad civitatem. Sed ubi dies facta est, civitas quidem longe adhuc aberat. Ipse vero cum rapidissimo æstu coqueretur et fatigaretur in eremo,
 30 undique versus considerare oculis cœpit et requirere, sicubi esset in vicino monasterium, et cum conspexisset fratrum quorundam cellulam, tendebat illuc, ut apud eos requiesceret. Quem ubi adesse senserunt servi Dei, continuo procurrun in obviam, et velut angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem
 35 invitant, mensam ponunt, atque omnia secundum divinum mandatum complent caritatis officia. Verum ubi refectus est, et paululum requievit, ex more quasi ab eruditissimo et opinatissimo patre cœperunt verbum ædificationis expetere, ac monita salutis

urra brædra, skundar þagat at hvilaz at þeira. En er guds þionostu-
menn þektu hans ferd, renna þeir i moti honum ok vegsama sem
guds engil, þva fætrna, lada til lofsöngva, bera bord fram ok inna
oll astarembætti eptir guds bodordi. En er hann er hvilldr eptir
godan beina, bidia þeir af honum sem hinum frodazta fôdur upp-
smidanarord hialpsamligra aminninga, spyria, hversu hverr þeira
mætti hellz fordaz fiandans umsatir eda brottu reka hæðiligar¹
hugrenningar. Nu ser hann sik skyldugan til at veita bræðrunum
fortôlur fôdurligar. Innir hann þat ok bædi fylliliga² ok fagrliga,
talandi af lystugleik hins eilifa lifs ok varandi þa vid diôfla um-
satum, en tendradi upp med sialfum ser vidrkomningar³ brodda,
ok aptrhorfinn til sealfs sins mælti hann: «Hversu mun⁴ ek adra
læra eda æ minna, þar er ek svikiumz sialfr, eda hversu mun⁴ ek
retta adra [ok endrbæta, en ek rettis eigi sialfan mik. Nu þa ger
þu vesall! Fyrr skalltu [göra alla luti, en⁶ þu kennir odrum at
göra.» En er hann strïddi⁷ ser i moti med þesskonar akærslum,
skildi hann sik vesaliga velltan ok uppgörvan, kvaddi hann bræðrna
ok skundadi sidan, sem [skiotaz matti hann⁸, aptr i mörkina ok
til þess sama hellis, er hann hafdi fyrr haft, fellr allr til bænar
ok segir sva: «Nær hefdi min sæla bygt i helviti, nema drottinn¹⁰

¹ haduligar *B.*   ² *saal. B;* inniliga *A*   ³ *saal. B;* vidkenningar *A.*
⁴ ma *B.*   ⁵ [er ek endrbæti *B.*   ⁶ [hveria luti, er *B.*   ⁷ *saal. B;*
stendr *A.*   ⁸ [hann matti *B.*

inquirere. Interrogaverunt quoque eum, quomodo quis diaboli
laqueos possit effugere, aut si quando turpes iniecerit animo cogi-
tationes, quomodo depelli possint et abiici. Tum ille, ut compulsus
est monita fratribus dare et salutis eos viam docere, ac de insidiis
dæmonum, quas servis Dei intendunt, facere sermonem, illos qui-
dem plene et sufficienter edocuit, sibi vero ipsi stimulos compunc-
tionis incendit, et in semet ipsum regressus ait: Quomodo ego
alios moneo, et ipse decipior? aut quomodo alios corrigo, qui me
ipsum non emendo? Age ergo, miser, facito ipse prior, quæ
facere alios doces.» Cumque huiusmodi increpationibus uteretur
adversus semet ipsum, et intellexisset se miserabiliter supplantatum,
valedicens fratribus, continuo se rapidissimo cursu in eremum
dedit, et ad speluncam, de qua discesserat, rediit, prosternens se
Domino in oratione, dicens: «Nisi Dominus adiuvisset me, paulo
minus habitasset in inferno anima mea.» Et iterum: «Paulo minus

hefði mer við holpit; nær var ek í öllu illa, ok nær eyddu þeir mer af iðrðunni. Med þeim er sannliga fyllt þat, er ritningin segir: Brodir broður sinum hialpandi mun upphefiaz sem vig-skaurdut¹ borg ok styrk; brodir sa er helpr broður sinum, er sem 5 örugg borg, ok domar sva sem lasar borganna. Eptir þessa luti var hann a ollum sinum lifðögum með tærum ok trega sytandi sik tynt hafa ser gudliga veittum [velgerningum himnesks² bord-bunadar; tekr nu at eta sitt braud með erfidi ok sveita³ sins and-litz⁴. Byrgdi hann sik inni í hellisskutanum, liggiandi í ösku ok 10 hærlædi sva lengi með sorg ok sut, unz engill guds syndiz honum ok sagdi til hans: «Þegit hefir drottinn idran⁵ þína ok mun miskunna þer, en varaz þu hedan fra at dramba, at þu bleckiz eigi verr en fyrr. Bræðrnir, þeir er þu lærdir, munu til þín koma blezan með ser berandi, þa⁶ er þu skallt þeckiaz, ok kenn 15 með þeim fæðu þinum gudi þackir gerandi.»

Þessa luti sagða ek ydr, synir, segir heilagr Johannes, at þer skilit þadan af, hve mikil styrkt fylgir litillætinu, ok hve nælæg er hrapanin hræsninni. Fyrir því lærði oss varr lausnari enn fyrsta⁷ sælleik af litillæti, ok sagdi: Sælir ero fatekir í anda, 20 þvíat þeira sealfra er himinriki. Nu þer nemandi þesskonar dæmi,

1 *saal. B*; misgördut *A*. 2 [*saal. B*; velgernainga forns *A*. 3 *saal. B*; sveitabroti *A*. 4 *rettet*; erfidis *A, B*. 5 *saal. B*; bæn *A*. 6 *saal. B*; þær *A*. 7 *rettet*; fyrir *A, B*.

fui in omni malo, et paulo minus consummaverunt me in terra. 25 In hoc vero completum est, quod ait scriptura: Frater fratrem adiuvans exaltabitur, ut civitas munita et fortis; frater qui adiuvat fratrem, quasi civitas firma, et iudicia quasi vectes urbium. Post hæc ergo permansit omni vita sua in luctu et lacrymis, videns divinitus sibi concessum cælestis mensæ beneficium perdidisse: 30 cœpit enim in labore rursus et sudore vultus sui manducare panem suum. Concluserat autem se intra speluncam, atque in cilicio et cinere iacens, tamdiu lugens flensque permansit in orationibus, donec assistens ei angelus Domini, diceret ei: «Suscepit Dominus pœnitentiam tuam, et repropitiatus est tibi, sed cave ne ultra 35 elatus decipiaris. Venient autem ad te fratres, quos tu ipse docuisti, deferentes tibi benedictiones, quas suscipere ne recuses, et sumens cum eis cibum, age gratias Deo tuo.»

Hæc autem locutus sum vobis, filioli mei, ut sciretis, quanta

variz þer, at eigi svikiz þer af diöflum i smasmygli hugrenning-
 anna. Ok fyrir því vardveitiz su sidvenia medal munka, at ef
 nockurr kemr til þeira, hvart sem er karl eda kona, ungr eda
 gamall, kunnr eda okunnr, at fyrir ollum lutum kallaz¹ a nafn
 guds med heilagri bæn, þvíat þott nöckur fiandlig vel hafi verit,⁵
 [þa flyr² i braut, þegar bænin birtiz. En ef ohreinir andar eggja³
 ydr æ eitthvat i ydvarri hugrenningu, þat er þer skulot störaz af
 eda lofaz, þa hlydit [þeim eigi, helldr litillætit ydr því meirr⁴ i
 guds augliti ok virðit engis ofmetnadarfulla fiandans æggian.
 Truit mer, segir hinn sæli Johannes, optliga blecktu þeir⁵ mik¹⁰
 sva, at ok matta hvarki hvilaz ne bidiaz fyrir, ollum nottum
 æggiandi minum vitum ok hugrenningum ymisligar sionhverfingar.
 En um morguninn fellu þeir fram fyrir mik sem med nöckurri
 hadung eda spotti ok mælltu: «Miskunna þu oss, aboti, þvíat ver
 þyngdum þer i alla nott.» Ek sagda til þeira: «Þer allir, er¹⁵
 odygd drygit, dragiz brott fra mer ok freistit eigi guds þræls.» Nu
 fyrir því, synir, elskit hvilld ok hlíodsemd⁶, gefit verkit gudligri
 vitzku ok vaktid ydr, af optligu vidrmæli hafit þer hreint hugskot

¹ kalliz *B.*   ² [flyr hon *B.*   ³ æsa *B.*   ⁴ [*saal. B.*; nu med
 litillæti *A.*   ⁵ *retlet*; þer *A, B.*   ⁶ *saal. B.*; hialpsemd *A.*   ¹⁰

sit in humilitate firmitas, et in elatione ruina quam maxima. Ideo
 denique et salvator noster primam beatitudinem de humilitate nos
 docuit, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum
 cælorum. Simul et huiusmodi exemplo discentes, ut cautiores sitis,
 ne a dæmonibus in cogitationum subtilitate seducamini. Propterea¹⁵
 enim et forma huiusmodi inter monachos observatur, ut si quis ad
 eos veniat, sive vir ille seu mulier sit, sive senex sive iuvenis,
 sive ignotus sive notus, ante omnia ut oratio fiat, ut nomen Domini
 invocetur, quia si fuerit aliqua transformatio dæmonis, continuo
 oratione facta diffugiet. Si vero in cogitatione vestra suggererint³⁰
 ipsi dæmones aliquid, unde laudari debeatis et extolli, non acquies-
 catis eis, sed tunc magis vosmet ipsos humiliare in conspectu
 Domini, et pro nihilo ducite, cum vobis illi aliquid de sectanda
 laude suggererint. Denique etiam me frequenter dæmones nocti-
 bus seduxerunt, et neque orare neque requiescere permiserunt,³⁵
 phantasias quasdam per noctem totam sensibus meis et cogitationibus
 suggerentes. Mane vero velut cum quadam illusionem prosternebant
 se ante me dicentes: «Indulge nobis, abba, quia laborem tibi in-

fyrir gudi, at eigi talmiz til hans ydrar bænir. Nu þó at [þeir
geri¹ god verk ok se horsklígs samlags eda loflígrar bindendi, er
i veröldinni hafaz² vid, sealfa sík semiandi med skyrlígu ok
skynsamligu athæfum, geymandi gestrisni ok þeckilígrar þionostur
5 vid þurftuga, veitandi varkunnligar vitianir heptum eda herklædd-
um, þesskonar idnir innandi ok odrum æ nøkut gods af ser mid-
landi, halda þó at hvaru med sialfum ser hreinleik ok heilagleik,
þessir eru lofsamligir ok hardla þægiligir³ fyrir gudi, er med god-
um verkum góra geymslu hans bodorda oatfyndiliga. En allir þeir
10 lutir, er nu talda ek, eru iardleg verk ok góraz af spellilegu efni
stundlegra luta. En hinn, er erfidar i astundan andlígra⁴ luta ok
hreinsar med sialfum ser skilning⁵ hugskotzins, er hinum miklu
ædri ok efri dæmandi; þvíat hann byr fyrir i sialfs sins hiarta
herbergi hinum helga anda, er fyrirlætr⁶ alla iardlega luti, en
15 gerir at eins ahyggju af eilífd ok hæd himneskra; stendr iafnan i
guds augliti, en kastar a bak ser aptr allri ahyggju nuveranda
efnis, vopnar sík med vandlæti gudlígrar girndar, sedz hvarki nött

1 [rettet; þer gerid A, B. 2 saal. B; hofudz A. 3 þeckilígrir B.
4 rettet; iardlígra A, B. 5 saal. B; hreinleik A. 6 fyrirlitr sva B.

20 cussimus tota nocte.» Ego vero respondi ad eos: «Discedite a me
omnes, qui operamini iniquitatem, et non tentetis servum Domini.»
Et vos ergo, filioli, quietem silentiumque diligite, et scientiæ ope-
ram date, atque exercete vosmet ipsos, ut frequenti collatione
mentem vestram puram exhibeatis Deo, ne orationes vestræ im-
25 pediantur apud Deum. Quamvis enim et illi bonum opus agant,
et sit in illis probabilis conscientia, qui inter sæculares positi ex-
ercentur in operibus bonis, et occupant semet ipsos actibus reli-
giosis et sanctis, vel hospitalitatem sectando vel caritatis ministeriis
obsequendo, vel misericordias ac visitationes aliaque huiusmodi
30 opera explendo, in quibus alii quidem boni semper aliquid confe-
rant, semet ipsos tamen castos servant. Sunt ergo isti probabiles,
et valde probabiles, qui in bonis actibus placent Deo, et sunt
operarii inconfusibiles mandatorum Dei. Sed tamen hæc omnia
terrenos habent actus, et erga materias corruptibiles geruntur.
35 Qui vero in exercitio mentis desudat, et spiritales intra semet
ipsum excolit sensus, longe illis superior iudicandus est; locum
namque intra semet ipsum præparat, ubi spiritus sanctus habitet,

ne dag af sætleik salmasöngs eda odru lofsamligu bænahalldi drottinligrar dyrdar.

Þessa luti ok marga adra, segir sæll Jeronimus, taladi heilagur Johannes til vor .iii. daga i samt, ok saddi sva vorar salur endrunyiandi til andligs atferdiss. En er ver villdum brott fra hans¹, ferdaz, gaf hann oss blezan ok bad oss i guds fridi fara. «En þat vil ek ydr vita lata, synir, at a þessum sama degi flytz i borginni Alexandria hinn fegrsti sigr dyrdligs höfðingia Theodosij keisara yfir Eugenio vikingi. Skyllða krefr ok þann sama Theodosium sitt lif at lykta litlu sidarr med almenniligum dauda.»¹⁰ Ok er ver vorum brottu fra hans¹, litum ver ok heyrdum þessa luti sva fyllða ok frammkomna, sem hann hafdi fyrir sagt. Fram dögum sidarr komu eptir oss nockurir brædr ok bodudu oss andlat heilags Johannis. Hans efzti dagr vard med þeim hætti, at um .iii. daga i samt, sögdu þeir, at hann leyfði ongum manni inn at¹⁵ ganga til sin, föll hann a knein til bænar ok gallt gudi sá bæninni sinn signada anda. For hann sva til guds, þeim er² vegr ok virding um veralldir verallda. Amen³.

2. Ver sáam vid Thebaidam, segir sæll Jeronimus prestr,

¹ honum *B.*   ² se *B.*   ³ tilf. *B.*

20

et oblivionem quodammodo capiens terrenorum, sollicitudinem gerit de cælestibus et æternis. Constituit enim semet ipsum semper ante conspectum Dei, et omnes præsentium rerum sollicitudines post tergum iaciens solo divini desiderii calore constringitur, et in laudibus Dei positus et hymnis et psalmis die ac nocte non¹⁵ potest satiari.

Hæc et multa alia his similia beatus Joannes per triduum continuum loquens ad nos, animas nostras refecit et innovavit. Ut autem cœpimus velle ab eo proficisci, datis nobis benedictionibus, «Pergite, inquit, in pace, o filioli; hoc tamen scire vos volo, quod³⁰ hodierna die victoriæ religiosi principis Theodosii Alexandriæ nuntiata sunt de Eugenio tyranno. Necesse est autem et ipsum Theodosium non multo post propria morte vitam finire.» Cumque profecti ab eo fuissetus, hæc ita gesta esse ad fidem comperimus, ut ipse prædixerat. Post dies autem paucos insecuti sunt nos³⁵ quidam fratres annuntiantes nobis, quod ipse sanctus Joannes in pace requieverit. Obitus autem illius talis quidem fuerat. Per triduum, inquit, nullum ad se introire permisit, et positus genibus

annan virduligan mann, Or at nafni; hann var formadr ok fadir margra munklifa¹ ok syndiz af sealfum bunadinum engiligrar vegsendar. Nitögr² var hann at alldri, hann hafdi sitt skegg ok skinandi hæru helldr en hvita; sva gladr var hann i yfirbragdi, at sialf syn hans matti langt umfram þat virdaz, sem mannzins nattu-
 5 ura er til. I fyrstu framdi hann i yztu eydimörkinni erfidi margfalldrar bindendi, en um sidir setti hann klaustr i nalægri borg.

I ollum næstum stöðum sinnar bygdar rotsetti hann i skoginum tre ymisligra avaxta. Þar i þeim stöðum hafdi engiskonar gras-
 10 gardr verit fyrir hans tilkvomu³, eptir því⁴ sem oss var af flestum flutt heilagra fedra. Fyrir þa skylld plantadi hann skog þenna, at þeir brædr, er hann girntiz saman at kalla, hefði ongva naudsyn at reika eda rekaz vidara⁶ fyrir trea sakir. Gerdi hann, sva sem nu gat ek, geymslu [naudsynia likamligrar⁷ þionustu, en
 15 miklu meirr hinna, er tru ok hialp heilsu þeira heyrdi til. Grösum ok rotum nöckurskonar fæddiz hann, er hann var i eydimörkinni, ok syndiz⁸ honum slikir lutir sætir fyrir guds sakir. Vatn drack

1 munku B. 2 Nitögr B. 3 tilkvomu B. 4 saal. B;
 þat A. 5 saal. B; er A. 6 vidarr B. 7 [saal. rettet; naudsyn-
 20 ligrar A; likamligrar B. 8 saal. A, B.

in oratione reddidit spiritum, atque ita perrexit ad Dominum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

2. *De Or.* Vidimus et alium apud Thebaidem venerabilem virum, Or nomine; hic multorum erat monasteriorum pater, qui
 25 habitu ipso honoris videbatur angelici, nonaginta iam agens ætatis annos, barba proliza et claritatis canitie splendida, vultu et aspectu ita lætus, ut plus aliquid habere, quam in hominis natura est, visio ipsa videretur. Hic prius in ultima eremo plurimis abstinentiæ laboribus exercitatus, postremo in vicino urbis monasterium
 30 instituit.

In adiacentibus autem habitationis suæ locis diversi generis arborum silvas ipse per se plantaria ponendo consevit, in quibus, ut nobis a plurimis sanctis patribus affirmatum est, ante illius adventum nullum omnino virgultum fuit. Ob hoc autem plantavit
 35 hanc silvam, ut fratres, quos inibi congregare cupiebat, non haberent necessitatem ligni gratia longius evagandi, habens curam et in his quæ ministerio corporis necessaria sunt, sed præcipue salutis eorum ac fidei. Ipse tamen cum esset in eremo, herbis pascebatur

hann, ef hann kunni at¹ finna. Allan tíma dags ok nætr hellz hann i guds lofi². En er hann var fullkominn fyrir alldrs sakir, vitradiz honum engill guds i [einsetunni fyrir syn³ ok sagdi til hans: «Þu munt skipadr yfir marga þíod af gudi, ok fioldi folks mun a hann⁴ trua [þusundum hialpandiz fyrir þína kenning⁵. En sva mörgum sem þu helpr til heilsu [i þessu lífi⁶, yfir sva⁷ marga helldr þu ok hefir höfðingskap i oordnu. Ottaz eeki ne brædz, þviat allir þeir lutir, er þu kannt krefia af gudi til natturligrar⁸ naudsyniar þins likama, þa [munu þeir⁹ audvelliga veitaz. Heilagr Or gladdr af gudligri vitran ferdadiz af mörkinni¹⁰ i nalægd¹⁰ vid borgina, ok gerdi ser einn litinn skala ok bygdi þar i einn samt. Enga kendi hann fædu nema halfhleypi kals¹¹ eptir hinar lengztu föstur. Fyrstu kunni hann eeki a bok; en er hann kom af eydimorkinni, sem fyrr var sagt, meirr i nalægd vid [manna bygð¹², þa gafz gudlig miskunn honum þar upp a; þviat þa er [bræðr¹⁵

1 mgl. B. 2 saal. B; augliti A. 3 [saal. B; syn, meðan hann var i einsetunni A. 4 tilf. B. 5 [fyrir þinar sakir B. 6 [saal. B; fyrir þína kenning A. 7 Her mangler et Blad i B. 8 Med dette Ord begynder fjerde Blad i C. 9 [saal. C; mun þer þat A. 10 eydimorkinni C. 11 kal C. 12 [saal. C; borgarmenn A. 20

et radicibus quibusdam, et hæc ei dulcia videbantur. Aquam vero si quando inuenisset, bibebat, orationibus et hymnis occupans omne diei tempus ac noctis. Ut autem ad maturam pervenerat ætatem, apparuit ei angelus Domini in eremo per visum, dicens: «Eris in gentem magnam, et multus tibi populus credetur, et erunt qui per te salvandi sunt multa millia hominum. Quantoscumque autem in hac vita positus converteris ad salutem, super tantos principatum accipies in futuro. Et nihil verearis: numquam enim aliquid tibi deerit eorum, quæ ad usum corporis requiruntur, quoties hæc poposceris a Deo.» Hæc cum audisset, ad viciniora loca accedit, et primo solus sub parvo tugurio, quod sibi ipse construxerat, habitare cœpit, oleribus compositis vascens solis, interdum etiam post continuata ieiunia. Litteras primo ignoravit; cum autem de cremo ad hæc, quæ supra diximus, viciniora habitaculis loca accessisset, data est ei divinitus gratia. Et cum a fratribus oblatus ei fuisset codex, quasi olim iam sciens litteras, legere cœpit. Collata est ei adversus dæmones etiam virtus, ita ut multi ex his, quos

baru bok¹ at honum, las hann, sem hann hefði þegar í bernsku til bokar² settr verit. Sva mikil dygd veittiz honum a mot diöfla vellði, at margir, þeir er ohreinir andar ærdu, fluttuz naudgir honum fyrir kne med miklu hareysti³ vottandi af hans verdleikum.

5 Margar veitti hann monnum adrar heilsugiafir, þviat otalligr fioldi munka ok annars folks flyektiz⁴ hvaðanæfa til hans fundar. En er ver gengum fram milli annarra brædra, gördi hann sik miok glaðan⁵, er hann sa oss. Ok er hann hafði heilsat oss ok bediz fyrir, þo hann fætr gesta sinna, sem vandi hans var; eptir
10 þat tok hann ok lærði oss med⁶ gudligum ritningum af stadfesti truarinnar ok ömbun hins eilifa lifs, þviat honum var af gudi gefin mikil miskunn til framburðarins. Ok þa er hann hafði marga capitula gudligr ritninga snotrliga utskyrð, sneriz hann enn til bænar. Su var hans venia⁷ at bergia alldri (fyrr) likamligri fæðu, en
15 hann hefði tekit holld ok blod vars herra Jesu Kristz. Þvi teknu ok lyktadri messu bidr hann oss ganga til bordz, en hann sialfr sitr hia oss æ⁸ midlandi oss af seim gudligr mola(!).

1 [*saal. C*; bok var borin *A*. 2 bækr *C*. 3 *saal. C*; erfiðe *A*.

4 flykbuz *C*. 5 tilf. *C*. 6 eptir *C*. 7 *Her mangler Nederdelen*

20 af første Spalte i *C*. 8 ok *A*.

urgebant dæmones, etiam inviti ad eum raperentur, protestantes summo cum clamore de meritis eius.

Sed et alias quamplurimas sanitates operabatur. Congregabantur interim ad eum plurimæ multitudines monachorum, inter
25 quos cum etiam nos advenissemus, visis nobis lætissimus redditur. Cumque salutans nos orasset, more sibi solito pedes hospitum propriis manibus lavit, et docere nos ex scripturis, quæ ad ædificationem vitæ ac fidei pertinent, cœpit; erat enim ei docendi gratia a Deo collata. Cum itaque plurima nobis scripturarum capitula
30 sapienter disseruisset, rursus ad orationem convertebatur. Consuetudo autem erat ei non prius corporalem cibum sumere, quam spiritalem Christi communionem acciperet. Quo accepto post gratiarum actionem adhortari nos etiam ad reficiendum cœpit. Ipse tamen sedens nobiscum numquam cessabat aliquid de studiis
35 spiritalibus commonere.

Narrabat ergo nobis tale aliquid: Scio hominem, inquit, quendam in eremo per tres continuos annos nullum sumsisse terrenum cibum, angelus enim Dei tertia quaque die escam

Slikt sva sagði hann oss: Veit ek nokkurn mann, sagði hann, þann i eydimorkinni, er engva hafði iardliga fædu um .iii. ár i samt, heldr færði guds engill honum hinn þridia hvern dag himneska fædu, ok var honum þat bæði matr ok dryckr. Ok enn sagði hann: Veit ek þesskonar mann, at komu til hans dióflar i aliti himneskrar herferdar ok engiligum bunadi (rekandi) elldliga vagna, ok leiddu milli sin sva sem med nokkuru tignarmoti sem einn mikinn konung; ok sa er þeira hófdingi syndiz vera, sagði til einsetumannzins: «Heyr þu, madr, innt (hefr) þu alla (luti) med verki, þat eina skortir, at þu lutir mer med dyrkan, ok mun ek ¹⁰ hefia þik upp sem Heliam.» En er munkrinn heyrði þetta, þa mælti hann i hug ser: «[Hvat er þat, er nu heyrir ek? Hversdagliga dyrka ek ok vegsama minn drottin, er sannr er konungr. En ef þessi væri sa, hvi mundi hann þess beidaz af mer, er hann veit mik án aflatu inna.» Svarar sidan sva hinum nykomna konungi: «Ek hefi her hia mer minn konung, þann er ek dyrka án aflatu; en þu ert eigi minn konungr.» Vid þessi munksins ord hvarf uhreinn andi þegar i brott ok ² allt hans fals, ok syndiz honum allðri sidan. En þessa luti sagði heilagr Or oss sva sem

1 [rettet; hvart A. 2 Her begynder anden Spalte i C.

20

deferebat ei caelestem, et hæc ei cibus erat et potus. Et iterum scio huiusmodi hominem, quia venerunt ad eum dæmones in specie caelestis militiæ et habitu angelorum, currus igneos agentes, plurimo apparatu tamquam magnum aliquem regem deducentes, isque, qui ceteris ut rex haberi videbatur, dicebat ad eum: «Implesti omnia, ¹⁵ o homo, superest, ut adores me, et transferam te sicut Eliam.» Sed monachus hæc audiens dicebat in corde suo: «Quid est hoc? Quotidie ego salvatorem, qui est rex meus, adoro. Hic si esset ille, quomodo a me hoc exposceret, quod indesinenter me facere sciret?» Et post hæc respondit ad ipsum: «Ego habeo meum ²⁰ regem, quem quotidie sine intermissione adoro, tu autem non es rex meus.» Et continuo inimicus ad hæc verba nusquam comparuit. Verum hæc ille quasi de alio nobis narrans, sua gesta sub alterius persona memorabat. Patres tamen, qui aderant, ipsi nobis affirmabant, quod ipse esset, qui hæc vidisset et audivisset. ²⁵

Erat enim hic magnificus pater, qui inter cetera bona etiam hoc præstabat advenientibus fratribus, et cum ipso habitare volentibus, quod faciebat convocari fratres qui secum erant, et in una

af odrum, ok tiadi sealfs sins verk undir annars yfirsyn. En heilagir fedr, þeir er vid voru, sönnudu, at hann hefði sialfr slíka luti seet ok heyrð.

Þessi hinn mikilligi¹ fadir Or, er fra er sagt, veitti þann velgerning tilkomandi bræðrum, þeim er nær honum villdu byggja, millum margra annarra godra verka, at hann kalladi samt bræðr þá alla, er med honum voru, ok gerdu þeir upp æ einum degi skala hinum nykomna brodur, ok var at þessu verki mikil skemtan ollum bræðrum. Skiptu sva til, at sumir fluttu til griot eda tre,
 10 lim eda leir eda vatn. En er algert var, fengu þeir af hendi med ollum nýtsamligum lutum ok naudsynligum hinum nykomna brodur.

Nöckurn tima kom falsbrodir. nöckurr til heilags Or, ok at hann syndiz nökr², hafði hann folgit klæði sin. Heilagr Or avitadi hann at ollum bræðrum aheyrundum³, ok bar þau klæði
 15 fram milli þeira, er hann hafði leynt. En þenna atburð ottuduz sva miök allir, at engin dirfdiz sidan um nöckurn lut fyrir honum at fallera. Sva mikill var hugarkraptr ok megn gudligrar miskunnar med hinum helga Or, er hann hafði fengit fyrir hreinleik truarinnar ok erfði margfalldz athalldz, at fiöldi bræðra þeira, er

20 1 mikli C. 2 noktr C. 3 aheyrundum C.

die advenienti fratri cellulam ædificavit. Erat in hoc opere magna alacritas fratrum, unoquoque eorum festinante lateres convehere, aut lutum porrigere, aut aquam infundere, aut ligna deferre. Ubi vero perfecta fuisset, ipse eam omnibus utensilibus vel necessariis instructam tradebat fratri.

25 Hic aliquando cum falsus quidam frater ad se venisset, et ut videretur nudus, vestimenta sua occultasset, arguit eum coram omnibus, et in medium quæ occultaverat protulit; et ita pertimuerе omnes, ut de reliquo nemo auderet coram ipso fallere. Tanta erat in eo virtus animi, et tanta divinæ gratiæ magnitudo, quam ab-
 30 stinentiæ labore et fidei puritate quæsierat. Multitudines autem fratrum cum ipso positi tanta gratia erant repleti, ut cum ad ecclesiam convenirent, chori angelorum vestibus ac mentibus resplendentes, ad imitationem virtutum cælestium, in hymnis et laudibus Dei pervigiles viderentur.

35 3. *De Ammone.* Vidimus autem in Thebaide etiam alium virum, nomine Ammonem, patrem trium millium circiter monachorum, qui Tabennensii appellantur, ingentis abstinentiæ viros,

med honum voru, göfguduz af sva mikilli guds¹ miskunn, at þa er þeir komu til kirkiu, synduz þeir sva biartir at bunadi ok yfirbragdi skirligra hugskota sem engiligr fioldi himneskra hermanna, allzvalldanda gud lofandi ok naduliga vegsamandi med ymnum ok odrum lofsöngum.

3. Hinn helga Ammonem sœm ver vid Thebaidam, hann var formadr yfir .iii. þusundum munka, þeir ero kalladir Thapensiensij, undarligir bindendismenn. Sa er þeira sidr at klædaz colobijs, þat er linseckum likaz, lukt at hlidunum, en um halsinn ok herdarnar ok tveim megin nidr saumat af [listum af skinni¹⁰ egipzku². Þess geyma þeir iafnan at hylia höfudit ok asionurnar med skyrtum sinum, þa er þeir fara til fædu, at engi leiti aa, þott hann finni annan ser sparneytnara. Þeir hallda hina mestu þögn yfir mat sinum, sva at engis mannz raust matti i því husi heyrar þann tima, er brædr sitia yfir bordi. Allt þeira medferd(i) milli¹⁵ mannfiolda er sva sett ok samit, at þat mætti metaz einseta; hvers sem eins brædra bindendi eda önnur meinlæti leynaz, sva at önginn ma audvelliga lofaz ne med aleitni miok lastaz. Allir samt satu brædr vid bord, ok þadan af aukadiz ást, þott kvidr kendi hardrettis, þvíat enn meiri ok dyrmætari er dygdin þeira²⁰

¹ Her mangler det nederste af anden Spalte i C.

² [rettet; listar af skinni .e. skyttar A.

quibus usus est indui colobiis quasi saccis lineis, et pelle confecta a collo post tergum et latus descendente contegi; cucullis etiam caput operiri, maxime cum ad cibum ventum fuerit, eisque etiam¹⁵ faciem velant, ne alius alium parcius cibum sumentem deprehendat. Est autem eis et in capiendo cibo summum silentium, ita ut nec puteter in eo loco esse aliquis hominum, ubi sedetur ad mensas, et omnis eorum conversatio ita est in multitudine posita, quasi esset in solitudine, dum ita latet uniuscuiusque abstinencia, ut ab³⁰ alio deprehendi non possit. Sedent ergo ad mensam contingentes magis quam sumentes cibos, ut nec defuisse mensis, nec tamen ventri satisfacisse videantur. Maior quippe est continentiae virtus, his abstinere quæ in oculis habentur et in manibus.

4. De Beno. Vidimus et alium senem mansuetudine omnes³⁵ homines præcellentem, Benum nomine, de quo asserebant fratres, qui cum ipso erant, quod neque iuramentum umquam neque mendacium de ore eius processerit, neque ullus hominum iratum eum

luta at þarnaz, er¹ fyrir augunum hafaz² ok halldaz med
høndunum.

4. Ver sœam ok hinn blezada fôdur Benum, er at hogværi
var hverium manni fremri; þar med sôgdu sva brædr, þeir er med
5 honum voru, at lygd kom alldri af hans munnni, ok engi madr
hafdi hann reidan seet ne idiulausan malsenda onytsamliga fram-
flytianda, helldr var hans lif ok hættir med hinu mesta hliodi ok
hofsemd; virdi hann i ollum lutum fyrir litillætis sakir engis
sialfan sik, en hafdi þo nær engiliga skipan a sinu sidferdi 3.
10 Badum ver hardla miok af honum at heyra einhveria aminning,
ok fengum um sidir, at hann sagdi oss fœa ord⁴ af hogværi ok
hogsemd.

Einnhvern tima eyddi þar hia honum nalægt herad dyr þat,
er ypotamus⁵ heitir. Heradsbændr badu hinn helga Benum til
15 koma. Ok er hann sa þetta hit mikla dyr ok hit grimliga, mællti
hann til þess: «I nafni Jesus Kristz byd ek þer, at þu spillir eigi
hedan fra þessari iordu!» Dyrir hvarf þegar i brott sem keyrt
med engiligum kræpti, ok kom þar alldri sidan. Sama hætti sôgdu
þeir ok iafnvel korkodrillum fyrir honum flyit hafa annan tima.

20 5. Ver komum til borgar nockurrar Thebaidis, er Exorincum

1 ero tilf. A. 2 Med dette Ord begynder tredje Spalte i C. 3 meðferði C.

4 luti C. 5 ippotamus C.

viderit aliquando aut sermonem superfluum otiosumque proferen-
tem, sed erat vita eius in summo silentio moresque tranquilli, et
25 per omnia quasi angelici ordinis vir; humilitas quoque immensa,
et in omnibus pro nihilo semet ipsum ducens. Denique nobis
multum rogantibus, ut aliquem sermonem ab eo ædificationis
audiremus, vix impetrare potuimus, ut pauca nobis de mansuetu-
dine loqueretur.

30 Hic aliquando, cum bestia quædam, quæ hippopotamus (v.l.
hyppotamus) appellatur, regionem illi proximam vicinamque vasta-
ret, rogatus ab agricolis venit ad locum; et cum immanem belluam
pervidisset, ait ad eam: «Præcipio tibi in nomine Jesu Christi,
ne ultra vastes hanc terram.» Tum illa, quasi angelo persequente,
35 effugata, nusquam omnino comparuit. Simili modo etiam croco-
dilum (v.l. cocodrillum) ab eo alio tempore fugatum perhibebant.

5. *De Oxyryncho civitate.* Venimus autem et ad civitatem
quandam Thebaidis, nomine Oxyrynchum, in qua tanta religionis

heitir. I henni hittum ver sva mikla gezkunnar nægd, at engi ma þat makliga¹ ordum inna, þviat ver sáam i hverri² ra borgina skipada utan ok innan munku bygdum, ok þar sem fyrr hófdu verit hof ok hörðgar heidingligs blotskapar, þar voru nu munkum ok bræðrum hus eda herbergi, ok um alla borgina sáam ver miklu⁵ fleiri munklifi en verallig herbergi. En þviat borgin var mikil ok fiðlmenn, voru þar .xii. kirkiur, þar sem allr mugrinn veralldar manna sotti til, fyrir utan þær kirkiur er sérhveriu klaustri heyrdu til. Kastalar eda stoplar, hlid eda port borgarinnar, med kram ok hyrningum, voru engi aud af munku herbergium, þeira er nott¹⁰ ok dag gulldu gudi lof ok gördu sva alla borgina sem eina kirkiu. Engi fannz þar vantrur eda villumadr, helldr (voru) allir borgarmenn kristnir med sameignum sid, sva at med ollu engi dvelldi ne at teldi, hvart er byskup bydi a stræti eda at kirkiu heilagar bænir framm flytiaz. Sialfir valldzmenn ok höfðingiar borgarinnar¹⁵ med gardzbondum settu hugatsamliga vid hvert borgarhlid gæzlu-menn, at [hvargi er³ sæiz utlendr eda ðreigi, fengi þegar þat, er þurft beiddi, er hann hitti porzins herra eda stadarins forstiora.

En hversu mun ek, segir sæll Jeronimus, þa godvilld greint

1 mackligum C. 2 Her mangler det nederste af Spalten i C. 3 [hvargi A. 20

deprehendimus bona, ut ea nemo digne valeat enarrare. Repletam namque eam monachis intrinsecus vidimus et extrinsecus omni ex parte circumdatam. Ædes publicæ, si qua in ea fuerant, et templa superstitionis antiquæ, habitationes nunc erant monachorum, et per totam civitatem multo plura monasteria quam domus vide-²⁵ bantur. Sunt autem in ipsa urbe, quia est ampla valde et populo-³⁰ sa, duodecim ecclesiæ, in quibus publicus agitur populi conventus, exceptis monasteriis, in quibus per singula orationum domus sunt. Sed nec portæ ipsæ, nec turres civitatis, aut ullus omnino angulus eius monachorum habitationibus vacat, quique per omnem partem³⁵ civitatis die ac nocte hymnos ac laudes Deo referentes, urbem totam quasi unam Dei ecclesiam faciunt. Nullus enim ibi invenitur aut hæreticus aut paganus, sed omnes cives Christiani, omnes catholici, ut nihil omnino differat, si episcopus in platea orationem aut in ecclesia faciat. Ipsi quoque magistratus et principales civitatis, et³⁵ reliqui cives studiose per singulas portas statuunt, qui observent, ut sicubi apparuerit peregrinus aut pauper, certatim ad eum currant, et qui præoccupaverit abducit, ut quæ sunt necessaria consequatur.

fa, er þetta folk veitti oss, þviat otalligr fioldi munka ok meya,
 er i borginni voru, sem fyrr var sagt, runnu i mot oss ok veittu
 vegsemd i ollum lutum sem guds englum. Ok (er) ver frettum
 eptir af heilögum byskupi stadarins, heyrdum ver hann segia þar
 5 vera i stadnum .xx. ¹ þusundir meya ², ok .x. þusundir munka.
 Þessarra allra astud ok blidskap, virding ok varkunnlaeti, er þeir
 veittu oss, fordaz ³ ofremd med styrkleiks ⁴ skort frasögnina, hversu
 einn ok einn baud oss til sin. Ver saam þar fiolda mikinn heil-
 agra fedra hafandi ymsar guds gíafir, sumir i framburd guds orða,
 10 adrir i bindendi, en flestir þionudu gudi med taknum ok iart-
 egnagörd.

6. Eigi langt fra borginni saam ver heilagan mann, Theonem
 at nafni, til þeirar halfu, er vendir ⁵ til eydimerkrinnar, hann hafði
 sik einn saman inni lukt i kofa sinum. Sva var flutt, at hann
 15 hefði halldit þaun .xxx ⁶. sara i samt, þar med skein hann sva
 mörgum kröptum, at hann trudiz [med ollu ⁷ sem einn spamadr.

¹ Her begynnder fjerde Spalte af C.   ² er i voru borginni, sem fyrr
 var sagt tilf. A.   ³ rettet; fordar af mörgum A; færr þar C.

⁴ styrkleiks C; med Ordet styrkleiks begynnder atter B.   ⁵ veit B.

20 ⁶ þriatigi B.   ⁷ [af ollum B, C.

De his autem, quæ erga nos ab ipsis populis gesta sunt,
 videntibus transire nos per civitatem suam et velut angelis occur-
 rentibus atque honorem deferentibus, quomodo enarrem? Aut de
 25 ipsis monachis et virginibus, quorum innumeræ multitudines, ut
 supra diximus, in illa urbe habentur? Requirentes enim a sancto
 episcopo loci illius, viginti millia virginum et decem millia mona-
 chorum inibi haberi comperimus. Quorum omnium affectum erga
 nos et honorem, quem exhibebant, vobis exponere nec sermo
 sufficit nec verecundia permittit, quomodo pallia nostra scinde-
 30 rentur, unoquoque nos sibi rapiente et ad se ducere cupiente.
 Vidimus quoque ibi plurimos sanctorum patrum diversas Dei
 gratias habentes, alios in verbo Dei, alios in abstinentia, alios in
 signis et virtutibus ministrantes.

6. De Theone. Vidimus et alium non longe ab urbe ad eam
 35 partem, quæ mittit ad eremum, nomine Theonem, virum sanctum,
 intra cellulam suam clausum solitarium, qui perhibebatur triginta
 annis silentii habuisse continentiam, quique tam multas virtutes
 faciebat, ut propheta apud illos haberetur. Conveniebat namque

Hversdagliga sotti til hans mikill fjöldi siukra manna. En hann retti til þeira hondina ut um glugginn, er a var kofanum, ok lagdi yfir höfud sérhverium ok blezadi þeim, bad þa sidan heim hverfa heila af ollum krankleika. Hann var sva hyrliqr i augunum ok vegsamligr i vidrlitinu ok fagnadarfullr i öllu yfirbragdi, at hann ; syndiz sem einn engill milli annarra manna.

Sva barst¹ at nöckurn tíma eigi fyrir löngu, at því sem oes var sagt, at illvirkiar nöckurir komu um nött at herbergi hins heilaga Theonis, trudu sik þar gull nöckut finna mundu. En heilagr Theon batt þa² vid dyrrin med bæn einni saman, sva at³ þeir mattu hvergi a brott hræraz fra hurðinni. Um morguninn eptir veniu sotti mikill mannfjöldi til hins heilaga Theonis, ok er þeir sa illvirkiana vid dyrrin, villdu þeir draga þa til domanda⁴. Heilagr Theon knuidr sva nakvæmri naudsyn taladi þa til þeira eitt ord: «Latit þa fara i fridi, ella mun miskunn heilsugiafa vid⁵ menn fra mer hverfa.» Ok er folkit heyrdi þetta, þorðu þeir eigi moti mæla, ok letu þa fara frealsa, hvert er þeir villdu. Illvirkiar sia nu, hver miskunn þeim er veitt, leggja nu nidr ran ok stuldi,

¹ bar B. C.

² Her ender fjerde Blad i C.

³ Theonem B.

⁴ domara B.

20

ad eum per dies singulos infirmorum plurima multitudo, ad quos ille per fenestram manum proferens et uniuscuiusque capiti superponens ac benedicens, eos sanos ab omni segritudine remittebat. Hic etiam ipso visu tam honorabilis erat tantumque reverentiæ gerebat in vultu, ut inter homines angelus videretur, ita lætus¹⁵ oculis et plenus totius gratiæ apparebat.

Huic cum parvum ante tempus, ut comperimus, noctu latrones supervenissent, aurum se apud eum inventuros credentes, oratione sola ita eos vinxit, ut foribus eius affixi movere se omnino non possent. Mane vero cum ad eum turbæ more solito convenissent,³⁰ et viderent ad ianuas eius latrones, volebant eos igni tradere. At ille rerum necessitate compulsus, unum eis solum locutus est verbum: «Sinite, inquit, eos illæsos abire, alioquin gratia a me fugiet sanitatum.» Populi vero, ut audierunt hæc, contradicere non audentes, dimiserunt eos. Latrones vero videntes quod secum³⁵ est gestum, abiecta scelerum voluntate et præteritorum malorum pœnitudinem gerentes, ad monasteria vicina confugiunt atque ibi emendationis vitæ formam modumque suscipiunt.

en skunda til nalægra munklifa, hefia þar upp hatt ok sid somaligs¹ lifs ok atferdis, gerandi idran ok yfirbot umlidinna afbrigða.

Ver næmum af sialfum Theone, segir sæll Jeronimus, ok þeim bræðrum er med honum voru, at eigi at eins kunni hann egipzka tungu eda girzkra² manna mál, heldr ok iafnvel latinu. Þessi hinn heilagi fadir fystiz at letta med aminningarordum erfidi vorrar aurlendingar³ ok ritadi til vor a spialldi miskunnsamliga kenning sins malsenda⁴. Heilagr Theon hafði ok þa eina fædu, er utan elldzneyti var tilbuin. Sva sogdu ok helgir fedr,
 10 at [fioldi mikill skogardyra⁵ sloz i fylgd med honum, hvargi er hann geck um eydimorkina. En hann bar vatn or brunni sinum ok ombunadi þeim sva mædiliga fylgd med hversdagligri dryckiargiöf. En þat var augliost mark til þessa lutar, at fioldi mikill fannz ferla yxna ok onagrorum umhverfum hans herbergi.

15 7. Vid Thebaidam i halfum Hermopolis borgar sãm ver ok hittum hinn heilaga Apollonium. Til þeirar sômu borgar Hermopolis kom varr herra ok lausnari med Mariu ok Joseph, er flydu⁶ af Gydingalandi undan ofridi Herodis, sem spasaga Ysaie innir:

1 somasamligs *B.*   2 *saal. B;* samgirzkra *A.*   3 utleidingar *B.*
 20 4 mals *B.*   5 [mikill flockr dyra *B.*   6 hann flydi *B.*

Erat autem supradictus vir eruditus non solum Ægyptiorum et Græcorum lingua, sed etiam Latinorum, ut et ab eo ipso, et ab his qui ei aderant, didicimus. Sed et ipse relevare cupiens et
 25 nos gratiam doctrinamque sui sermonis ostendit. Erat autem eius cibus absque ignis opere. Dicebant autem, quod et noctibus ad eremum progrediens comitatu uteretur plurimo eremi bestiarum. Ipse vero hauriens aquam de puteo suo et præbens eis pocula, obsequii earum remunerabat laborem. Huius autem rei mani-
 30 festum dabatur indicium, quod vestigia bubalorum, caprarumque et onagrorum circa eius cellulam plurima deprehendebantur.

7. *De Apollonio.* Vidimus et alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaidam in finibus Hermopolis, ad quam civitatem salvatorem cum Maria et Joseph de Judæa finibus
 35 venisse tradunt, secundum prophetiam Esaie dicentis: Ecce dominus sedet super nubem levem, et veniet in Ægyptum, et commovebuntur manufacta Ægyptiorum a facie eius et cadent in terram. Vidimus ergo ibi etiam et templum ipsum, in quod

Se her! drottinn mun sitia yfir lett sky ok koma i Egiptaland, ok munu fyrir hans asionu eydaz ok nidr falla¹ skurdgod egipzkra manna.

Heilagr Apollonius hafði sin munklifi undir fialli nöckuru[, er ver saam hann, sem fyrr var sagt². Hann var forstiori nær 5 fyrir³ .v. hundrudum munkna, ok af ollum halfum Thebaidis trudiz hann hinn fremzti ok hinn frægzi allra fedra. Mikil ok mörg kraptaverk ok undarligra iartegna vann gud fyrir hann. Hann fæddiz allt fra bernsku vid bindendi, en er hann var alroskinn at allðri, vox æ guds miskunn med honum. Vær saam hann nær 10 attræðan blomgandiz milli bræðra ok margra munklifa. En þeir, er her synduz vera hans lærisveinar, voru algörvir ok mikilligr, at þeir skinu nær allir iarteinum.

Heilagr Apollonius for .xv. vetra til einsetu, [sem ver sögdum⁴, ok er hann hafði þar verit i andligri framning .xl. ára, kom 15 gudlig röðd yfir hann ok mælti: «Heyrdu, Apolloni! fyrir þik mun ek yfirkoma speki spekinga a Egiptalandi ok nidra skilning skiliandi manna, ok munt þu snua vitringum⁴ Babilonsborgar mer til handa eydandi ollum atrunadi ohreinna anda. Far þu nu meirr

1 briotaz B. 2 [mgl. B. 3 ifir B. 4 saal. B; snytringum A. 20

ingresso salvatore corruisse omnia idola in terram et comminuta esse memorabantur.

Vidimus ergo supradictum virum et in vicina eremo sub monte quodam habentem monasteria; erat enim pater monachorum circiter quingentorum, et famosissimus in omnibus Thebaidæ finibus 15 habebatur. Opera enim magna erant ei, et virtutes multas signaque plurima et prodigia faciebat per eum Deus. A pueritia namque in abstinencia nutritus, ubi ad maturam pervenit ætatem, gratia Dei semper cum ipso crevit. Erat enim annorum fere octoginta, cum eum vidimus in monasteriorum congregatione floren- 30 tem; sed et ipsi qui videbantur eius esse discipuli, ita perfecti erant et magnifici, ut omnes pæne possent signa facere.

Quindecim ergo annorum secessisse eum ad eremum ferebant, atque ibi cum quadraginta annis fuisset in exercitiis spiritualibus conversatus, aiebant vocem Dei ad eum delatam dixisse: «Apolloni, 35 per te perdam sapientiam sapientium in Ægypto, et intellectum prudentium reprobabo. Perdes autem mihi et eos qui inter ipsos sunt sapientes Babylonis, et omnem culturam dæmonum subrues.

i nandir vid manna bygdir, ok snudga mer eiginligan lyd, þann er fulluliga¹ fylgi gæzkunnar gerningi.» Heilagr Apollonius svarar sva: «Heyr þu, drottinn minn! rek brott fra mer hræsni, at eigi [dramba ek yfir² brædrum minum, ok falla³ ek sva af þinum velgerningum.» Guds rödd sagdi þa enn til hans: «Tak hendinni upp a hals þer, ok þann er þu finnr þar, gyrd hann greypiliga nidr vid sandinum.» Heilagr Apollonius tok hendinni þegar i stad upp a halsinn ok hondladi þar einn litinn blamann ok dreckti honum iafnskiott nidr i sandinn undir fætr ser kallanda ok sva
 10 segianda: «Ek em drambanar diöfull.» Eptir þat kom rödd yfir hann af gudi ok mælti: «Far öruggt nu, alla luti, þa er þu villt af gudi þiggja, munt þu fá ok odlaz.» Sidan for Apollonius til þeira stada, er menn bygdu. Þessir lutir gerduz a dögum Juliani gudnidings.

15 Heilagr Apollonius hof nu bygd sina i hellisskuta nöckurum, er var i nálægd vid eydimorkina, ok badz fyrir nött ok dag. Þar fluttu helgir fedr, at hann felli hundrat sinnum hvart nött ok dag a kne, ok neytti meirr engiligri fædu en mannligr. Klædnadr hans var colobium eitt af vefi gert, þat er þeir kalla lebitinarium, ok

20 1 fylliliga B. 2 [drambi ek fyrir B. 3 falli B.

Perges ergo nunc ad loca habitabilia, generabis enim mihi populum substantialem et perfectum æmulatorem operum bonorum.» At ille respondens ait: «Aufer a me, Domine, iactantiam, ne forte elatus super fratres meos cadam ab omnibus bonis tuis.» Respondit
 25 ad eum rursus divina vox: «Mitte manum tuam ad cervices tuas, et quod apprehenderis constringe et sub arena obrue.» At ille sine mora iniecta manu ad cervices suas, apprehendit quasi parvulum quendam Æthiopem, et continuo submersit eum sub arena clamantem et dicentem: «Ego sum superbæ dæmon.» Post hæc
 30 vox ad eum facta est a Deo dicens: «Perge nunc, omnia enim quæcumque a Deo poposceris, consequeris.» Ille ergo post hæc perrexit ad ea loca, in quibus homines habitabant. Temporibus autem Juliani tyranni hæc fiebant.

Fuit autem in locis illis spelunca quædam eremo vicina, in
 35 qua habitare cœpit, indesinenter die ac nocte orationibus vacans, easque, ut aiebant, per diem centum vicibus totidemque noctis tempore curvans genua consignabat Deo. Cibo autem magis cælesti quam humano utebatur. Indumentum eius stupeum collobium

dukr, sa er hann vafdi halsinn með ok haldi höfudit níðr at eyrunum¹. Sva segia helgir fedr, at þessi klædnadr hefði ecki fólrat ne fyrnz a þeim .xl. vetra, er hann hafði i eydimörkinni verit. Heilagr Apollonius stöðugr i andans krapti var i nalægum stad eydimörkinni ok gerði undarligar iarteinir i heilsugiofum við menn, þær er fyrir sakir sins mikilleika fær engi tungum talt ne orðum innt, at því er ver heyrdum af þeim helgum fedrum, er með honum voru. Þar af for ok flaug mikillig frægd fra honum alreynd með allri undran, rett sem hann væri einn propheti eða postoli. Af ymisligum stöðum nalægra herada sottu munkar til hans fundar, ok offrudu honum sem hinum godfusazta fedr fríd framlög, þat voru [serhverir sínar salur til forsia². En hann tok við hverium sem einum með allri skynsemd, ok eggjaði suma at vinna vel, en suma vel at skilia. En hann syndi þeim fyrr i dyrligum dæmum þa luti, er hann kendi þeim i orðum. Sunnu- dag hvern baud heilagr Apollonius ollum bræðrum til bordz með ser fyrir astar sakir, en adra daga bad hann hvern heima at sialfs sins fremia eptir villd mattuliga bindendi. Sialfr hann geymdi ok

¹ herdunum *B.*   ² [þeira salur *B.*

erat, quod apud illos lebetes (*l.v.* lebitonarium) appellatur, et lintheum, quo collum et caput obvolveret. Quæ tamen indumenta ferebant permansisse ei in deserto numquam veterata. Erat ergo in vicino eremi loco in virtute spiritus degens, signa et sanitates miras efficiens, quas enarrare pro sui immensitate, sicut ab his, qui cum ipso erant, senioribus comperimus, vox nulla sufficiet. Fama autem magnifica de eo pervulgata, cum in admiratione omnium quasi propheta aliquis aut apostolus haberi cœpisset, vicinis e regionibus monachi diversis ex locis conveniebant ad eum, et tanquam pio patri magna munera, suas singuli quique animas offerebant. At ille unumquemque eorum tota religione suscipiens, alios ad bene operandum, alios ad bene intelligendum provocabat; sed et ipse prius ea ostendebat exemplis, quæ verbis docere cupiebat. Aliis quidem diebus unumquemque apud semet ipsum exercere abstinentiam, quam posset, sinebat; die vero dominica gratia caritatis secum omnes cibum sumere hortabatur, cum tamen ipse solitis abstinentiæ observationibus deserviret, herbis solummodo aut oleribus utens, nec usum aut ministerium ignis admittens.

gætti þa sem endrinær sinnar bindendi, sva at hann bergdi ongu, nema [grös ok kal kendi hann¹ osodit hvartveggja.

A dögum Juliani, sem fyrr gatum ver, heyrði heilagr Apollonius handtekinn einn brodur ok halldinn i myrkvastofu til pianar 5 eda þionostu²; kom nu med brædrum fyrir hugganar sakir at minna hann æ at hallda stadfesti truarinnar i slikri naudsyn, hlæia³ ok fyrirlita nalæg meinlæti, ok sagdi sva: «Nu er provanar-timi, æ hverium er vattaz ok vitnaz hugskot heilagra af ægangi guds ovina.» Ok er hann styrkti slikum ordum ok morgum odrum 10 hug sins brodur, kom at hundradshöfdingi ok [tok reidiliga a þvi, (er)⁴ hann dirfdiz inn at ganga, læsti þegar myrkvastofuna ok þar inni hinn heilaga Apollonium ok alla hans förunauta, en tok [ut lyklana⁵, ok ætladi slik embætti Apollonio sem [hinum brodur-num⁶; for brott sialfr, en setti mæga vardmenn yfir myrkva- 15 stofuna. En nær midri nott syndiz engill guds med miklu liosi ok lauk upp myrkvastofuna⁷. En vardmenninir urdu hræddir ok ottafullir, fellu til fota heilagra guds manna ok badu þa brott fara,

¹ [kali eda grosum ok *B.* ² hofsidar tilf. *B.* ³ réttet; leggja *A, B.*

⁴ [spurdi hvi *B.* ⁵ [brott luklana *B.* ⁶ [odrum brædrum þeim 20 sem inni voru *B.* ⁷ myrkvastofunni *B.*

Hic cum audisset Juliani, ut supra diximus, temporibus fratrem quendam ad militiam comprehensum detineri in carcere, venit ad eum cum fratribus consolandi gratia, et ut moneret eum in neces-sitate tenere constantiam atque imminetia contemnere ac deridere 25 pericula: «Tempus enim, ait, certandi adest, in quo fidelium mentes tentationibus probandæ sunt et noscendæ.» Cumque his et aliis verbis roboraret animos adolescentis, supervenit centurio et indignatus est, cur introire ausus sit, claves extrinsecus carceris imposuit, ipsumque et omnes, qui cum eo venerant, pariter con- 30 clusit, quo scilicet etiam ipsi similiter ad militiæ detinerentur officium; constituensque custodes quamplurimos abscessit. Medio autem noctis astare visus est angelus ingenti luce resplendens, et obstupefactis perterritisque custodibus, carceris claustra patefecit. Tunc vero ipsi custodes advoluti pedibus sanctorum, rogabant eos 35 decedere, dicentes melius sibi esse mori pro eis quam divinæ virtuti obsistere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipse cen-turio cum principalibus viris festinus ad carcerem venit, rogans ut discederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim demum

sögdu sér betra at deyja fyrir þeira skyld en gudligum mætti i moti standa, er þeira geymdi. Snemma um morgininn kom sialfr hundradshöfðinginn felms fullr ok adrir valldzmenn med honum til myrkvastofunnar, ok bad alla þa, 'er halldnir voru, brott fara frialsa, hvert er þeir villdu, sagdi sialfs sins herbergi hafa fallit af miklum landskialfta ok þar fyrir nockura sina þionustumenn [hina hærztu¹ dait hafa. Ok er hinir helgu fedr heyrdur þetta, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu aptr til eydimerkrinnar, ok voru i einum stad eptir postolanna dæmi hafandi eitt hiarta ok eina önd.

En hinn gamli fadir Apollonius kendi þeim at þroaz hvers-¹⁰ dagliga at dygdunum en reka þegar brott i fyrstu fiandans umsatir, þær er hann flytr at hiartanu fyrir hæðiligar hugrenningar, ok tok sva til ordz: «Gyrdit höfud drekans, ok verdr þegar halfdaudr allr hans bolr eda bukr. Fyrir því bydr sialfr gud at gyrda höfud drekans², at þegar skiott i upphafi takim ver [eigi i hiarta varu³ 15 vid vondum ok hæðiligum hugrenningum, þvíat æ því sidr setiaz sionhverfingar hugskozins i vorum hugrenningum eda vitum, sem þær ero i fyrstu orugligar uti læstar.» A þat minti hann ok, at annarr sigradi annan at dygdunum, en engi leti sik lægra verda at verkum eda verdleikum sinum nagrönnum. Þar af sagdi hann sva: «Vitid²⁰ ydr þegar þroaz at kröptum, ef ydr er engi reiting⁴ vid heimsins

¹ [mgl. B.   ² hoggormsins B.   ³ [tilf. B.   ⁴ saal. B; ritning A.

suam terræmotu magno concidisse et electos quosque famulorum suorum peremisse. Sancti vero, his auditis, hymnum Deo laudesque cecinerunt, et regressi ad eremum erant in unum positi, secundum²⁵ apostolorum exemplum, habentes animam unam et cor unum.

Pater autem senior docebat eos, ut quotidie proficerent in virtutibus, et insidias diaboli, quas per cogitationes inferret hominibus, in initiis statim retunderent. Sic enim aiebat: «Confringatur caput serpentis, et omne eius corpus emortuum reddetur. Ob hoc³⁰ enim mandat nobis Deus observare caput serpentis, ut omnino statim ab initio nec recipiamus malas et sordidas cogitationes in corde nostro. Quanto ergo magis diffundi non convenit in sensibus nostris cogitationum phantasias, quas etiam ab initio recipi vetat?» Sed et illud monebat, ut in virtutibus alter alterum vincat, nec³⁵ patiatur se unusquisque inferiorem proximo suo fieri. Hinc autem dicebat: «Scietis vos proficere in virtutibus, si nulla vobis passio fuerit erga mundana desideria. Hoc enim est initium donorum

girndir, þvíat þat er upphaf guds giafa. En þott nockurr yðvart þiggi þa miskunn, at hann göri takn eda iartegnir, geymi hann ok drambi eigi þar af eda upphæfiz i sinum hugrenningum, sem hann se öðrum ædri. Eigi skal hann ok þat ollum syna, at hann hafi þess hattar giðf þegit, ella glatar hann guds giðf ok þar med sialfum sér.»

Heilagr Apollonius hafði mikilliga miskunn þegit upp a fram-burd guds orða, sva sem ver reyndum at nockurum luta, en þo hafði hann miklu meiri miskunn þegit i framkvæmd verkanna, þvíat hvers er hann beiddi af gudi, þa odladiz hann sán dvöl. Utalligar vitranir birtuz honum. Nöckurn tíma sá hann i svefni uppsitiandi i postoligu samsæti i fullkomnum felagskap einn af ellrum bræðrum, þann er honum hafði lengi fylgt i haleitum lifnadi. Þessi helgi brodir hrosadi sik [eptir leift hafa a iardriki algervan erfingia guds giafa¹. En er hinn helgi Apollonius bað fyrir sér til guds, at hann hæfi hann upp til himneskrar hvíldar² med hinum broðurnum, feck hann þessi svör af sealfum gudi, at hann ætti litinn tíma her overid³, adr en utalligir mundu göraz eptirlikiarar hans lofsamliga lifs, «þviat fioldi folks ok mikill herr munka mun sannan gud göfga fyrir þinar fortaulur, at þu finnir þar fyrir við gud verduga ömbun þins tilgernings.» Þessir lutir gerduz, sva sem hann sá

1 [hafa eptir leift guds giafir B.   2 dyrdar B.   3 vmverinn(!) B.

Dei. Quod si etiam ad hoc venerit quis vestrum, ut et signa et mirabilia faciat, non extollatur pro hoc, neque in cogitatione sua erigatur tamquam ceteris prælatus, sed nec hoc ipsum hominibus debet ostendere, quod donum gratiæ huius acceperit, alioquin seducet se ipsum, et ipse decipietur et gratiam perdet.»

Habebat ergo hanc magnificam verbi Dei doctrinam, sicut et nos ipsi ex parte fructi sumus, sed et maiorem habebat in operibus gratiam, omne enim quidquid petisset a Deo, sine mora consequabatur; sed et revelationes ei plurimæ ostendebantur. Denique seniore[m] fratrem suum, qui et ipse in eremo defunctus est, cum quo plurimo tempore egerat vitam perfectam, vidit in somnis in sede apostolica residentem, atque unum ex ipsis effectum, hæreditatem sibi virtutum et gratiæ reliquisse. Cumque etiam pro semet ipso oraret, ut velocius eum Dominus assumeret et cum ipso sibi requiem præstaret in cælis, responsum est ei a Domino salvatore, parum adhuc temporis debere eum conversari, donec vitæ et con-

fyrir, þviat fíoldi veralldarmanna ok munka af borgum ok bæium sottu til hans ladadir med lofsamligri læring eda allra hellz haleitri heims hafnan, ok innan eins manadar gerdu þeir eina mikilliga conventu med honum vid fiallit, er fyrr gatum ver, hafandi sam-eiginligt efni. Þenna hinn himneska her, eda eigi sidr engiligan, 5
sæm ver, segir sæll Jeronimus prestr, pryddan allzkonar kröptum. Engi þeira bar saurgan bunad, helldr birtuz þeir bædi at bunadi klædanna ok heilagleik huganna, nær sem ritningin minnir, at glediaz skuli þyrstandi eydimörk, þviat margir munu siaz synir hennar. Nu at hvoru at þessir lutir se af kristinni sagdir, þa 10
ero þeir þo fullkomliga fylldir ok framkonnir eptir frægd¹ frasnagnarinnar i eydimörkum Egiptalandz; eda hveriar borgir snua sva morgum² til sannrar truar sem audnir Egiptalandz? Þviat sva margr lydr, sem borgirnar byggir, þvi nær mikill munkafíoldi er nu i eydimörkunum. Ok þvi syniz mer, segir sæll Jeronimus 15
prestr, postolans sögn med þeim fylld, at þar sem meirr³ geisadi afgörðin, þar nægdiz ok meirr³ miskunnin. Ofæadi ser meirr i Egiptalandi einnhvern tima uhrein skurdgoda göfgan⁴ en i hverium stad annarra, þviat þeir dyrkudu fyrrmeirr hunda ok apyniur,

1 fregn B. 2 lydr tilf. B. 3 mest B. 4 villa B.

20

versationis eius plurimi æmulatores existant: populos namque ei plurimos credendos esse monachorum et exercitum quendam piorum, ut per hæc dignam pro talibus meritis remunerationem inveniat apud Deum. Hæc autem ut vidit, ita gesta sunt. Con-
venerunt enim ex omni loco monachi, fama et doctrina eius in- 15
vitati, et præcipue exemplis eius quamplurimi sæculo abrenun-
tiantes, conventum quendam magnificum fecerunt apud eum in
supra dicto montis loco, communem vitam mensæ unius unanimiter
conservantes. Hunc ergo tamquam vere cælestem quendam et
angelicum cernebamur exercitum in omnibus virtutibus adornatum. 20
Nullus sane in eis sordidis utebatur indumentis, sed splendore
vestium pariter atque animorum nitebant, ita ut etiam, secundum
scripturam, lætaretur eremus sitiens, et multi filii eius viderentur
in deserto. Quæ quamvis de ecclesia dicta sint, tamen in Ægypti
desertis hæc etiam historica relatione completa sunt. Ubi enim 35
tantæ per urbes multitudines veniunt ad salutem, quantas Ægypti
deserta protulerunt? Quanti populi habentur in urbibus, tantæ
pæne habentur in desertis multitudines monachorum. Unde mihi

sva ok unian eda önnur undr, ok kölludu þat kalkrist eda grasgud, sva sem ver námum af frasögn heilags fodur Apollonij, er hann skyrdi ut fyrir oss tilstödur þeira bannsetta blotskapar með þessum hætti: Uxann trudu egipzkir menn einn tíma gud vera, af því at þeir aurdu með honum iðrdina ok fengu þar fyrir mat ok dryck. En af því vegsömudu þeir vatn ærinnar Nílar, at þat dögdi öll herud landzins; en fyrir því landit sialft, at þat var avaxtsamara: en önnur lönd; en því hunda eda apyniur, sem fyrr var flutt, hverskonar gras eda eitthvat annat, at þeir hrosudu sik heilsulig hagfelli² þar fyrir fengit hafa á dögum [Pharaonis; þvíat hvat sem þa hefti eda hellt fra herferd³ Pharaonis, er hann fyrirforst, þa trudi þat hverr gud sinn, er hann hellt fra hans fylgd, ok sögdu sva: «Þetta var mer gud i dag, at ek drucknada eigi með fylgd Pharaonis.» Slik voru ord heilags Apollonii, er hann taladi við oss. En þó skyldumz ver miklu meirr at minnaz i ritningunni þeira dygdarfullu dæma, er hann drygdi i veran ok verki.

Einnhvern tíma var strid nockut milli tveggja þorpa þar i nand bygdum Apollonij, ok er þat var flutt fyrir honum, skundadi hann fyrir fridarins skyld til þessa fundar. En þeir voru fast-

10 1 avaxtarsamara B. 2 atfelli B. 3 [tilf. B.

videtur etiam apostoli dictum in eis esse completum: Quod ubi abundavit peccatum, ibi superabundavit gratia (Rom. 5). Abundavit enim aliquando immundus idolorum cultus in Ægypto, sicut in nullo umquam gentium. Canes enim et simias atque alia portenta venerati sunt. Allia quoque et cæpas, et nonnulla olerum Deos credebant, sicut ab ipso patre Apollonio narrante didicimus, causam enim nobis priscae eorum superstitionis hoc modo exponente: Bovem quidem Deum crediderunt aliquando Ægyptii, pro eo quod per ipsum rura excolentes victum cibumque capiebant. Sed et aquam Nili, pro eo quod universas rigabat Ægypti regiones, venerabantur. Colebant quoque et terram utpote uberiores ceteris terris. Canes etiam, ut supra diximus, et simias ac diversa herbarum genera atque olerum colebant, pro eo quod occasionem sibi salutis per hæc venisse opinabantur temporibus Pharaonis. Circa hæc enim singula occupatio eis exorta videbatur, cum ille patres nostros persequens submersus est, et unusquisque id, per quod occupari visus est, uti ne Pharaonem sequeretur, hoc sibi reputavit Deum, dicens: «Quia hoc mihi Deus fuit hodie, ut non sequerer Pharaonem,

halldir i sinni fyrirætlan ok hlyddu eeki æ hans rad eda fridsam-
 ligar fortölur, mest af því at allr fioldi folksins annarrar halfu
 hafdi allt sitt traust ok trunad undir¹ ofum illvirkia eins, er oddr
 ok æsir [var ufridarins². Ok er heilagr Apollonius ~~sæ~~ hann miok
 motbarligan fridinum, mælti hann til illvirkians: «Heyr þu, vinr!
 ef þu villdir hlyda mer, munda ek bidia gud minn, at hann fyrir-
 leti þer þinar syndir.» En þegar hinn heyrdi þessi hans ord, dvaldi
 hann eeki ok fell til fota hinum helga Apollonio ok bad hann
 bidia fyrir ser til guds, ok taladi³ sialfr fyrir því folki, er honum
 hafdi fylgt, ok feck sva gert, at allir hurfu med fridi heim, hverr¹⁰
 til sinna heimkynna. Ok er þeir voru i brottu, dvaldiz hann [med
 guds manni⁴ ok beid sva hans fyrirheiz. En heilagr Apollonius
 tok hann til fylgdar [med ser⁵ ok ferdadiz heim til munklifis sins.
 Þvi næst beiddi hann hann betra lifnadinna ok bida⁶ med traustri
 tru þolinmodliga guds miskunnar, þvíat allir lutir ero mattuligir¹⁵
 truanda manni. En a hinni fyrstu nott, er þeir svafu badir samt
 i klaustrinu, syndiz þeim badum, sem þeir væri a hinnum ok
 stædi fyrir sealfs drottins domstoli. Þeir sia engla guds ok hans

1 a B. 2 [*saal. B*; allz ofridar A. 3 *Med dette Ord begynder femte
 Blad i C.* 4 [*saal. B, C*; þar eptir A. 5 [við sik C. 6 bidia C. 20

et simul cum eo demergeret.» Hæc ergo erant verba sancti
 Apollonii, quæ nobiscum loquebatur. Sed multo magis illa scribi
 oportet, quæ in operibus et virtutibus habuit.

Post aliquantum temporis certamen erat de finibus inter duos
 vicos. Hoc cum nuntiatum fuisset Apollonio, festinans descendit¹⁵
 ad eos pacis gratia. Sed illi furore contentionis incensi nullo
 genere ad pacis consilium flectebantur, maxime quod unius partis
 populus plurimum fiduciæ in viribus cuiusdem latronis gerebat, qui
 ipsius certaminis signifer videbatur. Hunc cum videret Apollonius
 paci resistantem, dicit ad eum: «Si mihi, o amice, acquiescere³⁰
 volueris ad pacem, rogabo Deum meum, et remittet tibi peccata
 tua.» At ille cum audisset, nihil omnino distulit, sed genibus eius
 provolutus supplicabat ei. Tunc deinde conversus ad turbas, quæ
 eum secutæ fuerant, fecit omnes cum pace decedere. Quibus
 secedentibus, ipse permansit cum homine Dei exspectans ab eo pro-³⁵
 missum. Tunc vero Apollonius assumens eum, et cum ipse iter
 agens ad monasterium, docebat eum mutare debere ordinem vitæ
 et patienter a Deo quærere misericordiam et promissionem eius

helga menn varn herra vegsamanda¹; ok er þeir þottúð ok gud
 göfga þessa luti siandi, ræddi vars drottins rödd til þeira: «Þoat
 med liosi ok myrkri² se engi sameign, ok hinn odyggi hafi öngva³
 hluttekning med hreinlyndum⁴, þa veitiz [þer þo, Apolloni, þessa
 5 sama mannz, er þu batt fyrir⁵, hialp ok heilsa.» Ok er þeir höfdu
 i himneskri upphafning slíka luti seed ok heyrt um þat fram, er
 mannzins mælska fær fra [flutt, eda eyranu til hlytt⁶, risu þeir
 upp af svefnium ok sögdu bræðrum fyrirburdinn. En allir undr-
 uduz einkar miok, er einn ok hinn sama fyrirburd flutti hvarr-
 10 tveggi. Fra þessu upp var illvirkinn⁷ med bræðrum ok nu heilagr,
 þviat hann skipti ollu sinu sidferdi til mildi ok meinleysis sva
 sem vordinn lamb or vargi. Fyllidiz med honum fulluliga⁸ forsögn⁹
 Ysaye, er hann tok sva til ordz: Vargar munu fædaz med lömb-
 um, oarga dyr ok uxi munu badir samt sediaz sadum. Ver sæm
 15 ok þar, segir sæll Jeronimus, blalenzka menn med munkalifnadi ok
 marga af þeim umfram gangandi adra munka i sidsamligri¹⁰ bind-

¹ saal. A, B, C. ² myrkrum B, C. ³ engan C. ⁴ rettlyndum B;
 trulyndum C. ⁵ [þo fyrir signadan Apollonium þessum sama manni B.

⁶ [sagt eda eyrat til heyrt B. ⁷ spellvirkinn B. ⁸ fylliliga B, C.
 20 ⁹ forspá B; fyrisaugn C. ¹⁰ sidlatligri B, C.

ex fide expectare, omnia enim possibilia dicebat esse credenti.
 Cumque noctis tempore simul in monasterio requievisset, per
 visum ambo vident se esse in cælis, et assistere ante tribunal
 Christi. Vident etiam angelos Dei et sanctos quosque adorantes
 15 Deum; et cum hæc videntes etiam ipsi adorassent Deum, vox
 Domini defertur ad eos, dicens: «Licet nulla sit communio luci et
 tenebris, nec sit aliqua portio fideli cum infideli, tamen donatur
 tibi salus istius, pro quo supplicasti, Apolloni.» Sed et alia multa
 cum audissent in cælesti visione positi, quæ neque sermo enarrare
 30 sufficit, neque auris audire, surrexerunt a somno, et quæ viderant
 fratribus indicarunt. Admiratio autem ingens esse cœpit, cum
 unum atque idem somnium uterque narraret. Permansit autem
 cum fratribus latro ille iam sanctus, vitam suam moresque ad
 omnem innocentiam pietatemque commutans tamquam in agnum
 35 conversus ex lupo, ut in eo plenissime compleri videretur prophetia
 Esaiaë dicentis: Lupi cum agnis pascentur, et leo et bos simul
 pascuntur. Vidimus ibi quosdam etiam gentis Æthiopum
 viros cum monachis viventes, et multos ex ceteris monachis in

endi ok krapti hugarins, sva at þeim syndiz fyllaz su ritning, er sva segir: Blaland mun til Kristz koma fyrir hans hendr¹.

Tiu bæir voru þeir, er a heidni helldu i nand bygdum heilags Apollonii. Þessir bölvudu blotmenn dyrkudu með [auskurligri² aftru einn diofulligan³ krapt. Musteri eitt mikit attu þeir, ok stod þar i skurdgod, þat er þeir voru vanir at bera um akra sina til regns með ærslafullri oveniu, fylgdi þar þa allr fioldi folksins með sialfum hofprestunum. Sva barst⁴ at einn tíma, er heilagr Apollonius ferdadiz með nokkura brædr, at veg hans veik þar [i nand⁵, er þeir baru þenna blotskap. Ok er hann sá þenna hinn¹⁰ vesla flokk sva ærdan af uhreinum anda vefiaz a völlumum, þa aumkadi hann miok aftru þeira ok fell a bædi kne til bænar með akalli vars herra. Ok vid fyrstu bænarord batt⁶ hann sva alla þa, er með skurdgodit gengu, at þeir stodu sem iardfastir steinar, ok mattu hvergi or stad hræraz allan daginn i þeim heitazta⁷ solar hita, er þar kann verða, ok vissu eigi, hvadan þessi uhamingia hafdi þeim at hendi⁸ boriz. Þa kölludu kennimenn þeira ok

1 ok bænir tilf. C. 2 saal. C; fyrirdæmdri A. 3 [diofuligri fyr-
deming einn uvinarins B. 4 bar C. 5 [inn at C. 6 bant(!) B.
7 mesta B. 8 mgl. B, C.

observantia religionis et virtute animi præcellentes, ut et in ipsis compleri videretur scriptura, quæ dicit: Æthiopia præveniet manus eius Deo (Psalm. 67).

Erant aliquando in circuitu sancti Apollonii positi decem circiter gentilium vici, apud quos dæmoniaca superstitio summo studio²⁵ colebatur. Templum enim erat ibi amplissimum, atque in eo simulacrum, quod moris erat circumferri a sacerdotibus bacchantium ritu cum reliqua multitudine circumeuntibus, et quasi pro aquis pluvialibus profana mysteria peragentibus. Contigit autem sub eo tempore, quo huiusmodi ab eis orgia gerebantur, iter agere³⁰ beatum Apollonium per ipsa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidisset infelicium turbas quasi dæmone quodam agi baccharique per campos, miseratus errorem eorum, fixis genibus invocavit Dominum et salvatorem nostrum, et omnes eos, qui cærimoniis dæmoni-³⁵acis agebantur, cum simulacro suo stare fecit immobiles, ne progredi omnino usquam possent. Atque ita per totam diem rapidissimis adusti æstibus permanserunt, ignorantes unde eis hærere uno in loco immobiliter contigisset. Tunc sacerdotes eorum

sögdu nockurn kristinn mann Apollonium at nafni byggja nærmeirr eydimörkinni þesskonar¹ verdleiks, at haska mundi af von, ef hann helpi² þeim eigi. Vid þetta dreif at hvaðanæfa fiolmenni ok frettu eptir furdandi, hvi þetta undr sætti. Hinir hirdu vid ok sögduz
 5 eigi vita, en hafa þo frett af þessum helga fedr, ok því beidum ver, at þer bidit³ hann bidia fyrir oss. [Enir tilkomnu⁴ svorudu ok sögdu þa rett inna, kvaduz seed hafa ferd hins helga födur þar i nand; freistudu þo fyrst at fulltingia þeim eptir fongum, leida til yxn, ok hugdu sik⁵ dregit mundu fá skurdgodit. En er
 10 þat vard at engu rádi, sia þeir sik fiarlæga ollu fulltingi; göra nu erendreka til guds mannz ok hetu⁶ því, ef hann leysti þa af þessum böndum, at hann mundi ok fullkomliga af þeim leysa öll bönd villu ok vantru. En er hinum helga Apollonio var þetta sagt, for hann utan dvöl til motz vid þa, ok badz fyrir til guds, ok urdu
 15 þegar allir lausir. En þeir gerdu gudi þackir ok toku retta tru. En skurdgodi því, er af tre var gert, köstudu þeir i elld; fylgdu sidan heilugum fedr Apollonio eptir postolanna dæmi hafandi einn hug ok eitt hiarta. Margir gerdu ok eptir þeira dæmum, fyrirletu

1 vega ok tilf. B; verks ok C.   2 saal. A, B, C.   3 kreftit C.
 20 4 [En þeir sem til komu C.   5 þaa C.   6 saal. B, C; hietu A.

dicebant, esse quendam Christianum in regionibus vicinæ eremi commanentem, Apollonium nomine, et ipsius esse hæc opera, qui nisi esset exoratus, sibi periculum permansurum. Ut autem ad rei tantæ miraculum convenerunt undique, qui audierant, et percontantes, quæ tanti causa existeret monstri, ignorare se penitus
 25 fatebantur, suspicionem tamen dari sibi dicunt supradicti viri, quem et exorari pro se deposcunt. Tunc quidam ex illis, vere eos opinari aiunt; nam et vidisse se eum in illo itinere prætereuntem confirmabant, et tamen adhibere, quæ putabant prodesse, auxilia non morantur. Adducunt boves, quorum virtute videretur
 30 posse moveri simulacrum. Sed cum nec sic quidem aliquid profecissent, omni auxilio frustrati, legatos ad hominem Dei mittunt, pollicentes, ut si eos resolvat his vinculis, pariter quoque erroris in eis vincula dissolveret. Hæc ubi nunciata sunt ei, sine mora descendit ad eos, et oratione sola ad Deum fusa omnes resolvit.
 35 At illi sine dilatione unanimiter omnes confugiunt ad eum, salutari Deo nostro credentes et gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo tradunt igni, ipsi autem secuti hominem

veroldina¹ en redúz undir hans hönd. Margir ok eigi sidr fyrir frett ok frægd þessa takns toku kristiliga tru, sva at i ollum þeim herudum var nær hvarki eptir hof ne heidingi.

Þat er flutt enn i verkum heilags Apollonii, at einn tima hofz strid nockut milli tveggja manna, var annarr heidinn, en annarr kristinn. Foru her fram fylkingar hvarratveggja² herklæddra³. Þann tima kom at heilagr Apollonius⁴ ok eggjar hvarntveggja⁵ fast til fridarins. En nockurr af heidingium, sa er höfud ok upphaf var allz ofridarins, hardr madr ok heiptugr, kvad alldri skylldu fridinn fæz, medan lifit fylgdi honum. Þa sagði¹⁰ heilagr⁶ Apollonius: «Verdi sva sem þu æsktir⁷, at her falli engi madr nema þu einn, ok verdi gröpþr þinn vidrlikr⁸ þinum verdleikum, þat er eigi iörd helldr giods kvidr ok annarra skogdyra. Mal hans verdr skiott at sannleik, þviat engi fell af [hvarigri halfu⁹ nema hann einn. En er þeir höfdu hann sandi ausit, hurfu þeir heim;¹⁵ um morgininn komu þeir til aptr ok fundu þa likamann af dyrum

¹ veralldliga ivasan (ivesan) *C*; *B*, *C*. ² hvarratveggju *B*, *C*. ³ herklæddar *B*; herklæddir *C*. ⁴ vivandi *tilf.* *C*. ⁵ hvaratveggju *B*, *C*. ⁶ sæll *B*, *C*. ⁷ mælltir *B*; æstir *C*. ⁸ líkr *B*. ⁹ [saal. *B*; hvarri halfu *A*; hvarigu líðu(!) *C*. 20

Dei atque odocti ab eo fidem Domini, ecclesiæ Dei sociati sunt. Plurimi vero ex ipsis cum ipso permanserunt, et etiam nunc in monasteriis degunt. Facti tamen huius mirabilis fama ubique diffusa est, et multi pro hoc ad fidem Domini convertebantur, ita ut in omnibus illis regionibus nullus iam pæne gentilium remanserit.¹⁵

Adhuc autem in gestis sancti Apollonii ferebatur hoc. Lis quodam tempore dicebatur exorta inter duos vicos, quorum unus christianus, alter gentilium fuit. Procedunt ex utraque partem armorum turbæ plurimæ. Accidit autem, ut sanctus Apollonius superveniret, cumque eos hortaretur ad pacem, quidam eorum, qui inter³⁰ gentiles quasi caput erat et causa belli illius, homo truculentus et ferox, obsistebat ei vehementer, dicens, non se permittere fieri pacem usque ad mortem suam. Tunc ille: «Fiat, inquit, ut optas, nullus enim alius præter te perimetur; sed et mortuo congruum honori tuo tibi sepulcrum fiet, non terra, sed bestiarum ac vultu-³⁵rum ventres.» Et continuo sermo eius efficitur verus, nullus enim alius ex utraque parte nisi solus ipse cecidit. Quem cum sub arena obruissent, mane regressi invenerunt corpus illius a bestiis effossum

uppdreginn, en sidan [uppgörvan af gíodum ok odrum hræfuglum ¹. Allir furdudu sva skiota framkvæmd guds mannz malsenda, snörur ² til sannrar truar ³ gerandi gudi þackir ok hans helga propheta ⁴ Apollonio.

5 Þígi vil ek leyna ydr þeim fyrsta atburd, er górdiz þann tima, er hinn helgi Apollonius hof i hellinum bygd sína með fæm bræðrum, at hinn æzta paschadag, þa er tíðum var lokit i hellinum hatíðliga, sem til heyrdi, var buit til bordz eptir fóngum. En þat voru fair braudleifar ok þurrir varðir ⁵ með sallti ok kal
10 nöckut. Þa tok heilagr Apollonius sva til ordz við þa bræðr, er með honum voru: «Ef nöckur trúa er með oss, ok seem ver sannir Kristz þionustumenn ⁶, þa bíði nú hverr sem einn, at gud gefi oss þa fæðu, er fulluliga ⁷ heyri til þvilikri hatíð.» En þeir svorudu ok sögðu sík yngri ok uæðri, badu ⁸ hann helldr bíðia, er ollum þeim
15 var fremri at verkum ok verdleikum. Heilagr Apollonius góðir þat giarna, fellr þegar til bænar með allri gleði. Ok er bræðr hófðu sagt amen at lýktadri bæninni, sia þeir fyrir hellisdyrum

¹ [af gíodum upprifinn ok etinn af hræfuglum ok odrum illkykvendum *B.*

² snörur *B, C.*   ³ tru *B, C.*   ⁴ spamanne *C.*   ⁵ ríðnir *B.*

20 ⁶ ríðdarar *C.*   ⁷ fylliliga *B, C.*   ⁸ saal. *B, C;* æsktu *A.*

laniatumque, atque a vulturibus devoratum. Cumque omnes admirationem habuissent, quod sermo hominis Dei ita fuisset impletus, conversi sunt omnes ad fidem salvatoris Domini, et Apollonium prophetam Dei prædicabant.

25 Sed et hoc nos non effugiat, quod ab eo primis adhuc diebus, quibus in spelunca habitare cum paucis fratribus cœperat, factum didicimus. Dies sanctus aderat Paschæ, et cum solemnitas vigiliarum sacramentorumque intra speluncam fuisset expleta, atque ex
30 his quæ fuerant apud eos refectio pararetur, erant autem eis pauci tantummodo et sicci panes atque olera ex his quæ sale aspersa reponi apud eos solent, tum Apollonius fratres, qui secum erant, alloqui ita cœpit: «Si est in nobis fides, et vere fideles sumus famuli Christi, petat unusquisque nostrum a Deo, si quid quasi in
35 die festo sumere libenter habet.» At illi ipsi potius, qui eos ætate et meritis præcelleret, hæc a Deo poscenda permittunt, semet ipsos inferiores huius gratiæ indicantes. Tum ille cum omni alacritate orationem fudit ad Deum; qua expleta, cum omnes respondissent amen, ecce repente ante fores speluncæ astare vident

uti vaveifiga¹ atkomna unga menn ok okunna. Þeir baru með ser sva mikinn nogleika allra þeira luta, er til fædzlufangs heyra, at engi þeira hafði sva marga luti ne mislika fyrr seed. Þess kyns epli voru þar, at alldri höfdu onnur þvilik hitz i ollum herudum Egiptalandz: vinber, fikiur ok netr², blalendzk epli, ok³ allt þetta fyrir timann, seimr ok sæti hunangs með mikilli nægd miolkr, nybakat braud undarlígs vidleika bæði heitt ok hreint. En þessir allir lutir voru þó sva sem utlendir eda af annarri borg komnir³. Þeir ungu menn, er þessa luti höfdu þangat flutt, voru heimfusir, hurfu þegar brott, er þeir⁴ höfdu fyrir starfat fong-¹⁰ unum. Allir munkar með sialfum fedr Apollonio gerdu gudi þackir fyrir veitta velgerna og kendu hinar nykomnu vistir. Allzvalldandi drottinn drygdi sva þær vistir, at þær enduz allt fram um hvitadaga⁵, ok var hversdagliga með nægd þar af snætt. Vissu þeir því vist varn herra þeim þær til hatidarhalldzins sent hafa.¹⁵

Þat heyrðum ver enn, at brodir nockurr beisklundadr beiddiz af honum, at fyrir hans bæn veittiz honum litillætis kraptr ok hogværi. En optir bænina undruduz allir þessa sama brodur hof-

¹ vaefliga(!) C.   ² saal. B; hnetr C; ertr A.   ³ atkomnir B, C.

⁴ bræðr C.   ⁵ ena helgu viku C.

homines quosdam sibi penitus ignotos, quique tam multas copias rerum omnium, quæ ad usus dumtaxat ciborum pertinent, detulerunt, ut neque tam multa, neque tam diversa, facile quisquam viderit. In quibus erant quædam, quæ omnino in Ægypti regionibus nunquam visa sunt, videlicet pomorum genera, et magnitudo²⁵ incredibilis uvæ, nuces, ficus, mala quoque punica, et ante tempus omnia, favi atque mellis et lactis copia, et panes calidi et mundissimi, qui tamen peregrinæ esse viderentur provinciæ. Viri vero, qui hæc detulerant, statim ut tradiderunt, quasi festinanter ad eum, a quo missi fuerant, redire cupientes, mox discedunt. Tum ipsi³⁰ monachi gratias Domino referentes, ex his, quæ sibi fuerant delata, vesci cœperunt. Quorum copia tanta fuit, ut usque ad diem Pentecostem quotidie ministrata sufficerent; certi quod hæc sibi a Deo solemnitis gratia missa sint.

Comperimus etiam hoc, quod quidam ex fratribus, cui deerat³⁵ humilitatis et mansuetudinis gratia, poposcit ab eo, ut peteret a Domino, ut et sibi donaretur hoc munus. Orante illo tanta in eum gratia mansuetudinis et humilitatis advenit, ut omnes fratres

semð ok hogværi, þekt ok þyðleika, þar sem hann var fyrr hvars-tveggja andvani.

I Thebaida gördiz einn tíma uðaran mikit. Heradsbændr hófdu frett af, at brædr, þeir sem gudi þionudu með hinum helga 5 fedr Apollonio, lifðu löngum meirr við guds miskunn en mannliga fædu. Ferduduz þeir með husfrur¹ sínar ok sonu a hans fund beidandi bæði samt blezanar ok budarvardar². En heilagr Apollonius baud fram bera utan ifasemd³ þær vistir, er bordbunadi brædra heyrdi til, ok gefa ollum gnogliga. En er þrír einir voru 10 eptir braudlaupar⁴, ok þó litlir, en hungriinn helldz með folkinu, bydr hann setia fram fyrir folkit þa þria vandlaupa, er eptir voru, ok trautt var eins dags matr munkum, en helldr sialfr hondum til himins ok mællti at ollum aheyrundum: «Mun eigi drottinligr mattr mega margfallda þessa luti? Sva segir heilagr andi: Eigi 15 mun vanta braud i vandlaupum þessum, þar til er ver sediumz allir af nyium sædum⁵.» En eptir flestra manna sögn, þeira er vid voru ok vissu sannleik af, for þat samt, at flora manuðr⁶ hvern

¹ husfreyjur C.

² *saal.* A, C; budarverdar B.

³ efatsemd C.

⁴ brauðleifar C.

⁵ sæðum C.

⁶ *saal.* C; manuðr B; manni A.

20 stuperent de tranquillitate animi eius et modestia, in quo prius nihil horum viderant.

Orta est aliquando fames apud Thebaidam. Scientes autem habitatores terræ illius, quod monachi, qui cum Apollonio Domino serviebant, frequenter etiam sine cibo per gratiam Domini pasce- 25 bantur, omnes simul cum uxoribus et filiis pergunt ad eum, cibum simul benedictionemque poscentes. At ille nihil dubitans, proferre cœpit ex his, quæ ad usum fratrum reposita erant, et dare singulis copiose. Cum vero tres solæ panum sportæ remansissent, fames autem populum vehementer urgeret, iubet proferri in medium sportas, 30 quæ solæ superfuerant, unius diei victum monachis præbituræ, et in auditu totius populi, qui famis necessitate confluxerat, elevatis ad Deum manibus ait: «Numquid non valet manus Domini multiplicare hæc? Sic dicit spiritus sanctus: Non deficiet panis in sportis his, donec satiemur omnes de frugibus novis.» Et ut 35 plurimi ex his, qui tunc in præsentī fuerant, confirmabant, quatuor continuis mensibus nec cessatum est umquam erogari panis ex sportis, neque deesse potuit aliquando.

eptir annan var braud borit fyrir alþýdu, sem þurft beiddi, or laupunum, enda ¹ kom þeim þó alldri fyrir enda.

Þess hattar iartegn sögdu þeir hann enn gert hafa annan tíma af hveiti ok víðsmiorvi. Vid þá krapta hræðiz ² diofullinn til mikillar reidi i gegn honum, ok sagði sva: «Hvart ertu Helias ³ eda nockurr propheti ³ eda postoli, er þu dirfiz slíka luti at gera?» Apollonius svaradi honum diarflíga ok mælti: «Hvat þá, voru prophetarnir ⁴ eda guds postolar eigi menn, þeir sömu er oss selldu sína tru ok miskunn? Eda var þá gud nalægr, en nu fiarlægr? Almattigr gud, þá luti er hann ma, ma hann íafnan. En ef gud ¹⁰ er sva goðr, þu diofull, hvi ertu sva illr?» Þessa luti alla, er ver höfum her til flutt, heyrðum ver af helgum fedrum med fullkominni tru, ok þott þeira sögn se bæði sannlig ok merkilig, þá gördi gud þó enn stærri luti fyrir hans verdleika, sva at ver ~~sam~~ upp ~~sa~~ eiginligum augum. Þat ~~sam~~ ver, at fullir laupar af braudi ¹⁵ voru þar bornir til auds bordz, en er bordin voru skaurud ok buin med braudi ok allir menn mettir, þá urdu nær fullir þeir sömu laupar af leifum, [ok voru þó margir af saddir ⁵.

¹ ok C. ² *saal.* C; reiddiz B; æddiz A. ³ propheta B; spamaðr C.

⁴ spamennir C. ⁵ [*tílf.* C.

20

Similiter autem et alio tempore fecisse eum de frumenti et olei specie perhibebant. Quibus virtutibus motus diabolus dixisse ad eum fertur: «Numquid Helias es tu, aut alius aliquis prophetarum vel apostolorum, quod hæc facere ausus es?» At ille respondens ei dixit: «Quid enim? Nonne et prophetæ et apostoli ¹⁵ homines erant, qui nobis et fidem suam et gratiam tradiderunt? Aut tunc Deus præsens erat, nunc vero absens est? Absit: Deus omnipotens est, et quæ potest, semper potest. Si ergo Deus bonus est, tu, diabole, quare tam malus es?» Hæc, ut supra iam diximus, a senioribus viris religiosis et sanctis per eum gesta esse, ²⁰ fida narratione comperimus. Et quamvis eorum fidelis sit habenda relatio, maiorum tamen fidem rerum per eum præstitit Dominus etiam hoc, quod nos ipsi oculis nostris inspeximus. Plenas enim sportas panibus deferri vidimus ad vacuas mensas, et cum replerentur panibus mensæ, atque ad omnem satietatem consumerentur, ²⁵ plenæ nihilominus recolligebantur.

Aliud quoque, quod apud eum mirum vidimus, non silebo. Tres eramus nos fratres, qui ad eum venimus, et ecce longe adhuc

Yfir því hæfir ok eigi at þegia, er ek sa sialfr, segir sæll Jeronimus, ok heyrðak hardla undarligt. Ver vorum þrir i samt brædr, er til hans komum, ok er ver attum langt til munklifissins, runnu i mot oss munkar þeir, er þrim dogum fyrr höfdu heyrð
 5 þann helga fódur segia fyrir vara kvamu. Þeir sottu i mot oss med salmasöng, sva sem sidvenia þeira var til iafnan, er munkar sottu þa heim. Þeir vegsömudu oss sva miok, at þeir fellu allir til iardar, adr þeir mintuz til vár, tiadu sin i milli, birtu ok sögdu: «Þessir ero þeir brædrnir, er fadir Apollonius sagði oss af til-
 10 kvomunni ok mælti: Eptir þria daga lidna munu .iii. brædr til var koma af Jorsolum.» Sumir þessarar brædra foru fyrir oss, en sumir eptir, en hvarirtveggiu sungu. Ok er ver nalgudumz miok sva til munklifissins, for ok iafnvel sialfr Apollonius ut i mot oss, þegar er hann heyrði söng salmanna; ok iafnskiott er hann sva
 15 oss, fell hann sialfr fyrri allr til iardar ok vegsamadi oss sva, ok er hann stod upp, minntiz hann til vor. En er bæn var lyktat, sem sidr munka er til, ok vær gengum inn i munklift, þo hann sialfr fætr vara ok fyllði sva alla þa luti, er likams hvilld heyra til. Þessi sami var hans hatr við alla tilkomandi menn. Allir
 20 þeir munkar, er med honum voru, helldu þa veniu, at þeir kendu

---

nobis positis ab eius monasterio, occurrerunt nobis fratres, qui ab ipso ante triduum audierant de adventu nostro; occurrerunt autem nobis cum psalmis. Hoc enim est eis moris facere in adventu omnium monachorum. Et adorantes in facies suas usque ad terram,
 25 osculabantur nos, atque ostendentes nos sibi invicem dicebant: «Isti sunt fratres, de quorum adventu ante triduum nobis pater Apollonius prædixerat, dicens, post triduum affuturos tres fratres de Jerosolymis venientes.» Alii vero ex fratribus præcedebant nos, alii sequebantur, utraque tamen turma psallebat. Ubi autem
 30 appropinquare iam cœpimus, audita voce psalmi, etiam ipse sanctus Apollonius procedit in occursum. Et ut vidit nos, statim prior adoravit usque ad terram, et surgens osculo nos suscepit. Ubi autem ingressi sumus monasterium, oratione prius, ut moris est, data, pedes nostros propriis manibus lavit, et cetera quæ ad
 35 requiem corporis pertinent adimplevit. Hæc autem ita facere ei mos erat omnibus adventantibus. Consuetudo autem erat apud eum, ut fratres qui cum ipso erant, non prius cibum sumerent, quam communionem Dominicam perciperent circa horam diei nonam,

alldri fyrr líkamligrar fædu, en þeir höfdu bergt holdi ok blóði
 vars herra Jesu Kristi nær noni dags, ok voru síðan stundum sva
 allt til kveldz heyrandi guds ord utan aflati með drottinligri kenn-
 ing ok verkanna framkvæmd. Þar eptir kendu þeir fædu ok fóru
 aptr í morkina, ok festu í minni gudligar ritningar, um alla
 nöttina¹ vakrliga stadfastir í guds lofi allt þar til er lioss dagr
 var. En sumir af þeim, þegar er þeir komu ofan af fiálinu nær
 noni dags toku sem hinir hold ok blóð vars herra ok hurfu þegar
 heim aptr, ok hlittu þessi einni hinni andligu fædu, ok [letu þeir
 sva lengztum gert verða². En umfram allt annat var æ með
 þeim gleði ok fagnadr, ok sva mikill fagnadr, at umattulígt er, at
 slíkr mætti af nockurum daudligum monnum hafaz nema með guds
 miskunn. Með ollu engi af þeim matti nockurn tíma hrygg
 hittaz, en ef einhverr fannz færri en at veniu, þa fretti þegar
 fadir Apollonius, hver sók til væri³ hans hrygdar. Optlaga ok, ef
 einhverr bræðra villði leyna, þa sagði hann sialfr í augu upp,
 hvat í hiartanu hvarflaði, sva at hinn varð víð at kennaz. Hann
 minnti ok æ ok sagði ofallit vera, at hrygd væri með þeim, er oll
 hialp ok heilsa var í guds valldi en von í himinríki. Hryggvís

¹ *Her ender C.*² [giordu sva leingstum B.³ *helldi B.*

et post hoc interdum sic usque ad vesperam permanebant, dum
 verbum Dei audientes, de mandatis Domini adimplendis sine inter-
 missione docebantur. Post hæc, iam cibo sumto, alii ipsorum ad
 eremum secedebant, per totam noctem scripturas divinas memoriter
 recolentes, alii in eodem loco ad quem convenerant permanebant,¹
 et usque ad lucem in hymnis et laudibus Dei pervigiles perdura-
 bant, sicut et ego ipse præsens vidi. Aliquantum vero ex ipsis circa
 horam nonam, cum descendissent de monte, percepta gratia Domini,
 statim discedebant solo hoc spiritali cibo contenti, et hoc faciebant
 per plurimos dies. Supra modum autem lætitia et gaudium inerat²
 eis, et tanta exultatio, quanta haberi ab ullo hominum non possit
 in terris. Nullus in eis tristis omnino inveniebatur, sed et si ali-
 quis visus fuisset aliquantulum mœstior, statim pater Apollonius
 causam mœstitiæ perquirebat. Frequenter autem, etiam si aliquis
 occultare voluisset, ipse enuntiabat, quid lateret in corde, ita ut is
 qui patiebatur agnosceret. Monebat ergo eos dicens, non oportere
 prorsus inesse tristitiam his, quibus salus in Deo est et spes in
 regno cælorum. Tristentur, aiebat, Gentiles, et lugeant Judæi,

heidningar, sagði hann, ok grati gydingar, syti syndugir án aflati, en godfusir menn glediz. Nu ef þeir gera ser gledi, er iardliga luti elska af breyskligu efni ok fallvalltligu, fyrir hvi skulum ver eigi glediaz, er bidum med visri von eilifrar dyrdar? Eda minnir
 5 postolinn oss eigi æ ok segir sva: Fagni þer iafnan ok bidiz fyrir æn aflati, gerit gudi þackir i ollum lutum. En hverr madr mun makliga mega ordum inna miskunnarfulla mælsku hans kenningar? Ok því kann ek mik helldr heima, segir sæll Jeronimus, af þeim lutum þegia, en miott af miklu omerkiliga fram segia.

10 Marga hluti greindi heilag fadir Apollonius fyrir oss enn leyniligarr bædi af bindendis skynsemd ok alvoru atferdissins, sva ok af gæzku gestrisni, en einna hellz baud hann, at tilkomandi brædr takim ver sem sialfs drottins tilkvomu. Er oss því bodit tilkomnum brædrum virðing at veita ok drottinliga dyrkan, at i
 15 þeira kvomu er vis vars herra Jesu Kristz tilkvoma, þess er sva sagdi: Gestr var ek, ok toku þer vid mer. Menn synduz þeir at sönnu vera, er Abraham hofudfadir tok vid forðum, ok skildi hann gud med þeim. Stundum baud hann ok at neyda brædr til likamsins hvilldar utan villd sealfra þeira eptir dæmum heilags
 20 Loth, er med afli leiddi englana til sins heimilis ok huss. A þat

plangant sine cessatione peccatores, iusti vero lætentur. Nam si hi, qui terrena diligunt, super fragilibus et caducis rebus lætantur, nos qui tantæ gloriæ spem et æternitatis habemus exspectationem, cur non omni exultatione lætemur? Aut non et apostolus nos ita
 25 monet dicens: Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Sed quis possit doctrinam eius et verborum gratiam sufficienter exponere? Unde silere de his melius censeo, quam parum indigne proloqui.

Multa enim nobis beatus Apollonius etiam secretius de ratione abstinentiæ et conversationis integritate, multa etiam de hospitalitatis studio disserebat, et præcipiebat attentius, ut adventantes
 30 fratres quasi Domini suscipiamus adventum. Nam et adorari fratres adventantes propterea, inquit, traditio habetur, ut certum sit in adventu eorum adventum Domini Jesu haberi, qui dicit: Hospes fui, et suscepistis me. Sic enim et Abraham suscepit eos, qui homines
 35 quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Interdum autem etiam contra voluntatem cogere fratres ad corporalem requiem, sancti Lot exemplum proponebat, qui angelos vi compulsos

minnti hann ok, at brædr tæki hversdagliga holld ok blod [vars herra¹, ef sva mætti vera, ok sagdi því fiarlæggra hvern almatkum gudi, sem hann neytti sialldnar slikum stormerkium, en því nalæggra, sem hann neytti optarr. Syniz sa sialfan hialparann herbergia, er hans holld ok blod ladar til sins hiarta, sem sialfr lausnarinn 5 segir: Hverr er etr holld mitt ok dreckr blod mitt, hann er með mér, ok ek með honum. Veitiz ok, segir heilagf fadir Apollonius, munkum margfolld þolinmædi fyrir messunnar iduliga aminning i eptirdæmi drottinligrar pinu. I annan stad reiknar hverr sva [sin rad ok rædur heiman², at hann skuli eigi omakligr at standa¹⁰ gudligum stormerkium. Þat lagdi hann ok til, at truundum monnum veitiz þar af synda fyrirgefning.

Einkannliga minnti hann æ, at freadags föstur eða midvikudags væri með engu moti leysandi utaþ nokkura mikla naudsyn, þvíat a midvikudaginn ætladiz hinn vesli Judas fyrir með herfi-¹⁵ ligri hugrenning af vars herra solu, en a freadaginn var lausnarinn krossfestr. Syniz oss þadan af sa sannliga sekr krossfestingar eða þess versta sviks með Jude gudnidinginum, er föstu bindendi bregdr, nema full naudsyn bannið a þeim tveim dögum. Þat let

1 [saal. B; fyrir h. altaris forn A. 2 [sitt rad B. 3 beri til B. ²⁰

ad hospitium domus suæ perduxit. Sed et hoc monebat, ut, si fieri posset, quotidie monachi communicarent mysteriis Christi, ne forte, qui se longe facit ab his, longe fiat a Deo; qui autem frequentius hæc suscipit, frequentius ipsum videatur suscipere salvatorem, quia et ipse salvator ita dicit: Qui manducat carnem meam et bibit¹⁵ sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Sed et ipsa commemoratio Dominicæ passionis, cum assidue fit a monachis, plurimum utilitatis eis confert ad exemplum patientiæ. Sed et commonitio datur per hæc, ut studeat unusquisque ita semper paratus inveniri, ne indignus Dominicis mysteriis habeatur. Addebat autem³⁰ his, quod etiam remissio peccatorum per hæc credentibus detur.

Ieiunia sane legitima, id est quarta et sexta feria, monebat non esse solvenda, nisi grandis aliqua necessitas fieret, quia quarta feria Judas de traditione Domini cogitaverat, et sexta feria crucifixus sit salvator. Videbitur ergo qui his diebus sine aliqua neces-³⁵sitate solvit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Dicebat ergo, ut si forte in diebus prædictis supervenerit aliquis fratrum, si quidem ante horam

hann ok fylgia, ef nockurr brodir kynni til vár koma fyrr nefnda daga fyrir nontima, ok vili hann vegmodr mataz, þa baud hann at bua honum bord einum samt; en ef hann villdi þat eigi, þa kvad heilagur fadir hann eigi neydanda; þessi er sameiginleg skipan :
 5 þessa lutar. Hardla heilsmidliga hirti hann þa, er mikit hirda um hærferd höfudsins ok lettætislocka, sva ok hina eigi sidr, er halsinn raka eða hitt eitt góra, er fyrir manna augum megi metaz til hozanar eða hegomligrar hræsní; er þat vist, sagdi hann, at slikir leita lofs af monnum ok snua sinu sidlæti til synis, þar sem sialfar
 10 fósturnar ætti med leynd at fremiaz, þviat sa sami gud, er ser þat, er i leynd er gort, gelldr opinberliga eilifa ðmbun². En at því sem mer liz, þa þickiaz þessir eeki halldnir af hans vitni, ok því leita þeir milli manna birtaz ok opinberaz. Alla skynsemd varrar bindendi, brædr, skulum ver i leynd hafa, sva at lestir likamans
 15 lemiz fyrir fóstunni, en ver væntim æ meirr miskunnar guds en umerkiligs manna ordlofs.

Slika luti ok marga adra skyrdi heilagur fadir Apollonius ut fyrir oss alla viku i samt af munka sidferdi; ok er ver ferdudumz [fra hans 3, leiddi hann oss a veginn nockut sva fra munklifinu ok
 20 1. setning B. 2 amban B. 3 [brott B.

nonam itineris causa velit reficere, ponendam ei esse mensam soli; quod si nolit, non eum esse cogendum, communis namque huius observantiæ traditio est. Culpabat sane valde eos, qui vel comam capitis nutriunt vel ferrum in collo circumferunt, vel aliquid tale,
 25 quod ad sustentationem hominum fieri videatur, gerunt. Certum est enim, inquit, quod isti ab hominibus laudem quærant et ostentationis causa hæc faciant, cum mandatum sit, etiam ieiunia ipsa in occulto esse celebranda, ut Deo soli sint cognita, qui videt quod in occulto fit, et reddit palam. Sed ut videtur, isti non sunt
 30 contenti eius testimonio et remuneratione, qui videt in occulto, sed manifestari isti apud homines volunt. Omnis enim abstinentiæ ratio in occulto habenda est, et ut corpus ieiuniis fatigetur, et tamen non apud homines iactantia sed apud Deum retributio quærat.

35 Hæc et multa alia nobis de conversatione monachorum per totam disserens septimanam dierum, et fidem doctrinæ gestorum suorum auctoritate confirmans, ubi proficisci cœpimus ab eo, producens nos aliquantulum monebat, dicens: «Ante omnia, dilectissimi,

mællti: «Heyrit mik, hinir elskuligztu synir! hafit fyrir alla luti fram frid millum ydvar ok tvistriz eigi i sundr.» Eptir þat sneriz hann til brædra þeira, er oss höfdu ut leitt med honum ok sagdi til þeira: «Brædr! hverr ydvarr er lidugr at leida þa til nalægra munklifa?» Ok er nærr allir buduz fram til þeirar ferðar, valdi heilagr fadir Apollonius af þeim þria, þa er vissu vel at tala girzku ok ebresku, ok bædi kunnu hæverskliga stada heiti ok mergd munklifa, sva ok, ef naudsyn næmi, at endrbæta oss med fagrligum fortölum. Þar med baud hann þeim, at þeir hyrfi eigi fyrr heim, en ver hefdim kannat aull klaustr, þau sem ver villdim. En engi vinz til þess at hvaru at kanna aull. At skilnadi med godu orlofi gaf hann oss blezan med þessum ordum: «Blezi ydr drottinn gud af Syon, at þer siait, hverir godir lutir ero i Hierusalem a ollum dögum lifs ydvars.»

8. Trautt true ek ok því gleymanda, er ver heyrdum flutt af hinum helga fedr Ammone, sva ver ok þann stad, er hann hafdi bygðan i eydemörkinni. Nu er ver vorum brott farnir fra hybylum sæls Apollonij, hittu ver a þeim veg, er vendir til eydemerkinnar, a skrid eins undarligs dreka; digrd hans var sem eins
: leynanda B.

pacem habetote inter vos et nolite ab invicem separari.» Tunc conversus ad fratres, qui simul cum eo producentes nos aderant, dixit: «Quis vestrum, fratres, promptus est deducere eos usque ad vicina patrum monasteria?» Et cum pæne omnes promptissime semet ipsos obtulissent et progredi nobiscum vellent, ipse sanctus pater Apollonius elegit ex omnibus tres, qui et græcam linguam et ægyptiam bene nossent, ut sicubi necessarium fuisset, interpretarentur nobis, quique et in colloctionibus suis ædificare nos possent. Mittens ergo eos nobiscum præcepit, ne prius a nobis discederent, quam omnes patres atque omnia, quæ vellemus, monasteria videremus; quamvis omnia circuire nemo sufficiat. Benedicens ergo nos dimisit, atque in hæc verba benedictionem dedit: «Benedicat vos Dominus ex Sion, et videatis quæ bona sunt Jerusalem omnibus diebus vitæ vestræ.»

8. *De Ammone.* Quæ audivimus de Ammone quodam sancto viro, cuius etiam locum in quo habitaverat vidimus in deserto, omittenda non credidi. Igitur digressi a beato Apollonio, cum progredieremur ad partem deserti contra meridianum, vidimus per

undarligs áss, er dreginn hefdi verit eptir sandinum. Vid þessa syn urdu ver felagar miok ottaslegnir. En forunautar varir brædr hins heilaga Apollonij badu oss eigi hrædaz, helldr fylgia fram farveg drekans: «Munu þer þa sia, hvat truan ma, er ver deydum drek- ann, þviat ver brædr hofum marga dreka drepit, ok sva hyrnda hoggorma. Lesum ver sva ritad, at lausnare varr veitir matt þeim, er a hann trua, yfir at koma allan krapt hoggorma ok haldreka ok eigi sidr uvinarins.» En þott þeir rædde slíkt, ottudumz ver æ meirr ok meirr, at því er ek hygg, segir sæll Jeronimus, fyrir otrú sakir ok buksins breyskleika; badum þa ganga rettan veg fram a leid, en fylgia eigi farveg drekans. Einn af þeim lystugliga gladr redz til drekans fundar, ok er hann kom til hellis drekans eigi langt þadan, kallade hann á oss, at vær færir [til fundar vid hann] ok sæim endalykt þeira vidskiptis. Þann tima rann moti oss brodir einn, sa er þar nærr atti klaustr, fyrirkvat oss ferdina, sagdi kvikvendit undarliga mikit, ok sagdi oss eigi bera mega hans oskurliga vidrlit, einna hellz af því at ver hefdim hvarki veniune natturu til slíkrar synar, iatade hann brodirinn sialfan sik opt-

1 saal. B; marga A. 2 [tilf. B. 3 fyrirband B. 4 saal. B; oskurliku A.

arenam vestigia tractus draconis ingentis, cuius tanta magnitudo apparebat, quasi trabes aliqua per arenam ducta videretur. Quod ut vidimus, ingenti terrore percussi sumus. Fratres autem, qui nos deducebant, hortabantur nos nihil omnino formidare, sed magis fiduciam capere, et per vestigium sequi draconem: «Videbitis enim, inquit, quantum valeat fides, cum a nobis eum videritis extingui. Multos enim et dracones et angues et cornutas manibus nostris peremimus; sic enim scriptum legimus, quia credentibus in se concedit salvator calcare super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici.» Sed illis hæc dicentibus, nos præ infidelitatis fragilitate magis magisque metuebamus, et rogabamus eos, ne vellent sequi draconis vestigia, sed potius ut recto itinere pergeremus. Unus tamen ex ipsis alacritate impatiens insecutus est draconem, et cum non longe invenisset eius speluncam, clama- bat ad nos, ut iremus ad eum et videremus exitum rei. Quidam tamen ex fratribus occurrit nobis, qui in vicina eremo habebat monasterium, et prohibuit nos ire, dicens ingentis esse magnitudinis bestiam, nec posse nos visum eius aspectumque tolerare, præcipue

liga sét¹ hafa otruanliga digrd drekans, en kvat lengd hans mundu² a auka .xv. alnar³. Voru ver þadan fra audlattir. Hann skundade þa ferdinni fram eptir brodur hins heilaga Apollonij, þeim er gerdz hafde til draps vid drekann, ok bad hann med ollum blid-skap hverfa heim til sin. Hinn villde þat engum kosti, fyrr en⁴ 5 drekinn var⁴ daudr. Hann kom litlu sidarr eptir oss ok kærde fast a kiarkleyse vart ok vantru.

Ferdudumz sidan allir samt til munklifiss þessa brodur, er oss baud heim, ok fengum þar hinar beztu vidtökur. Hann⁵ sagdi oss, at i þeim sama stad, er hann bygde, hafde verit einn¹⁰ maðr heilagr, Ammon at nafni, ok léz vera hans lærisveinn; tiade hann utölulig takn varn herra veitt hafa fyrir hans verdleika, milli annarra hluta margra [innste hann⁶ þetta. Optliga komu til hins helga Ammonis illvirkiar ok baru brott görsamliga braud hans, þat er hann lengdi-adr lif sitt med⁷. En er þeir ræntu guds¹⁵ mann nær hversdagliga þann veg, for heilagr Ammon til eyde-merkrinnar einn dag, ok hafde þeim i fylgd med ser tva dreka udæmiliga mikla, ok baud þeim at geyma dyra, ef illvirkiana kynni

¹ saal. B; seed A.   ² myklu B.   ³ alnir B.   ⁴ væri B.
⁵ brodirinn B.   ⁶ [minti hann a B.   ⁷ vid B.   20

quia nihil tale in usu habuerimus videndi: se vero dicebat frequenter vidisse ipsam bestiam, cuius vastitas quidem incredibilis, longitudo vero in quindecim cubitis. Cumque nos ad locum dehortatus esset accedere, ipse properans, fratrem, qui illic nos operiebatur paratus ad perimendam bestiam, abstraxit secumque¹⁵ revocavit, et nolentem discedere nisi extingueret eam, multa prece deflexit. Qui cum venisset ad nos, ignaviam nostram infidelitatemque redarguit.

Pervenientes autem nos ad cellulam fratris illius, qui nos rogaverat, cum multa dilectione ab eo suscepti requievimus. Ille²⁰ vero nobis narrabat, quod in illo loco, ubi ipse commanebat, quidam fuit vir sanctus, cuius ipse esset discipulus, Ammon nomine, per quem plurimas virtutes fecisset Dominus. Inter cetera igitur etiam hoc de eo narrabat. Frequenter, inquit, veniebant ad eum latrones, panem, quo solo vescabatur, auferentes ei, et si quid erat²⁵ quod ad victum suum continentissimum repositum videbatur. Cumque frequenter ab his molestiam pateretur, quadam die processit ad eremum, et inde rediens duos dracones ingentes secum comitari

at bera. Illvirkiarnir koma eptir veniu, verda varir vid vördu
 þrauskalldarins¹; bregdr þeim vid miok, ok fellu nidr nær sem
 halfdaudir ok vissu eeki til sin, löfdu hendrnar vid sidurnar. En
 heilagr husbondi Ammon geck ut skiott ok hitti þa hardla lim-
 5 laupa², reisti þa upp ok asakadi þa nockut sva ok mællti: «Hugsit
 þer nu, hve miklu þer erot hardbriostare en dyrin, þau hlyda oss
 fyrir guds sakir, en þer ottiz hvarki gud ne lif hans þionustu-
 manna.» Leiddi hann þa [at-hvaru³ inn i sitt herbergi ok bio
 þeim bord ok bad þa mataz. En þeir komuz vid þegar af ollu
 10 hiarta ok bættu sin afbrigði sva skiott ok skörugliga⁴, at þeir urdu
 skambragdz⁵ hinum mörgum helgare, [er gamlir voro⁶ i guds
 þionustu. Þvi næst gerdu þeir slik takn ok kraptaverk sem hinn
 helgi Ammon, ok ödluduz þetta allt fyrir synda aflat ok örugga idran.

Annan tima eydde einn undarliga mikill dreki heradsbygd þar
 15 i nand hinum helga fedr Ammone ok drap folda mannz. Fyrir
 þa skyllð sottu þar herads bæendr fund fyrr nefnds fodur ok badu
 hann af rada heradinu þessa meinvætti. En at þeir fengi því
 helldr heilags födur miskunn, fluttu þeir þangat med ser son hiard-

1 þrausskialldarins B. 2 limhlaupna B. 3 [þo B. 4 sköruliga B.
 20 5 skamsbragds B. 6 [mgl. B.

iussit, atque ad ostium monasterii sui manere eis præcepit, ingres-
 sumque servare. Venientes ex more latrones vident qui essent
 custodes in limine, et ut viderunt dracones, exanimes et amentes
 effecti obmutuerunt et statim conciderunt. Quod ubi senior sensit,
 25 egressus invenit eos semineces, et accedens atque erigens increpa-
 bat eos, dicens: «Cernitis quantum vos duriores bestiis estis; illæ
 enim nobis propter Deum obediunt, vos autem nec Deum timetis,
 nec vitam servorum Dei inquietare erubescitis.» Verum tamen
 introducens eos in cellam, posuit eis mensam et iubet, ut percipe-
 30 rent cibum. Illi vero corde compuncti et ab omni mentis suæ
 immanitate conversi, multis, qui prius Domino servire cøperant,
 in brevi meliores fiunt. In tantum enim per pœnitentiam profe-
 cerunt, ut post non multum temporis etiam ipsi eadem facerent
 signa easdemque virtutes.

35 Alio præterea tempore immanissimo quodam dracone vicinas
 vastante regiones et plurimos perimente, venerunt habitatores loci
 illius ad supradictum patrem, orantes eum, ut de regionibus suis
 perimeret bestiam; simul etiam, ut ad misericordiam flecterent

reka nöckurs; hafde sveinninn fyrir eina samt syn drekans mist vitzins¹, en af eitrfullum hans blæstri var hann bædi blár ok bolginn ok at kominn dauda. En heilagr fadir Ammon fær þat fangarads, at hann smyrr sveininn med vidsmiörvi, ok varð hann þegar heill, en het þeim ongu um drekans drap, kalladi ser þat 5 miok um megn. Reis þo upp nöckuru sidarr ok for til dreka-bælissins ok fell a bæde knein til bænar med akalli til vars herra. En drekinna flaug fram yfir hann, iafnskiott ok gnisti tönnumum, en hvæsti med daudligum eitrbæstri. Heilagr Ammon ottadiz þetta ecki, sneriz i mot drekanum ok mællti: Jesus Kristr son 10 guds fyrirfare þer, sa ér deydde hinn mikla hval², þat er sialfan fiandann. En iafnskiott sem hinn helgi Ammon hafde þetta mællt, spio drekinna or ser upp eitrinu ollu ok fell nidr daudr, sprack sidan sundr i midiu. Eptir þat sömnuduz bændr saman furdande mikilleika taknsins ok iosu sandi dyrit fyrir uþefianar³ skyld, er af 15 stod, hiaveranda at hvaru helgum Ammone, þviat hvergi þöru þeir nær koma daudum drekanum honum fraveranda.

9. Var nöckurr heilagr prestur, er Copres⁴ het, sa er hafde sitt munklifi i sealfri eydemörkinni nær attrædr at alldre. Hann

1 skynsins B. 2 þeljal B. 3 saal. B; olyfianar A. 4 Compos B. 10

senem, puerum quendam pastoris filium secum deferunt, qui solo visu draconis exterritus mente exciderat, et ab solo habitu bestiae exanimis portabatur ac turgens. Tunc ille puerum quidem perungens oleo, restituit sanum, semet ipsum vero ad necem draconis instigans, illis interim, quasi qui nihil eos posset iuvare, promittere 25 nihil voluit. Mature autem surgens abiit ad digressus bestiae, et fixit genua sua in terram deprecans Dominum. Tunc bestia cum ingenti impetu venire super eum coepit, teterrimis flatibus ac sibilis stridoribusque praemissis. At ille nihil horum metuens, conversus ad draconem dixit: «Perimat te Christus filius Dei, qui perempturus est cetum magnum.» Et ubi haec senior dixit, statim dirisimus draco omne simul cum spiritu evomens venenum, disruptus crepuit medius. Cum autem convenissent finitimi habitatores, et cum facto miraculo obstupescerent, factoris vehementiam non ferentes, congregaverunt super eum arenae moles immensas, astante 35 tamen ibidem patre Ammone, quia nec sic quidem, cum mortua fuisset bestia, sine ipso appropinquare ei audebant.

9. De Coprete presbytero et patre Mutio. Erat quidam pres-

gerde margskonar krapta i heilsugiofum vid menn, græddi siuka en rak diöfla fra odum monnum, iafnvel gerde hann ok, sva at ver sœm upp æ, marga dasamliga lute. Heilagr Copres vard gladr vid vara kvomu, minntiz til vor¹, þo fætr vara, beidde oss 5 bænar, sem sidr munka er til, fretti oss at, hverir lutir fremdiz af² verolldinni. Vær badum hann helldr segia oss nöckut af sinum verkum, fyrir hver er gud veitti honum sva mikla miskunn. Hann foryfdist þess ecki, tok þegar at segia af sialfs sins lifnade ok annarra heilagra fedra, þeira er fyrir honum höfdu verit, kvat 10 þa miklu göfugligri i ollum lutum verit hafa, [léz litil ein³ innt fa þeira fotspor, [ok mælti⁴: «Heyrit mik, hinir sætu synir, hugsit eigi minn litilleik vidlikan⁵ lifnade heilagra fedra.»

Var hinn virduligzti madr Mucius at nafni i þessarri eydemork fyrstr allra fedra. Sia sami Mucius synde oss ollum hialpsemdar 15 götu guds þionustu. Hinn fyrri lut æfe sinnar var hann heidinn ok höfdingi annarra illvirkia, hinn frægazti⁶ at utisetum ok allskonar odadum, en leidrettiz med þessum hætti, sem nu munu þer heyra. Einhveria nott⁷ er hann for at ræna meynunnu nöckura

1 várr B. 2 i B. 3 [saal. B; en sik, ok liez elgi A. 4 [úlf. B.
20 5 samlikan B. 6 frægsti B. 7 natt B.

byter, Copres nomine, in ipsa eremo habens monasterium, vir sanctus annorum circiter octoginta, et ipse multas virtutes faciens, languores curans, et efficiens sanitates, sed et dæmones fugans, et multa mirabilia faciens; ex quibus nonnulla etiam in nostri præ- 25 sentia effecit. Is ergo cum vidisset nos, et osculo salutasset, atque ex more post orationem etiam pedes lavisset, requirebat a nobis, quæ gererentur in sæculo. Nos autem rogabamus eum, ut ipse magis nobis de suis gestis aliqua narraret, et ex quibus actibus quibusve meritis Dominus ei tantam gratiam contulisset, exponeret. 30 At ille nihil dedignatus est, et suæ vitæ et priorum suorum narrare nobis ordinem cœpit, quos tamen longe illustriores fuisse perhibebat, seque ipsorum parva vix exempla sectari. Dicebat ergo: «Nihil magni est, o filioli, quod in nobis videtis, ad comparationem sanctorum patrum.»

35 Erat enim quidam ante nos vir nobilissimus, pater nomine Mutius. Hic fuit primus in hoc loco monachus, et in omni hac eremo viam salutis omnibus nobis primus ostendit. Hic autem primo gentilis fuit, latronum maximus et sepulcrorum violator,

med allzkonar [tækium, er þeim þiofunum voru bædi hellzti kunn ok kær¹, komz hann upp a husit, hugsandi um síðan fyrir ser, hvern veg vænaz munde at riufa ríafrit, virdiz torsottlig miok framkvæmd starfsins, dvaldiz þar þo vid alla nottina. Ok er hann hugsade her um kostgæfliga², fellr a hann omegin, ok því næst svefn. 5 I svefninum sa hann koma at ser konungligan mann med virduligum bunade. Draummadrinn mælti til hans: «Lett af nu um síðir manndrapum ok rans udadum, er þu hefir her til i stadit, en snu nu vðkunum hedan af til himnesks hofsídar ok engiligrar þionustu, mun ek gera þik yfir þesskonar radasyslu³ hertoga ok höfðingia.» En er hann tok med þöckum þetta fyrirheit, var honum syndr mikill herr munka ok bodit at hallda þar yfir höfðingskap. I þessu vaknar hann ok ser standa hia ser mey eina. Hon frettir eptir, hverr hann væri, eða hvaðan hann væri, ok hvi hann væri þangat kominn. En hann vard okvæði vid ok svaradi⁴ 15 ongu, beiddi hana [at hvaru⁴ visa ser til kirkiu. Guds ambatt skildi skiott, at hans var af gude vitiat, leidir hann til kirkiu ok feck prestum i hendr. Hann fell þegar til fota þeim ok bad þa

1 [klokskap B. 2 med kostgæfligri astundan B. 3 syslu B. 4 [þo B.

10

atque in omnibus flagitiis opinatissimus; ad quem tali ex modo occasio salutis advenit. Nocte quadam ad domum cuiusdam virginis Deo sacratæ exspoliandi causa perrexit, cumque machinis quibusdam, quæ huiusmodi artificibus satis notæ sunt, domus eius tecta conscendisset, quærens quali arte vel quo aditu ad penetralia eius irreperet, difficultate perpetrandi operis innexus, plurimum²⁵ noctis tempus in tectis positus sine ullo transegit effectum. Post multos vero animi conatus frustra adhibitos, veluti fessus somno opprimitur, et per visum assistere sibi videt quendam regio habitu fulgentem et dicentem: «Desine iam ab his flagitiis, et ab effusione humani sanguinis cessa, atque ab exsecrabilibus furtis ad laborem³⁰ religiosum converte vigilas, et suscipe cælestem angelicamque militiam, atque ex hoc iam animi virtutibus vive, et ego te huius militiæ ducem atque principem faciam.» At ille cum gratanter, quæ sibi offerebantur, audisset, ostenditur et exercitus monachorum, et principatum super eos iubetur tenere. In his evigilans astantem³⁵ videt sibi virginem, et requirentem, quis, aut unde, vel cur illuc advenisset. At ille quasi amens effectus, nihil ei respondit, sed tantum ut ecclesiam sibi ostenderet, rogat. Illa vero cum intellex-

skira sik ok skripta. Prestarnir furdudu, ef hann talade alvöru, vissu hann gerla hvivetna sleginn verit¹. En hann tiade þeim stadfastliga [ðruggleik sinnar truar², en þeir beiddu hann bæta þat, er hann hafde brotit vid gud. Hann æsti³ af þeim þar i mot
 5 einhveria aminning til ðrugdar sins efnis. Þeir gördu þat þegar, fengu honum i hond þriu vers fyrsta salltarasalms, ok badu hann þau hversdagliga hugleida. Hann dvaldiz .iii. daga sidan med þeim prestunum ok reiknade þesse þriu vers sid ok snemma, ok kvad þau mega þörf vinna til eilifrar hialpsemdar med guds full-
 10 tinge. Þvísá næst ferdadiz hann. til eydemerkrinnar ok var þar hardla langan tima, sva at hann kende ongva fædu utan grasarætr, en badz fyrir nott ok dag med algerri idran.

Eptir þat for hann til fundar vid þessa sömu presta, ok presentade þeim eigi at eins ord versanna helldr ok þar med fullkom-
 15 lica framkvemd verkanna. Prestarnir furdudu, hversu skiott hann hafde a hendr tekiz ina beiskuztu bindende, ok beiddu hann dveliaz med ser, at þeir lærde hann enn innvirdiligar af gudligum ritningum. En at hinn helgi Mucius syndiz eigi ohlydiun, dvaldiz
 1 hafa verinn(!) B.   2 [sina tru B.   3 eksti(!) B.

20

isset, esse in re aliquid operis divini, hominem perducit ad ecclesiam ac presbyteris offert. Ad quorum ille vestigia proruens, rogabat Christianum se fieri et illico sibi pœnitentiam dari. Pres-
 byteri vero, qui cognoscebant virum hunc esse omnium flagitiorum principem, mirabantur, si hæc vera loqueretur. Et cum perse-
 25 verantia sui fidem rei fecisset, monent eum, ut si hæc vellet, illa penitus omitteret. Dehinc cum religionis initia suscepisset, orat sibi præcepta dari, quibus viam salutis deberet incedere. At illi tres ei primi psalmi versiculos tradunt. Quibus ille diligenter consideratis, sufficere sibi ait eos ad viam salutis et scientiam pietatis.
 30 Tribusque diebus permanens apud eos, ad eremum proficiscitur, ubi plurimo tempore demoratus, et die et nocte in oratione cum lacrymis perdurans, cibum ex radicibus accipiebat herbarum.

Regressus autem ad ecclesiam, tres versiculos psalmi, quos a prebysteris perceperat, non solum verbis, sed et rebus atque operi-
 35 bus reddidit. Presbyteri vero mirabantur, quod subito conversus acerrimam statim ingerit sibi abstinentiam, et instruens eum plenius divinis scripturis, hortabantur secum demorari. At ille ne videretur esse inobediens, unam apud eos exigens hebdomadam

hann með þeim viku eina, for síðan aptr til eydemerkrinnar, ok var þar .vii. ár i samt með allzkonar athallde. Almattigr gud veitti honum sva mikla miskunn her i mot, at hann hellt nær allar ritningar i minni utan bokar¹. Sunnudag at eins bergde hann braude ok með þeim hætte, at þa er hann stod upp af bæn⁵ sinni, fann hann braud yfir borde, þat er engi manna hafde þangat flutt, helldr hinn hæsti himnakonungr sent sinum vin. En er hann neytti þess með guds þöckum, sem verdugt var, vann honum sa snædingr þorf til sunnudags.

Heilagr Mucius af margri bindendi mæddr, þa er langr timi¹⁰ var hedan lidinn, geck af morkinni ok eggjaðe mikinn mannfolda at sinu dæmi at fyrirlata² heimsins hegoma. Milli annarra manna geck fram einn ungr drengr, sa er girntiz at geraz hans lærisveinn. En hinn helgi Mucius hafde fulluliga³ fengit honum munkaklædnad með geitskinnzkufli ok kent honum reglunnar reison⁴. Getr þesse¹⁵ unge madr heilags Mucij lærisveinn litit, hve með mikilli vandvirk't ok athygli meistare hans Mucius gerdi gropt ok alla umbud utferðarinnar, [hvargi er⁵ kristnir menn onduduz. (Þa) mællti hann til heilags Mucij⁶: «Villde ek giarna, at þu græfir mik,

¹ bækir B.	² fyrirlita B.	³ fylliliga B.	⁴ reison B. ¹⁰
⁵ [hvar sem B.	⁶ Mucium B.		

rursus pergit ad eremum, atque ibi per septem continuos annos in omni abstinentia degens, plenitudinem gratiæ consequitur a Deo, ita ut pæne omnes scripturas memoriter teneret. Panem vero Dominica tantum die sumebat, et hunc divinitus delatum. Nam¹⁵ cum oraret, surgens ab oratione inveniebat panem positum, quem nemo hominum detulerat. Hunc ubi cum gratiarum actione summisset, sufficebat usque ad alteram Dominicam diem.

Post multum vero temporis iterum regressus a deserto, exemplo abstinentiæ suæ quamplurimos ad imitationem sui invitavit; inter³⁰ quos accessit ad eum adolescens quidam, cupiens eius esse discipulus. Cui ille cum habitum monachorum, hoc est lebetam, et cucullam, ac melotem, quæ est caprina pellis, imposuisset, docere eum de ceteris monachorum institutionibus cœpit. Multa tamen cum sollicitudine curabat, sicubi Christianorum quis fuisset³⁵ defunctus, ut sepeliret eum. Quem cum vidisset adolescens ille discipulus suus summa cum diligentia mortuis indumenta aptantem, dicit ad eum: «Vellem, ut et me mortuum ita indueres ac sepelires,

meistare minn, þa er ek em daudr, ok hnystir sva um mik, sem nu górir þu.» Heilagr Mucius mællti: «Sva skal ek gera, son, ok sva nogliga skal ek at þer hnyssa, at þu segir sialfr, at þörf vinni².» Litlu sidarr andadiz þesse hinn unge brodir, kom þa fram forspá heilags födur Mucij med þessum hætti, at þa er heilagr fadir hafde at honum hlætt³ ollum megin hardla athugatsamliga, mællti hann, sva at allir heyrdu, þeir er vid voru: «Heyr þu sæti son! vinna þer þörf þessir lutir til graptarins, eda villtu enn, at ver leggim nockut til?» Hinn andadi hafdi hulda asionu⁴, er at var sveipat andlitinu, svaradi þo skyrt ok skilit at ollum aheyrundum: «Þörf vinnr nu, fadir, ok fylldir þu þat, er þu hafdir fyrir heitit.» Allir undruduz, þeir er vid voru þenna faheyra⁵ atburd, ok dadu⁶ hardla miok, sem verdugt var. En hinn helgi Mucius skundade aptr til eydemerkrinnar, þegar er hann hafde grafit hinn unga mann, flyiande ok undan hneiagiandi hræsninni.

Enn barst sva at einn tima, at heilagr Mucius for af morkinni at vitia þeira brædra, er hann hafde lærda. Ok med því at einn af þeim læ á nástram, var honum vitrat af gudi, at sia munde⁷ frammlida. En komit var at kveldi dagsins. Heilagr

²⁰ 1 man *B.* 2 vinnr *B.* 3 hnyssr *B.* 4 asianona *B.* 5 tilf. *B.*
6 saal. *B.*; badu *A.* 7 myndi *B.*

magister.» At ille ait: «Ita faciam, fili mi, et tam copiose te induam, donec dicas Sufficit.» Post non multum vero temporis defunctus est adolescens, et prædictus sermo completur. Cum enim plurima ei circumdedisset indumenta, ait ad eum coram omnibus: «Sufficiunt tibi hæc ad sepulturam, filiule, an adhuc vis, ut aliquid addamus?» Tunc defunctus vocem cunctis audientibus emisit, obvelata iam facie vultuque constricto, et dixit: «Sufficit, pater, implesti quod promiseras.» Obstupuerunt autem, qui præsentess³⁰ erant, et admirati sunt valde super tam mirabili facto eius. At ille, sepulto adolescente, continuo ad eremum rediit, summo studio iactantiam declinans.

Quodam autem tempore iterum de eremo venit ad visitandos fratres, quos ipse instituerat. Et cum quidam ex eis in extremis ageret, revelatum est ei a Deo, quod esset moriturus. Hora autem iam erat ad vesperam declinans; festinabat ergo, ut eum videre posset. Vicus autem, ubi decumbebat æger, longo adhuc aberat spatio, et nolens noctu introire vicum, simul et salvatoris sermonem

Mucius skundadí þá miok ferdinni ok villde sia hinn siuka. Bærrinn var miok fjarri, sa er hinn siuki hvildi i. En heilagr Mucius villdi eigi ganga a nottina til bæiarins, hugsadi ok með ser þat sama mál, er sialfr lausnarenn talar sva: «Gangit, medan þer hafit lios, at eigi taki ydr myrkr, þviat eigi stakar hverr er i liose gengr.» Nu sa heilagr Mucius setiaz solina ok mællti til hennar: «I nafni drottins vars Jesus Kristz, stattu skamma stund i veg þinum ok bid min, þar til er ek kem til bæiarins.» Solin hafde sum sva setz i siainn, en sumt hiolet stod i sama stad, þar til er heilagr madr náde til bæiarins. Þetta vard þegar opinbert ok aug-¹⁰ liost aullum þeim, er vid voru, þviat þeir stodu ok stórdur¹ upp æ dvalsamligt setr solarinnar, furdudu allir ok undruduz, hvat a mundi l[e]i²ta², er solin geck eigi i ægi a sva mörgum dagstundum. En er þeir sæ helgan guds mann Mucium kominn af mörkinni, frettu þeir hann eptir, hvi gegndi nyiung solargangsins. En hann¹⁵ andsvarar þeim sva: «Mune þer eigi vars herra mæl, þat er sva segir, ef þer hefdit sva megna tru sem mustardz korn, munde þer gera meire lute þeim⁴. Ok er þeir skildu fyrir hans tru solina stadi³t hafa, urdu þeir miok ottafullir, ok gerduz þegar margir af þeim hans lærisveinar ok fylgdu honum sidan. En er²⁰

1 stirdu B. 2 mgl. B. 3 myndi B. 4 þessum B.

intra semet ipsum meditans, quo dixit: Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant, et, qui ambulat in luce, non offendit. Et cum videret iam solem demergi, ait ad eum: «In nomine Domini nostri Jesu Christi sta paulisper in itinere²⁵ tuo, et exspecta me, donec ad vicum perveniam.» At ille, cum aliqua iam mergi cœpisset ex parte, restitit, nec prius occubuit, quam homo Dei perveniret ad vicum. Hoc autem manifestum factum est omnibus illis, qui ibidem consistebant. Stantes enim et intuentes moras solis in occasum, mirabantur omnes, quid sibi³⁰ vellet hoc, quod tot horis in occasum suum non descenderet sol. Videntes autem patrem Mutium de eremo venientem, quærebant ab eo, quid hoc esset signi, quod ostenderat sol. At ille respondit eis: «Non meministis vocem Domini et salvatoris nostri dicentem: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, maiora horum signa³⁵ facietis.» At illi, cum intellexissent ad eius fidem solem stetisse, timore magno exterriti sunt, plurimique eorum iunxerunt se ei discipulos et sequi eum cœperunt. Cum autem ingressus fuisset

heilagr Mucius kom i þat herbergi, er brodirinn læi, sa er heilagr fadir hafde til ferdaz, ok hitti hann andadan, badz hann fyrir ok geck sidan at sænginni ok minntiz til hins andada, ok mælti: «Heyr þu brodir, hvart hefir þu meire girnd at fara brott af ver-
 5 olldinni ok vera med Kriste eda dveliaz med oss i verolldinni?» En brodirinn tok þegar til lifsanda ok settiz upp ok svarar: «Heyr þu fadir, hvat kallar þu mik aptr, betra er mer at hverfa i brott or heiminum ok vera med Kriste, þviat mik helldr enge naudr til at vera lengr i likamanum.» Heilagr Mucius mælti þa:
 10 «Sof þu i guds fride, son, ok bid fyrir mer.» Brodirinn hneigðiz i [hvilunni aptr at hægindinu] ok sofnade sva til guds. En allir, þeir er vid voru, undrudu ok sôgdu: «Sannliga er þesse guds madr.» Þvi næst klæddi heilagr Mucius hinn unga brodur hardla somasamliga eptir veniu sinni ok vakti alla nattina i guds lofi, en
 15 grof at morni.

Heilagr Mucius hitti enn einn tíma annan krakan brodur; hann sa, ath þesse tok torvelliga hvilld andlázins ok sakadz miok af eiginligri samvitzku ok mælti til hans: «Heyr þu, son, hvi ertu obuinn til þinnar algerve? ok se med þer eiginligan akærara?
 20 oprifnadar sealfs þins samvizku.» Brodirinn mælti: «Beide ek
 1 [hviluna aptr B. 2 [saal. B; allt til morgins A. 3 fyrir sakir tilf. B.

domum illius fratris, pro quo festinaverat, et invenisset eum iam defunctum, oratione facta, accedens ad lectum, osculatus est eum et ait: «Quid magis desiderii habes, frater, abire et esse cum
 25 Christo, an permanere in carne?» Tunc ille, recuperato spiritu, paululum resedit et ait ad eum: «Quid me revocas pater? melius est mihi redire et esse cum Christo, permanere autem in carne, mihi necessarium non est.» Cui pater Mutius: «Dormi ergo, in-
 quit, in pace, fili, et ora pro me.» At ille continuo reclinans se
 30 in lecto, dormivit. Hi autem qui aderant, obstupuerunt, dicentes: «Vere Dei homo est hic.» Tunc ille induit adolescentem, ut sibi moris erat, satis decore, et totam noctem psalmis hymnisque per-
 vigilem ducens, honeste iuvenem tradidit sepulturæ.

Alium autem fratrem cum visitasset decumbentem, ubi vidit
 35 eum quietem mortis difficulter accipere et graviter conscientiae suæ metu redargui, ait ad eum: «Cur imparatus es, fili, ad professionem tuam? Accusatrix, ut video, ignaviæ tuæ tecum pergit consci-
 entia.» Tunc ille exorabat eum dicens: «Obsecro te, pater, intercede

þik, fadir, bid fyrir mer til guds, at hann l�ac mer leidrettu tíma, a hverium er ek mega bæta syndir¹ mins leidelega lífnadar. Heilagr Mucius mællti: «Beidir þu nu hit fyrsta fresta, er lokit er lífstundunum? Hvat gerdir þu adr a ollum þinum lífdögum? Mattir þu eigi græða þin synda sær eptir villd? Iokt æ [fular 5 odadir² med nyium ovenium.» Brodirinn bad med mikilli stadfesti hins sama. Heilagr Mucius mællti þa um sidir: «Ef þu heitr at leggja eigi lðst a lðst ofan, eða lyti a lyte, þa mun ek gud fyrir þer bidia, þviat hann er godr ok þolinmodr ok vill giarna l�a þer lífsins lengd, at þu leidrettis.» Ok þegar er heilagr Mucius [hafdi 10 nockura hrid bedit fyrir honum³ til guds, reis hann upp af bænni ok sagdi til brodurins: «Se her, þriu ær veitti varr herra þer til leidrettu, ef þu villdir af ollum hug idraz þinna annmarka.» Tok sidan i hond honum ok reisti hann upp heilan af reckiunni. En munkriun fylgde þegar hinum helga Mucio til eydemerkinnar. 15 Ok er lidin voru .iiij. ær, kallade heilagr Mucius munkinn aptr i þann sama stad, er hann hafde hann uppreistan, ok nu nær sem engill af manni gervan fyrir gudi, sva at allir furdudu hans algerve. En er mikill fiðlde brædra var samt kominn, setti hann þenna munk mitt framm a motid ok hof af honum efni ordræduunnar ok 20

1 lyti B. 2 [udadir fornar B. 3 [bediz fyrir B.

pro me apud Deum, ut mihi parvi temporis spatium largiatur, quo possim emendare vitam meam.» At ille dixit ad eum: «Nunc spatium pœnitentiæ requiris, ubi vitæ tempus implesti. Quid faciebas in omni hoc vitæ tuæ tempore? Non potuisti vulnera 15 tua curare? Quin immo et recentiora semper addebas.» At ille cum permaneret exorans, ait ad eum senex: «Si ultra non addas malis tuis mala, orabimus pro te Deum; bonus est enim et patiens, et indulget tibi parum aliquid temporis vitæ, ut omnia debita tua persolvas.» Et cum post hæc orasset Deum, surgens de oratione 30 ait ad eum: «Ecce tres annos Dominus tibi concessit in hac vitæ; tantum, ut ex animo ad pœnitentiam convertaris.» Et apprehensa manu eius elevavit eum de lecto. At ille surgens, sine aliqua dilatione secutus est eum in desertum. Et ubi completi sunt tres anni, revocabat eum ad locum, unde eum assumserat, iam non 35 quasi hominem, sed quasi angelum ex homine Deo consignans, ita ut omnes mirarentur de conversatione eius. Cumque convenissent ad eum fratres plurimi, statuit eum in medio, atque ex ipso

predicade alla nöttina af idranar avðxtum ok algerleik athæfissins. En sva sem leid predicanen¹, sva syfiade brodurinn smam ok smam, þar til er hann andadiz af ut. En heilagr Mucius lyktadi², sem hann var vanr, liksöng hans ok [grepti, enda³ skundar sidan
5 aptr til eydemerkrinnar.

Heilagr Copres prestur sagdi ok sva, at optliga vod guds madr Mucius yfir hina miklu Nil, sva at honum tok [i kne⁴.

Fyrsta tima sinnar snuningar, er heilagr Mucius hafdi eina viku fastat i eydemorkinni, raun i mot honum madr med vatn ok
10 vistir, ok bad hann kenna þau föng, er af himni voru til hans flutt. Annat sinn sa hann standa hia ser uhreinan anda; fiando hrosade fyrir honum utalligum fehirdzlum, þeim er Pharao konungr hafde forðum attar ok nu lagu nidre æ marabotnum. Fader Mucius er flutt, at sva hafe sagt ok svarat: «See fe þitt med þer, fiande,
15 i eilifri fyrirdæmingu.» Slika lute⁵ ok adra þeim lika virdiz varr herra at veita fyrir födur Mucij verdleika.

Margir voru ok adrir merkiligir fedr oss fyrr, segir heilagr Copres, hveria er heimrinn var overdr med ser at hafa; þeir gerdu allzkonar takn ok iartegnir; eda hvat undriz þer, þott ver litils

20 1 predikaninni *B.* 2 merkiliga *tilf. B.* 3 [grefti, en *B.* 4 [vel til kne^s *B.* 5 sem nu hafi þer heydda *tilf. B.*

materiam sumens, per totam noctem doctrinam de fructibus pœnitentiæ et conversionis eius produxit ad fratres. Ipso vero sermonem faciente, quasi dormire frater ille cœpit paululum, et
25 continuo in perpetuum quievit. Tunc facta oratione super eum, et omnibus, quæ ad sepulturam pertinent, ex more completis, ad eremum properanter abscedit.

Frequenter autem et Nilum fluvium hunc immanem pedibus transivit aquam usque ad genua habens.

30 Primo adhuc tempore conversionis suæ, cum esset in eremo et hebdomadam ieiunasset, aiunt, occurrisse ei hominem in deserto, habentem panes et aquam, qui exhortatus est eum accipere cibum, qui de cœlo ei fuerat destinatus. In alio quoque tempore dæmon assistens, thesauros auri plurimos, quos Pharaonis fuisse per
35 hibebat, ostendit ei sub terram demersos. Cui respondisse fertur pater Mutius: «Pecunia tua tecum sit in interitum et perditionem.» Hæc ergo et his similia plurima effecit per eum Dominus.

Sed et alii nihilominus fuerunt ante nos multi patres, quorum

hattar menn gerim sma lute eina grædande hallta menn ok blinda, þat er læknar geta iafnan vel gert med sinni list.

Sva bar til, segir sæll Jeroninus, þa er hinn helgi Copres tiade slíka lute, at einum vorra bræðra leiddiz lengd framburdarins ok tortrygðe nockut sögn prestzins, at hann syfiade, ok i omeginsdurinum sa hann bok gullstöfum ritada¹ millum handa hins helga prestz Copris, ok taldi hann þar af hvert ord sinnar aminningar; þar med sa hann mann standa hia ser virduligan asyndar², en biartan at bunade, sa mælti til hans [hardla beiskliga³: «Þu tortryggvi madr, hvat himir þu, en heyrir eigi innvirduliga þessa heilags mannz ord. Brodirinn skelfdr vaknar skiott ok segir oss a latinu þegar a launungu innilga allan atburdinn.

Medan þessir lutir görduz, segir sæll Jeronimus, sam ver heradskarll nockurn, er geck at dyrunum med trog eitt, er fullt var af sande. Hann beid þar til þess, er heilagr Copres hafdi lyktad sinu erinde. Ver frettum eptir prestinn, hvat heradskarlinn villde, sa er æa troginu hellt. Heilagr Copres svarar: «Heyrit þer, synir, trautt byriar oss ydr slíka lute at tia, at ver synimz eigi

¹ ritna *B.*   ² at asion *B.*   ³ [tilf. *B.*

præsentia dignus non fuit mundus, signa cælestia et prodigia²⁰ facientes. Quid ergo miramini, si nos parvi homines parva faciamus, claudos et cæcos curantes, quod et medici ex arte facere possunt?

Et cum hæc nobis senex Copres enarraret, unus ex fratribus nostris, quasi incredulitate eorum, quæ dicebantur, tædiare cœpit²⁵ et præ tædio dormire. Cumque somno fuisset oppressus, vidit per visum librum aureis litteris scriptum in manibus senis Copretis, ex quo narratio eius deduci videbatur, et assistentem quandam clarissimi aspectus virum, canitie venerandum, comminatione sibi magna dicentem: «Cur non audis intente quæ recitantur, sed³⁰ incredulus dormitas?» At ille conturbatus evigilat, et statim nobis secretius latino sermone quæ viderat enarrabat.

Inter hæc autem vidimus rusticanum quandam accessisse ad ostium senis, habentem vas arena plenum, et expectantem, donec senex sermonem suæ narrationis expleret. Nos autem videntes³⁵ eum, interrogavimus presbyterum, quid sibi vellet rusticanus ille stans et arenam tenens in vase. Respondit ad nos senior, dicens: «Non quidem oportebat me, o filioli, hoc vobis prodere, ne vide-

dyrkaz af guds gernninge, ok fyrirfariz aauke vars erfidiss; en þo þviat þer hafit higat langan veg sotta, þa nenni ek eigi undan draga vars drottins verk ydvarre nytsemd ok naudsyn at inna, þau er hann vinnr fyrir oss þo at overduga.»

5 Iord herads þessa her hia oss var [oavaxtsöm, þurlent², sva at vinnumennirnir hellduz varla [vid af kostzins áauka³, lágu madkar nöckurir i oxunum uppi, þeir er eyddu avextinum. Akkarlarnir aller voru heidnir. En er ver höfdum kent þeim kristiliga tru, komu þeir til vor ok badu oss bidia fyrir sædum þeira. Ver
10 hetum þeim bæninni, en badum tru þeira ödlaz avöxtinn. Þeir söfnudu þa saman sandinum undan fotum oss ok fylldu fyrir skaut sin, fellu framm fyrir oss ok badu oss blezanar⁴ i guds nafni. Ek mællta til þeira: «Þetta verdi ydr eptir tru ydvarre.» Bændrnir baru þa brott sandinn ok blendu⁵ vid sádkornit, en seru⁶ sidan,
15 ok fengu sva mikinn avöxt, at alldrigi gallt Egiptalandz iord þvilikan. Nu er sa sidr bondanna sidan at sækia oss heim tysvar a tveim misserum ok bida⁷ æ hins sama.

1 at *úlf. B.* 2 [*ofrio, sum þurlend B.* 3 [*af kostarins avexti B*
4 bleza *B.* 5 blondudu *B.* 6 sadu *B.* 7 *rettet; bidi A; bidia B.*

20 amur in Dei opere gloriari, et merces laboris nostri pereat; tamen pro ædificatione vestra et utilitate, qui tam longo itinere venistis ad me, non patiar etiam hoc abscondi a vobis, sed enarrabo opera Domini, quæ dignatus est implere per nos.»

Terra regionis huius, quæ in vicino nobis posita colitur, sterilis
25 valde et infructuosa fuit ita, ut si quando a colentibus semina ex necessitate suscepit, duplicata vix redderet; vermes enim quidam nascebantur in ipsis germinum culmis, et ascendentem segetem succidebant. Erant enim agricolæ loci ipsius gentiles. Hos cum docuissemus Deum credere et fidem Christi recipere, christiani
30 iam facti veniunt ad nos, rogantes ut oraremus Dominum pro segetibus ipsorum. Et cum diceremus eis, nos quidem oraturos, sed fidem ipsorum requiri apud Deum, quæ hoc percipere mereatur; illi ex arena hac, quæ calcatur a nobis, sinus suos replentes obtulerunt nobis rogantes, ut in nomine Domini benediceremus. Et
35 ego aio ad eos: «Secundum fidem vestram fiat vobis.» Tunc illi auferentes arenam secum, miscuerunt seminibus, quæ seminaturi erant, et sparserunt per agros suos, et tantum fructum collegerunt, quantum nulla usquam potuit Ægypti terra colligere. Ex eo ergo

Eigi mun ek ok undan draga vid ydr þat, er drottinn veitte mer sins signada nafns til dyrdar. Þat barz at einn tima, er ek for ofan til borgarinnar, at ek hitta þar einn villumann meistara Manicheorum, hann sveik fiölda folks. Ek hafda vid hann langt ordastrid, en er ek feck hann eigi med einum samt ordum sigr-
 at ne saman rekit, þviat hann var hardla ordslæggr, þa ottudumz ek efað mundu tru folksins, ef vid skildim sva, at hann væri sem efri¹ i ockrum vidskiptum; þa bad ek gera bál mikit a midiu stræti borgarinnar, ok gengim² vid badir inn i elldinn; visse þa sidan allir þess tru sanna, er obrunninn kæmi³ þáþan. Þesse raun likade¹⁰ vel lydnum. Var iafuskiott slegit elldi i eitt mikit bál. Þvi næst tok ek at draga Manicheum med⁴ mer til elldzins. Manicheus mælti þa: «Eigi sva, eigi sva, sagdi hann, helldr gangi sitt sinn hvarr ockarr, ok gack þu fyrr, er fant þenna leik.» Ek gerda þa, sagdi hinn sæli Copres prestr, krossmark fyrir mer, ok geck ek¹⁵ sidan öruggfr framm i midian elldinn ok logann. En elldrinn flyde þegar tvo vega ut ifra, ok stod ek nær halfa stund dags i midium loganum med ollu oskaddr. Allt folkit, er vid var, furdade ok gerde þackir vorum herra Jesu Kristo, ok kölludu hátt ok mæltu:

1 ædri B. 2 saal B; gengu A 3 kiemiz B. 4 saal. B; at A. 10

consuetudo est eis, bis per annos singulos venire ad nos et eadem exspectare a nobis.

Sed et illud non celabo a vobis, quod mihi Dominus ad gloriam nominis sui præstitit. Descenderam aliquando ad civitatem, et inveni ibi virum quendam doctorem Manichæorum seducentem²⁵ populos. Cum hoc habui conflictum sermonis; sed quia erat verusut nimis, et concludere eum verbis non poteram, veritus ne auditorum turbæ læderentur, si ille quasi superior abscessisset in verbis, audientibus turbis dixi: «Accendite ignem plurimum in medio plateæ, et ambo intremus in flammam: si quis nostrum ex³⁰ ea non fuerit adustus, huius vera fides esse credatur.» Quod cum dixissem, valde placuit populo, et continuo ignis accenditur plurimus. Tunc ego apprehendens eum, cœpi mecum pertrahere ad ignem. Et ille: «Non, inquit, ita, sed unusquisque nostrum singulariter ingrediatur: primus tamen tu debes intrare, qui hoc proposuisti.»³⁵ Et ego in nomine Christi consignans memet ipsum, medias flammâs ingressus sum; flamma vero huc illucque dispergi ac fugere penitus a me cœpit; steti in medio ignis dimidia fere hora, et in nomine

«Dasamligr er drottinn með sinum helgum monnum.» Sidan þröngdu þeir Manicheo¹ at ganga í elldinn; hann fordadiz ok villdi flyia; þeir toku hann þá með valde ok köstudu honum framm í midian logann; elldinn lagde þegar at honum ollum megin, komz hann við illan leik or í brott. Folkit allt rak hann út af stadnum með skóll mikilli ok skemd, badu [eylifan elld² brenna slíkan svikara. En mik höfdu þeir til musteriss með ser, ok dyrkudum allir samt almatkan gud³.

Audrum tíma sa ek, segir sæll Copres prestur, er ek geck hia hofi einshveriu⁴, hvar heidingiar fornfærdi, ok mællta ek til þeira: «Hörmung er þat, er skynsamir menn blota skurdgod mallaus ok utan skilningar, eða hvart skilit þer ydr eigi verda⁵ vitstolnare þeim gudum, er þer dyrkit.» Vid þesse min ord veitti skapariun þeim sanna⁶ skilning, ok fyrirletu þeir þegar villu vandskapar fulla, en fylgdu mér takande trú vars herra Jesu Kristz.

Fyrir sakir káls ok tilkomande brædra atta ek, segir heilagr Copres prestur, einn tíma grasgard litinn þann nær minu munklifi. Heidingi nockurr geck um natt í gardinn ok stal brott kalinu.

1 Manicheum til B. 2 [lifanda B. 3 fyrir lydsins leidrettu tilf. B.
4 nockoro B. 5 vera enn B. 6 sannan B.

Domini in nullo penitus læsus sum. Videntes autem populi cum ingenti admiratione acclamaverunt, et benedixerunt Deum dicentes: «Mirabilis Deus in sanctis suis.» Cœperunt etiam urgere Manichæum, ut introiret in ignem; at ille reluctari cœpit et subtrahere se. Tunc comprehendentes eum turbæ iniecerunt in medium ignis, et statim circumdans eum flamma atque adurens semiustum reddidit. Et illum quidem cum dedecore ex urbe populus eiecit, clamans et dicens: «Vivus ardeat seductor.» Me vero assumentes secum, et benedicentes Dominum, ad ecclesiam perducunt.

Alio quoque tempore dum transirem iuxta templum quoddam, vidi ibi sacrificare gentiles, et aio ad eos: «Cur vos, cum sitis homines rationabiles, immolatis mutis et insensibilibus simulacris? Nonne enim vos multo magis sine sensu estis, quam illi, quibus immolatis?» Ad hunc sermonem Dominus aperuit eis intellectum, et relinquentes errorem suum, quem agebant, secuti sunt me et crediderunt salvatori nostro Deo.

Fuit mihi aliquando hortulus monasterio vicinus, in quo propter adventantes fratres olera colere videbamur. Quidam autem

Hann bar þat heim til hus sins ok villde sioda; en hvarki kunni kalit at sodna¹ ne vatnit flona² allar þriar stundir dags yfir hinum bezta elldi ok biartazta, ok þar fyrir kenniz³ þiofrinn vid skiott, tok kalin or katlinum ok bar aptr til min, ok fell til fota mer leitandi liknar ok þar med at geraz kristinn, ok feck hvarttvegia. 5 Þat sama kvellð barst sva at, at fiolde brædra kom til vor a gisting, ok voru þau kæl þa hinu sömu vidkvæmiliga matbuin. Gerdum ver þvi gudi þackir fyrir tvífalldan fagnad, [bordzins bunadar⁴ ok dasamliga mannzins leidretting.

10. Heilagr prestur Copres segir enn sva, at einn tima hittuz 10 þessir .iii. fedr a backanum ærinnar Nilar, aboti Syrus, Ysayas ok Paulus. Þessir allir voru hinir mestu bindendismenn ok fullkomnir i allri sidsend. Þeir foru at finna nockurn helgan mann Anuph at nafni til klaustrs hans, þat var eigi skemra en þriar fullar dagferdir. Nu villdu þessir helgu fedr komaz yfir æna, en rikdoms 15 leyse dvalde frammkvemd ferdarinnar. Mælltu sidan millum sin: «Bidium vars [herra Jesu Kristz⁵ miskunn, at eigi talmiz fyrir

1 folna B. 2 hitna B. 3 komz B. 4 [saal. B; brodurins
budarbeina A 5 [drottins B

gentilis ingressus est nocte et furatus est olera. Quæ cum pertu- 10
lisset ad domum suam, igni apposuit, ut coqueret; cumque tribus
horis continuis ingenti igne suggesto, neque fervere, neque molli-
ri aut calefieri aliquatenus potuissent, sed permansissent eadem viri-
ditate, qua in ollam missa sunt, et neque aqua quidem ipsa vel
leviter calefieri potuisset, in semet ipsum regressus ille, qui furatus 15
est, erepta rursus de foco olera reportabat ad nos, et prosternens
se ante pedes nostros rogare cœpit, ut peccati sui veniam merere-
tur, et fieret christianus; quod et impetravit. Accidit autem eadem
die hospites venire ad nos plurimos fratrum, quibus opportune
olera ipsa parata sunt; gratias ergo referentes Domino pro mira- 20
bilibus suis, duplicem lætitiā gessimus, et pro salute hominis et
pro beneficiis divinis.

10. De Syro abbate, Isaiā et Paulo. Addebat et adhuc etiam hæc:
Abbas Syrus aliquando et Isaias et Paulus occurrerunt sibi invicem
ad ripam fluminis. Erant autem viri isti iusti, summæ abstinentiæ 25
et totius religionis. Hi pergebant visitare sanctum quendam virum
nomine Anuph. Aberat autem monasterium, ad quod ibant, man-
sionibus tribus. Cum ergo vellent transire fluvium, nec esset copia

oss gods verks vegr.» Viku þeir Paulus ok Ysayas at abota Syro ok beiddu hann einna mest bidia fyrir ser af gudi, «þviat vid vitum, sögdu þeir, at hann heyrir þik giarna ok veitir þegar þat er þu bidr.» Heilagr Syrus fell iafnskiott til bænar ok [beidde þa ok
 5 bada a kne at¹ falla ok bidia med ser. En er þeir risu upp at lyktadre bæninne, sa þeir eitt fley bera at backanum buit med ollum reida sva sem til vegs þeira; þvi næst stigu þeir a skipit. Þat bar² þa sva skiott i gegn megni³ ok straume særinnar, at þeir lyktudu þeim veg nu a litille stundu dags, er von var, at þeir fengi
 10 varla sottan fulla .iiii. daga. En er þeir höfdu lent, mælti hinn helgi aboti Ysayas: «Þenna hinn helga fódur, er ver ferdumz til, synde drottinn mer rennanda i mot oss ok birtanda leynda lute serhvers vars.» Þa mællti heilagr Paulus: «En varr herra synde mer, at hann munde eptir þria daga lidna lykta lifdögum þessa mannz.»
 15 Ok er þeir höfdu ferdaznockut sva a þann veg, er [vendir fra sænni⁴ til klaustrsins, rann hann Anuph i mot þeim ok heilsade þeim fyrre med þessum hætte⁵: «Blæzadr se drottinn, sa er ydr

¹ [bad þa bada a kne B.   ² saal. B; var A.   ³ saal. B; vinde A.

⁴ [liggr framm B.   ⁵ ordum B.

20 transmeandi, aiunt inter semet ipsos: «Petamus a Domino gratiam, ne impediatur nobis boni operis iter.» Et conversi ad abbatem Syrum: «Tu, aiunt, præcipue pete a Domino, scimus enim audiri te, quia præstabit tibi quæ petes.» At ille cohortatus etiam ipsos secum genua figere, in oratione prostravit se in faciem
 25 coram Domino. Et cum completa oratione surrexissent, ecce vident appelli navigium ad ripam fluminis paratum ad iter, quod acturi erant, et expeditum. Hoc ascendentes adversus fluminis cursum ita velociter ferri cœperunt, ut inter horam unam totius itineris, quod acturi per triduum erant, conficerent spatium. Cum
 30 que applicuissent ad terram, Isaias ait: «Dominus mihi ostendit virum, ad quem properamus, occurrentem nobis, et uniuscuiusque nostrum secreta cordis aperientem.» Sed Paulus ait: «Et mihi ostendit Dominus, quod post triduum educat eum de hoc mundo.»

Cum ergo iter, quod ducit ad monasterium de flumine, in-
 35 cedere cœpissent, progressique essent paululum, occurrit eis supradictus vir, ad quem visitandum pergebant, et salutans eos ait: «Benedictus Dominus, qui vos mihi nunc in corpore, et ante iam ostendit in spiritu.» Et tunc cœpit de uniuscuiusque eorum meritis,

synde mer nu [sialiga i likam¹, en fyrr i andanum.】 Tok hann þa ok tinde upp serhvers þeira verðleika ok verk, er þeir höfdu fyrir gudi. Paulus tok þa undir talit med honum ok mællti: «Vær bidium ydr helldr, hinn helgi fadir, birta oss þin kraptaverk, fyrir hver er þu hefir þegit sva völduga vars herra vinattu godum monnum til minnis ok eptirlikingar, ok ottaz eigi hræsni löst, þviat varr herra vitrade mer, at þu munt þria daga hedan af lifa i heiminum, en eigi lengr.» Heilagr Anuph svaradi: «Ecki man ek mik mikils hattar gert hafa, utan þess geymda ek, sidan² ek var i ofride kristninnar, iatada ek gudi avallt, sem verdukt var, ok alldri kom lygilligt ord³ mer or munni, elskade ek ok engan iardligan hlut, sidan er ek hlaut ast himneska. En guds velgerningar gnættu mik⁴ sva, at ek þurfta engis vid veralligs, þviat alla fædu, þa er ek girntumz, baud hann bera til min fyrir engiliga þionkan. Allt þat⁵ er æ iörduinni barst at, birte hann mer, lios hans var æ i hiarta mer. Vid þat leiddumz ek likams svefn ok hvíld, en girntumz iafnan vakrliga til sialfs hans synar. Engil sinn let hann ok iafnan standa hia mer, þann er mer kendi serhver kraptaverk veralldarinnar. Mins hugskotz fegrd folnadi alldri. Hvers er

¹ [nyliga *B.*   ² *saal. B.*; at sidan at *A.*   ³ [*saal. B.*; at lygilligt ord kom alldri *A.*   ⁴ mer *B.*   ⁵ ok *tílf. B.*

quæ habebant apud Deum, atque actibus memorare. Tunc Paulus ait: «Quoniam et nobis Dominus ostendit, quod post triduum te de hoc mundo assumat, petimus a te, ut etiam de tuis nobis virtutibus et actibus, quibus Domino placuisti, enarres, nec verearis iactantiæ notam. Abscessurus enim de hoc mundo, ad imitationem posteris, gestorum tuorum memoriam derelinque.» Tunc ille: Nihil, inquit, magnum fecisse me memini, hoc tamen custodivi, ex quo nomen salvatoris nostri in persecutione confessus sum, ne post confessionem veritatis mendacium de ore meo procederet, neque post amorem cælestium terrenum aliquid amarem. Sed nec gratia Domini in his defuit mihi: numquam enim me fecit egere aliquo terreno, omnem quem desideravi cibum, angelorum mihi deferens ministerio. Nihil a me occultavit Dominus eorum, quæ geruntur in terris: numquam defuit cordi meo lux eius, per quam suscitatus somnum corporis non requirebam, desiderium habens semper videndi eum. Sed et angelum suum assistere mihi semper fecit, edocentem me de singulis quibusque virtutibus mundi. Lux

ek beidda af drottne, feck ek án dvöl. Optliga synde hann mer
 mergd engla sinna standandi hia ser. Ek sa sveitir rettlatra
 manna, pislavotta ok munka, conventur klaustramanna ok sam-
 sæti allra heilagra manna, hverra er su er ein idn ok venia at
 5 vegsama ok dyrka drottin almatkkan med [traustri trulynde¹ ok
 hiartans heilagleik. Nu þa er hinn helgi Anuph hafdi slika lute
 framm talat ok adra þvilika um alla .iii. daga, segir sæll Jeroni-
 mus, selldi [sæll Anuph² gudi sinn anda, ok sæ þeir .iii. 3 fedr,
 er fyrr voru nefndir, öndina af englum upphafda til himins, sva at
 10 þeir heyrdi hans sal samt med englunum varn lavard lofande.

11. Var ok annarr heilagr madr Helenus at nafni; hann hafdi
 gudi þionad fra blautu barnsbeini hardla hreinliga med allzkonar
 athaldi, ok hlaut af þesskonar hattum hina mestu verdleika. Fyrst
 er hann var smasveinn heima i munklifi, ef elldz þurfti vid, bar
 15 heilagr Helenus i kyrtilsskauti sinu at klædinu med ollu osköddu
 af næsta þorpi. Þetta dadu allir brædr, þeir er þar voru, ok
 girntuz mikilliga eptir at likia hans hugarkrapt ok lifsins verdleik.
 Nockurn tima er heilagr Helenus var einn samt i eydemörkinni,
 kom at honum hunangs fyst mikil, ok þegar er hann litadiz um,
 20 sa hann, hvar loddi vid bergit sem hunangs seimr. Hann skildi
 1 [trulyndu trausti B   2 [hann B   3 hinu saumu B

mentis meæ numquam extincta est. Omne quod petii a Domino,
 sine mora consecutus sum. Ostendit mihi frequenter multitudines
 angelorum assistentium sibi. Vidi et cœtus iustorum, congrega-
 25 tionesque martyrum, monachorum conventus, omniumque sanctorum,
 eorum dumtaxat, quorum opus non est aliud, nisi laudare semper
 et benedicere Dominum in simplicitate cordis et fidei. Cumque
 hæc et multa alia his similia per totum triduum enarrasset eis,
 tradidit spiritum. Et continuo vident ipsi ab angelis suscipi eius
 30 animam, atque ad cœlos ferri, ita ut vocem hymnorum audirent
 etiam ipsi, quibus una cum angelis anima eius abscedens Dominum
 collaudabat.

11. *De Heleno.* Fuit et alius vir sanctus, Helenus nomine;
 hic a pueritia in servitio Domini cum omni continentia et castis-
 35 simis institutionibus enutritus ad summa merita pervenerat. Deni-
 que cum adhuc puer esset in monasterio, si necessarius fuisset
 ignis, ut e vicino peteretur, ardentes prunas vestimento ferebat
 illæso. Quod admirantes omnes, qui aderant fratres, studium animi

skiott þetta vera fiandans [flærd, ok hardiakadi nockut sialfum ser¹ ok mællti: «Þu hin bleckiliga lostagirnd, hverf braut fra mer, þviat sva er ritat, gangit þer i andanum ok fylgit eigi holldzins girndum. Ok þegar iafnskiott fyrirlet hann þann sama stad ok for enn lengra i eydemorkina, mædandi sialfan sik med margfalldri föstu 5 sva sem pinande holldzins teygingar. En er hann hafde .iii. vikur i samt fastat, sa hann, hvar lágu i mörkinni ymislig epli miok dreift sva, ok skilde hann þegar ovinarins svik ok mællti: «Eigi mun ek nær koma ne eta þesse eple, at ek reiti eigi brodur minn, þat er sal sialfs mins; þviat sva er enn ritat, at eigi lifir mædrinn 10 vid eina saman fædu, helldr vid hvert ord guds.» Hof þessu næst föstu hinnar .iiii. vikunnar. Ok eitt sinn er hann sofnade littat, vitradiz honum guds engill ok mællti til hans: «Helene, ris upp nu, ok et þa lute, sem þu finnr þer fyrirbuna utan tortrygd» En er hann stod upp, sa hann brunn einn med hinu skiaerazta vatne. 15 Backar brunnzins voru ollum megin blomgadir einskyns ilmande grósum. Heilagr Helenus geck þagat til, sleit upp grósin ok át sidan, ok drack vid vatnit or brunninum; ok sagdi sva sidan sialfr,

1 [*saal. B;* freistne ok hartandi(!) nõckut sialfan sik *A.*

vitæque eius ac meriti imitari cupiebant. Huic quodam tempore, 10 cum solus esset in eremo, desiderium vescendi mellis exortum est; et conversus vidit in saxo favum mellis inhærentem, sed intelligens inimici hanc esse fallaciam, continuo semet ipsum increpans ait: «Discede a me, decepatrix et illecebrosa concupiscentia; scriptum est enim, spiritu ambulate et desideria carnis ne perfe- 15 ceritis.» Et statim derelinquens etiam locum ipsum, discessit et abiit in desertum, atque ibi tamquam pro concupiscentia carnis punienda, ieiuniis semet ipsum cœpit affligere. Tertia autem septimana ieiunii sui videt in deserto iacere diversa poma sparsa; et intelligens dolos inimici, ait: «Non manducabo neque contingam, 20 ne fratrem meum, hoc est animam meam, scandalizem; scriptum est enim: Quia non in cibo solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.» Cumque et sequenti septimana ieiunaret, paululum in somno deductus est, et ecce angelus Dei astitit ei per visum dicens: «Surge iam, et quæ tibi apposita inveneris, nihil dubitans vescere.» 25 Surgens autem vidit aquæ fontem lenibus repletum fluentis, eiusque ripas in circuitu herbis quibusdam teneris odoratisque prætextas. Et accedens decerpere cœpit et edere, similiter et ex fonte

at þesskonar [ilms ne sæti hefði hann alldri¹ kent, sem þessi fædu² var. Þar nær hitti hann a hellisskuta einn, ok dvaldiz þar i nockura hrid. En hvern tima er natturlig naudsyn likamans beidde næringar, þa feck hann þegar af gudligum krapte hvers³ er hann krafde.

Eitthvert sinn er hinn helgi Helenus for at finna hina fatækare⁴ brædr med einhver þarfinde buksins beidne; ok er hann mæddiz a veginum undir mikilleika byrdarinnar, sa hann, hvar villinaut hlupu i morkinni. Hann mællti þa til þeira: «Nu i nafni drottins komi hingat eitthvert ydvalt ok taki vid byrde minni.» Þegar i stad for eitt⁵ af þeira flokki med allri hogvære til hans ok beygdi baki undir byrde guds mannz. En hinn helgi Helenus settiz sidan æ ofan, ok for sidan hardla flotliga fram a leid þar til, er hann kom til klaustrs þeira brædra, er hann gerðiz finna.

Nockurn tima bar enn sva til einn sunnudag, at hinn helgi Helenus kom til munklifis einshvers, ok er hann sœ, at þeir [inntu eigi sva⁶ hatidliga af hendi, sem til heyrde deginum, sina tidagerd,

¹ [ilm hefði hann alldrigi B.   ² fæda B.   ³ hvat B.   ⁴ fatækri B.
⁵ saal. B; einn A.   ⁶ [saal. B; innte eigi A.

poculum sumere. Confirmabat autem, se nunquam in omni vita sua tantæ dulcedinis aliquid et tantæ suavitatis hausisse. Invenit autem in ipso loco etiam speluncam quandam, intra quam aliquamdiu requievit. Et cum reficiendi corpusculi tempus et necessitas adfuisset, per Dei nihilominus gratiam nihil deerat eorum, quæ poscebat a Domino.

Quodam vero tempore pergebat ad visitandos fratres incommodos, quibus etiam, quæ necessaria erant ad refectionem corporis, deferebat; et cum in itinere eorum, quæ portabat, onere gravaretur, vidit eminus onagros transire per desertum, et exclamavit dicens: «In nomine Domini nostri Jesu Christi veniat huc unus ex vobis et suscipiat sarcinam meam.» Et ecce unus ex omni grege tota cum mansuetudine pergit ad eum. Tunc ille præbenti se sponte et onus imponit et ipsi insedit, et cum omni velocitate ab eo ad cellulas fratrum, quo pergebat, evectus est.

Alio rursus tempore dominica die venit ad quoddam monasterium fratrum, et cum vidisset eos non agentes solemnitatem diei, causam requirit. Cum autem dixissent, pro eo quod presbyter non adesset, qui trans flumen maneret, propter metum enim crocodili

spurde hann eptir, hvi gegnde. En þeir sögdu honum, at prestrinn var odrum megin ærinnar, ok þordu menn eigi at sækja hann fyrir korkodrillo einum undarliga miklum ok mannskædum, er meinaðe flutninginum. Heilagr Helenus mælti þa til þeira: «Ek vil fara eptir prestinum, ef ydr syniz.» Skundade hann þa þegar framm æ ærbackann, ok med akalli til vars herra kemr korkodrillus þegar i stad ok nu med blidskap ok fararbeina; sa er fyrr var vanr at koma til klatrs mönnum eda meins, draps eda dauda, sa sami veitir nu vingiarnliga sitt bak ok sidur til asetu þessum helga guds manni. En er hinn helgi Helenus kemr yfir æana, ferr hann til fundar vid prestinn¹, bidr hann koma heim til brædra. Nu med því at hinn helgi Helenus hafði auggætligzta² buning ok hinn afleltigzta, furðar prestrinn, hverr eda hvarðan eda hvi hann mundi kominn. En iafnskiott er hann kennir guds mann vera, fylgir hann honum framm at ænni; sakaz sidan um nockut sva, letz ecki hafa skip til yfirferdar. Heilagr aboti Helenus mælti þa: «Ottaz þu ecki, fadir, ef þu ser fleyit.» Kalladi sidan hátt ok bad þar koma dyrit. Korkodrillus kemr skiott, þegar hann heyrir röddina ok breidir blidliga baki til flutnings helgum fedr. Aboti Helenus stigr þa a bak, en bidr prestinn rida at baki ser utan

¹ Her ender B.   ² ægætligzta Cd.

transire nullus audebat; tunc ille dixit: «Si vultis, ego vadam et adducam eum ad vos.» Et continuo ad ripam fluminis pergit, ubi cum nomen Domini invocasset, præsto fuit bellua, et quæ solebat adesse ad perniciem hominum, adfuit tunc ad vehiculum iusti, tergo quoque suo suscipiens eum, cum omni metu subiecta usque ad partem ripæ ulterioris evexit. Adiit continuo Helenus presbyterum et exorare eum cœpit, ut veniret ad fratres. Erat autem indutus vilissimo et abiectissimo indumento. Super quo miratus presbyter, quis aut unde esset, vel quid sibi vellet, inquit. Ubi vero cognovit esse hominem Dei, sequi eum cœpit ad flumen. Et cum causaretur non inveniri navigium, quo transiri posset, tunc abbas Helenus dixit ad eum: «Nihil verearis, pater; ego iam nunc parabo vehiculum.» Et exclamans voce magna, adesse bestiam iubet. Quæ statim voce eius audita affuit, ac dorsum suum ad vehendum placide præparavit. Prior ipse conscendens invitat et presbyterum, dicens: «Ascende, nihil formidans.» At ille, visa bellua, exterritus retrocedere ac refugere cœpit. Omnes autem,

allan-otta. En prestrinn varð þegar felmsfullr við eina saman
 sýn dyrsins, flyrr ok felmir fra i brott hinn enn harda. Allir, þeir
 er við voru ok vissu þenna atburð, undruduz þeir ok ottuduz, er
 sa hann ríða dyrinu yfir megn ok streing ærinnar. Ok er heilagr
 5 Helenus ste af baki dyrsins á þurru landi, mælti hann til þess:
 «Betri er þér daude en lengra líf með mörgu manndrape.» Dýrit
 féll þá þegar i stað dautt níðr at ollum aseandum.

En heilagr Helenus dvaldiz nokkura þrjá daga i samt síðan i
 munklífinu ok styrkte þá bræðr, er þar voru með andligri aminn-
 10 ing; sva ok nokkurra [rad leynd: eda hiartans hugrenningar bar
 hann upp, sagði þenna þröngdan af horanar ureinsan i sinni hug-
 renning, hinn bolginn af ofbellde ok rymíande reide, annan af
 agirne, suma svíkna af sealfra sinna dul ok drambi fyrir fiandans
 fortölur. Hinum betrum bræðrum bar hann ok þat vitni, kvat
 15 hinn hogværismann, annan rettlatan, þrjá þolinmodan, let sva
 ganga út ok út til beggia handa; tiade hins dadir ok dygdir, annars
 löst ok lyte, hvarumtveggjum til hialpsamligrar heilsu ok eilífrar
 ómbunar. Bræðrnir sögðu sik sönnu sagða, komuz við af ollu
 hiarta, bættu brotin afbrigde. En er heilagr Helenus var buinn
 20 til heimferðar, mælti hann til bræðra: «Buit kæll tilkomande
 1 [radlynde Cd.

qui aderant, stupor ingens et metus apprehendit, videntes hominem
 Dei crocodilo euectum fluminis alveum transmeare. Qui ubi des-
 cendit, secum pariter in siccum educit etiam belluam dicens ad
 25 eum: «Melior est tibi mors, quam tot scelerum et tot homicidiorum
 involvi reatu.» At ille statim corruens exspiravit.

Interea per triduum in monasterio sanctus Helenus permanens,
 docebat fratres spiritalem doctrinam, ita ut etiam nonnullorum
 cogitationes cordis et secreta consilia proferret in medium, et alium
 30 quidem proderet spiritu fornicationis urgeri, alium spiritu iracundiæ,
 alium vero cupiditate pecuniæ, nonnullos autem iactantiæ ac
 spiritu superbiæ illudi. Alterius vero mansuetudinis, alterius
 iustitiæ, alterius patientiæ testimonium dabat, et sic ex utraque
 parte aliorum vitia, aliorum virtutes animi exaggerans, ad omnes
 35 eos profectus mirabiliter excolebat. Agnoscentes vero singuli qui-
 que ita agi inter semet ipsos, ut ille annuntiaverat, corde com-
 puncti emendabantur. Profecturus autem ait ad eos: «Præparate
 olera ad adventum fratrum.» Et illis præparantibus, continuo

bræðrum. > Ok er þeir höfdu kalin bleytt, komu þegar bræðr ok fengu godar viddökur. En hinn helgi Helenus skundadi aptr i eydemorkina.

Einn ungr brodir bad hinn helga Helenum, at hann leyfði honum at fara med ser i eydemorkina. Heilagr fadir Helenus svaradi, sagði honum erfitt veita mundu i mot allre fiandans freistne. 5 Hinn ungi brodir bad æ því stadfastligar, sagðiz giarna fyrir guds sakir allt þola skylldu, ef hann veitti honum at eins heimoleik sins samlags. Heilagr Helenus tok við honum, hafði hann med ser til eydemerkrinnar at byggja i helli einum skamt fra ser. Fiandr flugu þegar næstu nött at unga manni, eigi at eins med 10 saurugligum hugrenningum hann hristande, helldr ganga þeir upp a hann berlande ok beystande. Þegar um morgininn skundar brodirinn til fundar við hinn helga Helenum, kynnir honum, hver oskil diöflarnir gerdu við hann. Heilagr Helenus huggar hann med fæm orðum, biðr hann hafa styrka tru ok þolinmæði, leidir 15 hann sidan heim aptr til sama hellis, sem hann hafði fra flyit, ok gerir sva sem for med fingri ser i sandinum umhverfum helli hins unga mannz, baud því næst, at diöflarnir þyrde eigi inn at ganga um skipadan þröskölld. Sva mikill kraptr fylgde orðum þessa hins helga födur, at hinn ungi brodir bio öruggt allar stundir þápan fra. 20

---

supervenerunt fratres, quibus honorifice susceptis, ipse contendit ad eremum.

Rogabat autem eum quidam de fratribus, ut permitteret eum secum degere in eremo. Cumque respondisset ei, grave esse negotium et plurimi laboris obsistere tentationibus dæmonum, eo 25 contentiosius iuvenis persistebat, promittens se cuncta tolerabiliter perlaturum, tantum ut præberet ei copiam consortii sui. Et cum permisisset, secutus est eum ad eremum, quem ille in vicina sibi spelunca habitare iubet. Tunc dæmones advolant per noctem: primum foedis et turpibus eum cogitationibus exagitant, post hæc 30 vero etiam violenter irruere et necare eum aggrediuntur. Effugiens autem iuvenis et pervolans ad cellulam sancti Heleni, quibus malis urgeretur, exponit. Tunc senior consolatus est eum paucis verbis, et de virtute fidei ac patientiæ commonens, statim revocat ad speluncam, de qua effugerat, et tamquam sulcum quendam per 35 arenam extra cellulam iuvenis digito suo ducens, præcepit in nomine Domini, ne audeant dæmones statutum transgredi limitem; et ita verbi eius virtute adolescens permansit de reliquo securus.

Pat er enn flutt af hinum helga Heleno, at optliga hafði hann himneska fædu af mörkinni. Einn tíma er hann hafði enga atvinnu framm at bera fyrir bræðr, er til hans voru komnir, sögdu þeir bræðrnir, at einn ungr madr flytti heim at hellisdyrum hans
 5 braud ok allar nandsynligar vistir, ok hvarf þá hinn ungi madr þegar i brott. Heilagr Helenus sagði þá til hinna nykomnu bræðra: «Görum ver gudi þackir, er oss bio braud i eydemörk.»

Þessa lute ok marga adra af medferd heilagra fedra ok lifnadi tiade oss agætr madr Copres prestr, segir sæll Jeronimus, ok at
 10 lyktadri predican leiddi hann oss inn i grasgerd sinn ok syndi oss morg palmtre ok onnur alldintre, er hann hafði sialfr plantat ok mællti til vor: «Trua heradskarilanna hvatti mik þesse morgu tre at planta, þviat sidan er ek sa þá taka sandinn undan fotum mer ok bera yfir akra sina, ok fengu þar fyrir af ofriorri iordu allz-
 15 konar avöxtu, þá treystumz ek tru ok fulltingi vars herra at veita mer enn meire avöxtu en hinum, er æa hann trudu fyrir mina kenning.»

12. Heilagr Jeronimus prestr segir ok fra því, at hann (sa) i halfum hofudborgar þeirar Thebaidis, er Antinum heitir, einn
 20 virðuligan mann Heliam at nafni. Alldr hans var tirætt .c. ok

Ferebatur de eo, quod et ipse adolescens in eremo positus cælestes sæpe percepisset cibos, et fratribus ad se venientibus, cum nihil habuisset quod apponeret, affuisse quendam adolescentem
 25 panes ei et quæ erant necessaria deferentem, eaque cum ante speluncam eius deposuisset, ultra nusquam comparuisse; dixisse vero eum ad fratres: «Benedicamus Dominum, qui præparavit nobis mensam in deserto.»

Hæc et alia plurima de sanctorum patrum vita et conversationibus enarrans nobis pater Copres, et cum omni affectu instru-
 30 ens, post ædificationem vero sermonum introducit nos in hortulum suum, ostendit nobis arbores palmarum, aliorumque pomorum, quas ipse plantaverat, et dicebat: «Hæc me in eremo plantare rusticorum fides admonuit. Ut enim vidi eos tantam fidem habere, ut arenam sub nostris vestigiis colligentes per agros suos spargerent
 35 et terram sterilem ad totius fecunditatis verterent ubertatem, pudor, inquam, est, si nos inferiores his inveniamur in fide, quorum fides per nos consignata est Deo.»

12. *De Elia.* Vidimus et alium senem venerabilem, Eliam

enn .x. vetr. Sögu þat allir, þeir er skyn kunnu a honum, at yfir honum hefde i hellzta lagi hvilz heilag ande. Margir merkiligir lutir voru af honum fluttir; .lxx. æra i samt hafde hann vid hafz i þeiri rumu eydemork, at ecki mannz mál færð verdugliga talt hennar audn ok ogn. Þar sat þesse hinn helgi madr Helias 5 allan þenna tima ok vissi ecki til manna bygda. Vegrinn var ok sva þröngr þangat ok gliufrottr, at varla matti a hans bygd hittaz, þott menn ferdadiz til hans fundar. Einn hrædiligr hellisskute var þessa manz heimile, sa er monnum matti naliga hniosa hugr vid. Fyrir sakir mikils allðrs skalf a honum leggr ok lidr; hvers- 10 dagliga at hvaru gerde hann utallig takn i heilsugiöfum vid þa menn, er a hans fund sottu, hvat sem at meini var adr. Þat sönnudu margir helgir fedr ok fluttu, at engi madr mundi, nær þesse guds madr Helias hefde til merkrinnar gerz. Allt til daudadags hellt hann þessum hætti um fædufang; þat var halfærit braud 15 ok kvistir af olifutre. En i æsku sinni fastadi hann vikum samföstum.

13. Sidan er ver hurfum heim a leid af Thebaida, sœm ver fiall eitt hardla hátt, fell ein undarlíga mikil sœ med hinu stridazta

nomine, in finibus civitatis Antinoo, quæ est metropolis Thebaidis, 20 centum fere iam et decem, ut dicebatur, annorum, super quem dicebant, quod vere spiritus Eliæ in eo requievisset. Multa enim de eo et magnifica referebantur. Septuaginta namque annos in solitudine vastissima eum transegisse perhibebant; cuius deserti 25 horrorem terroremque nullus sermo digne poterit exponere. Illic ergo sedebat senior tota hac ætate, humanæ habitationis nesciens loca. Semita autem erat angusta et scrupæa, quæ ad eum ducebat, quæ vix inveniri a comitantibus posset. Locus vero ipse, in quo sedebat, spelunca erat terribilis quædam, et intuentibus plurimum 30 horrore incutiens. Ipse autem tremantibus iam membris præmatura quatiebatur ætate. Incessabiliter tamen per singulos dies signa faciebat, et advenientes ad se quacumque incommoditate constrictos omnimodis resolvebat. Cuncti vero patres confirmabant, quod nullus omnino meminisset, quando hic secessisset ad eremum. Cibus ei erat panis exiguus et paucissimæ olivæ usque ad ultimum 35 senectutem. Nam in iuventute septimanas frequenter ieiunasse perhibebatur.

13. *De Pithyrione.* Interea redeuntes ex Thebaide vidimus

straumbrote ok forsfalla her ok hvar yfir gliufrum ærinnar, ok i flugum fiallzins voru hrædiligrir hellisskutar bæði til st[igningar] ok til synar. I þessum hellum bygdu(!) mikill fiolde munkar, ok var þeira allra andligr fadir ok formadr heilagr Pi(ti)rion; hann var 5 lærisveinn hins helga Antonij, en eptir frafall lærifödur sins hafði hann bygt með hinum helga Ammone. En eptir andlát hins helga guds mannz Ammonis hafði hann hidz i þessu sama fialle, er fyrr var fra sagt. En sva mikil gnægd guds miskunnar var með honum i heilsugiöfum við menn ok mætti mot ollu diöfla velde 10 ok illvilja, at sva matti synaz, sem hann hefde einn samt tvefalda erfð ödlaz þeira hinna hæstu guds vina Antonij ok Ammonis. Heilagr Pitirion tiade marga lute fyrir oss til varrar þurftar með hialpsamligri kenningu, ok einna hellz af skilgreinligri skynsemd uhreinna anda, sagði hann ymisliga fiandr fylgia sérhverium lestin- 15 um, ok þegar er þeir sea elskhuga hins idra mannzins rangliga hræraz, snua þeir honum bratt til hveirrar uhæfu ok vandskapar. Nu ef nöckurr vill dioffinum drottna, segir heilagr Pitirion, drottni hann fyrr með kyrkingu kiözins kveikingar, þviat hverr sem fra ser rekr einhveria ödad ok hennar piningar, þa ma hann audmiuk-

-
- 20 montem quandam præruptum fluvio imminentem elatione minacis saxi, aspectu etiam ipso terribilem, in quo erant per ipsa præcipitia speluncæ difficilis adscensus. In his monachorum plurimi com-
manebant, quorum pater erat nomine Pithyrion. Hic ex discipulis beati Antonii fuit, et post illius obitum cum sancto habitaverat 25 Ammone. Post huius quoque abscessum in hoc se constituerat monte. Sed et tanta in eo erat virtutum copia, tanta gratia sanitatum et potestas adversus dæmones, ut duorum merito summorum virorum solus hæreditatem consecutus duplicem videretur. Hic ergo multis monitis nos ædificans multaque doctrina instruens, 30 præcipue tamen de discretione spirituum nos docebat, dicens esse quosdam dæmones, qui certis quibusdam vitiis obsequantur, quique cum affectus animæ passibiliter et vitiose viderint moveri, convertunt eos ad omne facinus malum. Si quis ergo est, qui vult dæmonibus dominari, prius vitiis suis et passionibus dominetur. 35 Quodcumque enim vitium propriæ passionis abieceris, huius vitii dæmonem poteris etiam de obsessis corporibus effugare. Et ideo conandum est paulatim propria vitia superare, ut possimus etiam dæmones superare, qui huiusmodi vitiis obsequuntur. Hic secundo

ligara diöful fra ödrum reka, nær sem þurft beiddi. Ok því skyldim ver smám þeim kostgæfa yfir at stiga eiginliga okoste, at ver mættim þar næst sigra fiarlæga fiandr, þa er æ efla odadir med mönnunum. En heilagr Pitirion, er vær höfum nu af sagt um hrid nöckut, segir sæll Jeronimus, kende einn tima a vikunni kazu af miölvi gerva milli sunnudaga, þvíat hann matti öngva adra fædu hafa hvarki fyrir alldrs sakir ne langrar veniu.

14. Vær sáam einn heilagan födur Eulogium at nafni, hann hafdi sva mikla þesskonar giöf almattigs guds þegit, at hann skildi þegar af einu saman yfirbragde, hvart verdugr eda syndugr geek til heilags embettis, ok því hellt hann marga af munkum apr af því, þa er til villde ganga gudligrar þionustu, ok mællti: «Hvadan dirfiz þer at drygia drottinleg stormerki, þar sem ydvalt hugakot ok fyrirætlan er full illzku ok odada.» Sagdi sidan fra sérhverium i augu upp: «Þu hafdir a þessarri natt horanar hugrenning, en þu sagdir i þínu hiarta, at engi grein være sa, hvart grandvarr eda gudligr gengi til heilags alltariss.» Einn hafde enn efan i sínu hiarta sva segiande: «Hvat mun mik helga mega þessi berging eda samtenging.» Þessa alla hellt hann fra ok fyrirbaud þeim berliga at bergia hollde ok blode vars herra ok sagdi sva: «Hverfit heim

---

reficiebatur in septimana, pulticulas accipiens ex farina, nec poterat iam accipere aliam escam, neque ætate neque consuetudine permittente.

14. *De patre Eulogio.* Vidimus et alium sanctum patrem, Eulogium nomine, qui in offerendis sacramentis tantum gratiæ acceperat a Domino, ut uniuscuiusque accedentium ad altare Dei merita culpasque cognosceret. Denique ex monachis quosdam volentes accedere ad communionem retinebat dicens: «Quomodo ausi estis accedere ad sacramenta divina, cum mens vestra et propositum sit in malo?» Denique aiebat: «Tu hac nocte habuisti cogitationes fornicandi. Tu vero dixisti in corde tuo: nihil interest, sive iustus ad sacramenta sive peccator accedat.» Et alius dubitationem habuit in corde suo dicens: «Quid enim me sanctificare communio potest?» Hos ergo singulos removebat a communione sacramenti, et dicebat eis: «Secedite paululum et agite poenitentiam, ut purificati per satisfactionem et lacrymas digni habeamini communionem Christi.»

15. *De sancto Apellen.* Vidimus et alium presbyterum in

litla hrid ok breinsit ydr nu med yfirbragðligri idran, at þer verðit þar fyrir makligir almattigs guds stormerkium.»

15. Eige langt þadan sœm ver einn virduligan prest, Apellen at nafni, ráðvandan ok rettlatan, hann var iarnsmidr ok smidadi þa lute, er þurft bræðra beiddi. Nöckurn tíma nær midnætti sneri fiandinn a sik furduligri fegrd einnar ungrar konu, sotti sidan a fund guds mannz Apellen, þar er hann vakti at smidiuverke sinu, sva sem bidiande smidar. Heilagr Apellen greip þegar gloanda iarnit or aflinum berri hende ok rak framan a kveft þesse nykomnu 10 konu. En hon flyde þegar i brott ylande ok emiande, sva at allir bræðr er umhverfiss biöggv heyrdu hennar aumlíga op ok emian. Þadan af hafði heilagr Apellen alldri tóng, helldr hellt i veniu med berri hende at hallda á gloanda iarne, ok sakade hann eeki. Til þessa helga mannz Apellen komum ver, segir sæll Jeronimus, 15 ok tok hann vid oss med allri blidu. Þvi næst beiddum ver hann segia oss nöckut af sinum verkum eda annarra heilagra fedra, þeira er hann visse haft hafa hialpsamligt medferdi vid tru ok taknagerd. Heilagr Apellen svarar þa ok mællti:

Her nær i mörkinni er einn agætr brodir, er heitir Johannes, 20 alroskinn at alldri, en fyrir bindendis sakir ok sæmilígs sidferdis

vicina regione nomine Apellen, virum iustum. Hic faber erat ferri, et quæ necessaria erant fratribus operabatur. Quodam autem tempore, cum ad fabrilis opera vigilaret in silentio noctis, conversus diabolus in formam mulieris speciosæ venit ad eum tamquam ali- 15 quid operis ei deferens. Tum ille arreptum manu nuda de fornace ferrum candens, in faciem eius iecit. At illa clamans et eiulans aufugit, ita ut omnes fratres, qui in circuitu commanebant, eiulatum eius fugientis audirent, et ex eo iam vir ille in usu habuit, ferrum candens manu nuda tenere nec lædi. Ad hunc ergo cum 30 venissemus, et humanissime nos suscepisset, poscebamus ab eo, ut nobis vel de suis gestis vel de eorum, quos præcipuos in conversatione sancta sciret, virtutibus loqueretur. Tunc ille:

Est, inquit, in hac eremo vicina frater quidam nomine Joannes, ætate provectus, vita et moribus atque abstinencia cunctos 35 præcellens. Hic primum cum accessisset ad eremum, tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans semper oravit, ita ut numquam omnino resederit neque iacuerit. Somni autem tantum cepit, quantum stans capere potuit. Cibum vero numquam sum-

ollum fedrum fremri, þeim er nu ero. I fyrstu .iiii. sár, er hann var i mörkinni, badz hann fyrir iafnan standandi undir hamre einshverium, sva at hann settiz alldri nidr hvarki nott ne dag. Svefn hafði hann eigi meira, en sva sem standanda manni er mattuligt, matar neytti hann alldri nema sunnudaga; en a hvern sunnudag kom prestur til hans ok færde fyrir honum helga alltaris forn, su ein var honum fæda ok heilaglig hreinsan hugskotzins.

Einnhvern sunnudag gerdiz fiandinn at fallera hinn helga Johannem med þessum hætti, at hann sneri a sik prestzins asionu ok letz fyrir messu skyld kominn. En hinn helgi Johannes skildi iafnskiott fyrir hinn helga anda fiandans flærd, ok mællti til hans sem mednockurs konar athlati a þessa lund: «Heyrdu, hverrar flærdar fadir ok allrar undirhyggiu, uvinr allz rettlætis! Hvi lettir þu eigi af um sidir at svikia kristinna manna salur, helldr dirfiz þu iafnvel at dreckia þer til þeira hræðiligu ok helgu helgari stormerkia.» Diöfullinn svaradi honum diarfliga, lez hyggia, at hann mundi hann á vinna sem annat litlu adr: «Blekta ek einn af ydrum felögum fyrir skömmu, sva hann trude mer, ok tok ek þegar fra honum bædi vitid ok skilningina. Feck fioldi rettlatra manna varla þat þegit af gudi fyrir heilags mannz bænir, at hann tæki sanna tru, vit sitt ok fyrri verdleika.» At sva mælltu hvarf ohreinn ande fra hans fundi.

---

serat nisi die dominica. Presbyter enim tunc veniebat ad eum, et offerebat pro eo sacrificium, idque ei solum et sacramentum erat et victus.

25

Huic quodam die satanas subripere volens, transfiguravit se in presbyterum, qui venire ad eum solebat, et præveniens horam solitam simulabat se sacramentorum gratia venisse. At ille vigilanter intelligens diaboli fraudem, cum indignatione quadam ait ita ad eum: «O omnis doli omnisque fraudis pater, inimice omnis iustitiæ, non desinis seducendo animas christianas, sed ausus es etiam ad ipsa te immergere terrifica et sacrosancta mysteria.» At ille respondit ei: «Putavi, inquit, quod possim te lucrifacere; sic enim et alium quendam ex vestris decepi, ita ut mente excederet et perderet sensum. Quem cum credentem mihi insanum reddi dissem, tot iusti orantes pro eo vix eum et loco et sanitati restituere potuerunt.» Et hæc cum dixisset dæmon, aufugit ab eo.

Erat autem supradictus vir persistens in opere cepto atque in

En heilagur Johannes var þá enn sem fyrr stadfastr í guds þionustu ok helgu bænahalldi. Hvervetna fellu stor sár á fótum Johannis með mikilli blodrás fyrir þat sama, er hann hafði sva lengi í sama stad stadið upp. Ok er þriðji sár voru liden, vitradiz 5 honum engill guds ok mælti til hans: «Drottinn Jesús Krístr ok heilagur andi hefir heyrt bænir þínar ok þegit, gefr hann þér heilsu allra líkamlígra sára, þar með veitir hann vítzku guðlígra ritninga, himneska fædu, eigi síðr þér til hugganar.» Eptir þat tok engillinn fót sárin, ok vurdu þau þegar heil; því næst þreifadi hann í 10 munninn hins helga Johannis, ok varð þá fullr af hialpsamligrí gípt heilagrar amínníngar. Kendi ok heilagur Johannes hvarki síðan hungurs né þorsta, ok því fór hann þaðan frá víða fram um mörkina at vítia annarra bræðra ok styrkia þá at hallda guds boð-ord með hialpsamligrí amínníng. En hvern sunnudag hvarf hann 15 aptí til síns heimilís at heyra embætti heilagrar messu af hinum sama prestí sem fyrr, en aðra daga vann hann þesskonar verk verallígt, at hann górdi gyrdla óða giardir af palmílaufi, sem tídt er þar með þeim.

Nöckurn tíma gerðiz einn halltr maðr til fundar hins helga 20 Johannis, at hann fengi boð heilsunnar. Sva bar til, at reidskiote hins hallta manns var giórð(!) með giórð þeiri, er hinn helgi Johannes hafði gert. En er hann var upphafíðr á reidskiotann, þá namu

oratione perdurans. Pedes vero eius, ex eo quod multo tempore immobiles fuerant, disrumpebantur, ita ut sanies ex eis proflueret. 25 Tres autem cum complerentur anni, affuit angelus Domini et ait ad eum: «Dominus Jesus Christus et spiritus sanctus suscepit orationes tuas et corporis tui cicatrices sanat, et cælestis cibi, id est verbi et scientiæ suæ, tibi abundantiam donat.» Et contingens os eius ac pedes, et ab ulceribus eum sanum reddidit, et repletum 30 scientiæ et doctrinæ gratia cibi famem sentire non fecit. Iubet autem transire eum ad alia loca et eremum circumeuntem visitare etiam alios fratres, et ædificare eos in verbo et doctrina Domini. Dominica autem die ad eundem semper revertebatur locum, simili modo sacramentorum gratia, reliquis vero diebus etiam opus manu- 35 um faciebat et operabatur iumentorum cingula ex palmarum foliis texens, ut in illis locis haberi moris est.

Quodam tempore claudus aliquis ire ad ipsum voluit, ut ab eo curaretur. Contigit autem, ut animal, quod ascensurus erat, cin-

fætrnir gerðina ok iafnskiott. varð hinn hallte heill, sem honum hefde ecki at meini verit. Sva ok ef menn bergdi vidsmiörvi, því er hinn helgi Johannes sendi siukum mönnum eda signdi sialfr, þa vurdu þegar heilir, er þat kom innan tanna þeim, hvat er adr var at meini. Marga adra dasamliga lute veitti varr herra fyrir ; hins sæla Johannis verdleika i heilsugiðfum eda öðrum velgerningum vid menn.

Þess háttar miskunnargiðf guds hafði heilagr Johannis umfram alla fedr ok hvern daudligan mann, at varr herra vitrade honum verdleika ok atferdi nær allra brædra af nálægum munk-¹⁰ lifum, sva at hann ritadi til andligra fedra þeira ok formanna, hvat hinir görðu vangeymiliga aan guds otta i sinu athæfi, sva ok at þeir þroiz i stadfesti truarinnar ok hugarins heilagleik. Nöckura kvat hann ok vera aungværa ok þollitla vid brædr sina. Minnte hann ok, hverir hinir voru, eda hvat þeir gerðu, er með¹⁵ godfysiligri stadfesti hugguðu brædr sina með blidskap ok ahyggiu. Þar með innte hann, hvat hverge hlaut hirtingar af gudi fyrir sealfs sins ahyggiur, eda hveria verdleika ok kraptaverk hinir ödluduz fyrir hversdagliga athyggle ok gaumgæfi. En heilagr Johannes, hvat sem hann tiade eda tinde með sealfs sins riti verd-²⁰

gulum manibus hominis Dei factum haberet. Cum ergo impone-
retur supra iumentum, statim ut contigerunt pedes eius illud cingulum,
sanus effectus est. Sed et quibuscumque ægris benedictum panem
misit, statim ut ex eo perceperunt, sanati sunt. Et alias multas
virtutes et sanitates per eum Dominus implevit. ²⁵

Habuit autem et hanc gratiam super omnes patres et ceteros
homines, ut uniuscuiusque fratrum de vicinis monasteriis conversatio
ei revelaretur, ita ut scriberet ad patres ipsorum et commoneret,
quod illi et illi segniter agerent, nec rectum in timore Dei pro-
positum gerunt, illi vero et illi in fide et animi virtute proficiunt. ³⁰
Sed et ad ipsos fratres scribebat, aliis quidem quod multum tædiosi
essent erga fratres, et pusillo animo erga patientiam, aliis vero
quod bene, constanter et sollicite agerent, et sufficienter consola-
rentur fratres. Et quid huic meriti pro virtutibus, quid vero illi
correctionis immineret a Domino pro ignavia, prædicabat, et ita ³⁵
eorum, qui absentes erant, actus et causas ac merita vel negligen-
tiam describebat, ut audientes hi, de quibus dicebat, conscientia
convicti negare non possent.

leika eda vangeymslu fyrirverande brædra, þat sama sannadi hvers þeira samvitzka, er heyrdur, sva at þeir mattu ongu moti neita ne ni kveda.

En til allra manna iafnsaman mælti heilagur Johannes sva:
 5 «Hefit upp huginn, brædr minir, til himneskra luta ok andligra, en fyrirlitit likamliga lute ok syniliga, þviat allmal er nu, at ver leitim at, segir hann, þess hattar athöfnum. Verum eigi iafnan smasveinar, vist eigi skyldim ver iafnan börn vera, brædr minir, helldr stiga upp um sidir til himneskra luta andligs algerleiks, at
 10 ver mættim haleitum hugarkrapti skina fyrir skyrleik skilningarinnar ok stadfesti heilagrar athafnar.» Marga adra lute innte heilagur Apellen guds madr fyrir oss, segir sæll Jeronimus, með fullkominni tru ok öruggum godvilia af þessum helga guds manni, þa er fyrir mikilleika munu ver lata undan lida, þviat ek uggi, at
 15 alþyðunni virdiz varla truanligt.

16. I heradinu Heracleos nær höfudborgum Thebaidis sæm ver, segir sæll Jeronimus prestr, munklif eins guds mannz Paphnucii; þesse sami Paphnucius var hinn frodazti ok hinn frægazti allra fedra ok einsetumanna. Hafdi hann lengi æfi vid hafz i
 20 1 virdanligt *Cd.*

Docebat autem omnes, ut a visibilibus et corporeis rebus animos ad invisibilia et incorporea transferrent, «tempus enim, inquit, est, ut ad huiusmodi studia transeamus; neque enim semper pueri et semper infantes esse debemus, sed aliquando iam ad
 25 spiritalia et altiora conscendere, et virorum sensus capere atque ad perfectiorem subire intelligentiam, ut possimus virtutibus animi enitescere.» Sed et multa alia de hoc viro sanctus homo Dei Apelles narratione nobis fidelissima commendavit, quæ cuncta conscribere et longum videtur, et pro magnitudine sui nonnullis
 30 audientium vix credibile.

16. *De Paphnutio.* Vidimus et monasterium sancti Paphnutii hominis Dei, qui nominatissimus in illis locis anachoretas, et ultimi habitator fuerat deserti in regionibus Heracleos, splendidæ apud Thebaidam urbis. De hoc ergo fidelissima patrum narratione com-
 35 perimus, quod cum fuisset vitæ angelicæ, quodam tempore oraverit Deum, ut sibi ostenderet, cui sanctorum similis haberetur. Assistens vero angelus Dei respondit ei, quod similis esset symphoniaci cuidam, qui in vico illo cantandi arte victum quæreretur. Tunc

hinni yztu eydemorkinni með engiligu athæfi. Sva fluttu helgir fedr fyrir oss hardla truanliga, at einn tima bad hinn helgi guds madr Paphnucius varn herra syna ser, hverium helgum manni hann være likr at verdleikum. Vars herra engill vitradiz honum þegar i stad ok sagdi hann likan at verdleikum likara einum, þeim 5 er med simphons list aflar ser atvinnu þar i næsta þorpi. Heilagr fadir furdar hardla miok þessa orlausn, skundar til bæiarins ok leitar eptir leikaranum, ok er heilagr fadir feck hann fundit, frettir (hann) eptir vandliga, hvat heilagleiks athæfis hann hefði med ser. Hinn svarar, sagdiz hinn syndugazti madr er vera matti, þat til 10 marks, at litlu adr en hann hof list þessa, letz hann illvirki verit hafa. Heilagr Paphnucius grefr þa eptir glögligar, ef hann hefði nökut miskunnarverk framt hia framm leyniliga, þann tima er hann var stigamadr. Hann kvez upp a sealfs sins samvitzku synd- ugr ok sekr, skildr hafa verit vid allzkonar velgerninga, «utan 15 þat man ek eitt sinn, sagdi hann, at ver felagar höfðum handtekit meynunnu eina gudi gefna, ok er þeir kumpanar minir adrir ill- virkiarnir villdu skedia skirlifi meyarinnar, hliop ek framm mille þeira ok tok ek hana or þeira klande¹, leidda ek hana a þeiri sömu natt heila ok oskadda til sins heima.» 20

Annan tima fann ek eina konu hardla fagra, er villtiz um
1 blande Cd.

ille obstupefactus novitate responsi, cum omni properatione pergens ad vicum, perquirat hominem. Et cum invenisset, studiosissime percontatur ab eo, quidnam sancti et religiosi operis gestum sit ei, 25 omnesque actus eius curiosius discutit. At ille respondit, quod res erat, se esse indignissimæ vitæ hominem peccatorem, atque ante non multum temporis ex latrone ad istud, quod nunc exercere videretur, fœdum artificium devolutum. Paphnutius eo magis instabat, requirens, si quid ei forte vel inter latrocinia pii operis 30 fuisset admissum. «Nihil, inquit, mihi conscius sum boni; hoc tamen scio, quod cum inter latrones essem, capta est aliquando a nobis virgo Deo consecrata, cuius cum ceteri collegæ mei latrones cuperent eripere pudorem, obieci me in medium et eripui eam de contaminatione latronum, et nocte deducens eam usque ad vicum 35 domui suæ restitui intactam.»

Alio quoque tempore inveni mulierem honestæ formæ in eremo oberrantem. Hæc cum interrogaretur a me, cur aut quo-

mörkina, en er ek spurda, fyrir hvi eda hvadan hon være at komin, svarar hon sva: «Hird eigi þu eptir at fretta, hvat til helldr mins rekstrs ok vesalldar, haf mik helldr at þeim hætti er þu villt fyrir þionustukonu eda ambatt, ok vit at hvaru, at ek a
 5 mer bonda lögligan; sa sami er iduliga halldinn fyrir landskylldar sakir i myrkvastofu, ok því at eins þadan leiddr, at hann þoli þa a nyia leik plagur ok piningar ok allzkonar meinlæti. Þria sonu attu vid, ok ero þeir fyrir þessa skyllð allir i þrældom selldir ok æfinliga anaud. En min er leita farit, ok hugdar þvilikar kvalir,
 10 ef ek finnumz, sem þeir hafa; fer ek fyrir þessa sök stad af stad dag ok nætr hversvetna andvana, hefi ek med ollu mist matar .iii. daga i samt her i eydemörkinni.» Ok er ek hafda heyrt konunnar kveinan, leiddi ek hana inn i helli minn aumkande hennar eynd, bar ek framm fyrir hana mat ok dryck, ok hepta ek hungur hennar,
 15 þar med gaf ek henne .ccc. aura silfrs, ok bad ek hana sidan skunda aptr i borgina ok leysa ut bonda sinn af bardögum, en sonu fra þian ok þrældomi. En hon inti þat hvartveggia fegin ok fus. Heilagur fadir Paphnucius mælti þa: «Enga þvilika lute, sem nu endir þu, man^r ek mik gert hafa; trui ek þo at hvaru, komit
 20 hafa fyrir þik, hversu heyrinkunnigt er milli munka nafn Paphnucii; hefi ek þar ok alla stund a lagit at plaga mik upp a þesskonar
^r mun Cd.

---

modo in hæc loca advenisset, respondit: «Nihil me interrogas infelicissimam mulierem, nec causas requiras, sed si ancillam placet
 25 habere, abducito quo vis. Mihi enim infelici est maritus, qui debiti fiscalis gratia sæpe suspensus et flagellatus, ac pœnis omnibus cruciatus servatur in carcere, nec aliam ob causam producitur, nisi ut tormenta patiatur. Tres autem nobis filii fuerunt, qui iam
 30 rima, quia ad similes pœnas inquiror, de loco ad locum fugitans, inedia miseriaque confecta, per hæc nunc latitans oberro loca, triduum iam sine cibo ducens.» Ego ubi hæc audivi, miseratus adduxi eam ad speluncam, et reficiens animam eius fame collapsam, dedi etiam trecentos ei solidos, pro quibus se ac maritum et filios
 35 non solum servituti, sed et suppliciis asserebat obnoxios; et revocata ea ad civitatem, omnes eos data pecunia liberavit. Tunc pater Paphnutius: «Ego, inquit, nihil tale feci; tamen credo etiam ad te pervenisse, quod celebre Paphnutii nomen inter monachos habeatur.

idn. En þu vit, at gud hefir þat birt mér, at þu ert eigi minna verdleiks fyrir gudi en ek i hans augliti. Nu með því, brodir, at þu sér þik eigi milli minztu munda i hans hall skipadan, þa vanræk eigi sialfs þins þurft.» Leikarinn kastadi þegar pipunum, er hann hellt aa, ok fylgdi hinum helga fedr Paphnucio til eyde-
merkrinnar, tok nu i sinphons stad sǫngfære sǣmiligs sidferdis, þionade .iii. ár i samt almatkum gudi i allzkonar bindendi, vǫkum ok fǫstum ok heilǫgu bǣnahaldi, bædi nott ok dag. En er .iii. ár voru lidin, sa sialfr fadir Paphnucius hans heilaga sǣl af eingil-
ligum flokkum til himins flutta. 5 10

Sidan er heilagr Paphnucius hafdi heim sent til himinríkis fyrr nefndan leikara, leggr hann sik undir strangare bindende ok meire meinlete en fyrr. Bidr því næst gud vitra sér, hverr iardligra manna honum væri þa líkr at verdleikum. Gudlig rödd kom þegar yfir hann ok sagdi sva: «Vit þik líkan at verdleikum þeim 15 beztu bonda, er her byrr a næsta bæ.» Heilagr Paphnucius riss upp þegar, er hann hafdi heyrt þenna orskurd, skundar til bæiarins, berr a dyrr bondans herbergis. Husbonde gengr sialfr til hurdar hardla rissnuliga, leidir inn þann er kominn var, þværr fetr, byrr bord ok alpydligt bod, þionar sialfr hardla vakrliga at 20

Fuit enim mihi non mediocris studii, ut vitam meam in huiusmodi excolerem disciplinis. Deus igitur de te mihi revelavit, quia nihilo minus apud ipsum meriti habeas quam ego. Quia ergo, frater, vides te non minimo loco haberi apud Deum, non negligas animam tuam.» At ille statim fistulas, quas manu gerebat, abii-
ciens, secutus est eum ad eremum, et artem musicam in spiritualem commutans vitæ mentisque harmoniam, per integrum triennium arctissimæ se tradidit abstinentiæ, in psalmis et orationibus semet ipsum die noctuque exercens, atque iter cæleste animi virtutibus agens, inter sanctorum angelicos choros reddidit spiritum. 30

Posteaquam Paphnutius prædictum symphoniacum omni exercitio virtutum consummatum præmisit ad Dominum, ipse acrioribus semet ipsum studiis, quam prius exercuerat, agens, iterum Domino supplicavit, ut sibi ostenderet, quis sibi similis esset super terram. Fit ergo vox Domini ad eum dicens: «Similem te esse nosce 35 primario vici illius, qui est in proximo.» Quibus auditis Paphnutius sine mora ad eum properans, pulsat ad ostium domus eius. Ille vero, cui moris erat suscipere hospites, occurrit ei, atque

veitzlunni, sem hann var iafnan vanr. Fadir Paphnucius frettir
 eptir yfir bordum bonda, hveria athöfn eda idn hann hefði hvers-
 dagliga. En er hinn sagði sik sma lute eina drygia, villde reyndar
 leynaz lata fyrir litillætis sökum at sinum velgerningum, ok er
 5 heilagr fadir Paphnucius finnr þat, grefr hann því fast at, segir
 ser sva vitrat af gudi, at hann se makligr munka meðferði. Bondi
 tok því litillatligarr æ sinu efni ok sagði sva: «Med því at sa sami
 gud, er alla lute veit, hafe vitrad þer, enn helgi fadir, af minu
 meðferði, þa þori ek eigi ok eigi vil ek leyna þik, þo at syndugr,
 10 minni astundan milli fiolmennis ok alpydu þyss. Næstu .xxx. ára
 hefir ek hreinan hug haft a husfru minni utan alla lostagirnd. En
 gladliga at greina attu vid þria sonu adr samt, en fyrir adra skyld
 em ek skildir vid allan þesskonar felagskap, eigi at eins vid hana,
 heldr ok til allra kvenna annarra adr ok sidan. Gestrisni geymde
 15 ek sva, at hvern tima vard ek skiotaztr at herbergia öreiga eda
 utlendan, hvart er þeir koma kunnu sid eda snemma, ok let ek
 ongvan þo nestlausan i brott fara. Fatækan mann fyrirleit ek
 alldrigi, heldr veitta ek þeim iafnan, er þurft beiddi. Ef ek sat
 i domi, sveigða ek hvergi rettlætis sann, þott synir minir sætti i
 20 i leyndar Cd.

introduxit in domum suam, lavans quoque pedes eius, apposuit
 mensam, agitique convivium. Inter epulas vero percontari Paph-
 nutius cœpit ab hospite, qui actus ei, quod studium, cuiusque
 operis haberet exercitia? Ille vero cum de se humilia responderet,
 15 et latere in bonis quam publicari mallet, perurgebat Paphnutius
 dicens, revelatum sibi esse a Domino, quod dignus esset consortiis
 monachorum. At ille eo magis humiliora de se ipso sentiens, aie-
 bat: «Ego quidem in nullo mihi sum boni alicuius conscius, verum
 quia verbum Dei factum est ad te, eum quem nihil latet, celare
 30 non possum. Hæc ergo quæ mihi in medio multorum posito in
 usu sunt, loquar. Triginta iam completi sunt anni, quod conti-
 nentiæ consensum habere me cum coniuge mea nullus agnovit.
 Suscepi autem ex ea tres filios, horum enim causa solummodo
 cognita est mihi uxor, nec præter eam alia, nec ipsa ultra iam
 35 cognita. Suscipere hospites numquam cessavi, sed ita, ut neminem
 ante me paterer advenienti occurrere peregrino; non dimisi um-
 quam de domo mea hospitem sine viatico; pauperem nullum despexi,
 sed quæ necessaria fuerant, præbui. Si in iudicio sedi, nec filii

hlut. Alldri kom inn i mitt hus avoxtr annars erfðis. Hvar ok sem ek spurda þætu eða þiðrku milli manna, letta ek eigi fyrr, en fridr var festr eða sökum sett. Engi kærði enn um alldr æ minna þionustumenn eða þræla ne hitti þa at einhveriu okynni. Alldri let ek ok hiðrd minna spilla akr ne eng annars eigins, sæd-
iðrd minna sparda ek vid ongvann mann, eigi valda ek mer avaxt-
samare nylende, en hinum ofriorre fornlende. Litilmagnan let ek
alldri þröngdan af mattugra manni, ef ek feck því radit. Hinu
red ek, at ek hrygdi ongvann mann um alldr i minn lifi, því sem
enn er lidit. Ongvann mann fyrirdæmda ek i minn lifi, ef i minn
valldi var doms atkvædi, helldr samda ek iafnan samþyckiliga sætt
milli missattræ. Nu med guds miskunn ok atferd, enn helgi fadir,
hefir þesse verit minn lifi háttir her til.»

En (er) guds madr Paphnucius hafði heyrt þessa orðræðu, minntiz hann til hans ok gaf honum blezan med þessum orðum: 15
«Blezi þik drottinn af Syon, at þu siair, hverir godir lutir ero i
himneskre Hierusalem. Nu med því at þu irtir alla þessa lute,
þa vantar þik þat eina, er mest, er ok æzt allra mannkosta, at
fyrirlata iardliga lute fyrir guds ast, en leita leyndra luta almattigs
guds, þeira er engi færri fyrr fengit, en hann hafnar sialfum ser 20

mei personam contra iustitiam accepi. Alieni laboris fructus numquam introierunt in domum meam. Litem si vidi, numquam præterii, donec reconciliarem dissidentes ad pacem. Nemo umquam deprehendit in culpa famulos meos. Numquam greges mei læserunt fruges alienas; volentem seminare in rure meo numquam prohibui, 15
nec uberiora mihi novalia elegi, steriliora illis dereliqui. Quantum in me fuit, numquam permisi, ut potentior infirmum premeret. Semper studui in vita mea, ut neminem contristarer. In iudicio si fui caput, neminem condemnavi, sed dissidentes revocare in concordiam studui. Hæc interim mihi vitæ institutio, Deo donante, 20
hactenus fuit.»

Audiens autem hæc beatus Paphnutius, caput eius exosculans benedixit eum dicens: «Benedicat te Dominus ex Sion, et videas, quæ bona sunt in Jerusalem. Quia ergo bene hæc et convenienter implesti, illud tibi deest, quod bonorum omnium summum est, ut 35
omittens cuncta ipsam veram iam sequaris Dei sapientiam et secretiores inquiras thesauros, ad quos non aliter poteris pervenire, nisi abneges te ipsum et tollas crucem tuam et sequaris Christum.»

ok tekr kross sinn ok kemr til Kriz fylgdar. Iafnskiott sem bondi heyrde þessa ordrædu hins helga fodur Paphnucij, dvelr hann eeki, snyz þegar a ferd med honum til merkrinnar, ðngvan lut skodandi ne skipandi i sinu herbergi. Ok er þeir höfdu farit um 5 hrid, vard æ ein undarliga mikil fyrir þeim, hvarskis var þar kostr fleyss ne feriu. Kvedr því fadir Paphnucius hinn kunnazta, kallar a Kriz nafn ok bidr forunaut sinn fylgia ser; vodu sidan badir samt yfir æna, sva at þeim tok vatnit vart i miadmir. En er þeir komu i eydemörkina, feck fadir Paphnucius einn kofa hin- 10 um nykomna brodur eigi langt fra ser, kennir honum reglu ok hversdagliga hattu heilagligrar athafnar med skynsamligum skyrleik andligra idna.

At því lyktudu herdir heilagr fadir gialldit, virdir litils umlidit erfide, þat er veralligir menn, mattu iafnbioda þröngde(r) heimsins 15 faskrudligum fiölskyll(d)um. Eigi leid langt þadan, adr avöxtr algers lifnadar birtiz yfir hinum unga manni med þessum hætti, at einn dag, er heilagr fadir Paphnucius sat i sinu herbergi, sa hann uppnumna til himneskra fagnada sæl þessa signada mannz, er vær sögdum fyrri fra, af engiligum flokkum sva segiandum: «Sæll er 20 sa, er þu valdir ok hoft upp, drottinn, þviat hann mun byggia i

At ille cum audisset hæc, nihil moratus, nec omnino aliquid in domo sua ordinans, secutus est virum Dei pergens cum ipso ad desertum. Cumque venissent ad flumen, nusquam ad transmean- dum reperto navigio, Paphnutius præcepit intrare secum pedibus 25 fluvium, cuius in illis locis profunda habebatur altitudo. Transierunt ergo pariter fluvium, ita ut aqua eis vix ad latera perveniret. Ubi vero venerunt ad desertum, collocat hominem Paphnutius in cellula quadam, haud procul a suo monasterio posita, et conversationis spiritualis ordinem tradidit, perfectorumque studiorum exerci- 30 citia docet, scientiæ quoque secretiora concedit.

Cumque eum in omnibus instruxisset, semet ipsum denuo maioribus exercitiis dedit, exiguos priores deputans laboree, quibus conferri poterat is, qui sæculi videbatur actibus occupatus. Tempore autem aliquanto in his transacto, et ad scientiæ perfectionem eo 35 perducto, quem perfectum iam in operibus assumserat, quadam die Paphnutius sedens in cellula sua, videt animam eius inter angelorum choros assumtam, dicentium: «Beatus quem elegisti et assum-

þinum landtiöldum.» Skilr hann skiott af þessu ladordi himnesk heimbod vid brodurinn.

Hefr þesse helgi fadir enn af nyiu faheyrdari föstur en fyrr med briostfastara bænahalde, ef þat mætti æsla hans verdleika; orkar enn á af nyiu ok bidr, at gud birti, hverium iardligra manna hann væri nu iafn. Drottinlig rödd svarar honum sva: «Vit at þu ert nu likr at verdleikum kaupmanni nöckurum æskudum af Alexandria, er her kemr skiott þik at finna; en þu dvel ecki, ris upp ok renn i mot honum, þviat hann er nalægr.» Fadir Paphnucius skundar ferdin, finnr kaupmanninn af Thebaida atkominn med .iii. skip hladin af sialfs sins lest. Ok med því at þesse dyrdligi kaupdrengr var bædi skynsamr ok sidlatr, presentadi hann .x. grasa secke hinum helga Paphnucio med sveinum sinum; voru þesse erindi á hans fund. Heilagr Paphnucius heilsar honum fyrri ok segir sva: «Furðar ek athöfn þinnar signudu sælu ok dyrd-
ligrar fyrir drottne; hvat erfidar þu i iardligu efne gæddr med gud-
ligri giöf ok himneskri hæd? Leif iardliga lute iardligum monnum,
þeim er hima ok hugsa af iardligu efni, en vel þer til efinsvistar
eilifa fostriörð skambragz af sialfum lausnaranum ladadr til him-

1 sælur Cd

20

sisti; habitabit in tabernaculis tuis.» Et cum hæc audisset, agnovit assumtum esse ex hoc mundo virum.

Tunc vero Paphnutius persistebat in ieiuniis et orationibus, semet ipsum ad maiora et perfectiora extendens? Et rursus orabat Dominum, ut sibi ostenderet, cui similis haberetur inter homines. Rursus ei divina vox respondit, dicens: «Similis es negotiatori, quem videris ad te venientem; sed exsurge velociter et occurre ei, adest enim vir, cui te similem indicavi.» Et Paphnutius sine mora descendens occurrit cuidam negotiatori Alexandrino viginti millibus solidorum mercimonia tribus navibus deferenti ex Thebaida. Et quoniam erat religiosus et bonorum operum studium gerens, decem leguminum saccos pueris suis impositos ad monasterium Dei hominis deferebat; et hæc ei causa adeundi Paphnutium fuit. At ille continuo ut eum vidit: «Quid agis, inquit, o pretiosissima et Deo digna anima? Quid tibi cum terrenis est labor, cui sors et societas cum cælestibus data est? Relinque hæc illis, qui de terra sunt et de terra cogitant; tu autem regni Dei, ad quod vocatus es, negotiator efficere, et sequere salvatorem, a quo paulo

neskrar hvíldar. Hinn drygdi ongvan undandratt, fordaz þegar i eydemorkina med hinum helga fedr Paphnucio, en bidr sveinana veita öll sin auðræði rettum þurfamönnum, hafði hann ok fyrir mestum luta sva seed sialfr. Heilagr fadir Paphnucius skipar honum þar næst eða þat id sama herbergi, er hinir tvennir höfdu adr haft, skýrir sidan ut fyrir hinum nykomna idn gudligrar spektar. Lidr ok eigi langr timi, adr hann feck hin sömu laun fyrir sina tilstandan sem hinir, þat er himinriki.

Heilagr Paphnucius hefr þessu næst herdi athalldzins, pinir
 10 hikamann med erfidi athafnarinnar, þviat guds eingill vitradiz honum ok mælti til hans: «Heyr þu, hinn blezade guds dyrdlingr, kom nu ok gack inn i eilifdar landtiöldd, þau er þer ero af sialfum gudi gefin, dvel eeki; her ero nu heilagir höfudfedr ok spamenn hia mer, þeir er þik taka fegnir i fylgd ok fullkominn felagskap.
 15 En þvi var þer þat eigi fyrr vitrad¹, at þu fengir eigi fyrir dramban tion² þinnar gæzku. Vit þat ok nu, at þu sætt nu einn dag olifat. En med þvi ath nockurir prestar voru komnir at hitta þenna hinn helga fodur, þa tiade hann þeim allan hátt drottinligrar vitranar ok lagdi þat til, bad þa ongvan veralligan mann
 20 1 vid rád Cd. 2 þo Cd.

post assumendus es. At ille nihil omnino differens, præcepit pueris suis, ut omnia quæ superessent, multa enim iam ipse per se distribuerat, pauperibus erogarent. Ipse vero sequens sanctum Paphnutium ad desertum, in eodem ab eo constitutus est loco, ex
 25 quo et priores ad Dominum fuerant assumpti, et similiter ab eo de omnibus instructus, in exercitiis spiritualibus et divinæ sapientiæ studiis permanebat. Breui autem tempore consummato, etiam hic translatus est ad congregationem iustorum.

Et non multo post ipse etiam Paphnutius in ipsis summæ
 30 abstinentiæ exercitiis et laboribus vitam ponit; astitit enim ei angelus Domini, dicens ad eum: «Veni iam, benedicte Domini, et ingredere ea, quæ tibi debentur, æterna tabernacula. Ecce enim mecum adsunt prophetæ, qui te in suum suscipiant chorum. Hoc autem tibi prius idcirco non revelavi, ne forte elatus damnum ali-
 35 quod tui laboris incurreres. Et unam post hæc in corpore adhuc positus diem ducens, cum quidam presbyteri ad eum visitandum venissent, omnia eis, quæ sibi Dominus revelaverat, nota fecit, dicens ad eos, nullum in hoc sæculo debere despici, etiamsi latro

fyrirlita, þott hann se illvirki eða utilegumadr, saurlifr eða annan veg syndafullr, ongvæn kvangadan eða þorpkarll, eigi ok helldr kaupmenn ne mangara, þott ovarliga syniz ut veria, þviat hverr i sinni stett hefir æ nockur leynd verk, þau er gudi gezt at, þeim er eigi hyggr sva miok a haleit fyrirheit eða buksins bunad sem gods verks endalykt ok hugarins hreinleik med ást ok einfelldi. Þann tima er heilagur fadir Paphnucius hafdi einvirdiliga ut skyrt serhveria þessa lute, þa skildiz hans heilög önd vid þenna heim, sva at þeir tilkomnu kennimenn, sem fyrr gatum ver, ok allir brædr, er umhverfis bygdu, sa upp a, (at) almattigs guds einglar lof a syngiandi hofu hans signudu sæl til himneskra fagnada.

17. Vid Thebaidam sáam ver, segir sæll Jeronimus prestur, hit frægazta munklifi hins agæta födur Ysidori. Þat var murat ollum megin med nogligum spazum. Nær .m. var þar brædra, ok höfdu allir nog herbergi innan klaustrs. Þar matti sia brunna, med blomgodum grasgördum ok adra luti likamligrar þurftar, eigi eptir naudsyn at eins helldr nogliga inn aktada af fedr munklifisins, mest fyrir þa skyllid, at enge af þeira sveit þyrftu ut reika til nõckurs naudsynialaust. Einn alldrænn madr godr ok gamall i

---

sit aliquis aut in scena positus, etiamsi cultum ruris exerceat et coniugio videatur adstrictus, etiamsi negotiator dicatur et mercimoniis serviat, tamen in omni ordine humanæ vitæ sunt animæ Deo placentes et habentes actus aliquos occultos, quibus delectatur Deus: unde constat, non tantum professionem vitæ aut habitus speciem Deo esse placitam, quantum sinceritatem atque affectionem mentis operumque probitatem. Et cum similia de singulis quibusque disseruisset, tradidit spiritum. Evidenter autem presbyteri, qui aderant, et omnes fratres viderunt eum ab angelis suscipi, hymnum canentibus et collaudantibus Deum.

17. *De sancti Isidori monasterio.* Vidimus apud Thebaidam etiam Isidori nominatissimum monasterium, amplissimis spatiis circumseptum muroque circumdatum, in quo habitantibus viris larga præbebantur habitacula. Intrinsecus putei plures, horti irrigui, omnium quoque pomorum arborumque paradisi, et quæcumque necessaria usibus erant, sufficienter, immo et abundenter provisa; ob hoc ut nulli monachorum habitantium intrinsecus necessitas ulla fieret exeundi foras ad aliquid requirendum. Senior quidam vir gravis, et de primis electus ad ianuam sedens, hoc

munkasíðum hafði þat embætti, at hann tok við tilkomandi bræðrum með þeima hætti, at hverr er villdi gengi inn en alldri ut síðan. En þar fylgde furduligr lutr ok faheydr, at hverr er innan klaustrs kom, helldr andlig algerleiks unadsemd en (eigi) 5 skyllða sva skilvisrar skipanar. Þesse hinn gamli madr, er ver gatum fyrr, er valdr var til portzins, hafði hia ser eitt heimolligt herbergi, ok nærði hann þar i tilkomande með hinum mesta manndomi. Ok er hann tok við oss, segir sæll Jeronimus, var engi 10 kostr innkvomu i klaustrit, helldr heyrdum vær af honum, hver hialpsemd guds miskunnar gnætti fyrir innan. Tvo eina sagði hann þa gamla menn, er leypt var at ganga ut ok inn at reikna athafnir bræðra til þarfenda þeim, en allir adrir höfðu hvíld ok hoglife ok heilagra boka [lesning, ok¹ skinu þar með hverskonar taknum ok faheyrdum iartegnum, ok þat eitt er miok er minn- 15 ingar vert, at engi þeira kendi nockurskonar kvelling eda krankleika, helldr visse hverr sem einn at vera sína endalykt, ok gerði bræðrum i kunnleika með blidhigri kvediu, gallt sva síðan gudi gládr sína sál utan sottar.

1 [lesninga Cd.

20 habebat officii, ut adventantes ea lege suscipiat, qua ingressi ultra non exeant. Si ergo semel ingredi placuerit, stat immobilis lex; sed quod est admirabilius, ingressos non iam legis necessitas, sed vitæ beatitudo retinet ac perfectio. Hic ergo senior in ianua, ubi ipse commanet, adhærentem sibi habebat hospitem cellulam, in 25 qua adventantes hospitio recipiat, et omni humanitate refoveat. Ut ergo et nos ab eo suscepti sumus, introeundi nobis quidem copia nulla fuit, ab ipso autem didicimus, quæ institutionum beatitudo gereretur intrinsecus. Duos aiebat esse solos seniores viros, quibus permissa est egrediendi ingrediendique libertas, qui opera 30 fratrum dispensare et quæ necessaria sunt inferre curarent; ceteros vero ita esse in silentio et quiete, orationibus et religiosis studiis operam dantes atque animi virtutibus pollentes, ut omnes signa faciant; et quod vere omnium mirificum signum fit, nullus eorum ægritudinem cuiusquam infirmitatis incurrit, sed cum unicuique 35 vitæ finis affuerit, omnimodis prænoscens, et indicans ceteris fratribus suis de suo exitu atque omnibus vale dicens, ad hoc ipsum recubans spiritum lætus emittit.

18. *De sancto Serapione.* Sed et in regione Arsenoite Sera-

18. I því heradi a Egiptalandi, er Arseontus heitir, *sam* ver, segir heilagr Jeronimus, einn virduligan prest Serapionem at nafni. Hann hafði undir ser i ymsum kláustrum allz nær x.m. 1 munka, þeira er lifdu af eiginligu 2 handa erfide, en afnámit veittu þeir fátækum monnum. Sa var þeira sidr, ok eigi þeira at eins helldr 5 ok nær allra egipzkra munku, at þeir auktudu sik til verks hvern kornskurdar tima, ok feck hverr þeira at verklaupi .lxxx. mæla hveitis, sumir 3 litlu minnr, en sumir meira, sendu sidan mestan luta fátækum monnum, eigi at eins þar innan herada, helldr hlodu þeir mörg skip af hveiti ok sendu allt i Alexandriam at leysa 10 menn or myrkvastofum, hepta eda herleidda ok öreiga. Eigi fenguz fátækir menn sva margir a Egiptalandi, at upp gæti eytt þeira örligu avöxtu.

I herudum Mempheos ok Babilonis borgar *sam* ver ok, segir heilagr Jeronimus prestr, mikinn fiölda munku gædda med ymis- 15 ligum guds giöfum ok kraptaverkum ok sidanna somasemd. Þar segia þeir þa stadi vera, er Joseph vardveitti i flurin fordum, ok kalla þeir þat febyrdur Joseph. Adrir sögdu, at stolpar þeir digru,

1 .xx. Cd. 2 engiligu Cd. 3 ok Cd.

pionem quendam presbyterum vidimus multorum monasteriorum 20 patrem, sub cuius cura plura et diversa monasteria, quasi decem millium, habebantur monachorum, qui omnes ex laboribus propriis, quos præcipue messis tempore mercede manuum conquirebant, partem plurimam ad supradictum patrem conferentes in usus pauperum destinabant. Hoc autem moris erat non solum ipsis, sed et 25 omnibus pæne Ægyptiis monachis, ut messis tempore elocent ad metendum operam suam, atque ex ea mercede octogenos unusquisque modios frumenti plus minus conquireret, et horum partem plurimam pauperum usibus offerant, unde non solum regionis ipsius indigentes alantur, sed et Alexandriam naves frumento onustæ 30 dirigantur, vel in carcerem conclusis, vel reliquis peregrinis atque egentibus prærogandæ. Neque enim intra Ægyptum sufficiunt pauperes, qui possint misericordiæ eorum fructus et largitates absumere.

Vidimus autem et in regionibus Mempheos et Babylonis innu- 35 meras multitudines monachorum, apud quos et diversas virtutum gratias ac morum ornamenta perspeximus. Ibi autem tradunt esse loca, in quibus Joseph fertur recondidisse frumenta, quos et the-

sem þar eru, se þeir sömu, er saman voru i dregin hveitekorn, þa er Joseph var formadr Egiptalandz.

19. Helgir fedr fluttu sva, segir sæll Jeronimus, at æ ufridar-tima kristninnar var einn merkiligr madr ok mikils hattar Apollo-nius at nafni, ok fyrir sakir lifsins verdleika ok bæn brædra var hann vigdr til diakns. Nu er ofridrinn geystiz upp a guds kristni, lagdi heilagr Apollonius allan hug á at eggja brædr til piningar-vættis ok hitti serhveria, hvar sem þeir voru. Þvi næst vard hann handtekinn af heidingium ok i myrkvastofu settr, hæddr ok
10 hræktr ok alla vega afvindr.

Einn af heidingium sa er Philemon het, hinn frægasti ok elskadr af ollu folkinu, meiddi med allzkonar meinmælum hinn helga Apollonium, sagdi hann svikara ok fullan galldra ok gerninga ok af ollum monnum hats ok háds verdan. En er Philimon
15 taladi slikt ok annat ferligra, svaradi sæll Apollonius um sidir ok mællti: «Gud miskunni þer, son, ok virdi þer ecki til syndagialldz þat er þu talar.» Ok er Philimon heyrði þesse hogværliku ord, kendi hann þegar i sialfs sins brioste afl ordanna ok kemz vid miok, sva at hann kalladi þegar ok sagdi sik kristinn vera, rennr

20 sauros Joseph vocant; alii vero Pyramidas, quas dicunt ipsas esse, in quibus, ut putant, frumenta tunc congregata sunt.

19. *De sancto Apollonio.* Tradebant ergo seniores horum fuisse quendam persecutionis tempore monachum, nomine Apollonium, qui cum vitam magnificam egisset inter fratres, etiam
25 diaconus ordinatus est. Tempore ergo persecutionis erat ei studium singulos quosque circumire fratres, et cohortari eos ad martyrium. Cumque fuisset etiam ipse comprehensus et in carcerem trusus, gentilium plurimi tamquam insultantes veniebant ad eum, et verbis blasphemis et impiis confutabant.

30 Inter quos fuit quidam Philemon nomine choraula famosissimus et omni populo amabilis. Qui cum multis eum fatigaret iniuriis, impium et scelestum et seductorem eum vocans, multorumque mortalium deceptorem, dignumque esse ab omnibus odio haberi; cumque hæc et multa alia adversus eum graviora loqueretur,
35 respondit ei Apollonius dicens: «Misereatur tibi Deus, fili mi, et nihil tibi horum, quæ locutus es, reputet ad peccatum.» Hæc cum audisset Philemon, corde compunctus est, vimque verborum eius supra humanum morem in sua mente persensit in tantum, ut

þegar i brott hart þadan ok fyrir domstol höfðingia þeira heidinna manna, er þar voru, ok talar til hans a þessa leid: «Heyr þu, domande, rangliga fyrirdæmir þu kristna menn astvine guds, ok gera þeir gæzku ok godlife ok kenna slíkt hit sama öðrum.» En i fyrstu er heidinginn heyrd þesse hans ord, hugdi hann, at hann mælti kærsku, sva sem þesskonar menn voru vanir. En er hann sá, at þesse var hans alvara med stadfestu, sagdi hann sva: «Æriz þu allr, Philimon, ok skiott hughverfi hefir þu hitt fra heilögum godum.» Philemon mælti þa: «Eigi ærumz ek, helldr ertu hinn oheilsmidazte domare, ranglætis fullr, er sva morgum rettlatum rædr rangliga bana. En ek er sannr kristinn madr, ok er su hin bezta tegund iardlegra manna.» Domandinn leggir þar næst a allan hug at kalla hann aptr i felagskap vid sik med blidligri ord-ræðu. En er hann feck því eigi orkat ok hann sa Philemonem stödugan i kristiligri tru, lætr hann hans likama kenna allzkonar kvalakyn ok pislarfæri þenna tima. Frettir hann at af ordum Apollonii, hvi um hafdi turnat tru Philemonis. Tekr hann þa hondum hinn helga Apollonium ok pinir miskunnarlaust sva sem fyrir flærdarfullar fortölur vid Philemonem. Heilagr fadir Apollonius sagdi þa til domandans: «Være sva vel, at gud gæfi þer ok

---

christianum se repente fateretur. Et inde statim pervolat ad tribunal iudicis, atque in conspectu totius populi proclamans: «Iniuste, inquit, agis, o iudex iniquitatis, viros religiosos et Deo amabiles puniens, nihil enim mali christiani vel faciunt vel docent.» At ille hæc audiens, primo quidem putabat, utpote loci illius hominem, ioci aliquid proponere. Sed cum vidisset hæc eum serio prosequentem et cum omni constantia asserentem: «Insanis, inquit, Philemon, et mente captus es subito.» At ille: «Ego, inquit, non insanio; sed tu iniustissimus atque insanissimus iudex es, qui tot iustos iniuste perimis viros. Ego enim christianus sum, quod est hominum genus optimum.» Tunc ille coram populo cœpit eum primo plurimis blandimentis revocare velle in id, quod eum noverrat; sed ut immobilem vidit, omnia intendit in eum genera tormentorum. Cognito vero, quod ex verbis Apollonii hæc facta ei fuerit permutatio, correptum etiam Apollonium gravioribus subdidit tormentis, et deceptoris in eum crimen exaggerat. Apollonius vero dixit ad eum: «Utinam et tu, iudex, et omnes, qui assistunt et audiunt me, hunc meum quem dicis errorem deceptionemque se-

ollum þeim, sem her eru vid staddir ok heyra mitt mál, at fylgia þeirri sömu tru, er þu kallar nu villu.» Domandinn stodst þetta eigi, lætr skiota framm i eitt mikit bál hinum helga Apollonio ok Philemone med honum, sva at allt folkit sæ upp æ. Heilagr
 5 Apollonius kalladi a guds nafn, sva at allir heyrdi, er hann gekk ut a bálit, ok mælti: «Heyr þu, drottinn, sel eigi þu undir valld dreyrugra dyra þær sálar, er þer iata, helldr syndu oss innvirduliga þitt hialpræde.» Iafnskiott sem heilagr fadir hafdi þesse ord mælt, sva at folkit heyrdi upp æ, kom regn mikit or skyium,
 10 sva at bálit varð allt at kölldum kolum. Domandinn sialfr ok folkit allt, er þetta sa, undruduz ok kölludu sem eins mannz munni: «Einn er oðadligr mikill ok mattugr gud kristinna manna.» Þessir lutir allir samt voru skiott sagdir greifanum, er red fyrir borginni Alexandria; verdr hann odr vid ok velr af þionustu-
 15 monnum sinum hina grimmuztu menn ok bidr þa bundna leida til borgarinnar bædi karlla ok kvende, fyrst at upphafe fodur Apollonium, domandann ok alla þa adra, er sva audmiukliga hófdu truat drottinligri dyrd, ok þott þeir være hondladir af heidingium, predicadi heilagr Apollonius at hvaru guds erynde med mikilli
 20 stadfesti fyrir þeim, er hann bundu ok handtoku. Var sva því

queremini.» At ille ubi hæc audivit, et ipsum et Philemonem ignibus tradi in conspectu populi iussit. Illi vero postquam ingressi sunt flammas, beatus Apollonius, cunctis audientibus, clamabat ad Dominum dicens: «Non tradas, Domine, bestiis animas
 25 confitentium tibi, sed ostende nobis evidenter salutare tuum.» Igitur ubi hæc in auditu populi et iudicis ad Dominum locutus est Apollonius, repente nubes repleta rore circumdedit viros et flammas accensi ignis extinxit. Super quo stupefacti et iudex et populus, una omnes voce clamare cœperunt: «Magnus et unus est
 30 Deus christianorum, solus immortalis.» Sed hæc cum fuissent præfecto Alexandriæ nuntiata, semet ipso truculentior redditur, et electis quibusdam de officio suo crudelissimis et sævissimis, non tam hominibus quam bestiis, mittit, qui et ipsum iudicem, qui mirabilibus divinis crediderat, et eos, per quos virtus Dei apparu-
 35 erat, vinctos Alexandriam deducerent. Igitur cum adducerentur omnes pariter vincti, affuit gratia Dei in verbo, et cœpit Apollonius eos, qui se vinctos ducebant, fidem Dei docere. Quique cum Dei misericordiam credidissent, et fidem Dei tota cordis firmitate

næst med guds miskunn, at þeir tóku allir rétta tru ok presentuðu sik bæði bundna ok kristna fyrir greifans kne. En er greifinn skilde þá alla örugga i sinum atrunade, bydr hann, at þeim skyldi dreckia i siofar diup; veitti þeim sva vesall velgernainga, þviat þeim var þetta helldr skirn en pisl, helldr dyrd en daude. Litlu sidarr med guds forsia bar likami þeira at landi heila ok oskadda; taka þvi næst kristnir menn, þeir er næst voru staddir ok mestan vörd höfdu æ halldit þeira liflate, ok grofu þá alla samt vegliga, sem verdugt var. Vinnr varr herra þar otallig takn fyrir þeira verdleika ok bænir allt til þessa dags vid alla þá menn, er med rettri tru ok ifalausri heita a þá til fulltings i sinum naudsynium. Varar bænir ok aheit virdiz varr herra at heyra, en um sidir at skipa oss i sveit ok samsess dyrum dreingium, er nu var fra sagt, ok ollum helgum. Amen.

20.¹ Einn dyrdligan prest Dioscorum hittum ver vid Theba- idam, segir sæll Jeronimus prestr. Þesse virdulige fadir hafdi nær .c. munka i sinu munklife, hans athygli ok gaumgæfd sam ver einna mest upp a messunnar stormerki. Fyrir þvi minnte hann munka æ margfalliga, at engi gengi med syndugri eda saur-

1 ewantus *Overakr.*

20

recepissent, semet ipsos cum his, quos exhibere venerant, victos offerunt iudici, et christianos se esse pariter profitentur. Quos cum præfectus in fide Domini pertinaces et immobiles pervidisset, universas pariter iubet in profundum maris demergi, ignorans impius, quid ageret. Hoc enim sanctis non mora, sed baptismus fuit. Sed et horum corpora, sine dubio Dei providentia, integra illibataque maris unda reportavit ad littus, quæque ab his, qui obsequii causa simul venerant, suscepta ac revocata sub uno sepulcri domicilio collocata sunt; a quibus usque ad præsens tempus virtutes multæ et signa miranda omnibus consummantur, sed et vota omnium atque orationes suscipiuntur ab eis, et cum fructu petitionis implentur, quo etiam nos dignatus est Dominus adducere et vota nostra orationesque complere.

20. *De sancto Dioscoro.* Vidimus et alium venerabilem patrem apud Thebaidam, Dioscorum nomine, presbyterum, habentem in monasterio suo centum fere monachos, quem tempore eo, quo acceditur ad sacramenta, summam curam summamque perspeximus adhibere diligentiam, ne quis eorum, qui accedunt, in aliquo deferret

ugri samvizku til þessa hins helga embættis, einkannliga greinde hann um þa lute er i svefninum synaz, hvart er þat verde med kvensligum asionum eda annarskonar sionhverfingum, eda geriz þat af vöku eda nöckleika likamans, ok mællti sva: «Ef utan
 5 kvenna syn fellr saurgan til med sofanda manni, er þat eigi synd, þviat su vaka er: sez med manninum i eiginlig idr eda ædar, þa rekr naudr til sinn veg ut at verpaz, ok snyz þat eigi i synd.» En hvargi er holldzins blidingar birtaz med monnum eda sauruglig kvenna syn, þa bad hann brædr hafa hina mestu varygd vid þess-
 10 hattar girnd ok vandfyst, kvat þat fullkomliga skylldu allra munka at reka fra huginum þesshattar ohreinsanir ok lata engiskonar skridna sina skilning af hugarins skirleika, ella er engi skilgrein milli munka ok hinna er holldliga lifa. Baud hann því ok beiddi brædr med bæna krapte ok bindendi ok hversdagligu athæfi heil-
 15 agrar föstu fyrirkoma natturligri nægd holldligrar uhreinsanar, ok sagdi sva: «Nu ef þeir þarnaz optliga likamligrar fædu, er lystög- liga lifa, fyrir læknisins bodskap ok likamans krankleika, hvi skal eigi munkrinn þa miklu meirr þat gera, er at eins heyrir til at stunda a andar heilsu ok ins idra mannzins.»

20   1 eigi tilf. Cd.

conscientiæ maculam, in tantum ut etiam de his eos commoneret, quæ accidere per somnia hominibus solent, vel per phantasias mulierum apparentium, vel etiam per naturalis humoris abundan-
 25 tiam. Dicebat ergo: «Siquidem absque mulierum phantasiis tale aliquid eveniat, non esse peccatum, congenitus enim humor in corpore, ubi propria repleverit conceptacula, suis necesse est ut meatibus egeratur, et ideo non trahitur ad peccatum.» Ubi vero visus mulierum et blandimenta carnis occurrunt, in hoc iam desi-
 30 dis animæ et erga huiusmodi cogitationes atque illecebras occu- patæ dari confirmabat indicia. Debere ergo monachos, aiebat, omni genere a cogitationibus suis repellere huiusmodi simulacra, nec indulgere omnino in hæc dilabi blandimenta sensus suos, alioquin nihil interesse videbitur inter eos et illos, qui in sæculo vivunt. Sed laborandum est monachis, ut etiam naturalem humorem per
 35 multam ieiuniorum abstinentiam et frequentes orationes doment ac superent, fluxamque eius labem orationis et ieiunii continuatione restringant. Denique aiebat: «Hi qui in deliciis vivunt, si forte corporis sui ægritudo deponat, ab omnibus, quæ noxia esse iudica-

21. Vær komum ok, segir sæll Jeronimus, til hins frægasta klaustrs allz Egiptalandz i Nitria heradi, þat er nær .xl. milna af Alexandria, ok hefir heradit þar fengit af nafn bæ þeim, er þar er nalægr ok nogt nitrum finnz, ok hygg ek senniliga af guds forsia þenna stad þat nafn fengit hafa, at þar hreinsadiz sva i þeim stad ; misgerningar manna, sem saurar eda ohreinsan nemz af klædum manna i nitro. I þeim stad eru nær .l. munklifa, litlu minnr, ser nalæg, ok luta öll til þess eins, voru i sumum miok margir munkar en i sumum færri. En þar bygdu sumir ser einsliga, ok þott þeir være skildir at likams vist, þa voru þeir þo samtenga i ást 10 ok tru ok hugarins hreinleik.

Þann tima er ver nalgudumz þenna stad, ok þeir höfdu heyrt, at ukunnir brædr voru okomnir at eins, skundudu þeir ut i mot oss, hverr af sinu herbergi, sem byflygis fylking væri, med gleði ok gudhrædzlu. Baru margir af þeira landi med ser vatnkarla ; ok vistir, i gegn því er prophetinn asakar nöckura um þat, er þeir gengu eigi i mot Israels folki med vatni ok braude. því næst leiddu þeir oss med psalmasöng til guds musteris, þogu fætr vara,

verit medicus, abstinebunt; cur non hoc multo magis monachus faciat, cui animæ et spiritus sanitas expetenda est? » 20

21. *De Nitriæ monasteriis.* Venimus autem et ad Nitriæ famosissimum in omnibus Ægypti monasteriis locum, qui quadraginta fere millibus abest ab Alexandria, ex nomine vici adiacentis, in quo nitrum colligitur, Nitriæ vocabulum trahens, prospiciente hoc, credo, iam tunc divina providentia, quod in illis locis peccata ; hominum tamquam nitro sordes abluenda essent et abolenda. In hoc igitur loco quinquaginta fere, aut non multo minus, cernuntur vicina sibi et sub uno patre posita monasteria, in quibus aliqui plures simul, aliqui pauci, nonnulli etiam singulares habitant, et mansione quidem aliqui divisi, animo autem et fide et caritate 30 coniuncti et inseparabiles manent.

Huic ergo cum appropinquaremus loco, ubi peregrinos fratres advenire senserunt, continuo velut examen apum, singuli quique ex suis cellulis proruunt, atque in obviam nobis læto cursu et festiva alacritate contendunt, portantes secum quamplurimi ipsorum ; urceos aquæ et panes, secundum quod propheta corripiens quosdam dicit: Quia non existis filiis Israel in obviam cum pane et aqua. Tunc deinde susceptos nos adducunt primo cum psalmis ad ecclesiam,

serhverir ok þerdu með þeim dukum, er hverr hafði með sér heiman haft, lettú (leidar erfíði) þesskostar þeckiligri þionustu.

Eda hvat mun ek af þeira manndomi ok mildi sagt fá, þar er hverr sem einn bauð oss til sín. Þeira líkami var æ með litillæti, 5 briostid birtiz ok hiartat af hofsamligri hofsemd, samþykkt var líf þeira tale tungunnar, hvartveggja heilagt ok með haleitri heims hafnan. Alldri sa ek um alldr astina slíkt blom bera, alldri sa ek um alldr sva fagrliga fyllaz hreystinnar hialpsemd eda sva vella verk miskunnar með monnum sem þar. En upp a hugsan heilagra 10 ritninga ok skilneng himneskrar hyggendi þa sa ek, segir sæll Jeronimus, ongván þann af þeira sveit, at eigi væri bæði sniallr ok snotr i guðligri spekt.

22. Er annarr staðr i idri eydemörkinni nær .lxx. mílur af þeim stað, þann er þeir kalla celularum celiam fyrir fiolda sakir 15 klaustra þeira er þar eru. Til þessa stadar radaz þeir, er einsligna líf elska ok innvirdiliga eru adr lærdir i Nitria. Þesse eydemork er víð mío, er þar sva langt milli hvers klaustrsins, at syn félr ok engis manz mál ma nema.

lavant pedes, ac singuli quique linteis, quibus utebantur, abstergunt, 20 quasi visē laborem levantes, re autem vera vitæ humanæ ærumnas mysticis traditionibus abluentes.

Quid ergo nunc de humanitate eorum, quid de officiis, quid de caritate loquar, cum omnes gestirent nos ad suam quisque intro-
ducere cellulam, et non ea solum, quæ hospitalitati debentur ex- 25 plere, sed insuper aut de humilitate, qua ipsi pollebant, docere, aut de mansuetudine atque aliis huiusmodi bonis, quæ apud illos, velut ad hoc ipsum de sæculo sequestratos, diversa quidem gratia, una tamen eademque doctrina discuntur. Nusquam sic vidimus
florere caritatem, nusquam sic vidimus opus fervere misericordiæ 30 et studium hospitalitatis impleri. Scripturarum vero divinarum meditationes et intellectus atque scientiæ divinæ nusquam tanta vidimus exercitia, ut singulos pæne eorum oratores credas in divina esse sapientia.

22. De loco qui dicitur Cellia. Post hunc vero alius est 35 locus in deserto interiori, decem fere ab hoc millibus distans, quem locum pro multitudine dispersarum in eremo cellularum Cellia nominaverunt. Ad hunc locum hi, qui ibi prius fuerunt imbuti et secretiorem iam depositis indumentis ducere volunt vitam, secedunt;

Byggir þar hverr i sinum kofa eda klaustri leyniliga með hoglife ok hofsemd. Laugardag hvern hittaz þeir at heilagri kirkiu, ok eru allir samt a sunnudaginn. Fagnar þa einn ok einn annars fundi, sva sem af himni se til heimtr, ok er nœkkurr or þeiri conventu, þa skilia hinir skiott, at honum helldr nœkkurskonar krankleiki eda akvama, ferdaz því næst allir a fund hins siuka, ok einn ser eda tveir með þesskonar þarfinde, er hans krankleika hœyre hellz til. En fyrir adra sök dirfiz engi at okyrra naungsins nadir eda þaugn, nema naudsyn nemi, (at) guds ordz aminning endrnyiz hans riddara til andligs strids með blidskap ok brodurligri ást. 10 Margir sottu þar þriar þusundir skrefa eda .iiii. til einnar kirkiu, ok þott langleide skilde þeira samvist eda herbergi, þa var þo elskhugi brodurligrar astar stödugr ok stadfastr i þeira brioste ollum megin upptendradr til einkannligrar eptirlikingar, þat til marks, ef þeir vissu brodur með ser byggia vilia, þa budu allir sinn 15 kost ok klaustr til eiginligrar æfnivistar.

23. Vær sœm, segir sæll Jeronimus, hinn virduliga födur Ammonum, þann mann er gud hafde sva fullkomliga gefit miskunn

eremus enim est vasta, et cellulæ tanto inter se spatium diremptæ, ut neque in conspectu sibi invicem neque in vocis auditu sint positæ. 20

Singuli per cellulas commanent, silentium ingens et quies magna inter eos est: die tantum sabbati et dominica in unum ad ecclesiam conveniunt, et ibi semet ipsos invicem tamquam cælo redditos vident. Si quis forte in conventu illo defuerit, intelligunt statim eum corporis aliqua inæqualitate detentum, et ad visitandum 25 eum non omnes quidem simul, diversis tamen temporibus omnes abeunt, portantes unusquisque secum, si quid apud se est, quod ægro possit gratum videri. Aliam vero ob causam nullus audet proximi sui obturbare silentium, nisi forte quis possit verbo instruere, et velut athletas in agone positos sermonis consolatione 30 perungere. Multi ipsorum a tribus et quatuor millibus passuum ad ecclesiam conveniunt; ita longo a semet ipsis spatium habitationis eorum cellulæ dirimuntur, sed caritas in eis tanta est, et tanto inter semet ipsos et erga omnes fratres constringuntur affectu, ut in admiratione et exemplo sint omnibus. Unde et si quis forte 35 voluerit habitare cum eis, ubi intellexerint, unusquisque cellulam offert suam.

23. De sancto Ammonio. Vidimus quendam apud eos vene-

sins andligs aurleika, at, ef þu vaktadir astargjöf guds vid hann, þa mundir þu þat sanna, at þu hefdir alldri hans nota hitt; litir þu litillæti hans, þa iatadir þu hann langt umframm adra; gætir þu þekt polinmæði hans, hogvære ok huggæde, þott adrir væri
 5 afburðar menn, þa mundir þu þeygi þora til at iafna; en allir sögdu eitt, er hann höfdu heyrt, at þeir vissu ongvann mann dyrdligra (eda) sva miok i gegnum genginn höll himneskrar speki ok skilningar ok inntekinn i gæzku guds. Heilagr Ammonus atti .ij. brædr, het annarr Eusebius, en annarr Eutimius; en Dioscorus,
 10 er stættærri var i adra kynkvisl, hlaut fyrir heilagra manna bæn byskups tign. Þessir allir voru eigi at eins holldligir brædr, heldr lærdu þeir alla naverande brædr sem rettir formenn, dag ok nott þa huggande ok styrkiande til andligs efnis ok algervi.

Sia hinn helgi fadir Ammonus hafði eitt klaustr, þat er ver
 15 sam, segir sæll Jeroninus, murat ollum megin ok unnit einkar vel af grioti ok leiri, sem þar geriz lettliga; hann sialfr hafði þar brunn grafit, ok allir naudsynligir lutir voru þar nogliga innan klaustrs. En þa bar sva til, at brodir nöckur beiddi, er med hon-

rabilem patrem, Ammonium nomine, virum in quem Deus omnem
 20 plenitudinem spiritualium contulerat gratiarum. Caritatis in eo gratiam, cum videres, nihil tale usquam vidisse te diceres. Sed et si humilitatem considerares, longe eum in hoc dono præstantiorem ceteris æstimares. Et rursus si patientiam, si mansuetudinem, si benignitatem, in singulis eum virtutibus ita præcellere iudicares,
 25 ut quid cui præferre debeas, ignorares. Donum vero sapientiæ et scientiæ tantum ei contulerat Dominus, ut nullum fere ex omnibus patribus ita penetrasse aulas totius scientiæ crederes, sed nec ita aliquem receptum esse intra cubiculum sapientiæ Dei, omnes qui eum viderant, fatebantur. Huic erant duo fratres, Eusebius et
 30 Euthymius; nam Dioscorus, qui maior natu in eis fuerat, ad episcopatus officium raptus est. Hi ergo fratres erant ei non solum carne, sed etiam vita atque institutione et tota animi virtute germani, qui omnes simul eos, qui in illis locis habitabant fratres, tamquam si nutrix foveat filios suos, ita unumquemque instruentes
 35 consolabantur, et docentes ad summam perfectionem nitebantur educere.

Vidimus ergo supradictum hominem Dei Ammonium habentem monasterium inter eos muro circumdatum, quod in illis locis ex

um villde hvílaz, at hann lanadi honum einnhvern audan kofa, ef hann hefði til. Heilagur fadur lez eptir mundu reikna, ef hann hitti, en bad hann dveliaz her i þessu klaustri, þar til er hann kæmi aptr. Þar næst geck heilagur fadur brott fra sinu klaustri ok ollu þvi godzi, er þar fylgdi, sva at inn komni brodir tok vid ollu samt utan sialfs sins (vitand) eda skilning. En sia hinn dyrdligi drengur Ammonus bygdi einn minzta kofa, er hann kunni finna, langt þadan i brott. Sva for þat, at þott fleire kæmi, þeir er nær honum villdu byggia, at hann heimte samt alla brædr ok gerdi þeim upp herbergi, er til komnir voru. Ok er sitt klaustr hafði hverr hiuna nykomnu brædra, kölludu hinir þa til kirkiu sva sem fyrir snædings sakir eda eigi sidr samsætis, at þa er þeir væri þar halldnir, [þa færði ser hverr brædra af sinu herbergi þat, er hinum nykomnum henti hellz at hafa i allzkonar þarfendum, en hvers þeira velgerningr være leyndr at hvaru. En er hinir nykomnu brædr voru komnir fra bodinu hverr heim til sins herbergis, attu þeir þar at lita alla lute astsamliga (ok) at heimta, er hversdagligri þurft heyra til med nyium kláustrum.

1 ok verdi sidr *Cd.*

lateribus crudis fieri facile solet, amplum et omnibus necessariis instructum, in quo etiam puteum ipse foderat. Venit autem quidam frater, salvati apud eum volens, adiitque eundem Ammonium rogans, sicubi esset cellula vacans, in qua habitare posset. Tunc ille: «Ego, inquit, inquiram, sed donec inveniam, hic esto in hoc monasterio; ego enim iam nunc egrediar, ut requiram.» Et relinquens ei omnia pariter cum monasterio, ipse procul ab eo loco parvissimam cellulam reperit, atque in ea se constituit, fratrique, qui nuper advenerat, nec intelligenti, ex integro cum omnibus, quæ in eo fuerant, cessit monasterio. Sed et si plures fuissent, qui forte venientes salvati cuperent, supradictus vir fratribus congregatis omnibus, cum alacritate iuvantibus, sub die una monasterium construebat. Et cum singulis quibusque explevisset numerum monasteriorum, invitabantur hi, qui mansuri erant, ad ecclesiam quasi refectionis gratia, quibus inibi occupatis, unusquisque fratrum de cellulis suis proferentes, quæ necessaria erant, singulorum novas cellulas instruebant, ita ut ex collatione caritatis, nihil omnino, vel utensilium vel quæ ad victum requiruntur, deesset, nec tamen manifesta fieret uniuscuiusque oblatio. Regressi ergo ad vesperam

24. Einn godan mann Didimum at nafni sām ver, segir sēll Jeronimus, þar sialft vidrlitit þegar vitni hans verdleikum. Þesse helgi madr trad sem madka undir fotum ser ok deyddi, sva at hann sakadi ecki, haldreka ok höggorma ok kvikendi, þau er þeir
 5 kalla cerastes, ok eru þar fyrir sakir mikils solar hita eitrvikendin einkannliga grimm.

25. Einn fornazta fōður Choronium at nafni sām ver, segir sēll Jeronimus, algervan fyrir aldrs sakir ok stadfesti gods meðferdiss, þviat sva segia helgir fedr, at hann hefði tirætt .c. aldrs
 10 ok enn .x. vetr. Þesse var enn eptir af lærisveinum hins helga Antonij, ok sām ver milli annarra dasamligra luta med honum hit lofsamligzta litillæte.

26. Var ok enn annarr af lærisveinum hins helga Antonij Origenis at nafni, merkiligr madr fyrir alla lute, fullr af snilld ok
 15 snotrleik; ordræða hans¹ ok framburdr kraptaverka hins² bezta meistara, guds mannz Antonij, tēdradi sva astsamliga upp þa er til heyrdur, ok hellz merkiliga i minni, sem augun mattu sia þa hlute, er hann flutte.

¹ þeira Cd.

² sins Cd.

20 hi, quibus fuerant cellulæ præparatæ, inveniebant posita omnia, quæ ad usus erant necessaria, et ita instructa habitacula, ut nihil prorsus deesse perspicerent.

24. *De sancto Didymo.* Vidimus quendam inter eos ex senioribus virum bonum, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia,
 25 quam in eo etiam vultus ipse indicabat. Hic scorpiones et cerastas, id est bestias quas cornutas vocant, et angues, qui in illis locis præ fervore solis acerrimi habentur, tamquam terræ quosdam vermiculos pedibusconculcabat, et ita extinguebat, ut nihil ab eis omnino pateretur.

25. *De sancto Cronio.* Vidimus apud eos et alium summæ
 30 antiquitatis patrem, Cronium nomine, in senectute bona et perfecta ætate durantem, centum namque et decem ætatis agebat annos. Hic ex discipulis adhuc beati Antonii supererat, cuius inter ceteras animi virtutes humilitatis gratiam vidimus immensam.

26. *De sancto Origine.* Erat autem et alius adhuc ex dis-
 35 cipulis Antonii, Origenes nomine, vir per omnia magnificus et summæ prudentiæ, cuius sermo et narratio de virtutibus optimi magistri, hominis Dei, ædificabat omnes audientes et inflammabat vehementer, ita ut oculis cerni, quæ ab eo narrabantur, putares.

27.¹ Þar sœm ver hinn vitrazta mann Evagrium at nafni, dasamligan i allzkonar dygdum, ok milli annarra krapta þa hafde hann sva mikla miskunn upp a andanna skilgrein þegar ok hugarins hreinsan, sem postolinn segir, at til andligrar skilningar gudligns styrks var engi sva haleitliga upphafidr sem hann af ollum 5 fedrum. Eykr þat ok miok hins helga Evagri verdleika, at hinn frægazti guds madr Macharius bædi at kröptum ok lifnadi var lengi hans lærifadir.

Otruanlig mun helldr heyraz hans bindendi, ok því hverf ek þar fra, segir sæll Jeronimus. En fyrir alla lute framm minnte 10 hann brædr æ, ef þeir gir(n)tiz at lægia eda litillæta likamann eda diöfulligar vælar ok sionhverfingar yfirkoma, at þeir drycki eigi vatn yfir veniu framm eda annan dryck. Sva sagdi hinn helgi Evagrius, ef vatnit verdr akafliga kent, at þat eykr miok likamans ostyrkleik ok osæmiligar fiandans sionhverfingar hæðiligr 15 hugrenninga. Marga adra lute innti hann upp hardla hoskliga af heilagri bindendi. En sialfr hann neytti eigi at eins litils vatn, helldr baz nær med ollu byggebraudsins. Sva faheyrd bindendi var

1 af einum vitrum manni *Overskr.*

27. *De sancto Evagrio.* Vidimus ibi et sapientissimum 20 virum, ac per omnia mirabilem, Evagrium nomine; cui inter ceteras animi virtutes tanta concessa est gratia discernendorum spirituum, et purgandarum, sicut apostolus dicit, cogitationum, ut nullus alius putaretur ex fratribus ad tantam subtilium et spiritualium rerum scientiam pervenisse. Cui quamvis rebus ipsis et experimentis, et, 25 quod est super omnia, per gratiam Dei magna collata fuerit intelligentia; accessit tamen et hoc, ut multo tempore instructus fuerit a beato Macario, quem famosissimum in Dei gratia signisque et virtutibus insignem fuisse, omnibus notum est.

Hic ergo Evagrius incredibilis erat abstinentiæ, super omnia 30 tamen monebat fratres, si qui forte studium gererent vel humiliandi corporis vel phantasias ab eo dæmonum propellendi, ne in bibenda aqua largiore mensura uterentur; dicebat enim, quia si aqua multa corpori infundatur, maiores phantasias generat, et largiora receptacula dæmonibus præbet. Sed et multa alia de 35 abstinencia summa cum deliberatione edocebat. Ipse autem non solum aqua parcissima utebatur, sed et pane penitus abstinebat. Alii vero, qui in illis locis morabantur fratres, pane solo et sale

nær allra brædra þeira, er þa stade bygdu, at varla i þeira ollum fiölda (matti) finnaz sa, er vidsmiors kendi, helldr voru þeir halldnir salte ok braude¹, ok þotti þat sætt fyrir guds sakir. Svefn toku þeir sitiande med hugsan ok athygle guds orða, eða höfdu ella
 5 öngvan, þviat þeir villdu hvarki hvilaz ne nadugliga nidr leggiaz.

28. Brædr nockurir fluttu fyrir oss, segir sæll Jeronimus, þeir er þar voru, at tveir, hinn helgi Macharius hvartveggi, lystu þa stade ok birtu sem t(v)æu himintungl. Annarr þeira var egiptzkr at kyni ok lærisveinn hins helga fôdur Antonij, en annarr var af hinni
 10 miklu borg Alexandria settadr. Mikilleikr guds miskunnar ok astundan andligs efnis concorderade eigi minnr med þeim nær en nöfnin. Hvartveggi þeira var afbragd annarra brædra at bindende ok hugarins heilagleik, nema i þvi einu matti annan framarr meta, at hann hafdi sva (sem) at erfdum eignaz dygdir ok kraptaverk
 15 hins agæta guds manz Antonij.

Nöckurn tima i nalægd vid bygd þessarra manna vard vig eitt. Eptirmælendr hins vegna toku einn meinlausan mann ok syknar ok villdu binda ok beria; hinn saklausí flyde til herbergis ins helga

¹ vatne Cd.

20 contenti erant, ita ut in illa omni multitudine vix invenires aliquem, qui oleo saltem uteretur. Plures autem in eis nec iacentes somnum, sed sedentes, et, ut ita dicam, in meditatione divinorum verborum positi capiebant.

28. *De sancto Macario Ægyptio.* Narrabant autem nobis qui
 25 dam ex patribus, qui ibi erant, quod in locis illis duo Macarii quasi duo cæli luminaria refulsissent, ex quibus unus Ægyptius genere et discipulus beati Antonii fuit, alius Alexandrinus. Quibus ut vocabula nominis ita virtutes animi et cælestium gratiarum magnificentia concordabat. Uterque enim Macarius abstinentiæ
 30 exercitiis et virtutibus animi æqualiter pollens, hoc solo alius præcellens, quod quasi hæreditatem gratiarum et virtutum beati Antonii possidebat.

Hinc denique ferunt, aliquando cum homicidium in locis vicinis fuisset admissum, et innocenti cuidam impingeretur crimen admissi,
 35 confugisse ad eius cellulam eum, qui calumniam patiebatur; affuisse etiam eos, qui perurgebant, allegantes et dicentes periclitari se ipsos, nisi comprehensum legibus traderent homicidam. Is vero cui crimen impingebatur, cum sacramentis affirmabat, conscium se,

födur Macharij; hinir i annan stad, kvadu lif sitt vid liggia, ef manndrapsmadrinn setti undan. Sa er fyrir sökinni var hafdr lezt buinn at sveria sik syknan af dauda hins drepna. Ok er hvarratveggju fulltingiarar þreyttu sin a milli, spurde heilagfadir Macharius, hvar hinn vegni væri grafinn. En er þat var sagt, foru þeir allir samt til þess takmarks; guds madr Macharius fell a kne ok kallade a Kriz nafn ok mællti til þeira, er hia voru: «Nu mun sialfr gud syna, ef sia er sekr, er þer segit upp æa.» Þvi næst nefnde hann hinn dauda stundar hátt sva; hann svarar. Þa mællte guds madr: «Ek (særi) þik fyrir tru vars herra Jesu Kristz, at þu segir, ef þesse er sekr þins dauda, er fyrir er hafdr.» Hann svaradi skiott ok skilit or gröfinni, kvat hann hlutlausan vera sins vigs. Allir furdudu, er vid voru, ok fellu til fota heilogum fedr Machario, ok badu hann spyria, hverr hinn dauda hafdi drepit. «Þat er eigi mitt, sagdi heilagfadir, at selia hinn seka til draps, hins girntumz ek at frelsa þann, er saklauss var.»

Annarskostar gerdi iartegn hinn helgi Macharius a þenna hátt. Ein bonda dottir i næsta bæ vard fyrir vandra manna folkyngundarliga armsköput, sva at alpydu mannz syndiz hon ein hryssa. Fadir ok modir leiddu meyna fyrir guds mann Macharium ok

non esse sanguinis illius. Et cum diu ab utraque parte certamen haberetur, interrogabat sanctus Macarius, ubi sepultus esset, qui dicebatur occisus. Cumque designassent locum, cum omnibus, qui ad perurgendum hominem venerant, pergit ad sepulcrum, atque ibi fixis genibus invocato Christi nomine, ait ad eos, qui astabant: «Nunc Dominus ostendet, si vere reus est hic, qui perurgetur a vobis.» Et elevata voce ex nomine clamat defunctum. Cumque ei de sepulcro vocatus respondisset, ait ad eum: «Per fidem Christi te obtestor, ut dicas, si ab hoc homine, qui calumniam patitur, occisus es.» Tunc ille de sepulcro clara voce respondit, dicens: non se esse ab eo interfectum. Et cum stupefacti omnes decidissent ad terram, ac pedibus eius advolverentur, rogare cœperunt, ut interrogaret eum, a quo esset occisus. Tunc ille: «Hoc, inquit, non interrogabo, sufficit enim mihi, ut innocens liberetur, non est autem meum, ut reus prodatur.»

Aliud quoque eius genus miraculi ferebatur. Cuiusdam in vicino oppido patrisfamilias virgo filia per phantasias magicas videbatur hominibus in equinum animal versa, ut putaretur equa esse

mælltu til hans: «Hryssa þesse, er þu ser her, var fyrrmeirr ein mæ'r dottir ockur, en fordædur hafa: henne rangsnuit i þat efne, sem nu ser þu; því beidum vid, at þu beidir gud fyrir henne, at hon fae hina fyrri sina asionu.» Þa mællti guds madr: «Mer syniz 5 mæ'r þesse, er ek se, hardla ohrosslig, eru falsligar fiandans sionhverfingar i augum yckr, en eigi med meyarinnar asionu.» Leidir hann þau sidan öll samt inn i sitt herbergi ok fellr til bænar, eggjar ok þess þau bæde meyarinnar fedgin at bidia med ser; sidan smyrr hann meyna med vidsmiðrvi kallandi a Kriz nafn, ok 10 syndiz þa þegar ollum monnum at sönnu mæ'r vera, sem var, dottir bonda utan svik ok sionhverfing.

Aunnur mæ'r vard enn fyrir mikilli meinsemd, sva at hörundit funade ollum megin getnadarlimsins, fell þar or holldfue ok vágr med madkfullum fnyk, sva at engi madr þottiz mega nær 15 henne koma, matti ok audmiukliga sia inn idrin ok natturlig inn-yfle. Hon var færd af fedr ok mædr fyrir herbergisdýrr þessa hins helga mannz Macharij ok þar nidr laugd. Heilagr fadir aumkade kvöl hennar ok bad hana vera hughressa, sagdi sva, at henne hagade til saluhialpar þesskonar afelli, en hitt hættara at sia sva 20 i hafde *Cd.*

et non puella. Hanc adduxerunt ad eum. Tunc ille porcontatus, quid vellent, aiunt parentes eius: «Equa hæc, quam vident oculi tui, puella virgo et filia nostra fuit, sed homines pessimi magicis artibus in animal hoc, quod vides, mutaverunt eam. Rogamus 25 ergo, ut ores Dominum, ut commutet eam in hoc, quod fuit.» At ille ait: «Ego hanc, quam ostenditis mihi puellam, video nihil in se pecudis habentem; hoc autem, quod dicitis, non est in eius corpore, sed in oculis intuentium. Phantasie enim dæmonum sunt istæ, non veritas rerum.» Et cum introduxisset eam cum paren- 30 tibus suis intra cellulam, fixis genibus orare Dominum cœpit, simulque et parentes hortatur secum Domino supplicare, et post hoc perungens eam oleo in nomine Domini, omni fallacia visus expulsa, virginem videri omnibus, ut etiam sibi videbatur, effecit.

Alia quoque minor puella ad eum deducta est, cuius obscœna 35 corporis ita omni ex parte computruerant, ut consumptis carnibus interiora quoque et secreta naturæ nudarentur, ac vermium ebulliret inde innumera multitudo, ita ut nec accedere quidem quisquam ad eam posset præ fœtoris horrore. Hæc cum allata a parentibus et

fyrir i heilsunni, at þat yrði lytalaust. Sidan stod hann a þæn .vij. daga i samt, ok at þeim lidnum signade hann vidsmiðr med akalli drottinligs nafns ok reid því a hina sárúztu lime meyarinnar, ok gerdi hana sva alheila þegar i stad, at engi asiona eða augastadr hittiz med henne kvensligrar natturu, helldr hafdi hon sitt medferde þadan fra mille karllmanna utan allan grun sinnar fyrri stödu eða stettar.

Eitt sinn sögdu þeir, at villumadr nöckurr Jerachita¹, þess hattar villa hittiz i Egiptalandi, kæmi a fund födur Macharij. Þesse villumadr var med margskonar málkrokum ok snilld, ukyrde eigi¹⁰ at eins hina yngri brædr i eydemorkinni, helldr dirfdiz hann ok iafnvel at sanna sina villufulla aftru fyrir hinum helga fedr med hattudu munnskalpi. Hinn gamli guds madr Macharius sannade hofsamliga sina kenning med einfalligum málshætti mot klokligum kylfingum villumannzins; ok (i) því seer hann, at nær t·kr at eydaz¹⁵ tru fyrir munkum, ok mællti med miklu trausti til villumannzins: «Hvat gott gerir ordabang þetta nema háðung þeim er a heyra, förum helldr þagat til, er guds vinir eru grafnir, ok hvarr ockarr sem upp reisir hinn dauda til lifs, viti allir, at þess trua er sönn
1 i ierathia Cd.

20

proiecta fuisset ante fores eius, miserans virginis cruciatus: «Æquo animo, inquit, esto, filia, hæc tibi ad salutem Dominus, non ad interitum dedit; unde providendum est magis, ut sanitas tua nullum tibi periculum conferat.» Et cum institisset orationibus per septem continuos dies, et oleum benedicens, in nomine Domini¹⁵ perungeret membra eius, ita eam sanam reddidit, ut muliebris in ea naturæ nulla forma, nulla species appareret, sed esset ei inter viros conversatio absque femineæ suspicionis obstaculo.

Aiebant præterea et aliquando venisse ad eum hæreticum quendam hieracitam, quod genus hæreseos invenitur apud Ægyptum.³⁰ Hic cum per multam loquendi artem plurimos fratrum, qui habitabant in eremo, conturbaret, ausus est etiam coram ipso fidei suæ asserere pravitatem. Cui cum resisteret senior et contradiceret, ille verba simplicia argumentis callidis eludebat. Sed cum videret sanctus fidem fratrum periclitari: «Quid opus est, inquit, nos verbis³⁵ contendere ad subversionem audientium. Exeamus ad sepulcra fratrum, qui nos præcesserunt in Domino; et cui nostrum concessit Dominus suscitare mortuum de sepulcro, sciant omnes, quia

fyrir gudi ok monnum, (er) kalla (mun) a Kriz nafn ok reisa upp enn dauda.» Allir þeir munkar, er vid voru, lofudu miok þessa orlausn. Sidan gengu þeir þagat til, er brædr eru iardadir, ok eggiade Macharius miok villumanninn. Villumadrinn bad hann
 5 fyrr freista sinnar frammkvæmdar. Heilagr guds madr fell þegar framm ok badz fyrir sva lengi, sem hann villde. Eptir bænina leit hann upp augum til himins ok sagdi sva: «Syndu, drottinn minn, med upprisu þessa manz, hvarr ockarr Jerachita: hefir ok helldr falslausan atrunat.» Þessu næst nefnde hann hinn andada
 10 brodur a nafn. Sa svarar þegar or grófinni; (gengu) brædr þa ok bratt til ok iosu molldu af honum, leystu likbóndin, syndu hann sidan lifanda. Villumadrinn varð felmsfullr, flyde þegar af heradinu i brott. Allir beindu hans ferd med hæðiligu brigzle ok brottrekstri.

Margir mikiligir luter ok merkiligir voru af þessum guds
 15 manni fluttir, þeir er miok eru hofgir at rita, segir sæll Jeronimus, ok því latum ver þa undan lida, ma af þessum fæm, er nu eru ritadir, marka sa er vill hans dygdarfullu dæmi ok agæti.

29. Annarr hinn helgi Macharius guds madr gerdi ok mikil ok morg kraptaverk. En med því at hans dygdardæmi eru

20 1 ierachlie Cd.

illius fides probatur a Deo.» Sermo hic omnibus, qui aderant, fratribus placuit. Processerunt ad sepulcra, et hortatur Macarius hieracitam, ut evocaret mortuum in nomine Domini. At ille: «Tu, inquit, domine, qui proposuisti, prior evoca.» Et Macarius proster-
 25 nens se in orationem ante Dominum, ubi sufficienter oravit, elevatis sursum oculis suis, ait ad Dominum: «Tu, inquit, Domine, quis ex duobus nobis rectam fidem teneat, ostende, elevato mortuo hoc.» Et cum hæc dixisset, fratris cuiusdam nomen, qui nuper fuerat sepultus, evocavit. Cui ille cum de tumulo respondiasset, accedentes
 30 fratres continuo, quæ superposita fuerant, auferunt, et eductum eum de sepulcro, resolutis fasciis, quibus constrictus erat, exhibuerunt viventem. Hieracita vero, ubi hæc vidit, obstupefactus in fugam vertitur. Quem fratres quoque omnes insequentes, extra terminos terræ illius exturbaverunt.

35 Multa etiam alia ferebantur de eo, quæ nimis prolixa sunt ad scribendum, sed ex his paucis etiam cetera eius opera noscuntur.

29. *De Macario Alexandrino.* Alius vero sanctus Macarius magnificas etiam virtutes consummavit, de quibus et alii nonnulla

driugt ritud af odrum, at hann kenniz þar af, læt ek þau undan lida.

Sva fluttu helgir fedr, at hinn merkiligi guds madr Macharius elskade einna mest allra fedra eydemorkina, þviat hann kannadi hana alla i uthorn, þar til er hann hitti i yztum lutum eyde- merkrinnar einn stad blomgadan allzkonar alldintream ok annarri gæzku. Þar hitti hann ok a bygd tveggja brædra. Hann beiddi þa þegar, ef þeir villde lofa bræðrum bygd þar i hia ser, sagdi, sem var, stadinn nogan ok fagran ok blomasamligan. Bræðrnir lauttu, at fleire fære þangat, sögdu hætt verda mundu þeim, er okunnir kæmi til, kvadu marga i eydemörkinni fiandr ok önnur skrimsl, þau er þungt var at þola þeira umsatir ok araser munka mug. Ok er Macharius kom aptr ok flutti fyrir bræðrum fegrd landlegsins ok nægd allzkonar avaxtar, urdu margir hardla farfusir. Fyrr greindir fedr affluttu ferdina miok forsialiga ok sögdu sva: «Þesse stadr, er þer girniz, er sagdr grodrsettr i fyrstu af hinum verstum villumonnum Jamne ok Mambre, ok þvi eigi odru af tru- ande þar, en oss mune þeira flærd til saluhaska draga. Nu ef stadrinn er ser nogr, sem sagt er, hvat hirdum ver annars heima,

scripserunt, quæ sufficere possint ad virtutum eius magnitudinem ¹⁰ contuendam, et ideo nos ea compendio præterimus.

Ferebant autem eum amatorem fuisse eremi super omnes ceteros, ita ut etiam ultima et inaccessibilia deserti perscrutatus sit loca, usquequo inveniret locum quendam in ultimis eremi constitutum, diversis pomiferis arboribus consitum et omnibus bonis ¹⁵ repletum; ubi etiam duos fratres invenisse ferebatur, quos cum rogaret, ut paterentur ad se deduci illuc monachos, ut ibi habitarent, quoniam quidem locus ille et amœnus esset et abundans in omnibus necessariis; responderunt, non posse adduci illuc plures, ne forte venientes per eremum a dæmonibus deciperentur; multos ²⁰ enim dicebant esse dæmones in deserto ac monstra, quorum molestias et calliditates ferre multitudo insueta non posset. Regressus tamen ad fratres, cum indicasset de opportunitate loci, multorum inflammati sunt animi, ut pergerent illuc cum eo. Sed ubi patres reliqui senserunt, animos juvenum concitatos, represserunt eos ²⁵ salubriore consilio, dicentes: «Locus iste si vere, ut iactatur, a Jamne et Mambre consitus est, non aliud de eo credendum est, nisi quod diaboli opere ad deceptionem nostram præparatus sit.

ef ver girnumz her gialifis. Nu þott hinir yngri brædr girtiz miok fyrrmeirr a ferdina, þa hellt þeim þo nu apr þesshattar afslutningr ok fedranna fortölur.

Stadr sa, er hinn helgi Macharius bygde, kallaz Scitium. Her
5 er tveggja dagra ferd fra klaustrum Nitrie herads, engi er þangat viss vegr i þa vidu eydemork, engi kennir leiti a leidinni, helldr verdr þangat at stefna eptir stiðrnugang. Vatn er þar sialldfengit, en biksvart ok beiskt bæde þat er fæz, ecki grand gerir þat þeim er dreckr. I þeim stad Scitio verda hardla dyrmætir menn, en
10 ðungvir ráðazt þangat, fyrr en algörvir eru fyrir bindendis sakir ok annars erfidis, sva er stadrinn rædiligr. Ast gengr þar mille munka ok annarra brædra hæst allra mannkosta.

Sva er sagt, at einn tima presentadi munkr nóckurr vinber vel mikit fedr Machario. (Hans) brodurlig ást ætlade annan ser ustykrara
15 sinna fotrsona, ok berr til næsta brodur vinberit. Sa segir gramerz fyrir heilags födur velgerning, en flytr vinberit til sins næsta nagranna. Inn þride med sliku mote vikr til sins vinar med vinberit. Med þessum hætti baru brædr þetta vinber til hvers klaustrs ok hafa um alla morkina, þar til er um sidir kom þeim i hendr helg-

20 Si enim vere, ut perhibent, deliciosus est et abundans, quid sperabimus in futuro sæculo, si hic deliciis fruimur? Et hæc atque alia huiusmodi dicentes iuvenum ferventes animos represserunt.

Locus autem, in quo habitabat ipse sanctus Macarius, Scithium appellatur. Est autem in eremo vastissima positus, diei et noctis
25 iter habens de Nitriæ monasteriis; et illuc nulla semita, neque terrenis aliquibus colligitur vel monstratur indiciis, sed stellarum signis et cursibus pergitur. Aqua raro invenitur, et sicubi inventa fuerit, odoris quidem dirissimi est et quasi bitumineæ, sed saporis innoxii. Sunt ergo ibi viri valde perfecti, nec enim patitur tam
30 terribilis locus nisi perfecti propositi habitatores summæque constantiæ, caritatis tamen inter se et erga omnes, si qui forte ad eos accesserunt, summum studium gerunt.

Fertur denique cum sancto Macario uvam quis aliquando detulisset; ille, qui secundum caritatem, non quæ sua sunt, sed quæ
35 alterius cogitaret, ad alium fratrem detulit eam, qui quasi infirmior videbatur. Tunc ille gratias egit Deo pro fratris officio, sed et ipse nihilominus plus de proximo quam de semet ipso cogitans, ad alium pertulit, et ille item ad alium; et sic per omnes cellulas,

um fôdur. Guds madr Macharius gladdiz miok, er sva mikil bind-
endi ok brodurlig ást birtiz með bræðrunum, herdir þar fyrir i
huginum sialfan sik upp til himneskz athæfis.

Sva sôgdu ok með fullkominni tru, segir sæll Jeronimus, þeir
menn, er af munni ins helga mannz Macharij hefde heyrt, at einhverja
natt knude ohreinn ande hurd hans herbergis kallande: «Ris upp þu
Macharius, ok fôrum badir samt með bræðrum til nattida.» En sa
matti eigi af diôfulligri flærd dáræz, er gæddr var guds miskunn, ok
mællte: «Heyr þu hinn lygni sannleiksins ovin, hvat skylldu krefr
þik til samkundu eða conventar klaustramanna?» Fiandinn svaradi: «
«Veiz þu eigi, Macharius, at milli munka geriz engi su samkunda, at
ver komim eigi til. Gack með mér ok muntu sia, hvat ver hôfumz
at.» Macharius mællti þá: «Gud verðe þér reidr, hinn illi vik-
ingr.» Sneriz hann til bænar ok bad, at gud skyllde birta honum,
hvadan af diôfullinn drambade sva mikinn. Fór því næst þagat
til, er brædr sungu nattidir, ok æsti þar gud syna sér sannleik af
þessu efni. Heilagr Macharius gat þá at lita laga ok liota, grimma
ok gudrækiliga blámen, er flugu eða floktu fyrir hvern brædra
um alla kirkiuna higat ok þagat. Sa sidr er þar, at einn segir

---

quæ longe a semet ipsis per eremum dispersæ erant, uva circumlata
est, ignorantibus eis, quis eam primo misisset; ad ultimum ipsi
defertur, qui eam miserat. Gratulatus est autem sanctus Macarius,
quod tantam viderat in fratribus continentiam tantamque caritatem,
ad aciora semet ipsum spiritalis vitæ extendit exercitia.

Ad fidem namque confirmandam nobis affirmatum de eo est
ab his, qui ex ore eius audierant, quod quodam tempore noctis
dæmon ad ostium cellulæ eius pulsaverit dicens: «Surge, abba
Macari, et eamus ad collectam, ubi fratres ad vigilias congregantur.»
Sed ille, qui gratia Dei repletus falli non poterat, intellexit diaboli
esse fallaciam, et ait: «O mendax et veritatis inimice! quid enim
tibi consortii, quid societatis est cum collecta et congregatione
sanctorum?» At ille: «Latet ergo te, inquit, o Macari, quod sine
nobis nulla collecta agitur, nullaque congregatio monachorum?
Veni denique et videbis opera nostra.» Tunc ille: «Imperet, in-
quit, tibi Dominus, dæmon immunde!» Et conversus ad oratio-
nem, petiit a Domino, ut sibi ostenderet, si hoc verum esset,
quod gloriatus est dæmon. Abiit ergo ad collectam, ubi a fratribus
vigiliæ celebrantur, et iterum in oratione Dominum deprecatur, ut

- salm, en adrir heyra eda annstefia. Nu komu þessir blamenn fyrir serhvern brædra, þeira er satu med lausungarfullum leik. Færdu þeir sumir fingrna framan at augunum, ok syfiade þa þegar; en ef þeir færdu inn fingrinn i munninn, þa hrækti sa þegar ok hostade.
- 5 Sva ok þa er brædr fellu fram til bænar at sögdum salmunum, runnu þessir eilitlu blamenn at öðrum megin fyrir kvenna asionum, þa enn fyrir annan sem flytiande eitthvat sva sem til hus upp-timbranar eda annars einshvers hattar. Brædrnir hugsudu af hiart-anu a heilagri bæn eptir þeira bleckiligri formeran ok fortölum.
- 10 Voru ok hinir nockurir, er sva röskliga raku i brott ina svörtu smasveina, at þeir þöndu hvergi þeim nær at koma. En um bakit sumra brædra, herdarnar ok halsinn hliopu þeir. Heilagr Macharius harmade hardla miök, er hann sa þetta, framfellande mörg tær i guds augliti, ok mællti: «Heyr þu, drottinn, lit higat til, hefn
- 15 ok hegn; ris up þu, drottinn, ok eydiz ovinir þinir ok flyi fyrir þinni asionu, þviat vart lifer leitt lygiligum löstum.» Ok er hann hafde lyktat bæninni, kallade hann til sin serhveria brædr ok bad þa segia, ef þeir hefde þess hattar hugsanir haft, sem honum var
- 1 kunnu *Cd.*

- 10 sibi veritatem verbi huius ostendat. Et ecce vidit per totam eccle-siam quasi parvulos quosdam puerulos Æthiopes tetros discurrere huc atque illuc, et velut volitando deferri. Moris est autem inibi, sedentibus cunctis, ab uno dici psalmum, ceteris vel audientibus vel respondentibus. Discurrentes ergo illi Æthiopes pueruli sin-
- 15 gulis quibusque sedentibus alludebant, et si cui duobus digitulis oculos compressissent, statim dormitabat; si cui vero in os immer-sissent digitum, oscitare eum faciebant. Ubi vero post psalmum ad orandum se proiecissent fratres, percurrerant nihilominus sin-gulos, et ante alium iacentem in oratione quasi mulierum specie
- 20 ferebantur, ante alium quasi ædificantes atque portantes aliquid, aut diversa quæque agentes apparebant. Et quæcumque dæmones quasi ludendo formassent, hæc orantes illi in cordis sui cogitatione versabant. A nonnullis tamen, ubi aliquid horum agere cœpissent, quasi vi quadam repulsi præcipientes deiiciebantur, ita ut nec stare
- 25 quidem prorsus aut transire iuxta eos auderent; aliis vero etiam infirmis fratribus supra cervices et dorsa ludebant, quia non erant in oratione sua intenti. Hæc cum vidisset sanctus Macarius, in-gemuit graviter et lacrymas profundens ad Dominum: «Respice,

vitrat ok fiandrnir höfdu hellz af, telr upp fyrir þeim, ef flokran eda ferdir, husan eda uhreinsan være þeim hugfast bænartima þeira. Þeir iatudu sva allir verit hafa, sem hann kærde. Ma þar af marka, at af fiandans fortölum ok væl verda allar vorar hugrenningar vansligar, allra hellz þær er bænartimann takaz inn af oss, ok talma ok tefia heilaga tidagerd. Fra hinum i annan stad, er hiartans geyma med horskum athuga, hverfa þegar i fyrstu blamenn i brott, sva ok hitt hugskotit, er gudi er samtengt, tekr vid öngu því, er þarflauslikt er, allra hellz sialfan bænartimann.

Hitt er þo enn hrædiligra, er heilagr fadir sagdiz seed hafa. Þann tima er brædr skylldu bergia vars herra likama, syndiz honum sem blamennirnir skyti elldibröndum i hendr brædrum, en drottinligr likami, er prestrinn hafdi aa halldit, hyrfi nidr aptr til alltarissins. Hvar ok sem hinir betri brædr med villdare verðleikum höfdu sinar hendr at helgu embætti, hrucku blamennirnir þegar i brott med otta ok hrædzlu. Sa heilagr fadir glöggliga guds engil standa hia alltarinu med sinni hendi samvinnanda, er

ait, Domine, et ne sileas neque mitigeris, Deus. Exsurge, ut dispergantur inimici tui, et ut fugiant a facie tua, quoniam anima nostra repletur illusionibus. Post orationem tamen examinandæ veritatis gratia seorsum evocatis singulis quibusque fratribus, ante quorum faciem viderat dæmones diverso habitu et variis imaginibus ludentes, requirit ab eis, si in oratione vel ædificandi cogitationes habuerint vel iter agendi, vel alia diversa, quæ unicuique imaginata per dæmones viderat; et singuli eorum ita confitebantur in corde suo fuisse, ut ille arguebat. Et tunc intellectum est, quod omnes vanæ et superfluæ cogitationes, quas vel psalmodum vel orationum tempore unusquisque conceperit, ex illusionem dæmonum fiant. Ab his autem, qui omni custodia cor suum servant, tetri repelluntur Æthiopes. Deo enim coniuncta mens, et in ipsum tempore præcipue orationis intenta, nihil alienum, nihil superfluum recipit.

Aliud quoque multo terribilius addebat, quod vidisset eo tempore, quo fratres accedebant ad sacramenta. Ubi porrexissent ad suscipiendum palmas, in nonnullorum manibus prævenientes Æthiopes carbonem deponere, corpus autem, quod tradi sacerdotis manibus videbatur, redire ad altare; aliis vero, quos meliorum merita iuvabant, extendentibus manus ad altare, longe recedere dæmones

brodirinn braut vars herra likama. Iafnan sidan, nærgi er sva bar til natttima eda dagtidir, at munkar hugsudu meirr af fiandzligum fortölum heimligan¹ hegoma en heilagt embætti, þa var bæde, at hann skildi skiott af guds giöf, hverr i hlut atti eda hvers at
5 kendi verdleiks eda vangeymslu.

Sva bar enn til eitt sinn, at badir Macharii ferduduz at finna einn agætan brodur, at veginum veik sva vid, at yfir eina æ var feruflutningr. Þar innan bordz voru völdugir menn ok foru mattuligir med hestum ok hvershattar hofslekt. Einn af þeim
10 hugleidde, at nidri i skutinum lagu munkar med herfiligum bunade. Herrann mælti til munkanna: «Sælir eru þeir, er hæda at heiminum², at þeir girnaz ecki af honum at hafa utan audgætligan bunad ok feingminztu fædu.» Male hans herrans mætti annarr Macharius ok mællte: «Satt er þat, er þu sagdir, at þeir eru sælir, er gudi þiona
15 ok hafna heiminum. En hitt aumkum ver munkarnir þar i mot miok, er hörmuligt (er), at heimrinn hlær at ydr ok spottar.» Þegar
1 heimligs Cd. 2 heidninum Cd.

et cum ingenti metu refugere. Angelum enim Domini assistere cernebat altari, qui cum sacerdotis manu suam quoque manum in
20 sacramentorum distributione superponeret. Ex hoc iam permansit ei a Deo gratia ista, ut in vigiliis fratrum, psalmorum et orationis tempore, si quis aliud aliquid secundum illusionem dæmonum in corde cogitasset, agnosceret, et accedentium ad altare vel indignitates vel merita eum non laterent.

35 Quodam autem tempore ambo Macarii homines Dei, cum fratris cuiusdam videndi gratia iter agerent, ascenderunt navigium, quo fluvius transiri solet; in quo navigio erant simul quidam tribuni, divites homines et præpotentes, equos plurimos ac pueros et multa secum ministeria habentes. Horum unus, cum videret
30 in ultima navigii parte vilibus indumentis atque ad omnia expedites iacere monachos, ait ad eos: «Beati estis vos, qui huic sæculo illuditis nec quidquam ex eo requiritis nisi indumentum vilissimum et parcissimum victum.» Tunc unus de Macariis respondit ad eum: «Vere quidem, ut dicis, qui Deum sequuntur,
35 illudunt mundo; sed miseremur vestri, quod vobis econtrario mundus illudit.» Tunc ille compunctus super hunc sermonem, statim ut pervenit ad domum suam, derelictis omnibus vel distractis, quæ

er herrann hafde heyrt þenna malsenda gudz mannz, ok hann var heim kominn, fyrirlet hann allt sitt goz ok gaf fatækum monnum ok tok munks medferde elskande gud um alla lute framm.

Margir hafa morg tak(n), sem ek innta, segir sæll Jeronimus, skrad ok skrifat (um) dyrdarverk hins helga Macharij, nöckur af þeim ma hverr er vill hitta i elliptu bok Ecclesiastice Historie.

30. Heilagir fedr fluttu ok sva fyrir oss, segir sæll Jeronimus, at i Nitria heradi hefði i fyrstu hafiz hattr ok heilagleikr munkligr medferdis af hinum agæta guds manni Ammone. Þessa sama manz sæl sa inn sæle Antonius, er hon skildiz vid sinn likama, til himins upphafda, sva sem i sögu Antonij innir. Fedgin hins helga Ammonis voru veralldar rik, ok fyrir þa skyld neyddu þau sveininn til at fa einnar iungfru i hans barnæsku. Þann tima er hann var i brudhvilu kominn, ok allir menn voru i brott gengnir nema brudr ok brudgume hardla naduliga, hefr Ammon hátt sinnar ordrædu a þa leid, at hann eggjar meyna miok at halda sinum skirleika, segir sva, at «æ hittir spell (spell) fyrir, en hreinleikr hefr himneskra dyrd; er þat því miklu dyrmetara, at vid halldim hreinleika likamans, en hvart ockart spilliz af odru.» Mærin þeckiz

habebat, et pauperibus datis, ipse Deum sequi cœpit, et ad monachorum exercitia properavit.

Sed et multa, ut diximus, alia de operibus sancti Macarii Alexandrini mirabilia feruntur, ex quibus nonnulla in .xi. libro Ecclesiasticæ Historiæ inserta, qui requirit inveniet.

30. *De Ammone primo Nitriæ monacho.* Initium sane habitationis monasteriorum, quæ in Nitria sunt, sumptum tradebant ab Ammone quodam, cuius animam, cum exisset de corpore, vidit ferri ad cælum sanctus Antonius, sicut refert scriptura illa, quæ vitam describit beati Antonii. Hic igitur Ammon locupletibus et generosis parentibus natus est, a quibus invitatus ad nuptias cogebatur. Et cum vim parentum non posset effugere, accepta virgine, cum intra nuptiales thalamos convenissent, et data eis essent cubiculi secreta silentia, alloquitur puellam de pudicitia et de conservanda virginitate cœpit cohortari, dicens: «Quia corruptio sine dubio invenit corruptionem, incorruptio vero incorruptionem sperat. Multo ergo melius est, si uterque nostrum in virginitate perduret, quam ut alter corrumpatur ex altero.» Acquiescit ei virgo, silentio tegitur incorruptionis thesaurus. Cumque plurimo tempore solius

þetta heilræðe. Voru þau hardla langan tíma sva ásamt at guds vitne utan hiuskaparfar. Eptir andlat föður ok modur for Ammon þegar i mörkina með miok marga munka, en mærin safnar saman ei sidr heima i sinum herbergium mikinn fiölda meýia.

- 5 Sva barst at einn tíma, at mannfíöldi mikill dro nockurn ungan mann a fund heilags föður Ammonis. Hundr nockurr hafde bitit þenna hinn unga mann, en hann sárdiz sidan, var nu því bæde bundinn ok fastliga fiötradr. Fedgin ok frændr hins fiötrada fylgdu honum ok beiddu hinn helga Ammonem bidia fyrir hinum oda.
- 10 «Heyrit mik menn, sagði Ammon, hvat hrelli þer mik. Langt er umfram mina verdleika þat, er þer beidiz. En segia hann ek ydr, at þer hafit valld a heilsu sveinsins; gíalldit aptr eckiunni uxa þann, er þer stalut fra henne, ok er sveinninn sonr ydvarr senn heill.» Nu með því at Ammon visse þat, er sva leyniliga var gert,
- 15 hrædduz þeir hardla miok, fögnudu at hvaru heilsuvan sveinsins. Vard hann ok íafnskiott alheill fyrir bæn guds mannz, sem heim var sendr uxinn eckiunni.

Tveir bræðr komu enn annan tíma til heilags föður Ammonis. Hann gírtiz at prova godvilld þeira við sik. Þeiddi þa bræðrna

- 20 Dei contenti testimonio spiritu magis essent quam carne sanguineque coniuncti, post obitum amborum parentum, ille quidem ad vicinum deserti secedit locum, virgo vero intra domum residens in brevi et ipsa multitudinem virginum, et ille multitudinem congregat monachorum.

- 25 Cumque iam secretus sederet in eremo, adolescens quidam, qui morsu canis rabidi in rabiem versus est, multis vinctus catenis ad eum deducitur, prosequentibus eum parentibus suis et rogantibus pro eo. At ille: «Quid, inquit, mihi molesti estis, o homines? supra merita mea est, quod petitis; sed tamen hoc vobis
- 30 indicare possum, quod in manibus vestris est eius sanitas. Reddite viduæ bovem suum, quem furati estis, et sanus reddetur vobis filius vester.» At illi extimuerunt quidem valde, quod ea quæ secrete gesta sunt, non latuerunt hominem Dei. Gavisi sunt tamen, quod hanc eis viam salutis ostendit, et sine mora, ut reddiderunt
- 35 direpta, orante homine Dei, etiam iuveni sanitas redditur.

Alio quoque tempore, cum venissent ad eum quidam, probare volens animos ipsorum, dicit dolium sibi esse necessarium, ubi aquam pro advenientibus congregaret. Et cum polliciti fuissent

bera til sin eda flytia eitt vazker, þat er þurft einkannliga þann tima, er brædr kæmi til hans. Hvartveggi het her godu um, en þo sagdi annarr vid meizl ganga mundu, er hann legde sva mikinn ofrpunga a ulfallda sinn, ok mællti til hins brodurins, bad hann bera, ef hann villde eda þottiz mega, «ok deydi ek all dri her fyrir minn ulfallda.» Hinn brodirinn svarar þa: «Veiz þu sialfr þat, segir hann, at ek æ asna en eigi ulfallda, ok er þat omattuligt asnanum at bera, er audvelligt ok liett er ulfalldanum.» Hinn svaradi: «Se þetta, sem þer likar bez, ecke tortime ek her fyrir ulfallda minum.» «Skal ek sannliga, segir hann brodirinn, þann þunga æ asna minn leggja, er þu segir ulfallda þinum umattuligan, ok munu verdleikar guds manz gera þat liett, sem þungt er.» Eptir þat flutti hann kerit á asnanum allt heim til herbergis heilags fôdur, sva at asninn kendi engis þunga af kerinu. Ok er guds madr Ammon sæ þat, mællti hann: «Haf þu nu þöck, brodir, fyrir þat, er þu fluttir kerit heim á asnanum, sva at hann skadadi ecki; en vit þat, at ulfalldi kumpans þins er nu daudr.» En er brodirinn kom heim, var ulfalldinn daudr, sva sem guds madr hafdi fyrir sagt.

Undarlig dainde gerde varr drottinn optliga fyrir hinn helga Ammonem, segir sæll Jeronimus, þviat iafnvel þa er hann ferdadiz

---

perlatus se, unus ex ipsis grave sibi duxit, dicens periclitari posse camelum suum, si ei tam grave onus imponeret. Et ait ad alterum: «Tu si vis aut potes, defer, ego camelo meo parco, ne moriatur.» Tunc alter: «Mihi, inquit, ut ipse nosti, camelus non est, sed asinus. Numquid potest, quod camelus portare non valet, asinus portare?» At ille: «Facito, inquit, ut voles; tu videris; ego enim non interimam camelum meum.» Tunc ille: «Ego, inquit, imponam asino meo pondus, quod tu camelo tuo onerosum dicis, et merita hominis Dei facient, quod impossibile est esse possibile.» Et ita impositum dolium asino suo, perrexit usque ad monasterium hominis Dei, ita ut nec sentiret asinus se aliquid oneris portare. Quem ut vidit Ammon: «Bene fecisti, inquit, in asino deferens dolium; collegæ enim tui camelus mortuus est.» Et regressus invenit ita gestum, ut prædixerat famulus Dei.

Sed et multa alia per eum signa Dominus ostendit. Nam et fluvium Nilum cum transire vellet, et exuere se erubesceret, virtute Dei subito in alteram ripam translatus dicitur. Beatus autem

yfir hina miklu æ Nil ok skamfyllidiz at afklædaz, var hann skiotliga numinn upp af guds krapte ok settr nidr ódrum megin ærinnar. Er þat ok sannflutt, at hans gudræzlu, retlæte ok hugarkrapt undradiz hinn agæti madr Antonius hardla miök.

5 31. Einn lærisveinn heilags Antonij het Paulus, hann var kalladr Paulus simplex. Tilstada hans snuningar var með þessum hætti, at hann sæ npp æ, er þorpkarl osæmdi husfru hans. Hinn helgi Paulus geck fra i brott þegiande með miklu hugarangri, ok snere veg sinum til eydemerkrinnar, ok er hann hugsuokr miök
10 villtiz um mörkina, kom hann til klaustrs ius agæta guds manz Antonij. Þar nam hann stadar ok tok vidkvæmiligt ráð, bad hinn helga Antonium visa ser hialpsemdar veg. Antonius þekte skiott einfelldi manzins, kvat hann vist hialpaz mundu um sidir, ef hann geymde allz þess, er hann legde fyrir hann. Paulus simplex liez alla
15 lute geyma mundu ok gera, er hann legdi fyrir hann. Antonius bad hann standa ute þar fyrst ok bidiaz fyrir, þar til er hann kæmi til motz vid hann. Sidan dvaldiz Antonius inni allan þann dag ok nottina með, leit þo iafnliga nidr um glugginn, er hann sat vid, ok sæ æ, at Paulus badz fyrir, sva at hann hrærdiz hvergi or stad fyrir
20 hita dagsins ok dögge nætrinnar, ok innte bodord heilags fódur.

Annan dag geck Antonius ut ok kendi Paulo ymissa munka

Antonius in summa admiratione vitæ eius iustitiam atque animi virtutes habuisse memoratur.

31. *De Paulo simplice.* Fuit quidam inter discipulos sancti
25 Antonii, Paulus nomine, cognominatus simplex. Hic initium conversionis suæ huiusmodi habuit. Cum uxorem suam oculis suis cum adultero cubantem vidisset, nulli quidquam dicens, egressus est domum, et mœstitia animi tactus in eremum semet ipsum dedit, ubi cum anxius oberraret, ad monasterium pervenit Antonii, ibique
30 ex loci admonitione et opportunitate consilium capit. Cumque adisset Antonium, ut iter ab eo salutis inquireret, ille intuens hominem simplicis naturæ esse, respondit ei, ita demum eum posse salvari, si his, quæ a se dicerentur, obediret. Tunc ille omnia, quæcumque sibi præciperet, facturum se esse respondit. Ut ergo
35 promissionem eius probaret Antonius, ante fores cellulæ stanti: «Hic, inquit, expecta me orans, donec egrediar.» Et ingressus Antonius mansit intrinsecus per totam diem et noctem; per fenestram tamen ex occulto frequentius respiciens videbat eum inde-

háttu, bad hann með handanna erfíde ok þían líkamans fyrirkoma heimsins ahyggju, en gera guds bodord æ með alvöru hugarins ok hiartans astundan. Fæzlu baud hann honum at kenna eigi fyrr en at kvelldi, ok sia þa sva fyrir at hann sediz allðri þar af, minnigr ok þar með at hann varadiz vazins nogleika, kalladi ei minnr gera 5 gnægd vatzens fiandans sionhverfingar huginum en vin með verma líkamans. En er heilagr fadir hafde fulluliga lært guds kapp, feck hann honum kofa einn þíar milur fra sín, bad hann þar fremia þat er hann feck fengit. Optlaga gerdiz guds madr Antonius at vitia hans ok gladdiz mikilliga, er hann hitti hinn athuglan 10 ok ahyggiufullan um sitt atferde.

Einn dag þar sva til, at nockurir mikils hattar bræðr komu at hitta hinn helga Antonium, at Paulus simplex var þar við staddr. Nu er adrir töludu um taknsamliga lute með myrkri ok diupsettri skilning af varum herra ok prophetunum ok margt annat mikils 15 hattar, ok spurde Paulus með einfelldi sinni ok fafrædi Antonium, hvart fyrr hefde verit Krístr eda spamenn. Fadir Antonius rodnadi nær við, er lærísveinn hans spurdi sva faskýrliga, ok sagdi til hans, sem hann var vanr til hinna favisare, bad hann þegja ok

sinenter orantem et nusquam prorsus moveri, sed stare in æstu 20 diei et rore noctis, et ita esse mandati memorem, ut ne parum quidem loco moveretur.

Egressus autem die postero Antonius instituere eum et docere cœpit de singulis, quomodo opere manuum solitudinem solaretur: et digitis quidem corporis opus carnale, cogitatione vero mentis 25 et animi intentione operaretur quæ Dei sunt. Cibum quoque in vesperam ei sumere præcepit, sed observare, ne umquam ad saturitatem usque perveniret, et præcipue in potu: confirmans, non minus per aquæ abundantiam phantasias fieri animi, quam per vinum calorem corporis crescere. Et ubi plene eum, qualiter in 30 singulis agere deberet, instruxit, in vicino ei, hoc est tribus a se millibus, cellulam constituit, ibique eum exercere, quæ didicerat, iubet. Ipse tamen frequentius visitans gratulabatur, deprehendens eum in his, quæ sibi tradita fuerant, tota intentione et sollicitudine permanentem.

Quadam die, cum venissent ad sanctum Antonium fratres, magni quidem et perfecti viri, accidit etiam Paulum adesse pariter cum eis. Et cum sermo de rebus profundis et mysticis haberetur,

ganga i brott. Paulus simplex var því vanr at (geyma sem) glögg-
 ligaz boðskapar ins helga Antonij, ferdandiz heim skiott, ok er
 hann var heim kominn, bað hann alla bræðr hallda hina hæstu
 þagn ok tala með ollu eeki. Þetta fregnar Antonius skiott ok
 5 furdade ok spurde at, hvi gegndi nyiung þesse þagnar þeira, þar
 er hann (vissi) óngvan sinn boðskap til hafa komit. Paulus
 simplex svarar, þa er hann var sva skyllðr til, ok sagði: «Þu
 mællter, at ek skyllða brott ganga ok þegia.» Heilagr Antonius
 undradiz nu einna mest, er hann hafði at því hans male sva mikit
 10 geymt, er hann þóttiz engri alvöru mællt hafa, ok segir sva:
 «Þesse maðr fyrirdæmir alla oss. Ver hirdum varla eða heyrum,
 þótt af himne se til vor talat, en þesse hlydir hvivetna því, er oss
 berr a goma.»

Heilagr faðir Antonius kende Paulo sva marghattaða hlyðne,
 15 at op(t)liga bað hann honum þa lute at inna, er hvarki sættu skyn-
 semd ne nockurri nytsemd, at hlyðne hans hugar profvadiz þar af.
 Allan dag utrettan bað hann honum einn tíma at bera upp vatn
 or einum brunni ok hella þegar þar nær nidr i iordina; algerva
 laupa bað hann honum sundr at taka ok setia sidan saman; (kyrtil)

20 cumque de prophetis et salvatore plurima tractarentur, Paulus ex
 simplicitate animi interrogat, si Christus prius fuerit, an prophetæ.
 Beatus vero Antonius, cum pro eo, quod tam absurde interrogaverat,
 quasi erubisset, blando nutu, ut erga simpliciores solebat, silere atque
 abire eum iubet. Et ille, quia omne, quodcumque ab eo dictum
 25 fuisset, tamquam præceptum Dei servare instituerat, abscedens ad
 cellulam suam, tamquam mandato accepto silentium gerere instituit
 nec omnino aliquid loqui. Quod cum comperisset Antonius, mirari
 cœpit, unde hæc illi observantia placuisset, quam a se sciebat non
 esse mandatam. Cumque iussisset eum loqui, et cur sileret indicare,
 30 dixit ei Paulus: «Tu pater, dixisti, ut irem et silerem.» Et ob-
 stupefactus Antonius, ita ab eo sermonem, quem ille negligenter
 protulerat, observatum: «Omnes, inquit, nos iste condemnat; cum
 enim nos de cælo nobis non audiamus loquentem, ab isto qualis-
 cumque sermo, qui ex ore nostro ceciderit, observatur.

35 Multa tamen et sanctus Antonius eum docere volens de obe-
 dientia, præcipere ei solitus erat etiam, quæ ratio et causa non
 posceret, in quibus eius animus erga obedientiam probaretur.
 Haurire namque aliquando eum aquam iussit ex puteo et in terram

saumadan let hann Paulum sundr rekia ok saman sauma ok þá enn sundr rekia. Slika lute ok marga enn torpreytiligri færði hinn helgi Paulus til lyktar utan vidbarur, þótt eigi þætti með allrískyns-
 emd a hann lagdir. Vard hann því a skamri stundu inn algerv-
 azti madr. Bad Antonius því þess hvern, er algörvina girtiz at
 dæmum þessa ins agæta guds manz Pauli, at hann skyldi ei sialfan
 sik vera lata sva sem meistara, helldr fyrir alla lute framm af-
 neita (sialfum ser) ok eiginligri girnd, þvíat varr lavardr ok lausn-
 are Jesus Kristr segir sva af sialfum ser: «Eigi kom ek til þess
 i heiminn at gera minn vilia, helldr hins er mik sendi.» Var þó
 eigi vars herra vili fiarlægr födurins vilia, en meta mætti þat til
 uhlydne, ef guds son likamligr gerdi sina girnd, sa er lydinns lærði
 algervan með heilagri hlydne. Mægum ver þar af marka, hversu
 miklu ver munum metaz ohlydnare, ef ver gerum varn vilia gudi
 gagnstadligan. Er þar einna mest til dæmis settr þesse Pall, er
 fyrr var nefndr, þvíat hann fekk fyrir einfelldi ok hlydne upp
 stigit til sva storra guds gíafa andligrar miskunnar, at varr herra
 hefir meire ok mattkare kraptaverk fyrir hann unnit en inn helga
 Antonium.

1 Rad Cd.

20

tota die effundere; et contextas sportellas resolvere ac denuo
 contexere, et vestimentum dissuere atque iterum resuere, et rursus
 resolvere, et in pluribus huiusmodi exercitiis ab eo memoratur
 imbutus, ut in nullo prorsus etiam eorum, quæ contra rationem
 imperari videbantur, disceret contradicere, et ita per hæc omnia
 informatus brevi ad perfectionem venit. Ex cuius exemplo docebat
 beatus Antonius, quod si quis velit ad perfectionem velociter perve-
 nire, non sibi ipse fieret magister, nec propriis voluntatibus obediret,
 etiam si rectum videretur esse quod vellet, sed secundum mandatum
 salvatoris observandum esse, ut ante omnia unusquisque abneget
 semet ipsum sibi, et renuntiet propriis voluntatibus, quia et sal-
 vator ipse dixit: «Ego veni, non ut faciam voluntatem meam, sed
 eius qui misit me.» Et utique voluntas Christi non erat contraria
 voluntati patris; sed qui venerat obedientiam docere, non inveniretur
 obediens, si propriam faceret voluntatem. Quanto ergo magis nos
 non iudicabimur inobedientes, si faciamus proprias voluntates?
 Denique supradictus Paulus exemplo nobis est, qui obedientiæ et
 simplicitatis merito in tantum spiritualium gratiarum culmen

Nu með því at menn sattu hvadansefa a fund þessa manz Pauli fyrir otalligar heilsugiafir, ottadiz Antonius, at hann mundi eigi vid halldaz fyrir foida sakir mannfolskns, feck hann honum þar klaustr i hinni idre eydemörkinni, þar at eins er menn mattu
 5 eigi sva audmiukliga hann heim sækia, en Antonius sialfr tæke meirr vid tilkomendum. En þa, er Antonius þottiz eigi græda mega, sende hann til Pals, sem hann hefði enn haleitare gipt heilsugiafanna, ok urdu þeir af honum heilir görvir. Af einum atburd megit þer heyra, segir sæll Jeronimus, eptir því sem oss
 10 var flutt, truar traust ok vid drottin dælleika, þa er Pall simplex hefir haft med einfelld. Nöckurn tima var diöfulodr madr flutt til hans, sa er hve(t)vetna beit, þat er fyrir var, villði bædi ser illt ok odrum. En er Paulus simplex badz fyrir, ognade hann monnum oreina anda, ok vard seinni ordanna frammkvæmd, en hann
 15 ætlade; þa tok hann med halfhermd þeire at breka sem born, ok mællti til guds: «Sannliga skal ek ongu bergia i dag, drottinn, nema þu grædir þenna.» Varr herra sa herde hans athalldz ok heyrði hans akall; vard iafnskiott hinn odi alheill.

32. Eige virdiz mer verdugt, segir sæll Jeronimus, leyna med

20 1 athalld Cd.

ascendit, ut multo plures et potentiores virtutes per ipsum Dominus, quam per sanctum Antonium faceret.

Et quoniam pro affluentia gratiarum multi ad eum ex omnibus terræ partibus confluebant, ut curarentur ab eo, verens beatus
 15 Antonius, ne molestia multitudinis fugaretur, in interiori eremo, quo accedi facile ab aliquo non posset, commanere eum fecit, ut venientes magis ipse susciperet Antonius. Si quos vero ipse non potuisset curare, hos ad Paulum tamquam prolixiorem sanitatum gratiam habentem mittebat, et ab illo curabantur. Tantam
 30 autem eius simplicitatis apud Dominum fiduciam fuisse tradunt, ut quodam tempore, cum quidam rabiem patiens in modum canis laniaret omnem, qui ad se ausus fuisset accedere, et perductus ad eum fuisset, insistebat orationi, ut dæmonem, qui eum urgebat, fugaret. Et cum mora fieret nec celer sequeretur effectus, quasi
 35 infantum more indignatus ad Dominum dixisse fertur: «Vere non manducabo hodie, si eum non curaveris.» Et continuo quasi deliciosi domino satisfactum est a Deo; et statim curatus est rabidus.

32. *De sancto Piamone.* Non autem mihi videtur dignum,

þaun þa menn ok þeira kraptaverk, er nærrmeirr bygdu sionum i þorpe þvi, er Deulcho er kallat, þviat ver sam þar einn dasamligan prest, Piamon at nafni, fullan litillætis ok godvilja, marghattadar vitranir voru honum ok veittar með vars herra millde. Einn tima er Piamon prestr stod at helgu embætti, sa hann guds engil þann er ritadi a bok þeiri, er hann hellt sa, nockurra brædra nöfn, ritud þeira er bergia skylldu, en sumra let hann oritud. Guds madr geymdi at vendiliga, hverir þeir væri, er engillinn hafdi eigi ritna, kalladi eptir messuna einsliga til sin ok fann (i) iatning þeira af leynd hvern sem einn sekan daudligar syndar. Heilagr fadir eggjar þa til idranar, hann pinir sik i idranar tærum, sem hann væri sekr þeira synda nott ok dag, allt þar til er hann sa inn sama engil standa hia alltarinu ok skrasetia hvers þeira nafn, er bergia skylldu. Skildi hann þvi, at idran brædra mundi avöxtud ok þacklæte þegit, ladar þa nu alla gladr giarnsamliga til guds þionustu.

Þat var ok flutt, at oreinir andar hefði barit ok beyst þenna inn helga födur einn tima, sva at hann matti hvarki standa ne or stad hræraz. En er hann sa á næsta sunnudag brædr bera vars

etiam eremi habitatores, quæ Parthenio mari adiacet et vicina est oppido, quod dicitur Diolcho, silentio præterire. In quo vidimus quendam presbyterum admirabilem, nomine Piamonem, totius humilitatis et benignitatis virum, habentem etiam revelationum gratiam. Denique cum quodam tempore Domino sacrificium offerret, vidit angelum Dei stantem iuxta altare, et uniuscuiusque monachorum accedentium ad altare scribentem nomina in libro, quem tenebat in manibus, quorundam tamen nomina non scribentem. Cumque diligenter observaret senior, qui essent, quorum nomina non scripsisset, posteaquam sunt completa mysteria, unumquemque eorum seorsum vocans percontatur, quid eis in occulto peccati fuisset admissum, et invenit ex confessione unumquemque eorum mortalis peccati obnoxium. Tunc hortatur eos agere pœnitentiam, et semet ipsum cum eis ante Dominum prosternens, die ac nocte, tamquam ipse in eorum peccatis esset obnoxius, flebat, et tam diu permansit cum eis in luctu et lacrymis, donec iterum videret eundem angelum stantem et scribentem nomina accedentium, et posteaquam omnium scripsit, tunc etiam illos ex nominibus evocantem atque ad reconciliationem altaris invitantem. Ubi hoc vero senior vidit, intellexit

herra likama til alltaris, bad hann flytia sik nærrmeirr alltarinu; ok iafnskiott er hann badz fyrir sva nær, sa hann inn sama engil hia alltarinu, sem optliga var þar vanr at vera hia messu embættinu, retta til sin hondina ok letti honum sva af iördunni. Hvarf þa
 5 ok þegar af honum allr krankleike, sva at hann kendi ser hvergi meins, helldr var hann þa heille ok sterkare en fyrr.

33. Þar var ok i þeim stöðum dyrdligr madr ok agætr, Jóhannes at nafni, fullr af guds miskunn, hann huggade sva hryggva ok hugsuuka, hvat sem at angri var adr, (at þa er) a hans fund
 10 kom, vard hverr senn gladr. Utalligar heilsugiafir vit menn veittuz fyrir hann af gudi.

(Epilogus).

Hvervetna sáam ver i odrum stöðum Egiptalandz heilaga menn guds, þa er gerdu otallig takn ok faheyrd daindi, fyllda af
 15 guds miskunn. En þo mun ek farra minnaz, segir sæll Jeronimus, þviat af allra þeira, er ver sáam, mikilleika ok mergd at

eorum susceptam esse pœnitentiam, et sic eos altari tota cum gratulatione restituit.

Hunc etiam quodam tempore ferebant a dæmonibus ita ver-
 20 beratum, ut stare aut moveri omnino loco non posset. Et cum dies adesset dominica, et res posceret offerri sacrificium, iussit se fratrum manibus ad altare portari. Ubi cum in oratione iacuisset, astantem continuo vidit angelum Domini, qui astare solebat altari, et porrigentem sibi manum atque elevantem se de terra, et statim
 25 dolor omnis ita ab eo discessit, ut solito sanior redderetur.

33. *De sancto Joanne.* Erat in ipsis locis vir sanctus ac totius gratiæ dono repletus, Joannes nomine, in quo tanta erat consolationis gratia, ut quacumque mœstitia, quocumque tædio oppressa fuisset anima, paucis eius sermonibus alacritate et lætiti-
 30 a repletur. Sed et sanitatum gratia plurima ei a Domino donata est.

EPILOGUS.

De periculis itineris ad eremos. In aliis quoque quamplurimis locis Ægypti sparsim vidimus 'sanctos Dei, virtutes multas et mirabilia facientes et totius gratiæ Dei plenos, sed paucos ex multis
 35 memoravimus, de omnibus enim explicare supra vires nostras est.

segia, er langt umfram minn matt ok megin. Höfdum ver ok þa allra þeira, er i hinni efri Thebaida eru vid sialfa Sienem, heyrn eina, spurdiz oss sva til, at þeir vøre þo þeim ollum agætare ok frægri, er ver fundum. Var oss þo enge forsio fyrir haska sakir lengra ferðinni at hallda, þviat þott þar se allir stadir vissir ok anefndir¹ til ofridar, þa eru þo enn okunnir illvirkiar ok meirr mannskædir fyrir utan borgina Ligo. Höfdum ver ok sva marghattadan mannhaska a fund þessarar fedra, er ver höfum fra sagt, at af mergd meinbuga fyrr inntra syndiz helldr heilsuligt heim at aka, ok þo sva at .vij. sinnum hittum vær i life haska a þesse¹⁰ leid, en i atta stad, sem ritat er, fengu ver þvi eigi life tion, at guds miskunn barg oss.

Einn tima gengum ver sva .v. daga i samt ok nætrnar med um mörkina, at ver mæddumz hardla miök af þreytleika ok þorsta. Annat sinn hittum ver a dal nöckurn, þann er med sinni sallz upp¹⁵ sprettu ok sinum² akaufum solarhita sveid sva, at sæ sa litit, er þar for um; læ þar ok korn nockut, þat er likara var hagle eda hælu, höggr þat eigi at eins skolausa menn, sem ver vorum, helldr meidir

¹ anefnadir Cd.   ² sidan Cd.

Nam de his qui in superiore Thebaida, id est circa ipsam Syenem²⁰ habitare dicuntur, auditu solo comperimus, quod his pæne omnibus, quos vidimus, celsiores illi et magnificentiores habebantur. Accedere vero ad ipsos pro itineris periculo nequivimus, quia quamvis omnia illarum partium loca latronibus incursentur, illa tamen, quæ ultra civitatem Lyco sunt, etiam barbaros patiuntur. Et ideo nullus²⁵ nobis ad eos accessus fuit, quia revera nec eos, quos superius memoravimus, absque periculo vidimus. Septies namque in hoc itinere periclitati sumus, in octavo autem, sicut scriptum est, non obtinuit nos malum, Deo nos in omnibus protegente.

Denique semel per quinque dies ac noctes incedentes per³⁰ eremum siti ac lassitudine periclitati sumus. Alio quoque tempore incurrimus loca, in quibus est convallis quædam, humorem ex semet ipsa gignens salsum, quem continuo calor solis, velut hiemalis pruina in glaciem, ita in salem stringit, et tamquam sudas acutas ex ipso sale efficit; atque ita omnia illa exasperantur loca, ut³⁵ non solum nudos pedes, ut habebamus nos, sed et calceamentis munitos terebret ac secet. In his ergo inventi magno cum periculo vix evasimus. Tertio cum nihilominus per eremum pergere-

þat menn ok særir, þott skoklæddir se. Komumz ver þvi med inu mesta erfide af þessu torleide. A hinn þridia haska hittum vær i dalverpi einu; þar¹ var stöduvatn eitt fullt ok blautt, sva at oss tok nær upp undir hendr, at ver skylldim yfir fara, ok er oss hellt vid andhlaup ok drucknan, kölludum ver a Kriz nafn med salmsins sögn: «Heyr þu, drottinn, vinn mik holpinn, þviat vötn sottu allt at life minu; fastr em ek i diupsins leire, sva at eigi er vid vært.» Hinn fiorda haska veittu oss vötn ærinnar Nil, þau er eptir höfdu stadið hennar áfallz; mæddumz ver þar miok um .iij. daga i samt, sva at ver komumz varla yfir vötnin. Enn .v.^{ta} haska fengum ver af illvirkium þeim, er eptir oss sottu um fimtan .m. skrefa, þa er ver ferdudumz med sionum, ok alla þa, er þeir fengu eigi drepit, gerdu þeir fyrir flottann nær halfdauða. Id setta sinn vard oss nær komit i sialfri anne Nil, er ver skyllidum sigla .i. yfir, sva at ver drucknadum næsta. Id .vij. sinn bar sva til, er ver forum yfir fliot eda stöduvatn, þat er egipzkir menn kalla Maria, at oss rak i ey eina med miklum storme ok vetra hrid, þviat þat var i nand .xij. degi iola. I hinn atta haska hittum¹ þat Cd.

mus, incurrimus vallem quandam, humorem ex semet ipsa similiter quidem gignentem, sed intra semet ipsam eum servantem, cuius solum saxis et foetido cœno repletum transire cupientes, usque ad latera descendimus. Cumque pæne ibidem in eadem mergeremur, exclamantes ad Dominum vocem psalmi protulimus dicentes:
 25 «Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia.» Quartum periculum pertulimus in aquis quibusdam, quæ ex inundatione Nili remanserant, in quibus triduo continuo afflicti vix evadere potuimus. Quintum periculum fuit nobis a latronibus,
 30 cum secus mare iter ageremus, qui per decem millia passuum insequentes nos, quos perimere ferro non poterant, pæne exanimis reddiderunt per fugam. Sextum discrimen nobis in ipso flumine Nilo fuit, in quo navigantes pæne submersi sumus. Septimum, in stagno, quod Mariæ vocabulo appellatur, vento sæviente in insulam quandam
 35 eiecti sumus, hieme gravissima super nos et tempestate fervente. Erat enim tempus, quo Epiphaniorum dies celebrantur. Octavum autem fuit, quod cum ad Nitriæ monasteria veniremus, locum quandam incidimus, in quo refluxantis Nili aqua residens velut

ver nær klaustrum Nitrie, þviat uppganga sárinnar Nil hafði leift oss eitt mikit flíot til yfirferdar af sinum grepte. Lagu i morg mannskæd kvikendi ok einna mest korkodrilli. Nu höfdu þeir farit af flíotinu at flétiaz fyrir solarhita vit osa flíozins, hellz til þess at ver hygdim þa dauda vera. En er ver gengum undrandi, at sia mikilleik kykvendanna, er ver hugdum halfdaud, hlupu þeir þegar, er þeir heyrdur hlíod fota varra, með allri akefd ok söttu eptir oss. Ver fengum id bezta fangarád, kölludum a nafn vars herra Jesu Kristz; þess sama miskunn vár oss hardla nálæg, þviat oll þau dyr, er oss höfdu danda hætt, voru sva sem af guds engli 10 aptr rekin i flíotzins forad. En ver skundudum, sem mest mattum ver, framm til klaustrsins Nitrie, ok gerdum vorum gudi þackir, þeim er oss hialpade i sva marghattudum haskum, en syndi oss sva ótölulig takn; þeim sama gudi se vegr ok dyrd um veralldir verallda. Amen.

---

stagnum quoddam effecerat, in quo multæ bestiæ præcipue crocodili 15 plurimi erant. Qui cum tempore solis exissent, resoluti circa oram stagni iacebant, ita ut ignorantibus nobis mortui viderentur. Et cum accederemus ad videndam mirandamque magnitudinem bestiarum, quas exanimes putabamus, continuo ut sonitum pedum senserunt, excitati irruere et insectari nos vehementer cœperunt. Nos 20 autem cum magno clamore et gemitu nomen Christi Domini invocavimus, cuius misericordia affuit, et bestiæ, quæ contra nos insurrexerant, quasi ab angelo repellente in stagnum protinus projectæ sunt, nos autem cursu intento ad monasteria festinavimus, gratias agentes Deo nostro, qui nos de tantis periculis liberavit, et 25 tanta nobis ostendit mirabilia. Ipsi gloria et honor in sæcula sæculorum. Amen.

VITÆ PATRUM II.

Her byriaz upp annarr: partr vite patrum.

(Prologus).

Hverr mun sva heimskr, at heiminn efi halldaz ok hialpaz
5 heilagra manna verdleikum, þeira sömu brædra, er þesse bok berr
lif ok lofsemd; þvíat þeir hófnudu með ollum hug allri heimsins
ofrægd ok fleckan, völdu sér til æfnigrar vistar auræfe (ok) obygdar
eydemerkr; þeir voru i hrædilígunum hellum eda hreyseligum hamar-
gnipum. Hvarki hungrar þa þó ne þystir, þvíat vars herra hægri
10 hond stydr þa ok styrkir. Nu ok iafnan se vorum drottni lof ok
dyrd fyrir bænir ok bindende þessarra blézudu brædra, en oss sekium
ok syndafullum aflausn ok líkn varra annmarka. Fyrirlit eigi þu,
drottinn, einfelldi ok okænsku mins malshattar, þvíat ek veit
1 þridi Cd.

15

P R O L O G U S

IN

PARTEM SECUNDAM DE VITA SANCTORUM PATRUM.

Vere mundum quis dubitet meritis stare sanctorum, horum
20 scilicet, quorum in hoc volumine vita præfulget, qui omnem luxu-
riæ notam tota mente fugerunt, mundoque relicto eremi vasta se-
creta rimantur, ibique per terribiles rupes formidolosis antris ex-
cubantes, non esuriunt neque sitiunt, quia dextera Dei sustentat et
pascit eos. Horum meritis subleveris, horum supplicationibus
25 peccatorum veniam merearis, mi domine Fidose. Non ergo sper-
nas simplicitatem et impolitos sermones; nec enim mei operis est
divinæ doctrinæ scripturæque sophisticæ et eloquenter signare ser-
mones, sed suadere mentes hominum in fide et operibus veritatis.

skilning skaparans umframm ordfære, snotr(leik) ok snilld mannligrar mælsku meirr þydaz hugarins hreinsan (ok) truarinnar traust med ufalsadri framkvæmd verkanna. Ok er eigi því fyrst atferdi heilagra höfudfedra ok prophetanna Abrahe, Ysaac ok Jacob ok Helie ok Johannis, (ok) tru¹ skrad ok skrifin, at ver skylddudumz 5 sva miok þeim virding at veita, er sialfr gud hafde adr audgat ok dyrkat himneskri hæd, helldr til hins at hverr, er heyrde þeira heilagleik, hitti þar af hialpsamlig hagfelli heilsmidrar kenningar.

1. Einn af hinum ellrum helgum fedrum² veitte þesse svör, er munkar spurdu heilagrar bindendi: «Heyrit mik, synir! þat 10 byriar, at ver hafim hatr a allre hvilld nærverandi veralldar eda likams fystum, kvidarins eda buksins blidu, leitum ok eigi metorda af monnum, ok mun drottinn varr Jesus Kristr gefa oss himneskan veg ok hvilld i endalausú life ok dyrdliga gledi med sinum helgum englum.» Enn segir hann: «Nu med því at naturlugt hungi 15 er med manni, þa byriar at neyta fædu til letta naturligra naudsynia likamans en eigi til oro(f)s. Svefn er ok naudsynligr mannzins natturu at lægia manzins lostagirnd ok kiozins 3 kveikingar med þess hattar náðum, hafa hann þo hvarke til gnættar ne onenningar,

1 trum *Cd.*

2 fedra *Cd.*

3 kuyzins *Cd.*

20

Patrum denique, sanctorum patriarcharum et prophetarum, id est Araham, Isaac et Jacob, Moysi et Eliæ et Joannis, ideo descripta est fides et conversatio, non tantum ut illos glorificaremus, quos certe Deus glorificaverat et in regno suo gloriosos habebat, sed ut legentibus posteris conferrent veritatis doctrinam et exempla salutis. 15

1. Quidam sanctorum seniorum patrum, interrogantibus se monachis de causa abstinentiæ, dixit: «Oportet, filioli, ut odio habeamus omnem requiem præsentis vitæ sive delectationes corporeas ac ventris suavitatem, et honorem ab hominibus non requiramus, et dabit nobis Dominus Jesus cælestes honores et requiem 30 in vita æterna gloriosamque lætitiā cum angelis suis». Idem autem senior dixit: «Quia naturaliter inest homini esurire, oportet sumere cibum ad necessitates corporis sustentandas, non tamen in passione seu saturitate ventris. Nam et somnus naturaliter inest homini, sed non in satietate sive resolutione corporis, quo pos- 35 simus humiliare passiones ac vitia carnis. Satietas enim somni mentem sensumque hominis stupidum pigrumque reddit, vigiliæ autem tam sensum quam etiam mentem subtiliorem ac puriorem

þviat sadleike svefusins görir manninn latan ok stutta skilningina mannzins, en med vökunni verdr mannzins vit vakrt ok smasmugallt, en hugrinn hreinne. Hafa sva helgir fedr sagt, at optligar vökur hreinsa hugskot mannzins ok birta. Med manninum er ok heima
 5 alin natturlig reide (eigi) til olyndar vid annan, helldr at reidaz i mote sialfum ser, betra ok bæta med afsnidning eiginlig okynne. Sva skulum ver ok ei sidr hvern tima, hvervetna þar er vær siam adra gagnstadliga standa guds bodordum, reidaz i mot afgerdinni en minna æ misgerandann med alvöru eda hirta ei sidr, at hann
 10 mege hialpaz um sider med sealfum gudi (ok) id endalaus lif eignaz.

2. Einn alldradr madr var enn i eydemorkinni morg ær i allzkonar erfide andligs strids ok athallde. Tilkomande brædr frettu hann med furdan, hversu hann hell(d)e sva hardan ok uhreinan
 15 stad til bygdar. Hann svaradi þeim sva: «Allt erfidi, [er ek drygi ok ma þola her mina lifdaga, er litils virdanda hia eilifri girnd himneskra krasa. Skyllidum ver þvi huga leggja, brædr, at þola her litla stund likamans löstu ok leidindi, at ver mættim eilifa hvilld uordinnar veralldar finna fyrir stundligt starf.»

20 1 hafdi *Cd.* 2 [drygi ek þat ek *Cd.* 3 leggja *Cd.*

efficiunt. Ita enim sancti patres dixerunt, quia vigiliæ sanctæ purificant et illuminant mentem. Sed etiam irasci naturaliter inest homini, non in commotione passionis, sed ut irascatur contra semet
 15 ipsum ac vitia sua, ut facile emendare et a se abscondere possit. Nec non etiam si quid pravum et contra præcepta Dei videamus
 20 agere alios, oportet nos contra vitia eorum vehementer quidem irasci, ipsos vero diligenter corripere et increpare ac monere, ut emendati salventur et ad vitam æternam perveniant.

2. Erat quidam senior in eremo interiori, per multos annos
 30 in abstinentia et in omni studio spiritali nimis laborans. Advenientesque ad eum quidam fratres, admirati sunt eius perseverantiam dicentes: «Quomodo toleras istum tam aridum et squalidum locum, pater?» Quibus ille respondens ait: «Omnis labor totius temporis, quo hic dego, nondum unius horæ tormentorum æternorum gehennæ
 35 spatium habet. Oportet, inquit, nos in parvo tempore vitæ istius sustinere laborem et macerare passiones corporis nostri, ut inveniamus in illo futuro ac æterno sæculo, quod nunquam deficit, perpetuam repausationem.»

3. Heilagir fedr fluttu oss sva, at einn brodir var sa, er fiandr striddu miok upp sa med matar fyst ok vanmegne likamans, sva at hann þottiz öngum koste þola mega utan snæða þegar primatid dags. Honum brodurnum þotti þetta miok afskapligt, mællte i hug ser, at hitt munde athæfligra at draga at dagmalum¹ dag-
verðinn. Nu komu dagmál, ok sagdi hann sva: «Æ skal ek þola framan til midsdags.» Nu kom middege. Þa bar brodir braud i vatn ok mællte fyrir munne ser: «Bida verðr nu til nons, fyrst þar til er braudit blotnar.» Þvi næst kom non, ok lyktade brodir bænahallde ok salmasöng, sem venia munka var til. Sidan setr¹⁰ hann bord ok berr braud til. Þesse var hans hattr miok marga daga. Einn dag bar enn sva til, at hann beid bordzins allt fra fyrstu tid til nons. Ok er hann sat yfir bordum nær none, sa hann, at reykt mikinn lagde ut um liorann, er á var herberginu, þadan er braudmeiss hans heck. Kendi hann fra þeim degi hvarki¹⁵ hungurs ne þorsta ne likams vanmegn, helldr hafði hann sva sterkan buk til bindende allar stundir sidan, at eptir .ij. daga samfasta fysti hann eigi til fædu. Feck hann þessum hætte yfirstigit ætnelöstinn med guds miskunn ok sialfs sins tilstille.

¹ dagmalanna *Cd.*

20

3. Referebant nobis sancti seniores de quodam fratre, dicentes, quomodo quodam tempore ita impugnabatur a dæmonibus, ut statim hora diei prima tantam famem et defectionem corpori eius facerent, ut penitus sustinere non posset. Verumtamen ille dicebat in corde suo: «Quia qualitercunque esurio, oportet me vel usque²⁵ ad horam tertiam expectare, et tunc cibum sumere.» Cumque facta fuisset hora tertia, iterum dicebat cogitationibus suis: «Etiam et nunc violenter oportet me sustinere usque ad horam sextam.» Cumque advenisset hora sexta, infundebat panem in aquam, dicens: «Dum hic panis infunditur, oportet me etiam horam nonam ex-³⁰ spectare.» Cumque hora nona advenisset, secundum consuetudinem complebat omnes orationes suas et psalmodiam secundum regulam, et ponebat panem ut comederet. Hoc ergo per plurimos dies sustinuit. Quadam ergo die similiter ab hora prima usque ad nonam fecit; cumque hora nona sedisset, ut cibum caperet, vidit de spor-³⁵ tella, ubi panis id est paximatis reposita erant, surrexisse fumum magnum, et egressum esse per fenestram cellulæ eius. Itaque ex illo die nec esuries nec defectio corpori facta est, sed magis ita corroboratum est in fide et abstinencia cor eius, ut etiam nec post

4. [Brædr nöckurir¹ af einhveriu munklife gerduz² enn eitt sinn ath finna andliga fedr, er i eydemorkinni höfduz vid. Ardegis komu þeir til eins einsetumannz allrads, hann tok hardla fagna(da)-samliga þeira kvomu ok setti þeim þegar bord fyrir nontima dagsins, því at hann sa, at þeir voru vegmodir, þar at þeim hve(t)vetna godz, er hann hafde i sinu herberge. Ok er þeir höfdu lyktat tidagerd ok bænahaldi, sem munkar eru vanir um kvelldit ok nattina, heyrdi þesse helge fadir, hvat þeir töludu bræðrnir, þar er þeir svafu einir ser i odrum kofa. En þeira orðræða var a þenna hátt: «Þessir bua allt betr til bordz ok hallda snæding rikuligra einsetumennirnir en ver munkarnir at klaustrunum.» Inn gamli fadir skildi glöggt hatt hialsins ok þagdi. Um morguninn eptir er vel var liost, foru brædr veg sinn til annars einsetumannz, er þadan bygdi skamt i brott; ok er þeir gengu ut, mællti hinn gamli fadir þetta: «Segit honum guds qvediu af minni alfu, ok þat með at hann geymi at dögga eigi kalin.» Bræðrnir höldu framm ferdinni, fundu einsetumann, þann er þeir gerduz til, bera honum bodskap fyrr sagdz fódur. Þesse skildi, þegar hann heyrdi, hvat i var folgit malinu, hellt brædr þar hia ser, baud

²⁰ ¹ [Brodir nöckurr *Cd.*   ² gerðiz *Cd.*

biduum delectaret eum cibum accipere. Ita gratia Dei auxiliante certamini eius, per patientiam suam frater exstinxit gastrimargiæ, id est gulæ et concupiscentiæ, passionem.

4. Egressi sunt aliquando de monasterio fratres ad visitan-
²⁵ dum eos, qui in eremo commorabantur, patres. Cum autem venissent ad quendam eremitam seniore, suscepit eos cum grandi gaudio, et sicut consuetudo est, apposuit eis mensulam. Videns enim eos fatigatos de itinere, ideo ante horam nonam fecit eos reficere, et quidquid habebat in cella sua, apposuit, ut ederent, et
³⁰ repausavit eos. Facto autem vespere orationes et psalmos secundum consuetudinem compleverunt, similiter etiam et nocte fecerunt. Supradictus autem senior separate in alio loco quiescebat sibi, et audiebat loquentes inter se et dicentes: «Quoniam isti eremitæ magis et melius ad refectionem cibantur quam qui in monasteriis
³⁵ conversantur.» Hæc autem senior audiens tacuit. Et cum illuxisset dies, arripuerunt iter, ut ad alium eremitam pergerent, qui in vicino eiusdem senis habitabat. Cum autem egrederentur, dixit eis senior: «Salutate eum ex me et dicite ei: observa, et noli irri-

þeim at vefa vandlaupa, sat þar hia þeim sialfr ok letti alldri handanna erfíde. Sid um kvellit tendradi hann lios ok lyktade bænahallde, ok ei sidr lagdi hann til nöckura salma um veniu framm. Þar eptir sagdi hann til þeira: «Vita skotot þer, brædr, at ver höfum ongván vanda at mataz hversdagliga, en þo fyrir ydra skyllid munum ver nu snæda.» Þvi næst bar hann fyrir þa þurt braud ok þar sallt við. Sidan sagdi hann: «Æ skulum ver nöckvi framarr snæda, er þer erut komnir.» Leggrr framm hia sallt-inu litit af dregg ok nöckut af oleo. Eptir matmalit rísa þeir ok upp, ok tok þesse helgi fadir þegar at syngia fyrir þeim um alla nottina ok letti eigi fyrr, en nær var dagr lioss. Þa sagdi hann til þeira: «Fyrir ydrar sakir vil ek eigi lykta ollu canone ut, því at þer erut vegmodir, ok er vel, at ydr höfgi nöckut af því.» En er þeir vöknudu ok komit munde primamál, beidduz brædr i brott. Heilagr fadir let þess ongván kost: «Munu þer dveliaz eina .iiij. daga fyrst fyrir astar sakir her hia mer, en betr at lengr se, fari þer at hvaru hvergi daglengis.» Brædrnir sa nu, at seinkaz munde orlofit, risu því upp leyniliga a næstu nott ok urdu a brottu.

5. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar gerdiz at finna

gare olera.« Cum autem pervenissent ad illum seniore[m] alium, dixerunt ei mandatum. Ipse vero intellexit causam, et tenuit eosdem fratres, deditque eis ut operarentur texentes sportas, sedensque cum eis ipse non cessavit de opere manuum. Vespere autem ad luminaria addidit super consuetudinem alios psalmos, et post completas orationes dixit eis: «Nos quidem consuetudinem non habemus cibari quotidie, sed propter vestrum adventum oportet nos hodie cœnare.» Et apposuit eis panes siccos et sal, dicens: «Quia propter vos debemus amplius aliquid cœnare.» Misit autem modicum acetum et sal et modicum olei. Et cum surrexissent de mensula, cœpit iterum psallere usque ad prope lucem, et dixit eis: «Non possumus propter vos omnem canonem psallere, ideoque repausate modicum, quia de itinere fatigati estis.» Cum autem factum fuisset mane hora prima, voluerunt recedere ab eo, sed non permisit eos senior dicens: «Magis iubete facere nobiscum aliquantos dies; non enim dimitto vos hodie, sed propter caritatem teneo vos vel alios tres dies.» Illi autem hæc audientes, surrexerunt nocte, et antequam illucesceret, latenter fugerunt ex eodem loco.

5. Quidam de sanctis senioribus salutandi causa profectus

einn alldradan einsetumann; sa tok við honum hardla hæverskliga, let ertr til grytu til sadningar; sögdu þeir þó síðan sín í millum, at hitt mundi athæfiligra at lykta fyrr salmasöng ok bænahalde en ganga til bordz. Því næst gengu þeir inn báðir samt at syngja, ok sögdu ut allt psallterium, þar eftir toku þeir at tala af guðligum ritningum sva sem tvennar spasögur senn. Nu var lokit deginum, en lidin nöttin. Næsta (dag) báðuz þeir fyrir íð sama sitt ok sungu; skildu þó, at lokit var nattinne. Toku nu af nýiu tal sín í mille, ok skyrde hvarr oðrum ut andliga skilning guðligrar ritninga, þar til er nær var none, kvadde hvarr annan. Hvarf hinn tilkomni sva mettr heim til síns herbergis, þvíat þeir gleymdu líkamligri fæðu, þá er þeir bergdu inni andligu. Síð um kveldit fann heilagur faðir hvern fulla, sva sem hann hafði buit; verðr nu hryggur miok ok mællte: «Hossun, er ver gáðum eigi snæðingar-
rett þenna at kenna!»

6. Zemon aboti sagði oss af því, er hann ferdadiz einn tíma til Palestine borgar, er hann settiz níðr undir tre einu fyrir mæði sakir. Þar var akr¹ fullgerr af græse því er cubi kallaz. Nu hugs-
: einn *Cd.*

²⁰ est ad alium seniore[m] eremitam, qui cum omni gaudio suscepit eum; pro cuius adventu paravit ad refectiōnem lenticulæ cibum coctum, dixeruntque inter se, ut prius ex more complerent orationes et psalmodiam, et postea cibum caperent. Cum autem ingressi fuissent, psallebant, totumque psalterium compleverunt. Nam et
²⁵ de scripturis sanctis, tamquam legentes, duos prophetas absentes habentes, recitaverunt. Jamque dies abierat, nox similiter recedebat. Dum ergo orarent et intente psallerent, illuxit alia dies, et tunc intellexerunt, quod iam nox transisset. Iterum autem inter se de verbo Dei loquentes et spiritales sibi sensus exponentes, factum
³⁰ est, ut circa horam nonam salutarerent se invicem. Ita reversus est qui venerat senex ad cellulam suam; nam refectiōnem cibi, qui paratus fuerat, obliti sunt accipere, dum cibum spiritualem perceperunt. Vespere autem facto, invenit senior ollam plenam, sicut parata fuerat, et contristatus dixit: «Heu! quomodo obliti sumus
³⁵ pulmentum istud?»

6. Referebat nobis abbas Zenon, quia aliquando dum proficeretur ad Palæstinam, fatigatus de labore itineris resedit sub arbore. Erat autem in proximo ager plenus cucumeribus. Cogi-

adi heilagr fadir at taka nóckut af cubis ser til snáds ok mællti i hug ser: «Ecki er her sva mikilligt, at nockur slægja se at taka.» Þvi næst svarar hann sialfr hugsan sinni ok segir sva: «Veiztu eigi, Zemon, at rettir domendr hegna þiofa ok hvinn? Hygg at fyrst, hversu vel þu munir þola hefndina þýfskunnar.» Eptir þat riss hann upp ok stod .v. daga samfast i solar hitanum ok brendi sva bukinn a ser, sagdi sidan til hugsanar sinnar: «Nu skil ek, at vid þolum hvarki atgerdir ne hegningar, ok því skulo vid eigi stela, helldr auka or hversdagligri veniu handanna erfidit ok af því sama: snæda, sva sem i psalminum segir: «Sæll ertu, ok vel mun þer vera, þvíat þu etr erfidi eiginligra handa. Þetta sama syngium ver hversdagliga i guds auglite.»

7. Saurganar andi striddi a lærisvein [eins heilags² födur. Enn ungi madr med guds miskunn stod i mot sterkliga hugarins ohreinsan ok pindi sik miok i optligu erfidi handanna med föstu¹⁵ ok bæn. Enn alldradi fadir sa, at sveinninn erfidadi miok, ok mællte til hans: «Viltu, son, at ek bidia gud tak(a) brott af þer abarning þessa?» Sveinninn svarar: «Ek se³ ok kennig a mer

1 sveita *álfr. Cd.* 2 [ins h. *Cd.* 3 sef *Cd.*

tavit autem in corde suo, ut surgeret et tolleret sibi ad refectionem¹⁰ de ipsis cucumeribus: «Nihil enim, inquit, grande est, quod habeo tollere.» Respondensque ipse sibi in cogitationibus suis, ait: «Quia fures præcipientibus iudicibus in tormenta mittuntur, oportet et ego me ipsum probare, si possim sustinere tormenta, quæ latrones patiuntur.» Surgens autem eadem hora, stetit in æstu quinque¹⁵ dies, frixitque corpus suum, et dixit cogitationibus suis: «Quia non possum sustinere tormenta, ideo oportet me furtum non facere, sed magis exercere secundum consuetudinem opera manuum, et de laboribus meis reficere, sicut sancta scriptura dicit in psalmis: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es et bene tibi²⁰ erit; quod certe quotidie in conspectu Domini psallimus.»

7. Discipulus cuiusdam sancti senioris impugnabatur a spiritu fornicationis, sed auxiliante gratia Domini resistebat viriliter pessimis et immundis cogitationibus cordis sui ieiuniis et orationibus, et in opere manuum affligebat se vehementer. Beatus autem senior vi-³⁵ dens eum ita laborantem, dixit ei: «Si vis, o fili, deprecor Dominum, ut auferat a te istam impugnationem.» Ille vero respondens, dixit: «Video, pater, quia etsi laborem sustineo, sentio tamen

aukandligs avaxtar fyrir þat erfíde er ek ber, þvrat ek fasta meira ok syng fleira, en vakig leingrum, siz þesse leidinde lagu a mer. En þo at hvaru beide ek, at þu bidir mer þeirar miskunnar vid gud, at hann gefi mer matt til karllmannligrar motstödu ok
 5 lofigrar endalyktar.» Þa sagdi hinn gamli guds madr: «Nu se ek, son, at þu hefir her upp a sanna skilning, at þesse andliga þraut eykr þer þolinmædi (ok) aflar eilífa hialp öndunni. Þar af segir Pall postoli sva af ser: Ek þreytta goda þraut ok lyktada ras, en vardveitta tru; fyrir þetta eitthvat er rettlætis korona mer fengin, ok eigi at
 10 eins mer, helldr ollum þeim, er elska higatkvomu vars herra Jesu Kristi.»

8. Annarr brodir var sa, er akafliga var kafídr af uhreinsan horanar-anda. Brodirinn reis upp nær midnætti ok for til eins heilags fodur hardla kraptaudigs ok íatadi fyrir honum ohreins
 15 anda akefd, þa er hann þoldi. En er heilagr fadir hafdi heyrt hann, kendi hann brodurnum med andligri aminning kapp algers þols, ok sagdi sva til hans, sem ritat er: «Heyrit þer allir, er væntit i gudi, vinnit þer karllmannliga, ok mun hressaz hiarta yd-
 vart.» Þar eptir for brodirinn heim til sins herbergis. Ok litlu

20 fructum in me proficere bonum, quia per occasionem impugnationis huius et amplius ieiuno et amplius in vigiliis et orationibus tolero. Verumtamen deprecor te, ut exores pro me misericordiam Do-
 mini, ut det mihi virtutem, quatenus possim sustinere et certare legitime. Tunc senior sanctus dixit ei: «Ecce nunc cognovi, fili,
 25 quia fideliter intelligis, quod hoc spiritale certamen per patientiam ad salutem æternam animæ tuæ proficiat. Ita enim sanctus apo-
 stolus dixit: Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero, reposita est mihi corona iustitiæ; non solum autem mihi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius.»

30 8. Et alius etiam frater vehementer impugnabatur ab im-
 mundo spiritu fornicationis. Exurgens autem noctu abiit ad quen-
 dam sanctum et probatum in virtutibus seniore, et confessus est ei,
 quia patiebatur impugnationem a spiritu fornicationis. Hæc cum
 audisset senior, consolabatur eum, docens spiritualibus verbis de
 35 virtute patientiæ, dicens, sicut scriptum est: Viriliter agite, et con-
 fortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino. Reversus est
 frater ad cellulam suam, et ecce iterum impugnatio insistebat ei.
 Ipse autem festinavit denuo pergere ad supradictum seniore.

sidarr kom at honum id sama akast ok fyrr. Hann skundar til hins sama faður, ok þegar er hann sa hann, bad hann brodurinn bera sik þrekmannliga, ok sagði sva: «Trúi þu son, at drottinn Jesus Krístr mun fa þer fullting af sinum helga himni, at þu megir upp stiga yfirstigandi þessa mæding.» Brodirinn styrknadi nu mikit 5 vid aminning heilags fodur ok for heim til kofa sins. Id þrídía sinn a þeiri sömu natt sotti hann id sama afelli. Hann ferr nu ok skiott til sama mannz sem fyrr, ok beidir hann (bidia) fyrir sér til guds med ollu kostgæfi. Hinn gamli madr segir sva til hans: «Ottaz þu eigi, son, ne gefz upp, fel allðri hugsanir þinar, ok mun 10 med þessum hætti ohreinn andi yfirstiginn fra þer hverfa, þviat engi lutr brytr iafnmiok níðr ovinarins matt allan, sem þa er einnhverr opinberar fyrir helgum fedrum leyniliga lymsku hugarins (ok) ohreinsun. Vinn þu vaskliga, son, ok hress upp hiartad, ok bid sva guds miskunnar, þviat þar sem ernare er orrostan, þar er dyrd- 15 ligri koronan. Þvi segir hinn helgi Ysayas sva: Hyggi engi, segir spamadrinn, vanmegna vera hond drottins at hialpa, eða eyra hans sva þungt, at hann heyri eigi; hugleid hitt helldr, son, at drottinn byrr þer ok bydr eilífðar coronu fyrir stundligt strid ok starf, ef

Videns autem eum senior, iterum docebat eum, ut patienter et 20 indefesse sustineret, dicebatque ei: «Crede, fili, quoniam mittet tibi Dominus Jesus Christus auxilium de cælo sancto suo, ut possis superare passionem hanc.» Confortatus autem frater, monente sancto seniore, remeavit ad cellulam suam, et iterum impugnatio valde conturbabat cor eius. Et statim eadem hora noctis reversus 25 est ad seniore, et deprecabatur eum, ut intentius pro eo Dominum exoraret. Dixit ei senior: «Ne pertimescas, fili, neque resollaris, neque abscondas cogitationes tuas; ita enim confusus spiritus, immundus discedit a te; nihil enim ita allidit virtutem dæmonum, quomodo si quis secreta immundarum cogitationum revelaverit 30 sanctis ac beatissimis patribus. Viriliter age, fili, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum. Ubi enim durior est pugna, ibi gloriosior erit et corona. Denique sanctus propheta Isaias dicit: Numquid invalida est manus Domini ad salvandum, aut aggravata est auris eius, ut non exaudiat? Considera ergo, filiole, quia cer- 35 tamen tuum expectat Dominus, tibi que contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam. Ideo monet nos sancta scriptura dicens: Quia per multas tribulationes oportet nos introire in regnum cælorum.» Hæc autem audiens frater, confirmatum est cor eius in

hann hittir þik öngværdan í andligri orrostu fyrir komanda fiandans flærd. Segir ok sva heilog ritning ok minnir oss merkiliga æ, at ver verðum í guds ríki inn at ganga með margskonar meinaletum.» En er brodirinn hafði heyrt þessa aminning heilags fodur, herði hann hiartat með guds trausti ok var æfinliga með hinum alldrada manni, en villði eigi hverfa heim til síns heimilis.

9. «Einn heilagr aboti het Moyses, hann bygði þann stad er Liger kallaz. Nöckurn tíma varð hann fyrir sva mikille freistne til munudlifs mest af akasti öhreins anda, at hann flyði or sinu herbergi a fund hins helga Ysidori abota ok sagði honum, hvern agang hann þoldi af öhreinsanar anda. Agætr guds madr Ysidorus bar framm mörg aminningar vitne gudligra ritninga, bad abota Moysen síðan hverfa heim til síns herbergis. Aboti Moyses villde þat með öngu mote. Því næst leiddi hinn helgi Ysidorus abota Moysen með sér upp í hit hæsta herbergi sitt, ok sagði til hans: «Littu í vestríð ok síaz um.» En er aboti Moyses litadiz um, sa hann fiandaflokk mikinn sva sem til bardaga buna með akafligri fylkingu. Þá mællti inn helgi Ysidorus: «Lit nú í austríð.» Ok

1 Af abota einum ewentus *Overskr.*

2 sylfingu *Cd.*

20 Domino, et permansit apud seniore[m] noluitque ultra reverti ad cellulam suam.

9. Beato abbati Moysi, qui habitabat in loco qui appellabatur Petra, quodam tempore intantum imposuit durissimam impugnationem dæmon fornicationis, ut non prævaleret sedere in cellula sua, 25 sed abiit ad sanctum abbatem Isidorum, et retulit ei violentiam impugnationis suæ. Cumque de scripturis sanctis abbas Isidorus proferens testimonia consolaretur eum, et ut ad cellulam suam reverteretur, rogaret eum, noluit abbas Moyses pergere ad cellulam suam. Tunc abbas Isidorus pariter cum abbate Moyse ascenderunt in superiora cellulæ suæ. Et dixit ei Isidorus: «Respice ad occidentem, et vide.» Cumque respiceret, vidit multitudinem dæmonum vehementer cum furore perturbari, et quasi ad proelium præparatos festinantesque pugnare. Dixit autem ei abbas Isidorus: «Respice iterum ad orientem, et vide.» Cumque respiceret, vidit innumera- 35 bilem multitudinem sanctorum angelorum, gloriosum et splendidum super lumen solis cælestium virtutum exercitum. Ait autem ei abbas Isidorus: «Ecce quos in occidente vidisti, ipsi sunt qui etiam impugnant sanctos Dei. Nam quos ad orientem conspexisti,

er guds madr Moyses sa i austrit, gat hann at lita otalligan fólða itarligra engla solu biartare af drottinligri dyrd. Hinn agæti guds madr Ysidorus mælti þa til Moysen: «Hygg at nu þvi, er fyrir þik berr. Þeir er þu satt i vestrid, strida upp æ heilaga menn guds, en hina, (er) i austrid voru (senir), sendir gud til fulltings vid sina þiona. Vird nu med vitru, at fleire eru fulltingiarar vorir, sva sem segir Heliseus propheta, ok eigi sidr hinn helgi Johannes, at meiri er sa, er med oss er, en hinn, er med heiminum er.» Heilagr aboti Moyses styrknade sva mikit af þesse syn ok abota Ysidori aminning, at hann hvarf aptr heim til herbergis sins ok górdi margfallðar þackir gudligri godgirmd vars herra Jesu Kristi.

10. Brodir nockurr var enn gladr ok godfuss til andligrar idnar a eydimorkinni Sithie. Hinn forni fiandi ovinr allz mannkyns taladi fyrir honum, at hann skyldi minnaz a fegrd einnar konu, ok þar af tekr hann at aungværaz miok i hiartans hugrenningum. Nu med guds forsia bar sva til, at annarr brodir egiptzkr at sett gerdiz at finna hann fyrir sakir gudligrar astar, ok er þeir töludu med ser eitt ok annat, kom þat upp, at hinn egipzki brodir sagdi andada þa konu, er brodirinn hafdi adr opt æst æ haft fyrir

---

ipsi sunt, quos ad adiutorium sanctis suis mittit Deus. Cognosce ergo, quia plures sunt nobiscum, sicut dicit Elisæus propheta. Verum etiam sanctus Joannes dicit: Quia maior est qui in nobis est, quam qui in hoc mundo.» Et his auditis confortatus in Domino sanctus abbas Moyses, reversus est in cellulam suam, gratias agens et glorificans Domini nostri Jesu Christi bonitatis patientiam.

10. Erat quidam frater in eremo Scythiæ promptus et alacer in opus Dei et spiritali conversatione. Huic autem inimicus generis humani diabolus immisit cogitationes, ut recordaretur cuiusdam notæ sibi mulieris pulchritudinem, et conturbaretur in cogitationibus suis vehementer. Contigit autem ex dispensatione Domini Jesu, ut alius quidam frater de Ægypto veniret ad visitandum eum in caritate Christi. Et dum inter se loquebantur, evenit sermo, ut diceret ille frater de Ægypto: Quia mortua est illa mulier. Ipsa autem erat, in cuius amore impugnabatur supradictus frater. Hæc cum audisset ille, post paucos dies abiit ad locum illum, ubi positum erat corpus illius defunctæ mulieris, et aperuit noctu sepulcrum eius, et cum pallio suo tersit saniem putredinis eius, et

fiandliga fyst. Ok er brodirinn heyrði þat, for hann faam dögum sidarr til þess sama stadar, er likami hennar var iardadr, lykr upp grofina ok þerdi holldfua konunnar a kyrtle sinum, for heim sidan til herbergis sins, ok let þat olyfian iafnan ser fyrir augum, hialade ok vid sina hugsan a þessa leid: «Se nu hefir þu girnd þina, sedz þar af um sidir.» Pindi brodirinn sik i því, allt þar til er fra honum hvarf öll ohreinsan sörugligra hugrenninga.

11. Tveir brædr munkar merkrinnar foru þar i nalæga borg, at þeir verdi því, er þeir höfdu idnat allt ærit ut. Annarr brodirinn for ut af herbergi þeira at kaupa eitthvat, þat er naudr of nam, en annarr var einn samt eptir. Nu med fiandans fortölum ok umsat fell hann i ohreinsan. En er hinn annarr kom heim aptr, sagdi hann til hans: «Se nu, brodir, nu höfum vid keypt þat, er naudsyn krafði, hverfum nu heim aptr til kofa ockars.» Brodirinn svarar ok segir: «Ek ma eigi heim fara.» En brodirinn bad hann þrasamliga heim hverfa. Jatadi hann fyrir honum ok sagdi sva: «Ek lögðumz med konu, brodir minn, siz vid skildum, ok ma ek nu því eigi heim fara.» Brodir hans kostgæfði eigi at minnr at hialpa sál hans ok sagdi sva: «Slikum sama hætti fell ek i

20 reversus est ad cellulam suam, ponebatque fœtorem in conspectu suo, et dicebat cogitationibus suis: «Ecce habetis desiderium quod quærebatis, satiate vos ex eo.» Et ita in illo fœtore cruciabat semet ipsum, usquequo cessaret ab eo sordidissima impugnatio.

11. Duo fratres monachi abierunt in proximam civitatem, ut 25 distraherent, quæ manibus suis per totum annum operati essent. Unus autem ex eis egressus est, ut quædam sibi necessaria emeret, alius autem solus in hospitio remansit, et instigante diabolo cecidit in fornicationem. Cum autem reversus venisset frater, dixit ei: «Ecce distraximus quæ necessaria erant, revertamur nunc ad cel- 30 lulam nostram.» Respondens autem frater dixit ei: «Non possum reverti.» Cumque deprecaretur eum frater suus dicens: «Quapropter non reverteris ad cellulam?» Hic confessus est ei dicens: «Quia ego, cum discessisti a me, cecidi in fornicationem, ideo nolo reverti.» Volens autem lucrari et salvare animam eius frater suus, 35 cum sacramento dixit ei: «Quia et ego cum separatus fuisset a te, lapsus sum similiter in fornicationem; verumtamen revertamur ad cellulam, et ponamus nos in pœnitentiam; omnia enim possibilia sunt Deo, ut pœnitentibus nobis indulgentiam donare dignetur, ut

ohreinsan, siz vid skildum, gerum þó at hvaru fyrir guds sakir, ok hverfum heim ok gefum ockr idran, þviat allir luter eru gudi mattuligir at veita ockr idrundum, synda aflausn ok likn, at vid forðimz þar fyrir endalausá kvól helvitis pinu, þviat þar er eigi yfirberlig idran, helldr æ grimligr gratr med tanna gnistan.» At sva mælltu hurfu þeir heim til kofa sins. Foru sidan ok fellu fram fyrir fætr helgum fedrum med sut ok sorg ok iatudu greiniliga allan tilgang sinnar ahleckingar. En hver hardinde er helgir fedr færdu þeim a hendr, þa fylldu þeir hve(t)vetna fusir ok fegnir; ongar voru ok latar a hinum brodurnum, er sykn var, helldr innti¹⁰ hann iafngiarna allan idranar hætt, sem hinn er misgert hafði fyrir astar sakir vid brodur sinn. Eigi leid ok langr timi þadan, adr lausnarinn let (i lios) hans astudliga erfide ok vitradi helgum fedr, hvilikr var hvars þeira tilverki, ok þat med at fyrir þa miklu elsku, er hann birti med brodur sinn, var hins mál leyst ok¹⁵ liknat af gudi, er misgert hafde. Nu vard her eptir, sem ritningin vottar, at hann lagði lif sitt brodur sinum til hialpsamligrar heilsu. Leggium þvi allan hug æ at hallda brodurliga ast, er hon ma sva mikit, sem nu er tiad, annars löst leysa. Þesse sama ast losadi löst

in æterno igne tormentis et pœnis inferni in tartaro non cruciemur,¹⁰ ubi pœnitentia non est, sed ignis semper sine cessatione et dira tormenta.« Ita ergo reversi sunt ad cellulam suam. Abierunt autem ad sanctos patres et prostraverunt se ad vestigia eorum cum multo ululatu et lacrymis gementes, et confessi sunt illis, quæ evenisset eis ruinæ tentatio. Quidquid autem præceperunt¹⁵ sancti seniores et docuerunt eos in causa pœnitentiæ, ita omnia fecerunt. Ille ergo alius frater, qui non peccaverat, pro fratri qui peccaverat pœnitentiam agebat, quasi et ipse peccasset, eo quod multam caritatem circa eum haberet. Videns autem Dominus laborem caritatis eius, infra pauca tempora revelavit sanctis patribus,²⁰ qualis esset causa, et quia propter caritatem illius, qui non peccaverat et se afflixerat pro salute fratris, idcirco indulgentiam donavit ei Dominus, qui peccasset. Ecce hoc ita sicut scriptum est, quia posuit animam suam pro salute fratris sui.

12. Alius etiam frater molestiam sustinebat a spiritu fornicationis. Abiit autem ad quendam probatissimum seniore et precabatur eum dicens: «Pone tibi solitudinem, beatissime pater, et ora pro me, quia graviter me impugnat passio fornicationis. Hæc

Davids konungs, er hann rann i mot englinum, þeim er folkit felldi, ok afsakadi undirmenn sina, en sagdiz sialfr sekr, bad því engilinn snua ser a hals sverdinu. Fæck folkit þar fyrir frelsi ins grimmazta afellis, en konungligr löstr likn ok leidretting.

- 5 12. Uhreinsanar andi veitti enn mikla mæding einum munk i morkinni. Brodirinn kom enn til heilags fôdur ok beiddi hann ætia sik sorgmodan fyrir sina skyllð, sagdiz þola þungl(iga) þunga uhreinsanar anda. Heilagr fadir, siz hann heyrdi þetta, letfi eigi af nott ne dag at bidia fyrir brodurnum vars herra miskunn.
- 10 Brodirinn kom enn til heilags fôdur ok bad hann bidia fyrir ser enn innvirduligarr. Hinn gamli guds madr setr sik nu miok sorgmodan sakir brodurins ok bidr fyrir honum med allri æst. En er heilagr fadir sa brodurinn opt koma ok veit sik bidia fyrir honum, furdar hann ok verdr hryggr vid, er gud vill eigi heyra bæn hans
- 15 fyrir brodurnum. Þa sômu nott syndi gud hinum gamla fôdur likamligar girndir munksins (ok) gedleyse med þarflausri onenning a þenna hætt, at heilagr fadir sa hvar munkrinn sat, en ymisligir ohreinir andar leku fyrir honum i kvensligum likneskium, en hans galauslig girnd geck æ eptir þeira leik. Hann sa ok eigi sidr

- 10 cum audisset senior, orabat intende diebus ac noctibus pro eo deprecans Domini misericordiam. Iterum autem veniebat idem frater et rogabat seniore, ut magis intentius pro eo oraret. Similiter autem cum omni sollicitudine beatus senior orabat intentius pro eo. Frequenter autem venientem ad se monachum videns senior et deprecantem se, ut oraret, valde contristatus mirabatur, quia non exaudiret Dominus orationem eius. Eadem autem nocte revelavit ei Dominus, quæ circa illum monachum erat negligentia et ignaviae resolutio, et delectationes corporeæ cordis eius. Ita autem ostensum est sancto seniori: Vidit sedentem illum monachum et spiritum fornicationis in diversis mulierum formis ante
- 30 illum ludentem, et ipsum cum eis delectari. Videbat autem et angelum Domini astantem et indignantem graviter contra eundem fratrem, quia non surgebat neque prosternebat se in orationibus ad Deum, sed magis delectabatur in cogitationibus suis. Hæc
- 35 autem ostensa sunt per revelationem sancto seniori. Cognovit autem, quia culpa et negligentia illius monachi erat, ut non exaudirentur orationes eius; et tunc dixit ei senior: «Quia tua culpa est, frater, qui condelectaris cogitationibus malis, impossibile est enim discedere

engil guds standa til hægri handar brodurnum ok benda honum til bænar. Upöckadiz einglinum miðk, er brodirinn villdi hvarki upp risa ne fram falla til heilags bænahalldz, helldr girntiz æ ohreinsan sinna hugrenninga. Sva sem hann vaknar, hugsar hann fadirinn, at gaumgæfðarleyse brodurins velldr, er bænir hans eru 5 eigi heyrðar fyrir honum, sagði honum sidan sva sialfum, at hann heyrði upp æ, at omattuligt var fyrir annars bæn fra honum hverfa ohreinsanar anda, þar er hann glæpskufullr girntiz a horan hiartans, «veiz þu ok þat, brodir, þott likams læknað geri smyrsl ok hafa haleita athygle, ef inn siuki helldr sik eigi af meinaligri fæðu 10 eda odru því, er krankleikann eykr, þa görir ecki gott læknessins kostgæflig astundan; þeima hætti er ok farit andar sarunum: þott heilagir fedr, er vorir eru andligir læknað, bida af ollu hiarta miskunnar vars, herra Jesu Kristi fyrir þeim, er þurftugir eru þess, þa stodar þat hardla litit, nema sialfr leggi nidr onenningar leti, en vakti sik æ 15 allzkonar idn andliga med heilagri hugsan ok iduligri bæn.» Jafnskiott er brodirinn hafði þessa fódurins fortölu heyrt, kemz hann vid af ollu hiarta ok tekr hardla athugasamliga vid heill(i) kenning, snyr þegar medferdinu til föstu ok bindende, lætr þat fylgia med

1 fedr Cd.

a te spiritum fornicationis immundum, aliis orantibus et Deum pro 20 te deprecantibus, nisi et tu ipse laborem assumas in ieiuniis et orationibus, et in vigiliis multis, cum gemitu deprecans, ut misericordiam suam et adiutorium suæ gratiæ præbeat tibi Dominus Jesus Christus, ut possis resistere cogitationibus malis. Nam et 25 medici, qui corporibus hominum medicamenta conficiunt et adhibent, quamvis omnia cum summa diligentia faciant, verumtamen si ille, qui infirmatur, a noxiis cibis vel de aliis, quæ solent lædere infirmitates, abstinere noluerit, nihil ei proficit cura et diligentia et sollicitudo medicorum. Similiter etiam et in animæ languoribus eveniet. Licet enim omni intentione et ex toto corde sancti patres, 30 qui sunt medici spirituales, exorent misericordiam Domini salvatoris nostri pro eis, qui orationibus eorum se postulant adiuvari, nisi et ipsi cum omni intentione mentis, tam in orationibus quam in omni opere spiritali, quæ Deo placita sunt, fecerint, non eis proficient negligenter et resolutis, et de salute animæ minime cogitantibus, 35 orationes sanctorum. Et hæc audiens frater compunctus est corde, et cum omni sollicitudine secundum doctrinam senioris, tam in

mikilli bindende ok mæðu, bænahalld ok vökur, til þess er af honum hvarf ohreinsanar hrelling i briostinu (ok) birtiz lausnarans læringar lios.

13. Munkr nöckurr bygdi ser einn i eydemorkinni. En mæ
 5 ein i æsku vid hann gerdiz i morkina til motz ved munkinn miök miklu sidarr, hittir a hans herbergi ok gengr inn diarfliga, lez skyllð honum. Þar var hon um hrid med munkinum. En um sidir fell hann af fianda freistni i syndagialld ok lagdiz med henne. Annarr munkr bygde þadan miök langt i mörkinni. Sva
 10 bar at nockura daga, at þann tima er munkrinn geck til matar, slagnadiz nidr vazkoppr sa avallt, er hann skyllði drecka af. Hann hugsar nu, hvat til ráds se; görir þat af, at hann ferr til fundar vid hinn munkinn, er fyrr var getit, frettir hann eptir, hvi gegna munde, er vatn kopprinn vallt. Nu er apnaz ok hann er
 15 vegmodr, fann hann hofsbrott eitt fornt, ok legz þar nidr til svefus. Hann heyrde, er fiandr fluttu sin i mille med miklu fleyme: «A þesse sömu nætt felldu ver munkinn til munudar, þann er þu ferr at finna,» sogdu þeir. Hann hrygdiz miök vid hol þeira, helldr þo framm ferdinni ok finnr munkinn þegar særdegis. Hann

20 ieiuniis quam in orationibus et vigiliis semet ipsum afflixit, et meruit misericordiam Domini. Et recessit ab eo spiritus immundæ passionis.

13. Erat quidam monachus, et habitabat in eremo. Quædam
 autem puella ex genere et cognatione eius post plurimos annos
 25 comperit, in quo loco supradictus monachus habitaret, et instigante diabolo abiit in desertum requirens eum. Quo invento, ingressa est cellulam eius, asserens ei, quia ex genere et parentela eius fuisset, mansitque ibi apud eum, et cecidit in ruinam peccati cum ea. Erat autem alius monachus et ipse in eremo degens, qui
 30 cum ad refectionis horam venisset, gello cum aqua, quem ad potum sibi præparaverat, vertebat se, et tota illa aqua fundebatur in terram. Hoc autem per aliquot dies, cum ad refectionem venisset, ita fiebat, et effundebatur aqua in terram, ut non posset bibere. Cogitavit autem apud semet ipsum, ut abiret ad illum alium monachum
 35 et diceret ei de gellone, qui vertebat se, et tota aqua effundebatur. Igitur cum in itinere, vespere facto, in quodam antiquo et diruto templo idolorum dormiret, audivit dæmones inter se loquentes: «Quia in ista nocte præcipitavimus illum monachum in fornica-

ser, at hann er greypiliga ogladr, ok mællti til hans: «Hvat skal ek at hafaz, fadir? hvert sinn er ek gengr til bordz, þa velltr þegar þat ker, er ek hefe med vatn, ok slagnar nidr, ok hefi ek ecki at drecka.» Heimamunkrinn svaradi: «Þu undraz, brodir, er vazker þitt velltr, ok kemr af því higat; seg mer hitt helldr, hvat skal ek gera, ek fell i nott i hordomliga atferd.» Inn tilkomni brodir svarar honum: «Veit ek þetta adr.» «Hversu mattu þat vita,» segir hinn. «I nott höfgadi mer, segir hann, i hofi einshveriu, ok heyrda ek diöfla dramba eigi litt, er þeir töludu um folsku þina ok fall, en vittu þat, at ek vard hardla hryggr.» Heima-¹⁰ munkrinn mællti: «Seed er mitt ræd, aptr verd ek at hverfa til veralldar.» «Nei, segir hinn, ger þat med öngum kosti, ver helldr her i sama stad fyrir mina bæn fyrir þock ok þolinmædi, en rekum konuna aptr til veralldarinnar. Vit þat vist, at þesse fortölu-list var fullkomliga af fiandanum fundin, haf mitt ræd, ver her i sama¹⁵ stad, ok tak upp af ollu hiarta hardretti tærafullz trega, ok bid, medan þu lifir, vars herra millde, at þu megir miskunn ödlaz a hinum ogurliga degi ins efzta doms.» En er munkrinn heyrde sva bialpsamlig heilræde, herdir (hann) huginn til athaldz med sorg ok

tionem.« Et hæc audiens admirabatur. Cum autem illuxisset²⁰ dies, pervenit ad monachum et invenit eum gravissima tristitia oppressum, et dixit ei: «Quid faciam, frater, quia qua hora reficere voluero, statim gello, quem ad usum aquæ habeo, vertit se, et effunditur aqua, et non habeo quid bibere?» Tunc respondit ei supradictus monachus dicens: «Tu quidem venisti ad me interro-²⁵ gare, quia gellunculus vertit se, et effunditur aqua; ego autem quid habeo facere, quia hac nocte cecidi in fornicationem?» Respon- densque frater dicit ei: «Ego et hoc iam cognovi.» Dixit autem ei ille: «Et unde hoc potuisti cognoscere?» Et ille ait: «Dum in itinere noctu quiescerem, audiui dæmones inter se loquentes et glo-³⁰ riantes de lapsu tuo, et nimis contristatus sum.» Tunc respondit ei ille monachus dicens: «Ecce ego egredior, et vado in sæculum.» Hæc ille audiens deprecabatur eum dicens: «Noli hoc agere, frater, sed magis patienter sustinens permane in hoc loco. Nam mulierem expellamus, et revertatur ad locum suum. Manifeste enim ista³⁵ exquisitio ars maligni diaboli est. Magis autem oportet, ut maneat in hoc loco in afflictione cordis et corporis, et cum intimi cordis gemitu ac lacrymis usque ad exitum vitæ deprecare Domini ac

sut, þar til er hann feck aptr þegit allan sætleik sins fyrra andligrs yndis.

14. Einn brodir bygdi þann stad merkrinnar, er Cellia het. Þesse þoldi enn hart stríð af oreinsanar anda. Hann hugsar með sialfum sér, hvart eigi mun hinn til at vinna meirr með höndunum ok mæða sva holldzins hugsan. Nu með því at hann var steypi-meistare upp á manel, formerar hann sva sem til likneskiu einhverrar konu, segir ok sva til hugrenninga sinna: «Se nu hefir þu þer her husfru; naudsýn krefr nu at leggja nökut við um verkit.» Lidr enn stund nökurra daga, ok görir hann með sama hætti sér af leire likneskiu, ok segir til hugsanar sinnar: «Hygg at þu, nu hefir husfru þín alit þer dottur, því helldr rekr nu naudr til at auka erfíðit, at þu megir þar fyrir klæða þik, husfru þína ok dottur.» Þar næst af öllu samt hardretti ok handanna erfíðe, 15 legz hann fyrir ok segir til hugrenningar sinnar: «Nu se ek, at við megum hvarki þola erfíðe ne andstreymi, því skulu við nu knyta upp við konurnar ok gírnaz ecki til þeira.» Enn miskunn-samazte guð leit þessa hiartnæmu astundan reinleikans, tekr af

1 merkit *Cd.*

20 salvatoris nostri pietatem, ut possis invenire misericordiam in die illo terribili magni iudicii Dei.»

14. Erat quidam frater in eremo, habitabat autem in loco qui dicebatur Cellia, et impugnabant eum dæmones in passione fornicationis. Cogitavit autem apud semet ipsum dicens: «Quia 25 forsitan oportet me magis in opere manuum laborare, ut extinguatur carnalis sensus meus.» Erat autem idem frater arte figulus. Exsurgens autem fecit in luto et plasmavit quasi figuram mulieris, et dixit cogitationibus suis: «Ecce uxor tua, necessarium est ergo, ut super consuetudinem addas in opere manuum tuarum.» Et post 30 aliquantos dies iterum similiter fecit ex luto et plasmavit quasi filiam sibi, et dixit cogitationibus suis: «Ecce generavit uxor tua filiam, necessarium est ergo, ut magis magisque amplius exerceas opera manuum tuarum, ut possis pascere et vestire et te et uxorem et filiam tuam.» Et ita præ nimio labore maceravit corpus 35 suum, ut non prævaleret iam supportare tantum laborem. Tunc dixit cogitationibus suis: «Quia si non prævalet nimium istum sustinere laborem, neque mulierem requiras.» Videns autem Deus fervens propositum mentis eius pro certamine castitatis, abstulit

honum flærdarfulla freistni hins forna fianda. Gelldr brodirinn þar fyrir margfallda dyrd drottinligri miskunn.

15. Brodir neckurr spurde hinn helga abota Pemenem a þenna hætt: «Hvert ræd gefr þu mér; fadir, hvat ek gðre, þar er mik meidir munudar girnd, ok hristumz allr af reidefullri æde?» Heilagr guds madr svarar honum sva: «Inn dyrdligi spamadr drottins David (sægi), at hann lez liosta leonem til dauds en kefa ulf optliga.» En ver tókum þa skilning or þessum ordum, at madr skule med þolinmæde af snida æde, en med piniligu erfide handanna hordæmiliga uhreinsan. 10

16. Sva fluttu heilagir fedr af einum munk ölldrudum, þeim er bygdi i morkinni Sithie, at hann hafdi verit þræll neckurra manna, ok því for hann um sinn æa hverium tveim misserum af morkinni til Alexandriam, þar er þeir voru, ok færði þeim allan afla sinn, sva sem þrælar eru vanir. Meistaramennirnir i annan 15 stad fyrir guds sakir villdu veita honum vegsemd, runnu ut i mot honum ok heilsudu fyrr ok badu hann bidia fyrir ser til guds. Munkrinn hellte vatni i munnlaug, skundar þegar at þva fætr meistara sinna med hinu pionuztufullazta litillæte. Þeir þagu vist

---

ab eo molestiam impugnationis dæmonum. Et glorificavit Deum 20 super magnitudine gratiæ eius.

15. Quidam frater interrogabat beatum abbatem Pemenem dicens: «Quid faciam, pater, quia impugnat me passio fornicationis, et rapior in passionem furoris?» Et respondens dixit ei sanctus senior: «Ideo utique David propheta dicebat: Quia leonem quidam percutiebam, nam et ursum frequenter suffocabam.» Hoc autem ita intelligitur, quia furorem ab animo meo abscindebam, fornicationem autem in laboribus affligebam.

16. Dicebant sancti seniores patres de quodam monacho iam seniore i Scythi eremo commanente, quomodo servus quorundam 20 erat, et per singulos annos descendebat de eremo in Alexandriam, ubi commanebant domini eius, deferens eis pensionem, sicut solent servi dare dominis suis. Sed domini eius magis reverentiam pro timore Dei habentes circa eum, honorabant occurrentes et salutantes eum, petentesque ut pro eis Dominum exoraret. Ille 25 autem mittebat aquam in pelvim, et festinabat lavare pedes dominorum suorum, cum omni humilitate obsequium eis exhibere cupiens. Ipsi vero volebant acquiescere, ut pedes eorum ablueret, sed dicebant

eigi þessa þionustu ok sogdu til hans: «Vil eigi, inn helgi fadir, at þyngia sva miok þer.» Hann svarar þessu i mot: «Sva hefir almatigr gud skipat, at ek em ydvarr þræll, en þer minir drottнар. Nu göre ek ydr þackir, ef þer gefit mer orlof til at þiona lifanda
 5 gudi ok sönnnum skapara himins ok iardar, virdiz mer þat skyllt at vakta ydr allan erfidis avöxt minnar þionkanar.» Herrarnir höfnudu at hvaru hvivetna því, er hann hafdi heim flutt til þeira. Nu er munkrinn sa þat, sagdi hann þeim: «Ef þer vilit eigi taka leigu mina ok aminning, sem ek skipada til, er senn kostr, at ek
 10 hverf til heimligs athæfis ok hrumz her hia i ydvarre þionustu.» Ok er meistaramennirnir heyrdur hans ord, toku þeir fusir ok fegnir vid honum ok fluttu fiarlut, helldr en þeir hrygdi heilagan fodur. Hyarf hann heim i morkina at sva mælltu til sins herbergis. En meistaramennirnir veittu iafnskiott fatækisfolki fiarlut þann, er
 15 þeir höfdu halfnaudgir þegit. Her eptir frettu brædr hinn alldrada munk a þenna hætt: «Heyr, heilagr fadir, bidium ver, at þu segir oss, af hvi þu lagdir sva mikla stund upp æ at selia fe þitt af höndum, þar er þu satt, at meistaramennirnir mælltu sva miok i mote ok villdu öngum kosti vid taka.» Munkrinn mællti: «Þat fær

20 ei: «Noli, beatissime pater, gravare animas nostras.» At ille respondens dicebat eis: «Ego servus vester sum, nam vos esse dominos meos omnipotens deus constituit; et gratias ago domino vestro, quia dignati estis me permitttere, ut serviam Deo vivo et vero, creatori ac dominatori cæli et terræ, et ideo detuli vobis
 25 pensionem servitutis meæ.» Domini autem eius contendebant, nolentes accipere, quam detulerat pensionem. Respondens autem monachus dixit eis: «Si nolueritis accipere pensionem meam, ita decrevi, ut non revertar in eremum, sed hic in præsentî permaneo et servio vobis.» Hæc autem audientes domini eius acquieverunt
 30 suscipere pensionem, ne contristaretur, sed magis ut reverteretur ad loca eremi ad cellulam suam. Illud autem quod in pensionem suam etiam nolentibus dabat dominis suis, statim ut accipiebant, pauperibus erogabant. Interrogantes autem eundem seniore
 35 fratres, dixerunt ei: «Obsecramus te, pater, ut dicas nobis, cur cum tanta intentione pro servitio tuo pensionem etiam nolentibus et nimis resistantibus tibi dominis ingessisti?» Ad hæc respondens senior dixit: «Ego, fratres, ideo festino pro servitio, quod tamquam dominis meis debeo pensionem per singulos annos adimplere eis,

ek skiott sagt ydr; því skunda ek sva miðk eitt sinn æ ærinu med leigu mina til minna meistara fyrir þionkan stundligs starfs, þess er ek em þeim skyldr, at allt þat er ek snudga med guds fulltinge i fðstum ok vðkum ok heilogu bænahaldi eda odru andligu erfide, at þat mætti þroaz til eilifrar sælu salu minni, en eigi 5 verdi hizig, ef ek geri þeim ðngva minning, er mik gafu upp til guds þionostu, at minn andligr avðxtr verdi allr þeira upptekia.»

17. Tveir heilagir brædr bygdu med munksbunade i morkinni eitt herbergi. Uvinr allz mannkyns lagdi mikinn hug (a) at spilla þeira samþycke med einhverium hætti. Eitt kveld sidla tendradi 10 hinn yngri brodirinn kerti ok setti a stiku. Nusa fiandinn færirstad, fellir stikuna, sva at sloknar liosit, til þess at þeim yrde þetta til sundrþyckis. Hinn ellri brodirinn bregdr vid skiott ok slær hinn yngra fyrir forz sakir. Hinn, er bardr var, brodirinn fellr þegar frammi fyrir hinn ellra ok mællte: «Heyr mik, herra minn, 15 ver hugsterkr medan at bida, er ek tendra liosit.» Nu fyrir þat sama er hann svarar honum eigi styggiliga ne snellt, hvarf ohreinn andi iafnbratt i brott fra þeim hneycktr ok yfirstiginn. For

i f¹ d. e. fyrir Cd.

ut quidquid iam cum adiutorio Domini in ieiuniis et orationibus, seu in sanctis vigiliis, vel in omni opere spirituali, Christo Domi- 20 no adiuvante, laboravero, hoc mihi in æterna vita et ad salutem animæ meæ proficiat, ne forte, si pensionem pro servitio meo minime intulero, iam totus spiritalis labor meus ad illorum mercedem proficiat, qui me permiserunt Christo Domino deservire et spiritaliter conversari. 25

17. Erant duo fratres, secundum carnem quidem germani, verumtamen. uterque in spiritali proposito monachi existentes, insidiabaturque eis malignus diabolus, ut quomodocunque eos separaret ab invicem. Quadam igitur die ad vesperam secundum consuetudinem ille iunior frater accendens lucernam, posuit super 30 candelabrum. Faciente autem malitia dæmonum, ruit candelabrum, et extincta est lucerna. Per hanc occasionem insidiabatur eis malignus diabolus, ut in litem eos incenderet. Surgensque senior, cœpit percutere cum furore fratrem suum. Ille vero prostratus in terram deprecabatur germanum suum, dicens: «Magnanimus 35 ceto, domine, et ego rursus accendo lucernam.» Ergo quia non respondit ei turbulentum sermonem, statim malignus spiritus con-

hann þá þegar um nottina á fund höfðingja fianda ok flutti sínar farar eigi slettar, lez fyrir litillæti þat id mikla, er hinn bardi bad liknar af brodur sinum med frammfalli, fullkomliga fyrirrekinn ok kvolum selldr, kvat ok sialfan gud sed hafa þegar hiartans miukleika¹ ok midlat honum sina miskunn. Hvert ord, er nu heyrdum ver, lez heyrt hafa einn hofprestr þar nalægr ath likams vist, komz hann vid af ollu hiarta af hræzlu vars herra Jesu Kristi, hugleiddi hann þat sem sagt er, at skurdgoda göfgan er fullkomin flærd ok salunnar tion, tok þat ræds, at hann fyrirlet alla veralldar ivasan ok for á fund heilagra fedra ok flutti þeim greiniliga, hvat hann hafdi heyrt af vidtale ohreinna anda. Heilagir fedr veittu honum fegnir hialpsamliga aminning gudligra mala. Var hann því næst skidr, tok hann þá ok þegar munkaklædnad ok fylgdi sva bunadinum, at med guds miskunn vard hann skammbragds inn agætazti einsetumadr, ok þann tima er honum var verdug virding veitt af margmennis muginum, þá dadu allir med odrum dygdum hans litillæti. Ordræða hans aminningar þar med var, [at kraptr² ovinarins matti yfirkomaz fyrir ofalsada litillætis astundan; þat til

¹ meukleika *Cd.*   ² [ok su kvöl *Cd.*

²⁰ fusus recessit ab eis. Et pergens eadem nocte nuntiavit principi dæmonum, dicens: «Quoniam propter humilitatem illius monachi, qui prostratus in terra veniam postulabat a fratre suo, non prævalui in eis. Vidensque Deus humilitatem eius effudit super eum gratiam suam; et ego sentio me valde torqueri atque cruciari, quoniam

²⁵ non prævalui eos separare ab invicem.» Hæc autem omnia verba audiens sacerdos idolorum, qui ibi commanebat, compunctus est in timore Domini et amore Jesu Christi; considerans enim, quam magna seductio et perditio animarum est cultus idolorum, relinquens omnia, festinanter perrexit ad sanctos patres ad monasterium, et

³⁰ retulit eis omnia, quæ per malitiam dæmones inter se loquebantur. Cumque monitis salutaribus instruxissent eum sancti patres de doctrina Domini salvatoris, baptizatus est, et sancti propositi monachorum vitam arripuit, et adiuvente et cooperante gratia Dei, factus est probatissimus monachus, tantumque veneratus est et

³⁵ tenuit virtutem humilitatis, ut omnes nimiam humilitatem eius admirarentur. Dicebat enim, quoniam omnem virtutem adversariorum nostrorum dæmonum solvit humilitatis intentio. Denique et Dominus noster Jesus Christus per humilitatem triumphavit dia-

marks, at vorr herra Jesus Krístr, sagði hann, heriade helviti ok fiotræde fiandann með einkann(lígu) litillæti. Þesse helge fadir lagde ok þat til, at hann kvez optlíga heyrt hafa, þa er fiandr þingudu, at þeir taladi a þenna hætt: «Hvargi er ver belgium briost mannz af bræði eða rangsnuinni reide, ok verði sa nöckurr, 5 er bannan eða brigzli berr sva lundgodlíga, at hann kallaz misgert hafa, ok bídí þann blidskapar, er brigzlit vakti, þa morknar þegar allr var mattr, þviat guðlígrar miskunnar megn nalægiz þeim, er samþyckit semia sín í mille.» Ma her af marka, hve ohreina anda skelfir idran ok litillæti með þólinmæði, ok þat at eigi er(u) uhreinir 10 andar miök ottandi, þviat eigi hellz lengi víð þeíra abarning, adr sialf þeíra skeyti verða þeim til plagu, ef litillætíð er meistare með mannum. Segir hinn helgi Sincleriten í sinni kenning, hversu auðsynlígt þat er guðs þíone, ok tekr sva til orðz: «Sem með slíovu iarni ma eigi skip smíða, sva er omattulígt, at mædrinn 15 hialpiz utan litillæti; líki mædr því eptir hinum bersyndugu(m) í litillætínu, at hann fyrirdæmiz eigi með yfirgang, ok fylgi hogvári Moysi, at hann snui 2 herðina af hiartanu ok megi síðan snúa harðleik bergsins í blautlíga vatzens natúru. Heyri höfðingjar, hversu Moyses með hogvári síns bro(t)z gerði blautan biargsins 20 harðleik, ok ef þeir vílíá rettlíga fa hans tignarsess, þa stundi þeir helldr a hogvári en grímmleik, ok ef þeir hafa hegndarsprotann, hafi þeir þa ok sætu himnamiölsins, þat er miskunn, með sér.» Skílz þat ok í orðum íns helga Sincleriten, hversu nauðsynlígt höfðingjunum er litillætíð sem oðrum. Ma þat ok hvervetna heyra, 25 hve frabæra forþrisan þat fær mílle annarra dygða.

1 af Cd.   2 syndi Cd.

bolum et omnem eius virtutem contrivit. Addebat etiam dicens, quoniam frequenter audisset daemones inter se loquentes, quia quando ad iracundiam succendimus corda hominum, si quis susti- 30 nuerit patienter convicia iniuriarum, et conversus magis rogaverit ea quæ ad pacem sunt, dicens: Quia ego peccavi, statim sentimus omnem nostram virtutem marcescere, quia approximat eis gratia divinæ potentiæ.»

18. Referebat autem beatus senior Pœmen fratribus, dicens: 35 Quoniam fuit quidam nuper monachus in Constantinopoli temporibus Theodosii imperatoris. Habebat autem parva cella foris civitatem prope proastium, qui vocatur in Septimo, ubi solent impera-

18. Einn dyrdligr fadir Pemen at nafni sagði bræðrum opt-
 liga æfintyr þetta, at a dögum ins goda keisara Theodosi i hinni
 miklu borg Constantinopolim var nockurr merkiligr munkr, hann
 bygde einn litinn kofa fyrir utan borgina við völlum þann er Septimus
 5 heitir. I þeim sama stad spazera keisarar i iafnliga, er þeir ríða (eða)
 ganga út af borginni. Konungr hafði heyrn af, at þar var munkr
 einn, ~~sæ~~ er alldrige geck út af sinu herbergi. Ferdadiz keisarinn
 i þann sama stad, er munkrinn bygde, ok baud sinum mönnum
 bida sin, medan hann hitti munkinn, en hann einn fór ~~sæ~~ hans
 10 fund, ok knúdi hann herbergis dyrr. Munkrinn reis upp ok
 lauk upp dyrin, kvaddi hinn komna, þótt hann kendi eigi keisarann,
 þvíat hann hafði tekit koronu af höfði sér, at munkrinn fengi (eigi)
 þekt hann. Því næst settuz þeir niðr, ok sátu báðir samt. Síðan
 er þeir höfðu bediz fyrir, frettir þá þegar keisarinn at, hvern lífs-
 15 hatt heilagir fedr helldi, þeir er i Egiptalandi voru. Munkrinn
 svarar ok segir sva: «Allir þeir bida til guds yðr æ heilsu ok
 hialpar.» Keisarinn litaz nu um ok sér ecki i kofa munksins
 nema einn meis hanganda ok þar i fa braudleifa, segir þó sva:
 i keisarinn *Cd.*

20 tores egressi de civitate libenter degere. Audiens autem imperator,
 quod ibi esset quidam monachus solitarius, qui numquam egredie-
 batur de cella, cœpit deambulando pergere ad eum locum, ubi erat
 supradictus monachus, præcepitque sequentibus se eunuchis, ut
 nullus approximaret ad cellulam monachi illius. Ipse autem solus
 25 perrexit, pulsavitque ostium. Surrexit autem monachus et aperuit
 ei, et non cognovit eum, quod esset imperator. Tulerat enim
 sibi coronam de capite suo, ut non cognosceretur. Post orationem
 autem sederunt pariter, et interrogavit eum imperator dicens:
 «Quomodo sancti patres degunt in Ægypto?» Respondensque
 30 monachus ait: «Omnes exorant Deum pro salute vestra (v. l. sua).»
 Aspiciebat autem imperator intente cellulam ipsam, et nihil in ea
 vidit nisi paucos panes siccos in sporta pendentes, et dixit ei:
 «Da mihi benedictionem, abba, ut reficiamus.» Statimque festinavit
 monachus et misit aquam et sal, et misit buccellas, et comederunt
 35 pariter, porrexitque ei calicem aquæ, et bibit. Tunc Theodosius
 imperator dixit: «Scis quis ego sum?» Respondens monachus dixit:
 «Nescio quis sis, domine.» Dixit ei: «Ego sum Theodosius im-
 perator, et ob devotionem veni huc.» Hoc cum audisset monachus,

«Gef mer blezan, herra aboti, ok mautumz badir samt.» Munkrinn setr þegar framm vatn ok sallt, brytr braudit fyrir þa, ok mataz sidan. Munkrinn retti at keisara ker med vatni ok bad hann drecka. Keisare mællte til hans: «Veiz þu, hverr ek em?» Munkrinn svarar ok segir: «Herra, eigi veit ek, hverr þu ert.» 5 Konungrinn svaradi: «Ek em Theodosius keisari, ok kom ek fyrir godvilldar sakir higat at hitta þik.» Þegar er munkrinn heyrde þetta, fell hann framm fyrir fætr keisaranum. Theodosius konungr mællti þa: «Sælir erut þer, munkar, er frelsit ydr af ahyggium veralldarinnar, hafit þar i mot hvilld ok hoglifi, en óngva med ollu 10 ónnina nema at eins fyrir saluhialp ydvarre, hversu þer skulot i himinriki ódlaz eilifdar ómbun. En ek ma þat med sannleik segia þer, at ek em ættborinn til veralligs rikis, at ek em þurftugr sva, at ek sit alldrigi yfir minum mat utan andvara ok ahyggium.» At sva mælltu kvaddi keisarinn einsetumanninn hardla vegsamliga ok 15 geek i brott sidan. Þa næstu nött tok guds madr munkrinn at hugleida med ser, at honum mundi eigi lengr hæfa at hallda kyrru fyrir, «þviat ek veit, segir hann, at eigi at eins veralldar muga-menn, helldr af höll keisarans sialf ólldungasveitin at dæmi konungs-

prostravit se ante illum. At ille dixit ei: «Beati estis vos monachi, 10 qui securi ac liberi de negotiis sæculi tranquilla et quæta perfrui mini vita, et solummodo de salute animarum vestrarum habetis sollicitudinem, quomodo ad vitam æternam et ad cælestia præmia pervenire possitis. In veritate enim dico tibi, quia certe in regno natus sum et nunc in regno dego, et numquam sine sollicitudine 15 cibum capio.» Post hæc autem valde honorifice salutavit eum imperator, et ita egressus est ab eo. Eadem autem nocte cœpit intra se cogitare famulus Dei, dicens: «Quoniam non oportet iam me in hoc loco esse; multi enim non solum de populo, sed etiam de palatio et de senatoribus quamplurimi, exemplum imperatoris 20 secuti, ad videndum me venturi sunt, et honorem mihi tamquam servo Dei deferendo non cessabunt. Et illi quidem hæc propter nomen Domini facturi sunt; ego autem timeo, ne forte diabolus malignus mihi subripiat, et libenter incipiam eos suscipere, et condelectetur cor meum laude et honore eorum, et per hæc iam 25 incipiam virtutem humilitatis perdere, et laudibus atque honoribus hominum delectari.» Hæc igitur omnia homo Dei secum cogitans, eadem nocte fugit inde, et perrexit in Ægyptum ad sanctos

ins munu góraz mik at finna ok lata eigi vinnaz virding at veita sem guds pion, ok þott þeir geri þetta fyrir vars herra skyllð, þa kann vera, at því næst girniz ek mannlígs eptirmælis ok verallígrar vegsemdar, en tynag þar i mot litillætis dygdinni.» Nu þa sömu 5 natt eptir fund þeira konungsins, neytir hann hugsanar sinnar æ þenna hætt, at hann flyði a fund heilagra fedra i egipzka eydemork. Nu hinir kærustu brædr, hugsum her af, hverssu mikilli ahyggiu guds madr villði geyma litillætis kraptzins, at hann hitti þar fyrir i himnaríki eilífa dyrd af erfði sins athæfis, þat er hann 10 hafði her stundliga starfat fyrir vars herra nafn.

19. Þ(ess)u næst fýsumz ver fra því at segia, at heilagir fedr fluttu, at einn ríkr domande ok völdugr girntiz at sia Pemenem fyrir margfallðri frægd, er hann hafði heyrt af hans athæfi. Heilagf 15 fadir Pemen ogladdiz miok af þessu, hugsar abyrgð med ser, at göfgir menn koma a hans fund at veita honum vegsemd, at margmugrinn alpydunnar mun þar miok eptir vikiaz ok geraz hann at hitta, eigi síðr þíckiz (hann) nu ok vita, at einvis(t) hans medferdis her af þessu mun unadaz, en litillætis kraptrinn sturlaz, sa er hann veit hvert erfði hann hefir til þolt af blautu barnsbeini,

---

10 patres in eremo. Itaque consideremus, dilectissimi fratres, quanta sollicitudine virtutem humilitatis custodire famulus Dei studuit, ut in caelesti regno aeternam gloriam pro labore sanctæ vitæ suæ, quem propter nomen Domini exercuerat, percipere a Christo Domino mereretur.

25 19. De hoc autem ipso sancto Pœmene referebant alii sancti seniores dicentes: Quia quodam tempore, cum advenisset iudex provinciae audissetque sanctam opinionem beati Pœmenis, desiderabat videre eum, misitque nuntium ad deprecandum, ut susciperet eum. Beatus autem Pœmen contristatus est valde, cogitans 30 apud semet ipsum: «Quia si cœperint personæ nobiles venire ad salutandum et honorandum me, manifestum est, quia et alii multi etiam populares homines frequentabunt me; et necesse est, ut per hoc perturbetur secreta vitæ meæ conversatio, et humilitatis gratiam, quam cum labore tanto auxiliante Domino a iuventute 35 mea studui custodire, forsitan surripiente maligno diabolo perdam, et vanæ gloriæ incurram laqueos.» Hæc ergo apud semet ipsum pertractans, definivit quatenus excusaret magis et non susciperet iudicem. Contristatus autem iudex, quia non eum suscepisset, ait

«rædiz ek ok, ef þetta tvent tyniz, at fiandinn mun freistnistad finna með mér¹ til hegoma dyrdar.» Gðrir nu ræd sitt ok tekr þat til, at hann knytir² upp ok vill eigi hitta höfðingiann. Honum fyrir þickir þetta miok domandanum, geriz nu hryggr, villdi þa leita i nöckurra bragða, þeira er hann fengi fundit helgan fodor: 5 tekr hondum systurson hins helga Pemenis ok lætr setia i myrkva-stofu, hyggr at guds madr muni fyrir þessa sök koma a hans fund at bidia sveininum miskunnar; bydr nu þionustumonnum sinum fyrir allt framm, at heilagr fadir fengi eigi her hrygd af, at sveininn skyldi þegar ut leida, er guds madr kæmi a fund domandans. En 10 segir (sva) sök sveinsins, at eigi ma uhegnt vera allt. Heyrir modir sveinsins þetta, systir ins sæla Pemenis, ferr i morkina miok af skyndingu at finna brodur sinn, nemr eigi fyrr stadar en vid hurd herbergis hans, knyr i akafa, grætr ok snöktir, beidir hann fara a fund domandans at bidia fyrir syni hennar. Heilagr guds madr 15 svarar henne at sidr, at hann gðrir eigi uppluka hurdina, at hon mætti inn komaz. Þa tekr hon at banna honum, kallar hann hardbrystan ok iarnhiartadan, er villdi eigi miskunn

¹ honum *Cd.*   ² hnytir *Cd.*

ad officium suum: «Quoniam non merui videre hominem Dei, peccatis meis imputo.» Verumtamen nimis desideravit per quamcumque occasionem videre sanctum virum. Excogitavit ergo huiusmodi causam, quæ occasionem ei præberet videndi eum. Comprehendens enim filium sororis beati Pømenis, misit in carcerem, ut per istam occasionem aut susciperet iudicem, aut certe ipse 25 veniret ad rogandum iudicem. Dixitque ad officium suum: »Ut non contristetur sanctus senior, mandate ei, si voluerit venire ad me, necesse est ut statim educamus eum de carcere. Talis enim est causa eius, quæ non possit impune transire.» Audiens autem hæc mater iuvenis, id est soror sancti Pømenis, abiit in eremum, 30 ubi erat frater suus, stabatque ad ostium cellulæ eius cum multo fletu et ululatu, rogans eum, ut descenderet ad iudicem et rogaret pro filio suo. Beatus autem Pømen non solum ad eam nihil dixit, sed nec ostium ei aperuit, ut ingrederetur ad eum. Tunc cœpit illa maledicere ei, ac dicere: «Durissime et impiissime, et ferrea 35 viscera gerens, quomodo te tantus dolor fletus mei non flectit ad misericordiam, quoniam unicum ipsum filium habeo, quem in periculo mortis video constitutum?» Tunc senior mandavit ei per

veita grat hennar ok vesolld, kvez þenna einn son eiga, er hon
 ser nu nær til dauda dæmdan. Inn gamli guds madr segir þa til
 brodur þess, er honum þionadi: «Far ok flyt fyrir henni, at Pemen
 atti ongva sonu, því sytir hann þa ecki.» Þetta allt saman kom
 5 fyrir domandann, ok mællte hann til vina sinna: «Riti þer til
 heilags fodur, at hann sendi mer bænarbref, at ek meg þar fyrir
 frelsa sveininn.» Nu med margra manna bæn ok aeggian fekk
 þat um sidir, at guds madr ritadi til höf(d)ingians a þenna hætt:
 «Valld þitt ok virding lati vandliga verda eptirleitad um sök
 10 sveinsins, ok ef hann sannaz dauda verdr¹, lat hann deyia, at hann
 reinse² nu her veralldar³ sinn glæp, at hann fordiz þar fyrir
 eilifu(r) pinu(r) ins heita helvitis; en ef hann er eigi draps verdr,
 lykta³ sva hans male, sem retta³ er at landzlögum. Lif heill
 herra.»

15 20. Einn mikilligr fadir ok miok alldradr het Agathon, hann
 var allra fedra frægaztr af þessum tveim dygdum litillæti ok
 þolinmæde. Nöckurn tima sottu brædr eigi allfaer samt hans fund.
 Þeir höfdu heyrt, at hann hefði mikinn litillætis krappt med ser,
 1 verda Cd. 2 ver allir Cd. 3 lyktar Cd.

10 fratrem, qui ei ministrabat, dicens: «Vade, dic ei: Pæmen filios
 non genuit, et ideo non dolet.» Hæc audiens iudex, dixit amicis
 suis: «Scribite ad eum, ut vel epistolam precatoriam faciat ad me,
 quatenus possim eum dimittere.» Tunc iam quamplurimis sua-
 dentibus, sanctus senior scripsit ad iudicem dicens: «Iubeat nobi-
 15 litas tua diligenter requirere causam illius, et si quid dignum
 morte admisit, moriatur, quatenus in hoc præsentis sæculo exsolvat
 crimen peccati sui, ut evadat æternas ac perpetuæ gehennæ pœnas;
 sin autem nihil dignum morte commisit, quod iustum videtur legi-
 bus, ita de eo iube discernere.»

30 20. Fuit etiam de magnis patribus quidam senior, nomine
 Agathon, nominatissimus in virtute humilitatis et patientiæ. Quo-
 dam autem tempore perrexerunt ad visitandum eum fratres. Audi-
 entes enim de eo, quod magnam humilitatem habuerit, volentes
 que probare, si vere humilitatis patientiam possideret, dixerunt ei:
 35 «Multi scandalizantur in te, pater, quia nimis vitio superbiæ tene-
 aris, et ideo alios despicias, et pro nihilo eos habeas, sed et
 detractiones adversus fratres non cesses loqui; affirmant etiam
 quamplurimi, quod hæc ideo agas, quia fornicationis vitio tenearis,

villdu prova, ef hann hefði þolinmæði þar með, ok sögdu sva til hans: «Vita skulot þer, fadir, at margir styggvaz vid þat, at þu ser drambsfullr ok forsmær adra, en talir iafnan til brædra umlestr eda aleitni; sanna þat sumir, at þu görir þat fyrir þa skyld, at þu halldir med þer horanar glæp ok þickiz verda oeinleitare, þa er adrir eru afvirdir.» Inn agæti guds madr Agathon svarar þa: «Eigi ma ek ok eigi vil ek afneita mer þau mannlyti, er þer töldut, þviat ek þickiumz allra þeira sekr.» Fell heilagr fadir þa þegar framm fyrir fætr þeim brædrunum hinum tilkomnum ok mællte: «Bid ek ydr, brædr, at án aflati miuklætid þer varn herra, at hann mæ af med sinni likn minar sektir ok syndir.» Fyrr nefndir brædr lögdu enn til sva segiande: «Ecki skalltu ok dyliaz vid þat, Agathon, at flestir vilia þat sanna, at þu ser fullkominn villumadr.» Ok er heilagr fadir heyrd þesse þeira ord, svarar hann þeim: «Nu þott, brædr, at ek se margra synda sekr, þa em ek eigi villumadr, langt ifra ok fiarlægt se þat minu lif.» Inir tilkomnu brædr fellu þa allir samt til fota helgum fedr ok badu hann segia, hvi hann braz eigi fyrri vid sva margt ofarligt, sem þeir fluttu a hann upp at osönnu, en hann villdi med öngu

et ne solus videaris errare, idcirco aliis non cesses detrahere.»¹⁰ Ad hæc respondens senior ait: «Hæc omnia, quæ dixistis, vitia in me esse cognosco, nec possum negare tantas iniquitates meas.» Procidensque pronus in terram adorabat eosdem fratres dicens: «Deprecor vos, fratres, ut intentius pro me misero et multis peccatis obnoxio Christum Dominum exorare non cessetis, ut indulgentiam tribuat iniquitatibus meis multis ac malis.» Ad hæc supradicti fratres addentes dixerunt ei: «Non te lateat etiam hoc, quia hæreticum te esse quamplurimi affirmare volunt.» Hoc autem cum audisset senior, dixit eis: «Licet in aliis multis peccatis obnoxius sim, tamen hæreticus penitus non sum, absit hoc ab anima mea.» Tunc omnes fratres, qui ad eum venerant, prostraverunt se in terram ad pedes eius, obsecrantes eum ac dicentes: «Precamur te, abba, ut dicas nobis, cur tanta vitia et peccata dicentibus nobis de te, in nullo commotus es; de verbo autem hæretici valde te commovisti, et abominatus es, nec sufferre potuisti auditum?»¹⁵ Dixit eis senior: «Illas priores culpas et peccata propter humilitatem sustinui, ut peccatorem me esse crederetis; novimus enim, quod si custodiatur humilitatis virtus, magna salus est animæ.

moti villumanz nafnit heyra mællt, ok afvirdiz allr þar vid. Inn gamli guds madr mællti þa: «Hina löstu ok mannlyti þolda ek fyrir litillætis sakir, at þer trydit mik vera syndugan ruann, þviat ver vitum þat allir, ef geymt verdr litillætis kraptzins, at þat er
5 haleit hialp salunni. Tökum þau dæmi, er drottinn varr gaf, lavandr ok lausnare Jesus Kristr; þann tima er gydingar mæddu hann með morgum motgerdum ok lygiligum löstum, þa bar hann allt polinmodliga með litillæti, eigi sidr þa er falsvottar voru frammleiddir at segia martt osatt a hann, þoldi hann eigi sidr ok þar a
10 ofan krossins pinu allt til daudans. Predikar Petrus postoli ok sva: Kristr var pindr fyrir vara skyld ok feck oss dæmi, at ver fylgdim hans fotzporum. Heyrir oss þvi miök þat til munkunum, sagdi hann Agathon, at bera alla motþarliga lute með litillæte. En þat at þer kolludut mik villumann, villda ek vist eigi þola,
15 ok gerda ek mik miök bradan ok byrstan, þviat villa ok hverr sém einn villumadr er fraskildr lifanda gudi en samtengdr diöflinum ok hans sárum; tair honum ok ecki at bidia ser með sinum syndum liknar vid gud, meðan hann stendr i þvi, þviat hann er af höggvinn heilagri kristni; en ef hann snyz með sannleik til
20 sameiginligrar truar, þa verdr hann vid tekinn af vorum (drotni) Jesu Kristo ok samtengiz sva sönnum gudi.» En er bræðrnir höfdu heyrt þessa skyrligu skilgrein heilags fodur, fögnudu þeir miök ok hurfu heim huggadir.

Nam Dominus et salvator noster Jesus Christus, cum ei Judæi
15 multas contumelias et convicia irrogassent, patienter cuncta toleravit, ut nobis humilitatis præberet exempla. Immissi enim falsi testes multa adversus eum falsa dixerunt, et usque ad mortem crucis patienter cuncta sustinuit. Ita enim et apostolus Petrus prædicabat, dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens
30 exemplum, ut sequamini vestigia eius. Oportet igitur, ut patienter cum humilitate cuncta adversa sustineamus. Sermonem autem, quem obiecistis de hæresi, non potui sustinere et valde abominatus sum, quia hæresis separatio est a Deo. Hæreticus enim separatur a Deo vivo et vero, et coniungitur diabolo et angelis eius.
35 Alienatus enim a Christo, iam non habet Deum, quem exoret pro peccatis suis, quia ex omni parte periit. Si autem conversus fuerit ad veram et catholicam sanctæ ecclesiæ fidem, suscipitur a bono et pio salvatore nostro Christo, et reconiungitur Deo vero creatori et salvatori nostro Christo.»

21. Inir ellri brædr med samþyckiande ollum munkum merkrinnar Scithie attu einn tíma þá radagerd, at sæll fadir Ysaach væri vigdr til prestz þeim at þeiri kirkiu, er i morkinni stod. Verdr þar nu at akvednum degi mikít munkamot. Fyrr nefndr fadir Ysaach verdr viss þessarrar tiltekiu, flyr nu i Egiptaland ok falst i akri einshverium milli þyrna, ok hyggr sik overdan prestz-vigslunnar ok þeírar virdingar. Af þessu efni gerdiz mikill fiöldi múnka at leita heilags fodur ok handtaka, ef þeir hitti. Um kvellðit er þeir gerduz vegmodir, ok mál þótti matar, letu þeir lausan asna, þann er vistir þeíra bar, til sæifangs¹. Leitar hann¹⁰ síðan sva fyrir ser, at hann lettir eigi, fyrr en hann kom i þann stad, er heilagr aboti Ysaach hafði leynz i. En er lysa tok af degi, leitudu munkarnir at asna sinum ok hittu rett þar æ, er guds madr hafði folgiz; toku nu at da hardla miok drottins tilskipan ok toku hondum heilagan fodur, ok villdu binda ok leida¹⁵ sva síðan mille sín. Inn virduligi karll villde þat eigi ok mællte: «Eigi ma ek nu, brædr mínir, meina ydr þetta, þviat vera kann, at þat se guds vile, at ek taka prestz vigslu, þó at ek se overdugr.»

¹ sæifangs *Cd.*

21. Consilium inter se habuerunt seniores patres et omnes²⁰ monachi habitantes in eremo Scythie, et consenserunt, ut pater Isaac presbyter eis ordinaretur in ecclesia, quæ in ipsa eremo sita est, ubi convenit die et hora statuta multitudo monachorum, qui in illa eremo conversantur. Audiens autem supradictus abbas Isaac huiusmodi consilium, fugit in Ægyptum, et abscondit se²⁵ in quodam agro inter fruteta, arbitrans indignum se esse honore presbyterii. Quamplurimi autem fratres monachi sequebantur, ut comprehenderent eum. Cum autem applicuissent ad vesperam in eodem agro, ut reficerentur fatigati de itinere, erat enim nox, dimiserunt asellum, qui eis sumptus portabat in itinere, ut pascere³⁰ tur. Cum autem pasceretur asellus, pervenit in locum, ubi supradictus abbas Isaac latitabat. Cumque illuxisset dies, requirentes monachi asellum pervenerunt ad eundem locum, ubi se senior occultaverat, et admirantes valde dispensationem divinam, comprehendentes ligare et constringere eum voluerunt, et ita perducere.³⁵ Venerabilis autem senior non permisit dicens: «Iam non possum contradicere vobis, quia forsitan voluntas Dei est, ut licet indignus suscipiam ordinem presbyterii.»

22. Tveir brædr voru þeir, er badir samt bygdu eitt herbergi, þeira þolinmæði ok litillæti lofudu allir hardla mikit heilagir fedr. Þetta heyrdi einn forfridr fadir, ok for at finna þa fyrir þa skyld at prova, ef þeir hefði fullkomliga ofalsat litillæti. Bræðrnir toku
 5 feginsamliga við honum, ok þa er þeir höfdu at munka síð lyktad psalmasöng ok heilagri bæn, gengr þesse út einn samt hinn tilkomni fadir ok litaz um, sér þar einn grasgarr, er þeir höfdu fyrir kalsakir bræðrnir. Gripr hann síðan einn fork ok fæz um fast ok
 10 at engi var eptir olamdr. Þeir bræðrnir sia þetta ok tala at síðr um, at þeira blidufullt yfirbragd braz ecki her fyrir. Síðan gengu þeir inn allir samt ok lýktödu psalmasöng. Eptir þat fellu þeir a kne. fyrir inn tilkomna fodur ok sogdu: «Lofar þu, herra, at við farim ok steikim þann kalbustinn er eptir stod, þvíat nu er fullr
 15 timi, at ver kennim fædu.» Inn gamli fadir fell þa framm fyrir fætr þeim ok segir: «Margfalldar þackir gere ek, inir kærustu brædr, almatkum gude lausnara vorum fyrir þat, er ek se, at hinn helgi andi hefir herbergi með yckr. En eigi því síðr minni ek yckr ok aeggia ek, at æ, meðan þit líft, geymi þit litillætis dygdarinnar ok þolin-

20 22. Erant duo fratres monachi pariter in cella commorantes, quorum humilitatem et patientiam multi etiam de sanctis patribus collaudabant. Audiens vero quidam sanctus vir, voluit probare, si veram perfectamque humilitatem haberent; venit ergo ad visitandum eos. Cumque cum gaudio suscepissent eum, et ex more
 25 complerent orationes et psalmodiam, egressus foris cellulam vidit parvum hortum, ubi sibi olera faciebant. Apprehensoque baculo, cum toto impetu coepit omnia olera cædendo confringere, ita ut nihil omnino remaneret. Videntes autem supradicti fratres, nihil penitus dixerunt, sed nec vultum tristem aut turbatum habentes.
 30 Et rursus ingressi cellulam vespertinas orationes complentes, adorantes eum dixerunt: «Si præcipis, domine, ibimus, ut eum qui remansit caulem coquentes gustemus, quia iam hora est, ut cibum sumamus.» Tunc senior adoravit eos dicens: «Gratias ago Deo meo, quia video spiritum sanctum requiescere in vobis; et ideo
 35 hortor vos ac moneo, fratres carissimi, ut usque in finem custoditis sanctæ humilitatis et patientiæ virtutem, ut ipsa in regno cælesti vos magnos et sublimes in conspectu Domini faciat apparere.»

mædis¹, at þesse tvö kraptaverk gere yckr mikla ok dyrmæta i himnesku ríki fyrir syn ok þionustu vars herra Jesu Kristz.»

23. I klaustri einhverju var nöckurr allradr munkr ins lofsamligzta lífs, ok þar með allzkonar óhægingdum um langan tíma geriz nú fyrirkominn miðk, einna mest fyrir þa skulld at brædr kunnu óngir þær hialpir at veita krankleika hans, sem til heyrdu, enda höfdu þeir ok eigi fõng æ i munklífinu því, er hinum siuka henti. Tilfelli þetta heyrdi ein gudhrædd kona, ok bad formann klaustrsins, at hon flytti inn siuka munk heim i sitt herbergi, mest fyrir þa sok, at hon matte audmiukligar akta þa lute, er hinum siuka hentu, en þeir brædrnir, þar er hon var i fiðlmennti borg. Fadir klaustrsins baud þa, at brædr bæri hann til guds ambattar. En hon tok at þiona honum af allri sinni kunnuztu, trudi hon, at hon mundi eigi missa verdkaups af vorum lausnara Jesu Kristo. Ok er her (hafdi) sva frammfarit .iij. ær eda meirr, at munkrinn var a hennar varnade, ok hon þionadi honum af allri athygli ok godvilld, toku margir meinsamir menn at ætla munkinn eptir ser ok sögdu, at hann hefde eigi hreinan hug a meyju þeirri, er honum þionade.

¹ h. litillætis Cd.

23. Erat quidam in cœnobio iam senex et probatissimus monachus, et incurrit gravissimam ægritudinem; confectusque nimia et intolerabili infirmitate, per longum tempus laborabat in doloribus multis, nec invenire poterant fratres, qualiter succurrerent ægritudini eius, quoniam ea quæ necessitas infirmitatis eius expetebat, non habebant in monasterio. Audiens autem quædam famula Dei de afflictione infirmitatis eius, deprecabatur patrem monasterii, ut eum ad cellulam suam tolleretur, ut ministraret ei, maxime autem quia facilius invenire posset in civitate, quæ necessaria ægritudini eius videbantur. Præcepit ergo pater monasterii, ut portarent eum fratres ad cellulam famulæ Dei. Ipsa vero cum omni veneratione suscipiens senem propter nomen Domini ministrabat ei pro retributione mercedis æternæ, quam credebat a Christo salvatore nostro recipere. Cumque per tres et amplius annos sedule obsequeretur famulo Dei, cœperunt homines mente corrupti, secundum scabiem mentis suæ, suspicari, quod non sinceram haberet senior conscientiam de virgine, quæ ministrabat ei. Audiens autem hæc senior, exorabat divinitatem Christi dicens: «Tu, Domine Deus noster, qui solus nosti omnia, et vides, quia multi sunt dolores

En er hinn gamle guds madr heyrde þetta, bad hann guddomligan
 vars herra matt æ þenna hátt: «Þu drottinn gud vorr, er einn
 veiz alla lute, ok ser, at margir eru harmar mins krankleika ok
 vesalldar minnar, ok fyrir sva [langa kór¹, er mer meinar, þarf
 5 ek naudsynliga þionustu þinnar ambattar, er fyrir þína skyllð
 þionar til min; gialltu ok ombuna henni, drottinn minn, i eilifu
 life, sva sem þu virdiz fyrir þína godgirnd þeim at veita, er sína
 þionkan veita siukum eda sárum af ast þins blezada nafns.» En
 er nalgadiz daudadagr þessa guds vinar, komu þar til margir helgir
 10 fedr med bræðrum af munklifinu. Þa sagdi hinn gamli fadir sva:
 «Bid ek ydr, minir fedr ok brædr, at þa (er) ek em andadr, takit þer
 staf minn ok plantid hann yfir leide minu, at þer vitit, þa er hann
 berr blom ok gefr af ser avöxt, at ek hefi reinan hug haft ok
 samvizku æ þesse guds ambatt, er mer þionar fyrir guds nafn.
 15 En ef stafrinn blomgaz eigi, þa vitit til fullz, at ek hefir ohreinn
 verit af henni.» Nu er guds madr var frammlidinn af þessum
 heimi, toku heilagir fedr stafrinn ok plöntudu a leidi hans. En hann
 blomgadiz ok bar avöxt þann fyrstan tima, er þess var von, sva
 1 [langar eyr Cd.

20 ægritudinis et miseræ meæ, et afflictionem consideras tantæ infirmita-
 tis, quæ me ita per tantum consumpsit tempus, ut necessarium habeam
 obsequium huius famulæ tuæ, quæ mihi propter nomen tuum mi-
 nistrat; tribue ei, Domine Deus meus, condignam mercedem in vita
 æterna, sicut dignatus es promittere propter bonitatem tuam his,
 25 qui propter nomen tuum exhibent egenis et infirmis suum mini-
 sterium.» Cum autem approximasset dies transitus eius, convene-
 runt ad eum quamplurimi sancti seniores et fratres de monaste-
 rio, et dixit ei senior: «Obsecro vos, Domini et patres et fratres,
 ut, cum defunctus fuero, tollatis baculum meum et plantetis cum
 30 super sepulcrum meum, et si radices fecerit miscritque fructum, tunc
 scietis, quia munda est conscientia mea a famula Dei, quæ mihi
 ministrabat. Si autem non fronderit, scitote, quia non sum mun-
 dus ab ea.» Cum ergo vir Dei exiisset de corpore, secundum
 præceptum eius sancti patres plantaverunt baculum eius super sepul-
 35 crum ipsius, et fronduit, accedenteque tempore protulit fructum;
 et admirati sunt omnes glorificantes Deum. Ad tale enim mira-
 culum etiam de vicinis regionibus multi convenientes magnifica-
 bant gratiam salvatoris, nam et nos ipsam arbusculam vidimus, et

at allir undruduz, er sa, ok gulldu gudi dyrd fyrir. Margir komu ok þar af nalægium herudum daandi drottins dyrd ok þesse takn. Vær sáam ok einn blomgadan kvist þessa stafs ok gerdum gudi þackir, þeim er alldri fyrirlætr þa, er honum þiona med hugarins reinleik ok sannleik verksins.

24. Nockurn tima var einn odr madr grimmliga kvaldr leiddr til herbergis ins helga fodur Apollonij abota, ok (er) hinir tilkomnu badu helgan fodur bidia fyrir munn hins æra til guds ok gefa honum heilsu, svarar fadir Apollonius, kvez ongan verdleik til þess hafa ne valld at drottna diöflum. En er hann kom eigi þessu einu vid, ok þeir badu hann med tærum, þa hlyddiz hann vid um sidir sigradr af bæn þeira, ok baud oreinum anda ut at ganga af guds skepnu fyrir nafn ok valld vars herra Jesus Kristz lausnara allz lyds. Þa svarar fiandinn honum sva: «Nu þo at ek verda fyrir valldi Kristz ut at ganga, þa mun ek fretta þik at hvaru eins æventyrs, þess er i gudspiallinu er skrifat: hver eru kid eda hverir eru saudir?» Guds madr Apollonius svarar honum sva: «Kidin megu at sönnu segiaz ranglatir menn, milli þeira em ek syndafullr ok sekr, meinsamr ok motgiarn almatkum gudi; en

benediximus Dominum, qui protegit in omnibus in sinceritate et veritate sibi servientes.

24. Quodam tempore ad beatum abbatem Apollonium duxerunt quendam vexatum, qui fortiter a dæmonio torquebatur. Cumque per triduum observarent, qui cum eo venerant, obsecrantes senem, ut eum in nomine Christi fuis ad Deum precibus curaret; respondens senior, dixit eis non esse se huius meriti, ut dæmonibus imperaret. Cum autem persisterent, qui venerant, rogantes eum, flentes et nimis deprecantes, tandem acquievit. Cum autem in nomine Domini salvatoris nostri imperaret dæmoni dicens: «Exi, immunde spiritus, de plasmate Dei!» Tunc respondens dæmon dixit ei: «Ego quidem imperante virtute Christi egredior, tamen interrogabo te sermonem, ut dicas mihi: Quid est quod scriptum est in evangelio, qui sunt hædi, et quæ sunt oves?» Respondens autem senior dixit ei: «Hædi quidem iniusti sunt, inter quos et ego sum peccator, qui multis peccatis obnoxius sum; oves autem Deus novit quæ sunt.» Tunc exclamavit dæmon voce magna, dicens: «Propter humilitatem tuam stare omnino non possum.» Et statim egressus est de hoc homine, quem obsederat. Videntes autem omnes qui astabant, dederunt gloriam Deo.

sialfr gud veit, hverir saudirnir eru.» Þá kalladi fiandinn hatt ok mællte: «Öngu moti ma ek her vid þola þínu lofígu litillæti.» Hvarf hann þá fra hinum oda. En madrinn varð þegar alheill. Lofudu allir gud ok hinn helga Apollonium, þeir er þessa iartein ssa.

- 5 25. Heilagir ok alldradir fedr fluttu þat fyrir oss, at einn munkr var i morkinni Scithie, er fystiz at finna heilaga fedr, þá er gudi þionudu i þeim stad, er Cellia heitir, þviat þar byggia serhverir munkar i serhverium kofum. En (er) heilagr fadir fann öngvan audan kofa, þann er hana mætti herbergiaz i, lanadi
10 nöckurr gamall madr honum audan kofa, þann er hann mætti herbergiaz i, er hann atti, ok bad hann þar dveliaz þangat til, er hann fengi ser annan, þann er hann mætti vel i vera. Her ber nu sva til, at margir munkar girntuz heyra guds ord ok foru optliga flokkum a fund þessa helga fodur ins nykomna, þviat hann hafdi
15 mikla miskunnargiöf þegit af gudi til andligrar kenningar. Þetta fregnar inn gamle fadir, sa er honum hafdi herbergit lanad, ok færð öfundar mikillar ok afvirdingar vid hinn ok segir sva: «Þenna stad hefi ek nu bygðan sva margan (dag) ok dægr, at þat er tortalit, ok koma siallstundum at eins bræðr a minn fund, ok þó þá a

- 20 25. Referebant sancti seniores nobis dicentes: Quia fuit quidam monachus in eremo Scythi; venit autem ad visitandos sanctos patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisim habitabat cellulis. Cumque non inveniret ad præsens cellulam, ubi posset manere, quidam de senioribus habens aliam vacantem cellulam, dedit ei dicens: «Interim repausa in hac cellula, donec invenias ubi possis manere.» Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ, habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei; videns ille senior, qui ei ad habitandum præstiterat cellam,
25 invidiæ livore cor eius vulneratum est, et indignari cœpit ac dicere: «Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, et ad me non veniunt fratres nisi rarissime, et hoc in diebus festis, et ecce ad istum impostorem pæne quotidie fratres quamplurimi vadunt;» dixitque discipulo suo: «Vado, et dic ei, ut egrediatur
30 de cellula illa, quoniam necessaria est mihi.» Cum autem perrexisset discipulus eius ad illum fratrem, dixit ei: «Mandavit abbas meus sanctitati tuæ, iube ei per me mandare, qualiter habeas, audit enim te infirmari.» Ipse vero remandavit ei dicens: «Ora

hatidisdögum, en til nygernings þessa þeysiz nær hversdagliga muðr munku.» Mællte sidan til lærisveins síns: «Gack ok seg honum, at hann verði brottu or kofa þeim sem hann byggvir, þvíat ek þarf at hafa hann at skylldu.» Sveinninn fór, sem fyrir hann var lagt, ok sagði til broðursins: «Aboti minn, segir þér guds qvediu ok baud mér eptir fretta, hversu þinn heilagleikr hefdiz við, þvíat ek heyrda, at þú syktiz.» Heilagr fadir sendi þau ord aptr með sveininum, at hann bad hinn gamla foder bidia fyrir sér, lez hann hafa hardla krankan kvid. Sveinn fór aptr ok sagði sva abota sínum: «Hann bad þik þarflatlaga sem guds engill, at þú mundir gefa honum .ij. daga frest, at hann mætti leita sér annars herbergis.» En er lidnir voru þadan þrír dagar, sendir hann svein sinn ok bad hann bera þat bod, at hann yrði brottu af herberginu: «Seg honum ok sva, ef hann dvelr or þessu, at þa mun ek koma með staf minn ok reka hann bardan a braut or kofanum.» Sveinn fór ok bar fyrr inntum foder þesse ord: «Vita skaltu, at aboti minn er miok sorgmodr um krankleika þinn, ok þat villdi hann vita, ef nöckut skadiz.» Guds madr mællte þa: «Þackir gere ek þinni ást, er þú elr sva mikla önn at minum hag, ok vit, at fyrir þina

pro me, domine pater, quia valde stomachum doleo.» Reversus¹⁰ autem discipulus dixit abbati suo: «Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies iubeas ei inducias dare, ut possit sibi aliam cellam providere.» Transactis autem tribus diebus iterum misit discipulum suum, dicens: «Vade, dic ei, ut egrediatur de cellula mea; nam si rursus distulerit, dices ad eum, quia continuo venio, et cum¹⁵ baculo cædendo expello eum de cella mea.» Pergens autem discipulus ad supradictum fratrem dixit ei: «Quoniam valde sollicitus est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens, si melius habeas.» At ille hæc audiens dixit: «Gratias ago, domine sancte, caritati tuæ, quia sollicitus es de me, verumtamen preci-²⁰ bus tuis melius habeo.» Reversus autem discipulus dixit abbati suo: «Etiam et nunc deprecatur sanctitatem tuam dicens, ut usque ad diem dominicum exspectes, et statim egrediatur.» Cum autem advenisset dominicus dies, et non egrederetur, accipiens vectem senior, inflammatus invidiæ et iracundiæ spiritu pergebat, ut cæ-²⁵ dendo expelleret eum de cella sua. Accedens autem discipulus eius dixit: «Si iubes, pater, præcedo te et video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, et si viderint, scandalizentur.»

bæn betraz mikit um.» Sveinninn hvarf heim ok flutti fyrir abota sinum mæl munksins þessa kostar: «Enn beiddi hann, herra minn, at þu mundir bida hans framan til sunnudags, ok yrði hann þa i brottu.» Nu kemr drottinsdagr, ok brodirinn er eigi brottu or
5 kofanum. Tok inn gamli karll nu klædi sin ok gerdiz heiman med aufundar anda ok reide at reka brodurinn i brott med bardögum af herberginu. [Sveinninn gengr at honum ok segir: «Nu mun ek, fadir², fara fyrir, ef þu lofar, ok vita, ef nöckurir brædr eru komnir at hitta hann, þviat ef þeir sia þik, þa verdr þeim þat at mikilli
10 stygd.» Ferr hann ok framm kemr, talar sva til husbonda: «Aboti minn kemr her skiotliga at vitia þin, ok þvi bid ek, at þu gangir ut i mot honum, at hann kemr med mikilli ást þin at vitia.» Heilagr fadir gengr ut skiot ok gerer sik hardla gladan, rennr i mot hinum tilkomna, ok er hann sa hann, fyrr en þeir fyndiz,
15 fellr hann allr til iardar ok vegsamar inn gamla födur med sva sagdri þackagerd: «Ombuni þer almatigr gud, hinn kærasti fadir, med eilifri gæzku, ok bue þer biarta vist ok dyrdliga i himneskri Hierusalem milli sinna heilagra manna fyrir þat herbergi, er þu hefir mer lanad fyrir sakir hans dyrdarfullz nafns.» Inn gamli madr komz vid hardla miok i hiartanu, er hann heyrdi þesse hans ord, kastar þegar a brott stafnum ok hleypr a hals helgum fedr

20 1 þat Cd. 2 [rettet: Nu mun ek fadir sia þik Cd.

Præcessit ergo discipulus, et ingressus ad eum dixit: «Ecce abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, et cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimia caritate et dilectione venit ad te.» Qui statim surgens cum nimia alacritate occurrit ei.
25 Cumque vidisset eum, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatque senem cum gratiarum actione, dicens: «Retribuat tibi Dominus, carissime pater, bona æterna pro
30 cellula tua quam mihi propter nomen eius præstitisti, et in cælesti Jerusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam et splendidam præparet mansionem.» Hæc audiens senior, compunctus est corde, et proiciens baculum cucurrit in amplexus eius, et osculatus est eum, et invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter
35 cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, et interrogavit eum dicens: «Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulam mandavi ut diceres ei?» Tunc discipulus eius confessus est ei

ok bydr honum til sins herbergis með allri olværd, kallar síðan til sín sveininn ok spurdi, ef hann hefði flutt þau ferligu ord, er hann hafði fyrrmeirr bодit honum til þessa helga manns. Sveinninn segir honum þá allt íd sannazta af, hve farit hafði, kvez eigi nenna ne treystaz at kveda nei víd hans bодskap fyrir blydni ok ; ok litillæti þat, sem hann var skylldr honum at veita sem höfðingia sinum ok herra, ok lez þó engi þau ord hafa framm flutt, er fyrir hann voru lögð. Inn gamli fadir þetta heyrandi fell framm fyrir fætr lærisveinsins ok sagði sva: «Nu rett í dag ok hеdan fra skalltu vera minn lærifadir, en ek þinn lærisveinn, þviat fyrir ¹⁰ þína stundan ok stilling, ást ok otta til guds hefir varr herra Jesus Krístr holpit hvarstveggia sa(l) fra syndagialldi, mína¹ ok þessa meinlausa munks.» Heyrit þer ágætан mann ok þó lærisvein, þann er með algerri ast Kríz elskadi sinn abota, sva at hann ottadiz eigi íafnmiok sína synd sem hitt, ef hans andligr fadir felli í ¹⁵ reidinnar fen еdа ófundarinnar forað, ok fyrirfariz þar af allr avóxtr hans andligrs starfs ok erfidis, þess er hann hafði þolt fra bernsku til elli til hins eilífa lífs; lýktadiz af því heldr hízig, at með miskunnargiðf vars drottins glódduz þeir badir samt í guds fríde.

20

26. Paulus aboti atti enn at sogn heilagra fedra einn ágætан
 1 minú Cd.

dicens: «Vere, domine, dico, quia propter humilitatem, quam tibi exhibere debeo tamquam patri et domino, ideo non audebam respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum; verumtamen ²⁵ nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum.» Hæc audiens senior, statim prostravit se ad pedes eius dicens: «Ex hodierna die tu meus pater esto, et ego discipulus tuus; quoniam te festinante et moderante ac cum timore et caritate Dei agente, et meam et illius fratris animam de peccati laqueo Christus Dominus libe- ³⁰ ravit.» Pro fide enim et sancta sollicitudine et intentione discipuli, qui perfecte in caritate Christi diligebat abbatem suum, et anxie timebat, ne per invidiæ et iracundiæ vitium aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio pro vitæ æternæ præ- ³⁵ miiis laboraverat. Ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur.

26. Dicebant sancti seniores de discipulo abbatis Pauli, nomine

lærisvein ath hlydni ok litillæti, þann er Johannes het. Sa var hans hattr, þott aboti Paulus byði honum miok torbreytiliga lute, at hvarki heyrði af honum mögl ne motmæli. Nöckut sinn bar sva til, at aboti sendi hann i næsta bæ, sem naudsyn krafði til 5 klaustrsins, eptir uxna myke, ok bad hann bera heim hvatliga til munklifissins. En i þeim stad var leona ein mannskæd miök. Þesse sami Johannes (geck) ut, sem aboti baud, ok er hann var a ferd kominn, segir hann til abota sins: «Heyrt hefi ek, fadir, miok marga menn segia, at leona ein ill ok grimm se a veginum.» 10 Aboti Paulus sagði þa til hans með keski nockurri þessa kostar: «Rennr hon a þik, bitt hana ok leid sva til min.» [En at aptni dags er brodirinn kom til þess stadar, er leona var, rann hon a hann.¹ Brodurnum var obilt, þrifr til hennar ok villdi hallda henne. Hon sleiz or hondum honum ok flyr i morkina. En hann sækir eptir 15 ok segir sva: «Aboti minn baud, at ek skyllða þik bundna leida til hans.» Dyrit nam þa stad, sva at honum var þa hægt at höndla þat; hverfr hann heim sidan. I annan stad var aboti heima hardla hugsuokr, hversu honum tækiz til, er stundin dvaldiz; þar næst gat

¹ [mgl. Cd.]

10 Joanne, quoniam magnam haberet humilitatem et virtutem obedientiae, ut etiam difficiles causas imperante ei abbate, in nullo penitus contradiceret, sed nec leviter in aliquo murmuraret. Cum autem necessarius esset in monasterii utensilibus fimus boum, misit eum abbas in proximum vicum, ut requireret ibi fimum boum et 25 cum celeritate afferret ad monasterium. Erat autem in loco illo mala bestia leæna. Statim egressus discipulus eius Joannes, ibat secundum præceptum abbatis; cumque pergeret, dixit abbati suo: «Domine pater, audiui quamplurimos dicentes, quia in illo loco mala bestia leæna sit.» Tunc senior, quasi ioculariter dicit ei: 30 «Si venerit super te, tene et alliga eam, et adduces eam tecum.» Cum autem venisset ad locum iam vespere, statim egressa leæna irruit super eum. Et ille comprehendens tenere eam voluit, illa vero excutiens se de manibus eius aufugit. Sequebatur autem ille dicens: «Quia abbas meus præcepit, ut alligatam te perducam 35 ad eum.» Continuo autem stetit bestia, et tenens eam revertebatur ad monasterium. Dum autem retardaret in itinere, abbas nimis sollicitus pro eo tristabatur graviter; et ecce subito supervenit

hann at lita, hvar lærisveinn hans var ok leonan med honum. En er hinn gamli fadir feck seed ferd hans, undradiz hann hardla miok ok gerdi gudi drottni vorum lof, sem verdugt var. Lærisveinn mællte þa til hans: «Se her, fadir, nu leidda ek heim, sem þu baudt, bundna leonuna.» Inn gamli fadir villdi lægia skilning; hans, at hann drambadi eigi her af ne upp hæfiz 'i hugsan sinni, ok sagdi sva: «Rett sem þu ert utan skyn ok skilning, slikum sama hætti leiddir þu higat þetta skynlausa kvikende. Nu far ok leys hana ok lat fara, hvert er henni likar.»

27. Einn alldradr madr ok heilagr sendi lærisvein sinn eptir 10 vatni; brunnrinn var miok langt af herbergi heilags fodur. En sveinn gleymdi at taka taug, þa er hann var vatnit vanr upp med at draga. Nu er hann kom til brunzins, vard hann hryggr hardla miok, þviat langt var heim til herbergis þeira, veit nu eigi giðla, hvat til rada er, eda hvert æ skal snua; þickir langt heim at 15 hverfa, ok ferst þat þvi fyrir, fellr nu framm med tærum ok miklum hugartrega, ok mælti sva: «Miskunna mer, drottinn, eptir miskunn þinni, þu er gördir himin ok iðrd, hafit ok hveria lute, er i þeim eru; þu er einn samt görir mikla miskunn vid þion þinn, þann er

---

discipulus eius tenens ligatam lænam. Quod cum vidisset senior, 20 admiratus valde gratias agebat salvatori nostro Domino. Dicit autem discipulus eius: «Ecce, domine, sicut præcepisti, adduxi lænam ligatam.» Volens autem humiliare sensum eius senior, ne extolleret se in cogitationibus suis discipulus suus, ait ei: «Sicut tu insensibilis es, ita etiam et istam insensibilem bestiam adduxisti; 25 solve ergo et dimitte eam, ut pergat ad locum suum.»

27. Quidam de sanctis senioribus misit discipulum suum ad hauriendam aquam. Longius autem erat puteus a cella senioris. Oblitus est autem secum tollere funem discipulus eius, quo hauriret aquam. Cumque pervenisset ad puteum, contristatus est valde, 30 quia longe erat cellula eorum; quid ageret, quo se verteret, nesciebat, dubitabat enim ad cellulam sine aqua reverti. Tunc anxius nimis prostravit se in orationem cum lacrymis dicens: «Domine, miserere mei secundum magnam misericordiam tuam; qui fecisti cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, qui fecisti 35 mirabilia magna solus, miserere mei propter servum tuum, qui misit me.» Et cum exsurrexisset ab oratione, exclamavit dicens: «O putee, putee, servus Christi abbas meus misit me, ut hauriam

þu sendir.» Her eptir stendr hann upp af bæninni ok kalladi hatt: «Heyrit, brunnarnir, segir hann, mik sendi Kriz þionustumadr aboti minn at taka vatn.» Þegar skiott springr vatnit upp, sva at læ a böckum brunnzins, fyllir hann fötu sina ok ferr heim
 5 sidan dyrkandi drottins matt lausnara vars. En brunnvatnit veik ser aptr i sinn stad.

28. Var brodir nöckurr i munklifi einu, Eulalius at nafne, pryddr med mikilli litillætis miskunn. Mörg þau misfelli, er til fellu med hinum vangeymnurum brædrum, þa sögdu þeir upp a
 10 þenna hinn meinlausa mann Eulalium, er fyrr var nefndr. En hinir lagu i hleinu, er valldit höfdu. Her fyrir var hann optliga asakadr af inum ellrum brædrum. En hann neitadi alldrigi, fellr helldr framm fyrir fætr þeim ok sagdiz sekr, lez vanvirkliga gert hafa. Nu er þetta barst at opt, var (hann) iafnan asakadr, ok
 15 eigi sidr, sem reglan baud klaustrsius, lagdar a hann föstur ferdægrur eda þridægrur i samt. Þetta allt bar hann med þolinmædi. Þvi næst komu i einn stad hinir ellri brædr ok kærdu fyrir fodur munklifissins ovisir litillætis dygdar ok þols þess, er brodirinn hafdi, ok sögdu sva: Hugleid, fadir, hvat til er, hversu lengi ver skulum

20 aquam.» Statim autem ascendit aqua sursum usque ad os putei. Et cum impleset lagenam suam frater, abcessit glorificans potentiam Domini salvatoris; aqua autem putei reversa est in locum suum.

28. Fuit quidam frater in monasterio, nomine Eulalius, nimis gratia humilitatis ornatus. Si quid igitur, ut solet, culpabile
 25 admisissent fratres negligentiores, excusantes semet ipsos supradictum fratrem asserebant esse culpabilem. Cumque argueretur a senioribus fratribus, non negabat, sed prosternebat se in terram, et adorans eos se dicebat peccasse et negligenter fecisse. Cum autem iterum ac frequenter accusarent eum, et secundum regulam
 30 monasticam biduana ac triduana ieiunia ei indicerentur, ille omnia patienter tolerabat. Ignorantes autem fratres, quia hæc omnia pro humilitatis virtute patienter sustineret, convenientes pariter, et maxime seniores fratres ad patrem monasterii, dixerunt: «Consi-dera, pater, quid faciendum sit; quamdiu enim possumus sustinere
 35 negligentias et damna, quæ frater ille Eulalius facit in monasterio? Iam pæne omnia vasa et utensilia monasterii confracta sunt et exterminata per negligentiam eius. Quomodo ergo iste talis tolerandus est?» Respondens pater monasterii ait: «Interim pau-

pola oskil þau ok skada, er brodir Eulalius¹ gorir her innan klaustra. Nu eru þrotin nær oll ker klaustrsins ok þarfindi stadarins eydd fyrir hans vangeymslu. Nu siai þer, herra, hversu hann skal þola hedan af.» Fadir klaustrsins sagdi þa: «Ver skulum fæm dögum lengr þola brodurnum, ef her geriz eigi annarr utvegr ~~sa.~~» At sva mælltu skildu þeir ræduna. For brodir i brott, en aboti geck inn i kofa sinn ok bad til guds, at hann birti honum, hveria endalykt hann skyldi a fella efni brodur Eulalij. Eigi var langt at bida, adr gud birti orskurd þessarra mala. Let aboti þa kalla saman brædr ok talar a þessa leid til þeira: «Truit mer, brædr, at ek ¹⁰ anza meirr matduksposa brodur Eulalij med litillæti hans ok þoli en ollu því gods, er þer gerit med hiartans hviskri ok mogli því, er þer synit i mot honum i munklifnu; þat til marks, at gud mun birta ydr nu skiott, hvers verdleiks þesse madr er. Ok því byd ek, at þer latid higat bera matduksposa hvers ydvars.» En ¹⁵ er þeir komu þar, let hann tendra lios ok kastadi þar ut ~~sa~~ öllum senn posunum. Brunnu þegar allir a einu augabragdi utan þann einn, er heilagr Eulalius atti, sa hittiz oskaddr ok med ollu

3 Eusebius Cd.

cos dies sustineamus fratrem, et postea ordinavimus de eo, quod ²⁰ competit fieri.» Hæc dicens dimisit fratres. Ingressus vero cellulam prostravit se in orationibus obsecrans misericordiam Domini, ut ei manifestare dignaretur, quid ordinare aut definire posset de sæpe dicto fratre. Tunc revelatum est ei, quid ageret. Convocavit ergo omnes fratres abbas, dixitque eis: «Credite mihi, fratres, ²⁵ quia magis opto mattulam fratris Eulalii cum humilitate et patientia eius, quam omnia opera eorum dumtaxat, qui murmurantes in cordibus suis operantur in monasterio. Ut autem ostendat vobis Dominus, quale meritum habet ipse idem frater apud Deum, præcipio vobis, ut deferantur mihi mattulæ omnium fratrum.» Quas ³⁰ cum detulissent, iussit ut accenderent ignem, et misit in eum omnium fratrum mattulas; quæ statim combustæ sunt, præter mattulam fratris Eulalii, quæ integra reperta est, et non est combusta. Cumque hoc vidissent fratres, timuerunt valde, et prostraverunt se in terram, veniam et indulgentiam a Christo Domino ³⁵ postulantes, et collaudantes admirabantur nimis patientiam et humilitatem fratris Eulalii. Denique ex eo honorabant et magnificabant eum tamquam unum de magnis patribus. Istos autem ho-

obrunninn. Bræðrnir urdu hræddir miok ok ottafullir við þessa syn, fellu framm ok badu miskunnar vars herra, en lofudu, sem verdugt var, ok dadu þol ok litillæti brodur Eulalij, vegsömudu hann þadan ifra ok mikludu sem einn völdugan födur. Virðing
 5 þessa matti brodir Eulalijus með öngu moti þola ok sagði með sialfum sér: «Vei mér veslum manni, hversu hormuliga ek hefi tynt litillæti mínu, því er ek lagða langan tíma allan kost til at öllaz með guds fulltingi.» Tok síðan þat ráðs, at hann leyndiz eina nött í brott or klaustrinu, ok letti eigi fyrr farlengd sinni,
 10 en hann kom í eydemork, þá er engi kendi hann, ok bygði þar eitt litit hreysi. Hafnadi hann sva, sem nú var heyrt, heimligt lof mannanna, at hann öðladiz í oordinni veröld eilífa dyrd ok öprotnandi vegsemd af vorum herra Jesu Kristo.

29. Þat heyrir miok til at hafa kunnleika af lofsamligu
 15 litillæti ins sæla abota Anastasij, þess er ver skapadim hug varn ok hiarta eptir dasamligri hans hogværi. Heilagr fadir Anastasijus atti einn texta með einvala bokfellum ok hinum bezta penna ritinn, þann er eigi var verri en attian aurar silfrs, þvíat þar var æ allt hit forna lögmál ok íd nýia. Nú bar sva til, at brodir nockurr
 20 gerðiz at vitia heilags födur Anastasij fyrir astar sakir, at hann

nones et laudes non poterat sustinere frater Eulalijus dicens: «Væ mihi infelici, quia peridi humilitatem meam, quam tantis temporibus acquirere, auxiliante et adiuvante me Christo Domino, festinavi.» Consurgens itaque nocte, egressus de monasterio fugit in
 25 eremum, ubi nullus eum agnosceret, et ibi in spelunca habitavit. Noluit enim temporales hominum laudes, sed cælestem æternamque gloriam a salvatore nostro Christo in futuro sæculo percipere.

29. Beati abbatis Anastasii laudabilem humilitatem et patientiæ virtutem oportet ut cognoscamus, quatenus admirabilem magnanimitatem et tranquillitatem animæ eius considerantes, imitemur exemplum. Hic itaque Anastasius habebat codicem in pergamenis valde optimis scriptum, qui decem et octo valebat solidis, totum enim vetus et novum Testamentum continebat. Cum autem quidam frater venisset ad eum visitandi gratia, vidit in cellula eius
 35 codicem ipsum, et concupivit, furatusque est eum, et abiit. Supra memoratus autem abbas Anastasius, cum requisisset eadem die ad legendum codicem suum et non invenisset, intellexit, quia frater ille furatus esset eum, et noluit mittere post ipsum nec requirere

brodirinn bra augum til bækrinnar, girntiz þar næst, en stal i brott sidan ok for heimleidis. Fyrr inntr fadir Anastasius leitadi hinn sama dag textans ok villdi sia upp æ, ok fann eigi; þottiz nu þegar vita, at brodirinn mundi tekit hafa, villdi þo eigi senda eptir honum, at eigi kæmi meinsære ok biati a mistekiuna. Brodirinn for i næstu borg med bokina ok villdi selia ok mat fyrir .xvi. aura. Sa er til kaups var talar sva: «Lia mer, brodir, bokina, at ek prova, ef hon er þessa verd.» Hann gerir þetta. Brodirinn fær honum i hendr textann. En hann for þegar æ fund hins helga fodur Anastasij med bokina ok bad hann segia, ef honum þætti 10 verd .xvi. aura, sagdi at sva var metin. Heilagr aboti Anastasius sagdi, ath bokin var hardla god, ok hon var vist ecki verri en sva. Hinn ferr heim ok segir til þess brodur, er bokina let fala: «Se her bokarverdit, ok vit, at ek sagda hinum (helga) Anastasio um bokina, ok kvat hann hana þess vel verda.» Hinn fretti at 15 brodirinn, ef fadir Anastasius hefði þar ecki ord fleira um. «Tru mer, sagdi hinn, at hann taladi öngu ordi framarr.» Ok þa er hinn hvinski heyrði þetta, sagdi hann sva: «Eigi vil ok nu selia

1 Med dette Ord begynder et Membranfragment i 668 qv.

eum, ne post furtum etiam periuria adderentur. Descendens autem 20 frater ille in eam, quæ in proximo erat, civitatem, voluit distrahere codicem illum, petebat autem in pretio eius solidos sedecim. Dicit ei ille, qui eum emere volebat: «Da mihi codicem, ut possim probare, si tanti pretii valet.» Dedit ergo ei codicem, ut probaret eum. Statim autem frater ille cum ipso codice perrexit ad 25 sanctum Anastasium, et rogabat eum dicens: «Iube considerare, pater, codicem istum, et æstimare eum, si valeat solidos sedecim, quoniam tantum pretii petit, qui distrahit illum.» Dixit autem abbas Anastasius: «Quia bonus est codex, et valet tanti.» Reversus autem qui eum emere volebat, dixit distrahenti: «Ecce accipe 30 pretium, quia ostendi codicem abbati Anastasio, et dixit mihi: quia bonus est codex, et valet tanti.» Interrogavit autem frater ille, si nihil beatus Anastasius dixit aliud. Cui respondens ille ait: «Crede mihi, quia nihil penitus mihi aliud dixit.» Hæc cum audisset frater ille, dixit ei: «Quia iam recogitavi, frater, et nolo 35 distrahere codicem meum.» Compunctus enim corde festinanter perrexit ad abbatem Anastasium, et prostravit se in terram ad pedes eius, et precabatur cum fletu et lacrymis pœnitendo, ut re-

þer hana ¹, brodir, þviat ek þickiumz nu skilia, hvers [verd er ².>
 Komz hann þa vid af ollu hiarta, ok for iafnskiott a fund ins
 helga Anastasij ok fell til fota honum ok bad hann med tærum
 taka aptr vid bokinni. En aboti Anastasius villdi þat vist eigi,
 5 bad brodurinn fara i guds fride, «ok haf nu bokina med villd
 minni.» Brodirinn bad hann æ idrandi med tærum, at hann tæki
 aptr vid textanum, lez hvergi hugro hafa mega, fyrr en þat væri
 þegit. Feckz þat þa um sidir, at aboti tok vid bok sinni. En
 brodirinn var med hinum helga Anastasio allar stundir sidan, medan
 10 hann lifde.

30. Þar var nockurr einsetumadr, Peor ³ at nafni, af inum
 fornum fedrum, þenna hafdi hinn helgi Antonius lærdan nær
 frumvaxta ok kent heilaga ⁴ munka hattu. Hann dvaldiz ok fa
 þau misseri med hinum helga Antonio. Ok er Peor var halfþritögr
 15 at alldri, for hann a brott i morkina at byggia einn ser med villd
 ok samþycki ins helga Antonij. Heilagr fadir Antonius taladi sva
 til hans at skilnadi þeira: «Far nu, Peor, ok hidst þar er þer

¹ bok *Fr.* ² [hun er verd *Fr.* ³ Peior *her og senere Fr.* ⁴ *saal. Fr.*;
 honum *A.* ⁵ dvelzt *Fr.*

20 susciperet codicem suum. Sed non acquiescebat ei abbas, dicens:
 «Vade cum pace, frater; ecce iam cum voluntate mea habe ipsum
 codicem.» Ille autem persistebat cum lacrymis petendo eum di-
 cens: «Quia si non suscepis codicem, domine pater, nullo modo
 requiescet anima mea.» Post hoc ille recepit codicem suum; nam
 25 frater ille permansit apud beatum Anastasium in cellula eius usque
 in exitum vitæ suæ.

30. Fuit quidam eremita, Pior nomine, de antiquis patribus,
 quem beatus Antonius adolescentem in sancto proposito monacho-
 rum instruxit. Demoratus est autem apud beatum Antonium
 30 annos paucos. Cumque viginti et quinque esset annorum, abiit
 ad alium secretum eremi locum, ut solitarius habitaret, hoc etiam
 volente et consentiente beato Antonio. Dixitque ei sanctus Anto-
 nius: «Vade, Pior, et habita ubi volueris; et cum tibi per ali-
 quam rationabilem occasionem revelaverit Dominus, venies ad me.»
 35 Cum autem pervenisset hic ipse Pior ad locum, qui situs est inter
 Nitriam et eremum Seythie, effodit puteum, cogitans apud semet
 ipsum: «Quoniam qualemcunque aquam invenero, oportet me ipsa
 contentum esse.» Quod et factum est ad augmentum meritorum

likar, ok skalltu þegar sækja a minn fund, er vars herri vili vitraz þer til þess fyrir nokkur skilvislig tilfelli. En er heilagr Peor kom i þann stad, er liggr i mille Nitrie herads ok merkrinnar¹ Seithie, þa grof hann þar einn brunn ok hugsadi adr med ser, at hann mundi hlita slíku vatni, er hann hitti. Þadan af feckz honum⁵ [dygðar ok sva mikit,² at þat vatn, er hann fann³, var bæði beiskt ok sallt, sva at hverigir menn er a hans fund sottu sidan, þa baru i byttum vatn med ser⁴. Þriatigi æra dvaldiz hann i þessum stad. Optliga badu bræðr hann at hvoru hverfa af þessum stad fyrir beiskleika vatzins. En hann sagði þeim sva: «Ef ver vilium her¹⁰ hvíld hafa i þessum heimi, bræðr minir, utan [beiskleik ok bindendis erfíðis, þa er engi von, at ver nalgimz eilífd þess sama sætleiks ne neytim þeira gírníligu krasa, er inn eru aktadar i himneska paradís.»

Sva fluttu heilagir fedr, at hinn heilagí Peor geck uti, meðan¹⁵ hann matadiz, en neytti eigi meira en eitt kaukukorn⁶ ok .v.

¹ *saal. Fr.*; morkina *A.*   ² [sva mikit dygðar *Fr.*   ³ fleck þar ok hitti *Fr.*   ⁴ til dryckiar *tílf. Fr.*   ⁵ [rettet; bindendis *A.*; beisklei . . . . drygi *Fr.*   ⁶ paximatx *tílf. Fr.*

eius talis occasio; tantum enim salsa et amara inventa est aqua,¹⁰ ut si quis ad eum visitandi gratia veniret, in proprio vasculo sibi aquam deportaret. Remoratus est in eodem loco annis triginta. Dicebant ergo ei fratres, ut recederet de loco ipso propter amaritudinem aquæ. Ipse autem dixit eis: «Si amaritudinem et laborem fugimus abstinentiæ, et volumus in hoc mundo requiem ha-¹⁵ bere, post exitum vitæ huius non percipiemus illa æterna et vere dulcia bona, nec fruemur illis perpetuis beati paradisi deliciis.

Dicebant ergo fratres, quia tantum unum paximatum et quinque olivas in cibo accipiebat, et hoc deambulando foris. Etiam et hoc affirmabant de eo multi sanctorum patrum, quia triginta et²⁰ amplius annis, ex quo egressus est de domo parentum suorum, numquam ei suasum fuisse, etiam cum defunctos audisset parentes suos, ut pergeret ad requirendum seu visitandum propinquos suos. Verumtamen soror eius, cum esset vidua, habens duos filios iam adolescentulos misit eos in eremum ad requirendum fratrem²⁵ suum Pior. Qui cùm diversa monasteria circuissent requirentes eum, vix tandem inventientes illum dixerunt ei: «Nos filii sororis tuæ sumus, quæ nimio desiderio optat te videre ante exitum

olifuber.¹ Heilagir fedr sönnudu þat ok, at guds madr Peor hefði
 eigi a þrintigum sara eda meirr, siz hann gekk heiman or fódurtuni,
 sed fedgin sin ne frændr, ok eigi helldr fekz þa, at hann færi at
 vitia frænda sinna, er² þau voru bædi ópðut flutt fadir hans ok
 5 modir. Systir ins sæla Peors atti .ij. sonu, þa sömu sendi hon at
 leita broður sins Peors i morkina, nu er hon var eckia ordin.
 Ok er þeir höfdu kannat morg klaustr ok umkringt i hans eptir-
 leitan, vard varla, at hann leti³ siz um sidir. Sveinarnir töludu
 til hans þessa kostar: «Vid erum synir systur þinnar, er hardla
 10 miok girntiz til at [sia þik, adr en hon andiz⁴.] Heilagr Peor
 villdi ecki heyra a bæn þeira. Sveinarnir foru þa a fund ins helga
 fodur Antonij ok sögdu, fyrir hveria skyllð þeir höfdu hittan hann.
 Inn sæli Antonius sendi þa þegar eptir Peor ok sagði til hans:
 «Fyrir hvi komtu eigi til min sva langan tima, sem nu er lidinn?»
 15 Peor svarar: «Þu hinn helgazti fadir bautt mer því at eins þinn
 fund sækia, ef gud birti mer þat med einskonar tilfelli⁵, en þat
 vard ecki allt her til.» Sæll Antonius sagði þa: «Far ok lat
 systur þina na at sia þik.» Heilagr Peor tekr til fylgðar med ser
 .ij. munka ok for sidan til klaustrs ok herbergis systur sinnar,
 20 1 oliober *Fr.* 2 ok er *A og Fr.* 3 mætti *Fr.* 4 [hon mætti sia
 þik, adr en hun andazt *Fr.* 5 atfelli *Fr.*

suam.» Ipse vero non acquievit petitioni eorum. Perrexerunt autem
 adolescentes ad hominem Dei beatum Antonium, indicantes ei,
 pro qua causa venerant. Misit autem beatus Antonius et vocavit
 25 eum ad se, dixitque ei: «Quare, frater, tanto tempore non
 venisti ad me?» Qui respondens dixit ei: «Præcepisti mihi,
 beatissime pater, ut cum per aliquam occasionem revelasset mihi
 Dominus, venirem ad te, et ecce usque hactenus non mihi
 revelatum est.» Dixit ei beatus Antonius: «Vade, ut videat
 30 te soror tua.» Tunc assumpsit secum alium monachum, et per-
 rexit ad locum et domum sororis suæ; et stans foris prope ianuam
 atri, clausis oculis, ut non videret sororem suam, stetit. Illa autem
 veniens proiecit se ad pedes eius, de nimio enim gaudio angusti-
 ata est. Dicit ei Pior: «Ecce ego sum Pior frater tuus, vide ergo
 35 me, quantum volueris.» Et post hoc statim reversus est ad eremum
 in cellulam suam. Hoc autem fecit ad erudiendum monachos, ut
 non daretur eis licentia, cum libitum eis fuerit, visitare parentes
 vel propinquos suos.

nemr stad i gardinum utan hurd klaustrsins ok blundar badum augum, at hann gæti eigi seed systur sina. Hon geck ut ok fiell frammi fyrir fætr honum þegar, þviat briostit þröngdiz af mikilleik fagnadarins. Sæll fadir Peor sagdi sva til hennar: «Se ek em Peor brodir þinn, lit nu a mik² sva lengi sem þer likar.» Skiott³ eptir þetta hvarf heilagr Peor heim i morkina til kofa sins Kendi⁴ hann þetta dæmi munkum til eptirlikingar, þott eigi gæfiz hvert sinn orlof, er þa lystir, at finna frændr sina eda kunningia.

31. Aboti Johannes er var i munklifi þvi, er Kvistr er kalladr, atti hann ok eina systur, þa er af unga alldri hafdi i guds þionustu¹⁰ stadi. Þesse sama hafdi i fyrstu lærdan brodur sinn Jon abota, ok eggjadr hann i klaustr at ganga en fyrirlata allan þessa heims hegoma. Fiogur ær ok .xx. siz heilagr Johannes [kom i klaustr, þa geck hann alldri ut af klaustrinu⁴, ok eigi vitiadr hann systur sinuar. Hon girtiz þa hardla miok at sia hann, ok þvi sendi hon optliga bref¹⁵ til hans ok bad, at hann mundi gera fyrir guds sakir at vitia hennar, adr hon lidi hedan, at þau gleddiz bædi samt af guds lofi. Heilagr Johannes færðiz alla vega undan ok villdi eigi ganga ut af klaustrinu. Hin virðuliga guds ambatt ritade þa enn bref til hans ok segir, ef hann vill eigi hitta hana, at þa rekr naudr til, at hon komi til klaustrs hans²⁰ eptir sva langan tima lidinn at vega sama hans heilugu ast. En er

1 saal. Fr.; geck A. 2 saal. Fr.; þik A. 3 Giordi Fr. 4 [saal. Fr.; geck i klaustr A.

31. Etiam abbas Joannes, qui commanebat in monte, qui vocatur Calamus, habebat sororem, quæ ex infantia in sancto pro-²⁵posito conversabatur, ipsa enim erudit et docuit fratrem suum eundem abbatem Joannem, ut relinqueret vanitates sæculi huius, et ingrederetur monasterium. Cum autem ingressus fuisset monasterium, per viginti et quatuor annos non est egressus de monasterio, nec visitavit sororem suam. Illa vero nimis desiderabat³⁰ videre eum, nam frequenter scribebat et mittebat ad eum epistolas, petebatque, ut ante exitum eius de hoc corpore veniret ad eam, ut in caritate Christi de præsencia sua lætaretur. Ille autem excusabat, nolebatque de monasterio egredi. Venerabilis autem famula Dei et soror eius iterum scripsit ad eum dicens: «Quia si nolue-³⁵ris venire ad me, necesse habeo, ut ego veniam ad te, ut post tantum temporis adorare merear sanctam caritatem tuam.» Hæc cum audisset supra dictus Joannes, contristatus est nimis, et cogi-

fyrir nefndr Johannes aboti heyrði þetta, varð hann bryggr miok ok hugsar nu með sér þessa kostar: «Ef ek leyfi systur minni at koma hingat til min, þá kann vera, at adrer¹ kunningiar minir ok nafrændr sœki ok higat a minn fund ei sidr.» Gerir hann nu þat ráð, at hann vill helldr fara sialfr at hitta hana; tok upp tva brædr i fylgd með sér af klaustrinu. En er hann kom framm til klaustredyra systur sinnar, kalladi hann hatt ok mællti: «Benedicite ok heyrit utan huss menn.» Systir hans sialf geck ut ok ein nunna með henne ok lauk upp hurdina ok kendi eigi broður¹⁵ sinn, enda kendi hann hana giörla, ok taladi hann² ecki til hennar, at hon skyldi eigi mega i malinu þeckia hann. Munkar þeir er i för voru með honum, sögdu þessa kostar til hennar: «Heyr herra modir, ver bidium, at þu latir gefa oss vatn at drecka, þvíat ver erum vegmodir miok.» Ok er þeir höfdu druckit, sem þeim¹⁵ líkade, baduz þeir fyrir um stund ok gerdu gudi þackir, hurfu sidan heim aptr til klaustrs sins. Nockurum dögum sidarr ritar systir ins sæla Johannis enn til hans ok bad hann koma til klaustr(s) sins at bidiaz þar fyrir, adr en hon lyki nausum. Hann ritar þá aptr til hennar með einum munk af sinu klaustri ok segir sva:
²⁰ «Sannliga kom ek, systir, til þins fundar³, ok gektu sialf ut til

1 tilf. Fr. 2 saal. Fr.; þat A. 3 saal. Fr.; stadar A.

tabat apud semet ipsum, dicens: «Quoniam si permisero, ut ad me veniat soror mea, de cetero licentia datur, ut et alii parentes et propinqui nostri veniant ad visitandum me.» Ideoque tractavit¹⁵ apud se, ut magis ipse pergeret et visitaret sororem suam; accepit etiam alios duos secum fratres de monasterio. Et cum venisset ad ianuam monasterii sororis suæ, clamavit dicens: «Benedicite, et audite peregrinos.» Egressa est autem soror eius cum alia famula Dei, et aperuit ianuam, et penitus non cognovit fratrem suum; ipse autem³⁰ cognovit sororem suam, sed non est locutus verbum, ne forte cognosceret in voce eum. Monachi vero qui cum ipso erant, dixerunt ad eam: «Rogamus te, domina mater, ut iubeas nobis aquam dare ad bibendum, quia de itinere fatigati sumus.» Cum autem accepissent et bibissent, facientes orationem et gratias agentes Deo, discesserunt³⁵ et reversi sunt ad monasterium suum. Post aliquantos autem dies iterum scripsit ad eum soror sua, ut veniret et videret eum ante exitum suum, et orationem faceret in monasterio eius. Tunc ille rescripsit ad eam et direxit epistolam per monachum de monaste-

vor, ok tok ek vatn or þinni hendi, ok drack ek gudi þackir gerandi, sem verdugt var, einna hellzt fyrir þat at ek komumz sva heim, at þer kendut mik eigi. Lat þer nu þörf vinna þat, systir, er þu satt mik, lett af hedan fra at angraz þar af, bid fyrir mer helldr an aflatil til drottins vars Jesus Kristz.»

32. Einn munkr for at finna systur sina i eitthvert klaustr, þviat hann heyrði hana kranka. Þesse guds þionustukona var hardla nafnfræg af heilögu meðferdi. Hon alyddiz¹ ecki vid hans kvomu ok villði vist eigi sia þegar brodur sinn, sva at hann gengi fyrir þetta tilfelli² inn i kvenna klaustr. Bad hon honum þesse³ sin ord bera: «Far brott, herra brodir, ok bid fyrir mer,³ at ek fa seed þik i oordinni verollð i riki drottins vars Jesus Kristz.»

33. Af hinum helga Theodoro byriar oss framm at bera morg dygdardæmi. Þesse sami Theodorus var lærisveinn ins dyrdliga guds manz Paphnucij.⁴ Sa sami Paphnucius var fadir otalligs⁵ fiölda munka ok margra munklifa i halfum Thebaidis. Þann tima er hinn helgi Paphnucius skein i allzkonar kröptum, odladiz hann

¹ saal. Fr.; olyddiz A. ² mgl. Fr. ³ þvi at ek true, at guds myskun lausnara vors mun þat veita mier tilf. Fr. ⁴ Pachuncius her og senere Fr.

rio suo, dicens: «Quia præstante gratia Christi ego veni ad te, et nullus me cognovit; ipsa vero egressa es ad nos et dedisti nobis aquam, et accepi de manibus tuis et bibi, et gratias agens Deo reversus sum in monasterium. Sufficiat ergo tibi, quia vidisti me, et non sis ulterius mihi molesta, sed ora pro me incessanter ad Dominum nostrum Jesum Christum.»

32. Sed et alius quidam monachus abiit ad sororem suam, ut visitaret eam; audierat enim eam ægrotantem in monasterio. Erat autem ipsa famula Dei nominata in sancta conversatione. Itaque non acquievit illa suscipere et videre fratrem suum, ut non per occasionem eius ingrederetur monasterium feminarum, sed mandavit ei dicens: «Vade, domine frater, et ora pro me; præstante enim gratia Dei et salvatoris nostri, videbo te in futuro sæculo in regno Domini nostri Jesu Christi.»

33. Etiam de abbate Theodoro oportet nos exempla virtutum proferre. Hic itaque beatus Theodorus discipulus fuit sancti Paphnucii viri de sanctis patribus, qui fuit pater infinitæ multitudinis monachorum, multorumque monasteriorum pater in partibus Thebaidæ. Cum enim in omnibus sanctitatis fulgeret virtutibus, etiam

af gudi þar med miskunnargjöf spadoms anda, þviat gud vitrade
 honum marga oordna lute. Nöckut sinn kom systir ins sæla
 Theodori, er fyrr var nefndr, til þess klaustrs, er hann þionade
 at, at hon nædi eptir sva langan tíma lídinn máli hans eða syn.
 5 Ok er hennar kvama var flutt fyrir¹ hinum helga Theodoro, sendi
 hann þegar .ij. munka i móti henni, þa er geymdu klaustraporzins,
 ok bað þa þesse sín orð bera henni: «Se systir, nú hefir þú heyrt
 ok veiz með sönnu, at ek lífe; haf önga hrygd af, þótt þú siar mik
 eigi, hu(g)leid helldr heimsins hegoma ok lausget², ok turna sva
 10 frá honum hiarta þínu; hef því upp hætt heilags³ síðferdis, at þú
 megir þar fyrir nalgaz endalaust líf ok þau himnesk gæði, er gud
 hefir þeim fyrir búið, er hans vilja ok bódord góða. Reikna sva
 með þér, systir, at engi er önnur víð von [styrk ne standug⁴ nema
 su, at mædrinn geri guds bódskap ok fái þar fyrir eilífa dyrd af
 15 varum lavardi ok lausnara, Jesu Kristo fyrirheitna.» Skíott 'er
 hon hafði heyrt þessa amínning, komz hon víð akafliga⁵ af öllu
 hiarta ok hellir út morgum tárurum i guds auglíti. Gaf hon sík

1 *mg. Fr.*   2 *lausged Fr.*   3 *rettet; heilagleik A; sees ikke i Fr.*
 4 *[tilf. Fr.]*   5 *tilf. Fr.*

10 prophetiæ gratiam a Deo promeruit, multa enim futura revelabat
 ei Dominus. Quodam autem tempore supradicti Theodori soror
 germana venit ad monasterium, in quo idem beatus Theodorus
 conversabatur, ut post multa tempora videret germanum suum.
 Cumque nuntiassent ei de adventu sororis eius, misit continuo duos
 25 monachos, qui observabant ad ianuam monasterii, mandavitque per
 eos sorori suæ dicens: «Ecce soror, audisti et cognovisti, quia
 vivo, ne contristeris, quia minime me vidisti, sed magis considera
 vanitatem et instabilitatem præsentis mundi, et converte cor tuum;
 et apprehende sanctæ vitæ conversationem, ut possis pervenire ad
 30 æternam vitam et cælestia bona, quæ præparavit diligentibus se
 Dominus et facientibus mandata eius. Tracta ergo apud te, quia hæc
 est sola vera et firma spes, ut faciat homo præcepta Dei, ut me-
 reatur homo pervenire ad gloriosa et æterna promissa Domini sal-
 vatoris nostri Christi.» Hæc autem cum audisset illa, statim com-
 35 puncta est corde, lacrymasque fundebat in conspectu Domini. Et
 post paululum ingressa est in monasterium virginum famularum
 Dei, quod in eodem vico constructum erat, et procedenti tempore
 multiplicabatur in sancto proposito famula Christi.

ok inn litlu sidarr i eitt nunnuklaustr þar innan bæiar, leid ok eigi langt þadan, adr klaustr þat varð bædi fiólment ok feríkt.

Nu at þessu sva gervu kemr modir þeira syskina ok beidir byskupa fa ser 'bref eitt til ins helga' Paphnucij, ok þat greidiz skiott. Hon hafði leitat i id næsta lægi nunnuklaustrinu, ok sendir þadan bænabref byskupanna með sinu riti til Paphnucium, at hon næði at sia son sinn. Sæll guds madr Paphnucius kallade sinn andaligan son Theodorum ok sagði sva til hans: «Þat vilek, at þu vitir, son, at modir þín er komin at vitia þín. Nu vil ek, at þu farir til fundar við hana fyrir byskupa bref, er til min eru komin.» Heilagr Theodorus svarar þa: «Þer biodit, fadir, at ek fari i syn við modur mína. En ek uggi, at ek verði eigi usekr af þesse ferd fyrir gudi eptir sva mikla miskunn andliga af honum þegna, þvíat mer virðiz sva, sem ek være skylldr at syna mína styrkt odrum bræðrum til eptirdæmis.» Þessa varð modir ins helga Theodori vis, at hann vill eigi vitia hennar; þverr ecki því helldr girnd hennar astudar við hann, vill hon nu ok öngum kosti heim hverfa til sins herbergis, helldr dvaldiz hon þar i nunnu-

1 Her ender Fr. i 668 qv.

Hæc itaque gesta cum audisset mater eorum, deprecata est episcopos, et dederunt ei epistolas ad supradictum sanctum Pachonium patrem monasterii pro filio eius. Cumque venisset, applicuit in monasterio famularum Dei, et direxit epistolam ad patrem monasterii, obsecrans ut videret filium suum. Beatus autem Pachomius vocavit eius filium Theodorum et dixit ei: «Audi, fili, quia mater tua advenit propter te. Itaque propter epistolas episcoporum, qui scripserunt ad me, vade, et videat te mater tua.» Dixit ei Theodorus: «Præcepisti mihi, domine, ut videam matrem meam; si ergo abiero videre eam post tantam scientiam spiritualem, vereor ne culpabilis inveniar apud Deum; etenim oportebat me fortitudinem animi mei ad exemplum aliorum fratrum demonstrare.» Audiens autem mater, quia non acquievit videre eam, nimio affectu fervens in filium, noluit remeare ad domum suam, sed permansit in monasterio virginum, dicens: «Quoniam si permansero hic, sæpe etiam videbo filium meum, cum inter alios fratres egredietur ad necessarias monasterii causas, et monitis et exhortatione eius proficere possum in sancta conversatione, doctrinaque eius spiritualis confirmabit cor meum, ut merear pervenire ad

setri því, er hon hafði við lent, ok sagði sva: «Veit ek, ef ek dveljumz her, at ek mun dveliaz at sia son minn, er hann gengr ut með öðrum bræðrum sakir naudsýnia stadarins, ok mun ek þá mega af hans aminning ok formæli við ganga í guds augliti, þvíat
 5 hans andlig kenning mun hressa hiarta mitt ok styrkia, sva at öruggliga ma mér þat koma til eilífrar hvíldar ok öndiligs unads, þess sama er varr herra hefir þeim heitit, er hann dyrka með ast.»

Morg ok mikil eru þau dæmi at inna, er drottinn varr vann fyrir hinn helga Paphnucium, þvíat með einu samt akalli guds
 10 nafns rak hann diöðla frá öðum monnum optliga, allzkonar sottir ok sarleikar hlutu þar af heilsu, sva at iafnvel kararmennirnir fengu þar miskunn af gudi fyrir hans bæna krapt.

34. Sæll faðir Paphnucius sva sem sannr guds kappi þreytti mikit stríð langan tíma moti ákefð öhreinna anda, eigi ólíkt ok
 15 inn helgi Antonius. Su var hans alvörulig astundan ok bæn til guds, at hann gæfi honum þat þol, at hann sofnadi hvarki nött né dag, fyrr en hann fengi yfirkomit krapt öhreinna anda ok undirlagit, sem í psalminum segir, at ek mun eigi fyrr frá hverfa, en þeir lúta undan. Þessa bæn veitti guð honum. Eru ok allir diöðlar

20 æternam requiem, quam promisit Dominus noster Jesus Christus diligentibus se.

Multa autem et magnifica per sanctum Pachomium fecit Dominus mirabilia. Nam et a dæmonibus obsessos frequenter invocato Christi nomine curavit. Multis etiam diversas ægrotudines
 25 sustentibus et paralyticis orationibus eius misertus est Dominus.

34. Multo tempore beatus abbas Pachomius contra immundissimas dæmonum impugnationes certamen bonum certavit sicut athleta veritatis, tamquam et beatus Antonius. Denique intensissimis precibus exoravit Dominum, ut somnum non caperet per
 30 aliquod tempus, quatenus diebus ac noctibus pervigil permaneret contra adversarios dæmones dimicando, donec prosterneret et superaret eos, sicut dicitur in psalmo: Et non convertar, donec deficiant. Præstitit ergo et concessit ei Dominus petitionem eius. Impossibiles enim et imbecilles sunt dæmones, cum quis nostrum
 35 ex tota fide et ex tota intentione cordis, fervente sancto desiderio et adiuvante nos virtute salvatoris nostri Jesu Christi, contendimus contra eos.

meyrligir ok vanmegnir, þegar er einnhverr vorr leggr allt traust til ok tru ok hitnan hiartans á þá stríða, allra hellz ef vorri girnd ter fullting hialpara vars Jesu Kristi.

Sva fluttu bræðr fyrir oss af hinum helga fodur Paphnucio, er formadr var margra munklifa, sem ver inntum fyrr, í þeirri sveit er Tabiensis heitir; þá(t) sögdu þeir, at optliga teldi hann þessa kostar fyrir bræðrum: «Gud er vottr minn til þess, at ek hefi osialldan heyrt oreina anda kæra sin í mille af morgum ok miklum listum, er þeir hafa mot kristnum monnum, ok sögdu sva nöckurir af þeira lidi: Ek hefi mitt efni við hinn hardazta mann, þviat íafnskiott er ek legg til með honum ohreinsanar hugrenning, þá bregdr hann við ok fellr fram með vidkomning til bænar, ok beidir gudligt fullting koma at hialpa sér. En þviat hann riss alldri upp, þá verd ek á brott at fara með inni mestu sneypu. Annarr ovir hof sva sitt mal: Ek æa við einn mann mitt strid, at íafnskiott er ek sendi í hans hiarta oreinsanar hugsan, þá tekr hann við henne ok samþyckir þvi næst í verki. Íafnskiott læt ek hann hitna til reide, osialldan þeyzi ek hann framm til þrætufullrar fasthelldi; hann segir ok alldri mer í mot, hvart ek eggja hann til athuga-

Referebant autem nobis fratres de eodem beatissimo patre Paphnucio, qui fuit, ut diximus, monasteriorum multorum in regione Tabennensiotarum præpositus. Referebant ergo de eo, quoniam frequenter dicebat fratribus: «Quia, sicut mihi testis est Dominus Deus, sæpe audiui immundos spiritus dæmonum loquentes inter se diversas ac varias artes suas, quas contra servientes Deo maximeque contra monachos habent. Quidam enim dicebant: Quia ego certamen contra durissimum hominem habeo, et quoties ei immitto perversas cogitationes, ille statim surgit, et prosternit se in oratione cum gemitu orans adesse sibi divinum auxilium. Ego autem, minime illo exsurgente, cum grandi confusione egredior. Item alius dæmon dicebat: Ego ad illum quem observo, cum ei cogitationes immisero in corde, consentit et suscipit et facit eas. Sæpe enim exardescere eum in iracundia facio, et in contentiones rixæ, et pigritiam orationis, et dormitionem in psalmodia, et non contradicit mihi. Ideoque, fratres mei dilectissimi, semper oportet, ut custodiat sensum et animum vestrum, invocantes nomen Domini nostri Jesu Christi, et secundum præcepta Dei conversamini tam in orationibus quam psalmodia, sicut dicit apostolus: Instantes ora-

leysis bænahalldz eda syfianar um salmasöng. Fyrir því, [minir
 inir: elskuligztu brædr, segir heilagr Paphnucius, byriar, at þer
 geymit iafnan hugskotz ydvars ok skilningar, kallandi a nafn vars
 herra Jesu Kristz, ok meðferdaz eptir hans bodskap, einkannliga
 5 bænar stundina sialfa ok salmasöngs, sva sem hinn sæli Pall
 postoli bydr oss, at ver seem stadfastir a bæn vorri ok vakrir.
 Skyldi ok hvarttveggia fylgia hræzla hiartans ok vakrlig vid-
 komning varu hiarta, þvíat þa er vist, at inir oreinu andar munu
 oss öngva meinsemd vinna mega.» Sealfr fadir varr hinn sæli
 10 Paphnucius kendi ok sva brædrum, at þeir skyldu fyrir sakir salua
 sinna hafa þeim til hialpar iafnan i munni guds ord. Eptir slikar for-
 tölur hurfu brædr heim hverr i sinn kofa, ok höfdu tvennar athafnir
 handanna erfide ok hugsanir heilagra ritninga. Omattuligt var, at
 nockurr þeira mundi mæla onytt ord, heldr hin ein, er þeir höfdu
 15 numit af heilögum ritningum, þaru þeir frænm sin i millum med
 gudhrædzlu til styrktar þeira hugskota, er heyrdur.

35. Af helgum fedrum var einn mikilligr madr, sa er þa
 miskunnargiöf hafdi þegit af helgum anda, feck hann seed þat sumt,
 er adrir mattu eigi sia. Hann flutti þat helgum fedrum, at nockut
 20 sinn höfdu margir brædr setid samt ok talat med ser um skyringar
 heilagra ritninga þa lute, er þeim heyrdur til saluhialpar. En guds
 i [minnir ek *Cd.*

tioni et vigilantes in ea. Ideoque cum compunctione et timore
 cordis vigilantibus non prævalebunt nocere nobis adversarii et im-
 25 mundissimi dæmones.» Ipse autem beatus pater Pachomius doce-
 bat fratres, ut semper memores essent verbi Dei in salutem ani-
 marum suarum. Postmodum vero discedebat unusquisque fratrum
 in cellulas suas, operantes manibus suis, et meditantes, quæ de
 sacris scripturis didicerant. Impossibile est enim aliquem apud
 30 eos verbum otiosum loqui, sed ea tantum, quæ de sanctis scriptu-
 ris didicerant, erant inter se conferentes, et exponentes de capitu-
 lis scripturarum, quæ ad timorem Domini confirmarent et illumi-
 narent animas eorum.

35. Fuit quidam vir magnus de sanctis senioribus, cui talem
 35 gratiam donaverat Christus, revelante ei spiritu sancto, ut videret,
 quod alii non videbant. Referebant ergo sancti seniores, quia ali-
 quando quamplurimi sedebant fratres, et simul loquebantur inter
 se et conferebant de sanctis scripturis, quæ ad salutem pertinent

englar stodu hia þeim med blidu andliti ok hugleiddu¹ ordræduna
hardla hyrliga, þviat þeir girntuz upp æa gudligt vidmæli. En
iafnskiott sem þeir höfdu nockura adra ordrædu sin i milli, þa
hurfu þegar hinir helgu englar med opockan til brædranna, en i
stadinn komu hin saurguztu svin full af fnyk ok fylu ok hlöckudu⁵
yfir hegomafullri ordrædu ok þarflausligri. Sa hinn dyrdligi fadir,
er þessa lute sa, for heim i herbergi sitt ok badz fyrir alla nottina
med geysiligum grat tærafullz trega, sytandi eymdir brædranna ok
misgórdir. Her eptir minte² heilagr fadir brædr á i hveriu
munklife ok bad þa, sva segiandi: «Varit ydr, brædr, vid marg-¹⁰
mælgí ok allri onytri ordrædu, þviat þadan geriz tion salunnar, ok
verðum ver hatrligir fyrir sialfum gudi ok hans helgum englum.
Minnir ok a þat heilög ritning: Vit þu madr, at þu munt eigi
med margmælgí fa fordaz misgerning; margmælgí³ gerir ostyrka
önd mannzins en tomt ok hegömligt hugskotit.»¹⁵

36. Var nockur madr haleitr i höll virduligs herra Theodosij
keisara, Arsenius at nafni, hann tok fra skirnarfont bada kon-
ungana sonu keisarans Honorium ok Archadium. Þesse sami

¹ hugleiddi *Cd.*

² innte *Cd.*

³ orðmælgí *Cd.*

animarum. Stabant autem circa eos sancti angeli lætantes in hilari²⁰
vultu, considerantes, delectabantur enim de eloquiis Domini. Cum
autem aliud quodcunque inter se loquerentur, statim sancti angeli
recedebant longius, indignantes contra eos; veniebant autem porci
sordidissimi et morbo pleni, et volutabant se inter eos; dæmones
enim in specie porcorum delectabantur per superflua et vaniloquia²⁵
eorum. Beatus autem senior hæc videns abiit in cellulam suam,
et per totam noctem cum grandi fletu et ululatu gemendo deflebat
miserias nostras. Exhortabatur ergo sanctos patres per monaste-
ria et commonebat fratres dicens: «Cavete, fratres, a multiloquio,
et ab otiosis sermonibus linguam prohibete, per quam malus inte-³⁰
ritus animæ generatur, et non intelligimus, quoniam per hæc et
Deo et sanctis angelis odibiles sumus. Dicit enim scriptura: Per
multiloquium non effugies peccatum. Hæc enim infirmam et vacuam
efficiunt mentem atque animam nostram.»

36. Fuit quidam vir in palatio sublimis sub Theodosio impe-³⁵
ratore, nomine Arsenius, cuius filios, id est Arcadium et Honorium,
augustus de baptismo suscepit. Hic itaque Arsenius desiderio
divini amoris accensus, relinquens omnem sæculi gloriam tempo-

Arsenius girntiz af gúðs astarhita at hafna allri heimsins dyrd her veralligri ok for i morkina Cithie at byggja þar mille heilagra fedra, til þess at hann hefði leyniligt lif ok naduligt fyrir ollu heimsins harki, skildir ok vid allar lystiligar girndir likamans, en
 5 samtengdr med allri hugarins athyggju varum herra Jesu Kristo, sva sem ritad er: Samteng(d)iz sal min þer, ok hin hægri hond þin tok vid mér. Þat sөгdu med sannindum inir ellri fedr af inum helga Arsenio, at því miklu dyrmætara klædabunad er hann hafði her en adrir veralldar menn, því ollu afleitligri ok herfiligri
 10 var hans klædnadr nu i morkinni Cithie af því sem allra annarra munka, þeira er þar bygdu.

37. Daniel aboti merkiligr madr flutti fyrir bræðrum af hinum helga Arsenio, at hann hefði einn tima sva sem of odrum sagt hiaverandi bræðrum þesse eptirfarandi dæmi; en ver vitum
 15 þo med sannleik, at sialfr fadir Arsenius sa þessa lute, er her eru sagdir. Veit ek, sagði Arsenius, at hann sat heima i herbergi sinu einn af hinum ellrum munkum merkrinnar, at rödd kom yfir hann, su er sva sagdi: «Gack ut, ok mun ek syna þer athafni
 i þann Cd.

10 ralem, perrexit ad eremum Scythiæ, ut inter sanctos patres secretam et quietam ab omni strepitu huius mundi ageret vitam, ut separatus ab illecebris et delectationibus corporalibus cum tota mentis intentione adhæreret Domino salvatori, sicut scriptum est: Adhæsit anima post te, me suscepit dextera tua. Dicebant ergo de
 15 eo sancti seniores, quia sicut cum in sæculi conversatione esset, nimis pretiosis vestimentis præ omnibus utebatur, ita postmodum in eremo Scythiæ degens, studebat ut ab omnibus monachis viliora et despectiora vestimenta haberet.

37. Dicebat etiam abbas Daniel, quoniam sanctus Arsenius
 30 referebat fratribus dicens, quasi de alio audisset, sed quantum datur intelligi, ipse talem vidit visionem. Sedebat, inquit, quidam de senioribus monachis in cellula sua, et subito venit ad eum vox dicens: «Egredere foras, et ostendam tibi opera hominum.» Et surrexit, inquit, et egressus est foras. Duxit autem eum et ostendit
 35 ei Æthiopem nigrum cum securi cædentem ligna et facientem grandem sarcinam. Et tentabat sublevare sarcinam illam, et præ magnitudine non poterat portare eam; sed redibat et cædebat iterum alia ligna, et addebat super sarcinam illam. Iterum autem

mannanna.» Munkr einn reis upp ok geck ut. Hinn tilkomni leiddi hann i einn stad ok syndi honum þar nokkurn dökkvan blamann, þann er hio upp tre med bolðxe til byrdar mikillar. Sidan freistadi blamadriinn at letta upp byrdinni ok matti med öngu moti fyrir mikilleika sakir. Hann höggr þa önnur tre ok bindr þegar a byrdina. Þvi næst syndi hann honum annan mann, þann er bar upp vatn or gryfu nokkurri, en hann hellti því sva nær nidr i tvíbyttu nöckura, at id nedra leggrr iafnskiott aptr i sama stad. Inn tilkomni mællti þa enn: «Fylg mer, ok mun ek syna þer annat efni.» Hann gat þa at lita mustersigerd eina, ok sa þar tvo menn a hestum, þa er reiddu millum sin eina langa troðu, ok villdu þessir rida inn iafnframm um port mustersissins, en þeir mattu þat eigi fyrir trenu, er þeir höfdu a herdunum; villdi ok hvargi litillæta sik fyrir odrum, sva at fara mætti, stritadiz hvarr vid annan, ok villdu badir iafnframm inn komaz. En þat matti öngum kosti leikaz, er hvargi villdi lægia sik odrum ne litillæta. Heilagr fadir Arsenius skyrde sva þessar synir: Þeir menn er tre fluttu, hafa heilagt reglulif munkligs sidar, en því at þeir rettlæta sialfa sik ok tigna med upphafning hiartans ok dramban,

ostendit ei alium hominem stantem super lacum et haurientem aquam de lacu, et mittentem eam in collectaculum, et de alia parte per foramina defluebat aqua desubter in eodem loco. Iterum dixit ei: «Veni, sequere me, et ostendam tibi aliud.» Et vidit quasi quoddam ædificium templi, et duos sedentes in equis, portantes super scapulas suas uterque lignum unum, id est perticam longam, volentes pariter ingredi portam templi illius, et non permittebat eos lignum, quod ex adverso portabant, ingredi per portam illam; non enim humiliabat se alter alteri, sed contendebat uterque, pariter ingredi volentes; et non prævalebant, nec enim humiliabat se unus eorum, ut alteri locum daret. Exponit ergo ei has visiones, dicens: Hi qui lignum portant, hi sunt qui habent iugum sanctum monachorum, sed iustificantes se ipsos in cordibus suis cum exaltatione superbiæ, non humiliantur invicem, noluerunt enim ambulare in humilitate viam salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui dixit: Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Ideoque propter superbiam cordis sui remanserunt foris de regno regis cælorum Christi exclusi. Qui autem cædebat ligna et super sarcinam adhuc addebat, homo est, qui one-

en litillætaz eigi ne lægiaz sin a meðal, hafna þeir ok fyrirsmá at ganga litillætis götu hialpara vars ok herra Jesus Kriz, er sva sagdi: «Nemi þer at mer, þvíat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta, ok munud þer finna hvilld öndum ydrum.» Verða þeir af
 5 því utluktir af ríki himnakonungs, at þeir draga dramb ok dul a sialfs sins hiarta. En hinn er trein dro ok iok ofan a byrdina, hefir merking þess mannz, er hleðr margskonar misgerningum ok leggþr þó iafnan adrar syndir a ofan a framdar afgerdir, þar er honum hæfði hitt helldr, at gera idran fyrr unninna afbrigða. En hann
 10 gerir því verr, at hann vanrækir eigi at eins at bæta þat, er brotid er, helldr eykr hann nyium löstum a forn misfelli. En hinn madrinn er vatnit ios or kelldunni, hefir þess mannz merking, er gðrir nöckur god verk, (en god verk), þau er hann vinnr, (eydaz) ok fyrirfaraz, því at misgerningarnir megu meira, þeir er hann vinnr, ok
 15 eru fleiri saman. Byriar því manninum sva at gera, sem postolinn kennir, at leggja allan hug a sialfs sins heilsu at gera med otta ok gudhrædzlu.

38. Aboti Daniel sagdi þat fra hinum helga Arsenio, at sa var hatþr hans, þott hann væfi vandlaupa or palmlaufi, at hann

20 ratus est multis peccatis, et super sarcinam peccatorum suorum addit semper alia peccata; quem oportebat magis, ut pœnitentiam ageret de prioribus peccatis. Sed negligens vitia emendare peccatorum priorum, magis et alia addit supra priora peccata. Ille autem qui aquam de lacu hauriebat, homo est, qui aliqua bona
 25 operatur, sed quia mala etiam amplius per peccata operatur, ideo pereunt et delentur etiam bona opera quæ facit. Oportet ergo hominem, sicut dicit apostolus, cum timore et tremore salutem suam operari.

38. Dicebat autem abbas Daniel de abbate Arsenio, quia cum
 30 operaretur sportas ex palmarum foliis, mittebat aquam in pelvim, ut infunderentur palmæ; et cum fœteret brumosa aqua odore, non permittebat, ut aliam aquam mutarent, sed super illam fœtidam aliam addebat aquam, ut semper fœteret. Interrogabant autem fratres eum dicentes: «Cur non permittis, pater, ut aqua mutetur,
 35 sed pessimo fœtore tota cellula tua repletur.» Respondens autem beatus senior ait: «Quoniam propter thymiamata et muscata et alia diversa, quibus in seculari conversatione sine intermissione fruebar, oportet nunc me, dum in hoc corpore sum, sustinere istius-

hellti vatni i munnlaug at vökva palmvidinn; en er vatnið tok at fulna ok fyrnaz, þa tok hann æ annat æ annat, at iafnan deyndi, en villdi alldri lata umskipta ne uthella vatnino. Brædr spurdu hann þessa a þenna hatt: «Hvi lætr þu eigi, inn helgi fadir, skipta vatninu, ok hefir i herbergi þínu þetta oþefian?» Inn sæli Arsenius svarar þa: «Fyrir þat sama muscat ok thimiamat, er ek hafda i herbergium minum um allt hof utan aflaz, þa skal ek nu þola æ, medan ek lifi i heiminum, þesskonar oþefian ins heita helvitis, at: önd min fyrirdæmiz eigi med hins audga mannz, þess er flutt er at fagrliga kræstiz her i heimi ok rikmannliga.» 10

39. Nöckurr brædra sagdi sva til ins helga Arseni: «Ek girnumz hvatliga, inn helgi fadir, at hugsa afgudligri ritning þat er ek hefi numit, en ek kenni eigi vidrkomning i hiartanu at hvaru, þviat ek skil eigi krapt gudligrar ritningar, ok verdr þvi hugr hardla hryggr af.» Sæll Arsenius svarar honum sva: «Þer byriar, son, at hugsa vars herra mál at hvaru án aflati, þviat ek hefi heyrt, hvat sagdi inn helgi aboti Pemen ok margir adrir helgir fedr, at hliodamenn, þeir er vanir eru at hvæsa at höggormum eða gala til gorunar galldz, þa skilia þeir ecki mart annat en ordin, þau er þeir segia framm. En höggormarnir verda af þvi þegar aflima, 15 er þeir skilia iafnskiott, er þeir heyra, dygd ok krapt ordanna.

i en Cd.

modi foetorem pro suavissimo illo odore, ut indie iudicii de illo gehennæ inenarrabili foetore liberet me Dominus, et non cum illo divite, qui epulabatur in isto mundo deliciose et splendide, con- 25 demnetur anima mea.

39. Quidam de fratribus dixit beato Arsenio: «Ecce, beatissime pater, meditari festino de scripturis sanctis, quæ didici, et non sentio compunctionem in corde meo, quoniam non intelligo virtutem divinæ scripturæ, unde et valde contristatur anima mea.» 30 Respondens autem beatus Arsenius ait: «Oportet te, fili, incessanter meditari eloquia Domini; audiivi enim, quia dixit beatus abbas Pømen, et alii multi sanctorum patrum, quoniam incantatores illi, qui serpentes solent incantare, non intelligunt ipsi verba illa, quæ loquuntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutem verborum 35 illorum, et conquiescunt et subduntur eis. Sic etiam et nos faciamus; quamvis enim non valeamus intelligere divinarum scripturarum virtutem, tamen dæmones audientes divini verbi virtute

Skolum ver ok sva gera; þott ver megim eigi skilia megn gudligna ritninga, þa ræðaz þo ok hverfa osynligir fiandr, þviat þeir skilia gæzku guds ordz ok megu eigi standaz snilldarmal ins helga anda, er talat hefir fyrir prophetana eda adra guds þæla.

- 5 40. Nöckurr veralldar madr atti þria sonu, þesse hafnadi heiminum ok redz i klaustr, en let sveinana eptir i borg þeiri, er hann hafdi vid hafdz. Ok er hann hafdi .iiij. sár verit i munklifinu, toku hugrenningar hans optliga at leida fyrir hugskotz augu honum sveinana. Her af verdr hann hryggr hardla, hafdi hann ok eigi
 10 sagt abota sinum, at hann ætti sveinana. Aboti ser bratt, at brodirinn er hryggr af einhveriu ok frettir eptir, hvat ollj ogleði hans. Hann sagði honum þa, at hann atti .iiij. sonu i borginni, ok hann villði þa alla hafa til munklifis með sér. Aboti bað þa, at hann gerði þat, sem honum likaði. Brodirinn ferr nu til borg-
 15 arinnar ok verdr viss, at andadir eru tveir sveinarnir, en einn at eins lifir eptir, tok hann þann þegar i fang sér ok for til munklifis með. Brodirinn leitadi þa at abota ok fann hann eigi heima. Hann fretti þa bræðr at, hvar aboti være. En þeir sogdu honum, at hann hefði farit til bakstrsofnis. Brodirinn tok þegar sveininn
 20 ok for þangat með hann til fundar vid abota. Aboti heilsadi þeim, þegar er hann sa þa. Fadirinn fadmar sveininn, er hann hafði þangat haft, klappar ok kyssir. Aboti sagði þa til hans: «Elskar

- terrentur, et effugati discedunt a nobis non sustinentes eloquia spiritus sancti, quæ per servos suos prophetas et apostolos lo-
 25 cutus est.

40. Quidam sæcularis vitæ habens tres filios, renuntiavit sæculo et venit ad monasterium relinquens filios suos in civitate. Et cum fecisset tres annos in monasterio, cœperunt ei cogitationes suæ filios ad memoriam frequenter adducere, et contristabatur pro
 30 eis valde, neque enim dixerat abbati filios se habere. Viden3 autem eum abbas tristem, dicit ei: «Quid habes, quod tristis es?» Et narravit ei, quia tres filios haberet in civitate, et quia vellet eos ad monasterium eius adducere. Præcepit autem abbas, ut adduceret eos. Qui cum perrexisset ad civitatem, invenit duos ex eis
 35 iam esse defunctos, unum vero solummodo remansisse. Quem assumens venit ad monasterium, et requirens abbatem, non eum invenit illic. Interrogavit autem fratres, ubi esset abbas. Et illi dixerunt: «Usque ad pistrinum perrexit.» Ille vero tollens filium

þu sveininn?» Hann sagði, at þat var at visu. Abotinn sagði þa enn: «Anntu honom allmikit?» Fadirinn kvat sva vera. En er aboti heyrdi þetta, mælti hann: «Nu ef þu ant honum sva mikit, tak ok kasta honum i ofninn framm, nu er hann logar sem mest ok akafaz.» Fadir sveinsins dvelr ecki, kastadi þegar sveininum i ofninn loganda. En iafnskiott vard ofninn allr med elldinum sva kalldr sem dögg, feck hann því af þessu tilfelli likan veg sem hinn haleiti höfudfadir Abraham fordum.

41. Einnhverr brodir fretti at abota Sisionium, hversu hann skyldi medferdaz i kofa sinum. Heilagr fadir svarar sva: «Et braud þitt vid vatn ok salt, ok hefir þu ongva naudsyn at reika vidara ne rekaz.»

42. Þa er aboti Pemen var eptir frettr, hve munk byriade at fasta, svarar hann sva: «Þat villda ek, at munkr æti sva litid hversdagliga, at hann seddiz alldri, en tvidægrur eda þridægrur at fasta i samt hniga til hozanar eda hegoma dyrdar. En þessa alla te hafa heilagir fedr provat, ok fannz þeim þat, at gott være hversdagliga at fasta ok eta sva litid, at hvern dag hungri ok þyrsti. Þenna konungliga veg syndu þeir oss sem slettan ok audveldan.

suum, quem adduxerat, abiit in pistrinum. Et videns eum abbas venientem, salutavit, et tenens infantem, quem adduxerat, amplexatus est eum et osculabatur. Et dixit patri eius: «Amas eum?» Et ille dixit: «Etiam.» Rursum dixit ei: «Omnino diligis eum?» Et respondit: «Etiam.» Hæc audiens abbas, dixit ei: «Tolle ergo, si amas eum, et mitte in furnum, sic modo dum ardet furnus.» Et tenens pater filium suum, iactavit eum in furnum ardentem. Statim autem factus est furnus velut ros; ex qua re acquisivit gloriam in tempore illo, quemadmodum Abraham patriarcha.

41. Quidam frater requisivit abbatem Sisoium, quemadmodum in cella propria degere deberet. Cui ille respondens dixit: «Comede panem tuum cum sale et aqua, et non erit tibi necessitas aliquid coquendi aut longius evagandi.

42. Requisitus abbas Pømen, quemadmodum oporteat ieiunare, respondit: «Ego volo monachum ita quotidie parum comedere, ut non satietur, nam biduana et triduana ieiunia vanæ gloriæ vacant. Hæc enim omnia examinaverunt sancti patres, et invenerunt, quia bonum est quotidie ieiunare et parum comedere, ut sitiunt quotidie et esuriant. Hanc enim viam regiam levem nobis esse demonstraverunt.

43. Nöckurn tíma er aboti Silvanus ok Zacharias sveinn hans hafði farit til munkliffs einshvers, gerdu (munkar) þeim litinn þann snæding, adr þeir ferduduz. Ok er þeir voru farnir fra klaustrinu nöckut sva, fann sveinn Zacharias vatn a veginum ok villdi drecka. Heilagr aboti Silvanus sagði þa til hans: «Zacharia, fasta er i dag.» [Zacharias sagði: «Atum ver eigi i dag?». Inn gamli madr mælti þa: «Þat var astar snædingr, son minn, en nu skulum vid hallda heima föstu ockra.»

44. Nöckurr fadir af þeim stad, er Panephus het, for at hitta inn helga abota Joseph ok fretta at, hversu þeir skyldu hatta, þa er brædr kæmi til þeira, hvart þeim væri þann tíma lofat at hafa gleði (eda) traust med þeim, er tilkomnir væri. En heilagr aboti Joseph taladi til lærisveins sins, adr hiuir fedrnir fretti hann at: «Eigi skaltu furda, son, þat, er ek mun gera i dag.» Sidan setti hann tvo setuknacka þeim, er tilkomnir voru, til sinnar handar serhvarn, ok sagði til hinna nykomnu: «Setiz nidr.» Sidan gengr hann inn i kofa sinn ok tok ser slitit klæði, geck ut apr ok settiz sva milli þeira. Hann geck þa enn inn ok klæddiz
1 [rettet; atum er Zacharias s. Cd.]

43. Abbas Silvanus dum cum discipulo suo Zacharia ad quoddam monasterium pervenisset, antequam egrederentur, fecerunt eos monachi parum comedere. Postquam ergo egressi sunt, invenit discipulus eius aquam, et volebat bibere. Cui abbas Silvanus: Zacharia, hodie ieiunium est.» At ille dixit: «Numquid hodie non comedimus, pater?» Et dixit ei senex: «Illa esca caritatis erat, fili, nos autem nostrum ieiunium teneamus.»

44. Quidam de fratribus in Panepho ad abbatem Joseph perrexerunt, ut eum requirerent de susceptione fratrum, si liceret cum his illo tempore vel fiduciam habere vel lætitiā. At ille antequam requirerent eum, dicit discipulo suo: «Quod facturus sum hodie, fili, ne mireris.» Et posuit duo sedilia illis, qui venerant, et dicit eis: «Sedete.» Et posuit unum a dextris suis et alterum a sinistris. Et ingressus cellulam suam misit sibi vestimenta corrupta, et egressus transiit in medio eorum. Et iterum ingressus misit alia meliora, quibus solebat die festo uti, et egressus est postea ad eos. Iterum autem ingressus quotidiano vestimento suo vestitus venit et sedit inter eos. Illi autem mirati sunt et obstupuerunt propter hoc factum. Dicit eis senex: «Vidistis

nöckuru villdara klædi, því er hann var vanr at hafa, þa er heilagt var. Geck því næst ut til þeira. Hit þridia sinn geck hann inn i kofann ok klæddiz hversdags bunadi sinum, kom sidan ok settiz nidr mille þeira. Þetta hans tiltæki furdudu fedrnir miok ok undruduz. Heilagr aboti Joseph sagdi þa til þeira: «Hugleiddu þer hvat ek gerda?» Þeir letuz vist hugleitt hafa. Hann sagdi: «Hvat syndiz ydr sem ek gördi?» Þeir segia þa: «Fyrst syndiz oss, sem þu klæddiz miok slitnum buningi, en id sidazta sinn odrum villdara.» Hann talar þa til þeira: «Sva sem ek em hinn sami i hvarumtveggia buninginum ubreytiligr, obættir med ollu af hinum betra bunadinum ok eigi afvirðr af hinum hneppra, sva skulum ver gera um vidtöku brædra varra, at hafa örugliga gledi hvern tima, er þeir eru hia oss, en nærgi er ver erum einir samt, þa krefr vor skyllða, at vor verk se med beiskleik ok bindendi.» En iafnskiott er inir tilkomnu höfdu heyrt af honum utan ef þa lute, er þeir höfdu innan briostz, gulldu þeir gudi þackir ok hurfu heim gladir.

45. Einn heilagr fadir sagdi sva, at madr ma finnaz, sva er mikit etr ok hellðr þo hungur med ser, at hann sediz eigi; en (einn)-hverr annarr, er litid etr, ok verðr saddr af. Nu sa er hungur hellðr med ser ok neytir mikils, þa hefir sa meira verðkaup en hinn, er litils neytir ok er þo saddr.

quid feci?» Cum autem illi annuissent, dicit eis: Et quid feci?» Et dicunt ei: «Primum vestimento corrupto usus es, et postea alio meliori.» Et dicit eis: Numquid mutatus sum ex illo inhonesto aut ex illo meliore?» Dicunt ei: «Non.» Quibus senex ait: «Si ergo idem ego sum in utrisque, et non sum mutatus, et sicut illud primum non me nocuit, ita nec secundum mutavit: sic ergo debemus facere in occursione fratrum, ut quando præsentés sint, cum fiducia et lætitia suscipiamus eos, quando autem soli sumus, opus est, ut luctus et abstinencia permaneant in nobis.» Illi vero audientes quæ in cordibus suis habebant, antequam requirerent eum, glorificaverunt Deum, et læti discesserunt.

45. Dicebat unus ex patribus: Quia invenitur homo multum comedens, et adhuc esuriens se continet, ne satietur; alter autem parum comedit, et satiatur. Qui ergo multum comedit, et adhuc esuriens se continet, maiorem mercedem habet, quam ille qui parum comedit et satiatur.

46. Nockurr alldradr fadir sagdi sva: «Et alldri þat er þik gírnir til, et þitt helldr, er þer er lofat ok sent af gudi, ok ger honum þackir utan aflat.»

47. Sva fluttu brædr, at einn alldradr madr gírtiz nockut sinn at eta cucumeres, en er hann tok grasit, hellt hann fyrst upp at augum ser, en at hann sigradiz eigi af agirndar glæpinum, pinadi hann helldr sialfan sik fyrir eina samt hefd fystarinnar.

48. Einn af hinum ellrum monnum merkrinnar vard krankr miok, sva at hann matti marga daga óngan mat kenna. Lærisevinn hans skyldadi hann til ok spurde, ef hann le(y)fdi, at hann gerdi honum kalldel nockut litid. En er heilagr fadir lofadi þat, tok sveinninn eitt litit ker hunangs ok hugdiz milska því vid kazuna karllz. En her bar sva til, at hann atti annat ker með linkyns oleo, þat er til engis var hæft nema brenna i lampa þeira fyrir sakir óþefianar. Nu bleektiz hann brodirinn ok villtiz um kerin, tok þat id óþefianarfulla oleum ok bar i matinn heilags fodur ok hugdiz hunang tekit hafa. Heilagr fadir at þegiandi tvo tima ok taladi ecki um. En id þridia sinn er hann bar þetta at honum, þa mælti inn gamli fadir: «Eigi ma ek nu eta, son,» sagdi hann.

20 1 er Cd.

46. Dixit quidam senex: «Ne quod desideraveris aliquando manduces, comedens autem quod tibi a domino transmissum fuerit, gratias age sine intermissione.»

47. De quodam sene referebant fratres, quia desiderasset cucumerem; quem cum attulisset, suspendit ante oculos suos; et ne vinceretur a cupiditate, non tetegit eum, sed magis agebat poenitentiam, puniens se ipsum ab hoc, quia ipsum desiderasset.

48. Quidam ex senioribus factus est infirmus, et per multos dies non poterat escam ullam percipere. Compulit autem eum discipulus dicens: «Si iubes, pater, facio tibi parum placentæ.» Et ut annuit ei, fecit. Erat autem ei vasculum parvum habens mel, et aliud vas simile habens oleum de lini semine expressum, et erat foetidum, et in re nulla alia proficiebat nisi forte in lucerna. Et deceptus frater misit in escam senis de illo, sperans quia mel misisset. Cum autem gustasset senex, nihil locutus est, sed tacens comedit. Tertia vero vice cum ei daret, dixit ei: «Non possum comedere, fili.» Ille vero tamquam volens adhortari eum, dixit: «Ecce abba, bona sunt, et ego comedo ex ipsis.» Et postquam

Sveinninn villdi enn eggja hann til atzins ok mællti: «Se herra aboti, þetta er hardla gott, ok. et ek her af sialfr.» Kennir nu sidan ok verdr viss, hversu miok honum hafdi mistekiz til; fell þegar allr til iardar fyrir fætr heilogum fedr ok sagdi: «Vei mer, heilagr fadir, hversu hörmuliga ek hefi tortimt þer, en þessa synd efldir þu með mer, þar er þu þagdir ok taladir ecki um.» Hinn ældradi fadir sagdi þa: «Hrygz eigi her af, son, þviat ef gud villdi, at ek hefda gott eitt, þa hefdir þu at sonnu helldr hunangi dreypt i fæduna en þvi, er nu vard fyrir»

49. Heilagr aboti Pemen sagdi sva: «Eigi hefði musteri drottins i elldi brunnit, nema Nabuzardan steikarahöfðingi hefði komit til Jorsalaborgar.» Þat ma sva skilia, at eigi mundi mannzins samvizka yfirkomaz af ureins anda akefd, nema girnd settiz adr a öndina.

50. Su var venia ins virduliga abota Macharij, at hvern tima er hann snæddi með bræðrum fyrir astar sakir, þa hafði hann þat hiartfest með ser, at iafnmorg vinker sem hann drycki með þeim, þa skyllði hann missa iafnmarga daga vatzdryckiarins ei sidr en annars dryckiar heima at sealfs sins. Nu gerdi hann þetta, at hann tok með fagnadi vid hveriu vinkeri, er brædr budu honum, at hann mæddi sik þvi meirr i þorsta eptir dryckinn. Þessa vard varr lærisveinn heilags fodur ok gerdi þegar inum ellrum bræðrum

gustavit et sensit rem, quam fecerat, cecidit in faciem, dicens: «Væ mihi, abba, quoniam occidi tē! istud peccatum posuisti super me, quia locutus non es.» Dicit ei senex: «Non contristeris, fili, propter hoc; si enim voluisset Deus, ut bonum comederem, tu mel misisses, et non hoc quod misisti.»

49. Dixit abbas Pømen: «Nisi Nabuzardan princeps cocorum venisset in Jerusalem, templum Domini non arsisset igne.» Hoc autem est, quia nisi desiderium gastrimargiæ in animam venerit, sensus hominis non succenderetur impugnatione diaboli.

50. Abbas Macarias, quotiescumque cum fratribus facta caritate reficiebat, hoc in proprio corde statuerat, ut quantos vini calices oblatos hausisset, tantis diebus nec et ipsam aquam gustaret omnino. Cum ergo ei fratres vinum porrigerent, cum gaudio sumebat, ut postea se siti maceraret. Quod cum discipulus eius didicisset, patefacto senis consilio, ne ei vinum porrigerent, coniurabat, tormenta illi potius esse quam pocula manifestans.

i kunnleika, hver kvöl her kveiktiz honum af. Ok er þeir þottuz þetta sannspurt hafa, letu þeir iafnan fodur Macharium þadan fra missa vinsins.

51. Einhveria hatid, þa er convent brædra kom saman i heilagri kirkiu, ok margir munkar mautuduz, taladi brodir nöckurr til þess, er þionadi: «Ek et ecki sodit, bid bera til min litit af sallti.» Ok er þionustumadrinn hafdi þetta heyrt, taladi hann med hareysti ok kalladi sva, at allir heyrdur, þeir er hia voru: «Þesse brodirinn etr ecki sodit, ber at honum litit af sallte.» Sæll fadir Theodorus sagdi þa til hans: «Betr byriadi þer, brodir, at sioda kiöt heima i kofa þinum en lata her heyraz þenna malshatt at ollum brædrum hiaverondum.»

52. Einn utlendr brodir kom til abota Silvanum i fiallit Synay. Þesse sa, at brædr unnu, ok taladi til þeira: «Hvat vinni þer fædu, þa er fyrir ferst? Maria valdi hinn bezta lut ser til handa.» Guds madr Silvanus sagdi þa lærisveini sinum Zacharie: «Fa honum brodurnum bok, ok lat hann fara i einn audan kofu ok studera þar.» Nær none dags skimadi hinn nykomni brodir a veginn, ef heilagr fadir mundi kalla hann til matar med munkum. 30 At lidinni nontid ferr hann a fund heilags fodur ok sagdi sva: «Mautuduz brædr ecki i dag?» Heilagr fadir Silvanus sagdi þa vist mataz hafa. «Ok hvi kölludu þer ecki mik?» Aboti Sil-

51. Facta congregatione in ecclesia, cum esset festivitas, et ceteri monachi comederent, unus ministrantibus dicit: «Quia nihil coctum comedo, sal mihi deferri præcipito.» Quo verbo minister audito, cum clamore audientibus ceteris alii imperavit, dicens: «Quoniam coctum ille frater non comedit, parum illi salis afferto.» Tunc beatus Theodorus dixit: «Oportuit te magis, frater, carnes in cella tua comedere, quam hunc præsentibus fratribus audire sermonem.»

52. Quidam peregrinus frater venit ad abbatem Silvanum in monte Sina, et vidit quod fratres operabantur, et dicit eis: «Quare operamini escam quæ perit? Maria enim bonam partem elegit.» Tunc senex dicit discipulo suo Zachariæ: «Da illi codicem, ut legat, et mitte illum in cellulam, quæ nihil habet.» Hora autem nona circumspiciebat frater ille viam, si forte vocaret eum senex ad comedendum. Postquam vero transiit hora nona, venit ad senem, dicens ei: «Numquid hodie non comederunt fratres, abba?»

vanus sagði þu til hans: «Þu ert andligr madr, brodir, ok þarftu ecki at hafa þess hattar fædu með oss, en ver erum holdligir menn, ok verðum ver því at vinna oss til forlags; en þu valdir godan lut þer til handa, last í allan dag, ok því þarftu ecki þessa fædu ne hafa villt.» At þessu heyrdu beiddiz brodirinn líknar af heilögum fedr. Guds madr Silvanus sagði þa til hans: «Vit, brodir, at Martha er hardla naudsýnlig Marie, þvíat fyrir Martham var Maria lofut af gudi.»

53. Aboti Jon skammi sagði sva til brodur sins, er þeirs var ellri ok ædri: «Vildi ek íafnan vera oruggi sem englar, er þeir lofa gud an aflati utan otta, en vinna ecki þat er erfitt er.» Kastadi því næst af sér yfirkledinu ok gekk út einn samt í eydimorkina. En er hann hafði þar dvaliz nær viku, hvarf hann heim aftur til brodur sins. Ok er hann knúdi hurdina opt, adr hinn lyki upp, spurði hann þessa kostar: («Hverr ertu?» Hann sagði: «Ek em Johannes.» Brodirinn svaradi:) «Johannes varð at engli ok villdi ecki lengr hía monnum vera.» Johannes knúdi hurdina sem adr ok sagði til sín id sama. Hinn lauk eigi lengi upp ok let hann pinaz uti. En um síðir er hann lauk upp, sagði hann sva til hans: «Ef þu ert madr, þa hefir þu þörf at vinna þer til atvinnu, en ef þu ert engill, hvað hefir þu þa at kriupa inn í kofa þenna?» Johannes gaf sik þa undir skript ok idran

---

Cumque senex fateretur, ait ille: «Quare me non vocasti?» Tunc dixit ei abbas Silvanus: «Tu homo spiritualis es, et non habes necesse hanc escam; nos autem tamquam carnales opus habemus comedere, ideo operamur; tu autem bonam partem elegisti, legis enim omni die, et non vis carnalem escam accipere.» Quod cum audisset, coepit poenitere ac dicere: «Indulge mihi, abba.» Tunc respondit illi Silvanus: «Ergo necessaria est Martha Mariæ, propter Martham enim et Maria laudatur.»

53. Dicebant de abbate Joanne brevis staturæ, quia dixerit aliquando fratri suo maiori: «Volebam esse securus sicut angeli sunt securi, nihil operantes, sed sine intermissione deum laudantes.» Et projecto pallio suo egressus est in eremum. Factaque illic septimana reversus est ad fratrem suum. Et dum pulsaret ostium, respondit ei, antequam aperiret, dicens: «Quis es tu?» Et ille dixit: «Ego sum Johannes.» Et respondens frater dixit ei: «Johannes angelus factus est et ultra inter homines non est.» Ille

ok mællte: «Fyrirgef mer, brodir, þviat ek syndgudumz.» Hinn gamli fadir mællti þa: «Bid ek ydr, brædr, at sva sem ver snidum af oss vond verk, þröngum ok eigi sidr hædiligum hugrenningum.»

54. Einn brodir var bardr af gudlastanar anda ok skammadiz til at segia, en hvar er hann heyrdi, at voru mikilligir fedr, for hann til fundar vid þa at gera þeim i kunnleika ræd sitt. En þegar er hann kom or forinni, þa þordi hann eigi. Nu barst sva at optliga, at hann sotti heim inn helga abota Pemen. En hinn godi guds madr sa, at hann hafdi hugrenningar med ser, ok mællte til hans: «Þu kemr iafnan higat, brodir, ok hefir hugrenningar, ferr þu ok hryggr i brott, ok hefir þær sömu med þer i ferd. Seg mer, son, hvat hefir þu um at vera?» Brodirinn svaradi: «Medr gudlaustun stridir ohreinn andi a mik, ok hefi ek skammaz upp at bera her til.» Þegar er hann hafdi upp sagt sökina, þa lettiz undan ok linadiz abarningin. Inn helgi Pemen sagdi: «Hræz eigi, son, seg mer helldr, med hverium hætti þesse hugrenning kom til þin i fyrstu.» Broderinn lez eigi vita sökina til ne sitt samþycki. Guds madr Pemen mællti þa: «Gudlastan þin, Sathan, se yfir sealfum þer til eilifrar fyrirdæmingar, þviat sal brodurins er saklaus fyrir þessa skyllð. Hver sem ein su sök, er sala mannzins samþyckiz eigi vid med villd, þa mun eigi lengi vid halldaz.» Her eptir kvaddi brodir inn helga Pemen ok hvarf heill heim aþtr.

autem pulsabat dicens: «Ego sum» Et non aperuit ei, sed dimisit eum affligi. Postea vero aperiens dixit ei: «Si homo es, opus habes iterum operari, ut vivas; si autem angelus es, quid quæris intrare in cellam?» Et ille pœnitentiam agens dixit: «Ignosce mihi, frater, quia peccavi.»

54. Quidam frater impugnabatur a spiritu blasphemie, et erubescibat dicere; et quoscumque audisset magnos senes, pergebat ad eos, ut illis declararet, sed mox cum pervenisset, iterum verecundabatur illis dicere. Cum ergo frequenter ad abbatem Pœmenem veniret, vidit eum senex habentem cogitationes, et dicit ei: «Ecce, frequenter venis ad me habens cogitationes, et sic iterum remeas tristis tecum illas reportans; dic ergo mihi, fili, quid habes.» At ille dixit: «In blasphemia impugnat me diabolus, et erubescibam dicere.» Et mox ut aperuit causam, levior impugnatio eius apparuit. Et dicit ei senex: «Non contristeris, fili. Quando hæc cogitatio ad te venit, dic: Ego causam non habeo, blasphemia

55. Moyses aboti sagdi sva: «Fyrir þessa .iiij. lute geriz pining med manningum, af gnott fædu ok dryckiar, ok svefnus saddleika, sidan fyrir idnarleysi ok leik, ok skrautgirnd klædabunings.»

56. Pemen aboti sagdi sva: «Sem vopnberari keisarans stendr iafnan fyrir honum lidugr til hans þionustu, sva skyldi ðnd mannzins iduliga vera ðrugg mot ohreinsan fiandans.»

57. Nockurr gamall madr sagdi sva: «Sem sterk gros eda megn smyrsl reka brott eitrvikende or sinum hreysum, slikt sva rekr brott bæn med fðstu or brioste mer oreinligar hugrenningar.

58. Þann tima er aboti Macharius bygdi einn ser i hinni ytri eydemorkinni, þeiri er full var af brædra bygd innarrmeirr, sa hann sidla a veg þann, er vendir til merkrinnar, ok leit fianda einn fara at ser i mannz mynd, klæddan bladakyrtili einum, ok hengu smaker med serhverium opunum. Guds madr Macharius mællti þa til hans: «Þu hinn mikli, hvert geriz þu at fara?» 15 Fiandinn svarar, kvez fara at okyrra brædr þa, er innarrmeirr bygdu morkina. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Hvi flytr þu kerafðlda sva mikinn med þer?» Fiandi svarar, letz þar med bera næring brædrum, «ok hefi ek því sva morg, at ef einhverium afþockaz

tua super te sit, Satanas, hanc enim causam anima mea non vult. 10 Quamcumque autem causam anima non voluerit, non diu permanebit.» Et ita sanus factus frater ille discessit.

55. Dixit abbas Moyses: «Per has quatuor res passio gignitur: per abundantiam escæ et potus, et per satietatem somni, et per otium et iocum, et ornatis vestibus incedendo. 15

56. Dixit abbas Pømen: Quemadmodum imperatoris spatharius semper illi assistit armatus, ita et animam adversus dæmonem huiusmodi oportet esse semper paratam.

57. Dixit quidam senex: Sicut venenata animalia fortiores herbæ vel pigmenta expellunt, ita cogitationes sordidas oratio cum 30 ieiunio repellit.

58. Abbas Macarius, dum in illa solitudine, in qua solus erat, maneret, inferior autem plena esset multis fratribus, sero per viam circumspiciebat, et vidit dæmonem venientem in figura hominis, vestitum tunica linea perforata, et per singula foramina vascula parva dependebant. Et dixit illi senex: «Quo vadis, maligne?» Et respondit ei: «Vado commovere fratres hos, qui sunt inferius.» Cui senex dixit: «Et propter quid tot vascula fers

eitthvert kerit, þa læt ek þegar i tæri annat, en ef eigi getz at þvi, þa er id þridia til reidu. Nu er þat omattuligt, at ðill fyrirvirdiz ok afeitiz.» At sva mælltu for fiandi farveg sinn. En guds madr var i sama stad ok beid þar til þess, er fiandi færi 5 aptr hia, ok sa upp a veginn. En er fiandinn for aptr hia, mællte guds madr: «Kom heill!» Fiandi svarar: «Hvi heilsar þu mer þessa kostar?» Guds madr sagdi: «Hvi ei sva?» «Þvi ei sva, sagdi fiandinn, at allir gørduz mer motbarligir, sva at ðngvir fylgdu minum fortöllum.» (Guds madr sagdi:) «Hefir þu þar ðngan 10 vin med ollu?» Nidingr svarar: «Einn at eins æ ek þar vin, sva at mik sæmir, þviat hvert (sinn) er hann ser mik, snyz hann higat ok þagat.» Guds madr fretti þa eptir, hversu sa hetu. Ohreinn andi sagdi, at hann het Theopensius. Hvarf oreinn andi sidan allr i brott. En guds madr Macharius ferdadiz þegar i stad nidr 15 i ina idri eydimorkina. Ok er brædr heyrdur heilags fodur tilkvomu, flyktuz þeir ut i mot honum, ok vænti hverr ser hans navistu, biðgguz vid af villduztum efnum, er kostur var. En guds madr Macharius fretti eptir þegar i fyrstu, er þeir funduz, hvar væri herbergi brodur Theopensij, letz hann hans fund kominn at sækia.

20 tecum?» At ille dixit: «Gustum fero fratribus, et ideo tanta fero, ut si unum displicueret, ostendam aliud, et si illud non placeat, porrigam aliud; et fieri non potest, nisi unum ex ipsis aliquod placeat eis.» Et hæc dicens discessit. Permansit autem senex iterum viam circumspectans, usquequo rediret. Et cum rediret, 25 dicit ei: «Salveris!» Dicit et ille: «Quomodo istud mihi verbum dicis, quia omnes mihi contrarii facti sunt, et nullus meis consiliis acquiescit.» Et dicit ei senex: «Ergo nullam habes amicum?» At ille respondit: «Unum habeo amicum, vel ipse consentit mihi, et quoties me viderit, huc atque illuc cito convertitur.» Cumque 30 nomen eius ab eo requisisset, ait: «Quia Theopemptus dicitur.» Discedente illo, mox surrexit abbas Macarius et descendit ad inferiorem eremum. Quod cum audissent fratres, egressi sunt illi obviam, et unusquisque sperans, quod apud se maneret, præparavit se. At ille requirens cellam Theopempti, ad eum profectus est. 35 Cumque cum gaudio illum suscepisset, et essent utrique simul soli, dixit ei senex: «Quemadmodum est tecum, fili?» At ille respondit: «Orationibus tuis bene sum.» Et ait senex: «Non te impugnant cogitationes?» At ille respondit: «Interea bene sum.»

Nu er Theopencius hafdi með fullum fagnadi tekit við hinum helga Machario, þá er þeir voru .ij. samt, mælti guds madr Macharius: «Hversu hefdz þu við?» Theopencius svarar, kvat þat vel vera fyrir bænir heilagra fedra. Guds madr mælti: «Heria ecki hugrenningar a þik, brodir?» Theopencius svarar, 5 lez hardla vel heill i huginum, þviat hann foryfdiz at segia id sanra. Inn gamli fadir sagdi þa til hans: «Se brodir, 'ek hefi stormorg ær her gudi þionad i morkinni ok verit af ollum vegsamadr, (ok) ek em miok afgamall, ok þyngia mik miok enn sialfs mins hugrenningar.» «Tru mer, fadir, segir Theopencius, slikt id 10 sama gera (þær) við mik.» Þvi næst taldi heilagr fadir upp greiniliga, ok likti sem hann väre luttækr þeira hernadar, þar til er Theopencius kom upp ollu efni sinu inniliga. Sidan mælti guds madr til hans: «Hversu fastar þu?» Theopencius lez fasta til nons. Inn gamli guds madr mælti þa: «Fasta hedan fra allt til 15 kvelldz, (ok) hugsa heilög gudspiöll eda adrar ritningar an aflati; en sva opt sem annarskonar hugsan kemr at þer, þa lit alldri nidr ne a bak aptr, helldr upp at eins, ok mun gud fulltingia þer.» For fadir Macharius her eptir heim i eiginliga eydimork. Vard enn litid a veginn, ok sa inn sama fianda fara sem fyrr. Fiandi 20 sagdi afferd sinni slikt sem fyrr, kvez fara at okyrra brædr. For

i brædrar Cd.

Erubescibat enim dicere. Et dixit ei senex: «Ecce quot annos sum in solitudine et ab omnibus honoror, et in hac ætate cum sim senex, molestant me cogitationes meæ» Respondit Theopemptus: 15 «Crede mihi, abba, quia similiter et mihi faciunt.» Tunc senex singulas cogitationes quasi se impugnantes fingeat, usquequo totum illi Theopemptus confiteretur. Post hæc dixit ei: «Quemadmodum ieiunas?» At ille dicit ei: «Usque ad nonam.» Cui senex ait: »Usque ad vesperam ieiuna, et de evangelio vel de aliis 30 scripturis sine cessatione semper aliquid meditare; et quoties tibi aliqua immunda cogitatio supervenerit, numquam deorsum aspicias, sed sursum, et mox Dominus tibi adiutor est.» Et mox ita discessit abbas Macarius in propriam solitudinem. Iterumque viam circumspectans, vidit dæmonem redeuntem, et requirit eum: «Quo 35 vadis?» At ille respondit: «Simili modo commovere fratres.» Cum autem reverteretur, requisivit eum, quemadmodum agerent fratres. At ille dixit: «Male, quoniam omnes agrestes effecti

- hann ok hvarf aptr sömu leid. Fretti fadir Macharius þa eptir, hversu brædr hefdiz vid. Fiandi flutti sva, at allir gerdiz illir vid hann ok beiskir, «virdiz mer þat þo einna verst, at þann vin er ek atta mer makradan ok lydinn, þa veit ek eigi, hvadan af
5 honum hefir um turnad, sva at engin er nu hardari i horn at taka en hann af ollum þeim, ok þess sver ek, at ek skal eigi i nand honum koma næsta tima.» Sva sagdi ohreinn andi, ok hvarf a brott sidan. En guds madr Macharius geck inn i kofa sinn ok gerdi gudi þackir med vegsemd.
- 10 59. Nöckurr brodir fretti eptir einn alldradan mann þessa kostar: «Hvat skal ek gera, fadir, ek þickiumz eigi mega þola hugsanir minar?» Inn gamli fadir sagdi: «Þetta efni er þu kærir varð mer ecki þungbært.» Brodirinn stygdiz miok vid ord heilags fodur ok for at finna alldradan mann annan ok sagdi honum, hvat
15 hinn gamli fadir hafði mællt, ok kvez hafa stygdz vid, er hann taladi sva miok umfram mannzins natturu. Þesse helgi madr, er hann hafði sidarr heim sött, kvat guds mann eigi mundu einfalliga sagt hafa sina ordrædu, «far þvi aptr til fundar vid hann med idran, ok bið hann kynna þer krapt þessa ords.» Sidan hvarf
20 hann heim aptr ok kom til fundar heilags fodur ok sagdi sva: «Likna mer, aboti, þviat ek gerda ovitrliga, er ek kvadda þik eigi,

---

sunt, et quod de omnibus peius est, eum quem habui amicum et obedientem mihi, ipse nescio quomodo conversus est, et omnibus amplius asperior mihi visus est, et iuravi non ibi accedere, nisi
25 post multum tempus.» Et hæc dicens discessit.

59. Quidam frater requisivit quendam senem, dicens: «Quid faciam, pater, quia non possum sufferre cogitationes?» Cui senex dixit: «Ego in hac causa numquam impugnatus sum.» Scandalizatus autem frater ipse venit ad alterum senem, et dixit ei:
30 «Ecce quid dixit mihi senex ille! Scandalizatus sum in ipso, quoniam super naturam humanam locutus est.» Dixit ei ille senex secundus: «Non simpliciter tibi dixit ille homo Dei hunc sermonem. Vade ergo, et age pœnitentiam apud ipsum, ut dicat tibi virtutem verbi illius.» Reversus ergo frater, venit ad senem et cœpit ei
35 dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam insipienter egi, ut tibi vale non dicerem, et sic egrederer. Sed rogo te, explana mihi, quomodo non es impugnatus?» Dixit ei senex: «Ex quo factus sum mona-

þa er við skildum; en nú bið ek þik, attu birtir fyrir mér, hvi þu vart eigi hræddr af hugrenningum sem adrir menn.» Inn gamli fadir sagði: «Siz ek górdumz munkr, þa varð ek alldri saddr af braudi ne vatni ne svefni, ok hefir því sva um buit hugsan þessarra luta, at ek feck alldri orlof til af þeim til hinnar orrostunnar, er þu nefndir.» Vard brodurnum hialp at þessum ordum heilags fodur, ok skilduz sva.

60. Heilagr aboti Pemen sagði sva einhverium brodur, er eptir fretti um hugsanir: «Munkr ef hann getr halldit kvid sinn ok tungu, ok dragi eigi stadlausliga reikan a sik, þa treysti hann því, at hann mun eigi deyia, helldr lifa at eilifu.»

61. Tveir brædr komu til ins helga abota Helie, þeir er miok voru bardir af ohreinsanar anda. Guds madr gat seed, at þessir bræðrnir voru hamsligir miok, fagrir ok feitir, taladi síðan til lærisveins sins með brosan þeire: «Sannliga skömmumz ek fyrir þína skyllð, brodir, er þu þenr sva kvidinn a þer, með því at þu iatar þik munk vera, bleikr litr með litillæti ok megrð þat pyrdir munk.» Þesse sami guds vin Helias aboti sagði sva: «Þott munkr matiz mikit ok vinni mikit, þa treystiz hann eigi þar af; hinn ok, er litils neyter ennda vinnr litid, þa treystiz hann ok guds miskunn með karllmenzku ok órvilniz eigi.»

1 fyrirdæmiz *Cd.*

chus, non sum satiatatus, neque pane, neque aqua neque somno, et horum omnium cogitatio non me permisit habere pugnam, quam tu dixisti.» Et egressus est ab eo frater ille iuvatus ab eo. 25

60. Interroganti iterum cuidam super cogitationes, dixit abbas Pømen: «Monachus si ventrem suum et linguam tenuerit, et vagationem non fuerit sectatus, confidat, quia non morietur, sed vivet in perpetuum.

61. Duo fratres ad abbatem Eliam venerunt impugnati a cogitationibus suis, et videns eos senex, quod essent corpulenti, tamquam ad discipulum suum subridens, ait: «Vere, frater, ego erubesco pro te, quia sic enutristi corpus tuum, cum certe profitearis te monachum, pallor enim et macies cum humilitate decus est monachi.» Item dixit: «Quia monachus edens multum et operans multum, non confidat; qui autem parum edit, etiam si parum operetur, confidat et viriliter agat. 35

62. Þá er hinn agæti aboti Arsenius hafði vist sína í þeim stad, er völlr kallaz upp á norrænu tungu, gerdiz nockur mikils hattar mæri forrik ok gudhrædd á fund hans af Romaborg fyrir frægd þá, er fluttiz af verkum heilags fodur; girntiz hon því mikiliga mærin þenna mann at síá. En er hon hafði lent við höfudborgina Alexandriam, var henne hardla hæverskliga fagnad af herra Theophilo erkibyskupi borgarinnar. Hon hafði bradliga uppi örindi sín fyrir byskupi, at hann bæði guds mann inn sæla Arsenium virdaz at veita sér vidtöku. Sialfr erkibyskup fór á fund heilags
 10 fodur ok flutti sva sitt eyrindi: «Einhver romversk kona virdilig ok veralldar rik umfram adrar þess stadar girniz miok at síá þik, fadir, ok taka af þer blezan. Nu með því at hon hefir sva langt til sott, þá beidi ek, at þú komir at hitta hana fyrir vars herra skyld.» En er guds madr Arsenius skipadiz ecki við ord erki-
 15 byskups, ok konan fregnar þetta, þá baud hon at sandla reidskiota sína, ok sagði sva: «Senniliga treysti ek upp á gud minn, at (ek) mune seed fa heilagan fodur, en falleraz eigi fyrir sva goda girnd, þvíat eigi girntumz ek hversdags mann at síá, hellðr sialfan guds spamann.» Nu kemr hon fram til kofa ins sæla Arsenij, ok hittaz
 20 sva til, at hann geck uti. Ok þegar er hon leit hann, fell hon til fota (honum). Hann tekr til hennar ok skyllðar hana til at standa upp skiotliga, ok segir sva: «Ef þú girntiz sva miok at síá yfirlit

---

62. Abbas Arsenius dum sederet in campo, quædam mulier virgo, dives timensque Deum, ac propterea abbatis Arsenii fama
 25 comperta, de Romana civitate, ut eum videre mereretur, advenit in Alexandriam. Quæ cum honorifice a Theophilo fuisset suscepta, ipsius civitatis archiepiscopo, rogavit eum, quatenus persuaderet beatum Arsenium, ut eam suscipere dignaretur. Ipse igitur ad eum profectus est, dicens: «Quædam mulier Romana, et dignitate
 30 et opibus et opinione ceteras antecellens, videre te ac benedici desiderans, de tam longinqua regione pervenit, cui occurras exposco.» Sed cum non acquievisset occurrere ei Arsenius, illa cognoscens hoc, animalia sua sternere præcepit, dicens: «Confido in Deo meo, quia videbo illum, nec ab hac intentione fraudabor. Non
 35 enim homines veni conspicere, quia et in nostra supersunt civitate, sed prophetam videre desideravi.» Cum ergo venisset ad cellam beati Arsenii, contigit, ut foris illum deambulantem conspiceret. Ac mox ante pedes eius in faciem prona prosternitur. Quam ille

min, þa hygg nu at sem giðrst.» En mærin matti hvarki auga upp hefia fyrir skammfyllu ok ofremd. Þa mællti hinn gamli fadir: «Hefir þu óngva frett fra verkum minum, verkin væri þer eptir likiandi; eða fyrir hveria skyllð dirfdiz þu at sækia um sva morg storhóf minn fund? Kennir þu þik eigi vera konu, þa er 5 fyrirkvedin er utganga ok langferdir? Eða var hitt helldr, at þu hygz hælaz af syn Arsenij fyrir odrum konum, er þu kemr heim i Rom, at hafit verdi gagnfleygt konum higat koma a minn fund?» Mærin mællti þa: «Gera mætti gud þat, at engi sækti higat at helldr, en hins beidi ek þik, heilagf fadir, attu virdiz at gera 10 mina minning ok bidia fyrir mer til guds.» Arsenius sagði þa: «Bid ek gud minn, at hann mae þina minning af hiarta minu.» Ok er hon heyrði þetta, bra henne miok¹ vid, verdr i brott skiott, ok legz i reekiu af ollu samt krankleika ok hugar angri. En er erkibyskup Theophilus heyrði hennar krankleika, geriz hann at 15 vitia hennar ok frettir eptir, hvi gegnir. Hon segir ok kvez giarna vilia deyia af hrygd fyrir þat id sidarsta ord ins helga Arsenij, er hann hafði til hennar talat. Herra byskup (huggar) hana þa a þenna hætt: «Veiz þu eigi þik vera konu, ok þat med, at fyrir 20

1 fyrr tilf. Cd.

---

cum festinatione sustentans, ita compellabat dicens: «Si faciem meam tantum videre desideras, ecce, intuerere.» Illa vero præ verecundia oculos non audebat attollere. Dicit ei senex: «Si quid de meis actibus comperisti, hoc debueras intueri. Quomodo ergo et tantum pelagus navigare præsumpsisti? An ignoras-te mulie- 25 rem esse, quibus quocunque non licet exire? An ideo huc venisti, ut Romam rediens aliis te feminis glories vidisse Arsenium, ut fiat pervium mare ad me venientium feminarum?» At illa respondens ait: «Si vult Deus, nullam huc venire permittat. Sed ut pro me ores, et in memoria me habere digneris, exoro.» Cui 30 Arsenius dixit: «Oro Deum meum, ut deleat tuam ex corde meo memoriam.» Quo illa verbo percepto in civitatem regrediens, ægritudine præ tribulatione correpta est. Ad quam cum visitationis causa venisset episcopus, et quid rei esset inquireret, illa sermonem senis, quem ultimum de memoria sui dixerat, enarravit, ac 35 propterea se velle mori præ tristitia confitetur. Sed episcopus tali eam consolatur alloquio: «Numquid nescis te esse mulierem? Et quia per feminam solet inimicus hominem impugnare, ideo

kvenna fegrd er fiandinn vanr at strida upp a guds þiona; því bad hann vidrlit þitt af matz sinu hiarta. En vittu hitt vist, at hann bidr án aflatil til guds fyrir önd þinni.» Af þesse fortölu byskups varð bradliga mærin aptrbata, ok for heim.

- 5 63. Moyses aboti sagði sva: Ef keisare vill einhveria borg ovina sinna undir sik leggja, þa mun hann fyrr leita at setia þeim vistir ok dryck, en sidan verða ovinir hans at gefaz i hans valld naudgir af hungri ok þorsta. Sva verða ok vanmegnar ok afima holldzins piningar, þegar er einnhverr vill lifa vid hungr ok þorsta.
- 10 Eda hverr er sva sterkr sem leo, ok gengr hann at hvaru inn holuna fyrir kvidarins skyld, þar er allt hans afl verðr auðvelliga yfirkomit.

64. Einn ungr madr girntiz at hafna heimi, en ymisligar hugrenningar helldu honum aptr optliga med veralligri ivasan, 15 þvíat hann var ríkr miok. Einn dag er hann geck ut, gerðu fiandr hring at honum ok impudu upp fyrir honum allzkonar oþeckiligar ivasanir veralldarinnar. En hann tekr þat bragdz, at hann kastar af ser klæðum ollum med skyndingu, rennr sidan nauktr til munklifis. I annan stad vitradi gud einum gömlum feðr ok sagði 20 sva: «Ris upp ok tak vid kappa minum.» Inn gamli fadir for

vultum tuum de corde suo delere dixit. Nam pro anima tua Dominum deprecatur.» Quibus verbis mulier recreata est.

63. Dicebat abbas Moyses: Si voluerit imperator inimicorum civitatem aliquam expugnare, prius escam eorum et aquam inter- 25 dicit, et ita inimici eius fame ac penuria compulsi subiiciunt se regno eius. Et ita passiones carnales, si in ieiunio et fame velis vivere, decrescunt, et non sunt fortes adversus animam. Quis enim tam fortis ut leo? Et tamen propter ventrem suum intrat in caveam, et omnis virtus eius humiliatur.

64. Quidam iuvenis volebat renuntiare mundo, et frequenter 30 egressum revocabant eum cogitationes, involventes eum variis negotiis, erat enim dives. Una ergo die egressum eum dæmones circumdederunt, et multum pulverem ante eum excitaverunt. Ille vero confestim exspolians se et iactans vestimenta sua currebat 35 nudus ad monasterium. Declaravit autem Deus uni seni dicens: «Surge et accipe atletam meum.» Exsurgens ergo senex, obviavit illi nudo, et cognoscens causam admiratus est, et dedit illi habitum monachilem. Quando autem veniebant aliqui fratres ad

ut i mot hinum unga manni ok furdadi miok, er hann var klæd-lauss, feck honum þa þegar munkabunad. En hvenærr sem brædr komu at fretta hann eptir um æfintyr, þa sagði hann sva af heimshafnan: «Spyrit þenna inn unga brodur her af, því at eigi hefi ek enn heyrt hætt hans heimshafnanar.»

65. Nockurr brodir hafnadi verolldinni ok gaf fatækum monnum suma sva eigu sina, en suma hellt hann eptir i sialfs sins varðveizlu, ok for til fundar vid hinn helga abota Antonium. Heilagr fadir skodar skiott efni hans ok segir sva: «Ef þu vill geraz munkr, far i bæinn nidr ok kaup þer kiöt, ok ber þat a buk þer nöktum, ok kom sidan sva buinn til min.» Ok er hann hafdi þetta gert, sottu alla vega at honum til bradarinnar hundar ok fuglar, særdu ok slitu allan hans likam med tönnum ok klom, ok er hann kom framm til heilags fodur, fretti guds madr, ef hann hefði gert þat er hann baud honum. Brodirinn syndi honum bukin a ser særdan ok slitinn. Þa sagði hinn helgi Antonius: «Þannig sær az af ohreinum öndum þeir, er heiminum hafna ok vilia þo hafa iardlig audæfi hia framm.»

66. Nockurr brodir leitadi opt vid einn alldradan mann: «Villtu, fadir, sakir siukleika likamans, at ek halldi eptir hia mer i heimsakan Cd.

ipsum senem perquirere eum de conditionibus variis, respondebat eis; de renuntiatione autem sciscitantibus dicebat: «Hunc requirite fratrem, quia ego ad renuntiationem ipsius nondum perveni.»

65. Quidam frater renuntiavit sæculo, et cum dispersisset res suas pauperibus, quædam sibi retinuit in propria ratione, et venit ad abbatem Antonium. Quod cum senex comperisset, dixit ei: «Si vis, vade in vico, et eme tibi carnes, et impone tibi corpori tuo nudo, et veni ad me.» Cum ergo hoc fecisset frater, tam canes quam aves omne corpus suum propter carnem rapiendam tam dentibus quam unguibus diruperunt. Cum ergo venisset ad Antonium, requisitus est, si fecisset, quod ei præceperat. Illo autem demonstrante corpus suum laceratum, dicit ei sanctus Antonius: «Quicumque renuntiant sæculo, et volunt adhuc habere pecunias, sic a dæmonibus lacerantur.

66. Quidam frater requisivit senem dicens: «Vis ut retineam mihi duos solidos propter infirmitatem corporis?» Et videns senex cogitationes eius, quod vellet retinere eos, dixit: «Retine.» Re-

tva¹ aura silfrs.› Guds madr sa² gerla hugsan brodur til at hallda hia ser penningunum, ok sagdi til hans: «Haf hia þer, ef þer likar.› Brodirinn hvarf heim aptr i kofa sinn ok striddi við hugsanir sínar þessa kostar: «Hvart hyggur þu hinn gamla födur
5 heillt hafa radit mer eda eigi?› Ris upp því næst, ok fór til ins alldrada fodur ok sagdi sva: «Gör fyrir guds sakir, fadir, ok seg mer sannleik her af, þvíat mer er angr mikit i hugsan minni at þeim .ij. aurum.› Guds madr sagdi þa: «Þvi bad ek þik hallda hia þer penningunum, brodir, at ek sa vilia þinn til ok hugsan at
10 hallda. En eigi er gott at hafa hia mer meira en naudsyn beidir. Von þin eru þessir .ij. aurar; nu ef þeir fyrirfaraz, hyggur þu, at gud hugleidi eigi þurft þína? Kasta hugsan þinni til guds, þvíat honum er hardla mikil rækt a oss.›

67. Munkr nöckurr var sa, er gudspiallataxta einn atti
15 femætan, ok selldi hann, en gaf verdit fatækum monnum. Minntiz munkrinn i þessu merkiligis mals lausnara vars i eptirliking, þess er sva sagdi: «Sel þa lute er þu att, ok gef fatækum monnum.› Hafdi brodirinn ok iafnan þetta heilræði i ordstefi.

68. Einn veralldar madr bad mikilliga hinn helga abota
20 Agathonem, at hann skyldi taka við penningum hans til eiginligrar
1 tva¹ Cd. 2 sea Cd.

versus ergo in cellam frater, cœpit cum cogitationibus propriis col-
luctari, dicens: «Putas bene dixit mihi senex an non?› Exsur-
gens ergo iterum venit ad senem rogans et dicens: «Propter Deum
25 dic mihi veritatem, quia conturbor a cogitationibus meis propter illos duos solidos.› Dicit illi senex: «Quia vidi cogitationem tuam volentem retinere eos, dixit tibi, ut retineres, nam non est bonum tenere plus quam necesse est corpori. Duo ergo solidi sunt spes tua; et si contigerit, ut pereant, numquid Deus non cogitat de nobis?
30 Iacta ergo cogitationem tuam super Deum, quoniam ipsi cura est de nobis.›

67. Quidam monachorum tantum evangelium possidens, vendidit illud, et esurientibus dedit, dignum memoriæ sermonem imitans: «Ipsum, inquit, verbum venundavi, quod mihi semper dice-
35 bat: Vende quæ possides, et da pauperibus.›

68. Cum quidam vir rogaret abbatem Agathonem, ut pecuniam illius susciperet in propria ratione, nolebat ille dicens: «Non est necesse mihi, quia opera manuum mearum me pascunt.› Cum

þarfenda ok sinna naudsýnia. Guds madr villdi þat eigi, lez öngva naudsýn til hafa, sagdi sva, «at handa verk min hallda mik hardla vel.» En er hinn sotti fast malit ok bad hann þiggja til þurftar fataekra brædra, guds madr Agathon svarar þa: «Ef ek tek við penningum þessum, geriz mer þar af tvífold ofremd: su er önnur, 5 at ek þigg þat er ek þarfeigi, en hin önnur, at ek hreppa hegoma- dyrd fyrir þat, er ek veiti annars.

69. Aboti Paulus sagdi sva: «Ef munkr vill einhveria mune hafa i herbergi sinu, utan þat er lif hans liggr æ, þa lockar hann þat til utgöngu optliga, ok fyrirferst hann sva af fianda freistni.» 10 Þesse guds madr hellt sik sva eina langaföstu alla utretta, at hann hafdi eigi meira til atvinnu ser en sextan ertr um dag ok eilitid vazker við. En hann idnadi þat, at hann vaf einn duk sundr eda saman fyrir þat eina, at hann gengi þa sidr ut en adr.

70. Þat barst at einn tima, þa er aboti Macharius bygdi i 15 Egiptalande, at hann (var) utgenginn af herbergi sinu, at þiofr einn kom ath kofanum ok stal hvivetna, þvi er hann hitti, j þann punkt, er heilagr fadir kom heim 'aptr. Guds madr Macharius stod þa sem okunnr madr, ok hof upp med hinum klyfiarnar i godu tomi ok veik honum a veginn. Macharius sagdi sidan fyrir 20 munni ser a þenna hatt: «Ecki höfum ver med oss i heiminum, helldr veitir varr herra eignir þeim, er hann vill, verdr ok med

autem ille persistens diceret: «Vel propter indigentes dignare susci-
pere,» respondit: «Duplex verecundia est, quia non indigens susci-
pio, et aliena præstans vanæ gloriæ subiacebo.» 25

69. Dicebat abbas Paulus: «Si aliquas res voluerit monachus
in cella sua habere præter eas, sine quibus non potest vivere, fre-
quenter cogitur de cella sua egredi, et ita a dæmone decipitur.»
Hæc autem ipse Paulus observans, in una quadragesima cum sex-
tario lenticulæ et parvo aquæ vasculo perduravit, et unam mattam 30
faciens, eandem texebat et retexebat, ne tantummodo foris exiret.

70. Abbas Macarius cum esset in Ægypto, et egressus fuisset
de cella sua, reversus invenit quendam furantem id, quod in cella
sua habebat. Stetit ergo et ipse tamquam peregrinus, et carica-
vit animal cum illo cum multa requie, et perduxit eum dicens: 35
«Nihil in hunc mundum intulimus. Dominus dedit, Dominus ab-
stulit, sicut et ipse voluit, ita factum est. Benedictus Dominus
in omnibus.»

hans villd feit fra oss tekit. Blezadr se gud eilifr i ollum lutum.»

71. Nockurr brodir kom til kofa eins virduligs munks, geek inn ok tok i brott fædu heilags fodur gersamliga. Inn gamli fadir vann því meira, er hann varð þessa viss, en villdi alldri kæra brodur, sagði með sér, at þat matti vera, at þesse brodir være honum naudsynligr. Nu kemr sva, at guds madr tekr at hafa hardangr mikinn fyrir vista þrot, sva at hann er nær kominn bana. En er þeir stodu umhverfis hann at bida hans endalyktar, þa feck hann seed þar þann brodur, er fædunni hafði fra honum stolit fyrrmeirr, ok sagði til hans: «Gack higat til mín, brodir.» Þvi næst tok heilagf fadir hond hans ok minntiz til ok mællte: «Margfalldar þackir gere ek þessum höndum, þvíat ek hygg, at ek hafi fyrir þær himinrikis inngöngu.» Brodirinn kemz vid miok af þessarri aminning heilags fodur ok gerde margfallda idran sins glæps, sva at hann varð hinn vaskazti munkr sidan fyrir sakir þolinmædi heilags fodur.

72. Aboti Agathon skipadi sva sinum lifshætti, at skilriki skein æ ollu hans athæfi bædi handaverkum hans ok klædabunadi. Bar hann þann klædnad, at engi var vandadr, enda matti öngum manni synaz miok afleitr.

73. Einn alldradr madr sagði: Af þessum .iiij. lutum riss

71. Quidam frater veniens ad cellam cuiusdam magni senis, ingrediebatur et furabatur ei victum. Cum autem videret senex, non arguebat illum, sed amplius operabatur, dicens: «Puto, frater ille necessarius est.» Habebat autem grandem tribulationem senex ex penuria panis. Cum autem idem senex moreretur, et circumdassent eum fratres, ille videns eum fratrem, qui solebat furari ei panem suum, dicit ei: «Accede huc ad me, frater.» Et apprehendit manum eius, et osculatus est dicens: «Gratias ago manibus istis, fratres, quia per eas arbitror me intrare in regnum cælorum.» Ille autem compunctus de hoc verbo et agens pœnitentiam, factus est et ipse strenuus monachus ex actibus senis, quos vidit.

72. Abbas Agathon dispensabat semet ipsum, et in omnibus cum discretionem pollebat, tam in opere manuum suarum quam in vestimento. Talibus enim vestibus utebatur, ut nec satis bonæ, nec satis malæ cuiquam apparerent.

73. Dixit quidam senex: Ira per has quatuor res exsurgit:

reidi upp með manningum: fyrir agirndar teyging til at gefa eða
 þiggja; ok ef einnhverr elskar eiginligan orskurd sialfs sins með
 fasthelldi, at metiz annathvart omætiligr eða ella formannligr;
 ef madr vill synaz sva sem vænligr til virðingar; eða væntir hann,
 at hann skuli virdaz ollum vitrare eða betr til fallinn fyrir frodleiks 5
 sakir frammburðar heilagrar kenningar. Sva id sama sliovar
 reidin mannliga skynsemi þessum .iiij. hattum: Ef madr hefir
 hatr við naung sinn, eða hann fyrirlitr hann ok afvirðir, eða
 hann hefir ófund við hann, eða afþöckar fyrir honum með aleitni.
 Þaðan af er þat, at mæding þessarrar piningar hefir .iiii. hattu upp 10
 a sik: Inn fyrsti er af hiartanu, annarr af asionunni, þridi af
 tungunni, fiordi af verkinu. Nu ef einnhverr fær sva borid
 meingerd, at eigi hræriz hiartat, þa er örugt, at eigi kemr i asionuna.
 En ef i asionuna kemr, þa geymi hann tungunnar, ok tali eigi þar
 af. En ef sva illa tekz til, at talat verde um þat er þickir, þa 15
 geymi hann sin at giallda eigi i verkinu, helldr felli hann nidr
 þegar. Reidinnar pining hefir .iiij. palla með manningum. Hverr sa
 madr er meinadr verdr eða angradr af naungi sinum utan tilgerd,
 ok þolir honum ok þyrmir, hefir vars herra Jesu Kristz natturu.
 [En sa hefir Adam¹ i sinni natturu, er ongvan vill angra, vill hann 20

1 [rettet; sa er ok af gudi Cd.

per cupiditatem avaritiæ, dando et accipiendo; et si quis propriam
 sententiam amans, ut nec satis bona nec satis mala cuiquam appa-
 reat, defendat; et si quis vult se honoribus sublimari; et si quis se
 doctorem esse vult, et plus omnibus sapientem sperat. Ira etiam 25
 per hæc quatuor humanos sensus obscurat: Si odio habuerit homo
 proximum suum, aut si illi inviderit, aut si pro nihilo duxerit, aut
 si detraxerit ei. Ideo autem passionis huius retributio quatuor
 modos habet: Primum ex corde, secundum ex facie, tertium ex
 lingua, quartum ex facto. Si ergo potuerit quis ita portare ma- 30
 lum, ut ne ingrediatur in cor, non pervenit usque ad faciem; si
 autem venerit in faciem, custodiat linguam, ne loquatur illud.
 Quod si locutus fuerit, vel hoc custodiat, ne reddat in facto, sed
 mox dimittat. Tres enim gradus hominum sunt in passione iræ. Nam
 cui voluntarie nocetur et iniuriatur, et parcit proximo suo, hic se- 35
 cundum naturam Christi est. Qui autem non lædit, nec lædi vult,
 hic secundum naturam Adam est. Qui vero nocet aut iniuriatur,
 aut calumniam ingerit, aut usuras exigit, hic secundum diabolum est.

ok eigi vera meinadr af odrum monnum. En hinn hverr er eptir sialfum diöflinum nattuadr, er giarna gerir ödrum angr, ef hann ma, ok mein, ok krefr okrlegar leigur.

74. Einnhverr brodir varð fyrir meingerð af odrum brodur.
 5 Þesse sotti fund heilags fodur abota Sisosij ok sagði honum greiniliga hatt meingörðarinnar; hann lagði þat til, at kvez giarna vilia hefna sin, ef heilagr fadir leyfði. Inn gamli fadir bað brodurinn spara gudi til handa¹ hefndina. Broderinn sagði hins meire von, at hann letti eigi fyrr, en hann hefði tállausliga hefnt sin.
 10 «Ma, sagði guds madr, attu hafir þetta bradræði einn tima hugsat, ok bidiumz þvi fyrir baðir samt.» Þvi næst riss guds madr upp af bæninni ok mælti þessa kostar: «Heyr þu gud, eigi ertu oss nu naudsynligr at áhyggiaz um varn hag, þviat ver görum þat sialfir, sva sem þesse brodir segir, þviat ver skulum vilia, þott
 15 ver megim, hefna² harma varra.» Þegar i stad er brodir heyrði þesse ord heilags fodur, féll hann fyrir fætr honum ok bað ser miskunnar, het ok þvi þar með, at hann skyldi þegar við brodur fridmælaz, at fengi hann fundit utan alla akærslu.

75. Einn brodir meinaðe odrum brodur. Hinn er fyrir varð
 20 for til fundar eins alldrads mannz, ok feck þar þesse andsvör:
 1 handara *Cd.* 2 hafna *Cd.*

74. Quidam ex fratribus passus ab alio iniuriam, venit ad abbatem Sisoium, et contumeliæ genus exponens addebat: «Cupio me vindicare, pater.» Senex autem rogare eum cœpit, ut relinqueret
 25 Deo vindictam. At ille inquit: «Non desistam, nisi fortiter vindicavero.» Cui senex ait: Quatenus semel hoc in animo statuisti, vel nunc oremus.» Exurgens autem senex his verbis cœpit orare: «Deus, iam non es nobis necessarius, ut pro nobis sis sollicitus, quia nos ipsi, sicut frater iste dicit, et volumus et possumus nos
 30 vindicare.» Quod cum ille frater audisset, ante pedes senis effusus veniam postulabat, promittens se cum illo, cui irascebatur, numquam deinceps certaturum.

75. Quidam frater, dum ab altero iniuriaretur, venit et nuntiavit seni. Cui ille respondit: «Satisfac cogitationi tuæ, quoniam
 35 niam non vult te frater iniuriari, sed peccata tua. Nam in omni tentatione, quæ tibi contingit per hominem, non arguas eum, sed tantummodo dic: Quia propter peccata mea contingunt mihi hæc.»

«Hept hugrenning þína heima ok hallt hía þer, ok hugleid hitt, at brodir vill eigi þer meina, helldr syndum þínum. Ger sva ok við hvern mann, er þer meinar, at þu asaka hann alldri, helldr mæl þu þessa kostar við hugrenning þína: fellr slíkt til mín.»

76. Aboti Pemen sagði sva optlaga: «Alldri [stigi illzka¹ yfir illzku; ger helldr hverium gott, þótt þer gere ill(t), at þu sigrer svo illzku annars meðr gæzku þínni.»

77. Sá var einnhverr brodir, at því optar sem nöckurr meinadi hann eða hæddi, því gladari ok giarnara geck hann til hans íafnan. Sía sami brodir sagði sva: «Umlesendr vorir veita oss nídran til vorrar framkvæmdar, en hínir er oss hoza, þeir veita oss aptrkast; þvíat sva er ritat: þeir bleckia ydr, er ydr segia sela.» Annarr alldradr madr var sva, ef hann spurði til einshvers þess, er afþöckadi fyrir honum, þá fór hann til fundar við hann með [einhveria þöckabot², ef hann var í nand honum; en ef hann var fíarlægr, þá sendi hann honum fíarmune eða onnur hlunninde.

78. Nöckurr brodir spurði abota Sísosium þessa kostar: «Hvart skal ek, ef grímmir illvírkíar eða okunnir hermenn koma at mér ok vília vega mík, veria hendr mínar ok drepa þá, ef ek ma?» Guds madr svarar: «Skalltu víst eigi vega, helldr gefa þík allan a guds valld; sva sem þer berr at hendi, þá eigna þat allt

¹ [stígr hrædzla *Cd.*   ² [einhvér þöcka hö... *Cd.*

76. Dicebat frequenter abbas Pöemen: «Malitia numquam exsuperet malitiam. Si quis tibi malum fecerit, tu illi bonum redde, ut per bonitatem vincas malitiam.»

77. Quidam frater, quanto plus eum aliquis iniuriabatur aut deridebat, tanto plus ille gaudebat, dicens: «Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad profectum nostrum; qui autem beatificant nos, conturbant animas nostras. Scriptum est enim: Quoniam hi qui beatificant vos, decipiunt vos.» Alter senex, si quis detraxisset ei, ille festinabat, si vicinus ei erat, per se ipsum bene illum remunerari; quod si longius manebat, trans mittebat ei munera.

78. Quidam frater rogabat abbatem Sisoium, dicens: «Si latrones aut barbari super me irruerint occidere me volentes, et ego si prævalere potuero, iubes occidam eos?» Cui ille respondit: «Ne facias omnino, sed totum Deo te committe. Quidquid enim tibi adversi contigerit, proficere hoc tibi propter peccata tua venire, divinæ enim dispositioni debes totum ascribere.»

guds forsia ok milldi, ok seg, at fyrir sakir synda þinna harkar þer¹.»

79. Nockurr mikils hattar einsetumadr var i fialli því er Atlides het. En er stigamenn sottu hann heim, þa kalladi hann
5 a brædr at biarga ser. Þvi næst sottu þeir at fiðlment, ok toku illvirkiana hondum ok letu flytia þa til borgar þeirar, er þar var nalæguz. En domande, sa er yfir borginni var, let kasta þeim inn. Þetta frettu bratt brædrnir, þeir er holpit höfdu helgum fedr, at illvirkiunum var innkastad fyrir þeira skyld; sottu sidan fund
10 ins helga abota Pemenis, ok sögdu honum vðxt malsins. Inn helgi Pemen ritadi til einsetumannzins a þenna hatt: «Minz þu ins fyrra sviks, hvar hofz, ok fær þu þa skiott seed id sidarra svikit. Hefdir þu eigi sviksamliga fyrst fyrir þina bæn sellda til bana illvirkiana, þa hefdir þu alldri adra flærd framit.» Einsetumadrinn
15 komz miok vid, er hann hafdi yfirlesit brefit, sva at hann vard frægr um allt heradit, þvíat hann geck eigi ut langan tima sidan af sinu herbergi, utan þegar i stad er brefit vard at honum borit hins helga Pemenis, for hann til borgarinnar ok tok ut med valde illvirkiana opinberliga af allri kvøl ok klandri domandans.

20 80. Johannes aboti sagdi brædrum af því efni, er .iij. spekingar höfdu vinattu sin a mille, ok er einn þeira læ a nastram, þa feck
1 því Cd.

79. Erat quidem eremita magnus in monte qui dicitur Athlibeus, et venerunt super eum latrones. Cum autem ille vocem
25 fecisset, de vicinis locis fratres alii confluentes comprehenderunt eos. Quos transmissos in civitatem iudex misit in carcerem. Fratres ergo illi mœsti facti sunt, quia propter ipsos latrones traditi essent iudici; et venientes ad abbatem Pœmenem, renuntiaverunt ei factum. Qui scripsit ad eremitam dicens: «Reminiscere, prima pro-
30 ditio unde facta est? et tunc videbis secundam. Nisi enim proditus fuisses ab interioribus tuis, secundam proditionem numquam perpetrasses.» Quo ille sermone cum compunctus esset, in omni illa regione nominatus, et per multum tempus de cella sua non exiens, surrexit statim et venit in civitatem, et excutiens latrones
35 publice de carcere liberavit eos a tormentis.

80. Dicebat abbas Joannes quibusdam fratribus, quia fuerunt tres philosophi amici, quorum unus moriens alteri reliquit filium suum commendatum; qui in ætate iuvenili proventus, nutritoris

hann odrum spekinginum son sinn i hendr til umsiar. En er sveinninn var ordinn roskinn madr, lagdiz hann med eiginkonu fostra sins. Þegar er þessa vard vist, var honum ut kastat. Nu þott hann idradiz þessa miok, þa villde hans meistare eigi taka hann aptr, ok mællte til hans: «Ef þu vill, at ek gefa þer upp 5 glæp þinn, þa far ok ver .iij. ær mille þeira manna, er fyrir-dæmdir eru til malmverks i æanne Nil.» Þa er inn ungi madr kom heim aptr, ok .iij. ær voru lidin at intri þesse forsending, sagdi meistarinn til hans: «Þvi at eins vil ek þer enn upp gefa, nema þu ser önnur .iij. ær vid malmverkit, ok gef nu allt, þat er 10 þu vinnr til, þeim er þik mæda i motgerdum ok meinyrdum.» Sidan hann hafdi þetta int, ok glæpr hans var uppgefinn, sagdi meistarinn hans til hans: «Far ok gack til skola i Athenisborg, ok nem þar speki at þeim, er hana byggia.» Þann tima var einn alldradr madr i Athenisborg fenginn namgiarn ok spakr at geyma 15 portz, sa er fyrir provanar skyld mæddi meinmælum þa menn, er þangat gerduz til náms. Nu er hann gerdi þetta vid þenna mann, skelldi hann upp ok hló. Inn gamli madr spurdi eptir, hvi hann leti sva, «ek göre þer skapraum, en þu hlær.» «Bannar þu mer,

sui adulteravit uxorem. Quo scelere cognito missus est foras. 20 Deinde cum plurimum pœniteret, non ei concessit regressum, sed ait illi: «Vade et esto tribus annis inter damnatos, qui metalla in flumine deponunt, et sic indulgeo tibi culpam tuam.» Quo post triennium redeunte, rursus ait: «Vade alios tres annos, da mercedem his, qui te iniuriis et conviciis affligunt.» Quod etiam cum 25 ille complisset, remisso peccato eius, dicit ei magister: «Veni modo et ingredere Atheniensium civitatem, ut illic sapientiam possis discere.» Erat autem ibi quidam senex sapientiæ studiosus et sedebat ad portam, omnesque ingredienti experiendi causa conviciis affligebat. Qui cum idem iuveni illic ingredienti faceret, illi 30 exorto cachinno risit. Cui senex ait: «Quid est quod agis? ego te iniurior, et tu rides?» Cui iuvenis ait: «Non vis ut rideam, cum tribus annis mercedem dederim, ut hoc paterer, quod hodie a te gratis patior?» Tunc senex dixit ei: «Ingredere ergo civitatem, quia dignus es.» Hoc autem solebat abbas Joannes referre, et 35 his ipse addebat dicens: «Hæc est porta Dei, per quam patres nostri per multas tribulationes et iniurias gaudentes ingressi sunt civitatem Dei.»

sagdi inn ungi madr, at ek hlæia, þar sem ek hefi iij. (ar) i samt gefit þeim erfidislauð min, er slikt sva gerdu.» «Gack inn i borgina sagdi hann, þviat ek skil, at þu ert þess verdr.» Jon aboti var þvi vanr at leggja þessi ord þar til: «Þetta er guds hlid, sagdi hann, 5 fyrir þat gengu fedr vorir inn gladir i guds borg mæddir morgum motmælum ok meingerdum.»

81. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur: «Seg mer nöckurn þann lut, fadir, at ek verði holpinn, ef ek geymi.» Guds madr segir: «Ef þu getr borit brigzli ok meingörd, svat þu 10 talir ecki um, þa er þesse lutr ödrum ædre.»

82. Elitt sinn er brædr spurdu abota Moysen nockurs, bad hann lærisvein sinn Zachariam, at hann segdi þeim eitthvat. Zacharias tok þa yfirkyrtil sinn ok kastadi nidr a iörd undir fætr (ser) ok sagdi sidan: «Engi madr ma munkr geraz, nema hann 15 vili sva vera undir fotum trodinn ok fyrirlitinn.»

83. Moyses aboti sagdi þá: Sa einn madr ma verða munkr, er sik sigrar i ollum lutum; en hverr sem annan reitir til reide eða asakar, þa innir hann eiginliga þionustu. En þat skal engi gera at græða sva annan, at hann glati sialfum ser. Einn tima 20 lofudu brædr miok einn munk, sva at hinn helgi Antonius vard vidridinn. En er guds madr Antonius hafdi provat brodur, fanz

81. Quidam frater requisivit senem, dicens: «Dic mihi, pater, unam rem, quam custodiam, et salver per eam.» Respondit ei senex: «Si potueris iniuriari et affici conviciis, et portare ac tacere, 25 magna est hæc res et super alia mandata.

82. Interrogantibus quibusdam fratribus abbatem Moysen sermonem, ille hortatus est discipulum suum Zachariam, ut eis aliquid diceret. Tunc ille pallium suum deposuit subtus pedes suos, et conculcavit illud, et dixit: «Nisi quis sic fuerit conculcatus, 30 monachus esse non potest.»

83. Dicebat abbas Macarius: «Ille vere est monachus, qui se in omnibus vincit; nam si quis alium arguens ad iracundiam movetur, propriam passionem implet. Nec enim ut alterum salvet, se ipsum debet perdere. Quendam fratrem sub præsentia abbatis Antonii alii fratres collaudabant. Sed cum tentasset eum senex, reperit 35 quod non sufferret iniuriam. Et dicit ei senex: «Tu quidem, frater, similis es ædificio, quod quamvis habeat ingressum ornatum, per postica tamen a latronibus expugnatur.

hann sem hann mundi eigi fullkomliga fa borit meingerdir, sagði sidan til hans: «Þu brodir ert líkr upptimbran þeire, er [skreytt er] vel ok skorin um inngöngin, en unnin auðvelliga um idre stofu eda hus af þíofum ok illvirkium.

84. Nockurr brodir fretti fodur Ysaach þessa kostar: «Hvi ottaz fiandr þik sva miok, son minn.» [Hann svaradi: «Sidan er ek gerdumz munkr, þa let ek alldri reidi mina komaz ut um barkann a mer.»

85. Þann tima er brodir nockurr kom til fundar við broður Achillam, sa hann brodirinn, at heilagr fadir spytti blodi, ok spurdi, hvi gegndi. Guds madr sagði: «Einn brodir rygdi mik sva með ordræðu sinni, en ek hefi bariz i mot at kveda þat efni eigi upp, hellðr bad ek til guds, at hann tæki af mer minni malssins. Nu varð þat sama mal at blode i munni mer, en sidan er ek spytti því nidr, þa hafða ek hvíllð. En hvarki feck ek gleymt malinu broðurins ne hiartans hrygd með mer.»

86. [Nöckurir brædr komu til eins gamals mannz, ok hittu þar i nand börn nöckur, er gættu hiardar ok töludu optliga eitthvat ofagrt ok ferligt með ser. Bradliga er brædrnir höfðu ymisligar hugsanir upp borit fyrir helgan fodur ok fengit hallkvæmar orlausnir,

1 [skreytt er Cd.

2 [at Cd.

3 [Nockurr brodir kom Cd.

84. Quidam frater requisivit abbatem Isaac, dicens: «Abba, quare te ita dæmones timent?» Respondit senex: «Ex quo factus sum monachus, statui apud me, ut iracundia mea foris guttur meum non procederet; et ideo timent me dæmones.»

85. Cum venisset quidam de patribus ad abbatem Achillam, vidit eum sanguinem exspuentem, et requisivit, quid hoc esset. At ille respondit: «Sermo erat fratris, qui me contristaverat, et repugnavi ut non illum dicerem, sed petivi Dominum, ut tolleretur a me, et factus est ille sermo sanguis in ore meo, et postquam exspui, requievi; sed et ipsam tristitiam et sermonem istum oblitus sum.»

86. Quidam fratres venerunt ad quendam sanctum senem sedentem in solitudine, et invenerunt infantes pecora pascentes, et aliquoties inter se loquentes verba turpia. Postquam autem de singulis cogitationibus requirentes, a sene acceperunt responsum, dicunt ei: «Quemadmodum potes sustinere, abba, voces infantium istorum, et nec præcipis eis, ut non ita vociferentur.» Et dicit eis senex: «In veritate, fratres, plurimos dies habuit cogitatio mea

sögdu þeir til hans: «Hversu fær þú, fadir, borit gaudyrði barna þessarra, sva at þú þaggir þau ecki?» Inn gamli fadir mælti: «Margan dag hefi ek hugsat þat, brædr minir, at tala nockut til þeira, en ek hepti hvert sinn sialfan mik a þenna hatt: hversu 5 munde ek þola, ef nockur mikil freistni felli til með mer, þar er ek þole eigi þetta. Nu villða ek, at venia yrði með mer til þolsins, ok vanda ek því eigi um vid þa.» Þesse sami fadir sagði sva: «Hverr sa madr er eigi færri halldit ne stillt tungu sina a tima reidinnar, þa er omattuligt, at sa sami mege hugsa sins holdz 10 piningar nockut sinn ne yfirkoma.»

87. Eitt sinn er brædr baru upp fyrir hinn helga abota Johannem a þenna hatt [ymisligar hugrenningar], ok hann veitti ollum þeim avaxtsamlig andsvör, sagði einn alldradr madr af öfund til hans: «Johannes þesse er sem ein oradvond puta, þvíat hon 15 prýdir sik til þess, at þa unni henne enn fleire.» Johannes aboti sagði þa: «Satt flytr þú, fadir, ok eigi er odruviss, ok þat hygg ek, at gud hafi þetta vitrad þer.» «Þat see ek, sagði inn gamli madr, at hiartaker þitt, Johannes, er fullt eitrs ok olyfians.» Johannes aboti svarar þa: «Satt er þat er þú segir, aboti, ok tekr 20 1 [ymisligra hugrenninga *Cd.*]

---

volens illis aliquid dicere, sed redargui memet ipsum, reputans mihi: Si parum hoc non porto, quomodo, si maior mihi tentatio advenerit, portabo? Et ideo illis nihil dico, ut fiat mihi consuetudo portandi.» Item dixit: «Si quis linguam suam non tenuerit in 25 tempore iræ, nec passionem carnis suæ aliquando poterit continere.»

87. Abbas Joannes dum sederet inter fratres, et singuli eum de propriis cogitationibus inquirerent, atque ille responsum omnibus daret, quidam senex ex invidia dicit ei: «Sic est hic Joannes, quomodo mulier meretrix ornans semet ipsam, ut congreget sibi 30 amatores.» Cui abbas Joannes ait: «Verum dicis, abba, et non est aliter; nam et hoc ipsum Deus tibi revelavit.» Respondit illi iterum ille senex, dicens: «Nam et vas tuum, Joannes, veneno plenum est.» At Joannes ait illi: «Sic est, abba, ut dixisti, et hoc dicis, quia illa tantummodo, quæ deforis sunt, vides; nam si 35 ea, quæ intrinsecus sunt, videres, quanto plus haberes quod diceres?» Et post hoc quidam ex discipulis eius dixit ei: «Non es conturbatus interius, abba, in verbis senis huius?» Cui ille respondit: «Non; sed sicut sum deforis, ita sum deintus.»

þu þó litinn af, þvíat þu ser mik fyrir utan, en ef þu sæir mik, hvílikr ek em fyrir innan, þa hefdir þu meira efni til ordræðunnar.» At sva mælltu talar einn af lærisveinum abota til hans: «Hefir þu ecki, fadir, rærz til reidi fyrir innan við illyrði þessa ins alldrada mannz?» «Vist eigi, sagði inn helgi Jóhannes, heldr em ek allr hinn sami fyrir innan, sem ek synumz utan.»

88. Einn alldradr madr var sa i Egiptalandi, er mikla virding hafði af ollum bræðrum, adr hinn helgi aboti Pemen kom þangat. En er guds madr Pemen kom þangat af morkinni Scithi, þa fyrirletu allir munkar hinn gamla mann, en sottu þa fílmment miok 10 a fund ins helga Pemenis með allri virding. Fyrir þetta ófundadi hinn gamli madr miok inn helga abota Pemen. Hann varð ryggur, er hann fretti þetta, ok sagði til brædra sinna: «Meingerd mikla hafa þeir gert við oss, brædr, þat er þeir fyrirlata þenna inn gamla guds vin, en vegsama oss, er vettugis erum verdir. Hversu 15 skulum ver þa nu vingaz við þenna inn gamla mann ok inn mikilliga. Er þat mitt ráð, at ver allir samt brædr farim ok berim með oss nockurar vistir ok litid af vine til ástarsnædings, ok kennim allir samt, at vita, ef ver mættim þannig blidka hug heilags-fodur.» Foru þeir ok framm komu, knudu herbergis hurd 20 ins gamla mannz. En er sveinn hans heyrdi þat, frettir hann eptir, hverir þeir være. Þeir sögdu til sin ok badu hann bera abota sinum þau ord, at fadir Pemen er kominn ok villði taka

---

88. Erat quidam senex in Ægypto, et antequam veniret illuc abbas Pømen, grandi veneratione habebatur ab omnibus. Cum 25 autem abbas Pømen de Seythi illuc subiisset, multi, relicto illo sene, veniebant ad hunc, et propterea cœpit illi invidere et detrahère. Quod audiens abbas Pømen, contristatus est, et dixit fratribus suis: «Quid facimus? quia in tribulationem miserunt nos homines, ut illum senem tam sanctum relinquerent, et nos, qui nihil sumus, 30 respicerent? Quomodo sanabimus hunc virum magnum? Venite ergo, faciamus parvas escas, et portantes pergamus ad eum, et parum vini, ac pariter cum eo gustemus, forsitan in hoc possumus animum eius placare.» Profecti ergo pulsaverunt ostium eius. Audiens vero discipulus illius senis dixit: «Qui estis?» At illi dixerunt: 35 «Dic abbati tuo, quoniam Pømen venit, ut benedicatur ab eo.» Quod cum ille per discipulum suum audisset, respondit ad eum: «Vade, dic eis: Ite hinc, non enim mihi vacat.» Illi tamen re-

blezan af honum. Ok er hinn gamli fadir heyrdi þetta af sveininum, bad hann Pemen verða í brottu, lez ecki lídugr til tals við hann. Þeir Pemen stodu þá íð sama sitt, ok letuz hvergi frá mundu hverfa hurðinni, fyrr en þeir være þess verðir at vega sama hans heilagleik. Nu síðan er inn gamli fadir sa bæði samt þol þeira ok litillæti, þá lauk hann upp hurðunni ok minntiz til þeira, ok mótuduz allir samt. Þar eftir sagði inn gamli fadir til ins helga Pemenis: «Fagna ek því, fadir, at ek sé með sannleik hundratföld frægarverk yður a þat upp, sem oss var frá flutt af ydvarre gæzku»
 10 Voru þessir frá þeim degi inir kærustu vinir sín í mille, meðan þeir lifðu.

89. Í heraði því, er Heratheone er kallat, smíðaði aboti Motheis sér upp nockurn kofa eitt sinn. En er hann var þar mæðr meingerdum af mörgum mönnum, þá fór hann í annan
 15 stad ok smíðaði sér þar herbergi. Í þeim sama stad með fiandans umsat var broðir sa einn, er af ófund hafði íafnan reíðe a þessum helga fodu; fyrir þat sama fór hann eun í þrott, ok gerðe hann sér þar einn kofa í æthaga sinum við sialfs síns bæ, ok byrgði sík þar inni einn samt. En er langar stundir líðu, fóru heilagir
 20 fedr miok margir saman af þeim stad, er heilagr aboti Motheis hafði frá horfit, ok villðu flytia hann aþr í kofa sinn, ok höfðu með sér þann broður, er forþockat hafði fyrir helgum fodu. En er þeir komu þar í næsta bæ, letu þeir þar eftir skinnkúfa sína

stiterunt in isto, dicentes: «Quia non hinc discedimus, nisi digni
 25 fuerimus adorare eum.» Quorum cum ille humilitatem et patientiam pervidisset, compunctus aperuit ostium, et osculantes se invicem, gustaverunt pariter. Dixit ergo eis ipse senex: «In veritate non sunt ea sola, quæ audivi de vobis, sed et centuplum opera vidi in vobis.» Et ab illo die amicus carissimus factus est ei.

89. Abbas Muthues aliquando ædificavit sibi cellulam in loco, qui dicitur Heracleona. Et dum ibi a multis molestaretur, alterum locum introgressus est, et similiter etiam ibi construxit habitaculum. Sed per insidias diaboli quidam frater inventus est ibi, qui per invidiam semper iram cum eo habuit; propter quod surrexit inde,
 35 et ad proprium reversus est vicum, et fecit sibi illic quoque cellulam, et reclusit se in eam. Post tempus autem aliquantulum congregati sunt senes de illo loco, unde egressus est, deducētes secum etiam illum fratrem, cum quo habuit litem, quatenus rogarent eum,

ok hinn reidna brodur, en foru sidan frialsir framm a fund heilags fodur ok knudu hurd hans herbergis. Guds madr Motheis leit ut til þeira um glugginn, er opinn var a herberginu, ok kende þa görla, frettir at, hvar være kuflar þeira. Þeir letu þa vera i næsta bæ ok brodur þann, er iafnan hafði reidi a þeim haft. Guds madr 5 Motheis, er hann heyrdi þetta, hio hann upp med bolöxi dyrnar, þær er hann hafði inn gengit, for sidan fagnadarfullr til fundar vid brodurinn, ok fell allr til iardar ok bad hann liknar, fadmadi hann sidan ok leiddi heim i sitt herbergi, ok gerdi þeim þriggia daga veizlu. Var þat þo utan hans veniu at bregda sva miok 10 sinni meinlætsamligri bindende. For hann sidan til sins heimilis fyrra med þeim fedrum, er hann höfðu heim sottan.

90. Þessi sami aboti Agathon var þetta vanr at segia: Alldri svaf ek, sva at ek hefði vid nöckurn mann þrætu; let ek þo öngvan mann sofa sva, at vid mik hellde misþocka, helldr lagða ek allan 15 krap a at koma honum til fundar vid mik.

91. Tveir menn voru i morkinni alldradir ok bygðu einn kofa, er alldrigi höfðu nöckurskonar kærsu eda misþycke mille 1 upp Cd.

ut rediret ad cellulam suam. Postquam autem in vicinum locum 20 venerunt, tam melotes suas quam illum fratrem ibidem dereliquerunt; ipsi vero profecti sunt ad senem, et pulsantibus illis, aperta fenestra respexit eos, et cognovit, et dixit eis: «Ubi sunt melotes vestræ?» At illi responderunt: «Ecce hic in vicino sunt una cum fratre illo, qui tecum iram habebat.» Hoc postquam senex audivit 25 et illos cognovit, præ gaudio ostium, per quod ingressus fuerat, cum securi confregit, et egressus cucurrit usque ad locum, ubi erat ille frater, et cœpit prior pœnitentiam apud eum agere, et amplexus est eum, et introduxit illos in cellam suam, et per tres dies convivatus est cum eis, qui numquam habebat consuetudinem, ut ieiunium 30 solveret. Et postea surrexit et profectus est cum illis.

90. Abbas Agathon solebat dicere: Numquam litem habens cum aliquo dormivi; sed nec permisi aliquam mecum litem habentem dormire, quantum ad virtutem meam pertinuit, nisi prius cum illo in pace reverterer. 35

91. Erant duo senes in una cella pariter sedentes, et numquam inter se vel qualemcumque parvam contentionem habuerant. Dixit ergo unus ad alterum: «Faciamus et nos vel unam litem,

sin haft. Eitt sinn sagði annarr þeira til annars: «Gerum ockr nu um sinnsakir oina þrætu, a þann hatt sem adrir menn hafa.» Hinn annarr svarar: «Eigi veit ek, hversu verða þræturnar.» Hinn annarr sagði: «Setium tiglstein þenna millum oekar, ok mun ek segja, at miun se; en þu eigna þer, þviat þadan af geraz þrætur ok hareyste eða hárreytur.» Nu settu þeir tiglsteininn mille sin, ok sagði annarr at fyrstu, at minn er. Annarr svarar, letz helldr hyggja, at hann ætte. Þa sagði sa, er fyrr hafði a orkat, kvad hann eigi eiga, kvat hann helldr at sönnu sinn vera. 10 «Nu ef hann er þinn, hvi hefir þu eigi.» Þessa kostar for iafnan med þeim, at þeir hittu alldri hatt deilunnar.

92. Nockurn tima er hinn helgi Macharius aboti badz fyrir, kom rödd yfir hann, su er sva sagði: «Eigi ertu enn kominn til iafnra verdleika vid þær tvær konur, er her byggja i næstu borg.» 15 En er guds madr Macharius heyrði þetta, tok hann staf sinn þegar i stad ok for til fyrr intrar borgar. Hann lettir eigi fyrr, en hann hittir a herberge þat, er þessar konur bygdu, ok kvedr dyra. Aunnur þeira geck til dyra ok tok vid honum med fullkomligum fagnadi. Hann heimte þær til sin badar ok hefr sva malit: «Fyrir

---

20 sicut et alii homines.» At ille alter dixit ei: «Nescio quemadmodum fit lis.» Dixit ei ille: «Ecce ego pono laterem in medio, et dico: quia meus est, et tu dic, quia non est tuus, sed meus. Et ex hoc fit contentio et rixa.» Et cum posuissent laterem in medio, dicente uno: «Quia meus est,» ille alter primo respondebat: «Ego 25 meum esse spero.» Cum ille alter iterum diceret: «Non est tuus, sed meus,» tunc ille respondit: «Et si tuus est, tolle illum.» Quo dicto, non invenerunt, quemadmodum litigarent.

92. Quodam tempore orante beato Macario abbate, vox ad eum personuit dicens: «Macari, needum ad mensuram duarum mulierum pervenisti, quæ in proxima pariter habitant civitate.» Quo 30 audito, senex exurgens, arrepto baculo, in designatam pervenit civitatem. Cumque ostium quæsitiæ domus atque inventæ pulsaret, egressa una ex illis cum magna exultatione eum suscepit. Quas utrasque senex convocatas ita est allocutus: «Propter vos tantum 35 laborem veniens ex solitudine longinqua sustineo, ut opera vestra cognoscerem; quæ mihi vos concedet enarrare.» Cui illæ sic dixerunt: «Crede nobis, sanctissime pater, quia nec præsentī nocte a maritorum lectulis fuimus separatæ. Qualia ergo opera a nobis exquiris?»

yckra skyld hefir ek sott sva langs vegar vás af eydimorkinni. Nu bid ek yckr segja mer inniliga idnir yckrar ok athæfe.» «Tru þvi, hinn helgi fadir, sogdu þær, at vid höfum eigi mist a næstu nött samsængar ockarra unnasta, eda hver vor verk villdu heyra?» Hann bad þær þa mikilliga segja ser sitt athæfi. Nu er þær 5 þickiaz nær neyddar til, segja þær sva: «Vid erum med ollu vandalausar ockar i millum. En þat bar sva til, at .ij. brædr fengu ockar, ok bygdu ver síðan eitt herbergi .xv. ár, sva at hvargi ockur mælti ferligt ord til annarrar, eda sagdi sva svarta sem er, helldr höfum vid iafnan allt her til halldit millum ockar 10 samþyckiligan frid ok nadir. Badar beiddu vid bendr ockra orlofs til skilnadar, at vid redimz i klaustri, ok feck hvargi. At þessu efni sva komnu gerdu vid þat fastradit med ockr ok hietum þvi gudi, at vid skyldim alldri, medan vid lifdim, veralligt ord mæla millum ockar.» Ok er hinn helgi Macharius heyrdi þetta, sagdi 15 hann sva: «Sannliga er eigi mæ, (eigi) manni gipt, eigi munkr ne veralldarmadr afvirðr fyrir gudi, helldr helprr varrr herra hvers fyrirheite ok gefr lifs anda öllum fyrir fagrliga astundan.»

93. Sa var einn brodir i klaustri nockuru, at optliga rærdiz til reide ok orda; sagdi hann brodir þvi næst til sialfs sins: «Eda 20 þ pigkiaz Cd.

Sed senex in precibus persistebat, ut ei vitæ suæ ordinem declararent. Cui tunc illæ compulsæ dixerunt: «Nos nulla inter nos sumus consanguinitatis affinitate coniunctæ; contigit autem, ut duobus fratribus iungeremur, et cum his quindecim annis in domo 25 una pariter permanentes, neque turpe verbum altera dixit ad alteram, neque litem aliquando commisimus, sed in pace hæcenus viximus, et pari consensu tractavimus, quatenus, pariter relictis maritis, in congregatione religiosarum virginum proficisceremur, et multis precibus hoc a coniugibus non valuimus obtinere. Quo non 30 adepto, inter nos et Deum posuimus testamentum, ut usque ad mortem nostram sæculare verbum non loqueremur omnino.» Quæ cum audisset beatus Macarius, dixit: «In veritate non est virga, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis, sed Deus tantum propositum quærit, et spiritum vitæ omnibus ministrat.» 35

93. Quidam frater, dum esset in cœnobio et frequenter ad iram moveretur, dixit ad semet ipsum: «Vadam in solitudinem; et cum non habeam cum quo litigem, forsitan requiescet a me hæc passio.»

mun ek verða at fara til eydamerkr, þvíat þar mun batna þessarrar piningar, er ek hefi óngvan þann, er ek megi þræta við.» Gengr því næst út í morkina ok byggir þar eitt litit hreyse einn samt. Nu bar sva til, at hann fyllði eitt ker ok setti hia ser, at kerit
 5 vallt. Hann fyllði þegar annat sinn, ok for a sömu leid. En er hann hafði fyllt id þridia sinn, ok vatzkerit vallt, gripr hann þat ok keyrir nidr í reidebolu, sva at þegar brotnadi. Ok er hann hvarf aptr til sin, hugleiddi hann, hversu reide andi hafði hann yfirkomit, ok sagði sva: «Se nu verð ek einn samt, ok verð ek
 10 enn sigradr af reidinni; ok verð ek at hverfa aptr í klaustr mitt, þvíat ek skil, at hvervetna er orrostan naudsýnlig, ok þarf því þolinmæði ok allra mest viðhialp vars herra.» Snere brodirinn sidan heim til munklifis sins.

94. Sæll guds madr Macharius sagði af sialfs sins meðferde
 15 þessa kostar: Þa er ek var ungr, bygða ek einn litinn kofa í Egiptalandi, toku menn mik naudgan, ok var ek vigdr. Af því villða ek eigi vera þar lengr, ok flyða ek í annan bæ. Sidan vandiz til einn veralldarmadr vel sidadr at veria vinnu minne mer til atvinnu. En þat bar sva til, at mær ein varð kvíðug af

---

20 Egrediens ergo manebat in spelunca solus. Una autem die implens sibi surisculam aquæ, posuit illam in terram; contigit autem, ut subito versaretur. Ille vero implevit secundo, et iterum versata est. Cumque tertia vice repletset, ac similiter contigisset, arrepto ipso vase, fregit illud iratus. Cum autem ad se reversus fuisset,
 25 cogitabat, quia a spiritu iracundiæ esset deceptus, et dixit: «Ecce et solus sum, et tamen ab iracundia victus sum. Revertar in cœnobium, quia ubique pugna opus est et patientia, et maxime Dei auxilium.» Et ita exsurgens, reversus est ad locum suum.

94. Beatus Macarius de semet ipso referebat, dicens: Dum
 30 essem iuvenis, et tamen in cella residerem, invitum me tenentes clericum ordinauerunt in vico. Cum autem nolens illic esse, in vicum alterum effugissem, et quidam mihi sæcularis religiosus opere meo vendito ministraret, contigit quandam virginem per stuprum ventris onus accipere. Quæ dum a parentibus, a quo fuisset com-
 35 pressa, requiritur, dixit illa: «Anachoreta ille vester hoc in me facinus perpetravit.» Egressi vero parentes puellæ, comprehedentes me suspenderunt meo collo vasa fictilia, et per singulas semitas circumducebant me cæde mactantes, atque insuper his voci-

sinu tilstille. En er hon var eptir frett, hverr i lut ætti með henne, sagði hon: «Einsetumadr ydvarr framde þenna fordæduskap vid mik.» Fedgin meyiarrinnar foru því næst a minn fund, handtoku mik ok fiötrudu, festu vid hals mer þungt tigl mer til meinlætis. En fyrir hveriu gardzhliði bördu þeir mik ok kolludu med hareysti ok briggzan: «Þesse münkrinn hefir neydda meyna dottur vora til saurlifis.» En er mer var nær at komit dauda, mællti einn af ellrum fedrum til þeira: «Hættid um sidir, sagði hann, eda hversu lengi ætlit þer et meida þenna munk inn utlenda?» Æ ok æ veittu þeir meingerdir þionustumanni minum, er mer fylgdi, sva at hann fyrirvard sik af ofremd, ok sögdu sva til hans: «Se nu, hvat sagði munkrinn, er þu bært æ vilmælis vitne?» Fedgin meyiarrinnar sögdu þa til ins gamla fôdur, letuz mik alldri mundu lausan lata, nema nockurr vörðzlumadr gengi i ved at veita vist konunni. Ok er ek beidda þann manninn, er mer þionaði, þa tok hann mik þegar a sinn varnat ok gaf þeim trausta tru til mutu meyiunni. En er ek kom heim i kofa minn, dro ek hvern laup honum i hendr, at husfreyia min være vel halldin. Mællta ek sidan med sialfum mer: «Se Machari, nu fantu þer husfru, naudsyn nemr nu at vinna nôckuru meirr, at þu megir hallda hana vel et mat ok klædnadi.» Vann ek því nottum ok dögum, sagði Macharius,

1 ef Cd.

bus una cum cachinno insultantes: «Hic monachus filiæ nostræ vim intulit.» Cumque me usque ad necem fustibus pæne mulcassent, quidam ex senioribus dixit ad eos: «Usquequo hunc peregrinum monachum cæde mactatis?» Sed et ministrante mihi sequente et rubore perfuso, iniurias irrogabant dicentes: «Ecce quid fecit hic, pro quo tu testimonium perhibebas?» Parentes autem puellæ dixerunt: «Nulla hunc ratione dimittimus, nisi pro alimentis puellæ præstandis aliquis pro ipso satisdator accesserit.» Quod dum ministranti mihi, ut faceret, innuissem, interposita me sua fide suscepit. Itaque regressus ad cellulam, quantascunque inveni sportellas ei contribuebam, quibus venditis victum mihi coniugique meæ ministraret. Dicebam autem: «Ecce, Macari, invenisti tibi uxorem, necesse est ergo amplius operari, ut eam valeas enutrire.» Et tam diebus quam noctibus operabar, ut ei quotidie victum ministrarem. Sed quando illi tempus pariendi advenit, diebus plurimis magnis stridoribus cruciata parere non potuit. Quæ, quid rei

at ek mætti midla henne nockut hversdagliga til atvinnu. Þar kom um sidir, at þesse kona skyllde lettare verða; en er þat droz undan marga daga með miklu meinlæte ok kvöl konunni, spurdu menn hana, hvat til helldi. «Vita þickiumz ek, sagdi hon, hvers ek mun at giallda.» «Hvers helldz,» sögdu þeir, er við voru. «Þess, sagdi hon, at ek hefir logit mannlesti með mér upp a einsetumann þenna inn meinlausa, þar sem einn ungr madr nagranni minn bio hia mér.» En er þetta heyrdi hinn madrinn, er mér þionadi, varð hann fagnadarfullr, kom sidan ok sagdi mér allan atburðinn, 10 at mærin matte öngum koste fyrr lettare verða, en hon hafði adrtið, hversu meinsamliga hon villde mér fyrirkoma með öllu meinlausum. Nu þottumz ek, sagdi hinn helgi Macharius, marka mega, at allir minir nagrannar mundu mik heim sækia ok miskunnar bidia með mikilli virding, ok matta ek þess hattar unadir eigi 15 bera, ok eigi villða ek. Skundada ek því skiott i brott ok i þenna stad, er nu byggj ek; er nu ok sagt, hvat til helldr, er ek kom i þessar halfur heimsins.

95. Nöckurr brodir frettir abota Pemenem þessa kostar: «Hvat rædr þu mér, fadir, hversu skal ek hatta, þar er ek hræðumz 20 ok oroumz af hrygd optliga.» «Fyrirlit öngvan mann ne forsma, sagdi heilagr fadir, affocka ok fyrir öngum, ok mun guð gefa þér hvíld, svat þinn sess se fyrir utan rygdar hræring.»

96. Heilagr aboti Pemen flutti þat af fedr Ysidoro, er hann

esset, requisita, respondit: «Quia anachoretæ illi causam non ha- 25 benti crimen imposui; nam me iuvenis vicinus noster ille compressit.» Quod cum ille, qui mihi ministravit, audisset, gaudio repletus advenit, infelicem illam puellam, priusquam fateretur, quod tibi calumniam frustra contexuit, parere nullatenus potuisse vociferans, sed et omnes vicinos venire et te commissi veniam 30 postulare. Quæ ego cognoscens, ne me et ipsi homines molestarent, festinus abscedens in hunc locum perveni; et hæc est causa mei in istis locis adventus.

95. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam conturbor a tristitia?» Dixit ei se- 35 nex: «Neminem pro nihilo despicias, nullum condemnes, nulli detrahas, et dabit tibi Dominus requiem, et erit sessio tua sine perturbatione.»

96. Dicebat abbas Pømen de abbate Isidoro, quia solus ipse

hafdi af honum einslaga viss orðit, at sva opt sem hugsan ins helga Ysidori: tiadi fyrir honum, at hann væri mikill ok megn, mællti hann med ser: «Hvat mun ek meire nu vera en aboti Antonius eda fadir Pemen eda adrir heilagir fedr, þeir er vist er at guds vilia hafa gert.» Eptir þessa hugsan feck hann iafnan hvilld. En nær sem ovinrinn eggjade hann a ðrvæntan eda skelfdi hann med ogn pininga þeira, er hann let hann þola mundu at lidnu þessa heims life, svarar inn agæti Ysidorus honum sva: «Þat er til hugganar, þott ek fara til kvala, at þu fiande ert þar fyrir i meire kyðl ok nedri.

97. Abota Moysi birtuz iafnan ovinir med bannanarordum ok sogdu: «Þer megum ver ecki meina, Moyses, þviat hvern tima er vær hyggium at [lægja þik til ðrvæntingar, þa hefz þu upp; en þott þu hefir þik upp, þa lægir þu þik, svat oss er ofrett at freista atgongu.»

98. Einn brodir fretti optliga inn helga abota Sisosium, hvat hann skyldi idna, lez fallit hafa i synd. «Ris upp sem bradaz, brodir, þa,» sagdi fadir Sisosius. «Nu hefi ek þat gert, sagdi brodir, ok fallit þa þegar i annat sinn.» Sisosius svarar, bad hann upp risa iafnan sem bradaz.» Nu er sva farit, sagdi hann brodirinn, at ek hefi optliga upp risit ok fallit þo iafnan eigi sidr.» Þa

1 Theo. Cd.

2 ok Cd.

3 [leggja oss Cd.

se cognovisset. Nam quoties illi cogitatio sua dicebat: «Quia magnus es;» tunc et ipse respondebat ad se: «Numquid talis sum qualis Antonius, aut certe abbas Pambo, vel reliqui patres, qui Deo placuerunt?» Quoties ergo hæc cogitabat, requiescebat. Quando vero inimicus conturbans eum suggerebat ei desperationem et pœnas, dicens: «Quoniam post hæc omnia iturus es in tormenta,» dicebat iterum ipse: «Quia quamvis ego in tormenta mittar, tamen vos subtus me invenio.»

97. Abbati Moysi frequenter apparuerunt dæmones maledicentes ei ac dicentes: «Prævaluisti nobis, Moyses, et nihil tibi possumus facere, quoniam quoties te in desperationem humiliare volumus, exaltaris; quoties autem exaltaris, ita te humilias, ut nullus de nobis accedat ad te.»

98. Cum quidam frater abbatem Sisoium frequenter talem sermonem requireret, dicens: «Quid faciam, pater, quoniam cecidi?» respondit: «Surge.» At ille respondit: «Exsurrexi», et iterum se cecidisse confessus est. Ait senex: «Et iterum surge.» Cum

kalladi guds madr hatt ok bad brodur alldri at letta at risa upp. «Grein þat fyrir mer, fadir, hve lengi ek skal sva lata.» Sisosius aboti sagdi: «Vit þat vist, brodir, at hvert sem þu hittiz a andlaz-tidinni med synd eda gæzku, þa lattu þer alldri aorkaz upp at
5 risa, at eptir þinum daudadegi verdr þu dæmdr.»

99. Nockurr gamall madr vard grinnliga freistadr um .x. ær i samt af hugrenningum, svat hann fyrirlagdiz ðrvæntande ok hugdiz tapat hafa heimvon sinnar salu, mællte þo med ser: «Nu þoat ek se her fyrirlatinn i morkinni, þa mun ek þo vera mega i
10 veröldinni, ef ek vil.» Ok er hann ferdadizt til veralldarinnar, kom rödd ifvir hann, su er sva sagde: «A þessum .x. ærum er þu hefvir þreytt, hafa blomgast koronur þinar; hverf því aftr i stad þinn ok herberge, at ek mun nu frelsa þik fra allre illzku [þinnar hugsanar].» For brodir sidan aptr somu leid ok var
15 stadfastr i uppteknu athæfe. Sagdi því sva sa, er bokina hefir dictat, at hann bidr fyrir þat ðngvan upp gefast, hvat sem i huginn kann at koma, þvíat hugsanir, ef ver berum þær þrökkmannliga, veita oss med gudligre godgirnd eilifdar koronur.²

100. Nockurn tima er aboti Antonius sat eitt sinn einn samt
20 i eydemorkinni, vard hans freistat af anda onenningar, svat hann
1 [þinar hugsanir Cd. 2 Fra mællte þo *Linie 8 hertil med en anden Haand.*

autem frater frequenter se surrexisse et frequenter se cecidisse nar-raret, eodem sermone senex utebatur exclamans: «Non cesses exsur-gere, fili.» Cui frater ait: «Usquequo possum surgere, pater, ex-
15 plana.» Tunc senex ait: «Quousque aut in bono opere aut in malo deprehensus occumbas; in quo enim opere homo deprehensus fuerit, in eo iudicabitur.»

99. Quidam senex tentabatur a cogitationibus graviter per annos decem, ita ut desperaret, dicens: «Perdidi iam animam meam;
30 sed quia semel perii, revertar ad sæculum.» Cum autem profici-sceretur, venit ad eum vox dicens: «Decem anni, in quibus cer-tatus es, coronæ tuæ erunt. Revertere ergo in locum tuum, et ab omni mala cogitatione libero te.» Et statim regressus, permansit in incepto opere.» Non est ergo bonum desperare se quemquam
35 propter cogitationes. Illæ enim magis nobis coronas provident, si utiliter eas pertractantes transierimus.

100. Quodam tempore abbas Antonius, dum resideret in eremo, spiritu tentatus aedidiæ cogitationibusque diversis implicatus dicebat

feck her af ymisligar hugrenningar. Sidan sagði hann sva til guds: «Veiz þu, gud, at ek girnumz a þína grædzlu, en hegomasamligar hugrenningar meina mer. Hvat skal ek gera, eða hversu skal ek hialpaz af þesse kvöl, syn mer þat.» Litlu sidarr reis hann upp af bæninni ok sa þar sitia einn mann ser likan, þann 5 er vatt eina basttaug; því næst reis sa upp ok badz fyrir um stund, þar eptir settiz hann nidr ok gerdi einn beyging af palmvide. Litlu sidarr stod hann enn upp af bæninni. En þetta var reyndar guds engill sendr til endrbætingar Antonio. Af þeim sama engli heyrdi inn helgi Antonius þessa aminning: «Haga sva hattum 10 þinum, sem nu ser þu, at ek hefi gert, ok muntu holpinn vera.» Her af tok Antonius traust fullkomins fagnadar, ok vard a einni stundu albætr.

101. Nockurr brodir fretti eptir einn gamlan fodur, hverssu hann skyllde hatta: «Ek geri, sagði hann, engi munks verk, helldr 15 heptumz¹ ek af hegomligri hugsan stund fra stund, (sva) at ek et ok dreck ok sef, ok af þessu þrennu fyrirleggjumz ek af rygd.» Inn gamli fadir sagði: «Sit i kofa þinum, brodir, utan oroa andarinnar, þvíat ek treysti því fyrir gudi, at hverr sa er sitr i sinu herbergi fyrir guds sakir, mun i þeim sama stad finnaz, er 20 fyrir sitr² inn sæli Antonius.»

¹ hlepti *Cd.*   ² litr *Cd.*

ad Deum: «Domine, salvari desidero, sed cogitationes variæ non me permittunt. Quid faciam in tribulatione mea, vel quomodo salvari valeam, dignanter ostende.» Et post paululum surgens, 25 quendam sibi similem conspicatur sedentem, torquentem funiculum, et surgentem ex opere, et orantem. Erat autem angelus ad emendationem Antonii destinatus, a quo etiam hunc sermonem audivit: «Et tu ita faciens, Antoni, salvaberis.» At ille summo gaudio cumulatus, accepta confidentia salvatus est. 30

101. Quidam frater requisivit senem dicens: «Quid faciam, pater, quoniam nulla opera facio monachi, sed in negligentia constitutus comedo, et bibo, et dormio, et de hora in horam transgredior de cogitatione in cogitationem, et propterea contristor et deficio.» Cui senex ait: «Tu sede in cella tua, et fac quod potes 35 sine perturbatione animi, et confido in Deum, quia qui sedet in cella sua propter Deum, invenietur in loco illo, ubi est abbas Antonius.»

102. Annarr brodir fretti eptir abota Achillam þessa kostar: «Hvi mun ek þola, þar er ek sit i kofa minum, idnleyse eda onenning?» «Þviat þu satt enn eigi, son, sáðdi Achilles, þa hvíllð, er ver væntum, ne þær kvalar, er ver ettim at ottaz. En ef þu sæir þetta tvent, ok hugleiddir þu, mundir þu utan onenning liggia i kofa þínum, þott hann være fullr af möðkum upp til halsins a þer.»

103. Þa er einn brodir hafði beiz aminning af abota Moysi, mællti hann sva: «Far ok sit i kofa þínum, brodir, hann kennir þer alla lute, ef þu villt þar med stadfesti vera. En sva sem fiskr fyrirferst skiott ok deyr, of hann er or vatnuu tekinn, sva fyrirferst munkr, ef hann hindrar fyrir utan sitt herbergi ok heima.»

104. Einnhverr brodir fretti eptir inn helga abota Antonium: «Hvers skal ek þess geyma, fadir, at vist se, at ek lika gudi þar fyrir.» «Haf rað þat, er ek gef þer, ok geym þess. Hvert ertu ferr, haf iafnan gud fyrir augum þer, ok hvert verk er þu vinnr, þa tak þer dæmi guðligrá ritninga. En i hverium stad er þu sitr, þa rekz eigi skiott þadan i brott, helldr sit þar med þolinmæde. En ef þu geymir þessa þria lute, þa verdr þu heill ok holpinn.»

102. Alter frater requisivit abbatem Achillam dicens: «Cur sedens in cella mea patior acediam?» Cui senex ait: «Quia necdum vidisti requiem, fili, quam speramus, neque tormenta, quæ timemus. Si enim ea diligenter inspiceres, etiam si vermibus plena esset cella tua usque ad collum, tu tamen in ipsis iaceres permansens sine acedia.»

103. Quidam frater, cum expetisset sermonem ab abbate Moyse, dicit ei senex: «Vade, et sede in cella tua. Cella autem tua omnia te potest instruere, si ibi permanseris. Sicut enim piscis ex aqua eductus statim moritur, ita et monachus perit, si foris cellam suam voluerit tardare.»

104. Quidam frater abbatem Antonium requisivit, dicens: «Quid observando Deo placebo?» Respondit senex: «Quod dico tibi, custodi. Quocumque vadis, Deum semper habeto præ oculis tuis. Et quodcumque opus exerces, sume ex divinis scripturis exempla; et in quocumque loco resederis, ne inde citius movearis, sed patienter in eodem loco consiste. Hæc enim tria custodiens salvus efficieris.»

105. Einn brodir fretti eptir abota Pemenem, hvart betra være at byggja einslga eda vera með fleirum. Inn helgi Pemen svarar: «Hvervetna ma madr vel vera, ef hann heldr ser saman ok lægir sik; en ef hann miklar sik, þa ma hann hverge hialpaz, þvíat hvat gods sem madr görir, ok stæriz af því ok gledz, þa 5 glatar hann því þegar ok tynir.»

106. Einn egipzkr brodir kom einn tima i Syrland til abota Zenon ok tok at asaka sitt eiginligt athæfi, svat inn helgi fadir Zenon heyrdi. Þetta furdadi guds madr ok mællti: «Þat er hattr egipzkra manna at opinbera ok predica löstu, þa er þeir hafa eigi, 10 en leyna dygdum sinum ok mannkostum; en girzkir menn ok syrlendzkir segia a sik þær dygdir, at þeir hafa eigi, en leyna löstum sinum.»

107. Nockurr alldradr madr sagdi sva: «Hverr sem almanna lof hefir ok vegsemd, hann fær eigi smaskada salu sinnar; en 15 hinn er öngva virding hefir af monnum, sa fær af sialfum gudi himneska dyrd.» Enn mællti hann sva: «Eigi ma bædi samt vel vaxa gras ok sæd; sva er ok omattuligt, at nockurr megi hafa samt sæmd ok virding veralligra manna, enda andaligan avöxt

2 afsaka (d.

20

105. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem: «Si melius est remotius an cum aliis manere?» Respondit senex: «Homo si se ipsum reprehendit, ubique potest persistere; si autem se magnificat, nusquam stat. Quidquid enim boni fecerit homo, ne exsultet in eo, quia mox perdet illud.» 25

106. Aliquando venit ad abbatem Zenonem in Syriam aliquis frater Ægyptius, et cœpit cogitationes proprias accusare præsente sene. Ille autem admirans dixit. «Ægyptii virtutes, quas habent, celant, et vitia, quæ non habent, manifestant; Syri autem et Græci virtutes, quas non habent, prædicant, et vitia, quæ ha- 30 bent, abscondunt.»

107. Quidam senex dixit: «Qui ab hominibus amplius honoratur aut laudatur, non parvum animæ damnum patitur; qui autem penitus ab hominibus non honoratur, desuper gloriam a Deo accipiet.» Idem dixit: «Fieri non potest, ut simul et herba nasca- 35 tur et semen; ita impossibile est, ut laudem et gloriam sæcularium habentes, simul etiam et fructum faciamus cælestem.» Idem dixit: «Sicut thesaurus manifestus minuitur, ita et virtus deperit publi-

himneskrar astundanar.» Ok enn mællti hann: «Sva sem skiott minkaz almennilig fehirdzla, slikt fyrirferst hvers manz kraptr, er hann verdr alræmdr.» Þesse sami madr sagdi enn: «Hvenær sem hugsan hegomadyrdar stridir a þik, þa rannsaka þu sialfan þik vandliga, hvart þu hefir geymt allra guds bodorda; vit enn (ef) þu elskir ovine þina, eda hvart þu fagnar af uppgöngu ovinar þins eda hryggviz af hans ahlecking. Vit ok með þer, hvart þu þickiz onytsamligr þræll þins lausnara, eda hvart þer virdiz, attu misgerdir meirr en adrir menn. Hallt ok eigi sidr þik fyrir þat, at þu hafir litla skilning, þott þu gerir eithvert dygdarlikt, þviat þu veiz, at ollu þvi, er þu gerir gods, fyrirferr með mannum hræsnilig hugrenning.»

108. Þa er einn alldradr madr for at finna annan alldradan mann, sagdi hann sva: «Daudr em ek nu fra þessa heims girndum.» Hinn annarr svarar: «Hallt ecki traust af sialfum þer, medan þu lifir her i heime, þviat ohreinn andi er eigi daudr, þott þu sort daudr.»

109. Þa er einn gamall madr hafdi .l. sara verit i eydimorkinni ok kent hvarki til nægdar braud ne vatn, sagdi hann sva af ser: «Drept hefi ek nu ohreinsan, agirnd ok hegomadyrd.» En er hinn helgi aboti Abraham heyrdi þetta flutt, for hann at finna þenna sama fôdur ok sagdi til hans: «Er þat satt, at þu

cata. Nam sicut cera a facie ignis solvitur, ita et anima per laudem resoluta perit ab intentione sua.» Idem dixit: «Quando cogitatio vanæ gloriæ vel superbiæ te impugnat, perscrutare te ipsum, si omnia Dei mandata servasti, si inimicos tuos diligis, si gaudes in gloria inimici tui, et contristaris in deiectione eius; si apud te habes: Quoniam servus inutilis sum, et plus omnibus hominibus peccans; et neque tunc tamen aliquid grande sapias, tamquam aliquid boni feceris, sciens quod elata cogitatio omnia illa bona dissolvit.»

108. Quidam senex, cum venisset ad alium senem, dicit ei: «Ego iam mortuus sum sæculo huic.» At ille alter respondit: «Ne confidas in te ipsum, donec egrediaris de corpore hoc; nam si dicis de te, quia mortuus es, diabolus autem mortuus non est.»

109. Quidam senex cum quinquaginta annis esset in deserto neque panem gustans neque aquam ad satietatem accipiens, dicebat ipse: «Exstinxi fornicationem, avaritiam et vanam gloriam.» Quod cum audisset abbas Abraham, veniens ad eum dixit: «Tu

hefir sva mællt, sem flutt er.» Hann let sva vera. Aboti Abraham mællti þa: «Nu kemr þu inn i kofa þinn ok finnr þar a flattu þinni forfagra konu, mattu eigi hugsu, at þat er kona?» «Hugsa ma ek þat, sagdi hann, at (kona er), en þo beriumz ek i mote hugsaninni, svat ek hondla hana eigi.» «Hygg at því, fadir, sagdi aboti Abraham, at þu drapt enn eigi ohreinsan, þvíat lifir piningin med þer, þott hon se bundin.» «Nu ferr þu veginn, sagdi aboti Abraham, ok ser griot a götunni ok hellnabrot, hvart hefir hugsan þin iafna girnd til hvarstveggia, ef þar liggia gullbutar hia?» Inn gamli fadir kvat þat eigi, en letz þo þegar i mot beriaz at gera gongu sina til gullz þess ne taka þat upp. «Se nu, sagdi fadir Abraham, at lifir piningin med þer, en bundin er hon.» Nu heyrir þu, sagdi hinn helgi Abraham, af tveim bræðrum, at annarr elskar þik, en annarr hatar ok afvirðir; hefir þu iafnan hug til hvarstveggia eða asionu, ef þeir koma at finna þik?» «Eigi er þat, sagdi guds madr, en þo held ek þegar huginn at elska þann, er mik hatar.» «Lifa piningar holldzins enn med þer, sagdi aboti Abraham, en bundnar eru þær sva sem af odrum helgum monnum, þeim er þvílíkir eru fyrir heilagt sidferde.»

110. Nockurr gamall madr bygdi helli einn i hinum idrum
: drackd Cd.

dixisti hunc sermonem?» Et ille respondit: «Etiam.» Et dixit ei abbas Abraham: «Ecce intrans in cellam tuam et inveniens super mattam tuam mulierem, potes non cogitare, quia mulier est?» Et ait: «Non; sed repugno cogitationi meæ, ut non tangam illam.» Dicit ei abbas Abraham: «Ecce non interfecisti fornicationem, quia vivit passio ipsa, sed alligata est.» Iterum dum per viam ambulans, vides lapides et fragmenta laterculorum, et inter hæc massam auri, nec potest cogitatio tua illud simile illis aliis iudicare?» Dixit ei senex: «Non, sed iterum pugno cum cogitationibus meis.» «Ecce ergo vivit passio, sed alligata est.» Et dixit iterum abbas Abraham: «Si audieris de duobus fratribus, quia unus diligit te et bona loquitur de te, alius autem odit et detrahit tibi; si utrique veniunt ad te, non utrosque æqualiter aspicias?» Dixit ei senex: «Non, sed extorqueo animo meo, ut similiter beneficium ei, qui me odit.» «Vivunt ergo passionibus in te adhuc, sed tantum a sanctis viris quodammodo alligantur.»

110. Quidam senex habitabat in inferioribus partibus eremi,

halfum merkrinnar. Einn veralldarmadr sidlatr vandiz til at þiona honum. Sva bar til, at son hans syktiz þionustumanzins, ok beiddi hann heilagan fodur, at hann mundi koma til hans huss at bidia fyrir barninu. Heilagr fadir het honum því, ok ferdadiz litlu
 5 sidarr a veginn med honum. Þvi næst for husbondi heim fyrir ok bad folkit fara ut i mot einsetumanninum. Þetta feck heilagr fadir seed bradliga um langan veg, hvar folkit for, ok skildi skiott, at þat þeytiz a hans fund med lömpum ok lioskerum; kastar því af ser klædunum, ok stod því næst nökr vid æ þa, er a veginum
 10 var. Þionustumadrinn feck þetta bratt seed, ok skamfyllidiz fyrir hond heilags fodur ok bad folkit aptr hverfa, kvat hinn alldrada mann örvita ordinn. Sidan er hann kom framm a fund heilags fodur, sagdi hann sva: «Hvi gördir þu þetta, heilagr fadir? allir, þeir er þik sa, ætludu, at þu værir vitlauss.» «Til þess gerda ek,
 15 son, sagdi guds madr, at ek villda þetta heyra.»

III. Þa er aboti Moyses vard þess viss, at einnhverr borgar domande gerdiz a hans fund, flydi hann sitt herbergi ok villdi eigi hitta höfðingiann. Nu bar sva til, at þeir hittuz a veginum, er heilagr fadir hugdiz flyia, ok fretti, hvi þeir gerdiz a hans fund,

20 et sedebat quiescens in spelunca; unus autem sæcularis religiosus ministrabat ei. Contigit autem, ut filius sæcularis istius infirmaretur. Multis ergo precibus postulabat senem, ut veniret in domum suam et faceret orationem pro infante. Exurgens autem senex ambulabat cum eo. Ille autem præcessit, et ingressus in domum
 25 suam dixit: «Venite in occursum anachoretæ.» Quos cum vidisset de longe egressos cum lampadibus, sensit, quod ad se venirent. Despolians itaque se vestimenta sua misit in flumen, et cœpit ea lavare stans nudus. Ille autem, qui ministrabat ei, videns hæc erubuit, et rogavit homines, dicens: «Revertimini, senex enim
 30 noster sensum perdidit.» Et veniens ad eum, ait illi: «Abba, ad quid hoc fecisti? Omnes enim, qui te viderunt, dixerunt: Quia dæmonium habet senex.» Cui ille: «Et ego hæc volebam audire.»

III. Cum quidam iudex provinciæ abbatem Moysen vellet
 35 adorare, audiens ille fugiebat de loco suo. Et cum obviam forte illi fuisset, requisivit iudex ab eo, dicens: «Dic nobis, ubi est cella abbatis Moysis?» At ille respondit: «Quid illum vultis videre hominem stultum et hæreticum?» Quod cum audisset iudex, ve-

kvat hann vera heimskan ok villumann. En er höfðinginn heyrdi þetta, for hann til kirkiu ok sagði klerkum frá þeira viðspjalli þessa kostar: «Ek hefir heyrt ymislig agæti af abota Moysi, ok fýsumz ek at taka blezan af honum. En einn munkr rann í moti mer a veginum ok kvat hann vera villumann.» Klerkarnir urdu 5 hræddir af þesse heyrn ok frettu at vandliga, hversu hattat var þessum manni. Domandinn let hann vera langan ok svartan ok með hinum fornazta klædabunadi, er vera matte. «Her hefir þu hitt, sögdu þeir, sialfan abota Moysen. En fyrir því hefir hann þetta sagt af ser, at hann hirtte ecki at hitta ydr.» Domandinn 10 furdadi þetta hardla miok, for heim aptr, þóttiz nu þó af þeira sögn her af frett hafa fullkomin sanninde.

112. Þann tíma er hinn helgi Sisosius bygde í því sama fialle, er sœll faðir Antonius var inne luktr, þá for einn veraldar- 15 madr með barne sinu at taka blezan af honum. Sva barst at, (at) barnit andadiz í förinni. Faðirinn at hvaru bar barnit utan hræring hugskotzins með fullkominni tru framm til fundar heilags fodur, ok lagði niðr a iörð í hans herbergi barnit, sem síðr þeira manna er til, er blezandar bið(i)a. En er þeir höfdu lyktat, reis

---

niens ad ecclesiam retulit clericis, dicens: «Ego quidem diversa 20 audiens de abbate Moyse, volui ab eo benedici; sed quidam veniens mihi obviam monachus retulit de eo, quod esset hæreticus.» Quod cum audissent clerici, contristati sunt, et cœperunt interrogare eum, qualis esset monachus ille, qui hoc dixisset. Ille autem respondit: «Senex erat et veterrimis indutus vestimentis, longus 25 et niger.» Et illi dixerunt: «Ipse est abbas Moyses; et quia noluit videri a vobis, ideo hæc vobis ipse de se dixit.» Et multum miratus iudex discessit.

112. Abbas Sisoius cum habitaret in monte, in quo erat beatus Antonius reclusus, quidam sæcularis ad eum cum filio proprio 30 percipiendæ benedictionis gratia properabat. Contigit autem, ut infans moreretur in via. Quem pater sine ulla perturbatione mentis sublatum cum fide portavit ad senem; ingressusque cellulam tam se quam infantem proiecit in terram, ut est moris postulantium benedictionem. Oratione autem expleta, exurgens pater egres- 35 sus est foras, filii corpusculo derelicto ante pedes abbatis; quem cum adhuc senex orandi causa iacere speraret: «Surge, inquit, fili, et egredere.» Defunctum enim esse nesciebat. Confestimque puer

fadirinn upp ok geck ut, en let barns likit þar liggja eptir fyrir fotum heilags fodur. Ok er hinn alldradi Sisosius hugdi, at barn lægi a bæn sinne, sagdi hann til þess: «Ris upp, son, ok gack ut.» Visse hann eigi, at þat være andat. Allt at einu fylgdi framkvæmd male, þviat þegar reis sveinninn upp heill ok geck i brott. En er fadirinn sa sveinninn heilan, undradiz hann miok ok for aptr til heilags fodur med dyrkan, sagdi honum þa inniliga hvarntveggia atburdinn af andlati sveinsins ok sva þat, at hann lez likit fyrir hans fætr flutt hafa med fullkominni tru. Guds madr
 10 gerdiz nu hardla hryggr, þviat eigi matte hann heyra, at hann hefði framit nöckut þess hattar verk. Baud þvi skylduliga i hlydni fyrir lærisvein sinn, at hann segdi ongum, medan hans lif være, þenna atburd.

113. Einn veralldarmadr vard gripinn af oreinum anda i
 15 heilagri kirkiu. En er brædr þeir allir, er vid voru, badu fyrir honum, ok geck ovinrinn eigi ut, tolotu brædr med ser af þessu efni sva nöckut: «Hvat skulum ver gera þessum anda, sannliga ma engi madr hann ut reka nema abote Besarion. En ef ver kynnim med honum hátt efnissins, þa görir hann eigi koma til kirkiu med
 20 odrum monnum, þvi skulum ver hafa annan hatt, at ver latim enn oda sitia a millum vor, þa er vær komum til kirkiu, ok lata sem hann sofe, en bidia sidan abota Besarionem at vekia hann upp.» Sva gerdu þeir. Þann tima er abote Besarion stod a bæn

exurgens egressus est. Cumque vidisset pater eius, obstupuit,
 25 regressusque in cellulam, adorato sene, tam causam filii quam luc-
 tum cum fide narravit. Sed senex valde mœstus effectus est, non enim a se quidquam tale volebat audiri factum. Sed per discipu-
 lum suum homini illi, ne cuiquam usque ad transitum suum hæc diceret, imperavit.

30 113. Cum quidam sæcularis in ecclesiam veniens ab immundo spiritu teneretur, et omnes orationem fecissent, et nullatenus spi-
 ritus immundus ab eo egrederetur, dicunt ergo inter se fratres:
 «Quid possumus huic spiritui facere, nemo potest illum excutere nisi abbas Besarion. Sed si dixerimus hoc illi, nec ad ecclesiam
 35 acquiescet venire, sed faciamus taliter, quoniam ante omnes solet ad ecclesiam venire, hunc qui patitur faciamus sedere, et postea dicamus abbati: Abba, nunc suscita hunc dormientem.» Fecerunt ita. Et veniente abbate Besarione, steterunt omnes in oratione,

med odrum bræðrum, sögdu þeir til hans: «Reis upp, abote, þenna, er sefr sva oprifliga.» Besarion abote mællti til hans: «Ris upp, madr, ok verd i brottu.» Þegar i stad hvarf oreinn (andi) fra hinum oda, ok vard madrinn a sömu stundu alheill ok gördi gudi þackir ok heilögum fedr.

114. Var nöckurr madr i Egiptalandi, sa er atti siukan svein, þann er i kaur lá. Fadir bar svein þenna til kofa heilags abota Besarionis, ok let þar eptir fyrir herbergis dyrum heilags fodur, ok for i brott sealf. Sveinninn tok at syrgia ok at grata. Guds madr feck þetta seed um glugginn ut ok spurdi, hverr sveinninn hefði þangat flutt. Sveinninn sagdi, at fadir hans hefði þat gert, en farit i brott sidan. Guds madr mællti þa: «Ris upp þu, son, ok skunda framm eptir fôdur þinum.» Sveinninn reis þegar upp heill ok sotti fund fodur sins eptir bodskap ins helga abota Besarionis.

115. Aboti Motheis sagdi sva: Þvi nalægri er hverr madr gudi, sem hann ser sialfan sik syndugra. Þvi segir inn sæli Ysayas spamadr sik syndugan ok ureinan, þa er hann sa sialfan gud. Er oss ok engi von þess, segir fadir Motheis, at ver sem her utan andvara ok ahyggiu. Er þvi sva ritad: Sa er stendr, siaiz hann fyrir, at hann falli eigi. Þvi at ymsar siglingar voru i verolld þessi, ok ma þo sva synaz, sem ver siglim hægian sio, en veralldar-

et dicunt ei: «Abba, suscita etiam istum dormientem.» Ille autem excitavit eum dicens: «Surge, et egredere foras.» Et mox ab eo egressus est spiritus immundus, et sanus effectus est ex illa hora.

114. Erat quidam habens filium paralyticum in Ægypto, et attulit eum in cellam beati Besarionis abbatis, et reliquit eum super ostium plorantem, et discessit longe. Cœpit ergo infans flere. Cum autem senex per fenestram vidisset eum, dixit: «Quis te huc detulit, fili?» Cui infans respondit: «Pater meus detulit me, et ipse discessit.» Cui senex dixit: «Surge, et adiungere illi.» Et mox sanus effectus surrexit, et pervenit ad patrem suum.

115. Dixit abbas Muthues: Quantum homo Deo appropinquaverit, tantum se peccatorem videbit. Isaias enim propheta videns Deum, miserum se et immundum vocavit. Nos ergo non sumus hic sine sollicitudine. Dicit enim scriptura: Qui stat, videat ne cadat. Incerti ergo navigamus in hoc mundo; sed nos quidem quasi in tranquillo mari navigare videmur, sæculares vero quasi in

- mennirnir haska hafsins. Vær siglum ok sva sem liosan dag lystir af sialfri rettlætis solinni, þar er hinir hafa æ myrkr uvizku nætrinnar. En þat kann optliga verda¹, at veralldarmadrinn, sa er synyz sigla i dimmu nætrinnar, at hann helldr heilu skipi til hafnar, því at hann kallar vakrliga a gud til hialpar; en ver fyrirlatum litillætis styrit ok fyrirförumz sva af varri vangeym(n)i (ok) ovarugd, þott ver hafim þar til blid sævid(ri) siglt². Er þat ok omattuligra, at nöckur madr megi hialpaz utan litillæti, en skipit verdi³ traust ok sterkt⁴ utan þess neglingar.
- 10   115. Einn morgin arla er aboti Macharius hvarf heim til kofa sins med palmlaufs byrði, kom uhreinn andi i mot honum med einn hærhvassan lia ok villdi höggva til hans, en matti eigi. Þa kalladi uvinr hætt ok sagdi sva: «Mikit ofrefli þoli ek af þer, Machari, því at ek ma öngu mote þer meina, sva giarna sem ek
- 15   girnumz þess, þar er ek göri þo nær hvetvetna framarr en þu. Þu fastar stundum, en (ek) kennir alldri fædu; optliga vakir þu, en mer höfgar alldri. En því iati ek, at i einum lut sigrar þu mik.» «Hverr einn er sa hlutr?» sagdi guds madr Macharius. «Litillæti þat er þu hefir, þat eitt saman sigrar mik.» En uhreinn
- 20   andi leid i loptit upp annan veg yfirstiginn.

1 vita hverr Cd.

2 siglt Cd.

3 vardi Cd.

4 sterkr Cd.

- periculosus locis. Nos quasi in die sole iustitiæ illustrati, illi vero in ignorantia quasi per noctem. Sed frequenter contingit, ut sæcularis in tenebrosa nocte navigans, vigilans autem et clamans, pri-
- 25   priam navim salvet; nos autem dum in tranquillo navigamus, sæpius ex ipsa securitate negligimus et perimus, humilitatis gubernaculum relinquentes; sicut enim impossibile est navim firmam fieri sine clavis, ita impossibile est hominem sine humilitate salvari.
116. Abbas Macarius, dum diluculo palmarum folia portans
- 30   ad cellam suam reverteretur, occurrit ei diabolus cum falce præacuta, volensque eum percutere, non valebat. Qui exclamans dixit: «Magnam a te vim patior, o Macari, qui cum te cupio nocere, non valeo; dum quæcunque tu facis, ego magis ex opere facio. Tu ergo ieiunas interdum, ego nullo umquam cibo reficior; tu sæpe vigi-
- 35   las, me vero sopor numquam oppressit. Sed in una re me vincis, ipse profiteor.» Cum ab eo rem ipsam beatus Macarius requisisset, «Humilitas tua, dixit, sola me vincit.» Hæc dicente inimico, et

117. Einsetumunk nockurn af inum ellrum monnum laust einn odr madr ok ærr, sa er fell frodan or munnum, einn mikinn pustr a kinnarkialkann. Inn gamli fadir retti þegar framm annan, at hinn odi mætti sla. Hita sva mikils litillætis feck fiandinn ei stadiz ok geck ut af hinum oda. 5

118. Nockurr af heilögum fedrum sagdi sva: Allt erfit-drygi mannz an litillæti er hegomligt. Litillætir er fyrirrennari astarinnar; sva sem Johannes var fyrirrennari Jesu ok dro alla honum til handa, sva dregr litillætir alla til astarinnar, þat er til guds sialfs, þvíat gud er astin. 10

119. Nockurn tima er aboti Macharius ferdadiz upp til fiallzins Nitrie med lærisveini sinum, bad hann sveininn fara a veginn framm fyrir. Þvi næst rann i moti sveininum hofprestr einn miok geystur, ok hafði fork mikinn um ðxl ser. Sveinninn kalladi til hans: «Hvert rennr þu, diðfull?» Hofprestrinn reiddiz 15 miok vid þesse ord ok lamdi lærisvein Machari nær til dauds, ok læ hann þar eptir. En hofprestrinn rann framm lengra ok hitti skiott hinn helga Macharium a veginum. Guds madr Macharius kvaddi hann fyrre þessa kostar: [«Frelsaz muntu, erfidari.»] Hofprestrinn furdadi þetta ok spurdi heilagan fodur, hvat gods hann 20

1 Af því hvat satt litillæti er *Oversk.*

2 [mgl. Cd.]

extendente beator Macario manus suas ad orationem, spiritus immundus inter auras evanuit.

117. Quidam ex senibus monachorum eremita fuit, quem quidam a spiritu malo correptus et spumans, fortiter eum in maxillam 25 percussit. Senex autem præbuit illi alteram maxillam, ut feriret. Diabolus autem non sufferens incendium humilitatis eius, statim discessit.

118. Quidam ex patribus dicebat: Omnis labor monachi sine humilitate vanus est. Humilitas enim præcursor est caritatis; 30 sicut Joannes erat præcursor Jesu, omnes trahens ad eum, ita et humilitas attrahit ad caritatem, id est ipsum Deum, quia Deus caritas est.

119. Quodam tempore abbas Macarius dum ad montem Nitriæ ascenderet, discipulo suo, ut parum præcederet, imperavit. Qui 35 cum ante illum pergeret, obvium habuit quendam sacerdotem idolorum, cursu concito venientem et lignum grande portantem. Cui exclamans ait: «Quo curris, dæmon?» At ille iratus tantis eum

sæi med honum, er hann kvaddi hann sva hyrliga.» «Ek sa þik erfida, er þu rennr ovisa veg.» Hofprestrinn sagði: «Senniliga kenni ek þik vera mattugan guds þionustumann, ok því kennumz ek vid mikilliga af þinni qvediu; en hitt veit ek eigi, hverr munkr
 5 rann i mote mer ok illyrði mik, en ek veitta honum meidzlor malum i mot.» Þessu næst fell hofprestr framm fyrir fætr heilags fodur Machari, ok letz hann eigi mundu lausan lata, fyrr en hann gòrði hann munk. Foru þeir sidan framm til þess stadar, er hinn lamdi brodir læ, ok baru hann millum sin til heilagrar kirkiu,
 10 þviat hann matte öngu mote ganga. En er brædr sa þenna sama hofprest fylgia heilögum fedr Machario, gera þeir hann at munk ok marga adra, er fyrir hann sneruz til kristiligs fridar, furdudu þo hardla miok hans leidretting. Her fyrir sagði hinn helgi Macharius, at ill ok drambvis orðræða snyr godum monnum til
 15 vandskapar, en god ok litillat setning snyr vondum monnum bratt til betranar.

120. Sæll fadir Antonius sagði sik seed hafa allar snörur ovinarins uppegndar a ollu iardriki, ok vid þa syn sagðiz hann andvarpa sarliga ok fretti, hverr manna þær mundi allar mega

20 plagis affecit, ut exanimem pæne relinqueret. Et relicto eo sacerdos iterum currebat, progressusque parum, obviavit beato Macario. Qui ait ad eum: «Salveris, laborator, salveris.» At ille admiratus respondit: «Quid in me boni conspexisti, ut me ita salutares?» Cui senex ait: «Quia vidi te laborantem, et curris ignoranter.»
 25 Cui sacerdos dixit: «Et ego salutatione tua compunctus magnum servum Dei te cognovi; nam alter nescio quis miserabilis monachus occurrens mihi iniurias fecit, sed et ego plagas illi pro verbis imposui.» Tunc apprehendens pedes beati Macarii clamabat, dicens: «Nisi me monachum feceris, non desistam.» Pergentesque
 30 pariter venerunt ad locum, ubi cæsus frater iacebat; quem utrique tollentes, quoniam gradi non poterat, manibus in ecclesiam pertulerunt. Cum autem fratres vidissent sacerdotem illum beatum Macarium comitantem, stupefacti, cum admiratione monachum illum perficiunt, et multi propter illum ex paganis facti sunt Christiani.
 35 Dicebat ergo abbas Macarius, quia sermo superbus et malus etiam bonos viros convertit ad malum, sermo vero humilis et bonus etiam malos mutat in melius.

120. Beatus Antonius retulit se vidisse omnes laqueos ini-

fordaz. Þá kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eitt saman litillæti lidr um þær allar snörur, sva at ongu mote ma þat meinaz her af ne fyrirkomaz.»

121. Einn tíma er hinn helgi aboti Antonius badst fyrir í kofa sinum, kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Eigi komtu, 5 Antoni, enn til íafus verdleiks við skinnara, þann í Alexandria er.» Ok er hinn gamle fadir Antonius heyrde þetta, reis hann upp snemma um morgininn, ok tok staf sinn ok skundadi ferdina, ok letti eigi fyrr, en hann fann þenna sama mann, er honum var til visat. Hinn er fyrir var, furdadi kvomu heilags fodur hardla 10 miok. Abote Antonius bad hann bratt segja sér af sinum verkum ok athæfum, lez fyrir þá skyld af mörkinni sott hafa. Hinn lez ecki gods nockurn tíma gert hafa, «utan su er hugsan mín hvern morgin, er ek ris upp í mínu herbergi, adr en ek tek at vinna eitt-hvat, at öll þesse borg með meira manni ok minna mun ganga 15 inn í guds ríki fyrir sitt rettlæti, en ek muna einn fyrir sakir minna synda vera skyfdr undir eilífa pinu. Þetta sama hugsa ek ok hvert kvell, adr en ek sofna.» Sæll guds madr Antonius

1 eingis Cd.

mici super universam terram extentos. Et cum suspirans dixisset: 10 «Qui hos poterit transire?» vocem ad se dicentem audivit: «Humilitas sola pertransit, Antoni, quam nullo modo valent superbi contingere.»

121. Item beatus Antonius dum in cella propria oraret, venit ad eum vox dicens: «Antoni, nondum pervenisti ad mensuram 15 coriarii, qui est in Alexandria.» Quo audito senex surgens mane, arrepto baculo, in civitatem Alexandriam festinus venit. Cumque ad designatum hominem fuisset ingressus, ille viso tanto viro obstupuit. Cui senex dixit: «Refer mihi opera tua, quia propter te relicto deserto huc veni.» Qui respondens ait: «Nescio me ali- 20 quando aliquid boni perpetrasse; unde et ex cubili proprio mane consurgens, antequam in opere meo resideam, dico quod omnis hæc civitas a minore usque ad maiorem ingrediuntur regnum Dei propter iustitias suas, ego autem solus propter peccata mea pœnam ingrediar sempiternam. Quod verbum antequam quiescam sero, 25 ex cordis mei recenseo veritate.» Quod audiens beatus Antonius, respondit: «In veritate, fili, sicut bonus aurifex sedens in domo tua cum requie regnum Dei adeptus es; ego autem veluti sine

svarar, þa er hann heyrdi þetta: «Sannliga ertu, son, sem einn godr gullsmidr, sitr heima i huse þinu ok hefir sva himinriki; en ek em sem eitt dyr utan skyn ok skilningar, þar er ek hefi allan minn alldr i eydemork vid hafdz, ok hlaut ek enn eigi sannsæi
5 þessarra orða með mér, er þu tiar af þer.»

122. Einn brodir fretti eptir hinn helga abota Pemen, hversu hann skyldi þat skilia, er Pall hafði sagt, er allir lutir væri hreinir hreinum. Guds madr Pemen svarar honum sva brodurnum: «Ef
nökkurr madr kemz til sannrar skilningar af þesse sögn postolans,
10 mun sa vakta sik minna allri skepnu ok sia sik syndugra.» «Hversu ma ek, sagdi brodirinn, mik minna sia eða syndugra en hinn, er ek veit manndrapsmann?» Guds madr svarar: «Ef madr mætti til þessa mals postolans koma, þa mundi sa sva segja með sér, þott hann lite manndrapsmann: þesse hefir at sönnu þessa eina synd
15 gerva, en ek frem hveria stund manndrap ok tortiming sialfum mer.» Þvi næst fretti brodir heilagan fodur, hversu þetta mætti verða. «Þessum hætti, sagdi heilagr fadir, at madrinn færirdæmi sialfan sik ok sinar syndir, þviat þat eina er manzins rettlæti her a iardriki at fyrirsma sialfan sik ok sinar atgördir.»

20 123. Þa er nöckurir brædr satu hia abota Pemene, heyrdi hann annan þeira lofa einnhvern brodur, ok sagdi sva: «Sæll er

discretionē omne tempus meum in solitudine conversatus necdum verbi tui assumpsi mensuram.»

122. Quidam frater requisivit abbatem Pømenem dicens:
25 «Quid est, pater, quod ait apostolus: omnia munda mundis?» At ille dixit ei: «Si quis ad hunc sermonem poterit pervenire, ut eum intelligat, videbit se minorem esse totius creaturæ.» Cui frater: «Et quomodo possum me minorem videre ab eo qui homicida est?» Respondit senex: «Si potuerit homo ad hunc sermonem
30 apostoli pervenire, et viderit hominem, qui forte occidit alium, dicit in semet ipso: iste quidem hoc solum peccatum fecit, ego autem omni hora homicidium committo, me ipsum peccando interficiens.» Et cum frater requireret, quomodo hoc posset fieri, respondit: «Hæc sola iustitia est hominis, ut semet ipsum reprehendat. Tunc enim
35 iustus est, cum sua peccata condemnat.»

123. Cum sederent quidam fratres prope abbatem Pømenem, unus alium quendam fratrem laudavit, dicens: «Bonus est ille frater, quoniam mala horret.» Cui senex ait: «Et quid est mala

hann, þviat hann afvirðir odadirnar.» Þá mællte guds madr Pemen: «Hversu skal þat gōra, sagði guds madr, at afvirða odadirnar?» Brodir kunni eigi at svara ok bad heilagan fōdur segia ser, hversu odadirnar skyldi afvirða. «Sa afvirðir rett odad-
irnat, sagði heilagr Pemen, er sialfs sins syndir hræðiz ok fyrir-
smar, en elskar hvern brodur sinn ok sælkar.»

124. Nōckurr brodir fretti fōdur Pemenem þessa kostar: «Hversu skal madr þat fordaz, at hann tali eigi umlestr eða illzku til þaungs sins?» Inn gamle fadir svarar: «Ek ok naungtr minn erum sva sem tvær likneskiur. En er ek lit mina likneskiu ok
afvirðig hana, þa finnz þegar brodur mins likneskia virðulig, at henne [se sæmd¹]; en þa er ek lofa mik sialfan, þa fyrirlit ek brad-
liga brodur mins likneskiu, ok hafna ek henne. En þvi sidr fyrir-
litr hverr annan, sem hann finnr fleire lyte a sialfum ser ok
atfýndiligri.»

125. Abote Tepericius sagði sva: Betra er fyrir gudi at eta kiōt ok drecka vin en tōgla med umlestri ok aleitne kiōt brædra sinna, þviat sva sem hurrandi hōggormr skyfði Evu af paradiso, sva id sama glatar sa bædi sinni sæl ok aheyrandans, er med umlestri ok aleitne afþockar fyrir brodur sinum.

¹ [sæmd Cd.

horrere?» At ille nesciens, quid ei responderet, petebat dicens: «Dic mihi, abba, quid est malum horrere.» Cui senex ait: «Ille horret mala, qui sua peccata propria horret et omnem fratrem suum beatificat et diligit.»

124. Quidam frater requisivit abbatem Pōmenem dicens: «Quomodo potest homo vitare, ne loquatur malum de proximo suo?» Respondit senex: «Ego et proximus meus duæ imāgines sumus. Cum ergo meam prospexero et reprehendero, invenitur imago fratris mei apud me venerabilis. Quando autem meam lau-
daverō, tunc fratris mei imaginem pravam respicio. Tunc ergo de alio non detracto, si semper me ipsum reprehendo.»

125. Dixit abbas Hyperichius: Melius est comedere carnes et vinum bibere, quam comedere in vituperatione carnes fratrum; sicut enim susurrans serpens Evam de paradiso excussit, ita qui
de fratre suo detrahit, non suam solum, sed et audientis ani-
mam perdit.

126. Heilagr abote Johannes var því vanr at segja sva: Litla byrði fyrirletum ver, þat er at taka opt sialfa oss atfyndli; en tókum þunga upp a oss, þat er at rettlæta oss sialfa, en fyrirdæma adra ok forsma.

127. Einn tima er brædr höfdu att samkundu mille sin i morkinni Scithi ok talat mart af medferdi heilagra fedra ok af odru ymisligu efni, þa þagdi hinn helgi aboti Peor. Þvi næst reis hann upp ok geck ut ok tok einn miok mikinn seek ok fyllde af sande, bar sidan seekinn a baki ser; þar eptir tok hann annan litinn seek ok liet þar i sand, ok bar þann fyrir ser. Þeir frettu hann þegar, er þeir sa hans þetta tiltæki, hvat þat hefði at merkia. Heilagr fadir Peor svarar þeim sva: «Sia seckr, er mikinn sand berr, hefir at merkia illzkur minar margar ok miklar; en ek fyrirlet þær allar at baki mer, ok vil ek hvarki grata þær ne syta ne sia þær. En þesse hinn litle sandr er syndir brodur mins fær ok smár, ok seer ek þær þo fyrir augum mer, ok kveliumz þar af fyrirdæmandi brodur minn. En þo byriar mer þat eigi at dæma sva, helldr skyllði madr setia sealfs sins synd fyrir sik ok hugsa þar af ok bidia gud liknar utan aflat.» Allir þeir fedr, er heyrt höfdu þesse hans ord, sogdu sva: «Med sannindum er þesse heilsu gata.»

126. Solebat dicere abbas Joannes: Parvam sarcinam dimissimus, id est nos ipsos reprehendere; et gravem portare elegimus, id est ut nos iustificemus et alios condemnemus.

127. Peracta congregatione semel in Scythi, dum patres de multorum vita et de rebus plurimis loquerentur, abbas Peor tacebat. Postea vero egressus tollens saccum, implevit eum arena, et portabat in dorso suo; et iterum in alio parvo panno misit alteram arenam, et portabat ante se. Videntes autem ceteri fratres, requisierunt ab eo, quod esset hoc exemplum; et respondit dicens: «Iste saccus, qui habet multam arenam, mea peccata sunt, quoniam plurimæ sunt iniquitates meæ, et ecce dimisi ea post dorsum meum, nolens illa videre, ut pro illis doleam vel plangam. Et ecce pauca hæc delicta fratris mei ante oculos meos posui, et crucior in ipsis condemnans fratrem. Sed non oportet sic iudicare, sed magis ante me peccata mea adducere, et de ipsis cogitare et rogare Deum, ut indulgeat mihi.» Quod audientes patres dixerunt: «In veritate hæc est via salutis.»

128. Aboti Ysaach kom einn tíma af Thebaida í klaustr bræðra nockurra, ok sa þar einn brodur vanrækin, hann bauð þegar með reide at reka brodurinn ut or klaustrinu. En er hann skylldi aptr til herbergis ganga, kom guds engill í mot honum ok stóð fyrir dyrum ok sagði til hans, at engi von var, at hann næði inngöngu. Abote Ysaach beiddi engilinn, at hann gerði honum glæp sinn augliosar, þann er honum bannadi inngöngu. Engillinn svarar þa: «Gud sendi mik a þinn fund at fretta, hvi þu rakt brodurinn a brott, þann er misgert hafði, eða bauðt þat.» Heilagur abote Ysaach bað þa þegar gud líknar ok sagðiz sekr, ok syndi a 10 ser sanna idran. Engillinn sagði þa til hans: «Ris upp þu, þviat gud gaf þér líkn fyrir glæp þinn. En sia við, ok gör þat eigi hedan af at fyrirdæma nöckurn, fyrr en gud dæmir hann¹, þviat þu veiz, at gud sagði sva: toku menn dominn upp a sialfa sik, en letu eigi min bida.» En af því er sva sagt, at trautt misgörir 15 inn algerve mædrinn sva litid, at hann se eigi þegar² fyrirdæmðr.

129. Einhverium brodur barst at glæpr í klaustri, ok er hann var asakadr af bræðrum, ferdadiz hann til fundar ins helga Antoni. Bræðr af klaustranum³ sottu eptir honum ok letu, sem þeir villdi leida hann aptr, ok toku at kæra a hans misgerninga. En hann 20 neitadi ok sagðiz sykn þessa glæps. Þann tíma hittiz þar inn

1 nöckurn *Cd.* 2 fyrirdæminn ok *ulf. Cd.* 3 klaustrunum *Cd.*

128. Venit aliquando abbas Isaac in cœnobium, et vidit illic fratrem negligentem, et iratus iussit eum expelli de cœnobio. Cum ergo egrederetur ad habitaculum suum, venit angelus Domini et 15 stetit ante ostium cellulæ eius, dicens: «Non te permittam ingredi.» At ille rogabat, ut eius culpa manifestaretur. Et respondit angelus et dixit: «Deus transmisit me dicens: Vade et dic Isaac: ubi iubes, ut mittamus illum fratrem, qui peccavit?» At ille mox egit pœnitentiam, dicens: «Peccavi, Domine, indulge mihi.» Et dixit 30 illi angelus: «Exsurge, indulget tibi Deus. Sed ne iterum hoc facias, ut quemcunque condemnes, antequam Deus illum iudicet. Tulerunt homines iudicium, et non mihi illud permittunt,» dicit Dominus. Hoc autem dictum est, quia si contigerit de illis perfectis aliquem vel in parvo peccare, mox prodatur. 35

129. Contigit fratri cuidam culpa in cœnobio, et dum a ceteris increparetur, ad abbatem profectus est Antonium. Et assecuti sunt eum fratres volentes eum reducere, cœperuntque ei culpas

helgi fadir Paphnuojus, er odru nafne var kalladr Cephalus, ok
 bar upp fyrir brædrunum þess hattar dæmi: «Þar var ek staddr,
 er ek sa einn mann standa i leirmodu sár einnar allt upp til knia;
 því næst komu þar menn at ok letu, sem þeir skylldu draga hann
 5 upp or leirinum sárinna. En er þeir toku til, þa drektu þeir
 honum nidr i leirinn allt upp at halsinum.» Heilagr fadir Antonius
 sagdi þa þegar af hinum helga fodur Paphnuocio: «Her er sa madr,
 er med sannleik kann at hialpa vid salum manna.» Af þessu
 male heilags fodur komuz brædrnir vid ok ger(du) idran, en budu
 10 brodurnum þeim nu heim med ser, er fyrr hafdi undan stockit.

130. Nockurr alldradr madr sagdi sva: Efnockurr madr ser
 annan misgera, þa asaki hann þann eigi, helldr hinn er hann
 eggjar til glæpsins, ok segi sva med sialfum ser: «Vei mer synd-
 ugum, þesse er neyddr undir syndabandit¹ sva sem ek.» Grati
 15 sidan ok syti ok leiti hugganar af gudi, þvíat allir follum ver ok
 verðum blektir.

131. Einn anachorita het Timotheus, honum var flutt vanrækni
 brodur nöckurs. Ok er aboti klaustrans redz um vid hann, hver
 hegning brodurnum hæfði, þa gaf Timotheus þat ræð, at hann
 20 tæki brodurinn brott or klaustrinu, ok þat for fram. En iafnskiott
 sem brodirinn var a brottu, kom freistni at hinum helga Timotheo.

¹ syndir bandit *Cd.*

exprobrare. Ille vero fecisse culpam denegabat. Inventus est ibi
 abbas Paphnutius, cui cognomen erat Cephalus, qui talem retulit
 25 in congregatione fratrum inauditam parabolam: «Vidi, inquit, in
 ripa fluminis hominem usque ad genua in limo demersum. Venien-
 tes autem quidam, ut eum porrecta manu extraherent, usque ad
 collum demerserunt.» Tunc beatus Antonius de beato Paphnutio
 ait: «Ecce homo qui ex veritate potest animas salvare.» Quo
 30 fratres illius sermone compuncti agentes poenitentiam, eum qui
 discesserat ad cœnobium revocaverunt.

130. Dixit quidam de senioribus: Si videris aliquem peccan-
 tem, ne mittas culpam in eum, sed in eum qui impugnatur eum, dicens:
 «Væ mihi, quia iste nolens victus est, sicut et ego»; et plange, et
 35 inquire Dei solatium, quia omnes decipimur.

131. Quidam Timotheus anachoreta negligentem fratrem ali-
 quem audiens, interrogante ipsius abbate, quid illi fratri faceret,
 dedit consilium, ut eum expelleret de cœnobio. Cum ergo ille

En er hann aumkadi sik ok gret i guds augliti ok sagdi sva: «Misgerda ek, drottinn minn, miskunnadu mer,» þá kom rödd yfir hann, su er sva sagdi: «Timothee, fyrir þat sama kom þesse ostyrkt at þer, er þu fyrirleiz broður þinn a hans freistni tima ok ostyrktar.»

132. Einn af hinum ellrum heilögum fedrum vard fyrir omegni ok hugarins upphafning. I þessu sa hann sva sem .iiii. fylkingar fyrir gudi. En fyrsta var sveitin af þeim monnum, er fyrir krankleika verda eda ostyrkleik, ok gera gudi þackir; onnur sveitin var þeira manna, er æ standa undir gestrisni ok þiona odrum með gledi ok godvilja; hin þridia sveitin var skipud með þeim monnum, er radaz i eydemork, ok eru þar stadfastir, en firraz manna fund ok navistu; en hinn fiorda sveitin var skipud af þeim monnum, er með alvöru gefa sik fyrir guds sakir undir hlydni heilagra fedra. Ok var þesse æzt ok hæst ok gudi næst, er hlydnina vardveitti, ok hafdi i ollu meire dyrd en hinar þrennar sveiternar, ok þar með eitt gullmen á halse eda sapol. Sa alldradi madr er þetta syndi heilögum fedr i leizlunni, sagdi sva til hans: «Hvi hefir þesse hin .iiij. sveitin meire vegsemd en hinar þrennar?»

fuisse expulsus, tentatio venit ad Timotheum. Et cum ploraret in conspectu Dei et diceret: «Miserere mei,» venit ad eum vox dicens: «Timothee, ideo tibi hæc causa venit, quia fratrem tuum in tempore tentationis suæ despexisti.»

132. Quidam ex patribus in extasi positus vidit quatuor ordines ante Deum. Et primus quidem erat hominum infirmantium et gratias agentium Deo; secundus vero erat eorum, qui hospitalitatem sectantur, et in hoc stant et ministrant; tertius vero illorum, qui solitudinem sectantur, et non vident homines; quartus vero illorum, qui propter Deum et obedientiam solliciti, et subiecti sunt patribus. Erat ergo illis tribus ordinibus hic ordo superior, qui obedientiam exhibebat, et utebatur torque aurea, et maiorem gloriam præ ceteris possidebat. Dixit autem senex ei, qui sibi hoc in extasi demonstrabat: «Quare hic ordo quartus maiorem ceteris gloriam habet?» Ille autem respondit ei, dicens: «Quia isti alii omnes habent aliquam requiem adimplendo, quamvis in bonis operibus, voluntates suas; obediens autem, propriam voluntatem relinquens, pendet in patris voluntate iubentis, et ideo maiorem præ ceteris gloriam est sortitus.»

Hann lez eigi vita. Þá sagði sa er honum syndiz: «Þvi at allir adrir hafa nockura hvíld ok naddir, þó at i godum lutum, at gera sinn eiginligan vilia; en hin sveitin, er sik helldr undir hlydni, fremr æ fódur vilia ok yfirbod, en leggir at baki ser sialfs sins vilia ok eiginliga girnd, ok hefir þvi af almatkum gudi þar fyrir enn meire dyrd ok fæheydræ en hiner.»

133. Nockurr gamall madr sagði sva: Ef einnhverr bydr med gudhrædzlu einskostar athöfn, þa geriz sva, at med gudhrædzlu ok litillæti verdr þat vid tekit ok fyllt i hlydninnar frammkvæmd, er fyrir guds sakir geck ut af munni bodandans. En ef einnhverr girniz af sialfs sins rikdomi at biosa sinum eiginligum brædr meirr en med gudhrædzlu, þa litr lausnarinn a leynd hiartans ok lætr hinn eigi heyra þat, er hardudliga var til hans mællt, þviat mannzins röksemd er auglios, ok opinber er ok sva inn gudligri gerningrinn; þviat allr sa bodskapr er af gudi geriz, hefir litillætis upphaf, en reidin mannlig(r)ar rauksemdar hræriz æ af uvinarins oroa ok akefd.

134. Aboti Silvanus atti einn lærisvein, er Marcus het. Abote Silvanus elskade hann miok, þviat hann var honum hardla hlydinn.

133. Quidam senex dixit: Quia si quis fratri suo iniunxerit causam cum timore Dei et cum humilitate, sermo ille, qui propter Deum fit, compellit fratrem obedire et facere, quod iniunctum est ei. Si autem iubere quis cupiens, non secundum timorem Dei, sed ex auctoritate et propria voluntate fratri voluerit imperare, qui videt absconsa cordis, non illum permittit, ut audiat, ne faciat quod illi præceptum est, quia manifestum est opus Dei, quod fit propter Deum, et manifesta est hominis auctoritas, quæ per iactantiam ordinatur. Quæcunque enim ex Deo sunt, a principio humilitatem habent; quæ autem ex auctoritate et iracundia vel conturbatione, ex inimico sunt.

134. Abbas Silvanus habebat discipulum, nomine Marcum, cuius obedientia erat magna, et propterea senior diligebat eum. Habebat autem et alios undecim discipulos, qui contristabantur eo, quod illum plus diligeret. Quod postquam alii senes audierunt, mœsti venerunt ad eum, ut ei nuntiarent, quia fratres illi, qui cum eo erant, contristabantur. Sed antequam illi aliquid faterentur, ipse cum illis ad singulorum cellas profectus est, et unumquemque nomine proprio vocavit, dicens: «Egredere foras, frater,

Þesse sami abote Silvanus atti ok adra .xi. lærisveina. þa er hrygduz af því, at hann elskadi Marcum öllum þeim meirr. Þetta heyrdi heilagir fedr ok foru a fund ins helga Silvani at gera i kunnleika ogleði bræðranna, þeira er honum hlyddu. En fyrr en þeir flytti fyrir helgan fodur eitthvat her af, þa geck hann med þeim til herbergis hvers þeira brædra .xi., ok kalladi þa ut alla med eiginligum nöfnum, lez hafa þörf þeira til starfs nockurs. En engi af öllum þeim gerdi ut ganga. Þar eptir koma þeir til kofa Marci ok knyia hurd, beiddi abote Silvanus fundar Marci. En þegar er hann heyrdi rödd ins gamla fodur, for hann ut til motz vid hann. Abote Silvanus geck þa inn med Marco i hans herbergi ok sæz um. En med því at Marcus var ritari, þa fann Silvanus, at hann hafdi sva skiotliga nidr lagit þat kvaterni, er hann ritadi æ, (at) hann hafdi halfgervan stafinn; þvíat hann villdi hann eigi fullgera, sidan er hann heyrdi rödd heilags fodur, fyrir þat at hann fylldi hlydnina. En er heilagir fedr sa þetta, sögdu þeir til hins sæla Silvani: «Senniliga elskum ver med þer þenna sama Marcum, þvíat fyrir sina hlydni ann gud honum.

135. Nockurr alldradr madr einsetunnar atti pionustumann i þorpi nockuru. Einn tima vard heilagr fadir hardla hryggr, þvíat pionöstumadrinn seinkade til hans med naudsynlig þarfinde. Hafdi heilagr fadir hvarki nöckut til vinnu ser ne vidrlifnadar; sagdi

---

quia opus te habeo.» Et nullus ex illis voluit egredi. Venerunt autem post omnes ad cellam Marci, et cum pulsassent ostium, vocavit abbas Silvanus nomen eius. Ille autem mox ut audivit vocem senis, foras egressus est. Et ingressus abbas in cellam Marci, quoniam scriptor erat, reperit quaternionem, quem scribebat, et invenit, quod in qua hora vocatus est, litteram, quam faciebat, mediam dereliquit, tantummodo ut obedientiam adimpleret. Noluit autem post auditam vocem senis litteram, quam cœperat, percomplere. Unde illi alii senes dixerunt ei: «In veritate, quem tu diligis, et nos iam diligimus, quia et Deus eum propter suam obedientiam diligit.

135. Quidam senex solitarius habebat quendam ministrantem sibi, manentem in vico. Cum autem ille tardasset per dies aliquot, et seni necessaria defecissent, et neque quod operabatur haberet, et quo reficeretur, et propter hoc tristaretur, dixit discipulo suo: «Vis ut vadas in vicum illum, et voces nobis ministrum, qui solet

sidan til lærisveins sins: «Villtu fara at sækja þionustumann
 ockarn til þorpsins með þarfindum þeim er ockr heyra til?» Sveinn-
 inn svarar, lez fara mundu, hvert er hann villdi. Guds madr
 dvaldi at hvaru ferd sveinsins. Ok er þeir höfdu lengi þolat mikit
 5 hungur ok marghattað meinlæte her fyrir, sagdi heilagur fadir til
 sveinsins: «Villtu fara, son, i þorpit at kalla hann heim þionustu-
 manninn?» Sveinninn lez giarna gera vilia, hvat sem hann beiddi,
 en ottadiz þó fyrir orðz sakir, (en het) at fara fyrir blydninnar
 skyld. Guds madr Silvanus sagdi þá: «Far nu, son, ok treyst
 10 upp á gud fedra vorra, þvíat hann mun hialpa þér i hverri
 freistni, sem þú kant verða.» Ok er þeir höfdu bediz fyrir, ferda-
 diz sveinninn. Ok er hann kom i bæinn, frettiz hann fyrir, hvar
 þionustumadrinn mundi vera, finnr hann því næst hans herbergi ok
 kvaddi þar dyra. En þar var engi madr heima nema dottir hans
 15 þionustumanzins. Hon lykr upp hurdu ok bidr hann inn ganga.
 Brodirinn fretti eptir, hvi fadir (hennar) væri sva seinn til heilags
 fodur með fædu hans ok önnur þarfindi. Bonda dottir eggjar þá
 brodurinn mikilliga inngongu, ok þar með dregr hon hann ok lockar
 með sér til lostasemdar. Brodirinn sperriz vid, slikt er hann matti,
 20 en hon var styrkri ok togadi hann at sér. Nu hugleidir hann
 görla, at hann er til glæps dreginn, þar með þröngva at honum
 nu sialfs hans hugrenningar. I þessu ollu samt kallar hann sva til

afferre quæ opus sunt nobis?» Et ille respondit: «Quomodo iubes
 facio.» Differebat adhuc senex, non præsumens mittere fratrem.
 25 Et cum diu sustinerent et tribularentur non veniente ministro,
 dixit iterum senex ad discipulum suum: «Vis ire usque ad vicum
 et adducere eum?» Et ille respondit: «Quid vis facio.» Timebat
 autem frater accedere ad vicum propter scandalum, et tamen, ut
 obediret patri, promisit se iturum. Dixit ei senex: «Vade, fili, et
 30 confide in Deo patrum nostrorum, quia proteget te ab omni ten-
 tatione.» Et facta oratione transmisit eum. Cum autem venisset
 frater in vicum, et requisisset, quo maneret ille, qui seni mini-
 strabat, inventa domo, cum pulsasset ostium, contigit, ut nemo ex
 illis inveniretur in domo præter unam filiam illius ministrantis.
 35 Quæ cum aperuisset ostium, et frater eandem de patre eius inter-
 rogaret, cur tot diebus tardasset, illa hortabatur eum ingredi do-
 mum, simul et trahebat eum. Cum autem ille non acquiesceret,
 illa invaluit, et traxit eum ad se. Cum autem vidisset ille, quia

guds: «Heyr þu, drottinn minn, hialp mer nu a þesse tid fyrir þænir þess helga mannz, er mik sendi.» Ok iafnskiott er hann hafdi þetta mællt, var hann kominn at æ einni skamt fra klaustri þeira, for hœnn sidan heim til heilags fodur utan fleck ok fall allrar saurganar.

136. Tveir kiøtligir brædr komu i klaustr nockut til vistar ok þionøstu. Annarr þeira var hardla sidlatr, en annarr var hlyd-inn. Nu er abote baud inum hlydna brodur eitt ok ymist at gera, þa fylldi hann þat þegar med fagnadi. Her af var hann veg-samadr af allri sveit klaustrsins. Hinn sidlati brodir øfundar þetta 10 ok segir med ser: «Æ verd ek at reyna, hvart brodir minn hefir med ser sva faheyrda hlydni.» For sidan a fund abota ok sagdi sva til hans: «Ek þyrfta, at þer sendit brodur minn med mer i einn stad i orlofi.» Aboti lez þat giarna vilia. Nu ferduduz þeir ok komu at æ einni, er a veginum vard, þar var fiøldi mikill kvik- 15 venda, þeira er korkodrilli heita, ok bad hann vada yfir fyrir provanar sakir. Korkodrilli komu iafnskiott, ok eru at sleikia hans likama utan alla grimd. Ok er brodir sa þetta, þa bad hann hann upprisa ok ferdaz. Ok sua gerdu þeir, foru nu þar til, er þeir fundu

ad peccatum trahebatur, et urgebant eum cogitationes, ingemuit et clamavit, dicens ad Deum: .«Domine, propter orationem eius, qui me misit, salva me in hac hora.» Et cum hoc dixisset, subito inventus est ad flumen iuxta monasterium suum, et reversus est ad patrem suum sine macula.

136. Duo fratres carnales venerunt in quoddam monasterium 15 habitare, et unus ex ipsis erat religiosus valde, alter habens obedientiam grandem. Cum ergo abbas præciperet illi: «Fac hoc,» et faceret; et iterum: «Fac illud,» et faceret, et in hoc glori-ficabatur in monasterio, quod talem obedientiam haberet. Invidens vero frater eius ille religiosus dixit intra semet ipsum: «Tentabo 30 hunc fratrem meum, si habet certam obedientiam.» Et veniens ad abbatem dixit ei: «Transmitte fratrem meum mecum, quoniam necessarius sum in quodam loco.» Et dimisit eum abbas. Cum autem pariter proficiscerentur, volens tentare eum, cum pervenissent ad flumen, in quo erat multitudo crocodilorum, dixit 35 ei: «Descende in fluvium, et transi.» Et descendit ille, et venerunt crocodili et cœperunt lingere corpus eius, et non ei nocue-runt. Quod cum vidisset ille, dixit ei: «Ascende de fluvio, et

einn andaðan mann liggja á veginum fyrir sér nauktan. Þá mællti hinn sidlati brodir: «Höfu við nokkut fornt klæði at kasta yfir likit.» Inn hlydni brodir svarar: «Bíðum helldr báðir, at guð reise manninn upp til lífs.» Ok þegar er þeir höfdu bediz fyrir, reis upp 5 inn daði. Her af hrosaði sér hinn sidlati brodir ok sagði: «Senniliga lífnadi þesse maðr fyrir sidlæti mitt.» Bada atburði þessa sva komna birti guð fedr klaustrsins, hversu hann hafði freistað (h)ins við æna ok korkodrillo, ok sva íð sama af uppreist ins dauda. En er þeir komu fram til klaustrans, sagði abote til ins sidlata 10 brodur: «Hví góðdir þú sva við broður þinn? Vít þú þat víst, at fyrir hans hlydni reis inn daude upp, en eigi fyrir þitt sidlæti.»

137. Einn af ellrum fedrum merkrinnar Scíthi sendi lærisvein sinn til Egiptalandz með ulfalda, at hann verði laupum þeim, er hann hafði gerva til atvinnu honum. Ok er hann var á veg kom- 15 inn, mætti hann einum alldröðum manni á veginum, þeim er sva sagði: «Ef ek visse, brodir, nær þú færir á Egiptaland, þá munda ek beida þik at bera þangat annan ulfalda af minni halfu.» Eptir þat hitti hann brodir abota sinn ok flutti honum ord ins gamla fodur. «Far, sagði abote, ok ger hans þurft. En seg, at

---

20 eamus.» Et dum irent, invenerunt corpus mortuum iacens in via. Et dixit ille religiosus: «Sic habemus aliquid ex veteramentis, mitteremus super illud.» Cui frater dixit: «Oremus, si forte suscitetur eum Deus.» Et stantibus illis in oratione, suscitatus est mortuus, et laudavit se ille religiosus, dicens: «Propter religionem meam 25 surrexit hic mortuus.» Manifestavit autem Deus patri in monasterio eorum omnia, et quemadmodum tentavit fratrem de crocodilis, et quomodo mortuus surrexisset. Et postquam venerunt in monasterium, dixit abbas ad istum religiosum: «Quare hæc fecisti fratri tuo? Cognosce, quia propter obedientiam eius surrexit mortuus ille.»

30 137. Quidam ex senibus de Scythi discipulum suum transmisit in Ægyptum, ut ei camelum deduceret, qui sportellas, quas fecerat, portaret in Ægyptum. Cum autem deduceret camelum, alter senex obvians eum dicit ei: «Si scissem, frater, quando ibas in Ægyptum, dixissem tibi, ut et mihi alterum camelum adduce- 35 res.» Quod cum ille frater proprio abbati dixisset, præ multa caritate dicit ei: Vade, fili, et duc camelum ad illum, dicens ei: quia necdum parati sumus, comple necessitatem tuam, et vade tu cum ipso camelo usque in Ægyptum, et iterum reduc nobis came-

vid seem eigi bunir. En kom sidan aptr ok flyt laupa oekra, þegar er því er lýktat.». Her eptir ferr brodir til fundar ins gamla mannz ok bad hann bera laupa sina, sem betz henti honum, til Egiptalandz, en kvat abota sinn inn helga Pambonem vera obuinn. Ok sva gerdu þeir. For þesse helgi fadir sidan til Egiptalandz, sem honum henti, ok vardi laupum sinum. En er hann kom aptr, feck hann af hondum ulfalldann brodurnum. Þegar i stad klyfiadi hann eykinn ok bad þenna helga fodur bidia fyrir ser. Guds madr spurdi, hvert hann gerdiz. En (hann) lez skylldu fara i Scithim ok þadan i Egiptaland at veria laupum ins helga abota Pambonis. Ok er hinn helgi fadir heyrdi þat, bad hann brodur med vidrkomning fyrirgefningar, ok kvat ast ins helga Pambonis ollum sinum avexti eytt hafa.

138. Þa er annarr alldradr madr hafdi sina vandlaupa albuna ok med þeim tögum stangada, er þar til heyra, vard hann viss, at einn nagranni hans sagdi sva: «Hver(t) skal mitt raad verda, þar er kornskurdartimi kemr skiott, en ek hefi óngar taugir at lata i laupa mina.» Þegar i stad eyddi brodirinn laupa sialfs sins ok hafdi taugirnar til hins brodurins, ok mællte: «Se brodir, þesse bónd hefi ek afgang, tak þau ok lat i laupa þina.» Þetta sama gerdi brodir fyrir astar sakir, at obirgia sialfan sik, en stetta sva audmiukliga brodurins þurft.

lum, ut et nostra vasa portemus» Cum ergo fecisset frater sic, et ivisset ad illum senem, dicens: «Abbas Pambo dicit: quia nos necdum parati sumus, tolle et comple necessitatem tuam.» Carri-
cavit autem senex camelum, et ivit in Ægyptum. Cum autem discarricasset, iterum ille frater reducebat camelum, et dixit: «Ora pro me, pater.» Cumque senex requisisset, quo pergeret, respondit: «In Scythim vado, ut etiam nostras sportellas huc afferam.» Quod cum audisset senex, compunctus cœpit pœnitere, dicens lacrymando: «Indulgete mihi, dulcissimi, quia caritas vestra fructum meum abstulit.»

138. Alter senex cum perfecisset sportellas suas, et iam retinacula misisset earum, audivit vicinum suum dicentem: «Quid faciam, quoniam nundinæ prope sunt, et non habeo, unde mittam retinacula in sportellas meas.» Et mox ingressus dissipavit propria retinacula et attulit ad fratrem, dicens: «Ecce ista superflua habeo, tolle et mitte in sportellas tuas.» Et ita præ nimia caritate fecit, ut fratris opera complerentur, sua autem imperfecta reliquit.

139. Heilagr abote Johannes gleynde allri illzku fyrir astargíöf guðligrar miskunnar. Nockurn tíma tok þesse sami Johannes einn eyri silfrs at lani af brodur nockurum at kaupa ser med lin til verknadar. En er brædr vissu þat, kom bratt einn brodir ok
 5 bad abota Johannem gefa ser litit þat af lini at gera ser seck. Guds madr gaf honum þegar med fagnadi. Þvi næst kom annarr brodir ok bad lins. Guds madr gaf enn. Þar eptir kom inn þridi, ok hverr at öðrum, ok badu lins. Heilagr fadir Johannes feck ollum med fagnadi, unz lokit var. En eptir þat kom hinn brodir-
 10 inn, er silfrid hafdi lanat helgum fedr, ok beiddiz fiar sins. Johannes vard vel vid, lezt giarna giallda skylldu, en hafdi raunar ecki til; riss upp þa þegar i stad ok ferr til fundar abota Jacobi, er kalladr var inn forsiale skipare, at vita, ef hann mætte lana honom silfr til giallzins. Ok er hann var a veginum, fann
 15 hann einn eyri silfrs fyrir fotum ser a iörduinni. Heilagr Johannes fell þa þegar til bænar ok hvarf heim aptr, en tok eigi upp silfrit. Broderinn kom i annat sinn ok kvaddi af helgum fedr lamsins hardla alhugliga. Heilagr Johannes lez þa þegar i stad skylldu akta til gialldzins, riss upp; ok ferr sömu leid ok fyrr, at
 20 hann fann silfrit a veginum, ok tok enn eigi upp, helldr hvarf hann heim aptr, er hann hafdi þar bediz fyrir. Id þridia sinn sækir brodir

139. Abbas Joannes gratia caritatis omnem malitiam est oblitus. Hic cum a fratre quodam mutuasset solidum unum, et comparasset linum, unde operaretur, venit unus frater petens eum pa-
 25 rum lini, ut faceret sibi saccum. At ille dedit ei cum gaudio. Item alter venit petens eum linum, et dedit ei. Neenon et aliis plurimis venientibus et petentibus, dedit omnibus cum gaudio. Post hoc ille, qui mutuaverat solidum, venit repetens eum. At ille dixit: «Ego vado, et afferam tibi.» Et non habens, unde
 30 redderet, surrexit et profectus est ad abbatem Jacobum, ut peteret eum, quatenus redderet illi, a quo mutuaverat. Et dum iret per viam, invenit solidum iacentem, et non eum tetigit; sed facta oratione reversus est in cellulam. Et cum iterum frater ille repeteret rationem suam, dicit ei: «Undecunque modo deferō illum.»
 35 Et iterum profectus invenit solidum, ubi antea positus erat; et facta oratione, reversus est. Et ecce iterum venit frater ille molestans eum pro solido. Tunc senex dixit modis omnibus: «Modo vado, et afferō illum.» Et dum proficisceretur, invenit eodem loco

hann heim, ok er angradr miok fyrir sakir silfrsins. Heilagr fadir sagdi sva: «Ek skal, brodir, ollum hæm at roa, at þu fair þitt.» For sidan sömu leid ok fyrr ok fann enn silfrid a veginum, bidz nu fyrir, en tók upp sidan silfrit ok ferr framm til fundar vid abota Jacobum, ok segir til hans: «Ek fann, aboti, þenna eyri 5 silfrs a veginum. Nu bid ek, at þu görir fyrir astar sakir at predica i borginni, at ef einnhverr hefir tynt honum, at sa taki sitt.» Abote Jacobus for þegar ok predicadi þria daga i samt, ok hittiz engi sa, er þessu silfri hefdi tapat. Þa sagdi guds madr Johannes abota Jacobo: «Nu med því at engi segiz þessu silfri tynt hafa, þa 10 mun ek giallda eyri þenna brodurnum, er ek er skuldbundinn vid, þott ek hafa fundit hann, þvíat ek hitta ydr fyrir þa skyld, herra, at taka þar læn, er þer erud.» Abote Jacob undradiz þetta mikilliga, er fadir Johannes hafdi fundit silfrid ok atti skulldina til, en hann tok eigi þegar upp ok gallt fyrir sik, nema hann hyrfi heim tysvar, 15 en id þridia sinn leti hann predica. Nu var þesse nattura hins helga Johannis, sem fyrr var tiad, at hann let hvern taka sialfan þat, sem hafa villdi, ef hann var kvaddr, en feck honum eigi sialfr. Bar (h)inn brodir nockut aptr, bad fadir Johannes hann leggja þar, sem hann tok; en ef hinn bar ecki aptr, þa let Johannes med öllu ordalaust 20

140. Aboti Pemen sagdi sva: Fullkomdu alldri vilia þinn,

solidum iacentem; et facta oratione tulit eum, et venit ad abbatem Jacobum, et dicit ei: «Abba, veniens ad te inveni hunc solidum in via. Fac ergo caritatem, et prædica hic in civitate, ne forte aliquis perdiderit illum, et si inventus fuerit dominus eius, 25 redde illum.» Profectus est ergo senex, et per tres dies prædicavit, et nemo inventus est, qui perdidisset solidum illum. Tunc ergo Joannes dicit ad abbatem Jacobum: «Si nemo illum perdidit, redde illum fratri illi, quoniam debeo illi; et veniens ad te mutare, aut certe tollere in caritate, et reddere illi debitum meum, 30 inveni illum.» Et miratus est senex, quemadmodum et debens et inveniens non statim tulit eum, et reddiderit, nisi his reversus esset, et tertio prædicasset. Hoc autem erat eius mirabile, quia si quis volebat ab illo aliquid mutuari, non dabat per manus suas, sed dicebat fratri: «Vade et tolle tibi, quod opus habes.» Et cum 35 reportaret iterum, dicebat: «Vade et reporta in loco, unde tuleras.» Si autem nihil detulisset, nihil ille penitus dicebat.

140. Abbas Pöemen dicebat: Voluntatem tuam numquam

læg þik helldr til litillætis, at þu gerir vilia naungsins. Þesse sami Pemen for gratandi, utan sialfs sins vilia ef hann var til bordz kalladr, fyrir þa eina skyld at hann hlyddi brædr sinum, en hrygdi sialfan sik ok fyrirliti sinn vilia med litillætis lægd
5 sialfan sik undir annan okandi.

141. Einn anachorita bygdi eitt hreyse i nand klaustri nockuru ok gerdi margskonar iarteinir. Eitt sinn barst sva til, at brædr nockurir komu til klaustrsins ok neyddu hann at eta utan sialfs sins sidvanda, ok sögdu sva til hans eptir: «Ertu hryggr nu, herra
10 aboti, er þu brautz sva miok i dag sidvanda þinn?» Guds madr svarar: «Þa er mer pina, brædr minir, er ek gere minn vilia.»

142. Abote Paphnucius var því vanr at drecka alldri vin. En einn tima er hann for veg sinn, hitti hann a illvirkia. Höfdingi illvirkianna bar kenzl a heilagan fodur, ok vissi, at hann drack
15 alldri vin. Nu med því at þeir satu yfir dryck illvirkiarnir, en hann sa heilagan fodur vegmodan miok, þa fyllir hann eitt mikit ker af vini ok retti at heilögum fedr, en annarri hendi hellt hann a brugdnu sverdi, ok mælti til heilags fodur: «Um .ij. kosti er at velia, annattveggia dreck af kerinu, ella drep ek þik.» Inn
20 gamle fadir þottiz skilia, at hinn gerdi af guds bodordi dryckiarbodit vid hann, ok villdi giarn: hann ævinna, ef sva villdi verda, tekr vid kerinu ok dreckr af. Illvirkia höfdingind idraz þa ok þegar

adimpleas, sed magis humilia te ipsum, ut facias voluntatem proximi tui. Item abbas Pömen, quando vocabatur, ut extra voluntatem
25 suam comederet, ibat plorans, ne inobediens fratri suo contristaret eum. Idem mactans propriam voluntatem humiliatus, voluntatem sequebatur alterius.

141. Quidam anachoreta sedebat in spelæo iuxta cœnobium, multas virtutes faciens. Et cum aliqui monachi venissent de cœno-
30 bio, compulerunt eum hora non consueta comedere; et post hoc dicunt ei fratres: «Contristatus es aliquid, abba, quia hodie extra consuetudinem fecisti?» Quibus ille respondit: «Tunc mihi est tribulatio, quando propriam fecero voluntatem.»

142. Abbas Paphnutius non gustabat vinum aliquando. Semel
35 autem ambulans devenit super latrones. Et cum in via eos invenisset bibentes, cognitus est a principe latronum, qui sciebat eum, quod vinum non biberet. Sed videns quia ex labore itineris fatigatus esset, implevit calicem grandem vino, et gladium tenens in

þess, er hann hafði helgum fedr misbodit, ok mællte: «Liknit mer, herra abote, þviat ek pinada ydr hardla miok.» Guds madr sagði: «Senniliga treyste ek upp æa gud minn, at hann gere sina miskunn med þer nu ok at eylifu fyrir þetta sama vinker.» Illvirkia höfðinginn svarar þa: «At sönnu segi ek þer med guds trauste, at ek skal öngum manni meina hedan af.» Med þessum hætti, sem nu var flutt, snore heilagur fadir til guds allri sveit illvirkiana, af því at hann gaf sik einn tima undir þeira valld ok vilia.

143. Tveir brædr voru þeir, at inn ellri bad inn yngri at byggja hia honum. Hinn yngri svarar, lez vera syndugr, ok kvat honum þat eigi hent at vera hia honum. Hinn ellri bad eigi at minnr, lez vel mega þola þat, ok sagði því sva, at hann visse, at inn ungi brodir hafði stundum ohreina hugrenning, ok villdi heyra hana af honum. Hinn ungi brodir beiddi þa, at hann munde lia honum at hvílað eina viku til umræds, hvart af skyllði taka. En er vika var lidin, kom inn ellri brodir at akvednu ok beiddi sambudar. Inn ungi brodir lez fallit hafa i freistni mikla, siz þeir skildu, kvez farit hafa til bæiar ok misgert nökut sva af naudsyn. Inn ellri spurdi, ef hann

---

manu sua dixit seni: «Nisi biberis hunc calicem, occidam te.» Cognoscens senex, quia ex mandato Dei vult facere, volens eum lucrari, tulit et bibit. Princeps autem latronum cœpit ei dicere: «Indulge mihi, abba, quoniam tribulavi te.» Cui senex ait: «Confido in Deum meum, quia propter unum calicem vini faciat tecum misericordiam et in præsentī sæculo et in futuro.» Dicit ei princeps latronum: «Et ego confido in Deo, quia ab hodie nemini malefacio.» Et sic lucratus est senex omne collegium latronum.

143. Erant duo fratres. Unus ex ipsis senex erat, qui rogabat iuniorem, dicens: «Rogo, ut pariter habitemus, frater.» Ille autem respondit: «Ego peccator sum, et non potes mecum habitare.» Ille vero rogabat eum, dicens: «Possumus.» Erat autem ille senior mundus, et nolebat audire, quia monachus habebat aliquando cogitationem pravam. Et dicit ei ille iunior: «Permitte quiescere hac una septimana, et iterum loquemur.» Cum ergo post septimanam senex venisset ad eum, ille volens experiri eum, dixit ei: «In grandem tentationem incidi in septimana hac, abba. Profectus enim in vicum propter necessitatem, peccavi.» Et dixit ei senex: «Et vis pœnitere?» Cum autem ille promisisset, ait senex:

villdi idraz. Hann lez þat giarna vilia. «Þa mun ek, sagdi inn ellri, bera med þer helming þessa misfellis.» «At þeim hætti, sagdi inn ungi brodir, megu vit hardla vel bua samt.» Ok sva gerdu þeir, at þeir bygdu eitt herbergi, medan þeir lifdu badir.

5 144. Nockurr gamall madr sagdi sva: Gæti madr ok'geri eigi þat odrum, er hann ottaz sialfum ser at gera. Þu ottaz, at annarr affoeki fyrir þer, varaz þu af því at affoeka fyrir honum. Þu ottaz, at annarr take eign þina eda annars kostar meini þer med aleitni, ger eigi odrum slikt id sama eda annat þvílíkt. Hverr
10 er þessa ordz (mun) geyma ok giæta, þa verdr hann holpinn her af.

145. Modir heilagra guds manna abota Pemenis ok abota Anuph girntiz mikilliga at sia þa, sidan þeir reduz i morkina, ok því kom hon optliga til kofa þeira, at hon mætti hitta þa. Eitt sinn rann hon i moti þeim, er þeir foru til kirkiu. En iafnskiott
15 er þeir fengu sed hana, hurfu þeir aptr i kofa sinn ok byrgdu hurdina. Hon hlaut nu utan vid at mælaz ok bad med tærum inngongu. Þa mællti abote Anuph til ins helga Pemenis: «Hvat skulum vid gera af þessarri modur ockarri, er vid hurdina grætr ok snöktir?» Abote Pemen riss þa upp ok gengr til dyra, ok

20 «Ego tecum porto medium peccati illius.» Tunc ille frater dixit: «Modo possumus ambo pariter manere.» Et manserunt pariter usque ad tempus transitionis suæ.

144. Quidam senum dicebat: Quidquid horret homo, alii omnino non faciat. Horres enim, si quis detrahit tibi; tu ne de-
25 trahas alteri. Horres, si quis tibi calumniam fecerit, vel si quis tibi aliquid abstulerit; et tu sive hoc sive alia his similia ne facias alicui. Qui enim hoc verbum servaverit, potest illi sufficere ad salutem.

145. Abbas Pømen et abbas Nuph, postquam in desertum
30 venerunt, desiderabat mater eorum videre eos, et sæpe veniebat ad eorum cellam, nec tamen potuit illic contemplari eos. Captato itaque tempore, occurrit eis, cum ad ecclesiam festinarent; qua visa, reversi velociter ostium cellæ clauserunt. Illa vero stans foris cum lacrymis quærebat eos. Tunc abbas Nuph egressus ad beatum
35 Pømenem, ait: «Quid faciemus de hac matre nostra, quæ plangit ad ostium?» Tunc exsurgens abbas Pømen vadit ad ostium. Quo non aperto, audiens eam iugiter lamentari, dixit ei: «Cur tantos clamores, cum iam ætate defessa sis, et planctus effundis?» Illa

lykr þó eigi upp, heyrir, at hon grætr i akafa, spyrr hana sidan sva: «Hvat kallar þu, kona, ok grætr, sva alldri komin sem [þu ert?]¹» En er hon heyrdi rom ins helga Pemenis ok kendi, kalladi hon halfu hærri ok kvez girnaz at sia sonn sina þvilika, «en ef ek se yckr eigi, hvat er þa nema þat, at ek bera eigi mod- 5 dur nafn sidan, edr eru eigi her þau briostin, er þit sugut, inir sætuztu synir? Eru ok öll min idr naliga hrærd², nu er ek heyrda þina rödd, son minn.» Guds madr mælti þa: «Girnir þik meirr, modir, at sia ockr her en annars heims?» Hon svarar: «Er þat vist, at ek se yckr þar, ef ver siaumz her eigi?» Pemen mællte ¹⁰ þa: «Utan ef er þat med guds trausti þer heitanda, ef þu helldr þik her fra ockarri syn, at þu ser ockr þar.» Hon hvarf þa þegar fra hurdunni ok mællte: «Ef þat er vist, at ek se yckr þar, synir, þa hirdi ek ecki at sia yckr her.»

146. Johannes inn minni ættadr af Thebaida var lærisveinn ¹⁵ ins helga abota Ammonis. Þesse sami Johannes þionadi einum öldrudum manni ok krönkum .xii. ær, svat in gamle madr taladi alldri blitt ord til hans, þott hann sæe hann erfida. En er hinn gamle fadir var atkominn liflate ok heilagir fedr satu umhverfis hia, tok hann hond ins helga Johannis ok sagdi prysvar: «Heill, ²⁰

¹ [hon er *Cd.*   ² hrædd *Cd.*

autem voce filii cognita, amplius exclamavit, dicens: «Quoniam vos videre desidero, filii. Quid est enim, si vos videro? nonne sum vestra genitrix? nonne vos his meis lactavi uberibus? Iam omni morarum contractione repleta sum, et audita voce tua omnia ¹⁵ viscera mea præ desiderio conturbata sunt.» Cui Pœmen ait: «Hic nos magis an in futuro sæculo videre desideras?» At illa dixit: Quid ergo si vos hic non videro, quasi illic pro certo visura sim? Sene autem respondente: «Quod si te hic cohibere potueris, ne nos videas, illic nos procul dubio semper videbis.» Tunc illa disces- ²⁰ sit cum gaudio, dicens: «Si pro certo illic vos visura sum, hic vos videre iam nolo.»

146. Joannes minor Thebæus, discipulus abbatis Ammonis, per duodecim annos cuidam seni infirmanti fecit obsequium. Senex tamen cum vidisset eum laborantem, numquam illi sermonem blan- ³⁵ dum aut placidum locutus est. Cum autem transiret de corpore, sedentibus aliis senibus, tenuit manum eius et dixit ei tertio: «Salveris, salveris, salveris.» Et tradidit illum senibus dicens:

heill, heill. Ok feck hann i hendr inum ellrum fedrum ok mællte:
 «Þesse madr er engill, er sva morg ær hefir mer þionat, þar er
 ek hefir alldri til hans talat gott ord ne blitt.»

147. Nockut sinn er abote Agathon kom til bæiar af morkinni
 5 at selia handaverk sin, fann hann einn fatækan mann krankan,
 er læ vid gardzhlid eitt ok hafdi ðngvan hialparmann; ok fyrir
 því leigdi heilagur fadir ser kofa þar, en veitte hinum valada þat,
 er hann hafdi unnit til, þionadi honum sialfr þar med .iiij. manudu
 i samt, svat hann for eigi fyrr til sins herbergis heim, en hinn
 10 var alheill.

148. Einn alldradr madr taladi sva til lærisveins sins siuks:
 «Son minn, hrygdz eigi af plagu eda likamans krankleika, þvíat
 su er ein in hæsta skynsemd at gera gudi þackir fyrir krankleika
 likamans. Ert þu iarn, þa etr elldrinn rydit af þer; en ef þu ert
 15 gull, þa verdr ok þu fyrir elldinn provadr, sva at þu verdir af
 miklum meire. Nu þar fyrir, inn kæri brodir, hrygdz eigi. Vill
 gud kvelia þik her veralliga, hvat manna ertu þess, at þu angraz
 þar af; þol þrekmanliga ok bid gud, at hann gere þat, sem honum
 þickir blidaz af ollu þínu efne.

20 149. Einn alldradr madr var sa, er optliga syktiz. En nu
 i minn *Cd.*

«Iste non homo sed angelus est, qui tot annis mihi infirmanti, nec
 tamen bonum sermonem a me audiens, fecit obsequium.»

147. Abbas Agathon veniens in civitatem, ut opera sua ven-
 25 deret, invenit quendam peregrinum iacentem in angiportu infirmum,
 nullum habentem, qui ei curam adhiberet; et permansit ibi senex,
 et conduxit sibi cellam, et ex opere manuum suarum præstabat
 infirmo illi obsequium. Permansit autem ibi mensibus quatuor,
 donec sanaret infirmum, et sic ad cellam suam regressus est.

30 148. Quidam magnus senex infirmanti discipulo suo dixit:
 «Non contristeris, fili, ex infirmitate vel plaga corporis tui, summa
 enim religio est, ut in infirmitate quis agat Deo gratias. Si fer-
 rum es, per ignem æruginem amittis; si vero aurum es, per ignem
 probatus a magnis ad maiora procedis. Ne anxieris ergo, frater;
 35 si enim Deus te vult in corpore torqueri, tu quis es, ut moleste
 feras? Sustine ergo, et roga Deum, ut quæ ipse vult illa concedat.

149. Senex quidam cum frequenter infirmaretur corpore et
 langueret, contigit, ut uno anno nulla eum ægritudo contingeret.

bar sva til ein missare, at hann kendi ser engis krankleika. Her til gret hann hardla særliga ok sagdi sva: «Heyr, drottinn minn, hvi fyrirlezt þu mik á þessu næsta ære ok vitiadir min eige?»

150. Þá er einn gamall madr í morkinni Sciti var kominn at bana, ok brædr stodu umhverfis hans sæng ok syttu miok ok gretu, þá bra þesse alldrade madr upp augum ok tok at hlæia miok þrysvar sinnum. Brædr badu þenna helga fodur segia ser sök hlatsins, þar er þeir gretu miok allir. Guds madr svarar þa: «Þvi hlo ek í fyrstu, at þer hræddiz allir daudann; en þvi annan tíma, at allir þer erud obunir við honum; en þvi hlo ek íð þridia sinn, at ek veit vist, at ek fer til hvíldar frá erfíde, er þer gratíð þat.» Þegar íafnskiott er heilagur fadír hafði þetta mællt, þá lauk hann aprt augum ok andadiz.

151. Á þeiri stundu er aboti Pambo andadiz, þá taladi hann sva til brædra sinna, þeíra er hía honum voru: «Siz ek kom í þenna stad eydemerkrinnar, þá man ek mik óngva fædu kent hafa, nema þá er ek tok fyrir handaverk min; hefe ek ok til þessarrar stundar eeki orð þat mællt er mik ídrar, sva at ek mune. En nú fer ek af heiminum til vars her, sva sem ek hafa trautt til tekit hann at dyrka.»

20

Et propterea flebat et graviter ferebat, dicens: «Reliquisti me, Domine, et noluisti me præsentí hoc anno visitare.»

150. Quidam senex cum moreretur in Scythi, et circumdassent lectulum eius fratres, et composuissent eum atque plangerent, aperuit ille oculos suos et risit; et iterum aperuit et risit; et tertio similiter fecit. Cum autem rogarent eum fratres, dicentes: «Dic nobis, abba, cur nobis flentibus ipse rides?» Respondit et dicit eis: «Primo risi, quia omnes timetis mortem; et secundo risi, quia non estis parati; tertio vero risi, quia a labore vado ad requiem, et vos ploratis.» Hoc cum dixisset, statim clausit oculos in mortem.

151. Abbas Pammon in ipsa hora, quando transibat iam de corpore, dixit aliis viris sanctis astantibus sibi: «Ex quo veni, fratres, in hunc locum eremi, et ædificavi mihi hanc cellulam, extra opera manuum mearum nescio me panem gustasse, nec poenitui super sermonem, quem locutus sum, usque in hanc horam; et tamen sic vado ad Deum, tamquam si nec inciperem colere eum.»

152.¹ Eitt sinn spurdi abote Pambo abota Antonium, hvat hann skyldi göra. Guds madr Antonius svarar honum sva: «Hallt ecki traust rettlæte sialfs þins, enda syrg eigi særliga eitthvat.» At sva mælltu bad fadir Antonius abota Pambonem koma til sin
 5 skiotliga i lopthus, þat er hann stod i, ok bad hann hafa med ser skæl þa eina, er i var oleum allt, þat sem þeir höfdu i morkinni til sinna þurfta eda tilkomandi manna, ok baud honum kasta ofan or glugginum, er a var herberginu. Inn helgi Pambo bra vid skiott ok for upp til hins helga fodur Antonij, tok skalina ok kastadi nidr
 10 til iardar, svaþ þegar brotnadi, ok geymdi eigi, hve ovidrkvæmilig(a) honum hafdi bodit verit, eda (at) hversdagligri naudsyn, ostyrkt likamans eda audn merkrinnar, helldr at hinu at hann helldi hlydnina ok fylldi bod heilags fodur, hvat er til fædu eda fiar yrði.

153. En at adrir brædr helldi því giarnaraþhlydnina at hans
 15 dæmi, þa kalladi heilagr fadir Antonius abota Johannem, er þa var vid staddr, ok bad hann vellta til sin þeim steini eda biargi, er þar stod hia þeim. Heilagr Johannes rann þegar at steininum med allri astundan, ok þott hann væri sva mikill, at mugar mannz mætti honum öngu mote vellta, þa hefir hann þo at herdarnar ok
 20 halsinn, en stundum briostit ok bringuna, med ollu kostgæfe, svaþ allr var hann i einum sveita, ok sva steinninn. Reiknadi hann i þessu hardla litt omattuligleik bodskaparins edr frammkvæmd, helldr hitt eina, at hann veitti virðing heilögum fedr ok helldi
 25 hlydnina med þeim skirleik ok einfelldi, at hann tryði heilagan fodur ecki bida mega omattuligt, þott odrum syndiz eigi öll sannsæe a vera.

154. Þessa þria lute heimtir gud at hverium manni kristnum, sva sem sagde inn sæli Gregorius pafi, af allri ond retta tru ok ofalsada, ok sannleik tungunnar, reinleik ok samhalld likamans.

30 155. Abote Joseph sagdi sva, at i guds auglite eru þrir virdulegir pallar mannzins medferdis. Er sa inn fyrste, ef einnhverr tekr med guds þöckum, þott hann hitte i krankleika, ok falle þar freistnanir³ med honum, [þær er⁴ optliga fylgia vanmegninu ok likams krankleika. [Annarr pallr er hinn, ef⁵ einnhverr gerer öll
 35 sin verk rein fyrir gudi, ok leitar ongrar virðingar ok ömbunar af monnum þar fyrir nema af gudi sialfum. En hinn er inn þride pallrinn, ef nöckurr afneitar sinum eignar vilia ok gefr sialfan sik i guds valld ok undir andligs fodur forsia, ok sitr sva.

¹ Similiter *Overskr.*   ² helldu *Cd.*   ³ fyrstnanir *Cd.*   ⁴ [þær eptir *Cd.*

⁵ [annat er honum at þa er *Cd.*

156. Einnhverr heilagr madr var sva spurdr: «Hverr er sa einn godr lutr, fadir, ef ek gere hann, at ek hafi þar fyrir eilíft líf.» Guds madr svarar: «Gud veit þat, son, en heyrt hefe ek, at einn fadir spurdi þessa Nisteronem inn mikla abota, hvat honum vere gott at gera, ok svaradi hann sva, at miok mætti mislík vera hin godu verkin, þvíat sva sem heilog ritning vottar, þa var Abraham höfudfadir gestrisinn, ok var því gud med honum; en Helias elskadi hoglife, ok var gud med honum; David konungr var litillatr, ok þar fyrir elskadr af gude; Job var þolinmodr. Nu geym þin vid hræsni, ok hallt hiartanu fra dramban, ger sidan þat sem þu seer salu þinni hialp ok samþyekt til med gudligri hialp.

157.¹ Inn helgi abote Pastor sagdi þessar þrennar vera andarinnar idnir, at madr geymi sialfs sins ok giæte, hugleide ok kenniz vid sik, ok hafe skynsamliga skilreiknan a ollu sinu tiltæki. En er hann var spurdr, hversu hann skyldi meðferdaz, þa sagdi hann sva: «Þat sem þu frettir, siam ver frammkomit med propheta Daniele, þvíat fyrir þat sama asökudu hann oradvandir menn ok rægdu², er hann fylldi godfusliga sins guds þionustu, en fundu honum ongva sök adra. Þesse sami abote sagdi enn sva: «Einsetumannz lífnadr a þesse at vera, meinlæti ok fatækt, þvíat sva er ritad af hinum fyrrum fedrum þeim Noa Job ok Daniele, ok hefir Noe med ser þeira manna mynd³, er ecki eignaz, en Job meinlætismanna, en Daniel þeira, er skilrika skynsemd hafa med ser. Nu hverr er þessa godgerninga hefir, þa er at sönnu gud med honum.» Sia helgi abote Pastor tekr enn sva til ordz: «Lof samligt er at firraz likamliga lute, þvíat sa madr, er sik helldr litt fra likamligri teyging, hefir þa merking, sem hann stande vid veisu nöckura diupa, ok megi þegar ovinr hans, er hann kemr at, fella hann ofgan aptr i veisuna. En hinn er sik helldr fiarlægan heimligum lutum, er sem se langt i brott fra brunninum⁴; þott ovinr hans vili steyta honum ut a ofæruna, þa verdr þat optliga, at gud sendir honum fyrrum sitt fullting⁵, en hann fyrirfariz. Virdiz mer ok, sagdi aboti Pastor, Pall postoli oss firt hafa þessa hattar vafellum varudliga, þa er hann sagdi sva: «Flye þer ohreinsan ok horan, þvíat öruggra er i upphafinu at varaz vandskapinn en grata sik gert hafa þat, er hann villde eigi varaz; er því allra best fiarlægd veralligra luta med hvilld ok hoglife.»

¹ parabola abotans *Overskr.*   ² hrægdu *Cd.*; *först skrevet hrygdu.*   ³ mynd *Cd.*   ⁴ brunanum *Cd.*   ⁵ fullteing *Cd.*

158. Einn heilagr fadir flutti af þrimr monnum, er elskuduz mikilliga sin i mille, at þeir görduz munkar, at einn þeira valldi ser þat til verks at sætta missatta menn, en annarr at vitia siukra marna, en inn þridi for i einsetu. Nu inn fyrste þessarra, sa er 5 i þrætonum starfadi, lagdiz fyrir, þviat hann feck litlu a leid komit at sætta hina missattu; for hann þvi at finna þann, er þionadi inum siukum monnum, ok fann þann fyrirkominn. Foru sidan badir samt til fundar vid hinn, er i eydemorkinni hafðiz vid ok einsetunni, ok baru upp fyrir hann sin leidindi ok meinlæti, 10 ok spurdu, hversu honum færi at. Einsetumadrinn þagdi um stund, rendi sidan vatni i bolla sinn ok sagdi til þeira: «Hyggit at vatninu gerla.» Þeir gördur² sva, ok sa, at vatnit hræðiz miok ok barade. Litlu sidarr bad hann þa til lita. Ok er þeir gerdu sva, sa þeir³ vatnit stadnat ok skært, sva at þeir mattu sia sik 15 i sem skuggsion. Þa taladi hann til þeira: «Slikt sama er sa, er med mōnnunum er, ma eigi sia syndir sinar fyrir marghattudum monnum heimligs atferdis; en hinn ma miklu audmiukligarr sia þær, er hvilld ok hoglife hefir ok einna mest i eydemörk.»

159. Ein virdulig fru abbatissa sagdi sva: Margir fyrirforuz 20 þeir i fialle voru skipadir, þviat þeir gerdu folslig verk; er þvi betra at vera med fleirum ok hafa einsetuliga astundan ok lifnat, en at byggia einum samt ok vera i huginum med muginum.

160. Eitt sinn sagdi Abraham lærisveinn ins helga Sisosij sva til hans: «Villtu fara, fadir, nærrmeir vid heiminn, er þu 25 tekr nu at elldaz miok?» Aboti svarar: «Förum vid, son, þar sem engin er konan fyrir.» «Hvar mun sa stadr, sagdi lærisveinn Abraham, at eigi se konur fyrir, nema her i morkinni.» «Muntu mik hitta fyrir þat sama,» sagdi inn alldradi Sisosius.

161. Brodir nöckurr kom ok spurdi einn alldradan mann: 30 «Hvert ráð gefr þu, hvat ek gere, fadir! hugrenning min lætr mik eigi eina stund sitia med nādum heima i kofa minum.» Guds madr svaradi: «Hverf heim aptr, son, i kofa þinn ok erfida med hondunum, bidz fyrir an aflati, ok kasta hugsan þinni a guds valld, ok geym, at engi komi (þer) aptr hedan af.»

162 Einn ungr madr var sa, at girntiz at geraz munkr, en 35 fadir hans var veralligr madr ok aftaldi þat miok fyrir honum, ottadiz, ef hann felle. Nu med þvi at margir vinir hans badu þessa med sveininum, þa kom um sidir, at hann leggir her orlof til ok tregliga þo. En er sveinninn var munkr ordinn, þa tekr hann

40 1 Similiter parabola *Overskr.* 2 sagdu *Cd.* 3 at *tílf Cd.*

sik sva hart þegar i fyrstu i ollum lutum nær sem algervir menn; hversdagliga fastadi hann eda æt sinn a tveim dögum, en hitt var optliga, at hann æt eitt sinn i viku. Aboti klaustrsins undradiz bindendi brodurins ok gerdi gudi þackir fyrir hans erfidi margfalldligt ok athalld. Her eptir bidr brodir abota, at hann gefe honum orlof at fara til eydemerkrinnar. Abote innir upp fyrir honum i fyrstu einkanniliga akefd fiandans freistni, þeirar er þar barst optliga at, en hitt med, segir hann, at þar er engi til hugganar aminningarmadr. Inn ungi brodir bidr því öruggligarr ok akafligarr. Þar kom um sidir, at abote gaf honum orlof ok blezan ¹⁰ sina, feck honum ok .ij. brædr til fylgdar ok leidsagnar. Þat barst at einn dag fyrir sakir mikils solar hita, at þeim gerdiz svefnhöfugt, ok lögduz þeir nidr. Þvi næst kom at þeim aurn einn ok vakti þa upp med vængium sinum; ok er þeir höfdu upp stadi, sögdu brædrnir til ins unga mannz: «Þesse er engill þinn, ¹⁵ haf hann fyrir leiddoga ok fylg honum.» Sidan flaug aurninn framm skamt þat ok settiz. En inn ungi brodir kvaddi brædrna astsamliga ok tok at fylgia fram fuglinum, ok er hann kom at honum, flaug (hann) enn framm nockut sva ok nemr stad; slikt sva id þridia sinn, en hvarf sidan i brott. Inn ungi madr for ²⁰ fram þangat, ok fann þar þriu palmtre ok brunn einn fagran, ok þar hia helle. Þenna stad sva sem af gudi gefinn velr hann ser til bygdar .vj. ær i samt, at hann etr alldinit af treanum, þat er dagtilus het, ok dreckr vid vatnit or brunninum. Einn dag bar sva til, at oreinn andi sotti hans fund i asionu ok yfirbragdi nockurs ²⁵ hrædiligs abota. Brodirinn fell þegar framm ok badz fyrir. Fiandinn mællte þa til hans: «Bidiumz enn fyrir, brodir.» Ok sva gerdu þeir. Þar næst fretti fiandi, nær brodir hefði þar komit. Brodirinn sagdiz þar sex ær verit hafa. Diðfullinn mællte: «Ek hefe her byggt i hia þer ok vordit ecki varr vid þik fyrr en nu fyrir fiorum ³⁰ dögum, at þu værir her. En ek ottumz miok einn hlut i atferdi ockru, er vid tókum alldri holld ok blod Jesus Kristz, ok förum þenna sunnudag eda annan til kirkiu ok bergium því, en sidan heim higat badir samt til kofa ockarra.» Brodurnum þockaz vel aeggian ovinarins. Ok því at hann kom a næsta sunnudag, fylgir ³⁵ hann honum til kirkiu. En er tidum var lokit ok eptir var leitad, þa fannz hvergi förunautr brodurins. Nu truer hann þo brodirinn, at hann hafe hans þurftar beidz i þagatkvomunni, ok fretti því brædr at, ef þeir hefði þekt þann mann, er kom med honum. Brædr kvaduz öngvan mann seed hafa koma med honum nema ⁴⁰

hann einn samt. Her af kannaz brodirinn vid ovinarins slægd, en idraz þo eigi sva nyttsamligrar sinnar þarkvomu, hugsar nu heimferd sina þegar eptir messuna. Brædr gengu til hans því næst ok skylddudu hann at mataz með sér, adr hann fære heim. Þar 5 eptir gengr ovinrinn enn at honum brodurnum sva sem i asionu eins ungs sveins af verolddinni ok stod fyrir honum, sér a hann upp mille höfuds ok hæls sva sem ifandi, hvern hann sæe. Brodirinn sagdi þa til hans: «Þu inn ungi madr, hvi hyggr þu sva vandliga at mer?» «Þvi at ek hyggr, segir hann, at þu kennir 10 mik eigi, hefir nu ok langt lidit, sidan vid samz ok þu þektir mik. Ek er einn nagraanni fodur þins, þess mannz son er þu kant vel, eda hefir eigi fadir þinn ok modir þetta nafn, eda segiz eigi systir þin sva, edr heitir þu eigi sva, eda voru eigi ydur kvikendi sva kend? Nu er þat þer at segia, at modir þin ok systir onduduz 15 fyrir þrim vetrum, en fadir þinn gördi þik fyrir skömmu sinn erfingia ok sagdiz öngum odrum vilia i valld gefa alla sina eign nema sialfs sins syne, þeim er hafnar heiminum, en gerdiz guds sporgongumadr; vill hann, at þu veitir feit fataekisfolki fyrir sæl hans. Eru ok margir þeir menn, er þin bida fyrir þa skyllt, ok 20 fa eigi fundit þik. En ek kenda þik þegar, er ek kom higat fyrir sakir eins hattar vinnu; litz ok mer þat gott ræd, at þu farir at gera vilia födur þins.» Brodirinn svarar sva, let öngva þörf þess, at hann hyrfi aptr til veralldar. Fiandinn mællti þa til hans: »Senniliga hlytr þu at giallda skyn fyrir, ef ferst [fe þitt; en eigi 25 er illmennis ræd¹, þot þu veitir eign þina fataekum monnum fyrir guds sakir sem godr forsiamadr, helldr en ribballdar ok portkonur eyde henne ok sundre.» Eigi þarf þar lengra um, af hans aeggian ok fortöllum hverfr brodirinn aptr til heimsins. Ok þegar hann kom i borgina, gengr fadir hans i mot honum ok fretti, hverr hann 30 være. Broderinn blecktr ok skelfdr feck öngu svarat. Fadir hans frettir þa i annat sinn, hvi gegni þar hans kvoma², eda hvat til helldi. Brodirinn sagdi þa inniliga, at engi annærr lutr kom honum or einsetunni nema ást födur sins ok girnd hans synar. Var brodir sidan i verolldu ok fell i oreinsan, ok feck þar fyrir af fedr 35 sinum mörg meinyrdi ok miklar skakrædur³, en hitt hörmuligra, at hann vesall gerdi þo eigi idran, helldr lyktadi hann i heiminum sinni lifstund. Her af hyggium ver at, hverri varud geymande er heimsins hafnan eitt sinn upphafin; iafnan er heimrinn hafnande, ok þott skylddulig naudsyn syniz til vera, öngum koste aptr tak-

40   1 [er nöcknt illins *Cd.*   2 kvomu *Cd.*   3 skaskreidur *Cd.*

ande. Mætti þetta eptir stoda oss til þess, at ver hefim eigi ofhart i fyrstunni, medan ver erum oradnir, helldr provi madr sialfan sik, ok gangi sva til, en eigi eptir vaveifdigu hugarins akaste, helldr skoda sem vandligaz tilheimtingarnar, hvart af gudi geraz. Ætlumz ok eigi ðruggir þegar af upphafe gods verks, þviat 5 þott sæl: syniz sigling farmanzins, þa (er) hon þo litt (sæl), nema hon hafe höfn eptir hafit.

163. Annat dæmi ferr her næst af þeim brodur, er hardliga hof upp sitt athæfi, vard hann fyrir freistne ok falle, en feck endalykt loffiga, þviat hann reis upp hraustliga. Einsetubrodir nockurr 10 var i Ramath, þar voru .lxx. palmtree. Vid þann sama stad lendi Moyses, þar er hann for ut af Egiptalandi. Þesse sami brodir for einn tima i ina idre morkina at finna einsetumenn. Þar hitti hann a hellisskuta einn ok spor manz. En er hann kvaddi dyra, þa vard ecki upp lokit. Lykr hann upp sialfr ok gengr inn, setz 15 nidr, bidr sva bonda; seer sidan, hvar hann ferr, ok i ferd med honum villenaut merkrinnar. Þat sa hann ok, at þesse madr var klædlauss med ollu, utan hær haldi hans likama, þat er mestu vardadi. Husbondi hugdi, at inn tilkomni brodir være andi, þviat hann hafdi opt ordit fyrir þess hattar freistni, sem hann sagdi 20 sialfr sidan. Enn tilkomni tok þa ern til ordz ok sagdi sva: «Se, guds pionn, at ek er madr, hondla mik ok hygg at fotsporum minum, ok prova sva til sanz.» At þvi kendu leidir bonde hann inn, frettir, hvi hann se þar kominn. Hinn sagdi, at gud hafdi nu fullgert girnd hans, lez farit hafa at forvitnaz um bygdir guds 25 piona. Spyrr sidan, nær þesse gamle madr hefði þar komit, eða hve langan tima hann hefði þar vid hafdz, sva ok, hvat hann hefði til fædzlu, eða hvi hann þyrft eigi klædnat. Inn gamle fadir færri þa sva til ordz komiz: «Fyrst var ek i einu klaustre Thebaide herads þess hattar athafnar, at ek vaf lin; þar næst tok 30 ek at hugleida, at hitt munde athæfligra at fara helldr þagat, er ek mætte sitia einsliga enn naduligarr, ok munde ek mer ok odrum nyt-samligri, ef ek tæke vid fleirum af erfide minu. Þessa sama hugsan fullkom ek med samvitzkunnar samþykt. Geck ek ut or klaustranum, ok gerda ek mer einn litinn kofa; komu þar iafnan 35 menn til min med einhveria vinnu. En allt þat er ek dro fyrir, feck ek fatekum monnum. Ohreinn ande ðfundadi þetta athæfi mitt ok uordna ðmbun, leitadi þvi med sinni smidvæl at talma mitt athæfi. Þar bar sva til, at ek sa meynunnu eina, er feck

(mer) eins konar athafnir, þær¹ er ek gerda hardla gladliga, sva feck ek henne eigi, sidr önnur æfintyr, at hon ynni mer. Her vard vandi ok traust til optligrs tals, þar næst hlatr ok handanna atekning, at lyktum gatum vid harm ok gatum vid illzku ockar i mille. Seau
 5 manudr var ek i þesse nidrrapan, adr ek tok at hugleida fyrirheit mitt eda hvat fyrir hondum munde, ef ek öndudumz i þessu, at þat være eilífs dauda pina, þott ek hefda horat annars manz husfru, en nu hardnar, er ek hafda spillt Kristz festarmey. Tok ek því þat ráð, at ek flyda fra konunni i morkina af leynd ok ollu því,
 10 er ek atti, henne til hugganar; fann ek sidan helle þenna ok kældu² ok palmvidinn, er mer veitir atvinnu med sinum avexte; gerir hann a hverium þrimtigum daga einn ridul, vinnr mer sa þörf, medan annarr vex. En er langr time leid, toku klædi min at slitna ok fyrnaz, en hærit at vaxa, sva at ek hyl med því þat
 15 buksins, er mest vardar.» Brodirinn fretti þa, hviligt hardretti hann hefði þolt. En hann lez i fyrstu kent hafa miok kvidsottar, ok virkte i lifrina, sva at hann matte trautt standa a bæn sinni. Þar af kvedz hann þa falla til bænar ok kalla a gud til miskunnar med miklum harme, er hann matte hvergi hræraz fyrir vanmætti
 20 ok meginleyse. Þa þegar sa hann einn mann koma at ser, þann er spurdi at meininu, ok at sögdu, kvat hann enn tilkomna taka lifrina med hondum ser i brott fra briostinu ok opna sva sárit, skafa sidan lifrina yfir einn duk, en leggja sidan aptr i eiginligan stad, ok sagdi sva: Þiona hedan af drottnei vorum Jesu Kristo,
 25 sva sem þer heyrir til, þvíat þu ert nu heill. «Hefe ek sidan, sagdi hann fadirinn, verit her iafnan heill utan allt erfide. Se her, hversu hrærd hvíldin ok hoglífir med mikille varud feck fallit, þat er aptr heimtr (!) af þer med algerre idran.»

164. Dyrdligr prestr Jeronimus hefir dictat sögu ins sæla
 30 Malchi i þesse bok, er heitir Vitas Patrum, mille lífs annarra fedra. Hafði hann af honum sialfum frettina, þar til er hann kannadi klaustr Egiptalandz, ok hefr sva: Einn gamall madr var i Egiptalandi, sa er Marcus het; en vid nidrlagit getr hann þess, at inn
 35 godi madrinn ma her taka dauda af vondum monnum eda önnur harmkvæle, en hafa þo sialfr sigrinn hverr, er hreinleikann elskar örugliga. En þo er þat augliost af hegningu þeire, er hann þoldi, hversu haskasamligt er at bregda lofsamligu fyrirheite. Af þeire sögu ma ok nema af reinleikans samhalldi, (hversu) til avaxtar ok ömbunar þat stendr.

1 þar *Cd.* 2 hældu *Cd.*

165. Brodir nockurr spurdi abota Ammonem þessa kostar: «Fadir, seg mer nockut.» Guds madr svarar: «Far ok gør hugsan þina a þann hatt sem bandingiar þeir, sem er inn kastad. Þeir fretta iafnan menn at, hvar domandi se, eda nær hann mune koma, grata þeir þar fyrir okomnar kvalir. Sva skyldi ok munkr vera iafnan ottafullr ok athugall ok asaka sialfs sins sal þessa kostar: Vei mer syndugum, hversu mun ek mega standa fyrir domstole Kriz ok giallda þar fyrir öll min verk skilrika skynsemd. Ef þu hugsar þetta, þa verdr þu holpinn.» Aboti Helias sagdi eva: «Þria lute ottumz ek: þann fyrstan, er önd min skilz vid likamann; 10 annan hinn, hversu ek mun renna i mot gudi; hinn þridia, hversu doms ordi verdr a orpit mitt mál.» Hrædz daudann, son, þviat herra Theophilus erkibyskup heilagrar minningar mællte(z) sva fyrir a deyianda dege: «Sæll ertu, abote Arseni, þviat þu hafdir þessa stund æ þer fyrir augum.» Sincleticen heilagrar minningar sagdi 15 sva: Allir þeir menn er til guds snuaz hafa þraut mikla ok erfide i fyrstu, en eptir þat oumrædiligan fagnat; þviat sva sem þeir er elld tendra upp, grata fyrr fyrir remmu reyksins, adr en þeir næ væru, slikt id sama skulu vær tendra upp med oss gudligan elld fyrir optligt erfide ok hversdaglig tær; þviat sva er ritad, at gud 20 vorr er upptendradr elldr; skulum ver þvi med tærum hann upp-tendra, at hann vitradiz fyrir elldligar tungur guds postolum, sa er sva er af ritad: elld senda ek til iardarinnar, at ek vil, at hann brenni.

166. Einn tima er abote Silvanus sat hia brædrum, þa vard hann fyrir omegni ok fell aframm, ok gret miok, þa er hann reis 25 upp. Brædr spurdu, fyrir hvi hann grete. Abote Silvanus svarar öngu, en gret id sama sitt. Þeir skyldudu hann til þa at segia ser til sök grátzins. Hann sagdi þa: «Ek þottumz leiddr til doma, ok sa ek marga med vorum bunadi fara til kvala, en ek sa marga veralldarmenn fara til himinrikis.» Her fyrir sytte hinn helgi 30 abote Silvanus, ok villdi alldri sidan ut ganga.

167. Brodir nockurr spurdi einn alldrann mann: «Hvadan af truir þu, fadir, (at) ek ottumz eigi gud fyrir herdi hiartans?» Guds madr svarar: «Þat hygg ek, ef madr helldi med ser asakan, at honum kæmi gudhrædzla.» «Hvers hattar asakan,» sagdi brodir. 35 Guds madr svarar: «At madr asaki i hvi vetna sal sialfs sins ok sege sva til hennar: ver þu minnig, at þer byriar at renna i mot gudi.» Segir hann ok þetta: «Hvat a ek at skyllða vid menn? þat hygg ek, at gudhrædzla komi til þess manz, er þetta hugsar opt.»

168. Brodir nockurr spurdi einn gamlan fodur: «Hardla mikla 40

girnd hefir önd min til gratz, ok færri eigi, sva sem ek heyri gamla menn grata, ok her af mædiz hon.» Inn gamle madr svarar: «Synir Israels folks komu eptir .xl. ára til fyrirheitz iardar; eru ok tarin su fyrirheitz iörd, at þu ottaz ecki orrostuna, ef þu eignaz 5 þau. En til þess vill gud mæda önd manzins, at girne iafnan til þeirar iardar.»

169. Brædr nöckurir komu a skipe til ins helga Antonium, ok vard honum talad mart af helgum ritningum, um handaverk sin ok heilagra fedra setningar. Þar innan bordz var ok einn 10 alldradr madr, sa er ferdadiz a fund ins helga Antonij ok lagdi ecki til talsins. Þat vissu hinir brædrnir eigi, medan þeir voru a veginum. En er þeir komu framm til ins helga Antonium, taladi hann til þeira: «Þer fundut forunaut godan, þar er sia er inn gamle madr.» Sidan sagdi hann sva til ins alldrada manz: «Þer, 15 herra, hittud ok brædr goda.» «Godir eru þeir vist, sagdi inn gamle madr, en eigi hefir herberge þeira hurdir, þviat hverr er vill gengr inn ok leysir asna þeira af stalle.» Þvi sagde hann sva, at þeir töludu um allt, hvat sem þeim bar a goma. Her af megu ver skilia, at eigi skal iafnan tala af godum lutum. Þar 20 af segir David: «Aptr hellt ek mer, ok þagda ek af godum lutum.» Jacobus sagdi sva: «Litill limr med manni er tungan, en sva stíornar hon öllum likamanum sem styrit skipinu.»

170. Abote Daniel sagdi sva af inum sæla fedr Arsenio, at hann vakti a bæn sinni allar nætr, en er mornade, þa neydde 25 natturan hann at sofa, ok sagdi hann sva til svef(n)sins: «Kom, inn vände þræll.» Sat hann þa upp litla hrid ok svaf, en stod upp sidan. Sialfr fadir Arsenius sagdi sva: Þörf vinnr munk at sofa eina stund nætr, ef hann er utan ef orrostunnar. Annarr heilagr abote het Agathon, hann hafdi stein i munni ser .iij. ár, 30 at honum vendiz þagnarhalldit. En hvilik dygd þat er at hallda vel þögnina en fordaz margmælge, þa höfum ver lesit i bok heilags Gregorij pafa, þeire er Dialogus heitir, at tvær systir voru þær i einu klaustri, er helldu reinleika likamans, ok pottuz eigi uvarfærar um adra löstuna nema margmælge, ok hitt med, at þær höfdu 35 optliga veralliga ordrædu. En er þær önduduz ok voru grafnar i kirkiu, en kirkiupion syndiz, sem diöflar græfe þær upp ok skære i sundr i midiu ok lete liggja fotahlutinn med heilu, en brendi hveria natt höfudlutinn. Inntu þeir þvi upp sundrskurdinn ok brenning buksins til ognar inum efra lutanum. Vard þetta ok 40 med sannleik sagt klerkum kirkiunnar, þviat þeir sa öskuna.

171. Einn brodir bad gud birta fyrir sér utferð andarinnar af líkamanum ins rettlata manns ok ins synduga; ok þetta var honum veitt, þvíat fyrir hans bæn sendi gud varg einn til motz við hann. Vargrinn tok með kjaftinum kyrtlskaut brodurins ok leiddi hann til borgar nokkurrar, ok let hann þar lausan² fyrir hlíð borgarinnar, en leitar síðan fyrir sér þar utan borgar. J klaustri einhverju sat einsetumadr nokkurr at kominn bana, sa er mikit orð hafði upp á sik. Her af geriz mikil motrás með kertum ok líoskerum, þar fylgir ok sut ok sorg folksins hans utferð; þíkir sem þessa manns bæn mune í mesta upphalld veitt hafa þorginni. Þessu næst sér brodirinn einn herviligan mann með þriegðum³ krokloganda stíga níðr þangat, er brodirinn læ; hann heyrði ok rödd, þa er sva sagde: «Sva sem þesse sæl let mik óngar stundir hvíld

¹ En anden Recension af denne Legende meddeles nedenfor efter Cd. 657^a qv.
² laugar Cd. ³ þriegðum Cd.

15

171. Af broður einum einsetumanni. Sva er sagt frá broður einum, þeim er var í einsetu ok lífdi heilaglega, hann bad þess gud, at hann skyldi vírdaz at syna honum rettlata ónd ok eigi síðr synduga ónd, hversu þær væri utleiddar, eða hverssu víð hvara væri gort. Ok gud heyrði bæn hans, honum til hugganar en auðrum til eptirðemis. Þat var einn dag, at vargr kom or skogi ok gekk at honum hogvarlega, hann beit í mauttúlsskaut hans, ok heimti hann með þessu moti fram í veginn. Broðer skildi, at hann mundi vera senndr sva sem til hans, ok gekk með honum, hvert er vargr villdi fara. Vargr fór með honum til borgar nokkurrar, ok þar víð borgarhlíðit let hann broður lausan¹ ok hliopp í brautt. Þessi sami broðer sat þar nærri klaustri einu. Þar víð klaustríð var einsetumadr, hann var morgum miog kunnigr, ok sætludu menn, at hann mundi heilagr vera. Þessi einsetumadr læ í kór kominn at anlati. Sem þetta spurdiz um borgina, kom saman mart folk sem buíð at þíona honum ok hans utferð, sumir með storum tortisum, sumir með sut ok harm eða tara uthellingu, sva sem borgin af hans godleika mundi hialpaz, eða fyrirfaraz af hans frakalli. A meðal þessara hluta sier þessi sami broðer, sem vergatum, einn helvítisanda níðr stíganda yfir þenna einsetumann, hafandi þrennar tenn eíldlegar, ok her með heyrðu þeir, er hía voru, rödd sva mældi: «Sva sem þesse en veslla ónd let mig
¹ lausar Cd.

hafa með sér, sva skildi hon miskunnarlaust við líkamann.» Þar
 eptir tók inn helvitlige madr í kíapt inum síuka ok kvaldi hann
 lengi sárliga, adr salin gekk brott af bukinum. (Brodirinn gekk)
 inn frá nóckuru lengra ok sa einn utlendan mann fatækan liggja
 5 a strætinu at kominn bana, ok hafði óngvan hialparmann, ok því
 dvaldiz brodirinn einn dag hia honum. En er daude for at honum,
 sa hann Michaellem ok Gabrielelem stiga niðr til fulltings við salina,
 ok settiz annarr til hægri handar inum síuka, en annarr til vinstri,
 ok bidu sva, meðan salin seinkadi. Síðan sagði Gabriel til Mi-
 10 chaels: «Tak salina til þín ok far síðan.» Inn helgi Michael
 svarar: «Ockr er sva bodit, at við skulum eigi með afle taka hana,
 ok því bid ek þik, drottinn Jesus Krístr, at þú gerir þínn vilia.»
 Þá kom rödd, su er sva sagði: «Ek mun senda David með hörpu
 sína ok alla söngara himneskrar Hierusalem, at hon gange þá ut,
 15 er hon heyrir hörpuhljóðið ok sönghliðmínn.» Her fylgir fram-

eigi hvílaz eina tíð með sér, sva skaltu eigi miskunna honum
 upp ræðandi hann.» Ok þessi helvítzki andi kvéliandi þann vesla
 líkama um margar stunder heimti út hans aumu sall dragandi til
 helvítis. Eptir þessa ena hina ógurlegu sýn broðurins gekk hann
 20 inn í borgina ok funn á stræti utlendan mann kominn at bana, eigi
 hafandi þann pionostumann er honum veitti hialp. Broderinn harm-
 adi vesolld þessa mannz. Sier fyrr nefndr broder tva ei(n)gla Mi-
 chaelem ok Gabrielelem niðr stigandi af himni, setz annarr til hægri
 handar honum, en annarr til vinstri handar, búnir til víðtöku,
 25 þegar salin leysiz af líkamanum. Ok sem dýpl varð á, ok hann
 var leingi í anlati, melli Gabriel við Michaellem: «Tak út af
 honum öndina, ok forum ver.» Hinn helgi Michael svarar: «Okkr
 er bodet, at við skulum hana eigi út leida með nóckuru afli. En
 þú, enn setu herra Jesu Kríste, gíör vilia þínn.» Ok þegar kom
 30 rödd af himni sva mælandi: «Ek sendi David með hörpu sína ok
 allan syngianda her himneskrar Hierusalem, at heyrd verði himnesk
 söngferi minna valdra manna í utgöngu minnar kíerstu unnostu.»
 Ok þessi dýrðarfullu raust fylgdi þegar framkvæmd, þvíat sagdr
 broder sá niðr stiga marga flokka með óumræðiligri gleði, ok
 35 með þeirra hálaitum söng leid þess(i) hin helga önd út af líkamanum
 ok í hendr Michaelle höfudengli, ok lídr sva með dýrðarfullr(i)
 gleði til eilífs fagnadar. En broderenn hvarf aftr til sinnar einsetu
 ok þakkadi gudi fyrir þessa vítran.

kvæmd fyrirheite, þvíat vid hinn himneska hliom gengr öndin gládliga ut, for til handa inum helga Michaelæ. En hann hof hana upp til himna med ousmædiligum fagnadi. Nu er þat augliost af þessu dæmi, hverssu veraldarmadr ma ödlaz meira verdleik en munkr.

172¹. Brodir nockurr spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi hrædaz fiandr þik sva furduliga?» Fadir Ysidorus abote svarar: «Þvi at sidan er ek gerdumz munkr, þa drottnade reidin mer alldri.»

173. Þat er flutt, at inn helgi Johannes var heimoligr inum helga Arsenio, at hann spurdi hann sva af truleiks trauste: «Hvat gördir þu þess, at þu fær af öngum manni andæru eda aleitne eptir sva langa einvist.» Inn sæle Arsenius svarar: «Siz ek hof einsetu mina, þa sa sol mik alldri yfir mat, helldr fastada ek hvern tima allt til nætr.» «Sva sa sol mik alldri reidan,» sagdi inn sæli Johannes med idetting².

174. Abote Moyses sagdi, at inn sæli Serapion aboti hafe sva sagt af ser, at: «Þa er ek var a æskualldri med abota Theona, tok ek vin ok braud eptir mat ockarn, ok mótudumz ek af leynd, svat aboti minn visse eigi. En er löstrinn tok at herra med mer, þa skömmudumz ek ok fyrirdæmdumz af sialfs mins samvizku, en ek dirfdumz þo eigi til at segia abota minum. Einn dag komu til abota mins brædr nöckurir at heyra hans aminning. En þat vard i rædu hans, at hann kvat ongván lut iafnskadsamligan munkum eda sva gledia ovininn sem þat, ef þeir leyndi oreinum hugsonum fyrir helgum fedrum, innte þa ok einkannliga til bind- ende brædra. En er ek heyrdá þetta, hugleidda ek eigi annat, en gud mundi vitrad hafa helgum fedr af efni minu Tok ek því at grata med inni mestu vidkomning, ok kastada ek nidr stumpinum³, er ek hafda i serk mer, med frammfalle, ok bad ek liknar fyrir allan minn misgerning, en bæn heilags fodur fyrir uordit til varudar. Inn gamle fadir sagdi til min: Vit þat, son, at gud hefir nu frelst þik fyrir litillata iatning af þesse ahlecking, ok þott þauginn daukdi miok þitt briost, þa hefir þu nu fyrir eitt iatningar- ord vegit þinn astridara, svat hann skal hedan af öngvan stad med þer eignaz. En þegar er guds madr hafdi mællt þetta, þa flaug ut af serk mer elldr, sa er fylldi allt husit med hinu mesta oþefiane, svat þat hugdu þeir, er vid voru staddir, at inn meste brønnusteinn hefdi verid brendr. Þa sagdi heilagr fadir: Heyr son, se nu, at þetta mark veitte gud þer, at þu trydir þik frelstan, eptir því sem ek hefe flutt.»

¹ *Jef. ovenfor Cap. 84 S. 578.*   ² *idætting Cd.*   ³ *paximatum lot.*

175. Eitt sinn sendi Epiphanius byskup i Kipr eptir inum helga Ylarione abota ok bad hann koma til fundar vid sik, adr en hann andadiz. Ok er þeir hittuz, vard þar inn meste fagna-fundr. En er þeir satu yfir bordum, var borit fyrir þa fuglakiöt. 5 Tok byskup eitt mossel ok bad inn helga Hylarionem kenna. Inn gamle fadir svarar: «Varkynnit mer, herra, þo at ek vilia eigi þetta, þviat ek hef engis drepins kvikendis kiöt kent, sidan ek tok þenna bunad.» «En ek hefe alldri, sagdi inn sæle Epiphanius, latit nöckurn sva sofa, at hann hefði eitthvat at kæra vid mik, 10 siz ek tok þenna klædnad; svaf ek ok alldri sva, at ek hefða nockut at kæra a einnhvern.» Hinn alldradi Hylarion sagdi þa: «At sönnu er þitt atferde betra en mitt, ok þvi bid ek ydr fyrir-gefningar med varkynd.»

176. Einn brodir spurdi abota Ysidorum sva: «Hvi ottaz 15 fiandr þik sva miok?» Fadir Ysidorus sagdi: «Þvi at sidan ek gerdumz munkr, kom reidin alldri upp um kverkrnar a mer.» Hann sagdi ok sva af ser, at meirr en .xl. sara lez hann alldri hafa samþykkt vid synd i huginum, þott hann kende med ser ræring til reide eda annarra annmarka.

20 177. Inn helgi abote Pastor for naudigr ok gratandi, of honum var til bordz bodit, hann sagdi ok, at vin være (eigi) munkadryckr.

178. Inn helgi abote Peor matadiz, svat hann geck. En er hann var spurdr, hvi hann gerdi sva, sagdi hann, at þat være eigi geranda sva sem nyttsamlig athöfn, helldr sem aukagerd edr 25 þarfleysa.

179. Inn dyrdligi fadir Antonius abote sagdi sva: Pat hygg ek, at likame mannz hafe natturliga ræring med ser at fullkoma ecki þat i verke, at miok se i mot huginum; þviat sa madr ma andvelliga hittaz, þott hann neyte fædu eda dryckiar, at hans likama 30 vökr þat upp til vinnu, en blodit til verma. Þar sagdi postolinn: Vile þer eigi at gera ydr ginta af vine, þviat losta lif ligg þar i. En sialfr drottinn gaf þetta bodord i gudspiallinu sinum lærisveinum: Siaiz þer sva um, sagdi hann, at hiörtu ydur þyngiz eigi af istru eda ofdrycki. Er ok annarr hattr sa, er til kann falla med gude 35 pionustumonnum fyrir öfundarfulla umsat inna fornu fianda. Pat hæfir ok at vita, at þriggreindar eru likamans hræringar; er su ein, sem fyrr var greind, at ecki fullkømr til verks, nema med villd hugarins, en önnur göriz af fædu fylling, en hin þridia af oreinum öndum. I mote þessum þrennum ræringum: skyllðim ver iafnan

40 1 Jvf. ovenfor Cap. 84 og 172. 2 gratanda Cd. 3 næringum Cd.

beriaz ok bidia gud fulltings; þviat megum ver at standa i mot vöndum hugrenningum með sorgmodligu erfíde, en eru ver menn til at ræta þær upp eða brott reka. Skyldi þvi íafnan reins mannz hugskot erfíða i einhveriu ok ahyggiaz, at idiuleysit er einn inn mesti ovinr andarinnar. Þar af sagði nockurr einsetumadr einum brodur: Hygz þu sofande hialpaz munu? gack ok erfíða, bídz fyrir ok vake; veiz þu, at dysterarar eða adrir kappar heyia orrostur opt inar hördustu, ok ef þeir sigraz, verða þeir veggisamadir ok koronadir fyrir sitt erfíde ok starf. Nu fyrir þvi, brodir, statt ok stadfestz i godu, þviat ovinr þinn mun auðvelliga yfirkomaz ok sigraz af sialfum gudi. Fyrlit þik eigi, brodir, þviat annarr alldradr madr bar þat vitne, kvad oss alla abarning ovinarins þola með vangeymslu vestre, þviat ef ver hugleiddim, at gud byggir með oss, þa mundim ver eigi íafnan leida inn til vor annat efne. Þar fyrir geymum ver karllmannliga, ok gerim oss helga helgum gudi til handa, at ver megim sælliga ok dyrdarsamliga syngia psalminn: Allir þeir sem tréystaz i drottni, sva sem frídar synar fíall, munu eigi at eilífu oroaz eða ræraz. En eptirfarande dæmi birta þat, hvert kostgæfe hinir helgu mennirnir hafa tillagt at geyma reinleikans.

180. Einn brodir var hardla athugall sinu meðferde, en þessu vard hrelldr miok af oreinsanar anda, ok þvi for hann at hitta einn alldradan mann ok sagði honum greiniliga, hversu hans var freistad af oreinsanar anda i hugsan sinne. Inn gamle madr hafði alldri þesshattar freistne kent, ok þvi tok hann nauturliga a brodurnum, kalladi hann anman mann ok vesalan ok oviduligan at bera munks bunad, er hann tok við þesshattar hugsanum. En er brodirinn heyrde þetta, fell hann i órvæntan, fyrirlat kofann en ferdadiz til veralldar. En af gudligri villd rann i mot brodurnum fadir Apollo ok sa hann hryggan miok, ok spyrr hann sva: «Heyr, son, hvi ertu sva hrygg?» Brodirinn skammadiz i fyrstu at segia ok þagði þvi við. En er heilagr fadir fretti, hversu hann hefði sik, þa iatar hann, at oreinsanar andi hafði hann okyrðan, innir ok upp, hversu hann hafði ok órvæntat ok ferdaz til veralldar fyrir þat eina, at fyrr minntr fadir kvat honum óng(r)ar hialpar von fyrir oreinsan sina. En er fadir Apollo heyrde þetta, eggjar hann brodurinn sem einn snotr læknir at inna fyrirheit sitt, segiz optliga sa æsku alldri hafa onadaz af þesshattar freistne, ok sagði at þat var ofært at leggiaz fyrir af þessu tilfelle, at omattuligt

- var, at af mannligri astundan mætte audmiukliga grædaz, nema med guds miskunn, «ok því gef mér, brodir, bæn minna, þa er ek bid þik i dag, at þu hverf heim aptr i kofa þinn.» Broderinn gerde sva. Þvi næst for fadir Apollo til kofa þess brodur, er órvæntan
- 5 hafði gert inum unga manni, nemr stad fyrir dyrum uti ok bidz þar fyrir sva gratande: «Heyr þu, drottinn, er nytsamliga flytr freistnanirnar til med monnum, snu upp a þenna alldrada mann þeire þraut, er hinn unge brodir hefir borid, at hann neme nu um sidir i elle sinni, hveria varkynd hann skal veita þeim, er
- 10 starfa undir oroa þesshattar akastz.» Ok er hann hafði lyktad bæninni, sa hann einn blamann standa hia herberge ins alldrada manz ok skiota at honum listaskeytum: i akafa af handboga. Þessa sama kennir inn gamle madr a ser, snyz því higat ok þagat sem vindruckinn madr, en at lyktum þolir hann eigi vid ok gengr
- 15 ut af kofanum, ferdaz þann sama veg til veralldar, sem unge brodir hafði fyrr farid. Abote Apollo rennr þa a mot honum ok spyrr, hvert hann gerdiz fara, eda hvat til helldi hans ræring. Inum gamla manni vard² ordfall a munne, þvíat hann þottiz skilia, at fadir Apollo visse allt hans efne. Fadir Apollo sagði þa til hans:
- 20 «Hverf heim aptr i kofa þinn, ok kannaz vid ostyrkleik þinn hedan fra med sialfum þer, ok vit, at allt higat til hefir annathvart diófullinn (verit) duldr³ þins efne, eda þu hafnadr af honum, þar er þu hefir eigi verit verdr at þola slikar þrautir sem adrir dygdarmenn, þar er þu fekt eigi stadiz eina dagstund hans arás. En
- 25 vit þu, at því hefir þetta at boriz, er þu slott órvæntan a inn unga mann, þar er þu skylldir allan lofa vid hafa lagt at styrkia hann mote freistne med hugganarordum; eigi hugsadir þu þat ok merk- ilitgt ord, er oss er bodit at frelsa þa, er til dauda eru dæmdir, ok hafa eigi vangeymslu vid at hialpa þeim, er til högs eru leiddir.
- 30 Eigi minntiz þu ok vars lausnara, þar er hann sagði sva, at þu skallt (eigi) hrista brotinn reytr ok knosadan ne slökva reykianda lin; þvíat enge madr ma bera umsatir fiandans ne slökva bolgnanda elld likamans natturu, utan guds miskunn kome til vid veykleik mannzins at hefta oreinsanirnar. En med því at gud hefir matt
- 35 at greida ok meida, hefta manninn, ok leggja dauda ok lifga snauda, leida til helvitis ok aptr þadan, þa skulo vid nu bidia, at eptir gudligri gæzku ok miskunnsemd hverfe fra þer þesse hegndarsprote likamligrar oreinsanar, er þu hefir þolt.» Ok þegar er fadir Apollo lyktadi bæn sinni, þa frólste gud inn gamla mann af allre oreinsan.
- 40 1 sagittas lat. 2 ecki Cd. 3 dustr Cd.

181. Einn brodir varð broddadr af oreinsan sva beiskliga, sem freistnebroddrinn være brennande elldr nött ok dag i hans hiarta. Hann stridde sva karllmannliga i mot hugsan sinne, at hann samþycktiz henne alldrigi, ok fyrir þat hvarf freistnebroddrinn i brott fra honum um sidir, ok hellz eigi vid fyrir hans stadfesti, 5 birtiz þa ok i hiarta brodurins gudligt lios.

182. Annarr brodir bardr oreinsanar brodd reis upp þegar sömu nattu ok for til fundar eins alldrads mannz ok sagdi honum greiniliga alla sina hugsan. Feck hann þar fyrir af honum fagrlega huggan, hvarf sidan heim aptr huggadr til sins innis albætt. Annan 10 tima er hans var freistad, for hann enn til ins alldrada mannz ok feck þar aminning. Ok þetta sama gerdi hann optliga, þviat heilagr fadir hrygde hann alldri, bad hann heilðr koma sva opt, sem hann þættiz þurfe, ok sagdi sva: «Le eingis fangstadar fiandanum a þer, brodir, hleyp hverge huginum, heilðr sva opt 15 sem hann mædir þik, asaka hann, ok hverfr hann vid þat i brott. Kom ok birt hátt freistne þinnar, þviat enge lutr rekr oreinsanar anda iafnbratt i brott sem þat, ef hans broddar eru birtir. Gledr hann ok ecki meirr, en þat ef hann leynir oreinsanar hugrenningum med ser.» Ellifu sinnum kom brodir til ins alldrada mannz ok 20 kíærde æ a sinar hugrenningar. Um sidir sagdi inn gamlæ madr til brodur sins: «Heyr mik, son, gefe gud mer orlof til at telia þer minar hugsanar, eða ef mins hugar [oreinsanar broddr] hyrfe i þitt hiarta, þa fengir þu fallit utan ef.» At sva mælltu af hinum alldrada manni, hvarf oreinsanar broddr a brott fra brodurnum 25 fyrir sva miklu ok faheyrdur heilags fodur litillæte.

183. Annarr brodir var broddadr af oreinsan, hellt sik fra fiortan ær undir ina beiskuztu bindende ok samþycktiz alldri oreinsanar girnd sinne fyrir heilagt athalld. En hann frelstiz med þessu mote, at hann sette til heilagrar kirkiu ok gerdi þar augtiosa 30 fyrir fiolda brædra alla sina ostyrkt, ok badu þeir fyrir honum til guds.

184. Einn madr var sa i morkinni Scithi, er fra modur miolk var med munkum, ok sa alldri konu ne visse, hvat kona var. En er hann var vaxinn madr, þa syndu fiandr honum um 35 nætr kvenbunad. Hann flytr þetta fyrir fedr sinum, ok furdar hann hardla miok. Eitt sinn ferduduz þeir nidr i Egíptaland badir samt, ok sa kvende fyrir ser. Þa mællte hinn unge madr: «Þetta sama folk kom til min um nætrnar i Scithi, er nu siam

1 [broddr oreinsanar brodir Cd.

2 brot tilf. Cd.

vid.» «Þessir eru munkar veraldarinnar, son minn, sagði fadír hans, ok hafa annan bunad en eydemerkr mennirnir.» Undradiz þó inn alldrade fadír, hvi fiandr skylldu kvensligar asionur synt hafa í svefninum. Ferdadiz skiott heim aptr til sins herbergis. Her af ma marka, hverssu varudliga ver eigum at fordaz kvennanna felagskap eda blidmæle eda saurugliga tilsyn, er oreinir andar presentudu þeim lygiligar kvenna likneskiur, er alldri hafði fyrr konur seed.

185. Brodir nockurr kom í morkina Scithi at geraz munkr.
- 10 Þesse hafði með sér son sinn, þann er nyttekinn var af modur kvide. Ok er sveinninn varð munkr, þóldi hann miklar sasarir oreinna anda, sva at hann gafz upp um sidir ok sagði til fedr sinum: «Eigi ma ek standaz lengr, fadír, holldzins teygingar, ok mun ek fara til veraldar.» Fadír hans huggar hann fagrliga ok
- 15 bad hann halldaz í uppteknum hætte lifnadarins. En sva fór optliga með þeim. Þá sagði sveinninn um sidir: «Gef mér orlof, fadír, þviat lokit er um þat, at ek vilia her lengr vera.» «Heyr mik enn einn tíma, son minn, ok haf rad mitt; tak þér .xl. brauds ok .xl. daga vinnu palmlaufs, far eptir þat í idre morkina, ok
- 20 ver þar .xl. daga, ok bið gud gera sinn vilia.» Sveinninn görir fodur sins vilia, ferr í morkina ok görir beyging af palmlaufinu með miklu erfide, en etr þurt braudit. Nu er lidnir voru .xl. daga, sér hann standa hia sér blalenzka konu afteitliga tillitz, fula ok ferliga, svat hann þottiz eigi þola mega ofefian þat, er af henne
- 25 stod, ok þvi rak hann hana frá sér. Hon mællte þá: «Ek synumz allt sætt hiarta margs mannz, en fyrir hlydni þína ok erfide, þat er þu þolir, þá bannar gud mér at bleckia þik, helldr hefir hann odaunan mitt gert þér opinbert ok augliost.» Her fyrir hvarf brodir heim aptr ok gerde gudi þackir, ok sagði fedr sinum grein-
- 30 iliga allan atburdinn, let þat fylgia þar með, at hann kvez horfinn vera heimsins aptrhvarfe, sagðiz seed hafa odaunan fiandans ok hans vandskaparfull verk. Fadír hans með fagnadi skilr glögt hans efne allt, ok sagði sva: «Hefdir þu, son, sem ek baud þér, dvaliz .xl. daga í morkinni, þá mundir þu seed hafa meira hattar eitthvat.»
- 35 Her af þessarre sögu ma marka, hverssu eiginligt erfide barg brodurnum með fódurligri fortölu ok ofalsadri tru.

186. Eitt sinn kom brodir nockurr at hitta einn gamlan mann ok mællte til hans: «Ek þole naud mikla fyrir skyllð brodur mins, er gengr ut ok inn, en biðr hvergi: ro af reikan

sinni ok lausleika.» «Ber þu, brodir, lundgodliga, sagde inn gamle madr, þviat gud mun sia þol þitt ok erfide ok snua honum til sins samþyckis. En hitt er omattuligt, at nøckurr madr batni af girnd ok hardindum, sva sem fiande fare fianda ut at kalla, helldr (kalla þu hann) med vægd ok godgirnd til þin at gudligum dæmum, 5 er med huggan helpir vid mönnunum ok heimtir at ser.» Sidan sagdi inn alldradi madr brodur einum fra því, er tveir brædr höfdu bygt i Thebaida heradi; en er annarr þeira fell i oreinsanar hugsan ok sagdiz hverfa mundu aptr til heimsins, svarar hinn, er reinn var, med grate: «Enge von er þess, at ek gefa þik upp, at þu 10 glatir meydome þinum ok astundan.» Brodirinn vill eigi heyra hann, lez sannliga fara skylldu, bad hann gera hvart er hann villde, at fara med ser eda vera eptir. Þetta kostabod berr brodirinn upp fyrir einn alldrada manni: En hann sagdi sva: «Far med honum, brodir, ok mun gud frelsa hann fra falle fyrir þina fylgd 15 ok farmædu.» Nu gerde hann sva, for hann med brodur, unz þeir koma til bæiar nockurs. Þvi næst ser gud ást ok erfide hins, er fylgde brodur sinum, ok frelste brodur hans¹ af allri likamligri girnd, sva at hann iate þat fyrir honum þessa kostar: «Nu skil ek, brodir, þott ek saurgumz med konu, at þat er engi avinningr helldr 20 sialfum ser svivirding.» Hurfu þeir sidan heim til sins herbergis at öllu ospilltu.

187. Brodir nøckurr sagdi sva einum olldrudum manni: «Hvat skal ek gera fyrir, oreinsanar hugsan hefir fyrirkomit mer.» Inn gamle madr sagdi: «Ger, brodir, vid þik, sem modir gorir 25 vid barnit; er hon venr þat af brioste, þa bregdr hon einhveriu beisku undir briostin a ser, at barnit kenne fyrr beis(k)leikans en briostzins, er þat kemr at suga.» «Hvat beisku bidr þu mik helldz hafa, fadir?» kvat brodir. «Hugsa [þu iafnan², kvat fadir, dauda-stund þina ok þær kvalar, er syndugum monnum eru bunar i 30 oordinni verolld.»

188. Annarr fretti at einn helgan fodur, hvat hann skyldi gera, kvat hugsan sina æ stunda a oreinsan. Heilagr fadir bad brodur standa i mot oreinsaninne þegar i upphafinu, þviat þott oreinir andar kostgæfi at sa sörleik at hugskotinu, þa er þitt at 35 samþyckiaz þar eigi vid, helldr med guds fulltinge at reka hann brott fra hugskotinu; edr veiz þu, brodir, sagdi heilagr fadir, hvat heradsmenn af Madians folki gördur Israelitis? þeir skreyttu dætr sinar ok letu þær leika fyrir lydnum; en þeir einir saurguduz

¹ sinn Cd.   ² [kvafnan Cd.

med þeim, er syndinni samþycktiz af eiginligri villd, en hinir, er
 guds vinir voru, gerdu ina greypiligztu hegning vid horkarllana.
 Nu skaltu ok sva gera, brodir, þott hiarta þitt hræriz til oreins-
 5 anar. » «Ek em breyskr, fadir, sagdi brodirinn, ok þott ek beriumz i
 mot, þa verd ek yfirstiginn. » Guds madr mællte: «Verttu æ
 andvigr andskotanum, en einkannliga i fyrstunni, er horan hefdz
 til tals i hiartanu, þa svara henne eigi, helldr ris upp ok bidz
 fyrir þessa kostar: Heyr, guds son, miskunna þu mer. » Inn freistade
 sagdi þa: «Iafnan hugsa ek slikt, herra abote, en þo kann ek eigi
 10 kragt ordanna, ok því komumz ek eeki vid. » Abote mællte:
 «Hugsa æ at hvaru heilagt guds ord, þvíat ek hefe heyrt, at abote
 Pastor ok margir adrir fedr sögdu fra því, at optliga kann sa eigi
 kragt kvæðissins, er at orminum kvedr hlíodit eda galldrinn. En
 ormrinn ræðiz ok hröckr undan, þvíat hann skilr afl ordanna, þegar
 15 hann heyrir. Eru þesse var orrostulig vapn ok hvöss skeyte ins
 mattuga guds. Skeytit hefir þa natturu, at þat særir eigi at sidr,
 þott sa se okænn, er því skytr; er þat ok eigi furda, þott dygs
 mannz bæn hafe mikit megn med ser, þar sem ver lesum i Dialogo,
 hveria hialp hinn helgi kross veitti trulausum gydinge signudum,
 20 er hann vann hann öruggan af all(r)e áræas öhreinna anda. »

189. Tveir brædr hrelldir af oreinsan toku ser husfreyiur.
 Þvi næst töludu þeir med ser, hvat þeir höfdu snudgaz eda hvi
 þeir höfdu tynt. Reiknadiz þeim sva til, at engiligu athæfe var
 utkastat, en oreinsan inntekin; redu því þat af at gera idran fyrir
 25 unnin afbrigde ok hverfa i morkina aptr. Helgir fedr luktu (þa)
 inn i kofa sinum ein missere, svat þeir gafu hvarumtveggia med
 iafnadarmæling braud ok vatn. Brædr þessir voru idlika asionum.
 En er særit var lidit, foru helgir fedr at forvitnaz til þeira, ok fundu
 annan fólleitan ok hryggiligan, en annarr var ríodr ok biartleitr
 30 i yfirbragde. Þetta fundu þeir fedr ok frettu, hvat hvarr þeira
 hafdi hugsat. Inn bleike brodir lez iafnan hafa hugsat eynd sialfs
 sins ok okomna pinu, þa er hann munde þola, kvez af þeire
 hrædzlu sva þurr, sem kastat være, skinne a bein. Þvi næst spurdu
 þeir hinn, hvat hann hafdi hugsat. (Hann sagdi:) «Ek gerda æ gudi
 35 þackir fyrir þat, er hann hafdi frelst mik fra heimsins hegoma ok
 oreinsun (ok) annars heims pinu, en ladat til engiligs lifnadar.
 Nu fyrir þat sama, sagdi brodir, hefir ek iafnan gladz, er gud virdiz
 at syna sina sva miskunnarfulla huggan til min. » Fedrnir sögdu,
 at iöfn være beggia þeira idran brædra fyrir gudi. Birtiz her af,

40 1 hefe Cd. 2 eiginligu Cd. 3 ladaz Cd.

hverssu gófugligt er at grata górvor syndir ok vænta líknar. Innir ok þat psalmaskalldit, er hann segir sva: Þíone þer gudi i ótta, en fagnit honum með rædzlu, þvíat fyrr verðr at þíona með ugd þínunnar, adr maðr geriz verðr at glediaz af von líknarinnar. En þat verðr opt, at (sva sem) bustinn leidir i ledrit þræðinn, sva snýr þræslig þíonkan huginn til eyflífrar elsku. Snuum ver oss a þessa sama þíonkan við hans guðliga vegsemd, ef ver gírnunmz íafnfusluga at endrgetaz við hans fódurliga frændsemi, sem nu krefr skýllda, at hvers mannz hugskot ottiz hann sem herra.

190. Einsetumadr nockurr bygde ina ídre halfu Egiptalandz sva frægr ok anafnadr, sem hann sæti einn i eydemork. Nu með fiandligri fortölu fretti ein oráðvönd kona, at þesse gamle guðs vin atte ser ófundarmenn, ok því slo hon kaupé við þa, at þeir gafu henne eitthvat, en hon het at fell(a) heilagan fódur frá einsetunni. Ferr hon síðan ok kom at kvældi til heilags fódur. Hann frettir, hvi hon se þar komin. Hon kvez villz hafa i morkinni; en þvíat hon gret amedan, þa beidde guðs maðr hana ganga inn um gáðinn, þann er gætti herbergissins. Gerir hann þetta fyrir goðvillðar skýlld. Kona kallar ser kastat út fyrir dyrr ok grætr nu halfu meirr en fyrr. Guðs maðr hugleidir nu með ser, hvat hæfa mun, ok segir sva: «Hvadan til helldr mer, (at) reide þesse ok hugarherde hafa flogit at mer?» Tekr hann síðan til hennar ok leidir hana inn i kofann. Því næst tok oreinn ande at sveigia hug hans til samræðis við konuna, ok er hann skílr fiandans fortölu, sagði hann með ser: «Uvinarins vegar eru myrkr, en guðs son er satt líos.» Reis hann því upp ok tendrar ser líos, ok gengr þó eigi undan gírnar hitinn við þat, helldr vex hann ok óhægiz. Þa sagði heilagr faðir: «Senniliga verð ek at prova mik, hverssu ek mun þola eilífan elld, þvíat ífalaust hliota þeir hann, er starfa i horaninni.» Tekr hann nu ok rettir ymissa fingrna frammi líosit allt til morgins, ok fór sva, at hann kendi eyfit ins ytra brunans fyrir íðri gírnðinne. Nu er hon salug kona sa þetta hans tilþæke, varð hon sva rædd, at sortnade um hana, stírdnade þar næst sem steinn, en andaðiz síðan. Um morgunenn snemma kvomu ófundarmenn munkins ok frettu hann, hvart enge kona hafði þangat horfit af morkinni um kvældit. Hann visar þeim til, hvar hon svaf. Ok er þeir ganga til at vekia hana, finna þeir, at hon er dauð, ok segia honum sva komit. Hann skok þa af ser yfirklædit ok retti frammi fingrna i sýn við þa ok sagði: «Her megít

þer sia, hvat þesse diöfulsins dottir hefir mer gert; ok þviat ek em skyldr at giallda godu illt, þa mun ek bidia fyrir henne.» Ok er lette bæninni, reis hon upp heit ok hellt sik hreinliga, meðan hon¹ lifle. Se her, hverssu loflig ok smasmugal gudlig
 5 tilskipan er ok glögg, at² faskyrlic vandfyst konunnar gerdi³ helgan helgara, en snere henne rettleidiss, en tok illvilia af öfundar- (monnum) guds vinar. Sva vard Saulus forðum limr krizninnar, sa er stridde a hana. Inn loflege maðr Job hugleidde ok þesshattar tilfelle, þa er hann sagdi sva: «Þu gud minn gördir mik gagnstad-
 10 ligan þer, ok vard ek þar fyrir þungr monnum.» David konungr sagdi sva her af: «Þarflausliga vakir sæ, er borgarinnar gætir, nema gud gæte hennar.» Sva ferr oss ok, at ver faullum ok fæm eigi upp risit fra fallinu af voru afle utan veitandi guds miskunn.

191. Brodir nöckurr vard bardr af oreinsan, þviat hann bra
 15 augum ok hugþocka til dottur hofprez eins heidins, ordadi sidan fyrir henne, at hann villde fa hennar til eiginnar konu. Hofprestrinn svarar, lez eigi mega⁴ festa meyna fyrr ne heita, en hann hefði adr blotad gud sinn. For þessu næst til diöfuls þess, er hann dyrkadi, ok sagdi til hans: «Skal ek gefa dottur mina
 20 munkinum?» Fiandinn svarar: «Vittu, ef hann vile adr neita gudi sinum, skirn ok munkligu meðferde ok fyrirheite, ok seg mer sidan.» Allt þetta samþykte munkrinn vid hofprestinn. En i því er hann iatte, sa hann dufu fluga upp til himinssins fra munne ser. Her eptir tiade hofprestrinn þa þria lute, er munkrinn hafði heitit
 25 honum at afneita. Fiandinn svarar: «Gef honum eigi enn meyna, þviat gud hans er enn eigi horfinn honum, helldr helpr hann honum.» Ok er hofprestrinn flutti fyrir honum, at gud hans hafði fyrirkvedit honum kvanfangit, sagdi gud honum eigi ordinn enn afhuga, þa hvarf hann aptr til sin brodirinn, er hann heyrde þetta,
 30 ok mællte: »Ef gud minn synir mer sva mickla godvilld, þar sem ek vesall hefir neitad honum, skirninni ok munksins frammiatan, þa er (hann) sannliga godr, ok hvi muna ek snuaz fra honum, ef hann helpr mer enn, slika odygd sem ek hefe drykt ok vandskap vid hann.» Görir hann því næst i kunnleika allt efnit einum
 35 andligum fedr. En hann baud brodur at sitia hea ser þriar vikur i sialfsins herberge med fostu, ok lezt mundu iafnliga bidia til guds fyrir honum. Brodir þektizt þetta. Lidr þar næst ein vika, frettir þa heilagr fadir, ef brodir hefde nockut sed til nylundu⁵

1 hann Cd. 2 ok Cd. 3 gerdu Cd. 4 mæga Cd. 5 nylunda Cd.

Hann lezt sed hafa dufu ofarliga við himni at sea gagnvart höfðinu a ser. Guds madr bad hann bidiaz fyrir med gaumgæfd ok athygle. Lidr sidan önnur vika, adr inn gamle fadir fretti, ef brodir hefði nöckut seed nys. Brodir kvez sia, at dufan flaug nidr ok nam stad nær höfðinu a ser. Guds madr baud honum þa enn at vera a bæninni med hogværurum hug. Nu at lidinni inni þridiu viku flytr brodir helgum fedr, hversu dufan hafði komit ok stad numit i höfðinu a ser, «en er ek tok hendinni til at hallda henne, let hon skridnaz i munninn a mer.» Heilagr fadir görde þa gudi þackir ok sagði til brodurins: «Þegit hefir gud idran þina, ver nu athugall ok ahyggiufullr hedan af um þitt efni.» Af þessu dæme ma marka, hverssu nalæg guds miskunn er inum goda manningum, þott hann misgere, ef hann er buinn at bæta med bænarinna alvöruligri astundan. Ma ok her af marka, hverssu meyrigr er mattr ovinarins utan guds orlof, edr hversu þungt missfelle fyrir gefdz skiotliga af gudi, ef örugg er idranin.

192. Einsetumadr nöckurr var dasamligs medferdis at manna yfirsyn, ok er hann stod i þesse gezku, riss i gegn honum ovinarins öfund eggjande hans hugsan upp æ at þiona öðrum helldr en taka þionustu af monnum, en at minnzta koste at þiona sialfum ser; talar sidan sva til sin: «Far til borgar med laupa þina ok kaup þer þat er naudsyn beidir, at þu sert eigi öðrum monnum erfidr ne höfugr.» Med þessu atferle öfundade ovinrinn hans hoglife ok vidrkvæmiligan velgæring i guds auglite fyrir margs mannz hialp, astundadi hann at veida med sinum vonskap. Þar næst fullkom munkr sva sem þessa goda hugsan, ferdadz fra klaustrinu til borgar ok fann konu eina a veginum fyrir ser. Foru sidan um morkina bædi samt, þar til er æ ein vard fyrir þeim, þar lagdz hann med henne; hugsadi sidan, hve miök fiandinn munde fagna af hans falle, tekr nu at örvænta, er hann hafði hrygt guds anda ok helga engla ok virduliga fedr, þa er borgir bygdu ok stigit þo yfir fiandann margir. Gördiz nu hryggr miök, en ominnigr hins, at gud gefr krapt hverium, er til hans snyz. Hugsade nu helldr at göra fullkominn fagnat fiandanum ok dreckia ser i æna blindadr athugaleyse sialfs sins syndar. I þenna punkt vitia hans guds miskunn ok snere honum heim aptr til klaustrs sins med miuklatligri rett-leiding sorgligar idranar; lykr hurdina ok rekr stock fyrir; ok sva sem hann fyrrmeirr hafði alsaugaz ok örvæntaz, sva leggrr hann sik nu undir andvarpliga idran. Hann vakir ok fastar ok þynnir

1 þridia Cd.

2 andans Cd.

likamann med allzhattar þröngving, ottaz þó iafnan, at nokkut mune a skorta algerva idran. Brædr komu at hitta hann ok beidduz inngöngu. En hann bad þá bidia fyrir sér, lez því hafa heitit gudi at gera godfusliga idran in næstu missere, finnr þó nu varla, 5 hversu hann skal fordaz þeira fund misþyckiulaust. Paschanottina fyrstu setr hann kerte¹ yfir stiku lioslaust, fellr sidan til benar ok sagdi sva: «Milldr ok miskunnsamr gud, er öllum vill hialp(a) ok til vidrkenningar² koma ins sanna, til þín flyða ek grædara godfusra manna. Miskunna mér, er þik hefig reittan margfalliga, 10 en ovininn gladdan. Se nu, at ek em því dauðr, er ek hlyddak honum. Þu drottinn, er miskunnar þeim, er overdir eru fyrir sína umildi þínar miskunnar, ok bydr at (g)netta naung sinn med miskunn, miskunna nu minu litillæte, þvíat þer er ecke um megn, þott önd min se eydd til helvitis nærr sem dupt iardarinnar; ger 15 miskunn vid skepnu þína, er a upprisudege mun(t)u upp vekia likame dauðra manna, þá er nu eru fyrirordnir; heyrþu drottinn, þvíat ande minn er þrotinn, en önd salug svikin, likame spilltr, ok því at ek hefir tapat tru minne, ma ek eigi lifa. Varkynn mér tvífallt misfelle örvæntanar ok oreinsanar, lifga mik latinn, biod, 20 at þetta kerte tendriz af þínum elldi, at ek fáe þar af traust þínar liknar ok miskunnar at lifa hedan af godfusligarr en her til i þinni þionustu.» Ok er hann hafdi þessa lute talt med mörgum tærum, fann hann kertid loglaust, er hann reis upp af bæninne. Döggvir þá enn andlitit med tárur ok bidz sva fyrir: «Veit ek, drottinn 25 minn, at ek verð þraut at þola, adr en lífs korona öðliz, þvíat ek fell fyrir holldzins girnd undir vandra manna píslir ok kval(ir); varkynn³ mér, drottinn, þó, þvíat ek iate sekt mína ok afgerd þinni godgirnd ok heilagra engla ok allra rettlatra manna þínna, þvíat ek veit, at þeir eru rettir af minne rasan. Miskunna mér, 30 drottinn, at ek mege adra læra; lifga mik, drottinn.» A þenna hátt badz hann fyrir þrysvar, ok feck seed um sidir, er hann reis af bæninni, at kertid var med loge; fagnadi þá mikilliga ok gerdi þackir gudi med margföldu lofe ok hiartans örugligri van, sva at fyrir guds lofe ok andligri gleði gleymir hann girnd líkamligrar 35 fædu um daginn. En alla sína lífdaga geymde hann at loge kertissins ok rende vid vidsmiðrvi, at eigi mætti slökna. Bygdi ok þadan af æfinliga guds ande med honum, sva at hann varð af öllum veggisamadr fyrir sitt litillæte ok gudligar þackir med andligri gleði; var honum ok birtt af andlatztid sinne nöckurum dögum

fyrir en framm kvæme. Mæ af þessu dæme skilia, hversu inn rettlate madrinn riss styrkliga upp, þott hann falle, þegar er gud er i fulltinge; syna þat næstu tvenn dæmi, hversu órvæntanin ma geraz þyngri en afneitanin, ok hverasu leynd synd hefz verr en greidiz seinna, þar er afneitanin var uppgefin i fyrra dæminu a 5 þrim vikum fyrir sanna idran, en her gerðiz idranin allt ærit fyrir eina samt órvæntanar þauginna.

193. Einn madr af veralldar lifuade sneriz til munkligs sidlætis. Þesse tiade þat fyrir helgum fedrum, hversu uvinrinn eggjadi hann at girnaz eiginkonu sinnar, er verid hafde. Fedrnir 10 sa, at hann framdi iafnan hofgara, en honum var a hendr lagit, ok budu honum því sva þungt um sidir, at hann syktiz af. En med guds forsia kom til hans einn heilagr fadir, er ferdadiz i morkina Scithi ok undradiz, er opid var herbergit, hvi ecke var utgengt i mot honum, ok geck inn ok fann bondann siukan, ok sagdi til 15 hans: «Hversu hefdz þu vid, fadir?» Hinn svarar, lez verit hafa af veralldar lifnade, en kvez nu kenna freistne til hiuskaparfars vid husfreyiu þa, er hann hafdi att, «hafa ok helgir fedr, þa er ek hefi þeim sagt, ymisligar þunganir a mik lagt; en þott ek villda þær fylla, þa fær ek eigi fyrir vanmegne; en freistnebroddrinn 20 vex, en ek fyrirverdu(m)z.» At sva heyrdu vard guds madr rygg, sagdi helga fedr sem mattuga menn hafa hófga lute honum a hendr lagda, «en haf hedan af mitt tillag, ger smam þeim guds verk, en tak fædu a tilsettum tima, at þu hafir afl þitt ok styrk þar af, en gef hugsan þina a guds valld, þvíat her er þat efni, er 25 þu matt eigi med sialfs þins erfide yfirkoma; þvíat kiót vart er sem klædi, ef þu hondlar þat athugasamliga, þa hefdz vel ok er sæm- iligt, en fólnar skiott, ef þess er eigi geymt.» Ok er guds madr gerde, sem heilagr fadir hafdi fyrir sagt, hvarf fra honum freistnebroddrinn at fæm dögum lidnum. 30

194. Aboti Daniel flutti af inum helga Arsenio abota, at nockut sinn kom til hans med testamentum einn madr, þat er einn öldungr nafraendi hans hafdi sent honum. Guds madr villdi þegar skipta i sundr ollum audinum. Enn tilkomne madr fell til fota honum ok mællte: «Ek bid þik, fadir, at þu skiptir eigi 35 fjarhlutinum ne logir, þvíat þar liggir vid lif mitt.» Abote Arsenius sagdi þa: «Hversu ma hann gera mik erfingia, þar sem ek var fyrir daudr af heiminum en hann.» Sendi sidan aptr oll audæfin ok villdi eigi vid taka. Syndi heilagr fadir i þessu þat, at þeir, er um sinn hafna heiminum, eigu nöcktir at fylgia Kriste 40

en lita eigi aptr til iardligrá lúta, ok at þeir heyrði eigi þat brígzli af Kríste, er brodir Sinclícíus heyrði af hínú helga Basílio byskupi.

195. En brodir Sinclícíus: þesse hafnaðe heíminú en heílt hía ser eígnlíg auðæfe, en veítti súm fatækú monnú, ok hugdíz
5 með þessú hætti múnú oðlaz lítillæte múnklígs meðferdíz. En Basílius byskup bar honú þetta vítní: «Þú Sinclícíus sætladír þík ólldung, en gerdír eígi sannan múnk.»

196. Eínn dyrdlígr abote het Agathon, hann smíðadí ser upp langan tíma klaustr eítt víð fulltíng lærísveína sínna. Ena fyrstu
10 víku sa hann eíttíhvat, þat er honú var óskapféílt ínnan klaustrs, ok taladí til sveína sínna: «Rísú upp ok ferdumz í brott héðan.» Sveínarnír urðu ryggvír ok sögðu: «Hví lögðu vér her sva míkít starf ok stúndan fram, fadír, ef vér skulú eígi níota mega, at menn stýgdíz víð óss ok segdí, at vér þolímu hvergí kýrrír.» Ok
15 er hann sa, at þeir rygdúz ok óngrúðúz, svarsr hann sva: «Nú þótt nóckurír ryggíz her af, þa munú nockurír enðrbætaz ok segía: Sælír eru þessír, er hafna herbergí sínu fyrir gúðs sakír ok ganga fatæker frá í brott. Nú fare sa með mér, er víll.» Þar næst féllu þeir frammi fyrir helgan fóður ok báðu fyrírgefníngar (ok) at fylgía
20 honú, ok féngu hvarttveggía. Her af ma heýra, hve heílagr máðr geymði eígi úm gnáðð þeíra ok gadí heíldr þess ráðs, er nytsemd keníði ok avísar í spektarbókíní þessa kóstar: Heíll sæst hefír eígi óþól, en rangr rómr verðr skíótt ræktr, þvíat eptírkóm- anda líf er vattr íns fyrra, er ok ómattulígt, at útan allan úmlestr
25 vandra manna mege nockurr þetta líf til lykta leíða, þvíat þat er huggan íllmennís at tógla úm hæl heílagra, ok hyggíaz sva munú mínka sín míselle með mærgð sýndugra; en halmelldr verðr harðla skammærr, ok míkít bæll slóknar skíótt, þegar víðínn vantar; hygg- íum sva fyrir, at flándínn hírdír eígi sva míok at fyrírfara for-
30 dáðum eðr íllmenne, heíldr er hans fæða agætísmenn, sem Abbacuk propheta ínnír. A Job gírntíz hann, ok er hann hafdí solgít Judam, beíðdíz hann máttar til at sællða postólana eða hísta sem hveíte, at þat sanníz, er lausnarínn lez til þess kómit hafa at senda sverð a íórdína heíldr en fríð.

35 197. Vínnumáðr nóckurr var í Jorsalaborg, Pílagríus at nafnί, sa er lífðe víð handaverk sín. Eínn dag er hann stóð a stræti at selía handaverk sín, bar sva (at), at fesíodr féll níðr fyrir eín- hveríum manní með .m. skíllínga sílfrs, ok fann Pílagríus; sagdí síðan með ser, at þeim vøre náúðsýn þar at kóma, er fíaríns hafdí

mist. Kom hann ok litlu sidarr gratande. Guds madr feck honum i hendr fesiodinn þegar, ok þott hinn bædi (hann) mikilliga at þiggja nockura fiarmune fyrir fundinn, þa var þess enge kostr. Hinn tok þa at kalla a menn ok mællte: »Siaid her guds mann, hvat gerde.» En Pilagrus flyde því næst i brott af borginni, at hann yrdi eigi kiendr fyrir þetta tiltæke, ok veralligr mætte eigi minka vegr verdleik hans.

198. Nöckurr rikr madr ofradi einum olldrudum fedr fiarhlut ok bad hann hafa hia ser, er hann var bædi gamall ok krankr ok likþrar. Guds madr bad hann brott færa silfr sitt ok sagdi: «Þu komt eptir sextige æra at svipta mik matgiafa minum, vil ek því eigi þiggja fe þitt, at gud sialfr hefir fæddan mik i sva löngu vanmegni, at ek hefe engis veralligs vid þurft.»

199. Menn nockurir komu eitt sinn i borg þa, er heitir Ostratim, at gefa þar ölmusu sina. Þeir letu valldzmenn stadarins tia ser fatækisfolkitt, ok voru þeir leiddir til eins likþrás mannz med olmusugiöfinni. En hann neitade því ok mællte: «Ek hefe palmur nöckurar at vinna, ok er þar yfrid til vidrlifnadar.» Þadan voru þeir leiddir til kofa eekiu einnar fatæ(krar), ok kvöddu þeir dyra. Dottir hennar nökt geck til dyra, þvíat eekian var farin til idiu sinnar, hon var söngmær. Þeir budu meyiunni ölmusu, en hon villde eigi vid taka, sagdi mædr sina sva mællt hafa um morgininn, er þær skildu: «Treystu a gud, dottir, þvíat ek feck enn verknat i dag til atvinnu ookr.» Þvi næst kom husfreyia heim, ok badu þeir hana þiggja, en hon villde eigi ok sagdi sva: «Ek a mer þann gud, er min geymir ok giætir, en þer villit hann taka fra mer i dag.» Nu at sva mikille stadfeste fundinni med konunne dyrkud(u) þeir gud ok foru i brott.

200. Einn mikils hattar madr kom i morkina Scithi med gull mikitt ok bad prest merkrinnar veita brædrum. En (hann) kvat brædr önga þörf hafa til gullz. Hinn bad þess at akafigarr, en prestrinn hlyddi litt æ. Þa setti hann um sidir vandlaup i kirkiudyr med gullinu ok sagdi til brædra enn: «Sa er þarf take her gull.» En enge tok, en hinir voru nockurir, er eigi villdu sia þat. Þa mællte prestr: «Þegit hefir gud offr þitt, ok kyss hugr ömbun fyrir þina astundan, en gef gullit fatækisfolki.» For hann sidan i brott miok uppsmidadr.

201. Nöckurr madr starfadi i vingardzverke, en veitte allt i ölmusu nema atvinnu sina, þat er hann feck æ. Þvi næst setti

: lat. candidatrix = fr. blanchisseuse.

fiandinn i hugskot hans þesshattar hugsan, at hann skyldi hallda hia ser nöckurum fiarmunum fyrir elle sakir, eða ef hann syktiz, ok fylldi hann byttu eina penningum. Barst þat ok bratt at, at hann tok krankleika med því mote, at fotrinn funade, ok feck hann læknum
 5 feit; en þat kom fyrir ecke, ok var æ at verr. Þenna tima sotte einn reyndr læknir ok lofligr hans fund ok (sagdi), at funade allr hans bukr nema af honum være höggvinn fotrinn, ok stad(di) þat med ser. Um nottina sneriz allr vinnumadrinn til idranar med sut ok sorg, ok sagdi sva: «Minnztu, drottinn, inna fyrre verka, er ek
 10 erfidada i vingarde minum ok þionad(a) ek fatækum monnum.» At sva mælltu stod hia homum guds engill ok sagdi: «Hvar eru penn- ingar þeir, er þu drott saman, eða van su er þu talar af.» Hann skilde þetta ok sagdi: «Ek misgerda, drottinn, varkynn mer, en ek heit at gera eigi hedan af.» Engillinn tok þa þegar til fotarins,
 15 ok vard hann heill. Reis hann upp um morgininn ok for til verks sins. En læknirinn kom um morgininn, sem þeir höfdu vid mæltz, ok hugdiz höggva skylldu af honum fotinn, unz honum var flutt, at hann være farinn i vingard til verks; for sidan furdande til motz vid hann ok sa, at hann var heill ok ósakadr af gróft gardzins, ok
 20 gerdi þar fyrir þackir guds miskunn.

202. Brodir nockurr bygde einn ser, sa er rærdiz af hugsan sinni ok sagdi inum helga abota Theodoro til sva komins. Inn gamle fadir bad hann fara ok byggia hia odrum brædrum med litillæti ok undirgefning. For hann því næst til annarra brædra,
 25 ok dvaldiz þar um hrid hia þeim, hvarf sidan aptr til heilags fodur ok kyndi honum sitt efne, kvez hvarki fæa nadir einn samt ne hia odrum. «Hvi gerdiz þu munkr, sagdi guds madr Theodorus, ef þu færst hvarki hvilld einn saman ne med odrum, nema til þess at þola andæru: ok kvöl utan kvein? eða hve morg ær hefir þu borid,
 30 brodir, bunad þenna?» «Atta,» sagdi hann. «En ek hefe nu sea(u)tige sara verit med munkaklædnade, ok feck ek enn alldrigi fengit eins dags ro; en þu villdir nu hafa hvilld þegar fyrir ein atta ær.» Her af ma marka, hverssu styrkliga madr æ at strida ok göra med ást ok elsku guds verk, þvíat algörr ást rekr ut ottann, sem
 35 birtiz i því dæme, er her fylgir.

203. Þenna sama Theodorum spurde brodir einn þessa kostar: «Hvart mundir þu ottaz, abote, ef gnyr nöckurr eða rapan yrði vaveifliga.» Guds madr Theodorus svarar: «Þott bædi brenni himin ok iörð, þa ottaz Theodorus eigi,» sagdi hann. Þvi sva at

hann hafde fyrir helga bæn þat þegit af gudi, at allr otti var fra honum numinn, spurde ok því brodir þessa.

204. Abote Theodorus ok abote Lucius þoldu fimtíge sara enu sömu freistne ok sögdu sva a hausttimum: «A(t) sumarmalum munu vid andaz.» En er sumar kom, sögdu þeir sva: «At sumartima lidnum munu vid andaz.» Þessa kostar gördur þeir allan tíma sins meðferdis, þar til er freistnin let undan. Nu líknade þeim her langt þol, er heimslig heit velktu uvisliga.

Voru ok þeir þeir fedr adrir, er fyrir bræðrum höfdu þess-hattar orðslattu allan sinn lífstíma: «At lidnum vetri munu ver luka nausum,» en eptir vetrinn sögdu þeir mundu andaz um haustit. Þetta mæltu þeir eigi af því, at þa mæddi þesshattar aslatta, helldr til hins at auka odrum ynde ok samhallda stadfestu.

205. Ammonas abote sagdi þat af ser, at hann lez fiortan sár hafa bedit gud i morkinni, adr hann feck, at hann gæfe honum dygd at sigra reidilöstinn.

206. Abote Besarion stod yfir þyrne a bæn sinne .xl. natta at leysa einhveria löstu með fullu fra ser.

207. Nockut sinn er Macharius abote for nidr fra morkinni Sciti, lagdiz hann til svefns i leide einhveriu, þar sem heidingiar höfdu grafnir verit fyrrmeirr, ok dro undir höfud ser einn bukinn, sem dunkoddi være. En er fiandr sa þetta hans traust, [öfundudu þeir hann miok ok villdu hræda hann, kölludu því næst sem konu nockura ok mæltu: «[Na na fostra, villt þu fara til bads med oss?» Annarr oreinn ande svarar sva sem fyrir buk þann inn dauda, er guds madr svaf yfir, ok mælte: «Ek ma eigi koma fyrir einum utlendum manni, er liggr a mer.» Inn gamle fadir utan allan otta laust bukinn ok sagdi: «Gack, ef þu matt.» Ok er fiandrnir heyrdur þetta, kölludu þeir með hareyste: «Sigradir þu oss,» ok flydu fra honum yfirstignir.

208. Þa er abote Milido bygde, ok [tveir læresveinar hans hia honum, i [Serklantz endemorkum, þa foru .ii. synir Serkia konungs eptir veniu sinni at dyraveidum a skoginn, þann er heilagr fadir leyndiz i, ok slogu netium sinum. En er þeir sa guds mann hrædiligan i vidrlite ok lodinn allan, þa undruduz þeir ok mæltu til hans: «Hvart ertu madr eda ande nockurr?» Guds madr svarar: «Ek em syndugr madr, ok for ek ut i morkina at grata syndir

1 dunhoddi Cd. 2 fiandinn Cd. 3 [öfundade Cd. 4 [Nonna illa lat. 5 bods Cd.; ad balneum lat. 6 [var lærisveinn Cd. 7 [Serklante eydemork Cd.; in finibus Persarum lat.

minar ok dyrka Jesum Krist son guds lifanda.» Þeir sögdu þa:
 «Eigi er sannr gud nema sol ok elldr ok vatn, fær þeim fornir
 med dyrkan.» Hann svarar: «Þer villiz, þviat þetta eru skepnur
 guds; en ek bid ydr, at þer vitkiz ok kenniz vid sannan gud, þann
 5 er þessa lute hefir skapat ok alla adra.» Þeir hlogu þa at honum
 ok mælltu: «Segir þu þann sannan gud, er fyrirdæmdr var ok kross-
 festr?» Hann svarar: «Þann sege ek sannan gud, er krossfeste
 syndina, en drap daudann.» Þa neyddu þeir hann at blota ok þa
 brædr, er med hópum voru, med morgum sárlegum piningum ok
 10 harmkvælum, en halshiöggu bræðrna bada, þviat þeir villdu eigi
 blota; en sidan pindu þeir helgan fodur marga daga, en at lyktum
 höfdu þeir hann at skotspæne, ok skaut annarr þeira til baks en
 annarr til bringu. I þenna punkt sagði guds madr sva: «Nu med
 því at þid hafid eitt samþycki til at hella ut saklausu blode, þa
 15 mun þar fyrir a morgin modir yckur vera sán sonum, ok mun
 hvars yckars skot veita óðrum bana.» Þeir gerdu op at ordum
 hans; en foru um morgininn eptir at veidum eptir veniu. En
 sva bar til, at hiórtr einn komz fra þeim, ok lupu þeir a hesta ok
 ridu eptir honum, skutu því næst badir senn til hans, svat hvars
 20 skot kom i briost odrum; letu sva lif sitt, eptir því sem guds
 madr hafde fyrir sagt.

209. Einn brodir vard bardr .ix. ár af hugsanum sinum, sva
 at hann tok hvern dag skinnklædi, þat er hann hvilldi i, ok ætlade
 brott fra brædra sambud, sagði hann sva mod ser um kvældit: «A
 25 morgin mun ek fara.» En um morgininn sagði hann sva æ: «Skal
 ek vera i dag fyrir guds sakir.» En er .ix. ár voru lidin þessa
 kostar, þa tok gud fra honum alla freistni. Ma her af marka, hve
 hversdaglig stadfeste ok gudligt traust styrkte ok endrbætte krankan
 hug ok skridnadan af langri þraut.

30 210. Var ok annarr brodir, sa er i freistne fell ok dasadiz
 miok i stadfestinni, svat hann hafdi tapat af vanrækt munkaregl-
 unni ok hversdagligu sidlæte, ok þott hann villde nu eþtr hverfa
 til fyrra sidferdis, þa heck hann af ser ok himde ok feck eigi snuiz
 fra hversdagligum ohattum, ok sagði sva med ser: «Nær mun ek
 35 finna mik þvilikan, sem ek var fyrr.» Legz hann nu fyrir med
 öllu ok gerir ecke til gods af því, er munk heyrdi til, þar til er
 hann flytr um sidir fyrir einum helgum fedr allt sitt tilfelle; en
 hann sagði honum þetta dæme.

Einn madr atti iörd, þa er af vangeymd geck klungrum ok

þyrnum ok odru illgrese. Nu syndiz honum at faga iðrdina um sidir ok sagde¹ til sonar sins, at hann skyldi faga iðrdina. Sveinn for ok lagdiz nidr til svefns, þviat hann ðrvænte frammkvomu starfsins ok a auka erfidissins, ok svaf hann þvi sva miok marga daga. Um sidir kom fadir hans at sia verkit sveinsins, asakar hann, 5 hvi hann læge. Hann svarar sva: «Mergd þistla ok þykd þyrna² gafu mer ðrvæntan gerningsins.» Fadir hans sagdi: «Far nu, son, ok ryd³ hvern dag lengd þina af iðrdinni, en eigi meira.» Ok var skambragsd eignin alrudd.

«Nu ger þu ok sva brodir, sagdi guds madr, vinn smam þeim 10 gott, ok mun gud með sinni miskunn leiddretta mál þitt.» Brodir hlyddi þvi, er honum var kent, for i brott fra helgum fedr ok feck skiott endrbætt allan sinn krapt ok lifnad. Skilz her af, hve avaxtaligt ðndinni er at standa i mot himanda hug, ok hve auðvelliga aptr heimtiz athæfissins hatr með stöðugligri astundan. Birtir 15 þat ok eptirkomanda dæme, hve nyttsamligt er at neyda huginn stundum til nytsemdar fra eiginligri villd.

211. Einn alldradr madr bygdi hellisskuta nockurn i Thebaida herade, sa er atte inn lofsamligzta lærisvein. Þat var hatr þessa helga mannz, at hann lærði sveininn sid a kvelldum greiniliga af 20 þeim lutum, er saluhialp hans heyrde til, en sidan lyktudu þeir bænahallde badir samt, fyrr en sveinninn fære at sofa. Skynsamir leikmenn voru ok vanir optliga at finna helgan fodur. Nu bar sva at eitt kvelld, er hann kende sveininum, en hinir voru heim hofnir, at honum höfgadi vid talit ok sofnade hann. Brodirinn beid, 25 ef hann vaknade, ok lyktade þeir bæn badir samt eptir veniu; sitr lengi sva ok hugsar at hverfa heim, berst þo i mote oroa hugsanar ok sitr kyrr. Lidr nu framm stundin, ok sefr heilagr fadir, kemr in sama hugsan at brodur, ok sigraz (hann), þott hon mædi hann þa enn meirr en fyrr. Sva for .iiii. sinnum, at hann sigradi hug- 30 sanir sinar þesshattar. En er mid natt munde vera, þa vaknade karl ok sagdi til sveinsins: «Hvi fortu eigi heim i natt?» «Þviat ek villda eigi reita þik,» sagdi sveinninn. Lyktudu þeir ottusöng, adr hann gaf orlof sveininum, en sidan sat guds madr einn samt, ok seig a hann omegin; ok i þvi synde einn madr honum nockurn 35 dyrligan stad, ok þar i sæte, ok .vij. koronur yfir sætinu. Inn gamle fadir fretti, hverr ætte koronurnar. Honum var sagt, at lærisveinn hans ætte, ok þat með, at þenna sess ok stad hafði gud honum veitt fyrir sitt meðferde, en koronur þær .vii. hafði

1 lagde Cd.

2 ok tilf. Cd.

3 hryg Cd.

hann ódlaz a næstu natt. Því næst vaknar guds madr með otta miklum ok rædzlum, kallar til sín sveininn ok frettir, hvat gods hann hafði gert um nattina. Sveinninn svarar litillatliga, lez ecki til gods gert hafa, villde helldr raunar hylia bliode godgerming
 5 sinn en hafa hol fyrir hræsnina, ok bad helgan fodur varkyndar. Guds madr lez eigi mundu fyrr af lata, en hann segdi. Brodir bad liknar, kvez ecki kunna at segia þar af. Heilagr fadir ferr þa eptir allt hardara ok bad hann segia. «Eingis gods veit ek mik gert hafa, sagdi sveinninn, nema þat eitt, at ek hvarf eigi heim
 10 utan þitt orlof, sva lenge sem þu svaft, þar er ek var .vij. sinnum knuidr af hugsanum minum.» Ok er heilagr fadir heyrde þetta, skildi hann, at sveinninn var sva opt koronadr af gudi, sem hann hafði hugsanar reiting fyrir hans skyld sigrad, leynde þo sveinninn þessu, þviat hann hugde honum þetta henta; en hann flutti fyrir
 15 helgum fedrum, at ver næmim her af, hver ómbun veitiz af gudi þeim er ecke gott lætr olaunad fyrir smaligar hugsanir. Ma her af hugsa, hver nytseme óndinni er at bera afle inn ytra manninn, eptir því sem gudspiallit vattar, at af þolir himnariki, ok ofgiri hliota þat. Ma þat ok marka, hversu sa munde miok afle bera
 20 buksins beidne osiuku, er hvarke kveinade af krankleikanum ne beiddi fodur fulltings, sem birtiz i eptirfaranda dæme.

212. Einn alldradr madr syktiz, ok hafði ongván þann, er fædu færde honum eda veitti annat fullting, ok því tok hann þat, er hann hitti i herberginu, utan skilgrein i slikri naudsyn, visse,
 25 at i tilbodinú var synd en eigi i fædunni. At honum sva hölldnum þriatige daga utan mannz þionkan, vitar guds engill hans ok þionar honum .vij. daga i samt, i því er hann þurfte, stod yfir honum ok huggade hann. I þann punkt sottu brædr a hans fund, þott þeir visse eigi krankleika hans, ok kvóðdu dyra. Bondi þegar
 30 hann heyrde, þa bad hann þa² alhugliga eigi inn ganga. Þeir gafu óngar geymdir at því ok hófu hurdina af hiórrum, gengu inn ok frettu helgan fodur því næst, hvi hann bannadi þeim inngongu. Hann greinir þa fyrir þeim allan hatt glöggliga, hverssu guds engill hefde um .vij. daga i samt þionad honum. Ok er hann hafði þesse
 35 ord talat, þa skilz hans heilog ónd vid sinn likama, feck þann³ leidtoga til himins, sem honum hafde þionad i sottinne, sva (at) hann hefde til þess fiarrlægt sik, er brædr beiddu inngongu, at hann ryddi veg til himins helgum fedr. Segir her til, hvern verdleik ok huggan hverr fær, sa er þróngvir likams rækd, ok beidiz eigi

40 1 efgir Cd. 2 hann Cd. 3 hann Cd.

fædu ne næringar honum til letta, helldr hins eina at lykta lifinu med lofigri þraut. Þat er ok her skyrt, hve verdug er kiotzins mæda, þott slikir lutir mege utan avaxta a likam leggiaz, sem her segir. Haurd bindende med frammretting er af diöfuls akaste, ok hann fylgir at hana gera, en hverr mun kunna at greina, segir sa 5 er þetta hefir diktad, gudliga ok konungliga bindendi af diöfulsins drepi vikingligu ok haschafullu, ok því er betra at hafa mundangliga bindende allan tíma sins meðferdis a einn¹ hatt föstunnar reglu, nema opinberliga se birtt af gudi; fasta eigi .iiii. daga edr .v. i samt ok leysa eigi likamans dygd fyrir fiöld fædu eda krasa, þvíat þat 10 gleðr fiandann; er þat ok flest med spelle, er eigi hefir mundanghofit. Kasta því eigi hvatskeytliga² fram vopnum þinum, at þu verdir eigi fanginn slyppr i orrostunni; en vopn var er likame vorr, en öndin riddarinn. Þa skyldi þat hvarr her hvarum veita, at hvarr giæti³ sinnar þionustu halldinn i sinum naudsynium. Er 15 allt bindende med tempran upptakande en eigi med akefd med drottinligu bode, er sva segir: Sa er þarnaz, forsmar eigi þann, er neytir med reinne samvizku. Dyrkit hann sva af mætri giöf, at hann hafne eigi adra, ok minniz þess, er þat bar at, er her næst verdr af sagt.

213. Tveir brædr komu i eina convent mikils lifnadar, er hverr sa guds miskunnargiöf med öðrum. Einn tíma bar sva til, at annarr þeira geck ut af klaustrinu a föstudag ok sa nöckurn mann snæda snemma, ok sagdi til hans: «Hvi etr þu þenna tíma a föstudege?» Um morguninn eptir er fyrr inntir brædr stodu at 25 messu, vard hinn ryggv brodir, er heima haf(d)e verid, þvíat hann sa guds miskunnargiöf fra honum hofna, er ut hafde gengit, ok frette hann at, hvi gegnde. Hann lez eigi vita sokina til hvarke i hugsan ne verke. «Ok ecke ord idiulaust hefir þu mællt,» sagdi hann. Nu mintiz hann a brodir ok mællte: «Þat er satt, 30 sagdi hann, at ek sa einn mann mataz snemma i gær, ok spurda ek, hvi hann æte sva ærla; nu er þesse min synd. Beide ek þik, at þu, brodir, bidir fyrir mer liknar vid gud ok erfidir med mer halfan manud.» En er sva langt var lidit, sa hann guds miskunn aptr koma til brodur, ok gerdu sidan badir gudi þackir. Þat 35 er umfram alla lute, er godr er (gud); ok hugguduz badir mikilliga sin i mille. Nu ma her af marka, hve ovarligt er at dæma diarfliga annarlígan lifnad, þvíat eigi er öllum einn heilsustigr, helldr hlytr at skoda skyrligarr asionur mannanna til sidlætis ok

¹ eitt Cd.   ² hatt skiotliga Cd.   ³ giædi Cd.

bindende, þviat þott lift syniz i morgu lage mislikt, þa ma þo verða verðleikrinn vidrlikr, sem eptirfaranda dæme innir.

214. Noekut sinn kom munkr noekurr af Romaborg, sa er mikinn stad hafde haft i keisarans hall, en bygde nu i nand einne
 5 kirkiu, ok hafdi einn svein med ser til þionustu. Prestur kirkiunnar sa krankleika hans ok þeckte, at hann hafdi sællife vanr verid, ok þionar honum þvi af sinu gozi ok alltarins offre. En er þesse
 10 frammsynn¹ um oordna lute. En er þesse himneska frægd heyrdiz af honum, gerdiz einn egipzkr munkr til motz vid hann til upp-
 smidanar sialfum ser at sia athæfe hans, er hann hugdi enn hardara en reyndiz. Ok er hann er kominn, ok þeir höfdu hiart-
 15 aliga² heilsaz, at lyktadre bæn settuz þeir nidr. Ser egipzkr munkr inn romverska klæddan blautliga, ok breitt skinn undir hann, ok
 kaprun a höfde, reina fætr med hosum; stygdiz hann vid ok sagdi med ser, at onnur var venia egipzkra munda, strangare bindende
 20 med enn meira hardretti. Þetta skilr inn romverske munkr af skyrleik sinum, at brodir reitiz ok hugdi a heimferd. Bidr þion sinn kalla
 25 hann aptr, ok sagdi til hans sveinsins: «Fyrir skyllð ins tilkomna brodur ger oss godan dag.» Var sidan seytt litid af kale fyrir sakir kvidar krankleika, er hann hafdi munkrinn, eigi sidr var ok sett fyrir þa vin nöckut; segia sidan psalma, ok lidr sva til
 30 kvellðz. En er lokit var aptansöng i sinn tima ok nattidum, riss inn egipzke munkr upp ok tekr orlof med blezan, ferr i brott sidan utan aminning. Inn romverske munkr harmar hugrenning brodurins, kallar hann aptr ok frettir, hver athöfn hans hefði verid i veröldinni fyrrmeirr, edr hvar hann hefði verid i borg edr
 35 höfgarde edr þorpi, hvat hann hefði til fædu edr dryckiar, hvilika hvilu edr framiatan. Brodir svarar, lez egipzkr munkr at sett, segiz alldri borg hafa bygt, helldr hafa gert akra ok haft þurt braud til atvinnu, sialldan salselad³, en vatn til dryckiar, legit a berre iördu. Inn romverske fretti þa, hve opt hann hefði bad. Brodirinn lez eigi badaz hafa utan i ainne. Heilagr fadir telr þa
 40 sitt lif, þat er lidit var, til aminningar, er hann sa hann reittan, ok sagdi sva: «Ek syndugr er þu ser, em fæddr i inni miklu borg Roma, var ek i keisarans hall hæst virðr af sialfum honum, þar
 45 atta ek haleitt herberge ok otalligan fiarhlut med gullofnum klædum, utan hin er ek bar sialfr a mer, er yfir gengu verd edr virding,

þar med oll katel umframm allt hof, þionustumenn margir ok optligt bad, sva ok allzhattar sǫngfære, er heyra girnte, er ek girntumz upp æ. Nu fyrirlet ek Roma, herbergin, frændrna, ok skipta ek sva keisarans höll i hreyse, ym(is)ligum krasum i eylitid vin ok kál, er ek hefe fyrir kvidarins krankleika; en fyrir gull-
 buna reckiu þessir skinnleppar, er þu ser her, fyrir utalliga þiona þenna einn, er gud hefir gefit litillætis anda til þionostu vid mik; fyrir þat optliga bad, er ek hafdi þa, þetta litla vatn, er ek þvæ i fætr mina; fyrir skinandi klædi, er ek skryddumz þa, hosur þessar, er her ser þu; þa girntumz ek or hofe leikfære ok saung-
 raustir, en nu hugsa ek psalma; þat er fyrr var ohof ok ofgeytla, er nu inn minnzte þarvfinningr. Her af, herra abote, sagdi hann til ins egipzka, bidit fyrir mer, en styggiz eigi vid mina ostyrkt. Öll þesse ord med hugvære tölud heyrir inn egipzke munkr, ok komz vid miok med sialfum ser ok sagdi: «Vei mer, er munks
 medferde valdag mer til hvilldar, ok fordu(du)mz sva margfallda naud ok erfide veralldarinnar, hefe ek nu þat mart til eptirlifis, er þaurnudumz ek utan allan oroa heimligs athæfis. En þu skiptir krasum i fatækt med vilianligri lægd; þar er fyrr hafdir þu heimsins blidu ok virding ok upphafning, hefir þu höfga af honum ok þvingan.»
 Geckz brodir mikit vid til mannkosta ok var hardla kærr vin ins romverska fōdur, ok for opt til hans fundar fyrir sialfs sine saluhialp, þviat hann flaut allr i ilme heilags anda fullr af skilgrein ok skynsemd. Segir i þessu dæmē til, hversu skodande er stundum af manna mun hattr sidlætis, þviat þo kann verda vidrlikt verd-
 leika, þott sidferdit mannzins verde sundrleitt, sem sagde abote Pastor: «Ef einn af þrimr velr hoglife ok hvilld, ok annarr sykiz ok görir gudi þackir, en inn þridi: þionar þeim af einkännligri ást, þa eru þessir þrir iafnan fyrir gudi, sem þeir se einnar at-
 hafnar.» Þetta heyrir ok eigi minnr þeim til, er einne frammiatan
 fylgia, þott ymisligar asionur athæfissins edr natturur gere suma at lifa þrǫngligarr en suma, þa er iafnan þrǫngva hlydninnar geymslu(r); en hvers verdleiks hon er, opinberaz i þvi er eptir ferr, segir ok hve naudsynlig hon er heims hafnendum.

215. Madr nockurr kom til abota Sisosij ok villde geraz
 munkr. Abote spurde, hvat hann sette um at vera i verolldunni. Hann lez eiga son einn. «Far þa, sagdi abote, ok kasta sveininum a sæna ut, ok gerst sidan munkr.» Veralldarmadrinn villde giarna fylla þenna bodskap. Sidan sendir abote eptir honum mann at

skoda, hvat hann hefðiz at. Hann hitti hinn i því, er hann ætladi at kasta sveininum a sama, ok bad hann eigi tortíma barninu. Hinn kvat abota þat bodit hafa ok villdi eigi at lata. «Vit þat, sagði inn tilkomne brodir, at abote kvat þetta sidarr, þott hann 5 byði hitt fyrr.» Læt fadirinn því sveininn fríd hafa, en gerdiz sialfr inn lofsamligzte munkr.

216. Einn brodir het Jon skamme, þesse for til eins alldrads manz tebuerescz¹ at ætt, er bygdi i morkinni. Inn alldradi madr villdi prova einfelldi ok hlydni Johannis ok tok eitt þurt tre ok 10 grof nidr i iðrd, bad hann sidan bera til hversdagliga fotu² fulla vatz rotum tressins, þar til er þat blomgadiz ok bære avøxt. En eptir vatni var sva langt, at varla komz aptr um kvellðit, ef um morguninn var farid. En er þriu sár voru lidin, leit gud hlydne sveinsins ok godfyse, ok blomgadiz treit ok gerde avøxt. Tok 15 abote sidan avøxt af þeima sama avexte, ok bar til brædra ok bad þa snæða af hlydne avexte. Nu fagnade abotinm mikilliga bæði af lydne brodurins ok taknsamligum avøxt tressins, er sprottid hafði utan alla natturu ok edle. En hve mikill kraptr fylgir hlyd- ninne, þa megum ver vel i mid setia dæme ins dyrdliga Pals, er 20 einn var af lærisveinum heilags fodur Antonij.

217. Noekut sinn komu þrir brædr til eins alldrads mannz i morkina Scithi, ok sagðiz inn fyrste fest hafa i minne utan bokar bæde in fornu lög ok in nyiu. Guds madr spurde, ef hann hefði fyllt loptid af ordum. Annarr brodir sagði helgum fodur: «Ek 25 hefe sialfs mins hendi ritad allt id forna logmal ok id nyia.» Guds madr sagði: «Fylldir þu gluggana af brefum?» Inn þride sagði: «Vit þat fadir, at ek hefe allt herberge mitt hladi af grósum upp at reykhafrinum.» «En þu geymdir þo ecki gestrisinnar,» sagði guds madr. Ok svaradi því sva hverium þeira, at hann skilde, 30 at hinir tveir hælduz af sinni athöfn, en hinn þride, sa er grósin hafði saman borit til gesta viddöku, þa girntiz eigi sva miok guds þar fyrir sem mannligs eptirmælis ok ömbunar. Var því miklu lofsamligri einfalleikr Pals en drambande smasmygle þessarar i því, at einfelldinnar krefr gud af oss meirr en smasmygle, sem 35 hann vattar sialfr, er hann sagði: «Yfir hverium mun hvilaz ande minn nema yfir litillatum ok hogværurum ok ottanda min ord?» Skipade hann ok því smasveine mille lærisveina, at hann lofade hans einfelldi þeim til eptirlikingar, ok sagði til þeira: «Nema þer algeriz sem þesse smasveinn, þa munu þer eigi inn ganga i himnariki.»

Þat er sva skilianda: Smasveinn fylgir þeim, er hann skedr, ok varkynnir audmiukliga, hugsar eigi annat, en hann talar utan alla flærd. Þar af segir Pall postole: «Þer skulot vera smasveinar at illzkunne, at þer seed algervir i skilningu.» Þat heyrir því til, er Salomon segir sva: «Eigi mun spekin ganga inn i illviliadan 5 mann»; þat ma sva skilia, at guds son, er speki er födur, verdr eigi skildr ne inntekinn af illgiörnum monnum. Þadan af segir David: «Þugud algerdir lof þitt af barna munne ok miolk drecka.» Ok i odrum stad telr hann, hverium audvelligaz veitiz inganga himinrikis, ok einkannar þa til, er meīnlausar hendr hafa ok reint 10 hiarta. Nu hverr er hallda girniz guddoms hæd, þa fylge hann veg litillætissins, þviat fyrir litillæte ok hlydne kemz madr til himinrikis, ok med einfelldi skal þangat ferdaz, ok sva sem daudinn kom i heiminn fyrir uhlydnina, sva leitaz guds miskunn fyrir hlydnina. Ma þat ok marka, hve miklu kostgæfe inir helgu menn- 15 irnir hafa hennar geymt, sva sem lesit er af Marco lærisveine Silvani abota fyrr i bokinni ok morgum odrum munkum ok einsetumonnum, er iafnvel hafa lift ut lagt at fylla lydnina. Er hon ok, sva sem einn heilagr fadir hefir flutt, heilsa allra trulyndra manna, modir dugande manna ok dadanna, fundning himinrikis; 20 lykr hon upp himna, hefr upp manninn af iordunni, hon er ok sameiginlig guds englum; hon er ok fædzla allra heilagra, ok fyrir hana (geta) allir helgir algerleik ok afmædraz heiminum, sva sem eptirfaranda dæme segir, at þeira er því ollu þyngra fallit, sem frabærre er koronan. 25

218. Einn af hinum ellrum monnum Thebaide borgar sagdi af sialfum ser, at hann hafdi verid son hofprestz nöckurs, ok sa hann optliga fodur sinn ganga inn i hofit at fornfæra skurdgodinu. En(er) hann sat hia einn tima, geck hann inn eptir honum leyn- 30 iliga ok sa andskotann sitia ok alla hans hird standa fyrir honum, hann sa ok, hverssu einn af hans höfdingium kom til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn spurde, hvadan hann være kominn. Hann svarar, lez verid hafa i borg einne ok vakit þar upp orrostur ok margar styrialldir med mikilli blods uthelling, ok kom nu at segia honum þat sama. Uvinrinn spurde, hve langan tima hann hafdi 35 þat gert. Hann lez þriatige daga verid hafa i þessu starfe. Uvinrinn baud þa, at hann skyllde hudstrykia, ok kvad hann allitid hafa idnad a sva langre stundu. Kom sidan annarr til hans ok dyrkade hann. Uvinrinn fretti, hvadan hann være at kominn. Hann kvez upp hafa vakt storma ok hafgialfr, drekt skipunum 40

en drepit mennina, ok kominn nu at segia honum. Fiandinn
frettir nu at timanum, en er hann heyrdur .xx. daga, vard hann
reidr miok, ok bad fiandinn fa (hann) kveliðrum. Þa geck hinn þride
framm; er hann var (frettr), hvat hann hafdi gert, sagdiz hann at
5 brudlaupum¹ verid hafa ok vakt upp þrætur ok drepit margan
mann ok iafnvel sialfan brudgumann. En (er) hann var frettr at
stundinne, ok heyrdur x dagar, afvirde ovinrinn hann ok bad beria
med svipum, sem hann hefði litit snudgat a sva langri stund. Þar
næst kom einn ok var frettr, hvar hann hafdi verid edr hvat hann
10 hafdi gert. Hann kvez verid hafa i eydemork ok stritt a einn munk
.xl. ára, ok lez varla því a leid hafa komit, at hann saurgadz med
konu þa næstu nott, er þa var lidin. Ok er fiandinn heyrdur þetta,
reis hann upp i mot honum ok minntiz til hans, tok sidan koronu,
þa er hann hafde, ok setti a höfud honum, ok let hann sidan sitia
15 hia ser, ok kvat hann hafa unnit mikinn lut ok mattuligan. En
er ek hafda þetta seed ok heyrt, sagda ek med mer, at hardla
mikil være munkanna stett, ok likade gudi sva at gefa mer heilsu,
geck ek sidan ut ok gerdumz munkr. Nu heyrdiz, hversu mikilliga
at gudi er þeck hlydnin, þott hon se þa enn avaxtsamare, er hon
20 samtengiz litillætinu, sem kynniz i því, er her fylgir. Hversu
mikil litillætis dygdin er, þa sannar inn helgi Antonius, er hann
sagdi sik allar snðrur ovinarins seed hafa uppegndar a iðrdunni,
ok mællte hann med miklum græte ok sut: «Hvat hyggst þu, hverr
þessar allar mune fordaz fa, sva at hann skade ecke.» En hann
25 heyrdi mikla rödd er sagdi, at þat være litillæte eitt saman. Nu
ma síá, hve mikil dygd er þesse gr(e)ind af slíks fôdur vitne, ok
þat sem meira er af vitni gudligrar raddar. Mattu ok heyra,
hversu optirkomanda dæme birtir, hversu fiandrinn ottaz² krapt
litillætissins.

30 219. I borginni Babilon var dottir höfðingia eins diðfulod.
En fadir hennar elskadi munk einn, þann er sva sagdi fodur
meyiarinnar: «Sannliga true ek, at dottir þin ödlic heilsu, ef ein-
setumunkar merkrinnar bidia fyrir henne; en þetta muntu eigi
fa af þeim, þottu farir til þeira, þvíat þeir vilia fordaz allt mann-
35 ligt lof fyrir litillætis skyld at selia verk sin. Lat, at þu vilir
kaupa nöckut at þeim, en er þeir koma i þitt herberge at taka
andverdit, þa mæl, at þeir gere bæn fyrir meyiunne.» Fadir hlydir
þessu ræde ok fann einn þann, er selldi vandlaupa, ok leidir hann
til innar siuku meyar eptir fyrirhugsudu ráde. En er munkrinn

1 brudlaupum *Cd.* 2 ok predica *tilf. Cd.*

geck inn, rann i mot honum in diöfuloda ok slo hann pustr. En munkrinn snere at henne öðrum kinnarkialkanum. En pukinn tok at kalla at senu sva miklu litillæte ok sagde: «Ho, hversu hardudliga bodord Jesus Kriz rekr mik i brott.» Vard mærin skiott alheil. Var þetta flutt helgum fedrum, ok dyrkudu þeir 5 gud ok sögdu, at þat er venia diöfulligrar drambanar at falla fyrir tru kristinna manna ok litillæte.

220. Nockurum bræðrum birtiz fiandinn med eingiligri asionu biartr ok blidligr i yfirbragde, ok sagdi: «Ek em Gabriel sendr til þin.» Brodir svarar: «Se, hvart muntu eigi til annars sendr, 10 þviat ek em eigi verdr, at engill sendiz til min.» Hvarf fiandinn sidan skiott i brott. Ma her sia, hverssu audvelliga litillæte brodur sigrade drambanda diöful, er sik hof upp i lioss eingils asionu. Er su sama dramban iafnan med diöfnum, er heima hofzt med honum a himnenum, þa er hann sagdi: «Ek mun setia sess minn 15 i nordre ok vera likr hinum hæsta.» Ok þat sama, er hann matte eigi vid höfudit fremia, freistadi hann vid hans lim at göra.

221. Einn alldradr madr fastadi .lxx. vikna ok snæddi eitt sinn i viku, at gud birti honum skyring ordz þess, er hann efadiz adr i, ok feck (eigi) fyrir föstuna. Sidan sagdi hann med ser: «Nu 20 hefe ek langan tima stundat til þydingar ordz þessa ok fengit eigi, þvi mun ek fara til brodur mins ok fretta hann ordzins.» Ok er hann var a veginum, vitradiz honum guds engill ok sagdi til hans: «Þu hefir fastad .lxx. vikna mædiliga ok fengit eigi bæn þina, en þviat þu litillætir þik nu ok villt hafa ráð vid brodur þinn, þa se 25 her ordit med sinni skyringu.» Hvarf sidan eingillinn brott fra honum. En brodir feck skilt, at gott er at spy(r)ia brodur sinn þess, er hann skilr eigi, ok naudsynligt heilsu mannz ok hialp. Ma her af skilia, at stundum er (meirr) leitanda fulltings mannligs, en beidanda gudligra iarteina til allra luta, þar sem litillætid ödladiz 30 her þat, er hvarke feck fyrir bæn ne föstunnar krapt.

222. Einn brodir hrygdiz vid annan brodur. Sidan kom sa, er hann hafde hrygt, ok bad liknar, en hinn villde eigi luka (upp). Þetta flytr sa er hurdarinnar hafdi kvatt fyrir einum gömlum manni. En hann sagdi sva: «Sia vid, at þu hafir eigi sva komit sem at 35 kiera a brodur þinn til annarrar handar ok syna hann sekian en rettlæta sialfan þik: ovidrkvæmiliga, ok mætti at þvi geraz, at þadan af tendrade upp hardare reide, ok kann vera, at gud hafe þvi eigi vitiað hiarta hans til upplokningar vid þik. Nu skil þat

er ek sege: hefde hann misgert við þig, skyldir þu rettlæta gern-
ing broður þins ok setia i hiarta þer, sem fyrir þina synd hafe
þer þat at boriz, ok munde þa gud gefa hans hiarta frid við þik.»
Sidan sagði heilagur fadir bræðrum slíkt dæme. Veralligir menn
5 tveir voru þeir sidlatir ok sömdu þat með ser at ganga út i mork-
ina ok geraz munkar. En þeir höfdu lettliga skilning upp a
gudspiallit með vandlæte, en eigi þa ina andligu, er þeir skyldu
haft hafa i þeim stad er sva segir: Ef limr þinn styggir þik,
snid hann af ok kasta brott fra þer. Nu limudu þeir sik sva, sem
10 þeir munde at þessum koste hafa himinriki. En er þetta heyrdi
erkebyskup stadarins, skilde hann þa fra samneyte manna. Þeir
trudu sik vel hafa gert ok vanvirdu vinmæle hans ok sögdu:
«Við höfum aflímat oss fyrir guds sakir, en byskup þesse skilr
oss fra samneyte manna. Nu förum til Jorsala byskups ok app-
15 ellerum erkebyskup þenna fyrir honum.» Ok sva gerdu þeir. En
hann svaradi ok lez skilia þa fra samneyte manna. Nu hrygdur
þeir ok foru til byskups Anthiochiæ borgar ok fengu þar vidríkt
doms atkvæde. At sva komnu sögdu þeir með ser: «Förum til
herra pafans, ok mun hann leysa ockr en hegna byskupa ok hefna
20 ockar.» Eggja hann sidan þess ok segia honum allan malavöxt,
sva sem hæfde, ok herra byskupa með fullkomnum flutt(n)inge, ok
fengu þar in sömu hardinde ok af hinum. Þar af forþockadiz þeim
miok ok mælltu: «Byskupar þessir hafa samband með ser, er þeir
hittaz a þingum; nu skulu við fara til guds manz Epiphanium a
25 Egiptaland, þviat hann er spamadr ok virðir eingis manna mun.»
En er þeir komu i nand borginne, þa var honum vitrad af þeira
efne, ok sendi hann menn til þeira ok bad þa ecke koma inn i
borgina, þviat þeir voru i forbode. Þa hurfu þeir aptr til sin ok
sogdu: «Sannliga eru við sekir, ok til hvers rettlættu við ockr,
30 þviat þott þeir hefði rangliga forbodat ockr, þa munde eigi þesse
spamadr þat gera, ok sannliga hefir gud vitrad honum af ockro
efne.» Toku þeir nu bræðrnir ok idrudur beiskliga sins glæps.
Ok þat sa gud ok birti inum helga Epiphanio, at hiörtu þeira voru
bleytt, kallar hann þa aptr til sin ok huggar ok tekr i samneyte,
35 ritar sidan með þeim til byskups Alexandrie ok bad hann taka
við sonum sinum, þviat þeir hafa nu með sannleik gert idran sins
glæps. Slíka lute sagði fyrr minntr fadir bræðrum, ok lagde þetta til,
at þat vill gud, at þat hialpe manninum, at hann asake sialfan
sik ok gefe glæpinn a guds dom með litillætis asakan, en steriz

eigi til verndar med dramban. Ok er brodir hafði þetta heyrt, gerde hann eptir ordum ins gamla mannz ok aminning, tok a sik fullkomliga idran med vidrkomning, hvarf aptr ok kvaddi hurdar herbergis brodur. Brodirinn er fyrir var skilde þetta ok bad gud fyrst liknar fyrir innan, en sidan lauk hann upp hurdunni, ok 5 mintuz (þeir) til semiandæ med ser inn sterkazsta frid i guds auglite. Birtiz þat her af, hvat vinnr satt litillæte, er hurdin laukz upp litillatum, su er byrgd var fyrir drambsaumum. En ef hann hefði viliat rett hugleida, þa skyldi hann þegar med litillæte hafa kvatt hennar ok erfidre asakan vid sik, at hann fengi med fride heim 10 farid; er ok her nær sa meistare er þat kennir, heyrum hann.

223. Brodir nöckurr spurde einn alldrædan mann: «Seg mer einn þann lut, at ek life eilifliga fyrir, ef ek geyme.» Inn gamle fadir mællte: «Ef þu mættir þola vel meingerd ok bera hana sidan, þa er þesse lutr mikill ok umfram allar dygdir heil kenning, en 15 sialldfeingr sa er geyme, ok því fagiætare er sa er, þa er dyrmætare kraptrinn. Berr sa vegsamligt vitne þessum krapte, hvers verdleiks hann se, er sik setr herviligan ok lagan i sialfs sins augum. Ok hviliks verdleiks þesse dygd se ok kraptr, þa gengr framm ein styrk kona ok provar þat, su er eigi sparde at verda her 20 afleitlig ok brigzle annarra manna fyrir guds sakir.

224. I einu nunnusetri var mæ'r nöckur, su er sik likte sva sem heimiska ok diöfuloda. Enge systir samneytti henne, lifnadr hennar var sa, at hon for alldri brott fra steikarahuse, fylldi hon þar embætti allrar þionustu, svat eptir almenniligum ordzkwid 25 mætte hon kallaz niardarvötr allz hussins. Reynde hon þat med ser, er ver lesum i heilagri ritning: ef nöckurr ydvarr hyggr sik spakan vera, se hann heimskr þessa heims, at hann verde spakr. Opt hugde þesse in helga mæ'r at ritningum ollum. Þionade hon med huldu höfde ok sveipadre asionu. Enge af .iiij. .c. meyia, 30 er þar var, sa hana nöckut eta edr vid bord sitia, alldri þa hon fædu af nöckurri þeira, helldr lifde hon vid þat eina, er hon hendi mola þann, er fell af borde, ok þo fonta edr grytur. Óngri þeira gerde hon nöckut (i) meingerd edr mællte, enge heyrdi hana mögl- ande edr med gnadde, ok þar er hon lifde vid allra þeira hatr 35 ok barsmidir, bannan ok meingerdir, þa bar hon þat med polin- mæde þeire, at hon talade alldri hvarki miok ne litt i mein nöckurre þeira, er hana aleitudu. I þenna punkt stod guds engill hia einum helga manni, er Ipoterius het ok iafnan hafði i eydemork lifat

1 erat secundum vulgare proverbium universæ domus spongia lat. 2 hatt Cd. 40

med inu lofsamligzta meðferde, ok talar til hans þesse ord: «Hvi hygg þu þik mikit nockut vera edr þa brædr, er þenna stad byggia? Far til nunnusetrs kvenna tabennensiotarum, þeira er sva eru kendar, ok muntu þar finna eina mey med koronudu höfde, ok
5 vit hana vera þer betri; þviat þar er hon gengr nott ok dag fyrir mannföldda, þa berst hon sva i mot huginum, at alldri hverfr ne skiptiz hiarta hennar fra gudi; en þu sitr i einum stad ok hræriz hverge, ok reikar þo i hugskotinu ok hiartanu her ok hvar um borgir.» Ok er hann heyrir þetta, skundar hann ferdinni til fyrr
10 nefn(d)s klaustrs. Var þar tekit vid honum veggamliga af meistörum stadarins ok rædismonnum, feck hann ok inngongu i klaustrid, er hann beidde. Ok er hann var inngenginn i klaustrid, bydr hann, at öll conventin kome i syn vid hann. Mædr munklifissins flyttu þvi miok ok sögdu honum, þa er allar voru þar komnar. En hann
15 ser eigi fyrr nefnda mey ok ser fyrirheitna, ok frettir hver fra se. En þær kvadu allar þar vera. Þa grof hann at enn glöggligarr.» «Heyr, heilagr fadir, sögdu þær, ok true, at öll convent vor er her samankomin. Enn höfum vær eina heimiska i sodhuse.» Sa var sidr þeira at kalla hana diöfuloda. En er hann heyrði þetta,
20 bad hann leida hana i syn vid sik. Ok er hon var kollut, færiz hon undan ferdinni, þviat hon vissi reyndar af gudligri vitran, hvar af gerdiz. Þar næst var hon skyldut til ok sagt, at inn helgi Ipoterius girntiz at sia hana, en hann var hardla heyrinkunnigr ok mikils nafns. En er hon var færd framm fyrir hann,
25 ok hann sa asionu hennar vafda med tautre, fell (hann) til fota henne ok bad hana blezanar. Hon fell þa framm ok mællte: «Þer eigut, herra, mik at bleza.» Systrnar furdudu ok sögdu til hans: «Vil eigi, heilagr fadir, at þer sva mikla meingerd, þviat þesse er heimsk, er þu ser.» Hann mællte þa til þeira: «Þer erut at sönnu
30 helldr heimskar, en þesse er allra var drottning, ok þess bid ek gud, at ek audlimz at vera henne likr a domsdege.» Ok er systir heyrdu þetta, fellu þær framm sérhveriar fyrir hana ok iatudu grein(i)liga syndir sinar ymisligar ok badu liknar. Önnur sagdiz hellt hafa yfir höfud henne sodinu, er hon hafdi skolat skutil sinn;
35 önnur kvez hafa halslostid hana, en önnur fyllt nös hennar af mustard; iatudu sva sidan ymissar ut ok ut. Hinn helgi Ipoterius bad þeim ollum liknar, ok for heim sidan. En guds ambatt þottiz eigi mega bera dyrd þa ok vegsemd, er² systir veittu henne ok trude sik mundu þyngiaz af ymissum þeira undanfærslum ok

afsakan, ok því geck hon ut leyniliga af klaustrinu. En hvert er hon hefir farit, veit enge madr, edr hvar hon hefir stadar numit, edr hverium enda hon hefir lyktad sinu life. Heyrdu þer nu, hversu verdugr ok þægr er litillætis kraptr fyrir gudi, ok hversu þessa audgætliga mæð þoldi med lægd meinmæle ok motgördir, högg ok hraka, ok gördiz þar af verdug eingiligrar hugganar, svat öll conventin hirtiz af hennar einnar styrkd. En hinn helgi guds madr gerdiz af godum betri. Kynniz her af nogliga, hve naudsynlikt er litillætid, ok flytr þat þa enn meira verdleik til formanna ok undirmanna, ef þeir geyma þessa vandliga ok elska þat mikilliga, svat sa er stiornar, biode med litillæte ok gudrædzlu, en eigi med grimd edr akefd. Stendr her ok nær heyrande votttr, er þar af kennir.

225. Sva sagdi einn gamall madr: Ef nockurr vill boda brodur nockura athöfn med gudrædzlu ok litillæte, þa gerir brodur þat mal fusan at fylla med godfyse hitt, er bodit er, þvíat eigi ma oavaxtsamt vera mal kennandans, þat er dygd gudligrs elskuga tendrar upp fyrir innan. En ef einnhverr vill syna matt sinn ok rikdom ok bioda brodur utan gudrædzlu, þa lætr gud hann hvarke heyra ne gera þat, er hann bydr, þvíat opinbert verdr þat verk, er af gudi geriz, ok sva verdr opinbert þat, er af valde ok villd legz æ; þvíat þat er af gudi, er byz af litillæte ok bæn, en hitt geriz af oreinum anda, er fram ferr med valde, æde edr oroa. En þat er embætte inna ædre manna at ahyggiaz um þat iafnan, at þeir mege at rettu meirr af formenzkunni elskaz en ottaz, ok syne helldr undirmonnum sætleik litillætis en matt velldissins, svat af snidiz hiartarotinni riklyndissins herde, (ok) veki af þeira kostgæfe briostföst elska undirmennina til kraptaverka utan drambanar stærð; stille hogvære reide hugskotzins med afle ofalsadrar astar, þvíat vitleyse er þat likt, ef einnhverr gírniz at drottna odrum ok drotne eigi adr reidne [sialfs sins. Skal þat goðr hirdir eigi syna i greimleiks þunga, hve mikit hann ma, helldr hve miok hann elskar, þvíat því meirr sem hann elskaz, því lofigri provaz hann, þa er raundagrinn kemr. Heyre höfðingiar þat, er fyrir nöckurn snotran mann er mællt til þeira: sem einn af þeim verande settu þeir þik hertuga mille sin, þvíat oreinn er hverr, er upp hefr hiarta sitt. Minniz stiornarmenn, at þeir eru i örd, ok stæriz eigi, helldr nemi þeir at mer, þvíat ek em miuklyndr ok litillatr i hiarta; ok ef þeir vilia þiona til litillætis konungs, þa siaz þeir vel um iafnan at varaz drambanar skeyte. Ma nu sa sem less skoda, hveria godfyse gerir undirmanninum litillæte bodandans; batnar

: [sins sins Cð.

þar fyrir hvorr af annars gætzku, at annarr bydr med litillæte, en annarr hlydir med godfyse. Fare því framm tveir lampar ok tvær kertistikur, þat eru þeir menn .ii., er reyna, hverssu annarr batnar af annars litillæte, ok annarr af annars hlydne.

- 5   226. Brodir sa, er Pistus het, kallaz komit hafa, ok .vii. brædr med honum, at sia .ij. fedr, er sva hetu Or ok Atrem, ok batna af þeira gæzku. Abote Atrem hafdi ina hæstu lydne, en Or id mesta litillæte. Þesse brodir Pistus segiz verid hafa nockura daga at skoda dygdir þessa fedra, ok lez seed hafa einn furduligan
- 10 lut, er Atrem gerde. Nöckurr madr hafdi fært þeim fiek, ok villde Atrem matbua hann fodur Or, er þeira var ellri, ok hafdi knifinn i fiskinum til sundrskurdar, er abote Or kallar med nafne tysvar. Nu skundade hann sva miok ferdinni, at hann let knifinn standa i fiskinum ok villdi eigi i sundr skera. «Þessa hlydne hans furd-
- 15 ada ek, sagdi brodir Pistus, hvi hann bad hinn eigi bida, medan hann sundrade fiskinn, ok spurda ek, hvar hann hefde fundit sva mikla miskunn lydninnar.» Hann svarar ok kvat eigi sina vera, helldr þess gamla fodur, er allt tok med litillæte þat, er hann gerde, «ok iafnvel muntu þat mega (sia), sagdi abote Atrem, med
- 20 raun, hverssu hann lofar med sinne hlydne ok litillæte min mistæke.» Steikir hann sidan fisk med villd sinne, svat onytt var, ok setti fyrir abota Or. En hann át ok talade ecki um. «Syniz þer eigi gott, fadir?» sagdi Atrem. Hinn kvad: «Hardla gott.» Eptir þat steikte hann litid af fiske hardla vel, ok kvez því tapat hafa i
- 25 i steikingu. Abote Or svarar, kvat þa hafa illa tekiz. Sidan sneriz abote Atrem til min, sagdi brodir Pistus, ok sagde: «Nu mattu sia, sagdi hann, at hlydne, þa sem þu eignadir mer, vinnr litillæte þessa ins gamla fodur, þvíat ecki gere ek sva litilliga, at eigi taki hann med þöckum, ok vænte ek fastliga, ok true ek mik
- 30 munu hialpaz af hans litillæte, þvíat ek verd af því lydinn.» «Nu mun ek, segir brodir Pistus, þvíat ek hefe hugfest þeira litillæte, kostgæfa¹ at fylgia hvarstveggia fotsporum, sem ek pickiumz mega.» Ma her heyra menn mikillar styrktar, er hvarr predicar annars dygd, en hylr sina hlydne; forduduz þeir sva ræsnina, at hvarr
- 35 eignade odrum annars dygd sinn verdleik. Skile því sa er less, hvat² gods vinnr midlan astarinnar, þa er annarr tekr med þöck annars vanhyggiur sem godfusliga þionustu, ok hverr er sterkan hug vill hafa af sinne lægd en annars hæð³, þa (heyri) hann þat, er her fylgir.»

40   ¹ kostgæfe ek Cd.² hvart Cd.³ hat Cd.

227 Brodir nökkurr kom til ins sæla abota Sisosij i fiall ins helga Antonij, ok er þeir töludu, sagði brodir til abota Sisosij: «Komtu enn eigi, fadir, til iafns verdleiks við abota Antonium.» Fadir Sisosius svarar: «Ef ek fengi eina hugrenning ins helga Antonij, þá munda ek þíckiaz sva heitr sem elldr ok ottaz ecki tilfelle þaðan fra, en þó veit ek deile a þeim manni, er með erfíde færri borit hugsanir sínar.» Skodaz her af, hverssu þesse helgi maðr provade annars verdleik en lægde sinn. Heyrum annat líkt dæme, er her fylgir.

228. Eitt sinn er inn helgi Arsenius frette nockurn egipzkan mann olærdan af hugsanum sinum, heyrde þat annarr maðr ok mællti til heilags fodur: «Hvi spyrdu þorpara þenna at hugsanum sinum, sva rôskr sem þú ert upp a girzka tungu ok latina ok sialfs þins samvizku?» Arsenius svarar: «Hefe ek kunnleik hvarstveggia mals til veralldarinnar girz(!) ok romverskz, en til verdleiks kann ok eigi stafrof þessa þorpara.» Se her, hverssu þesse afvirdir eiginligan verdleik ok lægir sik, at hann mikle annars gæzku með afpockan til naungsins, er sva algerver(!) skipade annan i sinum dome at (gera) audgætligan sialfan sik ok afleitligan. Fagne af sliku trulyndir leikmenn, þeir er verdleik mega framm bera fyrir bokliga skilning, sem skylda krefr; skile ok klerkar, at truan samtengd litillætinu helpr mannum meirr en boklig skilning. En hvat litillætid se, þá er her nærr meistare, er þat kennir.

229. Einn alldradr maðr var spurdr, hvat være litillæte. Litillæte, kvat hann, er mikit verk ok gudlíkt¹, en þesse er gata litillætis at taka upp líkamlíkt erfíde ok skília sik þá syndugan ok lágan ok ollum audgætligra. «Hvad er þat, fadir, kvat brodir, at vera undir ollum.» «Þat, sagði hann, at vera lægri ok afleitligri odrum ok hyggia helldr at sialfs síns syndum en annarligum, ok bidia gud líknar æn aflate, þviat sva lengi ser maðr eigi sialfs síns syndir, sem hann aktar annarligar.»

230. Einn alldradr maðr var sa i morkinni, er sagði með sialfum ser, at hann munde vera algerr i dygdum, ok því bað hann sva til guds: «Syndu mer drottinn, ef mik vantar nökkut a algerleik, at ek inne þat i verke.» En gud litillætte hugskot hans sem með varygd, at honum yxi eigi af algerve sinni stærðedr ræne, ok sagði til hans: «Far til hiardreka, þess er ek vísa þer, ok mun hann segia þer, hvat þú skalt gera.» Ok hann for

¹ gudlík *Cd.*

þegar. En er hann er á ferdinni, kom rödd yfir hirdinn, su er sva sagdi: «Einsetumadr, sa er þu kant, kemr til þin skiott at leita ráds við þik um saluhjálp sína; en þu skalt bida honum at taka svipu ok fara at gjæta svina þinna.» Þessu næst kom inn
 5 gamli fadir ok kvaddi dyra, geck inn því næst, ok heilsuduz þeir; bad þa þegar heilagr fadir fehirdinn hialpræds fyrir sal sinni. Fehirdirinn fretti, ef hann munde hafa þat, er hann legdi til. Heilagr fadir lez vist hafa mundu. «Tak her þa svipu, kvat hiarðrekinn, ok far at geyma svina minna.» Þetta sama hefir
 10 einsetumadr. En allir þeir, er kunnu ok heyrt höfdu kraptr hans ok nu sa, at hann gjætte svina, sogdu sva með sér: «Se þenna mikla einsetumann, er slik frægd var með sannindum frá flutt; hræriz hiarta hans ok kvelz af diofle, er hann gætir nu svina.» Einsetumadr fagnade, er hann heyrde slíkt, ok rygdiz hvarki í
 15 hiarta ne asionu. Nu sa gud, með hveriu þole hann bar briggzle manna ok meinmæle, ok baud honum at hverfa aptr til einsetu sinnar. Gerdiz her sva, at sa sem lofígr fór í brott, hvarf enn lofsamlígrí aptr.

231. Eitt sinn komu illvirkjar til klaustrs eins allðrads mannz
 20 ok sogdu til hans með æde mikille: «Til þess eru ver her komnir at eyða ollu þínu goze ok hafa brott með oss.» «Takit synir, kvat hann fadirinn, þat sem yðr syniz.» Þeir ræntu hann ollu því, er þeir fundu, ok foru í brott síðan. Ok er þeir voru í brottu, fann heilagr fadir síð nökkurn, er folginn hafde verid, ok fór eftir
 25 þeim með kalle miklu ok mællte: «Heyrit, synir, takit þat er þer hafit gleymt.» En (er) þeir sa sva mikla þolinmæde heilags fodur, baru þeir aptr allt þat er þeir höfdu rænt, ok sogdu sva með sér: «Sannlíga er (sia) guds madr.» Gerdu þeir síðan idran ok bættu sitt síðferde at senu sva miklu þole heilags fodur. Vard
 30 her sva, at af eins truartrausti ok algerleik leidrettuz margir til lífs. Ma þa enn audmiuklígar slíkt truaz, ef fleire kompanar ganga framm klæddir með þessum krapte þolsins. Ok er því (næst) íð fiorda dæme, þat er her fylgir..

232. Einn gamall madr var í kofa sinum, sa er lítt geymde
 35 at heilsu síalfs síns líkama ok hafði þat til atvinnu, er hann gerde [fle]ttur edr duk um daga. Þa er sva hafði framm farit um hrid, kom brodir nockurr at byggja hia honum, ok gerde sa ok duk a dag, ok neytti inn gamle madr verd hans í vine, en brodir litit af braude a kvellðit, þott hann ynni a daginn. Ok er brodir hafði

40 1 hættu Cd. 2 her Cd. 3 brodur Cd.

þolat .iij. vetr, talar hann með ser: «Ek em klædlauss ok mæddr af matleyse ok hungri, mun ek verda at fara i brott hedan.» Þvi næst hugsar hann með ser: «Hvert mun ek fara? Ma at betra se at sitia með brodur þessum sameiginliga, þviat ek sit fyrir guds sakir, þess er mer ma senda þegar nöckura hialp ok huggan, er hann vill.» Ok er hann hugsar þetta með ser af öllu hiarta, vard honum eigi at valiug, þviat guds engill stod hia honum ok bad hann alldri brott hverfa, «þviat ver munum koma til þin a morgin, ok mun geraz hialp af vorre vitran.» Um morgininn sagði hann til ins gamla mannz: «Far eigi fra mer i dag, þviat ek vænte, at englar guds mune koma at skilia mik fra heiminum.» En er sa time kom, at inn gamle madr var vanr at kaupa vin i bænum, sagði hann til brodur: «Eigi munu þeir koma i dag eptir þer, þviat nu er lidinn timinn.» Brodirinn kvad þa sannliga koma mundu, þviat hann trude fastliga, at sa var enge falsare, er honum het þvi. Ok er þeir mælltuz þetta vid, sofnade brodir sælliga til guds. En inn gamle madr flaut allr i tærum ok sagði: «Hosson mer, son minn, hosson mer veslum, er sva lengi hefir lifat vid vanrækt, en þu eignadiz önd þina i þolinmæde fyrir skamma tilstundan.» Vard sidan inn gamle munkr hofsamr ok lofligs lifnadar, leidde hann sva brodur þol til heilsu ok hialpar. Fylgir her ok likt dæme, hversu þol lærisveinsins með lægd veitir meistaranum betr-anliga hæd.

233. Einn alldradr madr atti lærisvein lofsamligs lifnadar, ok þott inn gamle madr ræke hann ut stundum i reidebolu, þa beid hann uti iafnan. Eitt sinn er sva hafdi farid, ok inn gamle madr fann sveininn ute sitianda, komz hann vid fyrir hans þol ok bad liknar með tarum ok sagði til sveinsins: «Sannliga ertu minn fadir, þviat þol þitt sigrar litilleik minn. Gæcktu nu inn, ok skalltu hedan fra vera minn fadir, en ek þinn son, þu meistare, en ek lærisveinn, þviat þin verk syna þik ellra, ok æska þin sigradi elle mina.» Hugleiddi inn ungi madr her af, at ver skyldim helldr af meinmælum fagna en kveina.

234. Einn alldradr madr sagði sva, at sa brodir hefir meira verkkaup, er allan hug leggr undir hlydni andligs fodur, en hinn er einn samt rædz i eydemork.

235. Abote Antonius sagði, at sva sem fiskar deyia skiott a þurru etcet.¹; þviat sva byriar oss at fara til kofa vars sem fiskinun til siofarins, at vær gleymim eigi inni idre geymslu af seinkan

¹ Jvf. ovenfor Cap. 103 S. 591.

aptrhvarfsins. Ok enn sagdi hann, at sa er sitr i einsetu, er frials fyrir þrimr abarningum, heyrnar, mals ok synar, en hann heyrir at eins ok hefir hiartans orrostu.

236. Abote Arsenius, þa er hann var enn i keisarans höll, 5 badz hann sva fyrir til guds: «Greidtu mik, drottinn, til heilsu.» Þa kom yfir hann rödd, su er sva sagdi: «Arseni, fly mennina, ok muntu hialpaz.» Ok sidan sneriz hann til munkligs meðferdis ok hvarf or hallinni. Sidan badz hann sva fyrir sem fyrr: «Heyr þu, drottinn, ger mik heilan.» Þa mællte enn gudlig rödd til 10 hans: «Fly, þege, hvilz, þessar eru rætr til at misgera eigi.»

237. Abote Daniel af þeim stad er Fara het, lærisveinn ins helga Arseni, sagdi sva: Aboti Arsenius fadir vorr flutti oss af nöckurum Scithiocus manni, þeim er mikilligr verkmaðr var, en faskyrr i tru, ok villtiz af vankunnan ok sagdi: «Eigi er braud 15 þat er ver bergium likame Kriz.» Tveir gamlir fedr heyrdur þat, er hann mællte, ok vissu verk hans skir ok rein, ok vissu at hann talade þetta meinlausliga fyrir favitru, ok komu til hans ok sögdu: «Abote, vid höfum heyrt otru ord af einum manni, sva at hann sagdi, at braud þat er vær bergium, se eigi Kriz likame, helldr 20 mynd likams.» Inn gamle maðr svarar: «Ek em sa er þetta hefir mællt.» Þeir badu hann ok mælltu: «True eigi sva, abote, helldr hizig sem almennilig kristne bydr oss, at ver truim þat vera holld Kristz, er ver bergium i brauds asionu. En þat er med sannleik en eigi mynd blods hans, er ver bergium af kalek, ok 25 sva sem gud gerde i upphafe manninn eptir sinni likneskiu, sva skulum vær trua med sannleik, at þat er holld ok blod Jesus Kriz, er ver berg(i)um i asionu brauds ok vins.» Inn gamle fadir mællte: «Eigi mun ek trua, nema ek verda myktr med skynsemd.» Þeir sögdu þa til hans: «Bidium ok til guds þessa viku, ok truum 30 ver, at hann birtir oss af þessu stormerke.» Inn gamle fadir tok þessu med fagnade, ok foru þeir heim med fagnade i kofa sina. Ok bad inn gamle fadir sva til guds: «Drottinn, þu veitz, at ek em eigi af illzku otrurr, helldr bleckiumz ek af ovitru, birtu mer, drottinn Jesus Kristr, þetta stormerki.» En hinir ellri badu sva: 35 «Drottinn Jesus Kristr, birt inum gamla fedr þetta, at hann true ok glate eigi erfide sinu.» Gud heyrde bæn þeira. Ok er vika var lidin, komu þeir til kirkju a sunnudag, ok satu allir samt a einum bed, ok inn gamle maðr a millum þeira, ok lukuz upp skilningar augu þeira, svat þa er æ heilagð alltare var framm latin

oblatan, syndiz þeim þrimr, sem sveinn einn være, ok er prestrinn retti framh hondina at briota heilagt braud, þa steig guds engill nidr af himne ok hellt a sverde, ok sneid i sundr sveininn ok steyppte blodinu i kalekinn, ok braut prestrinn af helgu braude litla limu, sva at hratt holld ok blodugt var gefit inum gamla 5 fedr, er hann geck innar mille annarra heilagra manna. Ok er hann sa þat, kallade hann hátt ok mællte: «True ek, drottinn, at þetta er holld þitt ok blod.» Ok þegar er hann hafdi þetta mællt, þa vard þat holld, er hann hellt æ, med stormerke at braude, ok bergde hann þvi ok gerdi gudi þackir. Þa sögdu hinir gömlu 10 fedr þessum hætti til hans: «Gud veit natturu mannzins, at hann ma eigi eta hratt holld, ok þvi snyrr hann holldi sinu i braud, en blodi i vin, til handa þeim er med tru taka.» Ok gerdu þeir gudi þackir fyrir inn gamla fodur, er hann let eigi fiandann fyrirfara ollu hans erfide. Ok foru þessir þrir fedr allir samt heim i 15 kofa sina med vinattu.

238. Þesse same abote Daniel sagdi af odrum miklum fedr i inum idrum halfum Egiptalandz, at hann mællte meðr einfelld, at Melchisedech være guds son. Þetta var flutt fra hans fyrir inum sæla Cirillo erkibyskupi Alexandrie borgar, ok kendi hann 20 vera kraptamann sva mikinn, at hvad sem hann bæde af gudi, mundi hann birta honum, þott hann segdi honum med einfelld; ok þvi lagde erkibyskup hug æ at snua honum rettleidis ok sagdi sva til hans med spekt sinni: «Abote, hugsan min sagdi mer, at Melchisedech er guds son, en önnur hugsan sagdi, at hann se eigi 25 guds son, helldr hófðinge kennemanna guds. Nu senda ek þvi til þin, at þu bidr gud birta þer, hvart Melchisedech se gud edr madr.» Enn gamle madr frammeggiadr sva diarfliga med trauste, at gud munde veita honum, hvat er hann beidde, bad byskup gefa sér þriggia daga frest, lez þa mundu segia honum sannleik af þessu. 30 For hann sidan brott ok bad til guds. Inn sæle Cirillus visse, at mikils verdleiks var inn gamle fadir, ok at gud mundi birta honum þetta. Eptir þria daga kom inn gamle fadir ok sagdi byskupi, at sannligá var Melchisedech madr. »Hvar af veiztu þat?» sagdi byskup. Heilagr fadir svarar: «Gud birte mer alla hófudfedr 35 fra Adam til Melchisedech, sva at þeir stodu fyrir mer. Sidan sagdi engill guds mer, hverr Melchisedech var, ok treystumz ek þvi, at hann er madr.» For inn gamle fadir sidan braut fra bysk-

upi ok predicadi sialfr, at Melchisedech være madr. En innsæle Cirillus vard því hardla feginn.

239. Abote Arsenius sagdi optliga: Ek idrumz, er ek hefe talat, en ef ek hefe þagat, þa em ek i hvilld, ok idrar mik eigi, 5 ok ef vær höfum leitad drottins, mun hann birtaz oss, en ef vær höfum halldit honum, er hann med oss.

Explicit vitas patrum.

Navneregister.

(b betegner anden Del).

- Abaciensis, þorp, 628.
 Abagarus 24.
 Abbacuc 216. b 7. 248. 647.
 Abel 298. 299. b 262.
 Abiathar b 260—262. 271.
 Abibas b 299. 301.
 Ablavius b 32. 33. 102—106.
 Abraham 75. 190. 244. 247. 428. 432.
     602 (686). 604. 665. b 47. 81. 263.
     293. 294. 490. 552. 624.
     — abóti, b 593. 594; lærisveinn
     Sisosii b 625.
 Abrincus, staðr, 704. 707. Abrincensis
     byskup 706. 708.
 Achasius b 198.
 Acheron 837.
 Achilles b 578. 591.
 Adam 234. 298—300. 350. 568 (592.
     623). 678. 680. b 1—3. 6—9. 11.
     12. 17. 18. 102. 670.
 Adriaticus Sinus 693.
 Adriaticus, höfn, b 31. 98. 107. 121.
     148.
 Adrianus, 369. 370. 374. 376. 202. 210.
 Aelli 385.
 Affrica 47. 129. 652. b 85. 55. 141.
 Afrodisia 1. 2. 7.
 Agapitus, pávi, 221; subdjakn, 174.
     422—425; son Eustachius b 195.
     200. 209.
 Agareni = Saraceni 546.
 Agatha 1—6. 7—14. 393. 433.
 Agathon b 517—519. 569—571. 582.
     621. 631. 647.
 Agaunum, staðr, 646. 651.
 Agōanes b 177.
 Aglais 23.
 Agnes 15—22. 569 (593. 624). b 255.
 Agricolaus 257. 260. 265. 266. b 211. 5
     214. 216.
 Agulandus 690.
 Alani 36. 43. 60 (Halani).
 Albanus b 289—291.
 Alexander b 289—291. 10
 Alexander ok Sisinnius, píslarváttnar,
     50. 51.
 Alexandria 82. 99. 101. 400. 486. 609.
     b 107. 187. 372. 448. 452. 455.
     508. 565. 602. 670. 15
 Alexis, Alexius 23—27.
 Alffa b 172. 173.
 Alippius 128. 129. 132—136.
 Alkon, býr, b 123.
 Alleburgis 550. 20
 Allisium 550.
 Amachius 285—298.
 Alphe 42.
 Amalphim b 151.
 Amandus 644. 645. 25
 Ambrosiana, kirkja, 49. 50.
 Ambrosius, abóti, 653; byskup, 15. 28
     —54. 128. 135. 142. 514. 605. 615.
     — jarl 29.
 Amesia, borg, b 310. 30
 Ammon, munkr, 92. 93. b 378. 406—
     410. 435. 476—478. 620. 630.
 Ammonus (Ammonas) b 460—462. 650.
 Amon prestur b 86. 121—123.
 Amoti b 29 s. Amon. 35
 Anastasius 189; i Lucrina, 365. 366;
     aboti b 533—535.
 Anatholius 563 (586. 619).

Anconitana, borg, 186. 187. b 150.
Andegaunensis, herað, 666.
Andreas, byskup, 222-224; postoli, 380. 382.
— Guthormsson b 179.
Andracacius, Androgacius 36. 53. 616.
Andronika, herað, b 25.
Angli 384.
Annennimus 31.
Ansegarius 672.
Antikristus 712. b 8. 13.
Antinum, borg, b 433.
Antiochia 311. 437. 475. b 55. 148. 245. 661.
Antiochus 260. b 85. 198.
Antonius 55—121. b 183. 185—191. 435. 436. 465. 476. 479—483. 535. 537. 568. 577. 589—591. 597. 601. 602. 606. 607. 628. 631. 635. 659. 666. 668.
— blindr maðr, b 115. 116.
— rómverskr höfðingi, b 185.
Anuph b 424—427. 619.
Anþekia = Antiochia 363. b 40. 44.
Apelles b 437. 441.
Apollo, goð, 105. 419.
— abóti, b 636. 637.
Apollonius b 383—408. 524. 525; djákn b 453—455.
Appia, leið, 383. 425. b 284.
Appodonia, kirkja, 697.
Aqvensis, borg, 547; herað 548.
Aqvilegia 37. 38. 43. 617.
Aqvina, Aqvinnensis 168 (212). 224.
Aqvinius 661.
Aqvitania 313. 532. 547. 552.
Arabia b 55.
Aran b 293.
Arbogastes 41—44.
Arburius 562 (584. 616). 630.
Arcadius 46.
Arcadius ok Honorius 23. 25. 45. 148. b 546.
Archelaus 94.
Archemius b 86. 123.
Archiman b 86. 88. 89. 90. 95. 121—123. 125.
Arelaten, Arelatensis 313. 532. 533.
Arena 704. 706. 710.
Argentarius, fjall, 227.

Arimathia b 8. 17.
Ariston b 229.
Armenia b 55. 85.
Arnaven, Arniven, b 114. 118.
Aroel b 260. 268. 272.
Aron 300. b 295. 332.
Arpinio b 97.
Artheman b 29. s. Archiman.
Arriani, Arrianite, Arrius menn 99. 100. 111—113. 116. 144. 611.
Arrius 609.
Arsenius b 546—550. 565. 566. 680. 681. 634. 646. 666. 669. 671.
Arseontus, herað, b 452.
Arusica 532. s. Aurasicensis.
Asia 365. b 55. 139.
Askalena b 304.
Assiria b 55.
Aspasius 19. 20.
Ásta 396.
Asverus 464—467.
Athanasius 110. 112. 119. 421. 609. b 189.
— munkr b 50. 52.
Athenis borg 312. 513. b 576.
Athesis, á, 229.
Atlides, fjall, b 575.
Atrem b 665.
Attaphala, þjóð, b 97.
Audbertus 704. 706—708.
Audurus (Aductus); bærr, b 307.
Augustinus 47. 122—152. 513. 521. 525.
— byskup b 302. 308.
Aunan b 260. 264. 265. 271.
Aurasicensis 537.
Aurei Sancti 654.
Aurelianus 604 (639).
Auspicius 571 (596. 628).
Austeriacus, þorp, 703. 710.
Austrhalfa 643.
Autisiodorensis, þorp, 664.
Avianus 673.
Avicianus 570 (595. 626). 628.
Avinion (Avicnon) 533. 536.
Avitus b 302.
Auxons (Auxanus) 29.
Babilon 368. 479. 690. b 384. 659.
Baiuno 707.
Balacius 113. 114.
Baldilo 548.

Baldo 370. 417.
 Baldvini 693.
 Bannadius b 223.
 Bar (Bór), Barim b 40. 41. 44. 147.
 150—152.
 Barennes b 148—150.
 Barbara 153—157.
 Barrochia, þorp, b 151.
 Basiliscus b 60. 61.
 Basilius 185. b 647.
 Bassus b 307.
 Beatrix b 229.
 Beda 513. 526. b 297.
 Beelzebub b 6. 12.
 Beluacensis, borg, 313.
 Benedictus, af Nursia, 158—178. 200
 —219. 239. 642. 659—665. b 41.
 147; pávi 385. 386; ungr maðr i
 Campania 228. 229.
 Benjamin b 260. 267. 272.
 Benus b 379.
 Bereroína, staðr, 440.
 Bergr Sokkason b 49. *jvf.* Sokkason.
 Berithus, borg, 308.
 Berticiamnus 660. 665.
 Bertulphus 670. 673. 675.
 Besarion b 597. 598. 650.
 Bethania 513. 514. 521. 522. 535.
 Bittinia b 55. 56.
 Bizancium b 277. 278.
 Björn stallari b 168.
 Bláland 72. b 341. 394.
 Blasius 256—271.
 Blazon, þorp, 673.
 Blókumanna vellir b 175.
 Bonachum, dýr, 534.
 Bonifacius 190—198; pávi b 53. 54.
 Bonus 700—703.
 Bor s. Bar.
 Boskus, þorp, 671.
 Brandanus (Brendanus) 272—275.
 Brandr Þórarinnsson 295—297.
 Bretar 330.
 Bretland 35.
 Brictius 574 (600. 683).
 Brinka b 310. 311.
 Britannia 532. 652.
 Brúsi b 160. 161.
 Bucellinus 182.

Burgundia 547.
 Caldea b 293.
 Calisti kirkjugarðr 425.
 Calpurnius b 274. 275.
 Calvarie locus 306.
 Campania 182. 218. 223. 368.
 Candidus 645. 646. b 212. 213.
 Canusia, borg, 221.
 Cappadocia 260. 322. b 55. 211.
 Capua, Capoborg, 219. 239. 253.
 Caria b 55.
 Caricius 645. 652.
 Caritas 369. 371. 374. 375.
 Carnotinum, borg, 594 (625).
 Cartago 51. 125. 126. b 306.
 Cassinum (Montakassin) 165 (208).
 Cassius 645. 651.
 Castorius 185. b 229. 231.
 Castrum Lantonis (Nautonis) 549.
 Castulus b 233. 234.
 Catacumbas b 235.
 Catanensis (-sium), borg, 6. 13. 433
 436.
 Cecilia 276—297; kona Harderadi
 666.
 Cedron b 140. 141.
 Celestinus 122.
 Celius, fjall, b 237.
 Cellia b 459. 507. 525.
 Celsa b 226.
 Cendimus, bæ, b 119.
 Cennonicus, borg, 623.
 Cenomannum 532.
 Centucelensis, borg, 243.
 Ceren, staðr, 114.
 Cernobius 225.
 Cesar Augusta, borg, 545.
 Cesaria 322. b 308.
 Chore, á, 547.
 Choronijs b 463.
 Cicero 123.
 Cilicia b 55. 293.
 Cilinia b 222 223.
 Cimera, fjall, b 56.
 Cinomannica 660, *jvf.* Cenomannum.
 Ciparicus, bæ, b 119.
 Cipr 525, *jvf.* Kipr.
 Ciprianus 126. b 183.
 Cirene, Cirenenses b 293. 341.

Ciriacus, boer, 424.
Cirilla, 481. 432.
Cirillus b 808. 305. 670. 671.
Cirinus b 245.
Clarus Mons 708.
Claudiomacus 567 (591. 628).
Claudius b 228. 229, s. Klaudius.
Clemens 313. 418. 421.
Clemens kirkja b 173.
Cleoniceus b 313.
Cleopatra b 185.
Cololensis 686. *yvf. Kaselensis.*
Colonia Agrippina 651. 654. 655.
Comestor 515. 520. 524. 527.
Concober 353.
Concordia 431.
Condarensis (Condatensis), borg, 601 (635).
Constancia 21. 22. b 255.
Constancia, kirkja, b 255.
Constancianes b 305.
Constancius, byskup, 168 (212). 224; frændi Bonifacius 192. 194. 195; heilagr maðr 186. 187; konungr, 302. 607. 653; son Constantini keisara 609. b 256.
Constans 609. b 256.
Constantinus keisari 109. 256. 302. 303. 575. 607. 609. 653. 654. b 30. 83. 85. 97. 101. 103. 105. 107. 249—259. 273. 276—278. 305.
— son Constantini keisara 609; son Eraclii b 54.
Constantinopolis b 85. 513.
Copiosus 383. 384.
Copres b 410. 411. 419—424. 433.
Corinthis 221.
Cornelius, pávi, b 183; hunðrabshöfðingi b 193. 204.
Crescencia b 338.
Crescencianus 424. b 229.
Crisconius 45.
Criserius 251.
Cromatius b 229.
Crux Christi, kirkja, b 154.
Cura Pastoralis, bók, 390.
Dacianus, dómandi b 99; jarl 321—325.
Dacius 221.

Dagr b 165. 166. 168.
Dalmatica, staðr, b 151.
Damasus 205.
Damasus, pávi, 611.
Dane (Danae) 104.
Daniel, spámaðr, 80. 110. 216. 247. 441. 649. b 87; ábóti, b 547. 549. 631. 646. 669. 670.
Danir b 158.
Danmörk b 174. 176.
Danubius (Duná) 36. 53. 303.
Dathan, Choreb ok Abiron b 261.
David 39. 73. 86. 98. 213. 388. 526; b 5—7. 109. 266. 357. 624. 633. 643. 658.
Debathalia b 301.
Decius 422. 424. 426—432. b 183. 236—239. .
Defensor, byskup, 558 (579).
Deiri 385.
Delagabri, akr, b 299.
Deligandus 690.
Deulchum, þorp, b 484.
Dialogus, bók Gregorius, 390. b 141. 631. 641.
Diana 105; b 90. 91.
Didimus b 463.
Dioclecianus 301. 302. 363—365. 400. 436. 643. 644. 714. b 284. 327. 330. 331. 332.
Dionysius, byskup, 29. 312—321. 532; pávi 432.
Dioscorus 153—156; prestur b 456. 461. Dioscorus ok Crescencius b 86. 115. stræti Dioscori b 99.
Doek b 260. 266. 272.
Domicianus 315. 321.
Dompnulus 665.
Donatistæ 144.
Donatus, prestur, 51; konungr 353.
Dorathus 323. 324.
Dorothea, Dorathea, 322—328.
Dram (Dröfn) 397. 399.
Draumar b 86. 87.
Duggall 330—362. 686—688.
Duná s. Danubius.
Dyrumdali, sverð, 691.
Ebbo 671.
Ebron 298. 300.

- Ecclesiastica Historia b 53. 476.
 Ecclesiasticus, bók, 63, 236.
 Edissa, borg, 24, 440.
 Effesus b 55. 236. 238. 239.
 Effide 158 (200).
 Effron b 294.
 Egenus 464.
 Egiptaland, Egiptus 73. 487. b 55.
 107. 183. 335. 485. 613. 638. 642.
 661. 670.
 Egiptium Mare b 55.
 Einarr Guthormsson b 179. 180.
 Einarr Þambaskelfir b 171- 173.
 Eindriði ungi b 174.
 Eleanus 644. 645.
 Elena s. Helena.
 Eleusinus b 307.
 Eleutherius, ábóti, 230; byskup, b 302;
 djákn 241. 313. 315-321; munkr
 381.
 Elgfróði, centaurus, b 186.
 Elias, ábóti, b 41. 45.
 Elisabet 75. b 64.
 Elisea (Elisia) 268. 271.
 Eliseus s. Heliseus.
 Eliveus b 31.
 Emanuel b 267.
 Emerenciana 20.
 Emeus b 29.
 Emilia, herað, 29.
 Emiliana 377-379.
 Emilinus b 222.
 Emor b 294.
 Encaita, staðr, b 314.
 England 302. 330. 384-386. 391. 395.
 Englar b 158.
 Enoch b 7. 8. 262.
 Epaphras 542. 545.
 Epiphanius, fadír Nicholás, b 59. 60.
 61. 63. 66. 77; byskup b 635.
 661.
 Eqvitus (Evicius) 161 (205); heilagr
 maðr 185. 186.
 Eraolio b 54.
 Eraclius, keisari, b 54. 56. 85.
 Erasmus 363-368.
 Hermes b 86.
 Esau b 216.
 Ethiopia 300.
 Etneus, fjall, 6. 13.
 Eudochius 542. 545.
 Eugenia b 35. 123.
 Eugenius 41-43; víkingr b 372.
 Eufrosinus 248.
 Eukarius b 306.
 Eulalius b 531-533.
 Eulogius b 436.
 Eumorphius 248.
 Euphimianus 23. 25. 26.
 Euphrates 299.
 Europa 36. b 55.
 Eusebia b 314.
 Eusebius 45; byskup, b 305; bróðir
 Ammoni, b 461.
 Eustachius, jarl, b 85. 100.
 Eustachius s. Placidus.
 Eustasius b 31.
 Euticia 433.
 Euticius 225; fadír Mauri, 659.
 Eutimius 32. b 461.
 Eutropius (Eutrophius) 532. 537. 669.
 Eutychius 386.
 Euxinum, mare, b 55.
 Eya 298. b 604.
 Evagrius b 464.
 Evandi, staðr, b 27.
 Evantius 565 (588. 621).
 Evergiselus 655.
 Evodius 136. 562 (585. 617.)
 Exorincum, borg, b 379.
 Exuperius 645. 646.
 Ezechiel 64. 247.
 Fabianus b 231-234.
 Fabricius 323-328.
 Falkomus s. Valkomus.
 Fara, staðr, 669.
 Fargus 338.
 Fauskonius b 275.
 Faustinianus 313.
 Faustus 125. 149.
 Favencium, borg, 42.
 Felicissimus 422-425. 661. b 229.
 Felix, byskup, 242. 573 (599. 632);
 pávi, 377. 378; son Claudii b 229.
 Ferucius 532.
 Fescennius Sisinnius 315.
 Fides 369. 371. 372.
 Finnur Arnason b 166. 168.

Firmitana, borg, 367.
Fjórir tígir riddara b 85; s. Quadraginta miites.
Flaminea, gata, 383.
Flavianus 42. 43.
Flodegissus 668.
Florenciana, Florentisborg 44. 50.
Florencius, prestr, 163. 164 (507. 208). 255; riddari, 645. 651.
Florianus 675.
Florus 666—672.
Flæmingjar b 176.
Formiana, borg, 368.
Foka, keisari, b 53. 54.
Fortunatus, djakn, 51; prestr Manicheorum 140; auðigr maðr, 193.
Frakkar 182. b 158. 176.
Frakkariki 547.
Frakkland 313. 555 (576. 610). b 222.
Francia 544. b 222. Franzeisar 645.
Freyja 2. 370. 417. 569, 618. b 233. 328. 330.
Freyr 422. 423. 425. b 328. 330.
Frigg 13. 370. 618. b 328. 330.
Frigida, Frigialand, b 30. 31. 55. 97. 98. 101. 103.
Frigidianus 224. 225.
Fritigil 45. 46.
Fronto 90. 532. 539. 540. 542—544.
Fundana, borg, 222. 223.
Fundis, staðr, 181.
Færeyyar b 159.
Gaius b 232.
Gabriel 75; a 62. 633. 660.
Galathia 534; Galacia b 55.
Galerius, konungr, 302. 653.
Galicialand b 288.
Galilea 528. 529; b 55.
Galla, ríks manns dóttir í Rómaborg 241; ekkja, 248.
Gallia, 120. 532. 644; b 222; af Gallis b 152.
Gallinaria, ey, 556 (578).
Gallus 569 (593)
Gamaliel b 288. 297—299. 300. 301.
Gandiacus 672.
Garðaríki b 161. 162. 163.
Garganus 693; fjall, 693. 695. 703. 704. 708. 711.

Gefjon 16. 17. 370. 372. 373. 374. 417; b 30.
Geirarðr, hertogi, 547. 548.
Gelasius, pávi, 395.
Geon, á, 299.
Georgius Velliacensis, 532. 539.
Germanus, byskup, 177 (219). 239. 253. 542. 545.
— borgargreif 387.
Gereon 645. 651. 622. 654. 655.
Gervasius ok Protasius 33.
Gildo 50.
Gilhelmus lector, 148.
Gillibjarkr b 319.
Gizurr gullbrá b 168.
Glannafolium, bæ, 667.
Glöð, klukka, b 174.
Gnarim (Gnarum) Húna konungr 35. 53.
Godolias b 260. 264.
Gomorra b 47.
Gordiana 377—379.
Gothi 35. 36. 53. 167 (211). 182. 197. 228. 611; b 141.
Gotland 397.
Gracianus 29. 31. 34. 35. 36. 37. 52. 53. 54. 611. 616.
Greci b 97. 118. 146.
Gregorius 32. 179—255; 377—395. 515. 683. 685. 711; b 110. 112. 141. 143. 623; - enn fjórði, 395. - lærisveinn Benedictus 239.
Grikkir b 175. 176.
Grikkland 221. 513; Grikklandshaf b 158.
Grimkell, byskup, b 159. 171. 172.
Grímr Þorgilsson b 169.
Grœningar b 161.
Guðbrandr kúla 396.
Guðrún Óspaksdóttir 295.
Guenelun 690.
Guncilinus b 317.
Guthormr Gunnhildarson b 175; Guthormr grábarðr b 179.
Hákon konungr 329.
Halani s. Alani.
Hallbjörn á Hvítársíðu í Hvammi 296.
Halldórr b 179.

- Hallvarðr 396—399.
 Hálogaland b 164.
 Haraldr konungr Sigurðarson 396.
     b 177; Haralds synir gilla b 174.
     179.
 Hardemarús 666.
 Harderadus 661. 662. 666. 667. 673.
 Heinrekr, konungr í Englandi, b 315.
     317. 319; byskup b 318.
     — Gauta konungr b 225.
 Hel, óx, b 174.
 Helena 302—308. 607. 654. b 54. 257.
     258. 270. 274. 276.
 Helenus b 427—433.
 Helias 49. 183. 261. 423. b 7. 8. 190.
     400. 624; ábóti, b 433. 434. 564.
     630
 Heliseus 74. 183. 215. 423.
 Heracles (Heracleon), herað, b 441.
     581.
 Herasmus s. Erasmus.
 Herbert, byskup af Norvík, 703.
 Herculus 643.
 Herena b 234.
 Herenus b 307.
 Heritus 125.
 Hermon b 86. 121.
 Hermopolis b 383.
 Herodes 204.
 Hiberia, herað, 249.
 Hilarius byskup í Frakklandi 556
     (577. 610): byskup af Ciscestore,
     b 317.
 Hílas (Hylas) b 327—330.
 Hirennius 532.
 Hispania 120. 546.
 Híjatland b 159.
 Hlíðir 396.
 Hneitir, sverð, b 173. 174.
 Homerus 404. b 72.
 Honoratus, prestr, 49. 661; heilagur
     maðr, 180—183.
 Honorius b 298.
 Hortensius, bók, 123.
 Hostia, borg, b 256.
 Hrafn 297.
 Huni (Hyni) 36. 53. 611.
 Húsabær 396.
 Húsafell 295—297.
 Hylarion b 635
 Hylas s. Hílas.
 Hörðar b 168.
 Illiriko 120.
 India b 53.
 Ingigerðr b 161.
 Innocencius 517. 640. 642; í her Mau-
     ricii, 645.
 Intertrina, dalr, 199.
 Ipoterius b 662. 663.
 Írland 330. b 159. 175.
 Isaac 190. s. Ysaac.
 Isachar b 258. 260.
 Ísland 330.
 Ismael 546.
 Íspaníaland 429. b 321. 326.
 Isuria b 55.
 Italia, Ítalíaland, 37. 120. 366. b 55.
     146. 147.
 Ithacius 597 (630).
 Jacob 98. 390. b 68. 216. 294.
 Jacobus postoli b 248; ábóti b 616.
 Jairus 515.
 Jamne ok Mambre b 470.
 Jambri b 260. 270. 271.
 Januarius 660.
 Japhet b 263.
 Jarizleifr (-lafr) b 161.
 Jatmundr 690.
 Jerachita b 468.
 Jeremias b 62.
 Jerico b 302.
 Jeronimus 143. 437. b 183. 185—187.
     192. 336. 389. 372. 380. 390. 393.
     401. 629.
 Jesus son Nave 65. 80.
 Job 67. 71. 80. 257. 386. b 196. 330.
     624. 643. 647.
 Johannes, ábóti, 491. 494; b 579. 580.
     605. 616. 623.
     — í Kvisti b 538. 539.
     — baptista 65. 75. 121. 154. 181.
     482. b 2. 62. 64. 85. 190.
     — barensis, meistari, b 50. 56. 59. 64.
     70. 71. 80. 128. 129. 136. 143.
     — eremiti, b 340—372.
     — evangelista 254. 519. 525.
     — kennimaðr, b 195.
     — lærisveinn Pauli ábóta b 529.

- Johannes, munkr, b 437—441.
 — pávi 220. 245.
 — Jón (skammi, minni), b 556. 575. 620. 657.
 — ok Philippus, postolar 42.
 Jokell, erkibyskup, b 319.
 Jón s. Johannes; byskup b 298. 299. 302. 303.
 Jonas, spámaðr, 247; lærifaðir b 260. 262. 263. 271.
 Jordan 183. 337. 482. 489. 490—493. b 2. 3. 9. 29. 122. 253.
 Jork b 319.
 Jorsalaborg 303. 487. 514. b 4. 29. 55. 121. 401. 647. 661.
 Jorsalaland (Jorsalir) 298. 303. 487.
 Joseph 307. b 87. 216. 294. 452.
 — Ábóti b 553. 554. 623.
 — af Arimathia, b 8.
 Josephus (Josippus) b 261.
 Jovinus, byskup, 224.
 Jubal b 260. 268. 272.
 Judas 64. 80. 525. b 404. 647.
 — son Simonar 304—308.
 Judea 520. b 55.
 Julia 659.
 Juliana b 302—305.
 Julianus 28. 555 (575. 610). b 387.
 Julius, pávi, b 248.
 Juno 105.
 Justina, dróttning, 28. 29. 31—34. 52. 186. 615. 616; móðir Silvestri b 245.
 Justinianus 121. b 54. 107.
 Justinus, konungr, 220. 221; prestr, 424. 428. 430—432.
 Justus, munkr, 383. 384.
 Juvenalis, píslarváttr, 241; skald 449.
 Kacianus 532.
 Kain 298.
 Kalcedon b 304.
 Kalextina 322.
 Kalfr Arnason b 166. 168.
 Kantarabyrgi b 315. 317. 318. 320.
 Kanumerum b 151.
 Karinus ok Lencius b 1. 8. 14. 17.
 Karlamagnús 690. 693.
 Karra b 293.
 Kaselensis, borg, 380.
 Katerina 400—421.
 Katula 320. 321.
 Kipr 635. s. Cipr.
 Kiriaka 424. 430.
 Kirialax b 173—175.
 Kjölir b 163.
 Klaudius 432. s. Claudius.
 Klodoveus 544.
 Knútr konungr b 160. 171.
 Kohel (Koel) 302.
 Kolbeinn b 179.
 Kolbjörn á Velli 396.
 Kolne 35.
 Konall 338.
 Kormakr 353.
 Kosdroe b 54.
 Kosti 401. 403.
 Kraton b 258—262. 264. 265. 269. 271. 272. 274.
 Kristikerka b 57.
 Kristskirkja b 182.
 Kristina 322.
 Krit, ey, b 230.
 Kurtein, staðr, b 150.
 Kusi b 260. 266. 367. 272.
 Kvincianus s. Qvincianus.
 Kvistr (Calamus), munklif, b 538.
 Laban 98.
 Landramnus 671.
 Langavöllr, bærr, 673.
 Langbarbar 169 (213). 186. 232. 234. 242. 370. 390.
 Langbarðaland 554 (575, 607). 563 (586; b 158).
 Laodicia 94.
 Larcia 316. 318. 320.
 Latini b 97.
 Latran 30.
 Laudaticus, höfn, b 29.
 Laudunum, staðr, b 57.
 Laudunenses b 57. 58.
 Laurencius 353; erkidjakk 423—430; b 255.
 Lavikana, gata, b 233. 255.
 Lazarus 228. 244. 246. 247. 366. 513. 521—526. 531. 536; b 4. 10. 19. 261.
 Lemovidas 532.
 Leo, pávi, 395.

- Leobrandus 148.
 Leucadius 572 (598, 631).
 Leonsius 30.
 Leonti, staðr, b 99.
 Leviathan, 534.
 Libanus, skógr, b 155.
 Liberius 177 (218).
 Libertinus 182—184; Libertini b 293.
 Libia b 55.
 Liborius, pávi, b 248.
 Licia b 55. 56. 62. 76. 90. 107. 108.
 110. 123. 126. 133. 139. 140.
 Licinius 256; b 85.
 Licontius 574 (600. 634).
 Licus, á, 93.
 Lidda b 302.
 Liger, Ligeris, á, 549. 558 (580); b 499.
 Ligo, borg, b 340. 486.
 Liguria 29.
 Linus 663.
 Liparis, ey, 245.
 Lisbius 314. 320.
 Lisias b 214. 215.
 Locus Calvarie 306.
 Lodoveus b 224.
 Loth 64; b 81. 403.
 Lotarius 672. 673.
 Lucanus 452.
 Lucas 180. 526. 643 b 297.
 Lucia 433—436.
 Lucianus 313; b 298—302.
 Lucifer 67. 349. 677. 678.
 Lucillus 425. 426; b 306.
 Lucina b 229. 235. 650.
 Lucrina, borg, 365.
 Ludovicus, konungr, 546.
 Lugduna borg, Lugdunum 36. 532.
 Lundúnaborg b 317.
 Lupicinius 557.
 Macedonius 36. 54.
 Macezel 50.
 Macharius patriarcha b 127; heilagr
 maðr, b 465—476. 556. 557. 560
 —563. 570. 583—587. 599—601.
 650.
 Madian b 295. 640.
 Magdalum, kastali, 513. 514.
 Magnencius, hervíkingr, 609.
 Magnús konungr b 174. 177.
 Malcus 437—446. b 629.
 Mallusius 645.
 Mambres ok Jambres 404. s. Jamne
 ok Mambre.
 Mammona b 47.
 Manichei 99. 139. 144. b 422. 423.
 Marcellianus b 228. 229. 234.
 Marcellinus, pávi, 714—716.
 Marcellus, byskup, 187; píslarváttr.
 313; pávi, 715. 716; prestir 571
 (596. 628); i Tudercina 197. 198.
 Marcialis 532. b 306.
 Marcilla 542. 545.
 Marcus 180. 517. 526; lærisveinn
 Silvani b 609. 610. 658; pávi,
 b 248.
 Mardagi b 175.
 Margareta (Margrét) 474—481.
 Merentonia b 318.
 Maria egipzka 484—494. 497—509.
 512.
 — Magdalena 513—553. b 57. 558.
 Maro b 72.
 Maronia, tún, 437.
 Marsilia, borg, 532. 653.
 Marsirius 690. 691.
 Martein, Martinus 36. 37. 47. 54.
 165 (209); 554—642; einsetumaðr
 226. 227.
 Martha 513—515. 520—524. 530—537.
 539. 540. 542—545. b 558.
 Martinianus 83.
 Martina b 54.
 Martinus s. Martein.
 Martirius 198.
 Maternus 654. 655.
 Matheus 524. 526. b 142.
 Mathias b 23. 76.
 Mauricius, keisari, 387; jarl, 645—
 654. 657.
 Mauritania 652.
 Maurus 161 (205). 162 (206). 169 (207).
 659—675.
 Maxentius 302. 400.
 Maxima, borg, 475.
 Maximianus 91. 153. 302. 366—368.
 400. 436. 643—653. 656—658.
 Maximinus 532. 533. 535. 536. 538.
 539. 546. 609.

Maximus, djakn, b 260; faðir **Probus** 241; höfðingi, 35—38. 53; keisari 302. 562 (585. 610). 572. b 310; son **Criserius** 251; þjónn **Almachius** 288. 289.
Media b 55.
Mediolanum = **Melansborg** 653.
Megalius 140.
Melans (**Meilans**) borg 29. 31. 33. 39. 46. 127. 135. 151. 221. 556. 577. 603. 637.
Melchiades b 245. 246.
Melchisedech b 670. 671.
Melga 35.
Mellitus 242.
Memphis b 452.
Mesopotamia 22. b 55. 293.
Methodius b 51.
Michael (**Mikael**) 605. 676. 689. 690. 692 693—700. 702—713. b 2. 7. 86. 89. 638.
Micheas b 7.
Miðgarðsormr b 4. 10. 20.
Migecius b 301.
Miklagarðr 41. 121. 221. 386. b 8. 30. 31. 107. 174. 278. 303. 304.
Milliton b 217. 218. 220. 650.
Mirrea b 23. 31. 34. 35. 37. 40. 44. 55. 56. 76. 79. 91. 98. 110. 120. 122. 123. 126. 129—133. 135. 140. 141. 146—149.
Modestus b 327. 330—333.
Monica 47. 122—125. 136. 137.
Montacassin s. **Cassinum**.
Montanus b 222. 223.
Moralia, bók, 386.
Motheis b 581. 582. 598.
Moyses 181. 202. 300. 461. 472. 473. 677. b 72. 294. 295. 628; ábóti, 679. 680. b 499 500. 560. 567. 577. 588. 591. 595. 596. 634.
Mucius b 411—419.
Murannus 51.
Mæri b 160. 181.
Nabogodonosor b 87.
Nabuzardan b 556.
Narbona 532.
Narnus, borg, 222.
Narsicus, fjall, 226.

Nazareth 520.
Nazarius, píslarváttr, 44.
Neapolite 695. 696.
Nebrius 128. 129. 132.
Nectapolens b 119.
Nemaus, borg, 593. 625.
Nepocianus b 31—33. 104—106.
Neptalin b 1.
Neptunus 105.
Nero 315. 321.
Nestorius 113. 114.
Nicholaus (**Nicholás**), erkibyskup b 21—53. 60. 63—86. 88—101. 104—158. — archidiaconus b 123. 125. — byskup **Paterensis** b 60. 63. 67. 68.
Nicecius 48.
Nicodemus b 8. 299. 301.
Nicomedia 653. b 55.
Nicostratus b 228. 231.
Nið, á, b 177.
Niðaróss b 171. 174. 178. 181.
Níl 72. 77. b 338. 391. 424. 479. 487. 488. 576.
Ninive 388. 437.
Nistero, ábóti, b 624.
Nitria 92. 93. b 458. 459 471. 476. 488.
Noaman b 253.
Noctifer 678.
Noe b 262. 264.
Norðmenn 165. 209. b 61. 119. 158. 176. 278.
Norðrlönd 243. b 175.
Noregr b 159. 161. 163. 164.
Normandi b 317.
Norrœnn b 142.
Notarius 37.
Numentana, gata, 20.
Nunnosus 187. 188.
Nursia, herað, 158. 200. 239. 240.
Octodorus, staðr, 646. 647.
Octovianus Augustus 643.
Óðinn 2. 13. 287. 288. 321. 370. 417. 569. 618. b 230. 233. 328. 330.
Ólafr konungr — helgi 396. b 159—182. — **Tryggvason** b 160. 162.
Ólafshellir b 161. **Ólafshlíð** b 173.
Olegius 664.
Olibrius 475. 476.
Olivant, horn, 690. 691.

- Omerus s. Homerus.
 Orkneyjar b 159.
 Ormr 396.
 Or b 373—377. 665.
 Origenis b 468.
 Osló 896.
 Ostratim, borg, b 648.
 Padus, á, 225.
 Palestina 482. 495. b 55. 495.
 Páll s. Paulus.
 Palladia b 308.
 Palladius 370.
 Pambo b 614. 622. 623.
 Pamphilia b 55.
 Panephus, staðr, b 553.
 Pantheon b 53.
 Paphnucius 91. b 441—450. 540. 542—545. 617.
 — kallaðr Cephalus 607.
 Papia, borg, 148.
 Paradisus b 55.
 Paramoniarus 24.
 Paris, Parisius 313. 315. 320. 561 (584. 616).
 Parmenas 542. 545.
 Parthemius 425.
 Parthia b 55.
 Paschasius, djákn, 252—254; jarl, 434. 435.
 Pastor, ábóti, b 624. 635. 641. 656.
 Patera b 21. 55. 56. 59. 61. 65. 67. 76.
 Patricius, faðir Augustinus, 122; heilagr maðr 354.
 Patritus, boer, 424.
 Paulinus, fóstbróðir Ambrosius 51; byskup 219. 220; augnaveikr maðr, 562 (584. 616).
 Paulus 34. 52. 66. 199. 200. 205. 213. 237. 240. 252. 312. 381. 441. 454. 464. 482. b 59. 78. 109. 193. 246. 251. 497.
 — ábóti b 424—426. 528. 529. 570.
 — eremiti b 183—192. 657.
 — simplex b 479—483.
 — sveinn b 308.
 Peitu, borg, 603 (637) s. Pictavis.
 Peizinavellir b 175.
 Pelagius 386. 387.
 Pemen b 508. 513—517. 550—552. 556. 559. 560. 564. 574. 575. 580. 581. 587. 588. 592. 603. 604. 616. 617. 619.
 Penitencialis, bók, 642.
 Peor b 535—538. 605. 635.
 Perpetuus 606 (640).
 Persida b 55.
 Petra, staðr, 679.
 Petragoricas 532. 542.
 Petriskirkia í Róma b 53.
 Petrus 199. 200. 204. 231. 240. 267. 269. 313. 385. 423. 528. 530. 714. 715. b. 251.
 — einsetumunkr 249; fóstri Gregorius 179—255. 395; höfðingi, 250.
 Pharao 644. b 216. 294. 391. 419.
 Philemon b 453—455.
 Philippus 313; Fellitonensis byskup b 126.
 Piamon b 484.
 Pictavis, Peitu 556 (577. 610).
 Pilagrus b 647. 648.
 Pilatus 283. 411. 412. b 287. 289. 290.
 Pistus b 665.
 Pitirion b 435. 436.
 Placencia, borg, 225.
 Placidus, Placidus (Eustachius) b 193—210.
 Placidus lærisveinn Benedictus 161 (205). 162 (206). 163 (207).
 Plato 130. 404.
 Platomeus (Platentatus, Flacontanis) b 98.
 Plodegarius 660. 661.
 Pluvit, kastali, 113. Pluvitani b 113.
 Policratia 94.
 Polikarpus b 228. 229.
 Pompeianus 161. 162 (205. 206).
 Populonia, borg, 225.
 Porphirius (Portfirius) 409. 410. 412. 413. 419. b 275.
 Possedonius b 310.
 Possideus b 306.
 Preciosus 384.
 Preiectus b 306.
 Prenestina, borg, 231.
 Pretextati kirkjugarðr 425.
 Pricilla b 279.
 Primus 673.
 Priscillianus 572 (597. 630).
 Pristinus 341.

- Probatús, byskup, 241; dómandi, 366;
 greifi 29. 31. 37; munkr 661.
 Proculus 193.
 Propontis b 55.
 Prosper 143.
 Provincia 547.
 Publius b 311. 312.
 Pul 693. 714. b 147.
 Quadragesimus 227.
 Quadraginta milites b 211—221.
 Qvincianus, iarl, 1—6. 7—12.
 Qvirion b 212—215. 217. 220.
 Ramath b 628.
 Ravenna, borg, 182. 195.
 Reatina, borg, 241.
 Redemptus 233.
 Redigaisus 50.
 Refrigerius 597.
 Regulus 521.
 Reimsborg 544.
 Remicia 663.
 Remigius 544. b 222—227.
 Remisborg b 222. 223.
 Riggo 167. 168 (211).
 Ríkarðr b 179. 180.
 Rodannus, á, 533. 536. 646. 653.
 Rollann 690. 691.
 Róma, Rómaborg 18. 20. 21. 23 120.
 127. 311. b 566. 655. 656.
 Romania b 146.
 Romanus, munkr, 195 (201). 664.
 665; riddari, 428; kristinn maðr,
 b 260.
 Rufo 478.
 Runzival 690—692.
 Rusticus, prestr, 213. 315—321.
 Rygir b 168.
 Rónd, vatn, b 180.
 Sabacianus b 67.
 Sabinus 221. 222. 225.
 Salaria, stræti, 428. 432. b 279.
 Salomon 236. 237. 252. 300. 301. 348.
 441. 443. 479. 514. 518. b 48.
 109. 658.
 Samaria b 55. 297.
 Samnia 180. 182. 239.
 Samson 441.
 Samuel 98.
 Sancta Jerusalem, munklífi, b 86.
 Sancta Syon, kirkja, b 85. 86. 118. 124.
 127. 132. 134. 137. 139. 146. 148.
 Sanctolus 232. 233.
 Santonas 532.
 Sara 546.
 Saraceni s. Sarraceni.
 Sardinarey 148.
 Sarmati 36. 53.
 Sarraceni 84. 85. 546. 547. 690. b 190.
 Satan, Satanas 479. b 3—7. 9. 10. 12.
 Saturninus 313. 582.
 Saturnus 104.
 Saul b 262.
 Saulus 228. 305. b 287. 297. 643.
 Saurhlíð b 171.
 Saxar b 158.
 Saxland 85.
 Scindecia 481.
 Scitium, Sciti, b 471. 500. 508. 547.
 580. 613. 622. 638. 639. 646. 648.
 655. 657.
 Scolastica 176 (217. 218).
 Sebastia, borg, 256. 271. b 85. 211.
 Sebastianus 195. 893. b 228. 229. 234.
 235. 316.
 Sefsurð b 160.
 Seia, Sia, á, 703. 706.
 Seleon b 260. 263.
 Seleus, fjall, 424.
 Sem b 263.
 Seneca 443. 452.
 Sennuna, á, 708. 706.
 Seor b 294.
 Separatus 245. 246.
 Sepontinus 694—699. 709.
 Sepontus, borg, 693. 695. 709.
 Seps 239.
 Septem dormientes b 236—240.
 Serapion 110. 119. b 452. 634.
 Serentis, borg, 190. 192.
 Sergius ok Bachus b 85.
 Serklus 662.
 Serkland b 650.
 Servandus 177 (218. 219).
 Seth 298—300. b 2. 3. 9. 17. 18.
 Severa 28. 29.
 Severinus 605. 606. 638. 655. 669.
 Severus 33 199.
 Sibilla, dróttning, 300; spákona 404.

- Siene b 486.
 Sigurðr, bys'cup, b 171; konungr
 munnr b 179.
 Sigvatr prestr 297.
 Sikiley 1. 6. 13. 25. 168 (212). 239.
 245. 248. 330. 433.
 Siler, á, b 330.
 Silvanus b 553. 557. 558. 609—611.
 630.
 Silvester 302. 654. 697. b 97. 245—255.
 260—281. 284—286.
 Silvia 377—379. 381. 382. 392.
 Silvinius 5. 11.
 Simacus, greifi, 41. 42. 127. 245; pávi
 253. 395.
 Simeon b 1.
 Simitheus, Semitheus, á, 6. 12.
 Simon, pharisæus, 514—516. 518; le-
 prosu, 518. 524.
 Simonides b 31. 101.
 Simphronius 16.
 Simphorianus b 231.
 Simpherosa b 229.
 Simplicianus 49. 130. 181.
 Simplicius, munkr, 668. 669. 672; pávi,
 335.
 Sinay b 72. 295. 557.
 Sincleriten b 512.
 Sinclitico b 630.
 Sinclicius b 647.
 Sincensis, kastali, b 306.
 Sion s. Sancta Syon.
 Siracusa, borg, 433.
 Siria 513. b 55. s. Syrland.
 Siriensis, munklífi, 664.
 Sisinnius 315—318; borgargreifi, b 278.
 (Sisonius), Sisosius, b 552. 573. 574.
 598. 589. 596. 597. 656. 666.
 Sivin, boer, b 118.
 Sixtus 422—425. 432.
 Skiptisandr b 180.
 Skotar 330.
 Skothorgará b 174.
 Slavonia 545.
 Smyrnium (? Sirmium), borg, 31.
 Sodoma 251. b 47.
 Sokkason 718 s. Bergr.
 Sólar áss 165 (209).
 Solodorum, kastali, 658.
 Sophia 369—376.
 Soractis (Seractis), fjall, 187 b 231.
 Sosorianus b 255.
 Sostines 542. 545.
 Spanialand 318. s. Ispanialand.
 Speciosus 239.
 Speculum Ecclesie 525.
 — Historiale 530. 692.
 Spes 369. 371. 373.
 Spolitana, borg, 230.
 Stafamýrar b 164.
 Stephanus, frumváttr, 186. 305. 531.
 b 86. 287. 292—309; jarnsmíðr,
 250; prestr 229. 242.
 Stiklastaðir b 165. 170. 171.
 Stiliko 45. 48. 50.
 Stratilates b 97.
 Straturium b 305.
 Sublacus, staðr, 159 (201). 178.
 Sula b 164.
 Sulpicius Severus 569 (598. 624). 598.
 604. 639.
 Sveinn jarl b 161.
 — konungr b 172.
 Svíþjóð b 161. 168. 178.
 Sydon 308.
 Syrland 24. 306. b 185. 592.
 Syrus, ábóti, b 424.
 Tabiensis, sveit, b 544.
 Tabennensiote, konur b 663.
 Tagastensis, borg, 122.
 Tare b 298.
 Tarasconus, dreki, 534; staðr, 585. 543.
 Tarqvinus b 245. 246.
 Tarqvinus 238.
 Tekla 569 (598. 625.)
 Tepericius b 604.
 Terracinensis, borg, 215. 239.
 Tervacensis, herað, 313.
 Testis, staðr, 666.
 Tetradius 561 (583. 614).
 Thara b 260. 268. 272.
 Tharsilla 377—379.
 Thebaida 72. 84. b 183. 340. 372. 378.
 399. 434. 450. 486. 606. 628. 640.
 652. 658.
 Thebæi 644.
 Thelonearius (Telonearius) b 142. 144.
 Theobertus 667. 672.

Theo(de)baldus 670. 672.

Theodimus 474.

Thodora, kona Dorathi 322; kristin
kona b 245; stjúp dóttir Maxi-
miani 302.

Theodora (Theodane) b 245. 280.

Theodorus, félagi Ammonis 98; læri-
sveinn Paphnucii b 540—542. 557.
649. 660; ríkr maðr b 51; rit-
gerðamaðr Ambrosii, 45; píslar-
váttr b 85. 116. 310—314; varð-
veizlumaðr Petrskirkju í Prene-
stina 281. 282.

Theodosia, borg, 86. 53.

Theodosius, 37. 38. 41—43. 45. 58.
60. 617. b 8. 298. 341. 372. 518.
514. 546.

— fadír Margrétar 474.

Theon b 381—383. 634.

Theopentius b 561. 562.

Theophanius 248.

Theophilus (Theodimus) 474. 481.

Theophilus (Theopholus) 327. 328;
erkibyskup, b 565. 566. 630,

Theophimus s. Trophimus.

Theopista b 195. 205. 209.

Theopistus b 195. 200. 201. 209.

Theoprobns 169 (218).

Theospitem, Theospitus s. Theopista,
Theopistus.

Thessalonía, borg, 39.

Theotonia 544.

Thobias b 380.

Tholosa 582. s. Tolosa.

Thomas, erkibyskup, b 315—320.

Thuscía s. Tuscía.

Tiberis, á, 887. s. Tífr.

Tiberius, keisari í Miklagarði, 386;
í Rómaborg b 267. 287—289. 291.

Tiburcius b 282.

Tíbertína, gata, 480. 481. b 265.

Tíbertíne, vötn, b 806.

Tíbertíus, prestur, 245. 246; bróðir
Valerianus 279—289.

Ticinum, Tícinoborg 48. 148.

Tífr, á, 136. 229. b 281. s. Tiberis.

Tígrís, 299.

Tíkona (Ardinacha), borg, 380.

Timotheus b 34. 119. 245. 246; ana-
choreta, b 607. 608.

Tiphon 104.

Tirrenum, haf, 599.

Titus 301. b 297; lærisveinn Pauli
b 78.

Tolosa, borg, b 225. s. Tholosa.

Torqvatus b 232. 275. 276.

Totila 167. 168 (211. 212). 221. 222.
225. 228.

Traianus b 198. 196. 198. 204. 206.

Tranqvillinus b 228—231.

Treveris, borg, 36. 560 (588. 614).
567. 584. 654.

Triphonia 431. 432.

Tripolitana, borg, 91.

Troea 652.

Troia 306. b 55.

Trophimus (Theophimus) 532. 537. 542.

Tudercina, borg, 195. 197.

Tullianus b 260.

Tullius 452.

Tumba 710. 711.

Turonsborg, Turonum, 46. 582. 557
(579) 558 (580. 611). 608 (637).

Turpin 692.

Tuscía 42. 50. 195.

Tyrkja herr b 148; tyrkneskir menn
b 148.

Tyrus 308.

Ungaraland 554 (575. 607).

Upplönd 396. b 159.

Uppreistar saga, Genesis, 251.

Urbanus 277. 278. 280. 281. 291. 294.

Ursula 35. 53.

Ursus b 31. 97.

Vagionum (Vangianum) 576 (610).

Valens 31. 35.

Valentiniani, villumenn, 38.

Valentinianus, keisari, 28—31. 611;
enn yngri 29. 37. 41. 567. 590.
611. 615—617.

— byskup, 570 (594. 625); lærisveinn
Benedictus 167 (210).

Valentinus, ábóti, 242.

Valeria, dóttir Diocleciani, 302.

Valeria, herað, 185. 186. 198. 229.
230. 242. 246.

- Valerianus, brúðgumi Cecilíu 276—289; greifi, 422. 424—431; ríkr maðr, 243.
 Valerius 188. b 321. 322.
 Valesar 380.
 Valkomus 5. 11.
 Valland 29. 36. 41.
 Valtari (af Salliburg?) 446.
 Vandali b 141. 142. 222; Vandalus b 143.
 Vaskonia 582.
 Vastes 464.
 Vebjörn 396—398.
 Velliacum 582.
 Veneciani b 148
 Veranus, akr, b 255.
 Vercelli, borg, 148. 661.
 Verdala (Verðela) fylki b 164.
 Verluc 585.
 Vernonis, herað, 708.
 Verona, Veronensis, borg, 229, 651. 655.
 Veronica b 290. 291.
 Vespasianus 301. b 288. 297. 298.
 Vestfold 396.
 Vestmusteri b 317.
 Vestrhalfa 648.
 Vesuncio 582.
 Viceliacus 547—552.
 Victor 645. 651. 652. 655; son Maximi 87.
 Victoricus 318.
 Victorinus b 231.
 Victricius 570 (599. 625).
 Vík 396.
 Vilborg 297.
 Vincencius b 221—326; byskup, 51.
 Vincestari b 317. 318.
 Vindland b 177.
 Vindr, Vindar b 174. 179.
 Virgilius 404. 449.
 Virra, staðr, b 99.
 Visbius 320.
 Vitalis 645; Vitalis ok Agricola, pisl-arvátta, 44.
 Vitas patrum, bók, b 629.
 Vitus b 327—334..
 Voleia, boer, 661.
 Vulcanus 105. 846.
 Vulgaria b 161.
 Vulturnus, á, 182.
 Væringiar b 173. 174. 176.
 Völlr, á Velli, 396.
 Ypolitus 425. 426. 428. 430—432.
 Yppon, borg, 138—140. 148.
 Ysaac 190; prestr, b 520. 578. 606.
 Ysaías b 1. 5. 398. 498. 598; ábóti b 424. 425.
 Ysidorus 142. ábóti 679. 680. b 56. 60. 450. 499. 500. 587. 684. 635.
 Zabulon b 1.
 Zacharias 75. b 64; lærisveinn Silvani 553. 557. 577.
 Zalla 175 (216).
 Zenon (Zemon) 229. b 495. 496. 592.
 Zenobius 50.
 Zenophilus b 259—262. 264. 268. 271. 272.
 Zosimas 482—485. 487—494. 495—512.
 Zoticus 283.
 Þelamörk b 181.
 Þeoprobis s. Theoprobis.
 Þiobaldus b 315. 317.
 Þjóðbrekr 245.
 Þóra, móðir Sigurðar konungs Jórslafara, b 179.
 Þórarinn a Húsafelli 295.
 Þórðr b 167.
 Þorfinnr munur b 167.
 Þorgeirr flekkir b 164; af Kvistöðum b 166. 167.
 Þorgils 294—296.
 Þorgisl Hjálmuon b 165. 169. 170—172.
 Þórir hundr b 166—169.
 Þorný 296.
 Þórr 289. 367. 370. 417. 419. 569. 618. b 230. 233. 328. 330.
 Þorsteinn knarrarsmiðr b 168.
 Þrándheimr b 164. 171.
 Þýðeska = lingua Bulgarica 243.
 Þungulsey b 175.

Rettelser.

I.

10 ⁸⁸	gat hana	læs	gat hann
15 ⁹	Agnes;	‘	Agnes; 1
21 ²⁴	konnungs	‘	konungs
33 ³²	giæzkueingli	bør rettes til	giæzlueingli
41 ¹⁵	vagsama	læs	vegsama
42 ¹	ordsendingu	‘	ordsendingu
44 ²⁷	sigriztb i ardogum	‘	sigrizt i bardogum
49 ³⁴	liki lans	‘	liki hans
52 ³⁴	semt	‘	sem
65 ²⁶	reidinnar 1	‘	reidinnar 2
65 ³⁵	þessa 2	‘	þessa 3
87 ²⁷	vlfvallda 1	‘	vlfvallda 2
87 ³²	opolandligr 1	‘	opolandligr 3
87 ³⁹	her Cd.	‘	her Cd. 3
97 ³⁴	samblandaðan	‘	samblandaðan
100 ¹⁴	stopli	‘	stolpa
101 ¹⁰	miskvnnur	‘	miskvnnar
115 ⁷	han(s eptir)	‘	han(s)
119 ²⁰	verðveittv	‘	varðveittv
142 ³²	eabsentm	‘	absentem
143 ³³	var A	‘	var a
186 ¹⁵	heriudu i	‘	herindu
188 ²⁴	bad hans	‘	bad hann
198 ²⁹	dege	‘	degi
198 ³²	górpi	‘	górpi
229 ¹⁷	at comasc	‘	ut comasc
235 ⁴	o segi	‘	oc segi
239 ³²	þa atti	‘	sa atti
279 ²²	þefa	‘	þurfa
281 ³⁰	hrendir	‘	brendir
312—321	i Overskriften Dionynius	‘	Dionysius
331 ¹¹	þria dag	‘	þria daga
335 ⁴⁰	C	‘	A
344 ²⁸	poddur 1	‘	poddur 2
344 ³⁵	hendr 2	‘	hendr 3
344 ³⁷	ok 3	‘	ok 4
354 ³⁰	Patricii 3	‘	Patricii 4
365 ¹⁴	hir. a i nogle Exemplarer	‘	hirs a
452 ¹⁷	drepa	bør rettes til	drupa
453 ⁶	sem orskvrör	‘ ‘ ‘	seinn orskvrör
453 ²⁴	Nv er farið	‘ ‘ ‘	Sva er farið

466 ³⁵	Myrra	<i>læs</i>	Dyrar
505 ²⁹	þa þeim	‘	þa heim
513 ¹⁴	for hon	‘	for hann, <i>saaledes har B.</i>
601 ²⁴	sidan med	‘	[sidan med
609 ²³	fyrir lata	<i>bør rettes til</i>	fyrirlata <i>eller</i> fyrirlata
683 ⁸	gefin aðr	‘ ‘ ‘	gefin an
685 ⁹	er freistar	‘ ‘ ‘	er freistaðr

II.

17 ¹⁸	i secula	<i>læs</i>	in secula
35 ¹⁰	presti	‘	prestum
47 ⁴⁰	<i>Her et Par</i>	‘	<i>Her er et Par</i>
59 ³⁸	sennillga	‘	senniliga
73 ²¹	faganarmenn	‘	faganarmann
93 ¹³	hvirfli.	‘	hvirfli.
139 ²¹	þessarr arbækr	‘	þessarrar bækr
161 ¹³	ner nidri	‘	ner midri
316 ¹⁶	annarskyn	‘	annarskyns
328 ¹²	nefnda svo morg	<i>bør rettes til</i>	nefnd svo morg
433 ¹⁰	grasgerd	<i>læs</i>	grasgard
442 ⁵	likara	‘	leikara
458 ¹⁰	samtengd	‘	samtengdir
471 ²⁶	mostratur	‘	monstratur
477 ¹¹	hann ek	‘	kann ek
488 ¹⁰	danda	‘	dauda
496 ¹¹	handa.	‘	handa.
496 ¹²	anglite.	‘	anglite.
502 ³⁷	solitudinem	<i>bør rettes til</i>	sollicitudinem
547 ¹⁸	athafni	<i>læs</i>	athafnir
552 ¹⁷	ute	‘	lute
567 ⁶	setia þeim	‘	sitia þeim
584 ³⁸	virga	‘	virgo
603 ¹⁷	fæirdæmi	‘	fyrirdæmi
620 ⁴	sonn	‘	sonu
625 ²⁰	þeir i fialle	‘	þeir (er) i fialle
636 ²⁴	hafdi ok	‘	hafði
640 ⁴	girnd	‘	grimd
645 ²⁹	rettir	‘	re(i)ttir
664 ³¹	greimleiks	‘	grimleiks
666 ¹⁶	kann ok	‘	kann ek

